fm
206/295
+Ap458

DE GEHEIME LEER.

TAP458

DE GEHEIME LEER.

DE SAMENVATTING VAN WETENSCHAP, GODSDIENST EN WIJSBEGEERTE, DOOR H. P. BLAVATSKY, SCHRIJFSTER VAN "ISIS UNVEILED". NAAR DEN DERDEN EN HERZIENEN DRUK UIT HET ENGELSCH VERTAALD DOOR A. TERWIEL. (GEAUTORISEERDE UITGAVE).

DEEL I: COSMOGENESIS.

2e DRUK

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT
COLL. THOMAASSE

1923.
UITGEGEVEN DOOR DE N.V. THEOSOFISCHE UITGEVERSMAATSCHAPPIJ, LEIDSCHE GRACHT 19, AMSTERDAM, BIJ HAAR 25-JARIG BESTAAN.

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT
1612 5274

BIBLIOTHEEK DER
ROOMS-KATHOLIEKE
UNIVERSITEIT
UTRECHT

N.V. KON. STEENDRUKKERIJ v/h. CORNs. IMMIG & ZOON — ROTTERDAM.

Dit werk
Wijd ik aan alle ware Theosofen,
Van alle landen
En van alle Rassen,
Want zij deden het ontstaan en voor hen werd het neergeschreven.

VOORBERICHT VAN DEN EERSTEN DRUK.

Schrijfster — of veeleer de opschrijfster — gevoelt zich verplicht hare verontschuldigingen aan te bieden voor de groote vertraging, die het verschijnen van dit werk ondergaan heeft. Deze is veroorzaakt door ongesteldheid en de uitgebreidheid der taak. Zelfs de thans uitgegeven twee deelen omvatten nog niet het geheele ontwerp en evenmin worden de daarin aangeroerde onderwerpen volledig behandeld. Reeds is een groote hoeveelheid stof voorbereid, die handelt over de geschiedenis van het occultisme zooals die vervat is in de levensgeschiedenis der groote Adepten van het Ârische ras en den invloed aantoont van de occulte wijsbegeerte op het levensgedrag, zooals dit is en zooals dit behoorde te zijn. Indien dezen beiden deelen een gunstig onthaal te beurt valt, zal geen moeite gespaard worden om het plan van dit werk in zijn vollen omvang uit te voeren.

Wij moeten nog vermelden dat wij dit plan niet op het oog hadden toen het voorbereiden van dit werk het eerst aangekondigd werd. Volgens de oorspronkelijke mededeelingen werd beoogd dat de *Geheime Leer* een herziene en uitgebreide bewerking van *Isis Unveiled* zoude worden. Spoedig werd echter ingezien dat de verklaringen welke gevoegd konden worden bij de reeds in laatstgenoemd boek en in andere over de esoterische wetenschap handelende werken wereldkundig gemaakt, van zoodanigen aard waren dat zij eene andere wijze van behandeling vereischten, en dientengevolge bevatten

deze beide deelen te zamen nog geen twintig uit *Isis Unveiled* overgenomen bladzijden.

Schrijfster houdt het niet voor noodig de welwillendheid van haar lezers en beoordeelaars in te roepen voor de vele gebreken van haren stijl en het onvolmaakte Engelsch dat men in deze bladzijden wellicht aantreffen zal. Zij is vreemdelinge en heeft eerst op lateren leeftijd hare kennis van die taal verworven.

De Engelsche taal is gebruikt omdat deze het meest verspreide middel is om de waarheden over te brengen, welke zij uithoofde van haren plicht aan de wereld moest voorhouden.

Deze waarheden worden geenszins voorgehouden als waren zij eene *openbaring*, evenmin beweert schrijfster in staat te zijn mystieke leer te ontsluieren, welke thans voor het eerst in de wereldgeschiedenis openbaar gemaakt wordt. Want hetgeen in dit werk neergelegd is kan men verspreid vinden in duizenden boekdeelen die de Schriften bevatten van de groote Aziatische en oude Europeesche godsdiensten, onder glyphen en zinnebeelden verborgen en wegens dien sluier onopgemerkt gebleven. Hetgeen wij thans beproefd hebben is de oudste leerstellingen te verzamelen en er een harmonisch en ononderbroken geheel van te maken. Het eenige wat schrijfster op hare voorgangers vóór heeft is dat zij hare toevlucht niet behoeft te nemen tot persoonlijke gissingen en theorieën. Want dit werk is een gedeeltelijke mededeeling van hetgeen haar door meergevorderde onderzoekers medegedeeld is, slechts in enkele onderdeelen door de uitkomsten van hare eigene studiën en waarneming aangevuld. Het openbaar maken van vele der hierin neergelegde feiten is noodzakelijk geworden doordien vele Theosofen en bestudeerders der mystiek zich in de laatste paar jaren aan wilde en fantastische gissingen hebben overgegeven, terwijl zij, zooals zij zich verbeeldden, uit de weinige te

voren aan hen medegedeelde feiten een volledig stelsel van gedachte trachtten uit te werken.

Onnoodig te verklaren dat dit boek niet de geheele Geheime Leer omvat, doch een uitgekozen aantal fragmenten van hare grondstellingen, waarbij in het bijzonder gelet is op enkele feiten, welke door verschillende schrijvers aangegrepen en zoodanig verdraaid zijn dat zij in het geheel niet meer op de waarheid gelijken.

Doch het is wellicht wenschelijk op ondubbelzinnige wijze mede te deelen dat de in deze boeken neergelegde leeringen, hoe fragmentarisch en onvolledig die ook mogen zijn, niet uitsluitend behooren tot den Hindoeschen, den Zoroastrischen, den Chaldeeschen of den Egyptischen godsdienst, noch tot het Boeddhisme, den Islam, het Judaïsme of het Christendom. De Geheime Leer is het inwezen van deze alle. De aanvankelijk uit haar voortgevloeide verschillende godsdienststelsels worden thans teruggevoerd naar hun oorspronkelijk element, waaruit elk mysterie en dogma ontsproten is, zich ontwikkeld heeft en verstoffelijkt is.

Het is meer dan waarschijnlijk dat een groot deel van het publiek dit boek voor een roman van de vreemdste soort zal houden, want wie heeft ooit van het Boek van Dzyan gehoord?

Schrijfster is er derhalve geheel op voorbereid alle verantwoordelijkheid voor hetgeen in dit werk neergeschreven is, op zich te nemen en zelfs de beschuldiging, dat zij het geheel verzonnen heeft, onder de oogen te zien. Zij is er zich ten volle van bewust dat het vele gebreken heeft; alles wat zij er voor verlangt is, dat deze nieuwe Genesis, al komt zij velen ook nog zoo romantisch voor, ten minste aan haar logischen samenhang en consequentie het recht zal mogen ontleenen op ééne lijn te staan met de "werkhypothesen", welke de moderne wetenschap zoo bereidwillig aanvaardt. Verder verzoekt het

boek aandacht, niet omdat het zich op een of ander dogmatisch gezag beroept, doch omdat het zich nauw bij de natuur aansluit en de wetten der gelijkvormigheid en der analogie opvolgt.

Het doel van dit werk kan aldus onder woorden gebracht worden: aan te toonen dat de natuur niet "een toevallig samentreffen van atomen" is en den mensch zijne juiste plaats in het wereldplan aan te wijzen, de archaïsche waarheden, die de grondslag van alle godsdiensten zijn, uit hare verlaging te redden, tot op zekere hoogte de grondeenheid waaruit zij alle voortvloeien te ontsluieren en ten slotte aan te toonen dat de wetenschap der hedendaagsche beschaving nooit de occulte zijde der natuur genaderd is.

Zoo dit doel eenigermate bereikt wordt, is schrijfster tevreden. Dit boek is geschreven in den dienst der menschheid en de menschheid en de toekomstige geslachten moeten het beoordeelen. Schrijfster erkent geen lager hof van appel. Aan scheldwoorden is zij gewend, met laster maakt zij dagelijks kennis, over verdachtmaking glimlacht zij met zwijgende verachting.

De minimis non curat lex.

H. P. B.

LONDEN, *October* 1888.

UITTREKSEL UIT HET VOORBERICHT VAN DEN DERDEN EN HERZIENEN DRUK.

Bij het persklaar maken van dezen druk hebben wij er naar gestreefd ondergeschikte punten van den letterkundigen vorm te verbeteren. Had H. P. Blavatsky het verschijnen van den nieuwen druk beleefd, dan zoude zij dien ongetwijfeld zeer aanzienlijk verbeterd en uitgebreid hebben. Dat zulks niet geschied is, is een der kleinere nadeelen, die door het ééne groote verlies veroorzaakt zijn.

Onbeholpen zinswendingen, een gevolg van onvolkomen kennis der Engelsche taal, zijn verbeterd, de meeste aanhalingen geverifieerd en nauwkeurige verwijzingen aangegeven — een arbeid die veel moeite gekost heeft, daar de verwijzingen in de vorige uitgaven dikwijls zeer onnauwkeurig waren..... Op enkele plaatsen hebben wij noten tusschen den tekst ingelascht, doch dit is zeer spaarzaam geschied en alleen daar, waar zij er blijkbaar deel van uitmaakten.....

ANNIE BESANT.
G. R. S. MEAD.

LONDEN, 1893.

VOORWOORD VAN DEN VERTALER.

Nu het eerste deel van de Nederlandsche bewerking van *The Secret Doctrine* het licht gaat zien, is dit mij een welkome gelegenheid om mijn hartelijken dank te betuigen aan de vrienden die mij op velerlei wijzen geholpen hebben, zoowel bij het bewerken der vertaling als bij het nazien der drukproeven.

A. T.

KAMPEN, *December* 1906.

INHOUD.

Bladz.

Inleiding 1
De behoefte aan een dergelijk boek 3
De oudheid van documenten en handschriften 8
Wat de bedoeling van dit boek is 14

Voorrede 37
De oudste Handschriften die bestaan en hunne Symboliek 37
Het Eene Leven 38
De Geheime Leer — Pantheïsme — Atheïsme 42
"Ruimte" in elken Godsdienst en in het Occultisme 44
Zeven Cosmische Elementen — Zeven Menschenrassen 48
De drie Grondstellingen van de Geheime Leer 50
Beschrijving van de Stanza's uit het Boek van Dzyan 58

EERSTE GEDEELTE.

COSMISCHE ONTWIKKELING.

Zeven Stanza's uit het Boek van Dzyan 65

TOELICHTINGEN.

STANZA I.

Tijd 83
Algemeen Denkvermogen 84
De Oorzaken van het Zijn 85
De Zeven Verheven Heeren 88
De Oorzaken van Bestaan 91
De Eene Vorm van Bestaan 93
Âlaya, de Ziel van het Heelal 95
Kan het Eindige het Oneindige beseffen? 99

STANZA II.

De Bouwers 101
Het Volstrekte kent zichzelve niet 102
De Levenskiem 105

Bladz.
Het Astrale Licht is niet Anima Mundi 108
Goddelijke Gedachte 110

STANZA III.

Het Ontwaken van den Cosmos. 110
Het Heelal een periodieke Schaduw 112
De Symbolen der Natuur 114
Het Karnen van den Oceaan. 117
Duisternis en Licht 119
Manvrouwelijke Godheden. 122
Het Slangen-Symbool 124
Het Magische Agens. 127
Ik ben die Ik ben. 129
Oorspronkelijke Versplitsingen 132
Het Web van het Zijn 134
Bewuste Electriciteit 137

STANZA IV.

De Zevenvoudige Hiërarchieën 138
De zeven mystieke Zinnen. 139
Het Voertuig van het Heelal. 140
De Onbevlekte Ontvangenis 143
De Macht van de Spraak en van het Geluid 145
De Zeven Zinnen 148
De Grenzelooze Cirkel 151
Vuur, het groote symbool van de Godheid 153
De Sterre-Zonen van het Licht 155
De Goddelijke Opteekenaars 157

STANZA V.

Fohat: het Kind van de zeven Hiërarchieën 159
De Hemelsche Boeddha's 161
De Theogonie van de Scheppers 163
De zeven Werelden 170
De Oudheid der Natuurwetenschappen 172
De Eene Vlam. 175
De gevleugelde Wielen. 177
Monisme en Materialisme 180
De Vier Hemelsche Wezens 182
De Lipika. 184
De Ring "Niet Verder". 185
De God van den Mensch en de God van de Mier. 190
De Dag "Zij met Ons" 191

STANZA VI.

Bladz.
Onze Wereld, haar groei en Ontwikkeling 193
Het Mysterie van den Vrouwelijken Logos 194
Van Geen Getal tot het Getal Zeven 195
Waren de Ouden onbekend met de Natuurwetenschappen?. 199
De Slaap van de Eeuwige Moeder 201
Het Cosmische Gebied, eene Begoocheling. 204
Oerstof, eene Werkelijkheid 206
De fout van Laplace 209
Eene Uitweiding 210
Eenige verkeerde Begrippen van vroeger, betreffende Planeten, Rondten en Menschen 212
Nederdalende en weder opstijgende Toestanden 213
Uitwisseling van Levensbeginselen 215
Verschil en toch Overeenstemming van Meeningen. 219
Vormveranderingen van het Ego 220
Vaststelling van Feiten 221
Zoo Vraag, zoo Antwoord 225
Een Gezaghebbende Brief 227
Het getal 777 230
De Ontwikkeling der Monaden 232
Aanvullende Feiten en Verklaringen omtrent de Bollen en de Monaden . . 233
Overbrenging van Levenselementen 235
De Schare der Monaden 237
De Elementale Rijken 240
Monaden en Atomen. 242
De Maan-Voorvaderen 245
De Vierde Bol 247
Wie was er het Eerst, Mensch of Aap? 249
Een Misverstand 251
Een Brief van een Meester 254
De inleidende Schepping van den Mensch 257
De Eerste Oorzaak van de Zonde 258
De *Codex Nazaraeus* herhaalt de Allegorie. 261
Ilda-Baoth — Jehovah 263
De Zeven Gebieden 266
De Oorlog in den Hemel 268
De Geboorten der Werelden 270
De Zeven Graden van Inwijding. 273
Het verloren geraakte Wetboek der Verhoudingen 276
De Oorsprong der Toewijding 278

STANZA VII.

De Scheppende Krachten 281

Bladz.
Eén goddelijke Vlam, Ontelbare Vlammen. 283
Leeringen vergeleken. 285
De Geestelijke Hiërarchieën 288
Natuurgeesten of Elementalen 290
Het Geheimenis van het Zijn. 293
Het Voorgeslacht van den Mensch. 295
De "Zeven Zielen" in de Egyptologie. 298
De Maangod. 300
Jehovah een vrouwelijke Sephira 302
De Oorsprong des Menschen. 305
Duivel het Tegengestelde van God 308
De Onsterfelijke Wortel 310
Chaldeesche Metafysica. 313
De Ware en de Valsche Kabbalah 314
Occulte en Kabbalistische Leer 317
Verschil tusschen de Occultisten en de Kabbalisten 319
Enkel Geest is op Aarde Machteloos 322
De "Verslinders" 324
De Vier Afmetingen der Ruimte 326
Oceanen van Koolzuur 329
Het Groote Magische Agens 331
Âkâsha is geen Ether 334
Atomen zijn Onzichtbare Levens 336
Occulte Scheikunde 338
De Vurige Levens. 340
De Mensch de Schaduw van zijn Oerbeeld. 343
De Aarde van den Hemel uit Bevolkt 346
De "Tweede Advent" 347
Samenvatting 348
De Upanishads. 349
Een beknopte herhaling 351
De Bestierende Intelligenties van het Heelal 354
De Eénheid van Alles in de Natuur 357
De Drie Heelallen. 358
Stof is de Schaduw van Geest 361
De Yliaster van Paracelsus 364
Hermes verchristelijkt 366
Het Eeuwige alleen is werkelijk. 368
Enkele Occulte Aphorismen 370
Uittreksels uit Particuliere, tot nog toe Geheime, Oostersche Toelichtingen. 370
Yogakrachten 375
Âkâsha. 378
Niets Nieuws onder de Zon 380

TWEEDE GEDEELTE.

De Ontwikkeling der Symboliek.

EERSTE AFDEELING.

Bladz.
Symboliek en Zinnebeelden 385
Het Egyptische Kattensymbool 387
Magisch Vermogen van het Geluid 390
Mysteriëntaal. 391

TWEEDE AFDEELING.

De Mysteriëntaal en hare Sleutels 394
Egypte's vele Godsdiensten 396
De Maten van de Groote Pyramide 398
De Kwadratuur van den Cirkel 401
De Waarheid moet ten laatste zegevieren 403
Mozes en het Biezen Kistje naar Sargon weergegeven. 407
Occulte Getallen 409
Overeenkomst van Oude Symbolen 411
De "Satanische" Rassen 413

DERDE AFDEELING.

Oorspronkelijke Substantie en Goddelijke Gedachte 415
Goddelijke Gedachte. 417
Het Heelal een Begoocheling 420
Pater Omnipotens Aether 422
De Cosmogenesis van Manoe. 425
De Zeven Prakriti's 427
De Goden van Genesis 429
Het Mystieke Vuur 432
Aether 434

VIERDE AFDEELING.

Chaos. Theos. Kosmos 437
De Ziel der Wereld 439
Het Openen van het Verstand 442
De Mystieke Elementen. 444

VIJFDE AFDEELING.

Over de Verborgen Godheid, Hare Symbolen en Glyphen 446
De Gnosis van Marcus 448
Het Groote Denkvermogen. 451

BLADZ.

Symbolen van de Scheppende Vermogens 453
Internationale Wisselbetrekking der Goden 456
Oude Symbologie 457

ZESDE AFDEELING.

Het Wereldei 459
Ei en Ark 460
Maan- en Zonnegoden 463
Vurige Slangen 465
De Gevleugelde Boi 467
Twee Aanzichten van "God" 469

ZEVENDE AFDEELING.

De Dagen en Nachten van Brahmâ 472
Drie Soorten van Pralaya 474
De Wederopneming van Alles 476
Een Kabbalistische Sleutel. 479
Het komen van den Nacht 481
De Terugkeer van Moroe 483

ACHTSTE AFDEELING.

De Lotus als Algemeen Symbool 485
Het ideëele wordt stoffelijk 486
Joodsch Antropomorphisme 489
Brâhmaan en Semiet. 490
De Letter M. 492

NEGENDE AFDEELING.

De Maan; Deus Lunus, Phoebe. 495
De Christelijke Maan-God 498
De fysiologische Sleutel van het Maansymbool 500
De "Dubbele Baarmoeder" 502
Een Allegorie uit den Zohar 504
Hecate-Luna, de Evenknie van Jehovah 507
De Maan Dubbelslachtig 508
De Waardigheid van Saïs 511
Vóórhistorisch Katholicisme 513
Identiteit der Typologie. 516

TIENDE AFDEELING.

Boom-, Slang- en Krokodildienst 517

Bladz.

De Slang, het Symbool der Inwijding 518
De Ashwattha-Boom 521
"Zevenen" 523
De Tweevoudige Logos 525

ELFDE AFDEELING.

Demon Est Deus Inversus 528
Geen Leven zonder Dood 531
Etymologie der Goden 533
De Engelen Belasterd 535
De Oorlog der Goden 538
Kritiek op Wilson's Kritiek 539
De Misleiding der Goden 542

TWAALFDE AFDEELING.

De Theogonie der Scheppende Goden 545
Jehovah niet de Opperste Godheid 548
De Oorspronkelijke Theogonie der Wedântijnen 549
Synoniemen van den Logos 552
"Vrouwelijke" Logoi 554
De Pythagoreesche Gedachte 557
Oudheid der Pyramiden 558
Cosmische Goden 560
Ongelooflijk en toch waar 563
Hetzelfde Denkbeeld bij Confucius 566
Het Mysterie van het "Zwarte" 568
God is ons Hooger Zelf 570

DERTIENDE AFDEELING.

De Zeven Scheppingen 571
De Zeven Scheppingen der Purâna's 572
De Achtheid 574
De Eerste en Tweede Scheppingen 577
Vele Lezingen omtrent de Eene Waarheid 578
De Zeven Scheppingen 580
Wie de Kumâra's zijn 586
De "Maagdelijke Asceten" 589
Het Gewicht van het Getal Zeven 591

VEERTIENDE AFDEELING.

De Vier Elementen 592
Over de Elementen 593

BLADZ.

De Cosmische Goden 595
Paulus geloofde in Cosmische Goden 597
Jehovah een God van de Elementen 600
Astarte en de Maagd Maria 603
Fysische Krachten de Voertuigen der Elementen 604

VIJFTIENDE AFDEELING.

Over Kwan-Shi-Yin en Kwan-Yin 605
Ziekelijke Verbeelding 606
Hoepelrokken of het Drakenkleed? 609

DERDE GEDEELTE.

AANHANGSEL.

Over Occulte en Moderne Wetenschap 611

AFDEELING I.

Gronden voor dit Aanhangsel 613
Krachten en Dewa's en Genii 615
Licht is èn Geest èn Stof 618

AFDEELING II.

De Hedendaagsche Fysici spelen Blindemannetje 620
"Is Licht een Lichaam of niet"? 622
Een Keur van elkander vernietigende Hypothesen 625
Werking op een Afstand 628
Cauchy's Meeningen 629

AFDEELING III.

Is de Aantrekkingskracht een Wet. 630
Aantrekkingskracht of Wat? 631
Jehovah een der Elohim? 633
Newton toen en Newton thans 635
Eeuwigdurende Beweging 639
Kepplers Denkbeelden 641
Wat veroorzaakt Rotatie? 643

AFDEELING IV.

De Rotatietheorieën der Wetenschap 644
Met elkander in tegenspraak zijnde Hypothesen 644

Bladz.
Wetenschappelijke Afdwaling 647
Paradoxen der Wetenschap 650
Krachten zijn Werkelijkheden 652

AFDEELING V.

De Maskers der Wetenschap 653
Academische Vergissingen? 654
Het Vastleggen van Licht 656
Wat is Kracht? 659
Zij zijn het Eens om het Oneens te zijn. 662
De Mystieke Stralen 664
Oorzaken en Gevolgen 667
Wat is een Atoom? 668
Scheikundige Goden 671
Het Wishishtâdwaita-Stelsel 673

AFDEELING VI.

Een Aanval op de Wetenschappelijke Theorie over Kracht door een man van Wetenschap. 675
Dr. Richardson's Ketterij 677
De Geest en de Ziel van den Kosmos 679

AFDEELING VII.

Leven, Kracht of Zwaarte 681
Zonnekracht en Aardkracht 684
Pantheïsme en Monotheïsme 686
De Zeven Stoffelijke Zinnen 688
De Boom des Levens 690
Wat is Zenuwether 691
Het Levensbeginsel 692

AFDEELING VIII.

De Zonnetheorie 695
Het Hart van het Zonnestelsel 695
De Quintessence van den Kosmos. 697
De Oorspronkelijke Grondslag 701
Elementen en Niet-Elementen 703
Wat is de Bestierende Kracht? 705
Een Wetenschappelijke Caduceus 706
Occultisme in de Scheikunde. 710

AFDEELING IX.

Bladz.
De Komende Kracht 712
Een Onbewust Occultist. 715
Occulte Geheimenissen en de Maatschappij 717
Beperkingen van de Ontdekkingen. 719
Keely's Ether 721
Een te Vroege Ontdekking 723
Wat is deze Nieuwe Kracht? 726

AFDEELING X.

Over de Elementen en Atomen 728
De "Een Omloop Volbrengende Zielen". 730
De Eeuwige Pelgrim 732
De Boeddha's der Drie Werelden 735
"The Crest-Jewel of Wisdom" 737
Uranus en Neptunus 739
Cyclische Val der Goden 742

AFDEELING XI.

Oude Gedachten in Hedendaagsche Gewaden. 744
Scheikunde en Occulte Wetenschap 746
De Drieëenheid in Een 749
Een Genesis der Elementen 751
De Purâna's tegenover de Royal Society 754

AFDEELING XII.

Wetenschappelijke en Esoterische Bewijzen voor, en Bezwaren tegen de hedendaagsche Neveltheorie 755
Hedendaagsche Wetenschap en Occultisme. 757
Krachten en Emanaties. 759
Niet te beantwoorden Vragen 761
Wat zijn de Nevelvlekken. 765
Komeetstof 767
Wat is de Oorspronkelijke Stof? 770

AFDEELING XIII.

Krachten — Wijzen van Beweging of Verstandswezens? 772
Kant en het Occultisme. 773
Denkvermogen in de Natuur 776
Occulte en Fysische Wetenschappen 779
Veelheid der Werelden 781
De Geologie van Henoch 783

AFDEELING XIV.

Bladz.
Goden, Monaden en Atomen 785
Wie zijn er Blind? 787
Het Wiskundige Punt 789
Ruimte, Kracht en Stof 792
Hersenschimmen van het Verstand 794
Atomische Zielen 797
De Scheikunde van de Toekomst 800
Ârische en Westersche Wetenschap 801
Hermes of Huxley? 805
Leibnitz en het Occultisme 807
Spinoza en Leibnitz 809
De Aard der Monade 811
Geest en Stof één 814

AFDEELING XV.

Cyclische Ontwikkeling en Karma 816
Is de Mensch een God of een Dier? 819
Het Web van het zelfgemaakte Lot 823
Cyclische Wielen in andere Wielen 825
Karma-Nemesis 828
Oude en hedendaagsche Voorspellingen 830
Astrologie een Wetenschap 832

AFDEELING XVI.

De Dierenriem en zijn Oudheid 833
De Dierenriem in den *Bijbel* 834
Oudheid van den Dierenriem 836
De Dierenriem en de Aartsvaders 839
Het Teeken van Jona 841
Chaldeesch-Judeesche Goden 843
De Draak en de Stier 845
De Gevolgtrekkingen van Bailly 848
Het Begin van de Kali-Yuga 851
Hindoesche Sterrekundige Methoden 853
De Ârische Hindoes gewroken 855

AFDEELING XVII.

Samenvatting van het Standpunt 858
De Exacte Wetenschap van — Ontkenning 859
Krachten zijn Goden 862
De andere Namen voor Fohat 865
Legende en Geschiedenis 867

5

10

15

20

25

INLEIDING.

Vriendelijk hooren, zachtkens beoordeelen.

SHAKESPEARE.

Sedert de verschijning der Theosofische letterkunde in Engeland is het gebruikelijk geworden hare leeringen "Esoterisch Boeddhisme" te noemen. En — zooals een oud, op dagelijksche ervaring gegrond, spreekwoord het uitdrukt — "De Dwaling snelt", wanneer zij gewoonte geworden is, "langs een hellend vlak naar beneden, terwijl de Waarheid met moeite haren weg bergopwaarts klimmen moet".

Oude erkende waarheden bevatten dikwijls de meeste wijsheid. Het menschelijk verstand kan moeilijk geheel en al vrij blijven van vooroordeel, en beslissende meeningen worden dikwijls gevormd alvorens een grondig onderzoek omtrent een onderwerp van al zijn aanzichten is ingesteld. Dit wordt gezegd met betrekking tot de heerschende dubbele dwaling (*a*) om Theosofie tot Boeddhisme te beperken; en (*b*) om de leerstukken van de door Gautama, den Boeddha, gepredikte godsdienstige wijsbegeerte te verwarren met de in breede trekken in *Esoteric Buddhism* geschetste leerstellingen. Iets onjuisters dan dit zou men zich moeilijk kunnen voorstellen. Het heeft onze vijanden in staat gesteld om een krachtdadig wapen tegen de Theosofie te vinden, omdat er, zooals een voortreffelijk kenner van het Pâli het zeer puntig uitdrukte, in het genoemde deel "noch Esoteriek, noch Boeddhisme" was. De in des heeren Sinnett werk voorgelegde waarheden hielden op esoterisch te zijn van af het oogenblik dat zij openbaar gemaakt werden; evenmin bevatte het boek den godsdienst van Boeddha, maar eenvoudig enkele leeringen uit een tot nu toe verborgen leer, die nu in deze deelen uitgelegd en met vele andere aangevuld worden. En zelfs deze laatste, al maken zij vele grondleerstukken van de GEHEIME LEER van het Oosten bekend, lichten slechts een klein hoekje op van den duisteren sluier. Want niemand, zelfs niet de grootste levende Adept, zou — zelfs al wilde hij — zonder onderscheid

aan een spottende, ongeloovige wereld datgene mogen of kunnen geven, wat gedurende lange æonen en eeuwen zoo deugdelijk voor haar verborgen is geweest.

Esoteric Buddhism was een voortreffelijk werk met een zeer ongelukkigen titel, ofschoon deze niet meer beteekende dan de titel van dit werk, DE GEHEIME LEER. Hij bleek ongelukkig te zijn, omdat men [2] altijd gewoon is zaken meer naar haar voorkomen dan naar haar beteekenis te beoordeelen, en omdat de dwaling nu zoo algemeen is geworden, dat zelfs de meeste Leden der Theosofische Vereeniging het slachtoffer zijn geworden van dezelfde misvatting. Van den beginne af evenwel werd door Brâhmanen en anderen verzet aangeteekend tegen den titel; en ter rechtvaardiging van mijzelve moet ik er bijvoegen dat *Esoteric Buddhism* mij als een voltooid boekdeel werd voorgelegd, en dat ik geheel en al onbekend was met de wijze waarop de schrijver van plan was het woord "Budh-ism" te spellen.

Dit moet onmiddellijk op rekening gesteld worden van degenen die, terwijl zij de eersten geweest zijn om het onderwerp onder de openbare aandacht te brengen, verwaarloosd hebben het verschil aan te geven tusschen "Boeddhisme" — de door Heer Gautama gepredikte, en aldus vanwege zijnen titel *Boeddha*, de "Verlichte", genoemde, godsdienstige zedeleer — en "Boedhisme" van *Budha*, Wijsheid, of Kennis (Widyâ), het kenvermogen, van den Sanskritschen wortel *budh*, weten. Wij Theosofen van Indië zijn zelf de ware schuldigen, ofschoon wij destijds ons best hebben gedaan om de dwaling te herstellen [1]). Deze betreurenswaardige verkeerde benaming te vermijden was gemakkelijk; de spelling van het woord had slechts veranderd, en met algemeene toestemming zoowel uitgesproken als geschreven behoeven te worden "Budhism," in plaats van "Buddhism". Evenmin wordt laatstgenoemde woord juist gespeld en uitgesproken, daar het in het Engelsch Buddhaïsm behoorde te heeten en zijne volgelingen "Buddhaïsts"

Deze uitlegging is volstrekt noodig bij den aanvang van een werk als dit. De Wijsheidsgodsdienst is de erfenis van alle volkeren over de gansche wereld, in weerwil van de in *Esoteric Buddhism* gedane verklaring [2]) dat "twee jaar geleden (d. w. z. in 1883) noch ik, *noch een ander levend Europeaan* het abc kende van de Wetenschap hier voor de eerste maal in een wetenschappelijken vorm gehuld" enzoo-

[1]) Zie *Theosophist*, Juni, 1883. [2]) *Voorwoord* bij de oorspronkelijke uitgave.

voorts. Deze dwaling moet door onoplettendheid ingeslopen zijn. Schrijfster dezes wist al wat in *Esoteric Buddhism* "geopenbaard" is, en veel meer, *vele jaren* voor het (in 1880) haar plicht werd een klein deel van de Geheime Leer mede te deelen aan twee *Europeesche* heeren, van wie de een de schrijver van *Esoteric Buddhism* was; en zeker heeft schrijfster dezes het onbetwijfelde, ofschoon voor haar eenigszins dubbelzinnige, voorrecht door geboorte en opvoeding eene Europeesche te zijn. Daarenboven werd een aanmerkelijk deel van de door den heer Sinnett uiteengezette wijsbegeerte in Amerika, zelfs voordat *Isis Unveiled* werd uitgegeven, geleerd aan twee Europeanen en aan mijn medewerker, Kolonel H. S. Olcott. Van de drie leeraars die laatstgenoemde gehad heeft, was de eerste een Hongaarsch Ingewijde, de tweede een Egyptenaar, de derde een Hindoe. Zooals hem [3] vergund werd heeft Kolonel Olcott op verschillende wijzen iets van deze leering in het licht gegeven; als de andere twee het niet gedaan hebben, dan is dit eenvoudig geweest omdat het hun niet toegestaan werd, daar hun tijd voor openbaar werk nog niet gekomen was. Maar voor anderen is die wel gekomen, en de verschijning van des heeren Sinnett's verscheidene belangwekkende boeken is er een zichtbaar bewijs van. Buitendien is het boven alles van belang in gedachte te houden dat geen Theosofisch boek eenige bijkomstige waarde krijgt door beweerd gezag.

Âdi, of Âdhi-Budha, de Eene, of de Eerste, en Opperste Wijsheid, is een benaming die gebruikt wordt door Âryâsanga in zijne geheime verhandelingen, en nu door alle mystieke Noordelijke Boeddhisten. Het is een Sanskritsche benaming en een door de oudste Âriërs aan de Onbekende Godheid gegeven naam; het woord "Brahmâ" wordt in de *Weda*'s en de oude werken niet gevonden. Het beteekent de Volstrekte Wijsheid en Âdibhûta wordt door Fitzedward Hall vertaald met: "de oorspronkelijke [1*], ongeschapen oorzaak van alles". Æonen van onnoembaren duur moeten verloopen zijn voor de benaming Boeddha zoo vermenschelijkt was, om zoo te zeggen, dat zij toeliet dat de benaming op stervelingen toegepast werd, en ten slotte toegekend aan één, wiens ongeëvenaarde deugden en kennis hem den titel deden ontvangen van den "Boeddha van Onbewogen Wijsheid". *Bodha* beteekent het ingeboren bezit van goddelijk verstand of begripsvermogen [2*]; *Boeddha* het verwerven daarvan door persoonlijke inspanning

[1*] primeval. [2*] intellect or understanding.

en verdienste; terwijl *Buddhi* het kenvermogen [1*] is, het kanaal waardoor goddelijke kennis het Ik [2*] bereikt, de onderscheiding van goed en kwaad, ook goddelijk geweten, en de Geestelijke Ziel, die het voertuig is van Âtmâ. "Wanneer Buddhi onze Ik-heid [3*] met al hare Wikâra's in zich opneemt [4*] (haar vernietigt), wordt Avalokiteshwara aan ons geopenbaard, en wordt Nirwâna, of Mukti, bereikt"; Mukti is hetzelfde als Nirwâna, dat is, vrijheid van de kluisters van Mâyâ of Begoocheling. *Bodhi* is eveneens de naam van een bijzonderen trap van trance-toestand, Samâdhi genoemd, gedurende welken het subject het toppunt van geestelijke kennis bereikt.

Onverstandig zijn zij die, in hun blinden en in onze eeuw ongepasten haat tegen het Boeddhisme, en, door terugwerking, tegen het Boedhisme, de esoterische leeringen er van, welke ook die der Brâhmanen zijn, ontkennen, eenvoudig omdat de naam doet denken aan wat voor hen, als Monotheïsten, verderfelijke leerstellingen zijn. *Onverstandig* is de juiste uitdrukking om in hun geval te gebruiken. Want in deze eeuw van grof en onredelijk stofgeloof [5*] is alleen de Esoterische Wijsbegeerte er op berekend de herhaalde aanvallen te weerstaan op alles en alles wat de mensch als het kostbaarst en heiligst in zijn innerlijk geestelijk leven beschouwt. De ware wijsgeer, degeen die de Esoterische Wijsheid bestudeert, verliest persoonlijkheden, dogmatische geloofsvormen en bijzondere godsdiensten geheel en al uit het oog. Daarenboven verzoent de Esoterische Wijsbegeerte [4] alle godsdiensten, berooft elk van zijn uiterlijke menschelijke gewaden, en toont aan dat de wortel van elk hetzelfde is als die van iederen anderen grooten godsdienst. Zij bewijst de noodzakelijkheid van een Goddelijk Volstrekt Beginsel in de Natuur. Zij ontkent de Godheid evenmin als zij de zon ontkent. De Esoterische Wijsbegeerte heeft God in de Natuur nooit verworpen, noch de Godheid als het volstrekte en afgetrokken *Ens*. Zij weigert slechts alle goden van de zoogenaamde monotheïstische godsdiensten aan te nemen, goden die door den mensch naar zijn eigen beeld en gelijkenis geschapen zijn, een godslasterlijk en treurig spotbeeld van het Immer-Onkenbare. Verder omvatten de gedenkschriften [6*], die wij van plan zijn den lezer voor te leggen, de esoterische leerstukken der geheele wereld sedert het begin onzer menschheid, en het Boeddhistische Occultisme neemt

---

[1*] faculty of cognizing. [2*] Ego. [3*] Ego-tism. [4*] absorbs. [5*] materialism. [6*] records.

daarin slechts zijn wettige plaats in en niet meer. Waarlijk, de geheime gedeelten van het *Dan* of *Janna* (*Dhyâna*)[1]) van Gautama's metafysika — grootsch als zij schijnen voor iemand die onbekend is met de leerstellingen van den Wijsheidsgodsdienst der oudheid — zijn slechts een zeer klein gedeelte van het geheel. De Hindoesche hervormer heeft zijn openbare leeringen tot het zuiver zedelijke en physiologische aanzicht van den Wijsheidsgodsdienst beperkt, tot de zedekunde en den mensch alleen. "Ongeziene en onlichamelijke" dingen, de geheimenissen van het Zijn buiten ons aardsch gebied, heeft de groote Leeraar in zijne openbare toespraken geheel en al onaangeroerd gelaten, hij heeft de Verborgen Waarheden voor een uitverkoren kring zijner Arhats bewaard. Laatstgenoemden ontvingen hun Inwijding in de beroemde Grot Saptaparna (het Sattapanni van den Mahâwansa) bij den berg Baibhâr (het Webhâra van de Pâli-handschriften). Deze grot was in Râjâgriha, de oude hoofdstad van Magadha, en was de Grot Cheta van Fa-hian, zooals terecht door sommige oudheidkenners wordt vermoed[2]).

De tijd en de menschelijke verbeelding maakten korte metten met de reinheid en de wijsbegeerte dezer leeringen toen zij eenmaal van den geheimen en heiligen kring der Arhats gedurende den loop van hun bekeeringswerk werden overgeplant in een bodem die minder voorbereid was voor metafysische begrippen dan Indië; dat wil zeggen toen zij eénmaal werden overgebracht tot in China, Japan, Siam en Burma. Hoe gehandeld werd met de oorspronkelijke[1*] zuiverheid van deze grootsche openbaringen kan worden gezien bij een bestudeering van sommige der zoogenaamde "esoterische" Boeddhistische scholen der oudheid in haar hedendaagsch gewaad, niet alleen in China en andere Boeddhistische landen in het algemeen, maar zelfs in niet
[5] weinig scholen van Tibet, die zijn overgelaten aan de zorg van oningewijde Lama's en Mongoolsche nieuwigheidbrengers.

Zoo wordt den lezer verzocht het zeer belangrijke verschil in gedachte te houden tusschen het *rechtzinnige* Boeddhisme — dat wil

---

[1]) *Dan*, in de hedendaagsche Chineesche en Tibetaansche klankleer *Chhan*, is de algemeene benaming voor de esoterische scholen en haar letterkunde. In de oude boeken wordt het woord *Janna* omschreven door "zich door overpeinzing en kennis hervormen", een tweede *innerlijke* geboorte. Vandaar *Dzan*, klankwettig *Djan*; het *Boek van Dzyan*. Zie Edkins, *Chinese Buddhism*, blz. 129, noot.

[2]) De heer Beglor, de hoofd-ingenieur te Buddhagâya, en een beroemd oudheidkenner, was, gelooven wij, de eerste die het ontdekte.

[1*] pristine.

zeggen de openbare leeringen van Gautama, den Boeddha — en zijn esoterisch Boedhisme. Zijn Geheime Leer verschilde evénwel op geenerlei wijze van die der ingewijde Brâhmanen uit zijne dagen. De Boeddha was een kind van Arischen bodem, een geboren Hindoe, een Kshatriya, en een leerling van de Tweemaalgeborenen (de Ingewijde Brâhmanen) of Dvija's. Zijn leeringen konden daarom niet verschillend zijn van hunne leerstellingen, want de gansche Boeddhistische hervorming bestond enkel en alleen in het uitgeven van een gedeelte van datgene, wat voor elkeen buiten den "betooverden" kring van asketen en Tempel-Ingewijden geheim was gehouden. Dank zij zijn geloften[1*] niet in staat *alles* te onderwijzen wat hem was medegedeeld, gaf de Boeddha, ofschoon hij eene op den grondslag van de ware esoterische kennis gebouwde wijsbegeerte leeraarde, der wereld enkel het uiterlijk stoffelijk lichaam er van, en bewaarde hij de ziel voor zijn Uitverkorenen. Vele Sinologen onder de Oriëntalisten hebben van de "Leer der Ziel"[2*] gehoord. Geen hunner schijnt haar werkelijke beteekenis en belangrijkheid begrepen te hebben.

Die leer werd geheim — te geheim wellicht — binnen het heiligdom bewaard. De geheimenis, die haar voornaamste leerstuk[3*] en aspiratie — Nirwâna — omhulde, heeft de nieuwsgierigheid van die geleerden, die haar bestudeerd hebben, zoozeer op de proef gesteld en geprikkeld, dat zij, niet in staat haar redelijk en bevredigend op te lossen door haren Gordiaanschen knoop te ontwarren, dien doorgesneden hebben door te verklaren dat Nirwâna *volstrekte vernietiging* beteekent.

Tegen het eind van het eerste vierde deel dezer eeuw verscheen er een bepaalde klasse van letterkunde in de wereld, die met elk jaar bepaalder van strekking werd. Gegrond, *soi-disant*, op de geleerde[4*] naspeuringen van Sanskritisten en Oriëntalisten in het algemeen, werd zij als wetenschappelijk beschouwd. Hindoesche, Egyptische en andere oude godsdiensten, mythen en zinnebeelden liet men alles aantoonen[5*] wat de symbolist wilde dat zij aantoonen zouden, en zoo werd dikwijls de ruwe *uiterlijke* vorm gegeven in plaats van de *innerlijke* beteekenis. Werken, die allermerkwaardigst waren om hun vernuftige gevolgtrekkingen en bespiegelingen *circulo vicioso* — vooropgezette konklusies nemen gemeenlijk de plaats in van praemissen in de syllo-

---

[1*] pledges. [2*] Soul-Doctrine. [3*] dogma. [4*] scholarly. [5*] yield.

gismen van meer dan een kenner van het Sanskrit en Pâli —, verschenen snel na elkander en overstroomden de boekerijen met vertoogen die meer over phallus- en geslachtsdienst handelden, dan over werkelijke symboliek, en waarvan elk de andere tegensprak.

[6] Dit is wellicht de ware reden waarom het nu vergund is dat de schets van enkele grondwaarheden van de Geheime Leer der Archaïsche Eeuwen het licht ziet na lange duizendtallen van jaren van de diepste stilte en geheimhouding. Ik zeg voorbedachtelijk "*enkele* waarheden", daar datgene, wat ongezegd moet blijven, niet in een honderdtal zulke deelen bevat kon worden, en evenmin zou het kunnen worden medegedeeld aan het tegenwoordige geslacht van Sadduceën. Maar zelfs het weinige dat nu gegeven wordt is beter dan volkomen verzwijging van deze levenswaarheden. De wereld van heden schrijdt in haar dollen wedloop naar het onbekende, dat de Natuurkundige te gemakkelijk verwart met het onkenbare wanneer het vraagstuk zijnen greep ontglipt, snel voort op het vlak, tegengesteld aan dat van geestelijkheid. Zij is nu een geweldig worstelperk geworden, een waar dal van oneenigheid en eeuwigen strijd, een doodenstad, waarin de hoogste en heiligste strevingen van onze Geest-Ziel begraven liggen. Die ziel wordt met elk nieuw geslacht meer verlamd en verzwakt. De "beminnelijke ongeloovigen en begaafde losbollen" der Samenleving, over wie door Greeley gesproken wordt, geven weinig om de herleving van de *doode* wetenschappen van het verleden; maar er is een tamelijk sterke minderheid van ernstige onderzoekers, die in aanmerking komen om de weinige waarheden te leeren, welke nu aan hen mogen worden gegeven; en *nu* veel meer dan tien jaar geleden, toen *Isis Unveiled* verscheen, of zelfs toen de latere pogingen om de geheimenissen der esoterische wetenschap te verklaren, werden openbaar gemaakt.

Een der grootste en misschien ernstigste tegenwerpingen tegen de juistheid en betrouwbaarheid van het geheele werk zullen de Stanza's zijn die voorafgaan. Hoe kunnen de daarin vervatte beweringen worden nagegaan? Het is waar dat, ofschoon een groot gedeelte van de in deze deelen aangehaalde Sanskritsche, Chineesche en Mongoolsche werken bekend is aan sommige Oriëntalisten, toch het hoofdwerk — dat waaruit de Stanza's gegeven worden — niet in het bezit is van Europeesche boekerijen. Het BOEK VAN DZYAN (of DZAN) is volslagen onbekend aan onze Taalgeleerden, of in allen gevalle hebben zij

er nooit van gehoord onder zijn tegenwoordigen naam. Dit is natuurlijk een groote hinderpaal voor degenen die de door de officiëele Wetenschap voorgeschreven wijzen van onderzoek volgen; maar voor onderzoekers van het Occultisme, en voor elken echten Occultist zal dit van weinig belang zijn. De hoofdinhoud[1*] der gegeven leeringen wordt evenwel verspreid gevonden door honderden en duizenden Sanskritsche handschriften heen, sommige reeds vertaald — als gewoonlijk verminkt in hun vertolking — andere nog op hun beurt wachtende. Elk geleerde is daarom in de gelegenheid de hierin gedane beweringen na te gaan, en de meeste aanhalingen te toetsen. Men zal bevinden dat enkele nieuwe feiten, slechts *nieuw* voor den profanen Oriëntalist, en plaatsen uit de Toelichtingen aangehaald, [7] moeilijk zijn na te speuren. Verscheidene van de leeringen ook zijn tot nu toe mondeling overgebracht; toch wordt zelfs op deze in elk geval gezinspeeld in de bijna tallooze deelen der Brâhmaansche, Chineesche en Tibetaansche tempelletterkunde.

Hoe het ook zijn moge, en wat der schrijfster ook door kwaadwillige beoordeeling te wachten staat, één feit is geheel zeker. De leden van verscheidene esoterische scholen — waarvan de zetel aan gene zijde der Himâlaya's ligt, en welker vertakkingen in China, Japan, Indië, Tibet en zelfs in Syrië en ook in Zuid-Amerika, gevonden kunnen worden — maken er aanspraak op dat zij het *gezamenlijk geheel* der heilige en wijsgeerige werken in hun bezit hebben, in handschrift en druk, alle werken inderdaad die ooit geschreven zijn, in welke taal of schrift ook, sedert de schrijfkunst aangevangen is, van de ideografische hiërogliefen af, tot aan het alfabet van Kadmus en de Dewanâgarî toe.

Er is voortdurend beweerd dat steeds, sedert de vernietiging van de Alexandrijnsche Boekerij [1]), elk zoodanig werk dat den profaan tot het eindelijke ontdekken en begrijpen van enkele der geheimenissen van de Geheime Wetenschap zou kunnen leiden, dank zij de gezamenlijke pogingen van de leden dezer Broederschappen, naarstig nagespeurd is. Bovendien is door degenen die weten er aan toegevoegd, dat al zulke werken, eenmaal gevonden, vernietigd werden, behalve drie stuks van elk, die behouden en veilig weggeborgen zijn.

[1]) Zie *Isis Unveiled*, Deel II, blz. 27.

[1*] main body.

In Indië zijn de laatste dezer kostbare handschriften in veiligheid gebracht [1*] en verborgen gedurende de regeering van Keizer Akbar.

Professor Max Müller toont aan dat geen omkoopsommen of bedreigingen van Akbar den oorspronkelijken tekst der *Weda's* aan de Brâhmanen konden ontlokken, en is er toch prat op dat de Europeesche Oriëntalisten dien hebben [1]). Dat Europa den *volledigen tekst* heeft is uiterst twijfelachtig, en de toekomst kan zeer onaangename verrassingen voor de Oriëntalisten in den schoot dragen.

Verder wordt staande gehouden dat elk heilig boek van deze soort, waarvan de tekst niet voldoende in symboliek gesluierd was, of dat op de een of andere wijze onmiddellijk betrekking had op de oude mysteriën, eerst zorgvuldig in geheimschrift werd overgeschreven, zoodanig, dat het de kunst van den besten en knapsten palaeograaf tartte, en daarna tot het laatste exemplaar vernietigd. Gedurende Akbar's heerschappij hielpen sommige dweepzuchtige hovelingen, ontevreden over het zondig bemoeien van den Keizer met de godsdiensten der ongeloovigen, zelven de Brâhmanen hunne handschriften
[8] te verbergen. Zoo iemand was Badáoní die een *onverholen afschuw* koesterde voor Akbar's manie voor afgodische godsdiensten.

Badáoní schrijft in zijn *Muntakhab at Tawarikh:*

> Daar zij [de Shramanas en Brâhmanen] andere geleerde mannen in hunne verhandelingen over zedeleer en over natuurkundige en godsdienstige wetenschappen overtreffen, en een hoogen trap bereiken in hun *kennis van de toekomst*, in geestelijk vermogen en menschelijke volmaking, brachten zij bewijzen, op rede en getuigenis gegrond . . . . en prentten [2*] hunne leerstellingen zoo vast in . . . . . dat geen mensch . . . . . nu bij zijne Majesteit eenigen twijfel kon doen ontstaan, zelfs wanneer bergen tot stof zouden verbrokkelen, of de hemelen vaneen zouden scheuren . . . . . Zijne Majesteit schepte behagen in het onderzoeken van de secten dezer ongeloovigen, die niet geteld kunnen worden, zoo talrijk zijn ze, en die een eindeloos aantal *geopenbaarde boeken hebben.* [2])

Dit werk "werd geheim gehouden en niet uitgegeven vóór de regeering van Jahángír".

Bovendien zijn er in alle groote en rijke Lamaserieën onderaardsche gewelven en boekerijen in spelonken, steeds in de rots uitgehouwen, wanneer de Gonpa en Lhakhang in de bergen zijn gelegen. Aan gene zijde van het Westelijk Tsaidam, in de eenzame passen van het

---

[1]) *Introduction to the Science of Religion*, blz. 23.

[2]) *Ain i Akbari*, vertaald door Dr. Blochmann, aangehaald door Max Müller, *t. a. p.*.

[1*] secured. [2*] inculcated.

Kuen-lun-gebergte, zijn verscheidene zulke schuilplaatsen. Langs den kam van den Altyn-tag, welks grond geen Europeaan tot dusverre ooit betreden heeft, bestaat een zeker gehucht dat verloren ligt in een diepe kloof[1*]. Het is een groepje huizen, meer een gehucht dan een klooster, waarin een armelijk er uitzienden tempel en één ouden Lama, een kluizenaar, die dichtbij woont om dien te bewaken. Pelgrims zeggen, dat de onderaardsche galerijen en zalen er onder een verzameling boeken bevatten, waarvan het aantal volgens de gegeven beschrijvingen te groot is om zelfs in het Britsch Museum een plaats te vinden.

Volgens dezelfde overlevering waren de nu troostelooze vlakten van het waterlooze Tarimland — een ware wildernis in het hart van Turkestan — in de dagen van ouds bedekt met bloeiende en rijke steden. Tegenwoordig verlichten slechts enkele heerlijke groene oasen zijn vreesaanjagende eenzaamheid. Zulk eene, die het graf bevloert van een groote, onder den zandigen bodem der woestijn begraven stad, behoort aan niemand, maar wordt dikwijls bezocht door Mongolen en Boeddhisten. De overlevering spreekt ook van geweldige onderaardsche verblijven, van groote met tegels en cylinders gevulde gangen. Het kan een loos gerucht zijn en het kan een werkelijk feit wezen.

Dit alles zal zeer waarschijnlijk een glimlach van twijfel opwekken. Maar laat de lezer, voor hij de waarheid der mededeelingen verwerpt, stilstaan en nadenken over de volgende welbekende feiten. De gezamenlijke naspeuringen der Oriëntalisten, en vooral gedurende de laatste jaren de arbeid van hen, die de Vergelijkende Taalwetenschap en de Godsdienstwetenschap bestudeeren, hebben het hun mogelijk gemaakt vast te stellen dat een onberekenbaar aantal handschriften, [9] en zelfs gedrukte werken, *waarvan men weet dat zij bestaan hebben, nu niet meer gevonden kunnen worden*. Zij zijn verdwenen zonder het minste spoor achter te laten. Waren het werken van geen belang, dan zouden zij, in den natuurlijken loop der tijden, aan vernietiging kunnen zijn overgelaten, en zelfs hunne namen zouden uit de menschelijke herinnering zijn weggewischt. Maar dit is niet zoo, want, zooals nu vastgesteld is, bevatten de meeste er van de ware sleutels voor werken, nog aanwezig en nu voor het grootste deel hunner

---

1* gorge.

lezers *zonder deze bijkomstige deelen toelichtingen en uitleggingen geheel en al onbegrijpelijk.*

Zoodanig zijn bijvoorbeeld de werken van Lao-tse, den voorganger van Konfucius. Van hem wordt gezegd dat hij negenhonderd en dertig boeken over zedekunde en godsdiensten heeft geschreven, en zeventig over magie, *duizend* in het geheel. Zijn groote werk evenwel, de *Tao-Te-King*, het *hart* van zijn leer en de heilige schrift van de *Tao-sse*, bevat, zooals Stanislas Julien aantoont, slechts "ongeveer 5.000 woorden" [1]) nauwelijks een dozijn bladzijden; toch vindt Professor Max Müller dat "de tekst onverstaanbaar is zonder toelichtingen, zoodat M. Julien met het oog op zijn vertaling meer dan zestig uitleggers moest raadplegen, waarvan de oudste zelfs tot het jaar 163 voor Chr. terugging", en zooals wij zien *niet vroeger*. Gedurende de vier en een halve eeuw die dezen "oudsten" der uitleggers vooraf gingen, was er ruimschoots tijd om de ware Leer van Lao-tse te versluieren voor allen, behalve zijn ingewijde priesters. De Japanners, onder wie men nu de geleerdste priesters en volgelingen van Lao-tse moet zoeken, lachen eenvoudig om de flaters en hypothesen van Europeesche Sinologen, en de overlevering verzekert dat de toelichtingen, waartoe onze Westersche Sinologen toegang hebben, niet de werkelijke *occulte* geschriften [1*] zijn, maar voorbedachtelijke sluiers, en dat de ware toelichtingen, evenals bijna alle teksten, reeds lang uit de oogen der profanen *verdwenen* zijn.

Van de werken van Konfucius lezen wij:

> Indien wij ons tot China wenden vinden wij dat de godsdienst van Konfucius gegrond is op de Vijf boeken *King* en de Vier boeken *Shu* — op zich zelf van aanmerkelijken omvang en voorzien van lijvige Toelichtingen, zonder welke zelfs de geleerdste geleerden het niet wagen zouden de *diepte* van hun heiligen kanon te peilen. [2])

Maar zij hebben haar niet gepeild, en dit is de klacht der Konfucianen, zooals een zeer geleerd lid van die sekte in 1881 in [10] Parijs klaagde.

Indien onze geleerden zich wenden tot de oude letterkunde van de Semietische godsdiensten, tot de Schriften van Chaldea, de oudere zuster en leermeesteres, indien niet de bron [2*] van den Mozaïschen Bijbel, den grondslag en het uitgangspunt van het Christendom, wat

---

[1]) *Tao-Te-King*, blz. XXVII.

[2]) Max Müller, *t. a. p.*, blz. 114.

[1*] records.

[2*] fountain-head.

vinden zij? Wat is nu over om de herinnering aan de oude godsdiensten van Babylon te vereeuwigen, om den grooten cyklus van sterrekundige waarnemingen der Chaldeesche Magiërs te vermelden, om de overlevering van hun prachtige en bij uitstek occulte letterkunde te rechtvaardigen? Slechts enkele brokstukken, waarvan *gezegd wordt* dat ze van Berosus zijn.

Deze zijn evenwel bijna nagenoeg waardeloos, zelfs als sleutel tot den aard van wat verdwenen is, want zij zijn door de handen van zijn Hoogeerwaarde, den Bisschop van Cæsarea gegaan — dien zelfbenoemden censor en redakteur[1*] van de heilige gedenkschriften van anderer menschen godsdiensten — en zij dragen tot op dezen dag ongetwijfeld het merk van zijn uitermate waarheidlievende en vertrouwbare hand. Want wat is de geschiedenis van deze verhandeling over den eenmaal grootschen godsdienst van Babylon?

Zij werd voor Alexander den Grooten in het Grieksch geschreven door Berosus, een priester van den tempel van Belus, uit de sterrekundige en tijdrekenkundige, door de priesters van dien tempel bewaarde, gedenkschriften — gedenkschriften die een tijdperk van 200.000 jaren omvatten — en is nu verloren. In de eerste eeuw voor Chr. maakte Alexander Polyhistor er een reeks uittreksels uit, *die ook verloren zijn.* Eusebius (270—340 na Chr.) gebruikte deze uittreksels bij het schrijven van zijn *Chronikon.* De punten van gelijkenis — bijna van identiteit — tusschen de Joodsche en Chaldeesche schriften[1]) maakten deze laatste allergevaarlijkst voor Eusebius in zijn rol van verdediger en voorvechter van het nieuwe geloof, dat de eerstgenoemde schriften en daarmede een ongerijmde tijdrekenkunde had aangenomen.

Nu is het tamelijk zeker dat Eusebius de Egyptische synchronistische tafels van Manetho niet gespaard heeft — zoozeer dat Bunsen[2]) hem beschuldigt de geschiedenis op de meest gewetenlooze wijze te hebben verminkt, en Sokrates, een geschiedschrijver van de vijfde eeuw, en Syncellus, vice-patriarch van Konstantinopel in het begin der achtste, hem brandmerken als den vermetelsten en wanhopigsten

[1]) Eerst *nu* aan het licht gebracht en bewezen, door de door George Smith gedane ontdekkingen (zie zijn *Chaldean Account of Genesis*), en die, dank zij dezen Armeenschen vervalscher alle "beschaafde volkeren" gedurende meer dan 1.500 jaren misleid hebben om de Joodsche afleidingen voor *onmiddellijke* Goddelijke Openbaring aan te nemen.

[2]) *Egypt's Place in History*, I. 200.

[1*] editor.

vervalscher. Is het dan waarschijnlijk dat hij de Chaldeesche gedenkschriften, die den zoo overijld aangenomen nieuwen godsdienst alreeds
[11] bedreigden, zachter behandelde?

Zoo is, met uitzondering van deze meer dan twijfelachtige brokstukken, de gansche Chaldeesche heilige letterkunde even volledig uit de oogen der profanen verdwenen als het verloren Atlantis. Enkele feiten die in de Berosiaansche Geschiedenis bevat waren, volgen later en kunnen groot licht werpen op den waren oorsprong van de door Bel en den Draak verpersoonlijkte Gevallen Engelen.

Wanneer hij zich nu wendt tot de oudste proef van Arische letterkunde, den *Rig Weda*, zal de onderzoeker, indien hij in dezen streng de door de Oriëntalisten zelven verschafte gegevens volgt, vinden dat de *Rig Weda*, ofschoon hij slechts ongeveer 10.580 verzen of 1.028 zangen bevat, toch, in weerwil van de *Brâhmana's* en de menigte aanteekeningen en toelichtingen, tot op dezen dag niet nauwkeurig begrepen wordt. Waardoor is dit zoo? Klaarblijkelijk doordat de *Brâhmana's*, "de scholastieke en oudste verhandelingen over de oorspronkelijke zangen", *zelve eenen sleutel vereischen*, welken de Oriëntalisten niet geslaagd zijn te bemachtigen.

Wat wederom zeggen de geleerden van de Boeddhistische letterkunde? Bezitten zij haar volledig? Voorzeker niet. Niettegenstaande de 325 deelen van de *Kanjur* en *Tanjur* van de Noordelijke Boeddhisten — elk deel, wordt ons gezegd, "weegt van vier tot vijf pond" — is er in waarheid niets bekend van het werkelijk Lamaïsme. Toch wordt in den *Saddharmâlankâra* [1]) gezegd dat de heilige kanon 29.368.000 letters bevat, of, buiten verhandelingen en toelichtingen, vijf of zes maal de hoeveelheid van de in den *Bijbel* bevatte stof, die, zooals Professor Max Müller aangeeft, zich verheugt in slechts 3.567.180 letters. Niettegenstaande dan deze 325 deelen (in werkelijkheid zijn er 333, daar de *Kanjur* 108 en de *Tanjur* 225 deelen bevat) "hebben de vertalers, in plaats van ons te voorzien van nauwkeurige vertalingen, deze doorweven met hun eigen toelichtingen, ten einde de geloofsstellingen van hun verschillende scholen te rechtvaardigen" [2]). Bovendien "bevatte, volgens de door de Boeddhistische scholen, zoowel van het Zuiden als van het Noorden, bewaarde overlevering, de heilige Boeddhistische Kanon oorspronkelijk

[1]) Spence Hardy, *The Legends and Theories of the Buddhists*, blz. 66.
[2]) E. Schlagintweit, *Buddhism in Tibet*, blz. 77.

80.000 of 84.000 verhandelingen [1*], maar de meeste daarvan gingen verloren, zoodat er maar 6.000 overgebleven zijn" — zooals de Professor zijn gehoor vertelt. Verloren, als gewoonlijk — voor Europeanen. Maar wie kan geheel zeker zijn dat zij evenzoo voor Boeddhisten en Brâhmanen verloren zijn?

Den eerbied van de Boeddhisten voor elken regel, over Boeddha en de Goede Wet geschreven, in aanmerking nemende, schijnt het verloren gaan van bijna 76.000 verhandelingen inderdaad wonder- [12] baarlijk. Was het *vice versa* geweest, dan zou iedereen die bekend is met den natuurlijken loop der gebeurtenissen, de verklaring onderschrijven, dat van deze 76.000 verhandelingen er 5.000 of 6.000 *zouden kunnen* vernietigd *zijn* gedurende de vervolgingen in, en landverhuizingen uit, Indië. Maar daar het degelijk gestaafd is dat de Boeddhistische Arhats reeds in het jaar 300 voor onze tijdrekening [1]) hun godsdienstigen uittocht aanvingen met het doel het nieuwe geloof voorbij Kashmir en de Himâlaya's te verbreiden, en China bereikten in het jaar 61 na Chr. [2]), toen Kashyapa, op uitnoodiging van Keizer Ming-ti, daarheen ging om den "Zoon des Hemels" bekend te maken met de leerstukken van het Boeddhisme, schijnt het waarlijk vreemd de Oriëntalisten te hooren spreken over zulk een verlies, alsof het werkelijk mogelijk ware. Zij schijnen geen enkel oogenblik de mogelijkheid toe te geven dat de teksten slechts voor het Westen en henzelven verloren zouden kunnen zijn, of dat het Aziatisch volk de weergalooze vermetelheid zou kunnen hebben zijn heiligste gedenkschriften buiten het bereik van vreemdelingen te houden en zoo te weigeren ze over te leveren aan de ontheiliging en het misbruik, zelfs van zoo "geweldig" boven zich "verheven" rassen.

Te oordeelen naar den uitgedrukten spijt en talrijke bekentenissen van bijna elken Oriëntalist [3]) kan het publiek genoegzaam zeker zijn: (*a*) dat de onderzoekers van die oude godsdiensten inderdaad zeer weinig gegevens hebben om er zulke eindbesluiten uit te trekken, als zij gemeenlijk omtrent de oude geloofsvormen doen, en (*b*) dat zulk een gemis aan gegevens hen in het minst niet weerhoudt te dogma-

---

[1]) Lassen (*Ind. Altertumskunde*, II, 1.072) toont een Boeddhistisch klooster aan, gesticht in den Kailâs Keten in 137 voor Chr., en Generaal Cunningham een uit nog vroeger tijd.

[2]) Rev. J. Edkins, *Chinese Buddhism*, blz. 87.

[3]) Zie bijvoorbeeld Max Müller's *Lectures*.

[1*] tracts.

tiseeren. Men zou zich voorstellen dat, dank zij de talrijke gedenkschriften, in de klassieken en in een aantal oude schrijvers bewaard omtrent de Egyptische godenwording en mysteriën, de riten en leerstukken van het Faraoonsch Egypte ten minste goed begrepen moesten worden, beter in allen gevalle dan de te diepzinnige wijsbegeerten en het Pantheïsme van Indië, van welks godsdienst en taal Europa voor het begin van deze eeuw nauwelijks eenig begrip had. Langs den Nijl en over de oppervlakte van het geheele land vertoonen zich tot op dit oogenblik, jaarlijks en dagelijks opgegraven, steeds nieuwe overblijfselen die welsprekend hun eigen geschiedenis verhalen. Toch is het niet zoo. De geleerde Oxfordsche Philoloog zelf bekent de waarheid door te zeggen:

> Wij zien de pyramiden nog staan, en de bouwvallen van tempels en doolhoven; hunne muren zijn bedekt met hiërogliefische inschriften, en met de vreemde afbeeldingen van goden en godinnen. Op rollen van papyrus, die de verwoestingen
> [13] van den tijd schijnen te trotseeren, hebben wij brokstukken van wat genoemd mogen worden de heilige boeken der Egyptenaren. Toch zijn, ofschoon veel ontcijferd is in de oude gedenkschriften van het geheimzinnige ras, de hoofdbron van den godsdienst van Egypte en de oorspronkelijke bedoeling van zijn ceremoniëelen eeredienst verre van volledig voor ons ontsluierd[1]).

Hier wederom blijven de geheimzinnige hiërogliefische geschriften, maar de sleutels, waardoor zij alleen begrijpelijk worden, zijn verdwenen.

Inderdaad zijn onze grootste Egyptologen zoo weinig bekend met de begrafenisriten der Egyptenaren en de uiterlijke kenteekenen van het verschil van geslacht op de mummies, dat het tot de koddigste vergissingen heeft geleid. Pas een jaar of twee geleden werd er een van deze soort te Boulak, Kaïro, ontdekt. De mummie van wat beschouwd werd als de vrouw van een onbelangrijken Farao, is, dank zij een inschrift, op een om haren nek gehangen amulet gevonden, gebleken die van Sesostris te wezen, den grootsten Koning van Egypte!

Niettemin, na gevonden te hebben dat "er een natuurlijk verband tusschen taal en godsdienst is"; en dat "er een *gemeenschappelijke* Ârische godsdienst was vóór de scheiding van het Ârische Ras; een *gemeenschappelijke* Semietische godsdienst vóór de scheiding van het Semietische ras; en een *gemeenschappelijke* Turaansche godsdienst vóór de scheiding van de Chineezen en de andere tot de Turaansche klasse behoorende stammen"; na inderdaad slechts "drie oude middel-

---

[1]) *T. a. p.*, blz. 118.

punten van godsdienst" en "drie middelpunten van taal" ontdekt te hebben; en ofschoon geheel en al onwetend omtrent die oorspronkelijke godsdiensten en talen wat hun oorsprong aangaat — aarzelt de Professor niet te verklaren "dat een waarlijk *geschiedkundige grondslag* voor een wetenschappelijke behandeling van de voornaamste godsdiensten der wereld verkregen is!

Een "wetenschappelijke behandeling" van een onderwerp is geen waarborg voor haar "geschiedkundigen grondslag"; en met zulk een schaarschheid van voorhanden gegevens is geen Taalgeleerde, zelfs niet onder de voortreffelijksten, gerechtvaardigd zijn eigen gevolgtrekkingen voor *geschiedkundige* feiten uit te geven. Buiten twijfel heeft de voortreffelijke Oriëntalist tot voldoening der wereld grondig bewezen dat, volgens de regels van de wet der klankverschuiving van Grimm, Odin en Boeddha twee verschillende persoonlijkheden zijn, geheel en al van elkander onderscheiden, en heeft hij het *wetenschappelijk* bewezen. Wanneër hij evenwel de gelegenheid te baat neemt om in één adem te zeggen dat Odin "als de opperste godheid werd aangebeden gedurende een lang tijdperk voorafgaand aan de eeuw van den *Weda* en van Homerus"[1]), heeft hij er niet den geringsten "geschiedkundigen grondslag" voor, maar maakt *geschiedenis* en *feit* ondergeschikt aan zijn eigen gevolgtrekkingen, hetgeen zeer "wetenschappelijk" zijn mag in het oog van Oriëntalistische geleerden, maar toch zeer ver verwijderd van het peil van de feitelijke waarheid. [14]
De onderling tegenstrijdige beschouwingen van de verschillende voortreffelijke Taalgeleerden en Oriëntalisten, van Martin Haug af tot aan Professor Max Müller zelven toe, over het onderwerp der tijdrekenkunde ten opzichte van de *Weda's*, zijn een duidelijk bewijs dat de verklaring geen "geschiedkundigen" grondslag heeft om op te steunen; "innerlijk bewijs" is zeer dikwijls een dwaallichtje in plaats van een veilige baak om te volgen. Evenmin heeft de Wetenschap der hedendaagsche Vergelijkende Mythologie een beteren betooggrond te berde te brengen om de bewering van die geleerde schrijvers te verpletteren, die gedurende de laatste eeuw of zoo er op hebben aangedrongen dat er moeten zijn geweest "brokstukken van een oorspronkelijke openbaring, verleend aan de voorouders van het geheele menschenras . . . . bewaard in de tempels van Griekenland en Italië" Want dit is wat alle Oostersche Ingewijden en Pandits van tijd tot

[1]) *T. a. p.*, blz. 318.

tijd aan de wereld hebben verkondigd. En terwijl een onderscheiden[1*] Singhaleesch priester schrijfster verzekerde dat het welbekend was, dat de belangrijkste tot den Boeddhistischen heiligen kanon behoorende verhandelingen weggeborgen zijn in *voor de Europeesche Pandits ontoegankelijke landen en plaatsen*, verzekerde wijlen Swâmi Dayanand Saraswatî, de grootste Sanskritist van zijn tijd in Indië, sommigen leden van de Theosofische Vereeniging hetzelfde ten aanzien van de oude Brâhmaansche werken. Toen hem gezegd werd dat de Hoogleeraar Max Müller aan de toehoorders van zijn *Lectures* verklaard had dat de stelling *"dat er eene oorspronkelijke bovennatuurlijke openbaring geweest was*, verleend aan de vaderen van het menschelijke ras, tegenwoordig slechts weinig verdedigers vindt" — lachte de heilige en geleerde man. Zijn antwoord was veelbeteekenend. "Indien de heer 'Moksh Moeller' [zooals hij den naam uitsprak] een Brâhmaan ware en met mij mee kwam, zou ik hem naar een *gupta* hol [een geheime spelonk] kunnen brengen, dicht bij Okhie Math in de Himâlaya's, waar hij spoedig zou bevinden dat wat de Kâlapani [de zwarte wateren van den oceaan] van Indië naar Europa is overgegaan, slechts de *stukken van afgekeurde afschriften van enkele plaatsen uit onze heilige boeken* waren. Er *is* een "oorspronkelijke openbaring" geweest, en zij bestaat nog; en zij zal ook nooit voor de wereld verloren gaan, maar zij zal opnieuw verschijnen; ofschoon de Mleccha's natuurlijk zullen moeten wachten".

Toen hij verder hierover werd ondervraagd wilde hij niets meer zeggen. Dit geschiedde in Mierut in 1880.

Buiten twijfel was de wijze waarop de Brâhmanen Kolonel Wilford en Sir William Jones in de vorige eeuw te Calcutta gefopt hebben, wreed, maar zij was welverdiend, en niemand was in die zaak meer te berispen dan de zendelingen en Kolonel Wilford zelf. Eerstgenoemden waren, naar de getuigenis van Sir William Jones zelven[1]) onnoozel genoeg om staande te houden dat "de Hindoes zelfs nu [15] bijna Christenen waren, omdat hun Brahmâ, Wishnoe en Mahesha geen anderen waren dan de Christelijke drieëenheid"[2]). Het was een

[1]) *Asiatic Researches*, I, 272.

[2]) Zie Max Müller, *t. a. p.*, blz. 288 e. v.. Dit heeft betrekking op de handige vervalsching van alles wat de Pandits gehoord hadden van Kolonel Wilford omtrent Adam en Abraham, Noach en zijn drie zonen, enzoovoorts, enzoovoorts, op in oude Purânische Handschriften ingelaschte bladen, en geschreven in nauwkeurig en archaïsch Sanskrit.

1* prominent.

goede les. Zij maakte de geleerde Oriëntalisten dubbel voorzichtig, maar wellicht heeft zij ook sommigen hunner te beschroomd gemaakt, en in haar terugwerking, den slinger van voorbarige gevolgtrekkingen te veel naar den anderen kant doen zwaaien. Want "die eerste toevoer van de Brâhmaansche markt" in antwoord op de vraag van Kolonel Wilford, heeft nu een blijkbare noodzakelijkheid en begeerte bij de Oriëntalisten geschapen om bijna elk archaïsch Sanskrit-handschrift voor zoo modern te verklaren, dat het de zendelingen volkomen rechtvaardigt als zij gebruik maken van de gelegenheid. Dat zij zulks doen en wel tot in de volle mate van hun verstandelijke vermogens, is onlangs gebleken uit door de ongerijmde pogingen om te bewijzen dat de gansche Purânische geschiedenis van Krishna *door de Brâhmanen uit den Bijbel is geletterdiefd!* Maar de door den Oxfordschen Hoogleeraar in zijn *Lectures* aangehaalde feiten betreffende de nu beroemde tusschenvoegsels, ter wille, en later tot het verdriet, van Kolonel Wilford, zijn in het geheel niet in strijd met de gevolgtrekkingen waartoe iemand, die de Geheime Leer bestudeert, onvermijdelijk moet komen. Want indien de uitkomsten aantoonen dat noch het *Nieuwe*, noch zelfs het *Oude Testament* iets aan den ouderen godsdienst der Brâhmanen en Boeddhisten ontleend heeft, volgt er niet uit dat de Joden niet al wat zij wisten aan de Chaldeesche gedenkschriften ontleend hebben, welke laatste later door Eusebius werden verminkt. Wat de Chaldeeërs aangaat, zij ontvingen hun oorspronkelijke geleerdheid zeer zeker van de Brâhmanen, want Rawlinson toont een onmiskenbaren Wedischen invloed aan in de oude fabelleer van Babylon; en Kolonel Vans Kennedy heeft lang geleden terecht verklaard dat Babylonië van den beginne af de zetel van Sanskritsche en Brâhmaansche geleerdheid was. Maar al zulke bewijzen moeten hun waarde verliezen tegenover de laatste door den Hoogleeraar Max Müller uitgewerkte stelling. Wat zij is weet iedereen. Het wetboek der klankleer is nu het algemeene oplossingsmiddel geworden voor elke gelijkstelling en elk "verband" tusschen de goden van vele volkeren. Zoo hebben, ofschoon de Moeder van Mercurius (Boedha, Thoth-Hermes, enzoovoorts) Maia was, de Moeder van Gautama Boeddha ook Mâyâ, en de Moeder van Jezus eveneens Mâyâ (Begoocheling, want Maria is *Mare*, de Zee, zinnebeeldig de groote Begoocheling) — toch deze drie karakters geen verband, en evenmin kunnen zij eenig verband

hebben, sedert Bopp "zijn wetboek der klankleer heeft vastgesteld".

In hun pogingen om de vele strengen der ongeschreven geschie-
[16] denis bijeen te zamelen is het een stoute stap voor onze Oriëntalisten *a priori* alles te ontkennen wat niet strookt met hun bijzondere gevolgtrekkingen. Zoo wordt, ofschoon dagelijks nieuwe ontdekkingen worden gedaan van groote kunsten en wetenschappen, die ver terug in den nacht des tijds bestaan hebben, toch zelfs de kennis van het schrift ontzegd aan enkele der oudste volkeren, en wordt hun barbaarschheid in plaats van beschaving toegeschreven. Niettemin zijn er nog sporen van een ontzaglijk groote beschaving te vinden, zelfs in Midden Azië. Deze beschaving is onmiskenbaar *prehistorisch*. En hoe kan er beschaving zijn zonder een letterkunde in den een of anderen vorm, zonder jaar- of tijdboeken? Het gezonde verstand alleen behoorde de verbroken schakels in de geschiedenis van verdwenen volkeren aan te vullen. De reusachtige en ononderbroken muur van de bergen, die het gansche tafelland van Tibet omzoomen van den bovenloop van de rivier Khuan-Khé af, tot aan het Karakorumgebergte toe, is gedurende duizendtallen van jaren getuige van een beschaving geweest en moet vreemde geheimen te vertellen hebben aan den mensch. De oostelijke en middelgedeelten van deze gebieden — de Nan-chan en de Altyn-tag — waren in der tijd met steden bedekt die zeer goed konden wedijveren met Babylon. Een heel geologisch tijdperk is over het land heengestreken sedert die steden haar laatsten adem uitgeblazen hebben, zooals de hoopen stuifzand [1*] en de onvruchtbare en thans doode grond der geweldige middenvlakten van het Tarimbekken getuigen. De grenslanden alleen zijn den reiziger oppervlakkig bekend. Binnen die tafellanden van zand is water en men vindt daar frissche oasen bloeien, waar geen Europeesche voet zich ooit gewaagd heeft of den nu verraderlijken grond heeft betreden. Onder die groenende oasen zijn er sommige die volslagen ontoegankelijk zijn, zelfs voor den profanen reizenden inboorling. Orkanen mogen "de zandvlakten uiteenscheuren en gansche vlakten wegvagen", ze zijn onmachtig datgene te vernietigen wat buiten hun bereik ligt. Diep in de ingewanden der aarde gebouwd, zijn de onderaardsche stapelplaatsen veilig; en, daar hare ingangen verborgen zijn, bestaat er weinig vrees dat iemand ze zal ontdekken, zelfs al zouden verscheiden legers een inval doen in de zandwoestenijen waar —

1* mounds of shifting sand.

Geen poel en geen struik en geen huis is t' ontwaren,
Waar de bergen zich ruig tot omwallingen scharen
Om het zengende zandvlak der dorre woestijn . . . . . .

Maar het is niet noodig den lezer de woestijn over te zenden wanneer dezelfde bewijzen van oude beschaving zelfs in vergelijkenderwijs bevolkte streken van hetzelfde land gevonden worden. De Tchertchen-oase bijvoorbeeld, ongeveer 4.000 voet boven den spiegel van de rivier de Tchertchen-Darya gelegen, wordt nu in elke richting omringd door de bouwvallen van archaïsche plaatsen en steden. [17] Daar vertegenwoordigen omtrent 3.000 menschelijke wezens de overblijfselen van ongeveer honderd uitgestorven volkeren en rassen, welker namen zelfs nu onbekend zijn aan onze ethnologen. Een anthropoloog zou zich meer dan verlegen gevoelen als hij ze moest rangschikken, indeelen en onderverdeelen; te meer, daar de onderscheidene afstammelingen van al deze voorzondvloedsche rassen en stammen zelven even weinig van hun eigen voorvaderen af weten alsof zij van de maan gevallen waren. Wanneer zij ondervraagd worden omtrent hun oorsprong, antwoorden zij dat zij niet weten waar hun vaderen vandaan zijn gekomen, maar gehoord hebben dat de eersten of oudsten van hen geregeerd werden door de groote Genii van deze woestijnen. Dit kan op rekening van onwetendheid en bijgeloof gesteld worden, maar toch kan het antwoord, met het oog op de leeringen van de Geheime Leer, gegrond zijn op oorspronkelijke overlevering. Alleen de Khoerassan-stam beweert lang voor de dagen van Alexander gekomen te zijn van wat nu bekend is als Afghanistan, en brengt ter bevestiging sagenstof[1*] van dien inhoud. De Russische reiziger Kolonel (nu Generaal) Prjevalsky vond zeer dicht bij de Tchertchen-oase de bouwvallen van twee reusachtige steden, waarvan de oudste, volgens de plaatselijke overlevering, 3.000 jaar geleden door een held en reus verwoest werd, en de andere door Mongolen in de tiende eeuw van onze jaartelling.

De plaats waar de twee steden gelegen hebben is nu, dank zij het stuifzand en den woestijnwind, bedekt met vreemde en ongelijksoortige overblijfselen; met gebroken porselein en keukengereedschap en menschenbeenderen. De inboorlingen vinden dikwijls koperen en gouden munten, gesmolten zilverstaven, diamanten en turkooizen, en, wat het merkwaardigste is — gebroken glas . . . . Ook doodkisten van het een of andere onvergankelijke hout, of grondstof, waarin prachtig bewaarde

[1*] legendary lore.

gebalsemde lichamen gevonden worden. . . . De mannelijke mummies zijn alle uiterst rijzige, forsch gebouwde menschen met lang, golvend haar. . . . Er werd een gewelf gevonden met twaalf doode mannen er in gezeten. Een andermaal werd in een afzonderlijke doodkist door ons een jong meisje ontdekt. Haar oogen waren met gouden schijven gesloten en de kaken vastgehouden door een gouden bandje dat van onder de kin dwars over de kruin van het hoofd liep. In een nauw wollen gewaad gekleed, was haar boezem bedekt met gouden sterren, terwijl de voeten bloot gelaten waren [1]).

Hieraan voegt de beroemde reiziger toe, dat zij tijdens hun ganschen tocht op de rivier de Tchertchen sagen hoorden over drie en twintig steden, eeuwen geleden onder het stuifzand der woestijnen bedolven. Dezelfde overlevering bestaat in Lob-nor en in de Kerya-oase.

De sporen van zoodanige beschaving en deze en dergelijke overleveringen geven ons het recht geloof te schenken aan andere sagenstof[1*], bevestigd door goed geschoolde[2*] en geleerde inboorlingen
[18] van Indië en Mongolië, die spreken van ontzaglijke boekerijen, tegelijk met verscheidene overblijfselen van oude Magische overleveringen[3*], uit het zand herwonnen, die alle veilig zijn weggeborgen.

Om in het kort te herhalen. De Geheime Leer was de algemeen verbreide godsdienst van de oude en prehistorische wereld. Bewijzen van haar verbreiding, echte[4*] gedenkschriften aangaande haar geschiedenis, een volledige reeks van geschriften die haar aard en aanwezigheid in elk land aantoonen, te zamen met de leering van al haar groote Adepten, bestaan tot op dezen dag in de geheime spelonken van boekerijen, welke aan de Occulte Broederschap toebehooren.

Deze verzekering wordt geloofwaardiger gemaakt door een beschouwing van de volgende feiten: de overlevering van de duizenden geredde oude perkamenten toen de Alexandrijnsche boekerij vernield werd; de duizenden Sanskritsche werken die in Indië verdwenen zijn onder de regeering van Akbar; de algemeene overlevering in China en Japan dat de ware oude teksten met de uitleggingen, die ze alleen begrijpelijk maken, ten getale van vele duizenden deelen, reeds lang buiten bereik van profane handen zijn; de verdwijning van de omvangrijke heilige en occulte letterkunde van Babylon; het verlies van die sleutels, die alleen de duizend raadselen van de Egyp-

---

[1]) Uit een lezing door N. M. Prjevalsky.

[1*] credit other legendary lore. [2*] well educated. [3*] magic lore. [4*] authentic.

tische hiërogliefische gedenkschriften konden oplossen; de overlevering in Indië dat de werkelijke geheime uitleggingen, die alleen de *Weda*'s begrijpelijk maken, ofschoon niet langer zichtbaar voor profane oogen, nog voor den Ingewijde bestaan, in geheime holen en spelonken verborgen; en onder de Boeddhisten een identiek geloof met betrekking tot hun geheime boeken.

De Occultisten beweren dat deze alle, veilig voor Westersche plunderende handen, bestaan, om in de een of andere meer verlichte eeuw weder te verschijnen, waarop, met de woorden van wijlen Swâmi Dayanand Saraswatî, "de Mleccha's [verworpelingen, wilden, allen buiten de palen der Ârische beschaving] zullen moeten wachten".

Want het is niet de schuld van de Ingewijden dat deze geschriften nu voor de profanen "verloren" zijn, en evenmin is hun gedragsregel voorgeschreven door zelfzucht of eenige begeerte om het levenschenkende heilige weten[1*] alleen voor zich te houden[2*]. Er waren gedeelten van de Geheime Wetenschap die voor den profanen blik onberekenbare eeuwen lang verborgen moesten blijven. Maar dit was omdat het mededeelen van geheimen van zoo ontzaglijk belang aan de onvoorbereide menigte, gelijk stond met het geven van een brandende kaars aan een kind in een kruitmagazijn.

Het antwoord op een vraag, die dikwijls is gerezen in de gedachten van studeerenden, wanneer zij zulke verklaringen als deze tegenkwamen, kan zeer geschikt hier geschetst worden.

Wij kunnen, zeggen zij, de noodzakelijkheid begrijpen om voor de groote menigte[3*] zulke geheimen als het door J. W. Keeley van Philadelphia ontdekte Vril, of de rotsvernielende kracht, te verbergen, [19] maar wij kunnen niet begrijpen hoe eenig gevaar zou kunnen ontstaan door de openbaring van zulk een louter wijsgeerige leer als bijvoorbeeld de ontwikkeling der Planeetketens.

Het gevaar was dat zulke leeringen als die van de Planeetketen, of de zeven Rassen, onmiddellijk een sleutel geven tot den zevenvoudigen aard van den mensch, want elk beginsel is onderling verwant met een gebied, een planeet en een ras, en de menschelijke beginselen zijn op elk gebied onderling verwant met zevenvoudige occulte krachten, en die van de hoogere gebieden zijn van een vervaarlijk vermogen. Zoo geeft elke zevenvoudige verdeeling onmiddellijk een sleutel tot vervaarlijke occulte vermogens, waarvan het mis-

---

[1*] sacred lore. [2*] to monopolise. [3*] herd.

bruik onberekenbaar kwaad voor de menschheid zou veroorzaken; een sleutel die wellicht voor het huidige geslacht er geen is — vooral voor Westerlingen, beschermd als zij zijn, juist door hun blindheid en onwetend, stofgeloovig ongeloof in het occulte — maar een sleutel die niettemin zeer werkelijk zou zijn geweest in de eerste eeuwen van de Christelijke tijdrekening voor menschen die ten volle overtuigd waren van de werkelijkheid van het Occultisme, en een tijdkring[1*] van verval ingingen, dat hen rijp maakte voor misbruik van occulte vermogens en tooverij van de slechtste soort.

De geschriften werden weliswaar verborgen, maar van de kennis zelve en haar feitelijk bestaan werd nooit een geheim gemaakt door de Hiërofanten der Tempels waarin de MYSTERIËN altijd tot een leerschool[2*] en aansporing tot deugd zijn gemaakt. Dit is zeer oud nieuws, en werd herhaaldelijk bekend gemaakt door de groote Adepten, van Pythagoras en Plato af tot aan de Neo-Platonisten toe. Het was de nieuwe godsdienst der Nazareners die een verandering ten kwade wrocht in de gedragslijn van eeuwen.

Bovendien is er een welbekend en zeer merkwaardig feit, der schrijfster bevestigd door een eerwaardig persoon, jarenlang aan een Russisch Gezantschap toegevoegd — dat er verscheiden geschriften zijn in de St.-Petersburgsche Keizerlijke Boekerijen welke kunnen bewijzen dat, zelfs nog in de dagen toen Vrijmetselarij en Geheime Vereenigingen van Mystieken onverhinderd in Rusland bloeiden, namelijk aan het einde van de vorige en het begin van de tegenwoordige eeuw, meer dan één Russisch Mysticus *via* het Ural-gebergte naar Tibet reisde om kennis en inwijding te zoeken in de onbekende spelonken van Midden-Azië. En meer dan een is jaren later teruggekeerd met een rijken voorraad kennis[3*] van zoodanigen aard, dat deze hem nooit, waar dan ook in Europa, zou kunnen geschonken zijn. Verscheidene gevallen zouden aangehaald kunnen worden en welbekende namen worden voorgelegd, indien wij niet voor het feit stonden dat zulk een openbaarheid den overlevenden verwanten van de betrokken Ingewijden onaangenaam zou kunnen zijn. Laat wie
[20] het ook zij de jaarboeken en geschiedenis der Vrijmetselarij in de archieven van de Russische hoofdstad nagaan, en hij zal zich vergewissen van het hierboven medegedeelde feit.

Dit is een bevestiging van wat vele malen voor dezen is verklaard,

---

1* cycle. 2* discipline. 3* information.

ongelukkigerwijze te ondoordacht. In plaats van der menschheid ten goede te komen, hebben de kwaadaardige beschuldigingen van opzettelijke verzinsels en voorbedachtelijk bedrog, die dengenen naar het hoofd geslingerd zijn, die een waarachtig, zij het ook weinig bekend, feit verzekerden, alleen slecht Karma verwekt voor de lasteraars. Maar nu is het onheil gesticht, en de waarheid behoort niet langer ontkend te worden, wat ook de gevolgen mogen zijn.

Is de Theosofie een nieuwe godsdienst, wordt ons gevraagd? Geenszins, zij is geen "godsdienst", evenmin is haar wijsbegeerte "nieuw"; want zooals reeds is verklaard, is zij zoo oud als de denkende mensch. Haar leerstukken worden nu voor de eerste maal openbaar gemaakt, maar zijn omzichtig uitgegeven aan, en geleerd door meer dan een Europeesch Ingewijde — vooral door wijlen Ragon.

Meer dan één groot geleerde heeft verklaard dat er nooit een godsdienststichter geweest is, hetzij Ârisch, Semietisch of Turaansch, die een nieuwen godsdienst heeft *uitgevonden*, of een nieuwe waarheid geopenbaard. Deze stichters waren allen *overbrengers*, geen oorspronkelijke leeraars. Zij waren de bewerkers[1*] van nieuwe vormen en vertolkingen, terwijl de waarheden waarop hunne leeringen gegrond waren, zoo oud waren als de menschheid. Zoo kozen zij uit de vele, den mensch in het begin mondeling geopenbaarde, waarheden, door inwijding in de Adyta der tempels bewaard en bestendigd, gedurende de Mysteriën en door persoonlijke overbrenging, een of meer van zulke grootsche waarheden — feitelijkheden, slechts zichtbaar voor het oog van den werkelijken Wijze en Ziener, en openbaarden die aan de menigte. Zoo ontving elk volk op zijn beurt sommige der genoemde waarheden onder den sluier van zijn eigen plaatselijke en bijzondere symboliek, die naarmate de tijd voorbij ging, zich ontwikkelde tot een meer of minder wijsgeerigen eeredienst, een Pantheon in mythische vermomming. Daarom wordt door Dr. Legge[1]) aangetoond dat Konfucius, een zeer oud wetgever in de geschiedkundige tijdrekening, ofschoon een zeer modern wijze in de geschiedenis der wereld, uitdrukkelijk een *overbrenger*, geen maker, is. Zooals hijzelf zegt: "Ik geef slechts over: ik kan geen nieuwe dingen scheppen. Ik geloof in de ouden en daarom heb ik hen lief"[2]).

[1]) *Life and Teachings of Confucius*, blz. 96.

[2]) Lûn-Yû (§ 1 a); Schott, *Chinesische Litteratur*, blz. 7; aangehaald door Max Müller.

[1*] authors.

Schrijfster heeft hen ook lief, en gelooft daarom in deze ouden en in de hedendaagsche erfgenamen van hun Wijsheid. En daar zij in beiden gelooft, brengt zij nu wat zijzelve ontvangen en geleerd heeft over aan allen die het willen aannemen. Wat hen aangaat, die mogelijk haar getuigenis verwerpen — de groote meerderheid — zij zal hun geen kwaad hart toedragen, want zij zullen op hun wijze even-
[21] zeer gelijk hebben in het ontkennen, als zij op de hare gelijk heeft in het verzekeren, daar zij de Waarheid van twee geheel en al verschillende standpunten beschouwen. Overeenkomstig de regelen der kritische wetenschap[1*] moet de Oriëntalist *a priori* elken bewijsgrond verwerpen, dien hij niet volkomen voor zichzelf kan nagaan. En hoe kan een Westersch geleerde op hooren zeggen datgene aannemen waarvan hij niets weet? Inderdaad is wat in deze deelen gegeven wordt, evenzeer uit mondelinge als uit geschreven leeringen samengelezen. Dit eerste gedeelte[2*] der esoterische leerstellingen is gegrond op Stanza's, die de gedenkschriften zijn van een aan de volkenkunde onbekend volk. Er wordt beweerd dat zij geschreven zijn in een taal, die niet voorkomt in de naamlijst[3*] der talen en tongvallen waarmede de taalwetenschap bekend is; er wordt gezegd dat zij voortvloeien uit een door de Wetenschap verworpen bron — namelijk het Occultisme; en ten slotte worden zij aangeboden door een bemiddeling, die voor de wereld onophoudelijk in minachting gebracht[4*] is door al degenen, die onwelkome waarheden haten, of het een of andere bijzondere eigen stokpaardje te verdedigen hebben. Daarom kan en moet de verwerping van deze leeringen van te voren verwacht worden. Niemand die zich, in welke afdeeling der exakte Wetenschap ook, een "geleerde" noemt, zal zich veroorloven deze leeringen ernstig te beschouwen. Zij zullen *a priori* in deze eeuw, maar alleen in deze, worden bespot en verworpen. Want in de twintigste eeuw van onze jaartelling zullen de geleerden beginnen te erkennen dat de Geheime Leer noch uitgevonden, noch overdreven, maar integendeel enkel in omtrekken geschetst is; en ten slotte dat haar leeringen van vóór de *Weda*'s dagteekenen. Dit is geen aanspraak op voorspelling, maar eenvoudig een op de kennis van feiten gegronde verklaring. In elke eeuw wordt een poging gedaan om aan de wereld te toonen dat het Occultisme geen ijdel bijgeloof is. Wanneer eenmaal vergund wordt dat de deur op een klein kiertje blijft

---

1* critical scholarship. 2* instalment. 3* nomenclature. 4* discredited.

staan, zal zij met elke eeuw wijder en wijder geopend worden. De tijden zijn rijp voor een ernstiger kennis dan tot nog toe vergund was, ofschoon zij zelfs nu nog zeer beperkt is.

Want zijn niet nog slechts vijftig jaar geleden, zelfs de *Weda*'s bespot, verworpen en "een hedendaagsche vervalsching" genoemd? Werd op zekeren tijd niet verkondigd dat het Sanskrit de spruit en een tongval was, afgeleid van het Grieksch, volgens Lemprière en andere geleerden? Omstreeks 1820 "waren", zooals Professor Max Müller ons vertelt, de heilige boeken van de Brâhmanen, van de Magiërs en van de Boeddhisten "zoo goed als onbekend, hun bestaan zelfs werd betwijfeld, en er was geen enkel geleerde die een regel zou hebben kunnen vertalen van den *Weda* . . . . . van den *Zend Avesta*, of . . . . van de Boeddhistische *Tripitaka*, en nu is bewezen dat de *Weda*'s het werk zijn van de hoogste oudheid, welker 'bewaring bijna gelijk staat met een wonder.'".

Hetzelfde zal worden gezegd van de Geheime Archaïsche Leer, [22] wanneer onloochenbare bewijzen gegeven worden van haar bestaan en gedenkschriften. Maar het zal eeuwen duren [1*] alvorens er veel meer van gegeven wordt. Er van sprekende dat de sleutels tot de Geheimenissen van den Dierenriem, bijna verloren zijn voor de wereld, werd door schrijfster ongeveer tien jaar geleden in *Isis Unveiled* opgemerkt: "Gezegde sleutel moet *zeven* maal omgedraaid worden voor het geheele stelsel geopenbaard wordt. Wij zullen hem slechts *éénmaal* omdraaien en daardoor den profanen één blik toestaan in de geheimenis. Gelukkig hij, die het geheel begrijpt!".

Hetzelfde kan gezegd worden van het geheele Esoterische Stelsel. De sleutel werd éénmaal omgedraaid, en meer werd in *Isis Unveiled* niet gegeven. Veel meer wordt in deze deelen uitgelegd. In die dagen kende schrijfster nauwelijks de taal waarin het werk geschreven werd, en de onthulling van vele zaken, waarover nu vrijelijk gesproken wordt, was verboden. In de Twintigste Eeuw kan mogelijk de een of andere meer onderrichte en verreweg geschikter leerling door de Meesters van Wijsheid worden gezonden om beslissende [2*] en onweerlegbare bewijzen te geven, dat er een Wetenschap bestaat, die Gupta Widyâ genoemd wordt, en dat, evenals de eens geheimzinnige bronnen van den Nijl, de bron van alle godsdiensten en wijsbegeerten, die nu aan de wereld bekend gemaakt wordt, vele

[1*] be. [2*] final.

eeuwen lang vergeten en voor de menschen verloren geweest is; maar zij is ten laatste gevonden.

Zulk een werk als dit moet niet ingeleid worden met een eenvoudig voorwoord, maar veeleer met een boekdeel — dat feiten geven zou, niet louter uitweidingen[1*], daar DE GEHEIME LEER geen verhandeling is, of een reeks vage beschouwingen[2*], maar alles bevat wat in deze eeuw aan de wereld kan worden gegeven.

Het zou meer dan nutteloos zijn in deze bladzijden zelfs die gedeelten der esoterische leeringen openbaar te maken, die nu aan de beperking ontkomen zijn, tenzij de echtheid en de waarachtigheid[3*], of ten minste de waarschijnlijkheid, van het bestaan van zulke leeringen eerst waren vastgesteld. Van verklaringen, zooals nu zullen worden afgelegd, moet worden aangetoond dat zij worden gewaarborgd door verschillende gezagsmannen, zooals oude wijsgeeren, klassieke schrijvers en zelfs zekere geleerde Kerkvaders, waarvan sommigen deze leeringen kenden doordat zij ze bestudeerd hadden, werken, die er over geschreven waren, hadden gezien en gelezen, en van wie zelfs sommigen persoonlijk in de oude Mysteriën waren ingewijd, gedurende welker voltrekking de geheime[4*] leeringen zinnebeeldig ten tooneele gebracht werden[5*]. Schrijfster zal geschiedkundige en vertrouwbare namen moeten geven en welbekende schrijvers aanhalen, oude en hedendaagsche, van erkende bekwaamheid, juist oordeel, en waarheidsliefde, en ook sommigen der beroemde
[23] meesters[6*] in de geheime kunsten en wetenschap opnoemen, zoowel als de geheimenissen van laatstgenoemde, naarmate zij in haar vreemden archaïschen vorm onthuld, of liever gedeeltelijk aan het publiek voorgelegd worden.

Hoe moet dit worden gedaan, wat is de beste wijze om zulk een doel te bereiken, is het steeds wederkeerende vraagstuk geweest. Om ons plan duidelijker te maken mogen wij trachten een beeld te geven. Wanneer een reiziger, die uit een weldoorvorscht land komt, plotseling het grensland van een *terra incognita* bereikt, dat ommuurd en aan het gezicht onttrokken wordt door een geduchten slagboom van onoverkomelijke rotsen, kan hij nog weigeren te erkennen dat hij verijdeld is in zijn doorvorschingsplannen. Toegang verderop is verboden. Maar zoo hij het geheimzinnige gebied al niet persoonlijk kan bezoeken, zoo kan hij toch een middel vinden om het van een zoo

---

1* disquisitions. 2* theories. 3* authenticity. 4* arcane. 5* enacted. 6* proficients.

kort mogelijken afstand als bereikt kan worden, te onderzoeken. Geholpen door zijn kennis van de achter zich gelaten landschappen kan hij een algemeen en tamelijk nauwkeurig denkbeeld krijgen van het vergezicht aan gene zijde van den muur, als hij slechts klimmen wil naar het verhevenste toppunt van de hoogten vóór zich. Wanneer hij eenmaal daar is, kan hij er op zijn gemak naar staren, en datgene, wat hij wazig waarneemt, vergelijken met wat hij pas beneden zich heeft gelaten, nu hij, dank zij zijn eigen krachtsinspanningen, boven de hoogtegrens[1*] der nevelen en der door wolken gedekte klippen is.

Zulk een punt van voorloopige waarneming kan in deze twee deelen niet aangeboden worden aan hen, die een nauwkeuriger begrip zouden willen krijgen van de geheimenissen der voor-archaïsche tijdperken, die in de teksten gegeven worden. Maar indien de lezer geduld heeft en een blik wil slaan op den tegenwoordigen toestand der kerken en gezindten in Europa, en dien nagaan en vergelijken[2*] met wat aan de geschiedenis bekend is van de eeuwen, die der Christelijke tijdrekening onmiddellijk voorafgegaan en opgevolgd zijn, dan zal hij dit alles in een volgend deel van het huidige werk vinden.

In dat deel zal een korte opsomming worden gegeven van alle voornaamste aan de geschiedenis bekende Adepten, en zal de ondergang der Mysteriën worden beschreven, waarna de verdwijning en de stelselmatige en beslissende uitwissching uit het geheugen der menschen van den werkelijken aard der Inwijding en der Heilige Wetenschap begonnen is. Van dien tijd af werden hare leeringen occult, en de Magie zeilde maar al te dikwijls onder den eerwaardigen, maar dikwijls op een dwaalspoor brengenden, naam: Hermetische Wijsbegeerte. Evenals het werkelijke Occultisme gedurende de eeuwen die onze tijdrekening voorafgingen, onder de werkelijke Mystieken den voorrang had bekleed, volgde de Magie, of liever Tooverij, met hare Occulte Kunsten op het begin van het Christendom.

Hoe groot en ijverig gedurende deze eerste eeuwen de dweepzieke pogingen ook waren om elk spoor van den verstandelijken en geestesarbeid der Heidenen te doen verdwijnen, zij waren een mislukking; maar dezelfde geest van den duisteren demon van femelarij[3*] en onverdraagzaamheid heeft sedert steeds stelselmatig elke schoone, in de voor-Christelijke tijdperken geschrevene bladzijde verminkt. Zelfs de geschiedenis heeft in hare onzekere gedenkschriften [24]

[1*] line. [2*] check. [3*] bigostry.

genoeg bewaard van datgene wat overgebleven is om een onpartijdig licht op het geheel te werpen. Laat de lezer dan met schrijfster een oogenblikje toeven op de uitgekozen plaats van waarneming. Hem wordt gevraagd al zijn aandacht te schenken aan dat duizendtal jaren van het voor-Christelijk en na-Christelijk tijdperk, dat door het jaar Één der Geboorte gescheiden wordt. Deze gebeurtenis — hetzij geschiedkundig juist of niet — heeft men niettemin laten dienen als een eerste teeken voor de oprichting van veelvuldige bolwerken tegen elken mogelijken terugkeer van, of zelfs een blik in, de gehate godsdiensten van het Verleden; gehaat en gevreesd omdat zij zulk een helder licht werpen op de nieuwe en voorbedachtelijk gesluierde vertolking van wat nu bekend is als het "Nieuwe Testament".

Hoe bovenmenschelijk de pogingen der eerste Christelijke Vaders ook waren om de Geheime Leer weg te wisschen uit het geheugen der menschheid, zij zijn alle gefaald. De Waarheid kan nooit worden gedood, vandaar het falen om elk spoor van die oude Wijsheid geheel en al van het aangezicht der aarde weg te vagen, en om elken getuige, die er van getuigd heeft, te kluisteren en den mond te stoppen. Laat men slechts denken aan de duizenden, wellicht millioenen, verbrande handschriften; aan gedenkteekenen met hunne te onbescheidene inschriften en beeldende symbolen die tot stof vergruisd zijn; aan de benden van vroegere kluizenaars en asceten die ronddwaalden tusschen de in puin gevallen steden van Opper- en Neder-Egypte, in woestijn en berg, vallei en hoogland, en die zochten naar, en begeerig waren om, elke naald en zuil, rol of perkament, waarop zij de hand konden leggen, te vernietigen, als het slechts het zinnebeeld van de Tau droeg, of eenig ander door den nieuwen godsdienst overgenomen en toegeëigend teeken — en dan zal hij duidelijk zien hoe het komt dat er zoo weinig is overgebleven van de gedenkschriften van het verleden. Waarlijk de duivelsche geest van dweperij van het oudste en middeleeuwsche Christendom en van den Islam heeft er van den beginne af aan van gehouden in duisternis en onwetendheid te verblijven; en beide maakten

. . . . . de zon als bloed, de aarde een graf,
Het graf een hel, de hel zelf zwarter nog van somber!

Beide kerken hebben hunne bekeerlingen gewonnen met de spits van het zwaard; beide hebben hunne bedehuizen gebouwd op ten hemel reikende hecatomben van menschelijke slachtoffers. Boven de

poort van de Eerste Eeuw onzer tijdrekening vlamde de nóodlottige gloed der onheilspellende woorden "HET KARMA VAN ISRAËL". Boven de portalen onzer eigene eeuw kan de toekomstige Ziener wellicht andere woorden onderscheiden, die het Karma zullen aanwijzen voor listiglijk samengestelde geschiedenis, voor opzettelijk verdraaide gebeurtenissen, en voor groote, door het nageslacht gelasterde karakters, tot onkenbaar wordens toe verminkt tusschen de twee karren van Jagannâtha — Femelarij[1*] en Stofgeloof; het eene neemt te veel aan, het andere ontkent alles. Wijs is hij, die zich aan het gulden midden houdt, die gelooft in de eeuwige rechtvaardigheid der dingen.

Zoo zegt Faizi Díwán, de "getuige van de wonderbaarlijke gesprekken van een vrijdenker, die tot duizend geloofspartijen behoort": [25]

In de vergadering van den dag der opstanding, wanneer de verleden dingen zullen vergeven worden, zullen de zonden der Ka'bah vergeven worden ter wille van het stof van Christelijke kerken.

Hierop antwoordt Professor Max Müller:

De zonden van den Islam zijn *even waardeloos als het stof van het Christendom; op den dag der opstanding zullen zoowel Mohammedanen als Christenen de ijdelheid hunner godsdienstige leeringen inzien.* De menschen vechten op aarde over den godsdienst: in den hemel zullen zij ontdekken dat er slechts één ware godsdienst is — de aanbidding[2*] van God's GEEST [1]).

Met andere woorden "ER IS GEEN GODSDIENST [of WET] BOVEN WAARHEID" — *(Satyât Nâsti Paro Dharmah)* — de zinspreuk van den Mahârâjah van Benares, die door de Theosofische Vereeniging is aangenomen.

Zooals reeds in het *Voorwoord* is gezegd, is DE GEHEIME LEER geen omwerking[3*] van *Isis Unveiled*, zooals oorspronkelijk was bedoeld. Zij is veeleer een boek dat het laatstgenoemde uitlegt, en, ofschoon geheel en al onafhankelijk van het vroegere werk, een onmisbaar aanhangsel daarbij. Veel van wat in het eerste werk stond kon moeilijk door de Theosofen in die dagen worden begrepen. DE GEHEIME LEER zal nu licht werpen op menig vraagstuk, in het eerste werk onopgelost gebleven, vooral op de beginbladzijden, die nooit begrepen zijn.

Daar het zich eenvoudig bezig hield met de wijsbegeerten binnen de historische tijden en de onderscheidene zinnebeeldstelsels van de in verval geraakte volkeren, kon in de twee deelen van *Isis* slechts

[1]) *T. a. p.*, blz. 257.

[1*] Bigotry. [2*] worship. [3*] version.

een haastige blik worden geslagen op het panorama van het Occultisme. In dit werk worden de wereldwording in bijzonderheden en de ontwikkeling van de vier Rassen, die onze Menschheid van het vijfde-ras voorafgingen, behandeld, en nu verklaren twee omvangrijke deelen datgene, wat alleen op het eerste blad van *Isis Unveiled* en in enkele weinige hier en daar door dat gansche werk verspreide toespelingen werd medegedeeld. Ook kan de uitgebreide opsomming der Archaïsche Wetenschappen in deze deelen niet worden beproefd, vóór wij zulke ontzaglijke vraagstukken als de Ontwikkeling der wereld en van de planeten en de trapsgewijze ontwikkeling van de geheimzinnige menschheden en rassen die onze Adamische Menschheid voorafgingen, hebben afgehandeld. Daarom heeft deze poging om sommige geheimenissen der Esoterische Wijsbegeerte op te helderen in waarheid niets te maken met het vroegere werk. Het moet schrijfster worden vergund wat gezegd is met een voorbeeld toe te lichten.

Deel I van *Isis* begint met een verwijzing naar een "oud boek":

Zoo erg oud dat onze hedendaagsche oudheidkundigen een onbepaalden tijd lang over zijn bladzijden zouden kunnen peinzen en het nog niet geheel en al eens zijn over den aard van de stof waarop het geschreven is. Het is het eenige [26] oorspronkelijke exemplaar dat nu bestaat Het oudste Hebreeuwsche geschrift over occulte leering — de *Sifrah Dzeniouta* — is er uit samengesteld [1*] en dat op een tijd, waarop het eerstgenoemde reeds aangezien werd voor een letterkundig gedenkstuk. Een van de teekeningen er op stelt de Goddelijke Essence voor die uitvloeit van ADAM [1]) als een lichtende boog, die een kring gaat vormen, en dan buigt de onuitsprekelijke Heerlijkheid, na het hoogste punt van den omtrek er van te hebben bereikt, weer terug en keert weder tot de aarde, terwijl zij een hooger type van menschheid in haar maalstroom brengt. Naarmate zij dichter en dichter tot onze planeet nadert, wordt de Uitstraling duisterder en duisterder totdat zij, bij het aanraken van den grond, zwart als de nacht is.

Dit zeer oude boek is het oorspronkelijke werk, waaruit de vele deelen van *Kiu-ti* werden samengesteld [2*]. Niet slechts de laatstgenoemde en de *Sifrah Dzeniouta*, maar zelfs de *Sefer Jetzirah* [2]) —

---

[1]) De naam wordt gebruikt in den zin van het Grieksche woord ἄνθρωπος.

[2]) Rabbi Jehoshua Ben Chananea, die omstreeks 72 na Chr. stierf, verklaarde openlijk dat hij "wonderen" had gewrocht door middel van het boek *Sefer Jetzirah*, en tartte elken ongeloovige. Franck, die aanhalingen doet uit den Babyloonschen *Talmud*, noemt twee andere wonderdoeners, de Rabbi's Chanina en Oshoi, (Zie *Jerusalem Talmud, Sanhedrin*, c. 7., enz.; en Franck *Die Kabbalah*, blz. 55, 56.) Velen der middeleeuwsche Occultisten, Alchemisten en Kabbalisten hebben hetzelfde beweerd, en zelfs wijlen de hedendaagsche Magiër Éliphas Lévi verzekert het openlijk in zijn boeken over Magie.

[1*] compiled.

[2*] compiled.

het door de Hebreeuwsche Kabbalisten aan hunnen Aartsvader Abraham (!) toegeschreven werk —, de *Shu-king*, China's oorspronkelijke Bijbel, de heilige deelen van den Egyptischen Thoth-Hermes, de *Purâna's* in Indië, het Chaldeesche *Boek der Getallen* en de *Pentateuch* zelf, zijn alle ontleend aan dat eene kleine stamboek [1*]. De overlevering zegt dat het neergeschreven [2*] werd in het *Senzar*, de geheime priestertaal, naar [3*] de woorden van Goddelijke Wezens, die het gedicteerd hebben aan de Zonen des Lichts in Midden-Azië, bij het eerste [4*] begin van ons Vijfde Ras; want er was een tijd, dat zijn taal (het Senzar) bekend was aan de Ingewijden van elk volk, toen de voorvaderen van de Tolteken haar even gemakkelijk verstonden als de bewoners van het verloren Atlantis, die haar op hun beurt erfden van de wijzen van het Derde Ras, de Mânushi's, die haar onmiddellijk van de Deva's van het Tweede en Eerste Ras leerden. De teekening waarvan in *Isis* wordt gesproken, heeft betrekking op de ontwikkeling van deze Rassen en van onze Menschheid van het vierde en vijfde ras in het Waiwaswata .Manwantara, of Rondte; elke Rondte is samengesteld uit de Yuga's van de zeven tijdperken der Menschheid waarvan er nu in *onzen* Levenstijdkring vier zijn doorgemaakt, terwijl het middelpunt van het vijfde bijna bereikt is. Deze teekening is, zooals iedereen zeer goed begrijpen kan, zinnebeeldig en omvat het onderwerp van het begin af. Het oude boek gaat, na de wereldontwikkeling beschreven en den oorsprong uitgelegd te hebben van alles op aarde, met inbegrip van den stoffelijken mensch, na de ware geschiedenis der Rassen gegeven te hebben, van het Eerste af tot aan ons eigen Vijfde Ras toe, niet verder. Het blijft steken bij het begin van het Kali-Yuga, juist 4.989 jaar geleden, bij den dood van Krishna, den schitterenden [5*] Zonnegod, den eens levenden held en hervormer. [27]

Maar er bestaat een ander boek. Geen van wie het bezitten houdt het voor zeer oud, daar het ontstaan is met, en slechts zoo oud is als de Zwarte Eeuw, namelijk ongeveer 5.000 jaar. Over ongeveer negen jaar zal de eerste tijdkring van het eerste vijfduizendtal jaren, die aanving met den grooten tijdkring van het Kali-Yuga, eindigen. En dan zal de laatste voorspelling, in dat boek bevat — het eerste deel van het voorspellende gedenkschrift voor de Zwarte Eeuw — vervuld zijn. Wij behoeven niet lang te wachten, en velen onzer zullen

---

[1*] parent volume. [2*] taken down. [3*] from. [4*] very, [5*] bright.

den dageraad van den Nieuwen Tijdkring bijwonen, aan welks einde niet weinig rekeningen tusschen de rassen zullen worden afgesloten en vereffend. Deel II der voorspellingen is bijna gereed; het is in voorbereiding geweest sedert den tijd van Boeddha's grooten [1*] opvolger Shankarâchârya.

Nog een belangrijk punt moet worden opgemerkt, een punt dat het meest vooraan staat in de reeks gegeven bewijzen voor het bestaan van een oorspronkelijke [2*], algemeene Wijsheid — in allen gevalle voor Christelijke Kabbalisten en bestudeerders van het Christendom. De leeringen waren ten minste gedeeltelijk bekend aan verscheidene Kerkvaders. Op zuiver geschiedkundige gronden wordt staande gehouden dat Origenes, Synesius en zelfs Clemens Alexandrinus zelf in de Mysteriën waren ingewijd, alvorens zij aan het Neo-Platonisme der Alexandrijnsche school dat der Gnostieken onder den Christelijken sluier toevoegden. Er is meer; sommige leeringen van de geheime scholen, ofschoon in geenen deele alle, zijn in het Vatikaan bewaard, en zijn sedert een wezenlijk deel van de Mysteriën geworden in den vorm van verminkte [3*] bijvoegsels, die door de Latijnsche Kerk bij het oorspronkelijke Christelijke programma zijn gevoegd. Zoodanig is de thans verstoffelijkte leerstelling der Onbevlekte Ontvangenis. Dit verklaart de groote vervolgingen, die door de Roomsch Katholieke Kerk op touw zijn gezet tegen het Occultisme, de Vrijmetselarij en de onrechtzinnige Mystiek in het algemeen.

De dagen van Constantijn waren het laatste keerpunt in de geschiedenis, het tijdperk van de uiterste worsteling, die daarmede geeindigd is dat de Westersche wereld de oude godsdiensten verstikt heeft ten gunste van den nieuwen, die op hunne lichamen gebouwd werd. Van toen af begon men het vergezicht in het ver verwijderd verleden voorbij den Zondvloed en den Hof van Eden krachtdadig en meedoogenloos door elk geoorloofd en ongeoorloofd middel voor den onbescheiden blik van het nageslacht buiten te sluiten. Elke uitgang werd versperd, elk gedenkschrift, waarop de hand kon gelegd worden, vernietigd. Toch is er genoeg over, zelfs onder zulke verminkte gedenkschriften, om ons te rechtvaardigen wanneer wij zeggen dat daarin elk vereischt getuigenis aanwezig is van het feitelijk bestaan van eene Moeder-Leer, Brokstukken er van hebben aard- en staatkundige rampen overleefd om het verhaal te vertellen; en

---

1* grand. 2* primeval. 3* disfigured.

elk overblijfsel toont bewijsgronden dat de nu geheime Wijsheid eenmaal de eene welbron geweest is, de steeds vloeiende, bestendige bron waaruit alle stroompjes — de latere godsdiensten van alle volkeren — van het eerste af tot het laatste toe — gevoed werden. Dit tijdperk, dat aanving met Boeddha en Pythagoras aan het eene eind en eindigde met de Neo-Platonisten en Gnostieken aan het andere, is het eenige in de Geschiedenis achtergelatene brandpunt, waarin voor de laatste maal de schitterende lichtstralen samenloopen, die uit de lang vervlogen aeonen glanzen, onverduisterd door de hand van femelarij en dweepzucht. [28]

Dit verklaart de noodzakelijkheid waaronder schrijfster gezwoegd heeft om steeds de uit het meest grijze verleden gegeven feiten uit te leggen door bewijs, uit het geschiedkundig tijdperk verzameld, zelfs op gevaar af van wederom beschuldigd te worden van gemis aan stelsel en plan. Geen ander middel stond ten dienste. Het publiek moest bekend gemaakt worden met de pogingen van vele wereldadepten, van ingewijde dichters en schrijvers in de klassieken van elke eeuw, om in de gedenkschriften der menschheid ten minste de kennis te bewaren van het bestaan van zulk een wijsbegeerte, indien al niet feitelijk van hare leerstellingen. De Ingewijden van 1888 zouden waarlijk onbegrijpelijk, en zelfs een schijnbaar onmogelijke fabel blijven, indien niet aangetoond werd dat dergelijke Ingewijden in elke andere eeuw der geschiedenis hebben geleefd. Dit kon slechts gedaan worden door hoofdstuk en vers te noemen, waar vermelding kan worden gevonden van deze groote karakters, die voorafgegaan en gevolgd werden door een lange en oneindige reeks van andere beroemde Meesters in de kunsten van vóór- en na den Zondvloed. Slechts op deze wijze kon op half-traditioneel, half-geschiedkundig gezag worden aangetoond, dat occulte kennis en de vermogens, welke zij den mensch verleent, niet geheel en al inbeeldingen zijn, maar zoo oud als de wereld zelve.

Tot mijn rechters, in het verleden en in de toekomst, heb ik daarom — hetzij zij ernstige letterkundige beoordeelaars zijn, of die huilende derwisjen der letterkunde, die een boek beoordeelen naar het al dan niet populair zijn van den naam des schrijvers, die, terwijl zij nauwelijks een blik slaan op den inhoud, zich als doodelijke bacillen vasthechten aan de zwakste punten van het lichaam — niets te zeggen. Evenmin zal ik mij verwaardigen acht te slaan op die

dwaze lasteraars — gelukkigerwijze zeer weinig in aantal — die, daar zij hopen de openbare opmerkzaamheid te trekken door minachting te laden op elken schrijver wiens naam beter bekend is dan de hunne, schuimbekken en blaffen tegen hun schaduw alleen. Deze hebben, na eerst jaren lang beweerd te hebben dat de leeringen, in de *Theosophist* onderwezen, die hun toppunt bereikten in *Esoteric Buddhism*, alle door schrijfster dezes waren *uitgevonden*, zich ten slotte omgewend en *Isis Unveiled* en het overige gebrandmerkt als letterdieverij van Éliphas Levi (!), Paracelsus (!!), en *mirabile dictu* het [29] Boeddhisme en Brâhmanisme (!!!). Men kan even goed Renan beschuldigen zijn *Vie de Jésus* te hebben gestolen uit de Evangeliën, en Max Müller zijn *Sacred Books of the East* of zijn *Chips* uit de wijsbegeerten der Brâhmanen en van Gautama den Boeddha. Maar aan het publiek in het algemeen en aan de lezers van DE GEHEIME LEER kan ik herhalen wat ik steeds heb verklaard, en wat ik nu kleed in de woorden van Montaigne:

Heeren, "ik heb hier slechts een ruiker van geplukte bloemen gemaakt en heb er niets van mijzelf bijgevoegd dan den band die ze bindt".

Trek den "band" aan stukken en snijd hem aan flarden als gij wilt. Wat den ruiker van *feiten* aangaat — gij zult nimmer in staat zijn deze te doen verdwijnen. Gij kunt ze enkel doodzwijgen, meer niet.

Wij kunnen met een slotwoord betreffende dit eerste deel eindigen. In een inleiding, welke voorafgaat aan hoofdstukken, welke hoofdzakelijk de wereldwording behandelen, kan men zekere er bij gehaalde onderwerpen niet op hun plaats achten, maar nog eene overweging, gevoegd bij de reeds gegevene, heeft mij er toe geleid ze aan te roeren. Elk lezer zal onvermijdelijk de gedane verklaringen beoordeelen van het standpunt van zijn eigen kennis, ervaring en bewustzijn, en zijn oordeel gronden op wat hij alreeds geleerd heeft. Dit feit is schrijfster voortdurend verplicht in gedachte te houden, vandaar ook in het eerste deel de herhaalde verwijzingen naar zaken, die eigenlijk gezegd tot een later gedeelte van het werk behooren, maar die niet stilzwijgend konden worden voorbijgegaan, opdat de lezer het inderdaad niet zou gaan beschouwen als een sprookje — een verbeelding van het een of andere hedendaagsche brein.

Zoo zal het Verleden helpen om het Heden te beseffen en dit

laatste om het Verleden beter te waardeeren. De dwalingen van den dag moeten verklaard en weggevaagd worden, toch is het meer dan waarschijnlijk — ja, in dit geval staat het gelijk met zekerheid — dat wederom de getuigenis van lange eeuwen en van de geschiedenis zal falen indruk te maken op anderen dan de zeer intuïtieven — hetgeen gelijk staat met te zeggen: de zeer weinigen. Maar in dit geval, evenals in alle gevallen van dien aard, kunnen de waren en getrouwen zich troosten door den twijfelzuchtigen hedendaagschen Sadduceeër het wiskundig bewijs en de uiteenzetting[1*] voor te leggen van zijn verstokte stijfhoofdigheid en femelarij. Er bestaat nog ergens in de archieven van de Fransche Akademie de beroemde wet der waarschijnlijkheden, die door zekere wiskundigen ten bate van ongeloovigen door een stelkundige berekening is uitgewerkt. Zij luidt aldus: Wanneer twee personen getuigenis afleggen van een feit, en er aldus elk van beiden $\frac{5}{6}$ zekerheid aan verleenen, zal dat feit $\frac{35}{36}$ zekerheid hebben, dat wil zeggen, zijn waarschijnlijkheid zal zich tot zijn onwaarschijnlijkheid verhouden als 35 tot 1. Als drie zulke getuigenissen bijeengevoegd worden, zal de zekerheid $\frac{215}{216}$ worden. De overeenstemming van tien menschen, die ieder $\frac{1}{2}$ zekerheid geven, zal $\frac{1023}{1024}$ opleveren, enzoovoorts, enzoovoorts. De Occultist kan tevreden zijn met zoodanige zekerheid en zich om geen verdere bekommeren.

[1*] memorial.

VOORREDE.

BLADZIJDEN UIT EEN VOORGESCHIEDKUNDIG GEDENKSCHRIFT.

[31] Een archaïsch Handschrift — een verzameling palmbladen die door de een of andere bijzondere en onbekende bewerking onaantastbaar zijn gemaakt voor water, vuur en lucht — is voor de oogen van schrijfster. Op de eerste bladzijde is een vlekkeloos witte schijf op een dofzwarten grond. Op de volgende bladzijde dezelfde schijf, maar met een middelpunt. De eerste, zooals de bestudeerder weet, stelt den Kosmos in de Eeuwigheid voor, vóór het wederontwaken van de nog sluimerende Energie, de Uitstraling der Wereld in latere stelsels. Het punt in de tot nog toe vlekkelooze schijf, Ruimte en Eeuwigheid in Pralaya, geeft den dageraad van versplitsing aan. Het is het Punt in het Wereld-Ei, de Kiem er binnenin, die het Heelal zal worden, het Al, de grenzelooze, periodieke Kosmos — een Kiem die periodiek en beurtelings sluimerend en werkdadig is. De eene cirkel is de goddelijke Eenheid waaruit alles voortkomt, werwaarts alles terugkeert: zijn omtrek — een noodzakelijkerwijs beperkt zinnebeeld met het oog op de beperking van het menschelijk verstand — geeft de abstracte, immer onkenbare AANWEZIGHEID aan, en zijn vlak de Algemeene Ziel, ofschoon deze twee één zijn. Slechts geeft het wit der schijf en het zwart van den omringenden grond duidelijk aan, dat haar gebied de eenige kennis is, hoe vaag en schemerig die ook nog zij, welke voor den mensch bereikbaar is. Het is in dit gebied dat de manwantarische openbaringen aanvangen, want in deze ZIEL is het dat gedurende het Pralaya de Goddelijke Gedachte [1]) sluimert, waarin het plan verborgen ligt van elke toekomstige wereld-wording en godenwording.

[1]) Het is bijna onnoodig den lezer er aan te herinneren dat men niet denken moet dat de benaming Goddelijke Gedachte, evenals die van Algemeen Verstand, zelfs vagelijk een verstandelijk proces aangeeft

Zij is het EENE LEVEN, eeuwig, onzichtbaar, en toch alomtegenwoordig, zonder aanvang of einde, en toch periodiek in zijn regelmatige openbaringen — tusschen welke perioden de duistere geheimenis van Niet-Zijn heerscht; onbewust en toch volstrekt Bewustzijn, onbesefbaar, en toch de ééne zelf-bestaande Wezenlijkheid; waarlijk "een Baaierd voor de zinnen, een Kosmos voor de rede". Zijn ééne volstrekte eigenschap die Hetzelf is, eeuwige, onophoudelijke Beweging, wordt in esoterische spreekwijze de Groote Adem [1]) genoemd, die de bestendige beweging is van het Heelal in den zin van grenzelooze, immeraanwezige ruimte. Wat onbewegelijk is kan niet Goddelijk zijn. Maar er is dan ook feitelijk en werkelijk niets onbewegelijks binnen de Algemeene Ziel. [32]

Bijna vijf eeuwen v. C. hield Leucippus, de onderwijzer van Democritus, staande dat de Ruimte eeuwig gevuld is met atomen die bewogen worden door een eindelooze beweging, en die, na behoorlijk verloop van tijd, naarmate zij zich samenvoegden, een wervelbeweging verwekten door onderlinge botsingen welke zijdelingsche bewegingen voortbrachten. Epicurus en Lucretius onderwezen dezelfde leer, doch zij voegden aan de zijdelingsche beweging der atomen het denkbeeld van verwantschap toe — eene Occulte leering.

Van het begin af aan van 's menschen erfenis, van de eerste verschijning der bouwmeesters van den bol waarop hij leeft, werd de ongeopenbaarde Godheid erkend en beschouwd onder haar eenig wijsgeerig aanzicht — Algemeene Beweging, de trilling [1*] van den scheppenden Adem in de Natuur. Het Occultisme vat het Eene

---

dat verwant is aan dat, hetwelk door den mensch getoond wordt. Het "Onbewuste" kwam volgens Von Hartmann tot het grootsche scheppings- of liever ontwikkelingsplan "door een helderziende boven alle bewustzijn verheven wijsheid", hetgeen in Wedântijnsche taal volstrekte Wijsheid zou beteekenen. Sleohts zij, die beseffen hoever intuïtie boven de trage gangen der redeneerende gedachte vliegt, kunnen zich het allerflauwste begrip vormen van die volstrekte Wijsheid, welke de begrippen Tijd en Ruimte te boven stijgt. Het verstand, zooals wij dat kennen, kan opgelost worden in toestanden van bewustzijn, van verschillenden duur, sterkte, samengesteldheid, enzoovoorts, die alle ten slotte berusten op gewaarwording, die wederom Mâyâ is. Gewaarwording wederom vooronderstelt noodzakelijkerwijs beperking. De Persoonlijke God van het rechtzinnige Theïsme neemt waar, denkt en wordt door ontroering aangegrepen; hij heeft berouw en koestert "heftigen toorn". Maar het denkbeeld van zulke verstandstoestanden brengt duidelijk de ondenkbare vooronderstelling mede van de uiterlijkheid der opwekkende prikkels, om niet te spreken van de onmogelijkheid om onveranderlijkheid toe te schrijven aan een wezen welks ontroeringen op en neer gaan met de gebeurtenissen in de werelden die het bestiert. De begrippen van een Persoonlijk God die onveranderlijk en oneindig is, zijn derhalve onpsychologisch en, wat erger is, onwijsgeerig.

[1]) Plato toont zich een Ingewijde wanneer hij in den *Cratylus* zegt dat Θεός afgeleid is van Θέειν, bewegen, loopen, want de eerste sterrekundigen die de bewegingen der hemellichamen waarnamen, noemden de planeten Θεοί, goden. Later bracht het woord nog een benaming voort, ἀλήθεια — de adem Gods.

[1*] thrill.

Bestaan aldus samen: "*De Godheid is een geheim*[1*], *levend* [*of bewegend*] *Vuur, en de eeuwige getuigen van deze ongeziene Aanwezigheid zijn Licht, Warmte en Vocht.*" — deze drieëenheid omvat en is de oorzaak van elk verschijnsel in de Natuur[1]). De binnen-cosmische beweging is eeuwig en eindeloos; de beweging van den cosmos — de zichtbare, of die welke onderworpen is aan waarneming — is [33] eindig en periodiek. Als eeuwige abstractie is zij de Immer-Aanwezige; als openbaring is zij eindig zoowel in de toekomstige richting als in de tegenovergestelde, welke twee de Alfa en de Omega zijn van opeenvolgende wedervormingen[2*]. De Kosmos — het Noumenon — heeft niets te maken met de oorzakelijke verbanden der Wereld van verschijnselen. Het is slechts met betrekking tot de in-cosmische Ziel, de ideëele Kosmos in de onveranderlijke Goddelijke Gedachte, dat wij mogen zeggen: "Zij heeft nooit een begin gehad, en zij zal ook nooit een einde hebben". Wat haar lichaam, of cosmische bewerktuiging aangaat, mag men, ofschoon men niet kan zeggen dat het een eerste vorming gehad heeft of ooit een laatste zal hebben, haar bewerktuiging bij elk nieuw Manwantara toch beschouwen als de eerste en laatste van haar soort, daar zij zich telkenmale op een hooger gebied ontwikkelt.

Slechts enkele jaren geleden werd er uiteengezet:

De esoterische leer onderwijst, evenals het Boeddhisme en het Brâhmanisme en zelfs het Kabbalisme, dat het ééne oneindige en onbekende Inwezen van alle eeuwigheid af bestaat, en in regelmatige en harmonische opvolgingen òf lijdelijk, òf werkdadig is. In de dichterlijke bewoordingen van Manoe worden deze toestanden de Dagen en de Nachten van Brahmâ genoemd. Deze laatste is òf "wakker"

---

[1]) Nominalisten die met Berkeley beweren dat "het onmogelijk is. . . . het afgetrokken begrip beweging te vormen afgescheiden van het bewegende lichaam" (*Principles of Human Knowledge*, Inleiding § 10), kunnen de vraag stellen: Wat is dat lichaam, de voortbrenger van die beweging? Is het een zelfstandigheid? Dan gelooft gij in een Persoonlijk God? enzoovoorts, enzoovoorts. Dit zal verderop worden beantwoord in een later deel van dit werk; ondertusschen maken wij aanspraak op onze rechten van Conceptionalisten tegenover Roscelini's materialistische beschouwingen omtrent Realisme en Nominalisme "Heeft de wetenschap" zegt een van haar kundigste pleitbezorgers, Edward Clodd, "iets geopenbaard dat zich stelt tegenover de oude woorden of deze verzwakt, waarin de kern van allen godsdienst, verleden, huidig of toekomstig, gegeven wordt: rechtvaardig te handelen, barmhartigheid lief te hebben, nederig voor uwen God te wandelen?" En wij stemmen er mede in, mits wij door het woord God niet de ruwe vermenschelijking aanduiden die nog altijd het uitgangspunt vormt van onze hedendaagsche godgeleerdheid, maar het zinnebeeldige begrip van datgene wat het Leven en de Beweging van het Heelal is, en dit te kennen in de stoffelijke orde is den verleden, tegenwoordigen en toekomenden tijd kennen in het bestaan van opeenvolgingen van verschijnselen, en dit in de zedelijke orde te kennen is het kennen van wat geweest is, is, en zal zijn in het menschelijk bewustzijn. (Zie: *Science and the Emotions*, een Rede uitgesproken in de South Place Chapel, Finsbury, Londen, 27 December 1885.)

[1*] *arcane.* [2*] reconstructions.

òf "in slaap". De Swâbhâwika's of wijsgeeren van de oudste school van het Boeddhisme, die nog in Nepal bestaat, bespiegelen alleen den werkdadigen toestand van dit "Inwezen" dat zij Swabhâwat noemen, en achten het dwaas om beschouwingen te houden over de afgetrokken en "onkenbare" macht in haar lijdelijken toestand. Vandaar dat zij Godloochenaars worden genoemd door zoowel Christelijke godgeleerden als hedendaagsche mannen der wetenschap, want geen van beiden zijn in staat de diepe redelijkheid van hunne wijsbegeerte te begrijpen. Eerstgenoemden willen van geen anderen God weten dan van de verpersoonlijkte secundaire machten die het zichtbare heelal hebben uitgewerkt, en die bij hen de anthropomorphische God der Christenen wordt — de mannelijke Jehovah, brullende te midden van donder en bliksem. Op haar beurt begroet de rationalistische wetenschap de Boeddhisten en de Swâbhâwika's als de "Positivisten" der archaïsche eeuwen. Indien wij de wijsbegeerte van laatstgenoemden van ééne zijde beschouwen kunnen onze materialisten op hun eigen wijze gelijk hebben. De Boeddhisten houden staande dat er geen Schepper is, maar een oneindigheid van scheppende machten, die gezamenlijk de ééne eeuwige zelfstandigheid vormen, waarvan het inwezen ondoorgrondelijk is, en daarom geen onderwerp voor bespiegeling voor een waren wijsgeer. Sokrates weigerde steeds te redeneeren over de geheimenis van het algemeene zijn; en toch zou niemand er ooit aan hebben gedacht hem van godloochenarij te beschuldigen, behalve zij, die op zijn vernietiging uit waren. Bij het aanvangen van een werkdadig tijdperk, zegt de Geheime Leer, vindt er, gehoorzaam aan de eeuwige en onveranderlijke wet, een uitzetting plaats van dit Goddelijke Inwezen, van buiten binnenwaarts en van binnen buitenwaarts, en het phenomenale of uiterlijk heelal is de laatste uitkomst van de lange keten van cosmische krachten, die aldus trapsgewijze in beweging gebracht worden. Op gelijke wijze vindt er, wanneer de lijdelijke toestand weder intreedt, een samentrekking plaats van het Goddelijke Inwezen en het voorafgegane scheppingswerk wordt gaandeweg en trapsgewijze ontbonden. Het zichtbare heelal wordt verbrokkeld, de grondstof er van verstrooid, en eenzaam en alleen zweeft wederom de "duisternis" over den "afgrond". Om een overdrachtelijke uitdrukking uit de geheime boeken te gebruiken, die het denkbeeld nog duidelijker zal aangeven: een uitademing van het "onbekende inwezen" brengt de wereld voort, en een [34] inademing doet haar verdwijnen. Dit verloop heeft plaats gevonden van alle eeuwigheid af, en ons tegenwoordig heelal is slechts één van een oneindige reeks die geen begin heeft gehad en geen eind zal hebben [1]).

Deze plaats zal, zoover zulks mogelijk is, in dit werk worden uitgelegd. Ofschoon zij, zooals zij nu luidt, niets nieuws bevat voor den Oriëntalist, kan haar esoterische vertolking heel wat bevatten dat tot nog toe geheel en al onbekend is gebleven aan den Westerschen bestudeerder.

De eerste afbeelding is een effen schijf, ◯. De tweede in het archaïsche zinnebeeld vertoont een schijf met een punt er in, ⊙ —

[1]) *Isis Unveiled*, II, 264—5.

de eerste versplitsing in de periodieke openbaringen der immer-eeuwige Natuur, geslachtloos en oneindig. "Aditi in DAT" [1]), of potentiëele, Ruimte binnen abstracte ruimte. In zijn derden toestand is het punt veranderd in een middellijn, ⊖. Het verzinnebeeldt nu een goddelijke onbevlekte Moeder-Natuur binnen de allesomvattende volstrekte Oneindigheid. Wanneer de waterpasmiddellijn door eene loodrechte wordt gesneden, ⊕, ontstaat het Wereldkruis. De menschheid heeft haar Derde Wortelras bereikt; het is het teeken voor den oorsprong van het menschelijk Leven. Wanneer de omtrek verdwijnt en alleen het + overblijft, is het een teeken dat de val van den mensch in de stof volbracht is en het Vierde Ras aanvangt. Het kruis binnen een cirkel verzinnebeeldt het zuivere Pantheïsme; wanneer het kruis oningeschreven wordt gelaten, wordt het phallisch. Het had dezelfde en nog andere beteekenissen als de in een cirkel ingeschreven Tau, ⊕; of als een Thor's Hamer, het zoogenaamde Jaina-kruis of de Swastika, binnen een cirkel, 卐.

Met het derde zinnebeeld — een door een waterpasmiddellijn in tweeën gedeelden cirkel — werd de eerste openbaring der scheppende Natuur bedoeld, nog altijd lijdelijk omdat zij vrouwelijk is. Het eerste vage begrip van den mensch, dat met de voortteling in verband staat, is vrouwelijk, omdat de mensch zijn moeder beter kent dan zijn vader. Vandaar waren vrouwelijke godheden heiliger dan mannelijke. De Natuur is daarom vrouwelijk en tot op zekere hoogte objectief en tastbaar, en het Geestesbeginsel dat haar bevrucht is verborgen [2]). Door aan de waterpaslijn in den cirkel een loodrechte
[35] toe te voegen werd de Tau, ⊤, gevormd, de oudste vorm van de letter. Zij was het teeken van het Derde Wortelras tot aan den dag van zijn zinnebeeldigen Val — dat wil zeggen, toen door natuurlijke ontwikkeling de scheiding der geslachten plaats vond —, toen het beeld ⊕ werd, of gewijzigd of gescheiden geslachteloos leven — een

---

[1]) *Rig Weda.*

[2]) Ons wordt door Westersche wiskundigen en sommige Amerikaansche Kabbalisten geleerd dat ook in de *Kabbalah* "de waarde van den naam Jehovah die van de middellijn van een cirkel is". Voeg aan dit feit toe dat Jehovah de derde is van de Sefiroth, Binah, een vrouwelijk woord, en gij hebt den sleutel tot de geheimenis. Door zekere Kabbalistische vormveranderingen wordt deze naam die manvrouwelijk is in de eerste hoofdstukken van *Genesis*, in zijn vormveranderingen volslagen mannelijk, Kainsch en phallisch. Een godheid uit te kiezen onder de heidensche goden en die te maken tot een bijzonderen nationalen God, haar aan te roepen als den "Één Levende God", den "God der Goden", en dan deze aanbidding voor monotheïstisch te verklaren, verandert haar niet in het Eene Beginsel welks "Eenheid geen vermenigvuldiging, verandering of vorm toelaat", in het bijzonder bij een Priapische godheid zooals nu bewezen is dat Jehovah er een is.

dubbel teeken of zinnebeeld. Bij de onderrassen van ons Vijfde Ras werd het in de symboliek het Sacr', en in het Hebreeuwsch N'kabvah, van de eerstgevormde Rassen [1]), vervolgens veranderde het in het Egyptische teeken des levens, ♀, en nog later in het Venusteeken, ♀. Vervolgens komt de Swastika (Thor's Hamer, nu het Hermetische Kruis), die geheel gescheiden is van haren cirkel en aldus zuiver phallisch wordt. Het esoterisch zinnebeeld van het Kali Yuga is de omgekeerde vijfpuntige ster met hare twee punten (hoornen) hemelwaarts gericht, aldus ✡, het teeken van menschelijke tooverij, een stand dien elk Occultist zal herkennen als een van de "linkerhand", en die gebruikt wordt in ceremoniëele magie.

Het is te hopen dat bij het doorwerken van dit boek de dwaalbegrippen van het groote publiek aangaande het Pantheïsme gewijzigd zullen worden. Het is verkeerd en onrechtvaardig de Boeddhisten en Adwaiti-Occultisten voor Godloochenaars te houden. Indien zij niet allen wijsgeeren zijn, zijn zij in elk geval allen logici, daar hunne tegenwerpingen en bewijsgronden op strenge redeneering berusten. Inderdaad zal men, wanneer men het Parabrahma der Hindoes mag nemen als een vertegenwoordiger van de verborgen en naamlooze godheden van andere volken, vinden dat dit volstrekte Beginsel het oerbeeld is waarnaar alle andere zijn nagemaakt. Parabrahma is niet "God" omdat Het niet *een* God is. "Het is dat wat het opperst is, en niet het opperst (*parawara*)" [2]). Het is het opperste als oorzaak, niet het opperste als gevolg. Parabrahma is als Weergalooze Wezenlijkheid eenvoudig de alomvattende Kosmos — of liever de oneindige Cosmische ruimte — in den hoogsten geestelijken zin natuurlijk. Brahma (onzijdig) dat de onveranderlijke, zuivere, vrije, onvergankelijke, opperste Wortel is, het "Eene ware Bestaan, Paramârthika", en het volstrekte Chit en het Chaitanya (Begrip [1*], Bewustzijn) kan geen kenner zijn, "want DAT kan geen kenonderwerp hebben". Kan de Vlam het Inwezen van het Vuur genoemd worden? Dit Inwezen is "het Leven en het Licht van het Heelal, zichtbaar vuur en vlam zijn vernietiging, dood en kwaad". "Vuur en Vlam

---

[1]) Zie dat veelzeggende werk, *The Source of Measures*, waar de schrijver de werkelijke beteekenis uitlegt van het woord *Sacr'*, waarvan "sacra", "sakrament" zijn afgeleid, woorden die nu synonienen van heiligheid zijn geworden, ofschoon zij zuiver phallisch zijn!

[2]) *Mândûkya Upanishad*, I, 28.

[1*] Intelligence.

vernietigen het lichaam van een Arhat, hun inwezen maakt hem
[36] onsterfelijk" [1]). "De kennis van den volstrekten Geest is, evenals de glans der zon of als de hitte van het vuur, niets anders dan het volstrekte Inwezen zelf", zegt Shankarâchârya. HET — is "de Geest van het Vuur", niet het Vuur zelf, daarom: zijn "de eigenschappen [1*] van dit laatste, Warmte of Vlam, niet de eigenschappen van den Geest, maar van dat, waarvan die Geest de onbewuste oorzaak is". Is niet bovenstaande zin de ware grondtoon [2*] van de latere Rozenkruizers-wijsbegeerte? Parabrahma in het kort is de saamgevatte bijeenvoeging van den Kosmos in oneindigheid en eeuwigheid, het "DAT" en "DIT" waarop geen onderscheiden [3*] aggregaten kunnen worden toegepast [2]). "In den beginne was DIT het Zelf, slechts één" [3]), en de groote Shankarâchârya legt uit dat "DIT" betrekking heeft op het Heelal (Jagat), daar de woorden "in den beginne" beteekenen vóór de nieuwe vorming van het phenomenale Heelal.

Daarom ontkennen de Pantheïsten, wanneer zij de *Upanishad's* naspreken die, zooals in de Geheime Leer, verklaren, dat "DIT" niet scheppen kan — niet het bestaan van een Schepper, of liever een gezamenlijk aggregaat van scheppers; maar zij weigeren eenvoudig, zeer redelijk, "schepping" en in het bijzonder vorming — iets eindigs — toe te schrijven aan een Oneindig Beginsel. Bij hen is Parabrahma een lijdelijke, wijl volstrekte, Oorzaak, het onafhankelijke Mukta. Het zijn slechts beperkte alwetendheid en almacht die aan dit laatste ontzegd worden, omdat deze nog eigenschappen zijn, die in 's menschen voorstellingen [4*] weerkaatst worden, en omdat Parabrahma, het Opperste AL, de eeuwig onzichtbare Geest en Ziel der Natuur, onveranderlijk en eeuwig, geen eigenschappen bezitten kan, wijl de benaming Volstrektheid zeer natuurlijkerwijze uitsluit dat eenigerlei begrip van het eindige of voorwaardelijke er mede in verband staat. En wanneer de Wedântijnen vooropstellen dat eigenschappen eenvoudig tot zijn uitstraling behooren, het Îshwara *plus* Mâyâ, en Awidyâ (meer Agnosticisme en Niet-weten [5*] dan Onwetendheid) noemen, is het moeilijk eenige Godloochenarij in deze voorstelling te vin-

---

[1]) *Bodhimûr*, Boek II.

[2]) Zie de *Vedânta Sûra*, door Majoor G. A. Jacob, en ook *The Aphorisms of Shândilya*, vertaald door Cowell, blz. 42.

[3]) *Aitareya Upanishad.*

[1*] attributes. [2*] key-note. [3*] distributive. [4*] perceptions. [5*] Nescience.

den. [1]) Daar er noch twee Oneindigheden, noch twee Volstrektheden kunnen zijn in een Heelal, waarvan men veronderstelt dat het grenzeloos is, kan men moeilijk denken dat dit Zelf-Bestaan persoonlijk scheppend is. Voor de zinnen en in de voorstellingen van eindige *wezens* is DAT het Niet-*Zijn* in den zin dat het de Eene *Zijn*heid is, want in dit AL ligt zijn gelijk-eeuwige en gelijk-oude emanatie of ineigen uitstraling, die, wanneer zij periodiek Brahmâ wordt (het mannelijk-vrouwelijke Vermogen) zich uitzet tot het geopenbaard [37] Heelal. "Nârâyana die zich beweegt over de [abstracte] Wateren der Ruimte" wordt veranderd in de Wateren der concrete substantie, door hem, die nu het geopenbaarde Woord of Logos wordt, bewogen.

De rechtzinnige Brâhmanen, diegenen die zich het meest verzetten tegen de Pantheïsten en Adwaiti's en hen Godloochenaars noemen, zijn, als Manoe hierin eenig gezag heeft, gedwongen den dood aan te nemen van Brahmâ, den Schepper, bij den afloop van elke Eeuw dezer godheid — 100 Goddelijke Jaren, een tijdperk waarvan de uitdrukking in onze jaren vijftien cijfers vereischt. En toch zal geen wijsgeer onder hen dezen "dood" in eenigen anderen zin beschouwen dan als een tijdelijke verdwijning van het geopenbaarde gebied van bestaan of als een periodieke rust.

De Occultisten zijn het daarom, wat het bovenstaande leerstuk aangaat, eens met de Adwaita Wedântijnsche wijsgeeren. Zij toonen op wijsgeerige gronden de onmogelijkheid aan het denkbeeld aan te nemen dat het volstrekte AL het Gouden Ei schept of zelfs ontwikkelt, waarin men zegt dat het intreedt om zich in Brahmâ, den Schepper, te veranderen, die zich later uitzet tot de Goden en het gansche zichtbare Heelal. Zij zeggen dat volstrekte Eenheid niet in Oneindigheid kan overgaan want Oneindigheid vooronderstelt de onbegrensde uitstrekking van *iets*, en den voortduur van dat iets; en het Eene Al is — evenals de Ruimte die het op deze aarde of ons gebied van bestaan alleen verstandelijk en stoffelijk vertegenwoordigt — noch een. voorwerp van, noch onderworpen aan,

---

[1]) Niettemin zouden bevooroordeelde en vrij dweepzuchtige Christelijke Oriëntalisten willen bewijzen dat dit zuivere Godloochenarij is. Vergelijk voor het bewijs hiervan Majoor Jacob's *Vedânta Sâra*. En toch herhaalt de gansche oudheid de gedachte:

Omnis enim per se divum natura necesse est
Immortali aevo summa cum pace fruatur—

zooals Lucretius het uitdrukt — een zuiver Wedântijnsche voorstelling.

waarneming. Indien men kon veronderstellen dat het eeuwige, oneindige Al, de alomtegenwoordige Eenheid, in plaats van in Eeuwigheid te zijn, door periodieke openbaring een samengesteld Heelal of een veelvoudige Persoonlijkheid wordt, zou die Eenheid eindigen er eene te zijn. Locke's denkbeeld dat "zuivere ruimte vatbaar [1*] is voor weerstand noch beweging" is onjuist. De ruimte is evenmin een "onbegrensde leegte" als een "voorwaardelijke volheid", maar beide. Daar zij — op het gebied van volstrekte abstractie — de immer onkenbare Godheid is, die slechts voor het eindige verstand [1]) leegte is, en op dat van mâyâvische waarneming het Plenum, de volstrekte Bevatter van al wat is, hetzij geopenbaard, of ongeopenbaard, is zij dat VOLSTREKTE AL. Er is geen verschil tusschen het "in Hem leven wij en bewegen wij en zijn wij" van den Christe-
[38] lijken Apostel, en het "het Heelal leeft in, komt voort uit, en zal terugkeeren tot, Brahmâ" van den Hindoeschen Rishi; want Brahma (onzijdig), het ongeopenbaarde, is dat Heelal *in abscondito*, en Brahmâ, het geopenbaarde, is de Logos, mannelijk-vrouwelijk [2]) gemaakt in de symbolische rechtzinnige dogma's; de God van den Apostel-Ingewijde en van den Rishi is zoowel de Onzienlijke als de Zichtbare Ruimte. De Ruimte wordt in de esoterische symboliek de "Zevenhuidige Eeuwige Moeder-Vader" genoemd. Van haar onversplitste tot haar versplitste oppervlakte is zij samengesteld uit zeven lagen.

"*Wat is het dat was, is, en zal zijn, hetzij er een Heelal is of niet, hetzij er goden zijn of niet?*" vraagt de esoterische Senzarsche Catechismus. En het gegeven antwoord is: "*Ruimte*".

Het is niet de Eene onbekende, immertegenwoordige God in de Natuur, of de Natuur *in abscondito*, die verworpen wordt, maar de "God" van het menschelijke dogma, en zijn *vermenschelijkt* "Woord". De mensch vormde het in zijn eindelooze verwaandheid en ingeboren hoogmoed en ijdelheid zelf met zijn heiligschennende hand uit de bouwstof, die hij in zijn eigen klein hersenmaaksel vond, en drong

---

[1]) Juist de namen zelve van de twee hoofdgodheden, Brahmâ en Wishnoe, behoorden reeds sedert lang hun esoterische beteekenis te hebben aangegeven. Brahman of Brahm wordt door sommigen afgeleid van den wortel *brih*, groeien of uitzetten (Zie *Calcutta Review*, deel LXVI, blz. 14). Wishnoe van den wortel *wish*, doordringen, ingaan in den aard van het inwezen; zoodat Brahmâ-Wishnoe aldus de oneindige Ruimte is waarvan de Goden, de Rishi's, de Manoe's en alles in dit Heelal eenvoudig de Vermogens (Wibhûtayah) zijn.

[2]) Zie Manoe's verhaal van Brahmâ, dat hij zijn lichaam scheidde in mannelijk en vrouwelijk, dit laatste de vrouwelijke Wâch in wie hij Wirâj schept, en vergelijk dit met de esoteriek van Hoofdstuk II, III en IV van *Genesis*.

[1*] capable.

het op aan zijn medemenschen als een onmiddellijke openbaring van de eene ongeopenbaarde RUIMTE [1]). De Occultist neemt aan dat openbaring komt van goddelijke, maar toch nog eindige, Wezens, de geopenbaarde Levens, nooit van het onopenbaarlijke EENE LEVEN; van die Wezens die Oer-Mensch, Dhyâni-Boeddha's of Dhyân Chohans genoemd worden, de Rishi-Prajâpatis der Hindoes, de Elohim of Zonen Gods der Joden, de Planeetgeesten van alle volkeren, die Goden zijn geworden voor de menschen. De Occultist houdt ook Âdi-Shakti — de onmiddellijke emanatie van Mûlaprakriti, de eeuwige Wortel van DAT, en vrouwelijk aanzicht van de Scheppende Oorzaak, Brahmâ, in haar âkâshischen vorm van Algemeene Ziel — wijsgeerig voor een Mâyâ, en oorzaak van de menschelijke Mâyâ. Maar deze beschouwing belet hem niet te gelooven in haar bestaan zoolang zij bestaat, namelijk gedurende één Mahâmanwantara; en evenmin om Âkâsha, de emanatie van Mûlaprakriti, [2]) toe te passen op prak- [39]

[1]) Het Occultisme zit inderdaad "in de lucht" aan het eind van deze onze eeuw. Onder vele onlangs uitgegeven werken zouden wij *New Aspects of Life and Religion* door Henri Pratt, M. D., in het bijzonder willen aanbevelen aan bestudeerders van het theoretische Occultisme, die zich niet willen wagen buiten den omtrek van ons bijzonder menschelijk gebied. Het is vol esoterische leerstellingen en wijsbegeerte, welke laatste evenwel in de slothoofdstukken wel wat beperkt is door wat een geest van voorwaardelijk positivisme schijnt te zijn. Niettemin verdient aangehaald te worden wat van Ruimte als 'de Onbekende Eerste Oorzaak" wordt gezegd.

"Dit onbekende iets, dat aldus erkend wordt als, en vereenzelvigd met, de eerste belichaming der Eenvoudige Eenheid, is onzichtbaar en ontastbaar [als *abstracte* ruimte, toegestemd], en wijl onzichtbaar en ontastbaar: onkenbaar. En deze onkenbaarheid heeft tot de dwaling geleid te veronderstellen dat het een eenvoudige leegte is, een louter ontvankelijk vermogen. Maar zelfs beschouwd als een volstrekte leegte moet men toestemmen dat de ruimte hetzij uit-zich-zelf-bestaand, oneindig en eeuwig is, of een eerste oorzaak gehad heeft buiten, achter en boven zich.

"En toch zou, wanneer zulk een oorzaak gevonden en bepaald kon worden, dit er slechts toe leiden daarop de eigenschappen over te dragen die anders aan de ruimte toekomen, en aldus alleen de moeilijkheid van het ontstaan een schrede verder terug zetten, zonder bijkomstig licht te winnen aangaande de eerste veroorzaking". (*T. a. p.*, blz. 5)

Dit is juist wat gedaan is door wie gelooven in een anthropomorph Schepper, een buiten-cosmisch in plaats van binnen-cosmisch God. Vele van Dr. Pratt's onderwerpen — de meeste er van mogen wij zeggen — zijn oude Kabbalistische denkbeelden en beschouwingen, die hij in een gansch nieuw gewaad voorlegt — inderdaad "*New Aspects*" van het Occulte in de Natuur. De Ruimte evenwel, beschouwd als Grond-Eenheid — de levende Levensbron — is als de Onbekende Oorzaaklooze Oorzaak de oudste leerstelling in het Occultisme, duizendtallen jaren ouder dan de Pater-Æther der Grieken en Latijnen. Zoo zijn "Kracht en Stof, als Vermogens der Ruimte, onscheidbaar, en de onbekende openbaarders van het Onbekende". Zij worden alle in de Arische wijsbegeerte verpersoonlijkt aangetroffen als Wishwakarma, Indra, Wishnoe, enzoovoorts, enzoovoorts. Toch zijn zij in het betrokken werk zeer wijsgeerig en onder vele ongewone aanzichten uitgedrukt.

[2]) In tegenonderscheiding van het geopenbaarde Heelal van stof wordt de benaming Mûlaprakriti (van *mûla*: wortel, en *prakriti*: natuur) of de ongeopenbaarde Oerstof — door Westersche Alchemisten Adams Aarde genoemd — door de Wedântijnen toegepast op *Parabrahma*. De stof is tweevoudig in de godsdienstige metafysica en in de esoterische leeringen zevenvoudig, evenals alle andere dingen in het Heelal. Als Mûlaprakriti is zij onversplitst en eeuwig; als Wyakta wordt zij versplitst en voorwaardelijk, volgens de *Shwetâshwatara Upanishad*, 1, 8, en het *Dewî Bhagawata Purâna*. De samensteller van de Vier Lezingen

tische doeleinden, daar deze Wereld-Ziel in verband staat met alle natuurverschijnselen die bekend of onbekend zijn aan de Wetenschap.

De oudste godsdiensten der wereld — exoterisch, want de esoterische wortel of grondslag is één — zijn de Indische, de Mazdeaansche en de Egyptische. Vervolgens komt de Chaldeesche, daaruit voortgekomen, nu geheel en al voor de wereld verloren, behalve in zijn mismaakt Sabeïsme, zooals dat tegenwoordig door de archaeologen wordt weergegeven. Dan komt, wanneer wij een aantal godsdiensten overslaan, die later zullen worden genoemd, de Joodsche, die esoterisch volgt in de richting van het Babyloonsche Magisme, zooals in de *Kabbalah*, en exoterisch een verzameling allegorische sagen, zooals in *Genesis* en den *Pentateuch*. In het licht van den *Zohar* gelezen zijn de vier aanvangshoofdstukken van *Genesis* het brokstuk van een hoog wijsgeerige bladzijde in de leer der wereldwording [1*]. In hun zinnebeeldige vermomming gelaten, zijn zij een bakersprookje, een leelijke doorn in het vleesch van wetenschap en logica, een klaarblijkelijk gevolg van Karma. Ze als een inleiding [2*] tot het Christendom te laten dienen was een wreede wraakneming vanwege de Rabbijnen die beter wisten wat hun *Pentateuch* beteekende. Het was een stil protest tegen hun roof, en de Joden zijn er nu zeer zeker beter aan toe dan hun traditioneele vervolgers. De bovengenoemde exoterische geloofsvormen zullen, naarmate wij verder gaan, uitgelegd worden in het licht der algemeene leer.

De Occulte Catechismus bevat de volgende vragen en antwoorden:

Wat is het dat immer is? — De Ruimte, het eeuwige Anupâdaka [Ouderlooze]. Wat is het dat immer is geweest? — De Kiem in den Wortel. Wat is het dat immer komt en gaat? — De groote Adem. [40] *Dus zijn er drie Eeuwigen? — Neen, de drie zijn één. Dat wat immer is, is één, dat wat immer was, is één, dat wat immer zijnd en wordend is, is ook één: en dit is de Ruimte.*

Verklaar dit, O Lanoe [leerling]. — Het Eéne is een ononderbroken Cirkel [Ring] zonder omtrek, want het is nergens en overal; het Eéne is het grenzelooze Vlak van den Cirkel, die slechts gedurende de

---

over de *Bhagawad Gîtâ* zegt, sprekende over Mûlaprakriti: "Van zijn [des Logos] objectief standpunt doet Parabrahma zich aan hem voor als Mûlaprakriti . . . . . Natuurlijk is deze Mûlaprakriti stoffelijk voor hem evenals elk stoffelijk voorwerp stoffelijk voor ons is . . . . . Parabrahma is een onvoorwaardelijke en volstrekte werkelijkheid en Mûlaprakriti is een soort er over geworpen sluier." (*Theosophist*, VIII, 304.)

1* cosmogony.

2* prologue.

manwantarische tijdperken een Middellijn openbaart; het Éène is het ondeelbare Punt, nergens gevonden, overal waargenomen, gedurende die tijdperken; het is het Loodrechte en het Waterpasse, de Vader en de Moeder, de top en het voetpunt[1*] *van den Vader, de twee uitersten der Moeder, en reikt in werkelijkheid nergens heen, want het Éène is de Ring en ook de Ringen die binnen dien Ring zijn. Licht in Duisternis en Duisternis in Licht: de "Adem die eeuwig is". Het schrijdt*[2*] *van buiten binnenwaarts, wanneer het overal is, en van binnen buitenwaarts, wanneer het nergens is — (dat wil zeggen Mâyâ*[1]*), een der Middelpunten*[2]*). Het zet uit en trekt samen [uitademing en inademing]. Wanneer het zich uitzet, verspreidt en verstrooit zich de Moeder; wanneer het zich samentrekt, trekt de Moeder zich terug en zamelt in. Dit brengt de tijdperken voort van Ontwikkeling en Oplossing, Manwantara en Pralaya. De Kiem is onzichtbaar en vurig; de Wortel [het vlak van den Cirkel] is koel; maar gedurende Ontwikkeling en Manwantara is haar gewaad koud en schitterend. De Heete Adem is de Vader die het kroost verslindt van het Element met veel gezichten [ongelijksoortig] en die welke één gezicht hebben [gelijksoortige] overlaat. De Koele Adem is de Moeder die ze ontvangt*[3*]*, vormt, voortbrengt en terugontvangt in haren schoot, om ze weder te vormen bij den Dageraad [van den Dag van Brahmâ, of Manwantara].*

Opdat de gewone lezer zich een duidelijker begrip kunne vormen moet worden medegedeeld dat de Occulte Wetenschap *zeven* Cosmische Elementen erkent — vier volslagen stoffelijke en het vijfde (Ether) halfstoffelijk, dat zichtbaar zal worden in de Lucht

---

[1]) De Esoterische Wijsbegeerte moet, daar zij elk eindig ding als Mâyâ (of de begoocheling van onwetendheid) beschouwt, noodzakelijkerwijze elke planeet en lichaam binnen het wereldal in hetzelfde licht beschouwen, aangezien het bewerktuigd en vandaar eindig is. Daarom heeft de zin "Het schrijdt van buiten binnenwaarts, enzoovoorts" in zijn eerste lid betrekking op den dageraad van het Mahâmanwantara of de groote nieuwe ontwikkeling na een van de volledige periodieke oplossingen van elken samengestelden vorm in de Natuur, van planeet tot molekuul, tot in zijn uiterste inwezen of element; en in het tweede lid op het gedeeltelijke of plaatselijke Manwantara dat een zonne- of zelfs een planeetmanwantara kan zijn.

[2]) Met Middelpunt wordt een middelpunt van arbeidsvermogen of een cosmisch brandpunt bedoeld; wanneer de zoogenaamde "schepping", of vorming, van een planeet is volbracht door die kracht, welke door Occultisten met Leven en door de Wetenschap met Arbeidsvermogen wordt aangeduid, dan heeft het verloop van binnen buitenwaarts plaats; er wordt gezegd dat elk atoom in zichzelf het scheppende arbeidsvermogen van den Goddelijken Adem bevat. En terwijl na een Volstrekt Pralaya, wanneer de voorbestaande bouwstof uit slechts Één Element bestaat en de Adem "overal is", laatstgenoemde van buiten binnenwaarts werkt, beginnen de planeet of planeten bij het eerste trillen van Manwantara na een Kleineren Pralaya wanneer alles *in statu quo* gebleven is — in een verkoelden toestand om zoo te zeggen, evenals de maan — dan haar wederopstanding tot leven van binnen buitenwaarts.

[1*] *footing.* [2*] *proceeds.* [3*] *conceives.*

tegen het einde der Vierde Rondte om gedurende de gansche Vijfde als opperste over de andere te heerschen. De overige twee zijn
[41] tot nog toe volstrekt buiten het veld[1*] van menschelijke waarneming. Zij zullen evenwel gedurende het Zesde en het Zevende Ras van deze Rondte verschijnen en zullen onderscheidenlijk in de Zesde en de Zevende Rondte volledig gekend worden [1]). Deze zeven Elementen met hunne tallooze onderelementen die verreweg talrijker zijn dan die welke de Wetenschap kent, zijn eenvoudig *voorwaardelijke* wijzigingen en aanzichten van het Eene en eenige Element. Dit laatste is niet de Ether [2]), zelfs niet Âkâsha, maar de *bron* dezer. Het Vijfde Element, dat nu geheel vrijelijk door de Wetenschap wordt voorgestaan, is niet de door Sir Isaac Newton onderstelde Ether — ofschoon hij haar bij dien naam noemt, daar hij haar wellicht in zijn gedachten in verband gebracht heeft met Æther, de "Vader-Moeder" der oudheid. Zooals Newton intuïtief zegt: "De Natuur werkt steeds kringsgewijs, verwekt vloeistoffen uit vaste stoffen, vaste dingen uit vluchtige, en vluchtige uit vaste, ijle uit grove en grove uit ijle .... Zoo kunnen wellicht alle dingen uit Ether ontstaan zijn" [3]).

De lezer moet in gedachte houden dat de Stanza's alleen de wereldwording behandelen van ons eigen planeetstelsel en van wat er rondom zichtbaar is na een Zonne-Pralaya. De geheime leeringen

---

[1]) Het is merkwaardig op te merken hoe in de ontwikkelingskringen der denkbeelden de oude gedachte schijnt weerkaatst te worden in het hedendaagsche denken. Had Herbert Spencer oude Hindoesche wijsgeeren gelezen en bestudeerd toen hij zeker stuk schreef in zijn *First Principles* (blz. 482)? Of is het een onafhankelijke flikkering van innerlijke waarneming, die hem half juist, half onjuist, zeggen deed: "Daar beweging zoowel als stof bepaald is in hoeveelheid [?] zou het schijnen dat, daar de verandering in de verdeeling der stof, welke de beweging tot stand brengt, tot een grens komt in elke mogelijke richting waarin zij gevoerd wordt [?] de onvernietigbare beweging daarop een omgekeerde verdeeling noodzakelijk maakt. Klaarblijkelijk brengen de algemeen naast elkander bestaande krachten van aantrekking en afstooting, die, zooals wij gezien hebben, in alle kleinere veranderingen door het gansche Heelal heen, rhythmus noodzakelijk maken, ook rhythmus in het totaal van hare veranderingen — nu een onmetelijk tijdperk voort, gedurende hetwelk de heerschende aantrekkende krachten algemeene samentrekking veroorzaken, en dan een onmetelijk tijdperk, gedurende hetwelk de heerschende afstootende krachten algemeene verspreiding veroorzaken — wisselende tijdkringen van ontwikkeling en ontbinding".

[2]) Wat ook de beschouwingen der Stoffelijke Wetenschap over het onderwerp zijn, de Occulte Wetenschap heeft eeuwen lang geleerd dat Âkâsha (waarvan Ether de grofste vorm is), het Vijfde algemeene Wereldbeginsel, — waarmede het menschelijk Manas overeenkomt en waaruit het voortkomt — cosmisch een stralende, koele, warmtestralen doorlatende, vervormbare stof is, scheppend in haar stoffelijken aard, correlatief in haar grofste aanzichten en gedeelten, onveranderlijk in hare hoogere beginselen. In den scheppenden toestand wordt zij de Onder-Wortel genoemd, en in verbinding met stralende warmte roept zij "doode werelden tot leven" terug. In haar hooger aanzicht is zij de Ziel der Wereld; in haar lager — de Vernietiger.

[3]) *Hypoth.*, 1675.

1* range.

betreffende de ontwikkeling van den Algemeenen Kosmos kunnen niet gegeven worden, daar zij zelfs door de hoogste verstandsvermogens van dezen tijd niet zouden kunnen begrepen worden, en er schijnen zeer weinig Ingewijden te zijn, zelfs onder de grootsten, wien toegestaan wordt dit onderwerp te bespiegelen. Bovendien zeggen de Leeraars openlijk dat zelfs de hoogste Dhyâni-Chohans nooit de geheimenissen hebben doorgrond buiten die grenzen, welke de milliarden zonnestelsels scheiden van de Midden-Zon, zooals zij genoemd wordt. Wat gegeven wordt, heeft daarom alleen betrekking op onzen zichtbaren Cosmos na een Nacht van Brahmâ.

Alvorens de lezer overgaat tot de beschouwing van de Stanza's [42] uit het *Boek van Dzyan*, welke den grondslag vormen van het onderhavige werk, is het volstrekt noodig dat hij bekend gemaakt wordt met de weinige grondbegrippen die aan het gansche stelsel van denken, waarvoor zijn aandacht gevraagd wordt, ten grondslag liggen en het doordringen. Deze gronddenkbeelden zijn weinig in aantal, maar van het duidelijk vatten er van hangt het begrijpen af van al wat volgt; daarom wordt er geen verontschuldiging vereischt om den lezer te verzoeken zich eerst met deze vertrouwd te maken, alvorens aan te vangen met het lezen van het werk zelf.

De Geheime Leer dan stelt drie grondstellingen voorop:

I. Een Alomtegenwoordig, Eeuwig, Grenzeloos en Onveranderlijk BEGINSEL, waarover alle bespiegeling onmogelijk is, daar het boven het menschelijke bevattingsvermogen gaat en slechts kan worden verminkt door elke menschelijke uitdrukking of vergelijking. Het staat buiten het gebied en bereik der gedachte — in de woorden der *Mândûkya*: "ondenkbaar en onuitsprekelijk".

Laat, om deze denkbeelden duidelijker te maken voor den gewonen lezer, deze aanvangen met de vooropstelling dat er Een Volstrekte Werkelijkheid is, die voorafgaat aan alle geopenbaard, voorwaardelijk Zijn. Deze Oneindige en Eeuwige Oorzaak — vaag onder woorden gebracht in het "Onbewuste" en "Onkenbare" der gangbare Europeesche wijsbegeerte — is de Wortellooze Wortel van "al wat was, is, of ooit zijn zal". Zij is natuurlijk ontbloot van alle eigenschappen en heeft inwezenlijk geen enkel verband met het geopenbaarde, eindige Zijn. Zij is eerder "Zijnheid" dan Zijn, Sat in het Sanskrit, en is boven alle denken of bespiegeling.

De Zijnheid wordt in de Geheime Leer verzinnebeeld onder twee

aanzichten. Aan den eenen kant volstrekte Afgetrokkene Ruimte die bloote [1*] subjectiviteit voorstelt, het eenige wat geen menschelijk verstand bij geen enkel begrip kan missen, en ook niet als op zich zelf staand bevatten kan. Aan de andere zijde volstrekte Afgetrokkene Beweging, die Onvoorwaardelijk Bewustzijn voorstelt. Zelfs onze Westersche denkers hebben aangetoond dat bewustzijn afgescheiden van verandering voor ons ondenkbaar is, en beweging verzinnebeeldt verandering, haar kerneigenschap, het best. Dit laatste aanzicht der Eene Werkelijkheid wordt ook verzinnebeeld door de benaming de Groote Adem, een zinnebeeld, teekenend genoeg om geen verdere toelichting te behoeven. Alzoo is dan deze metafysische Eene Volstrekte ZIJNHEID het eerste grondaxioma der Geheime Leer — door het eindig verstand verzinnebeeld als de godgeleerde Drieëenheid.

Het kan den bestudeerder evenwel helpen indien hier enkele verdere verklaringen gegeven worden.

[43] Herbert Spencer heeft in den laatsten tijd zijn Agnosticisme in zooverre gewijzigd, dat hij beweert dat de aard van de "Eerste Oorzaak" [1]), die de Occultist redelijker afleidt van de Oorzaaklooze Oorzaak, het "Eeuwige" en het "Onkenbare", inwezenlijk hetzelfde zijn kan als die van het bewustzijn dat binnen in ons opwelt: in het kort dat de onpersoonlijke Werkelijkheid die den Kosmos doordringt, het zuivere noumenon der gedachte is. Deze vooruitgang van zijn kant brengt hem zeer dicht bij het Esoterische en Wedântijnsche leerstuk [2]).

Parabrahma, de Eene Werkelijkheid, het Volstrekte, is het veld van Volstrekt Bewustzijn, dat wil zeggen dat Inwezen, dat buiten alle verhouding staat tot voorwaardelijk bestaan, en waarvan bewust bestaan een aan beperking onderhevig zinnebeeld is. Maar wanneer wij eenmaal in gedachte overgaan van deze (voor ons) Volstrekte Ontkenning, ontstaat [2*] er tweevoudigheid in de tegenstelling van Geest (of Bewustzijn) en Stof, Subject en Object.

Geest (of Bewustzijn) en Stof moeten evenwel niet beschouwd

---

[1]) De "Eerste" vooronderstelt noodzakelijkerwijze iets dat het "eerste voortgebrachte" is, "het eerste in tijd, ruimte en rangorde" — en daarom eindig en voorwaardelijk. Het "eerste" *kan niet Volstrekt zijn* want het is een openbaring. Daarom noemt het Oostersche Occultisme het Afgetrokkene Al, de Eene Oorzaaklooze Oorzaak, den Wortelloozen Wortel, en beperkt de "Eerste Oorzaak" tot den Logos in den zin dien Plato aan deze uitdrukking geeft.

[2]) Zie T. Subba Row's vier schoone lezingen over de *Bhagavad Gîtâ*, in *The Theosophist*, Feb. 1887.

[1*] bare.

[2*] supervenes.

worden als onafhankelijke werkelijkheden, maar als de twee zinnebeelden of aanzichten van het Volstrekte, Parabrahma, die den grondslag uitmaken van voorwaardelijk Zijn, hetzij Subjectief of Objectief.

Wanneer wij deze metafysische drieheid beschouwen als den Wortel waaruit alle openbaring voorkomt, neemt de Groote Adem het kenmerk aan van Voor-cosmische Ideatie. Hij is de *fons et origo* van Kracht en van alle individueel Bewustzijn en verschaft het leidende verstand in het geweldige ontwerp der cosmische Ontwikkeling. Aan den anderen kant is de Voor-cosmische Wortel-Stof (Mûlaprakriti) dat aanzicht van het Volstrekte, dat ten grondslag ligt aan alle objectieve gebieden der Natuur.

Evenals de Voor-cosmische Ideatie de wortel is van alle individueel Bewustzijn, is Voor-cosmische Stof de grondslag van Stof in de onderscheidene graden harer versplitsing.

Het blijkt mitsdien duidelijk dat de tegenstelling dezer twee aanzichten van het Volstrekte ineigen[1*] is aan het bestaan van het Geopenbaarde Heelal. Afgescheiden van Cosmische Stof zou Cosmische Ideatie zich niet kunnen openbaren als individueel Bewustzijn, daar het alleen door middel van een voertuig (*upâdhi*) van stof is, dat er bewustzijn opwelt als "ik ben ik", want een stoffelijke grondslag is noodig om een Straal van het Algemeene Verstand samen te trekken[2*] op zekeren trap van samengesteldheid. En afgescheiden van Cosmische Ideatie zou ook Cosmische Stof een leege afgetrokkenheid blijven, en zou er geen verschijning[3*] van Bewustzijn kunnen voortvloeien.

Het Geopenbaarde Heelal is daarom doortrokken van tweevoudigheid die als het ware juist het inwezen van zijn *Ex*-isteeren als Openbaring is. Maar evenals de tegenovergestelde polen van Subject en Object, Geest en Stof slechts aanzichten zijn van de Eene Eenheid waarin ze zijn samengevat, bestaat er in het Geopenbaarde Heelal een zeker "iets" dat Geest aan Stof, Subject aan Object schakelt. [44]

Dit iets, dat tegenwoordig onbekend is aan Westersche bespiegeling, wordt door Occultisten Fohat genoemd. Het is de "brug", waardoor de in de Goddelijke Gedachte bestaande Denkbeelden op de Cosmische Stof worden afgedrukt als de Wetten der Natuur. Fohat is derhalve de stuwkracht der Cosmische Ideatie of, van den anderen kant bezien, is het de verstandelijke middelaar, de leidende

---

1* essential. 2* to focus. 3* emergence.

kracht van alle openbaring, de Goddelijke Gedachte overgebracht en geopenbaard door de Dhyân Chohan's [1]), de Bouwmeesters der zichtbare Wereld. Mitsdien komt van Geest of Cosmische Ideatie ons Bewustzijn, van Cosmische Stof de verschillende Voertuigen waarin dat Bewustzijn tot ikheid gebracht wordt, en zelf- — of weerkaatsend — bewustzijn bereikt, terwijl Fohat in zijn onderscheidene openbaringen de geheimzinnige schakel is tusschen Geest en Stof, het bezielend beginsel dat elk atoom tot leven electriseert.

De volgende samenvatting zal den lezer een helderder denkbeeld verschaffen.

(1.) VOLSTREKTHEID: het Parabrahma der Wedântijnen, of de Eene Werkelijkheid, Sat, die, zooals Hegel zegt, zoowel Volstrekt Zijn als Niet-Zijn is.

(2.) De *Eerste* Logos: de onpersoonlijke en, in de wijsbegeerte, Ongeopenbaarde Logos, de voorlooper van den Geopenbaarde. Dit is de "Eerste Oorzaak", het "Onbewuste" van Europeesche Pantheisten.

(3.) De *Tweede* Logos: Geest-Stof, Leven; de "Geest van het Heelal", Purusha en Prakriti.

(4.) De *Derde* Logos: Cosmische Ideatie, Mahat of Verstandelijkheid, de Algemeene Wereld-Ziel; het Cosmische Noumenon van Stof, de grondslag der verstandelijke werkingen in en van de Natuur, ook Mahâ-Buddhi genoemd.

De EENE WERKELIJKHEID; haar *tweevoudige* aanzichten in het voorwaardelijke Heelal.

Verder verzekert de Geheime Leer:

II. Dat het Heelal *in toto* als een grenzeloos gebied [1*], Eeuwig is en periodiek "het veld [2*] van tallooze onophoudelijk openbarende en verdwijnende Heelallen" die de "Openbarende Sterren" en de
[45] "Vonken der Eeuwigheid" worden genoemd. "*De Eeuwigheid van den Pelgrim* [2]) *is als een oogwenk van het Oog van Zelf-Bestaan*",

---

[1]) Door de Christelijke godgeleerdheid Aartsengelen, Serafynen, enzoovoorts, enzoovoorts, genoemd.

[2]) "Pelgrim" is de benaming die aan onze Monade (de Twee in een) gegeven wordt gedurende haren kringloop van incarnaties. Het is het eenige onsterfelijke en eeuwige Beginsel in ons, daar het een ondeelbaar deel is van het ongerept [3*] geheel — den Algemeenen Geest waarvan het uitvloeit en waarin het wordt opgenomen aan het eind van den kringloop. Wanneer gezegd wordt dat het van den Eenen Geest uitvloeit, moet een lompe en onjuiste uitdrukking worden gebruikt bij gebrek aan geëigende woorden in het Nederlandsch [4*]. De Wedântijnen noemen het Sûtrâtmâ (Draad-Ziel), maar hunne uitlegging verschilt eenigszins van die der Occultisten; het wordt evenwel den Wedântijnen zelven overgelaten dit verschil te verklaren.

[1*] plane. [2*] playground. [3*] integral. [4*] English.

zooals het *Boek van Dzyan* het uitdrukt. "*Het verschijnen en verdwijnen van Werelden is als een regelmatig getij van vloed en eb*"

De tweede bewering van de Geheime Leer is de volstrekte algemeenheid van die wet van periodiciteit, van vloed en eb, verval en opkomst, welke de natuurwetenschap. heeft waargenomen en opgeteekend in alle afdeelingen der natuur. Een beurtwisseling als die van Dag en Nacht, Leven en Dood, Slapen en Waken, is een feit zoo gewoon, zoo volmaakt algemeen en zonder uitzondering, dat het gemakkelijk te begrijpen is dat wij er een der volstrekte Grondwetten van het Heelal in zien.

Bovendien leert de Geheime Leer:

III. De identiteit van alle Zielen met de Algemeene Over-Ziel, welke laatste zelve een aanzicht is van den Onbekenden Wortel; en de verplichte pelgrimstocht voor elke Ziel — een vonk van eerstgenoemde — door den Kringloop van Incarnatie of Noodzakelijkheid in overeenstemming met Kring- en Karmische Wet gedurende het gansche tijdperk [1*]. Met andere woorden, geen zuiver geestelijk Buddhi (Goddelijke Ziel) kan een onafhankelijk bewust bestaan hebben, alvorens de vonk, die voortgekomen is uit het zuiver Inwezen van het Algemeene Zesde Beginsel — of de OVER-ZIEL. — (*a*) door elken aanvankelijken [2*] vorm der verschijnselwereld van dat Manwantara is heengegaan en (*b*) ikheid verkregen heeft, eerst door natuuraandrang en dan door zelfgenoopte en zelfontworpen pogingen, beheerscht [3*] door haar Karma, en aldus opstijgt door alle graden van verstandelijkheid heen, van het laagste Manas af tot het hoogste toe, van delfstof en plant af tot aan den heiligsten Aartsengel (Dhyâni-Buddha) toe. De spilleer der Esoterische Wijsbegeerte erkent geen voorrechten of bijzondere gaven in den mensch behalve die, welke door zijn eigen Ik verworven zijn door persoonlijke inspanning en verdienste door eene lange reeks zielsverhuizingen en reïncarnaties heen. Daarom zeggen de Hindoes dat het Heelal Brahma en Brahmâ is, want Brahma is in elk atoom van het heelal, daar de zes Beginselen der Natuur alle het gevolg zijn — de verschillend versplitste aanzichten — van het Zevende en Eene, de eenige Werkelijkheid in het Heelal, hetzij cosmisch of microcosmisch; en ook dat de psychische, geestelijke en stoffelijke omzettingen van het Zesde (Brahmâ, het voertuig van Brahma) op het gebied van openbaring en vorm bij meta- [46]

[1*] term. [2*] elemental. [3*] checked.

fysische tegenstelling gehouden worden voor begoochelend en mâyâwisch. Want ofschoon de wortel van elk atoom op zich zelf, en van elken vorm gezamenlijk, dat Zevende Beginsel of de Eene Werkelijkheid is, is het toch in zijn geopenbaard phenomenaal en tijdelijk voorkomen niet beter dan een vergankelijke begoocheling onzer zinnen.

In zijn volstrektheid is het Eene Beginsel onder zijn twee aanzichten, Parabrahma en Mûlaprakriti, geslachtloos, onbeperkt en eeuwig. Zijn periodieke manwantarische uitvloeiing of oorspronkelijke[1*] uitstraling, is eveneens Een, manvrouwelijk, en als verschijnsel[2*] eindig. Wanneer de uitstraling op haar beurt uitstraalt zijn al hare uitstralingen eveneens manvrouwelijk, om in hare lagere aanzichten mannelijke en vrouwelijke beginselen te worden. Na Pralaya, hetzij den Grooten of Kleinen Pralaya — welke laatste de werelden *in statu quo*[1]) laat — is het eerste dat weerontwaakt tot werkdadig leven de kneedbare Âkâsha, Vader-Moeder, de Geest en Ziel van Ether, of het Vlak van den Cirkel. Ruimte wordt de Moeder genoemd voor haar cosmische werkdadigheid en Vader-Moeder op den eersten trap van wederontwaking. In de *Kabbalah* is zij ook Vader-Moeder-Zoon. Maar terwijl deze in de Oostersche Leer het Zevende Beginsel van het Geopenbaarde Heelal zijn, of zijn Atmâ-Buddhi-Manas (Geest-Ziel-Verstandelijkheid), en de Drieheid zich vertakt en verdeelt in zeven cosmische en zeven menschelijke Beginselen, is zij in de Westersche *Kabbalah* der Christelijke Mystieken de Drieheid of Drieeenheid en voor hunne Occultisten de mannelijk-vrouwelijke Jehovah, Jah-Havah. Hierin ligt het gansche verschil tusschen de Esoterische en de Christelijke Drieëenheid. De Mystieken en de Wijsgeeren, de Oostersche en Westersche Pantheïsten vatten hun vóór-genetische Drieheid samen in de zuivere goddelijke abstractie. De rechtzinnigen vermenschelijken haar. Hiranyagarbha, Hari en Shankara — de drie Grondslagen[3*] van den zich openbarenden "Geest van den Oppersten Geest" met welken titel Prithiwî, de Aarde, Wishnoe in zijn eersten Awatâra begroet — zijn de zuiver metafysische abstracte eigenschap-

---

[1]) Het zijn niet de stoffelijke bewerktuigingen die *in statu quo* blijven gedurende de groote Cosmische of zelfs Zonne-Pralaya's, en allerminst hare psychische beginselen, maar slechts haar âkâshische of astrale "fotografieën". Maar gedurende de Kleinere Pralaya's blijven de planeten wanneer zij eenmaal door den "Nacht" zijn overvallen, ongerept ofschoon dood, evenals een reusachtig dier, dat door het poolijs gevangen en bedolven is, eeuwen lang hetzelfde blijft.

[1*] primal. [2*] phenomenally. [3*] Hypostases.

pen van Vorming, Instandhouding en Vernietiging, en zijn de drie goddelijke Awasthâ's (Grondslagen) van dat wat "niet vergaat met de geschapen dingen", Achyoeta, eenen naam van Wishnoe; terwijl de rechtzinnige Christen zijn Persoonlijke Scheppende Godheid scheidt in de drie Personen der Drieëenheid en geen hoogere Godheid erkent. Laatstgenoemde is in het Occultisme de abstracte Driehoek, bij de rechtzinnigen de volmaakte Kubus. De scheppende god of gezamenlijke goden worden door den Oosterschen wijsgeer beschouwd als [47] *Bhrântidarshanatah,* "bedriegelijke verschijningen"[1*], iets dat "wegens misleidende[2*] verschijningen als stoffelijke vorm wordt gedacht", en waarvan verklaard wordt dat zij ontstaan uit het schijnbegrip der ikzuchtige persoonlijke en menschelijke Ziel (lager Vijfde Beginsel). Het is op schoone wijze uitgedrukt in een herziene vertaling in Fitzedward Hall's aanteekeningen op Wilson's vertaling van het *Wishnu Purâna*. "Die Brahma heeft in zijn gezamenlijkheid essentiëel het aanzicht van Prakriti, zoowel ontwikkeld als onontwikkeld [Mûlaprakriti], en ook het aanzicht van Geest en het aanzicht van Tijd. Geest, o tweemaal geborene, is het voornaamste aanzicht van het Opperste Brahma[1]). Het volgende is een tweevoudig aanzicht — Prakriti, zoowel ontwikkeld als onontwikkeld, en Tijd is het laatste". Ook de Orphische leer der Godenwording toont Kronos als een verwekten god of middelaar.

Op dezen trap van het wederontwaken van het Heelal stelt de heilige symboliek het voor als een volmaakten Cirkel met de Punt (Wortel) in het midden. Dit teeken was algemeen; daarom vinden wij het ook in de *Kabbalah*. De Westersche *Kabbalah* evenwel, nu in handen van Christelijke Mystieken, weet[3*] er niets van, ofschoon het duidelijk in den *Zohar* wordt aangetoond. Deze geloofspartijgangers beginnen aan het einde en geven als zinnebeeld van den voorgenetischen Kosmos ⊕, hetgeen zij de "Vereeniging van de Roos en het Kruis" noemen, de groote geheimenis van occulte ver-

[1]) Aldus brengt Spencer, die niettemin evenals Schopenhauer en von Hartmann slechts een aanzicht der oude esoterische wijsgeeren weerkaatst en daarom zijn lezers ontscheept op de gure kust van Agnostische wanhoop — eerbiedig de grootsche geheimenis onder woorden: "dat wat onveranderlijk in hoeveelheid, maar immer veranderend van vorm voortbestaat onder deze waarneembare verschijningen, welke het Heelal ons biedt, is een onbekende en onkenbare kracht, waarvan wij verplicht zijn te erkennen dat zij zonder grens is in Ruimte en zonder aanvang of einde in Tijd". Vermetele Godgeleerdheid is het slechts — nimmer Wetenschap of Wijsbegeerte — die het Oneindige tracht te meten en het Onpeilbare en Onkenbare te ontsluieren.

1* false appearances. 2* erroneous. 3* ignores.

wekking, vanwaar de naam — Rozekruiser — (Roze-Kruis)! Dit kan gezien worden uit een der belangrijkste en best bekende hunner zinnebeelden, een dat tot nog toe zelfs door hedendaagsche Mystieken nooit begrepen is. Het is dat van de Pelikaan die haar borst openrijt om haar zeven jongen te voeden — de werkelijke geloofsbelijdenis[1*] van de Broeders van het Rozekruis, en een onmiddellijk voortvloeisel uit de Oostersche Geheime Leer.

Brahma (onzijdig) wordt Kâlahamsa genoemd, hetgeen naar de uitlegging van Westersche Oriëntalisten, de Eeuwige Zwaan (of gans) beteekent, en alzoo Brahmâ, de Schepper, is. De aandacht valt hierdoor op een groote fout; het is Brahma (onzijdig) hetwelk aangeduid behoorde te worden als Hamsa-vâhana, (dat wat de Zwaan als zijn Voertuig gebruikt) en niet Brahmâ, de Schepper, die de werkelijke Kâlahamsa is; terwijl Brahma (onzijdig) Hamsa en A-hamsa is, zooals zal worden uitgelegd in de Toelichtingen. Men begrijpe wel
[48] dat de benamingen Brahmâ en Parabrahma hier niet gebruikt worden omdat ze tot ons Esoterisch naamstelsel behooren, maar eenvoudig omdat ze meer bekend zijn aan de bestudeerders in het Westen. Beide zijn de volmaakte gelijkwaardigheden van onze uitdrukkingen van één, drie en zeven klinkers, die staan voor het EENE AL en het Eene "Alles in Alles".

Dat zijn de grondbegrippen waarop de Geheime Leer berust.

Het is hier de plaats niet om in te gaan op eenige verdediging of bewijs van de ineigen redelijkheid er van; noch kan ik stil blijven staan om aan te toonen hoe ze inderdaad — ofschoon te dikwijls onder een misleidende vermomming — in elk stelsel van denken of wijsbegeerte dat dezen naam waard is, vervat zijn.

Wanneer de lezer er eenmaal een duidelijk begrip van verkregen heeft en het licht heeft beseft, dat ze op elk levensvraagstuk werpen, zullen ze in zijne oogen geen verdere rechtvaardiging behoeven, omdat de waarheid ervan voor hem even duidelijk zal zijn als de zon aan den hemel. Ik ga daarom over tot den inhoud der Stanza's, zooals die in dit deel gegeven worden, en voeg er een schets der hoofdlijnen daarvan aan toe, in de hoop daardoor de taak van den bestudeerder gemakkelijker te maken, door hem in enkele weinige woorden het algemeene daarin verklaarde begrip voor te leggen.

De geschiedenis der Cosmische Ontwikkeling, zooals die in de

[1*] creed.

Stanza's wordt geschetst, is om zoo te zeggen de afgetrokken, stelkundige formule van die ontwikkeling. Daarom moet de bestudeerder niet verwachten daarin een verslag te vinden van alle trappen en vormveranderingen die tusschen het eerste begin der Algemeene[1*] Ontwikkeling en onzen tegenwoordigen toestand liggen. Zulk een verslag te geven zou even onmogelijk zijn als het onbegrijpelijk zou wezen voor menschen, die den aard niet kunnen vatten van zelfs dat bestaansgebied, dat het eerste volgt op datgene waartoe ons bewustzijn voor het oogenblik beperkt is.

De Stanza's geven daarom een abstracte formule, die *mutatis mutandis* kan worden toegepast op alle ontwikkeling: op die van onze nietige Aarde, op die van de Keten van Planeten waarvan de Aarde er een uitmaakt, op het Zonne-Heelal waartoe die Keten behoort, enzoovoorts in stijgende reeks, totdat het verstand duizelt en bij de poging uitgeput raakt.

De zeven in dit deel gegeven Stanza's vertegenwoordigen de zeven termen van deze abstracte formule. Zij hebben betrekking op — en beschrijven de zeven groote trappen van het ontwikkelingsverloop waarvan in de *Purâna's* gesproken wordt als van de "Zeven Scheppingen" en in den *Bijbel* als van de "Dagen" der Schepping.

Stanza I beschrijft den toestand van het EENE AL gedurende Pralaya, vóór de eerste trilling der wederontwakende Openbaring.

Een oogenblik nadenken toont ons aan dat zulk een toestand alleen kan worden verzinnebeeld, beschrijven is onmogelijk. Ook kan hij niet anders verzinnebeeld worden dan door ontkenningen, want daar [49] hij de toestand van Volstrektheid *per se* is, kan hij geen van die bijzondere eigenschappen hebben, die ons dienen om voorwerpen in bevestigende bewoordingen te beschrijven. Mitsdien kan die toestand alleen aangeduid[2*] worden door de ontkenningen van al die allerafgetrokkenste eigenschappen, die de menschen veeleer voelen dan begrijpen als de verstverwijderde voor hun begripsvermogen bereikbare grenzen.

Stanza II beschrijft een trap die voor het Westersch verstand bijna zoozeer identiek is met dien, welke in Stanza I is genoemd, dat het op zich zelf een verhandeling zou vereischen om het begrip van het verschil er van uit te drukken. Daarom moet het aan het inzicht en de hoogere vermogens van den lezer worden overgelaten om,

[1*] Universal. [2*] suggested.

voor zoo ver hij kan, de beteekenis der gebruikte allegorische zinnen te vatten. Men moet wel indachtig zijn dat al deze Stanza's zich veeleer richten tot de innerlijke vermogens dan tot het gewone begrijpen van het stoffelijke brein.

Stanza III beschrijft het Wederontwaken van het Heelal tot leven na Pralaya. Zij schildert het opduiken der Monaden uit haren toestand van opslorping in het Eene, den vroegsten en hoogsten trap in de vorming van Werelden — de benaming Monade kan gelijkelijk betrekking hebben op het uitgestrekte Zonnestelsel of het nietigste atoom.

Stanza IV toont de versplitsing van de "Kiem" van het Heelal in de Zevenvoudige Hierarchie van bewuste Goddelijke Machten, die de werkdadige openbaringen zijn van de Eene Opperste Kracht. Zij zijn de bewerkers [1*], vormers en ten slotte de scheppers van het gansche geopenbaarde Heelal in den eenigen zin waarin de naam "Schepper" verstaanbaar is; zij bezielen en leiden het; zij zijn de verstandelijke Wezens die de ontwikkeling ordenen en beheerschen [2*], en in zich zelven die openbaringen der Eene Wet belichamen, die wij kennen als de "Natuurwetten".

Wat hun soort betreft zijn zij bekend als de Dhyân Chohans, ofschoon elk der verschillende groepen hare eigene benaming in de Geheime Leer heeft.

Van dezen trap van ontwikkeling wordt in de Hindoesche fabelleer gesproken als van de "Schepping der Goden".

Stanza V beschrijft het verloop der wereldwording. Eerst verspreide Cosmische Stof, dan de "Vurige Dwarrelwind", de eerste trap in de vorming van een nevelvlek. Deze nevelvlek verdicht zich en vormt, na door verschillende vormveranderingen heengegaan te zijn, een Zonne-Heelal, een Planeetketen of een enkele Planeet, al naar het geval moge zijn.

Stanza VI geeft de volgende trappen aan in de vorming van een "Wereld" en vervolgt de ontwikkeling van zulk een Wereld tot aan haar vierde groote tijdperk, dat overeenkomt met het tijdperk waarin wij nu leven.

Stanza VII vervolgt de geschiedenis en schetst [3*] de nederdaling van het leven tot aan de verschijning van den Mensch; en zoo eindigt het Eerste Boek van de Geheime Leer.

[1*] framers. [2*] control. [3*] tracing.

De ontwikkeling van den "Mensch" van af zijne eerste verschijning op deze aarde in deze Rondte tot aan den toestand, waarin wij hem nu vinden, zal het onderwerp uitmaken van Boek II. [50]

De Stanza's die de grondstelling [1*] vormen van elke afdeeling worden alle in haar hedendaagsche vertaalde lezing gegeven, daar het meer dan nutteloos zou zijn het onderwerp nog moeilijker te maken door er de archaïsche woordenkeus van het oorspronkelijke met zijn raadselachtigen stijl en woorden in te voeren. Uittreksels worden gegeven uit de Chineesche, Tibetaansche en Sanskritsche vertalingen der oorspronkelijke Senzarsche Toelichtingen en Aanteekeningen op het *Boek van Dzyan* — nu voor de eerste maal in een Europeesche taal overgebracht. Het is bijna onnoodig te verklaren dat hier alleen gedeelten van de zeven Stanza's gegeven worden. Wanneer deze volledig uitgegeven zouden worden, zouden ze onbegrijpelijk blijven voor allen behalve enkele weinige vergevorderde Occultisten. Ook bestaat er geen enkele noodzaak den lezer te verzekeren dat schrijfster, of liever de nederige opteekenaarster, niet meer dan het meerendeel der profanen van die verboden stukken begrijpt. Om de lezing te vergemakkelijken en de te veelvuldige verwijzing naar voetnoten te vermijden, is het het best geoordeeld de teksten en aanteekeningen samen te doen smelten en de Sánskritsche en Tibetaansche eigennamen te gebruiken telkens wanneer deze niet vermeden konden worden, bij voorkeur boven het geven der oorspronkelijke: dit te meer daar gezegde benamingen alle aangenomen synoniemen zijn, terwijl laatstgenoemde slechts gebruikt worden tusschen een Meester en zijn Chelâ's (Leerlingen).

Zoo zou, wanneer men in het Nederlandsch [2*] zou vertalen en alleen de zelfstandige naamwoorden en bijzondere benamingen gebruiken zooals die gebezigd worden in een der Tibetaansche en Senzarsche lezingen, shloka 1 als volgt luiden:

Tho-ag in Zhi-gyu sliep zeven Khorlo. Zodmanas zhiba. Alle Nyug schoot. Konch-hog niet; Thyan-Kam niet; Lha-Chohan niet; Tenbrel Chugnyi niet; Dharmakâya geëindigd; Tgenchang ongeworden; Barnang en Ssa in Ngovonyidj; alleen Tho-og Yinsin in nacht van Sunchan en Yong-Grub [*Paranishpanna*], *enzoovoorts, enzoovoorts.*

Dit zou klinken als zuivere *Abracadabra*.

Daar dit werk geschreven is ter onderrichting van bestudeerders

---

[1*] thesis. [2*] English.

van het Occultisme, en niet ter wille van Taalgeleerden, kunnen wij zulke vreemde benamingen steeds, waar het mogelijk is, zeer wel vermijden. De onvertaalbare uitdrukkingen alleen, onbegrijpelijk, tenzij hare beteekenissen worden uitgelegd, zijn blijven staan, maar al zulke uitdrukkingen zijn in haar Sanskritvorm overgezet. Onnoodig den lezer er aan te herinneren dat deze in bijna elk geval latere ontwikkelingen zijn der laatstgenoemde taal en tot het Vijfde Wortelras behooren. Het Sanskrit, zooals dat nu bekend is, werd niet door de Atlantiërs gesproken, en de meeste wijsgeerige uitdrukkingen, [51] die in de Indische stelsels van het na-Mahâbhâratische tijdperk gebruikt worden, worden niet in de *Weda's* aangetroffen, en evenmin ontmoet men ze in de oorspronkelijke Stanza's, maar alleen hare equivalenten. Den lezer, die geen Theosoof is, wordt wederom verzocht al wat volgt, desverkiezende als een sprookje te beschouwen, op zijn best als een der nog onbewezen bespiegelingen van droomers, en op zijn ergst als een onderstelling, die bij de vele verledene, tegenwoordige en toekomstige wetenschappelijke onderstellingen, sommige uiteengespat, andere nog hangende, wordt gevoegd. In geen enkel opzicht is het minder wetenschappelijk dan vele der zoogenaamd wetenschappelijke onderstellingen en in alle geval is het wijsgeeriger en waarschijnlijker.

Met het oog op de overvloedig vereischte toelichtingen en uitleggingen zijn de verwijzingen naar de voetnoten op de gewone wijze aangegeven, terwijl de zinnen die toegelicht zullen worden, met letters zijn aangeduid. Bijkomstige stof zal worden gevonden in de Hoofdstukken over Symboliek, die dikwijls meer inlichting bevatten dan de Toelichtingen.

Iste GEDEELTE

COSMISCHE ONTWIKKELING

ZEVEN STANZA'S UIT "HET BOEK VAN DZYAN"

MET TOELICHTINGEN.

Noch Iets noch Niets bestond; gindsch' lichte lucht
Was niet, noch 's hemels breed dak boven uitgestrekt.
Wat dekte 't al? Wat schutte? Wat verborg?
Was het der watêren onpeilbaar diep?
Er was geen dood — toch was er niets onsterflijks,
Er was geen grens nog tusschen dag en nacht;
Het Eene âemde ademloos alleen,
Behalve Het is sedert niets geweest.
Het duister was, en 't al lag eerst gesluierd
In diepe somberheid — een lichtlooze oceaan.
De in den bolster nog bmsloten kiem
Barstte, een van aard uit vuurgloed open.

. . . . . .

Wie kent 't geheim? Wie maakte 't hier bekend?
Vanwaar toch 't samenstel der schepping sproot?
De Goden zelven zijn van later wording —
Wie is 't die weet waar deze schepping sproot
Die Dat kent waarvan gansch deez' groote schepping kwam?
Of Zijn wil schiep, of dat zij stom was?
De Hoogste Ziener in den Hoogsten hemel,
Hij weet het — of wellicht kent Hij 't zelfs niet.

Starend in eeuwigheid . . .
Vóór 's aardrijks grondslag werd gelegd,

. . . . . .

Waart Gij. En als de onderaardsche gloed
Zijn kerker barsten, en zijn vorm verteren zal,
Zult gij nog stil zijn, als gij vroeger waart,
Dezelfde nog, als tijd zelfs niet meer is,
O eindlooze gedachte, godlijke Eeuwigheid.

Rig Weda (COLEBROOKE).

DE COSMISCHE ONTWIKKELING

UIT

DE STANZA'S VAN DZYAN.

STANZA I.

1. De Eeuwige Moeder had, gehuld in haar Immer-Onzichtbare Gewaden, wederom Zeven Eeuwigheden lang gesluimerd.

2. De Tijd was niet, want hij lag in slaap in den Oneindigen Schoot van den Duur.

3. Het Algemeen Denkvermogen was niet, want er waren geen Ah-hi om het te bevatten.

4. De Zeven Wegen ter Zaligheid waren niet. De Groote Oorzaken van Ellende waren niet, want er was niemand om ze te verwekken en er door verstrikt te worden.

5. Duisternis alleen vulde het Grenzeloos Al, want Vader, Moeder en Zoon waren wederom één, en de Zoon was nog niet ontwaakt

voor het nieuwe Wiel en zijn Pelgrimstocht daarop.

6. De Zeven Verhevene Heeren en de Zeven Waarheden hadden opgehouden te zijn, en het Heelal, de Zoon van Noodzakelijkheid, was in Paranishpanna gedompeld, om uitgeademd te worden door dat wat is en toch niet is. Niets was.

7. De Oorzaken van Bestaan hadden afgedaan; het Zichtbare dat was, en het Onzichtbare dat is, rustten in Eeuwig Niet-Zijn — het Eene Zijn.

8. Alleen, strekte zich de Eene Vorm van Bestaan, grenzeloos, oneindig, oorzaakloos, in Droomloozen Slaap, uit; en het Leven polsklopte onbewust in de Algemeene Ruimte, door die gansche Alomtegenwoordigheid heen die wordt waargenomen door het Geopend oog van Dangma.

9. Maar waar was Dangma toen de Âlaya van het Heelal in Paramârtha was en het Groote Wiel Anupâdaka was?

STANZA II.

1 .... Waar waren de Bouwers, de Lichtende Zonen van den Manwantarischen Dageraad? ... In de Onbekende Duisternis in hunne Ah-hi Paranishpanna. De Voortbrengers van Vorm uit Geen-Vorm — den Wortel der Wereld —, de Devamâtri en Swabhâwat, rustten in de Zaligheid van Niet-Zijn.

2 .... Waar was Stilte? Waar de ooren om haar waar te nemen? Neen, er was noch Stilte, noch Geluid; niets behalve Onophoudelijke Eeuwige Adem die zichzelven niet kent.

3. Het Uur had nog niet geslagen; de Straal was nog niet in de Kiem geflitst; de Mâtripadma was nog niet gezwollen.

4. Haar Hart had zich nog niet geopend voor den Eenen Straal om in te gaan, en van daar, als Drie in Vier, in den Schoot van Mâyâ te vallen.

5. De Zeven waren nog niet geboren uit het Lichtweb. Duisternis alleen was Vader-

Moeder, Swabhâwat; en Swabhâwat was in Duisternis.

6. Deze Twee zijn de Kiem, en de Kiem is Een. Het Heelal was nog verborgen in de Goddelijke Gedachte en den Goddelijken Schoot.

Stanza III.

1.... De laatste Trilling der Zevende Eeuwigheid doortrilt de Oneindigheid. De Moeder zwelt, zet uit van binnen naar buiten, gelijk de Knop van den Lotus.

2. De Trilling kringt voort, raakt met haar snellen Vleugel het geheele Heelal en de Kiem die in Duisternis toeft, de Duisternis die ademt over de sluimerende Wateren des Levens.

3. Duisternis straalt Licht uit, en Licht laat één eenzamen Straal in de Wateren vallen, in de Moeder-Diepte. De Straal schiet door het Maagdelijk Ei, de Straal veroorzaakt dat het Eeuwig Ei trilt en de niet-eeuwige Kiem vallen laat die zich verdicht tot het Wereld-Ei.

4. De Drie vallen in de Vier. Het Stralende Inwezen wordt Zeven van binnen, Zeven van buiten. Het Lichtende Ei, dat in zichzelf Drie is, stremt en verspreidt zich in melkwit Stremsel door de Moeder-Diepten heen, de Wortel die groeit in de Diepten van de Wereldzee des Levens.

5. De Wortel blijft, het Licht blijft, het Stremsel blijft, en nog is Oeaohoe Één.

6. De Levenswortel was in elken Druppel van de Wereldzee van Onsterfelijkheid, en de Wereldzee was Stralend Licht, hetgeen Vuur was, en Warmte, en Beweging. Duisternis verdween en was niet meer; zij verdween in haar eigen Inwezen, het Lichaam van Vuur en Water, van Vader en Moeder.

7. Aanschouw, o Lanoe, het Stralende Kind van de Twee, de ongeëvenaarde felblinkende Heerlijkheid — Lichte Ruimte, Zoon van Duistere Ruimte, die opduikt uit de Diepten der groote Duistere Wateren. Het is Oeaohoe, de Jongste, de***. Hij straalt als de Zon, hij

is de Blakende Goddelijke Draak van Wijsheid; de Eka is Catur, en Catur neemt Tri tot zich, en de Vereeniging brengt de Sapta voort, in wie de Zeven zijn, die de Tridasha worden, de Scharen en de Menigten. Aanschouw hem den Sluier lichtend en dien van Oost naar West ontplooiend. Hij sluit het Bovenste uit en laat het Benedenste zien als de Groote Begoocheling. Hij geeft de plaatsen voor de Stralenden aan en verandert de Bovenste in een oeverlooze Zee van Vuur, en de Eene Geopenbaarde in de Groote Wateren.

8. Waar was de Kiem, en waar was nu de Duisternis? Waar is de Geest van de Vlam die in uw Lamp brandt, o Lanoe? De Kiem is Dat, en Dat is Licht, de Witte Schitterende Zoon van den Duisteren Verborgen Vader.

9. Licht is Koude Vlam, en Vlam is Vuur, en Vuur brengt Warmte voort, die Water geeft — het Levenswater in de Groote Moeder.

10. Vader-Moeder spinnen een Web, welks boveneinde bevestigd is aan Geest, het Licht der Eene Duisternis, en het benedeneind aan haar schaduweinde, Stof; en dit Web is het Heelal, gesponnen uit de Twee Zelfstandigheden die Een gemaakt zijn, die Swabhâwat is.

11. Het zet uit wanneer de Vuur-Adem er op gericht is; het trekt samen wanneer de Adem der Moeder het aanraakt. Dan gaan de Zonen uiteen en verspreiden zich om in den Schoot hunner Moeder weer te keeren aan het eind van den Grooten Dag en wederom één met haar te worden. Wanneer het afkoelt wordt het stralend. Zijne Zonen zetten uit en trekken samen door hun eigen Zelf en Hart; zij omvatten het Oneindige.

12. Dan zendt Swabhâwat Fohat om de Atomen te harden. Elk is een deel van het Web. Den "Zelf-Bestaanden Heer" als een Spiegel weerkaatsend, wordt elk op zijn beurt eene Wereld.

STANZA IV.

1. . . . . Luistert, gij Zonen der Aarde, naar uw Onderrichters — de Zonen des Vuurs. Verneemt dat er noch eerste, noch laatste is; want alles is Een Getal, voortgekomen uit Geen-Getal.

2. Verneemt wat wij, die afstammen van de Oer-Zeven, wij, die geboren zijn uit de Oer-Vlam, vernomen hebben van onze Vaderen . . .

3. Uit de Feluitblinking van Licht — den Straal der Eeuwige Duisternis — ontsprongen de wederontwaakte Vermogens in de Ruimte; de Een uit het Ei, de Zes, en de Vijf. Toen de Drie, de Een, de Vier, de Een, de Vijf — de Tweemaal Zeven, het Geheel. En dit zijn de Inwezens, de Vlammen, de Elementen, de Bouwers, de Getallen, de Arûpa, de Rûpa, en de Kracht of Goddelijke Mensch, het Geheel. En van den Goddelijken Mensch zijn uitgevloeid uit de Vormen, de Vonken, de Heilige Dieren, en de Boodschappers der Heilige Vaderen binnen de Heilige Vier.

4. Dit was het Leger van de Stem, de Goddelijke Moeder der Zeven. De Vonken der Zeven zijn onderworpen aan, en de dienaren van, de Eerste, de Tweede, de Derde, de Vierde, de Vijfde, de Zesde en de Zevende van de Zeven. Deze worden Bollen, Driehoeken, Kuben, Lijnen en Boetseerders genoemd; want zoo staat de Eeuwige Nidâna — de Oi-Ha-Hou.

5. De Oi-Ha-Hou, die Duisternis is, de Grenzelooze, of het Geen-Getal, Âdi-Nidâna Swabhâwat, de ◯:

I. De Âdi-Sanat, het Getal, want hij is Een.
II. De Stem van het Woord, Swabhâwat, de Getallen, want hij is Een en Negen.
III. Het "Vormlooze Vierkant".

En deze Drie, omsloten binnen den ◯, zijn de Heilige Vier; en de Tien zijn het Arûpa Heelal. Dan komen de Zonen, de Zeven Strijders, de Eene, de weggelaten Achtste, en zijn Adem die de Licht-Maker is.

6. . . . Dan de Tweede Zeven, die de Lipika zijn, voortgebracht door de Drie. De Ver-

worpen Zoon is Een. De "Zoon-Zonnen" zijn talloos.

STANZA V.

1. De Oer-Zeven, de Eerste Zeven Adems van den Draak van Wijsheid, brengen op hun beurt uit hun Heilige Omwervelende Adems den Vurigen Wervelwind voort.

2. Zij maken van hem den Boodschapper van hunnen Wil. De Dzyu wordt Fohat: de snelle Zoon der Goddelijke Zonen, wiens Zonen de Lipika zijn, volbrengt kringvormige zendingen. Fohat is het Paard, en de Gedachte is de Berijder. Hij snelt als bliksem door de vurige wolken, doet Drie, en Vijf, en Zeven Schreden door de Zeven Gebieden boven, en de Zeven beneden. Hij verheft zijn Stem, en roept de ontelbare Vonken, en voegt ze bijeen.

3. Hij is hun leidende geest en leider. Wanneer hij aanvangt te werken, scheidt hij de Vonken van het Lagere Rijk die drijven en trillen van vreugde in haar stralende woningen, en vormt daarmede de Kiemen van Wielen. Hij plaatst ze in de Zes Richtingen der Ruimte,

en Een in het midden — het Midden-Wiel.

4. Fohat trekt spiraallijnen om het Zesde te vereenigen met het Zevende — de Kroon. Een Leger van de Zonen des Lichts staat bij elken hoek; de Lipika in het Midden-Wiel. Zij zeggen: "Dit is goed". De eerste Goddelijke Wereld is gereed; de Eerste, de Tweede. Dan weerkaatst zich de "Goddelijke Arûpa" in Chhâyâ Loka, het Eerste Gewaad van Anupâdaka.

5. Fohat doet vijf schreden, en bouwt een gevleugeld wiel bij elken hoek van het vierkant voor de Vier Heiligen . . . . en hun Legers.

6. De Lipika omschrijven den Driehoek, den Eerste, de Kubus, den Tweede, en de Vijfpuntige Ster binnen het Ei. Het is de Ring genaamd "Niet Verder" voor degenen die nederdalen en opstijgen; die gedurende het Kalpa voortschrijden naar den Grooten Dag "Zij Met Ons" . . . . . Zoo werden de Arûpa en de Rûpa gevormd: uit Een Licht, Zeven Lichten; uit elk der Zeven, zeven maal Zeven Lichten. De Wielen slaan den Ring gade . . . .

STANZA VI.

1. Fohat, de Adem van hun Kroost, de Zoon der Zonen, door het Vermogen der Moeder van Genade en Kennis, Kwan-Yin — het Drievoud van Kwan-Shai-Yin, vertoevende in Kwan-Yin-Tien — uit den lageren Afgrond den Schijn-Vorm van Sien-Tchan en de Zeven Elementen opgeroepen hebbend:

2. Brengt de Snelle en de Stralende de zeven Laya Middelpunten voort, waartegen géén iets zal vermogen tot den Grooten Dag "Zij Met Ons"; en zetelt het Heelal op deze Eeuwige Grondslagen, Sien-Tchan omringend met de Begin-Kiemen.

3. Van de Zeven — eerst Een geopenbaard, Zes verborgen; Twee geopenbaard, Vijf verborgen; Drie geopenbaard, Vier verborgen; Vier voortgebracht, Drie verscholen; Vier en Een Tsan ontsluierd, Twee en Een Half verborgen; Zes geopenbaard te worden, Een ter zijde gelegd. Ten laatste, Zeven wentelende

Kleine Wielen; waarvan het eene het andere doet geboren worden.

4. Hij bouwt ze naar de gelijkenis van oudere Wielen, plaatst ze op de Onvergankelijke Middelpunten.

Hoe bouwt Fohat ze? Hij verzamelt de Vurige Stof. Hij maakt Bollen van Vuur, loopt er doorheen en omheen, blaast er leven in, zet ze vervolgens in beweging; sommige den eenen kant uit, andere den anderen kant uit. Ze zijn koud, hij maakt ze heet. Ze zijn droog, hij maakt ze vochtig. Ze stralen, hij bewaait en verkoelt ze. Zoo werkt Fohat van de eene Schemering tot de andere, gedurende Zeven Eeuwigheden.

5. Bij de Vierde wordt den Zonen gezegd hunne Beelden te scheppen. Een Derde weigert. Twee gehoorzamen.

De Vloek wordt uitgesproken: Zij zullen geboren worden in het Vierde, lijden en lijden veroorzaken. Dit is de Eerste Oorlog.

6. De oudere Wielen wentelden omlaag en

omhoog . . . . De Kuit der Moeder vulde het geheel. Er werden Gevechten geleverd tusschen de Scheppers en de Vernietigers, en Gevechten om Ruimte; het Zaad verscheen en verscheen telkens weer opnieuw.

7. Maak uwe berekeningen, o Lanoe, wanneer gij den juisten ouderdom van uw Klein Wiel zoudt willen leeren. Zijn Vierde Spaak is onze Moeder. Bereik de Vierde Vrucht van het Vierde Pad van Kennis dat naar Nirwâna leidt, en gij zult begrijpen, want ge zult zien....

Stanza VII.

1. Aanschouw den aanvang van gevoelend vormloos Leven.

Eerst het Goddelijke, de Een van den Moedergeest; vervolgens het Geestelijke; de Drie van de Een, de Vier van de Een, en de Vijf, uit welke de Drie, de Vijf en de Zeven. Dit zijn de Drievoudigen en de Viervoudigen nederwaarts; de Verstandgeboren Zonen van den Eersten Heer, de Stralende Zeven. Zij zijn het die u, ik, hij, zijn, o Lanoe; zij die waken over u en uwe moeder, Bhûmi.

2. De Eene Straal vermenigvuldigt de kleinere Stralen. Leven gaat aan Vorm vooraf en Leven overleeft het laatste atoom. Dóór de tallooze Stralen de Levens-Straal, de Eene, als een Draad door vele Kralen.

3. Wanneer de Een Twee wordt, verschijnt de Drievoudige, en de Drie zijn Een; en het is onze Draad, o Lanoe, het Hart van de Mensch-Plant, genaamd Saptaparna.

4. Het is de Wortel die nimmer sterft; de Drietongige Vlam der Vier Pitten. De Pitten zijn de Vonken die uit de Drie-tongige door de Zeven uitgeschoten Vlam hun Vlam putten; de Stralen en Vonken van ééne Maan weerkaatst in de vlietende Golven van alle Rivieren der Aarde.

5. De Vonk hangt neer van de Vlam aan den fijnsten draad van Fohat. Zij reist door de Zeven Werelden van Mâyâ. Zij houdt stil in de Eerste, en is een Metaal en een Steen; zij gaat over tot de Tweede, en zie — een Plant; de Plant wentelt door zeven veranderingen en wordt een Heilig Dier. Uit de ver-

eenigde eigenschappen van dezen wordt Manoe, de Denker, gevormd. Wie vormt hem? De Zeven Levens en het Eene Leven. Wie voltooit hem? De Vijfvoudige Lha. En wie volmaakt het laatste Lichaam? Visch, Zonde en Soma....

6. Van de Eerstgeborenen af wordt de Draad tusschen den Stillen Waker en zijn Schaduw sterker en stralender met elke Verandering. Het Ochtendzonlicht is veranderd in middagheerlijkheid.....

7. "Dit is uw huidig Wiel" sprak de Vlam tot de Vonk. "Gij zijt mijzelf, mijn beeld en mijn Schaduw. Ik heb mijzelf in u gekleed en gij zijt mijn Wâhan tot den Dag 'Zij Met Ons' waarop gij weder mijzelf en anderen, uzelf en mij worden zult". Daarop dalen de Bouwers, die hun eerste Omkleedsel hebben omgeslagen, neder op de stralende Aarde en heerschen over de Menschen — die zijzelven zijn....

[*Zoo eindigt dit gedeelte van het archaïsche verhaal, duister, verward, bijna onbegrijpelijk. Een poging zal nu gedaan worden om licht te werpen in deze duisternis, om zin te maken uit dezen schijnbaren on-zin.*]

TOELICHTINGEN

OP DE ZEVEN STANZA'S EN HARE BEWOORDINGEN NAAR HARE VOLGORDE IN STANZA'S EN SHLOKA'S.

STANZA I.

1. DE EEUWIGE MOEDER [1]) HAD, GEHULD IN HAAR IMMER-ONZICHTBARE GEWADEN, WEDEROM ZEVEN EEUWIGHEDEN LANG GESLUIMERD.

De "Moeder", Ruimte, is de eeuwige, immer-aanwezige Oorzaak van alles — de onbegrijpelijke GODHEID, welker "Onzichtbare Gewaden" de mystieke wortel van alle Stof en van het Heelal zijn. Ruimte is het *eenige eeuwige* dat wij ons het gemakkelijkst kunnen voorstellen, onbewegelijk in haar afgetrokkenheid en zonder dat hetzij de aanwezigheid of afwezigheid er in van een objectief Heelal er invloed op uitoefent. Zij is in elken zin zonder afmeting en uit-zichzelf-bestaand. Geest is de eerste versplitsing uit "DAT", de Oorzakelooze Oorzaak van zoowel Geest als Stof. Zooals in den Esoterischen Catechismus geleerd wordt is zij noch "grenzelooze leegte", noch "beperkte volheid", maar beide. Zij is geweest en zal immer zijn.

Zoo staan de "Gewaden" voor het noumenon van onversplitste Wereldstof [1*]. Het is geen stof zooals wij die kennen, doch het geestelijke inwezen van stof en is even eeuwig als — en zelfs één met Ruimte in afgetrokken zin. De Wortel-Natuur is ook de bron der ijle onzichtbare eigenschappen in zichtbare stof. Zij is om zoo te zeggen de Ziel van den Eenen Oneindigen Geest. De Hindoes noemen haar Mûlaprakriti en zeggen dat zij de Oerzelfstandigheid is, welke de grondslag is van de upâdhi of het voertuig van elk verschijnsel, hetzij stoffelijk, psychisch, of verstandelijk. Zij is de bron waarvan Akâsha uitstraalt.

---

[1]) Ruimte. (Vgl. blz. 55. VERT.)

[1*] Cosmic Matter.

Met de "Zeven Eeuwigheden" worden æonen of tijdperken bedoeld. Het woord eeuwigheid heeft, zooals het in de Christelijke godgeleerdheid opgevat wordt, geen beteekenis voor het Aziatisch oor behalve in zijn toepassing op het Eene Bestaan, en evenmin is de uitdrukking "altijddurendheid", het eeuwige alleen in toekomstigheid, iets meer dan een verkeerde benaming[1]). Zulke woorden bestaan niet en kunnen niet bestaan in wijsgeerige metafysica en waren onbekend tot aan de komst van het kerkelijke Christendom. De Zeven Eeuwigheden beteekenen de zeven tijdperken of een tijdperk dat in duur overeenkomt met de zeven tijdperken van een Manwantara, en strekken zich uit over een ganschen Mahâkalpa of "Groote Eeuw" (100 Jaren van Brahmâ), terwijl ze een geheel vormen van 311.040.000.000.000 jaren; elk Jaar van Brahmâ is samengesteld uit 360 Dagen en uit hetzelfde aantal Nachten van Brahmâ (gerekend naar het Chandrâyana of het maanjaar); en een Dag van Brahmâ bestaat uit 4.320.000.000 jaren der stervelingen. Deze Eeuwigheden behooren tot de geheimste berekeningen waarin, om tot het ware geheel te komen, elk getal 7^x moet zijn, waarbij x verschilt overeenkomstig den aard van den tijdkring in de subjectieve of werkelijke wereld; en elk getal dat betrekking heeft op, of een voorstelling is van, de verschillende tijdkringen — van de grootste tot de kleinste — in de objectieve of onwerkelijke wereld moet noodzakelijkerwijs een veelvoud van zeven zijn. De sleutel hiertoe kan niet gegeven worden, want hierin ligt de geheimenis van esoterische berekeningen en voor de doeleinden van gewone berekeningen heeft hij geen zin. "Het getal zeven", zegt de *Kabbalah*, "is het groote getal der Goddelijke Geheimenissen"; het getal tien is dat van alle Menschelijke kennis (de Pythagorische Decade); 1.000 is het getal tien tot de derde macht en daarom is het getal 7.000 ook zinnebeeldig. In de Geheime Leer is het cijfer 4 alleen op het hoogste gebied van abstractie het mannelijke zinnebeeld, op het gebied van stof is de 3 de mannelijke en de 4 de vrouwelijke — de loodrechte en de waterpasse op den vierden trap van zinnebeeldigheid, waarop de zinnebeelden de teekens worden van de voortbrengende vermogens op het stoffelijk gebied.

[68]

[1]) In Boek II, hoofdstuk VIII, van het *Wishnu Purâna* wordt verklaard: "Met onsterfelijkheid wordt bedoeld bestaan tot het einde van den Kalpa" en Wilson, de vertaler, merkt in een voetnoot op: "Dit is volgens de *Weda's* al wat verstaan moet worden onder de onsterfelijkheid [of eeuwigheid] der goden; zij vergaan bij het eind der algemeene ontbinding [of Pralaya]". En de Esoterische Wijsbegeerte zegt: "Zij vergaan niet maar worden *weder opgeslorpt*".

STANZA I. *Vervolg.*

2. DE TIJD WAS NIET, WANT HIJ LAG IN SLAAP IN DEN ONEINDIGEN SCHOOT VAN DEN DUUR.

"Tijd" is slechts een waan, voortgebracht door de opeenvolging van onze toestanden van bewustzijn naarmate wij voortschrijden door den eeuwigen Duur, en hij bestaat niet waar geen bewustzijn is waarin [69] de begoocheling kan worden voortgebracht, doch "ligt te slapen". Het Tegenwoordige is slechts een wiskunstige lijn, die dat gedeelte van den eeuwigen Duur, dat wij de Toekomst noemen, afscheidt van dat gedeelte, hetwelk wij het Verleden noemen. Niets op aarde heeft werkelijken duur want niets blijft zonder verandering — of hetzelfde — gedurende het billioenste deel eener seconde, en de gewaarwording welke wij hebben van de feitelijkheid der verdeeling van den Tijd welke gekend wordt als het Tegenwoordige komt door de vervloeiing der oogenblikkelijke flikkering, of opeenvolging van flikkeringen, van dingen welke onze zinnen ons bieden, terwijl die dingen van het gebied der idealen, dat wij de Toekomst noemen, overgaan tot het gebied der herinneringen, dat wij het Verleden heeten. Op dezelfde wijze ervaren wij eene gewaarwording van duur bij de oogenblikkelijke elektrische vonk door den vervloeiden en voortdurenden indruk op het netvlies. De werkelijke persoon of zaak bestaat niet alleen uit wat op een gegeven oogenblik gezien wordt, doch is samengesteld uit het geheel van al hare verschillende en veranderende toestanden van zijn verschijning in stoffelijken vorm af tot aan zijn verdwijning van de aarde toe. Het zijn deze "totalen" die van eeuwigheid af in de Toekomst bestaan en trapsgewijze door de stof trekken om voor de eeuwigheid in het Verleden te bestaan. Niemand zal zeggen dat een in zee geworpen metalen staaf tot bestaan kwam toen zij de lucht verliet, en ophield te bestaan toen zij het water binnendrong, en dat de staaf zelve alleen bestond uit die dwarsdoorsnede er van, die op een gegeven oogenblik samenviel met het wiskunstige vlak, dat den dampkring van den oceaan scheidt en terzelfder tijd vereenigt. Hetzelfde geldt voor personen en zaken die, terwijl zij uit het "zullen zijn" vallen in het "zijn geweest", uit de Toekomst in het Verleden — onzen zinnen tijdelijk als het ware een

dwarsdoorsnede bieden van hun geheele zelf wanneer zij gaan door Tijd en Ruimte (als Stof) op hun weg van de eene eeuwigheid tot de andere; en deze twee eeuwigheden maken dien Duur uit waarin alleen alles werkelijk bestaan bezit, wanneer onze zinnen slechts in staat waren dat te erkennen.

STANZA I. — *Vervolg.*

3. HET ALGEMEEN DENKVERMOGEN WAS NIET, WANT ER WAREN GEEN AH-HI [1]) OM HET TE BEVATTEN [2]).

"Denkvermogen" [1*] is de naam die gegeven wordt aan de som der Bewustzijnstoestanden die gegroepeerd worden onder Gedachte, Wil en Gevoel. Gedurende den diepen slaap eindigt de begripsvorming [2*] op het stoffelijk gebied en is het geheugen geschorst; aldus "is het Verstand niet" gedurende dien tijd, omdat het werktuig waardoor het Ik op het stoffelijk gebied begripsvorming en geheugen openbaart tijdelijk opgehouden heeft werkzaam te zijn. Een noumenon kan op [70] elk bestaansgebied slechts een verschijnsel worden door zich op dat gebied te openbaren door middel van een passenden grondslag of voertuig; en gedurende den langen Nacht van rust, die Pralaya genoemd wordt, waarin alle Wezens [3*] opgelost worden, blijft het "Algemeen Denkvermogen" als een bestendige mogelijkheid van verstandelijke werking of als die abstracte, volstrekte Gedachte, waarvan het Denkvermogen de tastbare, betrekkelijke openbaring is. De Ah-hi (Dhyân Chohans) zijn de gezamenlijke scharen geestelijke Wezens — de Engelen-Scharen van het Christendom, de Elohim en "Boodschappers" der Joden — die het voertuig zijn voor de openbaring der Goddelijke of Algemeene Gedachte en Wil. Zij zijn de verstandelijke Krachten die hare "Wetten" geven aan — en uitvoeren in — de Natuur, terwijl zijzelve handelen overeenkomstig Wetten die haar op gelijke wijze zijn gesteld door nog hoogere Machten; maar zij zijn niet de "verpersoonlijkingen" van de Krachten der Natuur, zooals verkeerdelijk gedacht wordt. Deze Hiërarchie van geestelijke Wezens, waardoor het Algemeen Denkvermogen in werking komt, is

---

[1]) Hemelsche Wezens.

[2]) En mitsdien om het te openbaren.

[1*] "Mind".

[2*] ideation.

[3*] Existences.

gelijk een leger — waarlijk een heerschaar — waardoor de strijdkracht van een volk zich openbaart, en dat samengesteld is uit legerkorpsen, divisies, brigades, regimenten enzoovoorts, elk met zijn afgescheiden individualiteit of leven, en zijn beperkte vrijheid van handelen en beperkte verantwoordelijkheid; elk opgaande in een grootere individualiteit, waaraan zijn eigen belangen ondergeschikt zijn, en elk kleinere individualiteiten in zich bevattend.

STANZA I. — *Vervolg.*

4. DE ZEVEN WEGEN TER ZALIGHEID [1]) WAREN NIET. (*a*) DE GROOTE OORZAKEN VAN ELLENDE [2]) WAREN NIET, WANT ER WAS NIEMAND OM ZE TE VERWEKKEN EN ER DOOR VERSTRIKT TE WORDEN. (*b*)

(*a*) Er zijn "Zeven Paden" of "Wegen" tot de "Zaligheid" van Niet-Bestaan, dat volstrekt Zijn, Bestaan en Bewustzijn is. Zij waren niet omdat het Heelal tot dusver ledig was en slechts bestond in de Goddelijke Gedachte.

(*b*) Want het is... de twaalf Nidâna's of Oorzaken van het Zijn. Elk is het gevolg van haar voorafgaande oorzaak, en op haar beurt een oorzaak voor hare opvolgster; de Nidâna's te zamen zijn gegrond op de Vier Waarheden, een leer die het bijzondere kenmerk is van het [71] Hînayâna-Stelsel [3]). Zij behooren tot de theorie van den stroom der aaneengeschakelde wet, die verdienste en schuld voortbrengt en ten slotte Karma in volle werking brengt. Het is een stelsel dat gegrond is op de groote waarheid dat wedergeboorte te vreezen is, daar bestaan in deze wereld den mensch slechts lijden, ellende en smart brengt, terwijl de dood zelf niet in staat is den mensch er van te verlossen, daar de dood enkel de deur is die hij doorschrijdt tot een ander leven op aarde, na een weinig rust op zijn drempel — Devachan. Het Hînayâna-Stelsel, of de School van het Kleine Voertuig, is van zeer ouden oorsprong, terwijl het Mahâyâna of de School van het Groote Voertuig van een later tijdperk is, daar het ontstaan is na den dood van Boeddha. Toch zijn de leerstellingen van laatstgenoemde even oud als de bergen, die sedert onheuglijken tijd de zetel zijn geweest van zulke scholen, en de Hînayâna- en Mahâyâna-Scholen

---

[1]) Nirwâna, Nippang in het Chineesch, Neibban in het Birmaansch, Moksha in Indië.

[2]) Nidâna en Mâyâ. De "Twaalf" Nidâna's (in het Tibetaansch Ten-brel Chug-nyi) zijn de hoofdoorzaken van bestaan, gevolgen verwekt door een aaneenschakeling van voortgebrachte oorzaken.

[3]) Zie Wassilief, *Der Buddhismus*, blz. 97—128.

onderwijzen beide in werkelijkheid dezelfde leer. Yâna of Voertuig is een mystieke uitdrukking en beide "Voertuigen" leeren dat de mensch aan het lijden van wedergeboorte en zelfs aan de gewaande zaligheid van Devachan kan ontsnappen door wijsheid en kennis te verkrijgen, die alleen de vruchten van waan en onwetendheid kunnen verdrijven.

Mâyâ of Waan is een element dat deel uitmaakt van alle eindige dingen, want al wat bestaat heeft slechts een betrekkelijke, geen volstrekte, werkelijkheid, daar het voorkomen dat het verborgen noumenon voor elk waarnemer aanneemt, afhangt van zijn waarnemingsvermogen. Voor het ongeoefend oog van den wilde is een schilderij in het eerst een verwardheid van strepen en kleurkladden zonder beteekenis, terwijl een geoefend oog er onmiddellijk een gezicht of een landschap in ziet. Niets is bestendig behalve het eene verborgen volstrekte Bestaan dat in zichzelf de noumena aller werkelijkheden bevat. De Wezens[1*] die tot elk gebied van het zijn behooren tot aan de hoogste Dhyân Chohans toe, zijn vergelijkenderwijs als de door een tooverlantaarn op een kleurloos scherm geworpen schaduwen. Niettemin zijn alle dingen betrekkelijkerwijs werkelijk, want de waarnemer is eveneens een weerkaatsing en de waargenomen dingen zijn daarom voor hem even werkelijk als hijzelf. Welke werkelijkheid dingen ook bezitten moet men in die dingen zoeken vóór of nadat ze als een flikkering door de stoffelijke wereld zijn heengegaan, want we kunnen geen zoodanig bestaan onmiddellijk waarnemen zoolang wij zintuigen hebben die slechts stoffelijk bestaan binnen het veld van ons bewustzijn brengen. Op welk gebied ons bewustzijn ook moge werkzaam wezen, wij zoowel als de tot dat gebied behoorende dingen zijn voor het oogenblik onze eenige werkelijkheden. Maar naarmate wij op de ladder der ontwikkeling stijgen, bemerken wij dat wij op de trappen, waarop wij hebben gestaan, schaduwen verkeerdelijk voor werkelijkheden gehouden hebben, en dat de opwaartsche vooruitgang van het Ik een reeks voortschrijdende ontwakingen is, terwijl elke vordering het denkbeeld met zich brengt dat wij nu ten laatste "de werkelijkheid" bereikt hebben; doch alleen wanneer wij het volstrekte Bewustzijn bereikt zullen hebben en het [72] onze er mede zullen hebben saamgesmolten, zullen wij vrij zijn van de door Mâyâ voortgebrachte drogbeelden.

[1*] Existences.

STANZA I. — *Vervolg.*

5. DUISTERNIS ALLEEN VULDE HET GRENZELOOS AL (*a*), WANT VADER, MOEDER EN ZOON WAREN WEDEROM ÉÉN, EN DE ZOON WAS NOG NIET ONTWAAKT TOT HET NIEUWE WIEL [1]) EN ZIJN PELGRIMSTOCHT DAAROP (*b*).

(*a*) "*Duisternis is Vader-Moeder: Licht hun Zoon*", zegt een oud Oostersch spreekwoord. Licht is ondenkbaar [1*] behalve wanneer het komt uit de een of andere bron die er de oorzaak van is; en daar bij Oer-licht die bron onbekend is, ofschoon zij zoo krachtig geëischt wordt door rede en Logica, daarom wordt het door ons van een verstandelijk gezichtspunt "Duisternis" genoemd. Wat ontleend of weerkaatst [2*] licht aangaat, kan dat, wat zijn bron ook zij, slechts van tijdelijken, mâyâwischen aard zijn. Duisternis dan is de eeuwige Baarmoeder waarin de Lichtbronnen verschijnen en verdwijnen. Op dit ons gebied wordt niets bij duisternis gevoegd om er licht, of bij licht om er duisternis van te maken. Ze zijn onderling verwisselbaar en wetenschappelijk is licht slechts een wijze van duisternis en omgekeerd. Toch zijn beide verschijnselen van hetzelfde noumenon — hetwelk volstrekte duisternis is voor het wetenschappelijk denkvermogen en slechts een grijze schemering voor de waarneming van den gewonen Mysticus, ofschoon zij voor die van het geestelijk oog van den Ingewijde volstrekt licht is. In hoever wij het licht onderscheiden dat in duisternis schijnt hangt af van ons gezichtsvermogen. Wat licht is voor ons, is duisternis voor zekere insecten en het oog van den helderziende ziet verlichting waar het gewone oog slechts zwartheid waarneemt. Toen het geheele Heelal in slaap gedompeld was — teruggekeerd tot zijn eene oerelement — was er evenmin een middelpunt van lichtstraling als een oog om licht waar te nemen, en duisternis vulde noodzakelijkerwijs het "Grenzeloos Al".

---

[1]) Het woord "Wiel" is de zinnebeeldige uitdrukking voor een wereld of bol, hetgeen aantoont dat de ouden er zich bewust van waren dat onze Aarde een rondwentelende bol is, geen onbewegelijk vierkant zooals sommige Christelijke Vaders leerden. Het "Groote Wiel" is de gansche duur van onzen Tijdkring van Zijn, of Mahâkalpa, dat wil zeggen de gansche omwenteling van onze bijzondere Keten van zeven Bollen of Sferen van begin tot eind, terwijl de "Kleine Wielen" de Rondten beteekenen, waarvan er ook zeven zijn.

[1*] inconceivable. [2*] secundary.

(*b*) De "Vader" en "Moeder" zijn de mannelijke en vrouwelijke beginselen in de Wortel-Natuur; de tegenovergestelde polen die zich openbaren in alle dingen op elk gebied van den Kosmos — of in een minder zinnebeeldig aanzicht, Geest en Stof waarvan de uitkomst het Heelal of de "Zoon" is. Zij zijn "wederom één", wanneer alles in het objectieve Heelal in den Nacht van Brahmâ gedurende Pralaya teruggekeerd is tot zijn eene eerste[1*] en eeuwige oorzaak om weder te verschijnen bij den volgenden Dageraad — zooals het periodiek doet. Kârana — Eeuwige Oorzaak — was alleen. Om het duidelijker uit te drukken: Kârana is alleen gedurende de Nachten van Brahmâ. Het vorige objectieve Heelal is opgelost in zijn eene eerste[2*] en eeuwige Oorzaak en wordt om zoo te zeggen in oplossing in de Ruimte gehouden om zich wederom te versplitsen en opnieuw te kristalliseeren bij den volgenden Manwantarischen Dageraad, die de aanvang is van een nieuwen Dag of nieuwe werkzaamheid van Brahmâ — het zinnebeeld van een Heelal. In esoterische taal is Brahmâ tegelijkertijd Vader-Moeder-Zoon of Geest, Ziel en Lichaam; elke persoonlijkheid verzinnebeeldt een eigenschap en elke eigenschap of hoedanigheid is een trapsgewijze[3*] uitvloeiing[4*] van den Goddelijken Adem in zijn cyclisch inwikkelende en ontwikkelende versplitsing. In cosmisch-stoffelijken zin is Brahmâ het Heelal, de Planeetketen en de Aarde; in zuiver geestelijken: de Onbekende Godheid, Planeetgeest en Mensch — de zoon der twee, het schepsel van Geest en Stof, en eene openbaring daarvan in zijn periodieke verschijningen op Aarde gedurende de "Wielen" of Manwantara's. [73]

STANZA I. — *Vervolg.*

6. DE ZEVEN VERHEVENE HEEREN EN DE ZEVEN WAARHEDEN HADDEN OPGEHOUDEN TE ZIJN, (*a*) EN HET HEELAL, DE ZOON DER NOODZAKELIJKHEID, WAS IN PARANISHPANNA [1]) (*b*) GEDOMPELD, OM UITGEADEMD TE WORDEN DOOR DAT WAT IS EN TOCH NIET IS. NIETS WAS (*c*).

(*a*) De "Zeven Verhevene Heeren" zijn de Zeven Scheppende Geesten, de Dhyân Chohans, die overeenkomen met de Hebreeuwsche

[1]) Volstrekte Volmaking, Paranirwâna, hetgeen Yong-Grub is.

[1*] primal. [2*] primal. [3*] graduated. [4*] efflux.

Elohim. Het is dezelfde Hiërarchie van Aartsengelen waartoe in de Christelijke Theogonie de H. Michaël, de H. Gabriël en anderen behooren. Maar, terwijl men den H. Michaël bijvoorbeeld in de dogmatische Latijnsche Godgeleerdheid laat waken over alle voorgebergten en golven, waken de Dhyâni's in het Esoterische Stelsel achtereenvolgens over een van de Rondten en de groote Wortelrassen onzer Planeetketen. Van hen wordt bovendien gezegd dat zij hunne Bodhisattwa's, de menschelijke overeenkomelingen[1*] van de Dhyâni-Boeddha's gedurende elke Rondte en elk Ras uitzenden. Van de "Zeven Waarheden" en Openbaringen, of liever geopenbaarde geheimen, zijn er slechts vier tot ons overgebracht daar wij nog in de Vierde Rondte zijn, en de wereld heeft tot dusver ook slechts vier Boeddha's gehad. Dit is een zeer ingewikkeld vraagstuk en zal later uitvoeriger behandeld worden.

Tot dusver "zijn er slechts Vier Waarheden en Vier *Weda*'s" —
[74] zeggen de Boeddhisten en Hindoes. Om gelijke reden stond Irenaeus op de noodzakelijkheid van Vier Evangeliën. Maar daar elk nieuw Wortelras aan het hoofd eener Rondte zijn openbaring en openbaarders hebben moet, zal de eerstvolgende Rondte de Vijfde brengen, de volgende de Zesde, enzoovoorts.

(*b*) "Paranishpanna" is de Volstrekte Volmaaktheid waartoe alle Wezens[2*] komen bij het eind van een groot tijdperk van werking of Mahâmanwantara, en waarin zij rusten gedurende het daaropvolgende tijdperk van rust. In het Tibetaansch wordt het "Yong-Grub" genoemd. Tot aan de dagen der Yogâchârya-School werd de ware aard van Paranirwâna in het openbaar onderwezen, maar sedert is die geheel en al esoterisch geworden, vandaar zoovele tegenstrijdige uitleggingen er van. Alleen een waar Idealist kan het begrijpen. Alles met uitzondering van Paranirwâna moet als ideëel beschouwd worden door dengene die dien toestand zou willen begrijpen en er kennis van verkrijgen hoe Niet-Ik, Leegte en Duisternis, Drie in Eén zijn en alleen uit-zich-zelf-bestaand en volmaakt. Het is evenwel slechts volstrekt in betrekkelijken zin, want het moet plaats maken voor nog verdere volstrekte volmaking overeenkomstig een hoogeren maatstaf van voortreffelijkheid in het volgend tijdperk van werking — evenals een volmaakte bloem moet eindigen een volmaakte bloem te zijn en sterven om te groeien tot een volmaakte

---

[1*] correspondents. [2*] Existences.

vrucht, indien zulk een wijze van uitdrukking gedoogd kan worden.

De Geheime Leer leert de voortschrijdende ontwikkeling van alles, werelden zoowel als atomen; en deze ontzagwekkende ontwikkeling heeft noch begrijpbaar begin, noch denkbaar einde. Ons "Heelal" is slechts een van een oneindig aantal Heelallen, alle "Zonen der Noodzakelijkheid", wijl schakels in de groote cosmische keten van Heelallen waarvan elk zich tot het voorafgegane verhoudt als gevolg, en tot het daaropvolgende als oorzaak.

De verschijning en verdwijning van het Heelal worden voorgesteld als een uitademing en inademing van den "Grooten Adem" die eeuwig is; en die, daar hij Beweging is een der drie zinnebeelden is van het Volstrekte — Afgetrokken Ruimte en Duur zijn de andere twee. Wanneer de Groote Adem uitgestooten wordt, wordt hij de Goddelijke Adem genoemd en wordt beschouwd als het ademhalen der Onkenbare Godheid — het Eene Bestaan — die als het ware een gedachte uitademt die de Kosmos wordt. Zoo verdwijnt ook, wanneer de Goddelijke Adem ingeademd wordt, het Heelal in den schoot der Groote Moeder, die dan slaapt "gehuld in haar Immer-Onzichtbare Gewaden".

(*c*) Met "dat wat is en toch niet is" wordt de Groote Adem zelf bedoeld waarvan wij alleen kunnen spreken als Volstrekt Bestaan, maar dien wij ons in onze verbeelding niet kunnen voorstellen als een [75] of anderen vorm van Bestaan dien wij onderscheiden kunnen van Niet Bestaan. De drie tijdperken — het Heden, het Verleden en de Toekomst — zijn in de Esoterische Wijsbegeerte een samengestelde tijd, want de drie zijn alleen een samengesteld getal met betrekking tot het gebied der verschijnselen maar hebben in het rijk der noumena geen abstracte waarde [1*]. Zooals in de Schrift gezegd wordt: "De Verleden Tijd is de Tegenwoordige Tijd evenals ook de Toekomst die, ofschoon zij niet tot bestaan is gekomen, toch is", volgens een voorschrift in de Prasanga-Madhyamika-leering, welker dogma's steeds bekend zijn geweest sedert zij zich losgemaakt heeft [2*] van de zuiver esoterische scholen [1]). Kortom, onze begrippen van duur en tijd zijn alle ontleend aan onze gewaarwordingen overeenkomstig de wetten

---

[1]) Zie het Dzungarische *Mani Kumbum*, het "Boek der 100,000 Voorschriften". Raadpleeg ook Wassilief's *Der Buddhismus*, blz. 327 en 357, enzoovoorts.

[1*] validity.

[2*] broke away.

van samenhang [1*]. Onontwarbaar samengeknoopt met de betrekkelijkheid der menschelijke kennis, kunnen ze niettemin geen bestaan hebben dan in de ervaring van het individueele Ego, en vergaan zij wanneer zijn ontwikkelingsgang de Mâyâ van bestaan als verschijnsel verdrijft. Wat is tijd bijvoorbeeld anders dan de panoramaachtige opeenvolging onzer bewustzijnstoestanden? In de woorden eens Meesters: "Het stuit mij tegen de borst deze drie plompe woorden — Verleden, Heden en Toekomst — te moeten gebruiken, die ongelukkige begrippen [2*] van de objectieve toestanden [3*] van het subjectieve geheel, zij zijn ongeveer even slecht geschikt voor het doel als een bijl voor fijn snijwerk". Men moet Paramârtha verkrijgen opdat men niet te gemakkelijk een prooi voor Samwriti worde, is een wijsgeerige grondstelling [1]).

STANZA I. — *Vervolg.*

7. DE OORZAKEN VAN BESTAAN HADDEN AFGEDAAN (*a*); HET ZICHTBARE DAT WAS EN HET ONZICHTBARE DAT IS, RUSTTEN IN EEUWIG NIET-ZIJN — HET EENE ZIJN (*b*).

(*a*) "De Oorzaken van Bestaan" beteekenen niet alleen de stoffelijke, aan de Wetenschap bekende, oorzaken, maar ook de metafysische oorzaken waarvan de voornaamste is de begeerte tot bestaan, een gevolg van Nidâna en Mâyâ. Deze begeerte naar een gevoelend leven toont zich in alles, van een atoom tot een zon, en is een weerkaatsing der Goddelijke Gedachte die tot objectief bestaan gedreven is, tot een wet dat het Heelal zou bestaan. Volgens de esoterische leering blijft de werkelijke oorzaak van die veronderstelde
[76] begeerte en van alle bestaan voor immer verborgen, en hare eerste uitvloeiingen zijn de volkomenste afgetrokkenheden die het verstand zich denken kan. Deze afgetrokkenheden moeten noodzakelijkerwijs vooropgesteld worden als de oorzaak van het stoffelijk Heelal dat zich voordoet aan de zinnen en het verstand en moeten ten grond-

---

[1]) In duidelijker woorden: Men moet waar Zelfbewustzijn verkrijgen om Samwriti of den "oorsprong van den waan" te begrijpen. Paramârtha beteekent hetzelfde als de uitdrukking Swasamwedanâ of de overdenking die zich zelf ontleedt". Er bestaat een verschil in de vertolking van de beteekenis van Paramârtha tusschen de Yogâchârya's en de Madhyamika's, die evenwel geen van beiden de werkelijke en ware esoterische beteekenis der uitdrukking verklaren.

[1*] association. [2*] concepts. [3*] phases.

slag liggen aan de secundaire en ondergeschikte machten der Natuur, die door de gewone schare van elke eeuw zijn vermenschelijkt en aangebeden als "God" en "goden". Het is onmogelijk zich iets te denken zonder een oorzaak, de poging om dat te doen maakt van het verstand een ledig [1*]. Dit is uit den aard der zaak [2*] de toestand waartoe het verstand ten laatste komen moet wanneer wij trachten de keten van oorzaken en gevolgen achterwaarts te volgen, maar zoowel Wetenschap als Godsdienst springen veel sneller dan noodig is tot ,dezen toestand van leegheid [3*] over, want zij kennen de metafysische abstracties niet die de eenige denkbare oorzaken zijn van fysische concreties. Deze abstracties worden meer en meer concreet naarmate ze ons bestaansgebied naderen, totdat zij zich ten slotte als verschijnsel openbaren in den vorm van het stoffelijk Heelal door een verloop van omzetting uit het metafysische tot het fysische, overeenkomende met die waardoor stoom kan verdicht worden tot water en water bevroren tot ijs.

(*b*) Het denkbeeld van een "Eeuwig Niet-Zijn" dat het "Eene Zijn" is, zal een paradox gelijken voor elkeen die zich niet herinnert dat wij onze denkbeelden omtrent het Zijn beperken tot ons huidig bewustzijn van Bestaan, en wij het tot een eigennaam in plaats van tot een soortnaam maken. Wanneer een ongeboren kind kon denken naar onze opvatting van dat woord zou het noodzakelijkerwijs op gelijke wijze zijn begrip van het Zijn beperken tot het leven binnen de baarmoeder, hetwelk het eenige is dat het kent, en wanneer het zou trachten in zijn bewustzijn het begrip uit te drukken van het leven na de geboorte (dood voor hem), zou het bij afwezigheid van gegevens om op te steunen en vermogens om zulke gegevens te begrijpen, dat leven waarschijnlijk uitdrukken als "Niet-Zijn dat het Werkelijke Zijn is". Bij ons is het Eene Zijn het noumenon van alle noumena die naar ons weten ten grondslag moeten liggen aan verschijnselen en daaraan elk schijntje van werkelijkheid verleenen welke zij bezitten, maar waarvoor wij op het oogenblik de zintuigen of het verstand niet hebben om er kennis van te nemen. De ontastbare goudatomen, die verspreid zijn door de massa van een ton goudhoudend kwarts, kunnen onwaarneembaar zijn voor het bloote oog van den mijnwerker, maar toch weet hij dat ze daarin niet alleen aanwezig zijn, maar ook dat alleen zij aan zijn kwarts de bepaalbare waarde geven,

---

[1*] blank. [2*] virtually. [3*] blankness.

en deze verhouding van het goud tot het kwarts kan op vage wijze die van het noumenon tot het verschijnsel aanduiden. Maar de mijnwerker weet waarop het goud gelijken zal wanneer het uit het kwarts zal zijn getrokken, terwijl de gewone sterveling zich geen begrip
[77] kan vormen van de werkelijkheid der dingen, gescheiden van de Mâyâ die ze omsluiert en waarin ze verborgen zijn. Alleen de Ingewijde, rijk aan het weten[1*] dat door tallooze geslachten zijner voorgangers verkregen is, richt het "Oog van Dangma" op het inwezen der dingen waarop geen Mâyâ eenigen invloed kan uitoefenen. Hier is het dat de leeringen der Esoterische Wijsbegeerte met betrekking tot de Nidâna's en de Vier Waarheden van het grootste belang worden; maar ze zijn geheim.

STANZA I. — *Vervolg.*

8. ALLEEN, STREKTE ZICH DE EENE VORM VAN BESTAAN (*a*) GRENZELOOS, ONEINDIG, OORZAAKLOOS, IN DROOMLOOZEN SLAAP (*b*) UIT; EN HET LEVEN POLSKLOPTE ONBEWUST IN DE ALGEMEENE RUIMTE, DOOR DIE GANSCHE ALOMTEGENWOORDIGHEID HEEN DIE WORDT WAARGENOMEN DOOR HET GEOPEND OOG VAN DANGMA [1]).

(*a*) Het hedendaagsche denken is geneigd terug te gaan tot het oeroude denkbeeld van een gelijkslachtigen grondslag voor schijnbaar wijd uiteenloopende dingen — ongelijkslachtigheid ontwikkeld uit gelijkslachtigheid. Biologen zoeken nu naar hun gelijkslachtig protoplasma en scheikundigen naar hun protyle, terwijl de Wetenschap uitziet naar de kracht waarvan electriciteit, magnetisme, warmte enzoovoorts de versplitsingen zijn. De Geheime Leer voert dit denkbeeld over naar het gebied der metafysica en stelt een "Eene Vorm van

---

[1]) In Indië wordt dit het "Oog van Shiwa" genoemd, maar aan gene zijde van de Groote Keten[2*] is het in de Esoterische zegswijze bekend als "Dangma's Geopend Oog". Dangma beteekent een gelouterde ziel, een die een Jîwanmukta is geworden, de hoogste Adept, of liever een zoogenaamd Mahâtmâ Zijn "Geopend Oog" is het innerlijke geestelijk oog van den ziener en het vermogen dat zich er doorheen openbaart, is niet helderziendheid zooals die gewoonlijk wordt opgevat, dat wil zeggen de macht om op een afstand te zien, maar veeleer het vermogen van geestelijke intuïtie waardoor onmiddelijke en zekere kennis verkrijgbaar is. Dat vermogen staat in nauw verband met het "derde oog" dat de mythologische overlevering toeschrijft aan zekere menschenrassen.

[1*] lore.

[2*] Range. [de Himâlaya's. (VERT.)]

Bestaan" voorop als grondslag en bron aller dingen. Maar wellicht is de uitdrukking, de "Eene Vorm van Bestaan" niet geheel en al nauwkeurig. Het Sanskritsche woord is Prabhawâpyaya, "de plaats [of liever het gebied] vanwaar de oorsprong[1*] en waarin de oplossing aller dingen is" zooals de commentator zegt. Het is niet de "Moeder der Wereld" zooals door Wilson vertaald wordt[1]), want Jagad-Yoni is, zooals door Fitzedward Hall is aangetoond, niet zoozeer de "Moeder der Wereld" of de "Baarmoeder der Wereld" als wel de "Stoffelijke Oorzaak der Wereld". De Purânische commentators verklaren het door Kârana, "Oorzaak", maar de Esoterische Wijsbegeerte door den *ideëelen geest van die oorzaak*. Het is op zijn tweeden trap het Swabhâwat van den Boeddhistischen wijsgeer, de Eeuwige Oorzaak en Gevolg, alomtegenwoordig en toch afgetrokken, het uit-zich-zelf-bestaande vervormbare Inwezen en de Wortel aller dingen, beschouwd in hetzelfde tweevoudig licht waarin de Wedântijn zijn Parabrahma en Mûlaprakriti beschouwt, het eene onder twee aanzichten. Het lijkt [78] inderdaad buitengewoon, groote geleerden aan te treffen die bespiegelingen maken over de mogelijkheid dat de Wedânta, en in het bijzonder de Uttara-Mîmânsâ te voorschijn geroepen[2*] is "door de leeringen der Boeddhisten" terwijl het integendeel het Boeddhisme is, de leering van Gautama Boeddha, dat te voorschijn geroepen[3*] en geheel en al opgebouwd[4*] werd op de leeringen der Geheime Leer, waarvan hier een gedeeltelijke schets wordt beproefd en waarop men eveneens de *Upanishaden* heeft doen steunen[2]). Volgens de leeringen van Shrî Shankarâchârya is onze bewering onloochenbaar[3]).

[1]) *Vishnu Purâna*, I. 21.

[2]) En toch heeft iemand, *die op gezag aanspraak maakt*, namelijk Sir Monier Williams, Boden-Hoogleeraar in het Sanskrit te Oxford, het feit pas ontkend. Dit is wat hij zijn gehoor leerde op 4 Juni 1888 in zijn jaarlijksche toespraak tot het Victoria Institute of Great Britain: "Oorspronkelijk richtte het Boeddhisme zich tegen alle eenzaam ascetisme . . . . . om verhevene hoogten van kennis te bereiden. Het had geen occult, geen innerlijk leerstelsel . . . . . dat aan gewone menschen werd onthouden". (!!) En verder: ". . . . . Toen Gautama Boeddha zijn loopbaan aanving schijnt de latere en lagere vorm van Yoga weinig bekend te zijn geweest". En dan deelt de geleerde spreker, terwijl hij zich zoodoende tegenspreekt, zijn gehoor onmiddellijk mede dat "wij uit de *Lalita-Wistara* leeren dat er verschillende vormen van lichamelijke marteling, zelfkastijding en boetelingschap[5*] algemeen waren in Gautama's tijd". (!!) Maar de spreker schijnt er zich geheel onbewust van te zijn dat deze soort marteling en zelfkastijding juist de lagere vorm van Yoga is, *Hatha*-Yoga, die "weinig bekend" en toch zoo "algemeen" was in Gautama's tijd.

[3]) Er wordt zelfs beweerd dat alle Zes Darshana's of Scholen van Wijsbegeerte sporen toonen van Boeddha's invloed en hetzij van het Boeddhisme overgenomen zijn of te wijten aan Grieksche leering! (Zie Weber, Max Müller, enzoovoorts). Wij verkeerden onder den indruk dat Colebrooke, "de hoogste gezagsman" in zulke zaken, de vraag lang geleden had opgelost door aan te toonen dat "de Hindoes in dit geval de leeraars, niet de leerlingen, waren".

[1*] origination. [2*] evoked. [3*] evoked. [4*] upreared. [5*] austerity.

(*b*) "Droomlooze Slaap" is een der zeven toestanden van bewustzijn die in de Oostersche Esoteriek bekend zijn. In elk dezer toestanden komt een verschillend gedeelte van het denkvermogen in werking, of zooals een Wedântijn het zou uitdrukken, die mensch is bewust op een verschillend gebied van zijn wezen. De uitdrukking "Droomlooze Slaap" wordt in dit geval in overdrachtelijken zin op het Heelal toegepast om een toestand uit te drukken die eenigszins overeenkomt met dien bewustheidstoestand in den mensch, welke, daar men hem zich in een toestand van waken niet herinnert, een ledig [1*] schijnt evenals de slaap van den gemesmeriseerden proefpersoon hem een onbewuste leegte toeschijnt, wanneer hij terugkeert tot zijn gewonen toestand, ofschoon hij gesproken en gehandeld heeft zooals een bewust mensch zou gedaan hebben.

STANZA I. — *Slot.*

9. MAAR WAAR WAS DANGMA TOEN DE ÂLAYA VAN HET HEELAL [1]) IN PARAMÂRTHA WAS [2]), (*a*) EN HET GROOTE WIEL ANUPÂDAKA WAS (*b*)?

(*a*) Hier hebben wij het onderwerp van eeuwen van scholastieke twistredenen voor ons. De twee benamingen "Âlaya" en "Paramârtha" zijn de oorzaken geweest van de verdeeling in scholen en versnippering der waarheid in meer verschillende aanzichten dan alle andere mystieke woorden. Âlaya is de Ziel der Wereld of Anima Mundi — de Overziel van Emerson — die volgens de esoterische leering haren aard periodiek verandert. Hoewel eeuwig en onveranderlijk in haar innerlijk wezen op de gebieden die onbereikbaar zijn hetzij voor menschen of cosmische goden (Dhyâni-Boeddha's), verandert Âlaya gedurende het werkdadige levenstijdperk met betrekking tot de lagere gebieden, het onze eronder begrepen. Gedurende dien tijd zijn niet alleen de Dhyâni-Boeddha's één van Ziel en Inwezen met Âlaya, maar ook zelfs de mensch die sterk is in Yoga (Mystieke Overpeinzing) "is in staat zijn ziel er in te doen verzinken",

[79]

---

[1]) Ziel, als de grondslag van alles, Anima Mundi.

[2]) Volstrekt Zijn en Bewustzijn die volstrekt Niet-Zijn en Onbewustzijn zijn.

[1*] blank.

zooals Aryâsanga van de Yogâchâryaschool zegt. Dit is niet Nirwâna, maar een toestand die er het naast bijkomt [1*]. Vandaar het meeningsverschil. Terwijl alzoo de Yogâchârya's der Mahâyânaschool zeggen dat Âlaya (Nyingpo en Tsang in het Tibetaansch) de verpersoonlijking is der Leegte, en Âlaya toch de grondslag is van elk zichtbaar en onzichtbaar ding, en dat het, ofschoon eeuwig en onveranderlijk van inwezen, zich weerkaatst in elk voorwerp van het Heelal "evenals de maan in helder stil water", bestrijden andere scholen deze uitspraak. Hetzelfde voor Paramârtha. De Yogâchârya's vertolken die uitdrukking met: dat wat ook afhankelijk is van andere dingen, (*paratantra*), en de Madhyamika's zeggen dat Paramârtha beperkt is tot Paranishpanna of Volstrekte Volmaaktheid, dat wil zeggen: dat eerstgenoemden, bij de uiteenzetting dezer "Twee Waarheden" van de Vier, gelooven en staande houden dat er, op dit gebied ten minste, slechts Samwritisatya of betrekkelijke waarheid bestaat, en dat laatstgenoemden het bestaan leeren van Paramârthasatya, Volstrekte Waarheid [1]). "Geen Arhat, o monnikken, kan volstrekt weten bereiken alvorens hij één wordt met Paranirwâna. Parikalpita en Paratantra zijn zijn twee groote vijanden" [2]). Parikalpita (in het Tibetaansch Kun-tag) is dwaling, begaan door degenen die niet in staat zijn den ledigen en schijn-aard van alles te beseffen, die gelooven dat iets bestaat dat niet bestaat, bijvoorbeeld het Niet-Ik. En Paratantra is datgene, wat het ook zij, dat slechts bestaat door een afhankelijk of oorzakelijk verband en dat verdwijnen moet zoodra de oorzaak waaruit het voortvloeit wordt verwijderd, bijvoorbeeld de vlam eener pit. Vernietig haar of doof haar uit en het licht verdwijnt.

De Esoterische Wijsbegeerte leert dat alles leeft en bewust is, maar niet dat alle leven en bewustzijn gelijk zijn aan die van menschelijke of zelfs dierlijke wezens. Het leven beschouwen wij als den Eenen Vorm van Bestaan, zich openbarende in wat Stof genoemd [80] wordt of wat wij, ze ten onrechte scheidend, Geest, Ziel en Stof noemen in den mensch. Stof is het Voertuig voor de openbaring van

---

[1]) "Paramârthasatya" is zelfbewustzijn; Swasamwedanâ, of zelfontledende overdenking — van *parama* boven alles, en *artha* bevatting; *satya* beteekent volstrekt, waarachtig zijn of *esse*. In het Tibetaansch is Paramârthasatya Dondampaidenpa. Het tegengestelde van deze volstrekte wezenlijkheid of werkelijkheid is Samwritisatya — de slechts betrekkelijke waarheid —; Samwriti beteekent "verkeerd begrip" en is de oorsprong van Waan, Mâyâ, in het Tibetaansch Kundzabchidenpa, "waanwekkend uiterlijk".

[2]) *Aphorismen der Bodhisattva's.*

[1*] a condition next to it.

de Ziel op dit bestaansgebied, en de Ziel op een hooger gebied het Voertuig voor de openbaring van Geest en deze drie zijn eene Drieeenheid, saamgevat door het Leven, dat ze alle doordringt. De gedachte aan een Algemeen Leven is een van die oude opvattingen, die in deze eeuw tot het menschelijke denken terugkeeren tengevolge van de bevrijding daarvan uit anthropomorphiseerende Godgeleerdheid. Het is waar dat de Wetenschap zich tevreden stelt met de teekenen van Algemeen Leven na te sporen en te veronderstellen, maar zij is nog niet stoutmoedig genoeg geweest om zelfs maar te fluisteren: "Anima Mundi"! Het denkbeeld van "Leven in Kristallen", thans iets gewoons voor de Wetenschap, zou een halve eeuw geleden bespot zijn geworden. Plantkundigen zoeken thans naar de plantenzenuwen; niet dat zij meenen dat planten kunnen gevoelen of denken zooals de dieren, maar omdat zij gelooven dat het een of andere samenstel, in dezelfde functie-verhouding staande tot planten-leven als de zenuwen tot dierlijk leven, noodzakelijk is om den groei en de voeding der planten te verklaren. Het schijnt, door het bloote gebruik van woorden als "kracht" en "energie", nagenoeg onmogelijk dat de Wetenschap zich nog veel langer het feit zoude kunnen verhelen dat dingen, die leven bezitten, levende dingen zijn, hetzij dat atomen zijn of planeten.

Maar wat is het geloof van de innerlijke Esoterische Scholen, zoude de lezer kunnen vragen. Wat leeren de Esoterische "Boeddhisten" omtrent dit onderwerp? Voor hen, antwoorden wij, heeft Âlaya een dubbele en zelfs een drievoudige beteekenis. In het Yogâchârya-stelsel van de bespiegelende Mâhâyana-School, is Âlaya èn de Algemeene Ziel, Anima Mundi, èn het Zelf van een vergevorderd Adept. "Hij die krachtig is in de Yoga, kan naar willekeur door middel van overpeinzing zijn Âlaya in den waren aard van het Bestaan doen binnentreden". "De Âlaya heeft een volstrekt eeuwig bestaan" zegt Aryâsanga, de mededinger van Nâgârjuna [1]). In de eene beteekenis is zij Pradhâna, wat in *Wishnu Purâna* verklaard wordt als volgt: "datgene wat de niet-voortgebrachte oorzaak is, wordt door de uitstekendste geleerden nadrukkelijk Pradhâna genoemd, oorspronkelijke grondslag, die ijle Prakriti is, *d.w.z.:* datgene

[1]) Âryâsanga was een vóór-Christelijk Adept en de stichter van een Esoterisch Boeddhistische school hoewel Csoma de Körös hem eigendunkelijk in de zevende eeuw na Christus plaatst. Er bestond nog een Âryâsanga die in de eerste eeuwen onzer tijdrekening leefde, en waarschijnlijk verwart de Hongaarsche geleerde deze twee.

wat eeuwig is, en dat tegelijkertijd is [of bevat wat is] en [datgene] wat niet is, of bloot een proces"[1]). "De niet-gescheiden oorzaak die eenvormig en zoowel oorzaak als gevolg is, en welke zij, die met [81] eerste beginselen vertrouwd zijn, Pradhâna en Prakriti noemen, is het onkenbare Brahma, dat vóór alles was",[2]) d. w. z.: Brahma ontwikkelt niet zelf evolutie of schept niet, maar toont slechts verschillende eigen aanzichten, waarvan Prakriti, een aanzicht van Pradhâna, er één is. "Prakriti" is echter een onjuist woord, en Âlaya zoude het beter weergeven; want Prakriti is niet het "onkenbare Brahma". Te leeren dat de Anima Mundi, het Eene leven of de Algemeene Ziel, eerst door Anaxagoras of in zijn tijd werd onderwezen, is eene dwaling van hen die niets weten van het alomvattende der occulte leeringen van de kindsheid der menschenrassen af, en in het bijzonder van de geleerden, die zelfs de gedachte aan een "oorspronkelijke openbaring" verwerpen. Genoemde wijsgeer verkondigde die leer slechts om de al te stoffelijke opvattingen van Democritus omtrent de wereldwording te bestrijden, die gebouwd was op de exoterische theorie van *blindelings* gedreven atomen. Anaxagoras van Clazomenae was echter niet de uitvinder dezer leer, maar, evenals Plato, de verbreider daarvan. Datgene wat hij Wereldverstand noemde, Nous (Νοῦς), het beginsel dat naar zijn inzicht volstrekt gescheiden en vrij is van stof, en voorbedachtelijk handelt, werd in Indië, eeuwen vóór het jaar 500 v. C., Beweging, het Eene Leven of Jiwâtmâ genoemd. Alleen hebben de Ârische wijsgeeren aan dit beginsel, dat voor hen oneindig is, nooit de eindige "eigenschap van denken" toegekend[3]).

Dit voert vanzelf naar den "Hoogsten Geest" van Hegel en de Duitsche Transcendentalisten — eene aanduiding van een tegenstelling, die wellicht nuttig kan zijn. De scholen van Schelling en Fichte zijn zeer ver afgeweken van de oorspronkelijke archaïsche opvatting van een Volstrekt Beginsel en hebben slechts een aanzicht weerkaatst van het gronddenkbeeld van het Wedânta. Zelfs de door von Hartmann in zijn pessimistische Wijsbegeerte van het "Onbewuste" vermoede "Absoluter Geist" blijft, hoewel misschien de het dichtst tot de Hindoesche Adwaïta-leeringen naderende Europeesche bespiegeling, toch noch verre bij de werkelijkheid ten achter.

[1]) *Wâyu Purâna.*

[2]) *Wisknu Purâna*, Wilson I, 20.

[3]) Ik bedoel eindig zelfbewustzijn. Want hoe kan het *Volstrekte* dit anders bereiken dan eenvoudig als een *aanzicht*, van welke aanzichten het hoogste ons bekende het menschelijke bewustzijn is?

Volgens Hegel zou het "Onbewuste" nooit de veelomvattende en moeizame taak van het ontwikkelen van het Heelal hebben ondernomen, dan in de hoop helder Zelfbewustzijn te bereiken. In dit verband moet men indachtig zijn dat de Europeesche Pantheïsten, wanneer zij Geest — dien zij als gelijkwaardig met Parabrahma opvatten — "Onbewust" noemen, daaraan niet de beteekenis toekennen welke die uitdrukking gewoonlijk bezit. Bij gebrek aan een beteren term wordt het woord gebruikt om een diep geheimenis te verzinnebeelden.

[82] Zij zeggen ons dat het "achter de verschijnselen gelegene Volstrekt Bewustzijn", dat alleen door de afwezigheid van elk persoonlijk element onbewustheid genoemd wordt, het menschelijke bevattingsvermogen te boven gaat. Niet in staat zijnde eenig begrip te vormen, tenzij uit termen van empirische verschijnselen, is de mensch juist door de samenstelling van zijn wezen niet bij machte den sluier op te heffen die de majesteit van het Volstrekte omhult. Slechts de bevrijde Geest is in staat om flauwtjes den aard te beseffen van de bron waaruit hij voortvloeide, en waarheen hij eventueel moet terugkeeren. Aangezien echter de hoogste Dhyân Chohan slechts in onwetendheid kan buigen voor het ontzagwekkende geheimenis van Volstrekt Bestaan; en aangezien zelfs op dat toppunt van bewust bestaan — "het verzinken van het individu in het algemeen bewustzijn" om eene zinswending van Fichte te gebruiken — het Eindige het Oneindige niet kan beseffen, noch het meten kan met den maatstaf van zijn eigen verstandelijke ervaringen, hoe kan men dan zeggen dat het Onbewuste en het Volstrekte zelfs maar een instinctieven aandrang of hoop kunnen bezitten om helder Zelfbewustzijn te verkrijgen?[1]) Een Wedântijn zou bovendien nooit met dit denkbeeld van Hegel medegaan; en de Occultist zoude zeggen dat het volkomen van toepassing is op het ontwaakte Mahat, het reeds in de wereld der verschijnselen uitgestraalde Algemeene Verstand als het eerste aanzicht van het onveranderlijke Volstrekte, maar nooit op dit laatste. "Geest en Stof of Purusha en Prakriti, zoo wordt ons geleerd, zijn slechts de beide oorspronkelijke[1*] aanzichten van het Eene en Ongeevenaarde".

Het de stof aandrijvende[2*] Nous, de belevendigende Ziel, in ieder

[1]) Zie Schwegler's *Handbook of the History of Philosophy*, in Sterlings vertaling, blz. 28.

[1*] primeval. [2*] matter-moving.

atoom zetelend, geopenbaard in den mensch, sluimerend in den steen, bezit verschillende graden van kracht; en dit Pantheïstische denkbeeld van eene de geheele Natuur doordringende algemeene Geest-Ziel is het oudste van alle wijsgeerige denkbeelden. Evenmin was de Archæus eene ontdekking van Paracelsus of van zijn leerling Van Helmont; want diezelfde Archæus is "Vader-Æther", de geopenbaarde grondslag en bron van de tallooze levensverschijnselen — gelocaliseerd. De geheele reeks der tallooze bespiegelingen van deze soort zijn slechts variaties op hetzelfde thema, waarvan de grondtoon werd aangeslagen in die "oorspronkelijke openbaring".

(*b*) De uitdrukking "Anupâdaka", ouderloos, zonder voorgeslacht, is een mystieke aanduiding, die in onze wijsbegeerte vele beteekenissen heeft. Gewoonlijk worden onder dezen naam Hemelsche Wezens, de Dhyân Chohans of Dhyâni-Boeddhas verstaan. Deze komen op mystieke wijze overeen met de menschelijke Boeddhas en Bodhisattwas, bekend als Mânushi (Menschelijke) Boeddhas, welke laatste eveneens Anupâdaka genoemd worden, zoodra hunne geheele persoonlijkheid verzonken is in hunne vereenigde Zesde en Zevende Beginselen of [83] Âtmâ-Buddhi, en zij de "Diamantzieligen" (Wajrasattwas [1])), of volledige Mahâtmâs zijn geworden. De "Verborgen Heer" (Sangbai Dag-po), "de met het Volstrekte vereenigde" kan geen ouders hebben omdat hij zelf-bestaand is, en één met den Algemeenen Geest (Swayambhû), [2]) de Swabhâwat in zijn hoogste aanzicht. De geheimenis der Hiërarchie van de Anupâdaka is groot, het toppunt er van is de Algemeene Geest-Ziel, en de lagere sport de Mânushi-Boeddha, en zelfs is ieder met een ziel begaafd mensch een Anupâdaka in sluimerenden toestand. Vandaar — wanneer er sprake is van het Heelal

---

[1]) Wajrapâni of Wajradhara beteekent de diamant-houder; in het Tibetaansch Dorjesempa, *sempa* beteekenend ziel; de diamanthardheid heeft betrekking op de onvernietigbaarheid hiernamaals. De verklaring die betreffende de Anupâdaka gegeven wordt in het *Kâla Chakra*, de eerste naar de Gyut-verdeeling van de *Kanjur*, is half esoterisch. Zij heeft de Oriëntalisten tot verkeerde bespiegelingen gebracht betreffende de Dhyâni-Boeddhas en hunne overeenkomstigheden op aarde, de Mânushi-Boeddhas. Het werkelijke leerstuk wordt in een volgend deel aangeduid en zal ter goeder plaats uitvoeriger worden verklaard.

[2]) Om nogmaals Hegel aan te halen, die met Schelling de Pantheïstische opvatting van periodieke Awatâras (bijzondere incarnaties van den Wereld-Geest in den mensch, zooals die bij alle groote Godsdienstthervormers te zien was) inderdaad aannam: "Het wezen des menschen is geest . . . . alleen door zich te ontdoen van zijne eindigheid en zich over te geven aan zuiver zelfbewustzijn, bereikt hij de waarheid. De Christus-Mensch, als mensch in wien de Eenheid van God-mensch [identiteit van het individu met het algemeen Bewustzijn zooals de Wedântijnen en sommige Adwaitisten leeren] verscheen, heeft in zijn dood en in het algemeen in zijn geschiedenis, zelf de eeuwige geschiedenis van den Geest voorgesteld, eene geschiedenis die ieder mensch moet doorleven om als Geest te bestaan". — *Philosophy of History*, Sibree's Engelsche Vertaling blz. 340.

in zijn vormloozen, eeuwigen, of volstrekten toestand, voordat het door de Bouwers gevormd werd — de uitdrukking: "het groote Wiel [Heelal] was Anupâdaka".

STANZA II.

1 ..... WAAR WAREN DE BOUWERS, DE LICHTENDE ZONEN VAN DEN MANWANTARISCHEN DAGERAAD (*a*)? ..... IN DE ONBEKENDE DUISTERNIS IN HUNNE AH-HI [1]) PARANISHPANNA. DE VOORTBRENGERS VAN VORM [2]) UIT GEEN-VORM [3]) — DEN WORTEL DER WERELD — DE DEWÂMATRI [4]) EN SWABHÂWAT, RUSTTEN IN DE ZALIGHEID VAN NIET-ZIJN (*b*).

(*a*) De "Bouwers", de "Zonen van den Manwantarischen Dageraad" zijn de werkelijke Scheppers van het Heelal; en in deze leer, die alleen over ons Planeetstelsel handelt, worden zij, als bouwmeesters daarvan, ook de "Wachters" der Zeven Sferen genoemd, die exoterisch de zeven planeten zijn, en esoterisch ook de zeven aarden of sferen (Bollen) van onze keten. De eerste zin van Stanza I, sprekende van "Zeven Eeuwigheden", heeft zoowel betrekking op het
[84] Mahâkalpa of "de (Groote) Eeuw van Brahmâ", als op het Zonne-Pralaya en het daaropvolgende weder ontwaken van ons Planeetstelsel op een hooger gebied. Zooals elders zal worden aangetoond bestaan er vele soorten van Pralaya (ontbinding van zichtbare dingen).

(*b*) Men bedenke dat "Paranishpanna" het *summun bonum* is, het Volstrekte, daarom hetzelfde als Paranirwâna. Behalve de eindtoestand, is het mede die toestand, die tot niets anders in betrekking staat dan tot de Eene Volstrekte Waarheid (Paramârthasatya) op haar eigen gebied. Het is die toestand, die iemand voert tot juiste waardeering van de volle beteekenis van Niet-Zijn, dat, zooals verklaard, Volstrekt Zijn is. Vroeger of later zal alles wat thans *schijnbaar* bestaat, werkelijk en inderdaad in den toestand van Paranishpanna zijn. Maar er is een groot verschil tusschen *bewust* en *onbewust*

---

[1]) Chohansch, Dhyâni-Boeddhisch.
[2]) Rûpa.
[3]) Arûpa.
[4]) "Moeder der Goden", Aditi, of Cosmische Ruimte. In den *Zohar* wordt zij Sephira genoemd, de Moeder der Sephiroth, en Shekinah in haar oervorm, *in absondito*.

Zijn. De toestand van Paranishpanna, zonder Paramârtha, het Zelf-ontledend Bewustzijn (Swasamwedâna), is geen zaligheid, maar slechts eene uitdooving voor Zeven Eeuwigheden. Zoo zal een aan de blakende zonnestralen blootgestelde ijzeren bol door en door verwarmd worden, maar de warmte noch voelen noch op prijs stellen, een mensch echter wel. Alleen "*met een helder en door Persoonlijkheid niet verduisterd verstand en door de opname der verdienste van velê levens, gewijd aan het Zijn in zijn vollen omvang* [*het geheele levende en gevoelende Heelal*]", wordt men bevrijd van persoonlijk bestaan, gaat men op in — wordt men één met het Volstrekte [1]) en blijft men in het volle bezit van Paramârtha.

STANZA II. — *Vervolg.*

2 ..... WAAR WAS STILTE? WAAR DE OOREN OM HAAR WAAR TE NEMEN? NEEN, ER WAS NOCH STILTE, NOCH GELUID (*a*); NIETS BEHALVE ONOPHOUDELIJKE EEUWIGE ADEM [2]) DIE ZICHZELVEN NIET KENT (*b*).

(*a*) Het denkbeeld dat dingen kunnen ophouden te *bestaan* en toch nog *zijn*, is een grondgedachte van de Oostersche Zielkunde. Onder deze schijnbare tegenstrijdigheid van uitdrukkingen ligt een Natuurfeit verscholen en het is van meer belang dat te begrijpen, dan over bewoordingen te redetwisten. Een bekend voorbeeld van een dergelijke paradox wordt geleverd door scheikundige verbindingen. Het is nog eene open vraag of waterstof en zuurstof ophouden te bestaan, wanneer zij zich tot water verbinden; sommigen zeggen dat zij altijd aanwezig moeten zijn, omdat zij teruggevonden worden wanneer het water ontleed wordt; anderen beweren dat zij tijdelijk op zich zelf moeten hebben opgehouden te bestaan, daar zij inderdaad in iets geheel anders veranderen; maar geen der [85]

---

[1]) Vandaar dat Niet-Zijn het "Volstrekte Zijn" is in de Esoterische Wijsbegeerte. In de leerstellingen daarvan is zelfs Âdi-Buddha (de eerste en oorspronkelijke Wijsheid) geopenbaard zijnde, in zekeren zin een Begoocheling, Mâyâ, omdat alle Goden, met inbegrip van Brahmâ, bij het eind der eeuw van Brahma moeten sterven; de Parabrahma genoemde abstractie — hetzij wij die Ain Soph, of met Herbert Spencer het Onkenbare noemen — is de Eene Volstrekte Werkelijkheid. Het Eene ongeëvenaarde Bestaan is Adwaita, "Zonder Tweede", en al het overige is Mâyâ, aldus leert de Adwaita Wijsbegeerte.

[2]) Beweging.

partijen is in staat zich de flauwste voorstelling te maken van de werkelijke gesteldheid van een ding dat iets anders is geworden en toch niet opgehouden heeft zichzelf te zijn. Men kan zeggen dat het bestaan als water voor zuurstof en waterstof een toestand is van Niet-Zijn, die een meer werkelijk Zijn is dan hun bestaan als gassen; en dit kan een zwak zinnebeeld zijn voor den toestand van het Heelal wanneer het gaat slapen, of ophoudt te bestaan gedurende de Nachten van Brahmâ — om te ontwaken, of weder te voorschijn te komen, wanneer de schemering van het nieuwe Manwantara het weer terugroept tot wat wij bestaan noemen.

(*b*). De "Adem van het Eene Bestaan wordt door de Archaïsche Esoteriek alleen gebruikt met betrekking tot het geestelijke aanzicht der Wereldwording; in andere gevallen wordt hij vervangen door zijn aequivalent op het stoffelijke gebied — Beweging. Het Eene Eeuwige Element, of element bevattende voertuig, is Ruimte, in iederen zin zonder afmeting; te zamen daarmede bestaande zijn Eindelooze Duur, oer- (en derhalve onvernietigbare) Stof, en Beweging — Volstrekte "Eeuwigdurende Beweging", die de "Adem" is van het Eene Element. Zooals wij gezien hebben kan deze Adem nooit ophouden, zelfs niet gedurende de Pralayische Eeuwigheden.

Maar de Adem van het Eene Bestaan heeft niettemin geen betrekking op de Eene Oorzaaklooze Oorzaak of de Al-Zijn-heid, in tegenstelling met het Al-Zijnde, dat Brahma of het Heelal is. Brahmâ, de God met vier aangezichten, die, na de Aarde uit de wateren te hebben opgeheven, "de Schepping voltooide", wordt alleen voor de Werktuigelijke, en niet, zooals klaarblijkelijk mede inbegrepen is, voor de Ideëele Oorzaak gehouden. Totnogtoe schijnt geen enkele Oriëntalist den werkelijken zin der verzen van de *Purânas*, die over "schepping" handelen, volkomen begrepen te hebben.

Daarin is Brahmâ de oorzaak van de vermogens die achtereenvolgens voor het werk der "schepping" moeten worden voortgebracht. Zoo zoude b.v. in het *Wishnu Purâna* [1]) de vertaling: "en uit hem komen de te scheppen vermogens voort, nadat zij de ware oorzaak zijn geworden" misschien juister aldus weergegeven worden: "en van HET komen de vermogens voort die *zullen scheppen*, wanneer zij de ware oorzaak [op het stoffelijke gebied] *worden*". Behalve die Eene Oorzaaklooze Ideëele Oorzaak is er geen andere waartoe het

[1]) Wilson, I. IV.

Heelal kan worden teruggevoerd. "Waardigste aller asceten, door hare macht, *d. w. z.*, door het vermogen van die oorzaak — komt elk geschapen ding door zijn inwonenden of eigen aard te voorschijn". [86] Wanneer, "in de Wedânta en Nyâya, *nimitta* de werkende oorzaak is, in tegenstelling met *upadâna*, de stoffelijke oorzaak, (en) in de Sânkhya, *prâdhâna* beider werkingen in zich sluit", dan kan in de Esoterische Wijsbegeerte, die al deze stelsels verzoent, en welker meest nabijkomende vertolking [1*] de Wedânta is, zooals die door de Adwaita Wedântijnen voorgesteld wordt, niets dan de *upâdâna* worden bespiegeld. Datgene wat, naar de meening van de Waishnawas (de Wisishthadwaitas) als het ideëele in tegenstelling tot het werkelijke staat — of Parabrahma en Íshwara — kan geen plaats vinden in openbare beschouwingen, daar zelfs dat ideëele eene verkeerde benaming is, wanneer het wordt toegepast op datgene waarvan geen menschelijke rede, zelfs niet die van een Adept — zich een begrip kan maken.

Zichzelf te kennen eischt als voorwerpen van kennis bewustzijn en bevattingsvermogen — beide begrensde vermogens van elk subject behalve Parabrahma. Vandaar "de Eeuwige Adem die zichzelven niet kent". Oneindigheid kan Eindigheid niet begrijpen. Het Grenzelooze kan geen betrekking hebben op het Begrensde en het Beperkte. In de occulte leeringen is de Onbekende en Onkenbare Beweger, of de Zelfbestaande, het Volstrekt Goddelijke Inwezen. En aldus tegelijkertijd Volstrekt Bewustzijn en Volstrekte Beweging zijnde, is het — voor de beperkte zinnen van degenen die dit onbeschrijfbare beschrijven — onbewustheid en onbeweeglijkheid. Concreet bewustzijn kan evenmin als eigenschap worden toegeschreven aan absoluut bewustzijn als natheid aan water — daar natheid het eigen attribuut daarvan is en de oorzaak van het natzijn van andere dingen. Bewustzijn brengt beperkingen en qualificaties mede, iets om bewust van te zijn en iemand om daarvan bewust te zijn. Maar Volstrekt Bewustzijn bevat den kenner, het gekende en de kennis alle drie in zich, en alle drie in *een*. Niemand is zich van meer bewust dan van dat deel zijner kennis dat hem op zekeren tijd voor den geest komt, maar de armoede van de taal is zoo groot, dat wij geen bewoordingen hebben om het onderscheid aan te geven tusschen de kennis waaraan wij op zeker oogenblik niet denken, en die welke wij niet

[1*] exponent.

in staat zijn ons te herinneren. Hoeveel grooter moet dan de moeielijkheid zijn om bewoordingen te vinden ten einde abstracte metafysische feiten en verschillen te beschrijven en te onderscheiden! Ook vergete men niet dat wij aan de dingen namen geven overeenkomstig het uiterlijk dat zij voor ons aannemen. Wij noemen Volstrekt Bewustzijn "onbewustheid" omdat het ons toeschijnt noodzakelijkerwijs zoo te moeten zijn, evenals wij het Volstrekte "Duisternis" noemen, omdat het voor ons eindig begripsvermogen volkomen ondoordringbaar schijnt; niettemin erkennen wij ten volle dat onze waarneming van zulke dingen daaraan geen recht doet
[87] wedervaren. Onwillekeurig maken wij b.v. in ons denken onderscheid tusschen Volstrekt Bewustzijn en onbewustheid, door het eerste in het geheim met eenige onbestemde eigenschap toe te rusten die op een voor onze gedachten onbereikbaar gebied overeenkomt met wat wij in onszelven als bewustzijn kennen. Maar dat is in geenen deele eene soort van bewustzijn die wij zouden kunnen onderscheiden van datgene wat ons voorkomt onbewustheid te wezen.

STANZA II. — *Vervolg.*

3. HET UUR HAD NOG NIET GESLAGEN; DE STRAAL WAS NOG NIET IN DE KIEM GEFLITST (*a*); DE MÂTRIPADMA [1]) WAS NOG NIET GEZWOLLEN (*b*). [2])

(*a*). De "Straal" uit de "Eeuwige Duisternis" wordt, zoodra hij is uitgezonden, een Straal van glanzend licht of leven, en flitst in de "Kiem" — het Punt in het Wereldei, voorgesteld door Stof in afgetrokken zin. De uitdrukking "Punt" mag niet worden opgevat te doelen op eenig bepaald punt in de Ruimte, want in het middelpunt van elk atoom bestaat eene kiem, en deze vormen te zamen de "Kiem"; of beter, omdat geen atoom voor ons stoffelijk oog zichtbaar kan worden gemaakt, de verzameling daarvan (als die uitdrukking toegepast kan worden op iets dat grenzeloos en oneindig is) vormt het noumenon van eeuwige en onvernietigbare Stof.

(*b*). Een der zinnebeelden van het Tweevoudig Scheppende Vermo-

---

[1]) Moeder-Lotus.

[2]) Een niet-poëtische uitdrukking, niettemin zeer teekenend.

gen in de Natuur (stof en kracht op het stoffelijk gebied) is "Padma", de Indische waterlelie. De Lotus is het voortbrengsel van warmte (vuur) en water (damp of ether); daar het vuur in elk wijsgeerig en godsdienstig stelsel, zelfs in het Christendom, eene voorstelling is van den Geest der Godheid, het handelende, mannelijke, teelende beginsel; en ether, of de ziel der stof, het licht van het vuur, van het passieve vrouwelijke beginsel, waaruit alles in dit Heelal te voorschijn is gekomen. Vandaar is ether of water de Moeder, en vuur de Vader. Sir William Jones — en vóór hem de archaïsche plantkunde — toonden aan dat de zaden van den Lotus — zelfs vóór het ontkiemen — volledig gevormde bladeren bevatten, in het klein de vormen hebbend, die zij eenmaal als volwassen planten zullen bezitten; aldus geeft de natuur ons een voorbeeld van het te voren vormen van hare voortbrengselen ..... de zaden van alle naaktbloeiende, echte bloemen dragende, planten bevatten een geheel gereed embryo-plantje [1]). Dit verklaart de zinsnede: "De Mâtri-Padma was nog niet gezwollen" — [88] daar in de archaïsche symboliek de vorm gewoonlijk aan de innerlijke of grondgedachte is opgeofferd.

De Lotus, of Padma, is bovendien een zeer oud en geliefkoosd zinnebeeld van den Cosmos zelf en ook van den mensch. De populaire redenen die aangevoerd worden zijn ten eerste het reeds vermelde feit dat het Lotuszaad een volkomen miniatuur der toekomstige plant bevat, een voorstelling van het feit dàt de geestelijke oerbeelden aller dingen in de onstoffelijke wereld bestaan voordat deze dingen op aarde verstoffelijkt worden. In de tweede plaats het feit dat de Lotusplant door het water heen omhoog groeit, met haar wortel in de Ilus, of modder, en haar bloemen daarboven in de lucht opent. De Lotus stelt daarom het leven van den mensch en ook dat van den Cosmos voor, want de Geheime Leer zegt dat de elementen in beide dezelfde zijn en dat beide zich in dezelfde richting ontwikkelen. De in het slijk verzonken Lotus-wortel stelt het stoffelijke leven voor, de door het water omhoog stijgende stengel het bestaan in de astrale wereld, en de bloem, die op het water drijft en zich hemelwaarts opent, is het beeld van geestelijk zijn.

---

[1]) Gross, *The Heathen Religion*, blz. 195.

STANZA II. — *Vervolg.*

4. HAAR HART HAD ZICH NOG NIET GEOPEND VOOR DEN EENEN STRAAL OM IN TE GAAN, EN VAN DAAR, ALS DRIE IN VIER, IN DEN SCHOOT VAN MÂYÂ TE VALLEN.

De Oorspronkelijke Substantie was nog niet uit haar voorwereldlijke verborgenheid in versplitste objectiviteit overgegaan, zij was nog niet eens de (voor den mensch n.l.) onzichtbare Protyle der Wetenschap geworden. Maar wanneer "het Uur slaat" en zij ontvankelijk wordt voor den Fohat-indruk der Goddelijke Gedachte — de Logos, of het mannelijke aanzicht der Anima Mundi, Âlaya — opent zich haar "Hart". Zij versplitst zich, en de Drie (Vader, Moeder, Zoon) worden veranderd in de Vier. Hierin ligt de oorsprong van de dubbele geheimenis van de Drieëenheid en de Onbevlekte Ontvangenis. Het eerste en gronddogma van het occultisme is Algemeene Eenheid (of Gelijkslachtigheid) onder drie aanzichten. Dit voert naar de mogelijkheid van een begrip der Godheid, die als eene volstrekte Eenheid onbegrijpelijk moet blijven voor het begrensde verstand.

Als gij wildet gelooven aan de kracht die werkt in den wortel van de plant, of u den wortel voorstellen, verborgen onder den grond, dan moet gij over den stengel of stam nadenken en over de bladeren en bloemen. Gij kunt u die kracht niet onafhankelijk van deze voorwerpen voorstellen. Leven kan slechts gekend worden door den Boom des Levens.....[1]).

[89] Het denkbeeld van Volstrekte Eenheid zoude in onze voorstelling geheel verbroken worden wanneer wij niets concreets voor onze oogen hadden dat deze Eenheid bevatte. En daar de Godheid volstrekt is, moet zij alomtegenwoordig zijn; vandaar dat er geen atoom is dat Haar niet in zich bevat. De wortel, de stam en zijn vele takken zijn drie verschillende voorwerpen, en toch zijn zij één boom. De Kabbalisten zeggen: "De Godheid is Eén omdat zij oneindig is. Zij is drievoudig, omdat Zij zich eeuwig openbaart". Deze openbaring is drievoudig in hare aanzichten, want volgens Aristoteles heeft ieder natuurlichaam om objectief te worden drie beginselen noodig: afgescheidenheid,[1*] vorm, en stof[2]). Afgescheidenheid beteekent

[1]) *Voorschriften voor Yoga.*

[2]) Een Wedântijn der Wisishthadwaita-Wijsbegeerte zoude zeggen: Parabrahma is, hoewel de eenige

[1*] privation.

naar de meening van den grooten Wijsgeer datgene wat de Occultisten noemen de in het Astraallicht — het laagste gebied en de wereld van Anima Mundi, — afgedrukte oerdenkbeelden [1*]. De vereeniging dezer drie beginselen is afhankelijk van een vierde — het leven dat afstraalt van de toppen van het Onbereikbare om een algemeen verspreid Inwezen te worden op de geopenbaarde Bestaansgebieden. En dit viertal (Vader, Moeder, Zoon, als eene Eenheid, — als een levende openbaring een Viertal) heeft geleid tot het zeer archaïsche denkbeeld van Onbevlekte Ontvangenis, thans ten laatste gekristalliseerd tot een dogma der Christelijke Kerk, die dit metafysisch denkbeeld tegen alle gezond verstand in op het vleesch heeft toegepast [2*]. Immers men behoeft slechts de *Kabbalah* te lezen en haar methoden van verklaring volgens getallen te bestudeeren om den oorsprong van het dogma te vinden. Zij is zuiver sterrekundig, wiskundig en vóór alles metafysisch: het Mannelijke element in de Natuur (verpersoonlijkt door mannelijke Goden en Logoï — Wirâj, of Brahmâ, Horus, of Osiris, enz. enz.) wordt geboren door, niet uit, een onbevlekte bron, verpersoonlijkt door de "Moeder", want — daar de Volstrekte Godheid geslachtloos, en zelfs geen Wezen is, maar Zijn-heid, of het Leven zelf — kan dat Mannelijke, dat eene "Moeder" heeft, geen "Vader" hebben. Laat ons dit weergeven in de wiskundige taal van den schrijver van *The Source of Measures*. Sprekend van de "Maat eens Menschen" en zijn getallen-(Kabbalistische) -waarde, schrijft hij dat in *Genesis*, IV, I —.

Dit de "Mensch gelijk Jehova"-maat genoemd wordt, en als volgt verkregen wordt: $113 \times 5 = 565$, en de waarde 565 kan uitgedrukt worden in den vorm $56{,}5 \times 10 = 565$. Hier wordt het Menschgetal 113 een factor van $56{,}5 \times 10$, en de (Kabbalistische) lezing van die laatste getal-uitdrukking is Jod, He, Vau, He, of Jehovah ..... De uitzetting van 565 tot $56{,}5 \times 10$ heeft ten doel om het voortkomen van het mannelijke (Jod) beginsel uit het vrouwelijke (Eva) aan te geven, of, om zoo te zeggen, de geboorte van een mannelijk element uit een onbevlekte bron, met andere woorden eene onbevlekte ontvangenis. [90]

Aldus wordt op aarde het mysterie herhaald, dat, volgens de

---

onafhankelijke Werkelijkheid, toch onafscheidbaar van zijne Drievoudigheid. Hij is Drie, "Parabrahma, Chit en Âchit" waarvan de beide laatste afhankelijke Werkelijkheden zijn, niet in staat afzonderlijk te bestaan; of, om duidelijker te zijn: Parabrahma is de Zelfstandigheid, onbewogen, eeuwig en onkenbaar, en Chit (Atmâ) en Achit (Anâtmâ) en hun eigenschappen, zooals vorm en kleur zijn de eigenschappen van elk voorwerp. De twee zijn het kleed, of lichaam, of beter het aanzicht (sharîra) van Parabrahma. Maar een occultist zoude veel tegen deze bewering aan te voeren hebben, evenzoo een Adwaitî Wedantijn-

---

[1*] prototypes.

[2*]) Carnalized.

zieners, op het Goddelijke gebied opgevoerd is. De Zoon van de Onbevlekte Hemelsche Maagd (of de Onversplitste Cosmische Protyle, de stof in hare oneindigheid), wordt op Aarde wedergeboren als de Zoon van de aardsche Eva, onze moeder Aarde, en wordt de Menschheid in haar geheel — de verledene, huidige en de toekomende — want Jehovah, of Jod-Hé-Vau-Hé, is dubbelslachtig of mannelijk en vrouwelijk tegelijk. Boven is de Zoon de geheele Kosmos, beneden is hij de Menschheid. De Triade of de Driehoek wordt de Tetraktys, het heilige Pythagorische getal, het volmaakte Vierkant, en een zeszijdige Kubus op aarde. De Macroprosopus (het Groote Aangezicht) is nu Microprosopus (het kleine Aangezicht) of, zooals de Kabbalisten zeggen, de Oude van Dagen, neerdalende op Adam Kadmon, dien hij als zijn voertuig gebruikt om zich daardoor te openbaren, wordt veranderd in Tetragrammaton. Het is thans in "den schoot van Mâyâ", de Groote Begoocheling en heeft tusschen zich en de werkelijkheid het Astrale Licht, de Groote Misleider van 's menschen beperkte zinnen, tenzij Kennis door Paramârthasatya te hulp kome.

STANZA II. — *Vervolg.*

5. DE ZEVEN [1]) WAREN NOG NIET GEBOREN UIT HET LICHTWEB. DUISTERNIS ALLEEN WAS VADER-MOEDER, SWABHÂWAT; EN SWABHÂWAT WAS IN DUISTERNIS.

In de hier gegeven Stanza's houdt de Geheime Leer zich hoofdzakelijk, zoo niet uitsluitend, bezig met ons Zonnestelsel, en in het bijzonder met onze planeetketen. Daarom zijn de "Zeven Zonen" de Scheppers van deze laatste. Deze leer zal verderop uitvoeriger worden verklaard.

Swabhâwat, de "Kneedbare Essence", die het Heelal vult, is de wortel van alle dingen. Swabhawat is, om zoo te zeggen, het Boeddhistische concrete aanzicht van de abstractie, die in de Hindoesche wijsbegeerte Mûlaprakriti genoemd wordt. Het is het lichaam van de ziel en datgene wat Ether zoude zijn in verhouding tot Âkâsha,

[1] t. w. Zonen.

daar deze het belevendigende [1*] beginsel daarvan is. Chineesche mystici hebben het tot een synoniem van "Zijn" gemaakt. In de Chineesche vertaling van het *Ekashloka-Shâstra* van Nâgârjuna (de Lung-shu van China), genaamd de *Yih-shu-lu-kia-lun*, wordt gezegd dat de uitdrukking "Zijn" of "Subhâwa", (Yeu in het Chineesch) [91] beteekent "de Zelfstandigheid die aan zichzelve substantie geeft"; ook verklaart hij dat het beteekent: "zonder handeling en handelende, "de geaardheid die geen eigen aard bezit". Subhâwa, waarvan Swabhâwat, is samengesteld uit twee woorden: *su*, schoon, liefelijk, goed; *swa*, zelf, en *bhâwa*, zijn of toestanden van zijn.

STANZA II. — *Slot.*

6. DEZE TWEE ZIJN DE KIEM, EN DE KIEM IS EEN. HET HEELAL WAS NOG VERBORGEN IN DE GODDELIJKE GEDACHTE EN DEN GODDELIJKEN SCHOOT.

De "Goddelijke Gedachte" sluit het denkbeeld van een Goddelijk Denker niet in. Het Heelal, niet alleen als verleden, tegenwoordig en toekomstig — een menschelijk en eindig denkbeeld, uitgedrukt door eindige gedachten — maar in zijn geheel genomen, het Sat (een onvertaalbare uitdrukking), Volstrekt Zijn, met het Verleden en de Toekomst tot eene eeuwige Tegenwoordigheid gekristalliseerd, is die Gedachte zelf, weerkaatst in een secundaire of geopenbaarde oorzaak. Brahma (onzijdig), evenals het Mysterium Magnum van Paracelsus, is voor het menschelijke verstand een volmaakte geheimenis. Brahmâ, de man-vrouwelijke, het aanzicht en de anthropomorphische weerkaatsing van Brahma, is bevattelijk voor het begripsvermogen van blind geloof, ofschoon verworpen door het menschelijke verstand, zoodra dat meerderjarig geworden is.

Vandaar de bewering dat gedurende het voorspel, om zoo te zeggen, van het scheppingsdrama, of het begin van cosmische ontwikkeling, het Heelal, of de Zoon, nog verborgen ligt "in de Goddelijke Gedachte" die nog niet doorgedrongen was tot in "den Goddelijken Schoot". Dit denkbeeld, let wel, ligt aan den wortel en

---

[1*] informing.

vormt den oorsprong van alle allegorieën omtrent de uit onbevlekte maagden geboren "Zonen van God".

STANZA III.

1. DE LAATSTE TRILLING DER ZEVENDE EEUWIGHEID DOORTRILT DE ONEINDIGHEID. (*a*) DE MOEDER ZWELT, ZET UIT VAN BINNEN NAAR BUITEN, GELIJK DE KNOP VAN DEN LOTUS (*b*).

(*a*). Het schijnbaar paradoxale gebruik van de uitdrukking: "Zevende Eeuwigheid", die dus het ondeelbare verdeelt, is in de Esoterische Wijsbegeerte geheiligd. Deze laatste verdeelt onbegrensde Duur in onbeperkten eeuwigen en algemeenen Tijd (Kâla), en voorwaardelijken Tijd (Khandakâla). De eene is de abstractie of het noumenon van eindelooze Tijd, de andere het periodiek daarvan te voorschijn komende verschijnsel, als de werking van Mahat — het [92] Algemeene Verstand, beperkt door manwantarischen duur. Voor sommige scholen is Mahat de eerstgeborene van Pradhâna (onversplitste substantie, of het periodieke aanzicht van de Mûlaprakriti, de Wortel der Natuur), welke (Prâdhana) Mâyâ, Begoocheling genoemd wordt. In dit opzicht, meen ik, verschilt de Esoterische leer van de Wedântijnsche leer van zoowel de Adwaita als van de Wisishthadwaita school. Want zij zegt dat, terwijl Mûlaprakriti, het noumenon, zelfbestaand en zonder eenigen oorsprong is, kortom ouderloos, Anupâdaka, als één met Brahma — Prakriti, haar verschijnsel, periodiek is, en niets meer dan een spookgestalte van eerstgenoemde; evenzoo is Mahat, de eerstgeborene van Jñâna (of Gnosis) Kennis, Wijsheid of den Logos — een spookgestalte, eene weerkaatsing van het Volstrekte Nirguna (Parabrahma), de Eene Werkelijkheid", ontbloot van alle attributen en eigenschappen"; terwijl volgens sommige Wedântijnen Mahat eene openbaring is van Prakriti of Stof.

(*b*) Derhalve was "de laatste Trilling van de Zevende Eeuwigheid" niet door een of anderen bijzonderen God "vooraf verordend", maar vond zij plaats krachtens de eeuwige en onveranderlijke Wet die de groote tijdperken van Handeling en Rust veroorzaakt, welke zoo aanschouwelijk, en tegelijkertijd zoo dichterlijk, de Dagen en Nachten van Brahmâ genoemd worden. De uitzetting "van binnen naar buiten"

der Moeder, elders genaamd de "Wateren der Ruimte", "Algemeene Baarmoeder" enz., doelt niet op de uitzetting van een klein middelpunt of brandpunt, maar beteekent de ontwikkeling van onbegrensde subjectiviteit tot evenzeer onbegrensde objectiviteit, zonder betrekking te hebben op grootte, begrenzing of ruimte, "*De eeuwig* [*voor ons*] *onzichtbare en onstoffelijke Substantie, in eeuwigheid aanwezig, wierp van uit haar eigen gebied haar periodieke Schaduw in den Schoot van Mâyâ.* Dit brengt mede dat deze uitzetting, geen vermeerdering van grootte zijnde — want oneindige uitzetting is niet voor vermeerdering vatbaar — een verandering van toestand was. Zij zette zich uit "als de Lotusknop"; want de Lotusplant bestaat niet alleen als een klein embryo in het zaad (een stoffelijk kenteeken), maar haar oerbeeld is gedurende het manwantarische tijdperk van de "Schemering" tot den "Nacht" in het Astrale Licht aanwezig als een ideëele vorm, evenzoo als inderdaad al het andere in dit objectieve Heelal, van den mensch tot de mijt, van reuzenboomen tot de teerste grashalmen toe.

Dit alles, zoo leert de Verborgen Wetenschap, is slechts de tijdelijke weerkaatsing, de schaduw van het eeuwige ideëele oerbeeld in de Goddelijke Gedachte; let wel dat het woord "Eeuwigheid" hier alleen in de beteekenis van "Aeoon" staat, als blijvend gedurende den schijnbaar eindeloozen, maar niettemin beperkten tijdkring van handeling, dien wij Manwantara noemen. Want wat is de werkelijke esoterische beteekenis van Manwantara, of beter een Manoe-antara? Het beteekent letterlijk "tusschen twee Manoe's", waarvan er veertien zijn in elken dag van Brahmâ, terwijl zulk een Dag bestaat uit 1000 [93] opeenvolgingen [1*] van vier Tijdperken, 1000 "Groote Tijdperken" of Mahâyugas. Ontleden wij thans het woord of den naam Manoe. De Oriëntalisten zeggen ons in hunne woordenboeken dat het woord "Manoe" komt van den wortel *man*, "denken", en vandaar "de denkende mensch" beteekent. Maar esoterisch is iedere Manoe, als een vermenschelijkte beschermheer van zijn bijzonderen tijdkring (of Rondte) slechts het verpersoonlijkte denkbeeld van "de Goddelijke Gedachte" (zooals de Hermetische Pymander); ieder der Manoe's is derhalve de bijzondere god, de schepper en vormer van al wat gedurende zijn eigen bestaans-tijdkring of Manwantara verschijnt. Fohat volgt de bevelen der Manoe's (of Dhyân Chohans) op, en doet de ideëele oerbeelden van binnen naar buiten uitzet-

[1*] aggregates.

ten — dat wil zeggen, doet die trapsgewijs afdalend door alle gebieden heen gaan, van dat der noumena tot dat der laagste verschijnselen toe, om ten slotte op dit laatste tot den bloei der volledige objectiviteit te komen — het toppunt der Begoocheling, of de grofste stof.

STANZA III. — *Vervolg.*

2. DE TRILLING KRINGT VOORT, RAAKT[1]) MET HAAR SNELLEN VLEUGEL HET GEHEELE HEELAL EN DE KIEM DIE IN DUISTERNIS TOEFT, DE DUISTERNIS DIE ADEMT[2]) BOVEN DE SLUIMERENDE WATEREN DES LEVENS.

Van de Pythagoreesche Monade wordt ook gezegd dat zij in eenzaamheid en "Duisternis" woont, evenals de "Kiem". Het denkbeeld van den Adem der Duisternis die beweegt boven "de sluimerende Wateren des Levens", wat de Oorspronkelijke Stof met den daarin verborgen Geest beteekent, herinnert aan het eerste hoofdstuk van *Genesis*. De oorsprong er van is de Brâhmaansche Nârâyana (de zich boven de Wateren bewégende) die de verpersoonlijking is van den Eeuwigen Adem van het onbewuste Al (of Parabrahma) der Oostersche occultisten. De Wateren des Levens, of Chaos — het vrouwelijke beginsel in de symboliek — zijn (voor het oog onzer gedachte) de leegte, waarin Geest en Stof verborgen liggen. Dit is het wat Democritus, in navolging van zijn leeraar Leucippus, deed zeggen dat de oerbeginselen van alles atomen en eene leegte waren, in den zin van ruimte, maar niet van ledige ruimte, want "de Natuur heeft een afkeer van het ledige" volgens de Peripatetici en iederen wijsgeer der oudheid.

In alle Cosmogonieën speelt "Water" dezelfde belangrijke rol. Het is de grondslag en de bron van stoffelijk bestaan. Mannen van wetenschap, die het woord voor de zaak nemen, verstaan daaronder de bepaalde scheikundige verbinding van zuurstof en waterstof, en geven zoodoende eene bepaalde beteekenis aan eene uitdrukking, die door [94] occultisten in algemeenen zin gebruikt wordt, en die in de Cosmo-

[1]) Tegelijkertijd. [2]) Beweegt.

gonie aangewend wordt in een metafysische en mystieke beteekenis. IJs is noch water, noch stoom, hoewel zij alle drie nauwkeurig dezelfde scheikundige samenstelling hebben.

STANZA III. — *Vervolg.*

3. DUISTERNIS STRAALT LICHT UIT, EN LICHT LAAT ÉÉN EENZAMEN STRAAL IN DE WATEREN VALLEN, IN DE MOEDER-DIEPTE. DE STRAAL SCHIET DOOR HET MAAGDELIJK EI, DE STRAAL VEROORZAAKT DAT HET EEUWIG EI TRILT EN DE NIET-EEUWIGE KIEM [1]) LAAT VALLEN DIE ZICH VERDICHT TOT HET WERELD-EI.

De "eenzame Straal", die in de "Moeder-Diepte" valt, kan opgevat worden te beteekenen Goddelijke Gedachte of Verstand, den Chaos bevruchtend. Dit geschiedt echter op het gebied der metafysische abstractie, of beter op het gebied waarop datgene, wat wij een metafysische abstractie noemen, eene werkelijkheid is. Het "Maagdelijk Ei", dat in zekeren zin de abstractie van alle eieren is, of het vermogen om ontwikkeld te worden door bevruchting, is eeuwig en voor altijd hetzelfde. En evenals de bevruchting van een ei plaats vindt voordat het gelegd wordt, zoo bevat ook de niet-eeuwige, periodieke Kiem, die later in de symboliek het Wereldei wordt, wanneer het uit het genoemde symbool te voorschijn komt, "de belofte en de mogelijkheid" van het geheele Heelal in zich. Hoewel het denkbeeld *per se* natuurlijk eene abstractie is, een zinnebeeldige wijze van uitdrukking, is het een waar symbool, daar het doet denken aan oneindigheid als een eindeloozen cirkel. Het doet voor het oog des geestes het beeld ontstaan van den Kosmos, te voorschijn tredend uit en in onbegrensde Ruimte, een Heelal van oeverlooze uitgestrektheid, zoo niet mede eindeloos in zijn objectieve openbaring. Het zinnebeeld van een ei drukt ook het in het Occultisme geleerde feit uit dat de oervorm van al het geopenbaarde, van een atoom tot een wereldbol, van den mensch tot den engel, bolvormig is, daar de bol bij alle volkeren het beeld der eeuwigheid en oneindigheid is — een slang die haar staart opeet. Echter moet, om

[1]) Periodieke.

de beteekenis te begrijpen, de bol als van het middelpunt uit gezien gedacht worden. Het gezichtsveld, of dat der gedachte, is als een bol welks stralen naar alle richtingen van iemand uitgaan en zich in de ruimte uitstrekken, rondom grenzelooze uitzichten openend. Het is de zinnebeeldige cirkel van Pascal en de Kabbalisten, "welks middelpunt overal en welks omtrek nergens is" — eene opvatting, die in het samengestelde denkbeeld van dit zinnebeeld past.

Het Wereldei is wellicht een der meest algemeen aangenomen [95] symbolen, beteekenisvol als het is zoowel in den geestelijken, fysiologischen als cosmologischen zin. Daarom wordt het in iederc wereldtheogonie aangetroffen, waar het op groote schaal in verband gebracht wordt met het slangenzinnebeeld, welk laatste overal, zoowel in de wijsbegeerte als in de godsdienstige symboliek, een beeld is van eeuwigheid, oneindigheid, wedervoortbrenging en verjonging, alsmede van wijsheid. De geheimenis van schijnbare zelf-voortbrenging en ontwikkeling door eigen scheppingskracht, in het ei op kleine schaal het proces der cosmische ontwikkeling herhalend — beide veroorzaakt door warmte en vochtigheid onder de uitstrooming van den ongezienen scheppenden geest — rechtvaardigde ten volle de keuze van dit teekenende zinnebeeld. Het "Maagdelijke Ei" is het microcosmische symbool van het macrocosmische oerbeeld, de "Moedermaagd" — Chaos of de Oorspronkelijke Diepte. De mannelijke schepper (onder welken naam dan ook) komt voort uit de maagdelijke vrouw, den door den Straal bevruchten Onbevlekten Wortel. Wie, die thuis is in sterrekunde en natuurwetenschap, ziet de diepzinnigheid[1*] er niet van in? De Kosmos, als de ontvangende Natuur, is een bevrucht ei, dat toch onbevlekt gebleven is; want eenmaal als onbegrensd beschouwd, kon die niet anders dan door een bol voorgesteld worden. Het Gouden Ei was omringd door zeven natuurlijke elementen, "vier gereed [ether, vuur, lucht, water,] drie geheim". Deze bewering kan gevonden worden in het *Wishnu Purâna*, waar elementen vertaald wordt door "omhulsels", en een "*geheim*" element erbijgevoegd is, Ahamkâra[1]). In den oorspronkelijken tekst komt Ahamkára niet voor; deze geeft zeven Elementen aan zonder de laatste drie afzonderlijk te vermelden.

[1]) Wilson, *Vishnu Purâna*. I. 40.

[1*] Suggestiveness.

STANZA III. — *Vervolg.*

4. DE DRIE [1]) VALLEN IN DE VIER [2]). HET STRALENDE INWEZEN WORDT ZEVEN VAN BINNEN, ZEVEN VAN BUITEN (*a*). HET LICHTENDE EI [3]), DAT IN ZICH ZELF DRIE [4]) IS, STREMT EN VERSPREIDT ZICH IN MELKWIT STREMSEL DOOR DE MOEDER-DIEPTEN HEEN, DE WORTEL DIE GROEIT IN DE DIEPTEN VAN DE WERELDZEE DES LEVENS (*b*).

(*a*) Het gebruik van meetkundige figuren en de vaak voorkomende toespelingen op figuren in alle oude schriften, zooals in de *Purânas*, het Egyptische *Boek der Dooden*, en zelfs den *Bijbel*, — moet verklaard worden. In het *Boek van Dzyan*, evenals in de *Kabbalah*, moeten twee soorten van wiskundige uitdrukkingen bestudeerd worden — de Figuren, dikwijls slechts sluiers [1*], en de Heilige Getallen, welker waarden alle door Inwijding aan de Occultisten bekend zijn. Gene [96] zijn slechts overeengekomen teekens, laatstbedoelde de grondslagsymbolen van alles. Dat wil zeggen dat de eerste zuiver fysisch, de laatste zuiver metafysisch zijn; zij staan tot elkander in betrekking als Stof tot Geest — de uiterste polen der Eene Substantie.

Zooals Balzac, de onbewuste Occultist der Fransche letterkunde, ergens zegt, is het Getal voor het Verstand hetzelfde wat het voor de Stof is, "een onbegrijpelijk agens". Wellicht is dat zoo voor het profane, maar nooit voor het ingewijde verstand. Getal is, zooals de groote schrijver meende, een Wezen, en, tegelijkertijd een Adem, uitgaande van wat hij God, en wij het AL noemen, de Adem die alleen den stoffelijken Cosmos kon organiseeren, "waarin niets vorm verkrijgt dan door de Godheid, een werking van het Getal". Het is leerzaam om Balzac's woorden omtrent dit onderwerp aan te halen:

Zijn niet de kleinste zoowel als de ontzaglijkste scheppingen van elkander te onderscheiden door hunne hoeveelheden, hoedanigheden, afmetingen, krachten en eigenschappen, alle door Getal voortgebracht? De oneindigheid der Getallen is voor ons verstand een bewezen feit, waarvoor echter geen fysisch bewijs gegeven kan worden. De wiskundige zal zeggen dat de oneindigheid

[1]) Driehoek.
[2]) Viervoud.
[3]) Hiranyagarbha.
[4]) De drie hypostasen van Brahmâ, of Wishnu, de drie Awasthâ's.

[1*] blinds.

van Getallen bestaat, maar niet aangetoond kan worden. God is een met beweging begaafd Getal, dat gevoeld maar niet bewezen wordt. *Als Eenheid opent het de reeks der Getallen, met welke het niets gemeen heeft* . . . . . Het bestaan van Getallen is afhankelijk van de *Eenheid*, die, zonder een enkel Getal, ze alle voortbrengt . . . . Wat! niet in staat de eerste, u door de Godheid geschonken abstractie te meten of die te begrijpen, hoopt gij niettemin het mysterie der Geheime Wetenschappen, welke van die Godheid uitstralen, aan uwe metingen te onderwerpen? . . . . En wat zoudt gij gevoelen, zoo ik u stortte in de afgronden van Beweging, de Kracht die de Getallen bewerktuigt? Wat zoudt gij denken wanneer ik er bijvoegde dat *Beweging* en *Getal*[1]) zijn voortgebracht door het Woord, de Opperste Rede der Zieners en Profeten, die in de oudheid den machtigen Adem Gods bespeurden, waarvan de Openbaring van Johannes[10] getuigt?

(*b*) "Het Stralende Inwezen stremt en verspreidt zich door de Diepten" der Ruimte. Van een sterrekundig standpunt is dit gemakkelijk te verklaren: het is de Melkweg, de Wereldstof, of Oerstof in haar eersten vorm. Van het standpunt der Occulte Wetenschap en Symboliek is het echter moeielijker in een paar woorden, of zelfs in een paar regels, te verklaren, want het is het meest samengestelde teeken. Meer dan een dozijn symbolen zijn hierin besloten. Het bevat, om te beginnen, het geheele pantheon van geheimzinnige voorwerpen[2]),
[97] waarvan elk een bepaalde Occulte beteekenis heeft, en die door de Goden uit het allegorische Hindoesche "Karnen van den Oceaan" getrokken werden. Behalve Amrita, het water van leven of onsterfelijkheid, werd Surabhi, de "koe des overvloeds" genaamd, "de bron van melk en vlokken" uit deze "melkzee" gehaald. Vandaar de algemeene vereering van koe en stier, de eene de voortbrengende, de ander de verwekkende kracht in de Natuur; symbolen die in verband staan èn met de zonne- èn met de cosmische godheden. Aangezien de bijzondere eigenschappen voor occulte doeleinden der "veertien kostbare dingen" eerst bij de Vierde Inwijding worden verklaard, kunnen die hier niet gegeven worden; maar het navolgende kan worden opgemerkt. In het *Shatapatha Brâhmana* wordt gezegd dat het Karnen van den Oceaan van Melk plaats vond in het Satya-Yuga, den eersten Tijdkring die onmiddellijk op den "Zondvloed" volgde. Vermits echter noch de *Rig-Weda*, noch *Manoe* — beide voorafgaande aan Waiwaswata's "Zondvloed", dien van het meeren-

[1]) Getal, ja, maar nooit Beweging. Beweging doet in het Occultisme den Logos het Woord, ontstaan.

[2]) De "veertien kostbare dingen". Het verhaal of de allegorie bevindt zich in het *Shatapatha Brâhmana* en elders. De Japansche Geheime Wetenschap van de Boeddhistische Mystici, de Yamaboeshi, heeft "zeven kostbare dingen". Wij zullen er later van spreken.

[10] Apocalypse.

deel van het Vierde Ras — dezen Zondvloed noemen, is het duidelijk dat noch de Groote Zondvloed, noch die welke Atlantis weggevaagd heeft, noch zelfs de Zondvloed van Noach hier bedoeld is. Dit "Karnen" heeft betrekking op een tijdperk vóór het vormen der aarde en staat in onmiddellijk verband met een andere algemeene legende, welker uiteenloopende en tegenstrijdige lezingen culmineerden in het Christelijke dogma van den "Strijd in den Hemel", en den "Val der Engelen". De *Brâhmana's*, waaraan de Oriëntalisten verwijten dat hunne lezingen van dezelfde onderwerpen dikwijls met elkander in strijd zijn, *zijn bij uitstek Occulte werken*, en worden daarom opzettelijk als sluiers[1*] gebruikt. Men laat ze voor openbaar gebruik en eigendom alleen bestaan, omdat zij voor de groote massa's volkomen onbegrijpelijk waren en zijn. Anders zouden zij reeds ten tijde van Akbar uit de openbaarheid[2*] zijn verdwenen.

STANZA III. — *Vervolg.*

5. DE WORTEL BLIJFT, HET LICHT BLIJFT, HET STREMSEL BLIJFT, EN NOG IS OEAOHOE EEN.

"Oeaohoe" wordt in de Toelichtingen weergegeven met "Vader-Moeder der Goden", of de "Zes in Een", of "*de Zevenvoudige Wortel waaruit alles voortkomt*". Alles hangt af van het accent dat gegeven wordt aan deze zeven klinkers, die uitgesproken worden als één, drie, of zelfs zeven lettergrepen door achter de slot-*o* een *e* te voegen[3*]. Deze mystieke naam wordt openbaar gemaakt omdat hij zonder de grondige beheersching der drievoudige uitspraak voor altijd zonder uitwerking blijft.

"Is Een" heeft betrekking op de Niet-Afgescheidenheid van al [98] wat leeft en zijn bestaan heeft, hetzij in handelenden of in lijdenden toestand. In de eene beteekenis is Oeaohoe de Wortellooze Wortel van Alles, derhalve één met Parabrahma; in een anderen zin is het een naam voor het geopenbaarde Eene Leven, de eeuwig levende Eenheid. De "Wortel" beteekent, zooals reeds verklaard is, Zuivere

---

[1*]) blinds.
[2]) circulation.
[3]) De Engelsche spelling is Oeaohoo.

Kennis (Sattwa)[1]), eeuwige (*nitya*) onbeperkte Werkelijkheid, of Sat (Satya), hetzij wij het Parabrahma of Mûlaprakriti noemen, want deze zijn slechts de twee symbolen van het Eene. Het "Licht" is dezelfde Alomtegenwoordige Geestelijke Straal, die het Goddelijke Ei is binnengedrongen en het nu bevrucht heeft, en de cosmische stof oproept om haar lange reeks van versplitsingen te beginnen. Het "Stremsel" is de eerste versplitsing en heeft waarschijnlijk mede betrekking op die cosmische stof, die voor den oorsprong van den Melkweg gehouden wordt — de stof die wij kennen. Deze "stof", die, naar luid der van de eerste[1*] Dhyâni-Boeddha's ontvangen openbaring, gedurende den periodieken slaap van het Heelal van de uiterste ijlheid is, die door het oog van den volmaakten Bodhisattwa kan worden waargenomen — deze stof, stralend en koel, wordt, bij het eerste weder ontwaken van cosmische beweging, door de Ruimte verspreid; van de Aarde gezien verschijnt zij in klompen en brokken, zooals vlokken in dunne melk. Deze zijn de zaden van toekomstige werelden, de "sterrestof".

STANZA III. — *Vervolg.*

6. DE LEVENS-WORTEL WAS IN ELKEN DRUPPEL VAN DE WERELDZEE VAN ONSTERFELIJKHEID[2]), EN DE WERELDZEE WAS STRALEND LICHT, HETGEEN VUUR WAS, EN WARMTE, EN BEWEGING. DUISTERNIS VERDWEEN EN WAS NIET MEER; ZIJ VERDWEEN IN HAAR EIGEN WEZEN, HET LICHAAM VAN VUUR EN WATER, VAN VADER EN MOEDER.

Daar het Inwezen van Duisternis Volstrekt Licht is, wordt Duisternis genomen als de geëigende allegorische voorstelling van den toestand van het Heelal gedurende Pralaya, of het tijdperk van Volstrekte Rust, of van Niet-Zijn, zooals het onzen eindigen denk-

---

[1]) "Het oorspronkelijke voor Begrijpen is Sattwa, dat Shankara als Antaskarana aanduidt. 'Verfijnd', zegt hij, 'door offers en andere heilige handelingen'. In de *Katha* op bladz. 148 is Sattwa door Shankara weergegeven als Buddhi — een gewoon gebruik van het woord". (*Bhagawadgîtâ*, enz., vertaald door Kâshinâth Trimbak Telang, M.A.; uitgegeven door Max Müller, blz. 193). Welke beteekenis verschillende scholen ook aan het woord mogen geven, Sattwa is de naam die door de beoefenaars van het occultisme der Âryâsanga School aan de tweevoudige Monade, of Âtmâ Buddhi gegeven wordt, en Âtmâ-Buddhi op dit gebied komt overeen met Parabrahma en Mûlaprakriti op het hoogere.

[2]) Amrita.

[1*] primeval.

vermogens voorkomt. "Vuur en Warmte en Beweging" waarvan hier gesproken wordt, zijn natuurlijk niet het vuur, de warmte en de beweging der Natuurkunde, maar de ten grondslag liggende abstracties, de noumena, of de ziel, van het wezen dezer stoffelijke openbaringen — de "dingen op zich zelf", die, zooals de Huidige Weten- [99]
schap erkent, volkomen ontsnappen aan de instrumenten van het laboratorium, en die zelfs het verstand niet vatten kan, al kan dat evenmin de slotsom vermijden dat deze ten grondslag liggende wezens der dingen wel moeten bestaan. Men kan het er voor houden dat "Vuur, en Water, of Vader en Moeder" hier beteekenen de Goddelijke Straal en Chaos. "Chaos, zin verkrijgend uit deze vereeniging met Geest, straalde met vreugde, en aldus werd de Protogonos [het eerstgeboren Licht] voortgebracht", zegt een fragment van Hermas. Damascius noemt het Dis, den "beschikker over alle dingen"[1]).

Naar de stellingen der Rozekruisers, zooals die voor één keer door den profaan op juiste wijze, zij het dan ook slechts voor een deel, worden verklaard: zijn "Licht en Duisternis onderling identiek, en alleen deelbaar in het menschelijke verstand" en, volgens Robert Fludd, "nam Duisternis verlichting aan om zich zichtbaar te maken"[2]). Volgens de stellingen van het Oostersche Occultisme is Duisternis de eene ware werkelijkheid, de grondslag en de wortel van Licht, zonder welke dit laatste zich nooit zou kunnen openbaren, zelfs niet eens bestaan. Licht is Stof, en Duisternis zuivere Geest. Duisternis is in haar wortel[1*] -metafysischen grondslag subjectief en volstrekt Licht; terwijl dit laatste in al zijn schijnbaren glans en glorie slechts eene massa schaduwen is, daar het nooit eeuwig kan zijn, en slechts eene Begoocheling of Mâyâ is.

Zelfs in de het verstand verstommende en de wetenschap afmattende *Genesis*[3]) wordt licht uit duisternis geschapen — "duisternis was op den afgrond" — en niet *vice versa*. "In hetzelve [in de duisternis] was het leven; en het leven was het *licht* der menschen"[4]). Er zou een dag kunnen komen dat de oogen der menschen geopend werden en dan zouden zij het vers uit het Evangelie van Johannes

[1]) Cory's *Ancient Fragments*, blz. 314.
[2]) Over Rozenkranz.
[3]) I, 2.
[4]) Joh. I: 4.

[1*] radical.

beter begrijpen dan zij nu doen, dat zegt: "En het licht schijnt in de duisternis; en de duisternis heeft hetzelve niet begrepen". Dan zullen zij zien dat het woord "duisternis" geen betrekking heeft op het geestelijk gezicht des menschen, maar inderdaad op Duisternis, het Volstrekte, dat het vergankelijke Licht, hoe transcendentaal dat ook voor menschenoogen zij, niet begrijpt (niet kan kennen). *Demon est Deus inversus*. De Duivel wordt nu door de Kerk "duisternis" genoemd, terwijl hij in den *Bijbel*, in het *Boek Job*, de "Zoon Gods" genoemd wordt, de heldere ster van den vroegen morgen, Lucifer. Er ligt eene geheele wijsbegeerte van dogmatische handigheid [1*] in de reden waarom de eerste Aartsengel, die uit de diepten van den Chaos opdoemde, Lux (Lucifer), de lichtende "Zoon des Morgens" [100] of de Manwantarische Dageraad genoemd wordt. Hij werd door de Kerk veranderd in Lucifer of Satan, omdat hij hooger en ouder is dan Jehovah en opgeofferd moest worden aan het nieuwe dogma.

STANZA III. — *Vervolg.*

7. AANSCHOUW, O LANOE [1]), HET STRALENDE KIND VAN DE TWEE, DE ONGEËVENAARDE FELBLINKENDE HEERLIJKHEID — LICHTE RUIMTE, ZOON VAN DUISTERE RUIMTE, DIE OPDUIKT UIT DE DIEPTEN DER GROOTE DUISTERE WATEREN. HET IS OEAOHOE, DE JONGSTE, DE * * * [2]) (*a*). HIJ STRAALT ALS DE ZON, HIJ IS DE BLAKENDE GODDELIJKE DRAAK VAN WIJSHEID; DE EKA [3]) IS CHATUR, EN CHATUR NEEMT TRI TOT ZICH, EN DE VEREENIGING BRENGT DE SAPTA VOORT, IN WIE DE ZEVEN ZIJN, DIE DE TRIDASHA [4]) WORDEN, DE SCHAREN EN DE MENIGTEN — (*b*). AANSCHOUW HEM DEN SLUIER LICHTEND EN DIEN VAN OOST NAAR WEST ONTPLOOIEND. HIJ SLUIT HET BOVENSTE UIT, EN LAAT HET BENEDENSTE ZIEN ALS DE GROOTE BEGOOCHELING. HIJ GEEFT DE PLAATSEN VOOR DE STRA-

---

[1]) Lanoe is een student, een Chelâ die praktische Esoteriek studeert.

[2]) "Dien gij nu kent als Kwan-Shai-Yin". *Toelichting.*

[3]) Eka is Een; Chatur, Vier; Tri, Drie; en Sapta, Zeven.

[4]) "Tridasha", of Dertig, driemaal Tien, duidt in ronde getallen op de Wedische goden, of nauwkeuriger, 33 — een heilig getal. Zij zijn de 12 Âditya's, de 8 Wasus, de 11 Rudra's, en de 2 Ashv's — de tweelingzonen van Zon en Uitspansel. Dit is het Wortelgetal van het Hindoesche Pantheon, dat 33 Crores of drie honderd dertig millioen goden en godinnen telt.

[1*] Craft.

LENDEN AAN [1]), EN VERANDERT DE BOVENSTE [2]) IN EEN OEVERLOOZE ZEE VAN VUUR (*c*), EN HET EENE GEOPENBAARDE [3]) IN DE GROOTE WATEREN.

(*a*) "Lichtende Ruimte, Zoon van Duistere Ruimte" komt overeen met den Straal, bij de eerste Trilling van den nieuwen Dageraad in de groote Cosmische Diepten gedrongen, die daaruit weder versplitst opduikt als "Oeaohoe, de Jongste" ("het Nieuwe Leven"), om, tot aan het eind van den Levens-Kringloop de Kiem aller dingen te zijn. Hij is "de onlichamelijke Mensch die de Goddelijke Idee in zich bevat", de voortbrenger van Licht en Leven, om eene uitdrukking van Philo Judaeus te gebruiken. Hij wordt de "Blakende Draak van Wijsheid" genoemd, ten eerste omdat hij datgene is, wat de Grieksche Wijsgeeren den Logos, het Woord[1*] van de Goddelijke Gedachte noemden, en ten tweede omdat in de Esoterische Wijsbegeerte deze eerste Openbaring, de samenvatting of het aggregaat van Algemeene Wijsheid, Oeaohoe, de "Zoon van de Zon", de Zeven Scheppende Scharen (Sephiroth) in zich bevat, en aldus het inwezen van geopenbaarde Wijsheid is. "*Wie in het Licht van Oeaohoe baadt, zal nooit door den Sluier van Mâyâ misleid worden*". [101]

"Kwan-Shai-Yin" is identisch en gelijkwaardig met het Sanskritsche Awalokiteshwara, en als zoodanig een manvrouwelijke godheid, evenals het Tetragrammaton en al de Logoi der oudheid. Slechts door enkele sekten in China wordt hij vermenschelijkt, en voorgesteld met vrouwelijke attributen; in zijn vrouwelijk aanzicht wordt hij Kwan-Yin, de Godin der Genade, genaamd de "Goddelijke Stem"[4]). Deze laatste is de beschermgodheid van Tibet en van het eiland Puto in China, waar beide godheden een aantal kloosters hebben [5]).

De hoogere goden der oudheid zijn alle "Zonen der Moeder", voordat zij "Zonen des Vaders" worden. Oorspronkelijk werden de

[1]) Sterren.

[2]) De Bovenste Ruimte.

[3]) Element.

[4]) De Gnostieke Sophia, "Wijsheid, die de Moeder" is van de Ogdoade (in zekeren zin Aditi met haar acht zonen) is de Heilige Geest en de Schepper van alles, zooals in de oude stelsels. De "Vader" is een veel latere uitvinding. De oudste geopenbaarde Logos was overal vrouwelijk — de moeder van de zeven planeetmachten.

[5]) Zie *Chinese Buddhism*, door den Eerwaarden Joseph Edkins, die altijd juiste feiten geeft, hoewel hij in zijne gevolgtrekkingen zeer dikwijls dwaalt.

[1*] Verbum.

Logoi, zooals Jupiter of Zeus, zoon van Kronos-Saturnus, "Oneindige Tijd" (Kâla), als manvrouwelijk voorgesteld. Zeus wordt de "schoone maagd" genoemd, en Venus met een baard begiftigd. Apollo was oorspronkelijk dubbelslachtig, evenzoo Brahmâ-Wâch bij *Manoe* en de *Purânas*. Osiris is verwisselbaar met Isis, en Horus is tweeslachtig. Ten slotte is in het visioen van Johannes, in de *Openbaring*, de Logos, die nu met Jezus in verband staat, hermaphrodiet, want hij wordt met vrouwenborsten voorgesteld. Tetragrammaton, of Jehovah, evenzoo. Maar er zijn in de Esoteriek twee Awalokiteshwara's; de Eerste en de Tweede Logos.

Geen godsdienstig symbool kan in onze dagen van politiek en wetenschap aan ontwijding en zelfs bespotting ontkomen. Schrijfster heeft in Zuid-Indie een bekeerd inboorling pûjâ met offeranden zien maken voor een beeld van Jezus in vrouwenkleeren en met een ring door den neus. Naar de bedoeling van die vermomming vragend, werd ons geantwoord dat het een samengevoegde Jezus-Maria was, en dat zulks geschied was met toestemming des Paters, daar de ijverige bekeerling geen geld had om twee beelden te koopen, of "afgoden", zooals een aanwezige, een andere, maar niet bekeerde Hindoe ze noemde. Een dogmatisch Christen zal dit godslasterlijk toeschijnen, maar de Theosoof en de Occultist zullen den eerepalm der logica aan den bekeerden Hindoe toekennen. De esoterische Christos der Gnôsis is natuurlijk geslachtloos, maar in de exoterische Godgeleerdheid is hij mannelijk en vrouwelijk.

[102] (*b*) De "Draak van Wijsheid" is de Eene, de "Eka", of Saka. Het is merkwaardig dat in het Hebreeuwsch de naam van Jehova ook Een, Achad, heeft moeten zijn. "Zijn naam is Achad", zeggen de Rabbijnen. De taalgeleerden behoorden te beslissen welke der twee taalkundig en symbolisch van de andere is afgeleid; de Sanskritsche zeker niet. De "Eene" en de "Draak" zijn uitdrukkingen, die door de ouden gebruikt werden in verband met hunne onderscheidene Logoi. Jehovah — esoterisch Elohim — is ook de Slang of de Draak die Eva in verzoeking bracht; en de Draak is een oud beeld voor het Astrale Licht (Oorspronkelijk Beginsel), "dat de Wijsheid van den Chaos is". De archaïsche wijsbegeerte, die noch Goed, noch Kwaad als een fundamenteele of onafhankelijke macht erkent, maar van het Volstrekte AL (eeuwiglijk Algemeene Volmaking) uitgaat, volgt beide door den loop der natuurlijke ontwikkeling heen tot zuiver Licht

dat zich gaandeweg tot Vorm verdicht en diensvolgens Stof of Kwaad wordt. Aan de oude en onwetende Christelijke Kerkvaders werd het overgelaten het wijsgeerige en hoog-wetenschappelijke denkbeeld van dit zinnebeeld te verlagen tot het onzinnige bijgeloof, de "Duivel" genaamd. Zij namen dat over van de latere Zoroastriërs, die in de Hindoesche Dewa's Duivels of Kwaad zagen, en het woord "Evil" is door een dubbele vormverandering D'Evil (Diabolos, Diable, Diavolo, Teufel, Duivel) geworden. Maar de Heidenen hebben altijd in hunne symbolen een wijsgeerig onderscheidingsvermogen aan den dag gelegd. Het oorspronkelijke symbool van de slang verzinnebeeldde goddelijke Wijsheid en Volmaking en heeft altijd gestaan voor zielkundige Wedergeboorte en Onsterfelijkheid. Daarom noemde Hermes de slang het geestelijkste van alle wezens; Mozes, ingewijd in de Wijsheid van Hermes, volgde hem in *Genesis* na; de Gnostieke Slang met de zeven klinkers boven het hoofd was het beeld van de Zeven Hiërarchieën der Zevenvoudige of Planeet-Scheppers. Vandaar mede de Hindoesche slang Shesha of Ananta, de Oneindige, een naam voor Wishnu, en zijn eerste Wâhana, of Voertuig op de Oorspronkelijke Wateren. Echter moeten deze slangen, evenals de Logoi en de Hiërarchieën van Machten, van elkander onderscheiden worden. Shesha of Ananta, de "Legerstede van Vishnu" is een allegorische abstractie, die den eindeloozen Tijd in de Ruimte verzinnebeeldt, die de Kiem bevat en periodiek den bloesem van die Kiem, het Geopenbaarde Heelal, afwerpt, terwijl de Gnostieke Ophis in de zeven klinkers dezelfde drievoudige symboliek bevat als de een-, drie-, en zevenlettergrepige Oeaohoe van de archaïsche leer, *d. w. z.*: den Eersten Ongeopenbaarden Logos, den Tweeden Geopenbaarden, den Driehoek die zich vervormt tot het Viertal of Tetragrammaton, en de Stralen van dit laatste op het stoffelijk gebied.

Deze alle maakten echter onderscheid tusschen de goede en kwade [103] Slang (het Astrale Licht der Kabbalisten) — tusschen gene, de belichaming der goddelijke Wijsheid op het gebied van het Geestelijke, en deze, het Kwaad op het gebied van Stof. Want het Astrale Licht, of de Ether, der oude Heidenen — de naam Astraal Licht is geheel modern — is Geest-Stof. Beginnende op het zuiver geestelijk gebied wordt het bij het afdalen grover, tot het op ons gebied Mâyâ wordt, of de verzoekende en bedriegelijke Slang.

Jezus aanvaardde de slang als een synoniem van Wijsheid, en dit

maakte deel uit van zijne leer: "Weest wijs als de slangen", zegt Hij. *In den beginne, vóórdat de Moeder de Vader-Moeder werd, bewoog de vurige Draak zich alleen in de Oneindigheden*" [1]). Het *Aitareya-Brâhmana* noemt de Aarde Sarparâjni, de "Slangenkoningin" en de "Moeder van al wat beweegt". Vóór onze bol eivormig werd (en mede het Heelal) "bewoog en kronkelde een lange streep van cosmische stof [of vuurnevel] zich als een slang in de Ruimte". De "Geest Gods, bewegende boven den Chaos", werd door ieder volk verzinnebeeld in den vorm van een vurige slang die vuur en licht op de oorspronkelijke wateren blies, totdat zij de cosmische stof had uitgebroed en haar den ringvorm had doen aannemen van een slang met haar staart in den bek — wat niet alleen eeuwigheid en oneindigheid verzinnebeeldt, maar ook den bolvorm van alle uit dien vurigen nevel in het Heelal gevormde lichamen. Zoowel het Heelal als de Aarde en de Mensch, werpen als de slangen periodiek hun oude huid af, om na een tijdperk van rust eene nieuwe aan te nemen. De slang is voorzeker geen minder bevallig, of een prozaïscher beeld dan de rups en de pop waaruit de vlinder te voorschijn komt, het Grieksche Symbool van Psyche, de menschelijke ziel! Ook voor de Egyptenaren en de Gnostieken was de Draak het symbool van den Logos. In het *Boek van Hermes* verschijnt Pymander, de oudste en geestelijkste der Logoi van het Westelijke Vasteland, aan Hermes in den vorm van een Vurigen Draak van "Licht, Vuur, en Vlam". Pymander, de verpersoonlijkte "Goddelijke Gedachte", zegt:

> Het Licht is Ik, Ik ben het Nous [het Verstand, of Manu], Ik ben uw God, en Ik ben veel ouder dan het menschelijke beginsel dat uit de schaduw [Duisternis of de verborgen Godheid] ontvliedt. Ik ben de kiem der gedachte, het stralende Woord, de Zoon Gods. Al wat derhalve in u ziet en hoort is het Woord[1*] des Meesters; het is de Gedachte (Mahat) die God, de Vader, is [2]). De Hemelsche [104] Oceaan, de Æther, ... is de Adem des Vaders, het levenschenkende beginsel, de Moeder, de Heilige Geest .... want deze zijn niet gescheiden, en hunne vereeniging is Leven.

Hier vinden wij de onmiskenbare echo der archaïsche Geheime Leer, zooals die thans voorgelegd wordt. Deze laatste stelt echter niet den "Vader", die op de derde plaats komt en de "Zoon der Moeder" is,

---

[1]) *Book of Sarparâjni.*

[2]) Met God, de Vader is hier onmiskenbaar het zevende beginsel in den Mensch en in den Kosmos bedoeld, daar dit beginsel in Esse en Aard onscheidbaar is van het zevende cosmische beginsel. In zekeren zin is het de Logos der Grieken en de Awalokiteshwara van de Esoterische "Boeddhisten".

[1*] Verbun.

aan het hoofd van de Ontwikkeling van het Leven, maar de "Eeuwige en Onophoudelijke Adem van het Al". De *Sânkhya-Sâra* [1]) zegt dat Mahat (Begripsvermogen, Algemeen Denkvermogen, Gedachte enz.) als Wishnoe verschijnt, voordat het zich openbaart als Brahmâ of Shiwa. Daarom heeft het verschillende aanzichten, evenals de Logos. In de *Eerste* Schepping wordt Mahat de Heer genoemd, en is, in dien zin, Algemeen Kenvermogen, of Goddelijke Gedachte, maar, "die Mahat, die het eerst voortgebracht is, wordt (later) *Egoisme* genoemd, als het geboren wordt als (het zichzelf gevoelende) 'Ik', dat de *Tweede* Schepping geheeten wordt"[2]). In eene noot verklaart de vertaler (een bekwaam en geleerd Brâhmaan, geen Europeesch Oriëntalist): "*d. w. z.* wanneer Mahat zich ontwikkelt tot het gevoel van Zelfbewustzijn — Ik — dan neemt het den naam Egoisme aan", hetgeen in onze Esoterische wijze van uitdrukking overgebracht, beteekent: — wanneer Mahat omgezet wordt in het menschelijke Manas (of zelfs in dat der eindige goden), en *Aham*-heid wordt. Later zal verklaard worden waarom het genoemd wordt het Mahat van de *Tweede* Schepping (of de *Negende*, de Kaumâra in *Wishnu-Purâna*).

(*c*) De "Vuurzee" is derhalve het Boven-Astrale (*d. w. z.* Noumenale) Licht, de eerste uitstraling van den Wortel Mûlaprakriti, Onversplitste Cosmische Stof, die Astrale Stof wordt. Zooals hierboven beschreven is, wordt het ook de "Vurige Draak" genoemd. Wanneer de bestudeerder indachtig is dat er slechts Een Algemeen Element bestaat, dat oneindig, ongeboren en onsterfelijk is, en dat al het overige, omdat het in de wereld van verschijnselen bestaat — van macrocosmische tot microcosmische uitwerkingen toe, van bovenmenschelijke en benedenmenschelijke wezens, kortom het geheel van het objectief bestaande, slechts evenveel verschillende onderscheiden aanzichten en omzettingen (wisselbetrekkingen worden zij thans genoemd) van dat Eene zijn, — dan zal de eerste en voornaamste moeielijkheid verdwijnen en kan men de Occulte Cosmologie machtig worden. Zoo was er zoowel in de Egyptische als in de Indische Godenleer een *Verborgen* Godheid, de EENE, en een scheppende, man-vrouwelijke god; Shu was de God der Schepping, en Osiris in zijn oorspronkelijken eersten vorm de God "wiens naam niet bekend is"[3]).

---

[1]) Fitzedward Hall's uitgave, in de *Bibliotheca Indica* blz. 16.
[2]) Anugitâ kap. XXVI, K. T. Telangs vertaling, blz 333.
[3]) Zie Mariëtte's *Abydos*, II. 63, en III. 413, 414, No. 1, 122.

Alle Kabbalisten en Occultisten, Oostersche en Westersche, erken-
[105] nen: (*a*) de identiteit van "Vader-Moeder" met oorspronkelijke Æther, of Âkâsha (Astraal Licht); en (*b*) zijne gelijkslachtigheid vóór de ontwikkeling van den "Zoon", cosmisch Fohat, want hij is Cosmische Electriciteit. "*Fohat verhardt en verstrooit de Zeven Broeders*"[1]), hetgeen beteekent dat het Oorspronkelijke Electrische Wezen — want de Oostersche Occultisten houden vol dat Electriciteit een Wezen is — de oerstof of vóórgenetische materie tot leven electriseert en in atomen verdeelt, zelf weer de bron van alle leven en bewustzijn. "Er bestaat een algemeen *agent unique* van alle vormen en van het leven, dat Od, Ob en Aour[2]) genoemd wordt, actief en passief, positief en negatief, zooals dag en nacht; het is het eerste licht in de schepping" (Éliphas Lévi) — het "eerste licht" der oorspronkelijke Elohim, de Adam, "mannelijke en vrouwelijke", of (wetenschappelijk) Electriciteit en Leven.

De ouden stelden het door een slang voor, want "*Fohat sist bij het heen en weder glijden*", zigzagsgewijze. De *Kabbalah* teekent het met de Hebreeuwsche letter Teth ט, welker symbool de slang is, die zulk een hoofdrol speelde in de Mysteriën. Haar algemeene waarde is negen, want het is de negende letter van het alphabet, en de negende deur der vijftig portalen, of poorten, die naar de verborgen geheimen van het zijn voeren. Het is het magische agens *par excellence*, en beteekent in de Hermetische wijsbegeerte "in de oerstof gegoten Leven", het inwezen, dat alle dingen samenstelt, en de geest die hun vorm bepaalt. Er zijn echter twee geheime Hermetische werkwijzen, de eene geestelijk, de andere stoffelijk, die in wisselwerking staan en voor eeuwig vereenigd zijn. Zooals Hermes zegt:

> Scheid de aarde van het vuur, het ijle van het vaste .... datgene, wat van de aarde ten hemel stijgt en van den hemel weer naar de aarde daalt. Het (het ijle licht) is de sterke kracht van iedere kracht, want het overwint alle ijle dingen en doordringt alle vaste. Aldus werd de wereld gevormd.

Zeno, de stichter der Stoïcijnsche School, was niet de eenige die leerde dat het Heelal ontwikkelt en dat de oorspronkelijke stof uit

---

[1]) *Boek van Dzyan*, III.

[2]) Od is het zuivere, levenschenkende Licht, of magnetisch fluide; Ob de door toovenaars gebruikte bode des doods, de verderfbrengende slechte fluide; Aour de samenvatting van beiden, het eigenlijke Astrale Licht. Kunnen de Taalgeleerden zeggen waarom Od — een door Reichenbach gebruikte term om de levensvloeistof aan te geven — ook een Tibetaansch woord is, dat licht, helderheid, straling, beteekent? In Occulten zin beteekent het ook "uitspansel". Vanwaar komt de wortel van het woord? Âkâsha is echter niet zuiver Ether, maar iets veel hoogers, zooals aangetoond zal worden.

den toestand van vuur in dien van lucht, dan in dien van water overgaat, enz.. Heraclitus van Epheze hield staande dat het vuur het eene beginsel is dat aan alle verschijnselen in de Natuur ten grondslag ligt. Het verstand, dat het Heelal beweegt, is vuur, en vuur is verstand. En terwijl Anaximenes hetzelfde zeide van lucht, en Thales van Milete (600 jaar v. Chr.) van water, verzoent de Esoterische Leer al deze wijsgeeren door aan te toonen dat, hoewel ieder hunner gelijk had, geen der stelsels volledig was. [106]

STANZA III. — *Vervolg.*

8. WAAR WAS DE KIEM, EN WAAR WAS NU DE DUISTERNIS? WAAR IS DE GEEST VAN DE VLAM DIE IN UW LAMP BRANDT, O LANOE? DE KIEM IS DAT, EN DAT IS LICHT, DE WITTE SCHITTERENDE ZOON VAN DEN DUISTEREN VERBORGEN VADER.

Het antwoord op de eerste vraag, aangeduid door de tweede, die het antwoord van den leeraar aan den leerling is, bevat in een enkelen zin een der meest essentieele waarheden van de Occulte Wijsbegeerte. Het wijst op het bestaan van dingen, voor onze stoffelijke zinnen onwaarneembaar, die van veel grooter belang, werkelijker en meer blijvend zijn dan die, welke een beroep doen op de zinnen zelve. Vóór de Lanoe kan hopen het transcendentaal metafysische vraagstuk te begrijpen, dat in de eerste vraag is vervat, moet hij de tweede kunnen beantwoorden; terwijl het antwoord zelf, dat hij op de tweede geeft, hem den sleutel zal geven tot het juist beantwoorden van de eerste vraag.

In de Sanskritsche Toelichting op deze Stanza worden velerlei uitdrukkingen gebruikt voor het verborgen en ongeopenbaarde Beginsel. In de oudste handschriften der Indische letterkunde heeft die Ongeopenbaarde Abstracte Godheid geen naam. Gewoonlijk wordt zij "Dat" genoemd (Tad, in het Sanskrit), en beteekent al wat is, geweest is, of zijn zal, of als zoodanig door het menschelijke verstand kan worden verstaan.

Naast dergelijke benamingen — natuurlijk slechts gegeven in de Esoterische Wijsbegeerte — zooals de "Onpeilbare Duisternis", de

"Wervelwind", enz. wordt het ook genoemd: "Het van den Kâla-hansa", de "Kâla-ham-sa", en zelfs de "Kâli Hamsa" (Zwarte Zwaan). Hier zijn de *m* en de *n* onderling verwisselbaar, en beide klinken als de Fransche neusklank *an* of *am*. Evenals in het Hebreeuwsch beteekent ook in het Sanskrit menige geheimzinnige heilige naam voor het profane oor niets meer dan een gewoon en dikwijls plat woord, omdat hij anagrammatisch of op andere wijze verborgen is. Dit is juist het geval met het woord Hansa, of Hamsa. Hamsa staat gelijk met "A-ham-sa", drie woorden die beteekenen: "Ik ben Hij"; en, weer op een andere wijze verdeeld, wordt het gelezen: "So-ham", "Hij [is] Ik". Voor dengene die de taal der Wijsheid verstaat, is in dit enkele woord de algemeene geheimenis vervat, de leer der identiteit van het menschelijke met het goddelijke wezen. Vandaar het beeld en de allegorie van Kâlahansa (of Hamsa) en de naam Hamsa-wâhana, "hij die den Hamsa als zijn voertuig gebruikt", die aan
[107] Brahma (onzijdig) en later aan den mannelijken Brahmâ gegeven is. Hetzelfde woord kan ook gelezen worden: "Kâlaham-sa", of "Ik ben Ik in de eeuwigheid van den tijd", overeenkomende met het Bijbelsche, of beter Zoroastrische: "Ik ben die Ik ben". Dezelfde leer wordt in de *Kabbalah* gevonden, waarvan het volgende uittreksel uit een onuitgegeven handschrift van den geleerden Kabbalist S. Liddell Mc.Gregor Mathers getuigt.

De drie voornaamwoorden הוא, אתה, אני, Hua, Ateh, Ani—Hij, Gij, Ik—worden in de Hebreeuwsche Kabbalah gebruikt om de denkbeelden van Macroprosopus en Microprosopus te symboliseeren. Hua, "Hij" wordt toegepast op den verborgen en geheimen Macroprosopus; Ateh "Gij", op den Microprosopus en Ani "Ik" op dezen wanneer Hij sprekend voorgesteld wordt. (Zie *Lesser Holy Assembly*, 204 *e. v.*) Opgemerkt dient te worden dat elk dezer namen uit drie letters bestaat, waarvan de letter Aleph (א), A, aan het eind van het eerste woord Hua staat, en aan het begin van Ateh en Ani, als ware het een verbindingsschakel. Maar א, is het symbool van de Eenheid en mitsdien van het onveranderlijke Goddelijke denkbeeld, dat door al deze werkt. Maar achter de א, in den naam Hua staan de letters ו en ה, de symbolen der getallen Zes en Vijf, het Mannelijke en het Vrouwelijke, het Hexagram en het Pentagram. Ook zijn de getallen van deze drie woorden Hua, Ateh, Ani, 12, 406 en 61, welke door de Kabbalah van de Negen Kamers, die een vorm van den exegetischen regel der Temura is, samengevat worden in de sleutelgetallen 3, 10 en 7.

Het is nutteloos te beproeven het mysterie ten volle te verklaren. Materialisten en de mannen der moderne wetenschap zullen het nooit begrijpen, omdat men, om er een heldere opvatting van te

verkrijgen, vóór alles de vooropstelling moet toelaten van eene algemeen verspreide, alomtegenwoordige Godheid in de Natuur; ten tweede de geheimenis der electriciteit in haar ware wezen moet hebben gepeild; en ten derde moet erkennen dat de mensch op het aardsche gebied het zevenvoudige symbool is van de Eene Groote Eenheid, den Logos, die Zelf het teeken met de zeven klinkers is, de Adem gekristalliseerd tot het Woord [1]). Wie aan dit alles gelooft, moet ook nog gelooven aan de veelvoudige combinatie der zeven planeten van het occultisme en van de *Kabbalah*, met de twaalf teekens van den dierenriem, en, evenals wij, aan elke planeet en elk sterrebeeld een invloed toekennen, die, naar de woorden van Ely Star (een Fransch astroloog) "daaraan eigen is, hetzij weldadig of slecht, en wel afhankelijk van den planeetgeest die haar regeert en die, op zijne beurt, in staat is menschen en dingen, die met hem in harmonie bevonden zijn en waarmede hij eenige verwantschap heeft, te beïnvloeden". Om deze redenen, en omdat weinigen het voorgaande gelooven, is wat thans gegeven kan worden: dat in beide gevallen het symbool van Hamsa (hetzij Ik, Hij, Gans of Zwaan) een belang- [108]
rijk zinnebeeld is; onder andere voorstellende Goddelijke Wijsheid, Wijsheid in Duisternis buiten het bereik der menschen. Voor alle exoterische doeleinden is Hansa, zooals ieder Hindoe weet, een fabelvogel, die, toen hem (in de allegorie) met water vermengde melk als voedsel gegeven werd, deze van elkander scheidde, de melk opdronk en het water liet staan, aldus inwonende wijsheid toonend — daar melk symbolisch voor geest staat en water voor stof.

Dat deze allegorie zeer oud is en van de allervroegste archaïsche periode dagteekent, wordt bewezen doordien in het *Bhâgawata Purâna* melding gemaakt wordt van zekere kaste, genaamd Hamsa of Hansa, die de "eene kaste" *par excellence* was, toen er, ver terug in de nevelen van een vergeten verleden, onder de Hindoes slechts "Eene Weda, Eene Godheid, Eene Kaste" was. Ook is er in de Himâlaya's

---

[1]) Dit komt opnieuw overeen met de leer van Fichte en van Duitsche Pantheïsten. Eerstgenoemde vereert Jezus als de groote leeraar, die de eenheid van den menschelijken geest met den Goddelijken Geest of Algemeen Beginsel (de Adwaita leer) nadrukkelijk voorstond [1a]. Het is moeielijk om in de Westersche metaphysica een enkele beschouwing te vinden, waarop de archaïsche Oostersche wijsbegeerte niet reeds vooruitgeloopen is. Van Kant tot Herbert Spencer is alles in het algemeen een meer of min verbasterde echo van de Dwaita, Adwaita en Wedântijnsche leeringen.

[1a] inculcated.

een keten, in de oude boeken beschreven als ten Noorden van den Berg Meroe gelegen, Hamsa genaamd, die verband houdt met gebeurtenissen, behoorende tot de geschiedenis van godsdienstige mysteriën en inwijdingen. Waar Kâlahansa in de exoterische teksten en vertalingen der Orientalisten voor het Voertuig van Brahmâ-Prajâpati gehouden wordt, is dat volkomen foutief. Brahman, de onzijdige, wordt door hen Kâla-hansa genoemd, en Brahmâ de mannelijke, Hansa-wâhana, omdat, en terecht, "zijn voertuig een zwaan of een gans is" [1]). Dit is een zuiver exoterische uitlegging [1*]. Wanneer, esoterisch en logisch geredeneerd, Brahma, het oneindige, alles is wat de Orientalisten beschrijven, en, in overeenstemming met de Wedântijnsche teksten, een abstracte godheid is, op geen enkele wijze gekarakteriseerd door het toekennen van eenigerlei menschelijk attribuut, en terzelfder tijd beweerd wordt dat hij, of het, "Kâlahansa" genoemd wordt — hoe kan het dan ooit het Wâhan van Brahmâ, den geopenbaarden eindigen god worden? Juist het tegenovergestelde is het geval. De "Zwaan of Gans" (Hansa) is het symbool van de mannelijke of tijdelijke godheid, Brahmâ, de uitstraling van den oorspronkelijken Straal, die zich anders niet in het Heelal zoude kunnen openbaren, daar het zelf bij tegenstelling eene uitstraling der Duisternis is — tenminste voor ons menschelijk verstand. Derhalve is het Brahmâ, die Kâlahansa is, en de Straal, Hansawâhana.

Wat het aldus gekozene vreemde symbool aangaat, zoo is het evenzeer rijk van inhoud [2*], daar de ware mystieke beteekenis het denkbeeld van de Algemeene Baarmoeder is, voorgesteld door de Oerwateren der Diepte, of wel dat van het openen voor de ontvangenis, en diensvolgens voor het uittreden, van dien Eenen Straal (den Logos), die in zich de andere Zeven Voortbrengende Stralen of Machten (de Logoï of Bouwers) bevat. Vandaar dat de Rozekruisers den [109] watervogel — hetzij een zwaan of een pelikaan [2]) — met zeven jongen, tot symbool gekozen hebben, wat in elk land gewijzigd en aan den godsdienst aangepast werd. Ain Soph wordt in het *Boek der Getal-*

[1]) Vergelijk Dowsons *Dictionary of Hindû Mythology*, blz. 57.

[2]) Het doet er niet toe of de soort van den vogel *cygnus*, *anser* of *pelecanus* is, daar die een watervogel is die op het water drijft of beweegt als de Geest, en dan uit die wateren te voorschijn treedt om andere wezens te baren. Dit is juist de ware beteekenis van het symbool van den achttienden Graad van het Rozekruis, hoewel het later poëtisch omgezet werd in het moederlijk gevoel van de pelikaan, die zich de borst openrijt om de zeven jongen met eigen bloed te voeden.

[1*] gloss. [2*] suggestive.

ten [1]) de "Vurige Ziel van den Pelikaan" genoemd. Bij elk manwantara als Nârâyana, of Swâyambhuwa, de Zelfbestaande, verschijnend, en in het Wereldei dringend, treedt hij aan het eind der goddelijke incubatie daaruit te voorschijn als Brahmâ, of Prajâpati, de voorvader van het toekomstige Heelal, tot hetwelk hij zich uitzet. Hij is Purusha (Geest), maar hij is ook Prakriti (Stof). Daarom wordt het Prajâpati eerst na zich in twee helften — Brahmâ-Wach (de vrouwelijke) en Brahmâ-Wiraj (de mannelijke) — te hebben gedeeld, de mannelijke Brahmâ.

STANZA III. — *Vervolg.*

9. LICHT IS KOUDE VLAM, EN VLAM IS VUUR, EN VUUR BRENGT WARMTE VOORT, DIE WATER GEEFT — HET LEVENS-WATER IN DE GROOTE MOEDER [2]).

Men zij indachtig dat de woorden "Licht", "Vlam" en "Vuur" door de vertalers aan het spraakgebruik der oude "Vuurwijsgeeren"[3]) ontleend zijn, ten einde de beteekenis der in het oorspronkelijke gebruikte archaïsche uitdrukkingen en symbolen duidelijker weer te geven. Anders zouden zij voor een Europeesch lezer volkomen onbegrijpelijk gebleven zijn. Voor een beoefenaar van het occulte zullen deze uitdrukkingen echter duidelijk genoeg zijn.

Deze alle — "Licht", "Vlam", "Koude", "Vuur", "Hitte", "Water" en "Levenswater", — zijn op ons gebied de nakomelingschap, of, zooals een modern natuurkundige zeggen zoude, de correlaties van electriciteit. Een machtig woord, en een nog machtiger symbool! Heilige verwekker van een niet minder heilig nageslacht; van Vuur — den

---

[1]) De reden waarom Mozes verbiedt den pelikaan en den zwaan te eten (*Deuteronomium* XIV: 16, 17), die hij onder de onreine vogels rangschikt, en toestaat "den grooten sprinkhaan, en den solham, en den hargol, en den hagab naar zijnen aard" (*Leviticus* XI: 22) te eten, is zuiver physiologisch en heeft slechts in zooverre met mystieke symboliek te maken, dat het woord "onrein", evenals elk ander woord, niet letterlijk moet worden opgevat, want het is, evenals de overige, esoterisch en kan evengoed "heilig" beteekenen of ook niet. Het is een zeer diepzinnige sluier in verband met zekere bijgeloovigheden, b.v. die van het Russische volk, dat de duif niet als voedsel wil gebruiken — niet omdat zij "onrein" is, maar omdat de "Heilige Geest" onder de gedaante van een duif verschenen heet te zijn.

[2]) Chaos.

[3]) Niet de Middeleeuwsche Alchemisten, maar de Magi en Vuuraanbidders, aan wie de Rozekruisers, of de Wijsgeeren *per ignem*, de opvolgers der Theurgen, al hunne denkbeelden ontleenden omtrent het Vuur, als een mystiek en goddelijk element.

[110] schepper, den onderhouder en verdelger; van Licht — het inwezen van onze goddelijke voorvaderen; van Vlam — de ziel der dingen, Electriciteit, het Eene Leven, op de bovenste trede van het Zijn, en de Astrale Vloeistof, het Athanor der Alchemisten, op de laagste; God en Duivel, Goed en Kwaad.

Waarom wordt nu het Licht "Koude Vlam" genoemd? In de orde der Cosmische Ontwikkeling (zooals de occultisten die leeren) wordt de kracht, die de stof na hare eerste vorming tot atomen in beweging stelt, op ons gebied door Cosmische Warmte voortgebracht, en vóór dien tijd bestond er geen Cosmos in den zin van ontbonden stof. De eerste Oerstof, eeuwig en gelijkelijk eeuwig[1*] met de Ruimte "*die geen begin noch einde heeft* [*is*] *noch warm, noch koud, maar van haar eigen bijzonderen aard*" zegt de Toelichting. Warmte en Koude zijn betrekkelijke eigenschappen en behooren tot de gebieden der geopenbaarde werelden, die alle voortkomen uit de geopenbaarde Hyle, die, in haar volstrekt sluimerend aanzicht, als de "Koude Maagd" aangeduid wordt, en, wanneer zij tot leven is ontwaakt, als de "Moeder". De oude Westersche mythen omtrent Cosmogenie zeggen dat er aanvankelijk slechts koude mist (de Vader) en het vruchtbare slijk (de Moeder, Ilus of Hyle) bestonden, waaruit de Wereldslang (Stof) te voorschijn kroop[1]). Oerstof derhalve is, voordat zij van het gebied van het nimmer-openbarende uittreedt en door den impuls van Fohat tot de trilling van handeling ontwaakt, slechts "een koude straling, kleurloos, vormloos, smakeloos en zonder eenige hoedanigheid, noch aanzicht". Zoo zijn zelfs ook haar eerstgeborenen, de "Vier Zonen", die "Een zijn en Zeven worden", de Wezens, naar welker eigenschappen en namen de oude Oostersche occultisten namen gegeven hebben aan die vier van de zeven oorspronkelijke "Krachtmiddelpunten", of Atomen, die zich later tot de groote Cosmische "Elementen" ontwikkelen, thans verdeeld in de ongeveer zeventig aan de wetenschap bekende onderelementen. De vier "Oorspronkelijke Naturen" der eerste Dhyân Chohans zijn de (bij gebrek aan betere uitdrukkingen) zoogenaamde Âkâshische, Etherische, Waterige en Vurige. In de terminologie van het praktisch occultisme komen zij overeen met de wetenschappelijke omschrijving van gassen, welke — om zoowel aan occultisten als aan leeken een helder beeld te

[1]) *Isis Unveiled*, I. 146.

[1*] coëval.

geven — kunnen worden omschreven met parahydrogenisch [1]), paraoxygenisch, oxyhydrogenisch en ozonisch, of wellicht nitrozonisch; laatstgenoemde krachten of gassen (in het occultisme bovenzinnelijke, maar toch atomische substanties) hebben de meeste uitwerking en zijn het werkzaamst, wanneer zij op het gebied der grover versplitste stof kracht mededeelen. Deze elementen zijn èn electropositief en electronegatief. Deze en nog vele anderen zijn waarschijnlijk de ontbrekende schakels der scheikunde. Zij zijn onder andere namen bekend in de Alchemie en aan Occultisten die phenomena teweegbrengende krachten uitoefenen. Door met behulp van het Astrale Vuur de "Elementen" op zekere wijze te verbinden en weder te verbinden of ze te scheiden, worden de grootste phenomena teweeggebracht. [111]

STANZA III. — *Vervolg.*

10. VADER-MOEDER SPINNEN EEN WEB, WELKS BOVENEINDE BEVESTIGD IS AAN GEEST [2]), HET LICHT DER EENE DUISTERNIS, EN HET BENEDENEIND AAN HAAR SCHADUWEINDE, STOF [3]); EN DIT WEB IS HET HEELAL, GESPONNEN UIT DE TWEE ZELFSTANDIGHEDEN DIE TOT EEN GEMAAKT ZIJN, DIE SWABHÂWAT IS.

In de *Mândukya-Upanishad* [4]) staat: "Evenals een spin haar web uitwerpt en weder intrekt, evenals kruiden uit den grond spruiten .... zoo komt het Heelal van den onvergankelijke", Brahmâ, want de "Kiem van onbekende Duisternis" is het materiaal waaruit alles groeit en ontwikkelt, "als het web uit de spin, als schuim uit het water", enz.. Dit is alleen aanschouwelijk en waar, wanneer de uitdrukking Brahmâ, de "Schepper", afgeleid wordt van den wortel *brih*, vermeerderen of uitzetten. Brahmâ "zet uit" en wordt het Heelal, dat uit zijn eigen substantie geweven is. Hetzelfde denkbeeld is op schoone wijze uitgedrukt door Goethe, die zegt:

So schaff' ich am sausenden Webstuhl der Zeit,
Und wirke der Gottheit lebendiges Kleid.

---

[1]) "Para" beduidt boven, buiten.
[2]) Purusha.
[3]) Prakriti.
[4]) I, 1. 7.

STANZA III. — *Vervolg.*

11. HET [1]) ZET UIT, WANNEER DE VUUR-ADEM [2]) ER OP GERICHT IS; HET TREKT SAMEN WANNEER DE ADEM DER MOEDER [3]) HET AANRAAKT. DAN GAAN DE ZONEN [4]) UITEEN EN VERSPREIDEN ZICH OM IN DEN SCHOOT HUNNER MOEDER WEER TE KEEREN AAN HET EIND VAN DEN GROOTEN DAG EN WEDEROM ÉÉN MET HAAR TE WORDEN. WANNEER HET [5]) AFKOELT, WORDT HET STRALEND. ZIJNE ZONEN ZETTEN UIT EN TREKKEN SAMEN DOOR HUN EIGEN ZELF EN HART; ZIJ OMVATTEN HET ONEINDIGE.

Het uitzetten van het Heelal onder den "Vuur-Adem" is vol beteekenis, wanneer het beschouwd wordt in het licht van den tijdkring des vuurnevels, waarover de huidige wetenschap zooveel spreekt en waarvan zij in werkelijkheid zoo weinig weet.

Groote hitte doet de samengestelde elementen uiteenvallen en lost [112] de hemellichamen in hun Oorspronkelijke Eene Element op, zegt de Toelichting.

"Eenmaal in zijn oorspronkelijk bestanddeel uiteengevallen, zal een lichaam, door binnen de aantrekking of het bereik van een brandpunt of middelpunt van warmte [*energie*] *te komen, zooals er vele in de ruimte heen en weer worden gevoerd — hetzij dat lichaam levend is of dood — verdampt worden, en in "den Schoot der Moeder" worden gehouden, totdat Fohat, eenige der klompen van Cosmische Stof* [*nevelvlekken*] *verzamelend, het door zijn aandrang opnieuw in beweging stelt, de noodige warmte ontwikkelt en het dan zijn eigen nieuwen groei doet volgen.*

Het uitzetten en samentrekken van het "Web" — *d. w. z.* de wereldstof, of atomen, — drukt hier de polskloppende beweging uit, want datgene, wat de algemeene trilling van atomen veroorzaakt, is de regelmatige samentrekking en uitzetting van den oneindigen en oeverloozen Oceaan, van wat wij het door Swabhâwat uitgestraalde noumenon der Stof mogen noemen. Het wijst echter nog op iets anders. Het bewijst dat de ouden bekend waren met datgene waarover thans vele geleerden, en in het bijzonder sterrekundigen, zich het hoofd breken — de oorzaak van het eerste gloeien der materie, of wereldstof, de

---

[1]) Het Web.
[2]) De Vader.
[3]) De Wortel van Stof.
[4]) De Elementen met hun verschillende Krachten, of Intelligenties.
[5]) Het Web.

paradox van door afkoelende samentrekking voortgebrachte warmte, en dergelijke cosmische raadselen meer — want het wijst er onmiskenbaar op dat de ouden kennis bezaten omtrent dergelijke verschijnselen. "*Er is in ieder atoom innerlijke en uiterlijke warmte*", zeggen de handschriften van toelichtingen tot welke schrijfster toegang had, "*de Adem van den Vader* [*Geest*], *en de Adem* [*of Warmte*] *der Moeder* [*Stof*]", en zij geven verklaringen die aantoonen dat de huidige theorie omtrent de uitdooving der zonnevuren tengevolge van warmteverlies door uitstraling, eene dwaling is. Zelfs naar de geleerden erkennen is die meening foutief. Want zooals Professor Newcomb verklaart[1]), "een gasachtig lichaam trekt samen door warmteverlies, en de door de samentrekking veroorzaakte warmte is grooter dan die, welke het moest afstaan om de samentrekking te veroorzaken". Deze paradox, dat een lichaam warmer wordt, naarmate het door afkoeling meer inkrimpt, heeft tot langdurige redetwisten geleid. De overmaat van warmte, zoo wordt gezegd, gaat door uitstraling verloren, en aan te nemen dat de temperatuur bij constanten druk niet *pari passu* daalt met de volumevermindering, is de wet van Charles over het hoofd zien. Het is waar dat samentrekking warmte doet ontstaan, maar samentrekking (door afkoeling) is niet bij machte de geheele hoeveelheid warmte te ontwikkelen die op zeker oogenblik in de massa aanwezig is, noch zelfs om een lichaam op standvastige temperatuur te houden, enz.. Professor Winchell tracht de paradox — die metterdaad slechts schijnbaar is, zooals J. Homer Lane[2]) bewezen heeft, op te lossen door heen te wijzen naar "iets anders dan warmte". "Kan het niet", zoo vraagt hij, "eenvoudig eene [113] onderlinge afstooting der moleculen zijn, die wisselt overeenkomstig de eene of andere wet van afstand?"[3]) Doch zelfs hiermede zal men zich niet kunnen vereenigen, tenzij "iets anders dan warmte" aangeduid wordt met: "Oorzaaklooze Warmte", den "Vuuradem", de allesscheppende Kracht *plus* Volstrekt Verstand, hetgeen de natuurwetenschap waarschijnlijk niet zal aannemen.

Hoe het ook zijn moge, de lezing dezer Stanza bewijst dat zij, in weerwil van hare archaïsche wijze van uitdrukking, wetenschappelijker is dan de huidige wetenschap zelve.

---

[1]) *Popular Astronomy*, blz. 507, 508.
[2]) *American Journal of Science*, July 1870.
[3]) Winchell, *World-Life*, blz. 83 85.

STANZA III. — *Slot.*

12. DAN ZENDT SWABHÂWAT FOHAT OM DE ATOMEN TE HARDEN. ELK [1]) IS EEN DEEL VAN HET WEB [2]). DEN "ZELF-BESTAANDEN HEER" [3]) ALS EEN SPIEGEL WEERKAATSEND, WORDT ELK OP ZIJNE BEURT EENE WERELD [4]).

Fohat verhardt de Atomen; *d. w. z.* hij verstrooit de "Atomen" of Oerstof, door er energie in te storten. "*Hij verstrooit zichzelven door de Stof in Atomen te verstrooien*".

De denkbeelden van het Algemeene Denkvermogen[1*] worden door Fohat op de Stof afgedrukt. Een zwak denkbeeld van den aard van Fohat kan door de uitdrukking "Cosmische Electriciteit" worden verkregen, die er somtijds op toegepast wordt; maar in dit geval moeten bij de algemeen bekende eigenschappen der Electriciteit nog andere gevoegd worden, waaronder verstandelijkheid. Het is van belang op te merken dat de Moderne Wetenschap tot de gevolgtrekking gekomen is dat alle hersenwerkzaamheid [2*] vergezeld gaat van electrische verschijnselen.

STANZA IV.

1. .... LUISTERT, GIJ ZONEN DER AARDE, NAAR UW ONDERRICHTERS — DE ZONEN DES VUURS (*a*). VERNEEMT DAT ER NOCH EERSTE, NOCH LAATSTE IS; WANT ALLES IS EEN GETAL, VOORTGEKOMEN UIT GEEN-GETAL (*b*).

(*a*) De uitdrukkingen, "de Zonen des Vuurs", de "Zonen van den Vuurnevel", en dergelijke, vereischen verklaring. Zij staan in verband met een groote oorspronkelijke en algemeene geheimenis, en het is niet gemakkelijk dat duidelijk te maken. Er is een plaats in de *Bhagawadgîtâ*, waar Krishna, zinnebeeldig en esoterisch sprekend, zegt:

---

[1]) Der Atomen.

[2]) Het Heelal.

[3]) Het Oorspronkelijke Licht.

[4]) Dit wordt gezegd met het feit voor oogen dat de vlam van een vuur onuitputtelijk is en dat de lichten van het gansche Heelal met een gewone kaarsvlam zouden kunnen worden aangestoken zonder de vlam te verminderen.

[1*] Mind.

[2*] Cerebration and brain activity.

"De tijd [voorwaarden] waarin de Eenmakers heengaan [uit dit leven], niet tot terugkeer komen [weder geboren worden] en evenzoo tot terugkeer komen [opnieuw geboren worden], dien tijd zal ik u verklaren ..... Vuur, licht, dag, de lichte [voorspoedige] maandhelft, de zes maanden noorderzonneloop — hierin heengegaan (stervend) gaan de menschen die Brahmâ kennen [Yogis] tot Brahma. Rook, nacht, evenzoo de donkere [onvoorspoedige] maandhelft, de zes maanden zuiderzonneloop — alś de Eenmaker hierin het maanlicht verkrijgt [of woonplaats, ook het Astrale Licht], keert hij terug [wordt opnieuw geboren]. Want het lichte en het donkere, deze worden voor de eeuwige paden der wereld [of Groote Kalpa (Eeuw)] gerekend; langs het eene komt hij tot niet-wederkeer, langs het andere keert hij terug" [1]). [114]

Nu zijn deze uitdrukkingen "vuur", "vlam", "dag", "de lichte maandhelft", enz. "rook", "nacht", enz., die alleen naar het eind van het Pad der Maan voeren, onbegrijpelijk zonder kennis van Esoteriek. *Zij zijn alle namen van verschillende godheden*, die aan het hoofd staan van cosmisch-psychische Krachten. Dikwijls spreken wij van de Hiërarchie der "Vlammen", van de "Zonen des Vuurs" enz. Shankarâchârya, de grootste esoterische Meester van Indië, zegt dat Vuur eene godheid beteekent, die heerscht over den Tijd (Kâla). De bekwame vertaler der *Bhagawadgîtâ*, Kâshinâth Trimbak Telang, M. A., van Bombay, erkent dat hij "geen helder begrip heeft van de beteekenis dezer verzen". Voor iemand die de occulte leer kent, schijnt deze daarentegen volkomen duidelijk te zijn. Met deze verzen staat de mystieke beteekenis der zonne- en maan-symbolen in verband. De Pitris zijn Maangoden en onze Voorvaderen, omdat zij den *stoffelijken mensch geschapen hebben*. De Agnishwatta's, de Kumâra's (de zeven mystieke Wijzen) zijn Zonnegoden, hoewel mede Pitris; en deze zijn de "Vormers van den *Innerlijken* Mensch". Zij zijn de "Zonen des Vuurs", omdat zij in de Geheime Leer de eerste Wezens zijn die "Verstand" genoemd worden, ontwikkeld uit het Oorspronkelijke Vuur. "De Heer .... is een verterend Vuur" [2]). De openbaring van den Heere Jezus ..... met de Engelen Zijner kracht; met vlammend vuur .... [3]). De Heilige Geest daalde op de Apostelen neer als "verdeelde tongen als van vuur" [4]); Wishnoe zal, als de laat-

[1]) Hoofdstuk VIII, 23—26. blz. 67 vertaling Dr. J. W. Boissevain. De tusschen haakjes geplaatste uitdrukkingen komen in de Secret Doctrine voor, afkomstig uit de Engelsche Vertaling van Telang, blz. 80. *(Noot van den Vertaler).*

[2]) *Deuteronomium*, IV: 24.

[3]) *Tessalonicensen*, (Tweede Brief) I: 7, 8.[1*]

[4]) *Handelingen*, II: 3.

[1*] De vertaling naar den Engelschen tekst luidt als volgt: De Heer zal worden geopenbaard .... met zijn machtige engelen in vlammend vuur. *(Noot van den Vertaler).*

ste Awatâra, op het Witte Paard Kalkî, wederkomen te midden van vuur en vlammen, en Sosiosh zal ook op een Wit Paard neerdalen in een "wervelwind van vuur". "En ik zag den Hemel geopend en ziet een wit paard, en Die op hetzelve zat .... en Zijn naam wordt genoemd het Woord Gods" [1]) te midden van vlammend Vuur. Vuur is Æther in den zuiversten vorm, en wordt daarom niet als stof beschouwd, maar is de eenheid van Æther — de tweede geopenbaarde [115] godheid — in zijn algemeenheid. Er zijn echter twee "Vuren", en in de occulte leeringen wordt er onderscheid tusschen gemaakt. Het eerste, of het zuiver *vormlooze* en *onzichtbare* Vuur, verborgen in de *Centrale Geestelijke Zon* wordt (metafysisch) Drievoudig genoemd; terwijl het Vuur van den Geopenbaarden Cosmos zevenvoudig is, zoowel in het Heelal als in ons Zonnestelsel. "*Het Vuur van Kennis verbrandt alle handeling op het gebied van begoocheling*" zegt de Toelichting. "*Daarom worden zij die het verworven hebben en bevrijd zijn, "Vuren" genoemd*". Sprekend van de *zeven* zinnen, gesymboliseerd door Hotris, of Priesters, zegt Nârada in de *Anugîtâ:* "Aldus zijn deze zeven [zinnen, smaak en reuk en kleur en geluid enz.] de oorzaken van bevrijding", en de vertaler voegt er bij: "Het is juist van deze zeven dat het Zelf moet worden bevrijd. Ik [in de zinsnede: "Ik ben . . . . . beroofd van eigenschappen"] moet het Zelf beteekenen, niet de Brâhmaan die spreekt" [2]).

(*b*) De uitdrukking "alles is Een Getal, voortgekomen uit Geen-Getal", heeft wederom betrekking op die algemeene en wijsgeerige leerstelling, die zooeven verklaard werd in de toelichting op Shloka 4 van Stanza III. Datgene wat volstrekt is, is natuurlijk Geen-Getal, maar in zijn latere beteekenis vindt het toepassing zoowel in Ruimte als in Tijd. Het beteekent dat niet alleen iedere uitbreiding [1*] van tijd deel uitmaakt van een grootere uitbreiding tot aan den meest onbepaald verlengden duur toe, dien het menschelijk verstand bevatten kan, maar ook dat geen geopenbaard ding anders kan worden gedacht dan als een deel van een geheel; de geheele samenvatting is het Eene Geopenbaarde Heelal, dat voortkomt uit het Ongeopenbaarde of Volstrekte — genaamd Niet-Zijn, of "Geen-Getal", om het te onderscheiden van het Zijn, of het "Eene Getal".

---

[1]) *Openbaring*, XIX: 11—13.

[2]) Telang's Vertaling *Sacred Books of the East*, VIII. 278.

[1*] Increment.

STANZA IV. — *Vervolg.*

2. VERNEEMT WAT WIJ, DIE AFSTAMMEN VAN DE OER-ZEVEN, WIJ, DIE GEBOREN ZIJN VAN DE OER-VLAM, VERNOMEN HEBBEN VAN ONZE VADEREN . . . . . .

Dit wordt in Boek II verklaard, en de uitdrukking "Oervlam" bevestigt het gezegde in de eerste paragraaf der voorafgegane Toelichting op Stanza IV.

Het onderscheid tusschen de "Oer" en de volgende Zeven Bouwers is, dat eerstgenoemden de Straal zijn en de onmiddellijke uitstraling der eerste "Heilige Vier", de Tetraktys, dat wil zeggen, de eeuwiglijk Zelfbestaande Eene — let wel, eeuwig in *wezen*, niet in openbaring, [116] en verschillend van den Eenen Algemeenen. Sluimerend gedurende Pralaya en werkzaam gedurende Manwantara, komen de "Oorspronkelijken" voort uit "Vader-Moeder" (Geest-Hyle of Ilus); terwijl de andere Geopenbaarde Vierheid en de Zeven uit de Moeder alleen voortkomen. Het is deze laatste die de onbevlekte Moedermaagd is, die overschaduwd, niet bevrucht, wordt door de Algemeene Geheimenis — wanneer zij uit haar toestand van Laya, of onversplitstheid te voorschijn treedt. In werkelijkheid zijn zij natuurlijk alle één, maar hunne aanzichten zijn verscheiden op de verschillende gebieden van het zijn.

De eerste Oorspronkelijken zijn de hoogste Wezens op de ladder van het Zijn. Zij zijn de Aartsengelen van het Christendom, zij die weigeren te scheppen, of liever zich te vermenigvuldigen — zooals Michaël in laatstbedoeld stelsel, en zooals de oudste "Verstand-geboren Zonen" van Brahmâ (Wedhâ's) deden.

STANZA IV. — *Vervolg.*

3. UIT DE FELUITBLINKING VAN LICHT — DEN STRAAL DER EEUWIGE DUISTERNIS — ONTSPRONGEN DE WEDER ONTWAAKTE VERMOGENS[1]) IN DE RUIMTE; DE EEN UIT HET EI, DE ZES EN DE VIJF (*a*). TOEN DE DRIE, DE EEN, DE VIER, DE EEN, DE VIJF — DE TWEEMAAL ZEVEN, HET GEHEEL (*b*). EN DEZE ZIJN DE INWEZENS, DE VLAMMEN, DE ELEMENTEN, DE BOUWERS, DE GETALLEN (*c*), DE

[1]) Dhyân Chohans.

ARÛPA[1]), DE RÛPA[2]) EN DE KRACHT OF GODDELIJKE MENSCH — HET GEHEEL. EN VAN DEN GODDELIJKEN MENSCH ZIJN UITGEVLOEID DE VORMEN, DE VONKEN, DE HEILIGE DIEREN (*d*), EN DE BOODSCHAPPERS DER HEILIGE VADÈREN[3]) BINNEN DE HEILIGE VIER[4]).

(*a*) Dit heeft betrekking op de Heilige Wetenschap der Getallen; zoo heilig inderdaad en zoo belangrijk voor de studie van het occultisme, dat het onderwerp, zelfs in een groot werk als het onderhavige, ternauwernood kan worden aangeroerd. De geheimenis van het geheele Heelal is gebouwd op de Hiërarchieën en de juiste aantallen dezer Wezens — (voor ons) meestal onzichtbaar, behalve in zeer zeldzame gevallen. De Kumâra's bijvoorbeeld, worden de "Vier" genoemd, hoewel hun aantal in werkelijkheid zeven bedraagt — omdat Sanaka, Sananda, Sanâtana en Sanatkumâra die voortkwamen uit het "viervoudige geheimenis", de hoofd Waidhâtra's (hun familienaam) zijn. Om het geheel duidelijker te maken moeten wij ons om voor- [117]
beelden wenden tot leerstellingen, die aan enkele onzer lezers meer bekend zijn, namelijk de Brâhmaansche.

Hiranyagarbha is volgens *Manoe* Brahmâ, de eerste *mannelijke*, door de onwaarneembare Oorzaaklooze Oorzaak gevormd tot "een Gouden Ei, stralend als de Zon", zooals de *Hindu Classical Dictionary* zegt, daar Hiranyagarbha beteekent Gouden, of beter, Stralende Baarmoeder, of Ei. De beteekenis klopt minder gelukkig met de omschrijving "mannelijk". De esoterische beteekenis van den zin is voorzeker duidelijk genoeg! In den *Rig-Weda* wordt gezegd: "DAT, de eene Heer van alle wezens . . . . . het eene belevendigende beginsel van goden en menschen", ontstond in den beginne in de Gouden Baarmoeder, Hiranyagarbha — die het Wereldei of de Bol van ons Heelal is. Dat Wezen is voorzeker manvrouwelijk, een bewijs daarvoor is de allegorie van Brahmâ, die zich in tweeën splitst en in een zijner helften (de vrouwelijke Wâch) zichzelven als Wirâj schept.

"De Eene uit het Ei, de Zes en de Vijf", leveren het getal 1065 op, de waarde van den Eerstgeborene (later de mannelijke en vrouwelijke Brahmâ-Prajâpati) die overeenkomt met respectievelijk de ge-

---

[1]) Vormloos. [2]) Met Lichamen. [3]) Pitris.

[4]) Het Getal Vier, in de reeks der Occulte getallen voorgesteld door de Tetraktys, het Heilige of Volmaakte Vierkant, is bij de Mystici van alle volkeren en rassen een Heilig Getal. Het heeft een en dezelfde beteekenis in het Brâhmanisme, Boeddhisme, Kabbalisme, en in de Egyptische, Chaldeesche en andere getallenstelsels.

tallen 7 en 14, en 21. De Prajâpati, evenals de Sephiroth, zijn slechts zeven in getal, met inbegrip van de synthetische Sephira der Triade, waaruit zij ontspruiten. Aldus ontstaan uit Hiranyagarbha, of Prajâpati, de Drieëenheid (de oorspronkelijke Wedische Trimûrti, Agni, Wâyu, en Sûrya) de andere zeven, of weer tien, wanneer wij de eerste drie, die in één bestaan en één in drie, afscheiden; alle zijn echter begrepen in dat eene "Opperste" Parama, dat Guhya of "Geheim" genoemd wordt, en Sarwâtman, de "Overziel". *"De zeven Heeren van het Zijn liggen in Sarwâtman verscholen als gedachten in één brein"*. Evenzoo de Sephiroth. Zij zijn òf zeven, tellende van de bovenste Triade af, gekroond door Kether, òf tien — exoterisch. In de *Mahâbhârata* zijn de Prajâpati's 21 in getal, of tien, zes en vijf (1065) driemaal zeven [1]).

(*b*) "De Drie, de Een, de Vier, de Een, de Vijf", stellen te zamen — Tweemaal Zeven, 31415 — de getal-Hiërarchie der Dhyân Chohans van verschillende orden voor, en van de innerlijke of omgrensde [118] wereld [2]). Geplaatst op de grens van den grooten Cirkel, "Niet-Verder", ook de Dhyânipâsha, het "Koord der Engelen" genaamd, het "Koord" dat de wereld der verschijnselen van den noumenalen Cosmos scheidt, die niet binnen het bereik van ons tegenwoordig objectief bewustzijn valt — is dat getal, tenzij vergroot door omzetting en uitzetting, altijd anagrammatisch en Kabbalistisch, 31415, daar het zoowel het getal van den Cirkel als van de mystieke Swastika is, wederom de "Tweemaal Zeven", want in welke richting ook de twee rijen van cijfers geteld worden, hunne som geeft altijd veertien, wanneer cijfer voor cijfer afzonderlijk in dwarse richting opgeteld wordt hetzij van rechts of van links. Wiskundig stellen zij de welbekende wiskundige formule voor dat de verhouding van de middellijn van een cirkel tot den omtrek gelijk is aan 1 : 3,1415, of de waarde van π (pi), zooals men het noemt. Dit stel cijfers moet dezelfde

[1]) In de *Kabbalah* zijn dezelfde getallen, nl. 1065, eene waarde van Jehovah, daar de getallenwaarde der drie letters die zijn naam vormen, Jod, Vau en tweemaal Hé — respectievelijk zijn 10 (י), 6 (ו) en 5 (ה); of wederom driemaal zeven, 21. "Tien is de Moeder der Ziel, want Leven en Licht zijn daarin vereenigd", zegt Hermes. "Want het getal Één is geboren uit den Geest en het getal tien uit de Stof (Chaos, vrouwelijk); de eenheid heeft de tien gemaakt en tien de eenheid". (*Boek der Sleutels*). Door de Temura, de anagrammatische methode der Kabbalah en de kennis van 1065 (21) kan een algemeene wetenschap worden verkregen van den Cosmos en zijne geheimenissen (Rabbi Yogel). De Rabbis beschouwen de getallen 10, 6 en 5 als de heiligste van allen.

[2]) Den lezer kan medegedeeld worden dat een Amerikaansche Kabbalist thans hetzelfde getal voor de Elohim ontdekt heeft. Het kwam tot de Joden uit Chaldea. Zie "Hebrew Metrology"), in *The Masonic Review*, Juli, 1885, Mc.Millan Lodge, No. 141.

beteekenis hebben daar de 1 : 3̇14,159 en wederom 1 : 3,1415927 in de geheime berekeningen uitgewerkt worden om de verschillende tijdkringen en levenstijden van den "Eerstgeborene" uit te drukken, of 311,040,000,000,000 met breuken, en, door een proces waarmede wij thans niet te maken hebben, dezelfde 13415 opleveren. Ook kan worden aangetoond dat Ralston Skinner, de schrijver van *The Source of Measures*, het Hebreeuwsche woord Alhim in dezelfde getalwaarde leest — door, zooals gezegd, de nullen weg te laten en door permutatie — 13514, omdat א (*a*) is 1 : ל (*l*) is 3 (30); ה (*h*) is 5; י (*i*) is 1 (10); en מ (*m*) is 4 (40); en anagrammatisch 31415, zooals door hem verklaard wordt.

Terwijl aldus in de bovenzinnelijke wereld, de Cirkel met het eene Middelpunt geen getal heeft, en Anupâdaka genoemd wordt — ouderloos en zonder getal — want het kan niet binnen het bereik van eenigerlei berekening vallen, is in de geopenbaarde wereld het Wereldei of de Cirkel bevat in de groepen genaamd de Lijn, de Driehoek, de Vijfhoek, de tweede Lijn en het Vierkant, (of 13514); en wanneer het Punt eene Lijn heeft voortgebracht en derhalve een middellijn wordt, die den manvrouwelijken Logos aanduidt, dan worden de cijfers 31415, of een driehoek, eene lijn, een vierkant, een tweede lijn en een vijfhoek. "*Wanneer de Zoon zich van de Moeder scheidt, wordt hij de Vader*", waarbij de middellijn de Natuur beteekent, of het vrouwelijke beginsel. Daarom wordt er gezegd: "*In de Wereld van het Zijn bevrucht het Eene Punt de Lijn, de Maagdelijke Baarmoeder van den Kosmos* [*de eivormige nul*], *en de onbevlekte Moeder baart den Vorm, die alle vormen vereenigt*". Prajâpati wordt de eerste voortbrengende mannelijke genoemd en "de echtgenoot
[119] zijner moeder"[1]). Dit geeft den grondtoon van alle latere "Goddelijke Zonen" van "Onbevlekte Moeders". Het wordt krachtig bevestigd door het beteekenisvolle feit dat Anna, de naam der Moeder van de Maagd Maria, die thans door de Roomsch Katholieke Kerk voorgesteld wordt als hare dochter op onbevlekte wijze te hebben gebaard, ("Maria zonder zonde ontvangen"), afgeleid is van het

[1]) In Egypte vinden wij dezelfde uitdrukking. Mout beteekent onder andere "Moeder" en toont het karakter dat haar in de triade van dat land werd toegekend. Zij was evenzeer de moeder als de vrouw van Ammon, van welken god een der voornaamste titels was "de echtgenoot zijner moeder". De godin Mout, of Mût, werd aangeroepen als "Onze Vrouwe"[1]), de "Koningin des Heelals" en "der Aarde" aldus "deze titels deelende met de andere moeder-godinnen, Isis, Hathor, enz." (Maspero).

[1]* Our Lady.

Chaldeesche Ana, Hemel, of Astraal Licht, Anima Mundi, waarnaar Anaittia, Dewî-Durgâ, de vrouw van Shiwa, ook Annapurna genoemd wordt, en Kanyâ, de Maagd; Umâ-Kanyâ is haar esoterische naam en beteekent de "Maagd van Licht", het Astrale Licht in een van zijn veelvuldige aanzichten.

(*c*) De Dewa's, Pitris, Rishis; de Sura's en de Asura's; de Daitya's en Âdwitya's; de Dânawa's en Gandharva's, enz. enz. hebben alle hunne synoniemen in onze Geheime Leer, zoowel als in de *Kabbalah* en in de Hebreeuwsche Engelenleer, maar het is nutteloos hunne oude namen te geven, daar deze slechts verwarring zouden stichten. Vele daarvan kunnen thans zelfs ook in de Christelijke Hiërarchie der goddelijke en hemelsche Machten gevonden worden. Al die Tronen en Machten, Deugden en Vorsten, Cherubijnen, Serafijnen en Demonen, de verschillende bewoners der Sterrenwereld, zijn hedendaagsche copieën van archaïsche prototypen. De symboliek in hunne namen, wanneer deze in Grieksche en Latijnsche letters overgebracht en gerangschikt zijn, is op zichzelf reeds voldoende om het te bewijzen, zooals later in verschillende gevallen zal worden aangetoond.

(*d*) De "Heilige Dieren" worden eyenzeer in den *Bijbel* gevonden als in de *Kabbalah,* en zij hebben hunne beteekenis — en een zeer diepzinnige ook — op de bladzijde van den oorsprong des Levens. In de *Sepher Jetzirah* wordt gezegd dat "God den Troon zijner Glorie grifte in de Heilige Vier, de Auphanim [de Wielen of Wereldbollen] de Seraphim en de Heilige Dieren, als Dienende Engelen, en uit deze [Aarde, Water en Vuur of Ether] vormde hij zijne woonplaats.

Het volgende is eene letterlijke vertaling van de IXde en Xde Afdeelingen.

Tien getallen zonder wat? Een: de Geest van den levenden God .... die leeft in eeuwigheden! Stem en Geest en Woord, en dit is de Heilige geest. Twee: Lucht uit Geest. Hij ontwierp en hieuw daarmede twee en twintig letters van grondslag, drie moeders, en zeven dubbele en twaalf enkele, en uit hen eenen Geest. Drie: Water uit Geest; hij ontwierp en hieuw met hen het woeste en ledige, slijk en aarde. Hij ontwierp ze als een bloembed, hieuw ze als een muur, [120] bedekte ze als een plaveisel. Vier: Vuur uit Water. Hij ontwierp en hieuw daarmede den troon van heerlijkheid en de wielen, en de serafijnen en de heilige dieren als dienende engelen, en uit de drie grondvestte hij zijne woning, daar gezegd is, Hij maakt zijne engelen geesten en zijne dienaren vurige vlammen!

De woorden "grondvestte hij zijne woning" toonen duidelijk dat

in de *Kabbalah*, zoowel als in Indië, de Godheid als het Heelal werd beschouwd, en in zijn oorsprong niet de buiten-cosmische God was, die hij nu is.

Aldus werd de wereld gemaakt "door Drie Serafijnen — Sepher, Saphar, en Sipur" of "door Getal, Getallen en Getelden". Met behulp van den astronomischen sleutel worden deze "Heilige Dieren" de teekens van den Dierenriem.

STANZA IV. — *Vervolg.*

4. DIT WAS HET LEGER VAN DE STEM, DE GODDELIJKE MOEDER DER ZEVEN. DE VONKEN DER ZEVEN ZIJN ONDERWORPEN AAN, EN DE DIENAREN VAN DE EERSTE, DE TWEEDE, DE DERDE, DE VIERDE, DE VIJFDE, DE ZESDE, EN DE ZEVENDE VAN DE ZEVEN (*a*). DEZE [1]) WORDEN BOLLEN, DRIEHOEKEN, KUBEN, LIJNEN EN BOETSEERDERS GENOEMD; WANT ZOO STAAT DE EEUWIGE NIDÂNA — DE OI-HA-HOU (*b*) [2]).

(*a*) Deze Shloka geeft opnieuw een korte ontleding der Hiërarchieën van de Dhyân Chohans, in Indië Dewa's (Goden) genoemd, of de Bewuste Verstandelijke Machten in de Natuur. Met deze Hiërarchieën komen de werkelijke typen overeen, waarin de menschheid kan worden verdeeld, want de menschheid in haar geheel is in werkelijkheid een verstoffelijkte, hoewel vooralsnog onvolkomen, uitdrukking daarvan. Het "Leger van de Stem" is eene uitdrukking die nauw verband houdt met de geheimenis van Geluid en Spraak, als een gevolg en uitvloeisel [1*] van de Oorzaak — Goddelijke Gedachte. Zooals P. Christian, de geleerde schrijver van *"L'Histoire de la Magie"* en *"L'Homme Rouge des Tuileries"* het schoon uitdrukt, bepalen de door ieder individu gesproken woorden, zoowel als zijn naam, op groote schaal zijn toekomstig lot. Waarom? Omdat:

Wanneer onze ziel [Verstand] eene gedachte schept of oproept, grift het zinne-

---

[1]) De Vonken.

[2]) De omzetting van Oeaohoe. De letterlijke beteekenis van het woord is bij de Oostersche Occultisten van het Noorden een in een kring bewegende wind, een wervelwind; maar in dit geval is het eene uitdrukking om de onophoudelijke en eeuwige Cosmische Beweging aan te geven, of beter de Kracht die den Cosmos beweegt, welke Kracht stilzwijgend voor de Godheid wordt aangenomen, maar nooit genoemd wordt. Het is de eeuwige Kârana, de altijd werkende Oorzaak.

[1*] corollary.

oeeldige teeken van die gedachte zich in de astrale vloeistof, die de ontvanger en, om zoo te zeggen, de spiegel is van alle openbaringen van het zijn. Het [121] teeken drukt het ding uit; het ding is de [verborgen of occulte] kracht van het teeken.

Een woord uitspreken is eene gedachte verwekken en tegenwoordig maken; het magnetische vermogen van de menschelijke spraak is het begin van elke openbaring in de Occulte Wereld. Een Naam uitspreken is niet alleen een Wezen [eene Entiteit] bepalen, maar ook dit door het uitspreken van het Woord [Verbum] onder den invloed plaatsen van een of meer occulte krachten, en het daardoor veroordeelen. Voor ons zijn de dingen datgene, wat het [Woord] er van maakt terwijl wij ze noemen. Het Woord [Verbum] of de spraak van ieder mensch is, onbewust voor hemzelf, een *zegening* of een *vloek*, dit is de reden waarom onze huidige onwetendheid betreffende de eigenschappen en attributen der *idee*, zoowel als omtrent de attributen en eigenschappen van de *stof*, ons dikwijls noodlottig is.

Ja, namen (en woorden) zijn òf *weldadig* òf *schadelijk*, in zekeren zin zijn zij vergiftig of heilzaam, afhankelijk van de verborgen invloeden, door de Opperste Wijsheid aan hunne elementen verbonden, d. w. z., aan de *letters*, waaruit zij zijn samengesteld, en de met die letters in wisselbetrekking staande *getallen*.

Dit is volkomen waar als een esoterische leer, die door alle Oostersche scholen van het occultisme is aangenomen. In het Sanskrit en ook in het Hebreeuwsch en in alle andere alfabetten heeft elke letter haar occulte beteekenis en haar redelijke verklaring; zij is eene oorzaak en een gevolg van de voorafgaande oorzaak, en eene verbinding van letters bewerkt zeer dikwijls de meest magische gevolgen. In het bijzonder bezitten de klinkers de meest occulte en geweldige krachten. De *Mantra's* (esoterisch meer magische dan godsdienstige aanroepingen) worden door de Brâhmanen gezongen, en evenzoo het overige der *Weda's* en andere Schriften.

Het "Leger van de Stem" is het oerbeeld van de "Schare van den Logos" of het "Woord" volgens den *Sepher Jetzirah*, in de Geheime Leer genoemd het "Eene Getal, voortgekomen uit Geen-Getal" — het Eene Eeuwige Beginsel. De esoterische Theogonie begint met het Eene Geopenbaarde (derhalve niet eeuwig in tegenwoordigheid en bestaan, hoewel eeuwig in wezen), het Getal van de Getallen en van het Getelde — welk laatste voorkomt uit de Stem, de vrouwelijke Wâch, "met de honderd vormen", Shatarûpâ, of Natuur. Uit dit Getal, 10, of Scheppende Natuur, de Moeder (de occulte nul, of "0" schept en vermenigvuldigt altijd in vereeniging met de eenheid "1", of de Geest des Levens) komt het geheele Heelal voort.

In de *Anugîtâ* [1]) wordt een gesprek gegeven tusschen een Brâhmaan en zijne vrouw over den oorsprong van de Spraak en hare occulte eigenschappen. De vrouw vraagt hoe de Spraak ontstond, en wat er eerst was, Spraak of Verstand. De Brâhmaan zegt haar
[122] dat de Apâna (*inademingsadem*), heerscher [1*] wordend, dat verstand, dat *noch* spraak noch woorden verstaat, in den toestand van Apâna omzet, en aldus het Denkvermogen opent. Daarop doet hij haar een verhaal, een gesprek tusschen Spraak en Verstand. Beide gingen naar het Zelf van het Zijn (*d.i.* tot het individueele Hoogere Zelf, zooals Nîlakantha meent, volgens den commentator Arjuna Mishra, naar Prajâpati) en verzochten hem hun twijfel te vernietigen en te beslissen welk van de twee het andere voorafging en hooger stond dan het andere. Hierop antwoordde de Heer: "Verstand (staat hooger)". Maar de Spraak antwoordde en zeide tot het Zelf van het Zijn: "Ik sta (u) in waarheid toe wat gij wenscht", bedoelende dat hij door de Spraak datgene verkreeg wat hij begeerde. Daarop zeide het Zelf haar wederom dat er twee "Denkvermogens" zijn, het eene "bewegelijk" en het andere "onbeweeglijk". "Het onbeweeglijke is bij mij", zeide hij, "het beweeglijke staat onder uwe heerschappij (van de Spraak) op het gebied der stof". "Gij zijt de meerdere daarvan".

Maar aangezien gij, o schoone, gekomen zijt om persoonlijk met mij te spreken, (op de wijze waarop gij dat hebt gedaan, *d. w. z.* trotsch) daarom, O Saraswati! zult gij nooit na een (diepe) uitademing spreken. De Godin Spraak [Saraswati, een latere vorm of aanzicht van Wâch, mede de godin van geheime leering, of esoterische wijsheid] bleef inderdaad altijd tusschen de Prâna en de Apâna steken. Maar, O edele, met den Apâna-wind [levenslucht] medegaande, hoewel gedwongen .... zonder de Prâna [uitademings-adem] haastte zij zich opwaarts naar Prajâpati [Brahmâ], zeggende: "Wees genadig [2*], O, eerwaardige Heer". Daarop verscheen Prâna weer en voedde de Spraak. En daarom spreekt de Spraak nooit na (diepe) uitademing. Zij is altijd luid of geluidloos. Van deze twee is de geluidlooze de meerdere van de luide (Spraak) ..... De (Spraak) die door middel van de Prâna in het lichaam voortgebracht wordt, en die dan naar Apâna gaat [omgezet wordt in Apâna] en vervolgens geassimileerd wordt met de Udâna [stoffelijke organen der Spraak] ..... verblijft ten slotte in den Samâna ["bij den navel in den vorm van het geluid, als de stoffelijke oorzaak van alle woorden", zegt Arjuna Mishra]. Alzoo sprak voorheen de Spraak. Vandaar wordt het Ver-

---

[1]) VI. 15. De *Anugîtâ* maakt deel uit van het Ashwamedha-Parwa van het *Mahâbhârata*. De vertaler van de *Bhagawadgîtâ*, uitgegeven door Max Müller, beschouwt haar als eene voortzetting van de *Bhagawadgîtâ*. Haar oorsprong is een van de oudste *Upanishads*.

[1*] lord. [2*] pleased.

stand gekenmerkt door onbeweeglijkheid en de Godin (Spraak) daardoor dat zij beweeglijk is.

Bovenstaande allegorie raakt den grondslag der occulte wet die stilzwijgen voorschrijft omtrent de kennis van zekere geheime en onzichtbare dingen, alleen waarneembaar voor het geestelijke verstand (den zesden zin) en die niet geuit kunnen worden door "luide" of uitgesproken woorden. Arjuna Mishra zegt dat dit hoofdstuk van de *Anugîtâ* den Prânâyâma verklaart, of de regeling van den adem bij Yoga-oefeningen. Deze handelwijze echter, zonder de voorafgegane verwerving — of ten minste een volledig begrip — van de twee hoogere zinnen (waarvan er in het geheel zeven zijn, zooals zal worden aangetoond) behoort meer tot de lagere Yoga. De zoogenaamde Hatha werd en wordt nog door de Arhats afgekeurd. Zij is nadeelig voor de gezondheid en zonder hulp kan zij zich nooit tot Râja Yoga [123] ontwikkelen. Dit verhaal werd aangehaald om aan te toonen hoezeer in de aloude metafysika met verstand begaafde wezens, of beter "verstandswezens", onafscheidelijk verbonden waren met elk der zinnen of werkingen, hetzij stoffelijke of verstandelijke. De occulte bewering dat er zeven zinnen in den mensch en in de natuur zijn, evenzeer als er zeven bewustzijnstoestanden zijn, wordt in hetzelfde werk bevestigd, in Hoofdstuk VII, over Pratyâhâra (de beteugeling en regeling der zinnen; Prânâyâma is die van den "levenswind" of adem). Sprekende van de instelling der zeven Offerpriesters (Hotri's), zegt de Brâhmaan: "De neus en het oog, de tong, en de huid en het oor als het vijfde [of reuk, gezicht, smaak, gevoel en gehoor], verstand en bevattingsvermogen zijn de zeven afzonderlijk opgestelde offerpriesters", die "hoewel in eene kleine ruimte wonend, elkander (toch) niet waarnemen" op dit gebied der zinnen, geen enkele hunner, het verstand uitgenomen. Immers het verstand zegt: "De neus ruikt niet zonder mij, het oog neemt geen kleur op, enz., enz.. Ik ben het eeuwige opperhoofd te midden van alle elementen [*d. i.*, zinnen]. Zonder mij lichten de zinnen nooit, evenals een ledige woning, of als vuren welker vlammen uitgedoofd zijn. Zonder mij falen alle wezens, gelijk half droge, half vochtige brandstof, eigenschappen of voorwerpen waar te nemen, zelfs al spannen de zinnen zich in [1]).

[1]) Dit bewijst dat de moderne metafysici, gevoegd bij alle verleden en tegenwoordige Hegels, Berkeleys, Schopenhauers, Hartmanns, Herbert Spencers, en zelfs nog de moderne Hylo-idealisten er bij, slechts zwakke [1*] afschrijvers zijn der grijze oudheid.

[1*] pale.

Natuurlijk heeft dit slechts betrekking op *het denkvermogen op het gebied der zinnen*. Het Geestelijke Denkvermogen, het hoogste gedeelte of aanzicht van een *onpersoonlijk* Manas, neemt geen kennis van de zinnen in den stoffelijken mensch. Hoe goed bekend de ouden waren met de wisselbetrekkingen der krachten en al de onlangs ontdekte verschijnselen van versta delijke en stoffelijke vermogens, en met nog vele geheimenissen meer — kan gevonden worden bij het lezen der Hoofdstukken VII en VIII van dit onschatbare werk over wijsbegeerte en mystieke leer. Men zie den strijd der zinnen over den bijzonderen voorrang van elk hunner en hoe zij Brahma, den Heer aller schepselen tot hun scheidsrechter nemen. "Gij zijt allen de grootste en niet de grootste [of zooals Arjuna Mishra zegt, verheven boven de voorwerpen, en geen enkele onafhankelijk van den ander]. Gij zijt allen in het bezit van ieders eigenschappen. Alle zijn de grootste op hun eigen gebied en alle ondersteunen elkander. Er is er een die niet beweegt [levenswind of adem, de zoogenaamde *Yoga-inademing*, die de adem is van het *Eene* of van het *Hooger Zelf*]. Dat eene is mijn eigen Zelf, verzameld in talrijke (vormen)".

Deze Adem, Stem, Zelf of Wind (Pneuma?), is de Samenvatting der Zeven Zinnen, *Noumeniaal* alle mindere goden, en esoterisch — het *Zevental* en het "Leger van de Stem". [124]

(*b*) Vervolgens zien wij de Cosmische Stof zich verstrooien en zich tot Elementen vervormen, gegroepeerd tot de mystieke Vier binnen het vijfde Element, Ether, de "voering" van Âkâsha, de Anima Mundi, of de Moeder van den Cosmos. "Punten, Lijnen, Driehoeken, Kuben, Cirkels" en ten laatste "Bollen" — waarom of hoe? Omdat, zegt de Toelichting, zulks de eerste natuurwet is, en de natuur alom in al hare openbaringen meetkundig te werk gaat. Niet alleen in de Oerstof, maar ook in de geopenbaarde stof van ons gebied van verschijnselen is er een inherente wet, volgens welke de Natuur hare meetkundige vormen onderling samenvoegt en later mede haar samengestelde elementen, en in welke wet ook geen plaats is voor ongeluk of toeval. Het is eene grondwet in het occultisme dat er geen rust of staking van beweging in de Natuur is [1]). Datgene wat rust schijnt te zijn is slechts de overgang van den eenen vorm in den anderen,

[1]) De kennis van deze wet veroorlooft en helpt den Arhat zijn Siddhi's, of verschillende verschijnselen tot stand te brengen, zooals het doen uiteenvallen van stof, het overbrengen van voorwerpen van de eene plaats naar de andere, enz..

terwijl de verandering van substantie hand aan hand gaat met die van vorm — zoo wordt ons ten minste in de occulte natuurkunde geleerd, die mitsdien een aanzienlijken tijd vóór schijnt te zijn geweest met het ontdekken van het "behoud der stof". De oude Toelichting [1]) op Stanza IV zegt:

De Moeder is de vurige Visch des Levens. Zij verstrooit haar Kuit en de Adem [Beweging] verwarmt dien en versnelt [1*] *het leven daarvan. De Korrels [van de Kuit] worden spoedig onderling aangetrokken en vormen het Stremsel in den Oceaan [der Ruimte]. De grootere klompen pakken samen en ontvangen nieuwe Kuit — in vurige punten, Driehoeken en Kuben, die rijpen, en op den aangegeven tijd scheiden sommige klompen zich af en nemen den bolvorm aan, een proces dat zij slechts dan volbrengen, wanneer zij niet door andere gestoord worden. Daarna treedt Wet No. *** in werking. Beweging [de Adem] wordt de wervelwind en doet ze omwentelen* [2]).

STANZA IV. — *Vervolg.* [125]

5. DE OI-HA-HOU, DIE DUISTERNIS IS, DE GRENZELOOZE, OF HET GEEN-GETAL, ÂDI-NIDÂNA SWABHÂWAT, DE ◯: [3])

I. DE ÂDI-SANAT, HET GETAL, WANT HIJ IS EEN (*a*).

II. DE STEM VAN HET WOORD, SWABHÂWAT, DE GETALLEN, WANT HIJ IS EEN EN NEGEN [4]).

---

[1]) Dit zijn oude Toelichtingen die met lijsten van hedendaagsche uitdrukkingen aan de Stanza's zijn gehecht, want de toelichtingen zijn in hare symbolische taal dikwijls even moeilijk te begrijpen als de Stanza's zelf.

[2]) In een polemisch wetenschappelijk werk *The Modern Genesis* (blz. 48) zegt de Eerwaarde W. B. Slaughter, kritiek uitoefenend op het door de sterrekundigen ingenomen standpunt: Het is te bejammeren dat de verdedigers van deze [nevelvlek]theorie niet uitvoeriger in bespreking ervan [het begin der wenteling] getreden zijn. Niemand verwaardigt zich er ons de *redelijke verklaring* van te geven. Op welke wijze deelt het proces van afkoeling en inkrimping eener massa daaraan een wentelende beweging mede? (Aangehaald door Winchell, *World-Life*, blz. 94). De materialistische wetenschap kan het nooit oplossen. "*Beweging is eeuwig in het ongeopenbaarde en periodiek in het geopenbaarde*" zegt een occulte leering. Het is "*wanneer warmte, vervoorzaakt door het nederdalen der Vlam in de Oerstof hare deeltjes doet bewegen, welke beweging de Wervelwind wordt*". Een druppel vloeistof neemt den bolvorm aan omdat zijn atomen rondwentelen in hun laatste, onoplosbare en noumenale wezen; onoplosbaar ten minste voor de natuurkunde. Die kwestie wordt later uitvoerig behandeld.

[3]) De *x*, de onbekende hoeveelheid.

[4]) Hetgeen Tien, of het volmaakte getal, oplevert, bij toepassing op den "Schepper", den naam door de Monotheisten gegeven aan de gezamenlijke Scheppers, saamgevoegd in Een, wijl de "Elohim", Adam Kadmon of Sephira, de Kroon — de manvrouwelijke synthese der tien Sephiroth zijn, die in de algemeen toegankelijk gemaakte *Kabbalah* voor het Symbool van het geopenbaarde Heelal staan. Esoterische Kab-

---

[1*]) quickens.

III. HET "VORMLOOZE VIERKANT" [1]).

EN DEZE DRIE, OMSLOTEN BINNEN DEN ◯ [2]), ZIJN DE HEILIGE VIER; EN DE TIEN ZIJN HET ARÛPA[3]) -HEELAL (*b*). DAN KOMEN DE ZONEN, DE ZEVEN STRIJDERS, DE EENE, DE WEGGELATEN ACHTSTE, EN ZIJN ADEM DIE DE LICHT-MAKER [4]) IS.

(*a*) "Âdi-Sanat", letterlijk vertaald, is de Eerste of "Oer-Oude", een naam die den Kabbalistischen "Oude van Dagen" en de "Heilige Ouden" (Sephira en Adam Kadmon) vereenzelvigt met Brahmâ, den Schepper, die naast zijn andere namen en titels ook Sanat genoemd wordt.

"Swabhâwat" is het mystieke Inwezen, de kneedbare Wortel van de Stoffelijke Natuur — in openbaring "Getallen"; in zijn Eenheid van Substantie, op het hoogste gebied, het "Getal". De naam is onder de Boeddhisten gebruikelijk en een synoniem voor de viervoudige Anima Mundi, de Kabbalistische Wereld der Oerbeelden, van welke de Scheppende, Vormende en Stoffelijke Werelden komen; en de Scintillae, of Vonken — de in de laatste drie vervatte verschillende andere werelden. De Werelden zijn alle onderworpen aan Heerschers of Regeerders — bij de Hindoes Rishi's en Pitri's, bij de Joden en Christenen Engelen, bij de Ouden in het algemeen Goden.

(*b*) "◯". Dit beteekent dat de "Grenzelooze Cirkel", de nul, alleen dan een getal wordt, wanneer een der andere negen cijfers er aan voorafgaat en zóó zijn waarde of vermogen openbaart; het "Woord" of de Logos, in vereeniging met "Stem" en Geest [5]) (de uitdrukking
[126] en de bron van Bewustzijn) staat voor de negen cijfers, en vormt aldus, met de nul, de Decade, die in zich het geheele Heelal bevat. Het drietal vormt de Tetraktys, of de "Heilige Vier", in den Cirkel,

---

balisten echter, de Oostersche Occultisten navolgende, scheiden de bovenste Sephirotsche driehoek (of Sephira, Chokmah en Binah) van de overige, waardoor zeven Sephiroth overblijven. Wat Swabhâwat betreft verklaren de Oriëntalisten, wellicht met het oog half gevestigd op den Ether der wetenschap, dat de uitdrukking beteekent de algemeene kneedbare stof, uitgebreid in de ruimte.

Maar de Occultisten vereenzelvigen Swabhawat met "Vader-Moeder" op het mystieke gebied.

[1]) Arûpa.

[2]) Grenzelooze, Cirkel.

[3]) Subjectief, Vormloos.

[4]) Bhâskara.

[5]) Dit heeft betrekking op de Abstracte Gedachte en de concrete Stem, of de openbaring daarvan, het gevolg van de Oorzaak. Adam Kadmon, of Tetagrammaton, is in de *Kabbalah* de Logos. Daarom komt in deze laatste dit Drietal overeen met den hoogsten Driehoek van Kether, Chokmah en Binah; dit laatste is een vrouwelijk vermogen, en tegelijkertijd de mannelijke Jehovah, daar het deel heeft aan de natuur van Chokmah, of de mannelijke Wijsheid.

zijnde het Vierkant in den Cirkel, het machtigste van alle magische figuren.

(*c*). De "Eene Verworpene" is de Zon van ons stelsel. De exoterische lezing is in de oudste Sanskritsche Schriften te vinden. In de *Rig Weda* is Aditi, de "Grenzelooze" of Eindelooze Ruimte — door Professor Max Müller vertaald door "het zichtbare oneindige, zichtbaar voor het bloote oog (!!); het eindelooze uitspansel boven de aarde, boven de wolken, boven den hemel" — het equivalent van "Moeder-Ruimte", gelijk-bestaand[1*] met, "Duisternis". Zij wordt zeer terecht de "Moeder der Goden", Dewa-Mâtri, genoemd omdat het uit haar cosmische baarmoeder is dat alle hemellichamen van ons stelsel — zon en planeten — werden geboren. Zoo wordt zij allegorisch op deze wijze beschreven: "*Acht zonen werden uit het lichaam van Aditi geboren; met zeven naderde zij de Goden, maar wierp den achtsten, Mârttânda,* onze zon, *weg*". De zeven zonen die de Aditya's genoemd worden zijn cosmisch of astronomisch de zeven planeten, en dat de zon buiten hun aantal gesloten wordt toont duidelijk dat de Hindoes wellicht wisten van — en metterdaad ook kenden, een zevende planeet, zonder die Uranus te noemen [1]). Maar esoterisch en theologisch, om zoo te zeggen, zijn de Âditya's in hun oorspronkelijke oudste beteekenissen, de acht, en twaalf goden van het Hindoesche Pantheon. "De Zeven staan den stervelingen toe hunne woonplaatsen te zien, maar vertoonen zich alleen aan de Arhats" zegt een oud spreekwoord; "hunne woonplaatsen" staat hier voor de planeten. De oude Toelichting geeft de volgende allegorie en verklaart die:

Acht huizen werden door de Moeder gebouwd: huizen voor haar acht Goddelijke Zonen: vier groote en vier kleine. Acht schitterende

[1]) De Geheime Leer leert dat de zon een centrale ster en geen planeet is. Toch kenden en vereerden de ouden zeven groote goden, de Zon en de Aarde uitsluitende. Welke was die "Mysteriegod" dien zij afzonderden? Natuurlijk niet Uranus, die eerst door Herschel in 1781 ontdekt is. Maar kon hij niet onder een anderen naam bekend zijn? Ragon zegt: "daar de occulte wetenschappen door sterrekundige berekeningen ontdekt hadden dat het aantal der planeten zeven moest zijn, werden de ouden er toe gebracht de Zon in de toonladder der hemelsche harmonieën in te voeren, en de ledige plaats te doen innemen. Aldus schreven zij, telkenmale wanneer zij een invloed waarnamen, die niet aan een der zes bekende planeten behoorde, dien toe aan de Zon.... De dwaling schijnt belangrijk, maar was dat niet in de praktische uitkomsten, wanneer de astrologen Uranus vervingen door de Zon..... die een betrekkelijk bewegingloozc centrale ster is, die alleen om haar as draait en tijd en maat regelt; en die niet van haar ware werkingen kan worden afgewend". *Maçonnerie Occulte* (p. 447). De benaming van de dagen der week is mede foutief. "De Zon-dag behoorde Uranus-dag te zijn (Urani dies, Urandi)", voegt de geleerde schrijver er aan toe.

[1*] coëval.

Zonnen, naar hun ouderdom en verdienste. Bal-i-lu [*Mârttânda*] *was niet bevredigd, hoewel zijn huis het grootste was. Hij begon* [*te handelen*] *zooals de reusachtige olifanten doen. Hij ademde* [*trok*] *in zijn maag de levensluchten zijner broeders in. Hij zocht ze te verslin-*
[126] *den. De vier groote waren ver weg, ver, op den rand van hun rijk*[1]*). Zij werden niet beroofd* [*beïnvloed*]*, en lachten. Doe zoo slecht als gij kunt, Heer, gij kunt ons niet bereiken, zeiden zij. Maar de kleine weenden. Zij beklaagden zich bij de Moeder. Zij verbande Bal-i-lu naar het midden van haar rijk, vanwaar hij niet kon heengaan.* [*Sedert toen*] *waakt en dreigt hij* [*slechts*]*. Hij vervolgt hen, langzaam omwentelend; zij wenden zich snel van hem en hij volgt van verre de richting waarin zijn broeders zich bewegen op het pad dat hun huis omringt*[2]*). Van dien dag voedt hij zich met het zweet van het lichaam der Moeder. Hij vult zich met haar adem en uitwerpselen. Daarom verwierp zij hem.*

Aangezien de "Verworpen Zoon" onze Zon is, hebben de "Zoon-Zonnen" klaarblijkelijk, zooals hiervoren aangetoond is, niet alleen betrekking op onze planeten maar op de hemellichamen in het algemeen. Sûrya, zelf slechts een weerkaatsing van de Geestelijke Middelzon, is het prototype van al die lichamen die zich na hem ontwikkelen. In de *Weda's* wordt hij Loka-Chakshuh genoemd, het "Oog der Wereld" (onze planeetwereld) en is hij een der drie voornaamste godheden. Hij wordt zoowel de Zoon van Dyaus als van Aditi genoemd, omdat geen onderscheid gemaakt wordt met betrekking tot — of geen ruimte gelaten wordt voor — de esoterische beteekenis. Mitsdien wordt hij afgebeeld als voortgetrokken door zeven paarden, en ook door een paard met zeven hoofden; het eerste heeft betrekking op zijn zeven planeten, het laatste op hun gemeenschappelijken oorsprong uit het Eene Cosmische Element. Dit "Eene Element" wordt in overdrachtelijken zin "Vuur" genoemd. De *Weda's* leeren dat "Vuur is in waarheid alle godheden" [3]).

De beteekenis dezer allegorie is duidelijk want wij hebben om haar te verklaren zoowel de Toelichting van Dzyan als de moderne wetenschap, hoewel die twee op meer dan één bijzonder punt van elkander afwijken. De occulte Leer verwerpt de uit de nevelvlek-

[1]) Planeetstelsel.

[2]) "De Zon draait om hare as steeds in dezelfde richting waarin de planeten zich in hare eigene banen bewegen", leert ons de sterrekunde.

[3]) Zie *Anugitâ*, Telang. X. 9; en *Aitarcya Brâhmana*, Haug. blz. 1.

theorie geboren hypothese dat de (zeven) groote planeten ontwikkeld zijn uit de centrale massa der Zon, van deze onze zichtbare Zon tenminste. De eerste verdichting van cosmische stof vond natuurlijk plaats rondom een midden-kern, haar vader-Zon; maar onze Zon, wordt geleerd, scheidde zich slechts eerder af dan al de andere naarmate de wentelende massa zich samentrok, en is daarom hun oudere, grootere, "broeder", niet hun "vader". De acht Âditya's, de "goden" zijn allen gevormd uit de eeuwige substantie (komeetstof [1]) — de Moeder), of de "Wereldstof", die tegelijkertijd het vijfde en het [128] zesde Cosmische Beginsel is, de Upâdhi, of Basis van de Algemeene Ziel, juist zooals in den Mensch, de Microcosmos, Manas [2]), de Upâdhi van Buddhi [3]) is.

Er bestaat een geheel gedicht over de vóór-genetische gevechten, geleverd door de gloeiende planeten vóór de eindvorming van den Cosmos, aldus rekenschap gevende van de schijnbaar verstoorde plaatsen der stelsels van verscheidene planeten, daar het vlak der wachters van enkele (van Neptunus en Uranus b.v., waarvan de ouden niets wisten) omgeslagen is, en hun dus den schijn van eene teruggaande beweging geeft. Deze planeten worden de strijders, de Bouwmeesters genoemd, en worden door de Roomsch-Katholieke Kerk aangenomen als de aanvoerders der hemelsche Heerscharen, aldus wijzende op dezelfde overleveringen. Er wordt ons geleerd dat de Zon, ontwikkeld uit de Cosmische Ruimte — vóór de eindvorming van de voornaamste planeten [1*] en voordat de planeet-nevelvlekken tot ringen werden gevormd — alle cosmische levenskrachten, zooveel zij kon, in de diepte harer massa trok, en hare zwakkere "Broeders" dreigde te verslinden, voordat de wet van aantrekking en afstooting geheel geordend was; waarna zij zich begon te voeden met "de uitwerpselen en het zweet der Moeder", m. a. w. met die deelen van den Ether (den "Adem der Algemeene Ziel") van welker bestaan en samenstelling de wetenschap totnogtoe volstrekt niets

---

[1]) Dit wezen van de komeetstof, leert de occulte wetenschap, is geheel verschillend van alle scheikundige of natuurkundige kenmerken die de moderne wetenschap kent. In haren oorspronkelijken vorm buiten de Zonnestelsels is zij gelijkslachtig en versplitst zich geheel zoodra zij de grens van het gebied der aarde overschrijdt, bedorven door de dampkringen der planeten en de reeds samengestelde materie van de interplanetaire stof, is zij slechts in onze geopenbaarde wereld ongelijkslachtig.

[2]) Manas, het Denk-Beginsel of de Menschelijke Ziel.

[3]) Buddhi, de Goddelijke Ziel.

[1*] primaries.

weet. Aangezien er door Sir William Grove [1]) eene theorie van dien aard is opgeworpen, inhoudende dat de stelsels "geleidelijk veranderen door atmosferische toeneming of vermindering, of door aanwas of achteruitgang, voortkomende uit nevelvlek-stof" en wederom dat "de zon wellicht bij haar beweging door de ruimte gasvormige stof verdicht en aldus warmte wordt voortgebracht" — schijnt de archaïsche theorie, zelfs in deze eeuw [2]) wetenschappelijk genoeg te zijn. W. Mattieu Williams opperde de gedachte dat de verstrooide stof of Ether, die de ontvanger is van de warmtestralingen van het Heelal, daardoor in de diepten van de zonnemassa getrokken wordt en van daar den vroeger verdichten en, wat de warmte aangaat, uitgeputten Ether verdringt, waardoor hij samengedrukt wordt en zijne warmte afstaat, om zelf op zijn beurt in ijleren en afgekoelden toestand te worden verdreven, ten einde eene nieuwe hoeveelheid warmte op te slorpen, waarvan hij veronderstelt dat zij op deze wijze door den Ether wordt opgenomen en weer verdicht en opnieuw uitgedeeld door de Zonnen van het Heelal.

Dit is ongeveer de dichtstbijkomende benadering van de occulte
[129] leeringen die de wetenschap zich ooit voorstelde; want het occultisme verklaart het door den "dooden Adem", door Mârttânda teruggegeven, en dat hij teert op het "zweet en de uitwerpselen" der "Moeder Ruimte". Datgene wat Neptunus [3]), Saturnus en Jupiter slechts weinig zoude hebben aangetast, zoude zulke betrekkelijk kleine "Huizen" als Mercurius, Venus en Mars hebben gedood. Daar Uranus niet bekend was vóór het eind der achttiende eeuw, moet de naam van de vierde in de allegorie vermelde planeet in zooverre een geheimenis voor ons blijven.

De "Adem" van al de "Zeven" wordt Bhâskara genoemd, de Licht-Maker, omdat zij (de planeten) in haar oorsprong alle kometen en zonnen zijn. Zij ontwikkelen zich tot manwantarisch leven uit den Oorspronkelijken Chaos (thans het noumenon der onoplosbare nevel-

---

[1]) Zie *Correlation of Physical Forces, 1843, blz. 81*; en *Address to the British Association, 1866.*

[2]) Zeer daarmede overeenkomstige denkbeelden waren die van W Mattieu Williams, in *The Fuel of the Sun;* van Dr. C. William Siemens, *On the Conservation of Solar Energy* (*Nature XXV, 440—444*, March 9, 1882); en ook van Dr. P. Martin Duncan in een *Address*, als President van de Geological Society London, Mei 1877. Zie: *World-Life*, door Alexander Winchell, LL. D. blz. *53 e. v.*.

[3]) Wanneer wij van Neptunus spreken, doen wij dat niet als Occultist, maar als Europeaan. De ware Oostersche Occultisten zullen volhouden dat, hoewel er vele totnogtoe niet ontdekte planeten in ons stelsel zijn, Neptunus in werkelijkheid niet daartoe behoort, in weerwil van zijn *schijnbaar* verband tot de Zon en van den invloed der Zon op hem. Zij zeggen dat bedoeld verband mâyâwisch, denkbeeldig, is.

vlekken) door aggregatie en ophooping der eerste versplitsingen van de eeuwige Stof, volgens de schoone bewoordingen der Toelichting, "*Aldus kleedden de Zonen des Lichts zich in het weefsel der Duisternis*". Zij worden allegorisch de "Hemelsche Slakken" genoemd, omdat hunne (voor ons) vormlooze Verstandswezens hunne sterre- en planeet-huizen ongezien bewonen, en die, om zoo te zeggen, met zich dragen evenals de slakken doen. De leer van een gemeenschappelijken oorsprong voor alle hemellichamen en planeten, werd, zooals wij zien, voorgestaan door de archaïsche sterrekundigen vóór Kepler, Newton, Leibnitz, Kant, Herschel en Laplace. Warmte (de "Adem"), Aantrekking en Afstooting — de drie groote factoren van Beweging — zijn de voorwaarden waaronder alle leden van dit oorspronkelijke gezin geboren worden, zich ontwikkelen en sterven; om wedergeboren te worden na een Nacht van Brahmâ, gedurende welken de eeuwige Stof periodiek tot haar oorspronkelijken onversplitsten toestand terugkeert. De sterkst verdunde gassen kunnen den modernen natuurkundige géén denkbeeld van den aard daarvan geven. De onzichtbare Vonken of oorspronkelijke atomen, aanvankelijk Middelpunten van Kracht, versplitsen zich tot moleculen en worden langzamerhand tot objectiviteit overgaande — gasvormige, stralende, cosmische Zonnen, terwijl de eene "Wervelwind" (of Beweging) ten slotte den stoot geeft aan den vorm en aan de aanvankelijke [1*] beweging, die geregeld en onderhouden wordt door de nooit rustende "Ademtochten" — de Dhyân-Chohans.

STANZA IV. — *Slot.*

6. .... DAN DE TWEEDE ZEVEN, DIE DE LIPIKA ZIJN, VOORTGEBRACHT DOOR DE DRIE [1]). DE VERWORPEN ZOON IS EEN. DE "ZOON-ZONNEN" ZIJN TALLOOS.

De "Lipika", van het woord *lipi*, "schrijven", beteekent letterlijk [130] de "Schrijvers" [2]). Deze Goddelijke Wezens zijn op mystieke wijze verbonden met Karma, de Wet der Wedervergelding, want zij zijn

---

[1]) Woord, Stem en Geest.

[2]) Deze zijn de vier "Onsterfelijken", die in de *Atharwa Weda* worden vermeld als de "Wachters" of Beschermers van de vier hemelstreken. (Zie Hoofdstuk LXXVI, 1-4, *e. v.*).

[1*] initial.

de Opteekenaars of Annalisten, die op de (voor ons) onzichtbare tafelen van het Astraallicht, "de groote schilderijen-galerij der eeuwigheid" — een getrouw verslag opteekenen van iedere daad, en zelfs van elke gedachte van den mensch, van al wat was, is, of ooit zijn zal in het Heelal van verschijnselen. Zooals in *Isis Unveiled* gezegd wordt, is dit goddelijke en ongeziene doek het *Boek des Levens*: Omdat het de Lipika zijn die uit het passieve Algemeene Verstand het ideëele plan van het Heelal in de objectiviteit projecteeren, volgens welk plan de "Bouwers" den Kosmos na elk Pralaya weder opbouwen, zijn zij het ook die overeenkomen met de Zeven Engelen voor Gods Troon [1*], die de Christenen herkennen in de Zeven "Planeetgeesten" of de "Sterrengeesten" en zij zijn mitsdien de onmiddellijke helpers van de Eeuwige Ideatie of, zooals Plato het noemt, de "Goddelijke Gedachte". De Eeuwige opteekening is geen fantastische droom, want wij ontmoeten dezelfde opteekeningen in de wereld der grove stof. Zoo zegt Dr. Draper:

> Nooit valt er eene schaduw op een muur zonder daarop een blijvend spoor na te laten, dat door het toepassen van geëigende processen zichtbaar zoude kunnen worden gemaakt ..... De afbeeldingen van onze vrienden of van landschappen mogen voor het oog verborgen liggen op de lichtgevoelige oppervlakte, maar zij zijn gereed om dadelijk te verschijnen zoodra de toepasselijke ontwikkelaars worden gebruikt. Eene spookgestalte is op een zilver- of glas-oppervlak verborgen tot wij het door onze necromantie in de wereld van het zichtbare doen te voorschijn treden. Op de wanden van onze geheimste vertrekken, waar wij meenen dat elk indringerig oog geheel is buitengesloten en ons alleenzijn nooit kan worden ontheiligd, bestaan de sporen onzer handelingen, schaduw-omtrekken van alles wat wij gedaan hebben [1]).

De Doctoren Jevons en Babbage gelooven dat iedere gedachte de deeltjes van het brein verplaatst, en, ze in beweging stellende, verstrooit door het heelal; ook meenen zij dat "elk bestaand stofdeeltje een register moet zijn van alles wat gebeurd is" [2]). Aldus heeft de oude leer een aanvang gemaakt met het verkrijgen van burgerrechten in de bespiegelingen der wetenschappelijke wereld. De veertig "Medezittenden", die in het gebied van Amenti als aanklagers der Ziel vóór Osiris staan, behooren tot dezelfde klasse van godheden als de Lipika, en zouden als met deze overeenkomstig [2*] kunnen

---

[1]) *Conflict between Religion and Science*, blz. 132 en 133.

[2]) *Principles of Science*, II, 455.

[1*] Seven Angels of the Presence.

[2*] parallels.

worden opgevat, wanneer de Egyptische goden in hunne esoterische beteekenis niet zoo weinig begrepen werden. De Hindoesche Chitragupta, die uit zijn register, Agra-Sandhâni genaamd, de rekening van het leven van elke Ziel opleest; de Medezittenden die hunne [131]
rekeningen lezen in het hart van den overledene, dat een open boek wordt voor hetzij Yama, Minos, Osiris, of Karma — zijn alle navolgingen en wijzigingen van de Lipika en hunne Astrale Opteekeningen. Niettemin zijn de Lipika godheden die niet met den Dood, maar met het Eeuwige Leven in verband staan.

Verband als de Lipika houden met het lot van ieder mensch en de geboorte van elk kind, welks leven reeds afgeteekend is in het Astraallicht — niet als noodlot, maar alleen omdat de Toekomst, evenals het Verleden, altijd levend in het Tegenwoordige aanwezig is — kan men ook zeggen dat zij invloed uitoefenen op de wetenschap der Horoscopie. Wij moeten de Waarheid van deze laatste toegeven of wij willen of niet. Want zooals door een der moderne professoren der Astrologie gezegd wordt:

> Nu de photografie ons den scheikundigen invloed van het sterrestelsel heeft ontsluierd door op de lichtgevoelig gemaakte plaat van het toestel milliarden sterren en planeten vast te leggen, die totnogtoe de pogingen van ontdekking met de krachtigste kijkers hadden doen falen, wordt het gemakkelijker te begrijpen hoe ons zonnestelsel bij de geboorte van een kind diens brein — nog maagdelijk van elken indruk — op eene bepaalde wijze en afhankelijk van de aanwezigheid in het zenith van het een of andere dierenriem-sterrebeeld, beïnvloeden kan [1]).

STANZA V.

1. DE OER-ZEVEN, DE EERSTE ZEVEN ADEMS VAN DEN DRAAK VAN WIJSHEID, BRENGEN OP HUNNE BEURT UIT DE HEILIGE OMWERVELENDE ADEMS DEN VURIGEN WERVELWIND VOORT.

Van alle Stanza's is deze wellicht het moeielijkst te verklaren. Hare taal is alleen begrijpelijk voor hem die grondig doorkneed [1*] is in Oostersche allegorie en in de opzettelijk duistere wijze van uitdrukken. Zeker zal de vraag gesteld worden: Houden de Occultisten al die "Bouwers", "Lipika" en "Zonen van Licht" voor Wezens, of is

[1]) *Les Mystères de l' Horoscope*, Ely Star, blz. XI.

[1*] versed.

het slechts beeldspraak? Het antwoord wordt even duidelijk gegeven: "Behoorlijke ruimte latend voor de beeldspraak van verpersoonlijkte Krachten, moeten wij het bestaan van deze Wezens toegeven, wanneer wij niet het bestaan van eene Geestelijke Menschheid in de stoffelijke willen verwerpen. Want de scharen van deze Zonen des Lichts, de Verstand-geboren Zonen van den eersten geopenbaarden Straal van het Onbekende Al, zijn juist de wortel van den Geestelijken Mensch. Tenzij wij willen gelooven aan het onwijsgeerige dogma van een voor elke menschelijke geboorte nieuw geschapen ziel — waarvan er sedert "Adam" dagelijks nieuwe afgeleverd worden — moeten wij met de occulte leeringen instemmen. Dit zal te zijner plaatse worden verklaard. Laat ons thans zien wat de beteekenis kan zijn van deze occulte Stanza.

De leer onderwijst dat om een goddelijke, volledig bewuste God [132] — ja zelfs de hoogste — te worden, de Oorspronkelijke Geestelijke Verstandswezens den menschelijken toestand moeten doormaken. En wanneer wij zeggen "menschelijk" dan doelt zulks niet slechts op onze aardsche menschheid, maar op de stervelingen die eene willekeurige wereld bewonen, d. w. z. op die Verstandswezens, die het geëigende evenwicht tusschen stof en geest hebben bereikt, zooals *wij* thans, altijd nadat het middelpunt van het Vierde Wortelras van de Vierde Rondte overschreden was. Ieder Wezen moet door eigen ondervinding voor zichzelven het recht verworven hebben om goddelijk te worden. Hegel, de groote Duitsche denker, moet deze waarheid hebben erkend of bij intuïtie gevoeld, toen hij zeide dat het Onbewuste het Heelal alleen ontwikkelde "in de hoop een helder zelfbewustzijn te verkrijgen", met andere woorden, in de hoop Mensch te worden; want dit is ook de geheime beteekenis van den dikwijls terugkeerenden Purânischen zin dat Brahmâ gestadig "bewogen wordt door de begeerte om te scheppen". Dit verklaart ook de verborgen Kabbalistische beteekenis van het gezegde: "De Adem wordt een steen; de steen eene plant; de plant een dier; het dier een mensch; de mensch een geest; de geest een god". De Verstand-geboren Zonen, de Rishi's, de Bouwers, enz., waren allen menschen — van welke vormen of gestalten dan ook — op andere werelden en in voorafgegane manwantaras.

Daar dit onderwerp zoo diep mystiek is, is het hoogst moeielijk het in al zijne onderdeelen en betrekkingen te verklaren, want de

geheele geheimenis der zich ontwikkelende schepping is erin vervat. Een paar zinnen in de Shloka herinneren levendig aan overeenkomstige zinnen in de *Kabbalah* en aan de wijze van uitdrukking van den Koning-Psalmist [1]). Van God sprekende stellen beiden Hem voor ṃakende den wind tot zijn boodschapper en zijne "dienaren tot vlammend Vuur". Maar in de esoterische Leer wordt het figuurlijk gebruikt. De "Vurige Wervelwind" is de gloeiende cosmische stof die de leidende gedachte van de "Scheppende Krachten" slechts magnetisch volgt, zooals ijzervijlsel den magneet. Toch is deze cosmische stof iets meer, want elk atoom in het Heelal heeft in zich de mogelijkheid van zelfbewustzijn, en is, evenals de Monaden van Leibnitz, een Heelal op zichzelf en *voor* zichzelf. *Het is een atoom en een engel.*

In dit verband dient opgemerkt te worden dat een van de lichten der moderne Evolutionistische School, A. R. Wallace, bij het bespreken van het ontoereikende der "natuurlijke teeltkeus" als de eenige factor in de ontwikkeling van den stoffelijken mensch, feitelijk het geheele hier besproken punt toegeeft. Hij houdt het er voor dat de ontwikkeling des menschen werd geleid en bevorderd, door hoo- [133]
gere Verstandswezens welker handelen een noodzakelijke factor is in het plan der Natuur. Maar wanneer de werking van deze Verstandswezens toegelaten wordt op de eene plaats, is het slechts een logische gevolgtrekking om die nog verder uit te breiden. Er kan geen strenge en gesloten [1*] grenslijn worden getrokken.

STANZA V. — *Vervolg.*

2. ZIJ MAKEN VAN HEM DEN BOODSCHAPPER VAN HUNNEN WIL (*a*). DE DZYU WORDT FOHAT: DE SNELLE ZOON DER GODDELIJKE ZONEN, WIENS ZONEN DE LIPIKA [2]) ZIJN, VOLBRENGT KRINGVORMIGE ZENDINGEN. FOHAT IS HET PAARD, EN DE GEDACHTE IS DE BERIJDER [3]). HIJ SNELT ALS BLIKSEM DOOR DE VURIGE WOLKEN [4]) (*b*), DOET DRIE

---

[1]) Psalmen, CIV : 4.

[2]) Het verschil tusschen de Bouwers, de Planeetgeesten en de Lipika moet niet uit het oog verloren worden. (Zie Shloka's 5 en 6 van deze Toelichting.)

[3]) Dat is, hij staat onder den invloed van hunne leidende gedachte.

[4]) Cosmische nevelen.

[1*] fast.

EN VIJF EN ZEVEN SCHREDEN DOOR DE ZEVEN GEBIEDEN BOVEN EN DE ZEVEN BENEDEN [1]). HIJ VERHEFT ZIJN STEM, EN ROEPT DE ONTELBARE VONKEN [2]), EN VOEGT ZE BIJEEN (*c*).

(*a*) Dit toont aan dat de "Oorspronkelijke Zeven" als hun Voertuig (Wâhana of het geopenbaard subject dat het symbool wordt van de kracht die het bestuurt) Fohat gebruiken, die dientengevolge de "Boodschapper van hunnen Wil" — de "Vurige Wervelwind" genoemd wordt.

(*b*) "Dzyu wordt Fohat" — de uitdrukking zelve verklaart het. Dzyu is de eene Werkelijke (Magische) Kennis, of Occulte Wijsheid, welke, door zich bezig te houden met eeuwige waarheden en oorspronkelijke oorzaken, nagenoeg almacht wordt, wanneer zij in de juiste richting wordt gebruikt. Haar tegenstelling is Dzyu-mi, datgene wat zich alleen bezighoudt met begoochelingen en valschen schijn, zooals onze exoterische moderne wetenschappen. In het onderhavige geval is Dzyu de uitdrukking van de gezamenlijke Wijsheid der Dhyâni-Boeddha's.

Aangezien de lezer verondersteld wordt niet met de Dhyâni-Boeddha's bekend te zijn, is het goed onmiddellijk te zeggen dat er, *volgens de Oriëntalisten* vijf Dhyâni's zijn, die de Hemelsche Boeddha's zijn, waarvan de Menschelijke Boeddha's de openbaringen zijn in de wereld van vorm en stof. Esoterisch zijn de Dhyâni-Boeddha's echter zeven in aantal, waarvan er totnogtoe slechts vijf zich hebben geopenbaard [3]), en twee nog moeten komen in het zesde en het zevende
[134] Wortelras. Zij zijn, om zoo te zeggen, de eeuwige prototypen der Boeddha's die op deze aarde verschijnen, van welke ieder zijn bijzonder goddelijk prototype heeft. Zoo is b. v. Amitâbha de Dhyâni-Boeddha van Gautama Shâkyamuni, zich telkenmale door dezen openbarende wanneer die groote Ziel op aarde incarneert, zooals Hij deed in Tzon-kha-pa [4]). Als de samenvatting der zeven Dhyâni-Boeddha's was Awalokiteshwara de eerste Boeddha (de Logos) en Amitâbha is de innerlijke "God" van Gautama, die in China Amida (Boeddha) genoemd wordt. Zij zijn, zooals Professor Rhys Davids terecht zegt, "de glorievolle tegenbeelden in de mystieke wereld, vrij

[1]) De Toekomstige Wereld.

[2]) Atomen.

[3]) Zie A. P. Sinnett's *Esoteric Buddhism*. 5de vermeerderde uitgave, blz. 171—173.

[4]) De eerste en grootste Tibetaansche Hervormer die de "Geelkappen", Gelukpa's, stichtte. Hij werd geboren in het jaar 1355 v. Chr., in het district Amdo, en was de Awatâra van Amitâbha, den hemelschen naam van Gautama Boeddha.

van de verlagende voorwaarden van dit stoffelijke leven" van iederen aardschen sterfelijken Boeddha — de bevrijde Mânoeshi-Boeddha's, aangewezen om in deze Rondte de Aarde te besturen. Zij zijn de "Boeddha's der Contemplatie", en zijn alle Anupâdaka (ouderloos) *d. w. z.*: zelfgeboren uit het goddelijke inwezen. De exoterische leering — die zegt dat iedere Dhyâni-Boeddha het vermogen bezit om uit zichzelven een gelijkelijk hemelschen zoon te scheppen, een Dhyâni-Bodhisattwa, die, na het sterven van den Mânoeshi Boeddha, diens werk moet voltooien — berust op het feit dat een candidaat door de hoogste Inwijding, volbracht door een die overschaduwd wordt door den "Geest van Boeddha" — aan wien de Oriëntalisten de schepping der vijf Dhyâni-Boeddha's toeschrijven! — in vermogen een Bodhisattwa wordt, als zoodanig geschapen door den Hoogen Inwijder.

(*c*) Fohat, een der belangrijkste, zoo niet het belangrijkste van alle karakters in de esoterische cosmogonie, moet nauwkeurig beschreven worden. Evenals in de oudste Grieksche cosmogonie, die veel verschilde van de latere mythologie, Eros de derde persoon is in de oorspronkelijke drieëenheid, Chaos, Gaea, Eros — overeenkomende met de Kabbalistische Drieëenheid Ain Soph, het Grenzelooze Al, (want Chaos is Ruimte, van χαίνω, wijd openzetten, ledig zijn), Shekinah en de Oude van Dagen, of de Heilige Geest — evenzoo is Fohat iets in het nog ongeopenbaarde Heelal, en iets anders in dat der verschijnselen en de Cosmische Wereld. In deze laatste is het die occulte, electrische, levens-kracht, die, onder den Wil van den Scheppenden Logos alle vormen vereenigt en samenbrengt, er den eersten stoot aan geeft en die mettertijd wet wordt. Maar in het ongeopenbaarde Heelal is Fohat zulks evenmin als Eros de latere, stralende, gevleugelde Cupido of de Liefde is. Fohat heeft nog niets met den Cosmos te maken, aangezien de Cosmos nog niet geboren is, en de Goden nog slapen in den boezem van "Vader-Moeder". Het is een abstract wijsgeerig denkbeeld. Het brengt zelf nog niets voort, het is eenvoudig die potentieele scheppende Kracht, tengevolge van welker werking het noumenon van alle toekomstige verschijnselen zich, om zoo te zeggen, verdeelt, maar om zich in een mystieke bovenzinnelijke daad weder te vereenigen en den scheppenden Straal uit te zenden. Wanneer de "Goddelijke Zoon" te voorschijn treedt, dan wordt Fohat de voortstuwende kracht, de actieve kracht, dit veroorzaakt dat Een wordt tot Twee en tot Drie — op het [135]

cosmische gebied van openbaring. Het drievoudige Eene versplitst zich in de Vele, en dan wordt Fohat omgezet in die kracht, welke de elementale atomen samenbrengt en zich doet bijeenvoegen en verbinden. In de Grieksche mythologie vinden wij een echo van deze archaïsche leer. Erebus en Nux zijn uit den Chaos geboren en doen op hunne beurt, onder de inwerking van Eros, Aether en Hemera geboren worden, het licht der bovenste en dat der benedenste of aardsche gebieden. Duisternis brengt licht voort. Vergelijk hiermede in de *Purâna's* Brahmâ's Wil of "Begeerte" om te scheppen, en in de Phenicische cosmogonie van Sanchuniathon de leer dat Begeerte, πόθος, het beginsel van schepping is.

Fohat staat in nauw verband met het "Eene Leven'. Uit het Onbekende Eene, het Oneindige Geheel, komt de Geopenbaarde Eene, of de periodieke, manwantarische Godheid voort, en deze is het Algemeene Denkvermogen, dat, gescheiden van zijn Welbron, de Demiurgos of de Scheppende Logos is der Westersche Kabbalisten, en de Brahmâ met Vier Aangezichten van den Hindoeschen godsdienst. In zijn geheel beschouwd van het standpunt van de geopenbaarde Goddelijke Gedachte, stelt het in de esoterische leer de scharen van de hoogere Scheppende Dhyân-Chohans voor. Tegelijkertijd met de ontwikkeling van het Algemeene Denkvermogen, openbaart de Verborgen Wijsheid van Adi-Boeddha — de Eene Opperste en Eeuwige — zich als Awalokiteshwara (of Geopenbaarde Îshwara), die de Osiris der Egyptenaren, de Ahura-Mazda der Zoroastriërs, de Hemelsche Mensch der Hermetische wijsgeeren, de Logos der Platonisten, en de Âtmâ der Wedântijnen is [1]). Door de werking van de Geopenbaarde Wijsheid of Mahat — voorgesteld door tallooze middelpunten van geestelijke energie in den Kosmos — wordt de Weerkaatsing van het Algemeen Denkvermogen, dat Cosmische Ideatie en de deze Ideatie begeleidende Verstandelijke Kracht is, objectief het Fohat van den Boeddhistischen esoterischen wijsgeer. Fohat, langs de zeven beginselen van Âkâsha snellend, werkt in op geopenbaarde substantie, of, zooals boven verklaard, het Eene Element, en stelt, door dat te versplitsen in verschillende middelpunten van energie, de wet der Cosmische Ontwikkeling in het werk, die, gehoorzamende aan de Ideatie van het Algemeene Denkvermogen, alle verschillende toestan-

[1]) T. Subba Row schijnt hem met den Logos te vereenzelvigen en zoo te noemen. (Zie zijn *Lectures on the Bhagawadgîtâ*, in de *Theosophist*, dl. IX.

den van het zijn in het geopenbaarde Zonnestelsel tot bestaan brengt.

Het door deze werkingen tot bestaan gebrachte Zonnestelsel bestaat uit zeven beginselen, evenals al het andere binnen deze middelpunten. Aldus is de Leer van de Trans-Himâlayasche Esoteriek. Elke wijsbegeerte heeft echter hare eigene wijze van verdeeling dezer beginselen. [136]

Fohat is dan de verpersoonlijkte electrische levenskracht, de transcendentale verbindende eenheid van alle cosmische krachten, zoowel op de ongeziene als op de geopenbaarde gebieden, welker werking — op ontzagwekkende schaal — gelijkt op een levende kracht door den Wil geschapen, in zoodanige verschijnselen, waarbij het schijnbaar subjectieve inwerkt op het schijnbaar objectieve en dat tot handeling aandrijft. Fohat is niet slechts het levende symbool en de bevatter van die kracht, maar wordt door Occultisten als een wezen beschouwd; de krachten waarop het inwerkt zijn cosmisch, menschelijk en aardsch en oefenen haar invloed uit op de overeenkomstige gebieden. Op het aardsche gebied wordt zijn invloed gevoeld in de magnetische en actieve kracht, die voortgebracht wordt door de sterke begeerte van den magnetiseerende. Op het cosmische gebied is zij aanwezig in de bouwende kracht die bij het vormen der dingen — van een planeetstelsel af tot den glimworm en het eenvoudige madeliefje toe — het plan van het denkvermogen der Natuur of van de Goddelijke Gedachte betreffende de ontwikkeling en den groei van een bijzonder ding, uitvoert. Metafysisch is het de tot objectiviteit gebrachte Gedachte der Goden, het "Vleeschgeworden Woord", op een lageren trap, en de boodschapper der cosmische en menschelijke Ideatie; de actieve kracht in het Algemeene Leven. In zijn secundair aanzicht is Fohat de Zonne-energie, de electrische levens-vloeistof en het onderhoudende Vierde Beginsel, die Dierlijke Ziel der Natuur, om zoo te zeggen, of — Electriciteit. [13

In 1882 werd de President der Theosofische Vereeniging, Kolonel Olcott, ter verantwoording geroepen omdat hij in een zijner voordrachten beweerd had dat electriciteit stof is. Aldus onderwijst echter de Occulte Leer. "Kracht", "Energie", mogen er betere namen voor zijn, zoolang de Europeesche wetenschap zoo weinig van haren waren aard weet, maar toch is zij stof, evenals de Ether stof is, daar zij evenzeer atomisch is, hoewel inderdaad verscheidene graden hooger dan de ether. Aan te voeren dat een ding geen stof kan zijn omdat het voor de wetenschap "onweegbaar" is, lijkt belache-

lijk. Electriciteit is "onstoffelijk" in dien zin dat hare moleculen niet onderworpen zijn aan een waarneming en proefneming; niettemin kan zij — en het Occultisme zegt dat zij dat is — atomisch zijn, daarom is zij stof. Maar aangenomen zelfs dat het onwetenschappelijk zoude zijn er in dergelijke bewoordingen van te spreken, zoodra de electriciteit in de wetenschap een bron van energie, eenvoudig energie, en eene kracht genoemd wordt, waar is die kracht of die energie dan, die gedacht kan worden zonder aan stof te denken? Maxwell, een wiskundige en een van de grootste gezaghebbers op [137] het gebied van electriciteit en hare verschijnselen, zeide jaren geleden dat electriciteit stof was, en niet slechts beweging. "Wanneer wij de hypothese aannemen dat de elementaire stoffen uit atomen samengesteld zijn, kunnen wij de gevolgtrekking niet ontwijken dat ook de electriciteit, zoowel de positieve als de negatieve, verdeeld is in bepaalde elementaire deelen, die zich gedragen als atomen van electriciteit" [1]). Wij willen verder gaan dan dit en beweren dat de electriciteit niet alleen substantie is, maar dat zij eene uitstraling is van een Wezen, dat noch God, noch Duivel is, maar een van de tallooze Wezens die onze wereld bestieren en leiden overeenkomstig de eeuwige Wet van Karma.

Om op Fohat terug te komen, deze staat in verband met Wishnoe en Sûrya in het oudste karakter van eerstgenoemden God, want Wishnoe is in den *Rig-Weda* geen hooge God. De naam Wishnoe komt van den wortel *wish*, "doordringen", en Fohat wordt de "Doordringer" en de Vervaardiger genoemd omdat hij de atomen vormt uit ruw materiaal [2]). In de heilige teksten van de *Rig-Weda* is Wishnoe ook "een openbaring van de Zonne-energie, en wordt beschreven dat hij met drie schreden stapt door de zeven gebieden van het Heelal", zoodat de Wedische God weinig gemeen heeft met den Wishnoe van latere tijden. Daarom zijn beiden in deze bijzonderen vorm identiek en is de een eene navolging van den ander.

De Drie en Zeven "Schreden" hebben, naar de esoterische leer, betrekking op de door den mensch bewoonde zeven bollen [1*] en evenzoo op de zeven gebieden der Aarde. In weerwil van de her-

---

[1]) Helmholtz, *Faraday Lecture*, 1881.

[2]) Het is welbekend dat zand, op een trillende metalen plaat gebracht, een reeks regelmatige figuren van verschillende vormen aanneemt. Kan de wetenschap een *volledige* verklaring van dit feit geven?

[1*] spheres.

haalde tegenwerpingen door wie zich Oriëntalisten noemen gemaakt, wordt in de exoterische Hindoesche schriften duidelijk naar de Zeven Werelden, of Bollen, van onze Planeetketen verwezen. Maar hoe zonderling al deze getallen verbonden zijn met dergelijke getallen en met hunne symbolen in andere cosmogonieën, kan gezien worden uit de door bestudeerders van oude godsdiensten gemaakte vergelijkingen en parallelismen. De "drie schreden van Wishnoe", door de "zeven gebieden van het Heelal" zijn op verschillende wijzen door de Toelichters verklaard cosmisch te beteekenen: vuur, bliksem, en de zon, en dat zij gezet zijn in de aarde, den dampkring en het uitspansel; meer wijsgeerig — en in sterrekundigen zin zeer juist — worden zij door Aurnawâbha verklaard als de drie standen van de zon bij het opgaan, op den middag en bij het ondergaan. Alleen de esoterische wijsbegeerte verklaart het duidelijk, hoewel de *Zohar* het zeer wijsgeerig en begrijpelijk heeft uiteengezet. Daarin wordt duidelijk betoogd dat de Elohim (Alhim) in den beginne Achad, "Een", werden genoemd, of de "Godheid, Eene in Vele", een zeer eenvoudig denkbeeld in pantheïstische opvatting — pantheïstisch [138] natuurlijk in den wijsgeerigen zin. Toen kwam de verandering, "Jehovah is Elohim", aldus de veelvoudigheid vereenigend, en den eersten stap doende naar Monotheïsme. Het antwoord nu op de vraag, "Hoe [1 kan Jehovah Elohim zijn?" is: "Door Drie Schreden" van beneden af. De beteekenis is duidelijk. De Schreden zijn symbolen, en wel voorstellingen, wederzijds en correlatief, van Geest, Ziel en Lichaam (Mensch); van den Cirkel, vervormd tot Geest, de Ziel van de Wereld, en haar Lichaam (of de Aarde). Uit den Cirkel der Oneindigheid tredend, dien geen enkel mensch begrijpt, wordt Ain Soph — het Kabbalistische synoniem voor Parabrahma, voor het Zeroâna Akerne der Mazdeanen, of voor elk ander "Onkenbare" — "Een" (de Achad, de Eka, de Ahu); daarna wordt hij (of het) door ontwikkeling veranderd in de "Eene in Vele", de Dhyâni-Boeddha's of de Elohim, of ook de Amshaspends, terwijl zijn laatste stap die gezet wordt voert naar de voortbrenging van het vleesch, of den Mensch. En van Mensch, of Jah-Hovah, "mannelijke-vrouwelijk", wordt het *innerlijke* goddelijke wezen, op het metafysische gebied, wederom de Elohim.

De getallen 3, 5 en 7 treden, zooals in *Isis Unveiled* is aangetoond, op den voorgrond in de bespiegelende Vrijmetselarij. Een Vrijmetselaar schrijft:

Er zijn 3, 5 en 7 schreden om een rondgang voor te stellen. De drie vlakken van 3, 3; 5, 3 en 7, 3; enz. enz.. Somtijds krijgt het dezen vorm: $\frac{753}{2} = 376{,}5$, en $\frac{7635}{2} = 3817{,}5$, en de verhouding van $\frac{20612}{6561}$ voet voor de ellemaat geeft de maten der Groote Pyramide.

Drie, vijf en zeven zijn mystieke getallen, het laatste en het eerste worden evenzeer door de Vrijmetselaren als door de Parsis vereerd — daar de Driehoek overal een symbool der Godheid is [1]). Zooals vanzelf spreekt laten Doctoren in de Godgeleerdheid — Cassel bijvoorbeeld — den *Zohar* de Christelijke Drieëenheid (!) uitleggen en voorstaan. Het is echter deze laatste die haar oorsprong had in de △, in het archaïsche Occultisme en de Symboliek der Heidenen. De Drie Schreden staan metafysisch in verband met de nederdaling van den Geest in de Stof, met die van den Logos, die als een straal in den geest valt, dan in de ziel, en ten laatste in den menschelijken, stoffelijken vorm des menschen, waarin hij Leven wordt.

Het Kabbalistische denkbeeld is identiek met de esoteriek van het archaïsche tijdperk. Deze esoteriek is het gemeengoed van allen en behoort noch aan het Ârische Vijfde Ras, noch aan een der talrijke onderrassen daarvan. Zij kan niet worden opgeëischt door de zoogenaamde Turaniërs, de Egyptenaren, Chineezen, Chaldeërs, of door een der zeven afdeelingen van het Vijfde Wortelras, maar behoort
[139] in werkelijkheid aan het Derde en het Vierde Wortelras, welker afstammelingen wij vinden in de Kiem van het Vijfde, de oudste Ariërs. De Cirkel was bij ieder volk het symbool van het Onbekende — "Grenzelooze Ruimte", het abstracte kleed van een altijd tegenwoordige abstractie — de Onkenbare Godheid. Hij stelt den grenzeloozen Tijd in de Eeuwigheid voor. De Zeroâna Akerne is ook de "Grenzelooze Cirkel van den onbekenden Tijd", uit welken Cirkel het stralende Licht te voorschijn treedt — de Algemeene Zon, of Ormazd [2]) — en deze laatste is identiek met Kronos in zijn Aeolischen vorm, dien van een Cirkel. Want de Cirkel is Sar en Saros, of Cyclus. Het was de Babylonsche God, wiens cirkelvormige horizon het zichtbare symbool was van het onzichtbare, terwijl de Zon de Eene Cirkel was waaruit de cosmische bollen te voorschijn traden, voor welker leider hij gehouden werd. Zeroâna is het Chakra, of de Cirkel, van Wishnoe, het geheimzinnige embleem dat, naar de omschrijving van een Mysticus, "een kromme lijn is van zoodanigen aard dat, wan-

[1]) Zie *The Masonic Cyclopaedia*, Mackenzie; en *The Pythagorean Triangle*, Oliver.

[2]) Ormazd is de Logos, de "Eerstgeborene" en de Zon.

neer een of ander deeltje er van, zij het ook het kleinst mogelijke, als boog in de eene of andere richting verlengd wordt, die bij voortzetting ten slotte in zichzelve zal terugkeeren en eene en dezelfde kromme zal vormen — of datgene wat wij den cirkel noemen". Geen betere omschrijving kon er aldus gegeven worden van het natuurlijk symbool en den klaarblijkelijken aard der Godheid, die, haar omtrek overal hebbende (het grenzelooze) daarom ook overal haar middelpunt heeft, die, met andere woorden, in elk punt van het Heelal aanwezig is. De onzichtbare Godheid is derhalve ook de Dhyân-Chohans, of de Rishi's, de oorspronkelijke zeven, en de negen zonder — en tien met inbegrip van — hunne synthetische eenheid, uit welke HET in den mensch treedt.

Terugkeerende naar de Toelichting N°. 4 op Stanza IV, zal de lezer thans begrijpen waarom — terwijl in het Trans-Himâlayasche Chakra de △|□|☆ geteekend zijn — driehoek, eerste lijn, vierkant, tweede lijn en een vijfpuntige ster met een punt in het midden, hetzij aldus ☆ of eene andere variatie — waarom de Kabbalistische Cirkel der Elohim, wanneer de letters van het woord אלהים (Alhim of Elohim) naar de getallenwaarde gelezen worden, de beroemde cijfers 13514, of anagrammatisch 31415 — de astronomische π (pi) ontsluiert, of de verborgen beteekenis der Dhyâni-Boeddha's, der Gebers, der Giburim, der Kabeiri's, en der Elohim, alle beteekenend "Groote Menschen", "Titanen", "Hemelsche Menschen", en op aarde "Reuzen".

De Zeven was bij ieder volk een heilig Getal, maar geen enkel volk paste het op meer physiologisch materialistische wijze toe dan de Hebreërs. Bij hen was 7 bij uitstek het getal der voortbrenging, en 9 het mannelijke veroorzakende, vormende, zooals de Kabbalisten aantoonen, de otz, עץ (90, 70) of "de Boom in den Tuin van Eden", de "dubbele hermaphroditische roede" van het vierde Ras. Dit was [140] het symbool van het "Heilige der Heiligen", de 3 en de 4 van geslachtelijke scheiding. Nagenoeg alle 22 Hebreeuwsche letters zijn zuiver phallische symbolen. Van die twee letters — zooals boven aangetoond — is de eene, de *aïn*, een negatieve vrouwelijke letter, symbolisch een oog; de ander een mannelijke letter, *tza*, een *visch*- haak of pijl. Bij de Hindoes en de Âriërs in het algemeen was de beteekenis echter meervoudig en had zij bijna geheel betrekking op zuiver metafysische en sterrekundige waarheden. Hunne Rishi's en Goden, hunne Demonen en Helden hebben geschiedkundige en ethische beteekenissen.

Niettemin wordt ons gezegd door een Kabbalist, die, in een nog niet uitgegeven werk, de *Kabbalah* en de *Zohar* tegenover de Ârische esoteriek stelt, dat:

De Hebreeuwsche heldere, korte, bondige en juiste wijze van zeggen verre en bovenmate het onzekere gepraat[1*] der Hindoes overtreft, juist zooals de Psalmist in parallelismen zegt: "Mijn mond zal uwe gerechtigheid vertellen .... hoewel ik de getallen niet weet" (LXXI: 15) .... Door zijn onvoldoendheid te midden van de groote hoeveelheid bijmengsels van bijkomstigen aard toont het Hindoesche zinnebeeld dezelfde geleende pluimage die de Grieken (de leugenachtige Grieken) hadden en die de Vrijmetselarij heeft, hetgeen bij de ruwe, eenlettergrepige (en schijnbare) armoede van het Hebreeuwsch, bewijst dat dit van een veel grijzere oudheid moet afstammen dan die andere, en de bron [!?] van, of dichter bij de oude oorspronkelijke bron moet zijn geweest dan die andere.

Dit alles is eene dwaling. Onze geleerde broeder en correspondent oordeelt de Hindoesche godsdienstige stelsels blijkbaar slechts naar hunne *Shâstra's* en *Purâna's* waarschijnlijk naar die laatste, en bovendien naar de moderne vertalingen daarvan, die ze tot onkenbaar wordens toe verwringen[2*]. Wanneer wij een punt van vergelijking willen hebben moeten wij ons tot hunne wijsgeerige stelsels wenden, tot hunne esoterische leer. Ongetwijfeld komt de symboliek van de *Pentateuch*, en zelfs die van het *Nieuwe Testament*, uit dezelfde bron. Maar de Pyramide van Cheops, waarvan de maten door Professor Piazzi Smyth alle herhaald zijn bevonden in Salomo's vermeenden en mythischen tempel, is toch zeker niet van lateren datum dan de boeken van Mozes? De zinnebeelden der Joden — en zelfs hunne taal, het Hebreeuwsch, zijn niet oorspronkelijk. Zij zijn ontleend aan de Egyptenaren, van wie Mozes zijne Wijsheid kreeg; aan het Koptisch, vermoedelijk verwant aan — zoo al niet de moeder van — het oude Phenicisch, en aan de Hyksos, hun (vermeende) voorvaderen, zooals Josephus aantoont [1]). Ja; maar wie zijn de Hyksosche schaapherders? En wie de Egyptenaren? De geschiedenis weet omtrent die vraag niets en gist en maakt theorieën uit de diepte van het bewust-
[141] zijn der betrokken geschiedkundigen [2]). "Het Khamisme of oud Koptisch komt uit West-Azië en bevat eenige kiemen van het Semietisch, en getuigt mitsdien voor de oorspronkelijke eenheid van afstamming der Ârische en Semietische rassen", zegt Bunsen, die de groote gebeurtenissen in Egypte op 9000 jaar v. Chr. stelt. Het is een feit dat

[1]) *Tegen Apion*, I, 25.
[2]) Zie *Isis Unveiled*, II, 430—438.

1* toddling word-talk. 2* disfigure.

wij in de archaïsche Esoteriek en in het Ârische denken eene groote wijsbegeerte vinden, terwijl wij in de Hebreeuwsche opteekeningen slechts de meest verrassende scherpzinnigheid aantreffen in het verzinnen van verheerlijkingen voor phallusdienst en sexueele theogonie.

Dat de Âriërs hunnen godsdienst nooit alleen op fysiologische symbolen hebben laten steunen zooals de oude Hebreërs dat wel gedaan hebben, kan uit de exoterische Hindoesche Schriften worden gezien. Dat deze verslagen eveneens sluiers zijn, wordt bewezen door hunne onderlinge tegenspraak, daar in nagenoeg elke *Purâna* en episch gedicht eene andere verklaring te vinden is. Esoterisch gelezen geven zij echter alle dezelfde beteekenis. Zoo telt de eene opteekening zeven werelden, behalve de lagere werelden, die ook zeven in aantal zijn; deze veertien boven- en onderwerelden hebben niets te maken met de indeeling van de Zevenvoudige Keten en behooren tot de zuiver etherische, onzichtbare werelden. Later zal aan deze aandacht worden geschonken. Voor het oogenblik zij het voldoende te vermelden dat zij niet opzet worden aangehaald alsof zij tot de Keten behoorden. "Eene andere opsomming noemt de zeven werelden aarde, dampkring, hemel, middelgebied, geboorteplaats, verblijf der gezegenden, en zetel der waarheid, plaatst de Zonen van Brahmâ in de zesde afdeeling en zegt dat de vijfde of Jana-Loka, de plaats is waar dieren, die in de algemeene verbranding verdelgd zijn, worden wedergeboren" [1]). In de later volgende hoofdstukken over Symboliek zal eenige werkelijk esoterische leering worden gegeven. Hij die voorbereid is zal de verborgen beteekenis begrijpen.

STANZA V. — *Vervolg.*

3. HIJ IS HUN LEIDENDE GEEST EN LEIDER. WANNEER HIJ AANVANGT TE WERKEN, SCHEIDT HIJ DE VONKEN VAN HET LAGERE RIJK [2]), DIE DRIJVEN EN TRILLEN VAN VREUGDE IN HAAR STRALENDE WONINGEN [3]), EN VORMT DAARMEDE DE KIEMEN VAN WIELEN. HIJ PLAATST ZE IN DE ZES RICHTINGEN DER RUIMTE, EN EEN IN HET MIDDEN — HET MIDDEN-WIEL.

"Wielen" zijn, zooals reeds verklaard is, de middelpunten van kracht, waaromheen de cosmische oerstof zich uitzet en, gaande

[1]) Zie Dowson's *Hindu Classical Dictionary.*
[2]) De minerale atomen.
[3]) Gasachtige wolken.

[142] door alle zes de trappen van verdichting, bolvormig wordt en ten slotte vervormd wordt tot bollen. Het is een van de grondstellingen der esoterische cosmogonie dat gedurende de Kalpa's (of Æonen) van Leven, de beweging, die gedurende de tijdperken van rust, "*door elk sluimerend atoom polsklopt en trilt*", van het eerste ontwaken af van den Kosmos tot een nieuwen "Dag", een steeds toenemende neiging vertoont naar kringbeweging. "De Godheid wordt een Wervelwind". Men zal vragen, zooals schrijfster niet heeft nagelaten te vragen: Wie is aanwezig om zich te vergewissen van het verschil in die beweging, daar de geheele Natuur teruggebracht is tot haar oorspronkelijke wezen en er niet één enkele zijn kan — zelfs niet een der Dhyâni-Chohans, die allen in Nirwâna zijn — om het te zien? Het antwoord hierop is: Alles in de Natuur moet bij analogie beoordeeld worden. Hoewel de hoogste Godheden (Aartsengelen of Dhyâni-Boeddha's) niet vermogen de mysteriën te peilen die al te ver buiten ons planeetstelsel en den zichtbaren Cosmos gelegen zijn, waren er toch in oude tijden groote zieners en profeten die in staat waren, al terug ziende, de geheimenis waar te nemen van Adem en Beweging, toen de Wereldstelsels in rust en in hun periodieken slaap gedompeld waren.

De Wielen worden ook Rotae genoemd — de bewegende raderen der hemelsche bollen die deelnemen aan het scheppen der wereld — wanneer de beteekenis betrekking heeft op het bezielende beginsel der sterren en planeten; want in de Kabbalah worden zij voorgesteld door de Auphanim, de Engelen der bollen en sterren, waarvan zij de levengevende zielen zijn [1]).

De wet van de draaikolkbeweging in de oerstof is een van de oudste opvattingen der Grieksche wijsbegeerte, welker eerste historische wijzen bijna allen Ingewijden der Mysteriën waren. De Grieken hadden haar van de Egyptenaren en deze van de Chaldeën, die de leerlingen geweest waren van Brâhmana's der esoterische school. Leucippus en Democritus van Abdera — de leerling der Magi — leerden dat deze rondwentelende beweging der atomen en wereldbollen van eeuwigheid bestond [2]). Hicetas, Heraclides, Ecphantus,

---

[1]) Zie *Kabbalah Denudata*, "De Anima", blz. 113.

[2]) De leer van de wenteling der aarde om eene as werd door den Phytagoreër Hicetas onderwezen, waarschijnlijk reeds 500 jaar v. Chr.. Zij werd ook geleerd door zijn leerling Ecphantus, en door Heraclides, een leerling van Plato. De onbeweeglijkheid der zon en de omloop der aarde werden reeds in 281 v. Chr. door Aristarchus van Samos bewezen veronderstellingen te zijn die met waargenomen feiten in

Pythagoras en al zijne leerlingen onderwezen de wenteling der aarde, en Âryabhata van Indië, Aristarchus, Seleucus, en Archimedes, berekenden hare omwenteling even wetenschappelijk als [143] thans de sterrekundigen het doen, terwijl de theorie der Elementaire Draaikolken bekend was aan Anaxagoras, en door hem 500 jaar v. Chr. werd voorgestaan, of bijna 2000 jaar voordat zij weder opgenomen werd door Galileo, Descartes, Swedenborg, en ten slotte, met geringe wijzigingen, door Sir W. Thomson [1]). Al dergelijke kennis is, wanneer slechts de rechtvaardigheid betracht wordt, een echo van de archaïsche leer, van welke thans beproefd wordt eene verklaring te geven. Hoe menschen van de laatste paar eeuwen tot dezelfde denkbeelden en gevolgtrekkingen zijn gekomen, die dozijnen tienduizenden jaren geleden als grondwaarheden [1*] werden onderwezen in de verborgenheid der Adyta, is eene vraag die afzonderlijk behandeld wordt. Sommigen werden daarheen geleid door den natuurlijken vooruitgang in de natuurwetenschap en door onafhankelijke waarneming; anderen — zooals Copernicus, Swedenborg, en nog enkelen meer — waren, niettegenstaande hunne groote geleerdheid, hunne kennis meer verschuldigd aan intuïtieve dan aan op de gewone wijze door geregelde studie verworven denkbeelden. Dat Swedenborg, die onmogelijk iets van de esoterische denkbeelden van het Boeddhisme kon hebben geweten, in zijne algemeene opvattingen op eigen gelegenheid [2*] dicht bij de Occulte leer is gekomen, wordt aangetoond door zijne verhandeling over de draaikolktheorie. In Clissold's vertaling daarvan, aangehaald door Professor Winchell [2]), vinden wij het navolgende *résumé:*

De eerste oorzaak is het oneindige of onbegrensde. Dit schenkt bestaan aan het eerste eindige of begrensde. [De Logos in zijne openbaring en het Heelal]. Datgene wat eene grens voortbrengt is analoog met beweging. [Zie hierboven Stanza I]. De voortgebrachte grens is een punt, welks inwezen beweging is, maar

overeenstemming waren. De heliocentrische theorie werd ook ongeveer 150 j. v. Chr. door Seleucus van Seleucia aan de Tigris onderwezen. [Zij werd 500 j. v. Chr. door Pythagoras onderwezen. H. P. B.] Ook wordt gezegd dat Archimedes, in een werk *Psammites* getiteld, de heliocentrische theorie voorstond. De bolvorm van de aarde werd door Aristoteles uitdrukkelijk geleerd, die zich voor het bewijs beriep op den vorm van de aardschaduw op de maan bij verduisteringen. (Aristoteles, *De Coelo*, boek II hoofdst. XIV). Hetzelfde denkbeeld werd door Plinius verdedigd. (*Nat. Hist. II*, 65). Deze meeningen schijnen langer dan duizend jaar voor het weten verloren te zijn geweest ... (Winchell, *World-Life*, 551—52).

[1]) *On Vortex Atoms.*

[2]) *T. a. p.*, 567.

[1*] axiomatic truths.

[2*] independently.

omdat het zonder deelen is, is dit inwezen niet werkelijke beweging, maar slechts eene poging[1*] daartoe. [In onze leer is het geen "poging", doch eene verandering van eeuwige trilling in de ongeopenbaarde Wereld, tot draaikolkbeweging in die der verschijnselen of de geopenbaarde Wereld]. Uit dit eerste ontstaan uitgebreidheid, ruimte, figuur, en opeenvolging, of tijd. Evenals in de meetkunde een punt eene lijn voortbrengt, eene lijn een vlak, en een vlak een lichaam, zoo is hier de poging[1*] van het punt gericht op lijnen, vlakken en lichamen. Met andere woorden, het Heelal is *in ovo* bevat, in het eerste natuurlijke punt.

De beweging, waarnaar de poging[1*] streeft is kringvormig, aangezien de cirkel de volmaaktste van alle figuren is . . . . . "De volmaaktste figuur van de hierboven beschreven beweging moet eeuwig cirkelvormig zijn, dat wil zeggen, zij moet van het middelpunt naar den omtrek en van den omtrek naar het middelpunt gaan"[1]).

Dit is zuiver en eenvoudig occultisme.

Met de "Zes Richtingen der Ruimte" wordt hier de "Dubbele Driehoek", de verbinding en samenvoeging van zuiveren Geest en Stof bedoeld, van het Arûpa en het Rûpa, waarvan de Driehoeken een symbool zijn. Deze Dubbele Driehoek is een teeken van Wishnoe; het is Salomo's Zegel, en de Shrî-Antara der Brâhmanen.

STANZA V. — *Vervolg.*

[144] 4. FOHAT TREKT SPIRAALLIJNEN OM HET ZESDE TE VEREENIGEN MET HET ZEVENDE — DE KROON (*a*). EEN LEGER VAN DE ZONEN DES LICHTS STAAT BIJ ELKEN HOEK; DE LIPIKA, IN HET MIDDEN-WIEL (*b*). ZIJ[2]) ZEGGEN: "DIT IS GOED". DE EERSTE GODDELIJKE WERELD IS GEREED, DE EERSTE, DE TWEEDE[3]), DAN WEERKAATST ZICH DE "GODDELIJKE ARÛPA"[4]) IN CHHÂYÂ-LOKA)[5], HET EERSTE GEWAAD VAN ANUPÂDAKA (*c*).

(*a*) Dit trekken van "spiraallijnen" doelt zoowel op de ontwikkeling der beginselen van den mensch als op die der natuur, eene

---

[1]) Samengevat uit *Principia Rerum Naturalium.*

[2]) De Lipika.

[3]) Dat is: de Eerste is nu de Tweede Wereld.

[4]) Het Vormlooze Heelal van Gedachte.

[5]) De Schaduwachtige Wereld van den Oervorm, of van den Verstandelijken Vorm.

[1*] conatus.

ontwikkeling die trapsgewijze plaats vindt, evenals al het andere in de natuur. Het zesde beginsel van den mensch (Buddhi, de Goddelijke Ziel), hoewel naar onze opvattingen slechts een adem, is toch nog iets stoffelijks in vergelijking met den Goddelijken Geest (Âtmâ), waarvan het de drager of het voertuig is. Fohat in zijn vermogen van Goddelijke Liefde (Eros), de electrische kracht van verwantschap en sympathie, beproeft, naar de allegorische voorstelling den zuiveren Geest, den van het Eene Volstrekte onafscheidbaren Straal, te vereenigen met de ziel, welke beide in den Mensch de Monade vormen, en in de natuur den eersten schakel tusschen het immer onbeperkte en het geopenbaarde. "De Eerste is nu de Tweede (Wereld)" — der Lipika — heeft mede daarop betrekking.

(*b*) Het "Leger" bij elken hoek is de Schare van Engelen (Dhyân-Chohans), aangewezen om elk betrokken gebied te leiden en te bewaken van het begin af tot aan het eind van een manwantara. Zij zijn de "Mystieke Wachters" der Christelijke Kabbalisten en Alchemisten en staan zoowel symbolisch als cosmogonisch in verband met het getallenstelsel van het Heelâl. De getallen waarmede deze hemelsche wezens in verband staan zijn buitengewoon moeielijk te verklaren, daar elk getal betrekking heeft op verscheidene groepen van bepaalde denkbeelden, overeenkomstig de bijzondere groep van "Engelen" die het moet voorstellen. Hierin ligt de *nodus* in de studie der symboliek welke zoovele geleerden niet hebben kunnen losmaken, waarom zij er de voorkeur aan gaven die te behandelen zooals Alexander deed met den Gordiaanschen knoop, vandaar verkeerde opvattingen en leeringen als onmiddellijk resultaat.

(*c*) De "Eerste is de Tweede", omdat de "Eerste" in werkelijkheid niet als zoodanig kan worden geteld of beschouwd, want de Eerste is het gebied der noumena in haar oorspronkelijke openbaring, de drempel van de wereld der Waarheid, of Sat, waardoor de onmiddellijke energie, die van de Eene Werkelijkheid uitstraalt — van de [145] Naamlooze Godheid — ons bereikt. Hier kan de onvertaalbare uitdrukking Sat (Zijn-heid) wederom tot een dwaalbegrip aanleiding geven omdat datgene wat geopenbaard is niet Sat wezen kan, maar iets van den aard van een verschijnsel, niet eeuwig, noch in waarheid zelfs altijddurend [1*]. Het is gelijkelijk eeuwig en samen bestaand met het Eene Leven, "Weergaloos", maar als openbaring is het toch

[1*] sempiternal.

nog een Mâyâ — evenals het overige. Deze "Wereld der Waarheid" in de woorden der Toelichting kan alleen beschreven worden als "*een heldere ster, neerdalende uit het Hart der Eeuwigheid; de baak der hoop, aan welker Zeven Stralen de Zeven Werelden van het Zijn hangen*". Zoo is het, daar deze de Zeven Lichten zijn welker weerkaatsing de onsterfelijke menschelijke Monaden zijn — de Âtmâ, of de stralende Geest van ieder schepsel der menschelijke familie. Eerst dit Zevenvoudige Licht; dan de "Goddelijke Wereld" — de ontelbare lichten, aangestoken aan het Oorspronkelijke Licht — de Buddhi s, of vormlooze Goddelijke Zielen van de laatste Arûpa (Vormlooze) Wereld; het "Geheel" in de geheimvolle taal der oude Stanza.

De catechismus doet den Meester aan den leerling vragen:

"*Hef uw hoofd omhoog, O Lanoe, ziet gij een enkel licht of wel tallooze lichten boven u branden aan den donkeren hemel van middernacht?*"

"*Ik neem eene Vlam waar, O Gurudewa, ik zie tallooze ongescheiden vonken er in schijnen*".

"*Gij zegt het goed. En zie thans rond en in uzelven. Gevoelt gij dat het licht, dat binnen in u brandt, op eenigerlei wijze verschilt van het licht dat in uwe menschelijke broeders schijnt*"?

"*Het is op geen enkele wijze verschillend, hoewel de gevangene door Karma in slavernij wordt gehouden, en hoewel zijne uiterlijke gewaden, den onwetende misleidend, dezen doen zeggen "Uwe Ziel en Mijne Ziel*".

De wortel-eenheid van het diepste inwezen van elk samenstellend deel van samengestelde dingen in de natuur — van eene ster tot een mineraal atoom, van den hoogsten Dhyân Chohan tot het kleinste infusiediertje, in de volste beteekenis van het woord, en toegepast op hetzij de geestelijke, verstandelijke, of stoffelijke wereld — die eenheid is de eene fundamenteele wet in de occulte wetenschap. "De Godheid is onbegrensde en oneindige uitzetting", zegt een occult axioma, vandaar, zooals reeds is opgemerkt, de naam Brahmâ [1]).

Er ligt eene diepzinnige wijsbegeerte ten grondslag aan den oudsten eeredienst ter wereld, den eeredienst van de Zon en van het Vuur.

---

[1]) In de *Rig Weda* vinden wij de namen Brahmanaspati en brihaspati afwisselend en als onderling gelijkwaardig gebruikt. Zie ook de *BrihadAranyaka-Upanishad*; Brihaspati is een godheid die de "Vader der Goden" genoemd wordt.

Van al de aan de natuurwetenschap bekende elementen is het Vuur datgene, wat altijd met eene beslissende ontleding gespot heeft. Vol [146] vertrouwen wordt er beweerd dat lucht een mengsel is, dat de gassen zuurstof en stikstof bevat. Wij beschouwen het Heelal en de Aarde als stof die uit bepaalde scheikundige molekulen is samengesteld. Wij spreken van de oorspronkelijke tien aarden en geven aan elk daarvan een Griekschen of Latijnschen naam. Wij zeggen dat water eene scheikundige verbinding van zuurstof en waterstof is. Maar wat is Vuur? Het is het gevolg van verbranding, wordt ons zwaarwichtig geantwoord. Het is warmte en licht en beweging en eene wisselwerking van natuurkundige en scheikundige krachten in het algemeen. En deze wetenschappelijke omschrijving wordt op wijsgeerige wijze aangevuld door eene godgeleerde definitie in Webster's Dictionary, die verklaart dat vuur is "het werktuig der bestraffing, of de straf van de onboetvaardigen in een anderen toestand" — welke "toestand", terloops opgemerkt, naar verondersteld wordt geestelijk is; maar de aanwezigheid van vuur schijnt, helaas! een overtuigend bewijs van zijn stoffelijken aard op te leveren. Toch zegt Professor Bain, terwijl hij spreekt van de dwaling om verschijnselen voor enkelvoudig te houden, omdat zij algemeen bekend zijn:

> Zeer bekende feiten schijnen zelve geen verklaring noodig te hebben en de middelen te zijn ter verklaring van alles wat ermede op gelijke lijn kan worden gesteld. Zoo veronderstelt men dat het koken en verdampen eener vloeistof een zeer eenvoudig verschijnsel is dat geen verklaring behoeft, en een bevredigende verklaring oplevert voor meer zeldzame verschijnselen. Dat water moet opdrogen is voor het niet onderwezen verstand volkomen begrijpelijk, terwijl daarentegen voor den kenner der natuurkunde de vloeibare toestand abnormaal en onverklaarbaar is. Het ontsteken van een vuur door een vlam is eene *groote wetenschappelijke moeielijkheid, maar weinigen denken er zoo over* [1]).

Wat zegt de Esoterische leering omtrent het Vuur? "*Vuur is de volmaakte en reinste weerkaatsing, zoowel in den Hemel als op Aarde, van de Eene Vlam. Het is Leven en Dood, de oorsprong en het eind van elk stoffelijk ding. Het is goddelijke Substantie*". Derhalve toonen niet alleen de Vuuraanbidders, de Parsi's, maar zelfs de zwervende wilde stammen van Amerika, die zich "uit vuur geboren" noemen, in hun geloof meer wetenschap, en in hun bijgeloof meer waarheid, dan al de beschouwingen der moderne natuurkunde en geleerdheid. De Christen, die zegt "God is een levend Vuur" en spreekt van de

[1]) *Logic*, II. 125.

Pinkster-"Vurige Tongen" en van het "Brandend Braambosch" van Mozes, is evengoed een vuuraanbidder als elk ander "Heiden". Van de Mystici en de Kabbalisten waren het de Rozekruisers die het Vuur op de meest juiste wijze beschreven. Koop een stuivers-
5 lampje, voorzie dat slechts goed van olie, en gij zult in staat zijn om aan de vlam daarvan de lampen, kaarsen en vuren der geheele wereld aan te steken zonder dat de vlam vermindert. Wanneer de Godheid, de wortel-Eene, een eeuwige en oneindige, nooit ver-
[147] teerde Substantie is ("de Heer uw God is een verterend vuur") dan
10 lijkt het niet redelijk dat de occulte leer voor onwijsgeerig gehouden wordt, wanneer zij zegt: "Aldus werden de Arûpa en de Rûpa [Werelden] gevormd; uit Één Licht Zeven Lichten; uit elk der Zeven, zeven maal Zeven" enz. enz..

STANZA V. — *Vervolg.*

15 5. FOHAT DOET VIJF SCHREDEN [1]) (*a*), EN BOUWT EEN GEVLEUGELD WIEL BIJ ELKEN HOEK VAN HET VIERKANT VOOR DE VIER HEILIGEN . . . . EN HUN LEGERS [2]) (*b*).

(*a*) Zooals reeds in de laatste Toelichting is gezegd, hebben de "Schreden" zoowel betrekking op de cosmische als op de menschelijke
20 beginselen — welke laatste naar de exoterische indeeling uit drie (Geest, Ziel en Lichaam) en naar de esoterische berekening uit zeven beginselen bestaan — drie Stralen van het Inwezen en vier aanzichten [3]). Zij die *Esoteric Buddhism* van Sinnett bestudeerd hebben zullen de benamingen gemakkelijk begrijpen. Aan gene zijde
25 van de Himâlaya's zijn er twee esoterische scholen — of beter eene school die in twee afdeelingen is gesplitst — de eene voor de innerlijke lanoe's, de andere voor de uiterlijke of half-leeken-chelâ's; de eerste onderwijst een zevenvoudige, de andere een zesvoudige indeeling der menschelijke beginselen.

30 Fohat, die "Vijf Schreden" zet, doelt uit een cosmisch gezichtspunt hier op de vijf bovenste gebieden van Bewustzijn en van Zijn,

---

[1]) Nadat hij de eerste drie reeds heeft gezet.

[2]) Scharen.

[3]) De vier aanzichten zijn het lichaam, het leven of de levenskracht daarvan, en het "dubbel" van het lichaam — het drietal dat bij den dood van den persoon verdwijnt — en het Kâma Rûpa dat in Kâma Loka ontbindt.

terwijl het zesde en het zevende (naar beneden geteld) het astrale en het aardsche, of de beide laagste gebieden zijn.

(*b*) Vier "Gevleugelde Wielen bij elken hoek ..... voor de Vier Heiligen en hunne Legers (Scharen)". Deze zijn de "Vier Mahârâjahs", of groote Koningen, der Dhyân Chohans, de Dewa's, die ·eder over een der vier hemelstreken regeeren. Zij zijn de Bestuurders, of Engelen, die regeeren over de Cosmische Krachten van Noord, Zuid, Oost en West, krachten die ieder een bepaalde occulte eigenschap bezitten. Deze Wezens staan ook in betrekking tot Karma, daar dit fysische en stoffelijke agenten noodig heeft om zijne besluiten ten uitvoer te leggen, zooals bijvoorbeeld de vier voornaamste winden, waarvan de wetenschap uitdrukkelijk toegeeft dat zij hun eigenaardige ongunstige en goede invloeden uitoefenen op de gezondheid der menschen en op elk levend ding. Er is occulte wijsbegeerte aanwezig in de Roomsch-Katholieke leer, die verschillende openbare rampen, zooals epidemieën en oorlogen enz. terugvoert tot de onzichtbare [148] "Gezanten" van Noord en West. "De Heerlijkheid van den God Israëls kwam van den weg naar het Oosten" zegt Ezechiël[1]), terwijl Jeremia, Jesaja en de Psalmist aan hunne lezers verzekeren dat alle kwaad onder de zon uit het Noorden en het Westen komt — hetgeen bij toepassing op het Joodsche volk, als een niet te ontkennen voorspelling klinkt. Dit geeft mede den grond voor de verklaring van den H. Ambrosius[2]) dat het juist om die reden is dat "wij den Noordenwind vervloeken en wij bij de plechtigheid van het doopsel beginnen met ons naar het [siderische] Westen te wenden, om des te beter hem te verzaken die het bewoont, waarna wij ons naar het Oosten wenden".

Het geloof aan de vier Mahârâjahs — de Bestuurders der vier voornaamste hemelstreken — was algemeen en is nu dat der Christenen die hen, wanneer zij zelf die opnoemen, in navolging van den H. Augustinus, "Engelen-Deugden" en "Geesten" noemen, en "Duivels" wanneer zij door de Heidenen worden aangehaald. Maar waar is in dit geval het onderscheid tusschen de Heidenen en de Christenen? De geleerde Vossius zegt:

Hoewel de H. Augustinus gezegd heeft dat ieder zichtbaar ding in deze wereld een engel-deugd als verzorger[1*] bij zich heeft, moeten daaronder niet afzonder-

[1]) Ezechiël 43 vers 2. (Noot van den Vertaler). [2]) *Over Amos*, IV.

[1*] overseer.

lijke dingen [1*] maar geheele soorten van dingen worden verstaan, aangezien elke zoodanige soort inderdaad haar bijzonderen engel tot bewaker heeft. Hij is het in dezen eens met alle wijsgeeren .... Deze engelen zijn in ons oog geesten, die onderscheiden zijn van de voorwerpen, ... terwijl zij voor de [Heidensche] wijsgeeren Goden waren [1]).

Bij de beschouwing van het door de Roomsch-Katholieke Kerk vastgestelde Rituaal voor de "Geesten der Sterren", gelijken deze verdacht veel op "goden", maar zij werden noch door de ouden, noch door de moderne heidensche groote menigte, meer geëerd en vereerd dan tegenwoordig door de hoog-beschaafde Katholieke Christenen te Rome.

In navolging van Plato verklaarde Aristoteles dat de uitdrukking στοιχεῖα alleen begrepen werd te beteekenen de onlichamelijke beginselen die in elke der vier groote afdeelingen van onze cosmische wereld zijn geplaatst om die te besturen. De Heidenen *aanbidden* en *vereeren* derhalve Elementen en de (denkbeeldige) hemelstreken evenmin als de Christenen, maar de "goden" die over elk daarvan heerschen. Voor de Kerk bestaan er twee soorten van Siderische Wezens, Engelen en Duivels. Voor den Kabbalist en den Occultist is er slechts ééne soort, en noch dë Occultist, noch dę Kabbalist maakt eenig onderscheid tusschen de "Rectoren des Lichts" en de "Rectores Tenebrarum" of Cosmocratoren, die de Kerk zich onmiddellijk aanwezig verbeeldt te zijn en ontdekt in de "Rectoren des Lichts", zoodra een daarvan met een anderen naam wordt genoemd dan dien, waarmede zij hem aanspreekt. Het is niet de Rector, of
[149] de Mahârâjah, die beloont of bestraft, hetzij met of zonder toestemming of op bevel van "God", maar de mensch zelf — zijne daden, of Karma, trekken individueel en gezamenlijk (zooals somtijds met geheele volkeren het geval is) allerlei soorten van kwaad en rampen aan. Wij brengen "*oorzaken*" voort, en deze doen in de siderische wereld de overeenkomstige krachten ontwaken, welke magnetisch en onweerstaanbaar aangetrokken worden tot — en terugkeeren op — hen die zulke oorzaken voortbrengen, om het even of dergelijke personen metterdaad kwaad doen of eenvoudig "denkers" zijn die op boosheid zinnen. Want de moderne wetenschap leert dat gedachte stof is, "en elk deeltje van de bestaande stof moet een register zijn

[1]) *Theol. Cir.* I. vii.

[1*] individuals.

van al wat „gebeurd is", zooals Jevons en Babbage aan den profaan vertellen in hunne *Principles of Science*. De moderne wetenschap wordt dagelijks meer in den maalstroom van het occultisme getrokken, ongetwijfeld onbewust, maar toch zeer merkbaar.

"Gedachte is stof", maar natuurlijk niet in den zin van den Duitschen [1*] materialist Moleschott, die ons verzekert, dat "gedachte de beweging van stof" is — eene bewering van nagenoeg ongeëvenaarde ongerijmdheid. Verstands- en lichaamstoestanden staan als zoodanig lijnrecht tegenover elkander. Doch dit tast de stelling niet aan dat elke gedachte, behalve haar stoffelijk nevenverschijnsel (hersenverandering) een objectief — hoewel voor ons bovenzinnelijk objectief — aanzicht vertoont op het astrale gebied [1]).

De twee voornaamste theorieën der wetenschap over de betrekkingen tusschen Geest en Stof zijn Monisme en Materialisme. Deze twee bestrijken het geheele veld van de negatieve zielkunde met uitzondering van de quasi-occulte meeningen der Duitsche pantheïstische scholen.

De meeningen van onze huidige wetenschappelijke denkers over de betrekkingen tusschen geest en stof kunnen teruggebracht worden tot de twee volgende hypothesen. Deze bewijzen dat beide meeningen gelijkelijk de mogelijkheid uitsluiten van eene onafhankelijke ziel, onderscheiden van het stoffelijke brein, waardoor zij werkt. Zij zijn:

(1) *Materialisme*, de theorie die verstandelijke verschijnselen beschouwt als het voortbrengsel van moleculaire veranderingen in de hersenen; *d. i.* als de uitkomst der omzetting van beweging in gevoel(!). De ruwere school ging eens zoover dat zij het verstand vereenzelvigde met een "bijzondere wijze van beweging"(!!), maar deze meening wordt thans gelukkigerwijze door de meeste mannen van wetenschap zelve als ongerijmd beschouwd.

(2) *Monisme*, of de leer van de Enkele Substantie, is de meer verfijnde vorm van negatieve zielkunde, die door een harer vertegenwoordigers, professor Bain, ter snede "verkapt [2*] materialisme" genoemd wordt. Deze leer die zeer algemeenen bijval geniet, en [150] onder haar voorstanders mannen telt als Lewes, Spencer, Ferrier en anderen, beschouwt gedachte en verstandelijke verschijnselen, hoewel die in het algemeen lijnrecht tegenover stof stellende, als de twee

[1]) Zie *"The Occult World"* 8ste druk, Blz. 110, 111. (Nederlandsche Vertaling blz. 171, 172. *Vert.*)

[1*] Moleschott was Nederlander. (*Noot v. d. Vert.*) [2*] guarded.

zijden, of aanzichten van eene en dezelfde substantie-in sommige van hare toestanden. Gedachte, zeggen zij, is als gedachte volkomen tegengesteld aan stoffelijke verschijnselen, maar zij moet mede beschouwd worden als niet meer dan "de subjectieve zijde van zenuwbeweging" — wat onze geleerde heeren daarmede ook mogen bedoelen.

Om echter terug te keeren tot de toelichting op de vier Mahârâjahs, zoo scheidde, volgens Clemens Alexandrinus, in de Egyptische tempels een reusachtig gordijn den tabernakel van de plaats der gemeente. De Joden hadden hetzelfde. Bij beiden was het gordijn over vijf kolommen getrokken (het Pentagram) die esoterisch onze vijf zinnen en de vijf Wortelrassen verzinnebeelden, terwijl de vier kleuren van het gordijn de vier aardsche elementen voorstelden. Het geheel was een allegorisch zinnebeeld. Door de vier hooge heerschers over de vier hemelstreken en elementen kunnen onze vijf zinnen kennis verkrijgen van de verborgen waarheden der natuur, en het is volstrekt onjuist dat, zooals Clemens het wil doen voorkomen, het de elementen *per se* waren die aan de Heidenen Goddelijke Kennis of Kennis van God [1]) verschaften. Terwijl het Egyptische zinnebeeld geestelijk was, was dat van de Joden zuiver materialistisch en vereerde het inderdaad slechts de blinde elementen en denkbeeldige "punten". Want wat was de beteekenis van den door Mozes in de woestijn opgerichten vierkanten tabernakel, wanneer deze niet dezelfde cosmische beteekenis had? "Daarna zult gij eenen voorhang maken ..... van hemelsblauw en purper en scharlaken ..... tot dit deksel vijf pilaren van sittimhout ..... vier koperen ringen maken aan zijne vier einden ..... naar de zuidzijde zuidwaarts ..... aan den noordelijken hoek ..... tegen het Westen des tabernakels ..... van het allerkunstigste werk ..... met Cherubs" [2]). De Tabernakel en de vierkante voorhof, Cherubs en al, waren juist hetzelfde als die in Egyptische tempels. De vierkante vorm van den Tabernakel beteekende juist hetzelfde wat zij tot op den huidigen dag nog beteekent in den exoterischen eeredienst der Chineezen en Tibetanen — de vier hoofdpunten beteekenen hetzelfde als de vier zijden van de pyramiden, obelisken en andere dergelijke vierkante bouwwerken. Josephus geeft zich moeite om de geheele zaak te verklaren. Hij zegt dat

[1]) Zoo is de zin: "Natura Elementorum obtinet revelationem Dei" (Clemens, *Stromata*, IV. 6), op beide of op geen van beide van toepassing. Zie de *Zends*, II, 228 en Plutarchus, *De Iside*, vergeleken door Layard, *Académie des Inscriptions*, 1854, Deel XV.

[2]) Exodus XXVI; XXVII.

de pilaren van den Tabernakel hetzelfde waren als die, welke te Tyrus voor de vier elementen waren opgericht, en die op voetstukken waren geplaatst, welker vier hoeken tegenover de vier hemelstreken [151] stonden, en voegt er bij dat "de hoeken van de voetstukken de vier teekenen van den Dierenriem droegen" die dezelfde oriënteering voorstelden [1]).

Dit denkbeeld kan nagespeurd worden in de Zoroastrische holen, in de in rotsen uitgehouwen tempels van Indië, en in al de heilige vierkante gebouwen der oudheid die tot heden toe bewaard zijn gebleven. Dit wordt afdoende bewezen door Layard, die de vier hemelstreken en de vier oorspronkelijke elementen in den godsdienst van elk land terugvindt in den vorm van vierkante obelisken, de vier zijden der pyramiden, enz. enz.. De Vier Mahârâjahs waren de bestuurders en leiders van deze elementen en hunne hemelstreken.

Indien de bestudeerder er meer van wenscht te weten, heeft hij slechts het Visioen Gezicht van Ezechiël (Hfdst. I) te vergelijken met hetgeen bekend is omtrent het Chineesche Boeddhisme, zelfs in de exoterische leer daarvan, en de uiterlijke gestalte van deze "Groote Koningen der Dewa's" te onderzoeken. Naar de meening van den Eerwaarden Joseph Edkins "zit ieder hunner vóór over een der vier werelddeelen der Hindoe's . . . . Ieder hunner voert een leger van geestelijke wezens aan om de menschheid en het Boeddhisme te beschermen [2])". De vier hemelsche wezens zijn dat ook volkomen met uitzondering van de voorkeur voor het Boeddhisme. De Hindoe's verdeelen de wereld echter toevallig in zeven werelddeelen, zoowel exoterisch als esoterisch, en hunne vier Cosmische Dewa's zijn er acht, en heerschen over de acht windstreken en niet over de werelddeelen.

Deze "Vier" zijn de beschermers der menschheid en ook de uitvoerders [1*] van Karma op Aarde, terwijl de Lipika met het hiernamaals der menschheid te maken hebben. Tegelijkertijd zijn zij de vier levende schepselen van Ezechiëls Visioen Gezicht, die "de gelijkenis van een mensch" hebben, en die door de vertalers van den Bijbel, "Cherubijnen", "Serafijnen", enz. genoemd worden, en door de Occultisten "Gevleugelde Bollen", "Vurige Wielen", en in het Hindoesche Pantheon een groot aantal verschillende benamingen hebben. Al die Gandharva's,

[1]) *Antiquities*, I, VIII, ch. XXII.
[2]) *Chinese Buddhism*, blz. 216.

[1*] agents.

de "Liefelijke Zangers", de Asoera's, Kinnara's, en Nâga's, zijn de allegorische beschrijvingen van de Vier Mahârâjahs. De Serafijnen zijn de vurige Slangen des Hemels die wij aantreffen in een plaats welke den Berg Meroe beschrijft als "de verheven massa van heerlijkheid, de eerbiedwaardige verblijfplaats van goden en hemelsche koorzangers ..... onbereikbaar voor zondige menschen ..... omdat zij door Slangen bewaakt wordt". Zij worden de Wrekers en de "Gevleugelde Wielen" genoemd.

Laten wij ons, nu hunne taak en hun aard verklaard is, zien wat de Christelijke bijbelverklaarders van de Cherubijnen zeggen: "Het woord [152] beteekent in het Hebreeuwsch volheid van kennis; deze engelen worden aldus genoemd om hunne uitblinkende kennis, en werden daarom gebruikt voor het bestraffen van menschen die zich Goddelijke kennis aanmatigden". (Vertolking van Cruden in zijn *Concordance* van *Genesis* III : 24.). Zeer goed; en hoe vaag de mededeeling ook zij, zij toont aan dat de Cherub, na den "Val" aan de poort van het Paradijs geplaatst, den eerwaarden verklaarders het denkbeeld aan de hand deed van straf, verbonden aan verboden wetenschap of goddelijke kennis — een denkbeeld dat gewoonlijk voert tot een anderen "Val", namelijk dien van de goden, of van "God", in 's menschen waardeering. Maar omdat de goede oude Cruden niets van Karma wist, zij hem vergiffenis geschonken. De allegorie is niettemin vol beteekenis. De afstand van Meroe, het verblijf der goden, tot Eden is zeer klein, en die van de Hindoesche Slangen tot de Ophitische Cherubijnen, van welk zevental de Draak de derde was, is nog kleiner, want beide bewaakten den ingang van het gebied der geheime kennis. Ezechiël beschrijft echter duidelijk de vier Cosmische Engelen:

> Toen zag ik, en zie, een stormwind ..... een ..... wolk en een vuur daarin vervangen ..... en uit het midden daarvan kwam de gelijkenis van vier dieren ..... zij hadden de gelijkenis van een mensch, elkeen had vier aangezichten ..... vier vleugelen ..... het aangezicht eens menschen [1]), en het aangezicht eens leeuws ..... eens ossen aangezicht ..... eens arends aangezicht ..... Als ik die dieren zag, zie, zoo was daar een rad op de aarde ..... met vier aangezichten van hetzelve ..... alsof het ware een rad in het midden van een rad ..... want de geest der dieren was in de raderen [2]).

[1]) "Mensch" werd hier in de plaats gesteld voor "Draak". Vergelijk de Ophitische Geesten. De door de Roomsch Katholieke Kerk erkende Engelen die met deze "aangezichten" overeenkomen, waren bij de Ophiten: Draak — Raphael; Leeuw — Michael; Os of Stier — Uriel; en Arend — Gabriel. Zij zijn in het gezelschap van de vier Evangelisten en staan aan het begin[1*] der Evangeliën.

[2]) *Ezechiël* I.

[1*] preface.

Er zijn drie hoofdgroepen van Bouwers en evenveel van de Planeetgeesten en de Lipika, iedere groep is wederom verdeeld in zeven onder-groepen. Zelfs in een groot werk als het onderhavige is het onmogelijk in te gaan op een nauwkeurig onderzoek van zelfs maar de drie hoofdgroepen, daar zulks een afzonderlijk deel zou vereischen. De Bouwers zijn de vertegenwoordigers van de eerste "verstand-geboren" wezens, van de oorspronkelijke Rishi-Prajâpati's derhalve, eveneens van de zeven groote Goden van Egypte, waarvan Osiris de opperste is; van de zeven Amshaspends der Zoroastriërs, met Ormazd aan het hoofd; van de "zeven Geesten van het Aangezicht"; van de zeven Sephiroth, gescheiden van het eerste Drietal, enz., enz. [2]). Zij bouwen, of beter herbouwen elk "Stelsel" na den "Nacht". De [153] tweede groep der Bouwers is de architect van uitsluitend onze Planeetketen; en de derde de voorvader van onze menschheid, het macrocosmisch prototype van den microcosmos.

De Planeetgeesten zijn de bezielende geesten van de sterren in het algemeen, en van de planeten in het bijzonder. Zij besturen het lot van de menschen die allen geboren zijn onder een of ander hunner sterrenbeelden; de tweede en de derde groep, die tot andere stelsels behooren, hebben dezelfde functies, en allen besturen verschillende afdeelingen in de natuur. In het exoterische Hindoesche Pantheon zijn zij de beschermgodheden die regeeren over de acht streken van het kompas — de vier hoofd- en de vier tusschenstreken — en worden zij Lokapâla's, "Ondersteuners of Behoeders der Wereld" (in onzen zichtbaren Cosmos) genoemd, van wie de voornaamsten zijn: Indra (Oost), Yama (Zuid), Waruna (West), en Kuwera (Noord); hunne olifanten en echtgenooten behooren natuurlijk tot het gebied der verbeelding en nabetrachting, hoewel zij alle een occulte beteekenis hebben.

De Lipika, waarvan eene beschrijving is gegeven in de 6de Toe-

---

[2]) Daar de Joden, behalve de Kabbalisten, geen namen hebben voor Oost, West, Zuid en Noord, drukten zij die denkbeelden uit door woorden die beteekenen, vóór, achter, rechts en links, en exoterisch verwarden zij die uitdrukkingen zeer dikwijls, waardoor zij de sluiers in den *Bijbel* nog verwarder en moeielijker te verklaren maakten. Voeg daarbij het feit dat van de zeven en veertig vertalers van Koning Jacobus' Bijbel er "slechts drie Hebreeuwsch verstonden, van welke er twee stierven vóórdat de Psalmen vertaald waren", (*Royal Masonic Cyclopaedia*) dan kan men gemakkelijk begrijpen welk vertrouwen er gesteld mag worden in de Engelsche bijbelvertaling. In dit werk wordt in het algemeen de Roomsch Katholieke vertaling van Douay gebruikt.

Noot van den Vertaler. Alle Bijbelplaatsen zijn in de Nederlandsche bewoordingen van de Statenvertaling weergegeven.

lichting op Stanza IV, zijn de Geesten van het Heelal, terwijl de Bouwers slechts onze eigen Planeetgodheden zijn. Eerstgenoemde behooren tot het meest occulte gedeelte der cosmogenesis, dat hier niet gegeven kan worden. Schrijfster is niet in staat te zeggen of de Adepten — zelfs de hoogste — deze engelenorde in de volledigheid harer drievoudige graden kennen, of alleen de laagste daarvan, die in verband staat met de gedenkschriften van onze wereld, maar zij zoude eerder geneigd zijn over te hellen tot laatstgenoemde veronderstelling. Van den hoogsten graad wordt slechts één ding geleerd: de Lipika staan in verband met Karma — zijn de onmiddellijke opteekenaars daarvan. Het symbool voor heilige en geheime kennis was in de oudheid algemeen een boom, waarmede ook een geschrift of eene opteekening bedoeld werd. Vandaar het woord Lipika, de schrijvers; de Draken, symbolen van Wijsheid, die de Boomen van Kennis bewaken; den "gouden" Appelboom der Hesperiden; de "Weelderige Boomen" en den plantengroei van den Berg Meroe, door Slangen bewaakt. Juno die bij haar huwelijk aan Jupiter een boom met gouden vruchten schenkt, is een andere vorm van Eva, die Adam den appel van den boom der kennis aanbiedt.

STANZA V. — *Slot.*

DE LIPIKA OMSCHRIJVEN DEN DRIEHOEK, DEN EERSTE [1]), DE KUBUS, DEN TWEEDE EN DE VIJFPUNTIGE STER BINNEN HET EI [2]) (*a*).
[154] "HET IS DE RING GENAAMD "NIET VERDER" VOOR DEGENEN DIE NEDERDALEN EN OPSTIJGEN [3]); DIE GEDURENDE HET KALPA VOORTSCHRIJDEN NAAR DEN GROOTEN DAG "ZIJ MET ONS" (*b*) . . . . . ZOO WERDEN DE ARÛPA EN DE RÛPA GEVORMD: [4]) UIT EEN LICHT, ZEVEN LICHTEN; UIT ELK DER ZEVEN, ZEVEN MAAL ZEVEN LICHTEN. DE WIELEN SLAAN DEN RING GADE . . .

Deze Stanza gaat voort met een nauwkeurige rangschikking der Orden van de Engelen-Hiërarchie. Uit de groep van Vier en Zeven

---

[1]) De loodlijn of het cijfer I.
[2]) Cirkel.
[3]) Ook voor degenen, die enz..
[4]) De Vormlooze Wereld en de Wereld van Vormen.

komen de verstand-geboren groepen van Tien, van Twaalf, van Een en Twintig, enz., deze alle weer verdeeld in onderafdeelingen van Zeventallen, Negentallen, Twaalftallen enzoovoorts, tot het verstand zich verliest in deze eindelooze opsomming van hemelsche scharen en wezens, waarvan elk zijn bepaalde taak heeft in het besturen van den zichtbaren Cosmos zoolang die bestaat.

(*a*) De esoterische beteekenis van den eersten zin der Shloka is dat zij, die de Lipika genoemd zijn, de opteekenaars van het karmische grootboek, een onoverkomelijken slagboom oprichten tusschen het persoonlijke *Ego* en het onpersoonlijke *Zelf*, het noumenon en de voortbrengende bron[1*] van het eerstgenoemde. Vandaar de allegorie. Zij omgeven de geopenbaarde wereld van stof met den Ring "Niet-Verder". Deze wereld is het objectieve zinnebeeld van den op de gebieden der begoocheling in de Vele verdeelden Eenen, van Adi (den Eersten) of Eka (de "Een"), en deze Eene is het gezamenlijke aggregaat, of het geheel, van de voornaamste Scheppers, of Bouwmeesters van dit zichtbare Heelal. In het Hebreeuwsche occultisme is hun naam zoowel Achath, vrouwelijk "Eene" als ook Achad, "Een", maar mannelijk. De monotheïsten hebben voordeel getrokken — en doen dat nog — van de diepzinnige esoteriek van de Kabbalah, om den naam, waaronder het Eene Opperste Inwezen bekend is, toe te passen op de openbaring *daarvan*, de Sephiroth-Elohim, en die Jehova te noemen. Dit is echter geheel willekeurig en in strijd met alle rede en logica, daar het woord Elohim een meervoudig zelfstandig naamwoord is, identiek met het meervoudige woord Chiim, waarmede het dikwijls is samengesteld. De zin in de *Sepher Yetzirah* en elders, "Achath-Ruach-Elohim-Chiim", duidt de Elohim hoogstens als man-vrouwelijk aan, het vrouwelijk element nagenoeg overheerschend, daar die gelezen kan worden: "EENE is Zij de Geest van de Elohim des Levens". Zooals gezegd is Achath (of Echath) vrouwelijk, en Achad (of Echad) mannelijk, beide beteekenen EEN.

Bovendien zijn er in de occulte metafysica eigenlijk twee "Eenen" — de Een op het onbereikbare gebied van volstrektheid en oneindigheid, waarover geen bespiegeling mogelijk is, en de tweede Een [155] op het gebied der uitstralingen. Eerstbedoelde kan niet uitstralen, noch verdeeld worden, daar zij eeuwig, volstrekt en onveranderlijk is, maar de tweede, die om zoo te zeggen de weerkaatsing van de eerste

[1*] Parent-Source.

Een is (want dat is de Logos, onze Îshwara, in het heelal van begoocheling) kan dat wel. Deze straalt van zichzelf — zooals het bovenste Sephiroth-Drietal de zeven lagere Sephiroth uitstraalt — de zeven Stralen of Dhyân Chohans uit; met andere woorden het gelijkslachtige wordt het ongelijkslachtige, de protyle versplitst zich in de Elementen. Maar deze kunnen, tenzij zij in hun oorspronkelijk Element terugkeeren, nooit het Laya- of nulpunt, overschrijden. Deze metafysische stelling kan moeielijk beter beschreven worden dan in T. Subba Row's voordrachten over de *Bhagawadgitâ*.

> Mûlaprakriti [de sluier van Parabrahma] werkt door den Logos [of Îshwara] als de eene energie. Nu is Parabrahma ..... het eene inwezen, waaruit een middelpunt van energie ontstaat, dat ik voor het oogenblik den Logos .... zal noemen. Het wordt het Woord genoemd ..... door de Christenen, en het is de Goddelijke Christos die eeuwig in den boezem van zijn Vader is. Het wordt door de Boeddhisten Awalokiteshwara genoemd ..... In nagenoeg elke leer heeft men het bestaan van een middelpunt van geestelijke energie geformuleerd, dat ongeboren en eeuwig is, dat ten tijde van pralaya in den boezem van Parabrahma bestaat, en dat ten tijde van cosmische werkdadigheid als een middelpunt van bewuste energie te voorschijn treedt .... [1])

Want zooals de spreker te voren zeide, Parabrahma is niet dit of dat, het is zelfs niet bewustzijn, daar het niet in verband kan worden gebracht met stof of met iets beperkts. Het is noch Ego, noch Niet-Ego, zelfs ook niet Âtmâ, maar in waarheid de ééne bron van alle openbaringen en wijzen van zijn.

Derhalve scheiden de Lipika volgens deze allegorie de wereld (of het gebied) van louter Geest van die (of dat) van Stof. Zij die "nederdalen en opstijgen" — de zich incarneerende Monaden, en de menschen die naar loutering en "opstijgen" streven, maar het doel nog niet geheel bereikt hebben — kunnen den Cirkel "NietVerder" alleen overschrijden op den Dag "Zij met ons", op dien dag dat de mensch zich geheel bevrijdt uit de boeien der onwetendheid en ten volle de niet-afgescheidenheid inziet van het Ego binnen zijne persoonlijkheid — ten onrechte als zijn eigene beschouwd — van het Algemeene Ego (Anima Supra-Mundi) en dientengevolge in het Ééne Inwezen opgaat, om niet slechts één met "Ons" te worden, de geopenbaarde algemeene levens, die *één* Leven zijn, maar zelfs dat Leven zelf.

Sterrekundig blijkt derhalve dat de Ring "Niet-Verder", die de

---

[1]) *Theosophist*, Feb., 1877, blz. 303.

Lipika maken rondom "den Driehoek, de Eerste Een, den Kubus, de Tweede Een, en de Vijfpuntige Ster" om deze figuren te omvatten, [156] opnieuw de symbolen bevat van 31415, of de in wiskundige tafels doorloopend gebruikte coëfficient, de waarde π (pi), staande de meetkundige figuren hier voor cijfers. Naar de algemeene wijsgeerige leeringen ligt deze Ring voorbij het gebied van wat in de sterrekunde nevelvlekken genoemd worden. Deze meening is echter even verkeerd als die omtrent de in de Purâna's en andere exoterische geschriften gegeven topographie en beschrijving der 1008 werelden der Dewaloka-werelden en uitspansels. Er zijn natuurlijk zoowel in de esoterische als in de profane wetenschappelijke leeringen, werelden op zulke onberekenbare afstanden gelegen, dat het licht der dichtstbij gelegene, hoewel dat pas onze moderne "Chaldeeërs" heeft bereikt, de lichtbron reeds lang zoude verlaten kunnen hebben vóórdat de woorden "Er zij licht" uitgesproken werden, maar dat zijn geen werelden van het Dewaloka-gebied, maar in onzen Cosmos.

De scheikundige gaat tot aan het laya- of nulpunt van het gebied der stof waarmede hij te maken heeft, en blijft daar staan. De natuurkundige of de sterrekundige telt billioenen mijlen voorbij de nevelvlekken, en blijft dan ook staan. Ook de halfingewijde occultist zal zich voorstellen dat zijn laya-punt ligt op een gebied, dat, hoewel niet stoffelijk, dan toch bevattelijk is voor het menschelijk verstand. De volledig Ingewijde weet dat de Ring "Niet-Verder" geen plaats is, noch gemeten kan worden naar den afstand, maar dat hij bestaat in de Volstrektheid der oneindigheid. In deze "oneindigheid" van den volledig Ingewijde is er noch hoogte, noch breedte, noch dikte, maar is alles onpeilbare diepte, reikende van af het stoffelijke beneden tot het "para-metafysische". Met het woord "beneden" wordt inwezenlijke diepte bedoeld — "nergens en overal" — en niet diepte van fysische stof.

Wanneer men de exoterische en grof anthropomorphische allegorieën der volksgodsdiensten nauwkeurig onderzoekt, kan men zelfs daarin even de leer onderscheiden, die belichaamd is in den door de Lipika bewaakten Ring "Niet-Verder". Zoo vindt men die zelfs in de leer van de Wedântijnsche sekte der Wisishthâdwaita's, de meest hardnekkig anthropomorphiseerende van geheel Indië. Want wij lezen omtrent de bevrijde ziel, dat zij, na het bereiken van Moksha — een toestand van zaligheid, die beteekent "bevrijding van Bandha"

of slavernij — zaligheid geniet op eene plaats genaamd Paramapada, welke plaats niet stoffelijk is, maar gemaakt van Suddasattwa, het inwezen, waaruit het lichaam van Îshwara — den "Heer" — gevormd is. Aldaar zijn de Muktas of Jîwâtmâs (Monaden), die Moksha bereikt hebben, nooit weer onderworpen aan de eigenschappen der stof of van Karma". Zij kunnen echter op aarde incarneeren, indien zij [157] dat verkiezen *ter wille van de wereld* [1]). De weg uit deze wereld naar Paramapada, of de onstoffelijke werelden, wordt Dewayâna genoemd. Wanneer iemand Moksha bereikt heeft en het lichaam sterft:

Gaat de Jîwa (Ziel) met Sûkshma Sharîra [2]) uit het hart van het lichaam naar het Brahmarandra naar de kruin van het hoofd door de Sushumna heen, een zenuw die het hart met het Brahmarandra verbindt. De Jîwa breekt door het Brahmarandra heen en gaat door de zonnestralen naar het gebied der Zon (Sûryamandala). Dan gaat zij door een donkere vlek in de Zon naar Paramapada ..... De Jîwa wordt op haar weg geleid ..... door de Opperste, door Yoga verworven Wijsheid [3]). Aldus schrijdt de Jîwa voort naar Paramapada met de hulp van de Athiwâhika's (dragers bij den doorgang) die bekend Zijn onder de namen Archi Ahas ..... Âditya, ... Prajâpati, enz.. De hier genoemde Archi's, enz., zijn zekere reine Zielen, enz., enz. [4]).

Met uitzondering van de "opteekenaars" (Lipika) heeft geen Geest ooit de verboden lijn van dezen Ring overschreden; en geen enkele zal dat dan ook doen vóór het dagen van het volgende Pralaya, want het is de grenslijn die het Eindige — hoe oneindig dat ook in 's menschen oog moge zijn — van het ware Oneindige scheidt. Daarom zijn de hier met "nederdalend en opstijgend" aangeduide Geesten de "Scharen" van de losweg zoogenaamde "hemelsche wezens". Zij zijn echter in werkelijkheid niets van dien aard. Zij zijn wezens van hoogere werelden in de Hiërarchieën van het Zijn, zoo onmetelijk hoog dat zij ons Goden moeten toeschijnen, en gezamenlijk genomen, *God*. Maar zoo moeten wij, sterfelijke menschen, ook aan de mier voorkomen, die naar den maatstaf van hare bij-

[1]) Deze vrijwillige reïncarnaties worden in onze Leer aangeduid als Nirmânakâyas — de overlevende geestelijke beginselen der menschen.

[2]) Sûkshma Sharîra, "droomachtig" denkbeeldig lichaam, waarin de lagere Dhyânis der hemelsche hiërarchieën gekleed zijn.

[3]) Vergelijk deze Esoterische stelling met de Gnostieke leer in de *Pistis-Sophia* (Kennis-Wijsheid), in welke verhandeling Sophia (Achamôth) geteekend wordt als verloren in de wateren van Chaos (Stof) op haar weg naar het Opperste Licht en dat Christos haar bevrijdt en op den goeden weg helpt. Bedenk wel dat voor de Gnostieken "Christos" beteekende het Onpersoonlijke Beginsel, het Âtman van het Heelal, en de Âtmâ in ieders ziel — en niet Jezus, hoewel in het oude Koptische handschrift, in het Britsch Museum, "Christos" vervangen is door "Jezus" en andere woorden.

[4]) *A Catechism of the Visishthadvaita Philosophy*, door N. Bhâshyacharya, L. T. V., in leven Pandit der boekerij te Adyar.

zondere vermogens oordeelt. Naar ons beste weten zoude de mier ook de wrekende hand van een Persoonlijk God kunnen zien in de hand van den kwajongen die, door ondeugendheid aangespoord, in één oogenblik den mierenhoop vernielt, den arbeid van vele weken — lange jaren in de tijdrekening van insecten. De mier, die dat pijnlijk gevoelt, zoude ook, evenals de mensch, die onverdiende ramp kunnen toeschrijven aan een samenstel van voorzienigheid en zonde, en daarin het gevolg zien der zonde van haar eersten voorvader. Wie weet het, en wie kan het bevestigen of ontkennen? De weigering om in het geheele zonnestelsel andere redelijke en verstandelijke wezens op het menschelijke gebied toe te laten, is de grootste verwaandheid van onzen tijd. Het eenige dat de wetenschap [158] met recht kan beweren, is dat er geen onzichtbare verstandswezens zijn, die onder dezelfde omstandigheden leven als wij. Zij kan niet vierkant de mogelijkheid ontkennen van het bestaan van werelden in werelden, onder omstandigheden die volkomen verschillen van die, welke de natuur van onze wereld vormen; evenmin kan zij ontkennen dat er zekere beperkte verbinding zoude kunnen zijn tusschen enkele dezer werelden en onze eigene. De grootste in Europa geboren wijsgeer, Emmanuel Kant, verzekert ons dat een dergelijke verbinding volstrekt niet onwaarschijnlijk is.

Ik beken dat ik zeer geneigd ben te beweren dat er in de wereld onstoffelijke naturen bestaan en mijne eigene ziel in de klasse van die wezens te rangschikken. In de toekomst, ik weet niet waar of wanneer, zal nog bewezen worden dat de menschelijke ziel ook in dit leven in een niet los te maken gemeenschap staat met de onstoffelijke naturen van de geestenwereld, dat zij wederkeerig daarop inwerkt en er indrukken van ontvangt [1]).

Er wordt ons geleerd dat de zeven Orden der zuiver goddelijke Geesten tot de hoogste dezer werelden behoort; tot de zes lagere werelden behooren hiërarchieën die bij voorkomende gelegenheid door menschen kunnen worden gezien en gehoord, en die inderdaad met hunne nakomelingen op Aarde in verbinding staan; eene nakomelingschap die onverbreekbaar met hen verbonden is, daar elk beginsel in den mensch zijn onmiddellijken oorsprong heeft in de natuur van deze groote wezens, die ons voorzien van de overeenkomstige onzichtbare elementen in ons. De natuurwetenschap mag gerust nadenken over de physiologische bewerktuiging van levende wezens, en

[1]) *Träume eines Geistersehers*, aangehaald door C. C. Massey, in zijn voorrede van Von Hartmann's *Spiritismus*.

hare vruchtelooze pogingen voortzetten om te beproeven onze gevoelens, gewaarwordingen, zoowel verstandelijke als geestelijke, op te lossen in functies van de organische voertuigen daarvan. Niettemin is alles, wat in die richting ooit kan worden volbracht, reeds gedaan en de wetenschap kan niet verder gaan. Zij staat voor een blinden muur waarop zij, naar zij zich verbeeldt, groote fysiologische en psychische ontdekkingen opteekent, waarvan later stuk voor stuk bewezen zal worden dat zij niet meer zijn dan spinnewebben, geweven door haar wetenschappelijke inbeeldingen en drogbeelden. Alleen de weefsels van onzen waarneembaren toestel zijn onderworpen aan de ontleding en de naspeuringen van de wetenschap der fysiologie. De zes hoogere beginselen daarin zullen altijd ontsnappen aan de hand die geleid wordt door eene gezindheid [1*], die opzettelijk de occulte wetenschap ter zijde laat en verwerpt. Alles wat het moderne fysiologische onderzoek in verband met psychische vraagstukken heeft aangetoond, en uit den aard der zaak aantoonen kon, is dat elke gedachte, gewaarwording, en aandoening vergezeld gaat van eene herschikking der moleculen van zekere zenuwen. De gevolgtrekking, gemaakt door mannen der wetenschap van het type Büchner, Vogt, [159] en anderen, dat gedachte beweging van moleculen is, veroorzaakt noodzakelijkerwijze het feit dat van ons subjectief bewustzijn een volledige abstractie gemaakt wordt.

(*b*) De Groote Dag "Zij Met Ons" is derhalve eene uitdrukking, waarvan de eenige verdienste gelegen is in hare letterlijke vertaling. Hare beteekenis wordt niet zoo gemakkelijk verklaard aan een publiek, dat niet bekend is met de mystieke leerstellingen van het occultisme, of liever met esoterische wijsheid of "Budhisme". Het is eene uitdrukking die aan dit laatste eigen is, en even duister voor den profaan als de uitdrukking van de Egyptenaren, welke denzelfden Dag "Kom Tot Ons" noemden, hetgeen identiek is met eerstgenoemde uitdrukking — hoewel het woord "zij" in dezen zin nog beter vervangen zou worden door een der twee uitdrukkingen "blijf" of "rust met ons", daar het betrekking heeft op die lange periode van rust, die Paranirwâna genoemd wordt. "Le Jour de 'Viens à nous'! C'est le jour où Osiris a dit au Soleil: Viens! Je le vois rencontrant le Soleil dans l'Amenti[1])". De Zon staat hier voor den Logos (of Chris-

[1]) *Le Livre des Morts*, Paul Pierret, Hfdst. XVII, blz. 61.

1* animus.

tos, of Horus), als, synthetisch het centrale inwezen, en als een verstrooid inwezen van uitgestraalde wezens, verschillend in substantie, maar niet in wezen. Zooals de spreker over de *Bhagawadgitâ* het uitdrukt, "moet men niet veronderstellen dat de Logos slechts een enkel middelpunt van energie is, dat door Parabrahma is geopenbaard. Er zijn ontelbaar veel anderen. Hun aantal in den boezem van Parabrahma is nagenoeg oneindig". Vandaar de uitdrukkingen: "De Dag Kom Tot Ons" en "De Dag Zij Met Ons", enz.. Evenals het vierkant het symbool is van de vier heilige Krachten of Vermogens — Tetraktys — evenzoo duidt de Cirkel de grenslijn aan binnen het oneindige, die geen enkel mensch, zelfs in den geest, of Dewa of Dhyân Chohan kan overschrijden. De Geesten dergenen die gedurende den kringloop der "ontwikkeling" opstijgen en nederdalen, zullen de "met ijzer omketende wereld" eerst overschrijden ten dage van hunne nadering tot den drempel van Paranirwâna. Wanneer zij het bereiken, zullen zij gedurende de geheele periode van het Mahâpralaya, den "Grooten Nacht", namelijk 311.040.000.000.000 jaren van opneming in Brahma, in den boezem van Parabrahma rusten of in de "Onbekende Duisternis", die dan voor die allen Licht zal worden. De Dag "Zij Met Ons" is deze periode van rust, of Paranirwâna. Zij komt overeen met den Laatsten Dag des Oordeels der Christenen, welke in hunnen godsdienst zoo jammerlijk verstoffelijkt is [1]).

Evenals in de exoterische vertolking der Egyptische riten de ziel van elk overleden persoon — van den Hoogepriester af tot den heiligen stier Apis toe — een Osiris werd, ge-Osirificeerd werd (de Geheime Leer echter leert dat de werkelijke Osirificatie eerst na 3000 bestaanskringen aan iedere Monade ten deel valt), zoo ook in het onderhavige geval. De Monade, geboren uit den aard en het inwezen zelf der "Zeven" (haar hoogste Beginsel wordt onmiddellijk gevat in het Zevende Cosmische Element), moet haar zevenvoudigen kringloop volbrengen door den kringloop van Zijn en Vormen, van de hoogste tot de laagste; en dan weder van den mensch tot God. Op den drempel van Paranirwâna herneemt zij weder haar oorspronkelijk inwezen, en wordt zij opnieuw het Volstrekte. [160]

[1]) Zie voor andere gegevens omtrent deze eigenaardige uitdrukking, de Dag "Kom Tot Ons", ook *The Funerary Ritual of the Egyptians*, door Viscount de Rougé.

STANZA VI.

1. FOHAT, DE ADEM VAN HUN KROOST, DE ZOON DER ZONEN, DOOR HET VERMOGEN VAN DE MOEDER VAN GENADE EN KENNIS, (*a*) KWAN-YIN — HET DRIEVOUD VAN KWAN-SHAI-YIN, VERTOEVENDE IN KWAN-YIN-TIEN (*b*) — UIT DEN LAGEREN AFGROND [1]) DEN SCHIJNVORM VAN SIEN-TCHAN [2]) EN DE ZEVEN ELEMENTEN OPGEROEPEN HEBBEND.

Deze Stanza is naar den Chineeschen tekst vertaald en de als equivalenten der oorspronkelijke uitdrukkingen gegeven namen zijn behouden. De echte esoterische benamingen konden niet gegeven worden, daar zij den lezer slechts in de war zouden brengen. De Brâhmaansche leer heeft er geen equivalenten voor. Wâch schijnt in vele aanzichten tot het Chineesche Kwan-Yin te naderen, maar er bestaat in Indië geen bepaalde vereering van Wâch onder dien naam, wat in China wel het geval is met Kwan-Yin. Geen enkel exoterisch godsdienstig stelsel heeft ooit een vrouwelijke Schepper aangenomen en daarom is de vrouw van het eerste dagen der volksgodsdiensten af beschouwd en behandeld als de mindere van den man. Alleen in China en Egypte zijn Kwan-Yin en Isis op ééne lijn gesteld met de mannelijke goden. De esoteriek laat de seksen terzijde. Haar hoogste Godheid is even geslachtloos als vormloos, noch Vader noch Moeder; en hare eerste geopenbaarde wezens, zoowel hemelsche als aardsche, worden slechts trapsgewijze manvrouwelijk om zich ten slotte in geslachten te splitsen.

(*a*) "De Moeder van Genade en Kennis" wordt het "Drievoud" van Kwan-Shai-Yin genoemd, omdat zij in hare metafysische en cosmische wisselbetrekkingen de "Moeder, de Echtgenoote en de Dochter" van den Logos is, juist zooals zij in de latere theologische overzettingen de "Vader, Zoon en (vrouwelijke) Heilige Geest" werd — de Shakti of Energie — het Inwezen der Drie. Zoo is in de esoteriek der Wedântijnen Daiwiprakriti, het door Îshwara, den Logos [3]) geopenbaarde Licht, tegelijkertijd de Moeder en ook de Dochter van den Logos, of het Woord van Parabrahma, terwijl het in die

[1]) Chaos.
[2]) Ons Heelal.
[3]) *The Theosophist*, Feb. 1887, blz. 305.

der Trans-Himâlayasche leeringen — in de hiërarchie harer allegorische en metafysische theogonie — de "Moeder" is, of abstracte, [161] ideëele Stof, Mûlaprakriti, de Wortel der Natuur, uit het metafysische oogpunt een wisselbetrekking van Adi-Boedha, geopenbaard in den Logos, Awalokiteshwara; en uit een zuiver occult en cosmisch oogpunt, Fohat, de "Zoon des Zoons", de manvrouwelijke energie, voortvloeiende uit dit "Licht van den Logos", dat zich op het gebied van het objectieve Heelal openbaart als de verborgene en evenzeer als de geopenbaarde electriciteit — die Leven is. T. Subba Row zegt:

> De evolutie wordt aangevangen door de verstandelijke energie van den Logos ... en niet bloot door de in Mûlaprakriti besloten mogelijkheden. Dit Licht van den Logos is de schakel ..... tusschen objectieve stof en de subjectieve gedachte van Îshwara [of Logos]. Het wordt in veel Boeddhistische boeken Fohat genoemd. Het is het eene werktuig waarmede de Logos arbeidt [1]).

(*b*) "Kwan-Yin-Tien" beteekent de "Welluidende Hemel des Geluids", het Verblijf van Kwan-Yin, of de "Goddelijke Stem". Deze "Stem" is een synoniem van het Verbum of Woord, "Spraak", als de uitdrukking der Gedachte. Aldus kan het verband nagespeurd worden met — en zelfs de oorsprong van — de Hebreeuwsche Bath-Kol, de "Dochter van de Goddelijke Stem" of Woord, of van den mannelijken en vrouwelijke Logos, den "Hemelschen Mensch", of Adam Kadmon, die tegelijkertijd Sephira is. Op laatstgenoemde werd voorzeker geanticipeerd door de Hindoesche Wâch, de godin der Spraak, of des Woords. Want Wâch — zooals gezegde dochter en de vrouwelijke helft van Brahmâ, eene "die door de goden is voortgebracht" — is met Kwan-Yin, met Isis (evenzoo dochter, vrouw en zuster van Osiris) en andere godinnen, de vrouwelijke Logos, om zoo te zeggen, de godin van de *actieve* krachten in de Natuur, het Woord, de Stem of het Geluid, en de Spraak. Wanneer Kwan-Yin de "Welluidende Stem" is, dan is Wâch, "de welluidende koe die als melk onderhoud en water [het vrouwelijke beginsel] ..... die ons voedsel en onderhoud geeft", als Moeder-Natuur. Zij is in het scheppingswerk met Prajâpati verbonden. Zij is mannelijk en vrouwelijk *ad libitum*, zooals Eva met Adam. En zij is een vorm van Aditi — het beginsel dat boven Aether staat — van Âkâsha, de synthese van alle krachten in de Natuur. Mitsdien zijn Wâch en Kwan-Yin beide het magische vermogen van het occulte Geluid in

[1]) *T. a. p.*, blz. 306.

de Natuur en den Aether — welke "Stem" uit den Chaos en de Zeven elementen Sien-Tchan oproept, den schijnvorm van het Heelal.

Zoo wordt in *Manoe*, voorgesteld dat Brahmâ (eveneens de Logos) zijn lichaam in twee deelen splitst, mannelijk en vrouwelijk, [162] en dat hij in dit laatste, dat Wâch is, Wirâj schept, die hij zelf is, (of wederom Brahmâ). Een geleerd Wedântijnsch occultist spreekt van deze "godin" als volgt, terwijl hij de reden verklaart waarom Ishwara (of Brahmâ) het Woord of de Logos, waarom hij inderdaad Sabda Brahma genoemd wordt:

> De uitlegging, die ik u ga geven, zal door en door mystiek schijnen te zijn, maar als zij mystiek is, dan heeft zij, behoorlijk begrepen wordend, een ontzaglijke beteekenis. Onze oude schrijvers zeiden dat er vier soorten van Wâch zijn. [Zie de *Rig-Weda* en de *Upanishads*.] Waikharî Wâch is wat wij uitspreken. Elke soort van Waikharî Wâch bestaat in haar Madhyama-, verder in haar Pashyanti- en ten slotte in haar Para-vorm [1]). De reden waarom deze Pranawa Wâch genoemd wordt is deze, dat de vier beginselen van den grooten cosmos overeenkomen met deze vier vormen van Wâch. Nu bestaat het geheele geopenbaarde zonnestelsel in zijn Sûkshma-vorm uit het licht of de energie van den Logos, omdat de energie daarvan opgevangen wordt en overgebracht op cosmische stof .... de geheele cosmos in zijn objectieven vorm is Waikharî Wâch, het licht van den Logos is de Madhyama-vorm, en de Logos zelf is de Pashyanti-vorm, en Parabrahma het Para-aanzicht van die Wâch. Wij moeten trachten om in het licht van deze verklaring sommige door verschillende wijsgeeren opgestelde beweringen te begrijpen, behelzende dat de geopenbaarde cosmos het als cosmos geopenbaarde Woord is [2]).

STANZA VI. — *Vervolg.*

2. BRENGT DE SNELLE EN STRALENDE DE ZEVEN LAYA [3]) - MIDDELPUNTEN (*a*) VOORT, WAARTEGEN GÉÉN IETS ZAL VERMOGEN TOT DEN GROOTEN DAG "ZIJ MET ONS"; EN ZETELT HET HEELAL OP DEZE EEUWIGE GRONDSLAGEN, SIEN-TCHAN OMRINGEND MET DE BEGIN-KIEMEN (*b*).

(*a*) De zeven Layamiddelpunten zijn de zeven nulpunten, het woord "nul" gebruikend in denzelfden zin als de scheikundigen dat

---

[1]) Madhya wordt gezegd van iets waarvan het begin en het eind niet bekend zijn, en Para beteekent oneindig. Al deze uitdrukkingen hebben betrekking op oneindigheid en op indeeling van tijd.

[2]) *T. a. p.*, blz. 307.

[3]) Van het Sanskrit *Laya*, het punt der stof waar iedere versplitsing heeft opgehouden.

doen. Het wijst in de esoteriek op een punt vanwaar de versplitsing in rekening begint te worden gebracht. Van uit deze middelpunten — waarachter de esoterische wijsbegeerte ons veroorlooft de wazige metafysische omtrekken waar te nemen der "Zeven Zonen" van leven en licht, de Zeven Logoi der hermetische en alle andere wijsgeeren — begint de versplitsing der Elementen die bij de samenstelling van ons zonnestelsel eene rol spelen. Dikwijls is gevraagd wat de juiste omschrijving is van Fohat en de krachten en functies er van, want dikwijls gelijkt de werking van Fohat op die van een persoonlijk God, naar de opvatting der volksgodsdiensten. Het antwoord is zooeven gegeven in de Toelichting op Stanza V. Zooals terecht gezegd is in de voordracht over de *Bhagawadgîtâ*. "Moet de geheele cosmos noodzakelijkerwijs bestaan in de eene bron van energie van welke dit licht [Fohat] uitstraalt". Of wij de beginselen in den [163] cosmos en den mensch als zevental of slechts als viertal tellen, de krachten van en in de stoffelijke natuur zijn zeven in aantal; en door denzelfden gezaghebber wordt gezegd dat "Prajnâ, of het vermogen van waarneming, bestaat in zeven verschillende aanzichten, overeenkomende met de zeven verschillende toestanden der stof". Want "evenals een menschelijk wezen is samengesteld uit zeven beginselen, bestaat de versplitste stof in het zonnestelsel in zeven verschillende toestanden" [1]). Evenzoo Fohat. Fohat heeft, zooals is aangetoond, verscheidene beteekenissen. Het wordt de "Bouwer der Bouwers" genoemd, wijl de Kracht, die het verpersoonlijkt, onze zevenvoudige keten heeft gevormd. Het is Een en Zeven, en staat op het cosmisch gebied achter al zulke openbaringen als licht, warmte, geluid, adhesie, enz. enz., en is de "geest" der electriciteit, die het leven van het Heelal is. Wij zullen het, als abstractie, het Eene Leven noemen; als een objectieve en klaarblijkelijke werkelijkheid spreken wij van een zevenvoudigen trap van openbaring, die op de bovenste trede begint met Eene Onkenbare Oorzakelijkheid, en eindigt als Alomtegenwoordig Denkvermogen en Leven, inwonend in elk atoom der stof. Terwijl derhalve de wetenschap spreekt van ontwikkeling er van door ruwe stof, blinde kracht, en niet-gevoelende beweging, wijzen de Occultisten op *intelligente* Wet en *gevoelend* Leven, en voegen zij er bij dat Fohat de leidende Geest van dit alles is. Toch is het in het geheel geen persoonlijk god maar de uitstraling van die

[1]) *Five Years of Theosophy*, Art: "Personal and Impersonal God", blz. 200.

andere daarachter staande krachten, welke de Christenen de "Afgezanten" van hunnen God noemen, (in werkelijkheid de Elohim, of beter een der zeven Scheppers die de Elohim genoemd worden), en dien wij den afgezant van de oorspronkelijke Zonen van Leven en Licht noemen.

(*b*) De "Begin-Kiemen" waarmede het Sien-Tchan (het Heelal) vult uit Tien-Sin (de "Hemel van het Denkvermogen", of datgene wat volstrekt is), zijn de atomen der wetenschap en de Monaden van Leibnitz.

STANZA VI. — *Vervolg.*

3. VAN DE ZEVEN[1]) — EERST EEN GEOPENBAARD, ZES VERBORGEN; TWEE GEOPENBAARD, VIJF VERBORGEN; DRIE GEOPENBAARD, VIER VERBORGEN; VIER VOORTGEBRACHT, DRIE VERSCHOLEN; VIER EN EEN TSAN[2]) ONTSLUIERD, TWEE EN EEN HALF VERBORGEN; ZES GEOPENBAARD TE WORDEN, EEN TER ZIJDE GELEGD (*a*). TEN LAATSTE ZEVEN WENTELENDE KLEINE WIELEN; WAARVAN HET EENE HET ANDERE DOET GEBOREN WORDEN (*b*).

(*a*) Hoewel deze Stanza's betrekking hebben op het gansche Heelal [164] na een mahâpralaya (algemeene ontbinding), heeft deze zin toch, zooals elk bestudeerder van het occultisme kan zien, bij analogie betrekking op de ontwikkeling en eindvorming van de oorspronkelijke (hoewel samengestelde) Elementen op onze Aarde. Hiervan zijn er tegenwoordig vier geheel geopenbaard, terwijl het vijfde — Aether dit slechts gedeeltelijk is, daar wij ternauwernood in de tweede helft van de vierde Rondte zijn, en het vijfde Element zich mitsdien eerst ten volle in de vijfde Rondte zal openbaren. De werelden, met inbegrip van de onze, werden als kiemen natuurlijk oorspronkelijk ontwikkeld uit het Eene Element in zijn tweeden toestand[1*] — "Vader-Moeder", de versplitste Wereldziel, niet datgene wat door Emerson de "Overziel" genoemd wordt — hetzij wij dat met de moderne wetenschap cosmische stof en vuurnevel, of met het occultisme Âkâsha, noemen, Jîwâtmâ, Goddelijk Astraallicht, of de "Ziel der Wereld". Maar na dezen eersten ontwikkelingstoestand kwam ter goeder tijd

[1]) Elementen.
[2]) Breuk.

[1*] stage.

de daarop volgende. Geen wereld, en geen hemellichaam kon op het objectieve gebied worden opgebouwd, wanneer de elementen niet reeds voldoende versplitst waren uit hun oorspronkelijke Ilus, die in Laya verbleef. Deze laatste uitdrukking is een synoniem van Nirwâna. Het is inderdaad het nirwânische uiteenvallen van alle substanties, die na een Levenskringloop in den sluimer van hun oorspronkelijken toestand verzonken zijn. Het is de lichtende, maar onbenchaamde schaduw van de stof die *geweest is*, het gebied van negativiteit — waarin de actieve krachten van het Heelal gedurende het tijdperk van hare rust sluimeren.

Nu wordt, van Elementen sprekende, gestadig aan de Ouden verweten dat zij "veronderstelden dat hunne elementen enkelvoudig en onontleedbaar waren". De schimmen van onze vóórhistorische voorvaderen zouden dat compliment kunnen teruggeven aan de moderne natuurkundigen, nu de nieuwe ontdekkingen in de scheikunde W. Crookes, F. R. S. er toe hebben gebracht om toe te geven dat de wetenschap thans nog duizend mijlen verwijderd is van de kennis van den samengestelden aard der eenvoudigste moleculen. Wij leeren van hem dat zoo iets als een werkelijk eenvoudige, geheel gelijkslachtige molecule in de scheikunde *terra incognita* is. "Waar moeten wij de grenslijn trekken?" vraagt hij, "is er geen uitweg uit deze moeielijkheid? Moeten wij de element-examens zoo moeielijk maken dat slechts 60 of 70 candidaten kunnen slagen, of moeten wij de examendeuren zóó wijd openzetten dat het aantal der toegelatenen alleen beperkt wordt door dat der aanvragers?" En dan geeft de geleerde scheikundige treffende voorbeelden. Hij zegt:

> Neem het geval van het yttrium. Het heeft zijn bepaald atoomgewicht, het gedroeg zich in elk opzicht als een enkelvoudig lichaam, een element, waar wij wel iets konden bijvoegen, maar niets konden afnemen. Dit yttrium echter, dit vermeende gelijkslachtige geheel, wordt, onderworpen aan eene bijzondere wijze van fractioneering, ontleed in deelen die onderling niet volkomen identiek zijn, en [165] eene gradatie van eigenschappen toonen. Of neem het geval van het didymium. Hier was een lichaam dat alle bekende kenmerken van een element vertoonde. Het was met veel moeite gescheiden van andere lichamen die er, wat hunne eigenschappen aangaat, zeer dicht bij kwamen, en in den loop van dit diepgaande[18*] proces was het zeer streng behandeld en zeer nauwkeurig onderzocht. Maar toen kwam er een ander scheikundige, die dit vermeend gelijkslachtige lichaam volgens een bijzonder proces van fractioneering behandelde, en het scheidde in de twee stoffen praseodymium en neodymium; waartusschen zekere verschillen

[18*] crucial.

waarneembaar zijn. Wij hebben zelfs thans geen zekerheid dat neodymium en praseodymium enkelvoudige lichamen zijn. Integendeel, zij vertoonen evenzeer symptomen van splitsing. Wanneer wij nu bevinden dat een vermeend element bij geëigende behandeling aldus verschillende moleculen bevat, zijn wij zeker gerechtigd te vragen of dergelijke uitkomsten niet kunnen worden verkregen met andere elcmenten, misschien met alle elementen, wanneer zij op de juiste wijze worden behandeld. Wij mogen zelfs vragen waar het proces van afzonderen zal ophouden — een proces dat natuurlijk verschillen tusschen de individueele moleculen van elke soort voorop stelt. En bij al deze afscheidingen vinden wij natuurlijk lichamen die elkander steeds dichter naderen [1]).

Nog eens, dit verwijt aan de Ouden is een niet te verantwoorden bewering. In allen gevalle kunnen hunne ingewijde wijsgeeren niet aldus worden beticht, daar zij het zijn die van den beginne af allegorische en godsdienstige mythen bedacht hebben. Ware hun de ongelijkslachtigheid van hunne elementen niet bekend geweest, dan zouden zij geen verpersoonlijkingen hebben gehad van Vuur, Lucht, Water, Aarde en Aether, dan zouden hunne cosmische goden en godinnen nooit met zulke nakomelingschap gezegend zijn geworden, met zoovele zonen en dochters, elementen geboren *uit* en *in* ieder overeenkomstig Element. Alchemie en occulte verschijnselen zouden een valstrik zijn geweest, zelfs in theorie, wanneer de Ouden niet bekend waren geweest met de vermogens en wederzijdsche functiën en eigenschappen van elk element dat deel uitmaakt van de samenstelling van Lucht, Water, Aarde, en zelfs van Vuur — welk laatste tot op den huidigen dag een *terra incognita* is voor de moderne wetenschap, die genoodzaakt is het beweging, ontwikkeling van licht en warmte, verbrandingstoestand te noemen — kortom, wanneer zij een element, uit onbekendheid met zijn waren aard, naar de uiterlijke aanzichten hadden gedefinieerd.

Wat echter de moderne wetenschap, naar het schijnt, in gebreke blijft op te merken, is, dat al mogen ook deze enkelvoudige scheikundige atomen versplitst zijn geweest — welke atomen door de archaïsche wijsbegeerte genoemd worden "de scheppers van hunne eigene ouders", vaders, broeders, echtgenooten van hunne moeders en deze moeders de dochters van haar eigen zoons, zooals bijvoorbeeld Aditi en Daksha — versplitst als die elementen in den beginne waren, zij toch niet de aan de wetenschap bekende samengestelde lichamen
[166] waren, die zij thans zijn. Noch Water, noch Lucht, noch Aarde (een

[1]) Toespraak van den Pṛesident tot de Royal Society of Chemists, Maart, 1888.

synoniem voor vaste stoffen in het algemeen) bestonden in hun tegenwoordigen vorm, de drie eenige stoftoestanden voorstellend die de wetenschap erkent, want al deze en zelfs het Vuur zijn reeds door de dampkringen van geheel gevormde bollen opnieuw verbonden voortbrengselen, zoodat zij in de eerste perioden van de vorming der aarde iets geheel *sui generis* waren. Nu de voorwaarden en wetten die ons zonnestelsel beheerschen ten volle ontwikkeld zijn, en de dampkring van onze aarde, zoowel als die van alle andere bollen, om zoo te zeggen een afzonderlijke smeltkroes is geworden, vindt er, zooals de occulte wetenschap leert, in de ruimte een onophoudelijke uitwisseling plaats van moleculen, of juister van atomen, die wisselwerking doet ontstaan tusschen hunne verbindingsequivalenten op elke planeet en die equivalenten derhalve doet veranderen. Sommige mannen der wetenschap en wel onder de grootste natuurkundigen en scheikundigen beginnen dit feit te vermoeden, dat eeuwen lang aan de occultisten bekend is geweest. De spectroscoop toont niet meer dan de waarschijnlijke gelijkheid (op het uiterlijk afgaande) van aardsche en siderische stof, zij is niet in staat verder te gaan, of aan te toonen of de atomen al dan niet natuurkundig of scheikundig op dezelfde wijze en onder dezelfde voorwaarden tot elkander naderen, als men veronderstelt dat zij op onze planeet doen. Men moge zich al voorstellen dat de temperatuurschaal van den hoogsten graad tot den laagst denkbaren toe in en voor het gansche Heelal een en dezelfde is, niettemin verschillen hare eigenschappen, behalve die der dissociatie en reassociatie, op elke planeet, en daarom gaan de atomen over in andere vormen van bestaan, waarvan de natuurkunde nooit heeft gedroomd en voor haar ook onkenbaar. Zooals reeds is gezegd in *Five Years of Theosophy*[1]) is het inwezen der komeetstof bijvoorbeeld "volstrekt verschillend van alle scheikundige of natuurkundige kenmerken die aan de grootste scheikundigen en natuurkundigen der aarde bekend zijn". En zelfs deze stof ondergaat bij haar snellen doorgang door den dampkring der aarde een zekere verandering van aard.

Aldus verschillen niet alleen de elementen van onze planeet, maar zelfs die van al hare zusteren in het Zonnestelsel, in hunne samenstellingen onderling evenveel als van de cosmische elementen buiten onze zonne-grenzen. Dit wordt wederom bevestigd door denzelfden man van wetenschap in zijn hiervoren aangehaalde voordracht, die Clerk

[1]) Blz. 242.

Maxwell aanhaalt, zeggend "dat de elementen niet volkomen gelijkslachtig zijn". Hij schrijft:

Het is moeilijk zich een denkbeeld te maken van uitkiezing en verwijdering van tusschensoorten, want waarheen kunnen die geëlimineerde moleculen gegaan zijn, wanneer, zooals wij reden hebben om aan te nemen, de waterstof enz. van de [167] vaste sterren samengesteld is uit moleculen die in alle opzichten met onze eigene identiek zijn .... In de eerste plaats kunnen wij die volkomene moleculaire identiteit in twijfel trekken omdat wij totnogtoe geen andere middelen om tot een besluit te komen hebben gehad dan die, welke de spectroscoop heeft geleverd, terwijl toegegeven wordt dat, om de spectra van twee lichamen nauwkeurig te kunnen vergelijken en onderscheiden, die moeten onderzocht worden onder dezelfde toestanden van temperatuur, druk en alle andere natuurkundige voorwaarden. Wij hebben met zekerheid in het zonnespectrum stralen gezien die wij niet hebben kunnen identifieeren.

Derhalve kunnen de elementen van onze planeet niet tot maatstaf van vergelijking met de elementen op andere werelden worden genomen. Elke wereld heeft inderdaad haar Fohat, dat in zijn eigen sfeer van werking alomtegenwoordig is. Maar er zijn evenveel Fohats als er werelden zijn, ieder voor zich verschillend in kracht en graad van openbaring. De individueele Fohats vormen een algemeen, collectief Fohat — het aanzicht-inwezen van het eene volstrekte Niet-Wezen, dat volstrekte Zijn-heid is, Sat. "Millioenen en billioenen werelden worden bij elk manwantara gemaakt" — wordt er gezegd. Daarom moeten er vele Fohats zijn, die wij beschouwen als bewuste en *intelligente* Krachten. Dit zal ongetwijfeld wetenschappelijke denkvermogens zich doen ergeren. Niettemin beschouwen de Occultisten, die daar goede redenen voor hebben, alle natuurkrachten als werkelijke, hoewel bovenzinnelijke, toestanden van stof, en als voorwerpen die kunnen worden waargenomen door wezens, begaafd met de daartoe vereischte zinnen.

In zijn oorspronkelijken, maagdelijken toestand, besloten in den Schoot der Eeuwige Moeder, wordt elk atoom geboren buiten den drempel van haar gebied, veroordeeld tot onophoudelijke differentiatie. "*De Moeder slaapt, toch ademt zij voortdurend*". En elke ademtocht doet hare proteïsche voortbrengselen naar het gebied van openbaring uitgaan, welke, door den uitstroomenden golf medegevoerd, door Fohat worden verstrooid, en naar of voorbij dezen of genen planeetdampkring worden gedreven. Eenmaal door laatstbedoelden gegrepen, is het atoom verloren, de oorspronkelijke zuiverheid is voor altijd verdwenen, tenzij het lot het doet uiteenvallen door het

te voeren in een "uitvloeienden stroom" (een occulte uitdrukking die een geheel ander verloop beteekent dan in het gewone woord gelegen is), als wanneer het wederom naar het grensgebied kan worden gevoerd waar het te voren te gronde ging, en, vluchtend niet in de ruimte *boven*, maar in de ruimte *van binnen*, in een toestand van differentiëel evenwicht gebracht en gelukkig weder opgenomen kan worden. Wanneer een werkelijk geleerd occultist-alchemist het "leven en de lotgevallen van een atoom" zoude schrijven, zoude hij zich daardoor zeker de sterkste minachting van den modernen scheikundige op den hals halen, wellicht echter ook diens later volgende dankbaarheid verwerven. Zulk een in de verbeelding bestaand scheikundige zoude inderdaad, wanneer hij toevallig intuïtief was, en een oogenblik buiten het spoor van de strikt "exacte wetenschappen" trad, zooals de oude alchemisten dat deden, voor zijn moed beloond worden. Hoe het ook zijn moge, "*de Adem van "Vader-Moeder" treedt koud en stralend naar buiten en wordt heet en bedorven, om in den eeuwigen schoot van de innerlijke ruimte wederom af te koelen en te worden gereinigd*", zegt de Toelichting. De mensch neemt op den bergtop koude, reine lucht op, en werpt die onzuiver, heet en veranderd weder uit. Omdat de hoogere dampkring van elken bol diens mond is, en de lagere diens longen, ademt derhalve de mensch van onze planeet slechts de "uitwerpselen der Moeder" in, daarom "is hij veroordeeld daarop te sterven". Hij die de trage zuurstof allotropisch zoude omzetten in ozon tot op den trap van alchemistische activiteit, door die terug te brengen tot haar zuiver inwezen (waartoe middelen bestaan), zoude daardoor een middel ontdekken ter vervanging van het "Levenselixer" en het voor praktisch gebruik gereedmaken. [168]

(*b*) Het verloop waarop gedoeld wordt als de "Kleine Wielen, waarvan het eene het andere doet geboren worden", vindt plaats op het zesde gebied van boven af geteld en op het veld van de meest stoffelijke wereld in den geopenbaarden Kosmos — ons aardsche gebied. Deze "Zeven Wielen" zijn onze Planeetketen. Gemeenlijk worden onder "Wielen" de verschillende sferen en middelpunten van krachten verstaan, maar in dit geval hebben zij betrekking op onzen zevenvoudigen Ring.

STANZA VI. — *Vervolg.*

4. HIJ BOUWT ZE NAAR DE GELIJKENIS VAN OUDERE WIELEN [1]), PLAATST ZE OP DE ONVERGANKELIJKE MIDDELPUNTEN (*a*).

HOE BOUWT FOHAT ZE? HIJ VERZAMELT DE VURIGE STOF. HIJ MAAKT BALLEN VAN VUUR, LOOPT ER DOORHEEN EN OMHEEN, BLAAST ER LEVEN IN, ZET ZE VERVOLGENS IN BEWEGING; SOMMIGE DEN EENEN KANT UIT, ANDERE DEN ANDEREN KANT UIT. ZE ZIJN KOUD, HIJ MAAKT ZE HEET. ZE ZIJN DROOG, HIJ MAAKT ZE VOCHTIG. ZE STRALEN, HIJ BEWAAIT ZE EN VERKOELT ZE (*b*). ZOO WERKT FOHAT VAN DE ĘENE SCHEMERING TOT DE ANDERE, GEDURENDE ZEVEN EEUWIGHEDEN [2]).

(*a*) De Werelden worden gebouwd "naar de gelijkenis van oudere Wielen" — *d. w. z.* van die, welke in voorafgegane manwantara's hadden bestaan en in pralaya gegaan zijn; want de wet voor de geboorte, den groei en het verval van alles in den Kosmos, van de Zon af tot aan den glimworm in het gras, is één. Bij elke nieuwe verschijning is er een werk van volmaking, maar de substantie-stof en de krachten zijn alle één en dezelfde. En deze wet werkt op elke planeet door kleinere en wisselende wetten.

De "Onvergankelijke [Laya]-Middelpunten" zijn van groot belang [169] en hunne beteekenis moet ten volle begrepen worden indien wij een helder begrip wenschen te hebben van de archaïsche Cosmogonie, welker theorieën thans in het occultisme zijn overgegaan. Voor het oogenblik kan één ding vastgesteld worden. De werelden zijn niet *op*, noch *boven*, noch *in* de Laya-Middelpunten gebouwd, daar het nulpunt een toestand is, en geen wiskundig punt.

(*b*) Men zij indachtig dat Fohat, de samenstellende kracht van Cosmische Electriciteit, naar men overdrachtelijkerwijze zegt, evenals Rudra uit het hoofd van Brahmâ ontsproten is, "*uit het Brein van den Vader en den Schoot der Moeder*", en zich daarna veranderd heeft in een mannelijke en een vrouwelijke, *d. w. z.* zich gepolariseerd heeft in positieve en negatieve electriciteit. Hij heeft *Zeven Zonen*, die zijne *Broeders* zijn. Fohat is genoodzaakt keer op keer geboren te worden telkenmale wanneer twee zijner "Zoon-Broeders" zich aan eene *te nauwe aanraking* overgeven — hetzij bij wijze van omhelzing

[1]) Werelden.
[2]) Eene periode van 311,040,000,000,000 jaren volgens Brâhmaansche berekeningen.

of van strijd. Om dit te voorkomen vereenigt en verbindt hij degenen, die niet gelijkgeaard zijn en scheidt hij diegenen, welke gelijke temperamenten bezitten. Zooals iedereen kan zien heeft dit natuurlijk betrekking op door wrijving voortgebrachte electriciteit en op de wet van aantrekking tusschen voorwerpen van ongelijke, en afstooting tusschen voorwerpen van dezelfde polariteit. De Zeven Zoon-Broeders echter vertegenwoordigen en verpersoonlijken de zeven vormen van cosmisch magnetisme, in het praktisch occultisme, de "Zeven Radicalen" genoemd, welker samenwerkende en actieve afstammelingen, onder andere energieën, Electriciteit, Magnetisme, Geluid, Licht, Warmte, Cohesie, enz. zijn. De occulte wetenschap zegt dat deze alle in hunne verborgen gedragingen bovenzinnelijke gevolgen, — en in de wereld der zinnen objectieve verschijnselen zijn; om de eerstbedoelde waar te nemen zijn abnormale vermogens noodig, laatstbedoelde zijn waarneembaar voor onze gewone stoffelijke zintuigen. Zij behooren alle tot — en zijn uitstralingen van — nog hooger bovenzinnelijk geestelijke eigenschappen, niet verpersoonlijkt door, maar behoorende tot werkelijke en bewuste oorzaken. Het zou nog minder dan nutteloos zijn te beproeven dergelijke wezens te beschrijven. De lezer behoort indachtig te zijn dat, volgens onze leer, die dit heelal van verschijnselen als een groote begoocheling beschouwt, een lichaam des te meer tot de werkelijkheid nadert, naarmate het dichter bij de onbekende substanties komt, als zijnde des te verder verwijderd van deze wereld van Mâyâ. Hoewel de moleculaire gesteldheid dezer lichamen niet kan worden afgeleid uit hunne openbaringen op dit gebied van bewustzijn, bezitten zij niettemin, van het standpunt van den Adept-occultist gezien, in het betrekkelijk noumenale — als tegengesteld aan het phenomenale — Heelal, een onderscheidbaren objectieven, zooalniet stoffelijken, bouw. Mannen van wetenschap mogen ze door stof voortgebrachte kracht of krachten noemen, of "wijzen van hare beweging", wanneer zij dat verkiezen; het occultisme ziet elementalen (krachten) in deze gevolgen, en met verstand begaafde Goddelijke werkers in de onmiddellijke oorzaken [170] die ze teweegbrengen. De innige verbinding van deze elementalen, geleid door de nooit falende hand der bestierders, met de elementen van zuivere stof — hunne wisselbetrekkingen zouden wij kunnen zeggen — heeft onze aardsche verschijnselen als: licht, warmte, magnetisme, enz., enz., tengevolge. Wij zullen het natuurlijk nimmer eens zijn

met Amerikaansche Substantialisten[1]) die elke kracht en energie — hetzij licht, warmte, electriciteit, of cohesie — een "wezen" noemen, want dit zoude gelijkstaan met het gedruisch, voortgebracht door het rollen der wielen van een wagen, een wezen te noemen, en aldus dat "gedruisch" te verwarren en te vereenzelvigen met den voerman *buitenop*, en het leidende "meester-verstand" *binnenin* het voertuig. Maar wij geven dien naam zeer zeker aan de "voerlieden" en aan die leidende "Verstandswezens", de heerschende Dhyân Chohans, zooals is aangetoond. De elementalen, de natuurkrachten, zijn de handelende, hoewel onzichtbare of beter onwaarneembare, secundaire oorzaken en zelve de gevolgen van primaire oorzaken achter den sluier van alle aardsche verschijnselen. Electriciteit, licht, warmte, enz. zijn terecht de "Geesten of Schaduwen van Stof in beweging" genoemd, *d. w. z.* bovenzinnelijke toestanden der stof waarvan wij slechts de gevolgen kunnen kennen. Om derhalve de hierboven gegeven vergelijking verder uit te spinnen: de gevoelsindruk van licht komt overeen met het geluid der rollende wielen — zuiver een gevolg van den aard van een verschijnsel, dat geen bestaan heeft buiten den waarnemer. De onmiddellijk verwekkende oorzaak van den indruk kan vergeleken worden met den voerman — een bovenzinnelijken toestand van stof in beweging, een natuurkracht of elementaal. Maar daarachter — evenals de eigenaar van het rijtuig van binnen uit den voerman bestuurt — staat de hoogere en *noumenale* oorzaak, het *Verstandswezen*, uit welks inwezen deze Toestanden der "Moeder" uitstralen, tallooze milliarden elementalen of psychische natuurgeesten voortbrengend, evenals elke waterdroppel zijn uiterst kleine stoffelijke infusoriën voortbrengt. Fohat bestuurt het overbrengen der beginselen van de eene planeet naar de andere, van de eene ster naar een andere jonge ster[1*]. Wanneer een planeet sterft, worden hare bezielende beginselen overgebracht naar een laya- of sluimerend middelpunt, dat potentieele, maar sluimerende energie bevat, welk middelpunt aldus tot leven wordt gewekt, en zich tot een nieuw sterrelichaam begint te vormen.

Het is zeer merkwaardig dat de natuurkundigen, die toch eerlijk belijden hoegenaamd niets te weten omtrent den waren aard van

---

[1]) Zie de *Scientific Arena*, een maandblad gewijd aan de gangbare wijsgeerige leer en hare betrekking tot het godsdienstige denken van den tijd. New-York: Redacteur Wilford Hall, Ph. D., L L. D., Juli, Augustus en September 1886.

[1*] child-star.

zelfs maar de aardsche stof — oorspronkelijke stof wordt meer als een hersenschim dan als een nuchtere werkelijkheid beschouwd — zich niettemin tot rechters over die stof opwerpen, en beweren te weten wat zij in verschillende verbindingen al dan niet kan doen. De mannen der wetenschap kennen die stof hoogstens oppervlakkig en toch willen zij dogma's opstellen. Zij is een "wijze van beweging" en anders niets! Maar de "kracht", die in den adem van een levend mensch aanwezig is bij het van de tafel blazen van stofjes, is ontegenzeggelijk ook een "wijze van beweging". Die kracht is even ontegenzeggelijk geen eigenschap van de stof, of van de deeltjes van het hoopje stof, en komt voort uit het levende en denkende wezen dat ademde, hetzij de aandrang op bewuste of onbewuste wijze ontstond. Wanneer men aan de stof — iets waarvan totnogtoe niets bekend is — een onafscheidbare eigenschap toekent, die kracht heet, en omtrent welker aard nog minder bekend is, dan schept men een nog veel ernstiger moeilijkheid dan die welke gelegen is in het aannemen van de tusschenkomst onzer "Natuurgeesten" bij elk natuurverschijnsel. [171]

De Occultisten — die, wanneer zij zich juist zouden uitdrukken, niet zeggen dat de stof zelve, maar alleen de *substantie*, of het *inwezen* der stof (*d. w. z.* Mûlaprakriti, de Wortel van alles) onvernietigbaar of eeuwig is — beweren dat al de zoogenaamde natuurkrachten, electriciteit, magnetisme, licht, warmte enz., enz., in het geheel niet wijzen van beweging van stofdeeltjes zijn, maar dat zij *in esse, d. w. z.* in hun innerlijksten bouw [1*], de versplitste aanzichten zijn van die Algemeene Beweging, die op de eerste bladzijden van dit deel besproken en verklaard is. Wanneer gezegd wordt dat Fohat Zeven Laya-middelpunten voortbrengt, wordt bedoeld dat de *Groote Wet* — Theïsten mogen die God noemen — haar eeuwigdurende beweging op zeven onzichtbare punten in het geopenbaard Heelal inhoudt [2*], of beter wijzigt. "*De groote Adem delft door de Ruimte zeven kuilen in Laya, om die gedurende het manwantara te doen rondwentelen*", zegt de occulte catechismus. Wij hebben gezegd dat Laya datgene is, wat de wetenschap het nulpunt of de nul-lijn zoude kunnen noemen, het gebied van volstrekte negativiteit, of de eene werkelijk volstrekte Kracht, het *noumenon* van den zevenden toestand van datgene, wat wij in onze onwetendheid "Kracht" noemen en als zoodanig erkennen, of wel het noumenon van onversplitste Cosmische Substantie, die

[1*] ultimate constitution. [2*] stays.

zelve voor eindige vermogens van waarneming een onbereikbaar en onkenbaar voorwerp is, de wortel en grondslag van alle toestanden van objectiviteit en ook van subjectiviteit, de neutrale as, niet een der vele aanzichten, doch haar middelpunt. Eene poging om ons een "neutraal middelpunt" voor te stellen — de illusie van hen die de eeuwigdurende beweging willen ontdekken — kan dienen om de beteekenis toe te lichten. Een "neutraal middelpunt" is in zeker aanzicht het grenspunt van elk gegeven stel zinnen. Men stelle zich
[172] mitsdien twee op elkander volgende gebieden van stof voor, elk overeenkomende met een geëigend stel waarnemingsorganen. Wij zijn genoodzaakt toe te geven dat er tusschen die twee stofgebieden een gestadige circulatie plaats vindt en wanneer wij de atomen van b. v. het laagste gebied bij hunne opwaarts voerende verandering volgen, bereiken zij een punt waarop zij geheel en al treden buiten het veld van werkzaamheid der vermogens die wij op het laagste gebied gebruiken. De stof van het laagste gebied verdwijnt hier werkelijk uit ons waarnemingsveld — of beter, zij gaat over naar het hoogere gebied, en de toestand der stof die overeenkomt met een dergelijk punt van overgang, moet voorzeker bijzondere en niet gemakkelijk te ontdekken eigenschappen bezitten. Fohat nu brengt zeven van dergelijke "neutrale middelpunten" [1]) voort, wanneer hij de stof tot activiteit en ontwikkeling aandrijft, nadat zooals Milton zegt:

Goede grondslagen (zijn) gelegd voor den bouw . . . .

Het Oorspronkelijk Atoom (Anu) kan noch in zijn vóórgeboortelijken toestand, noch in dien van een eerstgeborene worden vermenigvuldigd, daarom wordt het "het Geheel" genoemd, natuurlijk in figuurlijken zin, daar dat "Geheel" onbegrensd is. Wat voor den natuurkundige, die slechts de wereld van zichtbare oorzaken en gevolgen kent, de afgrond van het ledige is, dat is voor den Occultist de eindelooze Ruimte der Goddelijke Volheid. Onder vele andere bezwaren, ingebracht tegen de leer van eene eindelooze ontwikkeling en inwikkeling, of weder in zich opnemen van den Kosmos, een verloop dat volgens de Brâhmaansche en esoterische leer begin noch einde heeft, wordt den Occultist gezegd dat het niet zoo zijn kan, omdat het "volgens al datgene waarmede de moderne wetenschappe-

[1]) Die naam wordt naar wij meenen ook door J. W. Keely van Philadelphia gegeven aan wat hij "etherische middelpunten" noemt. Deze is de uitvinder van den beroemden "motor" — welke zooals zijne bewonderaars hebben gehoopt, bestemd was eene omwenteling teweeg te brengen in de beweegkracht van de wereld.

lijke wijsbegeerte zich vereenigen kan, noodzakelijk is dat de natuur afloopt". Wanneer de neiging der natuur "om af te loopen" als een zoo krachtige tegenwerping tegen de occulte cosmogenie moet worden beschouwd, dan mogen wij vragen, hoe uwe positivisten en vrijdenkers en wetenschapsmannen de phalanx verklaren van de ons omringende actieve sterrenstelsels? Deze hadden eene eeuwigheid om "af te loopen", waarom is dan de Kosmos niet eene groote inerte massa? Zelfs de maan wordt slechts bij wijze van veronderstelling voor een doode planeet gehouden, die "afgeloopen is", en de sterrekunde schijnt niet veel dergelijke doode planeten te kennen [1]). Die vraag kan niet beantwoord worden. Maar afgezien daarvan moet men indachtig zijn dat het denkbeeld van het opraken der in ons klein zonnestelsel aanwezige "omzetbare energie", geheel en al berust op [172] de onware voorstelling van eene "witgloeiend heete zon" die onophoudelijk hare warmte door uitstraling in de ruimte verliest zonder dat deze weder aangevuld wordt. Wij antwoorden hierop dat de natuur afloopt en van het objectieve gebied verdwijnt, maar slechts om na zekeren tijd van rust weder uit het subjectieve gebied te voorschijn te treden en opnieuw opwaarts te stijgen. Onze Kosmos en onze Natuur zullen afloopen, maar zij zullen na elk pralaya weder te voorschijn treden op een meer volmaakt gebied. De Stof der Oostersche wijsgeeren is niet de "Stof" en de Natuur der Westersche metafysici. Want wat is Stof? En vooral wat is onze wetenschappelijke wijsbegeerte anders dan hetgeen Kant zoo juist en zoo wellevend omschrijft als "de wetenschap der *grenzen* van onze kennis?" Hoever heeft de wetenschap het gebracht door hare talrijke pogingen om al de verschijnselen van het bewerktuigde leven door louter natuur- en scheikundige werkingen samen te vatten, te verbinden en te verklaren? Over het algemeen tot gissingen — louter zeepbellen die één voor één uiteenspatten voordat de mannen der wetenschap werkelijke feiten mochten ontdekken. Dit alles zoude vermeden zijn en het weten zoude met reuzenschreden vooruit zijn gegaan, wanneer de wetenschap en hare wijsbegeerte zich slechts hadden onthouden van het bloot op grond van hare eenzijdige kennis van *hare* "stof" aannemen van hypothesen. Het gedrag van Uranus en Neptunus —

[1]) De maan is slechts *dood* voor zoover *hare innerlijke* beginselen betreft, *d. i. psychisch* en *geestelijk*, hoe ongerijmd die bewering ook schijne. Stoffelijk is zij slechts wat een half verlamd lichaam kan zijn. In het Occultisme wordt zij op passende wijze de "waanzinnige Moeder" genoemd, de groote siderische *krankzinnige*.

waarvan de eerste vier wachters en de laatste er slechts één bezit, die, zooals men meende, zich in hunne banen van Oost naar West bewogen, terwijl alle andere wachters van West naar Oost omloopen — is een zeer goed voorbeeld, omdat het aantoont hoe onbetrouwbaar hunne *a-prioristische* beschouwingen zijn, zelfs wanneer die steunen op de strengst wiskundige analyse. De beroemde door Kant en Laplace opgestelde hypothese omtrent de vorming van ons Zonnestelsel uit nevelringen, was in hoofdzaak gegrond op de aanneming van het feit dat alle planeten in denzelfden zin omloopen. Laplace, die zich verliet op dit in zijn eigen tijd wiskunstig bewezen feit, en die naar de waarschijnlijkheidstheorie rekende, bood aan drie milliard tegen één te wedden dat de planeet die later het eerst ontdekt zoude worden, in haar eigen stelsel dezelfde eigenaardige beweging in oostelijke richting zoude bezitten. De onveranderlijke wetten der wetenschappelijke wiskunde werden "door nadere proefnemingen en waarnemingen omvergeworpen". Tot heden toe wordt algemeen nog gedacht aan eene fout van Laplace in dezen, maar enkele sterrekundigen zijn er ten slotte in geslaagd te bewijzen (?) dat de fout gelegen heeft in het voor eene vergissing aanzien van Laplace's bewering, en er worden stappen gedaan om zonder de algemeene aandacht te trekken de *bévue* te herstellen. Er zijn nog veel van zulke onaangename verrassingen weggelegd zelfs voor hypothesen van zuiver natuurkundigen aard. Wat voor ontgoochelingen
[174] kunnen er dan verder wel gelegen zijn in vragen betreffende eene transcendentale, occulte natuur? In ieder geval leert het Occultisme dat de zoogenaamde "omgekeerde rotatie" een feit is.

Wanneer geen stoffelijk verstand in staat is de zandkorrels te tellen die een paar mijlen kust bedekken of den diepst innerlijken aard en het inwezen dier korrels te peilen wanneer die tastbaar en zichtbaar op de hand van den natuurvorscher liggen, hoe kan dan een materialist grenzen stellen aan de wetten die de veranderingen beheerschen in de bestaansvoorwaarden en in het zijn van de atomen in den Oorspronkelijken Chaos, hoe kan hij iets met zekerheid weten omtrent de vermogens en de macht der atomen en moleculen voor en na hunne samenvoeging tot werelden? Deze onveranderlijke en eeuwige moleculen — nog veel talloozer in de ruimte dan de zandkorrels aan het zeestrand — kunnen evenzeer in hare samenstelling verschillen overeenkomstig de grondtrekken van de gebieden waarop zij bestaan,

als de ziele-substantie verschilt van haar voertuig, het lichaam. Elk atoom heeft zeven gebieden van zijn of van bestaan, zoo wordt ons geleerd, en elk gebied wordt bestuurd door zijn eigen bijzondere wetten van ontwikkeling en wederopneming. Sterrekundigen, geologen en natuurkundigen, die hoegenaamd geen chronologische gegevens — zelfs geen benaderde — bezitten om als uitgangspunt te dienen bij het pogen om den ouderdom van onze planeet of den oorsprong van het zonnestelsel te bepalen, drijven met elke nieuwe hypothese steeds verder van de kust der feiten naar de peillooze diepten der speculatieve ontologie [1]). De wet der analogie van het plan van den bouw der trans-solaire stelsels en van dien der zonne-planeten, heeft niet noodzakelijkerwijs betrekking op de eindige voorwaarden waaraan op ons gebied van bestaan elk zichtbaar lichaam onderworpen is. In de occulte wetenschap is deze wet der analogie de eerste en belangrijkste sleutel tot de cosmische natuurkunde, maar hij moet tot in de kleinste onderdeelen bestudeerd en "zevenmaal omgedraaid" worden voordat die natuurkunde begrepen wordt. De occulte wijsbegeerte is de eenige wetenschap die zulks kan leeren. Hoe kan men dan het al of niet waar zijn van de stelling der Occultisten: "dat de Kosmos in zijn onbeperkte gezamenlijkheid eeuwig, en alleen in zijn beperkte openbaringen eindig is", afhankelijk stellen van die eenzijdig stoffelijke verklaring dat "het noodzakelijk is dat de natuur afloopt?" [2])

EENE UITWEIDING.

Met deze Shloka eindigt dat gedeelte der Stanza's, dat betrekking heeft op de cosmogonie van het Heelal na het laatste Mahâpralaya, [175] of de Algemeene ontbinding, die, wanneer zij komt, alle gedifferentiëerde dingen, goden zoowel als atomen, uit de ruimte wegvaagt als dorre bladeren. Van dit vers af hebben de Stanza's uitsluitend betrekking op ons Zonnestelsel in het algemeen, en dientengevolge op de Planeetketens daarin, en op de geschiedenis van onzen Bol (de Vierde en zijn Keten) in het bijzonder. Alle in dit deel volgende

---

[1]) De Occultisten echter, die het volste vertrouwen stellen in hunne eigene nauwkeurige, sterrekundige en wiskundige opteekeningen, berekenen den ouderdom der menschheid en beweren dat in deze Rondte de mensch (in seksen gesplitst) juist 18.618.727 jaar bestaan heeft, zooals de Brâhmaansche leeringen en zelfs enkele Hindoesche kalenders verklaren.

[2]) De Toelichtingen van de Stanza's worden voortgezet op blz. 257.

verzen hebben alleen betrekking op de ontwikkeling van- en op onze Aarde. Omtrent deze laatste wordt een vreemde stelling opgeworpen — vreemd natuurlijk alleen uit een modern wetenschappelijk oogpunt — die behoort te worden bekend gemaakt.

Maar voordat den lezer geheel nieuwe en eenigszins verbazingwekkende theorieën worden voorgelegd, moeten eenige verklarende woorden voorafgaan. Dit is volstrekt noodzakelijk daar deze theorieën niet slechts met de moderne wetenschap in strijd zijn, maar op sommige punten ook mededeelingen[1]) weerspreken, afkomstig van andere Theosofen, die als grondslag voor het bekend maken en de uitlegging van die leer zich op hetzelfde gezag beroepen als wij.

Dit zoude aanleiding kunnen geven tot het denkbeeld dat er bepaalde onderlinge tegenspraak bestaat tusschen de uitleggers van dezelfde leer, terwijl in werkelijkheid het verschil voortvloeit uit de onvolledigheid der aan de voorgaande schrijvers verstrekte inlichtingen, die mitsdien enkele verkeerde conclusies trokken en te ver gingen in ontijdige bespiegelingen, toen zij een volledig stelsel aan het publiek beproefden voor te leggen. Daarom moet de lezer die de Theosofie reeds heeft bestudeerd, zich niet verwonderen wanneer hij op deze bladzijden verbeteringen ontmoet van in verschillende Theosofische werken neergelegde mededeelingen, alsmede de verklaring van enkele punten die duister gebleven zijn omdat zij noodzakelijkerwijs onvolledig moesten blijven. Er zijn vele vraagpunten, die zelfs de schrijver van *Esoteric Buddhism*, het beste en nauwkeurigste van al dergelijke werken, niet heeft aangeroerd. Van den anderen kant heeft zelfs deze schrijver verscheidene verkeerde opvattingen in zijn werk neergelegd, die thans, voor zooverre schrijfster daartoe in staat is, in het ware mystieke licht moeten worden beschouwd.

Laat ons derhalve even stilstaan tusschen de reeds verklaarde Shloka's en die welke daarop volgen, want de cosmische tijdperken die ze scheiden zijn van ontzaggelijken duur. Dit zal ons ruimschoots tijd geven om in vogelvlucht eenige tot de Geheime Leer behoorende
[176] punten te beschouwen, die het publiek zijn voorgelegd in een min of meer onzeker, en somtijds verkeerd licht.

[1]) In *Esoteric Buddhism* en *Man: Fragments of Forgotten History.*

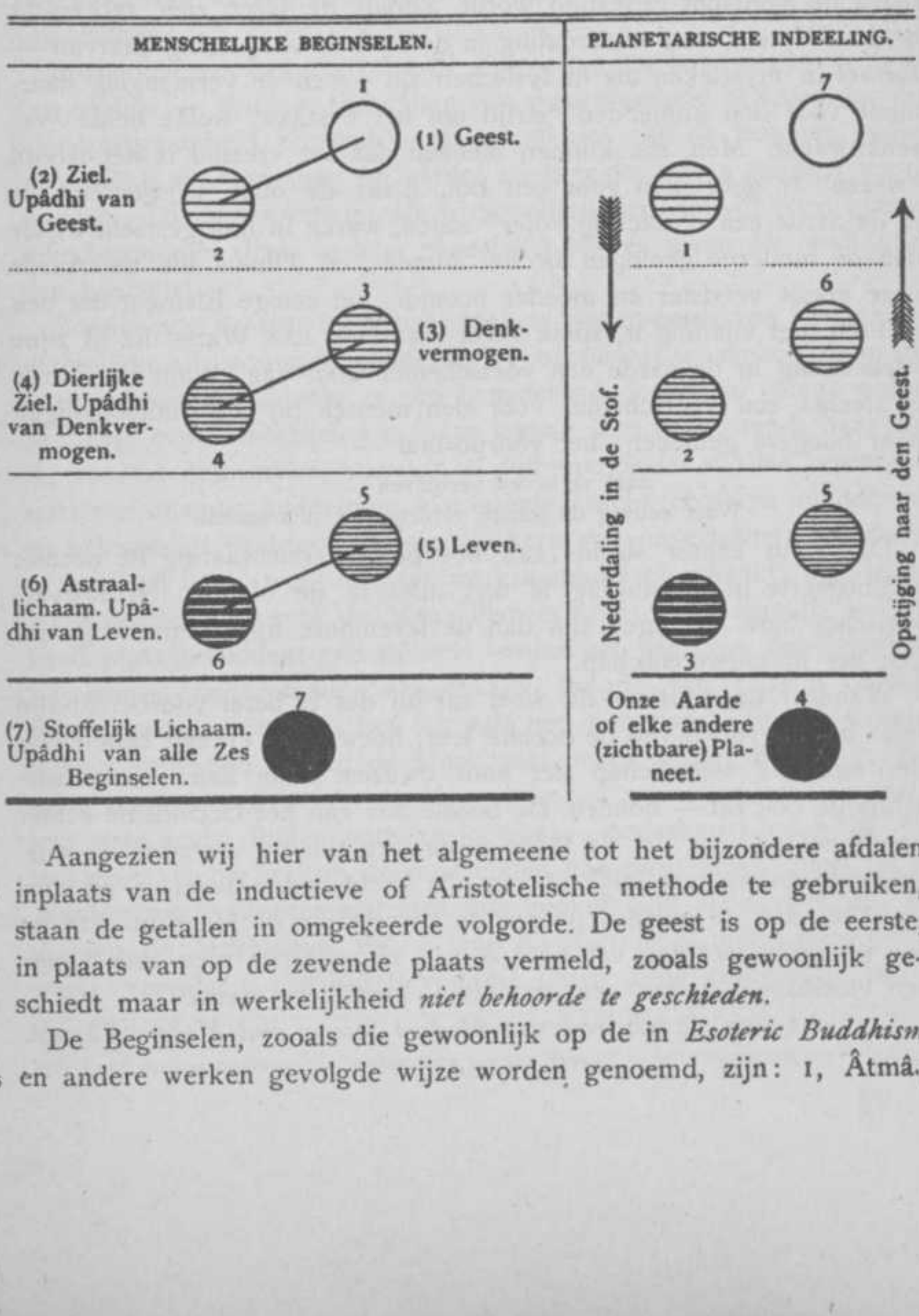
ENKELE VERKEERDE BEGRIPPEN VAN VROEGER BETREFFENDE PLANETEN, RONDTEN EN MENSCHEN.

Bij de elf overgeslagen Stanza's is er een die een volledige beschrijving geeft van de vorming der Planeetketens, de eene na de andere, nadat in de oorspronkelijke Acosmiteit de eerste cosmische en atomische versplitsing begonnen was. Het is nutteloos te spreken van "wetten die ontwaken wanneer de Godheid zich vóorbereidt om te scheppen", want "wetten" of beter de Wet, zijn eeuwig en ongeschapen, en de Godheid is ook Wet en *vice versa*. Verder ontvouwt de eeuwige Wet alles in de (in de Toekomst) geopenbaarde Natuur volgens een zevenvoudig beginsel, waaronder ook de tallooze kringvormige Wereldketens, samengesteld uit zeven Bollen, trapsgewijze gerangschikt op de vier lagere gebieden der wereld van Vormen, terwijl de drie anderen tot het Heelal der Oergebieden behooren. Van deze zeven Bollen is er slechts één, *de laagste en de stoffelijkste* op ons gebied of binnen het bereik van onze middelen van waarneming, de zes andere liggen daarbuiten en zijn daarom onzichtbaar voor het aardsche oog. Elke van die Wereldketens is het nageslacht en de schepping van eene andere, *lagere* en *gestorven* keten, hare *reïncarnatie*, om zoo te zeggen. Ter verduidelijking: er wordt ons gezegd dat elk der planeten — waarvan er *slechts zeven* heilig werden genoemd, omdat zij door de hoogste Bestuurders of Goden werden bestierd en volstrekt niet omdat de ouden niets van de andere planeten wisten [1]) — hetzij die bekend zijn of niet, zevenvoudig is, hetgeen ook het geval is met de Keten waartoe de Aarde behoort. Alle planeten zooals bijv. Mercurius, Venus, Mars, Jupiter, Saturnus, enz., enz., of onze Aarde, zijn voor ons evengoed zichtbaar als onze aarde dat waarschijnlijk is voor de bewoners van andere planeten, wanneer die er zijn, omdat zij alle op hetzelfde gebied gelegen zijn, terwijl de hoogere mede-bollen van deze planeten op andere gebieden liggen, geheel buiten onze aardsche zinnen. Daar hare onderlinge verhoudingen later worden medegedeeld en ook in het aan de toelichtingen op Shloka 6 van Stanza VI toegevoegde diagram, zijn voor het oogenblik slechts enkele verklarende woorden noodig. Die onzichtbare metgezellen komen op merkwaardige wijze overeen met datgene, wat wij in den mensch de "beginselen" noemen.

[1]) In de Geheime Boeken worden veel meer planeten opgenoemd dan in moderne sterrekundige werken.

De zeven bollen bevinden zich op drie stoffelijke gebieden en één geestelijk gebied, overeenkomende met de drie Upâdhis (Stoffelijke Grondslagen) en het eene geestelijke Voertuig (Wâhana) van onze zeven beginselen in de menschelijke verdeeling. Wanneer wij ons, terwille van het vormen van een helderder denkbeeld, voorstellen dat
[177] de menschelijke beginselen gerangschikt zijn als in het onderstaande schema, dan krijgen wij het volgende diagram van overeenkomst.

DIAGRAM I.

Aangezien wij hier van het algemeene tot het bijzondere afdalen inplaats van de inductieve of Aristotelische methode te gebruiken, staan de getallen in omgekeerde volgorde. De geest is op de eerste, in plaats van op de zevende plaats vermeld, zooals gewoonlijk geschiedt maar in werkelijkheid *niet behoorde te geschieden*.

De Beginselen, zooals die gewoonlijk op de in *Esoteric Buddhism* en andere werken gevolgde wijze worden genoemd, zijn: 1, Âtmâ;

2, Buddhi (Geestelijke Ziel); 3, Manas (Menschelijke Ziel); 4, Kâma Rûpa (Voertuig der Begeerten en Hartstochten); 5, Prâna; 6, Linga Sharîra; 7, Sthûla Sharîra.

De donkere horizontale lijnen der lagere gebieden staan voor de Upâdhi's als de menschelijke beginselen, en voor de gebieden waar het de Planeetketen betreft. Wat aangaat de menschelijke beginselen, deze worden door het diagram natuurlijk niet in de juiste volgorde gegeven, maar het laat de overeenkomst en de analogie zien, waarop thans de aandacht gevestigd wordt. Zooals de lezer zien zal wacht beiden Wezens eene nederdaling in de stof, de aanpassing daarvan — zoowel in mystieken als in fysischen zin — en de vermenging daar- [178] mede voor den komenden "strijd om het bestaan" welke beide Wezens wacht. Men zou kunnen meenen dat het vreemd is het woord "wezen" te gebruiken voor een Bol, maar de oude wijsgeeren, die in de aarde een reusachtig "dier" zagen, waren in hun geslacht wijzer dan de moderne geologen in het hunne; en Plinius die de Aarde onze goede voedster en moeder noemde, het eenige Element dat den mensch niet vijandig is, sprak meer waarheid dan Watts die in zijne verbeelding in de aarde een voetschemel Gods zag. Want de Aarde is slechts een voetschemel voor den mensch bij zijn omhoogstijgen naar hoogere gebieden; het voorportaal —

> . . . . . naar verheven verblijven
> Waar eeuwig de schare verdringend zich spoedt.

Dit toont echter slechts aan hoe bewonderenswaardig de occulte wijsbegeerte in aansluiting is met alles in de Natuur, en hoeveel logischer hare stellingen zijn dan de levenlooze hypothetische gissingen der natuurwetenschap.

Wanneer de mysticus dit weet zal hij des te beter voorbereid zijn voor het begrijpen van de occulte leer; hoewel elk erkend beoefenaar der moderne wetenschap het voor dwazen onzin kan — en waarschijnlijk ook zal — houden. De beoefenaar van het Occultisme echter houdt het er voor dat de thans besproken theorie verreweg de wijsgeerigste en waarschijnlijkste van alle is. In ieder geval is zij veel logischer dan de onlangs geopperde theorie die de Maan maakte tot een weggeslingerd deel van onze Aarde, uitgeworpen toen deze laatste een vloeibare bol was, een gesmolten, kneedbare massa.

Samuel Laing, de schrijver van *Modern Science and Modern Thought* zegt:

De sterrekundige conclusies zijn theorieën, gegrond op gegevens zóó onzeker, dat zij aan de eene zijde ongeloofelijk korte resultaten geven, zooals bijv. dat van 15 millioen jaren voor het geheel afgeloopen vormingsproces van het zonnestelsel; aan den anderen kant geven zij nagenoeg ongeloofelijk lange resultaten, zooals dat, waarnaar *verondersteld wordt, dat de maan weggeslingerd zou zijn toen de aarde in drie uren om hare as wentelde*, terwijl de grootste werkelijke vertraging, uit waarnemingen afgeleid, 600 millioen jaren zoude behoeven om den tijd eener omwenteling van vier en twintig uren op drie en twintig terug te brengen [1]).

En wanneer de natuurkundigen in zulke gissingen volharden, waarom moet dan de tijdrekenkunde der Hindoes als overdreven worden uitgelachen?

Bovendien wordt gezegd dat de Planeetketens, hare dagen en nachten hebben — *d. w. z.* tijdperken van werkzaamheid of leven, en van niet-werkzaamheid, of dood — en dat zij zich aan de hemelen gedragen zooals de menschen op aarde; zij brengen haars gelijken voort, worden oud en dooven uit als persoonlijkheden, terwijl hare geestelijke beginselen alleen in haar nageslacht blijven leven als overblijfsel van haarzelve.

[179] Zonder nog de zeer moeielijke taak te ondernemen van het geheele verloop in alle cosmische onderdeelen openbaar te maken, kan genoeg worden gezegd om er een benaderend denkbeeld van te geven. Wanneer een Planeetketen in haar laatste Rondte is, zendt haar Bol A, voordat deze geheel *uitsterft*, al zijn energie en al zijne beginselen naar een onzijdig middelpunt van latente kracht, een laya-middelpunt, en belevendigt daardoor een nieuwe kern van onversplitste substantie of stof, *d. w. z.* wekt die tot werkzaamheid of schenkt haar leven. Veronderstel dat er in de Maan-Planeetketen een dergelijk verloop heeft plaatsgevonden; veronderstel verder, ter wille der bewijsvoering — hoewel de hieronder aangehaalde theorie van Darwin onlangs omvergeworpen is, al is het feit zelf nog niet door wiskundige berekening bevestigd — dat de Maan veel ouder is dan de Aarde. Stel u de *zes* medebollen van de Maan voor — æonen vóórdat de eerste van onze zeven Bollen ontwikkeld was — onderling in dezelfde betrekking als die waarin de medebollen van onze keten thans tot de Aarde staan [2]). Verder kan men zich gemakkelijk voorstellen dat Bol A van de Maanketen Bol A van de Aardketen belevendigt en — sterft; vervolgens dat Bol B van die keten zijne energie in Bol B

[1]) blz. 48.

[2]) Zie in *Esoteric Buddhism* "de Samenstelling van den Mensch" en de "Planeetketen".

van de nieuwe Keten doet overgaan, dan dat Bol C van de Maanketen als nakomelingschap Bol C van de aardketen schept, vervolgens dat de Maan (onze wachter) in den laagsten Bol van onze Planeetketen — Bol D, onze Aarde — al zijn leven, energie en krachten overstort; dat hij, na die allen in een nieuw middelpunt te hebben gestort, metterdaad een *doode planeet* wordt, waarin sedert de geboorte van onzen Bol de aswenteling nagenoeg heeft opgehouden. De Maan is ontegenzeggelijk de wachter van onze Aarde, maar dit doet geen afbreuk aan de theorie dat zij aan de Aarde alles heeft gegeven met uitzondering van haar lijk. Om de theorie van Darwin geldig te doen blijven moesten er, behalve de zooeven omvergeworpen hypothese, andere nog ongerijmder gissingen bedacht worden. De Maan, zoo wordt gezegd, is nagenoeg zesmaal sneller dan de Aarde afgekoeld [1]). "Indien de Aarde na het vormen van de korst 14.000.000 jaren oud is, dan is de Maan slechts elf en twee derde millioen jaren oud sedert dien toestand . . . . enz". En als onze Maan slechts een weggeslingerd stuk is van onze Aarde, waarom kan er dan geen gelijke gevolgtrekking worden gemaakt voor de Manen van andere Planeten? De sterrekundigen "weten het niet". Waarom zouden Venus en Mercurius geen wachters hebben, en wanneer die er toch zijn, waardoor zijn die dan gevormd? De sterrekundigen weten het niet, omdat, zeggen wij, de wetenschap slechts één sleutel — den stoffelijken sleutel — bezit om de geheimen der natuur te openen, terwijl de occulte wijsbegeerte zeven sleutels heeft en datgene verklaart wat de wetenschap niet vermag te zien. Mercurius en Venus hebben geen wachters, maar zij hadden [180] "ouders" juist zooals de Aarde die had. Zij zijn echter beide veel ouder dan de Aarde, en, vóórdat de Aarde haar zevende Rondte zal hebben bereikt, zal haar moeder, de Maan zich in dunne lucht hebben opgelost, zooals de manen van andere Planeten dat al dan niet gedaan hebben, al naar het geval is, daar er planeten zijn die *verscheidene* Manen hebben — alweer een geheim dat geen enkel Oedipus der sterrekunde ontsluierd heeft.

De Maan is thans het koude overschot, de schaduw die gesleept wordt achter het nieuwe lichaam aan, waarin haar levende krachten en beginselen overgebracht zijn. Zij is nu gedoemd gedurende lange tijdperken de Aarde te volgen, haar spruit aan te trekken en er door

[1]) Winchell's *World-Life*.

aangetrokken te worden. Onopho udelijk door haar kind *gevampyriseerd*, wreekt zij zich er op door het geheel te drenken met den verderfelijken onzichtbaren en vergiftigden invloed die van de occulte zijde van hare natuur uitstraalt. Want zij is een *dood*, maar toch een *levend lichaam*. De deeltjes van haar ontbindend lichaam zijn vol werkdadig en verwoestend leven, hoewel het door die deeltjes gevormde lichaam zielloos en levenloos is. Daarom zijn hare uitstralingen tegelijkertijd weldadig en verderfelijk — eene omstandigheid die haar parallel op aarde vindt in het feit dat de grassen en planten nergens sappiger en weliger zijn dan op graven, terwijl tegelijkertijd de begraafplaats- of lijkuitwasemingen doodelijk zijn. En evenals alle ghouls of vampyrs is de Maan de vriend der toovenaars en de vijand van de onbedachtzamen. Van af de archaïsche tijdkringen en de latere tijden der heksen van Thessalië, tot aan enkele der hedendaagsche Bengaalsche Tântrika's toe, zijn haar aard en eigenschappen aan iederen Occultist bekend geweest, maar een gesloten boek gebleven voor de Natuurkundigen.

Aldus is de Maan van uit het sterrekundige, geologische en natuurkundige standpunt bezien. Wat haar metafysischen en psychischen aard betreft, deze moet in dit werk een occult geheim blijven, evenals het geval was in *Esoteric Buddhism*, in weerwil van de daarin voorkomende, tamelijk sterke[1*] bewering "dat er nu niet veel geheimzinnigs meer overgebleven is in het raadsel van den achtsten bol[1])". Dit zijn zeer zeker onderwerpen "waaromtrent de Adepten zeer terughoudend in hunne mededeelingen jegens niet-ingewijde leerlingen zijn", en daar zij daarenboven nooit goedgekeurd of toegestaan hebben dat gissingen daaromtrent openbaar werden gemaakt is het des te beter naarmate er minder over gezegd wordt.

Toch kan het nuttig zijn, om, zonder den verboden grond van "den achtsten bol" te betreden, eenige aanvullende feiten aan te geven betreffende de voormalige monaden der Maanketen — de "Maan-Voorvaderen" — daar deze een belangrijke rol spelen in de later volgende Anthropogenesis. Dit voert ons onmiddellijk naar de
[181] zevenvoudige samenstelling van den mensch; en omdat er onlangs een verschil van meening is gerezen over de rangschikking die het beste zoude zijn om aan te nemen voor de verdeeling van het microcos-

[1]) blz. 113 (5de Engelsche uitgaaf).

[1*] sanguine

mische wezen, worden hier twee stelsels bijgevoegd om eene vergelijking makkelijk te maken. Het daaronder bijgevoegde korte artikel is van de pen van T. Subba Row, een geleerd Wedântijn. Hij geeft de voorkeur aan de Brâhmaansche indeeling der Râja-Yoga en van een metafysisch standpunt gezien, heeft hij gelijk. Maar omdat het slechts eene kwestie van keuze en doelmatigheid geldt, behouden wij in dit werk de door het gebruik geijkte rangschikking van de Trans-Himâlayasche "esoterische Arhat-School". De volgende tabel en de verklarende tekst zijn overgedrukt uit de *Theosophist*, en komt mede voor in *Five Years of Theosophy* [1]).

DE ZEVENVOUDIGE INDEELING VOLGENS VERSCHILLENDE INDISCHE STELSELS.

Wij laten hieronder in tabelvorm de rangschikkingen volgen van de beginselen van den mensch, zooals die zijn aangenomen door de Boeddhistische en Wedântijnsche leeraars:

"Esoteric Buddhism".	Wedânta.	Târaka Râja Yoga.
1. Sthûla Sharîra.	Annamayakosha [2]).	Sthûlopâdhi [5]).
2. Prâna [3]).	Prânamayakosha.	
3. Het Voertuig van Prâna [4]).		
4. Kâma Rûpa.	Mânomayakosha.	Sûkshmopâdhi.
5. Denkvermogen [10]. (*a*) Wilsuitingen, gevoelsuitingen, enz..		
5. Denkvermogen [10]. (*b*) Vijñânam.	Vijñânamayakosha.	
6. Geestelijke Ziel [6]).	Ânandamayakosha.	Kâranopâdhi.
7. Âtmâ.	Âtmâ.	Âtmâ.

Uit bovenstaande tabel zal men ontwaren dat het derde beginsel van de Boeddhistische rangschikking in de Wedântijnsche verdeeling niet afzonderlijk genoemd wordt, daar het slechts het voertuig van Prâna is. Ook zal men zien dat het vierde beginsel besloten is in het derde Kosha (Scheede) omdat dit beginsel niet

[1]) blz. 185/86.
[2]) Kosha is letterlijk "scheede", het omhulsel van elk beginsel.
[3]) Leven.
[4]) Het Astrale Lichaam, of Linga Sharîra.
[5]) Sthûla-upâdhi, of grondslag van elk beginsel.
[6]) Buddhi.

[10] Mind.

meer is dan het voertuig van de wilskracht, die slechts eene energie van het denkvermogen is. Ook moet er op gelet worden dat de Vijñânamayakosha gescheiden van de Mânomayakosha gedacht wordt, daar er na den dood als het ware [182] eene scheiding plaats vindt tusschen het lagere deel van het denkvermogen, dat meer met het vierde dan met het zesde beginsel verwant is, en het hoogere deel daarvan, dat zich aan het zesde hecht en inderdaad de grondslag is voor de hoogere geestelijke individualiteit van den mensch.

Hier kunnen wij ook onder de aandacht van onze lezers brengen dat de rangschikking, in de laatste kolom vermeld, voor alle praktische doeleinden, welke met Râja-Yoga in verband staan, de beste en eenvoudigste is. Al zijn er in den mensch zeven beginselen, toch zijn er slechts drie onderscheiden Upâdhi's (Grondslagen), in elke waarvan zijne Âtmâ onafhankelijk van de andere werkzaam kan zijn. De Adept kan deze drie Upâdhi's scheiden zonder zichzelven te dooden. Hij kan echter de zeven beginselen niet van elkander scheiden zonder zijn samenstel te verwoesten.

De leerling zal er thans beter op voorbereid zijn in te zien dat er in werkelijkheid slechts zeer weinig verschil bestaat tusschen de drie Upâdhi's van de Râja Yoga met de Âtma daarvan en onze drie Upâdhi's, Âtma, en de drie bijkomstige verdeelingen. Omdat bovendien ieder Adept in Indie aan deze of aan gene zijde der Himâlaya's, hetzij van de Patanjali-, de Âryâsanga-, of van de Mahâyâna-school, een Râja-Yogî moet worden, moet hij derhalve in beginsel en in theorie de Târaka-Râja-rangschikking aannemen, van welke rangschikking hij zich ook moge bedienen voor praktische en occulte doeleinden. Het komt er derhalve weinig op aan of men spreekt van de *drie* Upâdhi's, met hare *drie* Aanzichten, en Âtmâ, de eeuwige en onsterfelijke synthese, of dat men die de "Zeven Beginselen" noemt.

Ten behoeve dergenen die in Theosofische geschriften de leer van de zevenvoudige wereldketens in den Zonne-Cosmos niet gelezen hebben, of die wel gelezen maar niet duidelijk begrepen hebben, volgt hier een korte samenvatting daarvan:

(1) Alles is, zoowel in het metafysische als in het stoffelijke Heelal, zevenvoudig. Vandaar worden aan elk siderisch lichaam, aan elke planeet, hetzij zichtbaar of onzichtbaar, zes begeleidende Bollen toegeschreven. De ontwikkeling van het leven schrijdt op die zeven Bollen of lichamen van de eerste naar de zevende voort, in zeven Rondten of zeven Tijdkringen.

(2) Deze Bollen worden gevormd door een proces, dat de Occultisten noemen de "Wedergeboorte van Planeetketens (of Ringen)".

Wanneer de zevende en laatste Rondte van een dezer Ringen ingetreden is begint de hoogste of eerste Bol A, gevolgd door al de andere tot den laatste toe, af te sterven, inplaats van een zekeren rusttijd in te gaan — of "verduistering", zooals in de voorafgaande Rondten het geval was. De Planeet-Ontbinding (Pralaya) is nabij, en haar uur heeft geslagen; elke Bol moet zijn leven en energie overbrengen op een andere planeet [1]).

(3) Onze Aarde, als de zichtbare vertegenwoordigster van haar [183] onzichtbare hoogere mede-bollen, hare "Heeren" of "Beginselen", moet, evenals de andere, gedurende zeven Rondten bestaan. Gedurende de drie eerste vormt en verdicht zij zich, gedurende de vierde wordt zij vaster en hard, gedurende de drie laatste keert zij langzamerhand terug naar haar eersten etherischen vorm, wordt zij, om zoo te zeggen, vergeestelijkt.

(4) Hare menschheid ontwikkelt zich eerst volledig in de vierde — onze tegenwoordige — Rondte. Tot aan dezen vierden levenstijdkring wordt zij slechts bij gebrek aan een passender uitdrukking "menschheid" genoemd. Evenals de rups, die een pop of een vlinder wordt, zoo gaat de mensch, of beter datgene wat tot mensch wordt, gedurende de eerste Rondte door alle vormen en natuurrijken heen, en gedurende de twee volgende Rondten door alle menschelijke gedaanten. Op onze Aarde aangekomen, in het begin der vierde, is de mensch in de tegenwoordige reeks van levenskringen en rassen, de eerste vorm die er op verschijnt, alleen voorafgegaan door het delfstoffen- en het plantenrijk — daar zelfs dit laatste zijn verdere evolutie *door den mensch* moet *ontwikkelen en vervolgen*. Dit zal in het tweede Deel worden verklaard. Gedurende de drie toekomstige Rondten zal de menschheid, evenals de Bol waarop zij leeft, steeds er naar streven haar oorspronkelijken vorm weder aan te nemen, die van eene schare Dhyân Chohans. De mensch streeft er naar *een* God te worden en daarna — *God*, evenals elk ander atoom in het Heelal.

Reeds bij den eersten aanvang der tweede Rondte gaat de ontwikkeling volgens een geheel ander plan voort. Alleen gedurende de eerste Rondte wordt de (Hemelsche) Mensch een menschelijk wezen op Bol A, (wordt wederom) een delfstof. een plant, een dier, op Bol B en C, enz.. Te beginnen met de tweede Rondte verandert het proces geheel en al; maar gij hebt geleerd voorzichtig te zijn . . . . en ik raad u

[1]) Zie Diagram II blz. 235.

aan niets te zeggen voordat de tijd om het te zeggen gekomen is....[1])

(5) Elke Levenstijdkring op Bol D (onze Aarde)[2]) is samengesteld uit zeven wortelrassen. Zij beginnen met de etherische en eindigen met de geestelijke, volgens de dubbele lijn van stoffelijke en zedelijke ontwikkeling — van het begin der Aardsche Rondte af tot aan haar eind. De eene is eene "Planeetrondte" van Bol A tot Bol G, de zevende; de andere, de "Bol" — of Aardsche "Rondte".

Dit is zeer goed beschreven in *Esoteric Buddhism*, en behoeft vooralsnog geen verdere toelichting.

(6) Het eerste Wortelras, *d. w. z.* de eerste "Menschen" op aarde (afgezien van den vorm) was de nakomelingschap der "Hemelsche [184] Menschen", in de Indische Wijsbegeerte terecht de "Maanvoorvaderen" of de Pitri's genoemd, waarvan zeven Klassen of Hiërarchieën bestaan. Aangezien dit alles in de volgende afdeelingen en in het tweede Deel voldoende zal worden verklaard, behoeft er hier niets meer van te worden gezegd.

Maar de twee reeds genoemde werken, die beide over onderwerpen van de occulte leer handelen, moeten afzonderlijk worden beschouwd. *Esoteric Buddhism* is in Theosofische kringen en zelfs in de buitenwereld te goed bekend, dan dat het noodig zoude zijn hier uitvoerig over de verdienste ervan te spreken. Het is een uitmuntend boek en heeft nog uitmuntender werk gedaan. Maar dit verandert niets aan het feit dat het enkele verkeerde begrippen bevat en dat het vele Theosofische en leeken-lezers er toe gebracht heeft zich een verkeerd denkbeeld te maken van de Oostersche Geheime Leer. Verder schijnt het wellicht ook een weinig te materialistisch te zijn.

Man, dat later verschenen is, was eene poging om de archaïsche leer van een idealer standpunt te naderen, om eenige beelden[1*] in en uit het Astrale Licht over te brengen, en om enkele leeringen weer te geven, die gedeeltelijk waren verzameld uit de gedachten van een Meester, maar ongelukkigerwijs verkeerd begrepen werden. Dit werk spreekt eveneens over de ontwikkeling der eerste menschenrassen op Aarde, en bevat eenige uitnemende bladzijden van wijsgeerigen aard. Het is echter in zooverre slechts een kleine mystieke roman. Het heeft niet aan het doel beantwoord omdat de voorwaar-

[1]) Uittreksel uit de brieven van den Leeraar over verschillende onderwerpen.

[2]) Wij hebben in dit werk met de overige Bollen slechts van tijd tot tijd te maken.

[1*] visions.

den, noodig voor het juist overbrengen van het waargenomene, niet aanwezig waren. Derhalve moet de lezer zich niet verwonderen wanneer onze boeken die oude beschrijvingen op verschillende punten tegenspreken.

De esoterische cosmogonie in het algemeen en de ontwikkeling der menschelijke Monade in het bijzonder loopen in deze twee boeken, en in andere, door op eigen wieken drijvende *beginners* geschreven Theosofische boeken, zoozeer uiteen, dat het onmogelijk wordt met het onderhavige werk voort te gaan zonder deze twee eerder verschenen boeken te noemen, want beide hebben tal van bewonderaars — *Esoteric Buddhism* in het bijzonder. De tijd is gekomen om eenige zaken van dien aard[1*] te verklaren. Er moet thans een eind worden gemaakt aan fouten en deze moeten worden verbeterd door middel van de oorspronkelijke leeringen. Wanneer het eene der genoemde werken een al te uitdrukkelijke voorliefde aan den dag legt voor de materialistische wetenschap, is het andere beslist te idealistisch, en hier en daar fantastisch.

De eerste verwarringen en misvattingen werden geboren uit de — voor het Westersche verstand tamelijk onbegrijpelijke — leer omtrent de periodieke Verduisteringen en achtereenvolgende Rondten der Bollen langs hunne kringvormige Ketens. Een dergelijke misvatting heeft betrekking op "menschen" van de "Vijfde" en zelfs van de "Zesde Rondte". Zij die wisten dat eene Rondte voorafgegaan en gevolgd wordt door een langdurig Pralaya, een tusschenpoos van rust, die [185] een onoverkomelijken afgrond schiep tusschen twee Rondten tot de tijd voor een hernieuwden levenskring aanbrak, konden de "drogreden" niet begrijpen van het spreken over menschen van de "*Vijfde* en van de *Zesde* Rondte" in onze Vierde Rondte. Gautama Boeddha, zoo heette het, was van de "Zesde Rondte", Plato, en andere groote wijsgeeren en denkers; van de "Vijfde Rondte". Hoe kan dat? De eene Meester onderwees en bevestigde dat er zelfs heden ten dage zulke menschen van de "Vijfde Rondte" op Aarde waren, en hoewel men *meende dat hij bedoeld had* dat de menschheid nog in de Vierde Rondte was, *scheen* hij op een andere plaats te zeggen dat wij in de Vijfde waren. Een ander Leeraar gaf daarop een "apocalyptisch antwoord": "Een paar regendroppels maken nog geen moesson, al kondigen zij dien aan . . . ." "Neen, wij zijn niet in de Vijfde Rondte,

[1*] this direction.

maar in de laatste paar duizend jaren, zijn er Menschen van de Vijfde Rondte aangekomen". Dit was nog erger dan het raadsel van de Sfinx! Beoefenaars van het Occultisme vermoeiden hunne hersenen met de meest in het wilde opgeworpen gissingen. Gedurende langen tijd beproefden zij Oedipus te overtreffen en de beide beweringen met elkander in overeenstemming te brengen. En daar de Meesters bleven zwijgen als de steenen Sfinx, werden zij beschuldigd van "wispelturigheid", "tegenstrijdigheid" en "tegenspraak". Zij lieten echter eenvoudig de gissingen haar gang gaan om *een les te geven* die het Westersche verstand hard noodig heeft. De oriëntalisten hadden in hun zelfoverschatting en eigenwaan en in hunne gewoonte om, zonder ruimte te laten voor Oostersche beeldspraak en allegorie, elke metafysische opvatting en uitdrukking te materialiseeren, een warboel gemaakt van de Hindoesche exoterische wijsbegeerte en de Theosofen deden nu hetzelfde met Esoterische leeringen. Het is klaarblijkelijk dat laatstgenoemden tot heden toe er in hot geheel niet in geslaagd zijn de beteekenis van de uitdrukking "Menschen van de Vijfde en van de Zesde Rondte" te begrijpen. Zij is echter eenvoudig als volgt: elke Rondte brengt een nieuwe ontwikkeling teweeg en zelfs een algeheele verandering van de verstandelijke, psychische, geestelijke en stoffelijke samenstelling van den mensch; al deze beginselen ontwikkelen zich steeds in trapsgewijze stijging. Hieruit volgt dat personen die, zooals Confucius en Plato, psychisch, verstandelijk en geestelijk tot hoogere gebieden van ontwikkeling behooren, in onze Vierde Rondte waren zooals de gemiddelde mensch zal zijn in de Vijfde Rondte, welker menschheid bestemd is om in dezen ontwikkelingsgang op een onmetelijk veel hoogeren trap te staan dan onze hedendaagsche menschheid staat. Evenzoo was Gautama Boeddha — de vleeschgeworden Wijsheid — nog veel hooger en grooter dan de menschen die wij als "Menschen van de Vijfde Rondte" hebben vermeld, en daarom werden Boeddha en Shankarâchârya, bij wijze van allegorie "Menschen van de Zesde Rondte" genoemd. Vandaar
[186] dat er wederom verborgen wijsheid lag in het destijds "ontwijkend" genoemd antwoord — "een paar regendroppels maken nog geen moesson, *al kondigen zij dien aan*".

De waarheid van de volgende opmerking uit "*Esoteric Buddhism*" zal nu wel ten volle in het oog vallen:

Wanneer de ingewikkelde feiten van een geheel ongekende wetenschap voor de

eerste maal aan het ongeoefende verstand worden voorgelegd, is het onmogelijk die met al hunne eigenaardige vereischten ..... en abnormale ontwikkelingen ..... weer te geven. Wij moeten er mede tevreden zijn eerst de algemeene regels ter hand te nemen en de uitzonderingen later te behandelen, en dit is in het bijzonder het geval met eene studie, waarbij *de algemeen gevolgde traditioneele onderwijsmethoden er naar trachten elk nieuw denkbeeld in het geheugen te prenten door de verbijstering in het leven te roepen, welke door dat denkbeeld ten slotte weder opgeheven wordt.*

Aangezien de schrijver dezer opmerking, zooals hij zelf zegt, een "niet" in het Occultisme "geschoold" denker was, leidden zijne eigene gevolgtrekkingen en zijne kennis die zich meer over moderne sterrekundige gissingen uitstrekte dan over de archaïsche leer, hem langs natuurlijke wegen, en zonder dat hij er zich van bewust was, er toe eenige fouten te maken, echter meer in de bijzonderheden dan in een "algemeenen regel". Een daarvan zál thans aangewezen worden. Het is eene kleinigheid, maar zij vermag toch vele beginners verkeerde opvattingen te doen vormen. Maar evenals de misvattingen, voorkomende in de eerste uitgave werden verbeterd in de naschriften van den vijfden druk, zoude ook de zesde een herziene en verbeterde druk kunnen zijn. Er waren verscheidene redenen voor dergelijke fouten. Zij werden veroorzaakt door de noodzakelijkheid' waarin de Leeraars zich bevonden, om antwoorden te geven die als "ontwijkend" werden beschouwd, aangezien de vragen zoo nadrukkelijk en volhardend werden gesteld dat zij niet konden worden voorbijgegaan, terwijl zij aan den anderen kant *slechts gedeeltelijk beantwoord konden worden.* In weerwil van dezen stand van zaken werd het gezegde dat "een half ei beter is dan een leege dop" maar al te vaak verkeerd begrepen, en niet zoo geheel gewaardeerd als wel behoorde. Tengevolge daarvan verdiepten de Europeesche leekenchelâs zich somtijds in willekeurige[1*] gissingen. Hiertoe behoorde ook "het Geheimenis van den Achtsten Bol" in verband met de Maan en de op dwaling berustende bewering dat twee der hoogere Bollen van de Aardketen twee ons welbekende planeten waren; "behalve de Aarde . . . . zijn er *slechts twee andere werelden van onze keten zichtbaar* . . . . Mars en Mercurius . . . ."[1])

Dit was een groote fout. Zij is echter evenzeer te wijten aan de

[1]) *Esoteric Buddhism*, blz. 136.

[1*] gratuitous.

vaagheid en onvolledigheid van het antwoord des Meesters als aan de vraag van den leerling, die even vaag en onbepaald was.

Er werd gevraagd: "Welke der aan de gewone wetenschap be-
[187] kende planeten, behalve Mercurius, behooren er tot ons wereldstelsel?" Wanneer nu de vrager onder "wereldstelsel" onze *Aardketen* of "Snoer" verstond, en niet het "Zonnestelsel van Werelden" zooals het geval had behooren te zijn, dan zoude, zooals van zelf spreekt, het antwoord waarschijnlijk verkeerd zijn begrepen. Immers dat antwoord luidde: "*Mars, enz. en vier andere planeten, waarvan de sterrekunde niets weet. Noch A, B, noch Y, Z, zijn bekend, en deze kunnen ook niet met stoffelijke hulpmiddelen worden waargenomen, hoe volmaakt die ook zijn mogen*". Dit is duidelijk: (*a*) De sterrekunde weet totnogtoe in werkelijkheid niets van de planeten, noch van de oude, noch van die, welke in latere tijden ontdekt zijn. (*b*) Geen enkele *mede*-planeet van A tot Z, *d. w. z.* geen enkele der hoogere Bollen eener Keten van het Zonnestelsel kan gezien worden, behalve natuurlijk alle planeten die in de rij op nummer *vier* staan, zooals onze Aarde, de Maan, enz., enz.. Wat Mars, Mercurius, en de "vier andere planeten" aangaat, zoo staan deze tot de Aarde in eene zoodanige betrekking, dat geen Meester of vergevorderd Occultist er ooit over zal spreken, en nog minder den aard daarvan verklaren.

In denzelfden brief verzekert een der Leeraars uitdrukkelijk aan den schrijver van *Esoteric Buddhism* dat zulks onmogelijk is. "*Tracht te begrijpen dat gij mij vragen stelt die tot de hoogste Inwijding behooren, dat ik u (slechts) een algemeen overzicht kan geven, maar dat ik niet in bijzonderheden durf afdalen en dat ook niet wil doen .....*" Schrijfster bezit afschriften van alle verzonden en ontvangen brieven, behalve van enkele van particulieren aard "*die geen onderricht bevatten*" — zegt de Meester. Aangezien het in den beginne schrijfsters taak was zekere niet aangeroerde punten te beantwoorden en te verklaren, is het meer dan waarschijnlijk dat zij, in weerwil van de talrijke toelichtende aanteekeningen op die afschriften, door hare onbekendheid met de Engelsche taal en haren schroom om te veel te zeggen, de gegeven inlichtingen verknoeid heeft. *In elk dier gevallen neemt zij de geheele schuld op zich.* Het is haar echter niet mogelijk het bestaan van verkeerde opvattingen onder bestudeerders te bestendigen of hen te doen gelooven dat de fout schuilt in het esoterische stelsel.

Daarom worde thans uitdrukkelijk verklaard dat de verbreide theorie onmogelijk is, hetzij met of zonder de verder door de moderne Sterrekunde geleverde bewijzen. De Natuurwetenschap kan alleen bevestigende, hoewel nog zeer onzekere, bewijzen leveren omtrent hemellichamen die zich op hetzelfde gebied van stoffelijkheid bevinden als ons objectief Heelal. Mars en Mercurius, Venus en Jupiter, en alle reeds ontdekte of nog te ontdekken planeten zijn *per se* op ons gebied de vertegenwoordigers van dergelijke ketens. Zooals uitdrukkelijk in een der talrijke brieven van Sinnett's Leeraar is gezegd: *"er zijn tallooze andere manwantarische Ketens van Bollen, zoowel in* [188] *als buiten ons Zonnestelsel, die met verstand begaafde wezens dragen"* Maar noch Mars, noch Mercurius behooren tot *onze* Keten. Zij zijn, tegelijk met andere planeten, zevenvoudige eenheden in de groote scharen der Ketens van ons stelsel, en zijn alle even zichtbaar als hare *hoogere* Bollen onzichtbaar zijn.

Indien nu nog verder beweerd wordt dat sommige uitdrukkingen in de brieven van den Leeraar aanleiding tot misverstand konden geven, dan luidt het antwoord: Amen; dat is ook zoo. De schrijver van *Esoteric Buddhism* begreep dat goed toen hij schreef: aldus zijn "de traditioneele onderwijsmethoden ..... door de verbijstering in het leven te roepen", welke zij *al dan niet weder opheffen*, al naar het geval is. In ieder geval, wanneer wordt aangevoerd dat zulks wel eerder had mogen verklaard en de ware aard der planeten zooals die thans zijn wel eerder bekend gemaakt worden, luidt het antwoord: Destijds werd het niet raadzaam gevonden dat te doen, daar op die wijze de deur zoude geopend zijn voor eene reeks van nadere vragen, *die op grond van haar esoterischen aard, nooit zullen kunnen beantwoord worden* en dus slechts hinderlijk zouden geweest zijn. Van den beginne af was gezegd, en was later herhaaldelijk opnieuw verklaard: (1) Dat geen enkel Theosoof, *zelfs niet als aangenomen Chelâ*, daargelaten nog de leekenleerlingen kon verwachten dat hem de geheime leeringen *grondig en volledig* zouden worden verklaard, *vóórdat hij zich onherroepelijk door eene gelofte aan de Broederschap verbonden en minstens ééne Inwijding ontvangen had*, omdat cijfers en getallen niet openbaar konden worden gemaakt, want cijfers en getallen zijn de sleutel tot het esoterische stelsel. (2) Dat hetgeen onthuld werd, slechts de esoterische binnenzijde was van datgene wat in nagenoeg alle exoterische schriften der wereldgodsdiensten staat

— in het bijzonder in de *Brâhmana's* en de *Upanishads* der *Weda's* en zelfs in de *Purâna's*. Het was een klein deel van datgene wat thans in deze boekdeelen veel vollediger openbaar gemaakt wordt, en zelfs dit is nog zeer onvolledig en fragmentarisch.

Toen schrijfster aan het onderhavige werk begon, was zij er zeker van dat de gissing omtrent Mars en Mercurius een vergissing was, en vroeg zij *per brief* aan de Leeraars om uitlegging en eene gezaghebbende lezing[1*] Deze kwamen ter goeder tijd, en *woordelijke* uittreksels daaruit volgen hieronder:

"..... *Het is volkomen juist dat Mars thans in een toestand van verduistering verkeert en dat Mercurius juist begint uit een dergelijken toestand te geraken. Gij kunt er aan toevoegen dat Venus in hare laatste Rondte is..... Als noch Mercurius, noch Venus wachters hebben, dan komt dat daardoor ..... en ook doordat Mars twee wachters bezit waarop hij in het geheel geen recht heeft ..... Phobos, de vermeende "binnen"-wachter, is in het geheel geen wachter. Zoo ziet gij dat de opmerking, lang voorheen door Laplace gemaakt, en die, welke thans door Faye wordt gemaakt, niet overeenstemmen. (Zie "Comptes* [189] *Rendus", Tome XC, blz. 569). Phobos heeft een te korten omloopstijd en daarom moet er, zooals Faye terecht opmerkt, "in het gronddenkbeeld van deze theorie ergens een fout schuilen" ..... Ook zijn beide [Mars en Mercurius] zevenvoudige Ketens, even onafhankelijk van de siderische heeren en oversten der Aarde als gij onafhankelijk zijt van de "beginselen" van Klein Duimpje — die misschien zijne zes broeders waren, hetzij met of zonder slaapmutsen ..... "Voor sommige menschen is de bevrediging van hunne nieuwsgierigheid het toppunt van kennis" zegt Bacon, die gelijk had toen hij deze gemeenplaats neerschreef, evenals degenen, die dat reeds vóór Bacon wisten, gelijk hadden, toen zij een scheidsmuur optrokken tusschen* WIJSHEID *en Kennis, en grenzen vaststelden voor datgene wat in een bepaalden tijd in het licht kan worden gegeven ..... Bedenkt:*

. . . . . kennis woont
In 't hoofd gevuld met andermans gedachten,
Maar wie op eigen denken let is wijs.

"*Dit kunt gij nooit te sterk op het gemoed drukken van hen aan wie gij iets van de esoterische leer mededeelt*".

Ziehier nog meer uittreksels uit een anderen brief die door den-

[1*] authoritative version.

zelfden gezaghebber geschreven is. Ditmaal dient het ter beantwoording van enkele aan de Leeraars voorgelegde tegenwerpingen. Zij berusten op uiterst wetenschappelijke en even nietige redeneeringen over het aanbevelenswaardige van het trachten om de esoterische theorieën te verzoenen met de gissingen der moderne wetenschap, en waren door een jong Theosoof, met betrekking tot hetzelfde onderwerp, geschreven als eene waarschuwing tegen de "Geheime Leer". Hij had gezegd dat zulke mede-Aardbollen, als die er waren, "slechts een bedroefd klein beetje minder stoffelijk konden zijn dan onze bol". Hoe kwam het dan dat men ze niet kon zien? Het antwoord luidde:

"..... *Wanneer psychische en geestelijke leeringen vollediger begrepen werden, dan zoude het nagenoeg onmogelijk worden zich een dergelijke ongerijmdheid zelfs maar voor te stellen. Tenzij men zich minder moeite geeft om het onverzoenbare te verzoenen — dat is te zeggen de metafysische en geestelijke wetenschappen met de natuurkundige of de natuurlijke wijsbegeerte, aangezien "natuur" voor hen [de mannen der wetenschap] een synoniem is voor de stof die met hunne lichamelijke zintuigen kan worden waargenomen — kunnen geen werkelijke vorderingen worden gemaakt. Zooals van het begin af werd geleerd is onze Bol op het laagste punt van den nederdalenden boog, waar de stof die wij waarnemen zich in haar grofsten vorm vertoont ..... Het is dus niet meer dan redelijk dat de Bollen die onze Aarde overschaduwen op andere en hoogere gebieden moeten liggen. Kortom, als Bollen zijn zij met onze Aarde wel in* WEDERKEERIGEN SAMENHANG, *maar niet tot* EEN WEZEN VEREENIGD, *en behooren zij derhalve tot een geheel anderen bewustzijnstoestand. Onze planeet is (evenals alle andere die wij waarnemen) aangepast aan den bijzonderen toestand van zijn menschheid*[1*], *aan dien toestand die ons in staat stelt met het bloote oog die hemellichamen te zien, welke in hun wezen overeenstemmen met ons aardsche gebied en onze aardsche stof, evenals hunne bewoners, de Joviërs, Martiërs en anderen, ons kleine wereldje kunnen zien, omdat onze bewustzijnsgebieden, hoewel in graad verschillend, maar in soort dezelfde, gelegen zijn in dezelfde laag van gedifferentiëerde materie.... Wat ik schreef was ..... "De kleinere Pralaya betreft alleen onze kleine "Snoeren" van Bollen. (In die dagen van spraakverwarring noemden wij de Ketens "Snoeren") ..... Onze Aarde behoort tot zulk een Snoer". Hieruit had duidelijk moeten blijken dat de andere plane-* [190]

[1*] human stock.

ten ook "Snoeren" of KETENS *waren ..... Wilde hij [den bestrijder bedoelend] zelfs maar een zwak schaduwbeeld zien van een dergelijke "planeet" op de hoogere gebieden, dan moet hij eerst nog de dunne wolkjes van astrale stof afschudden, die tusschen hem en het naastvolgende gebied staan".*

Zoo wordt het dus duidelijk waarom wij, zelfs met behulp van de beste kijkers, datgene niet konden waarnemen, wat buiten onze wereld van stof is gelegen. Alleen diegenen, die wij Adepten noemen, die weten hoe zij — zoowel fysisch als psychisch — hun geestelijken blik moeten richten en hun bewustzijn naar andere gebieden van het zijn overbrengen, zijn in staat met gezag over zulke onderwerpen te spreken. Zij zeggen ons duidelijk:

"Leid het leven dat vereischt wordt voor het verwerven van dergelijke kennis en zulke vermogens, en dan zult gij vanzelf Wijsheid verkrijgen. Eerst wanneer gij uw bewustzijn kunt stemmen op de toonhoogte van een der zeven snaren van het "Algemeen Bewustzijn", die snaren, welke gespannen zijn op het klankbord van den Kosmos en die van de eene Eeuwigheid tot de andere trillen, eerst wanneer gij de "Muziek der Sferen" grondig bestudeerd hebt, dan eerst zal het u volkomen vrij staan uwe kennis mede te deelen aan hen, aan wie zij veilig kan worden gegeven. Wees intusschen voorzichtig. Geef aan het tegenwoordig levende geslacht de Waarheden niet, die de erfenis zijn van toekomstige Rassen. Tracht niet het geheim van het Zijn en het Niet-Zijn te ontsluieren voor hen die de verborgen beteekenis niet kunnen inzien van de zevensnarige lier van Apollo, de lier van den stralenden God, waarvan in elke snaar de Geest, de Ziel en het Astrale Lichaam van den Kosmos leeft, waarvan slechts de schil in de handen der moderne wetenschap is gevallen ..... Wees voorzichtig, zeggen wij, voorzichtig en wijs, en let er vooral op wat degenen die van u leeren, gelooven, opdat zij niet, zichzelven bedriegend, anderen misleiden ..... want dat is het lot van elke waarheid waarmede de menschen totnogtoe niet vertrouwd zijn. Laat de Planeetketens en andere boven- of onder-cosmische geheimenissen liever een droomwereld blijven voor hen die niet kunnen zien en ook niet kunnen gelooven dat anderen het wel kunnen".

Het is te bejammeren dat slechts weinigen onzer dien wijzen raad gevolgd hebben en dat menige onschatbare parel, menig juweel van
[191] wijsheid, voorgeworpen is aan een vijand die de waarde daarvan niet kon begrijpen, zich omgekeerd en ons verscheurd heeft.

"*Stellen wij ons voor* — schreef dezelfde Meester aan zijn twee "leeken-Chelâ's", zooals hij den schrijver van *Esoteric Buddhism*, en een ander, die gedurende eenigen tijd diens medeleerling was, noemde — "*stellen wij ons voor dat onze aarde behoort tot eene groep van zeven planeten of door menschen bewoonde werelden* ..... [*De "zeven planeten" zijn de heilige planeten der oudheid en zijn alle zevenvoudig*]. *Nu bereikt de levensimpuls A, of liever datgene wat bestemd is A te worden, en totnogtoe slechts cosmische stof is* [*een laya-middelpunt*] ....." *enz.*.

In deze eerste brieven, waarin uitdrukkingen moesten worden bedacht en woorden gesmeed, werd van de "Ringen" zeer dikwijls "Rondten" gemaakt, en van de "Rondten" "Levenskringen" en omgekeerd. De Leeraar schreef aan een correspondent die eene "Rondte" een "Wereldring" noemde: "*Ik denk dat dit nog grootere verwarring zal stichten. Wij zijn overeengekomen om de reis van eene Monade van Bol A naar Bol G of Z eene Rondte te noemen* ..... *De "Wereldring" is juist* ..... *Raad den heer* ..... *sterk aan het eerst eens te worden over een lijst van benamingen voordat hij verder gaat*".

In weerwil van deze afspraak slopen er tengevolge van deze verwarring vele fouten in de eerste leeringen. Zelfs werden de "Rassen" van tijd tot tijd verward met de "Rondten" en de "Ringen" en gaven aanleiding tot dezelfde fouten in *Man: Fragments of Forgotten Truth*[1*]. De Meester had van het begin af geschreven:

"*Daar het mij niet vrijstaat u de geheele waarheid mede te deelen, of het aantal der afzonderlijke gedeelten*[2*] *openbaar te maken* ..... *ben ik niet in staat u te bevredigen*".

Dit was in antwoord op de vragen: "Als wij het goed begrijpen, dan is het geheele bestaan dat aan de menschelijke periode voorafgaat 637", enz., enz.. Het antwoord op alle vragen omtrent getallen was: "*Tracht het vraagstuk van 777 incarnaties op te lossen* ..... *Hoewel ik verplicht ben u de inlichting te onthouden* ..... *zal het toch mijn plicht zijn het u te zeggen, wanneer gij dat vraagstuk zelf zult hebben uitgewerkt*".

Maar het werd nooit uitgewerkt en de resultaten waren — onophoudelijke verwarring en fouten.

Zelfs is de leer omtrent de zevenvoudige samenstelling der hemellichamen en van den macrocosmos — waaruit de zevenvoudige ver-

[1*] De titel luidt: Man, Fragments of forgotten *History* (*Vertaler*).

[2*] fractions.

deeling van den microcosmos, of den mensch, voortvloeit — totnogtoe een van de meest esoterische geweest. In de oudheid werd zij gewoonlijk slechts bij de Inwijding ontsluierd tegelijk met de heiligste getallen der tijdkringen. Nu is het, zooals in een Theosofisch tijdschrift [1]) gezegd is, niet de bedoeling geweest, en is het zelfs geen oogenblik mogelijk geacht, het geheele stelsel der cos-
[192] mogonie te ontsluieren in een tijd toen enkele mededeelingen spaarzaam bij kleine beetjes werden gedaan in antwoord op brieven van den schrijver van *Esoteric Buddhism,* waarin deze een menigte vragen deed. Daaronder bevonden zich vragen over zoodanige onderwerpen *dat geen enkel* MEESTER, *hoe hoog en onafhankelijk ook, het recht zoude hebben gehad die te beantwoorden en daardoor de van oudsher meest in eere gehouden* [1*] *en oudste geheimenissen der oude tempelscholen aan de wereld te openbaren.* Daarom werden slechts enkele punten der leer in breede trekken openbaar gemaakt, terwijl de onderdeelen steeds geheimgehouden werden [2*], en van het begin af werden alle pogingen om meer inlichtingen daaromtrent uit te lokken, stelselmatig verijdeld. Dit was volkomen natuurlijk. Van de vier Widyâ's die behooren tot de in de *Purâna's* genoemde zeven takken van kennis namelijk: Yajna-Widyâ, het volbrengen van godsdienstige plechtigheden om zekere gevolgen teweeg te brengen; Mahâ-Widyâ, de groote (magische) kennis, die nu ontaard is in Tântrikadienst; Guhya-Widyâ, de wetenschap der Mantra's en hun juisten rhytmus of wijze van zingen, van mystieke bezweringen, enz.; Âtmâ-Widyâ, of de ware *geestelijke* en *goddelijke Wijsheid* — kan alleen de laatstgenoemde afdoend en volkomen licht werpen op de leer der drie eerstgenoemde. De andere drie blijven zonder de hulp van Âtmâ-Widyâ slechts wetenschappen *van het oppervlak,* meetkundige grootheden met lengte en breedte, maar zonder dikte. Zij kunnen, evenals de ziel, de ledematen en het brein [3*] van een slapend mensch in staat zijn werktuigelijke bewegingen te maken, verward te droomen, te doen slaapwandelen en zichtbare gevolgen teweeg te brengen, doch alleen onder den prikkel van instinctieve maar niet-verstandelijke oorzaken, allerminst nog onder bewusten geestelijken aandrang. Met behulp van de drie eerstgenoemde wetenschappen kan

---

[1]) *Lucifer,* Mei, 1888.

[1*] time-honoured. [2*] withheld. [3*] mind.

veel worden bekend gemaakt en verklaard. Maar wanneer Âtmâ-Widyâ den sleutel niet geeft tot hare leeringen, blijven zij eeuwig gelijk aan de brokstukken van een verminkt leerboek, aan de schaduwen van groote waarheden, die door de meest geestelijk aangelegden vaag begrepen, maar door hen die gaarne elke schaduw aan den wand zouden willen vastspijkeren, geheel uit haar verband worden gerukt.

Vervolgens werd er in het denken van de bestudeerders nog meer verwarring gesticht door de onvolledige uiteenzetting der leer van de ontwikkeling van de monaden. Om een volledig inzicht te doen ontstaan in dit proces en in dat van de geboorte der Bollen moeten die beide meer volgens hun metafysisch aanzicht worden onderzocht dan van uit het standpunt dat men het statistische zoude kunnen noemen en dat cijfers en getallen bevat, die zelden op ruime schaal mogen worden gebruikt. Ongelukkigerwijze zijn slechts weinigen geneigd deze leeringen enkel op metafysische wijze te behandelen. Zelfs de beste Westersche schrijver over onze leer zegt bij het bespreken van de ontwikkeling der Monaden dat "wij ons op het [193] oogenblik niet bezig houden met zuivere metafysica van dien aard" [1]). En als dat het geval is, merkt de Leeraar in een brief aan hem op: "*Waartoe dan onze leeringen te prediken, waartoe al dat bergbeklimmen en dat zwemmen tegen den stroom in? Waarom moet het Westen ..... van het Oosten ..... datgene leeren wat nooit voorzien kan in de behoeften van den bijzonderen smaak der esthetica?*" En hij vestigt de aandacht van zijn correspondent "*op de ontzaglijke moeielijkheden welke wij [de Adepten] ondervinden bij elke poging om hunne metafysica aan het Westersche verstand te verklaren*".

En dat mag ook wel, want *zonder* metafysica is er geen occulte wijsbegeerte, geen esoteriek mogelijk. Het is hetzelfde alsof men zoude trachten het streven en de neigingen, de liefde en den haat, de geheimste en heiligste werkingen in de ziel en het verstand van een levend mensch te verklaren door een ontleedkundige beschrijving te geven van de borstkas en de hersenen van zijn lijk.

Laat ons nu de twee punten [1*] nagaan, hierboven genoemd, maar in *Esoteric Buddhism* ternauwernood aangeroerd, en die, voor zoover wij dat kunnen, aanvullen.

---

[1]) Esoteric Buddhism. (5e Engelsche uitgave) blz. 46.

[1*] tenets.

AANVULLENDE FEITEN EN VERKLARINGEN OMTRENT DE BOLLEN EN DE MONADEN.

De aandacht moet gevestigd worden op twee beweringen uit bovengenoemd boek en de meeningen van den schrijver moeten aangehaald worden. De eerste luidt als volgt:

> De geestelijke Monaden ..... voltooien haar bestaan als delfstoffen niet geheel op Bol A, maar brengen dat ten einde op Bol B, enz.. Zij doorloopen den geheelen çirkel meermalen als mineralen, en dan weer herhaalde malen als planten, en herhaalde malen als dieren. Vooralsnog gaan wij opzettelijk niet op getallen in, enz., enz. [1]).

Gezien de groote geheimhouding ten aanzien van cijfers en getallen, was het wijs deze gedragslijn aan te nemen. Deze geheimhouding is nu gedeeltelijk opgeheven; maar het zoude wellicht beter zijn geweest dat de ware cijfers omtrent rondten en kringloopen van ontwikkeling òf destijds geheel openbaar gemaakt òf geheel geheimgehouden waren. Sinnett zag dit bezwaar goed in toen hij zeide:

> Om redenen die de buitenstaander niet gemakkelijk bevroeden kan, deelen de bezitters der occulte kennis bijzonder ongaarne getallen-gegevens mede omtrent de cosmogonie, hoewel het voor den oningewijde moeielijk te begrijpen is waarom [194] deze geheimgehouden moeten worden [2]).

Het is duidelijk dat er redenen voor bestonden. Toch moeten de meeste verwarde denkbeelden van eenige Oostersche en ook van Westersche leerlingen aan deze geheimhouding worden toegeschreven. Juist door het ontbreken van gegevens waarop men kon voortbouwen scheen het zeer moeielijk de bijzondere punten der leer die thans beschouwd worden, aan te nemen. Maar dat was het juist. Want de cijfers die behooren tot de occulte berekeningen kunnen, zooals de Meesters dikwijls hebben verzekerd, niet bekend gemaakt worden — behalve in den kring van door gelofte gebonden Chelâ's, en zelfs dezen kunnen de regels niet verbreken.

Om de zaken te verduidelijken kan het gegeven onderricht, zonder de wiskundige aanzichten der leer aan te roeren, worden uitgebreid en kunnen eenige duistere punten worden opgehelderd. Aangezien de ontwikkeling der Bollen en die van de Monaden tot elkander in

---

[1]) *T. a. ϕ.*, Blz. 49.
[2]) Esoteric Buddhism, blz. 140.

zoo nauw verband staan, zullen wij de beide leeringen vereenigen. Wat de Monaden aangaat, wordt de lezer verzocht indachtig te zijn dat de Oostersche wijsbegeerte het Westersche theologische dogma verwerpt dat voor elk kind bij de geboorte eene nieuwe ziel wordt geschapen, een dogma dat even onwijsgeerig als onmogelijk is in de economie der Natuur. Er moet in elk nieuw Manwantara een beperkt aantal Monaden zijn, die zich ontwikkelen en vervolmaken door achtereenvolgens tal van persoonlijkheden in zich op te nemen. Dit is volstrekt noodzakelijk met het oog op de leer van Karma en Reïncarnatie en van den geleidelijken terugkeer der menschelijke Monade naar hare bron — de Volstrekte Godheid. De scharen van de meer of minder gevorderde Monaden zijn derhalve nagenoeg ontelbaar; niettemin zijn zij eindig, zooals alles in dit Heelal van versplitsing en eindigheid.

Zooals in het tweeledige diagram van de menschelijke beginselen en van de opgaande bollen der Wereldketenen [1]) is getoond, bestaat er eene eindelooze aaneenschakeling van oorzaken en gevolgen, alsmede eene volkomen analogie die door alle lijnen van ontwikkeling heen loopt en deze samenknoopt. De een brengt de ander voort — zoowel bollen als persoonlijkheden. Beginnen wij echter bij het begin.

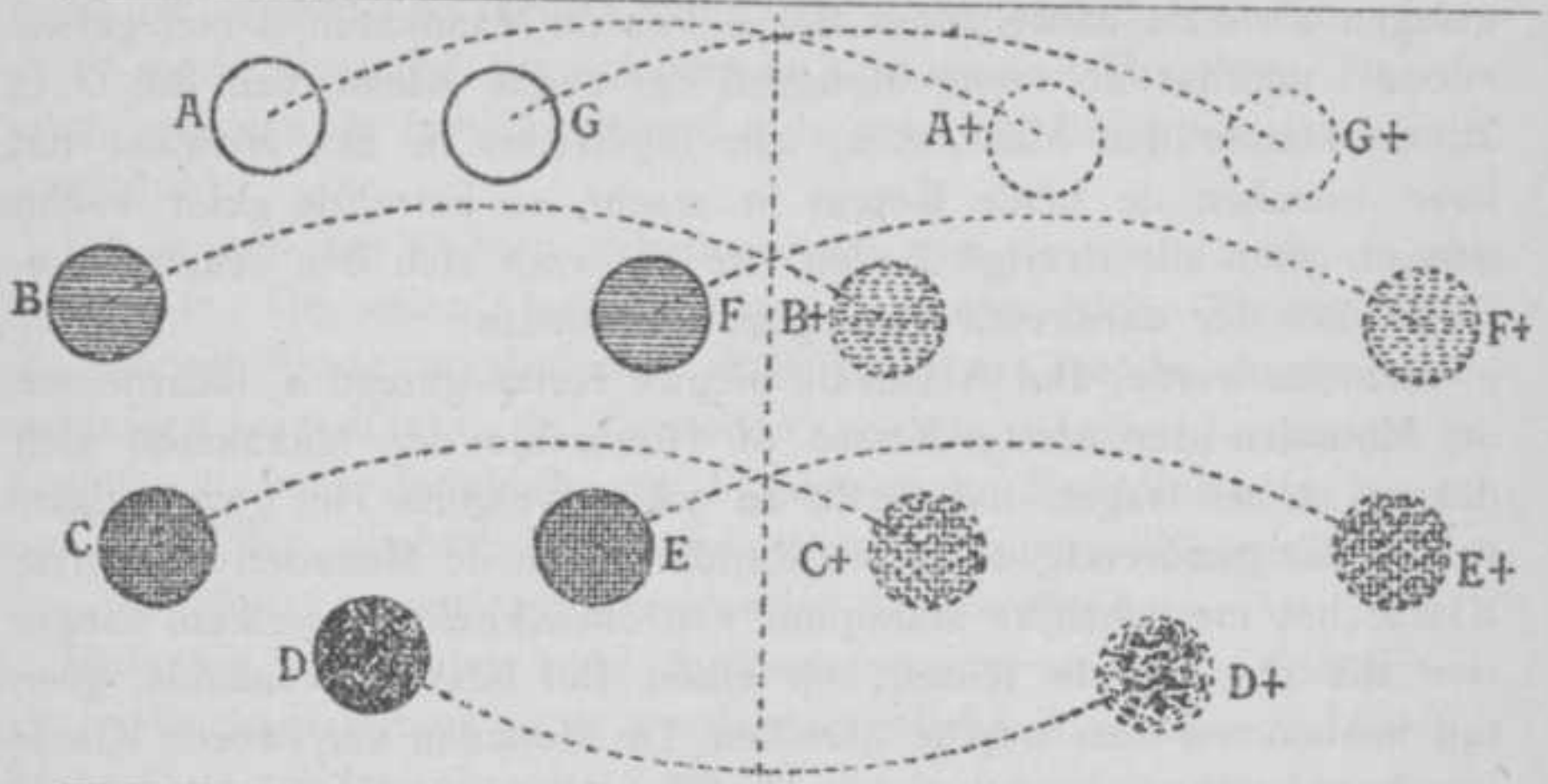
De algemeene schets van het proces waardoor de opeenvolgende Planeetketens gevormd worden, is daareven gegeven. Om in den vervolge misverstand te voorkomen, kunnen eenige nadere bijzonderheden worden gegeven die mede licht werpen op de geschiedenis der menschheid op onze Keten, de nakomelingschap van die der Maanketen.

In het volgende Diagram stelt Fig. 1 de zeven Bollen der Maanketen voor bij het begin der zevende of laatste Rondte; terwijl Fig. 2 de toekomstige Aardketen voorstelt, die echter nog niet bestaat. De zeven Bollen van elke keten zijn naar de volgorde van den kringloop onderscheiden door de letters A tot G, terwijl de Bollen van [195] de Aardketen bovendien nog gemerkt zijn met een kruis (+), het zinnebeeld der Aarde.

---

[1]) Blz. 213 hiervoren.

DIAGRAM II.

Men zij indachtig dat de Monaden in haren kringloop rondom een zevenvoudige Keten overeenkomstig haar trap van ontwikkeling, bewustzijn en verdienste in zeven Klassen of Hiërarchieën verdeeld zijn. Laat ons dan de volgorde nagaan waarin zij in de eerste Rondte op Bol A verschijnen. Het tijdsverloop tusschen de verschijning der verschillende Hiërarchieën op elken Bol is zoo geregeld dat, wanneer de 7de Klasse, de laatste, op Bol A verschijnt, de 1ste Klasse juist overgegaan is naar Bol B, en zoo vervolgens, stap voor stap rondom de geheele Keten.

Wanneer verder in de zevende Rondte der Maanketen de 7de Klasse, de laatste, Bol A verlaat, begint die Bol in plaats van te gaan slapen, zooals hij in de vorige Rondten gedaan had, te sterven (zijn Planeet-Pralaya in te gaan) [1]), en al stervende draagt hij — zooals gezegd — zijne beginselen, of levenselementen en energie enz., de eene na de andere over aan een nieuw laya-middelpunt, dat een aanvang maakt met het vormen van Bol A der Aardketen. Hetzelfde

[1]) Het Occultisme verdeelt de perioden van Rust (Pralaya) in verschillende soorten: er is een *Individueele* Pralaya voor elken Bol wanneer de menschheid en het leven naar den volgenden Bol overgaan — zeven kleinere Pralaya's in elke Rondte; het *Planeet*-Pralaya, wanneer de zeven Rondten voltooid zijn, het *Zonne*-Pralaya wanneer het geheele stelsel ten einde is; en ten slotte het *Algemeene* Pralaya, Mahâ- of Brahmâ-Pralaya, op het einde der Eeuw van Brahmâ. Dit zijn de voornaamste Pralaya's of "perioden van verwoesting". — Er zijn nog vele kleinere Pralaya's, maar daarmede hebben wij thans niet te maken.

proces vindt plaats voor elk der andere Bollen der Maanketen, die beurtelings een nieuwen Bol der Aardketen vormen. Onze Maan was de vierde Bol der reeks en was op hetzelfde gebied van waarneming [196] gelegen als onze aarde. Maar Bol A van de Maanketen is niet geheel "dood" vóórdat de eerste Monaden der eerste Klasse van Bol G of Z, de laatste der Maanketen, zijn ingetreden in het Nirwâna dat haar tusschen de beide Ketens in wacht, en hetzelfde geldt, zooals gezegd, voor alle overige Bollen, die elk voor zich den overeenkomstigen Bol der aardketen doen geboren worden.

Wanneer verder Bol A van de nieuwe Keten gereed is, incarneeren de Monaden der eerste Klasse of Hiërarchie der Maanketen zich daarop in het laagste natuurrijk en zoo vervolgens. Het gevolg daarvan is dat gedurende de eerste Rondte alleen de Monaden der eerste Klasse het menschelijke standpunt van ontwikkeling bereiken, aangezien die der tweede Klasse, op elken Bol later aankomende, geen tijd hebben om dien trap te bereiken. De Monaden der tweede Klasse bereiken het begin van het menschelijke standpunt eerst in de tweede Rondte, en zoo vervolgens tot aan het midden der vierde Rondte. Maar op dat punt — en in deze vierde Rondte, waarin de menschelijke trap *ten volle* ontwikkeld zal worden — sluit zich de "deur" van het menschenrijk, en is voor het vervolg het aantal der "menschelijke" Monaden, *d. w. z.* Monaden op den menschelijken trap van ontwikkeling, volledig. Want de Monaden die op dat tijdstip het menschelijke standpunt nog niet bereikt hebben, zullen ten gevolge van de ontwikkeling van de menschheid zelve zooveel ten achter zijn, dat zij den menschelijken trap eerst bij het eind der zevende en laatste Rondte zullen bereiken. Op deze Keten zullen zij derhalve geen menschen zijn, maar zij zullen de menschheid van een nieuw Manwantara vormen en hunne belooning ontvangen door op eene als geheel hooger staande Keten "menschen" te worden, en aldus ontvangen zij hunne Karmische vergoeding. Hierop bestaat *slechts eene enkele uitzondering*, en wel om zeer goede redenen, waarover later. Dit verklaart echter het verschil tusschen de rassen.

Mitsdien wordt het duidelijk hoe volmaakt de analogie is tusschen de processen der Natuur in den cosmos en in den individueelen mensch. Laatstgenoemde doorleeft zijn levenskring en sterft. Zijn hoogere beginselen, in de ontwikkeling van een Planeetketen overeenkomende met de Monaden, die een kringloop volbrengen, gaan naar

Devachan, wat overeenkomt met het Nirwâna en de toestanden van rust, die tusschen twee Ketens in liggen. 's Menschen lagere beginselen vallen mettertijd uiteen en worden door de Natuur opnieuw gebruikt voor het vormen van nieuwe menschelijke beginselen; hetzelfde proces vindt mede plaats bij het oplossen en vormen van Werelden. Daarom is de analogie de betrouwbaarste gids voor het begrijpen der occulte leeringen.

Dit is een der "zeven geheimenissen van de maan", die nu ontsluierd is. De zeven "geheimenissen" worden door de Japansche Yamaboeshi's, de mystici der secte van Lao-Tze en de ascetische monniken van Kioto, de Dzenodoe's — de "Zeven Juweelen" genoemd; maar de Japansche en de Chineesche Boeddhistische asceten en Ingewijden zijn wat het mededeeelen van hunne "Kennis" aangaat zoo mogelijk nog veel terughoudender dan de Hindoes. [197]

Maar wij mogen den lezer de Monaden niet uit het oog laten verliezen en hare natuur moet worden toegelicht voor zooverre dat geoorloofd is zonder inbreuk te maken op de hoogste mysteriën, waaromtrent schrijfster geenszins beweert dat zij er geheel en volledig van op de hoogte is.

De schare der Monaden kan in den breede worden verdeeld in drie groote Klassen.

1. De Meest ontwikkelde Monaden — de Maangoden, of "Geesten", die in Indië de Pitri's worden genoemd — welker functie het is in haar meest etherische, vliesachtige en rudimentaire vormen in de eerste Rondte den geheelen drievoudigen kringloop door het minerale-, het planten- en het dierenrijk te doorloopen, ten einde zich daarin te kleeden en zich aan den aard van de nieuwgevormde Keten aan te passen. Op Bol A in de eerste Rondte zijn zij het die het eerst den menschelijken vorm bereiken — als er al sprake kan zijn van een vorm op het bijna subjectieve gebied. Daarom leiden en vertegenwoordigen zij gedurende de tweede en de derde Rondte het menschelijk element en ontwikkelen ten slotte bij het begin der vierde Rondte haar schaduwen voor de tweede Klasse, of diegenen, welke na hen komen.

2. Die Monaden, welke gedurende de drie en een halve Rondte het eerst den menschelijken trap bereiken en "menschen" worden.

3. De achterblijvers, de Monaden die te laat komen en wegens hinderpalen van Karmischen aard in dezen Tijdkring of deze Rondte

den menschelijken trap in het geheel niet zullen bereiken, behoudens eene uitzondering die, zooals beloofd is, elders besproken zal worden.

Wij zijn hierboven genoodzaakt geweest het op een dwaalspoor brengende woord "menschen" te gebruiken, en dit bewijst duidelijk hoe weinig een Europeesche taal geëigend is voor het uitdrukken van deze fijne onderscheidingen.

Het ligt in de rede dat deze "menschen" niet op die van heden ten dage geleken, noch naar den vorm, noch naar den aard. Waarom worden zij dan toch "menschen" genoemd? zoude men kunnen vragen. Omdat er in geen enkele Westersche taal eene andere uitdrukking bestaat die het bedoelde denkbeeld bij benadering weergeeft. Het woord "menschen" geeft ten minste te kennen dat die wezens "*manoes*" waren, denkende wezens, hoezeer zij ook in vorm en in verstandelijkheid van ons verschilden. In werkelijkheid waren zij echter op het punt van geestelijkheid en verstandelijkheid eerder "goden" dan "menschen".

Bij de beschrijving van de "trappen" die de Monade doorloopt, stuiten wij op hetzelfde taal-bezwaar. Metafysisch gesproken is het [198] natuurlijk eene ongerijmdheid te gewagen van de "ontwikkeling" eener Monade, of te zeggen dat *zij* een "mensch" wordt. Elke poging echter om bij het gebruik van deze taal [1*] zich metafysisch nauwkeurig te blijven uitdrukken zoude minstens nog drie extra deelen van dit werk vorderen en eene hoeveelheid woordelijke herhalingen na zich sleepen die uiterst vermoeiend zou zijn. Uit den aard der zaak kan eene Monade niet vooruitgaan of zich ontwikkelen of zelfs maar aangedaan worden door de veranderingen van toestand welke zij doormaakt. *Zij is niet van deze wereld of van dit gebied* en kan alleen vergeleken worden met een onvernietigbare ster van goddelijk licht en vuur, die op onze Aarde geworpen is om te dienen als reddingsplank voor de persoonlijkheden waarin zij woont. Het is de zaak van deze laatsten er zich aan vast te klemmen en aldus, door deel te nemen aan haren goddelijken aard, onsterfelijkheid te verwerven. Aan zichzelve overgelaten zal de Monade zich aan geen enkele daarvan vastklemmen, maar evenals de plank door den nimmer rustenden stroom van ontwikkeling voortgestuwd worden naar eene nieuwe incarnatie.

[1*] English.

De ontwikkeling nu van den *uiterlijken* vorm, of het lichaam, rondom den *astralen*, wordt, evenals in de lagere natuurrijken het geval is, teweeggebracht door de aardsche krachten, maar de ontwikkeling van den *innerlijken* of waren *Mensch* is zuiver geestelijk. Nu is het niet meer een weg dien de onpersoonlijke Monade moet afleggen door de vele en verschillende vormen van stof — op zijn hoogst begaafd met instinct en bewustzijn op een geheel ander gebied — zooals dat bij de uiterlijke ontwikkeling geschiedt, maar eene reis van de "Pelgrim-Ziel" door verschillende *toestanden* van stof en bovendien van zelfbewustzijn en zelfwaarneming, of van *waarneming* uit *zelf-waarneming* [1*].

De Monade ontworstelt zich aan haar toestand van geestelijke en verstandelijke onbewustheid, slaat de beide eerste gebieden over — welke te dicht bij het Volstrekte gelegen zijn om eenigerlei wisselbetrekking tot iets van een lager gebied toe te laten — en begeeft zich onmiddellijk naar het gebied van het Denken [2*]. Dit gebied is onder alle gebieden van het gansche heelal datgene wat, door zijn nagenoeg oneindige trapsgewijze reeks der eigenschappen van waarneming en van zelf-waarneming de grootste speelruimte toelaat en het ruimste veld van actie aanbiedt, en op zijne beurt bezit dit gebied weer voor elken "vorm", van de Minerale Monade af tot het oogenblik dat die Monade zich tot de bloem van Goddelijke Monade heeft ontwikkeld, een geëigend kleiner veld van werkzaamheid. Zij blijft echter gedurende al dien tijd eene en dezelfde Monade, slechts verschillend tijdens hare incarnaties gedurende de steeds elkander afwisselende tijdkringen van gedeeltelijke of geheele verduistering van den geest, of van gedeeltelijke of geheele verduisteringen van de stof — twee polen van tegengesteldheid — naarmate zij opstijgt tot de gebieden van verstandelijke geestelijkheid, dan wel afdaalt in de diepten der stoffelijkheid.

Keeren wij tot *Esoteric Buddhism* terug. De tweede stelling betreft
[199] de ontzagwekkende periode welke gelegen is tusschen het minerale tijdvak op Bol A en het menschelijk tijdperk, waarbij de uitdrukking "het menschelijke tijdperk" gebruikt wordt omdat het noodzakelijk is een naam te geven aan het vierde natuurrijk, hetwelk op het dierenrijk volgt, ofschoon de "mensch" op Bol A gedurende de Eerste Rondte in werkelijkheid geen mensch is, maar slechts zijn prototype,

---

[1*] *perception from apperception.*

[2*] Mentality.

zijn afmetingloos beeld uit de astrale gebieden. De tekst luidt als volgt:

De volledige ontwikkeling in het minerale tijdvak op Bol A baant den weg voor de plantaardige ontwikkeling, en zoodra deze een aanvang neemt vloeit de minerale levensimpuls over naar Bol B. Wanneer vervolgens de plantaardige ontwikkeling op Bol A voltooid is en de dierlijke ontwikkeling begint, vloeit de levensimpuls van het plantenrijk over naar Bol B, en gaat de minerale impuls naar Bol C. Ten slotte komt de menschelijke levensimpuls op Bol A [1]).

En zóo gaat het door gedurende drie rondten, dan gaat het langzamer, om ten slotte in de Vierde Rondte stil te staan op den drempel van onzen Bol, omdat de menschelijke periode (van den waren stoffelijken mensch der toekomst), de zevende, alsdan bereikt is. Dit is duidelijk want, zooals reeds gezegd is:

Er zijn processen van ontwikkeling die aan het minerale rijk voorafgaan, en zoo gaat er een ontwikkelingsgolf, en zelfs verscheidene van dergelijke golven, vooraf aan den rondgang van de minerale golf langs de Bollen [2]).

Wij moeten thans een ander artikel aanhalen, n.l. "The Mineral Monad" uit *Five Years of Theosophy:*

Er zijn zeven natuurrijken. De eerste groep omvat drie trappen van elementalen, of ontstaande krachtsmiddelpunten — van den eersten trap van versplitsing af [uit] Mûlaprakriti [of beter Pradhâna, Oorspronkelijke Homogene Materie] tot aan den derden graad daarvan — *d. w. s.* van af volledige onbewustheid tot halfwaarnemen; de tweede, hoogere groep omvat alle rijken van het plantaardige af tot den mensch; het delfstoffenrijk vormt dus het middelpunt of keerpunt in de reeks van graden der "Monadische Essence", wanneer deze als een zich ontwikkelende energie beschouwd wordt. Drie trappen [onder-stoffelijk] aan de elementale zijde; het delfstoffenrijk; drie trappen aan de objectief stoffelijke [3]) zijde — aldus zijn de zeven (eerste en voorloopige) schakels van de ontwikkelingsketen [4]).

"Voorloopige schakels" omdat zij voorbereidend zijn en hoewel zij in werkelijkheid tot de natuurlijke ontwikkeling behooren, zoude men ze juister omschrijven met te behooren tot de beneden-natuurlijke ontwikkeling. Trapsgewijze voortgaande staat dit proces stil op den derden trap, bij den drempel van den vierden, en wordt dan op het gebied der natuurlijke ontwikkeling de eerste werkelijk naar het menschworden voerenden trap, aldus met de drie elementale rijken [200] de tien vormend, het Sephirotische getal.

Op dit punt begint:

---

[1]) Blz. 48, 49.

[2]) Idem.

[3]) "Stoffelijk" beteekent hier gedifferentieerd voor cosmische doeleinden en werk; die "stoffelijke zijde" is niettemin voor ons op ons gebied geheel subjectief, al is zij ook objectief voor de waarneming van wezens op hoogere gebieden.

[4]) Blz. 276, *e. v.*

Eene nederdaling van den geest in de stof die gelijken tred houdt met een stijging van stoffelijke ontwikkeling; een opnieuw stijgen van uit de diepste diepten van stoffelijkheid (het mineraal) naar den *status quo ante*, met een overeenkomstige vervluchtiging van concrete bewerktuiging — opwaarts naar Nirwâna, het punt waar de gedifferentiëerde stof verdwijnt [1]).

Mitsdien blijkt duidelijk waarom datgene, wat in *Esoteric Buddhism* terecht een "ontwikkelingsgolf" en "minerale, plantaardige, dierlijke en menschelijke impuls" genoemd wordt, in den vierden Tijdkring of Rondte voor de deur van onzen Bol stil staat. Op dit punt zal de Cosmische Monade (Buddhi) huwen met — en het voertuig worden van — den Âtmischen Straal; *d. w. z.* Buddhi zal ontwaken en het (Âtma) bewust waarnemen en dientengevolge de eerste sport van een nieuwe zevenvoudige ladder van ontwikkeling bestijgen, die Buddhi eventueel zal voeren naar den tienden tak — van onder af geteld — van den Sephirotischen Boom, de Kroon.

In het Heelal volgt alles de analogie. "Zoo boven, zoo beneden"; de mensch is de microcosmos van het Heelal. Wat plaats vindt op het geestelijk gebied herhaalt zich op het cosmische gebied. Het konkrete volgt het spoor van het abstrakte, het laagste moet overeenkomen met het hoogste, het stoffelijke met het geestelijke. De drie elementale rijken die aan het minerale voorafgaan [2]), komen aldus overeen met de Sephirotische Kroon of de Hoogere Triade, en deze rijken stemmen, om met de taal der Kabbalisten te spreken, in de cosmische differentiatie overeen met de Werelden van Vorm en Stof, van de Boven-Geestelijke af tot die der Oerbeelden toe.

Wat is nu een Monade? In welke verhouding staat zij tot een atoom? Het hieronder volgende antwoord steunt op de verklaringen, welke als antwoord op die vragen gegeven zijn in het hierboven genoemde artikel "The Mineral Monad", dat van schrijfsters hand is. Op de tweede vraag wordt geantwoord:

In hoegenaamd geen verhouding tot het atoom of de molecule zooals de wetenschap die tegenwoordig opvat. Zij kan niet vergeleken worden met de microscopische organismen, welke eerst tot de polygastrische infusoria werden gerekend te behooren en thans voor plantaardig gehouden en onder de algen gerangschikt worden; evenmin is zij in alle opzichten het *monas* der Peripatetici. Wat de stof en den bouw aangaat is er natuurlijk verschil tusschen de Minerale Monade en de Menschelijke Monade, die niet stoffelijk is en welker bouw niet weergegeven kan worden door scheikundige symbolen en elementen [3]).

---

[1]) Aldaar.

[2]) Zie diagram, *t. a. p.*, blz. 277.

[3]) *t. a. p.*, blz. 273—4.

Kortom, evenals de Geestelijke Monade Eén, Algemeen, Grenzeloos en Ongedeeld is, hoewel hare Stralen niettemin datgene vormen, wat wij in onze onwetendheid de "Individuëele Monade" der menschen noemen, evenzoo is de Minerale Monade — aan den tegenovergestelden kant van den boog staande — ook Eén, en uit haar komen [201] de tallooze stoffelijke atomen voort, welke de Wetenschap thans voor geïndividualiseerd begint te houden.

Hoe zoude men anders den ontwikkelenden en spiraalsgewijzen vooruitgang der vier rijken kunnen rechtvaardigen en wiskunstig verklaren? De Monade is het samenstel der twee laatste beginselen van den mensch, het zesde en het zevende; en strikt genomen ziet de uitdrukking "Menschelijke Monade" alleen op de Tweevoudige Ziel (Âtmâ-Buddhi) en niet alleen op het hoogste geestelijke belevendigende beginsel daarvan, Âtmâ. Omdat echter de Geestelijke Ziel, eenmaal van laatstgenoemde (Âtmâ) gescheiden, geen bestaan, geen zijn zoude kunnen hebben, wordt zij aldus genoemd . . . . . Het Monadische, of beter Cosmische Inwezen, als men het zoo noemen mag, van het minerale, planten- en dierenrijk nu, hoewel het door de geheele reeks van tijdkringen heen hetzelfde is van den laagsten elementaal af tot het Dewarijk toe, staat op verschillende trappen van ontwikkeling. Men zoude zich zeer vergissen wanneer men eene Monade voor een afzonderlijk wezen hield dat zich langzaam, volgens een bepaalden weg, door de lagere natuurrijken sleept en na een onafzienbare reeks van vormveranderingen ten laatste tot bloei komt als een menschelijk wezen; kortom dat de Monade van een Humboldt afkomstig is van de Monade van een atoom hoornblende. De natuurwetenschap, die elk atoom differentiëert, zoude zich nauwkeuriger hebben uitgedrukt door inplaats van te zeggen eene "Minerale Monade", haar te noemen "de Monade, welke zich openbaart in dien vorm van Prakriti, die het Mineralenrijk genoemd wordt". Een atoom is geenszins wat de gewone wetenschappelijke hypothese er zich van voorstelt, een door een psychisch iets bezield deeltje van iets, dat bestemd is om na æonen tot mensch te groeien. Maar het is eene concrete openbaring van de Algemeene Energie, die zelf nog niet geïndividualiseerd is; een opvolgende openbaring van de Eene Algemeene Monade. De Oceaan van Stof verdeelt zich niet in zijn potentiëele en samenstellende druppels, vóórdat de voorwaarts dringende[1*] levensimpuls dien trap van ontwikkeling bereikt heeft, waarop de mensch tot stand komt. De neiging om zich in afzonderlijke Monaden te splitsen neemt gaandeweg toe en bereikt nagenoeg haar toppunt in de hoogere dieren. De Peripatetici pasten het woord Monas in pantheïstischen zin op den geheelen Kosmos toe; en hoewel de Occultisten gemakshalve dat denkbeeld aanvaarden, maken zij onderscheid tusschen de opklimmende trappen van ontwikkeling van het concrete uit het abstracte door uitdrukkingen te gebruiken als "Minerale-, Plantaardige-, Dierlijke Monade", enz.. De uitdrukking beteekent eenvoudig dat de vloedgolf der geestelijke ontwikkeling dien bepaalden boog van zijn omloop volgt. De "Monadische Essence" begint zich in het plantenrijk onmerkbaar in de richting van individuëel bewustzijn te differentiëeren. Aangezien de Monaden niet

[1*] sweep.

samengesteld zijn — hetgeen Leibnitz juist heeft omschreven — is het de Geestelijke Essence, welke haar op de verschillende trappen van versplitsing beleven-digt, die eigenlijk de Monade uitmaakt — niet de atomische bijéénvoeging, die slechts het voertuig en de substantie is, waar de hoogere en lagere graden van verstandelijkheid doorheen trillen [1]).

Leibnitz beschouwde de Monaden als elementaire en onvernietigbare eenheden, begiftigd met het vermogen om ten opzichte van andere eenheden *te geven en te ontvangen*, en derhalve alle geestelijke en stoffelijke verschijnselen te bepalen. Hij bedacht het woord apperceptie, dat samen met zenuw- (niet waarneming, maar veeleer) ge-
[202] waarwording — den toestand van het Monadische bewustzijn door alle rijken heen tot aan den mensch toe omschrijft.

Streng metafysisch beschouwd zoude het dus eene fout kunnen zijn Âtmâ-Buddhi eene Monade te noemen, aangezien zij uit een materialistisch oogpunt beschouwd tweevoudig, en derhalve samengesteld is. Evenals echter Stof Geest is en *omgekeerd*, en evenals het Heelal en de Godheid die het bezielt niet als van elkander gescheiden gedacht kunnen worden, evenzoo is het gesteld met Âtmâ-Buddhi. Omdat Buddhi het voertuig is van Âtmâ, staat Buddhi tot Âtmâ in dezelfde verhouding als Adam-Kadmon, de Kabbalistische Logos, staat tot Ain Soph, of Mûlaprakriti tot Parabrahma.

Nu nog enkele woorden over de Maan.

Wat zijn de "Maan-Monaden", waarover zooëven gesproken is, zal men vragen? De beschrijving der zeven Klassen van Pitri's volgt later; hier echter kunnen eenige toelichtingen van algemeenen aard gegeven worden. Iedereen zal duidelijk inzien dat zij Monaden zijn, die haar levenskringloop op de Maanketen, welke lager staat dan de Aardketen, volbracht hebben en op laatstgenoemde Keten geïncarneerd zijn. Enkele bijzonderheden kunnen er nog aan toegevoegd worden, hoewel die te dicht bij de grens van verboden terrein gelegen zijn om volledig behandeld te worden. Het laatste woord van deze geheimenis wordt slechts aan Adepten ontsluierd, maar er kan worden medegedeeld dat onze wachter slechts het grove lichaam van diens onzichtbare beginselen is. Wij weten dat er zeven Aarden zijn, en evenzoo zeven Manen, waarvan alleen de laatste zichtbaar is; dit geldt ook voor de Zon, waarvan het zichtbare lichaam eene Mâyâ genoemd wordt, eene weerkaatsing, evenals het menschelijke

[1]) *T. a. ϕ.*, blz. 274—5.

lichaam. "*De ware Zon en de ware Maan zijn even onzichtbaar als de ware mensch*", zegt een Occulte spreuk.

In het voorbijgaan kan opgemerkt worden dat die Ouden, die het eerst het denkbeeld van "Zeven Manen" opwierpen, bij slot van rekening nog zoo dwaas niet waren. Want hoewel deze meening thans slechts in zeer verstoffelijkten vorm alleen als een sterrekundige tijdmaat wordt beschouwd, kan men toch achter den vorm sporen van een hoog wijsgeerig denkbeeld herkennen.

In werkelijkheid is de Maan slechts in één opzicht de wachter van de Aarde, namelijk in zooverre dat de stoffelijke Maan om de Aarde loopt. In elk ander opzicht echter is de Aarde de wachter van de Maan en niet *omgekeerd*. Hoe verbazingwekkend deze bewering ook moge schijnen, toch is zij niet van steun door wetenschappelijke kennis ontbloot. Zij wordt bevestigd door de getijden, door de veranderingen in den vorm van talrijke ziekten, die verloopen naar tijdkringen welke samenvallen met de phasen der Maan; zij kan nagegaan worden aan den groei der planten en komt zeer sterk uit bij de verschijnselen der menschelijke ontvangenis en zwangerschap. De belangrijke beteekenis van de Maan en haar invloed op de Aarde werden in elken ouden godsdienst erkend, voornamelijk in den Joodschen en zijn door vele waarnemers van psychische en stoffelijke verschijnselen opgemerkt. Maar voor zooverre der Wetenschap [203] bekend is, bepaalt de werking van de Aarde op de Maan zich tot de stoffelijke aantrekking, die haar langs hare baan doet rondloopen. En mocht een tegenstander staande houden, dat dit feit op zich zelf voldoende bewijst dat de Maan op andere gebieden van werking toch werkelijk de wachter der aarde is, zoo kan geantwoord worden met de vraag of eene moeder, die voortdurend om de wieg van haar kind gaat en dat kind bewaakt, ondergeschikt aan of afhankelijk van dat kind is? Hoewel van den eenen kant de "wachter" van dat kind, is zij toch zeker ouder en vollediger ontwikkeld dan het kind, dat zij bewaakt.

Het is derhalve de Maan die de grootste en belangrijkste rol bij het vormen der Aarde speelt, evenals bij het bevolken daarvan met menschelijke wezens. De Maan-Monaden of Pitri's, de voorvaderen van den mensch worden in waarheid de mensch zelf. Zij zijn de Monaden, die op Bol A in den kringloop der ontwikkeling treden en die bij het gaan langs de Keten van Bollen den menschelijken

vorm ontwikkelen, zooals uiteengezet is. Bij den aanvang van het menschelijke tijdperk[1*] op dezen Bol in de Vierde Rondte "zweetten" zij hunne astrale dubbelen uit de "aapachtige" vormen, die zij in de Derde Rondte hadden ontwikkeld, uit. En deze ijle, fijnere vorm nu dient als model, waar de Natuur den stoffelijken mensch omheen bouwt. Deze Monaden of Goddelijke Vonken, zijn dus de Maan-Voorvaderen, de Pitri's zelven, want deze Maangeesten moeten "menschen" worden, opdat hunne Monaden een hooger gebied van handeling en zelfbewustzijn bereiken, n.l. het gebied der Mânasa-Putra's, van hen die aan de door Pitri's geschapen en belevendigde "zinnenlooze" schillen, het "verstand" schenken in het laatste gedeelte van het Derde Wortelras.

Op dezelfde wijze zullen de Monaden, of de Ego's, der menschen van de Zevende Rondte onzer Aarde, nadat onze eigene Bollen A, B, C, D, enz. hun eigen levenskracht hebben afgestaan en andere laya-middelpunten, welke bestemd zijn op een nog hooger gebied van het zijn te leven en te werken, bezield en daardoor tot leven gewekt hebben — op dezelfde wijze zullen de Aard-Voorvaderen hen scheppen, die hunne eigene meerderen zullen worden.

Thans wordt het duidelijk dat er in de Natuur een drievoudig ontwikkelingsplan bestaat voor het vormen van de drie *periodieke* Upâdhi's; of veeleer de drie afzonderlijke ontwerpen van ontwikkeling die overal in ons stelsel onontwarbaar zijn samengeweven en verbonden. Het zijn de Monadische (of Geestelijke), de Verstandelijke en de Stoffelijke Ontwikkeling. Deze zijn op het gebied van de Cosmische Begoocheling de drie eindige aanzichten, weerkaatsingen van Âtmâ, het zevende, de Eene Werkelijkheid.

[204] 1. De Monadische heeft, zooals de naam reeds aanduidt, te maken met den groei en de ontwikkeling der Monaden naar nog hoogere toestanden van werkzaamheid, en gaat samen met:

2. De Verstandelijke, vertegenwoordigd door Mânasa-Dhyâni's (de Zonne-Dewa's, de Agnishwatta Pitri's), die den mensch "met verstand en bewustzijn begiftigen", en:

3. De Stoffelijke, vertegenwoordigd door de Chhâyâ's der Maan-Pitri's, waaromheen de Natuur het huidige stoffelijke lichaam heeft verdicht. Dit lichaam dient als voertuig voor den "groei" (om een woord te gebruiken dat niet geheel juist is) en voor de veranderingen — door middel van Manas en de opzameling van ondervindingen

[1*] stage.

— van het Eindige in het Oneindige, van het Vergankelijke in het Eeuwige en Volstrekte.

Elk dezer drie stelsels heeft zijne eigene wetten en wordt bestierd en geleid door verschillende groepen der hoogste Dhyâni's of Logoi. Elk stelsel is in de samenstelling van den Mensch, den Microcosmos van den grooten Macrocosmos vertegenwoordigd; en de vereeniging in hem van deze drie stroomingen maakt hem tot het samengestelde wezen dat hij thans is.

De Natuur, de fysische Ontwikkelingskracht, zoude zonder geholpen te zijn nooit Verstandelijkheid hebben kunnen ontwikkelen; zij kan slechts "zinnen-looze vormen" scheppen, zooals wij in onze Anthropogenesis zullen zien. De Maan-Monaden kunnen geen vorderingen maken omdat zij nog niet voldoende met de door de "Natuur" geschapen vormen in aanraking geweest zijn, om door middel daarvan ondervindingen te kunnen opzamelen. De Manâsâ-Dhyâni's nu dempen de kloof, zij vertegenwoordigen in deze Rondte de ontwikkelingskracht van het Begrips- en het Denkvermogen, den schakel tusschen Geest en Stof.

Ook moet men indachtig zijn dat de Monaden die op Bol A in de Eerste Rondte in den kringloop der ontwikkeling treden, op zeer verschillende trappen van ontwikkeling staan. Dientengevolge wordt de zaak eenigszins ingewikkeld. Wij zullen daarom recapituleeren.

De meest ontwikkelden, de Maan-Monaden, bereiken den menschelijken kiemtoestand in de Eerste Rondte; zij worden tegen het eind der Derde Rondte aardsche, hoewel zeer etherische, menschelijke wezens, verblijven op den Bol gedurende de periode van "verduistering" als het zaad voor de toekomstige menschheid in de Vierde Rondte en worden op deze wijze de pioniers der Menschheid bij het begin van de tegenwoordige Vierde Rondte. Anderen bereiken den menschelijken trap eerst in latere Rondten, n.l. in de tweede, de derde, of in de eerste helft van de Vierde Rondte. Ten slotte zullen de meest achterlijken, *d. w. z.* degenen die na het middenkeerpunt der Vierde Rondte nog in dierlijke vormen vertoeven — in dit Manwantara het in het geheel niet tot mensch brengen. Zij zullen de grens der Menschheid eerst bij het eind der Zevende [205] Rondte bereiken en op hunne beurt door de oudere pioniers, de voorvaderen der Menschheid, de Zaad-Menschheid (Shishta), namelijk de menschen die op het eind van deze Rondten geheel vooraan zullen staan, na het Pralaya naar een nieuwe Keten overgevoerd worden.

De leerling heeft haast geen verdere toelichting meer noodig over de rol, die in het ontwikkelingsplan door den Vierden Bol en door de Vierde Rondte wordt gespeeld.

Uit bovenstaande Diagrammen, welke *mutatis mutandis* van toepassing zijn op Rondten, Bollen en Rassen, zal men zien dat het vierde lid eener reeks een éénige plaats inneemt. In tegenstelling met de andere Bollen heeft de Vierde Bol op het gebied waarop hij zelve gelegen is, geen "broeder"-Bol en vormt hij mitsdien het steunpunt van de "weegschaal" die door de geheele Keten wordt voorgesteld. Dit is de Bol waar de aangelegenheden betreffende de ontwikkeling ten einde worden gebracht en vereffend, de Wereld der Karmische weegschalen, de Zaal der Gerechtigheid, waar de balans wordt afgesloten, welke den loop bepaalt, dien de Monade gedurende hare volgende incarnaties in den Tijdkring nemen zal. Daarom nu kunnen geen Monaden meer in het menschenrijk komen, wanneer het middelste keerpunt in den grooten Tijdkring overschreden zal zijn, *d. i.* na het middelpunt van het Vierde Ras der Vierde Rondte op onzen Bol. Voor dezen Tijdkring is de deur gesloten en de balans afgesloten. Want ware het anders — ware er een nieuwe ziel voor elk der tallooze milliarden menschelijke wezens die heengegaan zijn geschapen, en ware er geen reïncarnatie geweest — dan zoude het voorzeker moeielijk worden ruimte te maken voor de ontlichaamde "geesten" en zoude ook nooit de oorsprong en de oorzaak van het lijden verklaard kunnen worden. Het zijn onkunde omtrent Occulte leeringen en het opdringen van verkeerde begrippen onder het mom van godsdienstige opvoeding, welke het Materialisme en het Atheïsme als protest tegen de beweerde goddelijke orde der dingen geschapen hebben.

De eenige uitzondering op den zooëven vastgestelden regel zijn de "stomme rassen", wier Monaden reeds op den menschelijken trap staan, krachtens het feit dat deze "dieren" later komen dan de mensch en zelfs half van hem afstammen, daar hunne laatste afstammelingen de anthropoïde en andere apen zijn. Deze "menschelijke gelijkenissen"[1*] zijn in werkelijkheid slechts mismaakte namaaksels der eerste menschheid. In het volgende deel zal hieraan echter ten volle de aandacht worden geschonken.

In groote trekken weergegeven zegt de toelichting:

1. *Elke vorm op aarde en elk punt (atoom) in de Ruimte streeft*

[1*] presentments.

bij zijn pogen naar zelf-vorming er naar het model te volgen dat daarvoor in den "Hemelschen Mensch" is neergelegd .... Zijne involutie en evolutie, (n.l. van het atoom), zijn uiterlijke en innerlijke groei en [206]
ontwikkeling hebben alle één en hetzelfde doel — den Mensch; den Mensch als den hoogsten stoffelijken en laatsten vorm op deze Aarde; 5
de "Monade" in haar volstrekte volheid[1*] *en haar ontwaakten toestand — als het toppunt der goddelijke incarnaties op Aarde.*

2. De Dhyâni's [Pitri's] zijn zij die hunne Bhûta [Dubbelen] uit zichzelven ontwikkeld hebben, welk Rûpa [Vorm] het voertuig geworden is van Monaden [Zevende en Zesde Beginselen] die haar kringloop 10
van overgangen in de drie voorgaande Kalpa's [Rondten] hebben volbracht. Daarna worden deze [de Astrale Dubbelen] de menschen van het eerste Menschenras in die Rondte. Zij waren echter onvolkomen en zonder zinnen.

Dit zal verderop verklaard worden. Inmiddels heeft de mensch — 15
of beter zijne Monade — van het eerste begin dezer Rondte af op aarde bestaan. Maar tot aan ons eigen Vijfde Ras zijn de uitwendige vormen welke deze goddelijke Astrale Dubbelen omkleedden, met elk onderras gewijzigd en verdicht; tegelijkertijd veranderden de vorm en de stoffelijke bouw van het dierenrijk, omdat deze zich gedurende 20
de geologische tijdperken der vorming van den Bol moesten aanpassen aan de daarop steeds wisselende levensomstandigheden. En zoo zullen zij voortgaan zich met elk Wortelras en elk *voornaamste* onderras tot het laatste van het Zevende dezer Rondte toe te veranderen.

3. De innerlijke, thans verborgen mensch was toen [in den beginne] de 25
uiterlijke mensch. Als afstammeling der Dhyâni's [Pitri's] was hij "de zoon gelijk aan den vader". De vorm van den mensch ontwikkelde in den beginne van binnen uit naar buiten, evenals de uitwendige gedaante van den lotus langzamerhand den vorm aanneemt van het er binnen gelegen model. Na den tijdkring waarin de mensch zijne soort op de- 30
zelfde wijze als het tegenwoordige dierenrijk begon voort te planten, geschiedde het tegenovergestelde. De menschelijke foetus doorloopt thans bij zijne vormveranderingen alle vormen, welke de stoffelijke gestalte van den mensch in de drie voorafgaande Kalpa's [Rondten] heeft aangenomen ten tijde dat de stof, die onvolmaakt en daarom zinnen- 35
loos was, in haar blinde omdolingen tastenderwijze poogde rondom de Monade vervormbare gestalten op te bouwen. In den tegenwoordigen tijd[2*]

[1*] totality.

[2*] age.

is het stoffelijke embryo een plant, een reptiel, een dier, voordat het ten slotte een mensch wordt, die op zijne beurt in zich zelven zijn etherisch tegenbeeld ontwikkelt. Dat tegenbeeld [de astrale mensch], dat zinnenloos was, geraakte in den beginne verward in de mazen der stof.

Maar deze "mensch" behoort tot de Vierde Rondte. De Monade is, zooals uiteengezet is, gedurende de drie voorafgegane Rondten door alle overgangsvormen, door alle natuurrijken gegaan en gereisd, en is daarin gekerkerd geweest. Maar de Monade, die menschelijk wordt, *is niet de Mensch.* In deze Rondte worden eenheden van andere rijken niet langer bezield door Monaden die bestemd zijn
[207] om op den volgenden trap van ontwikkeling menschelijk te worden, maar slechts door de lagere elementalen van hunne onderscheidene gebieden — hiervan zijn echter uitgezonderd de hoogste zoogdieren na den mensch, de anthropoïden die bestemd zijn om in dit, ons ras, uit te sterven, als wanneer hunne Monaden bevrijd zullen worden en in de astrale menschelijke vormen zullen overgaan, of de hoogste elementalen van het Zesde en Zevende Ras, en daarna in de laagste menschelijke vormen der Vijfde Rondte. Deze "elementalen" zullen op hunne beurt menschelijke Monaden worden, maar eerst in het volgende groote planeet-manwantara.

En inderdaad incarneerde de laatste menschelijke Monade vóór het begin van het Vijfde Wortelras. De Natuur herhaalt zich zelve nooit; daarom hebben de anthropoïden, zooals die in onzen tijd zijn, niet bestaan vóór het midden van het Miocene tijdperk, toen zij, evenals alle gekruiste rassen, een in den loop des tijds meer en meer aan den dag tredende neiging begonnen te vertoonen om naar het type hunner eerste voorvaderen, de reusachtige zwarte en gele Lemuro-Atlantiërs terug te keeren. Naar den "ontbrekenden schakel" te zoeken is verloren moeite. Over millioenen en millioenen jaren zullen de geleerden van het dan ten einde loopende Zesde Wortelras onze huidige rassen, of beter de fossielen daarvan, houden voor die van kleine onbeduidende apen — een uitgestorven soort van het *genus homo.*

Dergelijke anthropoïden vormen eene uitzondering, omdat de Natuur niet beoogd had die te vormen, maar zij zijn het onmiddellijke voortbrengsel en de schepping van den "zinnen-loozen" mensch. De Hindoes schrijven aan de apen een goddelijken oorsprong toe, omdat de menschen van het Derde Ras goden waren van een ander gebied, die "zinnen-looze" stervelingen geworden waren. Twaalf jaar geleden

is dit onderwerp reeds zoo duidelijk als toen mogelijk was, in *Isis Unveiled* aangeroerd. Daar wordt de lezer naar de Brâhmanen verwezen voor het geval hij de reden wenscht te kennen van hunne achting voor de apen.

Hij [de lezer] zoude wellicht — wanneer de Brâhmaan hem eene uiteenzetting waardig acht — vernemen dat de Hindoe in den aap alleen datgene ziet, wat hij er naar den wensch van Manoe in zoude zien, n.l. de vormverandering van de meest onmiddellijk met de menschelijke familie verwante soorten, een bastaardtak die vóór de laatste volmaking van hun eigen stam daarop geënt was. Verder zoude hij kunnen vernemen dat naar de zienswijze van den beschaafden "heiden", de geestelijke of innerlijke mensch geheel iets anders is dan zijn aardsch stoffelijk vat[1*]. Die fysische natuur, dat groote onderlinge verband van fysieke krachten, dat zich steeds langzaam in de richting der volmaking voortbeweegt, moet zich behelpen met het beschikbare materiaal; bij het voorwaarts gaan maakt zij telkenmale nieuwe vormen en zet de kroon op haar werk door het vormen van den mensch; hem alleen biedt zij aan als een geschikten tabernakel voor de overschaduwing van den Goddelijken Geest [1]).

Bovendien wordt op dezelfde bladzijde in een noot een Duitsch wetenschappelijk werk aangehaald. Daar staat vermeld dat:

Een Hannoveraansch geleerde onlangs een werk heeft uitgegeven, getiteld *Ueber die Auflösung der Arten durch Natürliche Zuchtwahl,* waarin hij met groote [208] scherpzinnigheid aantoont dat Darwin geheel en al dwaalde toen hij den mensch tot den aap terugvoerde. Hij houdt integendeel vol dat de aap uit den mensch is ontwikkeld. Hij toont aan dat de menschheid in den beginne door schoone vormen, regelmatige gestalte, schedelontwikkeling, edele gevoelens, heldhaftige aandrangen en grootschheid van ideale opvattingen, zoowel moreel als fysiek, het type en het prototype van ons tegenwoordig ras en van onze menschelijke waardigheid was. Dit is een zuiver Brâhmaansche, Boeddhistische en Kabbalistische leering. Zijn boek is rijk geïllustreerd met diagrammen, tabellen enz.. Het beweert dat de trapsgewijze moreele en fysieke verlaging en achteruitgang van den mensch gemakkelijk door de ethnologische vormveranderingen heen tot onzen tijd toe kunnen worden nagegaan. En evenals één gedeelte reeds tot apen is ontaard, zoo zal ook de beschaafde mensch van den tegenwoordigen tijd ten slotte onder de werking van de onvermijdelijke wet der noodzakelijkheid door dergelijke afstammelingen worden opgevolgd. Wanneer wij de toekomst beoordeelen mogen naar het heden, schijnt het zeker mogelijk dat dit zoo ongeestelijke en materialistische ras eerder eindigen zal als Simia [Apen] dan als Serafijnen [Engelen].

Maar al stammen de apen van den mensch af toch is het een feit dat de menschelijke Monade, die eenmaal het menschelijke peil bereikt heeft, nooit weer in een diervorm incarneert.

De kringloop der "metempsychose" is voor de menschelijke Monade

[1]) II, 278—79.

[1*] casket.

gesloten, want wij zijn in de Vierde Rondte en in het Vijfde Wortelras. De lezer — ten minste de lezer die *Esoteric Buddhism* kent — zal moeten bedenken dat de in dit en in het tweede deel volgende Stanza's alleen spreken van de ontwikkeling in onze Vierde Rondte. Deze tijdkring is die van het keerpunt, waarna de stof, die haar laagste diepten bereikt heeft, begint opwaarts te streven en met elk nieuw ras en elken nieuwen tijdkring vergeestelijkt te worden. Daarom wake de bestudeerder tegen het zien van tegenstrijdigheid waar die niet bestaat, want in *Esoteric Buddhism* is sprake van Rondten in het algemeen, terwijl hier alleen onze tegenwoordige Rondte, de Vierde, bedoeld wordt. Destijds werd gearbeid aan vorming, thans aan hervorming en voltooiïng van ontwikkeling.

Om een eind te maken aan deze uitweiding over verschillende onvermijdelijke misverstanden, moeten wij ten slotte naar eene mededeeling in *Esoteric Buddhism* verwijzen, die op vele Theosofen een zeer noodlottigen indruk heeft gemaakt. Eén enkele ongelukkige zin uit bedoeld werk wordt steeds te berde gebracht om te bewijzen dat de leer materialistisch is. De schrijver zegt over den vooruitgang der organismen op de Bollen handelende:

> Het minerale rijk zal evenmin het plantenrijk ontwikkelen . . . . als de aarde den aap tot mensch kon doen ontwikkelen voordat zij een impuls daartoe ontving[1]).

[209] Het blijft een open vraag of deze zin letterlijk de gedachte des schrijvers weergeeft, of dat zij, zooals wij meenen, eenvoudig een *lapsus calami* is.

Wij waren werkelijk verrast, toen wij zekerheid hadden verkregen dat eenige Theosofen *Esoteric Buddhism* zoo weinig hadden begrepen dat zij er toe gekomen waren te meenen dat het de Darwinistische ontwikkelingsleer, en in het bijzonder de theorie der afstamming des menschen van pithecoïde voorvaderen, krachtig steunde. Een der leden schrijft: "Ik vermoed dat gij inziet dat drie vierden der Theosofen en zelfs buitenstaanders het er voor houden dat het Darwinisme en de Theosofie hand in hand gaan voor zooveel de ontwikkeling van den mensch aangaat". Iets dergelijks was nooit ingezien en, voor zoover wij weten, geeft *Esoteric Buddhism* er niet veel aanleiding toe. Herhaaldelijk is gezegd dat de moderne leer steunde op hetgeen Manoe en Kapila over de ontwikkeling onderwezen hebben, maar noch het Occultisme, noch de Theosofie hebben ooit de wilde theo-

---

[1]) blz. 48. [in de 8e uitgave blz. 49. *Noot v. d. Vertaler.*]

rieën der hedendaagsche Darwinisten ondersteund — en zeer zeker nooit die van 's menschen afstamming van den aap. Hierover later meer. Men behoeft echter slechts blz. 47 van het genoemde werk op te slaan om de mededeeling te vinden dat:

De mensch behoort tot een rijk dat scherp van het dierenrijk gescheiden is.

Het is zeer zonderling dat een bestudeerder met zulk een duidelijke en ondubbelzinnige verklaring voor oogen zich op een dwaalspoor kon laten brengen, tenzij hij in staat zij den schrijver van grove tegenspraak te beschuldigen.

Elke Rondte herhaalt op een hoogeren trap het ontwikkelingswerk der voorgaande Rondte. Het binnenvloeien van den stroom der Monaden, of de innerlijke ontwikkeling er van, is, behalve voor enkele hoogere anthropoïden zooals zooeven opgemerkt is, tot aan het volgende Manwantara gesloten. Het kan niet genoeg worden herhaald dat eerst met de volwassene menschelijke Monaden moet zijn afgehandeld[1*] voordat de nieuwe aanplant van candidaten bij het begin van den volgenden tijdkring op dezen Bol verschijnt. Er is mitsdien een stilstand en daarom verschijnt de mensch in de Vierde Rondte eerder op Aarde dan welke dierlijke schepping ook, hetgeen beschreven zal worden.

Maar nog wordt volgehouden dat de schrijver van *Esoteric Buddhism* voortdurend "Darwinisme" gepredikt heeft. Zekere gedeelten schijnen deze gevolgtrekking ongetwijfeld te steunen. Bovendien zijn de Occultisten zelven bereid de Darwinistische hypothesen *gedeeltelijk* als juist te erkennen, waar het latere onderdeelen, kleinere wetten van ontwikkeling geldt en na het middelpunt van het Vierde Ras. De Natuurwetenschap kan werkelijk niets weten van hetgeen geschied is, want dergelijke zaken liggen geheel buiten het veld van hare onderzoekingen. Maar de Occultisten hebben nooit toegegeven, en zullen ook nooit toegeven, dat de mensch *in deze of eene andere Rondte een aap was*, of dat hij er een zou kunnen worden, hoe "aap-achtig" hij ook moge geweest zijn. Dit wordt door dezelfde autoriteit getuigd van wie de schrijver van *Esoteric Buddhism* zijne inlichtingen had ontvangen. [210]

Aldus antwoorden wij hen die onderstaande regels uit dat boek aan de Occultisten tegenwerpen:

Het is voldoende aan te toonen dat wij met evenveel redelijkheid het er voor

---

[1*] disposed of.

houden kunnen — en dat moeten wij wel doen, wanneer wij over deze zaken willen spreken — dat een levensimpuls, die minerale vormen doet geboren worden, van dezelfde soort is als de impuls *die een ras apen verheft tot een ras van rudimentaire menschen.*

Aan hen die deze passage te berde brengen als bewijs van "beslist Darwinisme", antwoorden de Occultisten met te verwijzen naar de verklaring van den Meester, Sinnett's Leeraar, welke deze regels zoude tegenspreken wanneer die in den geest dien men er aan toeschrijft geschreven waren. Twee jaar geleden (1886) ontving schrijfster een afschrift van dien brief met nog andere, voorzien van kanttekeningen ten einde die in de *Geheime Leer* aan te halen.

Die brief begint met eene beschouwing over de moeielijkheid, die de Westersche bestudeerder ondervindt, wanneer hij sommige te voren medegedeelde feiten in overeenstemming tracht te brengen met de ontwikkeling van den mensch uit het dier, *d. w. z.* uit het minerale-, planten- en dierenrijk en geeft hem den raad zich te houden aan de leer der analogie en der overeenkomsten. Vervolgens wordt de geheimenis aangestipt dat de Dewa's, en zelfs de Goden, toestanden moeten doormaken welke volgens afspraak genoemd zouden worden: "Immetalisatie, Inherbatie, Inzoönisatie en ten slotte Incarnatie", en dít wordt verklaard door een wenk te geven betreffende de noodzakelijkheid van het voorkomen van mislukkingen, zelfs bij de etherische rassen van Dhyân Chohans. Hieromtrent zegt de brief:

"Deze 'mislukkingen' zijn te ver gevorderd en te geestelijk geworden dan dat zij met geweld uit het Dhyân Chohanschap teruggestooten zouden worden in den draaikolk van eene nieuwe oorspronkelijke ontwikkeling door de lagere natuurrijken . . . ."

Daarna wordt niet meer dan een wenk gegeven omtrent de geheimenis vervat in de allegorie der gevallen Asura's, die in het tweede Deel zal worden uitgebreid en verklaard. Wanneer Karma hen op den trap van menschelijke ontwikkeling heeft bereikt:

"Zullen zij dat tot den laatsten druppel toe moeten drinken uit den bitteren beker der wedervergelding. Dan worden zij eene werkzame kracht en vermengen zich met de elementalen, de vergevorderde wezens van het zuiver dierenrijk om langzamerhand het volledige type der menschheid te ontwikkelen".

Zooals wij zien, gaan deze Dhyân Chohans niet zooals de lagere Pitri's door de drie rijken heen, en incarneeren zij zich ook niet in

den mensch vóór het Derde Wortelras. De leer luidt als volgt:

"Ite Rondte. De Mensch van de Eerste Rondte en het Eerste Ras op Bol D, onze Aarde, was een etherisch wezen (een Maan-Dhyâni, als mensch) niet-verstandelijk, maar boven-geestelijk; en, volgens de wet der analogie, dienovereenkomstig in het Eerste Ras van de Vierde Rondte. In elk der opvolgende rassen en onderrassen .... wordt hij meer en meer een omhuld of geïncarneerd wezen, hoewel nog overwegend etherisch .... Hij is geslachtloos en vormt evenals de dieren en de planten, monsterachtige lichamen overeenkomstig zijne grove omgevingen. [211]

IIde Rondte. Hij [de mensch] is nog steeds reusachtig en etherisch, maar wordt lichamelijk vaster en dichter, een meer stoffelijk mensch, maar nog steeds minder verstandelijk dan geestelijk(1), want de ontwikkeling van het denkvermogen gaat langzamer en moeielijker dan die van het stoffelijk omhulsel .....

IIIde Rondte. Hij heeft thans een volkomen vast of dicht lichaam, eerst in den vorm van een reuzenaap, en is thans meer verstandelijk, of liever sluw, dan geestelijk. Want hij heeft thans op den nederdalenden boog een punt bereikt, waarop zijne oorspronkelijke geestelijkheid door opkomende[1] verstandelijkheid (2) verduisterd en overschaduwd wordt. In de laatste helft van de Derde Rondte neemt zijne reusachtige gestalte af, verbetert het weefsel van zijn lichaam, en wordt hij een redelijker wezen, hoewel nog meer aap dan Dewa ..... [Dit alles wordt nagenoeg volkomen herhaald in het Derde Wortelras van de Vierde Rondte.]*

IVde Rondte. In deze Rondte is het verstand reusachtig ontwikkeld. De [totnogtoe] stomme rassen verkrijgen onze [tegenwoordige] menschelijke spraak op dezen Bol, waarop van het Vierde ras af de taal tot volkomenheid wordt gebracht en de kennis toeneemt. Op dit halverwege gelegen punt der Vierde Rondte [en ook van het Vierde, Atlantische, Wortelras] overschrijdt de menschheid het keerpunt van den kleinen manwantarischen tijdkring .... de wereld is vervuld van de uitkomsten van verstandelijke werkzaamheid en vermindering van geestelijkheid".

Dit is uit den authentieken brief genomen; wat thans volgt zijn de latere aanteekeningen en bijgevoegde verklaringen, die met dezelfde hand als noten aan den voet aangegeven zijn.

"(1) .... De oorspronkelijke brief bevatte leering van algemeenen aard — een overzicht in vogelvlucht en daalde niet in bijzonderheden

[1*] nascent.

af[1*] . . . . *Van een 'stoffelijken mensch' te spreken en daarbij de uiteenzetting te beperken tot de eerste Rondten, zoude gelijkstaan met terug te keeren naar de wonderbare en in een oogwenk gemaakte "rokken van vellen" . . . . De eerste 'Natuur', het eerste 'lichaam', het eerste 'denkvermogen'*[2*]*, op het eerste gebied van waarneming, op den eersten Bol in de eerste Rondte, is wat bedoeld werd. Want Karma en ontwikkeling hebben:*

'. . . . zulke vreemde uitersten in onzen bouw vereend,
van veel Naturen[1]*) wondervol vermengd . . . .'*

(2) *Stel daarvoor in de plaats: hij heeft thans het punt bereikt [bij* [212] *analogie en als Derde Wortelras van onze Vierde Rondte] waarop zijne [d. w. z. van den engel-mensch] oorspronkelijke geestelijkheid verduisterd en overschaduwd wordt door opkomende*[3*] *menschelijke verstandelijkheid, en dan hebt gij de juiste lezing*[4*] *op de punt eener naald*[5*] *. . . .*"

Aldus de woorden van den Leeraar; tekst, woorden en zinnen tusschen haakjes, en toelichtende aanteekeningen. Het ligt in de rede dat er een ontzaglijk groot onderscheid gelegen moet zijn in uitdrukkingen zooals "objectiviteit", "subjectiviteit", "stoffelijkheid" en "geestelijkheid", wanneer diezelfde uitdrukkingen op verschillende gebieden van zijn en waarneming worden toegepast. Dit alles moet in betrekkelijken zin worden opgevat. Daarom moet men er zich weinig over verwonderen dat er dwalingen begaan werden door een schrijver, aan zijn eigene bespiegelingen overgelaten, die, hoe leergierig ook, omtrent deze duistere leeringen nog geen ondervinding had opgedaan. In de ontvangen brieven was het onderscheid tusschen Rondten en Rassen ook niet duidelijk aangegeven, omdat iets dergelijks te voren nooit noodig was geweest, daar de gewone Oostersche leerling het onderscheid oogenblikkelijk zoude hebben ontdekt. Bovendien halen wij uit een brief van den Meester nog aan:

"De leeringen werden onder protest medegedeeld . . . . . Zij waren om zoo te zeggen smokkelwaar . . . . en toen ik slechts met één correspondent meer te maken had, had de ander, de Heer . . . . alle kaarten reeds zoozeer door elkander geworpen, dat er weinig meer te zeggen overbleef zonder de wet te overtreden.

---

[1]) De *Naturen* der zeven Hiërarchieën of Klassen van Pitri's en Dhyân Chohans, die onzen aard en onze lichamen samenstellen, worden hier bedoeld.

[1*] particularised nothing. [2*] mind. [3*] nascent. [4*] version. [5*] on your thumb-nail.

Theosofen "wien dit moge aangaan", zullen begrijpen wat bedoeld wordt.

Uit dit alles vloeit voort dat er — beeldspraak uitgezonderd — in de brieven nooit iets gezegd is om de verzekering te steunen dat de Occulte leer ooit de ongerijmde moderne theorie heeft onderwezen dat de mensch en de aap afstammen van een gemeenschappelijken voorvader — een anthropoïde van de tegenwoordige dierlijke soort — of dat ooit een Adept daaraan geloofde. Tot heden toe zijn er in de wereld meer aapachtige menschen dan menschachtige apen in de bosschen. De Aap is in Indië heilig omdat de Ingewijden zijn oorsprong goed kennen, hoewel die onder een dichten allegorischen sluier verborgen ligt. Hanumâna is de zoon van Pawana (Wâyu, "God des Winds") bij Anjanâ, de vrouw van een monster, Kesarî genaamd, hoewel zijn stamboom verschillend wordt opgegeven. De lezer, die dit in gedachte houdt zal de geheele verklaring van deze vernuftige allegorie door het tweede Deel heen verspreid vinden. De "menschen" van het Derde Ras (die zich splitsten) waren "Goden" uithoofde van hunne geestelijkheid en reinheid, hoewel zij als menschen zinnen-loos en nog zonder verstand waren.

Deze "menschen" van het Derde Ras, de voorvaderen der Atlantiërs, waren juist zulke aapachtige, intellectueel zinnen-looze reuzen als de wezens, die in de Derde Rondte de Menschheid vertegenwoordigden. Deze "menschen" nu van het Derde Ras, niet verantwoordelijk op zedelijk gebied, hebben door zich op groote schaal met [213] lager staande diersoorten te vereenigen, dien ontbrekenden schakel geschapen, die eeuwen later (eerst in de Tertiaire periode) de aloude voorvader werd van den werkelijken aap, zooals wij dien tegenwoordig in de familie der pithecoïden aantreffen.

Wanneer de lezer meent dat zulks in tegenspraak is met de bewering dat de dieren na den mensch komen, wordt hij uitgenoodigd te bedenken dat alleen de *placenta vormende zoogdieren* bedoeld zijn. In dien tijd waren er dieren waarvan de hedendaagsche Dierkunde zelfs niet droomt, *en de wijzen van voortplanting waren niet identiek* met de denkbeelden welke de moderne Physiologie daarover koestert. Het is niet geheel voegzaam dergelijke onderwerpen openlijk aan te roeren, maar er ligt hoegenaamd *geen* tegenstrijdigheid of onmogelijkheid in.

De eerste leeringen hoe onbevredigend, vaag en gedeeltelijk die

ook waren, verkondigden mitsdien niet dat de "mensch" uit den "aap" ontwikkeld was. De schrijver van *Esoteric Buddhism* beweert dat ook nergens in zijn boek met ronde woorden; maar door zijne liefde voor de moderne wetenschap gebruikt hij taalwendingen die een dergelijke gevolgtrekking wellicht rechtvaardigen. Hoeveel ook de mensch, die aan het Vierde, Atlantische, Ras voorafging, fysiek op een "reusachtigen aap" moge hebben geleken — "het namaaksel van den mensch zonder het leven van een mensch" — was hij toch een denkend en reeds een sprekend mensch. Het Lemurisch-Atlantische Ras was zeer beschaafd en wanneer men de overlevering gelooft, die meer geschiedenis bevat dan de gissingen der verbeelding welke nu daarvoor doorgaan, dan stonden zij hooger dan wij met al onze wetenschappen en onze achteruitgegane beschaving van heden ten dage; in elk geval stonden de Lemuro-Atlantiërs aan het eind van het Derde Ras hooger.

Keeren wij thans tot de Stanza's terug.

STANZA VI. — *Vervolg.*

5. BIJ DE VIERDE[1]) (*a*) WORDT DEN ZONEN GEZEGD HUNNE BEELDEN TE SCHEPPEN. EEN DERDE WEIGERT. TWEE[2]) GEHOORZAMEN. DE VLOEK WORDT UITGESPROKEN (*b*): ZIJ ZULLEN GEBOREN WORDEN IN HET VIERDE[3]), LIJDEN EN LIJDEN VEROORZAKEN. DIT IS DE EERSTE OORLOG (*c*).

De volledige beteekenis van deze Shloka kan eerst geheel begrepen worden na het lezen van de in bijzonderheden afdalende verklaringen, welke in de Anthropogenesis en de Toelichtingen daarop in het Tweede Deel volgen. Tusschen deze Shloka en Shloka N°. 4 strekken zich lange tijdperken uit; thans daagt het morgenrood en de zonsopgang van een nieuwen aeoon. Het drama dat op onze planeet [214] wordt opgevoerd is gevorderd tot het begin van het vierde bedrijf, maar de lezer zal ter wille van een helderder begrip van het geheele stuk, moeten terugkeeren alvorens hij verder kan gaan. Want dit vers behoort bij de in de archaïsche boekdeelen medegedeelde alge-

[1]) Rondte, de omloop van Leven en Zijn rondom de zeven kleinere Wielen.
[2]) Derden.
[3]) Ras.

meene Cosmogonie, terwijl in het Tweede Deel tot in bijzonderheden mededeeling zal worden gedaan van de "schepping", of beter de vorming, der eerste menschelijke wezens, die gevolgd werden door de tweede en daarna door de derde menschheid, of zooals zij genoemd worden, het Eerste, Tweede en Derde Wortelras. Evenals deze vaste Aarde, was ook de mensch aanvankelijk een bal van vloeibaar vuur, van vurige stof en den protoplasmischen verschijningsvorm[1*] daarvan.

(*a*) Uitsluitend op grond van de Toelichtingen wordt verklaard dat met de aanduiding "de Vierde", de Vierde Rondte bedoeld wordt. De beteekenis kan evengoed Vierde Eeuwigheid zijn als Vierde Rondte of zelfs onze Vierde Bol. Want deze laatste is, zooals herhaaldelijk uiteengezet zal worden, de vierde bol op het vierde, het laagste gebied van stoffelijk leven. En zoo zijn wij dan thans in de Vierde Rondte, op het middelpunt waarvan het volmaakte evenwicht tusschen Geest en Stof moest tot stand komen.

Zooals wij zullen zien was het in deze periode — toen het Vierde, Atlantische Ras op het toppunt stond van beschaving en kennis, en ook van menschelijke verstandelijkheid — dat de menschheid, ten gevolge van de eindcrisis van de fysiologisch-geestelijke ordening[2*] der rassen, zich vertakte en twee lijnrecht tegenover elkander staande wegen insloeg, het Pad van Kennis, Widyâ, van de *Rechter-* en dat van de *Linkerhand*. De Toelichting zegt:

Aldus werden in die dagen de zaden der Witte en der Zwarte Magie uitgestrooid. De zaden lagen gedurende eenigen tijd verborgen om eerst in het eerste tijdperk van het Vijfde [*ons Ras*] *te ontkiemen.*

De Toelichting der Shloka zegt:

De Heilige Jongelingen [*de Goden*] *weigerden zich te vermenigvuldigen en soorten te scheppen naar hunne gelijkenis, naar hunnen aard. "Zij zijn geen geschikte vormen* [*Rûpa's*] *voor ons. Zij moeten groeien." Zij weigeren in de Chhâyâ's* [*Schaduwen, Beelden*] *van hunne minderen te treden. Van den beginne af heerschte er zoodoende zelfzucht, zelfs onder de Goden en zij vielen den Karmischen Lipika in het oog.*

In latere geboorten moesten zij daarvoor lijden. Hoe de straf de Goden achterhaalde zullen wij in het tweede Deel zien.

Er bestaat eene algemeene overlevering dat de voortplanting der soort, zoowel die der dieren als der menschen, vóór den fysiologischen "Val", plaats vond door den *Wil* der Scheppers of hunner nakome-

[1*] protoplasmic phantom. [2*] adjustment.

[215] lingen. Dit was de Val van den Geest in de geslachtelijke voortbrenging, niet de Val van den sterfelijken Mensch. Er is reeds gezegd dat de Geest om zelfbewust te worden, moet gaan door alle kringloopen van het zijn, die haar hoogtepunt op aarde bereiken in den Mensch. Geest *per se* is eene onbewuste negatieve *abstractie*. Uitteraard, en niet door verdienste is zij rein, en daarom is het, zooals reeds is uiteengezet, noodig dat elk Ego om de hoogste Dhyân Chohan te worden, volledig zelfbewustzijn verkrijgt als een menschelijk, *d. w. z.* bewust, wezen, wat voor ons in den Mensch is samengevat. De Joodsche Kabbalisten, die aanvoeren dat geen Geest tot de Goddelijke Hiërarchieën kan behooren tenzij Ruach (Geest) vereenigd is met Nephesh (levende Ziel), herhalen slechts de Oostersche Esoterische leer.

Een Dhyânî moet Âtmâ Buddhi zijn; zoodra Âtmâ Buddhi zich losrukt van het onsterfelijke Âtmâ, waarvan het (Buddhi) het voertuig is, gaat Âtma over in Niet-Zijn, hetgeen Volstrekt Zijn is.

Dit beteekent dat de louter Nirwânische toestand een overgang is van den Geest die terugkeert naar de ideëele abstractie van Zijnheid, welke niet in verband staat met het gebied waarop ons Heelal zijn kringloop volbrengt.

(*b*) "De Vloek wordt uitgesproken" beteekent in dit geval niet dat een of ander Persoonlijk Wezen, God of Hoogere Geest dien uitsprak, maar eenvoudig dat de oorzaak, die niet dan slechte gevolgen kon scheppen, tot stand gekomen was, en dat de gevolgen van die Karmische oorzaak de Wezens, die de Natuurwetten tegenwerkten en dus haar wettigen vooruitgang belemmerden, uitsluitend naar slechte incarnaties, dus naar lijden moesten voeren.

(*c*). "Er waren vele oorlogen", die alle wijzen op worstelingen om geestelijke, cosmische en astronomische ordeningen [1*], maar hoofdzakelijk op de geheimenis van de ontwikkeling des menschen, zooals hij thans is. De Machten of zuivere Essences wien "bevolen werd te scheppen", hebben, zooals gezegd, betrekking op eene elders reeds verklaarde geheimenis. Het is niet slechts een der diepst verborgen geheimenissen der natuur — dat der voortplanting, over de oplossing waarvan de Embryologen te vergeefs de hoofden bij elkander gestoken hebben — maar evenzeer eene goddelijke functie, die de groote godsdienstige, of liever dogmatische geheimenis van den zoogenaam-

[1*] adjustment.

den "Val" der Engelen in zich sluit. Bij het verklaren der allegorie zal daarom blijken dat Satan en zijne oproerige schare geweigerd hebben den stoffelijken mensch te scheppen alleen om de onmiddellijke Verlossers en Scheppers van den goddelijken Mensch te worden. De Symbolische leering is meer dan mystiek en godsdienstig, zij is zuiver wetenschappelijk, zooals wij verderop zullen zien. Want de "oproerige" Engel, inplaats van een door de ondoorgrondelijke Wet gedreven en bestuurd, louter in den blinde werkend medium te blijven, eischte zijn recht op — en dreef dat ook door — om zelfstandig te oordeelen en te willen, zijn recht op vrijmachtige handeling en verantwoordelijk- [216]
heid, daar Mensch en Engel beide onder de Karmische Wet vallen.

Bij het verklaren van Kabbalistische zienswijzen zegt de schrijver van *New Aspects of Life* over de Gevallen Engelen dat:

> Volgens de symbolische leer de Geest in plaats van een eenvoudig werkingsmiddel Gods, in zijn ontwikkelde en zich ontwikkelende werking, een willend wezen werd, zijn eigen wil in de plaats stelde voor het goddelijke verlangen ten zijnen opzichte en daardoor ten val kwam. Daarom zijn het rijk en het gebied der geesten en van de geestelijke handeling, die voortvloeien uit en voortbrengselen zijn van de wilsuitingen van den geest, gelegen buiten het rijk der zielen en der goddelijke handeling, daaraan tegengesteld en er mede in strijd [1]).

Tot zoover is alles goed, maar wat bedoelt schrijver waar hij zegt:

> Toen de mensch geschapen werd was zijn samenstel menschelijk, had hij menschelijke neigingen, menschelijke hoop en streven. Uit dien toestand verviel hij — in den dierlijken en wilden toestand.

Dit is lijnrecht tegengesteld aan onze Oostersche leering, zelfs aan de Kabbalistische opvatting, voor zoover wij daarvan op de hoogte zijn, en zelfs aan den *Bijbel*. Het zweemt naar met Corporealisme en Substantialisme getinte Positivistische Wijsbegeerte, hoewel het vrij moeielijk is overtuigd te zijn dat men de bedoeling van den schrijver juist begrijpt. Een *val* echter "uit het natuurlijke in het bovennatuurlijke en het dierlijke" -- bovennatuurlijk beteekent in dit geval het zuiver geestelijke — omvat datgene wat wij bedoelen.

Het *Nieuwe Testament*[2]) zegt over een van deze "Oorlogen" het navolgende:

> En daar werd krijg in den Hemel, Michaël en zijne Engelen krijgden tegen den draak, en de draak krijgde [ook] en zijne engelen. En zij hebben niet vermocht, en hunne plaats is niet meer gevonden in den Hemel. En de groote draak is geworpen, namelijk de oude slang, welke genaamd wordt duivel en satan, die de geheele wereld verleidt.

---

[1]) Blz. 235.

[2]) *Openbaring* XII : 7—9.

De Kabbalistische lezing van dezelfde geschiedenis staat in den *Codex Nazaraeus,* de schrift der Nazareërs, de werkelijke mystieke Christenen van Johannes den Dooper, der Ingewijden van Christos. Aan Bahak Zivo, den "vader der Genii", wordt opgedragen schepselen te vormen — te "scheppen". Omdat hij echter "den Orcus niet kent", slaagt hij niet, hij roept Fetahil te hulp, een nog reiner geest, die het er nog slechter afbrengt. Dit is eene herhaling van de mislukkingen der "Vaderen", de Heeren des Lichts, die de een na de ander falen [1]).

Wij zullen thans aanhalen uit ons vorige werk [2]).

Vervolgens wordt het tooneel der schepping betreden door den Geest [3]) (der [217] Aarde z. g., of de Ziel, Psyche, welke Jacobus "duivelsch" noemt), het lagere gedeelte der Anima Mundi of het Astrale licht. [Zie het eind dezer Shloka.] De Nazareërs en de Gnostieken hielden dezen Geest voor *vrouwelijk*. Omdat de [vrouwelijke] Geest der Aarde bemerkte dat ter wille van Fetahil [4]), den *nieuwsten mensch* (den laatsten), de glans "veranderd" was, en dat er in plaats van glans "achteruitgang en schade" bestond, wekt zij Karabtanos [5], "die razend en *zonder zinnen en oordeel was*", en zegt tot hem: "Sta op en zie, de Glans (het Licht) van den *Nieuwsten* Mensch (Fetahil) heeft gefaald (menschen te scheppen of voort te brengen), de vermindering van dien Glans is zichtbaar. Sta op, volg uwe Moeder (Spiritus) en bevrijd u van de beperkingen, welke u binden en welke ruimer zijn dan de geheele wereld". Hierop volgt de vereeniging der razende en blinde stof, geleid door de inblazingen van den Geest (niet den *Goddelijken* Adem, maar den *Astralen* Geest, die door zijn tweevoudig inwezen reeds door stof bezoedeld is); en nadat het aanbod der Moeder aangenomen is, ontvangt de Geest "Zeven Getallen[1*]" en de Zeven Gesternten[2*] (planeten), welke mede de *zeven doodzonden* voorstellen, de nakomelingschap van eene Astrale Ziel, welke gescheiden is van haar goddelijke bron (geest) en van *stof*, den blinden demon der lusten. Dit ziende strekt Fetahil zijne hand uit naar den afgrond van stof, en zegt: "Dat de Aarde besta zooals de woonplaats der Machten bestaan heeft". Terwijl hij zijne hand in den chaos steekt, dien hij verdicht, schept hij onze planeet.

De *Codex* verhaalt dan verder hoe Bahak Zivo gescheiden werd van den Spiritus, en de Genii of de Engelen van de Oproerlingen [6]). Daarna roept (de grootste)

---

[1]) Zie IIde Deel, Shloka 17.

[2]) *Isis Unveiled*, I, 299, 300. Zie ook Dunlap, *Sôd: The Son of the Man*, blz. 51 *e. v.*.

[3]) Dunlap toont op gezag van Irenaeus, van Justinus den Martelaar en van den *Codex* zelf aan, dat de Nazarcërs den "Geest" in zijn verband met onze aarde voor een *vrouwelijke en boeze* Kracht hielden.

[4]) Fetahil is identiek met de scharen der Pitri's, die den "mensch" louter "als schil" hebben "geschapen". Bij de Nazareërs was hij de Koning des Lichts, en de Schepper; maar in dit geval is hij de ongelukkige Prometheus, wien het niet gelukt het Levende Vuur te bemachtigen benoodigd voor het vormen der Goddelijke Ziel, omdat hij den geheimen naam, den onuitsprekelijken en onmededeelbaren naam der Kabbalisten niet kent.

[5]) De geest van Stof en Lust; Kâma Rûpa *minus* Manas, (Denkvermogen).

[6]) *Codex Nazaraeus*, II, 233.

[1*] Figures. [2*] Stellars.

Mano [1]), die bij den grootsten Ferho verblijft, Kebar Zivo (mede bekend onder den naam Nebat Iavar bar Iufin Ifafin) den halm en den wijnstok van het Voedsel des Levens [2]) — omdat hij het derde Leven is — en zegt, wijl hij medelijden met de oproerige en dwaze Genii heeft wegens hun groote eerzucht: "Heer der Génii [3]), (Aeonen) aanschouw wat de Genii (de oproerige Engelen) doen, en waarover zij beraadslagen [4]). Zij zeggen: 'Laat ons de wereld in aanzijn roepen en de "Machten" in het leven roepen. De Genii zijn de Vorsten (Principes), de Zonen des Lichts, maar Gij zijt de Boodschapper des Levens'".

Om den invloed der zeven "slecht gezinde" beginselen tegen te gaan, brengt de afstammeling van Spiritus, Kebar Zivo (of Cabar Zio) de machtige Heer van den Glans, *zeven andere levens* (de hoofddeugden) voort, die in hun eigen vorm en licht 'van omhoog' [5]) stralen, en aldus het evenwicht tusschen goed en kwaad, licht en duister herstellen.

Hier vindt men eene herhaling van de eerste *allegorische* tweevoudige stelsels, zooals dat van Zoroaster, en ontdekt men een kiem [218] van de dogmatische en dualistische godsdiensten der toekomst, een kiem die in het kerkelijke Christendom tot zulk een weelderigen boom is opgegroeid. Het is reeds de schets van de twee "Hoogsten" — God en Satan. Een dergelijk denkbeeld komt echter in de Stanza's niet voor.

In hunne begeerte om de Occulte Wetenschap met de kerkelijke Dogma's te verzoenen deden de meeste Westersche Christelijke Kabbalisten — bovenal Éliphas Lévi — hun best om het "Astrale Licht" enkel en overwegend te maken tot het Plerôma van de eerste Kerkvaders, de verblijfplaats van de scharen der gevallen Engelen, van de Archonten en Machten. Maar het Astrale Licht, hoewel slechts het lagere aanzicht van het Volstrekte, is toch nog tweevoudig. Het is de Anima Mundi en behoorde, behalve voor Kabbalistische doeleinden, nooit anders te worden beschouwd. De ziener en de sensitieve[1*] behoorden steeds het verschil indachtig te zijn dat er bestaat tusschen het "Licht" en het "Levende Vuur" daarvan. Het hoogere aanzicht van dit "Licht", zonder hetwelk alleen stoffelijke schepselen kunnen voortgebracht worden, is dit Levende Vuur en het Zevende Beginsel er van. In eene volledige beschrijving daarvan in *Isis Unveiled*, wordt gezegd:

[1]) Deze Mano van de Nazareërs gelijkt wonder veel op den Hindoeschen Manoe, den Hemelschen Mensch van de *Rig-Weda*.

[2]) "Ik ben de ware *wijnstok*, en mijn Vader is de landman". (Johannes XV : 1).

[3]) Bij de Gnostieken was Christus, evenals Michaël, die in sommige opzichten identiek met hem is, de "Overste der Aeonen".

[4]) *Codex Nazaraeus*, I, 135.

[5]) Zie de Cosmogonie van Pherecydes.

[1*] psychic.

Het Astrale Licht, de Anima Mundi, is tweevoudig en tweeslachtig. Het (ideëele) mannelijke gedeelte er van is zuiver goddelijk en geestelijk, het is Wijsheid, Geest of Purusha, terwijl het vrouwelijke gedeelte (de Spiritus der Nazareërs) in zekeren zin door stof bezoedeld is, het *is* inderdaad stof, en daarom reeds een kwaad. Het is het levensbeginsel van elk levend schepsel en verschaft aan menschen, dieren, vogels in de lucht, aan al wat leeft, de astrale ziel, het fluïdische *perisprit*. De dieren hebben slechts de verborgen kiem der hoogste onsterfelijke ziel in zich. Deze zal zich eerst na eene reeks van tallooze evoluties ontwikkelen; de leer omtrent deze evoluties ligt besloten in de Kabbalistische grondstelling: "Een steen wordt een plant; een plant een dier; een dier een mensch; een mensch een geest, en de geest een god" [1]).

Toen *Isis Unveiled* geschreven werd, waren de zeven beginselen der Oostersche Ingewijden nog niet verklaard, maar slechts de drie *Kabbalistische Aanzichten* van de half-exoterische *Kabbalah* [2]). Deze bevatten echter de beschrijving van de mystieke geaardheden van de eerste groep Dhyân Chohans in het *regimen ignis*, het gebied en de "heerschappij (of rijk)[1*] van het vuur", welke verdeeld zijn in drie klassen, samengevat in de eerste, hetgeen *vier* of de "Tetraktys" uitmaakt. Wanneer men de toelichting aandachtig bestudeert, zal men in de geaardheden der engelen dezelfde opklimming aantreffen, *n.l.* van het *passieve* benedenwaarts naar het *actieve*; de laatste dezer wezens staan even dicht bij het Ahamkâra Element — het gebied of het veld waarin *Ikheid*, of het gevoel van *Ik-ben-keid* te voorschijn
[219] begint te treden — als de eerste bij het onversplitste Inwezen. Eerstbedoelde zijn Arûpa, onlichamelijk; laatstgenoemde Rûpa, lichamelijk.

In het tweede deel van hetzelfde werk [3]) worden de wijsgeerige stelsels der Gnostieken en der oorspronkelijke Joodsche Christenen, de Nazareërs en de Ebionieten, uitvoerig beschouwd. Daaruit blijkt hoe men in dien tijd buiten den kring der Mozaïsche Joden Jehovah beschouwde. Alle Gnostieken beschouwden hem meer als identiek met het kwade dan met het goede beginsel. Voor hen was hij Ilda-Baoth, de "Zoon der Duisternis", wiens moeder, Sophia Achamôth, de dochter was van Sophia, de Goddelijke Wijsheid — de vrouwelijke Heilige Geest der eerste Christenen — Âkâsha; Sophia Achamôth verpersoonlijkt het Lagere Astrale Licht, den Ether. Het Astrale Licht staat in dezelfde verhouding tot Âkâsha en Anima Mundi, als Satan

[1]) I, 301, noot.
[2]) Zij staan echter in het Chaldeesche *Book of Numbers*.
[3]) Aldaar, II. 183, *e.v.*.

[1*] government.

tot de Godheid. Zij zijn een en hetzelfde, *gezien van twee standpunten*, het geestelijke en het psychische — het bovenetherische, of de verbindingsschakel tusschen stof en zuiveren geest — en het stoffelijke [1]). Ilda-Baoth — een samengestelde naam, gevormd uit *Ilda* (ילד), kind, en *Baoth*, dit laatste van בהוצ een ei, en בהות chaos, leegte, ledigheid of verlatenheid, of het kind geboren in het ei van den chaos, evenals Brahmâ — of Jehovah, is eenvoudig een der Elohim, de Zeven Scheppende Geesten, en een der lagere Sephiroth. Ilda-Baoth brengt uit zichzelf zeven andere Goden voort, "Sterregeesten", of de Maanvoorvaderen [2]), want zij zijn alle hetzelfde [3]). Zij waren allen *naar zijn eigen beeld*, de "Geesten des Aangezichts", en elkanders weerkaatsing en worden duisterder en stoffelijker naarmate zij zich achtereenvolgens van hun voortbrenger verwijderen. Zij bewonen ook zeven gebieden die trapsgewijs gerangschikt zijn, want zij liggen als treden langs de opklimmende en de afdalende ladder van geest en stof [4]). De Heidenen en Christenen, de Hindoes en Chaldeërs, de Grieksch- en de Roomsch-Katholieken — de uitlegging der teksten loopt een weinig uiteen — hielden ze alle voor de Genii der zeven planeten en der zeven planeetbollen van onze zevenvoudige keten, waarvan de Aarde de laagste is. Dit verbindt de "Sterre"- en de "Maan"-Geesten met de hoogere Planeetengelen en de Saptarshi's, de Zeven Rishi's van de Sterren der Hindoes — als aan die Rishi's ondergeschikte Engelen of Boodschappers, hunne uitstralingen op de afdalende ladder. Dat waren naar de zienswijze der wijsgeerige Gnostieken de God en de Aartsengelen, die thans door de Christenen worden vereerd! De "gevallen engelen" en de legende van den "Strijd in den Hemel" zijn derhalve van zuiver heidenschen oorsprong en komen over Perzië en Chaldea uit Indië. De eenige plaats in de Christelijke Schrift, die er op doelt, is *Openbaring* XII : 7-9, eenige bladzijden hiervoren aangehaald.

Zoodra "Satan" derhalve niet meer naar den bijgeloovigen, dogmatischen, onwijsgeerigen geest der Kerk wordt beschouwd, groeit hij

---

[1]) Zie *Jacobus* III : 15-17, over het verschil tusschen *nous*, de hoogere goddelijke en *psyche*, de lagere en aardsche Wijsheid.

[2]) Jehovah's verband met de Maan in de *Kabbalah* is aan bestudeerders wel bekend.

[3]) Aangaande de Nazareërs zie *Isis Unveiled*, II, 131, 132. De ware volgelingen van den waren Christos waren alle Nazareërs en *Christenen* en waren de tegenstanders der latere Christenen.

[4]) Zie op blz. 266 het diagram der Maanketen van zeven werelden, alwaar, evenals in onze en alle andere ketens, de bovenste werelden geestelijk zijn, terwijl de laagste, hetzij Maan, Aarde of een andere planeet, door de stof verduisterd is.

tot het grootsche beeld van een wezen dat den *aardschen* mensch *goddelijk* maakt, dat hem voor den geheelen grooten tijdkring van het Mahâkalpa de wet van den Geest des Levens schenkt, en hem van de Zonde der Onwetendheid en dus van den Dood bevrijdt.

STANZA VI. — *Vervolg.*

6. DE OUDERE WIELEN WENTELEN OMLAAG EN OMHOOG (*a*) . . . . DE KUIT DER MOEDER VULDE HET GEHEEL [1]). ER WERDEN GEVECHTEN GELEVERD TUSSCHEN DE SCHEPPERS EN DE VERNIETIGERS, EN GEVECHTEN OM RUIMTE; HET ZAAD VERSCHEEN EN VERSCHEEN TELKENS WEER OPNIEUW (*b*) [2]).

(*a*) Na vooreerst te hebben afgedaan met onze uitweidingen — welke noodig zijn ter toelichting van het geheele stelsel, al onderbreken zij ook den gang van het verhaal — moeten wij hier wederom naar de Cosmogonie terugkeeren. De uitdrukking "Oudere Wielen" ziet op de Werelden, of Bollen, van onze Keten, zooals die tijdens de voorafgaande Rondten waren. Wanneer deze Stanza esoterisch verklaard wordt, vinden wij den inhoud ervan geheel terug in Kabbalistische werken. Daarin toch zal men de geschiedenis aantreffen van die tallooze Bollen, welke zich na een periodieke pralaya ontwikkelen, uit oude bouwstoffen in weder nieuwe vormen opgebouwd. De voorafgaande Bollen vallen uiteen en komen weder te voorschijn, veranderd en vervolmaakt voor een nieuwen verschijningsvorm van het leven. In de *Kabbalah* worden de werelden vergeleken met vonken, die wegspatten van onder den hamer van den grooten Bouwmeester — de *Wet* — de Wet die alle kleinere Scheppers bestiert.

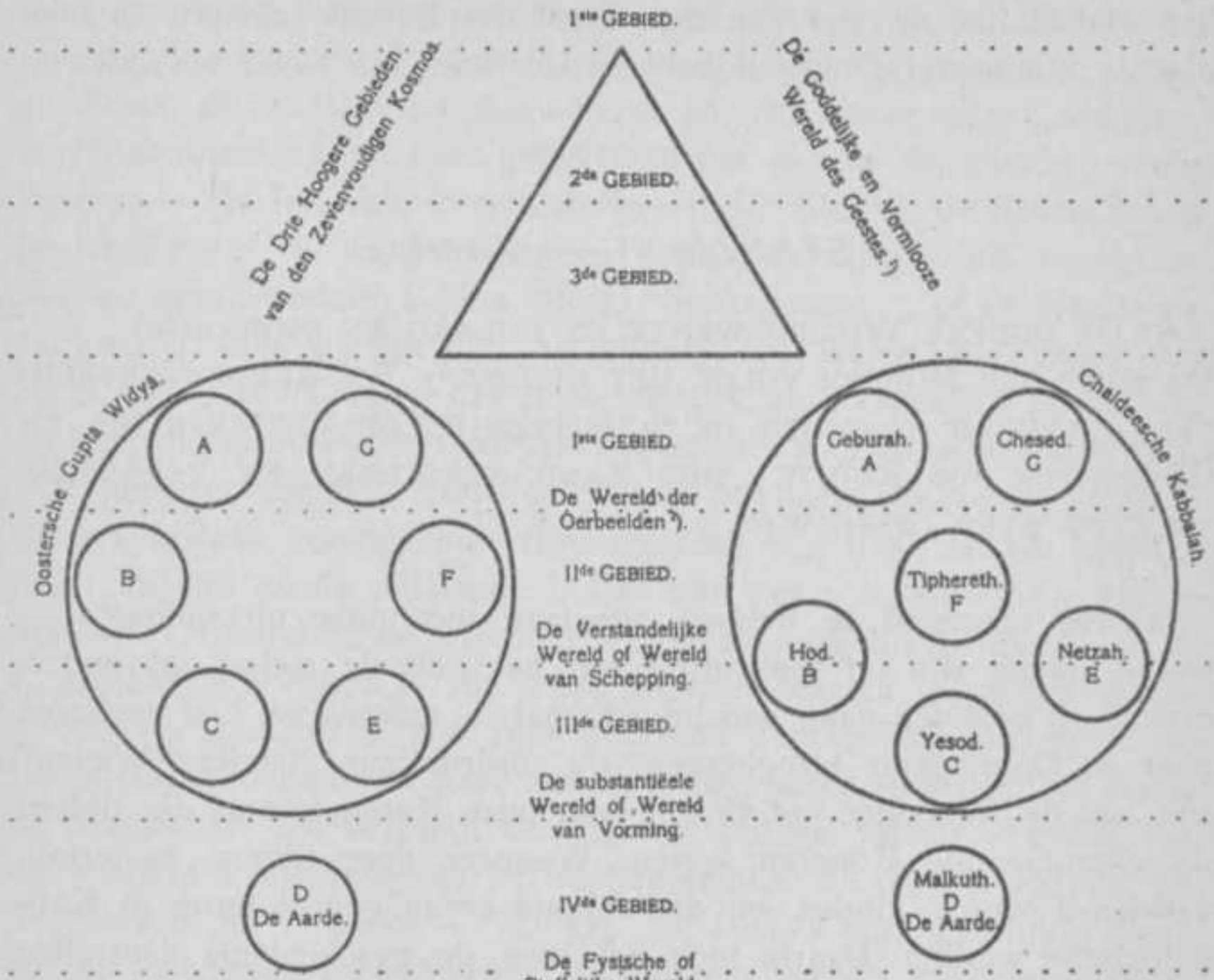
Het onderstaande vergelijkende diagram toont de identiteit aan van het Kabbalistische en het Oostersche stelsel. Bovenaan staan de drie hoogere gebieden van het bewustzijn, welke in beide scholen slechts [221] aan de Ingewijden onthuld en verklaard worden, beneden staan de vier lagere gebieden — het laagste is ons gebied, het zichtbare Heelal.

---

[1]) Den geheelen Kosmos. De lezer wordt er aan herinnerd dat Kosmos in de Stanza's dikwijls slechts ons Zonnestelsel beteekent, en niet het Oneindige Heelal.

[2]) Dit is zuiver sterrekundig.

DIAGRAM III.

Deze zeven *gebieden* komen overeen met de zeven *toestanden* van bewustzijn van den mensch. Het is zijn werk zijne eigene drie hoogere bewustzijnstoestanden met de drie hoogere gebieden van den Kosmos in harmonie te brengen. Maar voordat hij beproeven kan die in eenklank te brengen, moet hij de drie "zetels" ervan tot leven en werkzaamheid wekken. En hoevelen zijn in staat zich ook maar een oppervlakkig begrip van Âtmâ-Widyâ (Geest-Kennis), of van wat door de Sufi's Rohani genoemd wordt, te vormen![4])

---

[1]) De Arûpa of "Vormlooze", waar de vorm op het objectieve gebied ophoudt te bestaan.

[2]) Het woord "Oerbeeld" mag hier niet worden genomen in de beteekenis welke de Platonisten er aan hechten, *d. i.* de Wereld zooals die bestond *in het Denkvermogen* der Godheid, maar in de beteekenis van eene Wereld, welke gemaakt was als een eerste model, dat gevolgd en fysiek verbeterd zoude worden door de later volgende werelden — hoewel deze in geestelijkheid achteruitgaan.

[3]) Dit zijn de vier lagere gebieden van Cosmisch Bewustzijn; de drie hoogere zijn voor het menschelijk verstand op zijn huidigen trap van ontwikkeling niet toegankelijk. Het vraagstuk der zeven toestanden van menschelijk bewustzijn is een heel andere zaak.

[4]) Zie ter verduidelijking van het bovenstaande den index onder "Saptaparna".

[222] (*b*) "Het Zaad verscheen en verscheen telkens weer opnieuw". Hier staat "Zaad" voor de "Wereldkiem", welke de Wetenschap beschouwt als zich in hooge mate van verdunning bevindende stoffelijke deeltjes, maar de Occulte Fysica als "geestelijke deeltjes", *d. w. z.* bovenzinnelijke stof in den toestand van oorspronkelijke differentiatie. Om het verschil — de ontzaglijke kloof die de aardsche stof van de fijnere graden van bovenzinnelijke stof scheidt — te zien en naar waarde te schatten, moest iedere sterrekundige, scheikundige en natuurkundige ten minste een *Psychometer* zijn, moest hij in staat zijn zelf het onderscheid te gevoelen waaraan hij thans niet wil gelooven. Elizabeth Denton, eene der geleerdste en tevens eene der meest materialistische en twijfelzuchtige vrouwen van haren tijd — de vrouw van Professor Denton, den welbekenden Amerikaanschen geoloog, schrijver van *The Soul of Things* — was in weerwil van hare twijfelzucht, een der verbazingwekkendste psychometers. Bij een harer proefnemingen geeft zij de volgende beschrijving. Een stukje meteoorsteen werd in een briefomslag tegen haar voorhoofd gehouden en zonder te weten wat daarin zat zeide zij:

Wat een verschil tusschen datgene wat wij hier als stof kennen en wat daar stof schijnt te zijn! In het eene *zijn de elementen zoo grof en zoo hoekig* dat het mij verbaast dat wij die ooit verdragen kunnen, en nog meer, dat wij kunnen wenschen onze tegenwoordige betrekkingen er mede te bestendigen; in het andere zijn alle elementen zoo verfijnd, zij zijn zoo vrij van de groote ruwe hoekigheid, die de elementen hier kenmerkt, dat ik *dat* zooveel meer dan *dit* voor het ware bestaan moet houden [1]).

In de Theogonie is elk zaadje een etherisch organisme, waaruit zich later een hemelsch Wezen, een God ontwikkelt.

In den "Beginne" ontwikkelt zich datgene wat in de mystieke spreekwijze "Cosmische Begeerte" genoemd wordt tot Volstrekt Licht. Nu zoude licht geheel zonder schaduw volstrekt licht zijn, met andere woorden, volstrekte duisternis, zooals de natuurwetenschap tracht te bewijzen. Die "schaduw" verschijnt in den vorm van de oorspronkelijke stof — allegorisch weergegeven, zoo men wil, in den vorm van den Geest van Scheppend Vuur of Warmte. Wanneer de wetenschap, den dichterlijken vorm en de allegorie verwerpend, hierin den oorspronkelijken "vuurnevel" wenscht te zien, wordt zulks haar gaarne veroorloofd. Maar hoe men het ook betitelt, Fohat of de befaamde kracht der wetenschap — even naamloos en onbeschrijfbaar als

[1]) *T. a. p.*, III, 346.

ons Fohat zelf — dat Iets "deed het Heelal kringsgewijze bewegen" zooals Plato zegt; of zooals de Occulte leer het uitdrukt:

De Middelzon doet Fohat de oorspronkelijke stof in bollen verzamelen, en ze bewegen langs in één punt samenkomende lijnen en eindelijk [223] *elkander naderen en zich samenvoegen . . . . In de ruimte verstrooid, zonder orde of stelsel, botsen de Wereldkiemen dikwijls tegen elkander, totdat zij zich ten laatste samenvoegen en Zwervelingen*[1*] *[Kometen] worden. Dan beginnen de gevechten en de worstelingen. De oudere lichamen trekken de jongere aan, terwijl andere ze afstooten. Vele komen om, verslonden door hunne sterkere metgezellen. Die, welke ontkomen, worden werelden*[1]).

Wanneer men dit nauwkeurig onderzoekt en overweegt, zal men bevinden dat het even wetenschappelijk is als de wetenschap zelfs in onzen laatsten tijd het maar maken kan.

Men heeft ons verzekerd dat er, voornamelijk in het Duitsch, verscheidene moderne werken bestaan, waarin de fantasie zich waagt aan beschouwingen omtrent dergelijke worstelingen om het bestaan in den sterrenhemel. Het verblijdt ons dat te hooren, want wij bezitten eene Occulte leer, die zich verliest in de duisternis der archaische tijden. Wij hebben haar volledig in *Isis Unveiled*[2]) behandeld; en het denkbeeld eener op de Darwinistische gelijkende ontwikkeling van een strijd om bestaan en heerschappij, en van het "overleven der meest geschikten" onder de Scharen, zoowel boven als beneden, loopt door beide deelen van ons vorig werk, dat in 1876 geschreven is. Het denkbeeld echter is niet van ons, maar behoort aan de oudheid. Zelfs de schrijvers der Purânas hebben de allegorie op vernuftige wijze met cosmische feiten en menschelijke gebeurtenissen samengevlochten. Ieder symbolist kan hunne astro-cosmische toespelingen onderscheiden, al is hij ook niet in staat de geheele beteekenis ervan te begrijpen. De groote "oorlogen in den hemel" der *Purânas*, de strijd der Titanen volgens Hesiodus en andere klassieke schrijvers, alsmede de "gevechten" tusschen Osiris en Typhon in de Egyptische fabelleer, en zelfs die uit de Scandinavische legenden hebben alle betrekking op hetzelfde onderwerp. De Noorsche mythologie noemt het den strijd der Vlammen, de zonen van Muspel die op het veld

[1]) *Book of Dzyan.*

[2]) Zie den *Index* onder "Evolution", "Darwin", "Kapila", "Battle of Life", enz..

[1*] Wanderers.

van Wigred streden. Al deze oorlogen hebben betrekking op Hemel en Aarde, of bezitten eene dubbele, en dikwijls zelfs drievoudige beteekenis en esoterische toepassing op dingen zoowel boven als beneden. Zij doelen onderscheidenlijk op sterrekundige, theogonische en menschelijke worstelingen, op de ordening van banen en de opperheerschappij onder volkeren en volksstammen. De "strijd om het bestaan" en het "overleven van de geschiktsten" heerschten oppermachtig van het oogenblik af dat de Kosmos in openbaring trad en konden bezwaarlijk aan het waarnemend oog der oude Wijzen ontsnappen. Vandaar de onophoudelijke gevechten tusschen Indra, den God van het Uitspansel, met de Asura's — van hooge Goden verlaagd tot cosmische Demonen — en met Writra of Ahi, de worstelingen tusschen sterren en sterrebeelden, tusschen manen en planeten, later geïncarneerd als koningen en stervelingen. Vandaar ook de Strijd in den Hemel van Michaël en zijne Schare tegen den Draak — Jupiter [224] en Lucifer Venus — toen een derde deel der sterren des Hemels op aarde geworpen werd "en hunne plaats is niet meer gevonden in den Hemel[1*]". Lang geleden schreven wij:

> Dit is de grondslag en de hoeksteen der geheime tijdkringen. Het bewijst dat de Brâhmanen en Tanaïm .... geheel op Darwinistische wijze over de schepping en de ontwikkeling der wereld dachten, en dat beiden hem en zijne school vóór waren met de natuurlijke teeltkeuze, geleidelijke ontwikkeling en verandering der soorten [1]).

Er waren oude werelden welke vergingen, na overwonnen te zijn door nieuwe, enz. enz.. De bewering dat alle werelden (sterren, planeten, enz.) — zoodra een kern van oorspronkelijke substantie in den laya (ongedifferentiëerden) toestand door de vrijgekomen beginselen van een pas *gestorven* hemellichaam belevendigd wordt — eerst kometen en dan zonnen worden en daarna afkoelen tot bewoonbare werelden, is eene leer welke even oud is als de Rishi's.

Derhalve onderwijzen de geheime Boeken, zooals wij zien, uitdrukkelijk eene sterrekunde, welke zelfs door de moderne denkwijze niet zoude verworpen worden, wanneer zij de leeringen ervan slechts ten volle kon begrijpen.

Want de door de archaïsche sterrekunde en de oude natuurkunde en wiskunde aan den dag gelegde zienswijzen waren identiek met

[1]) *Isis Unveiled*, II, 260.

[1*] Zie Openbaring XII: 4, 8. (*Noot van den Vertaler.*)

die der Moderne Wetenschap en sommige ervan reiken nog veel verder dan deze. Een "strijd om het bestaan" en "het overleven van de geschiktsten" in de werelden boven en op onze planeet hier beneden worden uitdrukkelijk geleerd. Het is echter zeker dat deze leer, al zoude zij niet geheel en al door de Wetenschap worden verworpen, als een samenhangend geheel zoude worden afgewezen. Immers zij beweert dat er slechts zeven zelf-geboren oorspronkelijke "Goden" zijn, uitgestraald door den drieëenigen Eenen. Het beteekent met andere woorden dat alle werelden of hemellichamen — steeds op streng analoge wijze — de eene uit de andere gevormd zijn, nadat de oorspronkelijke openbaring bij het begin van den grooten Tijdkring volbracht is.

De geboorte der hemellichamen in de ruimte wordt vergeleken met eene schare van pelgrims bij het Feest der Vuren. Op den drempel des tempels verschijnen zeven asceten met zeven brandende wierookkaarsen. De pelgrims der eerste rij ontsteken daaraan de hunne. Daarna begint iedere asceet zijne kaars in de lucht rondom zijn hoofd te zwaaien en voorziet hij de overigen van vuur. Zoo geschiedt het ook met de hemellichamen. Een layamiddelpunt wordt ontstoken en door de vuren van een anderen "pelgrim" tot leven gewekt, waarna het nieuwe "middelpunt" in de ruimte wegsnelt en een komeet wordt. Eerst na zijne snelheid en daardoor zijn vurige staart verloren te hebben, zet de Vurige Draak zich tot rustig en bestendig leven neder, als een gewoon achtenswaardig burger der sterrenfamilie. Daarom wordt er gezegd:

Elke kern van cosmische stof, geboren in de onpeilbare diepten der [225] *Ruimte uit het homogene Element, de Wereldziel, genaamd, en plotseling in het bestaan geworpen,*[1*] *begint haar leven onder de meest vijandige omstandigheden. Gedurende eene reeks van tallooze eeuwen moet zij zich eene plaats veroveren in de oneindigheden. Zij gaat steeds in kringen rond tusschen dichtere en reeds vaste lichamen, beweegt zich met rukken, dringt naar een bepaald punt of middelpunt dat haar aantrekt, en tracht, evenals een schip dat in een met riffen en blinde klippen bezaaid vaarwater gedreven is, andere lichamen te vermijden, welke haar beurtelings aantrekken en afstooten. Vele gaan te gronde; hare massa's vallen door de werking van grootere massa's uiteen en, wanneer zij binnen een zonnestelsel geboren worden, voornamelijk in de*

[1*] launched.

onverzadiglijke magen van verschillende zonnen. Die, welke zich langzamer bewegen en in een elliptische baan worden gedrongen, zijn vroeger of later tot vernietiging gedoemd. Andere, die zich langs parabolische banen bewegen, ontkomen meestal door hare snelheid aan vernietiging.

Enkele zeer kritische lezers zullen wellicht meenen dat deze leering omtrent den komeettoestand, welken alle hemellichamen moeten doormaken, in strijd is met de zooeven geuite bewering dat de Maan de moeder der Aarde is. Zij zullen zich wellicht verbeelden dat er intuïtie noodig is om die beide in eenklank te brengen. Maar in werkelijkheid is er geen intuïtie noodig. Wat weet de wetenschap van kometen, haar ontstaan, haren groei en hoe zij zich ten slotte gedragen? Niets — volstrekt niets! En wat ligt er voor onmogelijks in dat een layamiddelpunt — een klomp cosmisch protoplasma, homogeen en sluimerend — wanneer het plotseling bezield of aangevuurd wordt, uit zijn rustplaats in de ruimte wegsnelt en rondwentelt door de ondoorgrondelijke diepten ten einde zijn homogeen organisme te versterken door de opeenhooping en toevoeging van gedifferentiëerde elementen? En waarom zoude zulk een komeet zich niet tot rustig leven nederzetten en een bewoonde bol worden?

"*Fohat heeft vele woningen*" — wordt er gezegd. "*Hij plaatst zijne Vier Vurige* [*electro-positieve*] *Zonen in de Vier Cirkels*"; deze Cirkels zijn de evenaar, de ecliptica, en de twee parallelcirkels der declinatie, of de keerkringen, over welker *hemelstreken* de Vier Mystieke Wezens als bestierders geplaatst zijn. Verder: "*Zeven andere* [*Zonen*] *worden aangewezen om te heerschen over de zeven heete en de zeven koude Loka's* [*de Hellen der rechtzinnige Brahmânen*] *aan de beide uiteinden van het Ei der Stof* [*onze Aarde en hare polen*]". De zeven Loka's worden elders ook de "Ringen" en de "Cirkels" genoemd. De ouden trokken *zeven* poolcirkels in plaats van twee, zooals de Europeanen doen; want het heet dat zeven gouden en zeven zilveren trappen naar den Berg Meroe, die de Noordpool is, voeren.

De zonderlinge beweringen in een der Stanza's dat "*de Zangen* [226] *van Fohat en zijne Zonen* STRALEND *waren als de middagzon en de maan te zamen*", en dat de Vier Zonen, op den *middelsten* viervoudigen cirkel "*de Zangen huns Vaders* ZAGEN *en zijn zonne- en maanstraling* HOORDEN", worden in de Toelichting in de volgende bewoordingen verklaard: "*De beweging der krachten van Fohat aan de beide koude uiteinden* [*Noord- en Zuidpool*] *der Aarde, welke des nachts een*

veelkleurige uitstraling tengevolge heeft, bezit vele eigenschappen der Akâsha [Ether], zoowel kleur als geluid".

"Geluid is het kenmerk van Âkâsha [Ether]; het brengt Lucht voort, welker eigenschap aanraking is, die [door wrijving] Kleur en Licht voortbrengt" [1]).

Het bovenstaande zal wellicht voor archaïschen onzin worden gehouden, maar het zal beter begrepen worden, wanneer de lezer zich het Noorder- en Zuiderlicht te binnen brengt, welke beide juist op de middelpunten van de aardsche electrische en magnetische krachten optreden. Het heet dat de beide polen tegelijkertijd de voorraadschuren, de ontvangers en de afvloeiingsplaatsen [1*] zijn van de cosmische en de aardsche levenskracht (electriciteit), door welker overmaat de aarde reeds lang aan stukken gereten zoude zijn, als zij die twee natuurlijke veiligheidskleppen niet bezeten had. Ook bestaat er eene theorie, welke voor korten tijd een axioma is geworden, dat het verschijnsel der poollichten vergezeld wordt door en de voortbrengster is van krachtige geluiden, zooals gefluit, gesis en gekraak. Zie Professor Humboldt's werken over het Noorderlicht en zijn briefwisseling over deze strijdvraag.

STANZA VI. — *Slot.*

7. MAAK UWE BEREKENINGEN, O LANOE, WANNEER GIJ DEN JUISTEN OUDERDOM VAN UW KLEIN WIEL [2]) ZOUDT WILLEN LEEREN. ZIJN VIERDE SPAAK IS ONZE MOEDER [3]) (*a*). BEREIK DE VIERDE VRUCHT VAN HET VIERDE PAD VAN KENNIS DAT NAAR NIRWÂNA LEIDT, EN GIJ ZULT BEGRIJPEN, WANT GE ZULT ZIEN (*b*) . . . . .

(*a*) Het "Kleine Wiel" is onze keten van Bollen, en de "Vierde Spaak" is onze Aarde, de vierde van de Keten. Zij is een van die waarop de "heete [positieve] adem van de Zon" een onmiddellijke uitwerking heeft.

De zeven fundamenteele omzettingen der Bollen of Hemelbollen, of beter van de stofdeeltjes waaruit die zijn samengesteld, worden

---

[1]) *Vishnu-Purâna.*
[2]) Keten.
[3]) Aarde.

[1*] liberators.

als volgt beschreven: (1) *homogeen;* (2) *op lucht gelijkend* en *stralend* — gasvormig; (3) *stremselachtig,* (nevelachtig); (4) *atomisch, etherisch* — het begin van beweging, derhalve van differentiatie; (5) *in kiem-*
[227] *toestand, vurig* — gedifferentiëerd, maar uitsluitend samengesteld uit de kiemen der Elementen in hunne eerste toestanden, terwijl zij, na volledig op onze aarde ontwikkeld te zijn, in zeven toestanden voorkomen; (6) *viervoudig, dampvormig* — de toekomstige aarde; (7) *koud* — en voor leven en licht van de zon afhankelijk.

Het is echter vrij moeielijk om, zooals den leerling in de Stanza verzocht wordt, den ouderdom der aarde te berekenen, omdat de cijfers van het groote kalpa ons niet zijn medegedeeld en wij die van onze kleine yuga's niet mogen openbaar maken, behalve bij benadering. "*De oudere Wielen wentelden eene eeuwigheid en een halve eeuwigheid lang,*" zegt de Stanza. Wij weten dat met "Eeuwigheid" het zevende deel van 311,040,000,000,000 jaren, een eeuw van Brahmâ, bedoeld wordt. Maar wat hebben wij daaraan? Wij weten ook dat wij, wanneer wij van bovenstaande cijfers uitgaan, om te beginnen allereerst van de honderd jaren van Brahmâ, of 311,040,000,000,000 jaren, er twee moeten aftrekken, welke ingenomen worden door de Sandhyâ's (Schemeringen), zoodat er 98 overblijven, omdat wij tot de mystieke samenstelling 14×7 moeten komen. Maar *wij* weten niet den juisten tijd, waarop de ontwikkeling en vorming van onze kleine aarde begonnen is. Het is derhalve onmogelijk haar ouderdom te berekenen, tenzij de tijd harer geboorte aangegeven worde — hetgeen de Leeraars tot dusverre weigeren. Aan het slot van dit deel en aan het begin van het tweede zullen echter eenige tijdrekenkundige wenken worden gegeven. Bovendien moeten wij indachtig zijn dat de wet der analogie evenzeer geldt voor werelden als voor menschen, en dat, evenals "*De Eene* [*Godheid*] *Twee wordt* [*Dewa of Engel*] *en Twee Drie* [*of Mensch*] *wordt*", enz., ons ook geleerd wordt dat het Stremsel (Wereldstof) Zwervers (Kometen) wordt; deze worden sterren; en de sterren (de middelpunten van draaikolken) *onze zon en planeten* — om kort te gaan. Dit kan niet erg *onwetenschappelijk* zijn omdat ook Descartes geloofde dat "de planeten zich om hare assen wentelen, wijl zij vroeger lichtende sterren waren, de middelpunten van draaikolken"

(*b*) In exoterische werken worden vier graden van Inwijding vermeld, die in het Sanskrit achtereenvolgens bekend zijn als Srotâpanna,

Sakridâgâmî, Anâgâmî, en Arhan; de Vier Paden naar Nirwâna in deze onze Vierde Rondte dragen dezelfde benamingen. Hoewel de Arhan het verleden, het heden en de toekomst kan zien, is hij nog niet de hoogste Ingewijde; want de Adept, de *ingewijde* candidaat, wordt zelf de Chelâ (Leerling) van een hooger Ingewijde. De Arhan, die den top der ladder van het Arhatschap wil bereiken, moet nog drie hoogere graden verwerven. Er zijn er die dat zelfs in dit ons vijfde ras bereikt hebben, maar de eigenschappen, benoodigd voor het verwerven van deze hoogere graden, zullen in den gemiddelden asceet eerst ten volle ontwikkeld worden tegen het eind van dit wortelras en in het zesde en zevende. Tot aan het eind van dit kleine manwantara, den tegenwoordigen levenskring, toe zullen er mitsdien altijd ingewijden en profanen zijn. De Arhats van [228] den "Vuurnevel", van de zevende sport, zijn slechts één stap verwijderd van den Wortelgrondslag hunner hiërarchie, de hoogste van de aarde en van onze aardketen. Deze "Wortelgrondslag" heeft een naam die in onze taal[1*] slechts kan worden weergegeven met een samenstel van vele woorden — de "Altijd-Levende Menschelijke Vijgeboom"[2*]. Men zegt dat dit "Wondervolle Wezen" in het eerste deel van den derden tijdkring, vóór de scheiding der geslachten in het derde ras, van een "hoog gebied" nedergedaald is.

Dit derde ras wordt somtijds als geheel de "Zonen van Passieve Yoga" genoemd, *d. w. z.* het werd onbewust voortgebracht door het tweede ras, dat, wijl het niet verstandelijk werkzaam was, steeds naar verondersteld wordt, in een toestand van ledige en abstracte beschouwing[3*] gedompeld was, wat een vereischte is voor den Yogatoestand. In het eerste of vroegste deel van het leven van dit derde ras, toen het nog in zijn toestand van reinheid verkeerde, brachten de "Zonen der Wijsheid", die, zooals wij zullen zien, in dat Wortelras incarneerden, door Kriyâshakti eene nakomelingschap voort, genaamd "de Zonen van Ad", of van den "Vuurnevel", de "Zonen van Wil en Yoga", enz.. Zij waren bewuste afstammelingen[4*], omdat een deel van het ras reeds door de goddelijke vonk van geestelijk, hooger verstand bezield werd. Deze nakomelingschap was geen ras. Eerst was zij een Wondervol Wezen, de "Inwijder" genaamd, en na hem eene groep half goddelijke, half menschelijke wezens. In de archaïsche *genesis* voor bepaalde doeleinden "afgezonderd gehou-

[1*] English. [2*] Banyan. [3*] contemplation. [4*] production.

den", zijn zij het in wie, naar men zegt, de hoogste Dhyâni's incarneerden — "Muni's en Rishi's van voorafgegane manwantara's" — om hier op aarde en gedurende den tegenwoordigen tijdkring de *kweekschool*[1*] *te vormen voor toekomstige menschelijke Adepten.* Deze "*Zonen van Wil en Yoga*", die, om zoo te zeggen, op onbevlekte wijze geboren waren, bleven — zooals reeds gezegd is — geheel van de overige menschheid afgezonderd.

Het zooeven genoemde "Wezen", welks naam niet genoemd mag worden, is de *Boom,* waaruit in latere eeuwen alle *in de geschiedenis* bekende groote Wijzen en Hiërophanten, zooals de Rishi Kapila, Hermes, Enoch, Orpheus, enz. als takken gesproten zijn. Als objectief *mensch* is hij de geheimzinnige (voor de profanen — de immer onzichtbare, toch altijd tegenwoordige) Persoonlijkheid[2*], omtrent wien in het Oosten, in het bijzonder onder de Occultisten en bestudeerders der Heilige Wetenschap talrijke legenden in omloop zijn. Hij is het, die van vorm wisselt, en toch steeds dezelfde blijft. Hij is het wederom, die geestelijke heerschappij uitoefent over alle *ingewijde* Adepten over de geheele wereld. Zooals gezegd, is hij de "Naamlooze", die zoovele namen heeft en wiens namen en wiens aard zelfs niet bekend zijn. Hij is *de* "Inwijder", genaamd het "GROOTE OFFER".

[229] Want, gezeten op den Drempel des LICHTS, schouwt hij van uit den Kring der Duisternis, dien hij niet wil overschrijden, in het Licht; evenmin wil hij zijn post verlaten vóór den laatsten dag van dezen Levenstijdkring. Waarom verblijft de Eenzame Wachter op den post dien hij zelf gekozen heeft? Waarom is hij gezeten bij de Bron der oorspronkelijke Wijsheid, waaruit hij niet langer drinkt, omdat hij niets meer te leeren heeft wat hij niet reeds weet — voorwaar, noch hier op de Aarde, noch in haren Hemel? Omdat de eenzame pelgrims, wier voeten wondgeloopen zijn, op hunne thuisreis tot het laatste oogenblik toe er nooit zeker van zijn den weg niet te zullen verliezen in deze grenzelooze woestijn van waan en stof, het aardsche leven genaamd. Omdat hij gaarne aan elken gevangene, die er in geslaagd is zich van de boeien des vleesches en van den waan te bevrijden, den weg wil wijzen naar dat rijk van vrijheid en Licht, waaruit hij zichzelven vrijwillig verbannen heeft. Kortom, omdat hij zich opgeofferd heeft ter wille van de menschheid, al kunnen slechts weinige uitverkorenen voordeel trekken van het GROOTE OFFER.

1* nursery.

2* Personage.

Onder de onmiddellijke, stille leiding van dezen MAHÂ-GOEROE nu werden alle andere minder goddelijke Leeraars en Onderwijzers der Menschheid van af het vroegste ontwaken van het menschelijke bewustzijn de gidsen van het eerste menschengeslacht. Van deze "Zonen Gods" leerde die kindmenschheid hare eerste begrippen van alle kunsten en wetenschappen, zoomede die der geestelijke kennis; en Zij nu legden den eersten steen van die vroegste beschavingen, welke ons modern geslacht van bestudeerders en geleerden zoo bedroevend in het nauw brengen.

Laat degenen die hieraan twijfelen op eenigerlei andere, even redelijke gronden de geheimenis verklaren van de buitengewone kennis, welke de ouden bezaten — die zich, naar sommigen beweren, uit lage en dierlijke wilden ontwikkeld hebben, de "holbewoners" van het palæolithische tijdperk! Indien zij zich op de hoogte willen stellen van deze waarlijk goddelijke kunst en de *diepzinnige esoterische beteekenis welke verborgen ligt in elken regel en elke wet van verhouding*, laten zij zich dan bijvoorbeeld wenden tot werken over de bouwkunst als die van Vitruvius Pollio, die in den tijd van Augustus leefde, waarin alle regels van verhoudingen dezelfde zijn als die, *welke van oudsher bij de Inwijdingen werden geleerd*. Geen enkel mensch, die van een palæolithischen holbewoner afstamt, zoude zonder hulp ooit een dergelijke wetenschap kunnen ontwikkelen, zelfs niet in tienduizenden jaren van nadenken en verstandelijke ontwikkeling. De leerlingen van deze geïncarneerde Rishi's en Dewa's van het derde wortelras gaven hunne kennis van het eene geslacht op het andere over, aan Egypte en aan Griekenland, met het thans verloren geraakt *wetboek der verhoudingen;* evenals de leerlingen der Ingewijden van het vierde, de Atlantiërs, het overhandigden aan hunne Cyclopen, de "Zonen der Cycli" of van het "Oneindige", van wie de naam overging op de nog later komende geslachten der gnostieke priesters.

Aan de goddelijke volmaaktheid van deze bouwkundige verhoudingen is het te danken, dat de ouden die wonderwerken van alle latere eeuwen konden bouwen, hunne tempels, pyramiden, rotstempels, cromlechs, cairns, altaren, waardoor bewezen werd dat zij krachtwerktuigen en een kennis van de werktuigkunde bezaten, in vergelijking waarmede onze moderne vaardigheid kinderspel is en welke door de bekwaamsten onder ons zelf "werken van honderdarmige reuzen" genoemd worden [1]). [230]

Hoewel de moderne bouwkundigen die regels wellicht niet geheel

[1]) Kenealy, *Book of God*, blz. 118.

en al hebben verwaarloosd, hebben zij er niettemin genoeg empirische nieuwigheden aan toegevoegd om de juiste verhoudingen te loor te doen gaan[1*]. Het was Vitruvius, die aan het nageslacht de regels voor den bouw der aan de onsterfelijke Goden gewijde Grieksche tempels schonk; en de tien boeken over bouwkunde van Marcus Vitruvius Pollio, kortom van iemand, *die een Ingewijde was*, kunnen alleen op esoterische wijze bestudeerd worden. De Druïdische steenkringen, de dolmens, de tempels van Indië, Egypte en Griekenland, de torens en de 127 Europeesche steden, welke volgens de bevinding van het Fransche Instituut "van cyclopischen oorsprong" waren, zijn alle het werk van ingewijde priesters-bouwmeesters, de afstammelingen dergenen, die het eerst door de "Zonen Gods" onderricht en terecht de "Bouwers" genoemd zijn. Het waardeerende nageslacht zegt over deze afstammelingen het navolgende:

> Zij gebruikten noch mortel noch cement, en ook geen staal of ijzer om de steenen te houwen, en toch waren deze zoo kunstvol bewerkt, dat op vele plaatsen de voegen haast niet zichtbaar zijn, hoewel vele steenen, zooals in Peru, 38 voet lang, 18 voet breed en 6 voet dik zijn en in de muren der vesting Cuzco zijn er van nog grootere afmetingen [1]).

Verder:

> De bron van Syene, 5400 jaar geleden gemaakt, toen die plaats juist op den keerkring lag, wat thans niet meer het geval is, was . . . . zoo gebouwd dat op den middag, juist op het oogenblik van den zonnestilstand, de geheele zonneschijf op de oppervlakte daarvan weerkaatst werd — een werk dat alle sterrekundigen van Europa met al hunne bekwaamheid thans niet zouden kunnen ten uitvoer brengen [2]).

Hoewel in *Isis Unveiled* ternauwernood op deze dingen gezinspeeld werd, zal het toch goed zijn den lezer te herinneren aan hetgeen daar [3]) gezegd wordt over zeker heilig eiland in Midden-Azië, en hem voor nadere bijzonderheden te verwijzen naar de Afdeeling getiteld "de Zonen Gods en het Heilige Eiland", gevoegd bij Stanza IX van Deel II. Eenige nadere verklaringen, hoewel fragmentarisch verspreid, kunnen den bestudeerder behulpzaam zijn een korten blik te slaan in deze geheimenis.

Eene bijzonderheid tenminste zij omtrent deze geheimzinnige "Zonen Gods" in ronde woorden medegedeeld: van hen, de Brahma-

---

[1]) Acosta, VI, 14.
[2]) Kenealy, *t. a. p.*.
[3]) I, 587—93.

[1*] destroy.

putra's, beweren de hooge Dwya's, de ingewijde Brâhmanen der oudheid af te stammen, terwijl de moderne Brâhmaan de lagere kasten letterlijk zoude willen doen gelooven dat zij (de Brâhmanen) onmiddellijk uit den mond van Brahmâ zijn voortgekomen. Aldus luidt de esoterische leering en deze voegt er bovendien aan toe dat, hoewel [231] deze (natuurlijk geestelijke) afstammelingen der "Zonen van Wil en Yoga" zich in den loop der tijden in twee seksen hebben gesplitst, evenals hunne "Kriyâshakti"-voorvaderen later zelf deden, hunne ontaarde nakomelingen niettemin tot heden toe, vereering en eerbied voor de voortplantingsdaad bewaard hebben, en die nog steeds beschouwen als eene godsdienstige plechtigheid, terwijl de meer beschaafde volkeren die voor een louter dierlijke daad houden. Men vergelijke de Westersche opvattingen en handelwijze te dier zake met de instellingen van Manoe betreffende de wetten van Grihastha, of het huwelijksleven. De ware Brâhmaan is derhalve inderdaad degeen "wiens zeven voorvaderen het sap der Maanplant (Soma) hebben gedronken", en die een "Trisuparna" is, want hij heeft het geheim der *Weda's* begrepen.

Dergelijke Brâhmanen weten tot op den huidigen dag ook dat, aangezien in het eerste begin van dit ras het psychische en stoffelijke denkvermogen sluimerden en het bewustzijn nog onontwikkeld was, dientengevolge de geestelijke begrippen van dat ras in het geheel niet met de stoffelijke omgeving in verband stonden, dat de *goddelijke* mensch woonde in zijn dierlijken — hoewel naar het uiterlijk menschelijken — vorm, dat, al bezat hij ook instinct, er geen zelfbewustzijn kwam ten einde voor het sluimerende vijfde beginsel de duisternis te verlichten. Toen de Heeren van Wijsheid, door de wet der ontwikkeling daartoe bewogen, de vonk van het bewustzijn in hen legden, was het eerste gevoel dat daardoor tot leven en werkzaamheid gewekt werd, een gevoel van éénheid, van één-zijn met zijn geestelijke scheppers. Evenals het eerste gevoel van het kind de moeder en voedster geldt, zoo golden de eerste strevingen van het ontwakende bewustzijn in den oorspronkelijken mensch diegenen, wier element hij in zich zelf voelde en die toch buiten en onafhankelijk van hem waren. Uit dat gevoel ontstond *toewijding*; zij werd de eerste en voornaamste drijfkracht van zijn geaardheid, want zij is de eenige die van nature in zijn hart ligt en hem ingeboren is, en die wij zoowel in den menschelijken zuigeling als in het

jonge dier aantreffen. Dit gevoel van onbedwingbaar, instinctief streven in den oorspronkelijken mensch wordt op schoone wijze en men kan zeggen intuïtief beschreven door Carlyle, waar hij uitroept:

> Het groote hart in de oudheid — hoezeer gelijkt het in zijn eenvoud op dat van een kind, op dat van een man in zijn plechtigen ernst en diepte! Waar hij op aarde ook gaat of staat spant zich de hemel boven hem, en maakt de geheele aarde voor hem tot een mystieken tempel, alle aardsche daden tot eene soort van aanbidding. Vluchtige flikkeringen van glanzende schepsels schitteren in het alom aanwezige[1*] zonnelicht, engelen zweven nog van omhoog, den menschen boodschappende van God . . . . Verbazing en wonderen omringen den mensch, [232] hij leeft in een element van wonderen[1]) . . . . Een groote wet van plicht, hoog als deze beide oneindigheden (hemel en hel) waarnaast alles in het niet verzinkt, alles verdwijnt — het was eene werkelijkheid en is dat nog, slechts het kleed er van is dood; het inwezen leeft in alle tijden en in alle eeuwigheid!

Dat inwezen leeft ongetwijfeld nog en heeft zich na het derde ras door de eerste Verstandgeboren Zonen daarvan, de vruchten van Kryâshakti, onmiddellijk met volle onuitroeibare kracht en sterkte in het Aziatische Ârische hart gevestigd. Naarmate de tijd voortschreed bracht de heilige kaste van Ingewijden van eeuw tot eeuw, hoewel zelden, dergelijke volmaakte schepselen voort, wezens die naar het innerlijke geheel afzonderlijk stonden, hoewel zij naar het uiterlijke dezelfde waren als degenen die hen hadden voortgebracht.

Tijdens de kindsheid van het oorspronkelijke derde ras:

> Een schepsel van verhevener soort
> Ontbrak nog, werd dus voorbereid;
> Bewust van denken en met ruimer borst
> Gevormd tot heerschen en de heer te zijn van 't al.

Het werd in het leven geroepen als een gereed en volmaakt voertuig voor de zich incarneerende bewoners van hoogere sferen, die terstond hun intrek namen in deze vormen, geboren uit den *Geestelijken Wil* en de natuurlijke goddelijke kracht in den mensch. Het was een kind van den zuiveren geest, naar het verstand onvermengd met eenigerlei kleurend bijmengsel van aardsche elementen. Alleen het stoffelijke samenstel[2*] behoorde tot den tijd en bezat levensduur, want het ontving zijn verstand onmiddellijk van omhoog. Het was de Levende Boom van Goddelijke Wijsheid, en kan daarom vergeleken worden met den Wereldboom der Noorsche legenden, die niet

[1]) Wat voor den oorspronkelijken mensch *natuurlijk* was, is eerst thans voor ons een *wonder* geworden en datgene wat voor hem een wonder was, zoude nooit in onze taal uitgedrukt kunnen worden.

[1*] common. [2*] frame.

kan verwelken en sterven, voordat de laatste strijd des levens gestreden zal zijn, terwijl de draak Nidhogg voortdurend aan zijne wortels knaagt. Want op gelijke wijze knaagde de tand des tijds aan het lichaam van den eersten en heiligen zoon van Kriyâshakti, maar de wortels van zijn innerlijk wezen bleven voor altijd onverwoest en krachtig omdat zij in den hemel en niet op aarde groeiden en zich uitbreidden. Hij was de eerste der *Eersten* en het Zaad van alle anderen. Door een tweede geestelijke inspanning werden nog andere zonen van Kriyâshakti voortgebracht, maar tot heden toe is de eerste het zaad van goddelijke kennis gebleven, de Eene en de Opperste onder de aardsche "Zonen van Wijsheid". Wij kunnen over dit onderwerp niet meer zeggen, behalve dat er in elken tijdkring — ja zelfs in den onzen — verstandelijk hoogbegaafden geweest zijn die het vraagstuk juist begrepen hebben.

Maar hoe komt ons stoffelijk lichaam aan den toestand van volmaking waarin wij het thans aantreffen? Natuurlijk door millioenen en millioenen jaren van ontwikkeling, maar nooit door middel van of uit dieren, zooals het materialisme leert. Want zooals Carlyle zegt:

> ....Het inwezen van ons zijn, het geheim in ons dat zichzelven "Ik" noemt — ach, wat voor woorden hebben wij voor zulke dingen? — is een adem des Hemels; het Opperwezen openbaart zich in den mensch. Dit lichaam, deze vermogens, dit ons leven, is het niet alles gelijk een gewaad voor dat Ongenoemde? [233]

De "adem des Hemels" of beter de adem des Levens, in den *Bijbel* Nephesh genaamd, is in elk dier, in elk belevendigd stofje, en in elk mineraal atoom. Maar geen enkel daarvan bezit, zooals de mensch, het bewustzijn van den aard van dat "Opperwezen" [1]), daar geen hunner die goddelijke harmonie van den vorm bezit, welke de mensch wel heeft. Het is zooals Novalis gezegd, en niemand na hem verbeterd heeft, en zooals Carlyle dat herhaalt:

> Er is maar één tempel in het Heelal en dat is het lichaam van den mensch. Niets is heiliger dan die verheven vorm .... Wanneer wij onze hand op een menschelijk lichaam leggen, raken wij den Hemel aan! Dit klinkt als ware het louter eene stijlversiering, maar dat is het niet. Bij deugdelijk nadenken zal het een wetenschappelijk feit blijken te zijn, de uitdrukking .... van de werkelijke waarheid ervan. *Wij* zijn het wonder der wonderen — de groote ondoorgrondelijke geheimenis ....[2])

---

[1]) Er is geen volk ter wereld waarin het gevoel van toewijding, of van godsdienstige mystiek, meer ontwikkeld is en meer op den voorgrond treedt dan in de Hindoes. Zie wat Max Müller in zijn werken over dien eigenaardigen volkskaraktertrek zegt. Dit is een onmiddellijke erfenis van de oorspronkelijke *bewuste* menschen van het derde Ras.

[2]) *Lectures on Heroes.*

STANZA VII.

1. AANSCHOUW DEN AANVANG VAN GEVOELEND VORMLOOS LEVEN (*a*).
EERST HET GODDELIJKE [1]) (*b*), DE EEN VAN DEN MOEDERGEEST [2]); VERVOLGENS HET GEESTELIJKE [3]) (*c*); [4]) DE DRIE VAN DE EEN (*d*), DE VIER VAN DE EEN (*e*), EN DE VIJF (*f*), UIT WELKE DE DRIE, DE VIJF EN DE ZEVEN (*g*). DIT ZIJN DE DRIEVOUDIGEN EN DE VIERVOUDIGEN NEDERWAARTS; DE VERSTANDGEBOREN ZONEN VAN DEN EERSTEN HEER [5]), DE STRALENDE ZEVEN [6]). ZIJ ZIJN HET DIE U, IK, HIJ, ZIJN, O LANOE; ZIJ DIE WAKEN OVER U EN UWE MOEDER, BHÛMI [7]).

(*a*) De hiërarchie der Scheppende Krachten wordt esoterisch verdeeld in zeven (vier en drie), binnen de twaalf groote Orden, aangeduid door de twaalf teekens van den dierenriem; de zeven van de openbarende reeks [1*] staan bovendien met de zeven planeten in verband. Zij zijn alle in tallooze groepen van goddelijke geestelijke, half-geestelijke en etherische wezens onderverdeeld.

[234] Over de voornaamste hunner hiërarchieën wordt een exoterische wenk gegeven in het groote Viertal, of de "vier lichamen en de drie vermogens" van Brahmâ en de Panchâsya's, de vijf Brahmâ's, of de vijf Dhyâni-Buddha's in het Boeddhistische stelsel.

De hoogste groep is samengesteld uit de zoogenaamde Goddelijke Vlammen, ook wel genoemd de "vurige Leeuwen" en de "Leeuwen des Levens", welker esoteriek veilig verborgen ligt in den Leeuw van den Dierenriem. Zij is de *binnenkern* van de opperste Goddelijke wereld. Zij zijn de vormlooze vurige ademtochten, in één opzicht identiek met de bovenste Drieheid der Sephiroth, welke door de Kabbalisten in de oerbeeldenwereld geplaatst wordt.

Men vindt dezelfde hiërarchie met dezelfde getallen terug in het Japansche stelsel, en in het "Begin" zooals dat èn door de Shintosche, èn door Boeddhistische sekten wordt onderwezen. In dit stelsel komt de leer van de menschwording vóór die der wereldwording,

---

[1]) Voertuig.
[2]) Âtmâ.
[3]) Âtmâ-Buddhi, Geest-Ziel. Dit heeft betrekking op de cosmische beginselen.
[4]) Wederom.
[5]) Awalokiteshwara.
[6]) Bouwers. De zeven scheppende Rishi's, thans in verband staande met het sterrebeeld de Groote Beer.
[7]) Aarde.

[1*] Scale.

aangezien het goddelijke zich vereenigt met het menschelijke en — halverwege in de stof gedaald — het zichtbare Heelal schept; Omoie merkt eerbiedig op dat de in de legenden genoemde personen "moeten gehouden worden voor de onveranderlijke belichaming van de hoogste [geheime] leer en van hare verhevene waarheden". De uitvoerige uiteenzetting van dit oude stelsel zoude te veel plaatsruimte in beslag nemen; enkele woorden er over kunnen echter van pas zijn. Het onderstaande is een korte samenvatting van deze anthropocosmogenesis en bewijst hoe nauwkeurig de meest gescheiden volkeren een en dezelfde archaïsche leer herhaald hebben.

Toen alles nog chaos (Kon-ton) was, verschenen er drie geestelijke wezens op het tooneel der toekomstige schepping: (1) Ame no ani naka nushi no Kami, "de Goddelijke Monarch van den centralen hemel"; (2) Taka mi onosubi no Kami, "Verheven, keizerlijk goddelijke nakomeling van hemel en aarde"; en (3) Kamu mi musubi no Kami, eenvoudig "Nakomeling der Goden".

Deze hadden noch vorm, noch substantie — onze Arûpa Drieheid — aangezien noch de hemelsche, noch de aardsche substantie reeds gedifferentiëerd was, "ook was het inwezen der dingen nog niet gevormd".

(*b*) In den *Zohar* — welke, zooals die thans door Mozes de Leon in de XIII^{de} eeuw met medewerking van Syrische en Chaldeesche Christen-Gnostieken gerangschikt en opnieuw uitgegeven, en nog later door vele Christenen verbeterd en herzien is, slechts weinig minder exoterisch is dan de *Bijbel* zelf — komt dit "Goddelijke [voertuig]" niet meer voor, wat wel het geval is in het Chaldeesche *Boek der Getallen*. Zeer zeker gebruikt Ain Soph, het Volstrekte Eindelooze Niet-iets, ook den vorm van den Eenen, den geopenbaarden "Hemelschen Mensch" (de eerste Oorzaak) als zijn Wagen (in het Hebreeuwsch Mercabah; in het Sanskrit Wâhana) of voertuig om in de wereld der verschijnselen af te dalen en zich daarin te [235] openbaren. Maar de Kabbalisten verklaren niet hoe het Volstrekte iets kan gebruiken, of de eene of andere eigenschap kan uitoefenen, omdat het als het Volstrekte geene eigenschappen bezit; en evenmin verklaren zij dat het in werkelijkheid de Eerste Oorzaak is (Plato's Logos), de oorspronkelijke en eeuwige idee, welke zich door Adam Kadmon, den Tweeden Logos om zoo te zeggen, openbaart. In het *Boek der Getallen* wordt betoogd dat Ain (En, of Aiôr) het eenige

zelfbestaande is, terwijl zijn "Diepte", de Bythos der Gnostieken, Propatôr genaamd, slechts periodiek is. Laatstgenoemde is Brahmâ, als gedifferentiëerd uit Brahmâ of Parabrahmâ. De diepte is het, de Bron des Lichts, of Propatôr, welke de ongeopenbaarde Logos is, of de abstracte idee en niet Ain Soph, waarvan de straal Adam Kadmon — "mannelijk en vrouwelijk" — of den geopenbaarden Logos, het objectief Heelal, als een Wagen gebruikt om zich door middel daarvan te openbaren. In den *Zohar* lezen wij echter de volgende tegenstrijdigheid: "*Senior occultatus est, et absconditus; Microprosopus manifestus est, et non manifestus*" [1]). Dit is fout, omdat Microprosopus of de Microcosmos, alleen tijdens zijne openbaringen kan bestaan en gedurende de Mahâpralayas vernietigd is. Rosenroth's *Kabbalah* is geen leiddraad, maar zeer dikwijls een raadsel.

De *eerste Orde* bestaat uit de Goddelijken. Evenals in het Japansche stelsel worden in de Egyptische en in elke oude leer der wereldwording — aan deze goddelijke Vlam, de "Eene", de drie afdalende Groepen ontstoken. Daar hun potentiëel bestaan in de hoogere Groep wortelt, worden zij thans onderscheiden en afgescheiden wezens. Men noemt haar de Maagden des Levens, de Groote Begoocheling, enz., enz., en gezamenlijk de zespuntige ster. Deze laatste is in nagenoeg elken godsdienst het zinnebeeld van den Logos als de eerste uitstraling. In Indië is zij het teeken van Wishnoe, het Chakra, of Wiel, en in de *Kabbalah* het teeken van het Tetragrammaton, van "Hem den Vierletterigen", of bij wijze van beeldspraak de "Ledematen van den Microprosopus", welker aantal respectievelijk tien en zes bedraagt.

De latere Kabbalisten echter, en in het bijzonder de Christelijke mystieken, hebben met dit prachtige zinnebeeld op bedroevende wijze omgesprongen. Men heeft het, door eeuwenlang volgehouden pogingen van sofisterij en paradoxen, werkelijk zoover weten te brengen dat de Microprosopus — die op wijsgeerige wijze uitgedrukt, geheel verschillend is van den ongeopenbaarden, eeuwigen Logos "één met den Vader" — ten slotte gehouden werd voor één met Jehovah, of den *eenen* levenden God (!), terwijl Jehovah niets anders is dan Binah, eene vrouwelijke Sephira. Dit feit kan den lezer niet herhaaldelijk genoeg op het hart worden gedrukt. Want de "tien ledematen" van den hemelschen Mensch zijn de tien Sephiroth; maar de eerste hemel-
[236] sche Mensch is de ongeopenbaarde Geest van het Heelal, en behoorde

[1]) Rosenroth, *Liber Mysterii*, IV, 1.

nooit tot Microprosopus, het Kleine Aangezicht of Gelaat, het prototype van den mensch op het aardsche gebied te worden verlaagd. Zooals zooëven is gezegd, is Microprosopus de geopenbaarde Logos, en hiervan zijn er vele. Hierover echter later. De zespuntige ster heeft betrekking op de zes krachten of vermogens der Natuur, de zes gebieden, beginselen, enz., enz., alle samengevat door het zevende, of het middelpunt van de ster. Deze stralen alle met inbegrip van de hoogere en lagere hiërarchieën uit van de hemelsche Maagd, de groote Moeder van alle godsdiensten, de Androgyne, de Sephira Adam Kadmon. Sephira is de Kroon, Kether, maar alleen in het abstracte beginsel, als een wiskundige x, de onbekende grootheid. Op het gebied der gedifferentiëerde natuur is zij het vrouwelijke tegenbeeld van Adam Kadmon, de eerste Androgyne. De *Kabbalah* leert dat de woorden *"Er zij licht"*[1]) betrekking hadden op de vorming en de ontwikkeling der Sephiroth, en niet op het licht als de tegenstelling van duisternis. Rabbi Simeon zegt:

> O, metgezellen, metgezellen, de mensch was als uitstraling zoowel man als vrouw, Adam Kadmon voorwaar, en dit is de beteekenis der woorden "Er zij Licht en er was Licht". En dit is de tweevoudige mensch [2]).

Het oorspronkelijke licht is in zijne eenheid het zevende of het hoogste beginsel, Daiwiprakriti, het Licht van den ongeopenbaarden Logos. In gedifferentiëerden toestand wordt het echter Fohat, of de "Zeven Zonen". Het eerste wordt verzinnebeeld door het middelpunt in den dubbelen driehoek, laatstbedoelde door den zeshoek zelf, of de "zes ledematen" van Microprosopus, het zevende is Malkuth, de "Bruid" der Christen-Kabbalisten, of onze Aarde. Daarom wordt gezegd:

Het eerste na het Eene is goddelijk Vuur; het tweede Vuur en Ether; het derde is samengesteld uit Vuur, Ether en Water; het vierde uit Vuur, Ether, Water en Lucht. Het Eene heeft niets te maken met menschen-dragende bollen, maar met de innerlijke, onzichtbare Sferen. De Eerstgeborenen zijn het LEVEN, *het Hart en de Polsader van het Heelal, de Tweeden het* DENKVERMOGEN *of het Bewustzijn van het Heelal.*

Deze Elementen: het Vuur, Lucht, enz. zijn niet onze samengestelde elementen; en dit "Bewustzijn" slaat niet op ons bewustzijn. Het Bewustzijn van den "Eenen Geopenbaarden" is nog onbeperkt,

---

[1]) *Genesis* I.

[2]) *Auszüge aus dem Zohar*, blz. 13-15.

zooal niet volstrekt. Mahat, het Algemeene Denkvermogen is het eerste voortbrengsel van den Scheppenden Brahmâ, maar ook van Pradhâna, de ongedifferentiëerde stof.

(*c*) *De tweede Orde* van hemelsche wezens, die van het Vuur en den Ether, overeenkomende met Geest en Ziel, of Âtmâ-Buddhi, wier namen legio zijn, zijn nog vormloos maar meer beslist "substantiëel". [237] Zij zijn de eerste differentiatie in de tweede Ontwikkeling of "Schepping" — een misleidend woord. Zooals de naam aangeeft zijn zij de prototypen der incarneerende Jîwa's of Monaden, en zij zijn samengesteld uit den vurigen Levensgeest. Gelijk een reine zonnestraal gaat door hen de Straal, welken zij voorzien van zijn toekomstig voertuig, de Goddelijke Ziel, Buddhi. Deze hebben onmiddellijk te maken met de Scharen van de hoogere werelden van *ons* stelsel. Van deze tweevoudige Eenheden stralen de "Drievoudige" uit.

Wanneer, volgens de Japansche leer der wereldwording, uit de chaotische massa een op een ei gelijkende kern te voorschijn treedt, die in zichzelve de kiem en het vermogen van alle algemeen zoowel als van alle aardsche leven bevat, differentiëeren de zooeven genoemde Drievoudigen zich. Wanneer het hemelsche en het aardsche van elkander gescheiden worden stijgt het mannelijk etherische beginsel (Yo) omhoog en wordt het vrouwelijk grovere of stoffelijkere beginsel (In) nedergestort in het heelal van substantie. Uit dit vrouwelijke, de Moeder, wordt het eerste onvolledig gevormde objectieve wezen geboren. Het is etherisch, zonder vorm of geslacht, en toch worden uit dat wezen en de Moeder de zeven Goddelijke Geesten geboren, van welke de zeven "scheppingen" zullen uitgaan; evenals in den *Codex Nazaraeus* de zeven, "slechtgezinde" (materieele) geesten geboren worden uit Karabtanos en de Moeder Spiritus. Het zou te ver voeren wanneer wij hier de Japansche namen opgaven, maar in de vertaling staan zij in onderstaande volgorde:

(1) De "Onzichtbare Echtelooze", de scheppende Logos van den niet scheppenden "Vader", het geopenbaarde scheppingsvermogen van laatstgenoemde.

(2) De "Geest [God] der Straallooze Diepten [Chaos]" die gedifferentiëerde materie of de wereldstof wordt; ook het mineralenrijk.

(3) De "Geest van het plantenrijk", van den "overvloedigen plantengroei".

(4) De "Geest der Aarde" en "de Geest der Zandvlakten"; een

wezen van tweevoudigen aard; eerstbedoelde bevat de potentialiteit van het mannelijke element, laatstbedoelde die van het vrouwelijke element. Deze twee waren één, daar zij er zich nog niet bewust van waren twee te zijn.

In deze tweevoudigheid waren bevat (*a*) Isu no gai no Kami, het mannelijke, duistere en gespierde wezen; en (*b*) Eku gai no Kami, het vrouwelijke, schoone, en zwakkere of teerdere wezen. Vervolgens:

(5 en 6) De Geesten, die manvrouwelijk of dubbelslachtig waren.

(7) De Zevende Geest, de laatste die van de "Moeder" uitstraalde, treedt te voorschijn als de eerste goddelijk menschelijke vorm die duidelijk mannelijk en vrouwelijk is. Dit was de zevende "schepping", [238] evenals in de *Purâna's*, waarin de mensch de zevende schepping van Brahmâ is.

Dezen, Tsanagi-Tsanami, daalden in het Heelal af over de hemelsche brug, den Melkweg, en "toen Tsanagi diep omlaag eene chaotische massa wolken en water bespeurde, wierp hij zijn met juweelen bezette speer in de diepten, en er kwam droog land te voorschijn. Toen gingen zij van elkander om Onokoro, de nieuw geschapene eilandenwereld te doorvorschen". (Omoie.)

Aldus de Japansche exoterische fabels, de bolster, welke de kern van dezelfde ééne waarheid van de Geheime Leer verbergt.

(*d*) De *derde Orde* komt overeen met Âtmâ-Buddhi-Manas, Geest Ziel en Verstand; zij worden de "Triaden" genoemd.

(*e*) De *vierde Orde* zijn substantieële wezens. Deze groep is de hoogste der Rûpas (atomische vormen). Zij is de kweekschool[1*] der menschelijke, bewuste, geestelijke zielen. Zij worden de "Onvergankelijke Jîwa's" genoemd en vormen door de onmiddellijk benedenwaarts op hen volgende Orde, de eerste groep van de eerste zevenvoudige schare — de groote geheimenis van het menschelijke, bewuste en verstandelijke Zijn. Want dit is het veld, waarin de kiem, die *tot geslachtelijke vermenigvuldiging zal vallen, in hare afzondering* verborgen ligt. Die kiem zal in de stoffelijke cel de geestelijke kracht worden, welke de ontwikkeling van het embryo zal leiden, en de oorzaak is van de erfelijkheid van vermogens en van alle inwonende eigenschappen van den mensch. De Darwinistische theorie van de erfelijkheid van verworven eigenschappen wordt echter door het occultisme niet onderwezen en ook niet aangenomen. Volgens dit

[1*] nursery.

laatste schrijdt de ontwikkeling langs geheel andere lijnen voort; het stoffelijke ontwikkelt zich volgens de esoterische leer geleidelijk uit het geestelijke, het verstandelijke en het psychische. Die innerlijke ziel van de stoffelijke cel — dat "geestelijke plasma", dat het kiemplasma beheerscht — is de sleutel die te eeniger tijd de deur zal moeten ontsluiten van de *terra incognita* van den bioloog, welke thans het duistere geheim der embryologie genoemd wordt. Het dient te worden opgemerkt dat de moderne scheikunde, al verwerpt zij de theorie van substantiëele en onzichtbare wezens, genaamd Engelen, Elementalen enz., als eene bijgeloovigheid van het occultisme en ook van den godsdienst — zonder natuurlijk ooit een blik te hebben geslagen in de wijsbegeerte omtrent deze onlichamelijke wezens, of over hen te hebben nagedacht — toch door waarneming en ontdekking onbewust genoodzaakt geworden is denzelfden vooruitgang en orde in de ontwikkeling der scheikundige atomen te erkennen en aan te nemen, als het occultisme voor zijne Dhyâni's en atomen — daar de analogie er de eerste wet van is. Zooals wij hierboven gezien hebben is de allereerste groep der Rûpa Engelen viervoudig, omdat er in de afdalende volgorde telkens een element aan wordt toegevoegd. Dit is ook het gevai met de moleculen[1*] naar de zegswijze [239] der scheikunde, monatomische, diatomische, triatomische, tetratomische, enz., naar beneden voortgaande.

Men herinnere zich wel dat het Vuur, het Water en de Lucht van het occultisme, of de zoogenaamde "elementen der Oorspronkelijke Schepping", niet de samengestelde elementen zijn, welke zij hier op aarde zijn, maar noumenale, homogene Elementen — de Geesten der eerstgenoemde. Daarna volgen de zevenvoudige Groepen of Scharen. Wanneer men de geaardheden dezer wezens met de atomen op overeenkomstige wijze in een diagram plaatste, zoude men zien dat eerstgenoemden op hun afdalende schaal van vooruitgang analogisch op mathematisch volkomen gelijke wijze met samengestelde elementen overeenkomen. Dit heeft natuurlijk slechts betrekking op diagrammen, welke door occultisten gemaakt zijn; want wanneer de schaal der Engelenwezens werd geplaatst naast die der scheikundige atomen der wetenschap — van het hypothetische helium af tot het uranium toe — zoude men natuurlijk bevinden dat er verschil bestond. Want met deze laatste komen op het astrale gebied slechts de vier laagste

[1*] De Engelsche tekst luidt hier: "atoms". VERTALER.

orden overeen, dewijl de drie hoogere beginselen van het atoom, of beter molecule, of scheikundig element, alleen voor het oog van den ingewijden Dangma waarneembaar zijn. Maar indien de scheikunde den juisten weg zoude willen bewandelen, zoude zij hare tabelrangschikking moeten verbeteren naar die van de occultisten — en dat zoude zij wel eens kunnen weigeren. Volgens de esoterische wijsbegeerte komt elk stoffelijk deeltje overeen met, en is afhankelijk van zijn hooger noumenon — het Wezen tot welks inwezen het behoort; en, zoowel boven als beneden ontwikkelt zich het Geestelijke uit het Goddelijke, het Psychisch-verstandelijke uit het Geestelijke — van af het lagere gebied door het Astrale bevlekt — de geheele bezielde en de (schijnbaar) onbezielde natuur ontwikkelen langs evenwijdige lijnen en verkrijgen hare eigenschappen zoowel van boven als van beneden.

Het getal zeven, toegepast op de uitdrukking Zevenvoudige Schare, hierboven vermeld, omvat niet slechts zeven wezens, maar, zooals reeds verklaard is, zeven Groepen of Scharen. De hoogste Groep, de Asura's, geboren in het eerste lichaam van Brahmâ, dat in "Nacht" veranderde, is zevenvoudig, *d. w. z.* is evenals de Pitri's in zeven klassen verdeeld, waarvan er drie zonder lichamen (arûpa) zijn en vier lichamen bezitten [1]). Zij zijn inderdaad meer naar waarheid onze Pitri's (Voorvaderen) dan de Pitri's, die den eersten stoffelijken mensch projecteerden.

(*f*) De *vijfde Orde* is zeer geheimzinnig, aangezien zij in verband staat met den microcosmischen vijfhoek, de vijfpuntige ster, welke den mensch voorstelt. In Indië en Egypte werden deze Dhyâni's in verband gebracht met den krokodil, en hunne woonplaats is in den Steenbok. Deze uitdrukkingen kunnen echter in de Indische Astrologie voor elkander in de plaats gesteld worden, want het tiende teeken van den dierenriem, dat Makara heet, wordt losweg vertaald met "Krokodil". Het woord zelf wordt in het occultisme op verschillende wijzen vertolkt, zooals later uiteengezet zal worden. In Egypte werd de overledene — wiens symbool het pentagram is, of de vijfpuntige ster, welker punten de ledematen van een mensch voorstellen — op zinnebeeldige wijze voorgesteld in een krokodil te zijn omgezet. Sebekh of Sevekh (of de "zevende") is, zooals Gerald Massey zegt, die aantoont dat deze het type der verstandelijkheid is, in werkelijk-

[1]) Zie *Wishnu Purâna*, Boek I

heid een draak en niet een krokodil. Hij is de "Draak der Wijsheid", of Manas, de menschelijke Ziel, het Verstandsvermogen [1*], het verstandelijke beginsel, dat in onze esoterische wijsbegeerte het *vijfde* beginsel heet.

In het *Boek der Dooden*, of *Rituaal*, zegt de overleden "Osiris-geworden", afgebeeld als een mummievormig God met een krokodillenkop:

Ik ben de krokodil die voorzit bij de vreeze, ik ben de Krokodilgod bij de aankomst van zijne ziel onder de menschen. Ik ben de krokodilgod die gebracht is om te vernietigen.

Eene toespeling op de vernietiging der goddelijke geestelijke reinheid, wanneer de mensch de kennis van goed en kwaad verwerft, ook op de "gevallen" Goden, of de Engelen van elke Theogonie.

Ik ben de visch van den grooten Horus. [Daar Makara de "Krokodil" is, het voertuig van Waroena]. Ik ben ondergedompeld in Sekhem[1]).

Deze laatste zinsnede bevestigt en herhaalt de leer van het esoterisch "Boeddhisme", want zij doelt onmiddellijk op het vijfde beginsel (Manas) of beter op het geestelijkste deel van diens inwezen, dat na den dood des menschen samenvloeit [2*] met, opgenomen wordt door, en één gemaakt wordt met Âtmâ-Buddhi. Want Sekhem is de zetel, of Loka, van den God Khem (Horus-Osiris, of Vader en Zoon); vandaar het Devachan van Âtmâ-Buddhi. In het *Boek der Dooden* wordt de overledene voorgesteld terwijl hij met Horus-Thot Sekhem binnentreedt en "als zuivere geest daaruit te voorschijn treedt" [3*].

De overledene zegt:

Ik zie de vormen van [mijzelven, als verschillende] menschen eeuwig van gedaante wisselen. . . . . Ik ken dit [hoofdstuk]. Hij die het kent . . . . neemt alle soorten van levende vormen aan[2]).

En terwijl hij met eene magische spreuk [4*] datgene toespreekt wat in de Egyptische esoteriek het "voorvaderlijke hart" heet, of het reïncarneerende beginsel, het blijvende Ego, zegt de overledene:

O, mijn hart, mijn voorvaderlijk hart, noodig voor mijne gedaantewisselingen . . . . scheid u niet van mij af in tegenwoordigheid van den bewaarder der schalen. Gij zijt mijne persoonlijkheid binnen in mijne borst, goddelijke metgezel, *die over mijn vleeschelijkheden* [5*] [lichamen] *waakt!*[3])

In Sekhem nu ligt het "Geheimzinnige Aangezicht" verborgen, of de werkelijke Mensch, verborgen onder de onechte persoonlijkheid,

---

[1]) Hfdst. LXXXVIII.
[2]) Hfdst. LXIV, 29, 30.
[3]) Aldaar, 34, 35.

[1*] Mind. [2*] merges in. [3*] emerging. [4*] formula. [5*] *Aeshes.*

de drievoudige krokodil van Egypte, het zinnebeeld van de hoogere Drieëenheid, of het menschelijke Drievoud, Âtmâ, Buddhi en Manas.

Eene der verklaringen van de werkelijke, zij het dan ook verborgene beteekenis van dit Egyptische godsdienstige beeld is gemakkelijk. De krokodil is de eerste om het verterende vuur der ochtendzon op [241] te wachten en tegemoet te gaan, en werd zeer spoedig eene verpersoonlijking van de zonnewarmte. Wanneer de zon opging kwam dat overeen met de komst op aarde en onder de menschen van de "goddelijke ziel welke de Goden belevendigt". Vandaar die vreemde symboliek. De mummie zette den kop van een krokodil op om te laten zien dat zij een van de aarde komende ziel was.

In alle oude papyri heet de krokodil Sebekh (Zevende); esoterisch verzinnebeeldt het water ook het vijfde beginsel; en zooals reeds is gezegd, toont Gerald Massey aan dat de krokodil was de "zevende ziel, de hoogste van zeven zielen — de ongeziene Ziener". Zelfs exoterisch is Sekhem de zetel van den God Khem, en Khem is Hòrus, die den dood van zijn vader Osiris wreekt, en derhalve de zonden des menschen bestraft wanneer deze een ontlichaamde ziel wordt. Aldus werd de overleden Osiris-gewordene de God Khem die "oogst op het veld van Aanroe", dat is: hij oogst òf zijne belooning òf zijne straf, want dat veld is de hemelsche plaats (Devachan), waar aan den overledene *tarwe* gegeven wordt, het voedsel der goddelijke gerechtigheid. Men veronderstelt dat de vijfde Groep hemelsche Wezens in zichzelve de tweevoudige eigenschappen bevat van de geestelijke en van de stoffelijke aanzichten van het Heelal; om zoo te zeggen de twee polen van Mahat, het Algemeene Denkvermogen [1*], en den tweevoudigen aard des menschen, den geestelijken en den stoffelijken. Daarom is Vijf haar getal, hetwelk na verdubbeld en tot Tien gemaakt te zijn, haar verbindt met Makara, het tiende teeken van den Dierenriem.

(*g*) De *zesde* en de *zevende Orde* hebben deel aan de lagere eigenschappen van het Viervoud. Zij zijn bewuste etherische wezens, even onzichtbaar als de Ether, die, evenals takken van een boom, uitspruiten van de eerste middelgroep der Vier, en zich op hunne beurt in tallooze zijgroepen vertakken, waarvan de laagste de Natuurgeesten of Elementalen zijn, van tallooze soorten en verscheidenheden; van de vormlooze en onsubstantieële organismen af — de ideëele gedachten hunner scheppers — nederwaarts tot aan de atomische

[1*] Intelligence.

toe, hoewel deze voor menschelijke waarnemingvermogens onzichtbaar zijn. Laatstbedoelde worden voor de "geesten der atomen" gehouden, want zij staan op den eersten trap (achterwaarts) van het stoffelijk atoom af — gevoelende, zooal niet verstandelijke schepselen. Zij zijn alle aan Karma onderworpen en moeten dat in elken tijdkring uitwerken. Want, zooals de leer zegt, er zijn in het heelal, hetzij in ons eigen stelsel of in een ander, hetzij in de uiterlijke of innerlijke werelden [1]), niet van die bevoorrechte wezens, zooals de Engelen van den Westerschen en van den Joodschen godsdienst. Een [242] Dhyân Chohan moet dat worden; hij kan niet als een volkomen Engel worden geboren of plotseling op het gebied des levens verschijnen. De hemelsche Hiërarchie van het tegenwoordige manwantara zal zich in den volgenden levenstijdkring naar hoogere meer verhevene werelden verplaatst zien, om plaats te maken voor eene nieuwe Hiërarchie, samengesteld uit de uitverkorenen van onze menschheid. Het Zijn is een eindelooze tijdkring binnen de Eene Volstrekte Eeuwigheid, waarin zich tallooze eindige en beperkte innerlijke kringen bewegen. Goden, als zoodanig geschapen, zouden door Goden te zijn, geen persoonlijke verdienstelijkheid aan den dag leggen. Eene dergelijke soort van wezens — slechts volmaakt door de kracht van den in hen wonenden bijzonderen onbevlekten aard — zoude tegenover de lijdende en worstelende menschheid, en zelfs tegenover de lagere schepping, het zinnebeeld zijn van eene eeuwige onrechtvaardigheid van volslagen satanischen aard, eene altijddurende misdaad. Het is in strijd met de wet en eene onmogelijkheid in de natuur. Daarom moeten de "Vier" en de "Drie" evenals alle andere wezens zich incarneeren. Bovendien blijft die zesde groep nagenoeg onafscheidelijk verbonden met den mensch, die aan haar zijne beginselen ontleent, behalve het hoogste en het laagste, of zijn geest en zijn lichaam, daar de vijf middelste menschelijke beginselen juist het inwezen dezer Dhyâni's zelf zijn. Paracelsus noemt hen de Flagae, de Christenen de Schutsengelen, de Occultisten de Voorvaderen, de Pitri's. Zij zijn de zesvoudige Dhyân Chohans, die de zes geestelijke Elementen in de samenstelling hunner lichamen hebben — menschen inderdaad, maar zonder het stoffelijke lichaam.

---

[1]) Wanneer eene wereld "eene hoogere wereld" genoemd wordt, geschiedt zulks niet op grond van hare ligging, maar omdat zij hooger is in eigenschappen of inwezen. Niettemin houden de profanen eene dergelijke wereld voor den "Hemel" en wijzen haar eene plaats aan boven onze hoofden gelegen.

Alleen de Goddelijke Straal, het Âtmâ, komt rechtstreeks uit het Eene voort. Wat is het antwoord wanneer gevraagd wordt hoe dat kan? Hoe is het mogelijk zich voor te stellen dat deze "Goden" of Engelen tegelijkertijd hunne eigene uitstralingen en hunne persoonlijke "zelven" kunnen zijn? Is dat zoo in denzelfden zin als in de stoffelijke wereld, waar de zoon in zekeren zin zijn vader is, daar hij diens bloed, het gebeente van diens gebeente en vleesch van zijn vleesch is? Hierop antwoorden de Leeraars: Voorwaar, zoo is het. Maar men moet diep in de geheimenis van het Zijn doordringen, voordat men deze waarheid ten volle kan begrijpen.

STANZA VII. — *Vervolg.*

2. DE EENE STRAAL VERMENIGVULDIGT DE KLEINERE STRALEN. LEVEN GAAT AAN VORM VOORAF EN LEVEN OVERLEEFT HET LAATSTE ATOOM [1]). DOOR DE TALLOOZE STRALEN DE LEVENS-STRAAL, DE EENE, ALS EEN DRAAD DOOR VELE KRALEN [2]).

Deze shloka geeft het denkbeeld weer — een zuiver Wedântijnsch denkbeeld, zooals elders reeds verklaard is — van een Levensdraad, Sûtrâtmâ, die door achtereenvolgende geboorten [1*] loopt. Hoe kan [243] dit nu worden verklaard? Door onze toevlucht te nemen tot eene gelijkenis, tot een bekend, hoewel noodzakelijkerwijze onvolmaakt beeld, zooals alle analogieën die ons ten dienste staan. Alvorens echter daartoe over te gaan zoude ik willen vragen of het een onzer onnatuurlijk, laat staan "bovennatuurlijk" voorkomt, wanneer wij het verloop beschouwen van den groei en de ontwikkeling van eene menschelijke vrucht tot een gezond kind, dat verscheidene ponden weegt? Waaruit ontwikkelt het zich? Uit de kiemdeeling van een oneindig klein eitje door inwerking van een zaaddiertje! En later zien wij het kindje zich tot een mensch van zes voet ontwikkelen! Dit heeft betrekking op de atomische en fysieke uitzetting, van het microscopisch kleine tot iets dat zeer groot is, van het met het bloote oog onzichtbare tot het zichtbare en objectieve. De wetenschap heeft in dat alles voorzien; en ik meen te mogen zeggen dat hare embryo-

[2

[1]) Van Vorm, het Sthûla Sharira, uitwendig lichaam.
[2]) Parels.

[1*] generations.

logische, biologische, en fysiologische theorieën vrij juist zijn, voor zoover het de nauwkeurige waarneming van het stoffelijke materiaal betreft. Niettemin zijn de twee voornaamste moeielijkheden der embryologische wetenschap — namelijk welke krachten er aan het werk zijn bij de vorming der vrucht, en de *oorzaak* der "erfelijkheid" van stoffelijke, zedelijke of verstandelijke gelijkenis — nooit afdoende opgelost; en zij zullen ook nooit opgelost worden vóórdat de geleerden zich zullen verwaardigen de occulte theorieën te aanvaarden. Maar wanneer dit fysische verschijnsel niemand verbaast, behalve voor zoover het de embryologen in verlegenheid brengt, waarom zoude dan onze verstandelijke en innerlijke groei, de ontwikkeling van het menschelijk-geestelijke tot het goddelijk-geestelijke voor onmogelijker gehouden worden of onmogelijker schijnen dan de andere?

Het zoude verkeerd zijn den materialisten en den evolutionisten der Darwinistische school te raden de onlangs uitgewerkte theorieën te aanvaarden van Professor Weissmann, den schrijver der *Beiträge zur Descendenzlehre,* over een van de beide hierboven uiteengezette geheimenissen van de embryologie, welke hij naar het schijnt, vermeent te hebben opgelost; want, wanneer zij ten volle opgelost is zal de wetenschap het gebied van het werkelijk occulte zijn binnengetreden en voor altijd het veld der vormverandering, zooals Darwin die leerde, hebben verlaten. Van een materialistisch standpunt gezien zijn de beide theorieën onvereenigbaar. Van het standpunt der occultisten gezien, lost de nieuwe theorie echter al deze geheimenissen op. Degenen die de ontdekking van Professor Weissmann — die vroeger een vurig Darwinist was — niet kennen, behoorden zich te haasten dat verzuim te herstellen. Deze Duitsche wijsgeerige embryoloog — die over de hoofden der Grieken Hippocrates en Aristoteles heenstappend, regelrecht terugkeert naar de leeringen der oude Âriërs — zet uiteen hoe eene oneindig kleine cel, ééne enkele uit millioenen andere, die aan de vorming van een organisme werken, door gesta-
[244] dige deeling en vermeerdering alleen en zonder hulp het juiste beeld bepaalt van den toekomstigen mensch, of het toekomstige dier, met de fysische, verstandelijke en psychische eigenschappen ervan. Deze cel nu stempelt op het gelaat en den vorm van het nieuwe individu de trekken der ouders of die van een lang geleden geleefd hebbend voorvader, en deze cel wederom geeft hem de verstandelijke en geestelijke[1*]

[1*] intellectual and mental.

eigenaardigheden zijner vaderen, enzoovoorts. Dit plasma is het onsterfelijke deel van onze lichamen, dat zich door een verloop van opeenvolgende assimilaties ontwikkelt. De theorie van Darwin, die de embryologische cel voor het wezen en het extract van alle andere cellen houdt, wordt op zijde gezet; zij is niet in staat rekenschap te geven van de erfelijkheid. De geheimenis der erfelijkheid kan slechts op twee wijzen worden verklaard; òf de substantie van de kiemcel is begiftigd met het vermogen om den geheelen kringloop van veranderingen door te gaan, welke voeren naar het opbouwen van een afzonderlijk organisme, en vervolgens naar het opnieuw vormen [1*] van identieke kiemcellen, òf *deze kiemcellen ontstaan in het geheel niet in het lichaam van het individu, maar komen onmiddellijk voort uit de voorvaderlijke kiemcel, welke door vele geslachten heen van vader op zoon is overgegaan*. Deze laatste hypothese was door Weissmann aangenomen en uitgewerkt, en tot deze cel voert hij het onsterfelijke deel des menschen terug. Alles goed en wel; maar wanneer deze nagenoeg juiste theorie aangenomen wordt, hoe zullen dan de biologen de eerste verschijning van die altijddurende cel verklaren? Hoe werd die embryologische cel in hem voortgebracht, tenzij hij "groeide" zooals de onsterfelijke "Topsy" [2*] en in het geheel niet geboren, maar uit de wolken gevallen was?

Vul het bovengenoemde stoffelijke plasma, de "kiemcel" van den mensch met al haar stoffelijke mogelijkheden aan met het "geestelijke plasma", om zoo te zeggen, of het fluïdum dat de vijf lagere beginselen bevat van den uit zes beginselen bestaanden Dhyâni — en gij hebt het geheim, zoo gij geestelijk genoeg zijt om het te begrijpen.

Nu is de beurt aan de beloofde gelijkenis.

Wanneer het zaad van den dierlijken man gestort wordt in den bodem der dierlijke vrouw, kan dat zaad niet ontkiemen, tenzij het bevrucht is geworden door de vijf deugden [het fluïdum van, of de uitstraling uit de beginselen] van den zesvoudigen hemelschen mensch. Daarom wordt de microcosmos voorgesteld door een vijfhoek binnen in de zespuntige ster, den macrocosmos [1]).

De functies van Jîva op deze aarde zijn van een vijfvoudig karakter. In het minerale atoom is het verbonden met de laagste beginselen der Geesten der Aarde (de zesvoudige Dhyâni's); in het plant-

[1]) Ἄνθρωπος, blz. 244, een werk over occulte embryologie, Boek I.

[1*] reproduction.

[2*] Zie "de Negerhut van Oom Tom". (VERT.)

[245] *aardige deeltje met hun tweede — het Prâna (leven); in het dierlijke met al deze en bovendien met het derde en het vierde; in den mensch moet de kiem de vruchten van alle vijf ontvangen. Anders zal hij bij zijne geboorte niet boven het dier staan* [1]).

Het Jîva is derhalve alleen in den mensch volledig. Wat zijn zevende beginsel betreft, dat is slechts een der stralen van de Algemeene Zon, want elk redelijk schepsel ontvangt datgene, wat naar zijn oorsprong terugkeeren moet, slechts tijdelijk ter leen. Wat zijn stoffelijk lichaam aangaat, dat wordt gevormd door middel van de laagste aardsche levende wezens, door fysische, scheikundige en fysiologische ontwikkeling; "de Gezegenden hebben niets te maken met de reinigingen der stof", zegt de Kabbalah in het Chaldeesche *Boek der Getallen*.

Het komt hierop neer: De menschheid is in haar nevelachtigen, eersten oerbeeldvorm de nakomelingschap der Elohim des levens, of Pitri's; in hare hoedanigheids- en stoffelijk aanzicht is zij het rechtstreeksche nageslacht der "voorvaderen", de laagste Dhyâni's, of Geesten der Aarde; haar zedelijken, psychischen en geestelijken aard is zij verschuldigd aan eene groep goddelijke Wezens, wier namen en kenmerkende eigenschappen in Deel II zullen worden medegedeeld. In hun geheel zijn de menschen het werkstuk van Scharen van verschillende Geesten; afzonderlijk beschouwd zijn zij de tabernakels dezer Scharen en van tijd tot tijd en individueel de voertuigen van enkelen hunner. In ons tegenwoordige algeheel materieele vijfde ras is de aardsche geest van het vierde nog krachtig in ons, doch de tijd nadert waarop de slinger der ontwikkeling zijn opwaartschen zwaai zeker zal beginnen, waardoor de menschheid, wat hare geestelijkheid aangaat, teruggevoerd zal worden tot op de hoogte van het oorspronkelijke derde ras. In hare kindsheid bestond de menschheid geheel uit die Engelenschaar, die als inwonende Geesten de monsterachtige en reusachtige tabernakels van klei van het vierde ras bezielden, welke gebouwd waren door, en bestonden uit tallooze tienduizenden van levende wezens, juist zooals onze huidige lichamen. Deze zinsnede zal in deze Toelichting verderop worden verklaard. De wetenschap, die de waarheid vaag onderscheidt, moge bacteriën en andere uiterst kleine wezens in het menschelijke lichaam vinden en daarin slechts gelegenheids- en abnormale bezoekers zien, waaraan

[1]) Als geboren idioot namelijk.

ziekten worden toegeschreven, het occultisme — dat een levend wezen ziet in elk atoom en elk molecule, hetzij in een mineraal of in een menschelijk lichaam, in de lucht, het vuur, of het water — beweert dat ons geheele lichaam uit dergelijke levende wezens is opgebouwd; de grootte van de kleinste bacterie onder het microscoop staat tot de hunne als die van een olifant tot de allerkleinste infusiediertjes.

Het weefsel en de regelmaat van vorm der hierboven genoemde "tabernakels" zijn verbeterd, terwijl deze groeiden en zich ontwikkelden met den bol die ze draagt; maar de stoffelijke vooruitgang heeft plaats gehad ten koste van den geestelijken Innerlijken Mensch en van de natuur. De drie middelste beginselen van de aarde en [246] van den mensch werden met elk ras stoffelijker; de ziel trad op den achtergrond om plaats te maken voor het fysische verstand; het inwezen der Elementen werd de thans bekende stoffelijke en samengestelde elementen.

De mensch is niet het volledige voortbrengsel van den "Heere God", en kon dat ook nooit zijn; maar hij *is* inderdaad het kind der Elohim, die zoo willekeurig in het enkelvoud gezet en tot het mannelijke geslacht gerekend zijn. De eerste Dhyâni's, aan wie opgedragen werd den mensch naar hun evenbeeld te "scheppen", konden slechts hunne "schaduwen" afwerpen als een teer model, waarnaar de natuurgeesten der stof moesten werken. De mensch is stoffelijk ongetwijfeld uit het stof der aarde gevormd, maar hij had vele scheppers en vormers. Ook kan niet gezegd worden dat de "Heere God in zijne neusgaten den adem des levens geblazen had", tenzij die God gelijkgesteld worde met het alomtegenwoordige maar onzichtbare "Eene Leven", en tenzij aan "God" dezelfde bewerking worde toegeschreven ten behoeve van elke "levende ziel", welke de *levens*-ziel (Nephesh) is, en niet de Goddelijke Geest (Ruach) die alleen den mensch een goddelijke mate van onsterfelijkheid verzekert, welke geen enkel dier als zoodanig ooit in dezen kringloop van incarnatie zoude kunnen bereiken. Men heeft den "adem des levens" verward met den onsterfelijken "Geest", tengevolge van het onvoldoende onderscheid, dat door de Joden, en thans door onze Westersche metafysici gemaakt is, die niet in staat zijn een meer dan drievoudigen mensch — Geest, Ziel, Lichaam — te begrijpen en mitsdien aan te nemen. Dit ziet mede onmiddellijk op de protestantsche godgeleerden,

die bij de vertaling van zeker vers uit het vierde Evangelie[1]) den zin daarvan geheel verdraaid hebben. Deze verkeerde vertaling luidt: "de *wind* blaast waarhenen hij wil", inplaats van "de *geest* gaat waarhenen hij wil", zooals in het oorspronkelijke en ook in de vertaling der Grieksche Oostersche Kerk staat.

De geleerde en zeer wijsgeerige schrijver van *New Aspects of Life* tracht den lezer in te prenten dat de Nephesh Chiah (levende ziel) naar de Hebreeërs meenden:

> Voortgekomen is uit, of voortgebracht door het ingieten van den Geest of den adem des levens in het tot leven ontwakende[1*] lichaam des menschen en in het aldus gevormde Zelf den voorrang moest bekleeden boven dien Geest en dien vervangen, zoodat de Geest in de levende ziel overging, daarin verdween en uit het oog verloren werd.

Hij meent dat het menschelijk lichaam moet worden beschouwd als eene baarmoeder waarin en waaruit de ziel, die hij hooger schijnt te stellen dan den Geest, ontwikkeld wordt. Naar hare *functiën* en uit een oogpunt van werkzaamheid beschouwd staat de ziel in deze [247] eindige en beperkte wereld van Mâyâ onloochenbaar hooger. De ziel, zegt hij, "wordt ten slotte van uit het belevendigde lichaam des menschen voortgebracht". De schrijver vereenzelvigt mitsdien eenvoudig "Geest" (Âtmâ) met den "adem des levens". De Oostersche occultisten zullen tegen deze bewering verzet aanteekenen, want zij is gegrond op het dwaalbegrip dat Prâna en Âtmâ, of Jivâtmâ, een en hetzelfde zijn. De schrijver steunt de bewijsvoering door aan te toonen dat bij de oude Hebreeërs, Grieken en zelfs Romeinen, ruach, pneuma en spiritus de beteekenis hadden van wind — bij de Joden is dat onmiskenbaar zoo en bij de Grieken en Romeinen zeer waarschijnlijk; het Grieksche woord anemos (wind) en het Latijnsche animus (ziel) staan onderling in een verdachte betrekking.

Dit is zeer gezocht. Men kan echter bezwaarlijk een wettig slagveld vinden om dit vraagpunt te beslissen, daar Dr. Pratt nu een practisch, nuchter metafysicus schijnt te zijn, een soort van Kabbalist-positivist, terwijl de oostersche metafysici, in het bijzonder de Wedântijnen, allen idealisten zijn. De occultisten zijn eveneens van de uiterste esoterische Wedântijnsche school, en ofschoon zij het Eene Leven (Parabrahma) den Grooten Adem en den Wervelwind noemen,

---

[1]) Johannes III : 6.

[1*] quickening.

scheiden zij het zevende beginsel geheel en al van de stof af en ontkennen dat het er eenigerlei betrekking of verband mede bezit.

Mitsdien verkeert de wijsbegeerte van 's menschen psychische, geestelijke en verstandelijke betrekkingen met zijne stoffelijke functies in een nagenoeg onoplosbare verwarring. Tegenwoordig wordt noch de oude Ârische, noch de Egyptische psychologie juist begrepen; zij kunnen ook niet worden verwerkt zonder de esoterische zevenvoudige, of ten minste de Wedântijnsche vijfvoudige verdeeling der innerlijke menschelijke beginselen aan te nemen. Gebeurt zulks niet, dan zal het ten allen tijde onmogelijk zijn de metafysische en zuiver psychische, ja zelfs de fysiologische betrekkingen te begrijpen tusschen de Dhyân Chohans, of Engelen op het eene, en de menschheid op het andere gebied. Totnogtoe zijn geen Oostersche (Ârische) esoterische werken openbaar gemaakt, maar wij bezitten de Egyptische papyrusrollen, die duidelijk spreken van de zeven beginselen, of de "zeven zielen des menschen". Het *Boek der Dooden* geeft eene volledige lijst van de "gedaanteverwisselingen" die elk overledene ondergaat terwijl hij zich één voor één van al deze beginselen ontdoet, welke beginselen ter wille van de duidelijkheid verstoffelijkt zijn tot etherische wezens of lichamen. Bovendien moeten wij degenen die trachten te bewijzen dat de oude Egyptenaren geene reïncarnatie onderwezen, er aan herinneren dat de "ziel" (het Ego of Zelf) van den overledene in Eeuwigheid heet te bestaan; zij is onsterfelijk, "even oud als, en verdwijnende met het zonneschip", dat wil zeggen gedurende den kringloop der noodzakelijkheid. Deze "ziel" *duikt op*[1*] uit het Tiaou, het gebied van de *oorzaak des levens* en voegt zich *overdag* bij de levenden op aarde, om elken *nacht* naar Tiaou [248] terug te keeren. Dit stelt het periodieke bestaan van het Ego voor[1]).

De Schaduw, de astrale vorm, wordt vernietigd, "verslonden door de Uraeusslang"[2]), de Manes zullen vernietigd worden; de beide tweelingen (het vierde en het vijfde beginsel) zullen verstrooid worden; maar de Zielevogel, "de goddelijke Zwaluw en de Uraeusslang der Vlam" (Manas en Âtmâ-Buddhi) zullen in eeuwigheid leven, want zij zijn de echtgenooten hunner moeder.

Nog eene veelzeggende analogie tusschen de Ârische, of Brâh-

[1]) Hfdst. CXLVIII.
[2]) Aldaar CXLIX. 51.

[1*] emerges.

maansche, en de Egyptische esoteriek. Eerstgenoemde noemt de Pitri's de "Maanvoorvaderen" der menschen, en de Egyptenaren maken van den Maangod, Taht-Esmun, den eersten menschelijken voorvader.

Deze "Maangod" drukte de zeven natuurkrachten uit, die vóór hem bestonden en in hem waren samengevat als zijne zeven zielen, welke hij als achtste openbaarde. [Vandaar de achtste bol] . . . . De zeven stralen van de Chaldeesche . . . . Heptakis of Iao, op de gnostieke steenen, duiden hetzelfde zevental zielen aan . . . . Den eersten vorm der mystieke zeven zag men aan den hemel afgebeeld door de zeven groote sterren van den Grooten Beer, het sterrebeeld, dat de Egyptenaren aan de Moeder van den Tijd en aan de zeven elementale krachten toewezen [1]).

Zooals elken Hindoe welbekend is stelt dit sterrebeeld in Indië de zeven Rishi's voor, en wordt het Riksha en Chitrashikandinas genoemd.

Het gelijke alleen brengt het gelijke voort. De aarde geeft den mensch het lichaam, de Goden (Dhŷâni's) schenken hem zijne vijf innerlijke beginselen, de psychische Schaduw, waarvan deze Goden dikwijls het bezielende beginsel zijn. De Geest (Âtmâ) is één en onverdeeld. Hij is niet in het Tiaou.

Want wat is het Tiaou? De herhaalde toespelingen er op in het *Boek der Dooden* bevatten een geheimenis. Tiaou is het pad der nachtelijke zon, het benedenste halfrond, of het hellegebied der Egyptenaren, dat zij aan de *verborgen zijde van de maan* plaatsten. Volgens hunne esoteriek kwam het menschelijke wezen uit de maan — een drievoudige geheimenis, tegelijkertijd sterrekundig, fysiologisch en psychisch; hij doorliep den geheelen bestaanskring en keerde daarna naar zijne geboorteplaats terug, voordat hij daaruit weder te voorschijn kwam. Daarom wordt gezegd dat de overledene in het Westen aankomt, staande voor het aangezicht van Osiris zijn vonnis verneemt, herrijst als de God Horus en in kringloop door den sterrenhemel gaat, hetgeen eene allegorische gelijkstelling is met Ra, de Zon; nadat hij vervolgens de Noet, den hemelschen afgrond, is overgegaan, keert hij weder naar Tiaou terug; eene gelijkstelling met Osiris die, daar
[249] hij de God des levens en der voortplanting is, de maan bewoont.
Phutarchus [2]) zegt dat de Egyptenaren een feest vierden, dat zij "den Intocht van Osiris in de Maan" noemden. In het *Rituaal* [3]) wordt leven na den dood beloofd; de hernieuwing van het leven wordt

[1]) *The Seven Souls of Man*, blz. 2; een lezing van Gerald Massey.
[2]) *De Iside et Osiride*, XLIII.
[3]) Hfdst. XLI.

onder de bescherming van Osiris-Lunus geplaatst, omdat de maan het zinnebeeld was der hernieuwingen van het leven, of reïncarnaties, wijl zij elke maand wast, afneemt, sterft en weder verschijnt. In het *Dankmoe* [1]) wordt gezegd: "O Osiris-Lunus, die uzelven uwe hernieuwing hernieuwt". En Sabekh zegt tot Seti I [2]): "Gij hernieuwt uzelven, kind zijnde, evenals de God Lunus". In een papyrus in het Louvre wordt het nog beter verklaard [3]): "Paringen en ontvangenissen komen overvloedig voor, wanneer hij [Osiris-Lunus] op dien dag aan den hemel gezien wordt". Osiris zegt: "O eenig glanzende straal der Maan! Ik treed te voorschijn uit de rondgaande menigten [van sterren] . . . . Open het Tiaou voor mij, voor Osiris N. Ik wil te voorschijn komen bij dag om te doen wat ik onder de levenden te doen heb [4])" — *d. w. z.* ontvangenissen te bewerken.

Osiris was "God geopenbaard in de voortplanting" omdat de ouden, veel beter dan de hedendaagsche menschen, de werkelijke occulte invloeden van het lichaam der maan op de geheimen der ontvangenis kenden. In de oudste stelsels vinden wij dat de maan steeds mannelijk is. Zoo is Soma bij de Hindoes een soort van Don Juan van den sterrenhemel, een "Koning", en de vader, zij het dan ook onwettig, van Budha — Wijsheid. Dit heeft betrekking op occulte kennis, eene wijsheid welke verzameld is door eene grondige kennis der maangeheimen, waaronder die van de geslachtelijke voortbrenging. En later, toen men de maan in verband bracht met de vrouwelijke godinnen, met Diana, Isis, Artemis, Juno, enz., was dit verband ook een gevolg van eene grondige kennis, zoowel fysisch als psychisch, van de fysiologie en van de natuur der vrouw.

Indien op de zondagscholen aan de scharen van in lompen gekleede armen inplaats van nuttelooze lessen uit den *Bijbel* astrologie onderwezen werd — ten minste voor zoover de occulte eigenschappen der maan en haar verborgen invloed op de voortplanting betreft — dan zoude men zich weinig bezorgd behoeven te maken over de toeneming der bevolking, en, om die tegen te gaan, evenmin zijn toevlucht behoeven te nemen tot de twijfelachtige letterkunde van de malthusianisten. Want het zijn de maan en hare conjuncties die de ontvangenissen regelen, en ieder astroloog in Indië weet dat.

---

[1]) IV, 5.
[2]) Mariette's *Abydos*, plaat 51.
[3]) P. Pierret, *Etudes Egyptologiques.*
[4]) *Ritual*, hfdst. II.

Tijdens de vroegere rassen en zeer zeker in het begin van het huidige ras, beschouwde men degenen, die echtelijke gemeenschap pleegden gedurende zekere maanphasen, welke die gemeenschap onvruchtbaar maakten, als toovenaars en zondaars. Maar thans zouden zelfs [250] deze zonden der oudheid, welke uit misbruik van occulte kennis voortvloeiden, nog verkieslijk schijnen boven de misdaden van den huidigen tijd, welke uit volkomen onwetendheid omtrent dergelijke occulte invloeden begaan worden.

Oorspronkelijk waren echter Zon en Maan de eenige zichtbare en door hunne uitwerkingen, om zoo te zeggen, *tastbare* psychische en fysiologische godheden — de Vader en de Zoon — terwijl Ruimte of Lucht in het algemeen, of dat uitspansel des hemels, dat de Egyptenaren Noet noemden, de verborgen Geest of Adem van beiden was. Vader en Zoon konden wat hunne verrichtingen betreft, voor elkander in de plaats gesteld worden, en in hunne uitwerking op de aardsche natuur en de menschheid werkten zij harmonisch samen; daarom beschouwde men hen als *één* hoewel zij als verpersoonlijkte Wezens *twee* waren. Zij waren beiden mannelijk en zij hadden beiden hun afzonderlijken, hoewel samenwerkenden arbeid bij het veroorzaken van de voortplanting der menschheid. Zooveel zij van een sterrekundig en een cosmisch standpunt bezien, hierover medegedeeld, uitgedrukt in symbolische taal, welke in onze laatste rassen theologisch en dogmatisch is geworden. Maar achter dezen sluier van cosmische en astrologische zinnebeelden waren de occulte geheimenissen der anthropografie en van de oorspronkelijke genesis des menschen verborgen. En hierin zal noch de kennis van symbolen, noch zelfs de sleutel tot de symbolische taal der Joden van na den zondvloed iets helpen, en kan dat ook niet, behalve ten aanzien van datgene, wat in de nationale geschriften voor exoterisch gebruik is neergelegd; dat was in zijn geheel, hoe handig ook gesluierd, slechts het kleinste deel van de echte oorspronkelijke geschiedenis van elk volk; en bovendien had het dikwijls, zooals in de Hebreeuwsche geschriften, alleen betrekking op het aardsche menschelijke leven en niet op het goddelijke leven van dat volk. Dat psychische en geestelijke element behoorde tot de MYSTERIËN en de INWIJDING. Er waren dingen, die nooit in boekrollen opgeteekend zijn, maar die, zooals in Midden-Azië, gegrift werden op rotsen en in onderaardsche spelonken.

Niettemin is er een tijd geweest dat de geheele wereld "één van

taal en één van kennis" was, en de mensch meer omtrent zijn oorsprong wist dan thans, en derhalve wist dat de Zon en de Maan, hoe groot ook de rol moge zijn, welke zij spelen in de samenstelling, den groei en de ontwikkeling van het menschelijke lichaam, toch niet de onmiddellijk veroorzakende bewerkers[1*] waren van zijne verschijning op aarde; want deze bewerkers zijn in werkelijkheid de levende en verstandelijke krachten, welke de occultisten Dhyàn Chohans noemen.

Een zeer geleerd bewonderaar van de Joodsche esoteriek zegt ons hierover dat:

De Kabbalah uitdrukkelijk zegt dat de Elohim een "algemeene abstractie" is; datgene wat wij in de wiskunde "een constanten coëfficient", of een "algemeene functie" noemen, die in elke constructie voorkomt, die niet een bijzondere is; [251] namelijk door de algemeene verhouding 1 : 31415 de [astro-dhyânische en] elohistische getallen.

Hierop antwoordt de Oostersche occultist: Juist; zij zijn voor onze stoffelijke zinnen eene abstractie. Voor onze geestelijke waarnemingsvermogens en voor ons innerlijk geestelijk oog echter zijn de Elohim of Dhyâni's evenmin eene abstractie als onze ziel en onze geest zulks voor ons zijn. Zoo gij de eene verwerpt, verwerpt gij ook de andere, wijl datgene wat *in ons* het *overlevende* wezen is, gedeeltelijk de onmiddellijke uitstraling is van die hemelsche wezens, en gedeeltelijk die Wezens *zelve*. Eén ding staat vast; de Joden waren volkomen op de hoogte van tooverij en verschillende verderfelijke krachten; maar met uitzondering van eenige hunner groote profeten en zieners zooals Daniël en Ezechiël — Enoch behoorde als een voorvaderlijke figuur[2*] tot een veel ouder ras, en niet tot een bepaald volk maar tot alle volkeren — wisten zij weinig van het ware goddelijke occultisme en wilden zij zich ook niet daarmede inlaten; hun volkskarakter was afkeerig van alles wat niet onmiddellijk betrekking had op hun eigen volks-, stam- en individueele voordeel — getuige hunne eigene profeten en de vervloekingen, welke deze slingerden naar het "hardnekkige ras". Maar zelfs de Kabbalah toont duidelijk de onmiddellijke betrekking aan tusschen de Sephiroth of de Elohim en de menschen.

Wanneer ons derhalve het bewijs geleverd zal zijn dat de Kabbalistische gelijkstelling van Jehovah met Binah, eene vrouwelijke Sephira, nog eene andere, een sub-occulte beteekenis bevat, dan en niet eerder zullen de Occultisten bereid zijn den palm der volmaakt-

[1*] agents.

[2*] generic character.

heid aan den Kabbalist uit te reiken. Zoolang dat niet geschied is beweren wij — omdat Jehovah in den abstracten zin van "eenen levenden God", een enkel getal, eene metafysische verdichting is, en alleen eene werkelijkheid, wanneer hij op de hem toekomende plaats van eene uitstraling en eene Sephira wordt gezet — dat wij het recht bezitten om vol te houden dat in elk geval de *Zohar*, gelijk het *Boek der Getallen* getuigt, oorspronkelijk, vóórdat de Christelijke Kabbalisten dien hadden verminkt, dezelfde leer verkondigde als wij, en die nog verkondigt, namelijk dat de mensch niet uit een Hemelschen Mensch is uitgestraald, maar van eene Zevenvoudige Groep van hemelsche Menschen of Engelen, juist zooals in *Pymander, de Goddelijke Gedachte*.

STANZA VII. — *Vervolg.*

(3) WANNEER DE EEN TWEE WORDT, VERSCHIJNT DE DRIEVOUDIGE (*a*), EN DE DRIE ZIJN [1]) EEN; EN HET IS ONZE DRAAD, O LANOE, HET HART VAN DEN MENSCH-PLANT, GENAAMD SAPTAPARNA (*b*).

(*a*) "Wanneer de Een Twee wordt, verschijnt de Drievoudige", namelijk wanneer het Eene Eeuwige zijne weerkaatsing in het Ge-
[252] bied van Openbaring doet vallen, versplitst die weerkaatsing, de Straal, het Water der Ruimte, of, in de bewoordingen van het *Boek der Dooden*: "Door het schitteren van den Straal van het Oorspronkelijke Licht, dat met behulp van de groote magische kracht des Woords van de [Midden-]Zon de gansche duisternis doet verdwijnen, houdt de Chaos op te bestaan". Chaos wordt mannelijk-vrouwelijk en Water, uitgebroed door Licht, en het Drievoudige Wezen treedt als "eerstgeborene" er uit te voorschijn. Gedurende den Tijdkring [2]) schept "Ra [of Osiris Ptah] zijne eigene ledematen, [evenals Brahmâ], door de Goden te scheppen, die bestemd zijn om zijne schijngestalten te verpersoonlijken". De Egyptische Ra, die uit de Diepte te voorschijn treedt, is de Goddelijke Algemeene Ziel in haar geopenbaard aanzicht en evenzoo Nârâyana, de Purusha, "verborgen in de Âkâsha en aanwezig in den Ether".

Dit is de metafysische verklaring en heeft betrekking op het aller-

---

[1]) Aaneengeschakeld tot.

[2]) *Op. cit.* XVII. 4.

eerste begin der ontwikkeling, of zooals wij het liever noemen zouden, van de Theogonie. Wanneer deze Stanza van een ander standpunt in hare betrekking tot de geheimenis des menschen en zijn oorsprong verklaard wordt, is hare beteekenis nog moeielijker te vatten. Om zich een duidelijk denkbeeld te vormen van wat bedoeld wordt met de Een, die Twee wordt, en dan in den Drievoudige verandert, moet de bestudeerder zich grondig op de hoogte stellen van wat wij Rondten noemen. Wanneer hij *Esoteric Buddhism* opslaat — de eerste poging om een benaderende schets te geven van de archaïsche cosmogonie — zal hij bevinden dat onder een Rondte verstaan wordt een aaneengeschakelde ontwikkeling der ontstaande stoffelijke natuur, van de zeven Bollen onzer Keten [1]) met hunne minerale, planten- en dierenrijken — de mensch is onder laatstgenoemde begrepen en staat aan het hoofd daarvan, — gedurende de geheele periode van een levenstijdperk, dat de Brâhmanen een "dag van Brahmâ" zouden noemen. Kortom, eene Rondte is eene omwenteling van het "Wiel" (onze Planeetketen) welke samengesteld is uit zeven Bollen, of zeven afzonderlijke "Wielen", ditmaal in een andere beteekenis genomen. Wanneer de ontwikkeling benedenwaarts in de stof is gegaan van [253] Bol A naar Bol G, is dat ééne Rondte. In het midden van de vierde wenteling, onze tegenwoordige Rondte, "heeft de ontwikkeling haar toppunt van stoffelijke ontwikkeling bereikt, haar werk bekroond met den volmaakten stoffelijken mensch en begint zij van dit punt af haar werk geestwaarts". Dit alles behoeft slechts even te worden herhaald, aangezien het in *Esoteric Buddhism* juist verklaard is. Wat

[1]) Vele vijandig gezinde critici begeeren te bewijzen dat in ons vroeger werk *Isis Unveiled*, de zeven beginselen van den mensch, of de zevenvoudige samenstelling van onze Planeetketen niet verkondigd werden. Hoewel in dat werk slechts wenken over de leer gegeven konden worden, zijn er niettemin vele passages waarin de zevenvoudige samenstelling èn van den mensch èn van de keten openlijk wordt vermeld. Van de Elohim sprekende (II, 420) wordt er gezegd: "Zij verblijven boven den zevenden hemel (of geestelijke wereld), want volgens de Kabbalisten zijn zij het juist die achtereenvolgens de zes stoffelijke werelden, of beter, pogingen tot werelden vormden, die aan de onze, welke naar zij zeggen, de zevende is, voorafgegaan zijn. In het Diagram, dat de keten voorstelt, is onze Bol natuurlijk de zevende en laagste, hoewel die, aangezien de ontwikkeling een kringloop vormt, op den afdalenden boog der stof de vierde is." Verder (II, 367) is er geschreven: "Naar de Egyptische meeningen, *evenals naar die van elk op wijsbegeerte gegrond geloof*, was de mensch niet louter . . . . eene vereeniging van ziel en lichaam; hij was eene drieëenheid, toen de geest er bij gevoegd werd. Bovendien liet die leer hem bestaan uit . . . . lichaam . . . . astrale vorm of schaduw . . . . dierlijke ziel . . . . de hoogere ziel en . . . . aardsch verstand [1]) . . . . [en] een zesde beginsel, enz., enz.." — het zevende — GERST. Deze beginselen zijn zoo duidelijk vermeld, dat men zelfs in den Index (II, 683) aantreft "Zes beginselen des menschen", daar het zevende in werkelijkheid, de samenvatting is der zes, en *niet* een beginsel, maar een straal van het Volstrekte AL.

[1]) Intelligence.

echter ternauwernood is aangestipt, en wat velen op een dwaalspoor gebracht heeft, hoe weinig er ook van gezegd is, was de oorsprong des menschen, en daarop moge thans een weinig meer licht vallen, juist genoeg om de Stanza's begrijpelijker te maken; het verloop zal eerst op de daartoe geschikte plaats in Deel II ten volle verklaard worden.

Nu is elke rondte op den afdalenden trap slechts eene herhaling van de voorafgegane rondte in concreteren vorm, evenals elke Bol, benedenwaarts tot aan onzen vierden, de huidige aarde, een grovere en meer materieele copie is van den waziger [1*] Bol, die daaraan ieder op zijne beurt op de drie hoogere gebieden voorafgegaan is [1]). Op haren weg omhoog op den opstijgenden boog, maakt de ontwikkeling den algemeenen aard van alles geestelijker en etherischer om het zoo uit te drukken, door dien op te voeren tot de hoogte van het gebied waarop de tweelingbol op den tegenovergestelden boog geplaatst is; met het gevolg dat, wanneer de zevende Bol bereikt is, de geaardheid van al wat zich ontwikkelt, in welke rondte ook, terugkeert tot den toestand, waarin die zich op het punt van uitgang bevond — *plus* telkenmale een nieuwen en hoogeren graad van bewustzijnstoestanden. Aldus wordt het duidelijk dat de zoogenaamde "oorsprong des menschen" in deze onze tegenwoordige rondte, of levenskring, op deze planeet dezelfde plaats in dezelfde orde moet innemen — behoudens op plaatselijke omstandigheden en tijd gegronde bijzonderheden — als in de voorafgegane rondte. Wederom moet worden verklaard en in herinnering gebracht dat, evenals het werk van elke rondte, naar men zegt, opgedragen wordt aan een bepaalde groep van zoogenaamde Scheppers of Bouwmeesters, hetzelfde ook voor elken Bol geldt; dat wil zeggen dat het onder het oppertoezicht en de leiding staat van bepaalde Bouwers en Wachters — de verschillende Dhyân Chohans.

Het gebruik van het woord "Scheppers" is onjuist omdat geen andere godsdienst, zelfs niet de sekte der Wisishthadwaiti's in Indië, eene sekte die zelfs Parabrahma vermenschelijkt, aan schepping *ex nihilo* gelooft, hetgeen de Christenen en de Joden wel doen, maar alleen aan ontwikkeling uit te voren bestaande bouwstoffen.

De groep der Hiërarchieën welke aangewezen is om menschen te

[1]) Zie Diagram III, blz. 266.

[1*] shadowy.

"scheppen" is derhalve een bijzondere groep; toch ontwikkelde zij in dezen tijdkring den wazigen mensch, evenals een hoogere en nog geestelijker groep hem in de derde rondte had ontwikkeld. Maar aangezien zij de zesde is op den afdalenden trap van geestelijkheid — [254] de laatste en zevende zijn de Aardsche Geesten (Elementalen), die zijn stoffelijk lichaam geleidelijk vormen, bouwen en verdichten — ontwikkelt deze zesde groep slechts een wazigen vorm van den toekomstigen mensch, een vliesachtige, nauwelijks zichtbare, doorschijnende copie van hemzelf. Het wordt de taak van de vijfde Hiërarchie — de geheimzinnige Wezens die over het sterrebeeld de Steenbok heerschen, Makara, of "Krokodil" in Indië en Egypte — den ledigen en etherisch-dierlijken vorm te belevendigen en er den redelijken mensch van te maken. Dit is een dier onderwerpen, waaromtrent slechts zeer weinig aan het groote publiek gezegd mag worden. Het is inderdaad eene geheimenis, maar slechts voor hem, die geneigd is het bestaan van verstandelijke en bewuste Geestelijke Wezens in het Heelal te verwerpen en volledig bewustzijn alleen aan den mensch toe te kennen, en dat nog slechts als eene "hersenwerking". Onder die Geestelijke Wezens zijn er vele, die zich sedert 's menschen eerste verschijning, lichamelijk in den mensch geïncarneerd hebben en die, in weerwil van dat alles, nog even onafhankelijk in de oneindigheid der ruimte bestaan als vroeger.

Duidelijker uitgedrukt: zulk een onzichtbaar Wezen kan lichamelijk op aarde aanwezig zijn zonder echter zijn toestand en verrichtingen op de bovenzinnelijke gebieden op te geven. Indien dit nog toelichting behoeft, kunnen wij niet beter doen dan den lezer aan soortgelijke voorvallen in het zoogenaamde "Spiritualisme" te herinneren, hoewel dergelijke gevallen zeer zeldzaam zijn, ten minste wat betreft den aard van het wezen, dat zich incarneert in of tijdelijk bezit neemt van een medium. Want de zoogenaamde "geesten" die van tijd tot tijd bezit kunnen nemen van de lichamen van mediums zijn niet de Monaden, of hoogere beginselen, van ontlichaamde persoonlijkheden. Dergelijke "geesten" kunnen alleen elementairen zijn of — Nirmânakâya's. Evenals zekere personen, hetzij krachtens eene bijzondere bewerktuiging, hetzij door de kracht van verworven mystieke kennis, in hun "dubbel" ergens gezien kunnen worden, terwijl hun lichaam mijlen ver verwijderd is, zoo kan datzelfde ook geschieden met hoogere wezens.

Van een wijsgeerig standpunt beschouwd is de mensch naar zijn uiterlijken vorm eenvoudig een dier, ternauwernood volmaakter dan zijn pithecoïdeachtige voorvaderen der derde rondte. Hij is een levend lichaam, niet een levend wezen, wijl het besef van bestaan, het "*Ego Sum*", zelfbewustzijn vereischt, en een dier alleen rechtstreeksch bewustzijn of instinct kan hebben. De ouden zagen dit zoo goed in, dat zelfs de Kabbalisten van ziel en lichaam twee Levens maakten, onderling onafhankelijk. In *New Aspects of Life* deelt de schrijver de Kabbalistische leer mede:

> Zij hielden het er voor dat Geest en Stof, van overeenkomstige ondoorzichtigheid en dichtheid, in hunne werking er naar streven zich te vereenigen en dat de dientengevolge geschapen Geesten in ontlichaamden toestand samengesteld waren volgens eene schaal, waarop de verschillende graden van ondoorzichtigheid en doorschijnendheid van den elementalen of ongeschapen Geest weergegeven waren. Verder, dat deze Geesten in ontlichaamden toestand elementalen Geest en elementale Stof, wier toestand met den hunnen overeenkwam, aantrokken, zich die toeeigenden, verteerden en in zich opnamen . . . . Daarom onderwezen zij dat er groote verschillen waren in de toestanden van geschapen Geesten, en dat de meer ondoorzichtige Geesten, in de innige vereeniging van de Geestenwereld met die der Stof, in ontlichaamden toestand aangetrokken werden tot de dichtere gedeelten der stoffelijke wereld en derhalve naar het middelpunt der aarde neigden, waar zij de omstandigheden aantroffen die het best bij hun toestand pasten; terwijl de meer doorschijnende Geesten overgingen in de aura, die de planeet omgeeft, en de ijlste hunne woonplaats vonden in haar wachter [1]). [255]

Dit ziet uitsluitend op onze elementale geesten en heeft niets te maken met de Planeet-, Sterre-, Cosmische of Interetherische verstandelijke Krachten of "Engelen", zooals de Roomsche Kerk ze noemt. De Joodsche Kabbalisten en in het bijzonder de practische occultisten, die ceremonieele magie uitoefenden, hielden zich uitsluitend bezig met de Geesten der Planeten en de zoogenaamde "elementalen". Daarom dekt het bovenstaande slechts een gedeelte van de esoterische leer.

De ziel, wier lichaam-voertuig het astrale, etherisch-substantieele omhulsel is, zoude kunnen sterven, terwijl de mensch toch op aarde zou kunnen blijven leven. Dit wil zeggen dat de ziel om verschillende redenen, zooals krankzinnigheid, geestelijke en fysieke verdorvenheid, enz., zich van haar tabernakel zou kunnen bevrijden en dien verlaten. De mogelijkheid dat de "Ziel" — dat is het Eeuwige Geestelijke Ego — in de ongeziene werelden zoude wonen, terwijl het lichaam

[1]) *Genesis of the Soul*, blz. 340—351.

het leven op aarde voortzet, is een bij uitstek occulte leering, in het bijzonder in de Chineesche en Boeddhistische wijsbegeerte. Er zijn onder ons vele *zielloozе* menschen, want men heeft bevonden dat die gebeurtenis evenzeer met verdorven materialisten plaats vindt als met personen die "vorderingen in heiligheid maken en nooit terugkeeren".

Datgene derhalve, wat levende menschen (Ingewijden) kunnen doen, kunnen de Dhyâni's, die geen stoffelijk lichaam hebben dat hen hindert, nog beter. Dit was het geloof der antediluviaansche menschen, en dat geloof verbreidt zich snel in de hedendaagsche maatschappij in het "Spiritualisme", en ook in de Grieksche en de Roomsche Kerk, die de alomtegenwoordigheid der Engelen leeren. De Zoroastriërs hielden hunne Amshaspends voor tweevoudige wezens (Ferouers), en pasten deze tweevoudigheid — ten minste in de esoterische wijsbegeerte — toe op alle geestelijke en onzichtbare bewoners der tallooze werelden in de ruimte, welke voor ons oog zichtbaar zijn. In eene aanteekening van Damascius (zesde eeuw) over de Chaldeesche orakels vinden wij ruimschoots bewijzen van de algemeene verbreiding van die leer, want hij zegt: "In deze orakels zijn de zeven [256] Cosmocratoren der wereld ['de wereldpilaren'], die ook door Paulus zoo genoemd worden, dubbel; de eene reeks is belast met het bestuur over de hoogere werelden, de geestelijke- en de sterrenwereld, en de andere reeks met het leiden en bewaken der werelden van stof". Deze meening wordt gedeeld door Jamblichus, die een beslist onderscheid tusschen de Aartsengelen en de Archonten maakt [1]).

Het vorenstaande kan natuurlijk toegepast worden op het onderscheid, dat gemaakt wordt tusschen de graden of orden der geestelijke wezens, en het is in dien zin dat de Roomsch-Katholieke Kerk tracht dat onderscheid te verklaren en te onderwijzen; want terwijl volgens hare leer de Aartsengelen goddelijk en heilig zijn, maakt zij hunne "Dubbelen" uit voor duivels. Het woord Ferouer moet echter niet in dezen zin opgevat worden, want het beteekent alleen het tegendeel of de tegenovergestelde zijde van eene eigenschap of eene hoedanigheid. Wanneer derhalve de occultist zegt dat de "Duivel het tegengestelde is van God" — kwaad, de keerzijde der medaille — bedoelt hij niet twee gescheiden werkelijkheden, maar twee aanzichten of facetten derzelfde Eenheid. Maar de beste mensch ter wereld

[1]) *De Mysteriis*, II, 3.

zoude, naast een Aartsengel geplaatst — zooals deze in de theologie wordt beschreven — een duivel schijnen. Daaruit vloeit een zekere reden voort om een lager "dubbel", dat veel dieper in de stof gedompeld is dan het oorspronkelijke, voor minderwaardig te houden. Er is echter even weinig reden om hen voor duivels te houden, en dit is juist hetgeen de Roomsch-Katholieken tegen alle rede en logica in volhouden.

Deze identiteit van den Geest en zijn stoffelijk "dubbel" — in den mensch is het juist andersom — verklaart nog beter de verwarring — waarop in dit werk reeds gezinspeeld is — in de namen en de individualiteiten en ook in de getallen van de Rishi's en Prajâpati's, in het bijzonder van die van het Satya-Yuga en uit den tijd van het Mahâbhârata. Zij werpt ook nog meer licht op hetgeen de Geheime Leer onderwijst omtrent de Wortel- en de Zaad-Manoe's. Er wordt ons geleerd dat niet alleen deze voorvaderen van onze menschheid, maar ook elk menschelijk wezen zijn prototype heeft in de geestelijke sferen, welk prototype het hoogste inwezen is van zijn zevende beginsel. Aldus worden de zeven Manoe's tot veertien, de Wortel-Manoe is de Eerste Oorzaak, en de Zaad-Manoe haar gevolg; en van het Satya-Yuga (den eersten trap) af tot het Heldentijdperk is het aantal dezer Manoe's of Rishi's een en twintig.

(*b*) De laatste zin van deze Shloka toont aan hoe archaïsch het geloof en de leer zijn dat de mensch zevenvoudig van samenstelling is. De "Draad" van het Zijn, die den mensch belevendigt en door al zijne persoonlijkheden, of wedergeboorten op deze aarde loopt — [257] eene zinspeling op Sûtrâtmâ — de draad waaraan bovendien nog al zijne "Geesten" geregen zijn, is gesponnen van het inwezen van de Drievoudige, de Viervoudige en de Vijfvoudige, die al de voorafgaande bevatten. Panchâshikha is in overeenstemming met *Padma-Purâna* [1]) een der zeven *Kumâra's* die naar Shweta-Dwipa gaan om Wishnoe te vereeren. Later zullen wij zien welk verband er bestaat tusschen de "echtelooze" en de kuische Zonen van Brahmâ, die weigeren "zich te vermenigvuldigen", en de aardsche stervelingen. Intusschen blijkt dat de "Mensch-Plant, Saptaparna" aldus verwijst naar de zeven beginselen, en dat de mensch vergeleken wordt met deze zevenbladige plant, welke den Boeddhisten zoo heilig is. De Egyptische allegorie in het *Boek der Dooden*, welke betrekking

[1]) *Asiatic Researches*, XI. 99, 100.

heeft op de "belooning der ziel" is even veelzeggend [1*] omtrent onze zevenvoudige leer als dichterlijk. Aan den overledene wordt in het veld van Aanroe een stuk grond toegewezen, waarop de Manes, de godgeworden schimmen der dooden, als oogst van wat zij door hunne daden in het leven gezaaid hebben, koren inzamelen van zeven elleboogsmaten hoog, dat groeit in een gebied, verdeeld in zeven en veertien stukken. Dit koren is het voedsel waarvan zij in Amenti, het rijk waarvan het veld van Aanroe een gebied is, zullen leven en bloeien, of dat hen dooden zal. Want, zooals in de hymne [1]) gezegd wordt, de overledene wordt òf daarin vernietigd, òf hij wordt voor eeuwig zuivere geest als gevolg van de "zeven maal zeven en zeventig" levens, die hij op aarde heeft doorgebracht, of moet doorbrengen. Het denkbeeld van het koren, dat als "vrucht onzer handelingen" geoogst werd, is zeer aanschouwelijk.

STANZA VII. — *Vervolg.*

4. HET IS DE WORTEL DIE NIMMER STERFT, DE DRIETONGIGE VLAM DER VIER PITTEN (*a*) ... DE PITTEN ZIJN DE VONKEN DIE UIT DE DRIETONGIGE DOOR DE ZEVEN UITGESCHOTEN VLAM [2]) HAAR VLAM PUTTEN; DE STRALEN EN VONKEN VAN ÉÉNE MAAN, WEERKAATST IN DE VLIETENDE GOLVEN VAN ALLE RIVIEREN DER AARDE [3]) (*b*).

(*a*) De "Drietongige Vlam die nimmer sterft" is de onsterfelijke geestelijke Drieheid, de Âtmâ, Buddhi en Manas, of beter de vrucht van laatstgenoemde, na elk aardsch leven door de beide eerste in zich opgenomen. De "Vier Pitten", die uitgaan en uitgedoofd worden, zijn het Viertal, de vier laagste beginselen met inbegrip van het lichaam.

"Ik ben de Vlam met drie Pitten en mijne Pitten zijn onsterfelijk" zegt de overledene. "Ik betreed het gebied van Sekhem [de God wiens hand het zaad der door de ontlichaamde ziel voortgebrachte [258] handelingen uitzaait] en ik betreed het gebied der Vlammen die hare

---

[1]) Hfdst. XXXII. 9.
[2]) Hun Hoogere Drieheid.
[3]) Bhûmi of Prithivî.

[1*] Suggestive.

tegenstanders hebben verdelgd [*d. w. z.* vrij geworden zijn van de vier Pitten welke zonde veroorzaken]" [1]).

"De Drietongige Vlam der vier Pitten" komt overeen met de vier Eenheden en de drie Tweetallen van den boom der Sephiroth.

(*b*) Even als milliarden heldere vonken dansen op de wateren van een oceaan, waarboven eene en dezelfde maan schijnt, zoo fonkelen en dansen ook onze vergankelijke persoonlijkheden — de begoochelende omhulsels van het onsterfelijke Monade-Ego — op de golven van Mâyâ. Zij komen te voorschijn en duren, evenals de duizenden vonken, door de stralen der maan voortgebracht, slechts zoolang de koningin der nacht haar glans uitstort over de "vlietende golven" des levens, de tijdkring van een manwantara; dan verdwijnen zij; alleen de "Stralen" — 'symbolen van onze eeuwige geestelijke Ego's — blijven over, opnieuw verzonken in — en, evenals te voren, één met de Moederbron.

STANZA VII. — *Vervolg.*

5. DE VONK HANGT NEER VAN DE VLAM AAN DEN FIJNSTEN DRAAD VAN FOHAT. ZIJ REIST DOOR DE ZEVEN WERELDEN VAN MÂYÂ (*a*). ZIJ HOUDT STIL IN HET EERSTE [2]) EN IS EEN METAAL EN EEN STEEN; ZIJ GAAT OVER TOT HET TWEEDE [3]), EN ZIE — EEN PLANT; DE PLANT WENTELT DOOR ZEVEN VERANDERINGEN [1*] EN WORDT EEN HEILIG DIER [4]) (*b*).

UIT DE VEREENIGDE EIGENSCHAPPEN VAN DEZE WORDT MANOE [5]), DE DENKER, GEVORMD.

WIE VORMT HEM? DE ZEVEN LEVENS EN HET EENE LEVEN (*c*). WIE VOLTOOIT HEM? DE VIJFVOUDIGE LHA. EN WIE VOLMAAKT HET LAATSTE LICHAAM? VISCH, SIN [2*] EN SOMA [6]) ..... (*d*).

(*a*) De zinsnede "door de zeven Werelden van Mâyâ" heeft hier betrekking op de zeven Bollen van de Planeetketen en de zeven

---

[1]) *Boek der Dooden*, i. 7. Zie mede *Mysteries of Rostan.*

[2]) Natuurrijk.

[3]) Natuurrijk.

[4]) De eerste Schaduw van den stoffelijken mensch.

[5]) Mensch.

[6]) De Maan.

[1*] De Engelsche tekst heeft hier "Forms", doch op blz. 66 "Changes". Aangezien in de Vertaling (blz. 79) reeds "veranderingen" staat is dit woord hier behouden. *Noot van den Vertaler.*

[2*] Op blz. 79 vertaald door "Zonde", beter echter Sin, zie *Theosophical Review* Oct. 1905, blz. 167-68. (Chaldeesche drieëenheid Oannes, Sin, Samas). *Noot van den Vertaler.*

rondten, of de negen en veertig stations van werkdadig bestaan, welke bij het begin van elk groot levenstijdperk of manwantara vóór de "Vonk" of de Monade liggen. De "Draad van Fohat" is de Levensdraad, waarop hiervoren gedoeld is.

Dit slaat op het grootste vraagstuk der wijsbegeerte — de fysieke en substantieele aard van het leven, welks onafhankelijke aard door de moderne wetenschap ontkend wordt, omdat die wetenschap niet in staat is dien te begrijpen. Alleen zij die aan Reïncarnatie en aan [259] Karma gelooven beseffen flauw dat het geheele geheim van het Leven gelegen is in de onafgebroken reeks der openbaringen daarvan, hetzij in, of buiten het stoffelijke lichaam. Want zelfs wanneer:

> 't Leven, als een koepel van veelkleurig glas,
> Den witten glans der Eeuwigheid bevlekt —

dan is het zelf toch nog een deel van die Eeuwigheid, want alleen het Leven kan het Leven begrijpen.

Wat is die "Vonk", die "neerhangt van de Vlam"? Het is Jîwa, de Monade in verbinding met Manas, of beter het aroma daarvan — datgene wat van elke persoonlijkheid, indien deze waardig is, overblijft, en aan den draad des levens neerhangt van Âtmâ-Buddhi, de Vlam. Hoe men deze leer ook uitlegge, en in hoeveel beginselen men het menschelijke wezen ook verdeele, er kan gemakkelijk aangetoond worden dat zij door alle oude godsdiensten gesteund wordt, van den Wedischen af tot den Egyptischen, van den Zoroastrischen tot den Joodschen toe. Wat dezen laatsten aangaat leveren de Kabbalistische werken overvloedige bewijzen op voor deze bewering. Het geheele stelsel der Kabbalistische getallen is gegrond op het goddelijk Zevenvoud, dat neerhangt van de Drieheid, en aldus de Decade en hare permutaties 7, 5, 4 en 3 vormt, welke ten slotte alle in de *Een* zelf opgaan, een eindelooze en grenzelooze cirkel.

De *Zohar* zegt:

> De Godheid [de immer onzichtbare Tegenwoordigheid] openbaart zich door de *tien* Sephiroth, die de van haar uitstralende getuigen zijn. De Godheid is als eene zee waaruit een stroom voortvloeit, genaamd Wijsheid, welks wateren vloeien in een meer, genaamd Verstandelijkheid. Uit het bekken gaan de zeven Sephiroth als zeven kanalen . . . . . Want *tien* is gelijkwaardig met *zeven:* de Decade bevat *vier* eenheden en *drie* Tweevouden.

De tien Sephiroth komen overeen met de ledematen van den mensch.

> Toen Ik [de Elohim] Adam Kadmon vormde, schoot de Geest van het Eeuwige

uit zijn lichaam als een bliksemschicht, die terstond op de golven der *zeven* millioen hemelen glansde, en mijne *tien* Heerlijkheden waren zijne ledematen.

Maar men kan noch het hoofd, noch de schouders van Adam Kadmon zien, daarom lezen wij in de *Siphra Dtzenioutha*, het "Boek van het Verborgen Geheim":

In den aanvang des tijds, nadat de Elohim [de "Zonen van licht en leven", of de Bouwers] de Hemelen en de Aarde gevormd hadden uit het eeuwige Inwezen, vormden zij de werelden zes aan zes.

De zevende is Malkuth, welke onze aarde [1]) is op haar gebied en [260] de allerlaagste op alle andere gebieden van bewust bestaan. Het Chaldeesche *Boek der Getallen* bevat eene in bijzonderheden afdalende verklaring van dit alles.

Het eerste drietal van het lichaam van Adam Kadmon [de drie hoogste gebieden van de zeven [2])] kan niet gezien worden, voordat de ziel in de tegenwoordigheid van den Oude van Dagen staat.

De Sephiroth van dit opperste drietal zijn: "1. Kether (de Kroon), voorgesteld door het voorhoofd van Macroprosopus; 2. Chokmah (Wijsheid, een mannelijk beginsel), door zijn rechterschouder; en 3. Binah (Verstandelijkheid, een vrouwelijk beginsel), door zijn linkerschouder". Dan komen de *zeven* ledematen, of Sephiroth, op de gebieden van openbaring; het geheel dezer vier gebieden wordt voorgesteld door Microprosopus, het kleine Aangezicht, of Tetragrammaton, de "vierletterige" geheimenis. "De *zeven* geopenbaarde en de *drie* verborgen ledematen zijn het lichaam der Godheid".

Derhalve is onze aarde, Malkuth, zoowel de *zevende* als de *vierde* wereld; de zevende wanneer men van den eersten Bol van bovenaf telt, de vierde wanneer men naar de gebieden telt. Zij wordt voortgebracht door den zesden Bol of de zesde Sephira, Yesod, "Grondslag," genaamd, of, zooals in het *Boek der Getallen* gezegd wordt "door Yesod bevrucht. Hij [Adam Kadmon] de oorspronkelijke Heva [Eva of onze Aarde]". Dit is de in mystieke taal weergegevene verklaring waarom Malkuth, genaamd de lagere Moeder, Matrone, Koningin en het Rijk van den Grondslag, voorgesteld wordt als de bruid van Tetragrammaton, of Microprosopus (de Tweede Logos), den hemelschen Mensch. Wanneer zij van alle onreinheid bevrijd is, zal zij vereenigd worden met den Geestelijken Logos, *n.l.* in het

[1]) Zie *Codex mantuanus*.

[2]) De vorming van de "Levende Ziel", of den mensch zoude het denkbeeld duidelijker weergeven. In den *Bijbel* is een "levende ziel" een synoniem van "mensch". Dit zijn onze zeven "beginselen".

zevende ras der zevende rondte — na de wedergeboorte, op den "Sabbathdag". Want de "*zevende* dag" heeft weer een occulte beteekenis, waarvan onze godgeleerden niet droomen.

Wanneer Matronitha, de moeder, gescheiden en van aangezicht tot aangezicht voor den Koning geplaatst wordt in de volkomenheid [10*] van den Sabbath, worden alle dingen één lichaam [1]).

"Worden één lichaam" beteekent dat alles opnieuw wordt opgenomen in het Eéne Element, dat de geesten der menschen Nirwâni's worden, en dat de elementen van al het andere weer worden wat zij te voren waren — protyle of ongedifferentieerde substantie. "Sabbath" beteekent rust of Nirwâna. Het is niet de "*zevende* dag" na *zes* dagen, maar een tijdperk, dat even lang duurt als de zeven "dagen", of elk ander uit zeven deelen samengesteld tijdperk. Een pralaya is derhalve van denzelfden duur als een manwantara, een nacht van Brahmâ is gelijk aan zijn dag. Wanneer de Christenen Joodsche gebruiken willen navolgen behoorden zij den geest daarvan [261] aan te nemen en niet de doode letter. Zij behoorden eene week van zeven dagen te werken en zeven dagen te *rusten*. Dat het woord "Sabbath" een mystieke beteekenis had wordt bewezen door de minachting, welke Jezus aan den dag legde voor den Sabbathdag en door hetgeen in *Lucas* gezegd wordt [2]). Aldaar wordt Sabbath voor de *geheele week* genomen. Zie den Griekschen tekst waarin de week "Sabbath" genoemd wordt. Letterlijk: "Ik vast tweemaal elken Sabbath". Paulus, een Ingewijde, wist dat wel toen hij de eeuwige rust en het eeuwige geluk in den hemel Sabbath noemde [3]): "en hunne gelukzaligheid zal eeuwig duren, want zij zullen altijd [één] met den Heer zijn, en zullen *een eeuwigen Sabbath genieten*" [4]).

Het verschil tusschen de Kabbalah en de archaïsche esoterische Widyâ — wanneer men de Kabbalah neemt, zooals die bevat is in het Chaldeesche *Boek der Getallen*, en niet zooals zij thans verkeerd wordt voorgesteld door het mismaakte afschrift er van, de *Kabbalah* der Christen mystieken — is inderdaad zeer klein, het beperkt zich tot onbelangrijke afwijkingen van vorm en uitdrukking. Zoo noemt het Oostersche occultisme onze aarde de vierde wereld, de laagste

---

[1]) *Ha Idra Zuta Kadisha* XXII. 746.
[2]) XVIII: 12.
[3]) *Hebreeërs*, IV [de Statenvertaling spreekt van "zevenden dag". (VERTALER)].
[4]) Cruden, *t. a. p.*.

[10*] excellence.

der keten, boven welke in twee bogen de zes Bollen opwaarts zijn gerangschikt, drie aan weerszijden. De *Zohar* daarentegen noemt de Aarde de laagste, of de *zevende*, en voegt er bij dat alle dingen die in haar (Microprosopus) zijn, afhankelijk zijn van de zes. Het "Kleine Aangezicht [klein daar het geopenbaard en eindig is] is uit *zes* Sephiroth gevormd" zegt hetzelfde werk. "Zeven Koningen komen en *sterven in de driemaal verwoeste wereld* [Malkuth, onze aarde, die verwoest is na elke der drie rondten welke zij reeds is doorgegaan]. En hun rijk, [dat der Zeven Koningen], zal verbroken worden" [1]). Dit heeft betrekking op de zeven Rassen, waarvan er in deze rondte reeds *vijf* verschenen zijn en *twee* nog moeten verschijnen.

In Japan wijzen de Shintosche allegorische verhalen over de cosmogonie en over den oorsprong des menschen op hetzelfde geloof.

Kapitein C. Pfoundes, die in de kloosters van Japan nagenoeg negen jaar lang den godsdienst bestudeerde, welke aan de verschillende sekten van dat land ten grondslag ligt, zegt:

> Het Shintosche denkbeeld der schepping is als volgt: Uit Chaos (Konton) werd de Aarde (In) als bezinksel neergeslagen en waren de hemelen (Yo) de etherische inwezens, die omhoogstegen; de Mensch (Jin) verscheen tusschen die twee. De eerste mensch was genaamd Kuni-to ko tatchino-mikoto, en *vijf andere namen werden hem gegeven*; toen verscheen het menschelijke ras, mannelijk en vrouwelijk. Isanagi en Isanami gewonnen Tenshoko doijin, den eersten van de vijf Goden der Aarde.

Deze "Goden" zijn eenvoudig onze vijf rassen; Isanagi en Isanami zijn de twee soorten van "voorvaderen", de beide voorafgegane rassen die den dierlijken en den redelijken mensch voortbrengen.

[262] In Deel II zal aangetoond worden dat het getal zeven, alsmede de leer van de zevenvoudige samenstelling van den mensch in alle geheime stelsels op den voorgrond trad. Zij spelen eene even belangrijke rol in de Westersche Kabbalah als in het Oostersche occultisme. Éliphas Lévi noemt het getal zeven "den sleutel tot de Mozaïsche schepping en tot de zinnebeelden van alle godsdiensten". Hij toont aan dat de Kabbalah zelfs trouw de zevenvoudige verdeeling des menschen volgt, want het diagram, dat hij in zijn *Clef des Grands Mystères* [2]) geeft, is zevenvoudig. Dit kan men met één oogopslag zien, hoe handig de juiste gedachte ook omsluierd zij. Om die te vinden, zij het ook met eene andere uitlegging, behoeft men slechts

---

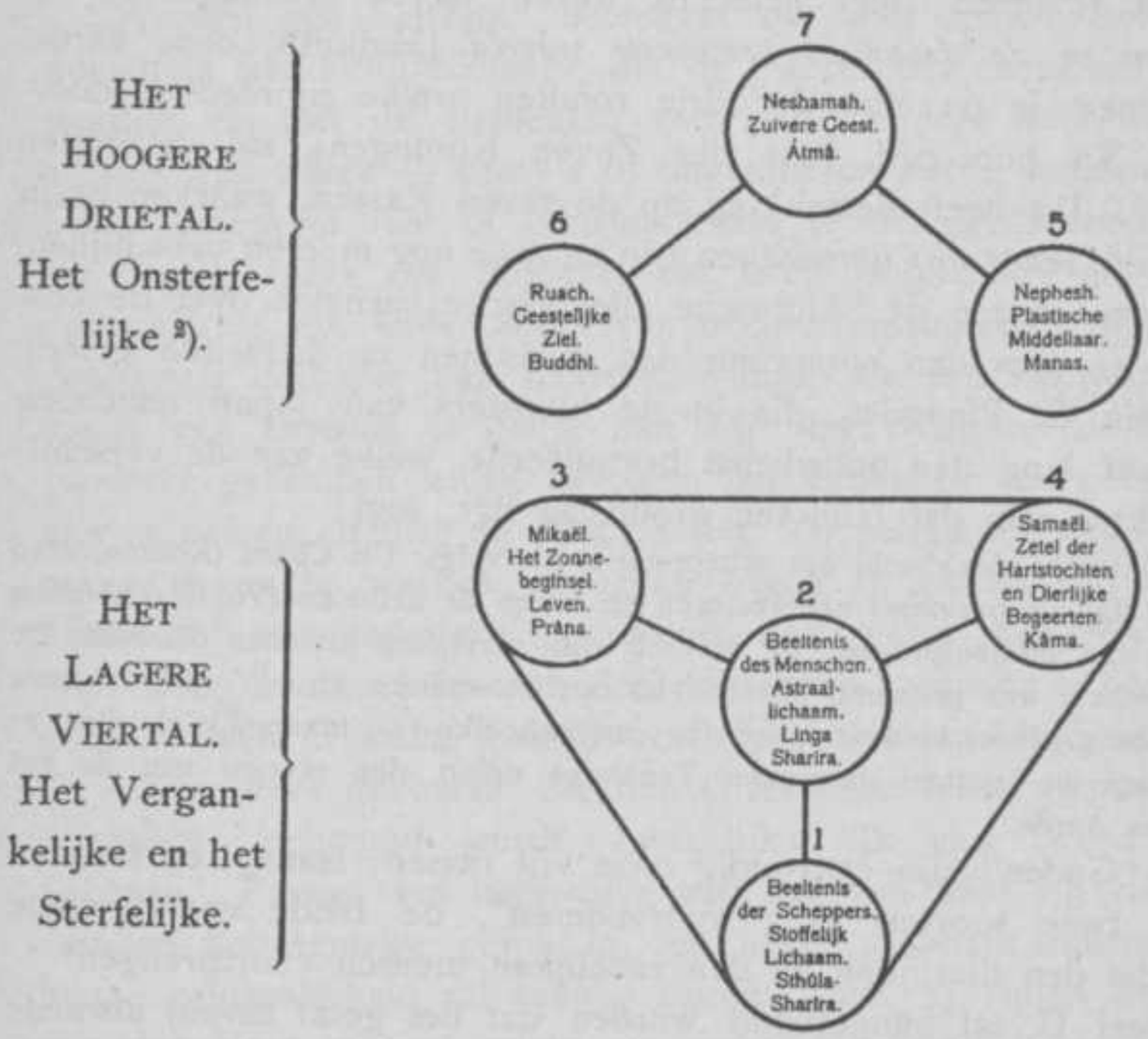
[1]) Boek der Getallen, I. viii. 3.

[2]) Blz. 389.

in Mather's *Kabbalah Unveiled* [1]) naar het diagram "de vorming der ziel" te zien, dat aan bovengenoemd werk van Lévi ontleend is.

Na bijvoeging der Kabbalistische en der occulte benamingen ziet het er als volgt uit:

DIAGRAM IV.

Lévi noemt datgene wat wij Manas noemen Nephesh en omgekeerd. Nephesh is de adem van het (dierlijke) leven in den mensch — de levensadem, in het dier *instinctief;* en Manas is de derde ziel — [263] van de lichtzijde beschouwd de menschelijke ziel en in vereeniging met Samaël of Kâma de dierlijke. Nephesh is werkelijk de "adem des (dierlijken) levens", geblazen in Adam, den mensch van stof; dientengevolge is Nephesh de Levensvonk, het belevendigende element. Zonder Manas, de "rede-ziel", of het Denkvermogen [1*], in Lévi's diagram ten onrechte Nephesh genoemd, is Âtmâ-Buddhi op dit

[1]) Plaat VII. blz. 37.

[2]) Dit Drietal is gescheiden van het lagere Viertal, daar het zich na den dood altijd afscheidt.

[1*] Mind.

gebied zonder rede en niet in staat te handelen. Buddhi is de plastische middelaar; niet Manas, het verstandelijke midden [1*] tusschen het hoogere Drietal en het lagere Viertal. In Kabbalistische werken zijn echter veel dergelijke vreemde en merkwaardige omzettingen te vinden — een overtuigend bewijs dat die letterkunde een bedroevende warboel is geworden. Wij nemen de indeeling niet aan, behalve in dit ééne bijzondere geval, om de punten van overeenkomst aan te wijzen.

Wij zullen thans datgene wat de zeer voorzichtige Éliphas Lévi ter verklaring van zijn diagram zegt, en datgene wat de esoterische leer verkondigt, in een tabel plaatsen — en onderling vergelijken. Lévi maakt evenzeer onderscheid tusschen Kabbalistische en occulte Pneumatiek.

Éliphas Lévi de Kabbalist zegt:	De Theosofen zeggen:
KABBALISTISCHE PNEUMATIEK.	ESOTERISCHE PNEUMATIEK.
1. De ziel (of het Ego) is een omkleed licht; en dit licht is drievoudig.	1. Hetzelfde; want zij is Âtmâ-Buddhi-Manas.
2. Neshamah — zuivere Geest.	2. Hetzelfde [1]).
3. Ruach — de ziel of de Geest.	3. Geestelijke ziel.
4. Nephesh — plastische middelaar [2]).	4. Middelaar tusschen Geest en Mensch, de zetel der rede, het verstand in den mensch.
5. Het gewaad der ziel is de schors [het lichaam] van de beeltenis [astrale ziel].	5. Juist.
[264] 6. De beeltenis is dubbel omdat zij het goede en het kwade weerkaatst.	6. Overbodig apocalyptisch. Waarom niet gezegd dat het astrale evenzeer den goeden als den slechten mensch weerkaatst; den mensch, die altijd naar het hoogere Drietal streeft, of anders met het Viertal verdwijnt?

[1]) Éliphas Lévi heeft al dan niet opzettelijk de getallen verward; zijn No. 2 is bij ons No. 1 (Geest) en doordien hij van Nephesh zoowel den plastischen middelaar als het leven maakt, telt hij in waarheid slechts zes beginselen, daar hij de eerste twee herhaalt.

[2]) De esoterick leert hetzelfde. Doch Manas is niet Nephesh; laatstgenoemde is ook niet het astrale, maar het vierde beginsel en ook het tweede, Prâna; want Nephesh is de "Levensadem" zoowel in den mensch als in het dier en het insect, de adem van fysiek, stoffelijk leven, dat geen geestelijkheid bevat.

[1*] Medium.

7. [Beeltenis—Lichaam].

OCCULTE PNEUMATIEK.
(Zooals Éliphas Lévi die geeft).

1. Nephesh is onsterfelijk, omdat het zijn leven hernieuwt door de vernietiging van vormen. [Maar Nephesh, de "Levensadem" is een verkeerde benaming en een noodeloos raadsel voor den bestudeerder].
2. Ruach maakt vorderingen door de ontwikkeling van ideeën (!?)
3. Neshamah maakt vorderingen zonder te vergeten en zonder te vernietigen.
4. De ziel heeft drie woonplaatsen.
5. Deze woonplaatsen zijn: het gebied der stervelingen a, het hoogere Eden en het lagere Eden.
6. De beeltenis [mensch] is een sfinx, die het raadsel der geboorte opgeeft.

7. De aardsche beeltenis.

OCCULTE PNEUMATIEK.
(Zooals de Occultisten die geven).

1. Manas is onsterfelijk, omdat het na elke nieuwe incarnatie iets van zichzelve aan Âtmâ-Buddhi toevoegt en zoodoende, door zich met de Monade te assimileeren, de onsterfelijkheid daarvan deelt.
2. Buddhi wordt bewust door hetgeen Manas bij den dood van den mensch na elke incarnatie er aan toevoegt.
3. Âtmâ maakt geen vorderingen, vergeet niet, herinnert zich niet. Het behoort niet tot dit gebied; het is louter de Straal van eeuwig licht, die op en door de duisternis der stof schijnt — wanneer deze laatste het wil.
4. De ziel — de samenvatting van het hoogere Drietal — *leeft* op drie gebieden en nog op een vierde, de aardsche sfeer; en alleen op het hoogste dezer drie gebieden *verblijft zij* eeuwig.
5. Deze woonplaatsen zijn: de aarde voor den fysischen mensch of de dierlijke ziel; Kâma Loka (Hades, de Limbus) voor den ontlichaamden mensch, of zijne schil; Devachan voor het hoogere Drietal.
6. Juist.

7. De noodlottige beeltenis [het astraallichaam] begiftigt Nephesh met hare vermogens; maar Ruach kan haar vervangen door de beeltenis, welke overeenkomstig de ingevingen van Neshamah veroverd is.

7. Het astrale lichaam trekt door Kâma (begeerte) Manas gestadig omlaag in de sfeer van materieele hartstochten en begeerten. Maar wanneer de *betere* mensch, of Manas, aan de noodlottige aantrekking tracht te ontkomen en opwaarts streeft naar Âtmâ-(Neshamah), dan overwint Buddhi (Ruach) en voert Manas met zich mede naar het Rijk van den eeuwigen Geest.

Het blijkt ten duidelijkste dat de Fransche Kabbalist de ware leer[1*] niet voldoende kende of die verdraaide om haar voor zichzelven of voor zijne doeleinden geschikt te maken. Hetzelfde onderwerp behandelend zegt hij wederom het navolgende; en wij Occultisten antwoorden wijlen den Kabbalist en diens bewonderaars mede als volgt:

1. Het lichaam is de vorm van Nephesh; Nephesh de vorm van Ruach; Ruach de vorm van het *gewaad* van Neshamah.

1. Het lichaam volgt de goede of booze luimen van Manas; Manas tracht het licht van Buddhi te volgen, maar faalt herhaaldelijk. Buddhi is de vorm van de "gewaden" van Âtmâ, want Âtmâ is geen lichaam, ook geen vorm, noch iets anders en Buddhi is slechts *in figuurlijken zin* het voertuig er van.

2. Het Licht [de Ziel] verpersoonlijkt zich door zich te omkleeden [met een lichaam]; de persoonlijkheid duurt alleen dan voort wanneer het gewaad volmaakt is.

2. De Monade wordt een persoonlijk Ego wanneer zij zich incarneert; van deze persoonlijkheid blijft iets over door Manas, wanneer deze volmaakt genoeg is om Buddhi te assimileeren.

[1*] tenet.

3. De Engelen streven er naar Menschen te worden; een Volmaakt Mensch, een Mensch-God, staat boven alle Engelen.	3. Juist.
4. Om de 14000 jaar verjongt zich de ziel en rust zij in den vreugdeslaap der vergetelheid.	4. In een tijdkring, een groote Eeuw, of een dag van Brahmâ regeeren er 14 Manoe's, daarna komt pralaya, dan rusten alle zielen (Ego's) in Nirwâna. [266]

Aldus luiden de verwrongen copieën der esoterische leeringen in de Kabbalah.

Keeren wij echter terug naar Shloka 5 van Stanza VII.

(*b*) De welbekende Kabbalistische spreuk luidt: "Een steen wordt een plant; een plant een dier; het dier een mensch; een mensch een geest; en de geest een god". De "vonk" belevendigt achtereenvolgens alle natuurrijken voordat zij in den goddelijken mensch treedt en hem belevendigt, tusschen wien en zijn voorganger, den dierlijken mensch, alle strijd ter wereld gevoerd wordt. In *Genesis* begint de anthropologie aan het verkeerde eind — blijkbaar opzettelijk een sluier — maar zij wordt niet voltooid. Het is nooit de bedoeling geweest in de eerste hoofdstukken van *Genesis* zelfs maar een zwakke allegorie neer te leggen betreffende de schepping van *onze* aarde. Zij omvatten een metafysisch denkbeeld van een onbepaalden tijdkring in de eeuwigheid, toen de wet der ontwikkeling achtereenvolgende pogingen deed om heelallen te vormen. In den *Zohar* wordt dit denkbeeld duidelijk uitgesproken.

Er waren oude werelden, welke vergingen zoodra zij ontstaan waren, die vormloos waren en Vonken genoemd werden. Zoo doet de smid, wanneer hij het ijzer hamert, de vonken in alle richtingen wegspatten. De Vonken zijn de oerwerelden, welke niet konden blijven bestaan omdat de Heilige Oude (Sephira) nog niet zijn vorm (van androgyne of die van tegengestelde geslachten) van Koning en Koningin (Sephira en Kadmon) had aangenomen en de Meester nog niet aan het werk was [1]).

Wanneer *Genesis* begon, zooals het behoorde, dan zoude men er allereerst den hemelschen Logos in hebben aangetroffen, den "hemelschen mensch", die zich ontwikkelt als eene samengestelde eenheid van Logoi, waaruit na hun pralaya-slaap — een slaap die de op het

[1]) *Zohar*, "Idra Suta", Boek III. blz. 292, *b*.

mâyâwische gebied verstrooide Getallen bijeengaart tot Een, evenals de afzonderlijke bolletjes kwik op een plaat zich tot ééne massa vereenigen — de gezamenlijke Logoi verschijnen als de eerste "mannelijke en vrouwelijke", of Adam Kadmon, het "er zij licht" van den *Bijbel*, zooals wij reeds gezien hebben. Deze vormverandering geschiedde echter niet op onze aarde, noch op een of ander stoffelijk gebied, maar in ruimtelijke diepten van de eerste differentiatie der eeuwige wortelstof. Op onzen in wording zijnden bol is de gang van zaken anders. Zooals in *Isis Unveiled* gezegd is [1]), wordt de Monade of Jîwa volgens de wet der ontwikkeling eerst neergeworpen in den laagsten vorm der stof — het mineraal. Na een zevenvoudigen kringloop te hebben volbracht, besloten binnen den steen, of binnen
[267] datgene wat in de vierde rondte mineraal en steen zal worden, kruipt zij daaruit te voorschijn, als bijvoorbeeld een mosplantje. Van hier uit gaat zij, door alle vormen van plantaardige stof heen, over in zoogenaamde dierlijke stof en heeft nu het punt bereikt, waarop zij om zoo te zeggen de kiem is geworden van het dier, dat de stoffelijke mensch zal worden. Dit alles is tot aan de derde rondte toe, wat de stof aangaat vormloos, en wat het bewustzijn aangaat zinnenloos. Want de Monade, of Jîwa, kan op zichzelf niet eens Geest genoemd worden; zij is een Straal, een Adem van het Volstrekte, of beter der VOLSTREKTHEID; en de volstrekte gelijkslachtigheid, welke niet in betrekking staat tot de beperkte en betrekkelijke eindigheid, is op ons gebied onbewust. Derhalve heeft de Monade behalve de bouwstof, benoodigd voor haar toekomstigen menschelijken vorm, nog noodig: (*a*) een geestelijk model of prototype, waarnaar die bouwstof zich zal voegen, en (*b*) een verstandelijk bewustzijn om hare ontwikkeling en vooruitgang te leiden; de gelijkslachtige Monade bezit die geen van beide, en de zinnen-looze, doch levende stof bezit die evenmin. Het is noodig voor den Adam van stof dat hem de Levensziel worde ingeblazen, de twee middelste beginselen, welke het *gevoelende* leven zijn van het redelooze dier en de menschelijke ziel, want zonder laatstbedoelde is gene redeloos. Eerst wanneer de potentiëele man-vrouwelijke mensch zich in een mannelijken en een vrouwelijke heeft gesplitst, zal hij begiftigd worden met die bewuste, redelijke, individueele ziel (Manas), "het beginsel, of de verstandelijkheid, der Elohim" en om die te ontvangen moet hij de vrucht der

[1]) I, 302.

kennis eten van den boom des goeds en des kwaads. Hoe moet hij dit alles verkrijgen? De occulte leer zegt dat, terwijl de Monade haar kringloop benedenwaarts in de stof volgt, diezelfde Elohim, of Pitri's — de lagere Dhyân Chohans — zich *pari passu* met haar ontwikkelen op een hooger en geestelijker gebied, en ook op hun eigen gebied van bewustzijn betrekkelijk in de stof afdalen, waarbij zij, na een zeker punt bereikt te hebben, de zich incarneerende bewustheidlooze[1*] Monade ontmoeten, besloten in de laagste stof; de beide vermogens, Geest en Stof, smelten samen en de vereeniging daarvan brengt dat aardsche zinnebeeld voort van den "hemelschen mensch" in de ruimte — DEN VOLMAAKTEN MENSCH. In de Sânkhya-wijsbegeerte heet het dat Purusha (Geest) machteloos is, tenzij hij op de schouders stijge van Prakriti (Stof), welke aan zichzelve overgelaten, zonder bewustheid[1*] is. Doch de geheime wijsbegeerte houdt het er voor dat zij trapsgewijs gerangschikt zijn. Wanneer geest en stof, hoewel in oorsprong een en hetzelfde, eenmaal op het gebied van differentiatie gekomen zijn, begint elk hunner in tegenovergestelde richtingen te ontwikkelen — de geest valt geleidelijk in de stof, en deze laatste stijgt omhoog naar haar oorspronkelijken toestand, dien van eene zuiver geestelijke substantie. Beide zijn onscheidbaar en toch altijd gescheiden. Op het stoffelijke gebied zullen twee gelijknamige polen elkander altijd afstooten, terwijl de negatieve en de positieve elkander aantrekken; op dezelfde wijze staan geest en stof tegenover elkander — de twee polen van dezelfde homogene substantie, het wortelbeginsel van het Heelal. [268]

Wanneer derhalve voor Purusha het uur slaat om op de schouders van Prakriti te stijgen ten einde den volmaakten mensch te vormen — de rudimentaire mensch van de eerste twee en het halve derde ras is niets meer dan het *eerste zoogdier* dat zich langzamerhand tot het *volmaaktste* ontwikkelt — dan treden de hemelsche Voorvaderen (Wezens van voorafgegane werelden, in Indië de Shishta's genaamd) dit ons gebied binnen, en incarneeren zich in den fysischen of dierlijken mensch, evenals vóór hen de Pitri's waren binnengetreden om laatstbedoelden te vormen. Aldus zijn de twee processen van beide "scheppingen" — de dierlijke en de goddelijke mensch — zeer verschillend. De Pitri's deden uit hunne etherische lichamen nog etherischer en nevelachtiger gelijkenissen van zichzelven naar hun even-

[1*] senseless.

beeld [1]) te voorschijn treden, of datgene wat wij thans "dubbels" of "astrale vormen" zouden noemen. Hierdoor wordt de Monade voorzien van haar eerste woonplaats, en de blinde stof van een model waaromheen en waarnaar zij voortaan kan bouwen. Maar *de mensch is nog onvoltooid.* Van Swâyambhuwa Manoe [2]) af, van wien de zeven oorspronkelijke Manoes, of Prajâpati's, afstamden, die ieder een oorspronkelijk menschenras in het leven riepen, tot aan den *Codex Nazaraeus* toe, waarin Karabtanos, of Fetahil — blinde, begeerende stof — bij zijne moeder, Spiritus, zeven figuren verwekt, die elk voor zich optreden als stamvader van een der zeven oorspronkelijke rassen — heeft deze leer op elke archaïsche Schrift haren stempel achtergelaten.

"Wie vormt Manoe [den mensch] en wie vormt zijn lichaam? Het leven en de levens: Sin [3]) en de Maan". Hier beteekent Manoe de geestelijke, hemelsche mensch, het werkelijke en niet-sterfelijke Ego in ons, dat de onmiddelijke uitstraling is van het "Eene Leven", of de volstrekte Godheid. Betreffende onze uiterlijke stoffelijke lichamen, het huis van den tabernakel der ziel, onderwijst de leer eene vreemdsoortige les, zóó vreemdsoortig dat, tenzij die grondig verklaard, en even grondig begrepen worde, alleen de exacte wetenschap der toekomst bestemd is die theorie volkomen voor zich op te eischen.

Vroeger is reeds gezegd dat het occultisme aanneemt dat er in den Kosmos niets anorganisch is. De in de wetenschap gebruikelijke uit-
[269] drukking "anorganische stof" beteekent eenvoudig dat het verborgen leven, sluimerend in de moleculen der zoogenaamde "inerte stof", niet gekend kan worden. ALLES IS LEVEN en elk atoom, zelfs van minerale stof, is een LEVEN, hoewel boven ons begrips- en waarnemingsvermogen, omdat het buiten het gebied valt der wetten, welke bekend zijn aan hen, die het occultisme verwerpen. "Zelfs de atomen", zegt Tyndall, "schijnen bezield te zijn met eene begeerte naar leven". Waar komt dan, zouden wij willen vragen, de neiging vandaan, om "organische vormen aan te nemen"? Is die op eenigerlei wijze verklaarbaar behalve volgens de leeringen der occulte wetenschap?

---

[1]) Lees in *Isis Unveiled* (II, 297—303) de leer van den *Codex Nazaraeus*. Elke stelling van onze leer is daar onder een verschillenden vorm en een allegorie te vinden.

[2]) *Manoe*, Boek I.

[3]) Het woord "Sin" is merkwaardig, maar het staat in een bijzonder occult verband met de maan en is ook het Chaldeesch equivalent daarvan. [1*]

[1*] Zie de noot op blz. 311. *Noot van den Vertaler.*

Voor de profanen zijn de werelden opgebouwd uit de bekende elementen. Naar de opvatting van een Arhat zijn die elementen zelve in hunne samenvatting een goddelijk leven; elk afzonderlijk beschouwd zijn zij op het gebied der openbaringen de tallooze en ontelbare millioenen van levens. Slechts het Vuur is EEN *op het gebied der Eene Werkelijkheid: op dat van het geopenbaarde en daarom begoochelende Zijn, zijn de deeltjes ervan vurige levens, die leven en bestaan ten koste van elk ander leven dat zij verteren. Daarom worden zij de* "VERSLINDERS" *genoemd . . . . Alle zichtbare dingen in dit Heelal zijn door zulke* LEVENS *opgebouwd, van den bewusten en goddelijken oorspronkelijken mensch af tot aan de onbewuste krachten*[1*]*, welke de stof samenstellen, toe . . . . Uit het* EENE LEVEN, *vormloos en ongeschapen, komt het Heelal van Leven te voorschijn. Eerst werd uit de Diepte [Chaos] koud lichtend Vuur [gasachtig licht?] geopenbaard, dat de stremselklompen in de ruimte [onoplosbare nevelvlekken wellicht?] vormden . . . . Deze voerden strijd en er ontstond een groote hitte door de ontmoetingen en de botsingen, welke wenteling veroorzaakten Toen kwam het eerst geopenbaarde* MATERIEELE VUUR, *de heete Vlammen, de Zwervelingen aan den hemel [Kometen]. Warmte brengt vochtigen damp voort; deze vormt vast water [?]; dan drogen nevel, dan vloeibaren, waterachtigen nevel, die den lichtenden glans der pelgrims [kometen?] uitdooft en vaste, waterachtige wielen vormt* [MATERIEELE *Bollen]. Bhûmi [de Aarde] verschijnt met zes zusters. Door hare gestadige beweging brengen deze het lagere vuur voort, warmte en een waterachtigen nevel, welke het derde Wereldelement —* WATER *oplevert; en uit haar aller adem wordt [dampkrings-]* LUCHT *geboren. Deze vier zijn de vier Levens der eerste vier tijdkringen [rondten] van het manwantara. De laatste drie zullen volgen.*

De Toelichting spreekt allereerst van de "tallooze en ontelbare millioenen van levens". Zet dan Pasteur onbewust den eersten stap in de richting van de occulte wetenschap, waar hij verklaart dat hij, wanneer hij zijne denkbeelden over dit onderwerp volledig zoude durven uitspreken, zeggen zoude dat de organische cellen begiftigd zijn met eene levenskracht, die niet ophoudt te werken wanneer een op de cellen gerichte stroom zuurstof ophoudt te vloeien, en uit dien hoofde hare betrekking niet afbreekt tot het leven zelf, dat door de inwerking van dat gas onderhouden wordt? "Ik zoude er aan toe

[1*] agents.

[270] willen voegen" zegt Pasteur verder "dat de ontwikkeling der kiem bewerkstelligd wordt door middel van ingewikkelde verschijnselen, waaronder wij gistingsprocessen moeten rangschikken"; en volgéns Claude Bernard en Pasteur is het leven niets anders dan een gistingsproces. Dezelfde geleerden hebben aangetoond dat er in de natuur en zelfs op onzen bol wezens of levens bestaan, die zonder lucht leven en gedijen kunnen. Pasteur bevond dat vele lagere wezens, zooals vibrionen en andere microben en bacteriën, bestaan kunnen zonder lucht, welke ze integendeel zelfs doodde. De voor hunne vermenigvuldiging noodige zuurstof ontleenden zij aan de verschillende stoffen hunner omgeving. Hij noemt ze *aeroben,* die van de weefsels van onze stof leven, wanneer deze laatste opgehouden heeft deel uit te maken van een samenhangend en levend geheel (hetgeen de wetenschap dan zeer onwetenschappelijk "doode stof" noemt) en *anaeroben.* De eene soort bindt zuurstof en draagt veel bij tot de verwoesting van dierlijk leven en plantenweefsel, en geeft aan den dampkring bouwstoffen, welke later in het samenstel van andere organismen opgenomen worden; de andere soort verwoest, of beter vernietigt ten slotte de zoogenaamde organische substantie; de laatste ontbinding is niet mogelijk wanneer zij niet medewerken. Zekere kiemcellen, zooals de gistcellen ontwikkelen en vermenigvuldigen zich in de lucht, maar wanneer zij daarvan beroofd worden, schikken zij zich naar het leven zonder lucht en worden fermenten, welke zuurstof opnemen uit de stoffen waarmede zij in aanraking komen, en die zij daardoor verwoesten. Wanneer de cellen van vruchten vrije zuurstof ontberen, handelen zij als fermenten en wekken zij gisting op. "Derhalve openbaart de plantaardige cel in dit geval haar leven als een anaerobisch wezen. Waarom zoude dan in dit geval eene organische cel eene uitzondering vormen?", vraagt Professor Bogolubof. Pasteur toont aan dat, wanneer de cel in de stof onzer weefsels en organen niet voldoende zuurstof meer aantreft, zij op dezelfde wijze gisting opwekt als de cel in de vrucht; ook meende Claude Bernard dat Pasteur's denkbeeld omtrent de vorming van fermenten toepassing en bevestiging vond in het feit, dat bij verworging ureum in het bloed toeneemt. LEVEN is er derhalve overal in het Heelal en, zooals het occultisme ons leert, ook in het atoom.

"Bhûmi verschijnt met zes zusters", zegt de Toelichting. Het is eene Wedische leering dat "er drie Aarden zijn, overeenkomende

met drie hemelen, en onze aarde [de vierde] wordt Bhûmi genoemd". Dit is de uitlegging welke onze exoterische westersche oriëntalisten geven. Maar de esoterische beteekenis en de toespeling daarop in de Weda's is dat het betrekking heeft op onze Planeetketen; "drie Aarden" op den nederdalenden boog, en "drie hemelen" — ook drie Aarden of Bollen —, maar veel etherischer, op den opstijgenden of geestelijken boog. Door middel van de eerste drie dalen wij in de stof af, door middel van de andere drie stijgen wij omhoog naar den geest; de laagste, Bhûmi, onze aarde, vormt om zoo te zeggen het keerpunt en bevat *potentiëel* evenveel Geest als Stof. Wij zullen dit echter later behandelen. [271]

De algemeene leering der Toelichting dan is dat elke nieuwe rondte een der samengestelde elementen ontwikkelt, gelijk die thans bekend zijn aan de wetenschap, die de oorspronkelijke benamingen verwerpt en ze liever in hunne samenstellende deelen onderverdeelt. Als de natuur op het geopenbaarde gebied de "Immerwordende" is, dan moeten deze elementen in hetzelfde licht beschouwd worden; zij moeten zich ontwikkelen, vorderingen maken en groeien tot aan het eind van het manwantara.

De eerste rondte ontwikkelde dus, naar ons geleerd wordt, slechts één Element, en eene natuur en menschheid in, wat men noemen kan, één aanzicht der natuur — door sommigen, zeer onwetenschappelijk, hoewel het misschien *inderdaad* zoo is, "ruimte van ééne afmeting" genoemd.

De tweede rondte baarde en ontwikkelde twee Elementen, Vuur en Aarde; en *hare* menschheid, aangepast aan dezen toestand der natuur, wanneer wij den naam menschheid mogen geven aan wezens, levende onder omstandigheden welke thans aan de menschen niet bekend zijn, was, om wederom eene welbekende uitdrukking in strikt overdrachtelijken zin te gebruiken, de eenige zin waarin zij met juistheid kan gebruikt worden — eene soort van "twee afmetingen".

De verloopen der natuurlijke ontwikkeling, welke wij thans beschouwen, zullen de wijze waarop de eigenschappen der ruimte van *twee, drie,* en *vier* of meer *afmetingen* gewoonlijk beschouwd worden, zoowel verduidelijken als in een slecht daglicht stellen; het is echter de moeite waard om in het voorbijgaan de ware beteekenis aan te duiden van de gezonde, maar onvolledige intuïtie, welke — onder Spiritualisten en Theosofen en vele groote geleerden in dit

opzicht [1]) — tot het gebruik der moderne uitdrukking, de "vierde afmeting der ruimte", heeft gedreven. Om te beginnen is de oppervlakkige ongerijmde meening dat de ruimte zelve in eenigerlei richting meetbaar is, van weinig beteekenis. De gebruikelijke uitdrukking kan slechts eene verkorting wezen van den vollediger vorm — de *"vierde afmeting der stof in de ruimte"* [2]). Maar zelfs in dezen vorm blijft het een ongelukkige uitdrukking, omdat de ons reeds bekende eigen-
[272] schappen van de stof talrijker zijn dan de drie afmetingen, al is het volkomen waar dat de vooruitgang der ontwikkeling wellicht bestemd is ons met nieuwe kenmerkende eigenschappen der stof bekend te maken. De hoedanigheden, of wat wellicht de beste wijze van uitdrukking is, de kenmerkende eigenschappen der stof, moeten blijkbaar ten allen tijde in onmiddellijke betrekking tot de zinnen van den mensch staan. De stof bezit uitgebreidheid, kleur, beweging (moleculaire beweging), smaak en geur, overeenkomstig de bestaande menschelijke zinnen, en de volgende kenmerkende eigenschap die zij ontwikkelt — noemen wij die voor een oogenblik "doorgankelijkheid" — zal overeenkomen met den volgenden zin van den mensch, dien wij "normale helderziendheid" kunnen noemen. Wanneer derhalve sommige stoute denkers naar eene vierde afmeting hebben gesmacht, om den doorgang van stof door stof, en het leggen van knoopen in een koord zonder eind te verklaren, hadden zij behoefte aan een *zesde kenmerkende eigenschap* der stof. De drie afmetingen behooren inderdaad slechts tot ééne eigenschap, of één kenmerkende eigenschap der stof — uitgebreidheid; het gewone verstand verzet zich terecht tegen het denkbeeld dat er, onder welke omstandigheden ook, meer dan drie afmetingen, lengte, breedte en dikte, kunnen zijn. Deze uitdrukkingen en de uitdrukking "afmeting" zelve behooren alle tot één gebied van denken, tot één trap van ontwikkeling, tot één kenmerkende eigenschap van de stof. Zoolang er onder de hulpmiddelen van den cosmos duimstokken zijn om de stof te meten, zoolang zullen deze haar in drie richtingen, en niet meer, kunnen meten; evenals het, sedert den tijd dat het denkbeeld van meting voor het eerst een plaats bekleed heeft in het menschelijk verstand,

---

[1]) De theorie van Professor Zöllner is meer dan verwelkomd door vele geleerden die ook Spiritualist zijn, b.v. de Professoren Butlerof en Wagner te St. Petersburg.

[2]) "Het toekennen van werkelijkheid aan abstracties is de dwaling van het realisme. Ruimte en tijd worden dikwijls gehouden voor afgescheiden van alle concrete ervaringen van het verstand, terwijl zij toch generalisaties daarvan in zekere aanzichten zijn". (Bain, *Logic*. Deel II, blz. 389).

slechts mogelijk geweest is het meten in drie richtingen, en niet meer, te bewerkstelligen. Deze beschouwingen zijn echter niet in het minst in strijd met de zekerheid dat, naarmate in den loop des tijds de menschelijke vermogens vermeerderen, ook de kenmerkende eigenschappen van de stof vermeerdering zullen ondergaan. Intusschen is de uitdrukking nog veel onjuister dan zelfs de gebruikelijke zinswending van het "opgaan" en "ondergaan" der zon.

Wij keeren thans terug naar de beschouwing der stoffelijke ontwikkeling gedurende de rondten. Er is gezegd dat men in de tweede rondte de stof in overdrachtelijken zin begiftigd kan denken met twee afmetingen. Hier moet echter opnieuw worden gewaarschuwd. Deze achtelooze en overdrachtelijke uitdrukking kan — op één gebied van denken, zooals wij zooeven hebben gezien — voor gelijkwaardig worden gehouden met de tweede kenmerkende eigenschap der stof, overeenkomende met het tweede waarnemingsvermogen of den tweeden zin van den mensch. Maar deze twee samenhangende trappen van ontwikkeling hebben te maken met de processen, welke binnen de grenzen van een enkele rondte verloopen. De opeenvolging van oorspronkelijke aanzichten der natuur, waarmede de opeenvolgende rondten te maken hebben, staat, zooals reeds aangeduid is, in verband met de ontwikkeling der Elementen — in den occulten zin — Vuur, Lucht, Water, Aarde. Wij zijn eerst in de vierde [273] rondte en onze lijst loopt hiermede ten einde. De volgorde, waarin die elementen in den voorlaatsten zin genoemd zijn, is voor esoterische doeleinden en in de geheime leeringen juist. Milton had gelijk toen hij sprak van de "Krachten van Vuur, Lucht, Water, Aarde"; de Aarde, zooals wij die thans kennen, bestond niet vóór het begin der vierde rondte, honderden millioenen jaren geleden, toen onze geologische aarde begon te bestaan. De Toelichting zegt dat de bol "*gedurende de eerste rondte vurig, koel en stralend was, evenals zijne etherische menschen en dieren*" — een tegenstrijdigheid of paradox naar onze huidige wetenschap meent — "*gedurende de tweede rondte lichtend, dichter en zwaarder, gedurende de derde waterachtig.*" Aldus zijn de elementen omgekeerd.

De bewustzijnsmiddelpunten der derde rondte, bestemd zich te ontwikkelen tot de menschheid, gelijk wij die kennen, kwamen zoover dat zij het derde Element, water, waarnamen. Wanneer wij onze gevolgtrekkingen moesten maken naar de gegevens, ons door geologen

verstrekt, dan zouden wij zeggen dat er, zelfs gedurende het steenkooltijdperk, geen werkelijk water geweest is. Men zegt ons dat reusachtige massa's koolstof, welke vroeger als koolzuur in den dampkring verspreid waren, door planten werden opgeslorpt, terwijl een groot deel van dat gas zich met het water vermengde. Wanneer dit nu zoo ware en wij gelooven moeten dat al het koolzuur, dat die planten hielp samenstellen, welke de bitumineuse kool, bruinkool, enz. vormden en dat kalksteen enz. hielp vormen, dat al dit koolzuur in dien tijd in den vorm van gas in den dampkring aanwezig was, dan moeten er zeeën en oceanen van vloeibaar koolzuur geweest zijn! Maar, aangenomen dat dit zoo ware, hoe konden dan het Devonische en het Silurische tijdperk — de tijdperken der visschen en weekdieren — aan het steenkooltijdperk voorafgaan? De barometerdruk moet bovendien vele honderden malen grooter zijn geweest dan de druk van onzen tegenwoordigen dampkring. Hoe konden organismen, zelfs van zoo eenvoudige soort als sommige visschen en weekdieren, dien verdragen? Er bestaat een merkwaardig werk van Blanchard over den oorsprong van het leven, waarin hij eenige zonderlinge tegenstrijdigheden en verwarringen in de theorieën zijner collega's aantoont, en dat wij in de aandacht van den lezer aanbevelen.

Die van de vierde rondte hebben Aarde als een stoftoestand bij hunne bezittingen gevoegd, evenals de drie andere Elementen in hun tegenwoordige vormverandering.

Kortom, gedurende de voorafgegane drie rondten, was geen der zoogenaamde Elementen wat die nu zijn. Voor zoover ons bekend, is het VUUR wellicht *zuivere* Âkâsha geweest, de Eerste Materie van het "Magnum Opus" der scheppers en bouwers, dat astrale licht, [274] hetwelk de paradoxale Éliphas Lévi op zeker oogenblik "het lichaam van den Heiligen Geest" en een oogenblik later "Baphomet", den "androgynen bok van Mendes" noemt; LUCHT, eenvoudig stikstof, de "adem der dragers van den hemelkoepel", zooals de Mohammedaansche mystici zeggen; WATER, dat oorspronkelijke fluïde, dat volgens Mozes noodig was om eene "levende ziel" te maken. En dit moge de opvallende tegenstrijdigheden en onwetenschappelijke beweringen verklaren, welke in *Genesis* worden aangetroffen. Men scheide het eerste hoofdstuk van het tweede, leze het eerste als een geschrift der Elohisten en het tweede als een van de veel later komende Jehovisten; dan nog vindt men, wanneer men tusschen de regels door leest,

dezelfde volgorde waarin de geschapen dingen te voorschijn komen, namelijk Vuur (Licht), Lucht, Water en de Mensch (of Aarde). Want de zinsnede in het eerste hoofdstuk (het Elohistische): "In den beginne schiep God hemel en aarde" is eene onjuiste vertaling; het is niet "hemel en aarde", maar de tweevoudige of dubbele hemel, de *bovenste* en de *benedenste* hemelen, of de scheiding van de oorspronkelijke substantie, welke in haar *bovenste* gedeelten licht was, en duister in haar *laagste* gedeelten (het geopenbaarde Heelal), in hare tweevoudigheid van het *onzichtbare* (voor de zinnen) en het voor onze waarnemingsvermogens *zichtbare*. "God maakte scheiding tusschen het licht en de duisternis" en maakte vervolgens het uitspansel (Lucht). "Daar zij een uitspansel in het midden der wateren en dat make scheiding tusschen wateren en wateren", *d. w. z.*: "de wateren, die onder het uitspansel zijn [ons geopenbaard zichtbaar Heelal] van de wateren *boven* het uitspansel [de (voor ons) onzichtbare gebieden van het zijn]". In het tweede hoofdstuk (het Jehovistische) worden struiken en kruiden geschapen vóór het water, evenals in het eerste hoofdstuk het *licht* wordt voortgebracht vóór de *zon*. "Ten dage als de Heere God de aarde en den hemel maakte en allen struik des velds *eer hij in de aarde was* en al het kruid des velds *eer het uitsproot;* want de Heere God [Elohim] had niet doen regenen op aarde, enz." — eene ongerijmdheid, tenzij de esoterische uitlegging worde aangenomen. De planten *zijn geschapen* voordat zij in de aarde waren — *want toen was er geen aarde, zooals die thans is;* het kruid des velds bestond, voordat het groeide zooals tegenwoordig, eerst in de vierde rondte.

Bij de bespreking en de verklaring van den aard der onzichtbare Elementen en van het hierboven genoemde "Oorspronkelijke Vuur" noemt Éliphas Lévi dat steeds het "Astrale licht"; voor hem is dat de "Grand Agent Magique". Dat is ontegenzeggelijk zoo, maar alleen voor zoover de *zwarte* magie aangaat en op de laagste gebieden van wat wij Ether noemen, waarvan Âkâsha het noumenon is; rechtzinnige occultisten zouden zelfs dit nog voor onjuist houden. Het "astrale licht" is eenvoudig het oudere "siderische licht" van Paracelsus; en wanneer men, zooals hij, zegt dat "alles wat bestaat daaruit ontwikkeld is en dat het alle vormen onderhoudt en vermenigvuldigt", zegt men alleen in de tweede zinsnede de waarheid. De eerste is niet juist; want als alles wat bestaat *door middel er van* [275]

(of *via*) is ontwikkeld, is het niet het astrale licht, daar dit niet *alle* dingen bevat, maar op zijn hoogst, *alles* weerkaatst. Éliphas Lévi omschrijft het zeer terecht als "eene kracht in de natuur", door middel waarvan, "een enkel mensch, die haar aan zich kan onderwerpen . . . . de wereld in verwarring zoude kunnen storten en haar uiterlijk veranderen", want het is het "groote geheim der transcendentale magie". Wanneer wij de vertaling [1]) der woorden van den grooten Westerschen Kabbalist aanhalen, kunnen wij die wellicht beter verduidelijken door er hier en daar een paar woorden aan toe te voegen, om het verschil te laten zien tusschen de westersche en de oostersche verklaringen van een en hetzelfde onderwerp. De schrijver zegt van het groote magische agens:

> Deze alles omringende en doordringende fluïde, deze straal, afgescheiden van den glans der [centrale of geestelijke] zon . . . . vastgelegd door het gewicht van den dampkring [?!] en de kracht van centrale aantrekking . . . . astraal licht, deze electro-magnetische ether, deze levende en lichtende warmtestof, is op oude gedenkteekenen voorgesteld door den gordel van Isis, om twee palen gewonden . . . . en in oude theogonieën door de slang die haar staart verslindt, het teeken van voorzichtigheid en van Saturnus [teeken van oneindigheid, onsterfelijkheid en Kronos — Tijd — niet den God Saturnus of de planeet]. Het is de gevleugelde draak van Medea, de dubbele slang van den caduceus, en de verzoeker uit *Genesis;* maar het is ook de koperen slang van Mozes welke zich om de Tau slingert . . . . ten slotte is het de duivel der exoterische dogmatiek, en in waarheid de blinde kracht [zij is niet blind en Lévi wist dat], welke de zielen moeten overwinnen om zich los te maken van de ketenen der aarde; want als zij dat niet doen zullen zij door dezelfde kracht worden opgeslorpt, die hen eerst voortgebracht heeft en zullen zij terugkeeren naar het centrale en eeuwige vuur.

Deze groote Archaeus is thans openlijk ontdekt door en *voor* één enkel mensch — J. W. Keely, van Philadelphia. Voor anderen echter *is* die *wel* ontdekt, maar moet hij nagenoeg nutteloos blijven. "Tot zoover zult gij gaan . . . ."

Al het bovenstaande is zoowel practisch als juist, behoudens ééne dwaling, welke wij aangeduid hebben. Éliphas Lévi begaat een groote fout door het astrale licht steeds te vereenzelvigen met wat wij Âkâsha noemen. Wat het werkelijk is zal in Deel II worden uiteengezet.

Éliphas Lévi schrijft verder:

> Het groote magische agens is de vierde uitstraling van het levensbeginsel [wij zeggen — het is de eerste in het innerlijke en de tweede in het uiterlijke (ons)

---

[1]) The mysteries of Magic, door A. E. Waite. [blz. 75. Zie ook Eliphas Lévi: *Rituel* blz. 101 — 102. *Noot van den Vertaler.*]

Heelal], waarvan de zon de derde vorm is . . . . want de ster des dags [de zon] is slechts de weerkaatsing en de stoffelijke schaduw van de Middelzon der waarheid, die de verstandelijke [onzichtbare] wereld van den Geest verlicht, en die zelf slechts een van het Volstrekte geleende lichtschijn is.

Tot zoover heeft hij wel gelijk. Maar wanneer de groote gezaghebber der westersche Kabbalisten er op laat volgen dat "het echter [276] niet de onsterfelijke Geest is, zooals de Indische hiërofanten zich hebben verbeeld" — antwoorden wij dat hij die hiërofanten belastert, daar zij niets van dien aard hebben gezegd; want zelfs de exoterische Purânische geschriften spreken deze bewering vierkant tegen. Geen enkele Hindoe heeft zich ooit vergist door Prakriti — het astrale licht is maar even hooger dan het laagste gebied van Prakriti, den stoffelijken Kosmos — voor den "onsterfelijken Geest" te houden. Prakriti wordt altijd Mâyâ, begoocheling, genoemd en is gedoemd met al het overige, de goden daaronder begrepen, op het uur van pralaya te verdwijnen. Wijl aangetoond is dat Âkâsha zelfs niet de Ether is, kan zij, naar het ons toeschijnt, allerminst het astrale licht zijn. Zij, die niet in staat zijn verder door te dringen dan de doode letter der *Purâna's*, hebben van tijd tot tijd Âkâsha verward met Prakriti, met Ether, en zelfs met het zichtbare hemelgewelf! Het is ook waar dat degenen, die het woord Âkâsha voortdurend met "Ether" vertaald hebben — Wilson b.v. — in hunne onwetendheid de Âkâsha voor "stoffelijk" in fysischen zin hebben gehouden, wijl zij bevonden dat de Âkâsha de "stoffelijke oorzaak van het geluid" werd genoemd, en dat *dit haar eenige eigenschap* was. Ook is het waar dat, wanneer de kenmerkende eigenschappen letterlijk opgevat worden, de gevolgtrekking luiden zoude dat Âkâsha noch oneindig noch onsterfelijk is, omdat — volgens de metafysica en de wijsbegeerte — niets wat stoffelijk of fysisch, en derhalve beperkt en tijdelijk is, onsterfelijk zijn kan. Dit alles is echter eene dwaling, omdat de beide woorden Pradhâna, oorspronkelijke Stof en Geluid, als eene eigenschap, verkeerd begrepen zijn; het eerste woord (Pradhâna) is voorzeker synoniem met Mûlaprakriti en Âkâsha, en het andere (Geluid) met het Verbum, het Woord, of den Logos. Dit is gemakkelijk te bewijzen, want het volgt uit den volgenden zin uit het *Vishnu Purâna* [1]). "Er was dag noch nacht, noch hemel, noch aarde, noch duisternis, noch licht, noch andere dingen, behalve alleen het Ééne, onbegrijpelijk

[1]) Wilson, I, 23, 24.

voor het verstand, of datgene wat Brahma is en Pums [Geest] en Pradhâna [Oorspronkelijke Stof]".

Wat is dan Pradhâna anders dan Mûlaprakriti, de wortel van alles in een ander aspect? Want, hoewel verderop gezegd wordt dat Pradhâna ineenvloeit met de Godheid, zooals al het andere ook doet, om het Eene gedurende pralaya volstrekt te laten blijven, wordt het toch voor oneindig en onsterfelijk gehouden. De letterlijke vertaling luidt: "Een Prâdhânika Brahma Geest: DAT was"; en de commentator verklaart dat de samengestelde uitdrukking een zelfstandig naamwoord is en niet een bijvoegelijk gebruikt afgeleid woord, *d. w. z.* op de wijze van "vereenigd met Pradhâna". De bestudeerder merke bovendien op dat het Purânische stelsel dualistisch, niet evolutionistisch is en dat er te dien opzichte, van een esoterisch stand-
[277] punt gezien, veel meer te vinden zal zijn in den Sânkhya en zelfs in het *Manawa-Dharma-Shâstra*, hoeveel dit ook met genen verschille. Daarom is Pradhâna, zelfs in de *Purâna's*, een aanzicht van Parabrahma, niet eene ontwikkeling, en moet Pradhâna hetzelfde zijn als de Wedântijnsche Mûlaprakriti. "Prakriti in den *oorspronkelijken* toestand is Âkâsha", zegt een Wedântijnsch geleerde [1]). Zij is nagenoeg abstracte natuur.

Âkâsha dan is Pradhâna in een anderen vorm, en kan als zoodanig niet Ether zijn, het immer onzichtbare agens, waaraan zelfs de natuurwetenschap het hof maakt. Ook is zij niet het astrale licht. Zij is, zooals gezegd, het *noumenon* van de zevenvoudig versplitste Prakriti [2]) — de immer onbevlekte "Moeder" van den *vaderloozen* "Zoon", die op het lager geopenbaarde gebied "Vader" wordt. Want Mahat is het eerste voortbrengsel van Pradhâna, of Âkâsha; en Mahat — Algemeen Denkvermogen [1*], "waarvan Buddhi de *kenmerkende eigenschap* is" — is niets anders dan de Logos, want hij wordt Îshwara, Brahmâ, Bhâwa, enz. genoemd [3]). Kortom hij is de "Schepper" of het Goddelijke Denkvermogen [2*] in scheppende werkdadigheid, "de oorzaak van alle dingen". Hij is de "Eerstgeborene", van wien de *Purânas* ons verhalen dat "Aarde en Mahat de binnen- en de bui-

---

[1]) *Five Years of Theosophy*, blz. 169.

[2]) In de Sânkhya wijsbegeerte zijn de zeven Prakriti's, of "voortbrengende voortbrengingen": Mahat, Ahamkâra en de *vijf* Tanmâtra's. Zie *Sânkhya Kârikâ*, III, en de toelichting daarop.

[3]) Zie *Linga Purâna*, eerste afdeeling, LXX, 12 *en vlg.* en *Wâyu Purâna*, hoofdstuk IV, maar in het bijzonder eerstgenoemd Purâna — eerste Afdeeling. VIII, 67 — 74.

[1*] intelligence. [2*] mind.

tengrenzen van het Heelal zijn", of, in onzen zegtrant, de negatieve en de positieve pool der tweevoudige Natuur (abstract en concreet), want het *Purâna* voegt er aan toe:

Op deze wijze — evenals de *zeven* vormen [beginselen] van Prakriti geteld worden van Mahat tot de Aarde — zoo zullen bij de ontbinding (*pratyâhâra*) (van de elementen), deze zeven achtereenvolgens in elkander terugkeeren. Het Ei van Brahmâ (*Sarwa-mandala*) wordt opgelost met zijn zeven zones (dwîpa's), zeven oceanen, zeven streken, enz.[1]).

Dit zijn de redenen waarom de Occultisten weigeren aan de Âkâsha den naam astraal licht te geven of haar Ether te noemen. Tegenover het gezegde: "in het huis mijns Vaders zijn vele woningen" kan de occulte zinsnede gesteld worden: "in het huis onzer Moeder zijn zeven woningen" of gebieden, waarvan het laagste boven en rondom ons is — het astraallicht.

De Elementen, hetzij die enkelvoudig of samengesteld zijn, konden na het begin der ontwikkeling van onze keten niet dezelfde blijven. [278] In het Heelal schrijdt alles in den grooten kringloop gestadig voorwaarts, terwijl het onophoudelijk op en neer gaat in de kleinere kringen. Gedurende het manwantara staat de natuur nooit stil, daar zij steeds *wordt*[2]) en niets slechts *is;* het minerale, het plantaardige en het menschelijke leven brengen voortdurend hunne organismen in overeenstemming met de alsdan heerschende Elementen; derhalve waren *die* Elementen er toen geschikt voor, zooals zij dat thans voor het leven van de tegenwoordige menschheid zijn. Eerst in de volgende, of vijfde, rondte zal het vijfde element, Ether — het grove lichaam van Âkâsha, wanneer het zelfs dien naam mag dragen — voor alle menschen een even gewoon natuurfeit worden, als de lucht thans voor ons is, en zal het ophouden hypothetisch en een "agens" voor zoovele dingen te zijn. En eerst gedurende die Rondte zullen

[1]) *Wishnu Purâna.* Boek VI, hfdst. IV. Het is onnoodig het den Hindoes te zeggen, die hunne *Purânas* van buiten kennen, maar van veel nut onzen oriëntalisten en den Westerlingen, die Wilson's vertaling voor gezaghebbend houden, er aan te herinneren dat hij zich in zijne Engelsche vertaling van het *Vishnu Purâna* aan de belachelijkste tegenstrijdigheden en dwalingen schuldig heeft gemaakt. Zoo loopen juist over ditzelfde onderwerp van de zeven Prakriti's, of de zeven zones van het Ei van Brahmâ, de beide lezingen volslagen uiteen. In Deel I, blz. 40, wordt gezegd dat het Ei uitwendig met zeven omhulsels bekleed is. Wilson zegt als toelichting: "met Water, Lucht, Vuur, Ether en Ahamkâra" — welk laatste woord in de Sanskritsche teksten niet voorkomt. En in Deel V, blz. 198 in hetzelfde *Purâna* staat geschreven: "op deze wijze werden de zeven vormen der natuur (Prakriti) gerekend van Mahat tot de Aarde"(?). Tusschen Mahat, of Mahâ-Buddhi, en "Water, enz." is het verschil zeer groot.

[2]) Mede volgens den grooten metafysicus Hegel. Voor hem was de natuur een *eeuwig worden*. Een zuiver esoterische opvatting. Het scheppen of ontstaan in den Christelijken zin van het woord is volstrekt ondenkbaar. Bovengenoemd denker zegt: "God (de Algemeene Geest) *objectiveert Zichzelven* als de *natuur* en verheft zich weer daaruit".

INLEIDING.

Vriendelijk hooren, zachtkens beoordeelen.

SHAKESPEARE.

Sedert de verschijning der Theosofische letterkunde in Engeland is het gebruikelijk geworden hare leeringen "Esoterisch Boeddhisme" te noemen. En — zooals een oud, op dagelijksche ervaring gegrond, spreekwoord het uitdrukt — "De Dwaling snelt", wanneer zij gewoonte geworden is, "langs een hellend vlak naar beneden, terwijl de Waarheid met moeite haren weg bergopwaarts klimmen moet".

Oude erkende waarheden bevatten dikwijls de meeste wijsheid. Het menschelijk verstand kan moeilijk geheel en al vrij blijven van vooroordeel, en beslissende meeningen worden dikwijls gevormd alvorens een grondig onderzoek omtrent een onderwerp van al zijn aanzichten is ingesteld. Dit wordt gezegd met betrekking tot de heerschende dubbele dwaling (*a*) om Theosofie tot Boeddhisme te beperken; en (*b*) om de leerstukken van de door Gautama, den Boeddha, gepredikte godsdienstige wijsbegeerte te verwarren met de in breede trekken in *Esoteric Buddhism* geschetste leerstellingen. Iets onjuisters dan dit zou men zich moeilijk kunnen voorstellen. Het heeft onze vijanden in staat gesteld om een krachtdadig wapen tegen de Theosofie te vinden, omdat er, zooals een voortreffelijk kenner van het Pâli het zeer puntig uitdrukte, in het genoemde deel "noch Esoteriek, noch Boeddhisme" was. De in des heeren Sinnett werk voorgelegde waarheden hielden op esoterisch te zijn van af het oogenblik dat zij openbaar gemaakt werden; evenmin bevatte het boek den godsdienst van Boeddha, maar eenvoudig enkele leeringen uit een tot nu toe verborgen leer, die nu in deze deelen uitgelegd en met vele andere aangevuld worden. En zelfs deze laatste, al maken zij vele grondleerstukken van de GEHEIME LEER van het Oosten bekend, lichten slechts een klein hoekje op van den duisteren sluier. Want niemand, zelfs niet de grootste levende Adept, zou — zelfs al wilde hij — zonder onderscheid

Leven kan geen anorganisch atoom voortbrengen, hetzij dat enkelvoudig of samengesteld zij, en zelfs in laya is er leven, evenals een mensch in diepen kataleptischen toestand — naar allen schijn een lijk — toch nog een levend wezen is.

Wanneer de "verslinders" — en wij noodigen de geleerden uit daaronder, wanneer zij dat verkiezen, met eenigen schijn van redelijkheid, atomen van den vuurnevel te verstaan, aangezien de occultist daartegen geen bezwaar zal maken — wanneer de "verslinders", zeggen wij, de "vuuratomen" door een bijzonder verloop van deeling versplitst hebben, worden deze laatste levenskiemen, welke zich overeenkomstig de wetten van cohesie en affiniteit samenvoegen. Daarna brengen de levenskiemen Levens voort van eene andere soort, die aan den bouw van onze Bollen arbeiden.

Derhalve had de Bol in de eerste rondte, nadat hij door de oorspronkelijke Vuurlevens gebouwd was — *d. w. z.* bolvormig was gemaakt — geen vastheid, geen eigenschappen, behalve een kouden glans, geen vorm, geen kleur; eerst tegen het eind der eerste rondte ontwikkelde hij een Element, dat van zijn, om zoo te zeggen, anorganisch of enkelvoudig inwezen thans in onze rondte het vuur is geworden, dat wij in het geheele stelsel kennen. De aarde was in haar eerste Rûpa, welker inwezen het Âkâshische beginsel is, genaamd * * *, datgene wat thans bekend is als astraal licht en zeer ten onrechte aldus genoemd wordt, wat Éliphas Lévi de "Verbeeldingskracht der natuur" noemt, waarschijnlijk om te vermijden het bij den waren naam te noemen, zooals anderen doen.

In de voorrede van zijn *Histoire de la Magie* zegt Éliphas Lévi daarover:

> Door deze kracht staan alle zenuwcentra in geheime verbinding met elkander; zij baart sympathie en antipathie; van haar komen droomen; door haar ontstaan de verschijnselen van het tweede gezicht en de bovennatuurlijke visioenen . . . . Het astraal licht [werkend onder den aandrang van een krachtigen wil] . . . . verwoest, doet stollen, scheidt, verbrijzelt, verzamelt alle dingen . . . . God heeft het geschapen op den eersten dag toen Hij zeide: "*Fiat Lux*" . . . . Zij (die kracht) wordt bestuurd door Egregores, *d. w. z.* de leiders der zielen . . . . de geesten der energie en der handeling [1]).

Éliphas Lévi had er op moeten doen volgen dat het astrale licht, of de oorspronkelijke substantie, zoo zij al stof is, datgene is wat onder den naam licht, *Lux*, volgens de esoterische verklaring *het*

[1]) Blz. 19 (Vertaald naar den Franschen tekst. *Noot van den Vertaler.*)

[280] *lichaam van die Geesten zelve is en hun ware inwezen. Ons stoffelijke licht is de openbaring op ons gebied* en de weerkaatste glans van het goddelijke licht, dat uitstraalt van het gezamenlijke lichaam dergenen, die de "Lichten" en de "Vlammen" genoemd worden. Geen ander Kabbalist heeft echter zooveel talent bezeten als Eliphas Lévi om de eene tegenstrijdigheid op de andere te stapelen, en in een en dezelfde zinsnede en in zoo vloeiende taal de eene paradox op de andere te doen volgen. Hij voert zijne lezers door de liefelijkste dalen en laat hen ten slotte op een verlaten en naakte rots belanden.

De Toelichting zegt:

Het is door middel van de uitstralingen der zeven Lichamen van de zeven Orden van Dhyâni's, dat de zeven gescheiden Hoeveelheden [Elementen] geboren worden, welker beweging en harmonische vereeniging het geopenbaarde Heelal van stof voortbrengen.

De *tweede* rondte brengt het tweede Element LUCHT tot openbaring; een element waarvan de reinheid aan ieder, die het zoude gebruiken, bestendig leven zoude verzekeren. In Europa zijn er slechts twee Occultisten geweest, die het ontdekt en zelfs gedeeltelijk practisch gebruikt hebben, hoewel de samenstelling ervan altijd onder de hoogste Oostersche Ingewijden bekend is geweest. Het ozon der moderne scheikunde is gif vergeleken bij het ware algemeene oplossingsmiddel, dat men zich nooit zoude kunnen denken, wanneer het niet in de natuur bestond.

Van de tweede rondte af begon de Aarde — totnogtoe een foetus in de baarmoeder der ruimte — werkelijk te bestaan: zij had individueel gevoelend leven, haar tweede beginsel, ontwikkeld. Het tweede komt met het zesde [beginsel] overeen; het tweede is voortdurend leven, het andere tijdelijk leven.

De *derde* rondte ontwikkelt het derde beginsel — WATER; de *vierde* rondte vervormde de gasvormige vloeistoffen en den kneedbaren vorm van onzen Bol in den harden, omkorsten, grofstoffelijken bol waarop wij leven. Bhûmi heeft haar vierde beginsel verkregen. Men zoude hiertegen kunnen aanvoeren dat de wet der analogie, waarop zoozeer de nadruk is gelegd, geschonden is. In het geheel niet. De aarde zal — in tegenstelling met den mensch — haar waren eindvorm — haar lichamelijke schil — eerst tegen het einde van het manwantara, na de zevende rondte, bereiken. Eugenius Philalethes had gelijk, toen hij "op zijn woord van eer" zijnen lezers verzekerde

"dat nog niemand de "Aarde" gezien had", *d. w. z.* de stof in haar wezenlijken vorm. Totnogtoe is onze Bol in zijn Kâmarûpa-toestand — het astrale lichaam van begeerten van Ahamkâra, zwarte zelfzucht, het nageslacht van Mahat, op het laagste gebied.

Het is niet de moleculaire stof en allerminst het menschelijke lichaam, Sthûla Sharîra, dat ons grofste "beginsel" is, maar wel het [281] *middelste* beginsel, het werkelijk dierlijke middelpunt, waarvan ons lichaam slechts de schil is, het niet-verantwoordelijke werktuig en hulpmiddel, waarmede het dier in ons levenslang handelt. Ieder verstandelijk aangelegd Theosoof zal mijne ware bedoeling begrijpen. Zoodoende bevat het denkbeeld dat de menschelijke tabernakel, evenals de rotsachtige korst onzer Aarde, opgebouwd is uit tallooze levende wezens, niets dat den waren mysticus tegen de borst stuit. Evenmin kan de wetenschap zich kanten tegen de occulte leering, want zij kan die niet verwerpen, omdat het microscoop er nooit in zal slagen ten slotte het levende atoom of het leven te ontdekken.

(*c*) De wetenschap leert ons dat zoowel de levende als de doode organismen van menschen en dieren wemelen van honderderlei verschillende soorten van bacteriën, dat wij bij elke ademhaling van buitenaf bedreigd worden met den inval van microben en van binnen door leucomaïnen, aeroben, anaeroben en wat al niet meer. Maar de wetenschap is totnogtoe nooit zoover gegaan dat zij met de occulte leer beweert dat onze lichamen, zoowel als die van dieren, planten en steenen zelf geheel uit zulke levens opgebouwd zijn, welke, behalve de grootere soorten, niet met het microscoop ontdekt kunnen worden. Voor zoover het zuiver dierlijke en stoffelijke deel des menschen betreft, is de wetenschap op weg naar ontdekkingen, welke deze theorie tot op groote hoogte zullen bevestigen. Scheikunde en fysiologie zijn de twee groote magiërs der toekomst, die bestemd zijn de oogen der menschheid voor groote fysische waarheden te openen. Met iederen dag wordt de identiteit van het dier en den stoffelijken mensch, van plant en mensch en zelfs van het reptiel en zijn nest, de rots, en den mensch duidelijker en duidelijker aangetoond. Nadat bevonden is dat de fysische en scheikundige bestanddeelen van alle wezens identiek zijn, kan de scheikunde terecht zeggen dat er geen verschil is tusschen de stof, welke den os en die welke den mensch vormt. Maar de occulte leer is veel uitvoeriger. Zij zegt: niet slechts de scheikundige bestanddeelen zijn dezelfde, maar dezelfde oneindig kleine *onzichtbare* levende

wezens stellen de atomen samen der lichamen van den berg en het madeliefje, van den mensch en de mier, van den olifant en den boom, die hem tegen de zon beschut. Elk deeltje — hetzij men dat organisch of anorganisch noeme — *is een* leven. Elk atoom en molecule in het Heelal *geeft* aan zulke vormen zoowel *leven* als *dood*, aangezien het door samenvoeging heelallen en de brooze[1*] voertuigen bouwt, gereed om de verhuizende ziel op te nemen, en omdat het eeuwig de *vormen* verwoest en verandert en de zielen uit hare tijdelijke woningen verdrijft. Het schept en doodt; het is uit zichzelf voortbrengend en verwoestend; het wekt elke seconde in den tijd en
[282] in de ruimte die geheimenis der geheimenissen, het *levende lichaam* van mensch, dier en plant tot leven, en vernietigt haar; en het baart gelijkelijk leven en dood, schoonheid en leelijkheid, goed en kwaad, en zelfs de aangename en onaangename, de weldadige en de boosaardige gevoelens. Het is dat geheimzinnige LEVEN, in zijn geheel voorgesteld door tallooze myriaden levens, dat op eigen sporadische wijze de totnogtoe onbegrijpelijke wet van atavisme volgt, dat zoowe familiegelijkenissen nabootst als die welke het gestempeld vindt in de aura der voortbrengers van elk toekomstig menschelijk wezen; kortom eene geheimenis, welke wij elders aandachtiger zullen beschouwen. Vooralsnog moge een enkel voorbeeld ter verduidelijking worden aangehaald. De moderne wetenschap begint te ontdekken dat ptomaïne, het giftige alkaloïde, dat ontstaat bij de ontbinding van lijken en stoffen — evenzeer een leven — wanneer het met vluchtige ether uitgetrokken wordt, een geur oplevert, even sterk als die van de meest frissche oranjebloesems, maar dat dergelijke alkaloïden, wanneer zij vrij zijn van zuurstof, een hoogst walgelijken, afstootenden geur afgeven of wel een zeer aangenaam aroma, dat aan den geur van de heerlijkst riekende bloemen doet denken, en men vermoedt dat dergelijke bloemen haren aangenamen geur aan het giftige ptomaïne verschuldigd zijn. De giftige essence van sommige paddestoelen is ook nagenoeg hetzelfde als het gif der Indische cobra, de gevaarlijkste slang. De Fransche geleerden Arnaud, Gautier en Villiers hebben in het speeksel van levende menschen hetzelfde giftige alkaloïde gevonden als in dat van de pad, den salamander, de cobra en den Portugeeschen trigonocephalus. Het is bewezen dat levende menschen, dieren en planten vergif van de doodelijkste soort voort-

[1*] ephemeral.

brengen, hetzij men dat ptomaïne, of leucomaïne of alkaloïde noeme. Ook ontdekte Gautier in de versche beenderen en hersenen van een os een alkaloïde en een vergif, dat hij xanthocreatinine noemt, overeenkomende met de stof, getrokken uit het giftige speeksel van kruipende dieren. Men verdenkt het spierweefsel, het werkdadigste orgaan in de dierlijke huishouding, er van vergiften voort te brengen of te maken, welke voor de levensfuncties van evenveel belang zijn als koolzuur en ureum, en de eindproducten zijn van inwendige verbranding. En hoewel het nog niet ten volle vaststaat of het dierlijke samenstel van levende wezens zonder de medewerking en de tusschenkomst van microben vergiften kan voortbrengen, is men er zeker van dat het dier in fysiologischen of levenden staat vergiftige stoffen voortbrengt.

Nu de wetenschap de gevolgen ontdekt heeft, moet zij mitsdien de *eerste* oorzaken daarvan vinden, en dit kan zij nooit zonder de hulp der oude wetenschappen der alchemie, occulte plant- en natuurkunde. Er wordt ons geleerd dat elke fysiologische verandering, ziekteverschijnselen, ziekten — ja het leven zelf, of beter de objec- [283]
tieve levensverschijnselen, voortgebracht door zekere toestanden en veranderingen in de weefsels van het lichaam, die het leven toestaan en dwingen in dat lichaam te werken — dat dit alles toe te schrijven is aan diezelfde ongeziene "scheppers" en "verwoesters", die zoo onnauwkeurig en zonder onderscheid microben genoemd worden. Men zoude kunnen meenen dat die Vurige Levens hetzelfde zijn als de microben der wetenschap. Dit is onjuist. De Vurige Levens zijn de zevende en hoogste onderafdeeling van het gebied van stof, en komen in het individu overeen met het Ééne Leven van het Heelal, hoewel alleen op dat gebied van stof. De microben der wetenschap zijn de eerste en laagste onderafdeeling op het tweede gebied — dat van stoffelijk Prâna, of Leven. Het stoffelijk lichaam van den mensch ondergaat om de zeven jaar een volledige verandering van bouw, en de Vurige Levens, als verwoesters en bouwers optredend, bewerken de verwoesting en het onderhoud er van. Zij zijn bouwers door zichzelven in den vorm van levenskracht op te offeren ten einde den verwoestenden invloed der microben te beteugelen en, door de microben van het noodige te voorzien, dwingen zij hen onder die beteugeling het stoffelijk lichaam en de cellen daarvan op te bouwen. Ook zijn zij de verwoesters wanneer die beteugeling wordt opgeheven, en de microben, welke dan geen opbouwende levenskracht meer ont-

vangen, als verwoestende krachten[1*] in opstand komen. Aldus zijn de Vurige Levens in 's menschen eerste levenshelft, de eerste vijf tijdperken, ieder van zeven jaren, middellijk bezig het stoffelijk lichaam van den mensch op te bouwen; het Leven is op den klimmenden trap, en de kracht wordt gebruikt om te bouwen en te vermeerderen. Na ommekomst van dezen tijdkring begint de tijd van teruggang, en daar de arbeid der Vurige Levens hunne kracht uitput, begint ook het werk van verwoesting en vermindering.

Hierin kan men eene analogie vinden tusschen cosmische gebeurtenissen bij het nederdalen van den Geest in de Stof gedurende de eerste helft van een manwantara (zoowel planetair als menschelijk), en de opstijging van den geest ten koste der stof in de tweede helft daarvan. Deze beschouwingen hebben alleen te maken met het gebied van stof, maar de beteugelende invloed der Vurige Levens op het laagste ondergebied van het tweede gebied, de microben, wordt bevestigd door het feit, in de bovenaangehaalde theorie van Pasteur
3] vermeld, dat de cellen der organen, wanneer zij niet voldoende zuurstof voor eigen gebruik aantreffen, zich naar dien toestand schikken, en *fermenten* vormen, welke de verwoesting veroorzaken der stoffen, waarmede zij in aanraking komen, door daaruit zuurstof op te nemen. Het verloop vangt derhalve hiermede aan dat de eene cel de daarnaast gelegene van de bron harer levenskracht berooft, zoodra de toevoer onvoldoende wordt, en de op deze wijze begonnen verwoesting gaat gestadig voort.

[284] Proefnemers als Pasteur zijn de beste vrienden en helpers van de verwoesters, en de ergste vijanden der scheppers — wanneer deze laatste niet tevens verwoesters waren. Hoe het ook moge zijn, één ding hierin is zeker: de kennis van deze oorspronkelijke oorzaken en van het diepste[2*] inwezen van elk Element, van de Levens daarvan, hunne werkingen, eigenschappen en de voorwaarden waaronder zij veranderen — vormt den grondslag der MAGIE. Paracelsus was gedurende de laatste eeuwen van het Christelijke tijdperk misschien de eenige occultist in Europa, die ervaring had van deze geheimenis. Hadde niet eene misdadige hand een eind aan zijn leven gemaakt jaren vóór den hem door de natuur toebedeelden tijd, dan zoude de fysiologische magie voor de beschaafde wereld minder geheimen bevatten dan thans het geval is.

[1*] agents.

[2*] ultimate.

(*d*) Men zoude ons echter kunnen vragen wat de Maan met dit alles te maken heeft. Wat hebben "Visch, Sin en Soma [de Maan]" uit de apocalyptische zinsnede der Stanza's in het gezelschap der levensmicroben te maken? Met deze laatste niets, behalve dat zij zich meester maken van den tabernakel van klei, welken zij bereid hebben; met den goddelijken volmaakten mensch echter alles, omdat "Visch, Sin en de Maan" te zamen de drie zinnebeelden van het onsterfelijke Wezen uitmaken.

Dit is alles wat gegeven kan worden. Schrijfster beweert ook niet meer omtrent deze vreemde zinnebeelden te weten dán dienaangaande uit exoterische godsdiensten afgeleid kan worden — wellicht uit de geheimenis, welke ten grondslag ligt aan den Matsya (Visch)-Awatâra van Wishnoe, aan den Chaldeeschen Oannes, den Mensch-Visch, opgeteekend in het onvergankelijke teeken van den dierenriem: de Visschen, en dat door de beide *Testamenten* loopt in de personen van Joshua "den zoon van Nun (den Visch)" en Jezus, uit den allegorischen "zondenval[1*]", of den val van den geest in de stof, en uit de Maan — voor zoover zij in betrekking staat met de Maanvoorvaderen, de Pitri's.

Het kan dienstig zijn den lezer er thans aan te herinneren dat, terwijl de Maangodinnen in elke mythologie, en in het bijzonder de Grieksche, verband hielden met de geboorte van kinderen en wel om den invloed, welken de maan uitoefent op vrouwen en ontvangenis, de fysiologie, welke alle volksgebruiken in dit opzicht als grof bijgeloof beschouwt, tot heden toe niet bekend is met het occulte en ware verband tusschen onzen wachter en de bevruchting. Aangezien het geen nut heeft deze gebruiken in bijzonderheden te bespreken, kunnen wij alleen voor het oogenblik even stilstaan om terloops een blik te werpen op de maansymbologie, ten einde te doen zien dat bedoeld bijgeloof tot de oudste geloofsvormen behoort, zelfs tot het Judaïsme — den grondslag van het Christendom. De Israëlieten hielden het schenken van kinderen voor de voornaamste functie van Jehovah, en de esoteriek van den *Bijbel* toont, wanneer zij op kabbalistische wijze verklaard wordt, onmiskenbaar aan dat het Heilige der Heiligen van den tempel eenvoudig het symbool van de baarmoeder was. Door de lezing van den *Bijbel* in het algemeen en van [285] *Genesis* in het bijzonder *naar getalswaarden* wordt het bewijs daar-

[1*] Sin.

van boven alien twijfel en alle spitsvondigheden verheven. De Joden moeten dit denkbeeld zeker aan de Egyptenaren en de Indiërs hebben ontleend, wier Heilige der Heiligen verzinnebeeld is door de koningskamer in de groote pyramide en door de yoni-zinnebeelden van het exoterische Hindoeisme. Om de zaak duidelijker te maken en tegelijkertijd het reusachtige verschil aan te toonen ten aanzien van den geest der verklaring en van de oorspronkelijke beteekenis derzelfde symbolen tusschen de oude Oostersche occultisten en de Joodsche Kabbalisten, verwijzen wij den lezer naar de afdeeling over "het Heilige der Heiligen" in het tweede deel.

Phallusdienst ontwikkelde zich eerst na het verlies der sleutels van de ware beteekenis der zinnebeelden. Deze dienst was de laatste en verderfelijkste afwijking van den weg van waarheid en goddelijke kennis naar het zijpad der verdichting, welke door menschelijke vervalschingen en priesterheerschzucht [1*] tot dogma verheven werd.

STANZA VII. — *Vervolg,*

6. VAN DE EERSTGEBORENEN [1]) AF WORDT DE DRAAD TUSSCHEN DEN STILLEN WAKER EN ZIJN SCHADUW STERKER EN STRALENDER MET ELKE VERANDERING [2]). HET OCHTENDZONLICHT IS VERANDERD IN MIDDAGHEERLIJKHEID.

Deze zinsnede: "de Draad tusschen den Stillen Waker en zijn Schaduw [den mensch] wordt met elke verandering sterker" is wederom een psychologische geheimenis, die in Deel II zal verklaard worden. Vooralsnog zal het voldoende zijn te zeggen dat de "Waker" en zijne "Schaduwen" — deze laatste zijn even groot in aantal als de reïncarnaties van de Monade — één zijn. De Waker, of het Goddelijke Oerbeeld, staat op de bovenste sport der ladder van het Zijn, en de Schaduw op de laagste. Overigens is gedurende een bepaald manwantara de Monade van elk levend wezen, tenzij het zelf in zedelijke verdorvenheid het verband verbreekt, verwildert en "het Maanpad" betreedt — om de occulte uitdrukking te gebruiken — *een individueele Dhyân Chohan, onderscheiden van de andere, met een*

[1]) De oorspronkelijke of eerste mensch.
[2]) Reincarnatie.

[1*] hierarchic ambition.

soort eigen geestelijke individualiteit. Haar oorsprong[1*], de Geest (Âtmâ) is natuurlijk één met den Eenen Algemeenen Geest (Paramâtmâ), maar het voertuig (Wâhan), waarin het besloten is, de Buddhi, is een deel van dat Dhyân-Chohansche Inwezen; en hierin nu ligt de geheimenis van die *alomtegenwoordigheid*, welke eenige bladzijden te [286] voren besproken werd. "Mijn Vader, die in de Hemelen is, en Ik — zijn één", zegt de Christelijke Schrift, en in dit opzicht is zij de getrouwe nagalm van de esoterische leering.

STANZA VII. — *Slot.*

7. "DIT IS UW HUIDIG WIEL" SPRAK DE VLAM TOT DE VONK. "GIJ ZIJT MIJZELF, MIJN BEELD EN MIJN SCHADUW. IK HEB MIJZELF IN U GEKLEED EN GIJ ZIJT MIJN WÂHAN[1]) TOT DEN DAG 'ZIJ MET ONS' WAAROP GIJ WEDER MIJZELF EN ANDEREN, UZELF EN MIJ WORDEN ZULT" (*a*). DAAROP DALEN DE BOUWERS, DIE HUN EERSTE OMKLEEDSEL HEBBEN OMGESLAGEN, NEDER OP DE STRALENDE AARDE EN HEERSCHEN OVER DE MENSCHEN — DIE ZIJZELVEN ZIJN (*b*) ....

(*a*) De dag, waarop de vonk weder de vlam zal worden, waarop de mensch in zijn Dhyân Chohan zal opgaan, "mijzelf en anderen, uzelf en mij", zooals de Stanza zegt, beteekent dat in Paranirwâna — nadat pralaya niet alleen de stoffelijke en psychische lichamen, maar zelfs de geestelijke Ego's tot hun oorspronkelijke beginselen zal hebben teruggebracht — de menschheden van het verleden, van het heden en zelfs van de toekomst, evenals alle andere dingen, één en hetzelfde zullen zijn. Alles zal wederom in den Grooten Adem opgegaan zijn. Met andere woorden, alles zal "opgegaan zijn in Brahma" of de Goddelijke Eenheid.

Is dit vernietiging, zooals sommigen meenen? Of *Atheïsme*, zooals andere critici-aanbidders van een *persoonlijke* godheid en die gelooven aan een onwijsgeerig paradijs — geneigd zijn aan te nemen? Geen van beide. Het is volkomen nutteloos terug te komen op het vraagpunt van atheïsme, dat stilzwijgend gelegen zoude zijn in datgene wat de meest verfijnde *geestelijkheid* is. In Nirwâna vernietiging te zien komt hierop neer dat men zegt dat een mensch, in een gezonden

---

[1]) Voertuig.

[1*] Primary.

droomloozen slaap verzonken — *een slaap die geen indruk achterlaat op het stoffelijk geheugen en brein, omdat het Hooger Zelf van den slaper dan in zijn oorspronkelijken toestand van Volstrekt Bewustzijn verkeert* — dat ook die mensch vernietigd is. Laatstbedoelde vergelijking beantwoordt slechts ééne zijde van de vraag — de stoffelijkste —; aangezien "*wederopneming*" geenszins zulk een "droomlooze slaap" beteekent, maar integendeel *Volstrekt* Bestaan, een onbeperkte Eenheid, of een toestand, voor welks beschrijving de menschelijke taal volstrekt en hopeloos ongeschikt is. De eenige poging om bij benadering iets te geven, dat op eene begrijpelijke opvatting er van gelijkt, kan alleen in de op een panorama gelijkende visioenen der ziel worden beproefd door de geestelijke ideatiën der goddelijke Monade. Ook gaat noch de individualiteit — *noch zelfs het inwezen der persoonlijkheid,* wanneer er eene achtergelaten is — verloren, omdat zij weder opgenomen wordt. Want hoe grenzeloos de paranirwânische
[287] toestand uit een menschelijk oogpunt beschouwd ook zij, toch heeft die een grens in de eeuwigheid. Dezelfde Monade zal, wanneer zij dien toestand eenmaal bereikt heeft, *weder daaruit te voorschijn komen,* als een nog hooger wezen, op een veel hooger gebied, om haar kringloop van vervolmaakte werkzaamheid te hervatten. Het menschelijke denkvermogen kan op zijn tegenwoordigen trap van ontwikkeling dit gebied van gedachte niet overschrijden, het kan dat zelfs ternauwernood bereiken. Hier wankelt het op den rand van onbegrijpelijke Volstrektheid en Eeuwigheid.

(*b*) De "Wakers" heerschen over de menschen gedurende den geheelen tijdkring van het satya-yuga en de kleinere volgende yuga's tot aan het begin van het derde wortelras; daarna heerschen de Patriarchen, Helden en de Manes, zooals in de Egyptische Dynastieën, waarvan de priesters aan Solon een opsomming gaven, de geïncarneerde Dhyâni's van lagere orde, tot aan koning Menes en de menschelijke koningen van andere volkeren. Zij zijn allen zorgvuldig opgeteekend. Naar de meening der symbologen is dit mythenvormende tijdperk natuurlijk slechts een sprookje. Omdat er echter in de geschiedboeken van nagenoeg alle volkeren overleveringen en zelfs kronieken van dergelijke dynastieën van *Goddelijke* koningen bestaan, van Goden die over de menschen regeerden, opgevolgd door dynastieën van helden of reuzen, valt het moeielijk te begrijpen hoe alle volkeren onder de zon, waarvan sommigen door groote oceanen

gescheiden zijn en tot verschillende halfrondten behooren, zooals de oude Peruanen en Mexicanen evenzeer als de Chaldeërs, dezelfde "sprookjes" in dezelfde volgorde van gebeurtenissen [1]) hebben kunnen uitwerken. Aangezien echter de Geheime Leer *geschiedenis* onderwijst — welke, hoewel zij esoterisch en eene overlevering is, desniettemin betrouwbaarder is dan de profane geschiedenis — hebben wij evenveel recht op ons geloof als ieder ander, hetzij een godsdienstijveraar of een twijfelzuchtige. En die Leer zegt dat de Dhyâni-Boeddha's der twee hoogste groepen, n.l. de Wakers of de Bouwmeesters, de talrijke en verschillende rassen van goddelijke koningen en leiders voorzagen. Deze laatsten nu leerden aan de menschheid hunne kunsten en wetenschappen, en eerstgenoemden ontsluierden aan de geïncarneerde Monaden, die juist hunne voertuigen der lagere natuurrijken afgeworpen en dientengevolge alle herinnering aan hun goddelijken oorsprong verloren hadden, de groote geestelijke waarheden der transcendentale werelden.

Aldus "dalen", zooals de Stanza zegt, de Wakers "neder op de stralende aarde en heerschen over de menschen, *die zijzelven zijn*" De heerschende koningen hadden in de voorafgegane rondten op de aarde en andere werelden hun tijdkring voleindigd. In de toekomstige manwantara's zullen zij tot hoogere stelsels dan onze planeetwereld gestegen zijn; en het zijn de uitverkorenen van onze menschheid, de pioniers op het harde en moeielijke pad van vooruitgang, die de plaatsen hunner voorgangers zullen innemen. Het volgende groote manwantara zal er getuige van zijn dat menschen van onzen eigen levenstijdkring de leeraars en leiders worden van eene menschheid, welker Monaden wellicht thans nog — halfbewust — gekerkerd zijn in de verstandelijkste dieren, terwijl hunne lagere beginselen wellicht de hoogst staande soorten der plantenwereld bezielen. [288]

De kringloopen der zevenvoudige ontwikkeling in de zevenvoudige natuur gaan aldus voort: de geestelijke of goddelijke, de psychische of halfgoddelijke, de verstandelijke, de hartstochtelijke, de instinctieve of *cognitioneele*, de halflichamelijke, en de zuiver stoffelijke of lichamelijke naturen. Deze allen ontwikkelen zich en gaan kringsgewijze, terwijl zij van de eene in de andere overgaan, op een twee-

[1]) Zie bijv. *Sacred Mysteries among the Mayas and the Quiché's*, door Auguste le Plongeon, die de identiteit aantoont van de riten en geloofsvormen der Egyptenaren met die van het volk, dat hij beschrijft. Het oude priesterlijke alfabet der Maya's en dat der Egyptenaren zijn nagenoeg aan elkander gelijk.

voudige wijze vooruit, middelpuntvliedend en middelpuntzoekend, één naar hun diepste inwezen, *zeven* naar de aanzichten er van. De laagste is natuurlijk die, welke afhankelijk is van, en dienstbaar aan onze vijf stoffelijke zinnen, waarvan er in waarheid *zeven* zijn, zooals later op gezag der oudste *Upanishads* zal worden aangetoond. Voor zoover sprake is van het individueele, menschelijke, waarnemende, dierlijke en plantaardige leven, is elk de microcosmos van zijn hoogeren macrocosmos. Hetzelfde geldt voor het Heelal, dat zich ten behoeve van den gezamenlijken vooruitgang van de tallooze levens, de uitademingen van het Eene Leven, periodiek openbaart, opdat door het Eeuwig Wordende elk cosmisch atoom in dit onbegrensde Heelal, afdalende van de vormlooze en ontastbare, door de gemengde naturen van het half aardsche tot de stof met volledig voortbrengingsvermogen en dan weer terug, bij elken nieuwen tijdkring hooger stijgende en dichter tot het einddoel naderend, opdat elk atoom, zeggen wij, door *individueele verdiensten en pogingen* dat gebied bereike waarop het opnieuw het Eene Onbeperkte AL wordt. Tusschen de alpha en de omega ligt echter de moeielijke "Weg", omhegd met doornen, die eerst omlaag voert en dan —

Steil omhoog zich slingert
Tot aan het einde toe . . . .

De Pelgrim begint zijne lange reis onbezoedeld, daalt meer en meer in de zondige stof af, en nadat hij zich met elk atoom in de geopenbaarde ruimte in betrekking heeft gesteld, nadat hij geworsteld is door, en geleden heeft in elken vorm van Leven en Zijn, is hij pas op den bodem van het dal van stof en halverwege door den tijdkring gegaan, wanneer hij zich met de gezamenlijke menschheid vereenzelvigd heeft. Deze *heeft hij naar zijne eigene gelijkenis gemaakt.* Ten einde omhoog en huiswaarts te stijgen moet de "God" nu het moeielijke steile pad van het Golgotha des Levens beklimmen. Het is het martelaarschap
[289] van zelfbewust bestaan. Evenals Wishwakarmâ moet hij *zichzelven aan zichzelven* offeren om alle schepselen te verlossen, om uit de Vele tot het Eene Leven te verrijzen. Dan vaart hij inderdaad ten hemel, waar hij gedompeld in het onbegrijpelijke Volstrekte Zijn en in de Zaligheid van Paranirwâna, onbeperkt heerscht en vanwaar hij wederom zal nederdalen bij de volgende "Komst", welke een deel der menschheid naar de doode letter verwacht als de "Tweede Advent", en een ander deel als den laatsten "Kalki-Awatâra".

SAMENVATTING.

De geschiedenis der schepping en dezer wereld, van den beginne af tot op heden bestaat uit *zeven* hoofdstukken. Het *zevende* hoofdstuk is nog niet geschreven.

T. SUBBA ROW [1]).

Er is gepoogd het eerste van die "zeven hoofdstukken" te schrijven, en het is nu gereed. Als uiteenzetting moge het onvolledig en zwak zijn, in ieder geval is het eene benadering — dit woord in wiskunstigen zin genomen — van datgene, wat de oudste grondslag is voor alle volgende cosmogonieën. Het is een stoute onderneming te beproeven in eene Europeesche taal het grootsche panorama weer te geven van de immer periodiek terugkeerende wet, door hen, die dat uit het Algemeene Denkvermogen weerkaatsten, op de kneedbare denkvermogens der eerste met bewustzijn begiftigde rassen afgedrukt; immers geen enkele menschelijke taal behalve het Sanskrit — dat de taal *der Goden* is — is ook maar eenigszins voor die taak berekend. Ter wille van de beweegreden behoort men echter de gebreken van dit werk te vergeven.

Noch het voorafgegane noch hetgeen volgt kan men in zijn geheel ergens volledig aantreffen. Het wordt in geen enkele der zes Indische wijsgeerige scholen onderwezen, want het behoort tot de samenvatting daarvan, de zevende school, die de occulte leer is. Het is niet opgeteekend op halfvergane Egyptische papyri en wordt ook niet meer gegrift op Assyrische tegels of granietmuren. De boeken van den Wedânta — het "laatste woord der menschelijke kennis" — geven slechts het metafysische aanzicht van deze wereldcosmogonie; de beoefenaar die de volle beteekenis wil overzien van de weergalooze schatkamer daarvan, de *Upanishads* — *Upa-ni-shad* is een samengesteld woord, dat beteekent het overwinnen van onwetendheid door de ontsluiering van *geheime*, *geestelijke* kennis — heeft daartoe een

[1]) *The Theosophist*, 1881.

algemeenen sleutel[1*] noodig. Ik zal trachten de reden daarvan hier weer te geven, zooals ik die van een Meester vernomen heb.

Het woord *Upanishad* vertaalt men gewoonlijk met "esoterische leer". Deze verhandelingen vormen een deel der Shruti, of "geopenbaarde" kennis, kortom openbaring, en worden gemeenlijk als derde afdeeling toegevoegd aan het Brâhmana-gedeelte der *Weda's*.

[291] [Nu] hebben de Weda's beslist eene tweevoudige beteekenis — de eene wordt weergegeven door den letterlijken zin der woorden, de andere aangeduid door de maat en de *swara* (intonatie), welke als het ware het leven der *Weda's* zijn .... Geleerde pandita's en taalgeleerden ontkennen natuurlijk dat *swara* iets met wijsbegeerte of oude esoterische leeringen te maken heeft; het geheimzinnige verband tusschen *swara* en *licht* is echter een der diepste geheimenissen er van [1]).

De oriëntalisten tellen ongeveer 150 *Upanishads* en zij meenen dat de oudste *waarschijnlijk* ongeveer 600 v. C. geschreven zijn, maar aan *echte* teksten bestaat nog niet het vijfde deel van dat aantal. De *Upanishads* verhouden zich tot de *Weda's* als de *Kabbalah* tot den Joodschen *Bijbel*. Zij behandelen en verklaren de geheime en mystieke beteekenis der Wedische teksten. Zij spreken over den oorsprong van het Heelal, den aard der Godheid, en van geest en ziel, en eveneens van het metafysische verband tusschen denkvermogen en stof. Kortom: zij BEVATTEN *het begin en het eind van alle menschelijke kennis, maar hebben opgehouden die te* ONTSLUIEREN na Boeddha's tijd. Ware het anders, dan konden de *Upanishads* niet meer *esoterisch* genoemd worden, daar zij thans openlijk aan de heilige Brâhmaansche boeken worden gehecht, welke in onzen tijd zelfs voor de Mlechchha's (kasteloozen) en Europeesche oriëntalisten toegankelijk geworden zijn. Een ding er in — en wel in alle *Upanishads* — wijst onveranderlijk en gestadig op haar ouden oorsprong, en bewijst (*a*) dat sommige gedeelten er van geschreven zijn vóórdat het kastestelsel de tirannieke instelling werd, die het thans is en (*b*) dat de helft van den inhoud verwijderd is, terwijl enkele opnieuw geschreven en verkort zijn. "Er wordt steeds gezegd dat de groote leeraars der hoogere kennis en de Brâhmanen naar Kshatriya [tot de kaste der krijgslieden behoorende]-koningen gaan om hun leerlingen te worden". Naar Professor Cowel terecht opmerkt, "ademen de *Upanishads* een geheel anderen geest [dan andere Brâhmaansche geschriften], eene vrijheid van gedachte, welke in alle oudere werken onbekend is, behalve in

[1]) T. Subba Row, *Five Years of Theosophy*, blz. 154.

[1*] master-key.

de lofzangen van den *Rig-Weda*". Het tweede feit wordt verklaard door eene overlevering, opgeteekend in een der handschriften over het leven van Boeddha. Zij zegt dat de *Upanishads* oorspronkelijk aan hare *Brâhmana's* gehecht zijn, een paar eeuwen nadat de "Tweemaalgeborenen" Indië waren binnengedrongen, na het begin eener hervorming die voerde naar de geslotenheid van het tegenwoordige kastenstelsel der Brâhmanen. In die dagen waren zij volledig, en werden zij gebruikt bij het onderwijs der Chelâ's, die zich voor inwijding voorbereidden.

Dit duurde zoolang als de *Weda's* en de *Brâhmana's* enkel en uitsluitend in het bezit bleven van de Brâhmanen der tempels — [292] terwijl niemand buiten de *heilige* kaste het recht had ze te bestudeeren of zelfs maar te lezen. Toen kwam Gautama, de Prins van Kapilawastu. Nadat die leerling der Brâhmanen de geheele Brâhmaansche wijsheid van het *Rahasya* of de *Upanishads* had *geleerd*, en bevonden had dat die leeringen slechts weinig of niet verschilden van die der "Leeraren des Levens", die het sneeuwgebergte der Himâlaya's [1]) bewoonden, was hij verontwaardigd omdat de Heilige Wijsheid zoodoende aan allen, behalve aan de Brâhmanen, onthouden werd, en besloot hij de geheele wereld te verlossen door haar aan het volk te verkondigen. Ziende dat hunne heilige kennis en occulte wijsheid den Mlechchha's in handen kwamen, verkortten de Brâhmanen toen de teksten der *Upanishads*, welke oorspronkelijk driemaal meer inhielden dan de *Weda's* en de *Brâhmana's* te zamen, zonder echter ook maar één woord van den tekst te veranderen. Zij scheidden namelijk de belangrijkste gedeelten, die het laatste woord over de geheimenis van het Zijn bevatten, van de handschriften af. De ingewijden alleen behielden sedert dien den sleutel tot de Brâhmaansche geheime schriften, en zoodoende waren de Brâhmanen in staat in het openbaar de juistheid van Boeddha's leer te ontkennen door zich te beroepen op hunne *Upanishads*, waaraan voor altijd het zwijgen over de voornaamste vraagstukken was opgelegd. Aldus luidt de esoterische overlevering aan gene zijde der Himâlaya's.

Shrî Shankarâchârya, de grootste ingewijde die in het historische

---

[1]) Ook in de Chineesche opteekeningen genaamd de "Zonen van Wijsheid" en van den "Vuurnevel" en de "Broeders van de Zon". In de handschriften der heilige boekerij van de provincie Fo-Kien heet Si-dzang (Tibet) de grootste zetel van occulte geleerdheid, sedert onheuglijke tijden bestaande, eeuwen vóór Boeddha. Er wordt gezegd dat Keizer Yu, de "Groote" (2207 v. Chr.), een vroom mysticus en een groot adept, zijne wetenschap heeft gekregen van de "Groote leeraars der Besneeuwde Bergketen" te Si-dzang.

tijdperk geleefd heeft, schreef menige Bhâshya (Toelichting) op de *Upanishads*. Er zijn echter redenen om te veronderstellen dat zijne oorspronkelijke verhandelingen nog niet in de handen der Filistijnen gevallen zijn, want zij worden maar al te angstvallig in zijne kloosters (matha's) bewaard. En er zijn nog veel gewichtiger redenen om te meenen dat de onschatbare Bhâshya's op de esoterische leer der Brâhmanen, geschreven door den grootsten verklaarder daarvan, nog eeuwen lang voor de meeste Hindoes, met uitzondering van de Smârtawa Brâhmanen, eene doode letter zullen blijven. Deze sekte, gesticht door Shankarâchârya, en in Zuid-Indië nog zeer krachtig, is thans nagenoeg de eenige, welke geleerden [1*] voortbrengt, die voldoende kennis hebben bewaard om de doode letter der Bhâshya's te kunnen begrijpen. De reden daarvoor is, naar mij werd medegedeeld, dat alleen zij van tijd tot tijd werkelijk ingewijden aan het hoofd hunner matha's hebben, zooals bijvoorbeeld in den Shringagiri, in de Westelijke Ghâts van Mysore. Daartegenover staat dat er
[293] in de wanhopig exclusieve kaste der Brâhmanen geen exclusievere secte bestaat dan de Smârtawa's, en wanneer het er op aan komt te zeggen wat zij weten van de occulte wetenschap en de esoterische leer, wordt de stilzwijgendheid van hare leden alleen geëvenaard door hun trots en hunne geleerdheid.

Daarom moet de schrijfster van de onderhavige bewering voorbereid zijn op het ontmoeten van grooten tegenstand, en zelfs van ontkenning van in dit werk neergelegde beweringen. Niet dat ooit aanspraak is gemaakt op onfeilbaarheid, of op volkomen juistheid van elke bijzonderheid, hierin neergeschreven. Er staan feiten in, en die kunnen moeielijk worden ontkend. Als een gevolg echter van de innerlijke moeielijkheden der behandelde onderwerpen en de nagenoeg onoverkomelijke beperkingen der taal [2*], evenals van alle andere Europeesche talen, om bepaalde denkbeelden weer te geven, is het meer dan waarschijnlijk dat het der schrijfster niet is gelukt de verklaringen in den besten en heldersten vorm te geven; maar alles wat onder zeer ongunstige omstandigheden kon worden gedaan, is geschied, en dat is het uiterste wat van een schrijver verwacht kan worden.

Laat ons in het kort herhalen, en door de omvangrijkheid der behandelde onderwerpen aantoonen, hoe moeielijk, zoo niet onmogelijk, het is daaraan ten volle recht te doen wedervaren.

[1*] students.

[2*] English tongue.

(1) De Geheime Leer is de opgehoopte Wijsheid der Eeuwen, en hare cosmogonie álleen is, zelfs onder den exoterischen sluier der *Purâna's,* het bewonderenswaardigste en meest uitgewerkte van alle stelsels. Maar de geheimzinnige kracht der occulte symboliek is zoo groot, dat de feiten, met welker rangschikking, opteekening en verklaring in de verbazingwekkende opeenvolging der trappen van ontwikkeling tallooze geslachten van ingewijde zieners en profeten zich hebben beziggehouden, alle op eenige weinige bladzijden met meetkunstige figuren en teekens[1*] opgeteekend zijn. De bliksemsnelle blik van die zieners is tot de diepste kern der stof doorgedrongen, en heeft de ziel der dingen gezien, waar een gewoon oningewijd waarnemer, hoe geleerd ook, niets zoude hebben opgemerkt dan het uiterlijke vormwerk. De moderne wetenschap gelooft echter niet aan de "ziel der dingen", en zij zal mitsdien het geheele stelsel der oude cosmogonie verwerpen. Het is nutteloos te zeggen dat het hierbedoelde stelsel niet een voortbrengsel is van de verbeelding van een of meer afzonderlijke individuen, dat het een ononderbroken verslag is, zich uitstrekkend over duizenden geslachten van zieners, wier op zichzelf staande ondervindingen dienden om een onderzoek in te stellen naar, en de waarheid vast te stellen van de door het eene oude geslacht aan het andere mondeling medegedeelde overleveringen betreffende leeringen van hoogere en verhevener Wezens, die de kindsheid van het menschdom bewaakten; dat gedurende lange eeuwen de "Wijzen" van het vijfde ras, van den stam, die gered werd uit de laatste wereldramp en de omzetting van het vasteland, hunne levens doorbrachten *met leeren, niet met onderwijzen.* Hoe deden zij dat? Het antwoord luidt: door op elk natuurgebied de oude overleveringen te [294] vergelijken, te onderzoeken, te verifieeren door de van elkander onafhankelijke waarnemingen[2*] van groote Adepten, dat wil zeggen van menschen, die hunne stoffelijke, verstandelijke, psychische en geestelijke bewerktuiging tot op den hoogst mogelijken trap hebben ontwikkeld en vervolmaakt. Geen enkele waarneming[2*] van een Adept werd aangenomen, voordat zij onderzocht en bevestigd was door de waarnemingen van andere Adepten — op zoodanige wijze verkregen dat zij op zichzelf staande bewijzen opleverden —, en door eeuwen van ondervinding.

(2) De grondwet van dat stelsel, het middelpunt waaruit alles te

[1*] glyphs.

[2*] vision.

voorschijn komt, dat alles om en tot zich trekt en waarop de geheele wijsbegeerte er van steunt is het BEGINSEL van de Eene Gelijkslachtige Goddelijke SUBSTANTIE, de Eene Wortelgrondslag.

. . . . Slechts weinigen, wier inzicht 't helderst was,
Slechts enkelen zijn geleid bij 't zoeken,
Naar oorzaak achter oorzaak tot der natuur geheim begin.
En vonden dat één eerst Beginsel er moest wezen . . . . .

Het heet het "Beginsel der Substantie", want op het gebied van het geopenbaarde Heelal wordt het "Substantie", eene begoocheling, terwijl het in de beginlooze en eindelooze, abstracte, zichtbare en onzichtbare RUIMTE een "Beginsel" blijft. Het is de alomtegenwoordige Werkelijkheid, onpersoonlijk omdat alles en allen er in bevat zijn. Die *Onpersoonlijkheid* is het *gronddenkbeeld* van het stelsel. Het sluimert in elk atoom van het Heelal, en is het Heelal zelf.

(3) Het Heelal is de periodieke openbaring van dit onbekende Volstrekte Inwezen. Wanneer men het echter "Inwezen" noemt, zondigt men tegen den geest der wijsbegeerte. Want hoewel men dit woord[1*] in dit geval kan afleiden van het werkwoord *esse*, zijn, kan HET toch niet vereenzelvigd worden met eenigerlei "wezen", dat het menschelijke verstand zich kan voorstellen. HET wordt het best beschreven door: noch geest, noch stof, maar beide. Parabrahma en Mûlaprakriti zijn in werkelijkheid Een, maar Twee voor het begripsvermogen van het Geopenbaarde en zelfs voor dat van den Eenen Logos, de eerste "Openbaring", die, zooals de bekwame spreker in zijne "Notes on the *Bagawadgîtâ*" zegt, HET objectief ziet als Mûlaprakriti en niet als Parabrahma, als den sluier er van en niet de daarachter verborgen Eene Werkelijkheid, die onbeperkt en volstrekt is.

(4) Het Heelal met al wat er in is, wordt Mâyâ genoemd, omdat alles daarin tijdelijk is, van het ééndagsleven van een vuurvliegje af tot dat der zon toe. Voor het denkvermogen van een wijsgeer moet het Heelal met zijn vergankelijke, altijd wisselende vormen, vergeleken met de eeuwige bestendigheid van het EENE en de onveranderlijkheid van dat Beginsel, niet meer dan een dwaallichtje zijn. [295] Toch is het Heelal voorzeker eene werkelijkheid voor de bewuste wezens daarin, die evenmin eene werkelijkheid zijn als het Heelal zelf.

(5) Alles in het Heelal, in alle rijken der Natuur, is *bewust, d. w. z.:* begaafd met een eigen soort van bewustzijn op zijn eigen gebied van

[1*] Inwezen, in het Engelsch essence. *Noot van den Vertaler.*

gewaarwording. Wij menschen behooren indachtig te zijn dát wij niet het recht hebben te zeggen *dat er geen bewustzijn bestaat,* in steenen b.v., alleen omdat *wij* daarin geen teekenen van bewustzijn waarnemen, welke wij als zoodanig kunnen erkennen. Iets als "doode" of "blinde" stof bestaat niet, aangezien er geen "blinde" of "onbewuste" Wet bestaat. In de opvattingen der occulte wijsbegeerte is daarvoor geen plaats. Deze blijft nooit stilstaan bij oppervlakkigen schijn, en het noumenale inwezen heeft voor haar meer werkelijkheid dan de objectieve tegenbeelden er van; in dit opzicht komt zij overeen met het stelsel der middeleeuwsche nominalisten, die de algemeenheden voor werkelijkheden hielden, en voor wie de bijzonderheden slechts in naam en in de menschelijke verbeelding bestonden.

(6) Het Heelal wordt van *binnen naar buiten* bewogen en *bestierd*. Zoo omhoog zoo omlaag, gelijk in den hemel zoo ook op aarde; en de mensch, de microcosmos en de nabootsing op kleine schaal van den macrocosmos, is de levende getuige van deze algemeene wet en van hare werkwijze. Wij zien dat elke *uiterlijke* beweging, handeling, gebaar, hetzij willekeurig of werktuigelijk, organisch of verstandelijk, voortgebracht en voorafgegaan wordt door *innerlijk* voelen of aandoening, willen of wilsvorming[1*], en gedachte of denken[2*]. Evenals in normalen toestand in 's menschen uiterlijk lichaam geen uitwendige beweging of verandering kan plaats vinden, tenzij die worde uitgelokt door een naar binnen werkenden aandrang, afkomstig van een der drie genoemde functies, evenmin kan dit in het uiterlijke of geopenbaarde Heelal geschieden. De geheele Kosmos wordt geleid, beheerscht en bezield door nagenoeg eindelooze reeksen hiërarchieën gewaarwordende[3*] wezens, die elk eene zending te vervullen hebben en die — hetzij wij hun den eenen of den anderen naam geven, hetzij wij hen Dhyân Chohans of Engelen noemen — "boodschappers" zijn, doch slechts in dien zin dat zij de middelaars zijn van de Karmische en Cosmische wetten. Wat hunne eigene graden van bewustzijn en verstandelijkheid betreft loopen zij oneindig ver uiteen, en wanneer men hen allen zuivere geesten noemt, vrij van elk aardsch bijmengsel, "waaraan de tijd pleegt te knagen", drijft men slechts de dichterlijke verbeelding te ver. Want elk dezer wezens *is* òf een mensch *geweest*, òf bereidt zich voor een mensch te worden, zoo niet in een verleden, dan toch in het huidige, of een volgend manwantara. Indien

[1*] volition. [2*] mind. [3*] sentient.

zij geen *beginnende* menschen zijn, dan zijn zij *vervolmaakte* menschen; en zij verschillen in hunne hoogere, minder stoffelijke sferen op zedelijk gebied van aardsche menschelijke wezens alleen daarin, dat zij vrij zijn van het gevoel van persoonlijkheid en van den *menschelijken* aandoeningsaard — twee louter aardsche kenmerken. Laatstbedoelden, [296] of de "vervolmaakten" hebben deze gevoelens afgelegd, omdat zij (*a*) niet langer vleeschelijke lichamen hebben — een last die de ziel steeds verstompt; en (*b*) aangezien het zuiver geestelijke element ongeketend en meer vrij gelaten is, minder den invloed van mâyâ ondergaan dan ooit met een mensch het geval kan zijn, tenzij hij een Adept zij, die zijne beide persoonlijkheden — de geestelijke en de stoffelijke — geheel van elkander afgescheiden houdt. In den beginne kunnen de Monaden, die nog nooit stoffelijke lichamen gehad hebben, derhalve geen gevoel van persoonlijkheid of *Ego*-isme hebben. Aangezien datgene, wat onder "persoonlijkheid" verstaan wordt, eene beperking en eene betrekking is, of volgens de definitie van Coleridge, "individualiteit die op zichzelve bestaat maar op den bodem eener geaardheid", kan die uitdrukking natuurlijk niet toegepast worden op niet-menschelijke wezens; doch het is een feit, door geslachten van zieners bevestigd, dat geen enkel dezer wezens, hetzij hoog of laag, individualiteit of persoonlijkheid bezit als een afzonderlijk wezen, *d. w. z.* zij hebben geene individualiteit in den zin, waarin een mensch zegt: "*Ik ben mijzelf* en geen ander", met andere woorden, zij zijn zich niet bewust van zoo besliste afgescheidenheid als menschen en dingen op aarde dit zijn. Individualiteit is de kenmerkende eigenschap hunner verschillende hiërarchieën, niet der enkelingen; en deze eigenschappen wijzigen zich alleen naar den graad van het gebied waartoe die hiërarchieën behooren; hoe dichter bij het gebied van het homogene en van het Eene Goddelijke des te zuiverder en minder op den voorgrond tredend is die individualiteit in de hiërarchie. Zij zijn in alle opzichten eindig, met uitzondering evenwel van hunne hoogere beginselen — de onsterfelijke vonken, welke de Algemeene Goddelijke Vlam weerkaatsen, en die alleen op de gebieden der begoocheling geïndividualiseerd en gescheiden zijn door eene versplitsing, die even-zeer eene begoocheling is als al het overige. Zij zijn "Levenden" omdat zij de stroomen zijn, door het Volstrekte Leven geprojecteerd op het cosmische scherm der begoocheling; Wezens, in wie het leven niet kan worden uitgedoofd, voordat het vuur der onwetendheid uit-

gebluscht is in hen die deze "levens" beseffen. Tot leven ontkiemd door den belevendigenden invloed van den ongeschapen straal, de weerkaatsing van de groote Middelzon, die op de oevers van de rivier des levens schijnt, behoort juist het innerlijke beginsel in hen tot de wateren der onsterfelijkheid, terwijl het gedifferentiëerde gewaad daarvan even vergankelijk is als 's menschen lichaam. Daarom had Young gelijk toen hij zeide:

> Engelen zijn menschen van verheev'ner soort . . . .

en meer niet. Zij zijn noch "dienende" noch "beschermende" engelen, evenmin "Boodschappers van den Allerhoogste", nog minder de "Boden des Toorns" van een God, geschapen door 's menschen verbeelding. Hunne bescherming inroepen is even dwaas als te gelooven dat hun medegevoel verkregen kan worden door een of ander soort van boetedoening, want zij zijn evenzeer als de mensch zelf, de slaven en dienaren [1*] der onveranderlijke Karmische en Cosmische Wet. [297] De reden daarvan ligt voor de hand. Omdat zij in hun inwezen geen elementen van persoonlijkheid hebben, kunnen zij geen persoonlijke eigenschappen bezitten, zooals die welke in de exoterische godsdiensten door de menschen worden toegeschreven aan hunnen anthropomorphen God — een naijverig en exclusief God, die zich verheugt en toornt, behagen schept in offeranden en in zijne ijdelheid grooter dwingeland is dan elk eindig dwaas mensch. Omdat de mensch een samenstel is van de inwezens van al deze hemelsche hiërarchieën, kan hij er in slagen zich als zoodanig in zekeren zin te verheffen boven eene of andere hiërarchie of klasse of zelfs boven een samenstel daarvan. "De mensch kan zich de gunst der Dewa's niet verwerven en hen ook niet bevelen", wordt er gezegd. Door zijne lagere persoonlijkheid echter te verlammen en zoodoende tot de volle kennis te komen der *niet-afgescheidenheid* van zijn Hooger Zelf van het Eene Volstrekte ZELF, kan de mensch zelfs tijdens zijn aardsche leven "een onzer" worden. Aldus wordt de mensch door het eten van de vrucht der kennis, welke onwetendheid verdrijft, gelijk aan een der Elohim, of der Dhyâni's, en eenmaal tot *hun* gebied gestegen, moet de geest der eenheid en volmaakte harmonie, die in elke hiërarchie heerscht, zich over hem uitbreiden en hem in alle bijzonderheden beschermen.

De voornaamste moeielijkheid, welke de mannen der wetenschap

[1*] creatures.

verhindert aan goddelijke- en natuurgeesten te gelooven, is hun materialisme. Het voornaamste beletsel dat den spiritualist verhindert daaraan te gelooven, terwijl hij een blind vertrouwen stelt in de "geesten" der afgestorvenen, is hun aller algemeene onwetendheid — behoudens enkele Occultisten en Kabbalisten — omtrent het ware inwezen en den aard der stof. Op het aanvaarden of verwerpen der theorie *dat alles in de natuur in het diepste inwezen* één *is*, berust in hoofdzaak het gelooven of het niet-gelooven dat er om ons heen nog andere bewuste wezens bestaan dan de geesten der overledenen. Voor het krijgen van een helderder denkbeeld der occulte Cosmogonie en van den eenigen zekeren leidraad, die hem in zijne verdere studiën kan leiden, is de bestudeerder afhankelijk van het juiste begrip der oorspronkelijke ontwikkeling van Geest-Stof en het ware inwezen daarvan.

De nuchtere waarheid is, zooals pas werd uiteengezet, dat elk zoogenaamde "Geest" een *ontlichaamd of een toekomstig mensch is.* Evenals zij, van den hoogsten Aartsengel (Dhyân Chohan) af tot aan den laagsten bewusten Bouwer (de laagste klasse der geestelijke wezens) toe, allen *menschen* zijn, die æonen lang geleden in andere manwantara's op dezen of andere bollen geleefd hebben, evenzoo zijn de lagere, half- en niet-verstandelijke elementalen alle *toekomstige* menschen. Het feit alleen dat een geest met verstandelijkheid is begaafd, is voor den Occultist een bewijs dat een dergelijk wezen een [298] *mensch* geweest moet zijn en zijne kennis en verstandelijkheid gedurende den menschelijken tijdkring verworven moet hebben. Er is in het Heelal slechts eene ondeelbare en volstrekte Alwetendheid en Verstandelijkheid, en deze trilt in elk atoom en oneindig klein punt van den geheelen Kosmos, die geen grenzen heeft en dien men Ruimte noemt, wanneer men dien beschouwt onafhankelijk van hetgeen er in bevat is. De eerste differentiatie van hare *weerkaatsing* in de geopenbaarde wereld echter is zuiver geestelijk, en de daarin voortgebrachte wezens zijn niet begaafd met een bewustzijn, dat op een of andere wijze verwant is aan het ons bekende bewustzijn. Zij kunnen geen menschelijk bewustzijn of verstand bezitten vooraleer zij dat persoonlijk en individueel verworven hebben. Dit moge een geheimenis zijn; niettemin is het in de esoterische wijsbegeerte een feit, dat bovendien zeer voor de hand ligt.

De geheele orde der natuur legt getuigenis af van eene voortgaande

beweging naar een hooger leven. Er is plan in de handeling van de schijnbaar blindste krachten. Het geheele verloop der ontwikkeling met de tallooze aanpassingen daarvan is een bewijs daarvoor. De onveranderlijke wetten, die de zwakke en krachtelooze soorten uitroeien om plaats te maken voor de krachtige en die het "overleven der geschiktsten" tengevolge hebben, werken alle in de richting van het grootsche doel, al zijn zij ook nog zoo wreed in hun onmiddellijke werking. Het *feit* zelf *dat* er aanpassingen *voorkomen, dat* de geschiktsten in den strijd om het bestaan *overleven*, toont aan dat hetgeen de "onbewuste natuur" genoemd wordt in werkelijkheid een vereeniging van krachten is, uitgeoefend door halfverstandelijke wezens (elementalen), bestierd door hooge planeetgeesten (Dhyân Chohans), wier gezamenlijk geheel het Geopenbaarde Woord van den Ongeopenbaarden Logos vormt, en tegelijkertijd het Denkvermogen en de onveranderlijke Wet van het Heelal uitmaakt.

.Want de natuur, in haar abstracten zin genomen, *kan niet* "onbewust" zijn, daar zij de uitstraling en derhalve op het geopenbaarde gebied een aanzicht van Volstrekt Bewustzijn is. Waar is de stoutmoedige die het zoude durven bestaan *een eigen bewustzijn* in de planten en zelfs in de delfstoffen te loochenen? Al wat hij zeggen kan is, dat hij dit bewustzijn niet begrijpen kan.

De esoterische wijsbegeerte vestigt onze aandacht op drie onderscheidene wijzen van voorstelling van het Heelal in de drie afzonderlijke aanzichten daarvan: het *Vóórbestaande*, ontwikkeld uit het *Altijdbestaande*, en *dat der Verschijnselen* — de wereld van begoocheling, de weerkaatsing en de schaduw daarvan. Gedurende de groote geheimenis en het groote drama des levens, bekend onder den naam manwantara, komt de werkelijke Kośmos overeen met de voorwerpen geplaatst achter het witte scherm, waarop de schaduwen geworpen worden. De werkelijke figuren en dingen blijven onzichtbaar, terwijl ongeziene handen de draden der ontwikkeling in beweging brengen. Menschen en dingen zijn mitsdien slechts de weerkaatsingen *op* het [299] witte veld van de werkelijkheden *achter* de valstrikken van mahâmâya, of de groote begoocheling. Aldus luidde de leer van elke wijsbegeerte, elken godsdienst, zoowel vóór als na den zondvloed, in Indië en Chaldea, bij de Chineesche en Grieksche wijzen. In eerstgenoemde landen stelde men in de exoterische godsdiensten deze drie Heelallen allegorisch voor door de drie Drieëenheden, welke van de eeuwige mid-

delkiem uitstralen en daarmede een Opperste Eenheid vormen: het *oorspronkelijke*, het *geopenbaarde* en het *scheppende* Drietal, of de Drie in Één. Dit laatste is als concrete uitdrukking louter het zinnebeeld van de beide *ideëele* eerste. Daarom laat de esoterische wijsbegeerte de noodzakelijkheidsleer van dit zuiver metafysische begrip ter zijde en noemt alleen het eerste Drietal het Immerbestaande. Dit is de zienswijze van elk der zes groote Indische wijsgeerige scholen — de zes beginselen van het geheele Wijsheidslichaam, waarvan de Gnosis, de *verborgen* kennis, het zevende beginsel is.

De schrijfster hoopt dat, hoe oppervlakkig de toelichtingen op de zeven Stanza's ook behandeld zijn, er in dit cosmogonische gedeelte van het werk genoeg gegeven is om aan te toonen dat de archaïsche leeringen op het eerste gezicht reeds *wetenschappelijker* (in de moderne beteekenis van het woord) zijn dan alle andere oude geschriften, welke naar hun exoterisch aanzicht beoordeeld moeten worden. Aangezien echter dit werk, zooals vroeger reeds erkend is, *veel meer achterhoudt dan het geeft*, verzoeken wij den bestudeerder zijn eigen intuïtie te gebruiken. Het is ons voornaamste streven datgene wat reeds bekend gemaakt is — tot onzen spijt hier en daar zeer onnauwkeurig — op te helderen; de kennis waarop gezinspeeld is wanneer en waar ook slechts mogelijk, door nieuw materiaal te vervolledigen, en onze leer te versterken tegen de al te krachtige aanvallen van het moderne sectendom, en meer in het bijzonder tegen die van het nieuwere materialisme, zeer dikwijls ten onrechte wetenschap genoemd, terwijl in werkelijkheid uitsluitend de woorden "geleerden" en "halfgeleerden" de verantwoordelijkheid behoorden te dragen voor de vele onlogische theorieën, welke der wereld worden aangeboden. Aan het publiek, dat in groote onwetendheid verkeert, terwijl het blindelings alles aanneemt wat van "gezaghebbende zijde" komt en zich verplicht gevoelt elke *uitspraak*, afkomstig van een man van de wetenschap, als een bewezen feit aan te nemen — aan het publiek, zeggen wij, wordt geleerd alles te bespotten, wat uit "heidensche" bronnen aan den dag wordt gebracht. Dewijl nu de materialistische geleerden alleen met hunne eigene wapenen — die van polemiek en bewijsvoering — bevochten kunnen worden, is bij elk deel een aanhangsel gevoegd, waarin de verschillende zienswijzen tegenover elkander worden geplaatst en aangetoond wordt hoe dikwijls zelfs groote autoriteiten kunnen dwalen. Wij meenen dat zulks

op afdoende wijze geschieden kan door de zwakke punten onzer tegenstanders bloot te leggen en door te bewijzen dat hunne al te veelvuldige drogredenen, welke men voor wetenschappelijke *uitspraken* wil doen doorgaan, onjuist zijn. Wij houden ons aan Hermes en zijne [300] "Wijsheid" met haar alomvattenden aard, zij aan Aristoteles, omdat zij zich, tegen de intuïtie en de ervaring der eeuwen in, verbeelden dat de Waarheid uitsluitend het eigendom van het Westen is. Vandaar de oneenigheid. Hermes zegt: "Kennis verschilt veel van gewaarwording [1*], want gewaarwording komt van dingen die er boven verheven zijn, maar kennis is het einddoel der gewaarwording" — *d. w. z.* der begoocheling van ons stoffelijk brein en het begripsvermogen [2*] daarvan; aldus legt hij den nadruk op de tegenstelling tusschen de met moeite, door middel van de zintuigen en het denkvermogen (Manas), verkregen kennis en de intuïtieve alwetendheid van de Geestelijke Goddelijke Ziel (Buddhi).

Wat ook het lot van het onderhavige geschrift in de verre toekomst moge zijn, wij hopen inmiddels de navolgende feiten bewezen te hebben:

(1) De Geheime Leer onderwijst geen atheïsme, behalve in de beteekenis van het Sanskritsche woord Nâstika, het verwerpen van afgoden, met inbegrip van alle anthropomorphe goden. In dezen zin is ieder Occultist een Nâstika.

(2) Zij erkent een Logos, of een Collectieven "Schepper" van het Heelal; een Demiourgos in den zin waarin men van een "Bouwmeester" als van den "Schepper" van een gebouw spreekt, terwijl die bouwmeester nooit een enkelen steen ervan heeft aangeraakt, maar het bouwplan geleverd en alle handenarbeid aan de metselaars overgelaten heeft; in ons geval heeft de Ideatie van het Heelal het plan verstrekt en is de arbeid van het bouwen overgelaten aan de Scharen van verstandelijke Machten en Krachten. Maar die Demiourgos is geen *persoonlijke* godheid — *d. w. z.* een onvolmaakt *buitenkosmisch God*, maar slechts de samenvatting van de Dhyân Chohans en de andere Krachten.

(3) De Dhyân Chohans zijn van tweevoudigen aard, omdat zij samengesteld zijn uit (*a*) de redelooze *ruwe energie*, inwonend in de stof, en (*b*) de verstandelijke ziel, of het cosmisch bewustzijn, die energie bestierend en leidend, en die de *Dhyân Chohansche gedachte* is, *welke*

[1*] sense.

[2*] intellect.

de Ideatie van het Algemeen Denkvermogen weerkaatst. Tijdens de manwantarische tijdperken is het gevolg hiervan een gestadige reeks van stoffelijke openbaringen en *zedelijke gevolgen* op aarde, aangezien het geheel aan Karma onderworpen is. Wijl dit verloop niet altijd volmaakt is en het, hoe herhaaldelijk ook blijken moge van een leidend Verstandswezen achter den sluier, gapingen en onvolkomenheden vertoont en zelfs zeer dikwijls tot klaarblijkelijke mislukkingen voert — zijn de gezamenlijke Scharen (de Demiourgos) evenmin als de afzonderlijk werkende Machten gepaste voorwerpen voor goddelijke vereering of aanbidding. Zij hebben echter allen aanspraak op de dankbare vereering der menschheid, en de mensch behoorde steeds te streven naar het helpen van de goddelijke ontwikkeling der *ideeën* door naar zijn beste vermogen een *medewerker der natuur te worden* bij de uitvoering harer taak gedurende de tijdkringen. [301] Alleen het immer onkenbare en niet te begrijpen Kârana, de Oorzaaklooze Oorzaak van alle oorzaken, behoorde een heiligdom en een altaar te hebben op den heiligen en nooit betreden bodem van ons hart — onzichtbaar, ontastbaar, onuitgesproken behalve door de "nog zwakke stem" van ons geestelijk bewustzijn. Zij die het vereeren behoorden zulks te doen in de stilte en de geheiligde eenzaamheid hunner zielen, terwijl zij hun Geest tot eenigen middelaar maken tusschen zichzelven en den Algemeenen Geest, hunne goede daden tot eenige priesters en hunne zondige neigingen tot de eenige zichtbare en objectieve offers aan de *Tegenwoordigheid.*

"En wanneer gij bidt, zoo zult gij niet zijn gelijk de geveinsden .... maar ....*ga in uwe binnenkamer, en uwe deur gesloten hebbende, bid uwen Vader, die in 't verborgen is*"[1]). Onze Vader is *in ons* "in 't verborgene" ons zevende beginsel in de "binnenkamer", van onze zielegewaarwording. "Het Koninkrijk Gods" en der Hemelen is *in ons,* niet *buiten ons,* zegt Jezus. Waarom zijn de Christenen zoo volkomen blind voor de vanzelf sprekende beteekenis der woorden van wijsheid, welke zij met veel behagen werktuigelijk herhalen?

(4) De stof is eeuwig. Zij is de Upâdhi, of de fysische grondslag, waarop het Eene Eeuwige Algemeene Denkvermogen zijne ideaties opbouwt. Daarom houden de esoterici vol dat er in de natuur geen anorganische of "doode" stof bestaat; het onderscheid, dat de wetenschap tusschen de twee soorten van stof maakt, is even ongegrond

[1]) *Matt.* VI : 5, 6.

als willekeurig en onredelijk. Wat de wetenschap echter ook moge denken — en de *exacte* wetenschap is eene wufte dame, zooals wij allen bij ondervinding weten — het Occultisme weet en leert het anders, zooals het reeds sedert onheuglijke tijden gedaan heeft, van Manoe en Hermes af tot Paracelsus en zijne opvolgers toe.

Aldus spreekt Hermes, de Driewerf Grootste:

O mijn zoon, de stof *wordt;* vroeger *is* zij *geweest*, want de stof is het voertuig der wording. Wording is de wijze van handelen van den ongeschapen en vooruitzienden God. Nadat de [objectieve] stof begiftigd is met de kiem der wording, wordt zij tot geboorte gebracht, want de scheppende kracht vormt haar *overeenkomstig de ideëele vormen*. Nog niet bevruchte stof had geen vorm; zij wordt, wanneer zij in werking[10*] gebracht wordt[1]).

Wijlen Dr. Anna Kingsford, de bekwame vertaalster en samenstelster der Hermetische Fragmenten, merkt hieromtrent in eene noot op.

Dr. Ménard maakt de opmerking dat in het Grieksch eenzelfde woord *geboren worden* en *worden* beteekent. Het denkbeeld hier is, dat de bouwstof der wereld in haar inwezen eeuwig is, doch dat zij vóór de schepping of "wording" in een lijdenden en onbeweeglijken toestand verkeert. Daarom *is* zij, vóór zij in werking gebracht werd, *geweest; thans wordt* zij, dat wil zeggen, is zij beweeglijk en gaat zij vooruit.

En zij laat er de zuiver Wedântijnsche leer der Hermetische wijsbegeerte op volgen: [302]

Schepping is derhalve het tijdperk van werkzaamheid [Manwantara] van God, die [of *dat* volgens den Wedânta] volgens de hermetische denkwijze twee vormen van bestaan heeft — werkdadigheid of bestaan, den ontplooiden God (Deus explicitus), en lijdelijk bestaan [Pralaya], den besloten[2*] God (Deus implicitus). Beide vormen van bestaan zijn volmaakt en volledig, zooals de toestanden van waken en slapen van den mensch. De Duitsche wijsgeer Fichte onderscheidde het Zijn (Sein) als Eén, dat wij slechts door het bestaan (Dasein) als het Vele erkennen. Deze zienswijze is geheel Hermetisch. De "ideëele vormen" . . . . zijn de oer- of vormaangevende denkbeelden der Neo-platonisten; de eeuwige en subjectieve voorstellingen der dingen, welke vóór de "Schepping" of wording in het Goddelijke Denkvermogen bestaan.

Of wel, volgens de wijsbegeerte van Paracelsus:

Alles is het voortbrengsel van één algemeen scheppend pogen. . . . . Niets in de natuur is *dood. Alles is bewerktuigd en leeft*, en daarom schijnt de geheele wereld een levend organisme te zijn[2]).

(5) Het Heelal is ontwikkeld naar het ideëele plan, dat van eeuwigheid bevat was in het onbewustzijn van datgene wat de Wedântijnen Parabrahma noemen. Practisch komt dit op hetzelfde neer als de

---

[1]) *The Virgin of the World*, blz. 134, 135.

[2]) *Paracelsus*, Dr. Franz Hartmann, M. D., blz. 44.

[10*] operation. [2*] involved.

gevolgtrekkingen der hoogste westersche wijsbegeerte; "de ingeboren, eeuwige en zelfbestaande ideeën" van Plato, thans door von Hartmann weergegeven. Het "Onkenbare" van Herbert Spencer gelijkt slechts uit de verte op die transcendentale Werkelijkheid waaraan de Occultisten gelooven, doordien het dikwijls slechts eene verpersoonlijking schijnt te zijn van eene "achter de verschijnselen schuilende kracht", eene oneindige en eeuwige energie, waaruit alle dingen voortkomen, terwijl de schrijver van de *Philosophie des Unbewussten* (weliswaar slechts in dit opzicht) zoo dicht tot de oplossing van de groote geheimenis genaderd is als de sterfelijke mensch maar vermag. Zoowel in de oude als in de middeleeuwsche wijsbegeerte zijn er slechts weinigen geweest die dat onderwerp onder de oogen durfden zien of er zelfs maar op zinspelen. Paracelsus komt er door redeneering toe, en zijne denkbeelden worden op bewonderenswaardige wijze door Dr. F. Hartmann, L. T. V. in zijn *Paracelsus*, dat wij zooëven aanhaalden, samengevat.

Alle Christen Kabbalisten hebben het Oostersche gronddenkbeeld goed begrepen. De werkdadige kracht, de "Eeuwige Beweging van den Grooten Adem" slechts wekt den Cosmos bij het dagen van elken nieuwen tijdkring, brengt dien in beweging door middel van de beide tegengestelde krachten, de middelpuntzoekende en de middelpuntvliedende, die mannelijk en vrouwelijk, positief en negatief, stoffelijk en geestelijk, en te zamen eene *Oorspronkelijke* kracht zijn, en doet aldus den Cosmos objectief worden op het gebied der begoocheling. Met andere woorden: deze tweevoudige beweging brengt den Cosmos van
[303] het gebied van het Eeuwig Ideëele over naar dat der eindige openbaring, of van het *noumenale* gebied naar *dat der verschijnselen*. Alles wat *is*, *geweest is, en zijn zal* IS eeuwig, zelfs de tallooze Vormen, welke slechts in hun objectieven, maar niet in hun *ideëelen* vorm, eindig en vergankelijk zijn. Zij bestonden in de eeuwigheid als ideeën, en als zij vergaan zullen zij als weerkaatsingen bestaan. Het occultisme leert dat noch de natuur, noch de mensch ergens een vorm aan geven kan, waarvan het ideëele type niet reeds op het subjectieve gebied bestaat; meer nog dat geen enkele vorm of gestalte met eenige mogelijkheid in 's menschen bewustzijn kan opkomen, die niet reeds als oerbeeld, of ten minste bij benadering, bestaat. Noch de vorm van den mensch, noch die van een dier, plant of steen is ooit "geschapen"; slechts op dit ons gebied is die begonnen te "wor-

den", dat wil zeggen zich te objectiveeren tot zijn tegenwoordige stoffelijkheid of *van binnen naar buiten* uit te zetten, van het meest verfijnde en bovenzinnelijkste inwezen af tot den grofsten vorm toe. Daarom hebben *onze* menschelijke vormen in de eeuwigheid bestaan als astrale of etherische oerbeelden, naar welke voorbeelden de Geestelijke Wezens of Goden, wier plicht het was die tot objectief bestaan en aardsch leven te brengen, de protoplasmische vormen der toekomstige Ego's uit *hun eigen* inwezen ontwikkeld hebben. Daarna, toen dit menschelijke Upâdhi, of die grondvorm gereed was, begonnen de natuurlijke aardsche krachten in te werken op deze bovenzinnelijke vormen, *welke behalve hunne eigene elementen ook nog die van alle voormalige plantenvormen en toekomstige diervormen van dezen Bol bevatten.* Daarom doorliep de *uitwendige* menschelijke schil alle plantaardige en dierlijke lichamen voordat zij de menschelijke gedaante aannam. Het is echter niet noodig hier meer daarover te zeggen omdat het in de Toelichting van het tweede deel volledig beschreven zal worden.

Volgens de Hermetische Kabbalistische wijsbegeerte van Paracelsus ontwikkelde Yliaster —, de voorvader der pasgeboren protyle, welke Crookes in de scheikunde invoerde — of de oorspronkelijke protomaterie, den Cosmos uit zichzelf.

Toen de schepping [ontwikkeling] plaats vond verdeelde de Yliaster zich; deze smolt en loste zich om zoo te zeggen op, en ontwikkelde uit [van binnen] zichzelf den Ideos of Chaos (Mysterium Magnum, Iliados, Limbus Major, of Oorspronkelijke Stof). Dit Oorspronkelijke Inwezen is van monistischen aard en openbaart zich niet slechts als levenswerkzaamheid, eene geestelijke kracht, eene onzichtbare, onbegrijpelijke en onbeschrijfelijke macht, maar mede als levensstof, waaruit de substantie van levende wezens bestaat. In dezen Limbus of Ideos van oorspronkelijke stof . . . . ., de eenige baarmoeder van alle geschapen dingen, is de substantie van alle dingen vervat. De naam, dien de Ouden er aan gaven, was de Chaos . . . . . waaruit de Macrocosmos en later door deeling en ontwikkeling in Mysteria Specialia [1]) elk afzonderlijk wezen tot stand gekomen is. Alle dingen en alle elementaire substantie waren er *in potentia* maar niet *in actu* in aanwezig [2]). [304]

Naar aanleiding hiervan merkt de vertaler, Dr. F. Hartmann, terecht op: "het schijnt dat Paracelsus reeds drie honderd jaar geleden vooruitliep op de moderne ontdekking van 'de potentialiteit der stof'.

---

[1]) Dr. Hartmann geeft naar de tot zijn beschikking staande oorspronkelijke teksten van Paracelsus de volgende verklaring van dit woord. Deze groote Rozekruiser zegt: "Mysterium is alles, waaruit iets ontwikkeld kan worden wat slechts als kiem daarin vervat is. Een zaadkorrel is het 'Mysterium van eene plant, een ei dat van een levenden vogel, enz.".

[2]) *T. a. p.*, blz. 41, 42.

De Magnus Limbus dan, of de Yliaster, van Paracelsus is eenvoudig onze oude bekende "Vader-Moeder", *van binnen,* voordat deze in de ruimte verscheen. Het is de algemeene baarmoeder van den Kosmos, door Aditi-Prakriti, de geestelijke en de stoffelijke natuur, verpersoonlijkt in het tweevoudige karakter van Macrocosmos en Microcosmos, of het Heelal en onzen Bol [1]). Immers wij vinden bij Paracelsus de verklaring:

De Magnus Limbus is de kweekplaats waaruit alle schepselen gegroeid zijn in denzelfden zin als een boom uit een klein zaad kan opgroeien; met dit verschil echter dat de groote Limbus zijn oorsprong heeft in het Woord Gods, terwijl de Limbus minor (de aardsche kiem of het aardsche zaad) uit de aarde voortkomt. De groote Limbus is het zaad waaruit alle dingen voortgekomen zijn, en de kleine Limbus is elk wezen dat ten slotte zijn vorm voortplant en dat zelf door den grooten voortgebracht is. De kleine Limbus bezit alle eigenschappen van den grooten in denzelfden zin als de zoon eene bewerktuiging bezit welke met die van zijn vader overeenkomt . . . . Toen . . . . Yliaster zich oploste begon Ares, de verdeelende, differentiëerende en individualiseerende kracht [Fohat, weer een oude bekende] . . . . te werken. Alle voortbrenging was het gevolg van scheiding. Uit den Ideos werden de elementen Vuur, Water, Lucht en Aarde voortgebracht, welke echter niet op stoffelijke wijze of door eenvoudige deeling geboren werden, maar geestelijk en dynamisch [zelfs niet door samengestelde verbindingen — zooals mechanische menging in tegenstelling met scheikundige verbinding], evenals vuur uit een keisteen kan komen of een boom uit een zaadje, hoewel er oorspronkelijk in den steen geen vuur en in het zaadje geen boom aanwezig is. "De Geest is levend en Leven is Geest, en Leven en Geest [Prakriti, Purusha (?)] brengen alle dingen voort, maar in wezen zijn zij één en niet twee" . . . . Ook heeft elk element een eigen Yliaster, omdat alle werkzaamheid der stof, in welken vorm ook, slechts eene uitvloeiing uit dezelfde bron is. Maar evenals uit het zaad de wortels met hunne vezels groeien, daarna de stam met zijn takken en bladeren en ten slotte de bloemen en zaden, evenzoo zijn alle wezens uit de elementen geboren en bestaan zij uit elementaire substanties, waaruit andere vormen kunnen ontstaan, welke de kenmerkende eigenschappen hunner ouders dragen [2]). Als moeders van
[305] alle schepselen zijn de elementen *van een onzichtbaren, geestelijken aard en hebben zij zielen* [3]). Zij komen alle uit het Mysterium Magnum voort.

Men vergelijke hiermede het *Vishnu Purâna.*

Uit Pradhâna [oorspronkelijke Substantie], beheerscht door Kshetrajna ["belichaamden geest"(?)] komt de ongelijke ontwikkeling [Evolutie] van die eigen-

---

[1]) Alleen de middeleeuwsche Kabbalisten, die de Joodsche en enkele Neo-platonisten navolgden, pasten het woord Microcosmos op den mensch toe. De oude wijsbegeerte noemde de Aarde den Microcosmos van den Macrocosmos en den mensch het voortbrengsel dezer twee.

[2]) De vertaler merkt op: "Deze 300 jaar geleden gepredikte leer is dezelfde als die, welke eene omwenteling in het moderne denken gebracht heeft, nadat Darwin haar in een nieuwen vorm gekleed en uitgewerkt had. Kapila heeft haar in de Sânkhya-wijsbegeerte nog verder uitgewerkt".

[3]) De Oostersche Occultist zegt dat zij geleid en bezield worden door Geestelijke Wezens, de werklieden in de onzichtbare werelden en achter den sluier der Occulte Natuur of der Natuur in het verborgene.

schappen voort . . . . . Uit het groote beginsel (Mahat) [Algemeen] Verstand [of Denkvermogen] . . . . wordt de oorsprong van de ijle elementen en van de zintuigen voortgebracht [1]) . . . . .

Aldus kan worden aangetoond dat alle grondwaarheden der natuur in de oudheid algemeen verbreid waren en dat de gronddenkbeelden omtrent Geest, Stof en het Heelal, of omtrent God, Substantie en den Mensch, dezelfde waren. Wanneer wij de twee oudste godsdienstige wijsgeerige stelsels der wereld, het Hindoesche en het Hermetische aan de Indische en de Egyptische geschriften ontleenen, kan men gemakkelijk inzien dat zij onderling gelijk zijn.

Dit blijkt duidelijk aan ieder die de zooëven genoemde "Hermetic Fragments", vertaald en weergegeven door wijlen onze diepbetreurde vriendin Dr. Anna Kingsford, leest. Verminkt en verwrongen als deze waren na door de handen van Grieksche en Christen sectariërs gegaan te zijn, heeft de vertaalster met bekwaamheid en intuïtie de zwakke punten er van gevat en getracht die door verklaringen en noten te verbeteren. Zij zegt:

Het denkbeeld van de schepping der zichtbare wereld door de "werkende goden" of Titanen, als middelaars van den Oppersten God [2]) is door en door Hermetisch, *in alle godsdienststelsels* terug te vinden en in overeenstemming met het moderne wetenschappelijke onderzoek [?], dat ons doet zien hoe overal de Goddelijke Macht door middel van natuurlijke Krachten werkt.

Uit de vertaling halen wij aan:

Dat Heelalwezen [1*] dat alles bevat en alles is, brengt de ziel en de wereld, al wat de natuur omvat, in beweging. In de veelvoudige eenheid van het heelalleven zijn de ontelbare individualiteiten, welke door hare verscheidenheden van elkander onderscheiden zijn, niettemin op zoodanige wijze vereenigd, dat het geheel één is en dat alles uit éénheid voortkomt [3]).

En wederom uit een andere vertaling:

God is niet een Denkvermogen [2*], maar de oorzaak dat het Denkvermogen is; *niet een Geest*, maar de oorzaak dat de Geest is; niet Licht, maar de oorzaak dat het Licht is [4]).

Uit het bovenstaande blijkt duidelijk dat de "Divine Pymander", hoezeer het Christelijke "polysten" dien hier en daar ook hebbe verwrongen, toch door een wijsgeer geschreven is, terwijl de meeste [306]

---

[1]) Wilson, I, II (Deel I, 35).

[2]) Eene uitdrukking, die in bedoelde "Fragments" herhaaldelijk voorkomt en waartegen wij bezwaar maken. Het *Algemeene Denkvermogen* is geen "*Wezen*" of "God".

[3]) *The Virgin of the World*, blz. 47, "Asclepios", Deel I.

[4]) *Divine Pymander*, IX, 64.

[1*] Universal Being. [2*] Mind.

zoogenaamde "Hermetic Fragments" afkomstig zijn van heidensche sectariërs, die naar het denkbeeld van een anthropomorph Opperwezen overhelden. Toch zijn beide een weerklank van de esoterische wijsbegeerte en de Hindoesche *Purâna's*.

Men vergelijke slechts de Hermetische aanroeping van het "Opperste Al" met die van de latere Âriërs. Een Hermetisch Fragment, aangehaald door Suidas luidt:

Ik bezweer U, o Hemel, heilig werk van den grooten God; ik bezweer U, o Stem des Vaders, uitgesproken in den beginne toen de geheele wereld gebouwd werd; ik bezweer U bij het Woord, den eenigen Zoon des Vaders die alle dingen steunt, wees genadig, wees genadig [1]).

Hieraan gaat vooraf:

Aldus was het ideëele Licht er vóór het ideëele Licht en de lichtende Verstandelijkheid der Verstandelijkheid was altoos, *en de éénheid daarvan was niets anders dan de Geest, die het Heelal omvat. Uit Hem* [*Daaruit*] *komen noch God, noch Engelen, noch andere werkelijke wezens* [1*], want Hij [Het] is de Heer van alle dingen en de Macht en het Licht; en alles is afhankelijk van Hem [Het] en is in Hem [Het].

Deze zinsnede wordt tegengesproken door dienzelfden Trismegistus, die zegt:

Het is onmogelijk van God te spreken Want het lichamelijke kan het onlichamelijke niet uitdrukken. . . . . Datgene wat noch lichaam, noch gestalte, noch vorm, noch stof heeft, kan niet door middel van de zinnen waargenomen worden. Ik begrijp het, Tatios, ik begrijp het, datgene, wat onmogelijk omschreven kan worden — dat is God [2]).

Het is duidelijk dat deze beide plaatsen elkander tegenspreken en daaruit blijkt: (*a*) dat eene reeks geslachten van mystici van allerlei richting algemeen onder den naam Hermes schreven, en (*b*) dat men zeer omzichtig te werk moet gaan alvorens men een Fragment, alleen omdat het onloochenbaar oud is, voor esoterische leering houdt. Vergelijken wij thans het bovenstaande met een overeenkomstige aanroeping uit de Hindoesche geschriften — ongetwijfeld even oud, zoo niet veel ouder. Het volgt hieronder. Parâshara, de Ârische "Hermes", onderwijst Maitreya, den Indischen Asclepios, en roept den drievoudigen verschijningsvorm [2*] van Wishnoe aan:

Glorie aan den onveranderlijken, heiligen, eeuwigen, oppersten Wishnoë, wiens aard één en algemeen is, den machtige over alles; aan hem die Hiranyagarbha, Hari en Shankara [Brahmâ, Wishnoe en Shiva] is, den schepper, onderhouder

---

[1]) *The Virgin of the World*, blz. 153.

[2]) *T. a. p.*, Blz. 139, 140. Fragmenten uit de "Eclogae physicae" en het "Florilegium" van Stobaeus.

[1*] essentials.

[2*] hypostasis.

en vernietiger der wereld, aan Wâsudewa, den bevrijder (zijner aanbidders); aan hem wiens inwezen zoowel enkelvoudig als veelvoudig is; die zoowel ijl als lichamelijk is, ongedeeld en gedeeld; aan Wishnoe, de oorzaak der laatste bevrijding. [307] Glorie aan den oppersten Wishnoe, de oorzaak van de schepping, het bestaan, het einde dezer wereld; *die de wortel der wereld is* en die *uit de wereld bestaat*[1]).

Deze aanroeping is grootsch en er ligt een diepzinnige wijsgeerige beteekenis aan ten grondslag; voor de oningewijde massa's evenwel wijst zij, evenals het Hermetische gebed, op een anthropomorph Wezen. Wij moeten het gevoel eerbiedigen dat die beide ingegeven heeft, maar wij kunnen niet nalaten te vinden dat het geheel niet harmonieert met de innerlijke beteekenis, zelfs met die, welke in dezelfde Hermetische verhandeling aangetroffen wordt, waar te lezen staat:

Trismegistus: Werkelijkheid bestaat niet op aarde, mijn zoon, en kan daar ook niet bestaan . . . . Niets op aarde is werkelijk, er is slechts schijn . . . . Hij [de mensch] is als mensch niet werkelijk, mijn zoon. Het werkelijke bestaat slechts uit zichzelf en blijft wat het is . . . . . De mensch is vergankelijk, daarom is hij niet werkelijk, hij is slechts schijn, en schijn is de hoogste begoocheling.

Tatios: Zijn dan de hemellichamen zelf niet werkelijk, mijn vader, omdat zij ook veranderen?

Trismegistus: Datgene, wat aan geboorte en verandering onderhevig is, is niet werkelijk . . . . . er is een zekere onechtheid in gelegen, wanneer men ziet dat ook zij veranderlijk zijn . . . . .

Tatios: En wat is dan de oorspronkelijke Werkelijkheid, o Vader?

Trismegistus: Hij die [Datgene wat] één en éénig is, o Tatios; Hij die [Datgene wat] niet uit stof, noch tot een of ander lichaam gemaakt is. Die [Wat] kleur noch vorm heeft, Die [Wat] niet verandert noch overgebracht wordt, maar Die [Wat] altijd IS[2]).

Dit stemt geheel met de Wedântijnsche leer overeen. De hoofdgedachte der "Hermetic Fragments" is occult en er zijn vele gedeelten in die geheel en al tot de Geheime Leer behooren.

Deze leer zegt dat het gansche Heelal bestierd wordt door verstandelijke en halfverstandelijke Krachten en Machten, zooals wij van het begin af gezegd hebben. De Christelijke godgeleerdheid neemt aan en *dringt er zelfs op aan* dat men zulks geloove, doch zij maakt een willekeurig onderscheid en noemt die "Engelen" en "Duivelen". De wetenschap ontkent beider bestaan en spot met het bloote denkbeeld er van. De spiritualisten gelooven aan de "geesten der dooden" en ontkennen het bestaan van alle andere soorten of klassen van onzichtbare wezens. Het zijn mitsdien alleen de Occultisten en Kabbalisten

---

[1]) *Wishnoe Purâna*, I, II, Wilson, I, 13-15.
[2]) *T. a. p.*, blz. 135-138.

die redelijke verklaringen geven van de oude overleveringen, welke thans aan de eene zijde hun toppunt bereikt hebben in dogmatisch geloof en aan den anderen kant in dogmatische loochening. Want beide, geloof en ongeloof, omvatten elk slechts één klein boogje van den oneindigen horizon der geestelijke en stoffelijke openbaringen; van hun eigen standpunt gezien hebben beide dus gelijk, niettemin hebben beide ongelijk wanneer zij gelooven dat zij dien geheelen horizon binnen hun eigene bijzondere en enge grenspalen kunnen [308] insluiten, want — dat kunnen zij nooit. In dit opzicht leggen de wetenschap, de godgeleerdheid en zelfs het spiritualisme niet veel meer wijsheid aan den dag dan de struisvogel als hij zijn kop in het zand aan zijn voeten verbergt en er zich zoodoende zeker van gevoelt, dat er niets buiten het bereik van zijn eigen waarneming en de kleine plaats, door zijn eigen dwazen kop ingenomen, bestaan kan.

Aangezien de eenige werken, die thans over het onderhavige onderwerp bestaan en toegankelijk zijn voor den oningewijde der westersche "beschaafde" rassen, de bovengenoemde Hermetische Boeken, of veeleer Hermetische Fragmenten zijn, kunnen wij die in dit geval tegenover de leeringen der esoterische wijsbegeerte stellen. Het zoude geheel nutteloos wezen andere boeken, welke ook, te dien einde aan te halen, aangezien het publiek niets weet van de Chaldeesche werken, welke in het Arabisch vertaald zijn en door eenige ingewijde Sufi's bewaard worden. Daarom moeten wij ter vergelijking onze toevlucht nemen tot de "Definitions of Asclepios", zooals die onlangs door Dr. Anna Kingsford L. T. V. verzameld en toegelicht zijn, en waarvan enkele gedeelten op merkwaardige wijze met de oostersche esoterische leer overeenstemmen. Hoewel vele gedeelten duidelijk het kenmerk dragen van later door Christen handen te zijn gegaan, zoo zijn toch over het algemeen de kenmerkende eigenschappen der Genii en der Goden dezelfde als die der oostersche leeringen, hoewel er gedeelten zijn, over andere onderwerpen handelend, welke aanmerkelijk van onze leeringen verschillen.

Wat de Genii betreft, zoo noemden de Hermetische wijsgeeren de Wezens, die wij Dewa's (Goden), Dhyân Chohans, Chitkala (de Kwan-Yin der Boeddhisten) en met verscheidene andere namen noemen, Theoi (Goden), Genii en Daimones. De Daimones zijn — in de Socratische en zelfs in de oorspronkelijke oostersche en latijnsche theologische beteekenis — de beschermgeesten van het menschen-

ras, "degenen die in de nabijheid der onsterfelijken wonen, en van daar over de aangelegenheden der menschen waken", zooals Hermes zegt. In het esoterische spraakgebruik worden zij Chitkala genoemd, waarvan sommigen uit hun eigen inwezen aan den mensch diens vierde en vijfde beginsel geschonken hebben; anderen hunner zijn de zoogenaamde Pitri's. Dit zal verklaard worden wanneer wij tot de voortbrenging van den *volledigen mensch* genaderd zullen zijn. De wortel van den naam is Chit, "datgene waardoor de gevolgen der daden en de soorten van kennis voor het gebruik door de ziel daarvan te maken, worden uitgekozen", of het geweten, de *innerlijke stem* in den mensch. Bij de Yogi's is Chit een synoniem voor Mahat, het eerste en goddelijke verstand; maar in de esoterische wijsbegeerte is Mahat de wortel, de kiem van Chit, en is Chit eene hoedanigheid van Manas in vereeniging met Buddhi, eene hoedanigheid, welke, wanneer zij zich voldoende in den mensch ontwikkelt, door geestelijke verwantschap een Chitkala tot zich trekt. Daarom wordt gezegd dat Chit eene stem is, die mystiek leven verwerft en Kwan-Yin wordt.

UITTREKSELS UIT PARTICULIERE, TOT NOG TOE GEHEIME, OOSTERSCHE TOELICHTINGEN [1]). [309]

xvii. *Het oorspronkelijk Bestaande in de eerste schemering van het Mahâmanwantara [na het Mahâpralaya dat op elke eeuw van Brahmâ volgt] is eene* BEWUSTE GEESTELIJKE EIGENSCHAP. *De in trancetoestand verkeerende ziener bespeurt haar in de Geopenbaarde Werelden [Zonnestelsels] in haar Objectieve Subjectiviteit als een dun vlies van een Goddelijken Adem. Terwijl zij uit Laya [2]) te voorschijn treedt verspreidt zij zich door de Oneindigheid als een kleurlooze geestelijke vloeistof. In onze planeetwereld is zij op het zevende gebied en in den zevenden toestand daarvan [3]).*

xviii. *Voor* ONS *geestelijk oog is zij substantie. Menschen in waaktoestand kunnen haar zoo niet noemen, daarom hebben zij in hunne onwetendheid haar "God-Geest" genoemd.*

xix. *Zij bestaat overal en vormt de eerste Upâdhi [Grondslag], waarop onze wereld [Zonnestelsel] gebouwd is. Buiten dat stelsel wordt zij in haar oorspronkelijke zuiverheid alleen aangetroffen tusschen [de Zon-*

---

[1]) Deze leering heeft geen betrekking op Prakriti-Purusha buiten de grenzen van ons kleine heelal.
[2]) De uiterste rusttoestand; de Nirwânische toestand van het zevende beginsel.
[3]) De leering wordt geheel gegeven van uit ons gebied van bewustzijn.

nestelsels of] de Sterren van het Heelal, de Werelden, welke reeds gevormd zijn of gevormd worden, terwijl de Werelden in Laya middelerwijl in haar schoot rusten. Aangezien hare substantie van eene andere soort dan de op aarde bekende is, meenen de aardbewoners, die DOOR HAAR HEEN *zien, in hunne begoocheling en onwetendheid dat zij ledige ruimte is. Er is in heel het Grenzelooze [Heelal] geen vingerbreedte [angula] ledige ruimte . . . . .*

XX. *Stof of Substantie is zoowel in onze wereld als in die daarboven zevenvoudig. Bovendien is elke toestand of elk beginsel ervan trapsgewijs in zeven graden van dichtheid verdeeld. Sûrya [de Zon] toont in haar zichtbare afstraling den eersten of laagsten toestand van den zevenden, den hoogsten, toestand van de Algemeene* TEGENWOORDIGHEID, *het reine van het reine, de eerst geopenbaarde Adem van het Immer Ongeopenbaarde Sat [Zijnheid]. Naar hare substantie zijn alle centrale, stoffelijke of objectieve Zonnen de laagste toestand van het eerste beginsel van den Adem. Ook is geen enkele harer meer dan de weerkaatsing van haar oorsprong-ster*[1*]*, verborgen voor aller blikken, behalve voor die der Dhyân Chohans, wier lichaams-substantie tot de vijfde afdeeling van het zevende beginsel der Moeder-substantie behoort, en derhalve vier graden hooger staat dan de weerkaatste zonnesubstantie. Evenals er zeven Dhâtu's [hoofdgrondstoffen in het menschelijke lichaam] zijn, zoo zijn er ook zeven krachten in den mensch en in de geheele natuur.*

XXI. *De werkelijke substantie van de Verborgen [Zon] is eene kern* [310] *van Moedersubstantie*[1]*). Deze is het hart en de schoot van alle in ons zonne-heelal levende en bestaande Krachten. Zij is de kern, het uitgangspunt van den kringloop van alle Krachten, die ter vervulling harer plichten de Atomen in werking brengen, het brandpunt waarin zij zich om de elf jaar weer in haar zevende inwezen vereenigen. Indien iemand u zegt dat hij de Zon gezien heeft, lach hem dan uit*[2]*), alsof hij gezegd had dat de Zon zich werkelijk langs haar dagelijkschen boog voortbeweegt . . . . .*

XXIII. *Op grond van haar zevenvoudigen aard vergelijken de Ouden de Zon met een wezen, getrokken door zeven paarden, gelijk aan de*

[1]) Of de "Droom der Wetenschap", de oorspronkelijke werkelijk homogene stof; noch in dit ras, noch in deze Rondte kan een sterveling haar objectief maken.

[2]) "Wishnoe in den vorm zijner werkdadige kracht, gaat niet op of onder, en is tegelijkertijd de *zevenvoudige zon* en daarvan gescheiden" zegt het *Wishnoe Purâna*, II. XI, (Wilson II, 296).

[1*] primaries.

metra der Weda's, of zeiden zij wederom dat de Zon, hoewel in haar kringloop gelijk aan de zeven Gana's [Klassen van Wezens], daarvan onderscheiden is[1]*), zooals inderdaad het geval is, alsmede dat zij zeven stralen heeft, wat mede het geval is . . . . .*

XXV. *De zeven Wezens in de Zon zijn de zeven Heiligen, zelfgeboren uit de inwonende kracht van den Schoot van de Moedersubstantie. Zij zenden de zeven Hoofdkrachten, Stralen genaamd, uit, welke bij het begin van Pralaya zich zullen vereenigen tot de middelpunten van zeven nieuwe Zonnen voor het volgende Manwantara. De energie, waaruit zij in elke Zon tot bewust bestaan ontspringen, wordt door sommigen Wishnoe genoemd, die de Adem is van de* VOLSTREKTHEID.

Wij noemen haar het Eene Geopenbaarde Leven — zelf eene weerkaatsing van het Volstrekte.

XXVII. *Dit laatste behoort nooit met woorden of taal vermeld te worden,* OPDAT HET NIET IETS VAN ONZE GEESTELIJKE KRACHTEN WEGNEME, *welke naar* DIEN *toestand streven, steeds geestelijk naar* HET *voorwaarts schrijdend, evenals het geheele stoffelijke Heelal zich — cosmisch — naar* ZIJN *geopenbaard middelpunt beweegt.*

XXVIII. *Het eerstbedoelde — het oorspronkelijke Bestaan — dat in dezen toestand van het zijn het* EENE LEVEN *genoemd kan worden, is, zooals reeds verklaard is, een dun vlies, dienstbaar aan scheppings- of vormingsdoeleinden. Het openbaart zich in zeven toestanden, welke met hunne zevenvoudige onderverdeelingen, de negen en veertig vuren vormen, vermeld in de heilige boeken . . . . .*

XXIX. *Het eerste is de . . . . . "Moeder"* [*Prima* MATERIA]. *Zij daalt in kringloop af, terwijl zij zich in hare oorspronkelijke zeven toestanden verdeelt; wanneer zij zich in haar* LAATSTE *beginsel als* GROVE STOF[2]) *verdicht*[1*] *heeft, wentelt zij om zichzelve en belevendigt, te zamen met de zevende uitstraling van dat laatste beginsel, het eerste en laagste element* [*de slang die in haar eigen staart bijt*]. *In eene Hiërarchie of Orde van het Zijn is de zevende uitstraling van haar laatste beginsel:*

(*a*) *In de delfstof, de daarin sluimerende vonk, die tot vergankelijk* [311]

[1]) Evenals een mensch, die een op een standaard geplaatsten spiegel nadert, zijn eigen beeld ziet, zoo wordt de kracht (of weerkaatsing) van Wishnoe [de Zon] nooit gescheiden, doch blijft . . . . . in de Zon (als in een spiegel), welke daar opgesteld is. (*T. a. p.*)

[2]) Vergelijk de Hermetische "Natuur", die in kringloop in de stof afdaalt wanneer zij den "Hemelschen Mensch" ontmoet.

[1*] consolidated.

bestaan geroepen wordt door het positieve, dat het negatieve doet ontwaken [*enzoovoorts*] . . . . .

(*b*) *In de plant, die levens- en verstandelijke kracht, welke het zaad bezielt en het doet groeien tot den grashalm of den wortel en het jonge plantje. Zij is de kiem die de Upâdhi wordt der zeven beginselen van het ding waarin zij aanwezig is, en die zij doet uitbotten, naarmate dat ding groeit en zich ontwikkelt.*

(*c*) *In elk dier doet zij hetzelfde. Zij is het levensbeginsel en de levenskracht, het instinct en de hoedanigheden, de kenmerkende eigenschappen en de bijzondere eigenaardigheden ervan . . . . .*

(*d*) *Den mensch geeft zij alles wat zij aan alle overige geopenbaarde eenheden in de natuur schonk, maar bovendien ontwikkelt zij in hem de weerkaatsing van al hare "negen en veertig vuren". Elk zijner zeven beginselen is een universeel erfgenaam van, en deelnemer in de zeven beginselen der "Groote Moeder". De adem van haar eerste beginsel is zijn Geest* [*Âtmâ*]. *Haar tweede beginsel is Buddhi* [*de Ziel*]. *Wij noemen dat verkeerdelijk het zevende. Het derde voorziet hem op het stoffelijk gebied van hersenstof en van het denkvermogen* [*hetgeen de menschelijke ziel is. H. P. B.*], *dat die stof overeenkomstig zijne organische vermogens doet bewegen.*

(*e*) *In de cosmische en aardsche Elementen is zij de leidende Kracht. Zij woont in het Vuur, dat uit zijn sluimerend tot werkdadig zijn geroepen wordt, want alle zeven onderafdeelingen van het . . . . . beginsel wonen in het aardsche Vuur. Zij warrelt in de bries, stormt in den orkaan en brengt de lucht in beweging, welk element eveneens deel van een harer beginselen uitmaakt. In kringloop voortgaande regelt zij de beweging van het water, trekt volgens vaste wetten, welke door haar zevende beginsel bezield worden, de golven*[1]) *aan en stoot ze af.*

(*f*) *Hare vier hoogere beginselen bevatten de kiem die zich tot de Cosmische Goden ontwikkelt; hare drie lagere brengen de levens der Elementen* [*Elementalen*] *voort.*

(*g*) *In onze Zonnewereld is het Eéne Bestaan Hemel en Aarde, de wortel en de bloem, de daad en de gedachte. Het is in de Zon en evenzeer in den glimworm aanwezig. Niet één atoom kan er aan ontkomen. Daarom noemden de oude wijzen het wijselijk den in de natuur geopenbaarden God . . . . .*

[1]) De schrijvers van het bovenstaande waren volkomen op de hoogte van de stoffelijke oorzaak der getijden, der golven, enz.. Hier wordt de bezielende Geest van het geheele cosmische zonnelichaam bedoeld, waarvan altijd sprake is wanneer dergelijke uitdrukkingen in mystieken zin gebruikt worden.

Wellicht is het belangwekkend in dit verband den lezer te herinneren aan hetgeen T. Subba Row over de — op mystieke wijze beschreven — Krachten zegt:

Kanyâ [het zesde teeken van den dierenriem, of de Maagd] beteekent eene [312] maagd en stelt Shakti of Mahâmâyâ voor. Het bedoelde teeken is de zesde Râshi of verdeeling en geeft te kennen dat er in de natuur zes oorspronkelijke krachten zijn [samengevat door de zevende] . . . . .

Deze Shakti's zijn de volgende:

(1) *Parâshakti.* — Letterlijk de groote of opperste kracht of macht. Zij beteekent en omvat *de krachten van licht en warmte.*

(2) *Jñânashakti.* — Letterlijk de kracht van het verstand, van werkelijke wijsheid of kennis. Zij heeft twee aanzichten:

I. Hier volgen *enkele* harer openbaringen, *wanneer zij onder den invloed of het bestier van stoffelijke omstandigheden geplaatst is.* (*a*) De kracht van het denkvermogen om onze gewaarwordingen te vertolken. (*b*) Hare kracht om denkbeelden van vroeger terug te roepen (geheugen) en toekomstige verwachtingen te doen ontstaan. (*c*) Hare kracht zooals die aan den dag treedt in wat de moderne psychologen noemen "de wetten van associatie", die haar in staat stelt *blijvend* verband te maken tusschen verschillende groepen van gewaarwordingen en mogelijkheden van gewaarwording, en zoodoende het begrip of het denkbeeld van een uiterlijk voorwerp te doen ontstaan. (*d*) Hare kracht om onze denkbeelden door den geheimzinnigen schakel van het geheugen te verbinden, en daardoor het begrip van het zelf of van de individualiteit te doen ontstaan.

II. Hier volgen *enkele* harer openbaringen, *wanneer zij van de ketenen der stof bevrijd is.*

(*a*) Helderziendheid. (*b*) Psychometrie.

(3) *Ichchhâshakti.* — Letterlijk *de kracht van den wil.* De *meest gewone openbaring* ervan is het doen ontstaan van zekere zenuwstroomingen, welke de spieren in beweging stellen, die voor het bereiken van het beoogde doel noodig zijn.

(4) *Kriyâshakti.* — De geheimzinnige kracht der gedachte, die haar in staat stelt door haar eigen inwonende kracht uiterlijke, waarneembare, phenomenale gevolgen teweeg te brengen. De ouden waren de meening toegedaan dat *elk denkbeeld zich uiterlijk zal openbaren wanneer iemands aandacht er diep op samengetrokken is.* Evenzoo *zal een krachtige wilsvorming het begeerde gevolg teweeg brengen.*

Een Yogi verricht zijne wonderen gewoonlijk door middel van Ichchhâshakti en Kriyâshakti.

(5) *Kundalinî-Shakti.* — Het vermogen of de kracht, die zich langs een slangvormigen of gebogen weg beweegt. Zij is het algemeene levensbeginsel, dat zich overal in de natuur openbaart. Deze kracht omvat de beide groote krachten van aantrekking en afstooting. Electriciteit en magnetisme zijn er slechts openbaringen van. Deze kracht is het, welke die "gedurige aanpassing van *inwendige aan uitwendige betrekkingen* teweegbrengt", welke volgens Herbert Spencer het inwezen van het leven is en die "gedurige aanpassing van *uitwendige aan inwendige betrekkingen*",

welke in de leeringen der oude Hindoesche wijsgeeren de grondslag is voor de zielsverhuizing, Punarjanman (Wedergeboorte).

Een Yogi moet dit vermogen of deze kracht volledig aan zich onderwerpen, voordat hij Moksha bereiken kan . . . . .

(6) *Mantrikâshakti.* Letterlijk de kracht of het vermogen van letters, spraak of muziek. De geheele oude *Mantra-Shâstra* handelt alleen over die kracht of macht in al hare openbaringen . . . . De invloed der muziek is een harer gewone openbaringen. De kracht van den wondervollen onuitsprekelijken naam is de bekroning dezer Shakti.

[313] De moderne wetenschap heeft alleen de eerste, tweede en vijfde der hierboven genoemde krachten of vermogens gedeeltelijk onderzocht, maar ten aanzien der overige verkeert zij ten eenenmale in het duister . . . . . De zes krachten worden vereenigd voorgesteld door het Astrale Licht [Daiwiprakriti, het zevende, het Licht van den Logos][1]).

Bovenstaande aanhaling dient om de werkelijke Hindoesche ziens-wijzen over dit onderwerp bloot te leggen. Het is geheel esoterisch, hoewel het nog niet het tiende deel omvat *van wat gezegd zoude kunnen worden.* Zoo zijn b.v. de zes namen der zes genoemde Krachten die van de zes Hiërarchieën van Dhyân Chohans, samengevat in hun stamhiërarchie[1*], de zevende — die het vijfde beginsel verpersoonlijken der Cosmische Natuur, of van de "Moeder" in mystieken zin. De bloote opsomming der yogakrachten zoude tien deelen vereischen. Aan het hoofd van elk dezer krachten staat een *bewust wezen*, waarvan de kracht eene uitstraling is.

Vergelijken wij echter de woorden van Hermes, den Driewerf Grootsten met de hierboven aangehaalde toelichting:

De schepping van het leven door de zon is even bestendig als haar licht; niets houdt haar tegen of beperkt haar. Ontelbare *koren van Genii* staan als een leger van wachters rondom de zon. Deze verblijven in de nabuurschap der Onsterfelijken, en waken van daar over de menschelijke aangelegenheden. Zij volvoeren den wil der Goden [Karma] door middel van *stormen, onweders, overslaan van vuur en aardbevingen;* evenzoo door middel van hongersnooden en oorlogen ter bestraffing van goddeloosheid[2]). . . . .

Het is de Zon die alle schepselen onderhoudt en voedt, en evenals de ideëele wereld, die de waarneembare wereld omringt, deze met den overvloed en de alomvattende verscheidenheid van vormen vult, zoo volvoert ook de zon, die alles met haar licht omvat, overal de geboorte en de ontwikkeling der schepselen . . . . *"Het koor der Genii staat onder haar bevel, of veeleer de koren, want er zijn er vele en verscheidene en hun aantal komt met dat der sterren overeen. Elke ster*

[1]) *Five Years of Theosophy*, blz. 110, 111. Artikel "The twelve Signs of the Zodiac".

[2]) Zie Stanza III en IV en de Toelichtingen daarop, en vergelijk in het bijzonder de toelichtingen op Stanza IV betreffende de Lipika en de vier Mahârâjahs, de middelaars van Karma.

[1*] primary.

heeft hare Genii, goed en kwaad door hunnen aard, of beter door hunne werking, want werking is het inwezen der Genii . . . . Al deze Genii *leiden de wereldlijke aangelegenheden* [1]), zij doen staten en individuën wankelen en ineenstorten, *zij drukken op onze zielen hun beeltenis af*, zij zijn tegenwoordig in onze zenuwen, ons merg, onze aderen, onze slagaderen en *zelfs in onze hersenstof* . . . . Op het oogenblik dat een onzer leven ontvangt en tot bestaan gewekt wordt, komt hij onder de hoede der Genii [Elementalen] die de geboorte bestieren [2]) en die beneden de astrale krachten [bovenmenschelijke astrale Geesten] gerangschikt worden. Zij [314] wisselen voortdurend, niet altijd op dezelfde manier maar kringsgewijze [3]). Door middel van het lichaam doordringen zij twee deelen der ziel, opdat zij van elk dezer beide den indruk van de daaraan eigen kracht verkrijge. Het redelijke deel der ziel is echter niet aan de Genii onderworpen, het is bestemd tot het opnemen van [den] God [4]), die het met een zonnigen straal verlicht. Het aantal dergenen, die aldus verlicht zijn is gering, en de Genii houden zich verre van hen; want noch de Genii noch de Goden vermogen iets in tegenwoordigheid van een enkelen straal van God [5]). Alle andere menschen worden echter zoowel naar lichaam als naar ziel bestuurd door de Genii, die zich aan hen hechten en op wier handelingen zij invloed uitoefenen . . . . . De Genii bestieren derhalve de aardsche dingen, en onze lichamen dienen hun tot werktuigen [6]).

Eenige sectarische punten uitgezonderd, geeft het bovenstaande datgene weer, wat tot voor ongeveer eene eeuw overal en door alle volkeren geloofd werd. Dit geloof is in ruwe trekken en lijnen nog even rechtzinnig zoowel voor Heidenen als Christenen, wanneer men een handvol materialisten en geleerden uitzondert.

Want of men nu de Genii en de "Goden" van Hermes "Machten der Duisternis" en "Engelen" noemt, zooals dat geschiedt door de Grieksche en door de Latijnsche Kerk, of "Geesten der dooden", zooals het Spiritualisme doet, of wederom Bhûts en Dewa's, Shaitan

---

[1]) Ook "Goden" of Dhyâni's doen dat, niet alleen de Genii of "bestierde Krachten".

[2]) Dit beteekent dat, aangezien de mensch uit alle groote elementen — Vuur, Lucht, Water, Aarde en Ether — samengesteld is, de Elementalen, die onderscheidenlijk tot deze behooren, zich op grond hunner gelijkwezenheid tot den mensch aangetrokken gevoelen. Dat Element, hetwelk in zeker gestel overwegend is, zal gedurende het geheele leven den boventoon voeren. Wanneer b.v. in een mensch het aardsche, gnomische Element overwegend is, zullen de Gnomen hem er toe brengen metalen, — geld en rijkdom, enz. — te verwerven. "De dierlijke mensch is de zoon der dierlijke elementen uit welke zijne Ziel [leven] geboren werd, en dieren zijn de spiegels van den mensch", zegt Paracelsus. (*De Fundamento Sapientiae.*) Paracelsus was voorzichtig, wilde zijne uitlatingen met den *Bijbel* doen overeenstemmen, en daarom zeide hij niet alles.

[3]) Kringsgewijze vooruitgang in ontwikkeling.

[4]) Den God in den mensch en dikwijls de incarnatie van een God, een hoog geestelijken Dhyân Chohan in hem, afgezien van de aanwezigheid van zijn eigen zevende beginsel.

[5]) Welke "God" wordt hier nu bedoeld? Niet God de "Vader", het anthropomorphe verdichtsel, want die God is de gezamenlijkheid der Elohim, en heeft geen bestaan afgescheiden van die Schare. Bovendien is zulk een God eindig en onvolmaakt. Het "geringe aantal" doelt hier op de hooge Ingewijden en Adepten. En het zijn juist zulke menschen die in "Goden" gelooven en geen "God" kennen, behalve eene algemeene, buiten alle betrekkelijkheid staande en onbeperkte Godheid.

[6]) *The Virgin of the World.* blz. 104-5, "The Definitions of Asclepios".

of Djin, zooals men ze in Indië en Mohammedaansche landen nog steeds noemt — *zij zijn alle één en hetzelfde* — BEGOOCHELING. Men versta dit echter niet verkeerd in den zin, waarin de groote wijsgeerige leer der Wedântijnen onlangs door westersche scholen verdraaid is.

Al datgene wat *is* vloeit uit het VOLSTREKTE voort, dat reeds door die eigenschap alleen de Eene en Eenige werkelijkheid is — derhalve *moet* alles buiten dit Volstrekte, het voortbrengende en veroorzakende Element, onloochenbaar een begoocheling zijn. Doch dit is alleen waar uit het zuiver metafysische oogpunt. Iemand, die zichzelf voor verstandelijk gezond houdt en die door zijne naasten ook daarvoor gehouden wordt, noemt de visioenen van een *krankzinnigen* broeder — hallucinaties, welke dat slachtoffer *òf gelukkig òf uiterst ellendig* maken, al naar het geval is — evenzeer begoochelingen en inbeeldingen. Maar voor welken waanzinnige zijn de afschuwelijke schaduwbeelden in zijn verstoorden geest, diens *begoochelingen*, op dat oogenblik niet even werkelijk als de dingen, welke zijn geneesheer of
[315] zijn verpleger wellicht ziet? In dit Heelal is alles betrekkelijk, alles eene begoocheling. Maar de ondervindingen op een of ander gebied zijn eene werkelijkheid voor het waarnemende wezen, welks bewustzijn zich op dat gebied bevindt, hoewel men meenen kan dat die ondervindingen, van een zuiver metafysisch standpunt beschouwd, geen objectieve werkelijkheid bezitten. De esoterische leer heeft echter geen strijd te voeren tegen metafysici, maar tegen fysici en materialisten, en voor deze laatsten hebben levenskracht, licht, geluid, electriciteit, tot zelfs de objectief werkende aantrekkingskracht van het magnetisme toe, geen objectief zijn, en men zegt dat zij louter bestaan als "wijzen van beweging", "gewaarwordingen en *affecties* van stof".

Noch de Occultisten in het algemeen, noch de Theosofen verwerpen de zienswijzen en theorieën der moderne mannen van wetenschap louter omdat deze zienswijzen tegenover de Theosofie staan, al meenen sommigen dat ten onrechte. Het eerste voorschrift onzer vereeniging is den keizer te geven wat des keizers is. Daarom zijn de Theosofen de eersten waar het geldt de innerlijke waarde der wetenschap te erkennen. Maar wanneer hare hoogepriesters het bewustzijn terugbrengen tot eene afscheiding van de grijze hersenstof, en al het andere in de natuur tot een wijze van beweging, dan teekenen wij verzet aan tegen die leer, omdat zij onwijsgeerig, eenvoudig ongerijmd is en zichzelve tegenspreekt, en wel evenzeer en zelfs meer

nog van een *wetenschappelijk* standpunt dan van uit het occulte aanzicht der esoterische kennis.

Want het Astrale Licht der bespotte Kabbalisten heeft waarlijk vreemdsoortige en huiveringwekkende geheimenissen voor wie er in kan zien; en de geheimenissen, welke in de gestadig bewogen golven ervan verborgen liggen, *bestaan*, der gansche menigte materialisten en spotters ten spijt.

Sommigen vertolken het Astrale Licht der Kabbalisten zeer ten onrechte met "Ether", deze laatste wordt met den hypothetischen Ether der wetenschap verward en sommige Theosofen zeggen dat deze beide hetzelfde zijn als Âkâsha. Dit is een groote fout.

De schrijver van *A rational Refutation* zegt, zoodoende het Occultisme op onbewuste wijze te hulp komend:

> Eene beschrijving van de kenmerkende eigenschappen der Âkâsha zal dienstig zijn om aan te toonen hoe onjuist het is Âkâsha weer te geven door "Ether" Wat afmeting aangaat is zij . . . . oneindig; zij is niet uit deelen samengesteld en kleur, smaak, geur en tastbaarheid bezit zij niet. In zooverre komt zij nauwkeurig overeen met tijd, ruimte, Îshwara [de "Heer", maar veeleer de scheppingskracht en de ziel — Anima Mundi] en ziel. In vergelijking daarmede bestaat hare eigenaardigheid daarin dat zij de *stoffelijke oorzaak van het geluid is*. Behoudens deze uitzondering zoude men haar voor één en hetzelfde als het vacuum kunnen houden [1]).

Ongetwijfeld is zij *ledigheid*, in het bijzonder voor de rationalisten. [316] Het is in ieder geval zeker dat Âkâsha eene ledigheid in het brein van een materialist doet ontstaan. Hoewel Âkâsha zeker niet de Ether der wetenschap is — zelfs niet de Ether van den Occultist, die zegt dat deze slechts een der beginselen van Âkâsha is — is zij niettemin even stellig, te zamen met haar grondslag de oorzaak van het geluid, een psychische en geestelijke, in geen geval een stoffelijke oorzaak. De betrekkingen tusschen Ether en Âkâsha kunnen beschreven worden door èn op Ether èn Âkâsha de woorden toe te passen, welke in de *Weda's* van den God gezegd worden: "Aldus was hij inderdaad zelf (zijn eigen) zoon", zijnde de een de afstammeling van den ander en toch die ander zelf. Dit moge voor den oningewijde een moeielijk raadsel wezen; het is echter voor iederen Hindoe — zelfs al is deze geen mysticus — zeer gemakkelijk te begrijpen.

De geheimen van het Astrale Licht, met nog vele andere geheimenissen, zullen voor de materialisten van onze eeuw op dezelfde wijze niet-bestaand blijven, als Amerika in het eerste deel der middeleeuwen

[1]) Blz. 120.

voor de Europeanen een niet-bestaande fabel was, hoewel Scandinaviërs en Noormannen verscheidene eeuwen te voren die zeer oude "Nieuwe Wereld" bereikt en er zich neergezet hadden. Maar evenals een Columbus geboren werd om haar opnieuw te ontdekken en de Oude Wereld te dwingen te gelooven aan het land der tegenvoeters, zoo zullen er ook geleerden geboren worden, die de wonderen zullen ontdekken, welke, naar de Occultisten thans beweren, in de gebieden van den Ether, met hunne velerlei en veelvormige bewoners en bewuste wezens, aanwezig zijn. Dan zal de wetenschap *nolens, volens* het oude "bijgeloof" moeten aannemen, zooals zij reeds zoo dikwijls gedaan heeft. En eenmaal genoodzaakt dat aan te nemen zullen hare geleerde aanhangers naar alle waarschijnlijkheid — te oordeelen naar vroegere ondervindingen, zooals in het geval van het mesmerisme en magnetisme, thans herdoopt tot hypnotisme — zich het vaderschap toeëigenen, en de benaming verwerpen. De keuze van de nieuwe benaming zal op hare beurt afhangen van de "wijzen van beweging" — de nieuwe naam voor de oudere "automatische fysische processen tusschen de zenuwvezels van de [wetenschappelijke] "hersenen" van Moleschott — en zeer waarschijnlijk mede van den laatsten maaltijd van dengene die den naam zal geven, omdat "de hersenwerking", volgens den stichter van het nieuwe Hylo-Idealistische Stelsel "in het algemeen hetzelfde is als chylvorming" [1]). Indien men derhalve geloof hechtte aan deze ongerijmde bewering, zou de nieuwe naam der archaïsche waarheid afhankelijk zijn van de inspiratie van den lever van dengene die den naam geeft, en eerst dan zouden deze waarheden kans hebben wetenschappelijk te worden!

Hoezeer de meestal blinde meerderheid ook afkeerig van de WAARHEID moge zijn, toch heeft deze altijd kampioenen gehad, bereid voor haar te sterven, en zeker zullen het niet de Occultisten zijn, die verzet zullen aanteekenen als zij, onder welken naam ook, door de [317] wetenschap aangenomen wordt. Doch menige occulte waarheid zal in het teeken des verbods blijven staan totdat de geleerden volstrekt genoodzaakt zullen zijn er aandacht aan te schenken en haar aan te nemen, evenals dit het geval geweest is met de verschijnselen der spiritualisten en vele andere psychische manifestaties, om ten slotte zonder de minste dankbetuiging in bezit genomen te worden door die haar vroeger belasterden. De stikstof heeft de kennis der schei-

[1]) *National Reformer*, 9 Januari 1887. Artikel "Phreno-Kosmo-Biology", door Dr. Lewins.

kunde aanmerkelijk verrijkt, maar Paracelsus die haar ontdekt heeft, wordt tot heden ten dage een "kwakzalver" genoemd. Hoe diep gaat de waarheid der woorden van H. T. Buckle, waar hij in zijn bewonderenswaardige *History of Civilisation* schrijft:

Tengevolge van nog niet bekende omstandigheden [karmische voorzieningen] verschijnen er van tijd tot tijd groote denkers, die door hun leven aan een enkel doel te wijden, in staat zijn vooruit te loopen op den vooruitgang van de menschheid, en een godsdienst of eene wijsbegeerte in het leven te roepen, welke wellicht belangrijke gevolgen zal hebben. Wanneer wij echter een blik op de geschiedenis slaan zullen wij duidelijk zien, dat, al moge derhalve de oorsprong van eene denkwijze aan een enkel mensch verschuldigd zijn, de gevolgen van die nieuwe denkwijze afhankelijk zullen zijn van den toestand van het volk, waaronder zij verspreid wordt. Indien een godsdienst of eene wijsbegeerte een volk te veel vooruit is, kan die voor het oogenblik niet van nut zijn, maar moet zij den tijd[1]) afwachten dat de gemoederen[1*] der menschen rijp zullen zijn haar te ontvangen.... Elke wetenschap, elk geloof kan op martelaren wijzen. *De gewone gang van zaken is dat er eenige geslachten voorbijgaan en er dan een tijdperk komt waarin deze waarheden als alledaagsche feiten beschouwd worden; een weinig later breekt een andere tijd aan, waarin men ze voor onmisbaar houdt en zelfs het domste verstand zich er over verwondert dat men haar ooit heeft kunnen ontkennen*[2]).

Het is nagenoeg onmogelijk dat de gemoederen der thans levende geslachten niet geheel rijp zouden zijn voor het opnemen van occulte waarheden. Vergevorderde denkers van het zesde wortelras zullen dit wellicht waarnemen, wanneer zij terugzien op de geschiedenis van het volledig en onvoorwaardelijk aannemen der esoterische wijsbegeerte. Intusschen zullen de geslachten van ons vijfde ras voortgaan zich door vooroordeel en bevangenheid te laten misleiden. Van alle hoeken der straten zullen de occulte wetenschappen met minachting worden nagewezen en iedereen zal trachten haar in den naam en tot grootere glorie van het materialisme en de daarbij behoorende zoogenaamde wetenschap belachelijk te maken en te verpletteren. Deze boekdeelen echter leggen de ware wederzijdsche stellingen van den aanklager en den verdediger bloot, door bij voorbaat vele te verwachten wetenschappelijke tegenwerpingen te beantwoorden. De openbare meening, die de banier der inductieve wetenschappen nog hooghoudt, heeft de Theosofen en de Occultisten voor haar rechterstoel gedaagd. Deze wetenschappen moeten derhalve onderzocht worden,

[1]) Dit is de wet van den kringloop, maar zelfs deze wet wordt dikwijls door de menschelijke koppigheid getrotseerd.

[2]) Deel I. blz. 256.

[1*] minds.

en er moet aangetoond worden in hoeverre hare resultaten en ontdekkingen op het gebied der natuurwetten in tegenspraak zijn, niet
[318] zoozeer met onze beweringen als met de natuurfeiten. Het uur is thans geslagen om te beproeven of de muren van het moderne Jericho zoo onneembaar zijn, dat het geluid van de occulte trompet die ooit in elkander zal kunnen doen storten.

De zoogenaamde "krachten" met licht en electriciteit aan het hoofd, de samenstelling van de zonneschijf, alsmede de zwaartekracht en de nevelvlektheorieën moeten zorgvuldig onderzocht worden. Wij moeten den aard van den Ether en van andere Elementen bespreken, en zoodoende wetenschappelijke en occulte leeringen tegenover elkander plaatsen, waarbij enkele totnogtoe geheimgehouden stellingen van laatstgenoemde onthuld zullen worden.

Ongeveer vijftien jaar geleden was de schrijfster de eerste die na de Kabbalisten van ganscher harte de wijze geboden herhaalde van den esoterischen catechismus:

> Sluit uw mond opdat gij *hierover* [de geheimenis] niet spreken, en uw hart opdat gij niet overluid denken zoudt; en wanneer uw hart u ontsnapt is, breng het dan naar zijne plaats terug, want aldus is het doel van onzen bond [1]).

En mede uit de *Regelen der Inwijding:*

> Dit is een geheim dat den dood brengt: sluit uw inond opdat gij het niet aan het gemeen onthullet; trek uw brein samen opdat er niets uit ontkome en naar buiten valle.

Enkele jaren later moest een tip van den sluier van Isis opgeheven worden; thans wordt er een nieuwe en grootere scheur in gemaakt. Maar evenals toen staan ook thans oude en door den tijd geheiligde dwalingen — die met den dag openlijker worden en meer vanzelf spreken — in slagorde geschaard. Aangevoerd door blind conservatisme, eigendunkelijkheid en vooroordeel liggen zij voortdurend op de loer, gereed om elke waarheid te verstikken, welke uit haar eeuwenlangen slaap ontwaakt en aanklopt om toegelaten te worden. Zoo is het steeds gegaan sedert de mensch een dier geworden is. Het is even zeker dat zulks in ieder voorkomend geval *zedelijken dood* brengt aan de openbaarders, die een of andere dezer oude, oude waarheden aan het licht brengen, als het zeker is dat het *leven* en *wedergeboorte* brengt aan hen, die geschikt zijn voordeel te trekken zelfs uit het weinige, dat nu voor hen ontsluierd wordt.

---

[1]) *Sepher Jetzirah.*

TWEEDE GEDEELTE.

DE

ONTWIKKELING DER SYMBOLIEK.

DE ONTWIKKELING DER SYMBOLIEK.

EERSTE AFDEELING.

SYMBOLIEK EN ZINNEBEELDEN.

Is een symbool niet altijd, voor hem die er oog voor heeft een nevelachtiger of helderder openbaring van het Goddelijke? . . . . Door alle . . . . schemert iets van een Goddelijke Idee. Ja, zelfs het hoogste teeken waaronder menschen elkander ooit tegemoet traden en omarmden, het kruis, had geen andere beteekenis, dan die toevallig aan den uiterlijken vorm gehecht werd.

CARLYLE.

De schrijfster heeft het grootste gedeelte van haar tegenwoordig leven besteed met de studie der verborgen beteekenis van alle godsdienstige en profane legenden van alle volkeren, groot of klein, en in het bijzonder van die van de overleveringen uit het Oosten. Zij is een dergenen die overtuigd zijn dat geen enkel mythologisch verhaal, geen enkele overgeleverde gebeurtenis uit volkssagen ooit te eeniger tijd een zuiver verdichtsel geweest is, maar dat al dergelijke verhalen een werkelijk historischen achtergrond bezitten. In dit opzicht verschilt schrijfster van meening met die symbologen, hoe groot hun roep ook moge zijn, die in elke mythe niets anders dan een nieuw bewijs voor de bijgeloovige gezindheid der ouden aantreffen en die van meening zijn dat alle mythologieën voortgekomen zijn uit en gebouwd zijn op *zonnemythen*. De dichter en Aegyptoloog Gerald Massey heeft in eene lezing over "Oude en Moderne maanaanbidding" op bewonderenswaardige wijze met dergelijke oppervlakkige denkers afgerekend. Zijne scherpe kritiek verdient eene plaats in dit gedeelte van ons werk omdat zij zoo goed onze gevoelens weergeeft, welke wij lang geleden in 1875 reeds openbaar gemaakt hebben, toen *Isis Unveiled* geschreven werd.

Sedert de laatste dertig jaren heeft Professor Max Müller in zijne boeken en lezingen,

in de *Times, Saturday Review,* en in vele tijdschriften, van het spreekgestoelte van het Royal Institution, van den katheder van de Abdij van Westminster, van zijn zetel te Oxford verkondigd dat de mythologie eene ziekte van de taal is en dat de oude symboliek een gevolg was van eene soort van overoude verstandelijke afwijking. [322]

"Wij weten", zegt Renouf, die hierin Max Müller in zijn *Hibbert Lectures* napraat, "wij weten dat de mythologie de ziekte *is*, welke bij een bijzonderen trap van menschelijke beschaving optreedt". Aldus luidt de bekrompen verklaring der tegenstanders van de ontwikkelingsleer en het Engelsche publiek, dat zijn denkarbeid door gemachtigden laat verrichten, neemt dergelijke verklaringen nog steeds aan. Professor Max Müller, Cox, Gubernatis, en andere voorstanders van de Zonnemythe hebben ons den oorspronkelijken mythenvervaardiger afgebeeld als een soort gegermaniseerden Hindoeschen metafysicus, die zijn eigen schaduw op een gedachtennevel werpt en op vernuftige wijze over rook, of ten minste *wolken* spreekt, terwijl het hemelgewelf boven hem evenals de koepel uit het land der droomen, volgekrabbeld wordt met de afbeeldingen van overoude nachtmerries! Zij stellen zich den mensch der oudheid naar hun eigen gelijkenis voor en zien op hem neer als op iemand die op verdorven wijze zichzelven zocht te misleiden, of zooals Fohtenelle zegt: "onderhevig was aan het zien van dingen die niet bestaan!" Zij hebben een verkeerde voorstelling gegeven van den oorspronkelijken of archaïschen mensch als zoude deze van den beginne af door zijne werkzame maar ongebreidelde verbeeldingskracht op idiote wijze misleid zijn, zoodat hij aan allerlei bedrog geloofde, dat door zijn eigen dagelijksche ondervinding regelrecht en gestadig werd tegengesproken; een dwaas fantast te midden van de ijzingwekkende werkelijkheid, die hem dagelijks zijne ondervindingen met geweld inprentte evenals de knarsende ijsbergen hunne indrukken krassen in de rotsen onder de zee. Er moet nog, en het zal nog eenmaal erkend worden, dat deze erkende leeraren even ver van de beginselen der mythologie en der taal verwijderd gebleven zijn als Burns' dichter Willie van den Pegasus. Mijn antwoord luidt: Het is slechts een droombeeld van den metafysischen theoreticus dat de mythologie eene ziekte zoude zijn van de taal of van iets anders dan zijn eigen brein. Die zonzoekers en weerprofeten hebben ten aanzien van den oorsprong en de beteekenis der mythologie de plank geheel misgeslagen! De mythologie was eene oorspronkelijke wijze van *verzakelijking* der oude gedachte. Zij was gegrond op natuurfeiten en kan nog door middel der verschijnselen aan de waarheid getoetst worden. Wanneer zij in het licht der ontwikkeling bezien wordt en wanneer men volkomen op de hoogte is van hare wijze van uitdrukking door middel van een uit teekens opgebouwde taal, bevat zij niets onzinnigs, niets onredelijks. De onzinnigheid ligt daarin dat men haar ten onrechte voor menschelijke geschiedenis of Goddelijke Openbaring is gaan houden [1]). De mythologie is de bewaarplaats van 's menschen oudste wetenschap, en wat ons het meeste aangaat is — dat zij eenmaal opnieuw naar waarheid vertolkt, bestemd is den doodsteek toe te brengen aan die onware theologieën waaraan zij zonder opzet het leven geschonken heeft! [2])

[1]) Voor zoover de "Goddelijke openbaring" aangaat, zijn wij het hiermede eens, maar niet ten aanzien van de "menschelijke geschiedenis". Want de meeste allegorieën en "mythen" van Indië bevatten "geschiedenis"; en gebeurtenissen, werkelijke echte gebeurtenissen liggen er achter verborgen.

[2]) Als de "onware theologieën" verdwijnen, zal men de ware vóórhistorische werkelijkheden vinden, welke

In de moderne wijze van spreken noemt men eene bewering somtijds mythisch naarmate zij minder waarheid bevat; de oude mythologie was echter geen zoodanig stelsel of geen zoodanige wijze van vervalsching. Hare fabelen waren middelen om feiten mede te deelen; zij waren noch vervalschingen, noch verdichtsels. . . . Indien de Egyptenaren bijvoorbeeld de maan als een *kat* afbeeldden, waren zij niet zoo onwetend te veronderstellen dat de maan een kat was; evenmin zag hunne dolende verbeelding in een kat eenige overeenkomst met de maan, ook was een kattenmythe niet bloot eene *uitbreiding, gegeven aan eene figuurlijke uitdrukking,* en [323] was het ook hun doel niet raadsels op te geven .... Zij hadden eenvoudig het feit waargenomen dat de kat in het duister kon zien en dat hare oogen des nachts geheel cirkelrond werden en het sterkst lichtten. De maan was des nachts de ziende aan den hemel en de kat haar equivalent op aarde; en daarom werd de alom bekende kat beschouwd als de vertegenwoordigster, een natuurlijk teeken, een levend beeldschrift van de maanschijf . . . . Daaruit volgde weer dat ook de zon, die des nachts op de onderwereld neerzag, een kat kon genoemd worden, hetgeen geschiedde, omdat *zij ook* in het duister *zag*. In het Egyptisch is de naam van de kat *mau*, hetgeen ziener beteekent, van *mau*, zien. Een schrijver over mythologie beweert dat de Egyptenaren "zich verbeeldden dat er achter de zon, die de pupil van het kattenoog is, een groote kat stond". Dit alles echter is moderne verbeelding. Het komt uit den koker van Max Müller. De maan *was als kat* het oog der zon, *omdat de maan het zonnelicht weerkaatste* en omdat het oog als spiegel het beeld weergeeft. De kat houdt in den vorm van de godin Pasht de wacht voor de zon, terwijl zij den kop van de slang der duisternis, de eeuwige vijand der zon genoemd, met haar poot omlaag drukt en verplettert!

Het bovenstaande is een zeer juiste uiteenzetting van het sterrekundige aanzicht der maanmythe. De selenografie is echter de minst esoterische afdeeling der maansymboliek. Om de selenognosis — als het ons vergund is een nieuw woord te smeden — grondig te leeren kennen moet men zich van meer dingen dan hare sterrekundige beteekenis op de hoogte stellen. Zooals in de Stanza's aangetoond is, staat de maan in een zeer nauw verband met de aarde, en is zij zelfs meer onmiddellijk betrokken bij alle geheimenissen van onzen bol, dan Venus-Lucifer, de occulte zuster en het *alter ego* der Aarde [1]).

De onvermoeide naspeuringen der westersche en voornamelijk der Duitsche symbologen gedurende de voorlaatste en de laatste eeuw hebben de minst bevooroordeelde onderzoekers en natuurlijk alle Occultisten tot het inzicht gebracht dat geen enkele oude Schrift ooit juist begrepen kan worden zonder de hulp der symbologie — met hare zeven afdeelingen, waarvan de modernen niets weten. — Alle aanzichten der

---

in het bijzonder neergelegd zijn in de mythologie der Âriërs en oude Hindoes en zelfs in die van de Hellenen vóór Homerus.

[1]) Zie Afdeeling VII, "Deus Lunus".

symbologie moeten bestudeerd worden, want ieder volk had zijne eigene bijzondere wijze van uitdrukking. Kortom, geen enkele Egyptische papyrus, geen enkel Indisch olla [palmblad], geen enkele Assyrische tegel of Joodsche boekrol behoorde *letterlijk* gelezen en uitgelegd te worden.

Thans weten alle geleerden dit. De doorwrochte lezingen van Gerald Massey alleen zijn reeds voldoende om elk onbevooroordeeld Christen er van te overtuigen dat het aannemen van den *Bijbel* naar de doode letter gelijk staat met het begaan van grooter dwaling en bijgeloovigheid dan totnogtoe ooit in het brein van den wilden Zuidzee-eilander opgekomen is. Het feit echter waarvoor zelfs de meest waarheidlievende en waarheidzoekende oriëntalisten — hetzij Ârianisten of Egyptologen — blind schijnen te blijven, is dat elk zinnebeeld op een papyrus of een olla een veelvlakkige diamant is; elke facet ervan kan niet alleen op verschillende wijzen worden uitgelegd, maar staat ook met verscheidene wetenschappen in verband. Een voorbeeld hiervan treffen wij aan in de zooeven aangehaalde vertol- [324] king van de kat die de maan verzinnebeeldt — een voorbeeld van siderisch-aardsche beeldspraak, want andere volken hechten bovendien aan de maan nog vele andere beteekenissen.

Gelijk een geleerd Vrijmetselaar en Theosoof; wijlen Kenneth Mackenzie in zijne *Royal Masonic Cyclopaedia* aangetoond heeft, bestaat er een groot onderscheid tusschen een *embleem* en een *symbool*. Het eerste "bevat een grootere gedachtenreeks dan een symbool; van een symbool kan men zeggen dat het slechts het een of andere bijzonder denkbeeld verzinnebeeldt". Daarom vormen de symbolen — bijvoorbeeld die van de maan of van de zon — uit verschillende landen, welke elk voor zich een dergelijk bijzonder denkbeeld of denkbeeldenreeks verzinnebeelden, gezamenlijk een esoterisch embleem. Dit laatste is "een concreet zichtbaar beeld of teeken dat beginselen, of eene reeks van beginselen voorstelt, *welke herkend kunnen worden door hen, die bepaald onderricht ontvangen hebben* [Ingewijden]". Om het nog duidelijker te zeggen: een embleem is gewoonlijk *eene reeks van grafische beelden*, allegorisch opgevat en verklaard, en welke door middel van achtereenvolgende, telkens van een ander standpunt op het geheel geworpen blikken, een denkbeeld ontvouwt. Aldus zijn de *Purâna's* geschreven emblemen; evenzoo de Mozaïsche en Christelijke *Testamenten*, of de *Bijbel*, en alle andere exoterische Schriften. Dezelfde autoriteit deelt ons mede:

Alle esoterische genootschappen, zooals de Pythagoreesche school, de Eleusinische, de Hermetische Broeders van Egypte, de Rozekruisers en de Vrijmetselaars, hebben gebruik gemaakt van emblemen en symbolen. Vele dezer emblemen mogen niet aan het publiek worden onthuld, daar zulks niet voegzaam is, en *een zeer gering onderscheid* kan de beteekenis van het embleem of symbool zeer doen veranderen. De magische zegels, gegrond op zekere eigenschappen van het getal, zijn van dien aard; en zij openbaren aan hen die zich in het begrijpen daarvan geoefend hebben, een geheel stelsel van leering, al komen zij den niet-ingelichten ook monsterachtig of belachelijk voor.

De hierboven opgenoemde genootschappen zijn alle betrekkelijk modern, geen daarvan gaat verder terug dan de middeleeuwen. Hoeveel te meer past het dus den leerlingen der oudste archaïsche school zorgvuldig te waken tegen het onthullen van geheimen, die voor de menschheid van veel meer gewicht zijn (omdat zij in handen van onwetenden gevaar opleveren) dan alle zoogenaamde "Vrijmetselaarsgeheimen" welke thans publieke geheimen zijn geworden. Deze beperking kan echter slechts op de psychologische of veeleer psychophysiologische en cosmische beteekenis van symbolen en emblemen slaan, en dan zelfs nog maar gedeeltelijk. Want al is een Adept verplicht de mededeeling te weigeren van de omstandigheden en de middelen, die leiden tot de kennis der wisselbetrekkingen der Elementen — hetzij psychische of fysische — welke wisselbetrekkingen weldadige zoowel als schadelijke gevolgen teweeg kunnen brengen, zoo is hij altijd bereid den ernstigen bestudeerder het geheim van het denken der oudheid betreffende alles wat verband houdt met onder mythologische symboliek verborgen geschiedenis mede te deelen, en zoodoende enkele nieuwe bakens te plaatsen voor een terugblik op
[325] het verledene, voor zooverre dat nuttig licht werpt op den oorsprong van den mensch, de ontwikkeling der rassen en de kennis der aarde. En niettemin klagen heden ten dage niet alleen Theosofen maar zelfs enkelen der weinige profanen, die in dit onderwerp belangstellen: waarom onthullen de Adepten niet alles wat zij weten? Hierop zoude men kunnen antwoorden: waarom zouden zij dat doen, aangezien men van te voren weet dat geen enkel man der wetenschap het zoude willen aannemen, niet eens als hypothese, laat staan als theorie of axioma. Hebt gij zelfs maar het A B C der occulte wijsbegeerte, vervat in de *Theosophist*, *Esoteric Buddhism* en andere boeken en tijdschriften aangenomen of geloofd? Is zelfs niet het weinige, dat gegeven is, belachelijk gemaakt en bespot en aan de eene zijde

gesteld tegenover de "dier"- en "aaptheorie" van Huxley en Haeckel, en aan den anderen kant tegenover de rib van Adam en den appel? In weerwil van een dergelijk niet benijdenswaardig vooruitzicht wordt in dit werk een massa van feiten medegedeeld en worden de oorsprong des menschen en de ontwikkeling van den Bol en de menschen- en dierenrassen zoo volledig behandeld als schrijfster maar vermag.

De ter bevestiging der oude leeringen te berde gebrachte bewijzen liggen wijd verstrooid in de oude geschriften van de vroegste beschavingen. De *Purâna's*, de *Zend Avesta* en de oude klassieken staan vol dergelijke feiten, maar niemand heeft zich ooit de moeite gegeven die te verzamelen en te vergelijken. De reden hiervoor is dat al zulke gebeurtenissen op symbolische wijze opgeteekend werden en dat de grootste geleerden, de scherpzinnigste onzer Âryanisten en Egyptologen maar al te vaak van de wijs zijn gebracht door de een of andere vooropgezette meening en nog vaker door eenzijdige opvattingen van de geheime beteekenis. Niettemin is zelfs eene gelijkenis een woordsymbool: een verdichtsel of eene fabel, naar sommigen meenen; wij noemen haar echter eene allegorische voorstelling van levenswerkelijkheden, gebeurtenissen en feiten. En evenals er altijd uit elke gelijkenis een zedeles geput is, omdat die zedeles eene werkelijke waarheid en een feit is in het menschelijke leven, evenzoo leidden zij die op de hoogte waren van de priesterlijke wetenschappen, een geschiedkundige, ware gebeurtenis af uit emblemen en symbolen opgeteekend in de oude tempelarchieven. De godsdienstige en esoterische geschiedenis van ieder volk werd in symbolen vastgelegd; nooit werd zij letterlijk in woorden weergegeven. Alle gedachten en aandoeningen, alle onthulde en verworven geleerdheid en kennis der oude Rassen werden in allegorieën en gelijkenissen door beeldspraak uitgedrukt. Waarom? Omdat *het gesproken woord een vermogen bezit dat* de moderne "wijzen" *niet alleen niet kennen, maar zelfs niet vermoeden, en waaraan zij natuurlijk niet gelooven.* Omdat geluid en rythmus in nauw verband staan met de vier Elementen der Ouden en omdat deze of eene andere trilling in de lucht zeker de overeenkomstige machten zal opwekken en eene vereeniging daarmede goede of [326] kwade gevolgen voortbrengt al naar het geval is. Het werd geen bestudeerder ooit toegestaan geschiedkundige, godsdienstige of werkelijke gebeurtenissen van welken aard ook in ondubbelzinnige woorden te verhalen, opdat de bij de gebeurtenissen betrokken machten niet

opnieuw aangetrokken zouden worden. Dergelijke gebeurtenissen werden slechts gedurende de Inwijding verhaald en ieder leerling moest die in overeenkomstige symbolen opteekenen, welke hij aan zijn eigen denkvermogen moest ontleenen en welke later door zijn Meester onderzocht werden, vóórdat zij ten slotte werden aangenomen. Zoodoende werd geleidelijk het Chineesche alfabet geschapen, evenals kort te voren in het oude Egypte de priestersymbolen waren vastgesteld. In de Chineesche taal, welker teekens in elke taal gelezen kunnen worden, en die zooals wij zooeven zeiden, slechts weinig ouder is dan het Egyptische alfabet van Thoth, heeft elk woord zijn overeenkomstig symbool in den vorm eener afbeelding. Deze taal bevat vele duizenden van dergelijke symboolletters, of logogrammen, die elk voor zich de beteekenis van een geheel woord te kennen geven; want eigenlijke letters, of wat wij onder een alfabet verstaan, bestaan in de Chineesche taal niet, evenmin als zij in de Egyptische taal bestonden vóór een veel later tijdperk.

Zoo zal een Japanner, die geen woord Chineesch verstaat en een Chinees ontmoet, die nooit de Japansche taal gehoord heeft, schriftelijk met hem verkeeren, en zij zullen elkander volkomen verstaan — omdat hun schrift symbolisch is.

Wij zullen thans beproeven de voornaamste symbolen en emblemen te verklaren, aangezien Boek II, dat de Anthropogenesis behandelt, zonder voorbereidende kennis van ten minste de metafysische symbolen, uiterst moeielijk te begrijpen zou zijn.

Ook zoude het onbillijk zijn eene esoterische verklaring der symboliek te beginnen zonder de verschuldigde eer te bewijzen aan hem, die in de negentiende eeuw daaraan den grootsten dienst bewezen heeft door het ontdekken van den voornaamsten sleutel tot de oude Hebreeuwsche symboliek, sterk vermengd met metrologie, een der sleutels tot de eens algemeene mysteriëntaal. Wij betuigen onzen dank aan Ralston Skinner, van Cincinnati, den schrijver van *The Key to the Hebrew-Egyptian Mystery in the Source of Measures*. Geboren mysticus en Kabbalist, heeft hij vele jaren in die richting gearbeid en zijne inspanning is zeker met groot welslagen bekroond. Hij zegt woordelijk:

> Schrijver dezes is er zeker van dat er een oude taal bestaan heeft, die later en tot heden toe blijkt verloren geraakt te zijn, doch waarvan overvloedige sporen bestaan . . . . De schrijver heeft ontdekt dat deze meetkundige verhouding [de verhouding in geheele getallen van den omtrek van den cirkel tot de middellijn] de zeer oude en waarschijnlijk de goddelijke oorsprong was . . . . van lengte-

maten . . . . . Het schijnt nagenoeg bewezen te zijn dat hetzelfde stelsel van meetkunde, getallen, verhouding en maten in Noord-Amerika bekend was en ge- [327] bruikt werd zelfs voordat de Semietische afstammelingen[19*] het kenden . . . .

De eigenaardigheid dezer taal bestond hierin dat zij opgenomen en verborgen kon worden in eene andere taal en niet waargenomen kon worden dan met behulp van bijzonder onderricht; letters en lettergreepteekens bezaten tegelijkertijd de macht of de beteekenis van getallen, van meetkundige figuren, afbeeldingen, of ideografen en symbolen. Het bereiken van het daarmee beoogde doel werd opzettelijk in de hand gewerkt door gelijkenissen in den vorm van verhalen of gedeelten van verhalen, terwijl dat doel ook afzonderlijk, op zich zelf staande en op verschillende wijze aangegeven kon worden door middel van afbeeldingen, in steenen of in leemen bouwwerken.

Ten einde eene dubbelzinnigheid ten aanzien van het woord "taal" weg te nemen, merken wij het volgende op: oorspronkelijk beteekent dat woord de uitdrukking der gedachte door de menschelijke spraak, maar vervolgens kan het ook het uitdrukken van gedachten door elk ander middel beteekenen. Deze oude taal is in den Hebreeuwschen tekst zoodanig samengesteld, dat men door middel van de geschreven letterteekens, welke bij het uitspreken eerstbedoelde taal zullen vormen, opzettelijk een beslist op zich zelf staande reeks van denkbeelden kan mededeelen, verschillend van de denkbeelden, door het lezen der klankteekens weergegeven. Deze tweede taal omschrijft, onder een sluier, reeksen van denkbeelden, in de verbeelding bestaande nabootsingen van waarneembare dingen, die afgebeeld kunnen worden, en van dingen die tot de werkelijkheid gerekend kunnen worden zonder waarneembaar te zijn. Zoo kan men bijvoorbeeld het getal 9 voor eene werkelijkheid houden, hoewel het geen waarneembaar bestaan heeft; en aldus kan ook een omloop der maan afgescheiden van de maan zelve, welke dien omloop heeft volbracht, een werkelijk denkbeeld doen ontstaan of veroorzaken, al is zulk een omloop ook niet iets substantiëels. Deze denkbeeldentaal kan bestaan uit symbolen, welke beperkt blijven tot willekeurige woorden en teekens, met een zeer beperkt veld van begrippen en geheel waardeloos, of zij kan eene opvatting van de natuur in eenige harer openbaringen zijn, die ten aanzien der menschelijke beschaving van nagenoeg onschatbare waarde is. Eene afbeelding van iets natuurlijks kan denkbeelden doen ontstaan van daarmee verband houdende dingen, welke evenals de spaken van een wiel in verschillende en zelfs in tegengestelde richtingen uiteenloopen en natuurlijke werkelijkheden voortbrengen in richtingen[20*], welke aan de klaarblijkelijke strekking der opvatting van het eerste of beginbeeld geheel vreemd zijn. Een begrip kan een verwant begrip doen ontstaan, maar wanneer zulks het geval is, moeten alle op deze wijze ontstane denkbeelden, hoezeer ook schijnbaar onsamenhangend, uit het oorspronkelijke beeld voortkomen en harmonisch samenhangen of onderling verwant zijn. Aldus zoude de afbeelding van een scherp genoeg denkbeeld zelfs de voorstelling van den cosmos kunnen doen ontstaan, zelfs in de onderdeelen van zijn bouw. Een dergelijk gebruik van de gewone taal is thans verouderd, doch schrijver heeft zich afgevraagd of niet te eeniger tijd, ver terug in het verleden dit of iets soortgelijks de algemeen gebruikte wereldtaal was, welke echter naarmate zij

---

[19*] descending.

[20*] departments.

meer en meer in hare geheime vormen werd gegoten, in het bezit kwam van eene uitverkoren klasse of kaste. Hiermede bedoel ik dat men reeds van het begin af de taal des volks of de landstaal als voertuig voor het op deze bijzondere wijze overbrengen van denkbeelden is beginnen te gebruiken. Er zijn zeer sterke bewijzen voor en inderdaad schijnt het dat er in de geschiedenis van het menschelijke ras door oorzaken, die wij tenminste vooralsnog niet kunnen naspeuren, een afwijking heeft plaatsgevonden of wel een verlies van een oorspronkelijk volmaakte taal en een volmaakt stelsel van wetenschap — mogen wij wellicht zeggen "volmaakt" omdat zij van goddelijken oorsprong en goddelijke ingeving[1*] waren? [1])

[328] "Goddelijke oorsprong" beteekent hier niet een openbaring door een anthropomorph God op een berg te midden van donder en bliksem, maar zooals wij het opvatten, eene taal en een stelsel van wetenschap, aan de oude menschheid geschonken door een meergevorderde menschheid, die zooveel hooger stond, dat zij aan die kindmenschheid *goddelijk* toescheen, kortom door eene menschheid van andere bollen; een denkbeeld waarin niets bovennatuurlijks gelegen is, doch dat aangenomen of verworpen wordt naar de mate van zelfvoldaanheid en aanmatiging dergenen aan wie het voorgelegd wordt. Want indien de aanhangers der moderne wetenschap slechts wilden toegeven dat, al weten zij niets — of veeleer al willen zij niets aannemen — omtrent den toekomstigen toestand van den ontlichaamden mensch, deze toekomst, wanneer de Ego's eenmaal van hunne grove lichamen bevrijd zullen zijn, zwanger zoude kunnen gaan van vele verrassingen en voor hen onverwachte openbaringen, dan zoude het er voor het materialistisch ongeloof niet zoo goed meer uitzien als thans. Wie hunner weet of kan zeggen wat er zou kunnen gebeuren, wanneer de levenstijdkring van dezen bol eenmaal afgeloopen zal zijn en onze moeder aarde zelve in haar laatsten slaap valt? Wie is stoutmoedig genoeg te beweren dat de *Goddelijke* Ego's van onze menschheid — ten minste de uitverkorenen uit de menigten, welke op andere bollen overgaan — niet op hunne beurt de "goddelijke" leeraars zullen worden van eene nieuwe menschheid, door hen op een nieuwen bol overgebracht, een bol, tot leven en werkzaamheid geroepen door de ontlichaamde "beginselen" van onze Aarde? Dit alles kon wel eens de ondervinding van het verledene geweest zijn, en deze vreemdsoortige opteekeningen liggen begraven in de Mysteriëntaal der vóórhistorische eeuwen, de taal welke thans SYMBOLIEK genoemd wordt.

[1]) Uit een handschrift.

1* importation.

TWEEDE AFDEELING.

DE MYSTERIËNTAAL EN HARE SLEUTELS.

Ontdekkingen, door groote wiskundigen en Kabbalisten in den laatsten tijd gedaan, bewijzen aldus zonder den minsten twijfel over te laten, dat elke theologie, van de eerste tot de laatste, niet slechts uit eene gemeenschappelijke bron van abstracte geloofsleer, doch ook uit ééne algemeene esoterische — of mysteriëntaal voortgesproten is. Deze geleerden bezitten den sleutel tot de algemeene taal der oudheid en hebben dien, hoewel slechts *éénmaal,* met goed gevolg in de hermetisch gesloten deur, die naar de zaal der mysteriën voert, omgedraaid. Het groote archaïsche stelsel, sedert de vóórhistorische eeuwen bekend als de heilige wijsheidswetenschap, een stelsel dat in alle oude zoowel als in alle nieuwe godsdiensten bevat is en nagespoord kan worden, heeft een algemeene taal bezeten — zooals de vrijmetselaar Ragon vermoedde — en bezit die nog, de taal der Hiërophanten, welke om zoo te zeggen zeven "dialecten" telt, die elk voor zich tot een der zeven geheimenissen der natuur in betrekking staan en zich daaraan in het bijzonder aanpassen. Elk dezer had zijn eigen symboliek. De natuur kon derhalve òf in haar geheel worden gelezen, òf zij kon naar een harer bijzondere aanzichten beschouwd worden.

Het bewijs hiervoor ligt tot heden toe in de buitengewoon groote moeielijkheid, welke de oriëntalisten in het algemeen en de Indologen en de Egyptologen in het bijzonder bij het vertolken der allegorische geschriften der Âriërs en der hiëratische opteekeningen van het oude Egypte ondervinden. Dit komt doordat zij nooit indachtig willen zijn dat alle oude opteekeningen in eene taal geschreven werden, die algemeen en aan alle volkeren der oudheid gelijkelijk bekend was, maar thans slechts voor enkelen verstaanbaar is. Evenals de Arabische cijfers, die voor menschen van alle volkeren begrijpelijk zijn,

of evenals het Nederlandsche woord *en*, dat voor den Engelschman *and*, voor den Franschman *et*, voor den Duitscher *und* wordt, enzoovoorts, toch voor alle beschaafde volkeren, door het eenvoudige teeken & weergegeven kan worden — evenzoo hadden alle woorden der mysteriëntaal voor ieder mensch, van welken landaard ook, dezelfde
[330] beteekenis. Vele mannen van naam, Delgarme, Wilkins, Leibnitz, hebben getracht zulk een algemeene en *wijsgeerige* taal weder in te voeren, doch Demaimieux in zijne *Pasigraphie* is de eenige die de mogelijkheid er van bewezen heeft. Het ontwerp van Valentinius, de "Grieksche Kabbalah" genaamd, gegrond op de verbinding van Griekssche letters, zoude tot model kunnen dienen.

De veelzijdige facetten der mysteriëntaal hebben aanleiding gegeven tot het aannemen van zeer uiteenloopende leerstukken en riten in de exoteriek der kerkelijke ritualen. En deze zijn het wederom, welke den oorsprong vormen van de meeste dogma's der Christelijke Kerk, bijvoorbeeld de Zeven Sacramenten, de Drieëenheid, de Opstanding, de Zeven Hoofdzonden en de Zeven Hoofddeugden. Aangezien echter de zeven sleutels tot de mysteriëntaal altijd berust hebben bij de hoogsten der ingewijde Hiërophanten der oudheid, viel slechts het gedeeltelijke gebruik van enkele dier zeven sleutels door het verraad van eenige oude kerkvaders — voormalige tempelingewijden — in handen van de nieuwe sekte der Nazareërs. Eenige der eerste Pausen waren Ingewijden, doch de laatste brokstukken hunner kennis zijn thans in handen der Jezuïeten gevallen, die er een stelsel van tooverij van gemaakt hebben.

Er wordt beweerd dat *Indië* — niet beperkt binnen de huidige grenzen, maar met inbegrip van de voormalige grensgebieden — het eenige land ter wereld is, dat nog onder zijne zonen Adepten telt, die kennis van alle zeven onderstelsels en den sleutel tot het geheele stelsel bezitten. Sedert den val van Memphis begon Egypte deze sleutels één voor één te verliezen en Chaldea had er in de dagen van Berosus nog slechts drie van over. Wat de Hebreën betreft, deze leggen in hunne geschriften slechts eene grondige kennis aan den dag van het sterrekundige, het meetkundige en het numerieke stelsel van verzinnebeelding der menschelijke en in het bijzonder van zijne fysiologische functies. Nooit hebben zij de hoogere sleutels bezeten.

Gaston Maspero, de groote Fransche Egyptoloog en de opvolger van Mariette Bey, schrijft:

Telkenmale wanneer ik hoor spreken over den godsdienst van Egypte word ik in verzoeking gebracht te vragen over *welken* Egyptischen godsdienst men spreekt? Spreekt men van den Egyptischen godsdienst der vierde dynastie of van dien van het Ptolemeïsche tijdperk? Van den godsdienst van het gepeupel of van dien der geleerden? Van den godsdienst zooals die onderwezen werd in de scholen van Heliopolis, of van den godsdienst naar het begrip en de opvatting der Thebaansche priesterklasse? Want er ligt eene tusschenruimte van ten minste vijf duizend jaren tusschen het eerste grafteeken van Memphis, dat de *cartouche* draagt van een koning der derde dynastie, en de laatste steenen te Esneh onder Caesar Philippus, den Arabier gegrift. Den inval der Herders, de Ethiopische en Assyrische overheerschingen, de Perzische verovering, de Grieksche colonisatie en de [331] duizend omwentelingen van het staatkundige leven ter zijde latend, had Egypte in die vijf duizend jaren talrijke wisselingen van zedelijk en verstandelijk leven doorgemaakt. Het XVII^de^ Hoofdstuk van het *Boek der Dooden*, dat eene uiteenzetting schijnt te bevatten van het wereldstelsel, zooals dat ten tijde der eerste dynastieën te Heliopolis opgevat werd, kennen wij uit enkele afschriften uit den tijd van de elfde en de twaalfde dynastie. Elk vers, waaruit het samengesteld is, was reeds op drie of vier verschillende wijzen uitgelegd, zóó verschillend inderdaad dat volgens de eene school de Demiurgos het zonnevuur — Ra-shoe, werd, en volgens eene andere het oorspronkelijke water. Vijftien eeuwen later was het aantal uitleggingen aanzienlijk toegenomen. De tijd had in zijn loop hunne denkbeelden over het heelal en de krachten, welke het bestuurden, gewijzigd. Het Christendom heeft in de achttien eeuwen van zijn kort bestaan de meeste zijner dogma's uitgewerkt, ontwikkeld en vervormd, hoe dikwijls dan zouden de Egyptische priesters in die vijftig eeuwen, welke Theodosius scheiden van de Koning-Bouwheeren der pyramiden, hunne dogma's niet veranderd kunnen hebben?[1])

Naar onze meening gaat de geleerde Egyptoloog hier te ver. De exoterische dogma's mogen dikwerf veranderd zijn, de esoterische nooit. Hij houdt geen rekening met de heilige onveranderlijkheid der oorspronkelijke waarheden, die alleen gedurende de mysteriën der Inwijding onthuld werden. De Egyptische priesters *hadden veel vergeten, doch niets veranderd.* Het verlies van een groot deel der oorspronkelijke leering was het gevolg van plotselinge sterfgevallen onder de groote Hiërophanten, die heengingen, voordat zij tijd hadden gehad *alles* aan hunne opvolgers te openbaren, maar hoofdzakelijk omdat er geen erfgenamen waren, der wetenschap waardig. Niettemin hebben zij in hunne ritualen en dogma's de voornaamste leeringen der Geheime Leer bewaard.

Zoo vinden wij in het door Maspero aangehaalde Hoofdstuk van het *Boek der Dooden* dat (1) Osiris zegt dat hij Toem is — de scheppende kracht in de natuur die vorm geeft aan alle wezens, geesten

[1]) *Guide au Musée de Boulaq*, blz. 148, 149

en menschen, zelfvoortgebracht en uit zichzelf bestaande — voortgekomen uit Noen, de hemelsche rivier, Vader-Moeder der Goden genaamd, de oorspronkelijke godheid, welke Chaos of de Diepte is, bevrucht door den ongezienen Geest. (2) Op de trap in de Stad der Acht (de twee vierkanten van goed en kwaad) heeft hij Shoe, de zonnekracht, gevonden en hij heeft de kinderen des oproers, de kwade beginselen in Noen (Chaos) vernietigd. (3) Hij is het Vuur en het Water, Noen de oorspronkelijke Voortbrengende en hij heeft uit zijne ledematen de Goden geschapen — veertien Goden (tweemaal zeven), zeven duistere en zeven lichte Goden — de zeven Geesten voor den Troon der Christenen en de zeven duistere Geesten. (4) Hij is de wet van het Bestaan en het Zijn, de Bennoe of Feniks, de vogel der opstanding in eeuwigheid, waarin nacht op dag en dag op nacht volgt — eene toespeling op de periodieke tijdkringen van cosmische
[332] wederopstanding en menschelijke reïncarnatie. Want wat kan dit anders beteekenen? "De reiziger, die millioenen jaren doorloopt is de naam van den eenen en de Groote Groene [het oorspronkelijke Water, of de Chaos] de naam van den ander", de een brengt achtereenvolgens millioenen jaren voort, de ander verslindt die om ze weer terug te geven. (5) Hij spreekt van de Zeven Lichtenden, die hunnen Heer Osiris volgen, recht sprekend in Amenti.

Heden ten dage is bewezen dat dit alles de bron en de oorsprong geweest is van Christelijke dogma's. Datgene wat de Joden door Mozes en andere Ingewijden uit Egypte hadden, is in latere dagen genoeg verward en verwrongen, maar wat de Kerk van beide gekregen heeft, is nog veel meer verkeerd uitgelegd.

Niettemin is bewezen dat het stelsel van eerstgenoemden in deze bijzondere afdeeling der symboliek — namelijk de sleutel tot de geheimenissen der sterrekunde in haar verband met die der voortbrenging en ontvangenis — identiek is met die denkbeelden der oude godsdiensten, welke het phallische element in de theologie hebben ontwikkeld. Het Joodsche stelsel van heilige maten, toegepast op godsdienstige symbolen, is voor zoover het meetkundige en numerieke combinaties betreft, hetzelfde als dat van Griekenland, van Chaldea en van Egypte, want de Joden namen het aan gedurende de eeuwen hunner slavernij en gevangenschap onder beide laatstgenoemde volkeren [1]). Waaruit bestond dit stelsel? De schrijver van

[1]) In *Isis Unveiled* (II, blz. 438-39) hebben wij gezegd: "De geschiedenis en de wetenschap blijven in

The Source of Measures is er innig van overtuigd dat: "de boeken van Mozes ten doel hadden door eene soort van kunstmatige taal een meetkundig en numeriek stelsel van exacte wetenschap te verkondigen, dat als oorsprong van maten zoude moeten dienen". Piazzi Smyth is van dezelfde meening. Eenige geleerden vinden dat bedoeld stelsel en die maten identiek zijn met die, welke bij den bouw der Groote Pyramide gebruikt zijn, maar dit is slechts voor een deel het geval. "De grondslag dezer maten was de verhouding van Parker", zegt Ralston Skinner in *The Source of Measures*.

De schrijver van dit zeer buitengewone werk heeft, zooals hij zegt, dien grondslag ontdekt in het gebruik van de verhouding van de middellijn van den cirkel tot den omtrek in geheele getallen uitgedrukt, ontdekt door John A. Parker, van New-York. Deze verhouding is 6561 voor de middellijn en 20612 voor den omtrek. Verder heeft hij gevonden dat deze meetkundige verhouding de zeer oude en waarschijnlijk goddelijke oorsprong was van wat nu door exoterische [333] behandeling en praktische toepassing, de Britsche lengtematen geworden zijn, "welker grondeenheid, d. w. z. de *duim* evenzeer de grondslag geweest is van een der koninklijke Egyptische *ellematen* als van den Romeinschen *voet*".

Hij heeft ook ontdekt dat er een gewijzigde vorm van de verhouding bestond, namelijk 113 tot 355, en dat terwijl deze laatste verhouding, omdat zij door haren oorsprong naar de ware verhouding π, of 6561 tot 20612, verwees, eveneens tot grondslag voor sterrekundige berekeningen diende. De schrijver ontdekte dat een stelsel van *exacte* meetkundige, numerieke en sterrekundige *wetenschap* op deze verhoudingen gegrond, en hetwelk men toegepast kan zien bij den bouw der groote Egyptische pyramide, gedeeltelijk in deze *taal* werd uitgedrukt, daar het vervat was in en verborgen onder de bewoordingen van den Hebreeuwschen Bijbeltekst. Er werd bevonden dat de *duim* en de dubbele voetmaat van 24 duim, welker gebruik verklaard wordt door de genoemde elementen van den cirkel en de verhoudingen, ten grondslag lagen aan dit natuurlijke stelsel van Egyptische en Hebreeuwsche wetenschap; terwijl bovendien voldoende schijnt te blijken dat men aan het stelsel een goddelijken oorsprong toeschreef en het voor eene goddelijke openbaring hield.

---

weerwil van alle twistgeschrijf en onderzoek over den oorsprong der Joden heden ten dage evenzeer in het duister verkeeren als ooit. Zij kunnen evengoed de Chandâla's uit het oude Indië verbannen zijn, de door Weda-Wyâsa en Manoe vermelde 'metselaars', als de Phoeniciërs van Herodotus, of de Hykso's van Josephus, of de afstammelingen van Palische schaapherders, of een mengelmoes van hen allen. De *Bijbel* noemt de Tyriërs een verwant volk en maakt aanspraak op heerschappij over hen .... Doch wat zij ook geweest mogen zijn, niet lang na Mozes' tijd werden zij een gemengd volk, want uit den *Bijbel* blijkt dat zij zich niet alleen vrijelijk met de Kanaänieten, maar ook met elk ander volk of ras, waarmede zij in aanraking kwamen vermengden".

Doch laten wij zien wat er door de tegenstanders van Professor Piazzi Smyth's metingen van de pyramide aangevoerd wordt.

Petrie schijnt die te ontkennen en geheel en al korte metten met Piazzi Smyth's berekeningen in haar verband met den *Bijbel* gemaakt te hebben. Proctor, gedurende vele jaren de "kampioen der coïncidentalisten" bij elk vraagstuk betreffende de oude kunsten en wetenschappen, doet hetzelfde. Sprekend over "het groote aantal der van de pyramide onafhankelijke verhoudingen, welke aan den dag gekomen zijn terwijl de pyramidalisten poogden de pyramide met het zonnestelsel in verband te brengen", zegt hij:

> Al deze coïncidenties [welke "nog zouden blijven bestaan al was er geen pyramide,"] zijn met dat al nog merkwaardiger dan eenigerlei coïncidentie van de pyramide met sterrekundige getallen. Eerstgenoemde zijn even nauwkeurig en opmerkenswaard als werkelijk; laatstbedoelde, die louter *denkbeeldig* (?) zijn, zijn uitsluitend tot stand gekomen door middel van de handelwijze, welke de schooljongens "loopjes" noemen, en nieuwe maten hebben het thans noodzakelijk gemaakt het geheele werk opnieuw te doen [1]).

Hierbij merkt C. Staniland Wake terecht op:

> Niettemin moeten zij meer dan *louter coïncidenties* geweest zijn indien de bouwers van de pyramide de sterrekundige kennis bezeten hebben, welke in hare volmaakte oriëntatie en hare andere erkende sterrekundige kenteekenen aan den dag treedt [2]).

Zij hebben die stellig bezeten; en het is op deze "kennis" dat het programma van de mysteriën en van de reeks inwijdingen gegrond was; daaruit vloeide het bouwen van de pyramide voort, de blijvende oorkonde en het onvernietigbare symbool van deze mysteriën en inwijdingen op aarde, gelijk de banen der sterren zulks aan het uit-
[334] spansel zijn. De reeks [1*] der inwijdingen was eene nabootsing op kleine schaal van die groote reeks cosmische veranderingen, waaraan de sterrekundigen den naam van tropisch of siderisch jaar gegeven hebben Evenals de hemellichamen bij het einde van den tijdkring van het sterrejaar (25.868 jaren) onderling dezelfde positiën innemen als bij het begin daarvan, zoo heeft ook de Innerlijke Mensch bij het einde van de reeks [1*] der inwijdingen den oorspronkelijken toestand van goddelijke reinheid en kennis weder bereikt, dien hij verliet toen hij den kringloop van aardsche belichaming aanving.

Mozes, een Ingewijde in de Egyptische mystagogie, grondde de

---

[1]) *Knowledge*, Deel I; zie mede den brief van Petrie aan *The Academy*, 17 Dec., 1881.

[2]) *The origin and Significance of the Great Pyramid*, blz. 9.

[1*] cycle.

goddelijke mysteriën van het nieuwe volk dat hij schiep, op dezelfde, van dezen siderischen tijdkring afgeleide, abstracte formules, verzinnebeeld door den vorm en de afmetingen van den tabernakel, dien hij, naar men veronderstelt, in de woestijn bouwde. Op deze gegevens grondden de latere Joodsche hoogepriesters de allegorie van den tempel van Salomo — een gebouw dat in werkelijkheid nooit bestaan heeft, evenmin als koning Salomo zelf, die evenzeer een zonnemythe is als de nog latere Hiram Abif der vrijmetselaars, hetgeen Ragon zoo duidelijk aangetoond heeft. Indien derhalve de afmetingen van dezen allegorischen tempel, het symbool van de reeks[1*] der Inwijdingen, overeenstemmen met die der groote pyramide, is dat een gevolg daarvan dat eerstbedoelde door middel van den tabernakel van Mozes aan laatstbedoelde ontleend zijn.

Het zooëven aangehaalde werk bewijst ten volle dat onze schrijver onmiskenbaar *één* en zelfs *twee* der *sleutels* ontdekt heeft. Men heeft het slechts te lezen om zich in toenemende mate overtuigd te gevoelen dat de verborgen beteekenis der allegorieën en gelijkenissen der beide *Testamenten* thans ontsluierd is. Het is echter even zeker, zoo niet zekerder, dat hij die ontdekking meer aan zijn eigen genie dan aan Parker en Piazzi Smyth te danken heeft. Want, gelijk wij zooeven te kennen gaven, is het nog niet zoo heel zeker of de maten van de groote pyramide, door de bijbelsche pyramidalisten aangenomen, wel boven alle verdenking verheven zijn. Een bewijs daarvoor vinden wij in het werk van F. Petrie, *The Pyramids and Temples of Gizeh*, en mede in andere boeken, zeer kort geleden geschreven, om bedoelde berekeningen, welke door de schrijvers dier werken "bevooroordeeld" genoemd worden, aan te vallen. Wij ontleenen daaraan dat nagenoeg elke maat van Piazzi Smyth verschilt van de later en veel nauwkeuriger door Petrie opgenomen afmetingen; deze eindigt de inleiding tot zijn werk met deze zinsnede:

> Vele theoretici zullen het ten aanzien der uitkomsten van het geheele onderzoek wellicht eens zijn met een Amerikaan, die, toen hij te Gizeh kwam, een vurig aanhanger van de pyramidentheorieën was. Gedurende een paar dagen had ik aldaar het genoegen van zijn gezelschap en bij den laatsten maaltijd, dien wij samen gebruikten, zeide hij op neerslachtigen toon tot mij: Mijnheer, ik heb een gevoel alsof ik eene begrafenis bijgewoond heb. Maar geef aan de oude theorieën in ieder geval een behoorlijke teraardebestelling, al behooren wij ook er tegen te waken dat wij in onze haast de gewonden levend begraven.

[1*] cycle.

Wij hebben eenige voortreffelijke wiskundigen geraadpleegd over de berekeningen van wijlen J. A. Parker in 't algemeen en over zijne
[335] derde stelling in het bijzonder; hetgeen zij zeggen komt in hoofdzaak hierop neer:

Parker's redeneering berust meer op gevoel dan op wiskundige overwegingen; wat de logica aangaat houdt zij geen steek.

De derde stelling:

De cirkel is van nature de grondslag of het begin van alle oppervlak en dat de wiskundige daarvoor het vierkant gebruikt, is kunstmatig en willekeurig.

— is een proeve van eene willekeurige stelling, en men kan er bij wiskundige redeneeringen niet veilig op steunen. Dezelfde opmerking is van toepassing, en zelfs nog klemmender, op de zevende stelling, luidende:

Wijl de cirkel in de natuur de oorspronkelijke vorm, en derhalve de grondslag der vlaktematen is, en omdat de cirkel slechts gemeten wordt door den straal en tot het vierkant staat in verhouding van den halven omtrek tot den straal, daarom zijn de cirkelomtrek en de straal, en niet het vierkant op de middellijn, de eenige natuurlijke en wettige elementen der vlaktematen, met behulp waarvan alle regelmatige figuren aan het vierkant en aan den cirkel gelijk gemaakt worden.

De negende stelling is een merkwaardig voorbeeld van verkeerde redeneering, hoewel Parker's kwadratuur hoofdzakelijk juist daarop berust. Zij luidt:

De cirkel en de gelijkzijdige driehoek zijn in alle elementen hunner samenstelling elkanders tegengestelde, daarom staat de in een breuk uitgedrukte middellijn van een cirkel, welke gelijk is aan de middellijn van een vierkant in dubbel tegengestelde verhouding tot de middellijn van een gelijkzijdigen driehoek, welks inhoud gelijk één is, enz. enz..

Geven wij ter wille van de redeneering toe dat men zeggen kan dat een driehoek een straal hebben kan in dezelfde beteekenis die wij aan den straal van een cirkel hechten — want wat Parker den straal van den driehoek noemt, is de straal van den ingeschreven cirkel van een driehoek, en dus in het geheel niet de straal van den driehoek — en geven wij voor het oogenblik de andere fantastische en wiskundige stellingen, in zijn premissen vereenigd, toe, waarom moeten wij dan nog besluiten dat, zoo de gelijkzijdige driehoek en de cirkel in alle elementen hunner samenstelling elkanders tegengestelden zijn, de middellijn van een bepaalden cirkel tot de middellijn van een willekeurigen daaraan gelijken driehoek in dubbel tegengestelde verhouding staat? Welk noodzakelijk verband bestaat er hier tusschen de premissen en de gevolgtrekking? Een dergelijke soort van redeneering kent men in de meet-

kunde niet, en strenge wiskundigen zouden haar ook niet aanvaarden.

Voor den waren en strengen wiskundige doet het er echter weinig toe of het archaïsche esoterische stelsel al dan niet de oorsprong was van den Britschen duim. Evenmin wordt Ralston Skinner's esoterische opvatting van den *Bijbel* alleen daardoor onjuist, dat de afmetingen van de pyramide wellicht niet overeenstemmen met die van den tempel van Salomo, van de arke Noachs, enz., of doordien de wiskundigen [336] Parker's kwadratuur van den cirkel verwerpen. Immers Skinner's meening berust oorspronkelijk op de Kabbalistische methoden en op de rabbijnsche getalswaarde der Hebreeuwsche letters. Daarentegen is het van het uiterste belang na te gaan of de maten, gebruikt bij de ontwikkeling van den symbolischen godsdienst der Âriërs, bij den bouw hunner tempels, bij de in de *Purâna's* vermelde getallen, en in het bijzonder bij hunne tijdrekening, hunne sterrekundige symbolen, den duur hunner tijdkringen en bij andere berekeningen, al dan niet dezelfde waren als die, welke bij de Bijbelsche maten en glyphen gebruikt zijn. Want dit zal bewijzen dat de Joden deze begrippen uit Indië moeten gekregen hebben, tenzij zij hunne heilige el en andere maten aan de Egyptenaren — Mozes was door Egyptische priesters ingewijd — ontleend hebben. In ieder geval hebben zij die begrippen overgeleverd aan de eerste Christenen. Daarom zijn juist de Occultisten en de Kabbalisten de ware erfgenamen van de kennis of van de geheime wijsheid, die nog in den *Bijbel* te vinden is, want zij alleen begrijpen zijne ware beteekenis, terwijl profane Joden en Christenen zich aan het uiterlijke en de doode letter vastklemmen. De schrijver van *The Source of Measures* heeft thans aangetoond dat juist dit stelsel van maten leidde tot het bedenken der godsnamen Elohim en Jehovah en tot aanpassing van die namen aan het phallicisme en ook dat Jehovah een geenszins geflatteerde nabootsing is van Osiris. Echter schijnt deze schrijver en ook Piazzi Smyth onder den indruk te verkeeren, dat (*a*) de prioriteit van het stelsel aan de Israëlieten toekomt, daar de Hebreeuwsche taal de goddelijke taal is, en dat (*b*) deze algemeene taal eene onmiddellijke openbaring is!

Laatstgenoemde hypothese is alleen juist in den zin, welken wij in de laatste alinea der voorafgaande afdeeling uiteengezet hebben; wij moeten het echter nog eens worden over den aard en het karakter van den goddelijken "Openbaarder". Voor de profanen zal eerstbedoelde hypothese over de prioriteit natuurlijk afhankelijk zijn (*a*)

van het innerlijke en uiterlijke getuigenis voor de openbaring, en (*b*) van de persoonlijke vooropgezette meening van elk der geleerden. Dit neemt echter niet weg dat de theïstische Kabbalist en de pantheïstische Occultist ieder voor zich het zijne gelooft; geen van beiden kan den ander overtuigen. De door de geschiedenis geleverde gegevens zijn te spaarzaam en te onvoldoende dan dat een hunner aan een twijfelzuchtige zoude kunnen bewijzen wie van beiden gelijk heeft.

Van den anderen kant worden de door de overlevering verschafte bewijzen te standvastig verworpen dan dat wij hopen mogen de kwestie in onze huidige eeuw uit te maken. De materialistische wetenschap zal intusschen zoowel Kabbalisten als Occultisten zonder onderscheid uitlachen. Is de lastige strijdvraag over de prioriteit echter eenmaal ter zijde gesteld, [337] dan zal de wetenschap zich ten slotte in hare afdeelingen taalwetenschap en vergelijkende godsdienstwetenschap, voor die taak geplaatst zien en genoodzaakt worden de gemeenschappelijke aanspraken te erkennen.

De aanspraken worden één voor één erkend, naarmate de eene geleerde na den ander genoodzaakt wordt de uit de Geheime Leer bekend gemaakte feiten te erkennen; hoewel hij zelden of nooit erkent dat hij niet de eerste is geweest die te verkondigen. Zoo luidde de theorie van Piazzi Smyth, in de roemrijke dagen zijner autoriteit op het gebied van de pyramide van Gizeh, dat de porfieren sarcophaag in de koningskamer "de *maateenheid* was voor de beide beschaafdste volkeren der aarde, Engeland en Amerika", en dat die slechts een "graanbak" was. In *Isis Unveiled*, dat juist in dien tijd verscheen, hebben wij dat krachtig ontkend. Toen liep de New-Yorksche pers (in het bijzonder de nieuwsbladen de *Sun* en de *World*) te wapen tegen onze aanmatiging om zulk een ster van geleerdheid te willen verbeteren of fouten bij hem te ontdekken. In dat werk hadden wij gezegd dat Herodotus bij het bespreken van de pyramide:

> . . . . . er wel had kunnen bijvoegen dat zij uiterlijk *het scheppende beginsel der natuur verzinnebeeldde* en ook eene afbeelding was van de *beginselen der meetkunde, wiskunde, astrologie en sterrekunde*. Van binnen was zij een majestueus heiligdom, in welks duistere schuilplaatsen de mysteriën volbracht werden en welks muren dikwijls getuigen geweest waren van tooneelen van inwijding van leden der koninklijke familie. De porfieren sarcophaag, welke Professor Piazzi Smyth, Astronomer Royal of Scotland, tot een graanbak verlaagt, was de *doopvont*; na daaruit te zijn gestegen was de neofiet "wedergeboren" en werd hij een Adept [1]).

[1]) *Aldaar* I, 519.

Om onze mededeeling werd in die dagen gelachen. Men beschuldigde ons onze denkbeelden ontleend te hebben aan den "gekken" Shaw, een Engelsch schrijver, die volgehouden had dat de sarcophaag gebruikt was bij het vieren der mysteriën van Osiris, hoewel wij nooit van dien schrijver gehoord hadden. En thans, zes of zeven jaren later (1882), schrijft Staniland Wake het volgende:

De zoogenaamde koningskamer, waarvan een geestdriftig pyramidist zegt: "De gepolijste wanden, de schoone bouwstoffen, de grootsche afmetingen en de verhevene plaats verhalen op welsprekende wijze van toekomstige heerlijkheden", was, zooal niet "het vertrek der volkomenheden" van Cheops' graf, dan toch waarschijnlijk *de plaats waartoe de in te wijden persoon toegelaten werd nadat hij door de enge opwaartsche gang en de groote gallerij met haar laag eindgedeelte was gegaan, hetgeen hem gaandeweg voorbereidde voor het slotbedrijf der Heilige Mysteriën*[1]).

Ware Staniland Wake een Theosoof geweest, dan had hij er wellicht aan toegevoegd, dat de enge opwaartsche gang, die naar de koningskamer leidt, inderdaad een "enge poort" had, dezelfde "enge poort" die "tot het leven leidt", of tot de nieuwe geestelijke wedergeboorte, waarop Jezus in Mattheus[2]) zinspeelt, en dat het aan deze poort van den tempel van Inwijding was dat de schrijver dacht, die de woorden opgeteekend heeft, welke naar beweerd wordt door een Ingewijde gesproken zijn. [338]

Aldus zullen de grootste wetenschappelijke geleerden, instede van dat veronderstelde "mengelmoes van ongerijmde verdichting en bijgeloovigheid", zooals de Brâhmaansche letterkunde gewoonlijk genoemd wordt, met minachting te bejegenen, gaan trachten de symbolische algemeene taal met hare numerieke en meetkundige sleutels te leeren. Doch ook hierin zullen zij waarschijnlijk niet slagen indien zij het geloof deelen dat het Joodsche kabbalistische stelsel den sleutel tot de *geheele* geheimenis bevat, want *dat is niet zoo*. Ook bevat geen enkele andere Schrift thans dien sleutel in zijn geheel, nu zelfs de *Weda's* onvolledig zijn. Elke oude godsdienst bevat slechts een of twee hoofdstukken van het geheele werk der oorspronkelijke archaïsche mysteriën; alleen het Oostersche Occultisme kan er zich op beroemen het geheele geheim met de *zeven* sleutels daarvan te bezitten. In dit werk zullen vergelijkingen worden gemaakt en er zal zooveel mogelijk in uitgelegd worden; het overige wordt aan de persoonlijke intuïtie van den bestudeerder overgelaten. Wanneer de [33

[1]) *The Origin and Significance of the Great Pyramid*, blz. 93.
[2]) VII, 13 e.v..

schrijfster zegt, dat het Oostersche Occultisme het geheim bezit, doet zij zulks niet alsof zij hiermede beweerde dat "volkomen" of zelfs maar bij benadering te kennen, hetgeen ongerijmd zoude zijn. Wat ik weet maak ik bekend; datgene wat ik niet verklaren kan moet de bestudeerder zelf vinden.

Al mogen wij echter veronderstellen dat de algemeene mysteriëntaal in haar geheelen omvang nog in geen eeuwen geleerd zal worden, zoo is toch zelfs het weinige, dat sommige geleerden totnogtoe in den *Bijbel* ontdekt hebben, volkomen voldoende om de aanspraken — wiskundig — te bewijzen. Aangezien het Jodendom van twee der zeven sleutels gebruik gemaakt heeft, en aangezien deze twee sleutels thans opnieuw ontdekt zijn, is het niet langer eene zaak van persoonlijke bespiegeling en veronderstelling, allerminst van "coïncidentie", maar van het juiste begrijpen der Bijbelteksten, evenals ieder, die op de hoogte van rekenkunde is eene optelling begrijpt en verifiëert. Feitelijk ziet men, door den *Bijbel* aldus met behulp van den numerieken en meetkundigen sleutel te lezen, alles wat wij in *Isis Unveiled* gezegd hebben, in *Egyptian Mystery, or The Source of Measures* bevestigd.

Als wij een paar jaar verder zijn, zal dit stelsel den doodsteek geven aan de *Bijbel*verklaring naar de doode letter, evenzeer als aan die van alle andere exoterische geloofsvormen, door de dogma's in hun ware, naakte beteekenis te doen zien. En dan zal deze onloochenbare beteekenis, hoe onvolledig ook, de geheimenis van het Zijn ontsluieren, en bovendien de moderne wetenschappelijke stelsels van de anthropo-
[339] logie, ethnologie en in het bijzonder dat van de chronologie, geheel veranderen. Ook zal het phallische element, dat in elken naam van God en in elk verhaal van het *Oude* en tot op zekere hoogte ook in het *Nieuwe Testament* voorkomt, mettertijd wellicht de moderne materialistische zienswijzen over biologie en fysiologie aanzienlijk wijzigen.

Zulke inzichten omtrent de natuur en den mensch zullen ontdaan van hunne moderne weerzinwekkende grofheid, krachtens het gezag der hemellichamen en hunne geheimenissen, de ontwikkelingen van het menschelijke denkvermogen ontsluieren en aantoonen hoe natuurlijk een dergelijke gedachtengang was. De zoogenaamde phallische zinnebeelden zijn louter door het daarin aanwezige element van stoffelijkheid en dierlijkheid aanstootelijk geworden. Aanvankelijk waren dergelijke zinnebeelden niet meer dan natuurlijk, dewijl zij ontstonden

bij de archaïsche rassen, die, naar hun persoonlijk weten uit man-vrouwelijke voorouders gesproten, in hun eigen oog de eerste verschijningsopenbaringen waren van de scheiding der geslachten en van de daaruit voortvloeiende geheimenis van op hunne beurt scheppend op te treden. Wanneer latere rassen, in het bijzonder het "uitverkoren volk" die symbolen verlaagd hebben, tast zulks den oorsprong daarvan niet aan. Die kleine Semietische stam — een van de kleinste takjes van de vermenging van het vierde en het vijfde onderras, het Mongoolsch-Turanische en het zoogenaamde Indo-Europeesche, na het verzinken van het groote vasteland — kon hare symboliek slechts opvatten in den geest, waarin die haar geschonken werd door de volkeren waaraan zij ontleend was. En wellicht was de symboliek in het begin van den Mozaïschen tijd ook niet zoo grof als later onder de handen van Ezra, die den geheelen *Pentateuch* omwerkte. Om een voorbeeld te noemen: de glyphe van Pharaoh's dochter (de vrouw), den Nijl (de Groote Diepte en het Water) en het knaapje in het biezen kistje daarin drijvende gevonden, was oorspronkelijk niet voor of door Mozes samengesteld. Zij bestond reeds te voren in fragmenten op Babylonische tegels gevonden, in de geschiedenis van Koning Sargon, die veel vroeger dan Mozes leefde.

George Smith zegt in zijn *Assyrian Antiquities*[1]): "In het paleis van Sennacherib te Kouyunjik heb ik nog een ander fragment gevonden van de merkwaardige geschiedenis van Sargon . . . . . uitgegeven in mijne vertaling in de *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*[2]). De hoofdstad van Sargon, den Babylonischen Mozes, "was de groote stad Agadi, door de Semieten Akkad genaamd — in Genesis[3]) vermeld als de hoofdstad van Nimrod . . . . . Akkad lag dicht bij de stad Sippara aan den Euphraat en ten noorden van Babylon"[4]). Wij treffen wederom eene merkwaardige "coincidentie" aan in het feit dat de naam der naburige stad Sippara dezelfde is als die van de vrouw van Mozes — Zipporah[5]). Natuurlijk is het verhaal er op handige wijze door Ezra, *wien het oorspronkelijke niet onbekend geweest kan zijn*, bijgevoegd. Men vindt deze merkwaardige geschie- [340] denis op brokstukken van steenen uit Kouyunjik; zij luidt als volgt:

[1]) Blz. 224.
[2]) Deel I. Eerste gedeelte, blz. 46.
[3]) X. 10.
[4]) Zie *Isis Unveiled*, II. 442-3.
[5]) Exodus, II. 21.

1. Sargina, de machtige koning, de koning van Akkad ben ik.
2. Mijne moeder was eene prinses, mijnen vader kende ik niet: een broeder mijns vaders heerschte over het land.
3. In de stad Azupiranu, welke aan den oever der rivier de Euphraat gelegen is,
4. Ontving mij mijne moeder, de prinses; met moeite baarde zij mij.
5. Zij legde mij in een korf van biezen, met aardpek verzegelde zij mijn uitgang;
6. Zij liet mij te water in de rivier, die mij niet deed verdrinken.
7. De rivier droeg mij, tot Akki den waterdrager bracht zij mij.
8. Akki de waterdrager, in teederheid des harten, nam mij op [1]).

Vergelijken wij thans het *Bijbel*verhaal in *Exodus* hiermede:

Doch als zij [de moeder van Mozes] hem niet langer verbergen kon, zoo nam zij voor hem een kist van biezen, en belijmde ze met lijm en met pek; en zij leide het jongsken daarin, en leide ze in de biezen aan den oever der rivier [2]).

George Smith vervolgt dan:

Men veronderstelt dat deze geschiedenis omstreeks 1600 v. C. voorgevallen is, aanmerkelijk vroeger dan de vermoedelijke tijd van Mozes; en aangezien wij weten dat de faam van Sargon tot Egypte doorgedrongen was, is het zeer waarschijnlijk dat bedoeld verhaal in verband stond met de in *Exodus* II verhaalde gebeurtenissen, want elke eenmaal gepleegde handeling heeft de neiging zich te herhalen.

Doch nu Professor Sayce den moed gehad heeft de tijden der Chaldeesche en Assyrische koningen nog 2000 jaren vroeger te stellen, moet Sargon ten minste 2000 jaren vóór Mozes geleefd hebben. Deze bekentenis geeft te denken, maar er ontbreken een paar cijfers aan dat getal.

Welke logische gevolgtrekking maken wij nu daaruit? Zeer zeker die, dat wij het recht hebben te zeggen dat het verhaal door Ezra over Mozes gedaan, door hem moet vernomen zijn toen hij te Babylon was, en dat hij de op Sargon doelende allegorie op den Joodschen wetgever toepaste. Kortom dat *Exodus* nooit door Mozes geschreven, maar door Ezra uit oude bouwstoffen opnieuw samengesteld is.

En indien dat zoo is, waarom zoude dan deze adept in den lateren Chaldeeschen en Sabeïschen phalluseeredienst er niet andere symbolen en glyphen aan toegevoegd hebben, die, wat het phallische element aangaat, nog veel grover waren? Er wordt ons geleerd dat het oorspronkelijke geloof der Israëlieten zeer veel verschilde van dat, hetwelk de Talmoedisten en vóór hen David en Ezechiël, eeuwen later ontwikkelden.

In weerwil van het exoterische element, zooals dat thans in de beide *Testamenten* aangetroffen wordt, is dit alles volkomen voldoende

---

[1]) George Smith, *Chaldean Account of Genesis*, blz. 299, 300.
[2]) II : 3.

om den *Bijbel* onder de esoterische werken te rangschikken en om zijn geheim stelsel met de Indische, Chaldeesche en Egyptische [341] symbolen in verband te brengen. De geheele reeks [1*] van Bijbelsche glyphen en getallen, zooals die door sterrekundige waarnemingen aangegeven worden — want sterrekunde en theologie zijn nauw verwant — is te vinden in Indische stelsels zoowel exoterische als esoterische. Deze cijfers en hunne symbolen, de teekens van den dierenriem, de planeten, hare aspecten en knoopen — laatstgenoemde uitdrukking is zelfs in onze moderne plantkunde overgegaan — zijn in de sterrekunde bekend als sextilen, quartilen enz., zijn gedurende eeuwen en tijdperken door de archaïsche volkeren gebruikt en hebben in zekeren zin dezelfde beteekenis als de Hebreeuwsche getallen. De oudste vormen der elementaire meetkunde moeten zeker door de waarneming der hemellichamen en hunne groepeeringen aan de hand gedaan zijn. Dientengevolge zijn de meest archaïsche zinnebeelden van de oostersche Esoteriek een cirkel, een punt, een driehoek, een vierkant, een vijfhoek en een zeshoek en nog andere vlakke figuren en verschillende zijden en hoeken. Dit bewijst dat de kennis en het gebruik van meetkunstige symboliek zoo oud is als de wereld.

Hiervan uitgaande kan men gemakkelijk begrijpen hoe de natuur zelve, ook zonder de hulp van de goddelijke leeraars der oorspronkelijke menschheid, deze de eerste beginselen van eene numerieke en meetkunstige symbolentaal [1]) heeft kunnen onderwijzen. Dientengevolge vinden wij in elk archaïsch symboliek geschrift getallen en figuren gebruikt als wijze van uitdrukking en opteekening der gedachte. Zij zijn altijd dezelfde, met slechts geringe afwijkingen, voortkomende uit de eerste figuren. Aldus werden de ontwikkeling en het onderling verband der geheimenissen van den Kosmos, van zijn groei en ontwikkeling — geestelijk en stoffelijk, abstract en concreet — het eerst opgeteekend in meetkunstige vormveranderingen. Elke cosmogonie begon met een cirkel, een punt, een driehoek en een vierkant tot het getal 9 toe, waarna zij samengevat werd in de

---

[1]) Zie *Isis Unveiled* (II. blz. 436-42) ter herinnering hoe de *esoterische* leer van Mozes herhaaldelijk omvergeworpen en de eeredienst van Jehovah, zooals David dien hersteld heeft, daarvoor in de plaats gesteld werd, zooals b.v. door Ezechiël. De Sadduceërs, uit wie de meeste hoogepriesters van Juden voortgekomen zijn, moeten er wel zeer goede redenen voor gehad hebben om zich aan de wetten van Mozes te houden en de veronderstelde "Boeken van Mozes", den *Pentateuch* der Synagoge en den *Talmoed*, te verwerpen.

[1*] cycle.

eerste lijn en een cirkel — de Pythagoreesche mystieke decade, de som van alles, die de geheimenissen van den geheelen Kosmos omvat en weergeeft; geheimenissen welke voor hem, die de mystieke taal daarvan verstaan kan, in het Hindoesche stelsel honderdmaal volledi-
5 diger zijn opgeteekend dan elders. De getallen 3 en 4, in hunne samenstelling 7, alsmede 5, 6, 9 en 10 zijn de ware hoeksteenen der occulte cosmogonieën. Deze decade en hare duizenderlei combinaties worden overal op den aardbol aangetroffen. Men herkent haar in de grotten en de rotstempels van Hindostan en Centraal Azië, op
[342] de pyramiden en lithoi van Egypte en Amerika, in de catacomben van Ozimandyas, op de aardwallen der sterkten van het Kaukasische sneeuwgebergte, op de ruïnen van Palenque, op het Paaścheiland, overal waar de mensch der oudheid ooit den voet gezet heeft. De 3 en de 4, de driehoek en het vierkant, of de algemeene mannelijke
15 en vrouwelijke glyphen, welke het eerste aanzicht der zich ontvouwende godheid aangeven, zijn voor eeuwig gestempeld op het Zuiderkruis aan den hemel, alsmede op het Egyptische Ansatakruis. De schrijver van *The Source of Measures* zegt zeer juist:

> De uitgeslagen kubus vertoont een kruis van den Tau- of Egyptischen vorm, of
20 van dien van het Christelijke kruis . . . . Voegt men er een cirkel aan toe, dan krijgt men het Ansatakruis . . . . de getallen 3 en 4, op het kruis geteld, geven een vorm aan van den [Hebreeuwschen] gouden kandelaar [in het heilige der heiligen] en van de 3 + 4 = 7, en 6 + 1 = 7, dagen in den *tijdkring van de week*, als 7 lichten van de zon. Evenals ook de week van 7 lichten de oorsprong was van de
25 *maand* en het *jaar*, evenzoo is zij de *tijdmaat der geboorte* . . . . Aangezien de kruisvorm derhalve aangegeven wordt door het in verband hiermede gebruiken van den vorm 113 : 355, wordt het zinnebeeld vervolledigd door *een mensch aan het kruis te hechten* [1]). Deze soort van maat bracht men in overeenstemming met het denkbeeld van den *oorsprong* van het menschelijke leven; vandaar de *phalli-*
30 *sche* vorm.

De Stanza's doen zien dat het kruis en deze getallen een voorname rol spelen in de archaïsche cosmogonie. Wij kunnen intusschen, om de identiteit der symbolen en hunner esoterische beteekenis over de geheele wereld aan te toonen, ons voordeel doen met de bewijzen
35 door denzelfden schrijver verzameld in de afdeeling, die hij terecht de "oorspronkelijke sporen dezer symbolen" noemt.

> Bij het werpen van een algemeenen blik op den aard der getallenvormen .... wordt het eene uiterst belangrijke zaak te onderzoeken wanneer en waar het be-

[1]) Men zij nogmaals indachtig aan den Hindoeschen Wittoba, gekruisigd in de ruimte; aan de beteekenis van het "heilige teeken", den Swastika; aan Plato's in de ruimte gekruisigden mensch, enzoovoorts.

staan en het gebruik daarvan het eerst bekend zijn geworden. Is dat een openbaring geweest in wat wij als het historische tijdperk kennen — een buitengewoon modern tijdperk wanneer wij het oog vestigen op den ouderdom van het menschenras? Inderdaad schijnt de tijd waarop de mensch in het bezit er van kwam nog verder in het verleden van de oude Egyptenaren verwijderd dan deze van ons.

De Paascheilanden in het "*midden van de Stille Zuidzee*" zien er uit als overgebleven bergspitsen van *een verzonken vastland*, dewijl deze toppen dicht bezaaid zijn met cyclopische beelden, overblijfselen der beschaving van een talrijk en beschaafd volk, dat noodzakelijk een zeer groote oppervlakte bewoond moet hebben. Op de achterzijde dezer beelden kan men het "*ansatakruis*" zien, en ook dat kruis gewijzigd overeenkomstig den omtrek der menschelijke gestalte. In het Januarinummer van 1870 van den *London Builder* vindt men eene volledige beschrijving, met plaat, het land met de dichtgezaaide beelden voorstellend, en met copieën van de beelden.

In een der eerste nummers (ongeveer 36) van de *Naturalist*, uitgegeven te Salem, Massachusetts, staat eene beschrijving van eenig zeer oud en merkwaardig beeldhouwwerk op de kammen der Zuid-Amerikaansche bergen, veel ouder dan [343] de thans levende rassen, naar men verzekert. Het vreemde dezer teekeningen bestaat hierin dat zij den omtrek van een op een kruis [1]) uitgestrekt mensch vertoonen, en wel door middel van eene reeks afbeeldingen waarop uit den vorm van een *mensch* die van een *kruis* te voorschijn komt, maar op zoodanige wijze uitgevoerd dat men zoowel het kruis voor den mensch, als den mensch voor het kruis kan houden . . . .

Het is bekend dat de overlevering onder de Azteken een zeer volledig verhaal van den *zondvloed* heeft nagelaten . . . . Baron Humboldt zegt dat wij het land Aztalan, het oorspronkelijke land der Azteken op ten minste 42° noorderbreedte moeten zoeken; van dat land uitgaande kwamen zij ten slotte in de vallei van Mexico. In die vallei worden de aardwerken van het verre noorden de sierlijke steenen pyramiden en andere bouwwerken, waarvan thans de overblijfselen gevonden worden. De overeenkomst tusschen de Azteeksche overblijfselen en die der Egyptenaren zijn welbekend . . . . . Atwater is na honderden daarvan onderzocht te hebben, overtuigd dat zij kennis bezaten van de sterrekunde. Van een der volmaaktste pyramidevormige gebouwen der Azteken geeft Humboldt de volgende beschrijving:

"De vorm dezer pyramide [van Papantla], welke *zeven* verdiepingen telt, is spitser dan die van elk ander totnogtoe ontdekt monument van dien aard, doch hare hoogte is niet opmerkenswaard, zij bedraagt slechts 57 voet; de basis meet aan elke zijde slechts 25 voet. In één opzicht is zij echter merkwaardig; zij is geheel gebouwd van gehouwen steenen van buitengewone grootte en zeer schoon gevormd. *Drie* trappen voeren naar den top, hare treden zijn versierd met gebeeldhouwde hiëroglyphen en kleine *nissen*, met veel symmetrie gerangschikt. Het aantal dezer nissen schijnt te duiden op de 318 *enkelvoudige en samengestelde teekens der dagen van hun burgerlijken kalender*".

---

[1]) Zie verderop de beschrijving van de oude Ârische Inwijding: van Wishwakarma die Wikarttama, de van hare stralen beroofde zon, op kruisvormige latten kruisigt.

318 is de gnostieke waarde van Christus en het beroemde aantal der geoefende of besneden dienaren van Abraham. Wanneer men in aanmerking neemt dat 318 een *abstracte* en *algemeene waarde is*, daar zij de waarde uitdrukt van een middellijn tegenover den omtrek als *eenheid*, dan wordt het duidelijk waarom men dat getal bij het samenstellen van een burgerlijken kalender gebruikte.

Dezelfde glyphen, getallen en esoterische symbolen vindt men in Egypte, Peru, Mexico, op het Paascheiland, in Indië, Chaldea en Midden Azië — gekruisigde menschen, en symbolen der ontwikkeling van rassen uit goden — en zie, toch verwerpt de wetenschap het denkbeeld van een ander menschenras dan een dat naar *ons* beeld zoude gemaakt zijn; de godgeleerdheid klemt zich vast aan hare 6000 jaren der schepping; de anthropologie leert dat wij van den aap en de geestelijkheid dat wij van Adam, 4004 v. Chr. afstammen!

Moet men uit vrees voor de straf van een bijgeloovige dwaas, zelfs een leugenaar, genoemd te worden, zich onthouden bewijzen te geven — zoo goed als er maar zijn — uitsluitend omdat de dag nog niet aangebroken is, waarop alle zeven sleutels aan de wetenschap, of veeleer aan de geleerden en onderzoekers op het gebied der symbologie ter hand gesteld zullen worden? Moeten wij met de verpletterende ontdekkingen der geologie en der anthropologie betreffende den ouderdom van den mensch voor oogen — om de gewone straf te ontgaan, welke iedereen wacht, die zich buiten de gebaande wegen
[344] van de theologie of het materialisme beweegt — moeten we ons houden aan de 6000 jaar en de "bijzondere schepping", of in onderworpen bewondering onzen stamboom en afstamming van den aap aanvaarden? Zeker niet, zoolang het bekend is dat de geheime opteekeningen de bedoelde zeven sleutels bevatten tot de geheimenis van de genesis des menschen. Hoe vol fouten, materialistisch en bevooroordeeld de wetenschappelijke theorieën ook zijn mogen, toch komen zij duizendmaal dichter bij de waarheid dan de grillen der theologie. Deze verkeeren voor iedereen, behalve voor den meest verstokten femelaar en ijveraar, in doodstrijd. Of liever, eenige harer verdedigers moeten hun verstand verloren hebben. Want wat moet men wel denken wanneer die grillen met de onzinnigheden van den *Bijbel*, naar de doode letter gelezen, voor oogen, nog openlijk en even heftig als ooit in het openbaar ondersteund worden, en men de theologen hoort volhouden dat, hoewel "de Schrift er zich zorgvuldig van onthoudt [?] rechtstreeks iets tot de wetenschappelijke

kennis bij te dragen, zij *nooit* over eenige bewering gestruikeld is die *in het licht* der vooruitgaande wetenschap *geen steek zoude houden*"!!![1])

Wij hebben mitsdien geen andere keuze dan òf de gevolgtrekkingen der wetenschap blindelings aan te nemen, òf ons daarvan los te rukken en haar onbevreesd onder de oogen te zien, aangevende wat de Geheime Leer ons leert en ten volle voorbereid de gevolgen te dragen.

Doch laat ons zien of de wetenschap in hare materialistische bespiegelingen, en zelfs de theologie in haar doodsgereutel en haar uiterstén strijd om de 6000 jaar na Adam te verzoenen met Sir Charles Lyell's *Geological Evidences of the Antiquity of Man*, ons niet zelve onbewust de behulpzame hand bieden. Zooals eenige der geleerdste voorstanders van de ethnologie erkennen, vindt zij het reeds onmogelijk zich rekenschap te geven van de verscheidenheden van het menschelijke ras, tenzij de hypothese der *schepping van verscheidene Adams* aangenomen worde. Zij spreken van "een witten Adam en een zwarten Adam, een rooden Adam en een gelen Adam"[2]). Waren zij Hindoes, de wedergeboorten van Wâmadewa, volgens het *Linga Purâna* opsommend, dan zouden zij weinig meer kunnen zeggen. Immers bij het opsommen der herhaalde geboorten van Shiwa geven zij hem in het eene kalpa een *blanke*, in het andere een *zwarte* en wederom in een ander eene *roode* huidkleur, waarna de Kumâra "vier jongelingen van *gele* kleur" wordt. Deze vreemde "coïncidentie", zooals Proctor zeggen zoude, pleit slechts voor hunne wetenschappelijke intuïtie, omdat Shiwa-Kumâra eenvoudig op allegorische wijze de menschelijke rassen tijdens het ontstaan van den mensch voorstelt. Zij heeft echter een ander intuïtief verschijnsel in het leven geroepen — ditmaal in de gelederen der theologen. Bij een wanhopige poging [345] om de goddelijke openbaring te beschermen tegen de meedoogenlooze en welsprekende ontdekkingen der geologie en der anthropologie merkt de onbekende schrijver van *Primeval Man* op dat, "het ongelukkig zoude zijn wanneer de verdedigers van den *Bijbel* er toe gedreven zouden worden de inspiratie der Schrift op te geven of de gevolgtrekkingen der geologen te ontkennen", — en hij vindt een uitweg. Ja, hij wijdt zelfs een dik boek aan het bewijzen van dit

---

[1]) *Primeval Man Unveiled; or the Anthropology of the Bible*, door den (onbekenden) schrijver van *The Stars and the Angels* 1870, blz. 14.

[2]) *T. a. p.*, blz. 195.

feit: "Adam was niet de *eerste mensch*[1]) die op deze aarde geschapen is". De opgegraven overblijfselen van den vóór-Adamietischen mensch "schokken ons vertrouwen in de Schrift niet, doch schenken daarentegen een nader bewijs voor hare waarachtigheid"[2]). Hoezoo? Op de eenvoudigst denkbare wijze; immers de schrijver voert aan dat in den vervolge "wij [de geestelijkheid] in staat gesteld zijn de geleerden hunne studiën te laten voortzetten zonder te beproeven hen door vrees voor ketterij aan banden te leggen". Dit moet toch wel eene verademing geweest zijn voor Huxley, Tyndall en Sir Charles Lyell!

> Het Bijbelverhaal *vangt niet aan met de schepping*, zooals gemeenlijk verondersteld wordt, doch met de vorming van Adam en Eva, *millioenen jaren* nadat onze planeet geschapen was. Voor zooveel de Schrift betreft is hare vroegere geschiedenis nog niet geschreven . . . . Niet één ras, maar wel twintig rassen kunnen er vóór Adam's tijd op de aarde geweest zijn, evenals er misschien twintig verschillende menschenrassen op andere werelden zijn[3]).

Wie of wat waren dan deze rassen, nu de schrijver nog steeds volhoudt dat Adam *de eerste mensch van ons ras is*? Het was het Satanische ras, en de Satanische rassen! "Satan [is] nooit in den Hemel [geweest], Engelen en menschen [zijn] ééne soort". Het was het vóór-Adamietische ras "van Engelen die zondigden". Wij lezen dat Satan "de eerste vorst dezer wereld" was. Na tengevolge van zijn opstand gestorven te zijn, bleef hij als *ontlichaamde Geest* op aarde en bracht Adam en Eva in verzoeking.

> Wellicht zijn de eerste tijden van het Satanische ras, en meer in het bijzonder *tijdens het leven van Satan* [!!!] een tijdperk geweest van patriarchale beschaving en betrekkelijke rust — een tijd van Tubalkains en Jubals, toen èn wetenschappen èn kunsten in den vervloekten bodem wortel trachtten te schieten . . . . Welk een onderwerp voor een epos! . . . . . Er zijn onvermijdelijke gebeurtenissen, welke voorgevallen moeten zijn. Vóór ons zien wij . . . . den blijden minnaar uit den voortijd in den dauw van den avond de liefde zijner blozende bruid winnen onder de Deensche eiken, welke toen groeiden waar thans geen eiken kunnen groeien ..... den grijzen patriarch der oudheid .... de onschuldig aan zijne zijde spelende kinderschaar ..... Duizenden dergelijke beelden doemen voor ons op![4])

[346] De terugblik op deze satanische "blozende bruid" uit de dagen van Satan's onschuld wordt niet armer aan poëzie naarmate die aan oorspronkelijkheid wint. Integendeel. De hedendaagsche Christelijke bruid — die heden ten dage niet dikwijls bloost in tegenwoordigheid

---

[1]) In het bijzonder krachtens het bewijs dat de geautoriseerde *Bijbel* zelf in *Genesis* (IV : 16, 17) oplevert, alwaar staat dat Caïn naar het land Nod trok en daar eene vrouw huwde

[2]) *T. a. p.*, blz. 194.

[3]) *T. a. p.*, blz. 55.

[4]) *T. a. p.*, blz. 206-7.

harer blijde moderne minnaars — zoude zelfs eene zedeles kunnen leeren van die dochter van Satan, geschapen door de weelderige verbeeldingskracht van haar eersten menschelijken levensbeschrijver. Al deze beelden — en om die naar hunne juiste waarde te schatten moet men die beschouwen in het boek waarin ze beschreven staan — worden aan de hand gedaan om de onfeilbaarheid der geopenbaarde Schrift te verzoenen met Sir Charles Lyell's *Antiquity of Man*, en andere verderfelijke wetenschappelijke werken. Dit neemt echter niet weg dat er waarheid en feiten ten grondslag blijken te liggen aan deze grilligheden, welke de schrijver noch met zijn eigen naam, noch zelfs met een aangenomen naam heeft durven onderteekenen. Want zijne vóór-Adamitiesche rassen — niet Satanisch, doch eenvoudig Atlantisch, en de hieraan voorafgegane hermaphrodieten — worden evenzeer in den *Bijbel* — mits esoterisch gelezen — als in de Geheime Leer vermeld. De zeven sleutels openen de verledene en de toekomstige geheimenissen der zeven groote wortelrassen en der zeven kalpa's. Hoewel de wetenschap de genesis van den mensch en zelfs de geologie der esoteriek zeker evenzeer verwerpen zal als de Satanische en vóór-Adamietische rassen, zijn wij — in weerwil van de Schrift — er toch zeker van dat wanneer de geleerden geen anderen uitweg zien om uit hunne moeielijkheden te geraken, en gedwongen zijn tusschen die twee te kiezen, het de archaïsche leer zal zijn, welke men aannemen zal, zoodra de mysteriëntaal eenmaal bij benadering beheerscht zal worden.

DERDE AFDEELING.

OORSPRONKELIJKE SUBSTANTIE EN GODDELIJKE GEDACHTE.

Vermits het onredelijk schijnt te beweren dat wij reeds alle bestaande oorzaken kennen, moet ons worden toegestaan zoo noodig *een geheel nieuw agens* aan te nemen.

Aangenomen dat de trillingshypothese alle feiten verklaart, hetgeen totnogtoe niet strikt juist is, worden wij geroepen om te beslissen of het bestaan van een trillenden ether daardoor bewezen wordt. *Wij kunnen niet stellig beweren dat geen enkele andere veronderstelling de feiten verklaren zal.* Men geeft toe dat Newton's emissietheorie schipbreuk geleden heeft op de interferentie en tot heden toe heeft zij geen mededingster. Niettemin is het bij al dergelijke hypothesen buitengewoon wenschelijk één of andere zijdelingsche bevestiging, een *van elders* komend bewijs *voor den veronderstelden ether* op te sporen . . . . . Enkele hypothesen bestaan uit aangenomen veronderstellingen omtrent den innerlijksten bouw en de kleinste werkingen der lichamen. Dergelijke veronderstellingen kunnen uit den aard der zaak nooit onmiddellijk bewezen worden. Hare eenige verdienste is *dat zij geschikt zijn voor de uitdrukking der verschijnselen.* Zij zijn *voorstellende verdichtsels.*

Logic, door ALEXANDER BAIN, L. L. D., Deel II, blz. 133.

De ETHER — deze hypothetische Proteus, een der "voorstellende verdichtsels" der moderne wetenschap, niettemin reeds zoo lang geleden aangenomen — is een der lagere beginselen van hetgeen wij de Oorspronkelijke Substantie (in het Sanskrit Âkâsha) noemen, een van de droomen der oudheid, thans wederom de droom der moderne wetenschap geworden. De Ether is de grootste alsmede de stoutste van de overgebleven bespiegelingen van oude wijsgeeren. Voor de Occultisten zijn echter de Ether en de Oorspronkelijke Substantie beide werkelijkheden. In ronde woorden: de Ether is het astrale licht, en de Oorspronkelijke Substantie is Âkâsha, de Upâdhi der Goddelijke Gedachte.

Het hedendaagsche spraakgebruik volgende, zoude men deze laatste

beter Cosmische Ideatie, Geest, eerstbedoelde Cosmische Substantie, Stof noemen. Deze beide, de alpha en de omega van het Zijn, zijn slechts de beide *facetten* van het ééne Volstrekte Bestaan. Dit laatste werd in de oudheid nooit met een bepaalden naam aangeroepen of zelfs maar genoemd, behoudens bij wijze van allegorie. Bij het oudste Ârische ras, het Hindoesche, heeft de eeredienst der verstandelijke klassen nooit te eeniger tijd bestaan uit eene vereering van wonderschoone vormen en kunst, hoe vurig ook, zooals dat bij de Grieken het geval was; eene aanbidding welke later tot anthropomorphisme leidde. Terwijl echter de Grieksche wijsgeer vormen vereerde en de Hindoesche wijze slechts "de ware betrekking tusschen [348] aardsche schoonheid en eeuwige waarheid opmerkte" — heeft het onbeschaafde deel van elk volk geen van beide ooit begrepen.

Zij begrijpen het zelfs thans niet. De ontwikkeling van de Godsidee houdt gelijken tred met 's menschen eigen verstandelijke ontwikkeling. Dit is zoo waar dat het edelste ideaal, waartoe de vlucht van den godsdienstigen geest in een tijdperk maar stijgen kan, aan den wijsgeerigen denker van een volgend tijdperk slechts een grove caricatuur zal toeschijnen! De wijsgeeren zelf zouden in *aanschouwingsmysteriën ingewijd* moeten zijn voordat zij den juisten gedachtengang der ouden omtrent dit hoogst metafysische onderwerp zouden kunnen begrijpen. Anders zal er — zonder eene dergelijke inwijding — voor ieder denker even duidelijk en onmiskenbaar een door diens eigen verstandelijke vermogens afgebakend "tot hiertoe zult gij gaan en niet verder" zijn, als er tengevolge van de Karmische wet een dergelijke grens bestaat voor den vooruitgang van ieder volk of ras in zijn eigen kringloop. Zonder inwijdingen moeten de idealen van het godsdienstige denken van den tijd altijd gekortwiekt zijn en buiten staat blijven hooger te stijgen, want idealistische zoowel als realistische denkers en zelfs vrijdenkers zijn slechts de uitkomsten en de natuurlijke voortbrengselen van hunne onderscheidene tijdperken en omgevingen. De idealen van elk hunner zijn slechts de noodzakelijke uitkomsten hunner temperamenten en de uitkomsten van die phase van verstandelijken vooruitgang, welken een volk, in zijn geheel genomen, bereikt heeft. Vandaar dat, zooals wij reeds opgemerkt hebben, de hoogste vlucht der moderne westersche metafysica verre van de waarheid verwijderd gebleven is. Een groot gedeelte van de moderne agnostische bespiegelingen over het bestaan van de "Eerste

Oorzaak" is weinig beter dan verkapt materialisme — alleen de terminologie is anders. Zelfs een zoo groot denker als Herbert Spencer spreekt van tijd tot tijd over het "Onkenbare" in bewoordingen, welke een bewijs zijn van den doodenden invloed van het materialistische denken, dat, evenals de doodelijke sirocco, alle gebruikelijke ontologische bespiegeling verdroogd en verdord heeft.

Waar hij bijvoorbeeld de "Eerste Oorzaak" het "Onkenbare" noemt, een "vermogen, dat zich door verschijnselen *openbaart*", en "een oneindige eeuwige *energie*", is het duidelijk dat hij alleen het *stoffelijke* aanzicht der geheimenis van het Zijn begrepen heeft — alleen de energieën der Cosmische Substantie. Het gelijkelijk eeuwige aanzicht der Eene Werkelijkheid, de Cosmische Ideatie, wordt volkomen buiten beschouwing gelaten, en wat het noumenon daarvan betreft, zoo schijnt dat in het denkvermogen van dien grooten denker niet te bestaan. Deze eenzijdige wijze van behandeling van het vraagstuk is ongetwijfeld grootendeels toe te schrijven aan de noodlottige westersche handelwijze om bewustzijn ondergeschikt te maken aan stof, of dat als een "nevenproduct" van moleculaire beweging te beschouwen.

[349] Van de vroegste tijden van het vierde ras af, toen alleen de geest vereerd en het Mysterie geopenbaard was, tot de laatste heerlijke dagen der Grieksche kunst, bij den dageraad van het Christendom toe, hadden alleen de Grieken het gewaagd openlijk een altaar te stichten voor den "Onbekenden God". Wat ook in het diepe gemoed van Paulus moge zijn omgegaan toen hij den Atheners verklaarde dat die "Onbekende", dien zij onwetend vereerden, de door hem verkondigde ware God was — die Godheid *was niet* "Jehovah", noch de "maker van de wereld en alles wat daarin is". Want het is niet de "God van Israël" maar het "Onbekende" van den ouden en van den modernen Pantheïst dat "niet in tempels woont" *met handen gemaakt*[1]).

De Goddelijke Gedachte kan niet worden beschreven, evenmin kan hare beteekenis verklaard worden, behalve door de tallooze openbaringen van de Cosmische Substantie, waarin zij op geestelijke wijze *gevoeld* wordt door hen die daartoe in staat zijn. Dit te zeggen nadat men haar omschreven heeft als de abstracte, onpersoonlijke, geslachtlooze, onbekende Godheid, welke ten grondslag moet worden gelegd aan elke cosmogonie en de ontwikkeling daarvan, staat gelijk met in het geheel niets te zeggen. Het is hetzelfde alsof men beproeven

[1]) *Handelingen*, XVII : 23, 24.

zoude eene transcendente toestandsvergelijking op te lossen, terwijl men voor het afleiden van de werkelijke waarde harer leden alleen over een aantal *onbekende* grootheden beschikt. Hare plaats is te vinden op de oude oorspronkelijke symbolische kaarten, waarop zij, zooals wij reeds vermeldden, voorgesteld wordt door eene onbegrensde duisternis, waarop het eerste middelpunt in wit te voorschijn komt — waardoor de verschijning van de even oude en gelijkelijk eeuwige Geest-Stof, in de wereld van verschijnselen vóór hare eerste differentiatie, verzinnebeeld wordt. Wanneer "het Eene Twee wordt" kan men er van spreken als van Geest *en* Stof. Elke openbaring van Bewustzijn, hetzij weerkaatst of onmiddellijk, en van "onbewuste doelmatigheid" — om een moderne uitdrukking, bij de westersche, zoogenaamde *wijsbegeerte* in zwang, te gebruiken — kan tot "Geest" teruggebracht worden, hetgeen getuigd wordt door het Levensbeginsel en doordien de natuur zich onderwerpt aan de majestueuze regelmatigheid der onveranderlijke Wet. De "Stof" moet in haar zuiverste abstractie als objectiviteit beschouwd worden, als de uit zichzelf bestaande grondslag, welker zevenvoudige manwantarische differentiaties de objectieve werkelijkheid vormen, welke ten grondslag ligt aan de verschijnselen van elke phase van bewust bestaan. Gedurende den tijdkring van het Algemeene Pralaya is de Cosmische Ideatie zonder bestaan en zijn de verschillend gedifferentieerde toestanden der Cosmische Substantie wederom opgelost in den oorspronkelijken toestand van abstracte potentieele objectiviteit.

De manwantarische impuls neemt een aanvang bij het weder ontwaken der Cosmische Ideatie, van het Algemeene Denkvermogen, samengaand met en evenwijdig loopend aan het oorspronkelijk weder te voorschijn komen der Cosmische Substantie — daar deze laatste het manwantarische voertuig van eerstbedoelde is — uit haar ongedifferentieerden pralayatoestand. [350] Dan weerkaatst de Volstrekte Wijsheid zich in hare Ideatie, waaruit door een transcendentaal proces, dat verheven is boven en onbegrijpelijk voor het menschelijke bewustzijn, de Cosmische Energie, Fohat, voortvloeit. Fohat, den schoot der trage substantie doortrillend, drijft haar tot werkzaamheid en leidt hare oorspronkelijke versplitsingen op alle zeven gebieden van Cosmisch bewustzijn. Er zijn derhalve zeven protylen — zooals men die thans noemt, terwijl de Ârische oudheid ze de zeven Prakriti's of Naturen noemde — waarin elk voor zich als *betrekkelijk* homogene

grondslagen diende, welke zich in den loop der tijdens de ontwikkeling van het Heelal toenemende heterogeniteit differentieeren tot de wondervolle samengesteldheid, welke de verschijnselen op de gebieden van waarneming bieden. Het woord "betrekkelijk" is met opzet gebruikt omdat alleen reeds het bestaan van een dergelijk proces, dat uitloopt op de oorspronkelijke scheiding der ongedifferentieerde Cosmische Substantie in hare zevenvoudige grondslagen van ontwikkeling, ons noodzaakt de protyle van elk gebied slechts te beschouwen als een *tusschentoestand*, waarin de Substantie, op haar doortocht van abstracte tot volle objectiviteit, verkeert. Het woord protyle hebben wij te danken aan Crookes, den uitnemenden scheikundige, die dezen naam gegeven heeft aan de *vóórstof*, wanneer wij de oorspronkelijke en zuiver homogene substantie zoo mogen noemen, welke — naar de wetenschap veronderstelt — in den innerlijksten bouw van het atoom aanwezig is, zoo zij haar niet reeds inderdaad daarin heeft gevonden. Doch de beginnende scheiding van de oorspronkelijke stof in atomen en moleculen ontstaat eerst na de ontwikkeling onzer zeven protylen. Het is de laatste dezer welke door Crookes gezocht wordt, nadat hij onlangs ontdekt heeft dat zij op ons gebied bestaan kan.

Het heet dat de Cosmische Ideatie gedurende de tijdkringen van pralaya niet bestaat om de eenvoudige reden dat er niemand en niets is om hare gevolgen waar te nemen. Er kan geen openbaring plaats vinden van bewustzijn, half bewustzijn, of zelfs van "onbewuste doelmatigheid" dan door een voertuig van stof; dat wil zeggen dat op dit ons gebied, waar het menschelijke bewustzijn *in normalen toestand* niet stijgen kan boven hetgeen transcendentale metafysica genoemd wordt, de Geest alleen door middel van een of andere moleculaire samenvoeging, of weefsel opwelt in een stroom van individueele of onderbewuste subjectiviteit. En aangezien de stof afgescheiden van waarneming louter eene abstractie is, zijn deze beide aanzichten van het Volstrekte — Cosmische Substantie en Cosmische Ideatie — onderling afhankelijk. Ten einde verwarring en misvatting te voorkomen behoorde het woord "stof" in strikt nauwkeurigen zin alleen toegepast te worden op eene verzameling van voorwerpen waarvan waarneming mogelijk is, en het woord "substantie" op noumena; want omdat de verschijnselen van *ons* gebied de scheppingen zijn van het [351] waarnemende Ego — de wijzigingen van diens eigen subjectiviteit — kunnen alle "toestanden der stof, welke de verzameling der waarge-

nomen voorwerpen vertegenwoordigen" voor de kinderen van ons gebied slechts een betrekkelijk en zuiver tot de verschijnselen behoorend bestaan hebben. De samenwerking van subject en object heeft het voorwerp der zinnen, of het verschijnsel tot gevolg, zooals de hedendaagsche idealisten zouden zeggen.

Dit voert echter niet noodzakelijkerwijs tot de gevolgtrekking dat het op alle andere gebieden mede aldus gesteld is; dat de samenwerking dier twee op de gebieden hunner zevenvoudige differentiatie een zevenvoudige verzameling van verschijnselen tengevolge heeft, welke evenzeer *op zichzelf* niet bestaan, al zijn zij ook voor de wezens van welker ondervinding zij deel uitmaken, concrete werkelijkheden, evenals de rotsen en rivieren om ons heen van het standpunt van den natuurkundige werkelijkheden zijn, doch van dat van den metafysicus onwerkelijke zinsbegoochelingen. Indien men zoo iets zeide of zelfs maar dacht, zoude men eene dwaling begaan. Van het standpunt der hoogste metafysica is het gansche Heelal met inbegrip der Goden eene begoocheling (Mâyâ). Doch de begoocheling van iemand, die zelf eene begoocheling is, is op elk gebied van bewustzijn verschillend; en wij hebben evenmin het recht leerstukken te vormen over den mogelijken aard der waarnemingsvermogens van een Ego op, bijvoorbeeld, het zesde gebied, als onze waarnemingen gelijk te stellen met, of tot een standaard te maken voor die van eene mier volgens *hare* wijze van bewustzijn. De Cosmische Ideatie, tot een brandpunt vereenigd in een beginsel, of Upâdhi (grondslag), heeft het bewustzijn van het individueele Ego tot gevolg. Hare openbaring is verschillend naarmate van den graad van het Upâdhi. Door den graad die als Manas bekend staat, welt zij bijvoorbeeld op als Denkvermogen-bewustzijn; door het fijner gedifferentieerde weefsel (den zesden toestand der stof) van Buddhi — rustend op den grondslag van de ondervinding van Manas — als een stroom van geestelijke intuïtie.

Het zuivere object, van bewustzijn gescheiden, is ons, zoolang wij op het gebied van onze wereld met drie afmetingen leven, onbekend, want wij kennen alleen de verstandstoestanden welke het in het waarnemende Ego te voorschijn roept. En zoolang de tegenstelling van subject en object duurt — namelijk zoolang wij in het genot zijn van onze vijf zinnen en meer niet, en niet weten hoe ons alles waarnemend Ego uit de dwingelandij van deze zinnen te verlossen — zoolang zal het voor het *persoonlijke* Ego onmogelijk wezen den slag-

boom te verbreken die het scheidt van de kennis der "dingen op zichzelve", of de Substantie.

Dit Ego moet, langs een boog van toenemende subjectiviteit voorwaarts schrijdend, op elk gebied alle ondervindingen opdoen. Maar niet voordat de eenheid opgaat in het Al, hetzij op dit gebied of op een ander, en zoowel subject als object gelijkerwijze in de volstrekte negatie van den nirwânischen toestand verdwijnen — wederom alleen *van ons gebied* gezien eene negatie — en niet eerder, is die [352] top der alwetendheid bestegen, is men genaderd tot de kennis der dingen op zichzelve en tot de oplossing van het nog ontzagwekkender raadsel, waarvoor zelfs de hoogste Dhyân Chohan zich in stilte en onwetendheid buigen moet — de onuitsprekelijke geheimenis van hetgeen door de Wedântijnen Parabrahmâ genoemd wordt.

Nu dit het geval is, hebben mitsdien al degenen, die getracht hebben aan het Onkenbare Beginsel een naam te geven, het eenvoudig verlaagd. Zelfs staat het spreken over Cosmische Ideatie — uitgezonderd in haar *phenomenale* aanzicht — gelijk met te trachten den oorspronkelijken chaos op flesschen te tappen, of een gedrukt etiquet op de eeuwigheid te plakken.

Wat is dan die "oorspronkelijke substantie", dat geheimzinnige voorwerp waarover de alchemie altijd sprak en dat in alle eeuwen het onderwerp van wijsgeerige bespiegeling geweest is? Wat kan zij ten slotte zijn, zelfs in hare *phenomenale* vóórdifferentiatie? Zelfs *die* is het Al der geopenbaarde natuur en — voor onze zinnen *niets*. Zij wordt in elke cosmogonie met verschillende benamingen genoemd, elke wijsbegeerte verwijst er naar en zij blijkt tot heden ten dage toe de steeds ongrijpbare Proteus in de natuur te zijn. Wij raken haar aan en voelen haar niet; wij kijken er naar en zien haar niet; wij ademen haar in en bemerken haar niet; wij hooren en ruiken haar zonder in het minst te erkennen dat zij er is; want zij is in elke molecule van wat wij in onze begoocheling en onwetendheid als stof in welk harer toestanden dan ook beschouwen, of voor een gevoel, eene gedachte, eene aandoening houden. Kortom, zij is het upâdhi, of voertuig, van alle mogelijke verschijnselen, hetzij stoffelijke, verstandelijke of psychische. In de eerste zinsneden van *Genesis* en in de Chaldeesche cosmogonie, in de *Purâna's* van Indië en in het *Boek der Dooden* van Egypte, overal opent zij den kringloop der openbaring. Zij wordt Chaos genoemd en het aangezicht der wateren,

bevrucht door den Geest, hoe die ook moge heeten, die uit het onbekende voortkomt.

De schrijvers der heilige schriften in Indië gaan dieper op den oorsprong van de ontwikkeling der dingen in dan Thales of Job, want zij zeggen:

Uit verstandelijkheid [in de *Purâna's* Mahat genoemd] met onwetendheid [Îshwara als een *persoonlijke* godheid] verbonden, komt, vergezeld *van diens eigen projecteerende kracht*, waarin de eigenschap van traagheid [*tamas*, ongevoeligheid] overheerschend is, de *Ether* voort — uit ether lucht; uit lucht warmte; uit warmte water; en uit water aarde met al wat daarop is.

"Hieruit, uit ditzelfde Zelf, werd de Ether voortgebracht" zegt de *Weda* [1]).

Het is derhalve duidelijk dat niet *deze* Ether — eerst in de vierde plaats voortgesproten uit eene *emanatie* van "verstandelijkheid verbonden met onwetendheid" — het hooge beginsel is, het *goddelijk makende* wezen, dat de Grieken en Latijnen in zijn gezamenlijkheid onder den naam "Pater Omnipotens Aether", en "Magnus Aether" [353] vereerden. De zevenvoudige indeeling en de ontelbare onderverdeelingen en onderscheidingen, door de ouden in de gezamenlijke vermogens van den ether gemaakt — van zijn buitensten zoom van werkingen af, aan onze wetenschap zoo welbekend, tot aan de "onweegbare substantie", welke men eenmaal als de "ether der ruimte" toegelaten heeft, doch thans op het punt staat te verwerpen, toe — zijn steeds voor elken tak van wetenschap een kwellend raadsel geweest. De mythologen en symbologisten van onzen tijd, in verwarring gebracht doordien hetzelfde vergoddelijkte wezen in dezelfde godsdienststelsels aan den eenen kant onbegrijpelijk veel verheerlijkt en aan de andere zijde verlaagd werd, zijn dikwijls tot het maken van de belachelijkste vergissingen gebracht. De Kerk, vast als een rots in elk harer oude vertolkingsfouten, heeft van den Ether de verblijfplaats harer satanische legioenen gemaakt. De geheele hiërarchie der "gevallen" Engelen is daarin aanwezig; Cosmocratores, volgens Bossuet de "Werelddragers"; Mundi Tenentes, de "Wereldhouders", zooals Tertullianus die noemt; Mundi Domini, "Wereldheerschappijen", of veeleer Heerschers; de Curbati of "Gebukten", enzoovoorts; aldus van de sterren en hemelbollen in hunne banen — duivels makend!

Want het is aldus dat de Kerk het vers uitgelegd heeft: "Want

[1]) *Taittirîyaka Upanishad*, tweede Walli, eerste Anuwâka.

wij hebben den strijd niet tegen vleesch en bloed, maar tegen de overheden, tegen de machten, tegen de wereldbeheerschers der duisternis dezer eeuw" [1]). Verder maakt Paulus melding van de geestelijke boosheden (in de Engelsche teksten "wickedness") in de lucht — *spiritualia nequitiae coelestibus* — de Latijnsche teksten geven verschillende namen aan deze "boosheden", de onschuldige "elementalen". Doch ditmaal heeft de Kerk gelijk, al heeft zij ongelijk wanneer zij die allen duivels noemt. Het astrale licht, of de lagere Ether, *is* vol bewuste, halfbewuste en onbewuste wezens; doch de Kerk heeft minder *macht* over hen dan over onzichtbare microben of over muskieten.

Het onderscheid, gemaakt tusschen de zeven toestanden van den Ether — zelf een der zeven cosmische beginselen, terwijl de Aether der ouden het algemeene Vuur is — kan gezien worden in de voorschriften van respectievelijk Zoroaster en Psellus. Eerstgenoemde zeide: "Raadpleeg het alleen wanneer het zonder vorm of gestalte is" — *absque forma et figura* — hetgeen beteekent zonder vlammen of brandende kolen. Psellus leert: "*Schenk er geen aandacht aan* wanneer het vorm heeft, maar wanneer het vormloos is, gehoorzaam het dan, want dan is het *heilig vuur*, en al wat het u zal openbaren zal waar zijn" [2]). Dit bewijst dat de Ether, zelf een aanzicht van de Âkâsha, op zijne beurt verscheidene aanzichten of "beginselen" heeft.

Alle oude volkeren hebben den Aether in diens onweegbaar aan-
[354] zicht en vermogen vergoddelijkt. Virgilius noemt Jupiter *Pater Omnipotens Aether* en den "Grooten Aether" [3]). De Hindoes hebben hem onder den naam Âkâsha, de samenvatting van Ether, mede onder hunne godheden opgenomen. En de schrijver van het homoiomerische stelsel van wijsbegeerte, Anaxagoras van Clazomenae, geloofde vast dat de geestelijke prototypen van alle dingen, zoowel als hunne elementen, in den grenzeloozen Aether te vinden waren, alwaar zij werden voortgebracht, waaruit zij zich ontwikkelden en waarheen zij terugkeerden — eene occulte leering.

Het wordt derhalve duidelijk, dat het eerste denkbeeld van een persoonlijk scheppende Godheid voortgekomen is uit den Aether, nadat die in zijn hoogste samenvattend aanzicht eenmaal vermenschelijkt was. Voor de wijsgeerige Hindoes zijn de Elementen

---

[1]) *Efezen*, VI : 12.
[2]) *Oracles of Zoroaster*, "Effatum", XVI.
[3]) *Georgica*, Boek II, 325.

tamâsa, d. w. z. "niet verlicht door *verstand,* hetwelk zij verduisteren".

Wij moeten thans de vraag omtrent de mystieke beteekenis van den oorspronkelijken chaos en van het wortelbeginsel volledig behandelen en doen zien op welke wijze zij in de oude wijsbegeerten met Âkâsha, onjuist vertaald door Ether, en ook met Mâyâ, begoocheling, waarvan Îshwara het mannelijk aanzicht is, in verband gebracht werden. Later zullen wij spreken over het verstandelijke beginsel, of veeleer over de onzichtbare onstoffelijke eigenschappen der zichtbare en stoffelijke elementen, welke "uit den oorspronkelijken chaos voortgekomen zijn".

Want in *Isis Unveiled* wordt de vraag gesteld: "wat is de oorspronkelijke chaos anders dan Aether?" Niet de *moderne* ether, zooals die tegenwoordig erkend wordt, maar zooals die lang vóór den tijd van Mozes aan de oude wijsgeeren bekend *was* — Aether, met al zijn geheimzinnige en occulte eigenschappen, in zich de kiemen der algemeene schepping bevattend. De opperste Aether of Âkâsha is de hemelsche maagd en moeder van alle bestaande vormen en wezens, uit wier schoot, zoodra deze "bevrucht" is door den goddelijken geest, stof en leven, kracht en handeling in aanzijn geroepen worden. Aether is de Aditi der Hindoes en hij is Âkâsha. Electriciteit, magnetisme, warmte, licht en scheikundige werking worden zelfs thans nog zoo weinig begrepen, dat gestadig nieuwe feiten den omvang onzer kennis uitbreiden. Wie weet waar de macht van dezen proteïschen reus — Aether — eindigt; of vanwaar zijn geheimzinnige oorsprong is? Wie, bedoelen wij, loochent den geest die in hem werkt en alle zichtbare vormen daaruit ontwikkelt?

Het zal eene gemakkelijke taak zijn aan te toonen, dat de cosmogonische legenden van de geheele wereld daarop berustten, dat de ouden kennis droegen van die wetenschappen, welke zich in onze dagen tot steun van de leer der ontwikkeling verbonden hebben; en dat nader onderzoek het bewijs kan leveren dat deze ouden veel beter vertrouwd waren met het feit der ontwikkeling zelf, zoo- [355]
wel met het stoffelijke als het geestelijke aanzicht daarvan, dan wij thans zijn.

Voor de oude wijsgeeren was de ontwikkeling een algemeen theorema, eene leer die het *geheel* omvat, en een vaststaand beginsel; terwijl onze moderne evolutionisten ons slechts bespiegelende theorieën, *bijzondere*, zooal niet geheel *negatieve* theoremata, kunnen voorleggen. Het is nutteloos voor de vertegenwoordigers der moderne wijsheid het debat te sluiten en voor te geven dat de zaak uitge-

maakt is, uitsluitend omdat de duistere zegtrant van het Mozaïsche . . . . verhaal met de bepaalde exegese der "exacte wetenschap" in strijd is [1]).

Indien wij ons tot de *Voorschriften van Manoe* wenden, vinden wij het prototype van al deze denkbeelden. In hun oorspronkelijken vorm grootendeels voor de westersche wereld verloren, verminkt door latere tusschenvoegingen en bijvoegingen, hebben zij niettemin voldoende van hunnen ouden geest bewaard om diens karakter te toonen.

"De duisternis verwijderend, werd de Zelfbestaande Heer [Wishnoe, Nârâyana, enz.] geopenbaard; en, wenschend uit zijn inwezen wezens voort te brengen, schiep hij in den beginne alleën het water. Daarin wierp hij zaad. Dat werd een gouden ei".

Vanwaar komt die Zelfbestaande Heer? Hij wordt Dit genoemd, en van Hem wordt gesproken als van: "Duisternis, onwaarneembaar, zonder bepaalde eigenschappen, onontdekbaar, onkenbaar, als het ware geheel slapend". Na gedurende een geheel goddelijk jaar in dat ei vertoefd te hebben, splijt hij "die in de wereld Brahmâ genoemd wordt", dat ei in tweeën, en vormt van het bovenste deel den hemel, van het onderste de aarde, en uit het midden de lucht en de "eeuwige plaats der wateren" [2]).

Onmiddellijk na deze verzen volgt er echter iets dat voor ons van meer belang is, wijl het onze esoterische leeringen geheel bevestigt. In vers 14 tot 36 wordt de ontwikkeling weergegeven in de volgorde, beschreven in de esoterische wijsbegeerte. Dit kan bezwaarlijk bestreden worden. Zelfs Medhâtithi, de zoon van Wiraswâmi en de schrijver der toelichtingen, de *Manubhâsya*, die volgens de westersche oriëntalisten 1000 v. Chr. leefde, helpt ons met zijne opmerkingen aan de toelichtingen der waarheid. Hij toont zich òf onwillig meer te geven omdat hij wist wat hij den oningewijden onthouden moest, òf hij was werkelijk voor een raadsel geplaatst. Datgene echter wat hij geeft, maakt het zevenvoudige beginsel in den mensch en in de natuur duidelijk genoeg.

Laten we beginnen met Hoofdstuk I der *Voorschriften* of "Wetten", nadat de Zelfbestaande Heer, de zich niet openbarende Logos
[356] van de Onbekende "Duisternis", geopenbaard wordt in het gouden ei. Uit dit Ei, uit

II. "Datgene, wat de ongescheiden [ongedifferentieerde] eeuwige

---

[1]) *Isis Unveiled.*

[2]) *T. a. p.*, I. 5-13, vertaling van Burnell.

Oorzaak is, welke *is* en *niet is*, uit Het kwam die Mannelijke voort, die in de wereld Brahmâ genoemd wordt".

Hier, evenals in alle werkelijk wijsgeerige stelsels, vinden wij zelfs het "Ei", of den Cirkel, of den Nul, de grenzelooze Oneindigheid, aangeduid door "Het" [1]), en alleen Brahmâ, de eerste Eenheid, door den "Mannelijken" God, *d. w. z.*, het bevruchtende Beginsel. Het is ⏀, of 10 (tien), de Decade. Alleen op het gebied van het zevenvoudige, of *onze* wereld, wordt het Brahmâ genoemd. Op dat van de Vereenigde Decade, in de sfeer der werkelijkheid, is die mannelijke Brahmâ eene begoocheling.

14. "Uit het Zelf (*Âtmanah*) schiep hij het Denkvermogen, *dat is en niet is;* en uit het Denkvermogen, Ego-isme [Zelfbewustzijn] (*a*), den bestierder (*b*), den Heer".

(*a*) Het Denkvermogen is Manas. Medhâtithi, de commentator, merkt hier terecht op dat het omgekeerde het geval is, en toont reeds inlassching en herschikking aan; want het is Manas, dat voortkomt uit Ahamkâra of (Algemeen) Zelfbewustzijn, aangezien in den microcosmos Manas voortkomt uit Mahat, of Mahâ-Buddhi (in den mensch Buddhi). Want Manas is tweevoudig. Naar Colebrooke aantoont en vertaalt, "is het denkvermogen, *dat zoowel voor gewaarwording* [1*] *als voor handeling dient,* door affiniteit een orgaan, dewijl het met het overige verwant is" [2]); "het overige" beteekent hier dat Manas, ons vijfde beginsel (het *vijfde*, omdat het lichaam het *eerste* genoemd was, hetgeen het omgekeerde van de ware wijsgeerige volgorde is), zoowel met Âtmâ-Buddhi als met de lagere vier beginselen verwant is. Vandaar onze leer: dat namelijk Manas Âtmâ-Buddhi naar Devachan volgt en dat het Lagere Manas, dat wil zeggen de droesem of het bezinksel van Manas, met het Kâma-Rûpa in den Limbus, of Kâma-Loka, het verblijf der "Schillen" achterblijft.

(*b*) Medhâtithi vertaalt dit door "degeen die bewust is van het Ik", of Ego, niet "de bestierder", zooals de oriëntalisten dat doen. Aldus vertalen zij ook den volgenden shloka:

16. "Nadat hij de fijne deelen van die zes [het groote Zelf en de vijf zintuigen] van bovenmatigen glans gemaakt had om te komen in de elementen van het zelf (*âtmamâtrâsu*), schiep hij ook alle wezens".

[1]) De ideëele top van den Pythagoreeschen Driehoek.

[2]) Zie de vertaling van A. Coke Burnell, uitgegeven door Ed. W. Hopkins, Ph. D..

[1*] sense.

Volgens Medhâtithi behoorde men *mâtrâbhih* inplaats van *âtmamâtrâsu* te lezen en dan zoude deze shloka derhalve luiden:

[357] "Nadat hij de fijne deelen van die zes van bovenmatigen glans doordrongen had door middel van elementen van het zelf, schiep hij alle wezens".

Laatstbedoelde lezing moet de juiste zijn, omdat Hij, het Zelf, datgene is wat wij Âtmâ noemen, en derhalve het zevende beginsel, de samenvatting van de "zes" vormt. Dit is mede de meening van den bewerker van het *Mânawa Dharma Shâstra,* die intuïtief veel dieper in den geest der wijsbegeerte schijnt te zijn doorgedrongen dan de vertaler, wijlen Dr. Burnell; want hij legt weinig aarzeling aan den dag bij het kiezen tusschen den tekst van Kullûka Bhatta en de toelichtingen van Medhâtithi. De *tanmâtra's* of fijne elementen en de *âtmamâtra's* van Kullûka Bhatta verwerpend, terwijl hij de beginselen op het Cosmische Zelf toepast, zegt hij:

"De zes schijnen veeleer het *manas* plus de vijf beginselen van ether, lucht, vuur, water, aarde te zijn; 'nadat hij vijf van deze zes deelen met het geestelijke element [het *zevende*] vereenigd had, schiep hij (aldus) alle bestaande dingen'; . . . . *âtmamâtra* is derhalve het geestelijke atoom in tegenstelling van de elementale, niet tot iets voorafgaands in betrekking staande, 'elementen van zichzelven'".

De vertaling van vers 17 verbetert hij als volgt:

"Dewijl de fijne elementen der lichamelijke vormen van dezen Eenen afhankelijk van die zes zijn, noemen de wijzen zijn vorm Sharira".

En hij laat er op volgen dat "elementen" hier beteekent gedeelten of deelen (of beginselen), welke lezing gerechtvaardigd wordt door vers 19, dat zegt:

"Dit niet-eeuwige (Heelal) komt derhalve uit het Eeuwige voort door middel van de fijne elementen der vormen van die *zeven* zeer heerlijke Beginselen (*Purusha's*)".

Deze verbetering van Medhâtithi toelichtend, merkt de bewerker op: "de vijf elementen *plus* het denkvermogen [*Manas*] en zelfbewustzijn [*Ahamkâra*][1]) worden waarschijnlijk bedoeld; 'fijne elementen', [beteekent] evenals te voren, 'fijne gedeelten van den vorm' [of beginselen]". Vers 20 toont dit aan door van deze vijf elementen,

[1]) Ahamkâra heeft als algemeen Zelfbewustzijn, evenals Manas, een drievoudig aanzicht. Want dit "Ik-begrip", of het Ego, is òf *sattwa*, "zuivere rust", òf het doet zich voor als *rajas*, "werkdadig", of het blijft *tamas*, "stilstaand", in duisternis. Het behoort tot den Hemel en tot de Aarde, en neemt de eigenschappen van den Ether aan.

of "fijne deelen van den vorm" (Rûpa *plus* Manas en zelfbewustzijn) te zeggen dat zij de "Zeven Purusha's", of Beginselen vormen, in de *Purâna's* de "Zeven Prakriti's" genoemd.

Bovendien duidt vers 27 deze "vijf elementen", of "vijf gedeelten" aan als "die, welke de atomische vernietigbare gedeelten genoemd worden", en welke derhalve "onderscheiden zijn van de atomen van den Nyâya".

Deze scheppende Brahmâ, uit het Wereldei of het Gouden Ei te voorschijn komend, vereenigt zoowel de mannelijke als de vrouwelijke beginselen in zich. Kortom, hij is hetzelfde als alle scheppende Pro- [358] tologoi. Van Brahmâ kon men echter niet, zooals van Dionysius, zeggen: "πρωτόγονον διφυῆ τρίγονον Βακχεῖον "Ανακτα "Αγριον ἀρρητὸν κρύφιον δικέρωτα δίμορφον" — een maan-Jehovah, Bacchus waarlijk, met David, die naakt voor zijn *symbool* in de arke des verbonds danst — omdat er nooit in zijn naam en te zijner eere losbandige Dionysia ingesteld zijn. Al dergelijke openbare eeredienst was exoterisch en de groote algemeene symbolen werden algemeen verwrongen, evenals die van Krishna thans door de Wallabâchârya's van Bombay, de volgelingen van den "kind-"God. Maar zijn deze volksgoden de *ware* Godheid? Zijn *zij* het toppunt en de samenvatting van de zevenvoudige schepping, den mensch inbegrepen? Onmogelijk! Zij zijn ieder op zichzelf en allen een der treden van die heidensche zoowel als Christelijke zevenvoudige ladder van Goddelijk Bewustzijn. Men zegt dat Ain Soph zich openbaart door middel van de *zeven letters* van den naam van Jehovah, aan wien, nadat hij zich de plaats van den Onbekenden, Onbegrensden had aangematigd, zijne aanhangers zijne Zeven Engelen voor den Troon — zijne Zeven Beginselen — gegeven hebben. Doch deze worden inderdaad in nagenoeg elke school vermeld. In de zuivere Sânkhya-wijsbegeerte worden Mahat, Ahamkâra en de vijf Tanmâtra's de zeven Prakriti's of naturen genoemd en van Mahâ-Buddhi of Mahat, benedenwaarts tot de aarde geteld [1]).

Hoezeer ook de oorspronkelijke Elohistische lezing door Ezra voor rabbijnsche doeleinden verminkt geworden zij, hoe terugstootend hier en daar zelfs de *esoterische* beteekenis der Hebreeuwsche boekrollen ook zij, nog veel terugstootender dan de uiterlijke gewaden of sluiers — zoodra men de Jehovistische gedeelten weglaat, vindt men de Mozaïsche boeken, in het bijzonder de eerste zes hoofdstukken, vol zuiver occulte en onschatbare kennis.

[1]) Zie *Sânkhya Kârikâ* III, en Toelichtingen.

Met behulp van de *Kabbalah* gelezen vindt men een weergaloozen tempel van occulte waarheden, een bron van diep verscholen schoonheid, verborgen onder een bouwwerk, welks *zichtbare* stijl, in weerwil van diens schijnbare symmetrie, niet in staat is stand te houden tegen de kritiek der koude rede, noch den ouderdom van zijn verborgen waarheid openbaren kan, want deze behoort aan alle eeuwen. Er ligt meer wijsheid verborgen in de exoterische *fabels* van de *Purâna's* en van den *Bijbel* dan in de exoterische *feiten* en wetenschap in de wereldletterkunde, en meer occulte ware wetenschap dan er aan alle hoogescholen exacte wetenschap te vinden is. Of, om duidelijker en krachtiger te spreken, er is evenveel esoterische wijsheid in sommige gedeelten van de *exoterische Purâna's* en van den *Pentateuch* als er onzin en opzettelijk kinderachtige fantasie in gelegen is, wanneer men die uitsluitend leest volgens de doode letter en de vermoordende vertolkingen der groote dogmatische godsdiensten en in het bijzonder volgens die harer sekten.

[359] Men leze en overdenke de eerste verzen van *Genesis*. Aldaar beveelt "God" — zelfs in de *voorzichtig* gestelde Engelsche geautoriseerde protestantsche vertaling van Koning Jacobus I — *een anderen* "God", *die aan zijn bevel voldoet.*

In den "beginne" — de Hebreeuwsche taal heeft geen woord om het denkbeeld eeuwigheid [1]) weer te geven — vormt "God" den Hemel en de aarde; deze laatste is "woest en ledig", terwijl eerstgenoemde in werkelijkheid niet de hemel is, maar de "Afgrond", Chaos, met duisternis daarop [2]).

"En de Geest Gods zweefde boven de wateren" of den grooten

---

[1]) Het woord "eeuwigheid", waarmede de Christelijke godgeleerden de woorden "voor immer en altijd" vertolken, bestaat niet in het Hebreeuwsch. "Oulam", zegt Le Clerc, beteekent slechts een tijd, waarvan noch het begin, noch het einde bekend is. Het beteekent niet "oneindige duur" en de uitdrukking "voor altijd", in het *Oude Testament*, beteekent slechts een "lange tijd". Evenmin wordt het woord "eeuwigheid" in de *Purâna's* in Christelijken zin gebruikt. Want in het *Wishnoe Purâna* (Boek II, hfdst. VIII) wordt duidelijk gezegd dat "eeuwigheid" en "onsterfelijkheid" slechts beteekenen: "bestaan tot aan het einde van het Kalpa".

[2]) De orphische Theogonie is in haren geest zuiver Oostersch en Indisch. De opeenvolgende vormveranderingen die zij ondergaan heeft hebben haar ver verwijderd van den geest der oude cosmogonie, hetgeen men ontwaren kan door haar zelfs maar met de *Theogonie* van Hesiodus te vergelijken. Toch treedt de werkelijke Ârisch Hindoesche geest overal in de stelsels van Hesiodus en van Orpheus aan den dag. (Zie het merkwaardige werk van James Darmesteter "Cosmogonies Âryennes", in diens *Essais Orientaux*). Zoo is de oorspronkelijke Grieksche opvatting van den Chaos dezelfde als die van den Geheimen Wijsheidsgodsdienst. Daarom is de Chaos bij Hesiodus, oneindig, grenzeloos, zonder einde en begin van duur, tegelijkertijd eene abstractie en eene zichtbare tegenwoordigheid, Ruimte, gevuld met duisternis, welke oorspronkelijke stof in haar *vóórcosmischen* toestand is. Want in etymologischen zin is Chaos volgens Aristoteles Ruimte, en Ruimte is in onze wijsbegeerte de immer Ongeziene en Onkenbare Godheid.

afgrond van de oneindige ruimte. En deze Geest is Nârâyana, of Wishnoe.

"En God sprak: Er zij een uitspansel . . . . ." En "God" de tweede, gehoorzaamde en "*maakte* het uitspansel". "En God sprak: Er zij licht"! En "er was licht". Nu beteekent dit laatste in 't geheel niet licht, maar, zooals in de Kabbalah, de manvrouwelijke Adam Kadmon, of Sephira (Geestelijk Licht), want deze zijn één, of volgens het Chaldeesche *Boek der Getallen*, de *secundaire* Engelen; de eerste zijn de Elohim, die de samenvatting van dezen "vormenden" *God* zijn. Want tot wien zijn deze bevelende woorden gericht? En wie is het die beveelt? Degene die beveelt is de Eeuwige Wet, en hij die gehoorzaamt, de Elohim, de bekende grootheid die handelt in en met x, of de coëfficient van de onbekende grootheid, de Krachten van de Ééne Kracht. Dit alles is Occultisme en in de archaïsche Stanza's te vinden. Het doet hoegenaamd niets ter zake of wij deze "Krachten" de Dhyân Chohans noemen of met Ezechiël de Auphanim.

"Het ééne algemeene Licht, dat voor den mensch Duisternis is, bestaat altijd", zegt het Chaldeesche *Boek der Getallen*. Uit dat Licht komt periodiek de Energie voort, die in den Afgrond, of den Chaos, de voorraadschuur der toekomstige werelden, weerkaatst is, en, eenmaal ontwaakt, de verborgen Krachten wakker schudt en bevrucht, welke de daarin immer aanwezige eeuwige potentiaal zijn. Dan ontwaken opnieuw de Brahmâ's en Boeddha's — de gelijkelijk eeuwige [360] Krachten — en een nieuw Heelal komt tot bestaan.

In de *Sepher Yetzirah*, het kabbalistische boek der Schepping, heeft de schrijver blijkbaar de woorden van Manoe herhaald. De daarin gegeven voorstelling van de Goddelijke Substantie luidt dat zij alleen van eeuwigheid, grenzeloos en volstrekt, heeft bestaan en dat zij den Geest [1]) uit zichzelve uitgezonden heeft. "Één is de Geest van den levenden God, gezegend zij Zijn Naam, die eeuwig leeft! Stem, Geest en Woord, dit is de Heilige Geest" [2]). En dit is de Kabbalistische abstracte Drieëenheid, door de Christen-vaders zoo zonder omslag vermenschelijkt. Uit dezen drievoudigen Eenen vloeide de geheele Kosmos voort.. Eerst vloeide uit Een het getal Twee, of Lucht (de Vader), het scheppende Element; en daarna kwam het getal Drie,

[1]) De *geopenbaarde* Geest; de Volstrekte Goddelijke Geest is één met volstrekte Goddelijke Substantie. Parabrahma en Mûlaprakrîti zijn één van inwezen. Daarom zijn Cosmische Ideatie en Cosmische Substantie in haar oorspronkelijk karakter ook één.

[2]) *Sepher Yetzirah*, Hfdst. I, Mishna IX.

Water (de Moeder), uit Lucht voort; Ether of Vuur maakt de Mystieke Vier, de Arbo-al[1]) volledig. "Toen de Verborgene der Verborgenen Zich wilde openbaren, maakte Hij eerst een Punt [het oorspronkelijke Punt, of de eerste Sephira, Lucht, of den Heiligen Geest] met een heiligen Vorm, [de tien Sephiroth of den Hemelschen Mensch], en bedekte dat met een rijk en prachtig gewaad, *dat de Wereld is*"[2]).

"Hij maakt den Wind tot Zijne boodschappers, Vlammend Vuur tot Zijne dienaren"[3]); zegt de *Yetzirah*, zoodoende het cosmische karakter van de later euhemeristisch gemaakte Elementen aantoonend, alsmede dat de Geest elk atoom in den Kosmos doordringt.

Paulus noemt de onzichtbare Cosmische Wezens de "Elementen". Thans echter zijn de Elementen verlaagd en beperkt tot atomen, waarvan totnogtoe niets bekend is en, die evenals de Ether, louter "kinderen der noodzakelijkheid" zijn. Zoo zeiden wij in *Isis Unveiled:*

> De arme oorspronkelijke Elementen zijn sedert lang verbannen en onze eerzuchtige natuurkundigen wedijveren om te beslissen wie aan het jonge gebroed van de meer dan zestig elementaire stoffen er nog een toevoegen zal.

Intusschen woedt er in de moderne scheikunde een strijd over woorden. Men ontzegt ons het recht deze stoffen "scheikundige elementen" te noemen, want het zijn geen "oorspronkelijke beginselen van zelfbestaande essences, waaruit het heelal gevormd werd", zooals Plato zegt. Dergelijke, aan het woord "element" verbonden denkbeelden waren goed genoeg voor de oude Grieksche wijsbegeerte, doch de moderne wetenschap verwerpt ze; want zooals William Crookes zegt: "het zijn ongelukkig gekozen uitdrukkingen", en de proefondervindelijke wetenschap wil "niets te maken hebben met een of ander soort van essence, behalve met die, welke zij kan zien, ruiken of proeven. De andere laat zij aan de metafysici over . . . ." Zelfs voor dat weinige behooren wij dankbaar te zijn! [361]

Enkelen noemen deze "Oorspronkelijke Substantie" Chaos. Plato en de Pythagoreërs noemden haar, nadat zij door den Geest van datgene wat over de Oorspronkelijke Wateren, of den Chaos broedt, bevrucht was, de Ziel der Wereld. De Kabbalisten zeggen dat het broedende Beginsel door daarin weerkaatst te worden, het drogbeeld van een zichtbaar, geopenbaard Heelal "schiep". Chaos vóór, Ether nà deze "weerkaatsing", is zij nog steeds de Godheid die de Ruimte

---

[1]) Aldaar. Van "Arba" is Abram afgeleid.
[2]) *Zohar*, I. 2, *a*.
[3]) *Sepher Yetzirah*, Mishna IX. 10.

en alle dingen doordringt. Zij is de onzichtbare, onweegbare Geest der dingen en het onzichtbare, doch maar al te voelbare, fluïdum dat van de vingers van den gezonden magnetiseur uitvloeit, want zij is Levenselectriciteit — het Leven zelf. Spottenderwijs door den markies de Mirville de "Nevelige Almachtige" genoemd, wordt zij tot heden toe door de Theürgisten en Occultisten het "Levende Vuur" genoemd en er is geen enkel Hindoe, die bij zonsopgang zekere soort van overpeinzing beoefent, of hij kent hare uitwerking. Zij is de "Geest des Lichts" en Magnes. Zooals een tegenstander het juist weergegeven heeft, zijn Magus en Magnes twee op denzelfden stam groeiende takken, die dezelfde uitkomsten opleveren. En in dezen naam: "Levend Vuur" kunnen wij ook de beteekenis van den raadselachtigen zin uit de *Zend Avesta* ontdekken: er is "een Vuur dat kennis der toekomst, wetenschap en beminnelijke taal verleent"; dat wil zeggen, dat in de sybille, den sensitieve en zelfs in enkele redenaars eene buitengewone welsprekendheid ontwikkelt. Over dit onderwerp in *Isis Unveiled* schrijvende zeiden wij:

De Chaos der ouden, het Zoroastrische Heilige Vuur, of het Atash-Behram der Parsi's; het Hermesvuur, het Sint-Elmusvuur der oude Germanen; de bliksem van Cybele; de brandende toorts van Apollo; de vlam op het altaar van Pan; het onbluschbare vuur in den tempel op de Acropolis en in dien van Vesta; de vuurvlam op Pluto's helm; de schitterende vonken op de hoofddeksels der Dioscuren, op het hoofd van Gorgo, den helm van Pallas en den staf van Mercurius; de Egyptische Ptah-Ra; de Grieksche Zeus Cataibates (de Nederdalende) van Pausanias; de Pinkster-Vuurtongen; het brandende Braambosch van Mozes; de vuurkolom van *Exodus* en de brandende lamp van Abraham; het eeuwige vuur van den "bodemloozen afgrond"; de Delphische orakellampen; het siderische licht der Rozekruizers, de Âkashâ der Hindoesche Adepten, het astrale licht van Éliphas Lévi; de zenuwaura en het fluïdum der magnetisten; het Od van Reichenbach; het Psychod en de Ectenische kracht van Thury; de "psychische kracht" van Sergeant Cox en het atmosferische magnetisme van eenige natuuronderzoekers; het galvanisme; en ten slotte de electriciteit — dit alles zijn slechts verschillende namen voor vele uiteenloopende openbaringen of uitwerkingen van dezelfde geheimzinnige, aldoordringende Oorzaak, den Griekschen Archaeus.

Thans laten wij er op volgen: — het is dit alles en nog veel meer. [362]

Over dit "Vuur" wordt in alle Hindoesche heilige boeken en ook in de Kabbalistische werken gesproken. De *Zohar* noemt het het "witte verborgen Vuur in de Risha Havurah", het Witte Hoofd, welks wil het vurige fluïdum in 370 stroomen in alle richtingen van het heelal doet stroomen. Het is hetzelfde als de "Slang die met 370 sprongen loopt" uit de *Siphrah Dtzenioutha*, de slang, die, wanneer

de "Volmaakte Mensch", het Metatron, *opgewekt is*, dat wil zeggen wanneer de *Goddelijke* mensch in den *dierlijken* mensch woont, *drie* Geesten of volgens onze Theosofische wijze van spreken Âtmâ-Buddhi-Manas wordt.

Derhalve zijn Geest, of Cosmische Ideatie, en Cosmische Substantie — één van welker "beginselen" de Ether is — *één*, en sluiten deze de Elementen, in de beteekenis, welke Paulus daaraan hecht, in zich. Deze Elementen zijn de gesluierde samenvatting, staande voor Dhyân Chohans, Dewa's, Sephiroth, Amshaspends, Aartsengelen, enz.. De ether der wetenschap — de Ilus van Berosus, of de protyle der scheikunde — vormt om zoo te zeggen het betrekkelijk *ruwe* materiaal, waaruit de bovengenoemde Bouwers, het eeuwig voor hen in de Goddelijke Gedachte geteekende plan volgend, de stelsels in den Kosmos vormen. Men zegt ons dat zij "mythen" zijn. Evenmin als de ether en de atomen, is ons antwoord. Beide laatste zijn voor de fysische wetenschap volstrekt noodzakelijk, en de Bouwers zijn zulks voor de metafysica evenzeer. "Gij hebt ze nooit gezien", werpt men ons voor de voeten. En wij vragen den materialisten: hebt gij ooit den ether of uwe atomen of soms uwe kracht gezien? Bovendien geeft een der grootste westersche evolutionisten van den jongsten tijd, een mede-"ontdekker" naast Darwin, A. R. Wallace, bij het bespreken van het ontoereikende der natuurlijke teeltkeuze om op zich zelve den stoffelijken vorm van den mensch te verklaren, toe dat de leidende werking van "hoogere intelligenties" een "*noodzakelijk* deel uitmaakt van de groote wetten, welke het stoffelijke heelal bestieren" [1]).

Deze "hoogere intelligenties" zijn de Dhyân Chohans der occultisten.

Er zijn inderdaad slechts weinige mythen in welk godsdienststelsel ook, dat dien naam verdient, die niet en een geschiedkundigen èn een wetenschappelijken grondslag hebben. Pococke merkt terecht op dat "mythen thans *fabelen* blijken te zijn, juist naarmate *wij die verkeerd begrijpen;* en *waarheden* naar de mate waarin *men die vroeger begreep*".

Het meest bepaalde en het eene overheerschende denkbeeld ten aanzien van de Cosmische Ontwikkeling en de eerste "schepping" [363] van onzen Bol met al diens voortbrengselen, organische zoowel als *anorganische* — een vreemd woord in den mond van een occultist! — dat in iedere oude leering aangetroffen wordt, is dat de geheele

[1]) *Contributions to the Theory of Natural Selection.*

Kosmos uit de Goddelijke Gedachte gesproten is. Deze Gedachte bevrucht de Stof, die even eeuwig is als de Eene Werkelijkheid; en al wat leeft en ademt ontwikkelt zich uit de Uitvloeiingen van het Eene Onveranderlijke, Parabrahman-Mûlaprakriti, den Eeuwigen Éénen Wortel. Eerstbedoelde is in zijn aanzicht van het Middelpunt, dat om zoo te zeggen binnenwaarts gekeerd is naar gebieden, geheel ontoegankelijk voor het menschelijke verstand, Volstrekte Abstractie; terwijl het in zijn aanzicht van Mûlaprakriti, de eeuwige wortel van alles, ons ten minste een flauw begrip van de Geheimenis van het Zijn geeft.

Daarom werd in het *binnenste* der tempels geleerd, dat dit zichtbare heelal van Geest en Stof slechts het concrete beeld der ideëele Abstractie is; het werd gebouwd volgens het voorbeeld van het eerste Goddelijke Denkbeeld. Ons Heelal bestond derhalve van eeuwigheid in een sluimerenden toestand. De Ziel, welke dit zuiver geestelijke Heelal bezielt, is de Centrale Zon, de hoogste Godheid Zelve. Het was niet de Eene, die den concreten vorm van het denkbeeld opbouwde, maar de Eerstgeborene; en aangezien het volgens de meetkunstige figuur van het regelmatige twaalfvlak [1]) opgebouwd werd, "behaagde het" den Eerstgeborene "12000 jaar te gebruiken om het te scheppen". Dit getal wordt in de Tyrrheensche cosmogonie [2]) vermeld, die zegt dat de mensch in het zesde duizendtal jaren geschapen is. Dit stemt overeen met de Egyptische theorie van 6000 "jaren" [3]) en met de Hebreeuwsche berekening. Doch het is de exoterische vorm daarvan. De geheime berekening verklaart, dat de "12000 en de 6000 jaren" jaren van Brahmâ zijn, terwijl een dag van Brahmâ gelijk is aan 4.320.000.000 jaren. Sanchuniathon verklaart in zijne *Cosmogonie* [4]) dat toen de Wind (Geest) in liefde ontbrandde voor zijne eigen beginselen (Chaos), er eene innige vereeniging plaats vond, welke verbinding Pothos (πόθος) genoemd werd, en hieruit ontstond het zaad van alles. En de Chaos kende zijn eigen voortbrengsel niet, want hij was *zinnen-loos*, maar uit zijne omhelzing met den Wind werd Môt of de Ilus (Slijk) [5]) voortgebracht. Hieruit kwamen de kiemen der schepping en de voortbrenging van het Heelal voort [6]).

Zeus-Zen (Aether), en Chthonia (de Chaotische Aarde) en Metis (Water) zijne vrouwen; Osiris — die ook de Aether, de eerste uitvloeiing uit de Opperste Godheid, Amun, de oorspronkelijke bron van Licht voorstelt — en Isis-Latona, wederom de Godin Aarde en Water; Mithras [7]) de uit de rots geboren God, het zinnebeeld van het mannelijke Wereldvuur, of het verpersoonlijkte Oorspronkelijke Licht, en Mithra, de Vuurgodin, tegelijkertijd zijne moeder en zijne echtgenoote

---

[1]) Plato, *Timaeus*.

[2]) Suidas, *sub voc.* "Tyrrhenia". Zie Cory's *Ancient Fragments*, blz. 309, Tweede Uitgave.

[3]) De lezer zal begrijpen dat met "jaren" "tijdperken" bedoeld worden en niet louter perioden van 13 maanmaanden ieder.

[4]) Zie de Grieksche vertaling door Philon Byblius.

[5]) Cory, *t. a. p.*, blz. 3.

[6]) *Isis Unveiled*, I, 342.

[7]) Mithras werd door de Perzen gehouden voor den *theos ek petras* — den God uit de rots.

— het zuivere element Vuur, het actieve of mannelijke beginsel, beschouwd als licht en warmte, in verbinding met Aarde en Water, of stof, het vrouwelijke of passieve element der cosmische voortbrenging — Mithras, die de zoon is van
[364] Bordj, de Perzische Wereldberg [1]), waaruit hij als een schitterende lichtstraal weg-
schoot; Brahmâ, de Vuurgod, en zijne vruchtbare echtgenoote; en de Hindoesche Agni, de stralende Godheid, van wiens lichaam duizend stroomen van heerlijkheid en *zeven* vuurtongen uitstralen en tot wiens eer zekere Brâhmanen tot heden toe een eeuwig vuur onderhouden; Shiwa, verpersoonlijkt door Meroe, den Wereldberg der Hindoes, de vreeselijke Vuurgod, die naar de legende zegt, evenals de Joodsche Jehovah "in een vuurzuil" van den hemel nedergedaald is; en een dozijn andere archaïsche tweeslachtige Godheden — allen verkondigen luide de verborgen beteekenis [dezer mythen]. En wat kon de tweevoudige beteekenis van deze mythen anders zijn dan het psycho-chemische beginsel der oorspronkelijke schepping; de eerste ontwikkeling in hare drievoudige openbaring van geest, kracht en stof, de goddelijke *wisselbetrekking* op haar uitgangspunt, verzinnebeeld door het huwelijk van Vuur en Water, de voortbrengselen van den electriseerenden Geest — de vereeniging van het mannelijk actieve met het vrouwelijk passieve element — welke de ouders worden van hun tellurisch kind, de Cosmische Stof, de Prima Materia, welker ziel de Aether en welker Schaduw het Astrale Licht is? [2])

Doch de brokstukken der cosmogonische stelsels, die ons bewaard gebleven zijn, worden thans als ongerijmde fabels verworpen. Niettemin bezit de occulte wetenschap — die zelfs den grooten Vloed overleefd heeft, die de antediluviaansche reuzen overstroomd heeft en tegelijk ook zelfs de herinnering aan hen, behoudens de opteekeningen, bewaard in de Geheime Leer, den *Bijbel* en andere Schriften — nog steeds den sleutel tot alle wereldvraagstukken.

Laten wij dan dien sleutel toepassen op de weinige brokstukken van sedert lang vergeten cosmogonieën en trachten met behulp harer verstrooide gedeelten de eenmaal Algemeene Cosmogonie der Geheime Leer weder samen te stellen. De sleutel past op alle. Niemand kan de oude wijsbegeerten ernstig bestudeeren of hij ziet in, dat de treffende gelijkheid van opvatting in al die stelsels, welke in hun exoterischen vorm zeer dikwijls en in hun verborgen geest onveranderlijk aan het licht treedt, niet de uitkomst is van loutere coïncidentie, maar van een overeenstemmend plan; en dat er tijdens de jeugd van de menschheid, toen er geen kerken, geen geloofsvormen of secten waren, maar ieder mensch zijn eigen priester was, slechts ééne taal, ééne wetenschap, één algemeene godsdienst bestond. En wanneer aangetoond

---

[1]) Bordj wordt een vuurberg, een vulkaan genoemd — daarom bevat hij vuur, rots, aarde en water; de mannelijke of actieve en de vrouwelijke of passieve elementen. De mythe geeft veel te denken.

[2]) *T. a. p.*, I, 156.

wordt dat het godsdienstig denken der menschen reeds in die vroege tijden, door den weligen groei der overlevering aan onzen blik onttrokken, zich op alle deelen van den aardbol in gelijkvormige sympathie ontwikkeld heeft, dan blijkt duidelijk dat het bedoelde denken, op welke breedte ook geboren, in het koude noorden of in het brandende zuiden, in het oosten of in het westen, geïnspireerd was door dezelfde openbaringen en dat de mensch opgekweekt werd onder het beschermende lommer van denzelfden *Boom der Kennis.*

VIERDE AFDEELING.

CHAOS: THEOS: KOSMOS.

Deze drie zijn de inhoud der Ruimte; of volgens de bepaling van een geleerd Kabbalist: "Ruimte, het alles bevattende onbevatte, is de oorspronkelijke belichaming der enkelvoudige eenheid . . . . . grenzelooze uitgebreidheid" [1]). Doch hij stelt wederom de vraag: "grenzelooze uitgebreidheid van wat?" en geeft het juiste antwoord: "van den Onbekenden Bevatter van Alles, van de *Onbekende Eerste Oorzaak*". Dit is een zeer juiste definitie en beantwoording, uit alle oogpunten van occulte leering zeer esoterisch en waar.

Ruimte, door de moderne betweters in hunne onwetendheid en in hunne beeldstormersneigingen om elk oud wijsgeerig denkbeeld te vernietigen, "een abstract denkbeeld" en een "ledig" genoemd, is in werkelijkheid de bevatter en het lichaam van het Heelal in zijn zeven beginselen. Het is een lichaam van onbegrensde uitgebreidheid, welks beginselen — ieder op zichzelf weer zevenvoudig — zooals de occulte zegswijze luidt, in onze wereld van verschijnselen slechts het grofste weefsel hunner *onderverdeelingen* openbaren. "Niemand heeft ooit de Elementen in hun volheid gezien", onderwijst de Leer. Wij moeten onze wijsheid in de oorspronkelijke uitdrukkingen en synoniemen der oudste [1*] volken zoeken. Zelfs de Joden, de lateren onder hen, geven in hunne Kabbalistische geschriften blijk van hetzelfde denkbeeld, waar zij spreken van de zevenhoofdige Slang der Ruimte, de "Groote Zee" genaamd.

In den beginne schiepen de Alhim de Hemelen en de Aarde; de Zes [Sephiroth] . . . . . Zij schiepen er Zes en op deze zijn alle dingen gegrond. En deze [Zes] zijn afhankelijk van de *zeven vormen* van den schedel tot aan de waardigheid van alle waardigheden toe [2]).

[1]) Henry Pratt, M. D., *New Aspects of Life.*

[2]) *Siphrah Dtzenioutha*, I, 16.

[1*] primeval.

Nu zijn wind, lucht en geest bij alle volkeren steeds synoniemen geweest. Pneuma (geest) en anemos (wind) bij de Grieken, spiritus en ventus bij de Latijnen, waren onderling verwisselbare uitdrukkin- [366]
gen, zelfs wanneer zij losgemaakt waren van het oorspronkelijke denkbeeld van den Adem des Levens. In de "krachten" der wetenschap zien wij slechts het *stoffelijke gevolg* van de *geestelijke uitwerking* van een of ander der vier oorspronkelijke Elementen, door het vierde ras aan ons overhandigd, evenals wij den Aether, of veeleer de grove onderafdeeling daarvan, in zijn volheid aan het zesde wortelras zullen overhandigen.

De o ıden noemden den Chaos *zinnen-loos* omdat — aangezien Chaos en Ruimte synoniem zijn — hij alle elementen in hun rudimentairen, ongedifferentieerden toestand vertegenwoordigde en in zich bevatte. Zij maakten den Aether, het vijfde Element, tot de samenvatting der vier andere; want de Aether der Grieksche wijsgeeren was niet het bezinksel daarvan, ofschoon zij inderdaad meer dan de wetenschap thans van dat bezinksel (Ether) wisten, waarvan terecht verondersteld wordt dat het voor vele krachten, die zich op aarde openbaren, als middelaar optreedt. Hun Aether was de Âkâsha der Hindoes; de in de natuurkunde aangenomen Ether is slechts een der onderafdeelingen daarvan op ons gebied, het astrale licht der Kabbalisten met al zijn *slechte* zoowel als al zijn goede werkingen.

Aangezien het inwezen van den Aether, of de Ongeziene Ruimte, voor goddelijk gehouden werd, daar men veronderstelde dat deze de Sluier der Godheid was, beschouwde men dien als den middelaar[1*] tusschen dit leven en het volgende. De ouden waren van meening dat wanneer de leidende actieve Verstandswezens — de Goden — zich uit een of ander deel van den Aether in *onze* ruimte, of de vier gebieden welke zij bestieren, terugtrokken, dat bijzondere gebied in het bezit van het *kwade* gelaten werd, aldus genaamd wegens de afwezigheid van het *goede* daarin.

Het bestaan van Geest in de gemeenschappelijke middenstof[2*], den Ether, wordt door het materialisme ontkend, terwijl de godgeleerdheid van den Geest een Persoonlijk God maakt. De Kabbalist echter houdt vol dat beide ongelijk hebben en zegt dat de elementen in den Ether alleen stof voorstellen, de blinde Cosmische krachten der natuur; terwijl de Geest de verstandelijkheid voorstelt die deze bestiert. De Ârische, Hermetische, Orphische, en Pythagoreesche cosmogonische theorieën, zoomede die van Sanchuniathon en Berosus, berusten alle op één onweer-

[1*] Medium. [2*] Mediator.

legbare formule, namelijk dat Aether en Chaos, of volgens den zegtrant van Plato, denkvermogen en stof, de twee oorspronkelijke en eeuwige beginselen van het Heelal waren, volkomen onafhankelijk van al het andere. Het eerstbedoelde was het alles belevendigende verstandelijke beginsel, terwijl Chaos een vormloos vloeibaar beginsel was, zonder "vorm of zinnen"; uit de vereeniging dezer twee ontstond het Heelal, of veeleer de Algemeene Wereld, de eerste tweeslachtige Godheid — de chaotische Stof werd haar lichaam en Ether hare ziel. Dit luidt in de bewoordingen van een fragment van Hermeias: "Chaos *zinnen* verkrijgend door deze vereeniging met den Geest, glansde van genoegen, en aldus werd Protogonos het (Eerstgeboren) Licht voortgebracht" [1]). Dit is de algemeene Drieëenheid, gegrond op de metafysische opvattingen der ouden, die, bij analogie redeneerend, van den mensch, die een samenstel van verstand en stof is, den microcosmos van den macrocosmos, of het groote heelal maakten [2]). [367]

"De natuur heeft een afkeer van het ledige", zeiden de Peripatetici, die, hoewel op hunne wijze materialisten, weilicht begrepen waarom Democritus met zijn leeraar Leucippus, leerden dat de eerste beginselen van alle in het Heelal bevatte dingen Atomen en eene Leegheid waren. Dit laatste beteekent eenvoudig *sluimerende* kracht of Godheid, welke vóór hare eerste openbaring — toen zij Wil werd, die aan deze atomen den eersten impuls mededeelde — het groote Niets, Ain Suph, of Geen-Ding, en derhalve voor alle zinnen eene leegte, of Chaos was.

Volgens Plato en de Pythagoreërs echter werd deze Chaos "de Ziel der Wereld". Volgens de Hindoesche leer doordringt de Godheid in den vorm van Aether of Âkâsha alle dingen. Daarom werd zij door de Theurgen het "Levende Vuur", de "Geest des Lichts" en somtijds "Magnes" genoemd. Volgens Plato bouwde de hoogste Godheid zelf het Heelal in den meetkunstigen vorm van het regelmatig twaalfvlak en werd haar "eerstgeborene" geboren uit Chaos en Oorspronkelijk Licht — de Centrale Zon. Deze eerstgeborene was echter slechts de samenvatting van de Schare der Bouwers, de eerste bouwende Krachten, die in oude cosmogonieën de Ouden genoemd worden, geboren uit de Diepte of den Chaos en het eerste Punt. Hij is het zoogenaamde Tetragrammaton aan het hoofd der zeven lagere Sephiroth. Dit was ook het geloof der Chaldeërs. Philo Judaeus, die zeer onbezonnen over de eerste leeraars zijner voorvaderen spreekt, schrijft als volgt:

---

[1]) Damascius noemt het in zijn Theogonie Dis, "de beschikker over alle dingen". Cory, *Ancient Fragments*, blz. 314.

[2]) *Isis Unveiled*, I 341.

Deze Chaldeërs waren van meening dat *onder de dingen die bestaan* [?] de Kosmos een enkel punt is, dat zelf God [Theos] is of dat in God is en de Ziel aller dingen bevat [1]).

Chaos, Theos, Kosmos zijn slechts de drie symbolen hunner samenvatting — *de Ruimte*. Indien men zich vastklemt aan de doode letter zelfs van de oude wijsbegeerten, zooals die thans bewaard zijn, kan men nooit hopen de geheimenis dezer Tetraktys op te lossen. Doch zelfs in die wijsgeerige stelsels worden Chaos, Theos, Kosmos en Ruimte in alle eeuwigheid vereenzelvigd met de Eene Onbekende Ruimte, over welke het laatste woord wellicht niet vóór onze zevende rondte bekend zal zijn. Niettemin zijn de allegorieën en de metafysische symbolen omtrent den oorspronkelijken en *volmaakten* kubus, zelfs in de exoterische *Purâna's* opmerkelijk.

Ook daarin is Brahmâ Theos, die uit den Chaos, of de Groote Diepte, de Wateren ontwikkelt, waarboven de Geest of de Ruimte — de Geest, die zich boven den toekomstigen grenzeloozen Kosmos beweegt — zwijgend zweeft in het eerste uur van het weder ontwaken. Ook is deze Wishnoe, die slaapt op Ananta-Shesha, de groote slang [368] der eeuwigheid, waarvan de westersche godgeleerdheid, onbekend met de *Kabbalah*, den eenigen sleutel die de geheimen van den *Bijbel* opent — den duivel gemaakt heeft. Ook is hij, vóórdat hij door middel van de volmaakte kwadratuur van den Oneindigen Cirkel in den Brahmâ "met vier aangezichten" veranderd wordt, de eerste Driehoek of de Pythagoreesche Triade, de "God met de *drie* aanzichten". "Uit hem die is en toch niet is, uit Niet-Zijn, de Eeuwige Oorzaak, wordt het Wezen, Purusha, geboren", zegt Manoe, de wetgever.

In de Egyptische mythologie wordt Kneph, de Eeuwige *Ongeopenbaarde* God, voorgesteld door een embleem van de slang der eeuwigheid, gekronkeld om een waterurn, met den kop over het water gebogen, dat hij met zijn adem bevrucht. In dit geval is de slang de agathodaimôn, de goede geest; in het tegenovergestelde aanzicht de kakodaimôn, de booze geest. In de Scandinavische *Edda's* valt de honigdauw, de vrucht der Goden en van de scheppende nijvere Yggdrasilbijen, tijdens de uren van den nacht, wanneer de atmosfeer van vochtigheid doortrokken is; en in de noordsche mythologieën verzinnebeeldt die dauw als passief scheppingsbeginsel de schepping van het Heelal uit Water. Deze dauw is het Astrale Licht in een zijner verbindingen, en bezit zoowel scheppende als vernietigende eigenschappen. Volgens de Chaldeesche legende van Berosus zet Oannes of Dagon, de mensch-visch, bij het onderwijzen van het volk uiteen dat de kindwereld uit water geschapen is en alle wezens uit deze Prima Materia zijn voort-

---

[1]) *Migration of Abraham*, 32.

gekomen. Mozes leert dat alleen aarde en water een levende ziel kunnen doen ontstaan; en wij lezen in de Schrift dat de kruiden niet konden groeien vóórdat de Eeuwige het op aarde liet *regenen*. Volgens de Mexikaansche *Popol Vuh* wordt de mensch geschapen uit *slijk* of leem (*terre glaise*) van onder het water genomen. Brahmâ schept den grooten Moeni, of eersten mensch, gezeten op zijn Lotus, eerst na geesten te hebben doen ontstaan, die dus het voorrecht genoten eerder te hebben bestaan dan de stervelingen; en hij schept hem uit water, lucht en aarde. De alchemisten beweren dat de oorspronkelijke of vóóradamitische aarde, wanneer zij tot hare eerste substantie teruggebracht wordt, in haar *tweeden* omzettingstoestand gelijk helder water is, terwijl de eerste de eigenlijke alkahest is. Men zegt dat die oorspronkelijke substantie in zich het inwezen bevat van al wat bij de samenstelling van den mensch te pas komt; zij bevat niet slechts alle elementen van zijn stoffelijk wezen, maar zelfs den "adem des levens" in sluimerenden toestand, gereed om gewekt te worden. Dezen ontleent zij aan de "broeding" van den "Geest Gods" op de Wateren — den Chaos. Deze substantie is inderdaad de Chaos zelf. Uit haar nu beweerde Paracelsus zijne homunculi te kunnen maken, en hierom hield Thales, de groote natuurfilosoof, vol dat water het beginsel van alle dingen in de natuur is [1]) . . . . Job zegt: dat doode *dingen* [1*] zullen gevormd worden van onder de wateren en hunne inwoners [2]). In den oorspronkelijken tekst staat er in plaats van "doode *dingen*" doode Rephaim, reuzen of machtige oorspronkelijke menschen, van wie de leer der ontwikkeling wellicht nog eens ons tegenwoordige ras zal afleiden [3]).

[369] "In den oorspronkelijken toestand der schepping", zegt Polier's *Mythologie des Indous*, "rustte het rudimentaire Heelal, in Water gedompeld, in den schoot van Wishnoe. Brahmâ, de Bouwmeester der wereld, voortgekomen uit dezen Chaos en Duisternis, rustend op een lotusblad, dreef [bewoog zich] op de wateren, niet in staat iets anders waar te nemen dan water en duisternis". Een dergelijken somberen stand van zaken waarnemend, houdt Brahmâ ontsteld de volgende alleenspraak: "Wie ben ik; vanwaar kom ik?" Dan hoort hij eene stem [4]) zeggend: "Richt Uwe gedachten op Bhagawat". Brahmâ opstaande uit zijne zwemmende houding, zet zich in overpeinzende houding op den lotus en denkt na over den Eeuwige, die, behagen scheppend in dit blijk van vroomheid, de oorspronkelijke duisternis verdrijft en zijn verstand opent. "Daarna treedt Brahmâ uit het

---

[1]) Bij de Grieken waren de riviergoden alle zonen van den oorspronkelijken Oceaan — Chaos in zijn mannelijk aanzicht — de onderscheidene stamvaders der Helleensche rassen. Voor hen was de Oceaan de vader der Goden en in dit verband waren zij derhalve, zooals Aristoteles terecht opmerkt, vooruitgeloopen op de theorieën van Thales. (*Metaph.* I. 3-5.)

[2]) XXVI. 5.

[3]) *Isis Unveiled*, I. 133-34.

[4]) De Geest, of verborgen stem der Mantra's de actieve openbaring van de sluimerende kracht of het occulte vermogen.

[1*] Volgens de Statenvertaling: De *dooden*. [*Noot van den Vert.*]

Algemeene Ei [den Oneindigen Chaos] als Licht te voorschijn, want zijn verstand is thans geopend en hij zet zich aan den arbeid. Hij beweegt zich op de eeuwige Wateren, met den Geest Gods in zich, en in zijn vermogen als Beweger der Wateren is hij Wishnoe of Nârâyana".

Dit is natuurlijk exoterisch; toch is het naar het gronddenkbeeld zoo identiek mogelijk met de Egyptische cosmogonie, welke in hare allereerste zinsneden Athtor[1]), of Moeder Nacht, de onbegrensde duisternis voorstellend ten tooneele voert als het Oorspronkelijke Element dat den Oneindigen Afgrond overdekte, bezield door Water en den Algemeenen Geest van den Eeuwige, alleen verblijvend in den Chaos. Op gelijke wijze begint in de Joodsche schriften de geschiedenis der schepping met den Geest Gods en zijne scheppende uitvloeiing — een andere Godheid[2]).

De *Zohar* leert dat het de Oorspronkelijke Elementen — het drietal Vuur, Lucht en Water — de vier hemelstreken en alle natuurkrachten zijn, welke gezamenlijk de Stem van den Wil, Memrab, of het Woord, den Logos van het Volstrekte Zwijgende AL vormen. "Het ondeelbare punt, grenzeloos en onkenbaar", breidt zich uit in de ruimte en vormt zoodoende een sluier, de Mûlaprakriti van Parabrahman, welke dit Volstrekte Punt verbergt.

In de cosmogonieën van alle volkeren zijn het de Bouwers, samengevat in den Demiurgos, in den *Bijbel* de Elohim of Alhim, die den Kosmos uit den Chaos vormen en die de gezamenlijke Theos zijn, mannelijk-vrouwelijk, Geest en Stof. "Door eene reeks (*yom*) van grondslagen (*hasoth*) schiepen de Alhim hemel en aarde"[3]). In *Genesis* zijn het eerst Alhim, dan Jahva-Alhim, en ten slotte Jehovah — [370] na de scheiding der geslachten in het vierde hoofdstuk. Het is opmerkenswaard dat de onuitsprekelijke en onzegbare[4]) NAAM — het zinnebeeld van de Onbekende Godheid, dat alleen in de MYSTERIËN gebruikt werd — nergens, behalve in de latere, of veeleer de *laatste* cosmogonieën van ons vijfde ras, in verband met de "Schepping" van het Heelal voorkomt. Het zijn de Bewegers, de Loopers, de Theoi (van θέειν, loopen), die het werk der vorming volbrengen, de Boodschappers van de manwantarische wet, die thans in het Chris-

---

[1]) Spelling volgens de *Archaïc Dictionary*.

[2]) Wij bedoelen niet den gebruikelijken en aangenomen *Bijbel*, maar de *echte* Joodsche Schrift, thans op kabbalistische wijze verklaard.

[3]) Zie *Genesis*. II, 4.

[4]) Het is "onuitsprekelijk" om de eenvoudige reden dat hij niet bestaat. Het is *nooit* een *naam* geweest, zelfs in het geheel geen *woord*, maar een *denkbeeld*, dat niet uitgedrukt kon worden. In de eeuw vóór onze tijdrekening werd er een plaatsvervangend woord voor geschapen.

tendom eenvoudig de "Boodschappers" (Malachim) geworden zijn. Dit schijnt mede het geval te zijn in het Hindoeisme of oude Brâhmanisme. Want in den *Rig Weda* is het niet Brahmâ, die schept, maar de Prajâpati's, de "Heeren van het Zijn", die ook de Rishi's zijn; volgens Professor Mahadeo Kunte werd het woord Rishi, dat in verband staat met bewegen, aanvoeren, op hen toegepast in hun aardsche karakter, wanneer zij als patriarchen hunne Scharen naar de Zeven Rivieren voeren.

Bovendien kwam zelfs het woord "God", in het enkelvoud, alle Goden of Theoi omvattend, tot de "hoogere" beschaafde volkeren uit een vreemdsoortige bron, eene bron zoo geheel en bij uitstek phallisch als de oprechte openhartigheid van het Indische lingam. De poging om *God* van het Angelsaksische synoniem *good* af te leiden is opgegeven, want in geen enkele andere taal, van het Perzische *Khoda* af tot het Latijnsche *Deus* toe, is een voorbeeld gevonden voor het afleiden van den naam van God van de eigenschap *goedheid*. De Latijnsche rassen hebben dien naam van het Ârische *Dyaus* (den dag); de Slavische van het Grieksche Bacchus (*Bagh-bog*); en de Saksische rassen onmiddellijk van het Hebreeuwsche *Yod* of *Jod*. Deze laatste is י, de getalletter 10, mannelijk en vrouwelijk, en Yod is de phallische *haak*. Vandaar het Saksische *Godh*, het Germaansche *Gott*, en het Nederlandsche en Engelsche *God*. Men kan zeggen dat dit zinnebeeldige woord den Schepper van de stoffelijke menschheid op het *aardsche* gebied voorstelt, maar het had toch zeker niets te maken met de vorming of "schepping" van Geest, Goden of Kosmos?

Chaos-Theos-Kosmos, de drievoudige Godheid, is *alles in alles*. Daarom heet het mannelijk en vrouwelijk, goed en kwaad, positief en negatief; de geheele reeks van tegengestelde eigenschappen. Wanneer het in Pralaya sluimert is het onkenbaar en wordt het de Onkenbare Godheid. Het kan slechts in zijn actieve functies gekend worden; als Stof-Kracht en *levende* Geest derhalve, op het zichtbare gebied de wisselbetrekkingen en het gevolg, of de uitdrukking van de laatste en immer onkenbaar blijvende Eenheid.

[371] Deze drievoudige Eenheid brengt op hare beurt de vier Oorspronkelijke Elementen voort [1]), welke in onze zichtbare aardsche natuur

[1]) De Cosmische Tabernakel van Mozes, door hem in de woestijn opgericht, was *vierkant* en stelde de vier hemelstreken en de vier Elementen voor, zooals Josephus zijnen lezers mededeelt. (*Antiq.* I. VIII Hfdst. XXII). Het denkbeeld was ontleend aan de pyramiden in Egypte en ook in Tyrus, waar de pyramiden kolommen werden. De Genii of Engelen hebben hunne woonplaatsen onderscheidenlijk in die vier hemelstreken.

als de zeven (totnogtoe vijf) Elementen bekend zijn, elk deelbaar in negen en veertig — zeven maal zeven — onderelementen, waarvan er ongeveer zeventig aan de scheikunde bekend zijn. Elk Cosmisch Element, zooals Vuur, Lucht, Water, Aarde, deel hebbend aan de eigenschappen en gebreken van zijn oorsprong [1*], is uitteraard goed en kwaad, kracht of geest, en stof, enz.; en elk dier Elementen is derhalve tegelijkertijd leven en dood, gezondheid en ziekte, actie en reactie. Onder den nimmer eindigenden aandrang van het Eene element, het Onkenbare, in de wereld der verschijnselen voorgesteld door Aether, vormen zij voortdurend Stof. Zij zijn "de onsterfelijke Goden die aan alles geboorte en leven schenken".

In *The Philosophical Writings of Solomon Ben Yehudah Ibn Gebirol* wordt bij het behandelen van den bouw van het Heelal gezegd:

R. Yehudah begon, zoo staat er geschreven: "De Elohim zeiden: Dat er een uitspansel zij te midden der wateren". Kom en zie! Ten tijde dat de Heilige .... de wereld schiep, schiep Hij 7 Hemelen omhoog. Hij schiep 7 aarden beneden, 7 zeeën, 7 dagen, 7 rivieren, 7 weken, 7 jaren, 7 tijden en 7000 jaren dat de wereld geweest is. De Heilige *is in het zevende* van alles [1]).

Behalve dat het voorgaande eene zeldzame identiteit met de cosmogonie van de *Purâna's* [2]) aantoont, bevestigt het al onze leeringen omtrent het getal zeven, zooals die in *Esoteric Buddhism* beknopt zijn weergegeven.

De Hindoes bezitten eene eindelooze reeks allegorieën om dit denkbeeld uit te drukken. In den Oorspronkelijken Chaos, voordat die tot de Sapta Samudra, of zeven Oceanen ontwikkeld werd — voorstellingen van de zeven Guna's of beperkte eigenschappen, samengesteld uit Triguna's (Sattwa, Rajas en Tamas) — liggen zoowel Amrita of onsterfelijkheid, als Wisha of vergif, dood, kwaad, te sluimeren. Dit vindt men in het allegorische karnen van den oceaan door de Goden. Amrita staat boven elken Guna, want het is *onbeperkt, per se;* maar toen het eenmaal tot phenomenale schepping vervallen was, werd het vermengd met kwaad, Chaos, met den latenten Theos in zich, voordat de Kosmos ontwikkeld werd. Daarom vinden wij dat Wishnoe, de verpersoonlijking der Eeuwige Wet, periodiek den Kosmos tot werkzaamheid roept, of, allegorisch gezegd, dat hij uit den Oorspronkelijken Oceaan, of den grenzeloozen Chaos, het Amrita der

[1]) Isaac Mijer's *Qabbalah*, uitgegeven 1888, blz. 415.
[2]) Zooals bijvoorbeeld in het *Wishnoe Purâna*, Boek I.

[1*] primaries.

eeuwigheid karnt, dat alleen voor de Goden en Dewa's bestemd is;
[372] en bij die taak moet hij zich bedienen van Nâga's en Asoera's, of de demonen van het exoterische Hindoeïsme. De geheele allegorie is diep wijsgeerig, en wij vinden haar inderdaad in elk oud wijsgeerig stelsel herhaald. Zoo vinden wij haar bij Plato, die de denkbeelden welke Pythagoras uit Indië medegebracht had, ten volle begreep, deze samenvoegde en in een meer begrijpelijken vorm dan de oorspronkelijke, geheimzinnige getallen van den Wijze van Samos bekend maakte. Aldus is de Kosmos bij Plato de "Zoon", wiens vader en moeder de Goddelijke Gedachte en de Stof zijn [1]).

"De Egyptenaren", zegt Dunlap, "maken onderscheid tusschen een ouderen en een jongeren Horus; eerstbedoelde is de *broeder* van Osiris; laatstgenoemde de *zoon* van Osiris en Isis" [2]). De eerste Horus is het in het Denkvermogen van den Demiurgos verblijvende denkbeeld der Wereld, "geboren in duisternis vóór de schepping der wereld". De tweede Horus is dit denkbeeld, uitgaande van den Logos, die met Stof bekleed wordt en een werkelijk bestaan aanneemt [3]).

De *Chaldeesche orakels* spreken van den "Wereldgod, eeuwig, grenzeloos, jong en oud, van gekronkelden vorm" [4]). Deze "gekronkelde vorm" is eene beeldspraak om de trillingsbeweging van het Astrale Licht weer te geven, waarvan de oude priesters volkomen op de hoogte waren, hoewel de naam "Astraal Licht" door de Martinisten bedacht werd.

De bijgeloovigheden der cosmolatrie worden door de moderne wetenschap verachtelijk met den vinger nagewezen. Voordat de wetenschap die echter bespot behoorde zij, zooals een Fransch geleerde aanraadt, "haar eigen stelsel van cosmo-pneumatische opvoeding geheel om te werken". *Satis eloquentiae, sapientiae parum!* Men kan der cosmolatrie, evenals het pantheïsme, ten slotte dezelfde woorden in den mond leggen waarmede het *Purâna* Wishnoe beschrijft:

> Hij is slechts de *ideële oorzaak* der *vermogens* welke bij het scheppingswerk moeten geschapen worden en uit hem komen de te scheppen vermogens voort, nadat zij de werkelijke oorzaak geworden zijn. *Behalve die één ideële oorzaak* is er geen andere waaraan de wereld toegeschreven kan worden . . . . *Door middel van het vermogen van die oorzaak* komt elk geschapen ding door zijn eigen aard tot stand [5]).

---

[1]) Plutarchus, *De Iside et Osiride*, LVI.
[2]) *Spirit History of Man*, blz. 88.
[3]) Movers, *Phoinizer*, 268.
[4]) Cory, *Ancient Fragments*, 240.
[5]) *Wishnoe Purâna*, Vertaling van Fitzedward Hall. Boek I. Hfdst. IV.

VIJFDE AFDEELING.

OVER DE VERBORGEN GODHEID, HARE SYMBOLEN EN GLYPHEN.

De Logos, of de scheppende Godheid, het "Vleeschgeworden Woord" van elken godsdienst, moet tot zijn eersten oorsprong en inwezen worden nagespeurd. In Indië is hij in elk zijner *persoonlijke* vormveranderingen, van Brahmâ-Purusha af door de zeven *Goddelijke* Rishi's en de tien *Halfgoddelijke* Prajâpati's (mede Rishi's) nederwaarts tot de *Goddelijk-menschelijke* Awatâra's toe, een Proteus met 1008 goddelijke namen en aanzichten. Hetzelfde duistere vraagstuk van het "Ééne in Vele" en de Menigte in Één, wordt in andere pantheons aangetroffen, in het Egyptische, het Grieksche en het Chaldeesch-Joodsche; het laatste maakte de verwarring nog verwarder door zijne Goden als euhemerisaties in den vorm van Patriarchen voor te stellen. En deze Patriarchen worden thans aangenomen en als levende en *historische* wezens voorgesteld door hen die Romulus als eene mythe verwerpen. *Verbum satis sapienti!*

In den *Zohar* is Ain Soph eveneens het Ééne, de oneindige Eenheid. Dit was bekend aan de zeer weinige geleerde kerkvaders, die er zich bewust van waren dat Jehovah geen "hoogste" God was, maar eene Kracht van den *derden rang*. Irenaeus echter, terwijl hij zich bitter over de Gnostieken beklaagt en zegt: "onze ketters houden vol . . . . . dat Propatôr alleen aan den Eerstgeboren Zoon [1]) [die Brahmâ is], dat is aan het Denkvermogen [Nous] bekend is", verzuimt te vermelden dat de Joden in hunne werkelijk *geheime* werken hetzelfde deden. Valentinus, "de meest geleerde doctor der Gnosis", beweerde dat "er een volmaakte Aioôn was, Propatôr genaamd, die vóór Bythos [den eersten Vader der onpeilbare natuur, die de

[1]) Evenals Mûlaprakriti alleen bekend is aan Îshwara, den Logos, zooals T. Subba Row hem noemt.

Tweede Logos is] bestond". Het is deze Aioôn, die als een straal ontspringt uit Ain Soph, dat *niet schept,* en het is de Aioôn die schept of veeleer *door middel van wien* alles geschapen wordt, of zich ontwikkelt. Want, zooals de Basilidianen leerden, "er was een
[374] Opperste God, Abrasax, door wien het Denkvermogen [in het Sanskrit Mahat, in het Grieksch Nous] geschapen werd. Uit het Denkvermogen kwam het Woord, Logos, voort; uit het Woord de Voorzienigheid [veeleer het Goddelijke Licht]; daaruit vervolgens Deugd en Wijsheid in Overheden, Machten, Engelen, enz.". Door deze Engelen werden de 365 Aeonen geschapen. "Hij [Basilides] rangschikt den God der Joden, van wien hij [en zeer terecht] ontkent dat deze een God is en beweert dat hij een der Engelen is, op de laagste plaats onder de laagsten en onder degenen die deze wereld gemaakt hebben".

Hier nu vinden wij hetzelfde stelsel als in de *Purâna's,* volgens welke het Onbegrijpelijke een Zaadkorrel uitwerpt, welke het Gouden Ei wordt, waaruit Brahmâ voortkomt. Brahmâ brengt Mahat voort, enz.. De ware esoterische wijsbegeerte echter spreekt noch over "Schepping", noch over "ontwikkeling" in den zin waarin de exoterische godsdiensten zulks doen. Al deze verpersoonlijkte krachten zijn niet de een uit de ander ontwikkeld, maar evenveel aanzichten van de eene en eenige openbaring van het Volstrekte Al.

Hetzelfde stelsel als dat der Gnostieke Emanaties heerscht in de Sephirotische aanzichten van Ain Soph en, aangezien deze aanzichten in tijd en ruimte bestaan, bestaat er eene zekere volgorde in hunne achtereenvolgende verschijningen. Daarom wordt het onmogelijk de groote veranderingen, welke de *Zohar* onder de handen van geslachten van Christen mystieken ondergaan heeft, ter zijde te laten. Want het Lage Gelaat of Kleine Aangezicht, of Microprosopus, kon zelfs in de metafysica van den *Talmoed* nooit op hetzelfde gebied van abstracte idealen geplaatst worden als het Hooge of Groote Aangezicht, Macroprosopus. Dit laatste is in de Chaldeesche *Kabbalah* een zuivere abstractie, het woord of de Logos, of in het Hebreeuwsch Dabar; welk woord, al wordt dat feitelijk ook, wanneer het zich weerkaatst in of vervalt tot het aanzicht van eene Engelenschaar, of Sephiroth — het "Getal" — een meervoudig getal of woorden, D (a) B (a) R (i) M, nog steeds te zamen genomen Één, en op het ideëele gebied een nul, ◯, "Niets" is. *Het* is zonder vorm of wezen,

zonder gelijkenis op iets anders" [1]). En zelfs wanneer Philo over "den Tweeden God, die zijne [van den Hoogsten God] Wijsheid is" spreekt, noemt hij den Schepper, den Logos die het dichtst bij God staat, den "Tweeden God" [2]). Godheid is niet God. Zij is Niet-iets en Duisternis. Zij is naamloos en wordt daarom Ain Soph genoemd, het woord "Ayin beteekent niets" [3]). De "Hoogste God, de Ongeopenbaarde Logos, is de Zoon der Godheid.

Ook zijn de meeste Gnostieke stelsels, verminkt door de Kerkvaders als zij tot ons gekomen zijn, niets meer dan de verwrongen buitenzijde der oorspronkelijke bespiegelingen. Bovendien waren zij nooit voor het publiek of den gewonen lezer *toegankelijk;* want ware hunne verborgen beteekenis of esoteriek geopenbaard, dan zoude het [375] geen esoterische leer meer geweest zijn en dit zoude nooit hebben kunnen geschieden. Marcus, het hoofd der Marcosianen, wier bloeitijd in het midden der tweede eeuw valt en die leerden dat de Godheid onder het zinnebeeld van *vier* lettergrepen beschouwd moest worden, maakte meer dan elk ander Gnosticus van de esoterische waarheden bekend. Doch men begreep zelfs hem nooit goed. Immers het is slechts bij oppervlakkige of de doode letter volgende lezing van zijne *Openbaring* dat de schijn ontstaat dat God eene Vierheid is, namelijk: "de Onuitsprekelijke, de Stilte, de Vader en de Waarheid", want in werkelijkheid berust dit geheel op dwaling en geeft het slechts een esoterisch raadsel meer op te lossen. Deze leer van Marcus was die der oude Kabbalisten en is de onze. Want hij maakt van de Godheid het getal 30 in vier lettergrepen, hetgeen bij esoterische vertolking eene Drieheid of een Driehoek en eene Vierheid of een Vierkant, samengenomen zeven beteekent, wat op het lagere gebied de zeven goddelijke of geheime letters geeft waaruit de Godsnaam samengesteld is. Dit vereischt toelichting. In zijne *Openbaring* spreekt Marcus van goddelijke geheimenissen, door middel van letters en getallen weergegeven, en verhaalt hoe het Opperste "Viertal uit het gebied dat noch gezien noch genoemd kan worden" tot hem "*in een vrouwelijken vorm* nederdaalde, omdat *de wereld het niet zoude hebben kunnen verdragen indien zij in eene mannelijke gestalte verschenen ware*", en hem de "voortbrenging van het heelal, *te voren noch* aan Goden noch aan menschen *medegedeeld*", openbaarde.

---

[1]) Franck, *Die Kabbala*, 126.
[2]) Philo, *Quaest. et Solut.*
[3]) Franck, *t. a. p.*, 153.

Reeds de eerste zinsnede heeft een dubbele beteekenis. Waarom zoude de verschijning van eene vrouwelijke gestalte door de wereld beter verdragen of aangehoord worden dan die van eene mannelijke gedaante? Oppervlakkig beschouwd schijnt dit onzin. Doch voor iemand die op de hoogte is van de mysteriëntaal, is het heel duidelijk en eenvoudig. De esoterische wijsbegeerte, of de Geheime Wijsheid, werd verzinnebeeld door een vrouwelijken vorm, terwijl eene mannelijke gestalte het Onthulde Geheim beteekende. Daarom kon de wereld, niet gereed dit te ontvangen, die gestalte ook niet verdragen en moest de Openbaring van Marcus allegorisch gegeven worden. Hij schrijft daarom als volgt:

> Toen haar Vader [*n.l.* van de Vierheid] . . . . . het Onbegrijpelijke, het Zijnlooze, Geslachtlooze [de Kabbalistische Ain Soph], het eerst begeerde dat Zijn Onuitsprekelijke [de Eerste Logos of Aeoon] geboren en Zijn Onzichtbare met vorm bekleed zoude worden, opende zich Zijn mond en sprak deze het Woord, Hem gelijk. Dit Woord [Logos], in de nabijheid staande, deed Het zien wat Het was, terwijl het zich in den vorm van den Onzichtbaren Éénen openbaarde. Het uitspreken nu [door het Woord] van den [Onuitsprekelijken] Naam geschiedde op deze wijze. Het [de Opperste Logos] uitte het eerste woord van diens Naam . . . . . welke eene verbinding [lettergreep] van *vier* elementen [letters] was. Toen werd de tweede verbinding, mede van *vier* elementen, er aan toegevoegd. Vervolgens de derde, uit *tien* elementen samengesteld en daarna werd de vierde, die *twaalf* elementen bevatte, uitgesproken. Het uitspreken van den geheelen Naam bestond derhalve uit *dertig* elementen en uit *vier* verbindingen. Elk element had zijn eigen letters en bijzonder karakter en uitspraak en groepeeringen en overeenkomsten; maar geen enkele daarvan neemt den vorm waar van datgene waarvan het het element is, en begrijpt ook het uitspreken van zijn buurman niet, maar wat ieder zelf doet hooren, alles uitend [wat het kan], meent het aan het geheel tot naam te moeten geven . . . . . En dit zijn de klanken, die den Zijn-loozen en Niet-voortbrengbaren Aeoon naar den vorm openbaren, en dit zijn de vormen, welke de Engelen[1]) genoemd worden, die eeuwig het Aanzicht des Vaders [volgens Philo de Logos, de "Tweede God", die naast God, den "Onbegrijpelijken" staat][2]) aanschouwen.

[376]

Dit is zoo duidelijk als de oude esoterische geheimhouding het maar maken kon. Het is even Kabbalistisch als, hoewel minder gesluierd dan de *Zohar*, waarin de mystieke namen, of eigenschappen, ook vier-, twaalf-, twee-en-veertig- en zelfs twee-en-zeventig-lettergrepige woorden zijn! De Vierheid toont aan Marcus de waarheid in den vorm van eene naakte vrouw en geeft aan elk lichaamsdeel dier gestalte een letter, zij noemt haar hoofd A Ω, haar hals B Ψ,

[1]) De "Zeven Engelen voor den Troon" der Christenen.
[2]) *Philosophumena*, VI : 42.

schouders en handen Γ X, enz.. Hierin herkent men gemakkelijk de Sephira; het hoofd of de Kroon, Kether is genummerd, 1; het brein of Chokmah, 2; het hart of het Verstand, Binah, 3; en de andere zeven Sephiroth stellen de ledematen van het lichaam voor. De Boom der Sephiroth is het heelal, en in het Westen verpersoonlijkt Adam Kadmon dat, evenals Brahmâ in Indië.

De tien Sephiroth worden overal verdeeld voorgesteld in de drie hoogere, of de geestelijke Drieheid, en de lagere Zevenheid. Hoewel de ware esoterische beteekenis van het heilige getal Zeven in den *Zohar* handig gesluierd is, wordt zij toch verraden door de tweevoudige schrijfwijze van de uitdrukking "in den beginne", of *Be-rashîth*, en *Be-raishath;* dit laatste beteekent de "Hoogere of Opperste Wijsheid". Deze woorden hebben eene tweevoudige en geheime beteekenis, zooals door S. L. Mac Gregor Mathers [1]) en Isaac Myer [2]) aangetoond is en deze beide Kabbalisten worden gesteund door de beste oude autoriteiten. *Braishîth barah Elohim* beteekent dat de *zes* Sephira, waarboven de *zevende* staat, tot de lagere stoffelijke klasse behooren, of, zooals de schrijver zegt: "Zeven . . . . . worden toegepast op de lagere Schepping, en drie op den geestelijken Mensch, den Hemelsch prototypischen of eersten Adam."

Wanneer de Theosofen en de Occultisten zeggen dat God geen Wezen is, want Het is Niets, Niet-iets, zijn zij jegens de Godheid eerbiediger en uit een godsdienstig oogpunt onderdaniger dan zij die God *Hem* noemen en van Hem zoodoende een reusachtig mannelijk wezen maken.

Wie de *Kabbalah* bestudeert zal hetzelfde denkbeeld spoedig aantreffen in de diepste gedachten der schrijvers hierover, de oude en groote Hebreeuwsche Ingewijden, die deze Geheime Wijsheid in Babylonië van de Chaldeesche hiërophanten ontvingen, evenals Mozes [377] de zijne in Egypte kreeg Men kan het stelsel van den *Zohar* niet wel beoordeelen naar de vertalingen in het Latijn en andere talen, waarbij alle denkbeelden van dat boek verflauwd en pasklaar gemaakt werden voor de zienswijze en de gedragslijn zijner Christelijke bewerkers [1*]; want de oorspronkelijke denkbeelden zijn dezelfde als die van alle andere godsdienstige stelsels. De verschillende cosmogonieën

[1]) *The Kabbalah Unveiled*, 47.
[2]) *Qabbalah*, 233.

[1*] arrangers.

toonen aan dat elk archaïsch volk de Algemeene Ziel beschouwde als het Denkvermogen van den demiurgischen Schepper, en dat de Gnostieken haar de Moeder, Sophia, of de vrouwelijke Wijsheid, de Joden de Sephira, de Hindoes Saraswatî of Wâch noemden; terwijl de Heilige Geest mede een vrouwelijk beginsel is.

Daarom was de daaruit geboren Kurios, of Logos, bij de Grieken de God, het Denkvermogen (Nous). "Nu beteekent Koros [Kurios] .... de zuivere en onvermengde natuur van Verstand-Wijsheid", zegt Plato in *Cratylus* [1]); en Kurios is Mercurius, (Mercurius, Mar-kurios) de Goddelijke Wijsheid en "Mercurius is Sol [de Zon]" [2]), van wien Thot-Hermes deze Goddelijke Wijsheid ontving. Dewijl nu de Logoi van alle landen en godsdiensten in hunne geslachtelijke aanzichten in wisselbetrekking staan tot de vrouwelijke Ziel der Wereld of van de Groote Diepte, is de Godheid, aan wie deze Twee in Één hun zijn ontleenen, immer verborgen, wordt zij de Verborgene genoemd en slechts middellijk met de "Schepping" [3]) in verband gebracht, aangezien zij slechts door middel van de tweevoudige kracht die van het Eeuwige Inwezen uitvloeit, werken kan. Volgens de oude klassieke schrijvers is zelfs Aesculapius, de "Heiland van allen" genaamd, identiek met den Egyptischen Ptah, het Scheppende Verstand of de Goddelijke Wijsheid, en met Apollo, Baal, Adonis en Herkules [4]); en Ptah is in een zijner aanzichten de Anima Mundi, de Algemeene Ziel van Plato, de Goddelijke Geest der Egyptenaren, de Heilige Geest der eerste Christenen en Gnostieken, en de Âkâsha der Hindoes, en in zijn lager aanzicht zelfs het Astrale Licht. Want Ptah was oorspronkelijk de God der Dooden, in wiens schoot zij opgenomen werden; vandaar de Limbus der Grieksche Christenen, of het Astrale Licht. Eerst veel later werd Ptah onder de Zonnegoden gerangschikt; zijn naam beteekent "hij die opent", wijl hij voorgesteld wordt als de eerste die het aangezicht van de doode mummie ontsluiert om de ziel tot *leven in zijn schoot* te roepen. Kneph, de Eeuwig Ongeopenbaarde, wordt voorgesteld door het embleem der slang die een water-
[378] urn omgeeft, terwijl haar kop boven de "wateren" hangt, welke zij met haar adem bebroedt — een andere vorm van het eene oorspron-

---

[1]) Blz. 79.

[2]) *Arnobius*, VI. XII.

[3]) Wij gebruiken dit woord wijl het algemeen aangenomen, door het gebruik gewettigd en daarom voor den lezer begrijpelijker is.

[4]) Zie Dunlap, *Sôd; the Mysteries of Adoni*, 23.

kelijke denkbeeld der "Duisternis", welker Straal zich boven de wateren beweegt, enzoovoorts. Als Logos-Ziel wordt deze *omzetting* Ptah genoemd; als Logos-Schepper wordt hij Imhotep, zijn Zoon, de "God met het schoone aangezicht". Deze twee waren in hun oorspronkelijken aard het eerste Cosmische Tweetal, Noet, Ruimte of "Hemel", en Noen, de "Oorspronkelijke Wateren", de Androgyne Eenheid, boven welke de Verborgen Adem van Kneph stond. En zij allen hadden de waterdieren en -planten die hun gewijd waren, de ibis, de zwaan, de gans, de krokodil en de lotus.

Keeren wij naar de Kabbalistische Godheid terug, dan is deze Verborgen Eenheid Ain Soph (אינסוף, *τὸ πάν*, *τὸ ἄπειρον*), Eindeloos, Grenzeloos, Niet-Bestaand (אין), zoolang het Volstrekte in Oulom [1]), den Grenzeloozen en Onbeperkten Tijd, is; Ain Soph kan als zoodanig niet de Schepper en zelfs niet de Vormer van het Heelal en evenmin Aur (Licht) zijn. Daarom is Ain Soph ook Duisternis. Het *onveranderlijk* Oneindige en het *volstrekt* Grenzelooze kan willen, noch denken, noch handelen. Om zulks te doen, moet het eindig worden en *het* volbrengt dit door zijn Straal, die in het Wereldei of de Oneindige Ruimte doordringt en als een eindig God daaruit te voorschijn treedt. Dit alles wordt overgelaten aan den in het Ééne sluimerenden Straal. Wanneer de tijd aanbreekt doet de Volstrekte Wil de daarin besloten Kracht overeenkomstig de wet, waarvan die wil het innerlijke en diepste inwezen is, zich op natuurlijke wijze uitzetten. De Hebreërs namen het Ei niet als symbool aan, doch zij stelden er de "Dubbele Hemelen" voor in de plaats, want de zinsnede "God maakte de hemelen en de aarde" zoude bij juiste vertaling luiden: "In en uit zijn eigen Inwezen, als uit een moederschoot [het Wereldei], schiep God de twee Hemelen". De Christenen echter hebben de duif, den vogel tot zinnebeeld van hun Heiligen Geest gekozen, en niet het ei.

"Ieder die zich met Hud, de Mercabah en de Lahgash [geheime spraak of bezwering] vertrouwd maakt zal de geheimenis der geheimenissen leeren". Lahgash heeft nagenoeg geheel dezelfde beteekenis als Wâch, de verborgen kracht der mantra's.

Wanneer de tijdkring van werkdadigheid aangebroken is komt binnen uit het Eeuwige Inwezen van Ain Soph Sephira, de Actieve

---

[1]) Bij de oude Joden beteekende, zooals Le Clerc aangetoond heeft, het woord Oulom eenvoudig een tijd welks begin of einde niet bekend was. Het eigenlijke woord "Eeuwigheid" bestond in de beteekenis die de Wedântijnen bijvoorbeeld aan Parabrahma hechten, niet in het Hebreeuwsch.

Kracht, het Oorspronkelijke Punt en de Kroon Kether genaamd, te voorschijn. Slechts door middel van haar kon de "On-begrensde Wijsheid" een concreten vorm aan de abstracte gedachte geven. Twee
[379] zijden van den Oppersten Driehoek, waardoor het Onuitsprekelijke Inwezen en het Geopenbaarde Lichaam daarvan, het Heelal, verzinnebeeld worden, de rechter zijde en de grondlijn zijn uit ononderbroken lijnen samengesteld, de derde zijde, de linker is gestippeld. Door deze laatste nu treedt Sephira te voorschijn. Zich in alle richtingen uitbreidend, omvat zij ten slotte den geheelen Driehoek. In deze uitvloeiing wordt de drievoudige Drieheid gevormd. Uit den onzichtbaren dauw, die uit de hoogere Één-drieheid, het "Hoofd", nedervalt — zoodoende slechts 7 Sephiroth overlatend — *schept* Sephira de Oorspronkelijke Wateren, of met andere woorden, de Chaos neemt vorm aan. Het is de eerste stap in de richting van het vast worden van den Geest, die door middel van verschillende wijzigingen Aarde zal voortbrengen. "Aarde en Water zijn noodig om eene levende ziel te maken", zegt Mozes. Er is eene afbeelding van een watervogel noodig om haar in verband te brengen met het Water, het vrouwelijke element der voortplanting, met het ei en den vogel die het bevrucht.

Wanneer Sephira als eene werkdadige kracht uit het binnenste van de Sluimerende Godheid te voorschijn komt, is zij vrouwelijk; wanneer zij het ambt van Schepper op zich neemt, wordt zij mannelijk; derhalve is zij dubbelslachtig. Zij is de "Vader en de Moeder, Aditi", uit de Hindoesche cosmogonie en uit de Geheime Leer. Waren de oudste Hebreeuwsche boekrollen bewaard gebleven, dan zouden de moderne Jehovahvereerders gezien hebben hoe talrijk en onbetamelijk de zinnebeelden van den "Scheppenden God" waren. De kikvorsch in de maan, zijn voortbrengend karakter typeerend, werd het meest gebruikt. Alle vogels en andere dieren welke thans in den *Bijbel* "onrein" heeten, zijn in de dagen der oudheid de zinnebeelden van die Godheid geweest. Een masker van onreinheid werd over hen geworpen om ze tegen uitroeiing te beschutten omdat zij zoo heilig waren. Indien de zinnebeelden *in letterlijken zin* moeten opgevat worden is de koperen slang geen zier dichterlijker dan de gans of de zwaan.

In de woorden van den *Zohar:*

> Het Ondeelbare Punt, dat geene grenzen heeft en wegens zijne reinheid en glans niet begrepen kan worden, zette zich *van buiten* uit en vormde eene schit-

tering welke het Ondeelbare Punt tot sluier diende; [doch ook deze laatste] *kon niet aanschouwd worden* wegens zijn onmetelijk Licht. Ook deze *zette zich van buiten af uit* en deze uitzetting was zijn Gewaad. Aldus kwam de wereld ten laatste tot stand door eene gestadige *opheffing* [beweging] [1]).

De door het Oneindige Licht uitgezonden Geestelijke Substantie is de eerste Sephira of Shekinah. *Exoterisch* bevat Sephira alle negen Sephiroth in zich; *esoterisch* bevat zij er slechts twee, Chokmah, of Wijsheid, "een mannelijk *actief* vermogen, welks goddelijke naam Jah (יה) is" en Binah, of Verstand, een vrouwelijk passief vermogen, [380] voorgesteld door den goddelijken naam Jehovah (יהוה), welke twee vermogens met de derde Sephira, de Joodsche Drieëenheid of de Kroon, Kether, vormen. Deze beide Sephiroth, Abba, Vader, en Amona, Moeder genaamd, zijn de Duade, of de tweeslachtige Logos, van wien de zeven andere Sephiroth uitgegaan zijn. Derhalve is de eerste Joodsche Drieheid Sephira, Chokmah en Binah, de Hindoesche Trimûrti [2]). In weerwil van alle sluiers van den *Zohar* en meer nog van die van het exoterische Pantheon van Indië, is elke bijzonderheid, betrekking hebbende op de eene herhaald in de andere. De Prajâpati's zijn de Sephiroth. Met Brahmâ te zamen tien, verminderen zij tot zeven wanneer de Trimûrti, of de Kabbalistische Drieheid, van de overige gescheiden wordt. De zeven Bouwers of "Scheppers" worden de zeven Prajâpati's, of de zeven Rishi's in dezelfde volgorde als waarin de Sephiroth de Scheppers, daarna de Patriarchen, enzoovoorts, worden. Volgens beide geheime stelsels is het Eene Algemeene Inwezen in zijn Volstrektheid onbegrijpelijk en niet-werkzaam en kan het slechts op middellijke wijze met het bouwen van het Heelal in verband gebracht worden. In beide stelsels stelt het oorspronkelijk mannelijk-vrouwelijk, of tweeslachtige Beginsel en de tien en zeven uitvloeiingen daarvan — aan de eene zijde Brahmâ-Wirâj en Aditi-Wâch, aan den anderen kant de Elohim-Jehovah, of Adam-Adami (Adam-Kadmon) en Sephira-Eva — met hunne Prajâpati's en Sephiroth — te zamen genomen, oorspronkelijk den Archetype-Mensch, den Protologos, voor; en eerst in hun ondergeschikt aanzicht worden zij cosmische krachten en sterrekundige of siderische lichamen. Is Aditi de Moeder der Goden, Dewa-Mâtri, Eva is de moeder van al wat leeft; beiden zijn in haar vrouwelijk aanzicht de Shakti, of Voort-

[1]) *Zohar*, Deel I, blz. 20a.

[2]) In het Indische Pantheon is de tweeslachtige Logos Brahmâ, de Schepper, wiens zeven "Verstandgeboren" Zonen de oorspronkelijke Rishi's — de Bouwers — zijn.

brengende Kracht, van den Hemelschen Mensch en beiden zijn samengestelde Scheppers. Eene Guptâ Widyâ Sûtra zegt:

In den beginne werd een Straal, te voorschijn komende uit Paramârthika [*het ééne en eenig Ware Bestaan*] *geopenbaard in Wyâwahârika* [*Bestaan, conventioneel aldus genoemd*] *dat als een Wâhana gebruikt werd om af te dalen in de Algemeene Moeder en haar te doen uitzetten* [*zwellen*, brih].

En in den *Zohar* wordt gezegd:

Nadat de vorm van den Hemelschen Mensch geschapen was, gebruikte de vormlooze en weergalooze Oneindige Eenheid dien. Het Onbekende Licht [1]) [Duisternis] gebruikte den Hemelschen Vorm (אדם צילאה—Adam Oilah) als een wagen [381] (מרכבה—Mercabah), om daarop neder te dalen en verlangde te worden genoemd naar dien vorm, welke de heilige naam Jehovah is.

En wederom zegt de *Zohar*:

In den beginne was de Wil des Konings, voorafgaande aan elk ander bestaan ..... Deze [de Wil] schetste den vorm van alle dingen die verborgen geweest waren, maar thans zichtbaar werden. En uit het hoofd van Ain Soph kwam als een verzegeld geheim een nevelachtige vonk van stof voort, zonder gedaante of vorm .... Het leven wordt geput van beneden, de bron hernieuwt zich van omhoog, de zee is altijd vol en verspreidt hare wateren overal.

Aldus wordt de Godheid vergeleken met een oeverlooze zee, met Water dat "de bron des levens" is [2]). "Het zevende paleis, de bron des levens, is het eerste in de rij van bovenaf" [3]). Vandaar het Kabbalistische gezegde in den mond van den zeer Kabbalistischen Salomo, die in zijne *Spreuken* zegt: "De opperste Wijsheid heeft haar huis gebouwd, zij heeft hare *zeven* pilaren gehouwen" [4]).

Waar komt dan al deze gelijkheid van denkbeelden vandaan, als er geen oorspronkelijke algemeene openbaring geweest was? De weinige totnogtoe te berde gebrachte punten zijn in vergelijking met datgene wat verderop in het werk onthuld zal worden, gelijk een paar halmen in een hooiberg. Indien wij ons wenden tot de Chineesche cosmogonie, de nevelachtigste van alle, vinden wij zelfs daar hetzelfde denkbeeld. Tsi-tsai, het Zelfbestaande, is de Onbekende Duisternis, de Wortel van Wu-liang-sheu, Grenzelooze Tijd; Amitâbha

---

[1]) Rabbi Simeon zegt: "o, metgezellen, metgezellen, als eene uitvloeiing was de mensch zoowel man als vrouw, zoowel van 'vaders'zijde als van 'moeders' zijde. En dit is de beteekenis der woorden: "En Elohim sprak: 'er zij Licht en er was Licht'; ..... en dit is de *tweevoudige mensch*". (*Auszüge aus dem Zohar*, 13, 15.) In *Genesis* stond Licht dus voor den androgynen straal, of den "Hemelschen Mensch".

[2]) *Zohar*, III, 290.

[3]) *T. a. p.*, II, 261.

[4]) IX. I.

en Tien, de Hemel, volgen later. Het "Groote Uiterste" van Confucius geeft in weerwil van zijne "stroohalmen" hetzelfde denkbeeld weer. Deze laatste zijn een bron van groot vermaak voor de zendelingen, die om elken "heidenschen" godsdienst lachen, dien van hunne medechristenen van andere geloofsvormen verachten en haten, en toch allen hun eigen *Genesis letterlijk* aannemen.

Indien wij ons tot de Chaldeesche cosmogonie wenden, treffen wij daarin Anu, de Verborgen Godheid, het Eene, aan, welks naam bovendien bewijst dat hij van Sanskritschen oorsprong is; want Anu beteekent in het Sanskrit atoom, Aniyâmsam-aniyasâm, het kleinste van het kleine, in de Wedântijnsche wijsbegeerte een naam voor Parabrahma, in welke wijsbegeerte gezegd wordt dat Parabrahma kleiner is dan het kleinste atoom en grooter dan de grootste sfeer of het groote heelal, Anagrâniyas en Mahatoroewat. In de eerste verzen van de Akkadische *Genesis*, zooals die in de spijkerschrifteksten op de Babylonische tegels of de Lateres Coctiles voorkomen en door George Smith vertaald zijn, komen Anu, de passieve Godheid of Ain Soph, voor, Bel, de Schepper, de Geest Gods, of Sephira zich bewegend op de oppervlakte der Wateren, dus het Water zelf, en Hea, de Algemeene Ziel, of de Wijsheid der Drie te zamen.

De eerste acht verzen luiden als volgt: [382]

1. Toen de hemelen omhoog nog niet opgeheven waren;
2. en beneden op aarde nog geen plant gegroeid was;
3. had de afgrond zijn grenzen nog niet verbroken.
4. De Chaos (of het Water) Tiamat (de Zee) was de voortbrengende moeder van die alle. [Dit is de Cosmische Aditi en Sephira].
5. Die wateren waren in den beginne verordend; doch
6. geen boom was gegroeid, geen bloem was ontloken.
7. Toen de Goden nog niet te voorschijn getreden waren, nog geen hunner;
8. was nog geen plant gegroeid, en orde bestond nog niet [1]).

Dit was het chaotische of vóórgenetische tijdperk, de dubbele Zwaan en de Donkere Zwaan, die wit wordt wanneer het Licht geschapen wordt [2]).

Het voor het majestueuze ideaal van het Algemeene Beginsel gekozen zinnebeeld moge wellicht minder goed voor het beantwoorden aan het geheiligde karakter daarvan berekend schijnen. Een gans,

[1]) *Chaldean Account of Genesis*, 62, 63.

[2]) De zeven Zwanen, die, naar men gelooft, uit den Hemel op het meer Mânsarowara zijn neergedaald, zijn in de volksverbeelding de zeven Rishi's van den Grooten Beer, die dezen vorm aannemen om het oord te bezoeken waar de *Weda's* geschreven waren.

of zelfs een zwaan, zal ongetwijfeld voor een ongeschikt zinnebeeld worden gehouden om de grootschheid van den geest voor te stellen. Niettemin moet dat zinnebeeld een of andere diepzinnige occulte beteekenis gehad hebben, wijl het niet alleen in elke cosmogonie en in elken wereldgodsdienst voorkomt, maar ook door de kruisvaarders onder de middeleeuwsche Christenen verkozen was tot voertuig voor den Heiligen Geest, die, naar men veronderstelde, het leger naar Palestina geleidde om het graf des Verlossers aan de handen der Saracenen te ontrukken. Wanneer wij Professor Draper's bewering in zijn *Intellectual Development of Europe* gelooven mogen, werden de kruisvaarders onder Peter den Kluizenaar aan de spits van het leger voorafgegaan door den Heiligen Geest in den vorm van een witten gans, vergezeld van eene geit. Seb, de Egyptische God van den Tijd, draagt een gans op zijn hoofd; Jupiter neemt den vorm aan van een zwaan, Brahmâ eveneens; en de grondslag van dit alles is die geheimenis der geheimenissen — het Wereldei. Men behoorde den redelijken grond van een symbool te leeren kennen, voordat men het minacht. Het tweevoudige element van Lucht en Water is dat van den ibis, den zwaan, de gans en den pelikaan, van krokodillen en kikvorschen, lotusbloemen en waterlelies, enzoovoorts; en het gevolg is dat zoowel de hedendaagsche als de oude mystici de onbetamelijkste zinnebeelden gekozen hebben. Pan, de groote god der natuur, werd gewoonlijk afgebeeld in gezelschap van watervogels, in het bijzonder van ganzen, en andere Goden evenzoo. Indien de Goden, aan wie de ganzen toegewijd waren, later bij de geleidelijke ontaarding van den godsdienst priapische godheden geworden zijn, volgt daaruit nog niet dat watervogels aan Pan en andere phallische godheden gewijd
[383] waren, zooals eenige spotters zelfs in de oudheid wilden dat het geval was [1]), maar wel dat de abstracte en goddelijke kracht der voortplantende natuur op grove schaal vermenschelijkt was. Evenmin vertoont de zwaan van Leda "priapische daden en het genoegen dat zij daarin schept", zooals Hargrave Jennings dat op kuische wijze uitdrukt, want deze mythe is slechts eene andere lezing van hetzelfde wijsgeerige denkbeeld der cosmogonie. Men treft dikwijls zwanen aan in verband met Apollo, dewijl zij de emblemen zijn van Water en Vuur en ook van het Zonnelicht vóór de scheiding der elementen.

Onze moderne symbologen zouden hun voordeel kunnen doen met

[1]) Zie Petronius *Satyricon*, CXXXVI.

enkele opmerkingen, gemaakt door eene welbekende schrijfster, Mevrouw Lydia Maria Child, die zegt:

Sedert onheugelijken tijd is in Hindostan een embleem vereerd als het type der schepping, of van den oorsprong des levens . . . . . Shiwa, of de Mahâdewa, is niet alleen de wedervoortbrenger van menschelijke vormen, maar ook het bevruchtend beginsel, de voortplantende kracht, die het Heelal doordringt. Het moeder-embleem is eveneens een godsdienstig type. Deze eerbied voor het voortbrengen van het leven voerde de geslachtelijke emblemen in den Osirisdienst in. Is het wonder dat zij de groote geheimenis der menschelijke geboorte met eerbied beschouwden? Waren zij onrein door er aldus over te denken? Of zijn *wij* onrein dewijl wij er niet zoo over denken? Doch *geen rein en nadenkend gemoed* zou die zoo kunnen beschouwen . . . . . Sedert die oude kluizenaars in de plechtige diepten hunner eerste heiligdommen het eerst over God en de ziel spraken hebben wij een groot eind weegs afgelegd, en zijn de wegen onrein geweest. Laten wij niet glimlachen over de wijze waarop zij de oneindige en onbegrijpelijke Oorzaak door alle geheimenissen der natuur heen volgden, opdat wij daardoor niet de schaduw van onze eigene grofheid op hunnen aartsvaderlijken eenvoud werpen[1]).

[1]) *Progress of Religious Ideas*, I. 17 *e. vlg.*.

ZESDE AFDEELING.

HET WERELDEI.

Waar komt dit algemeene zinnebeeld vandaan? Het ei werd in de cosmogonie van alle volkeren der aarde als een heilig teeken ingelijfd, en werd zoowel op grond van zijn vorm als van zijn innerlijke geheimenis vereerd. Van de vroegste verstandelijke begripsvormingen des menschen af is het bekend geweest als datgene wat het best den oorsprong en het geheim van het Zijn voorstelde. De geleidelijke ontwikkeling van de onwaarneembare kiem in de gesloten schaal; de inwendige werking, die, zonder eenige van buiten blijkende tusschenkomst van kracht, uit een sluimerend *niets* een actief *iets* voortbrengt, waartoe alleen warmte noodig is; welk "iets" later, na zich geleidelijk tot een concreet levend wezen ontwikkeld te hebben, zijn schaal verbreekt en aan aller zintuigen een zelfvoortgebracht en zelfgeschapen wezen toeschijnt; dit alles moet van den beginne af een blijvend wonder geweest zijn.

De Geheime Leer verklaart de redenen voor deze vereering door de symboliek der vóórhistorische rassen. Aanvankelijk had de "Eerste Oorzaak" geen naam. Later schilderde de verbeelding der denkers zich die af als een immer onzichtbare geheimzinnige vogel, die een ei legt in den Chaos, welk ei het Heelal werd. Daarom werd Brahmâ genoemd Kâlahansa, de "Zwaan in [Ruimte en] Tijd". Brahmâ, de Zwaan der Eeuwigheid wordend, legt bij den aanvang van elk Mahâmanwantara een gouden ei dat den grooten Cirkel, of ◯ voorstelt, die zelf een zinnebeeld van het heelal en de bolvormige lichamen daarin is.

Een tweede reden waarom het ei als zinnebeeldige voorstelling van het Heelal en van onze Aarde gekozen werd, was zijn vorm. Het was een cirkel en een bol; en de eivormige gedaante van onzen Bol moet van den aanvang der symbologie af bekend geweest zijn, ver-

mits het zoo algemeen aangenomen werd. In de oudheid was het geloof dat de eerste openbaring van den Kosmos in den vorm van een ei plaats vond, het algemeenst verbreid. Zooals Bryant aantoont [1]), was het een zinnebeeld, door de Gricken, Syriërs, Perzen en Egyptenaren aangenomen. In het Egyptische *Rituaal* wordt gezegd dat Seb, de God van den tijd en van de aarde, een ei of het Heelal gelegd heeft, een "ei, ontvangen op het uur van het Groote Ééne van de Tweevoudige Kracht" [2]). [385]

Men stelt zich voor dat Ra, evenals Brahmâ, in het Ei van het Heelal rijpt. De overledene is "glanzend in het ei van het land der mysteriën" [3]). Want het is "het ei, waaraan leven onder de Goden is geschonken" [4]). "Het is het ei van de groote kloekhen, het ei van Seb, die er uit te voorschijn komt als een valk" [5]).

Bij de Grieken is het Orphische ei door Aristophanes beschreven, en maakte het deel uit van de Dionysische en andere mysteriën, gedurende welke het Wereldei gewijd en zijne beteekenis verklaard werd; Porphyrius toont mede aan dat het eene voorstelling van de wereld is: "*Ἑρμηνεύει δὲ τὸ ᾠὸν τὸν κόσμον*". Faber en Bryant hebben getracht te bewijzen dat het ei de ark van Noach voorstelde — een onbekookte meening, tenzij men aanneme dat die ark zuiver allegorisch en zinnebeeldig is. Het kan de ark alleen als synoniem met de maan hebben voorgesteld, den Argha, welke het algemeene zaad des levens draagt; maar het had zeker niets te maken met de ark uit den *Bijbel*. Hoe het ook zij, het geloof dat het Heelal in den beginne in den vorm van een ei bestond, was algemeen. En Wilson zegt:

In alle *Purâna's* komt een dergelijk verhaal voor over de eerste samenschikking der elementen in den vorm van een Ei, met de gebruikelijke benaming Haima of Hiranya, "gouden", zooals die in *Manoe*, 1, 9 [6]), voorkomt.

Hiranya beteekent echter veeleer "schitterend", "stralend" dan "goûden", zooals de groote Indische geleerde, wijlen Swâmi Dayanand Saraswatî, in zijne onuitgegevene polemiek met Professor Max Müller bewezen heeft. Zoo staat er in het *Wishnoe Purâna*:

Het Verstand [Mahat] . . . . . met inbegrip van de [ongeopenbaarde] grove elementen, vormde een Ei . . . . . en de Heer van het Heelal woonde in den

---

[1]) III, 165.
[2]) Hfdst. LIV, 3.
[3]) Hfdst. XXII, 1.
[4]) Hfdst. XLII, 13.
[5]) Hfdst. LIV, 1, 2; hfdst. LXXVII, 1.
[6]) *Vishnu Purâna*, I, 39.

vorm van Brahmâ zelf daarin. In dat Ei, o Brâhmana, waren de landen en zeeën en bergen, de planeten en de indeelingen der planeten, de goden, de demonen en de menschheid [1]).

Zoowel in Griekenland als in Indië woonde het eerste zichtbare mannelijke Wezen, dat in zich de natuur van beide geslachten vereenigde, in het ei en kwam daaruit te voorschijn. Deze "Eerstgeborene der Wereld" was voor sommige Grieken Dionysos, de God die [386] uit het Wereldei voortgekomen is, en van wien de stervelingen en de onsterfelijken afkomstig waren. In het *Boek der Dooden* wordt gezegd dat de God Ra straalt in zijn ei [de zon] en de sterren uitstraalt zoodra de God Shoe [de zonneënergie] ontwaakt en hem den aandrang geeft [2]). "Hij is in het Zonneei, het ei waaraan leven onder de Goden geschonken is" [3]). De Zonnegod roept uit: "Ik ben de Scheppende Ziel van den Hemelschen Afgrond. Niemand ziet mijn Nest, niemand kan mijn ei breken, Ik ben de Heer [4])!"

Met het oog op dezen cirkelvorm, terwijl de "|" uit de "◯" of het ei voortkomt, of het mannelijke uit het vrouwelijke in het androgyne, is het zonderling een geleerde aan te treffen, die zegt dat de oude Âriërs het tientallig stelsel niet kenden, omdat de oudste Indische handschriften geen spoor daarvan toonen. De 10 was als heilig getal van het Heelal geheim en esoterisch, zoowel wat de één als wat de nul, of zero, of cirkel betreft. Bovendien zegt Professor Max Müller dat "de beide woorden *cipher* en *zero*, welke hetzelfde beteekenen, voldoende zijn om te bewijzen dat wij onze cijfers aan de Arabieren ontleend hebben" [5]). "Cipher" is het Arabische *cifron* en beteekent "ledig", eene vertaling van het Sanskritsche *sunyan*, of "niets", zegt de hoogleeraar [6]). De Arabieren hadden hunne cijfers uit Hindostan en maakten zelf nooit aanspraak op de ontdekking daarvan. Wat de Pythagoreërs betreft, behoeven wij ons slechts te wenden tot de oude handschriften der verhandelingen van Boethius, *De Arithmetica*, geschreven in de zesde eeuw, om bij de Pythagorische getallen de "1" en de "0" als eerste en laatste cijfer te vin-

---

[1]) *T. a. p., aldaar.*

[2]) Hfdst. XVII, 50, 51.

[3]) Hfdst. XLII, 13.

[4]) Hfdst. LXXX, 9.

[5]) Zie Max Müller's *Our Figures*. [Het Engelsche woord *cipher* beteekent *nul*. *Noot van den Vert.*]

[6]) Een Kabbalist zoude veeleer geneigd zijn te gelooven dat evenals het Arabische *cifron* van het Indische *sunyan*, nul, genomen was, zoo ook de Joodsche Kabbalistische Sephiroth (*Sephrim*) van het woord *cipher* genomen zijn, niet in den zin van leegte, maar in dien van schepping door getal en volgens trappen van ontwikkeling. En de Sephiroth zijn 10 of ⏀.

den [1]). En Porphyrius, die den Pythagoreër Moderatus [2]) aanhaalt, zegt dat de getallen van Pythagoras "hiëroglyphische zinnebeelden waren, door middel waarvan hij denkbeelden over den aard der dingen" of over den oorsprong van het Heelal "verklaarde".

Al vertoonen dan de oudste Indische handschriften totnogtoe geen spoor van het tientallig stelsel — en Max Müller zegt zeer duidelijk dat hij totnogtoe slechts negen letters, de beginletters van de Sanskritsche telwoorden aangetroffen heeft — daartegenover staat dat wij even oude opteekeningen bezitten, die het verlangde bewijs leveren. Wij bedoelen het beeldhouwwerk en de heilige afbeeldingen in de oudste tempels van het verre Oosten. Pythagoras ontleende zijne [387] kennis aan Indië; en wij zien dat Professor Max Müller deze mededeeling bevestigt, in zooverre ten minste dat hij toegeeft dat de Neo-Pythagoreërs onder de Grieken en Romeinen de eerste onderwijzers der "cijferkunst" waren, dat zij "te Alexandrië of in Syrië kennis maakten met de Indische cijfers en die aan den Pythagorischen Abacus aanpasten". Deze voorzichtige erkentenis sluit in dat Pythagoras zelf slechts *negen* cijfers kende. Redelijkerwijs mogen wij dus antwoorden, dat al hebben wij er geen afdoend exoterisch bewijs voor, dat Pythagoras, die juist op het einde der archaïsche eeuwen leefde [3]), het tientallig stelsel kende, wij toch voldoende bewijsmateriaal bezitten om aan te toonen dat de Pythagoreërs, al de getallen kenden zooals Boethius die opgeeft, zelfs vóórdat Alexandrië gebouwd werd [4]). Dit bewijs vinden wij bij Aristoteles, die zegt dat "sommige wijsgeeren van meening zijn dat ideeën en getallen één van aard zijn en het gezamenlijke aantal daarvan *tien* bedraagt" [5]). Dit zal, naar wij meenen, voldoende zijn om aan te toonen, dat zij ten minste vier eeuwen v. C. het tientallig stelsel kenden; want Aristoteles schijnt dit vraagpunt niet als eene nieuwigheid der Neo-Platonisten te beschouwen.

Doch wij weten meer; wij *weten* dat het tientallig stelsel bij de menschheid der eerste archaïsche eeuwen in gebruik geweest moet zijn, omdat het geheele sterrekundige en meetkundige gedeelte van de geheime priestertaal op het getal 10, of de verbinding van het mannelijke en het vrouwelijke beginsel, berustte en omdat de zoo-

---

[1]) Zie King's *Gnostics and their Remains*, 2de druk, blz. 370.

[2]) *De Vita Pithag.*

Men zegt dat hij 608 v. Chr. geboren is.

Dat wil zeggen 332 v. Chr.

[3]) *Metaphysica*, VII, F.

genaamde "pyramide van Cheops" gebouwd is naar maten van het tientallig stelsel, of veeleer naar maten[1*] berustende op de eenheden en haar verbindingen met de *nul*. Hierover is echter in *Isis Unveiled* genoeg gezegd en het heeft geen nut dat te herhalen.

De symboliek van de Maan- en de Zonnegoden is zoo onontwarbaar dooreengemengd dat het nagenoeg onmogelijk is glyphen als die van het ei, van den lotus en van de "heilige" dieren van elkander te scheiden. De ibis bijv. werd in Egypte ten hoogste vereerd. Deze was aan Isis gewijd, die dikwijls met den kop van dezen vogel afgebeeld wordt, en mede aan Mercurius of Thoth, die, naar het heette, diens vorm aangenomen had toen hij aan Typhon ontsnapte. Herodotus[1]) deelt ons mede dat er in Egypte twee soorten ibissen waren; de eene *geheel zwart,* de andere zwart en wit. Het bestrijden en uitroeien van de gevleugelde slangen, die elke lente uit Arabië kwamen en het land overstroomden, schreef men aan eerstgenoemde
[388] soort toe. De andere soort was aan de maan gewijd omdat deze planeet aan hare voorzijde[2*] wit en schitterend, maar duister en zwart is aan den kant, welken zij nooit naar de aarde keert. De ibis doodt bovendien landslangen en houdt verschrikkelijk huis onder de eieren der krokodillen en zoodoende behoedt zij Egypte er voor dat de Nijl al te veel door deze vreeselijke sauriërs verpest wordt. Men is van meening dat deze vogel dat bij maanlicht doet en aldus door Isis, welker sterrekundig zinnebeeld de maan is, geholpen wordt. De nauwkeuriger esoterische waarheid, aan deze volksmythen ten grondslag liggende, is echter dat Hermes, zooals Abenephius[2]) dat voorstelt, in den vorm van dien vogel over de Egyptenaren waakte en hun de occulte kunsten en wetenschappen onderwees. Dit beteekent eenvoudig dat de *ibis religiosa* "magische" eigenschappen gemeen had, en nog heeft, met vele andere vogels, in het bijzonder met den albatros en den mythischen witten zwaan, den Zwaan van Eeuwigheid, of Tijd, den Kâlahansa.

En inderdaad, indien het anders ware, waarom zouden dan alle oude volkeren, die al niet dwazer waren dan wij, zulk een bijgeloovige vrees hebben gekoesterd voor het dooden van zekere vogels? In Egypte stelde iemand, die een ibis, of goudhavik, het sym-

[1]) *Euterpe*, 75. 76.
[2]) *De Cultu Egypt.*

[1*] digits. [2*] external side.

bool van de Zon en Osiris, doodde, zich aan de doodstraf bloot en kon die nagenoeg niet ontloopen. Sommige volkeren vereerden de vogels dermate dat Zoroaster in zijne voorschriften het dooden daarvan als eene goddelooze misdaad verbood. In onzen tijd lachen wij om elke soort van waarzeggerij. Doch waarom zouden zoovele geslachten geloofd hebben aan waarzegging door middel van vogels en zelfs aan Oömancie, welke volgens Suidas door Orpheus medegedeeld is, die onderwees hoe men onder bepaalde omstandigheden in den dooier en het wit van een ei datgene waarnemen kon, wat de daaruit geboren vogel in zijn kort leven om zich heen zoude gezien hebben. Deze occulte kunst, welke vóór 3000 jaar de grootste geleerdheid en de diepzinnigste wiskunstige berekeningen vereischte, is thans in den afgrond van verlaging gevallen; en heden ten dage zijn het oude keukenmeiden en waarzegsters, die uit het wit van een ei in een glas de toekomst voorspellen aan dienstmeisjes, die een man zoeken.

Niettemin hebben zelfs de Christenen tot op den huidigen dag hunne heilige vogels, bijvoorbeeld de duif, het zinnebeeld van den Heiligen Geest. Ook hebben zij de heilige dieren niet verwaarloosd; en de evangelische zoölatrie, met haar os, arend, leeuw en engel — in werkelijkheid den cherub, of seraf, de slang met de vuurvleugelen — is even heidensch als die der Egyptenaren of Chaldeërs. Deze vier dieren zijn in werkelijkheid de zinnebeelden van de vier Elementen en van de vier *lagere* beginselen in den mensch. Niettemin komen zij fysiek en stoffelijk overeen met de vier sterrebeelden, welke om zoo te zeggen het *gevolg* of het *geleide* van den Zonnegod [389] vormen en ten tijde van den winterzonnestilstand aan de vier hoofdpunten van den dierenriem staan. Deze vier "dieren" zijn in vele Roomsch-Katholieke *Nieuwe Testamenten* te zien, waarin de "portretten" der evangelisten gegeven worden. Het zijn de dieren van [39 Ezechiël's Mercabah.

Ragon zegt terecht:

> De oude hiërophanten hebben de dogma's en symbolen hunner godsdienstwijsbegeerten zoo weloverlegd samengeweven, dat die symbolen alleen door de verbinding en de kennis van *al* hunne sleutels ten volle verklaard kunnen worden.

Zij kunnen slechts *bij benadering* vertolkt worden, zelfs al ontdekt men drie van deze zeven stelsels, n.l. het anthropologische, het psychische en het sterrekundige. De twee voornaamste vertolkingen, de hoogste en de laagste, de geestelijke en de physiologische, werden

met de strengste geheimhouding bewaard, totdat de laatste den profanen in handen geraakte. Het voorgaande heeft alleen betrekking op de vóórhistorische hiërophanten, voor wie datgene wat thans zuiver — of onzuiver — phallisch geworden is, eene wetenschap was, even diepzinnig en geheimzinnig als de biologie en fysiologie thans zijn. Zij was uitsluitend hun eigendom, de vrucht hunner studiën en ontdekkingen. De twee anderen waren die, welke over de Scheppende Goden, of de Theogonie, en over den scheppenden mensch handelden; dat wil zeggen over de ideëele en de praktische Mysteriën. Deze vertolkingen waren zoo handig gesluierd en met elkaar in verband gebracht dat er velen waren, die tot de ontdekking van de eene beteekenis gerakende, in het begrijpen van de beteekenis der andere faalden en die nooit voldoende ontraadselen konden om gevaarlijke onbescheidenheden te begaan. De hoogste, de eerste en de vierde — theogonie in verband met anthropogonie — waren nagenoeg onmogelijk te peilen. De bewijzen daarvoor vinden wij in de Joodsche "Heilige Schrift".

Dewijl de slang een eierleggend dier is, is zij een symbool der wijsheid en een embleem van de Logoi of de Zelfgeborenen geworden. In den tempel van Philae in Boven-Egypte werd op kunstmatige wijze een ei vervaardigd van klei met verschillende soorten wierook vermengd. Dit werd volgens een bijzonder proces uitgebroed en een cerastes of gehoornde adder werd voortgebracht. Hetzelfde geschiedde in de oudheid in de Indische tempels met de cobra. De Scheppende God treedt uit het ei, dat uit den mond van Kneph komt, in den vorm van de gevleugelde slang te voorschijn, want de slang is het zinnebeeld van de Alwijsheid. Bij de Hebreërs zijn de vliegende of "vurige slangen" van Mozes in de woestijn de glyphe van dezelfde
[390] Godheid; en bij de Alexandrynsche mystici wordt zij de Orphio-Christos, de Logos der Gnostieken. De Protestanten trachten aan te toonen dat de allegorie van de koperen slang en van de vurige slangen onmiddellijk verband houdt met de geheimenis van den Christus en de kruisiging, terwijl zij in werkelijkheid, na losgemaakt te zijn van het ei met de centrale kiem, of den *cirkel met zijn middelpunt*, veel nauwer verwant is aan de *geheimenis der voortbrenging*. De protestantsche godgeleerden zouden willen dat wij hunne uitlegging aannamen *alleen* omdat de koperen slang aan een paal opgericht werd! Deze heeft daarentegen eerder betrekking op het Egyptische ei dat,

ondersteund door den heiligen Tau, overeind staat, dewijl het ei en de slang in den ouden eeredienst en de oude symbologie van Egypte onafscheidelijk zijn en dewijl zoowel de koperen als de vurige slangen Serafijnen waren, de brandende "vurige" boodschappers, of de Slangengoden, de Nâga's van Indië. Zonder het ei was het een louter phallisch zinnebeeld; daarmede verbonden had het echter betrekking op cosmische schepping. De koperen slang had niet zulk een heilige beteekenis als de Protestanten er aan zouden willen toeschrijven, evenmin werd zij metterdaad verheerlijkt boven de vurige slangen, *tegen welker beet zij slechts een natuurlijk geneesmiddel was;* de symbolieke beteekenis van het woord "koperen" is het vrouwelijk beginsel, en die van het woord "vurig", of "gouden" het mannelijke beginsel.

Koper was een metaal dat de *lagere wereld* verzinnebeeldde . . . . . de wereld van den moederschoot, alwaar leven gegeven moest worden . . . . . Het woord voor slang was in het Hebreeuwsch *Nachash*, doch dit is mede het woord voor *koper*.

In *Numeri* wordt ook gezegd dat de Joden zich beklaagden over de woestijn, *waar geen water was* [1]), waarna "de Heer vurige slangen zond" om hen te bijten en daarna gaf hij Mozes, om hem te gerieven, als geneesmiddel een koperen slang op een stang om haar aan te zien; waarop "elkeen toen hij de koperen slang aanzag . . . . . *levend bleef*". (?) Vervolgens verzamelde de "Heer" het volk bij de put van Beër, gaf hun water, en het dankbare Israël zong dit lied: "Spring op, gij put". Wanneer de Christelijke lezer na het bestudeeren der symbologie de diepste beteekenis gaat begrijpen van deze drie zinnebeelden, water, koper en slang en nog enkele meer *in den zin welke in de Heilige Schrift daaraan gegeven is*, zal hij vermoedelijk geen lust hebben den heiligen naam zijns Verlossers in verband te brengen met de geschiedenis van de koperen slang. De Serafijnen (שרפים) of vurige gevleugelde slangen, zijn ongetwijfeld verbonden met en onafscheidbaar van het denkbeeld van de "Slang der Eeuwigheid — God", zooals in de *Apocalypse* van Kenealy verklaard is, doch het woord Cherubijn beteekende in zekeren zin ook slang, al is de directe beteekenis ook anders, want de Cherubijnen zijn dezelfde als de Perzische gevleugelde Griffioenen (Γρύπες), de [391] wachters van den Gouden Berg, en de samengestelde naam der eerstbedoelden toont hun karakter, daar die naam gevormd is uit *kr* (כר), een cirkel, en *aub* of *ob* (אוב) een slang, en derhalve "een slang in

[1]) XXI, 5 en volg.

een cirkel" beteekent. Dit bevestigt ook het phallisch karakter van de koperen slang en rechtvaardigt Hizkia toen hij haar verbrijzelde [1]). *Verbum satis sapienti!*

In het *Boek der Dooden* wordt, zooals hiervoren aangetoond is [2]), dikwijls melding gemaakt van het Ei. Ra, de machtige, vertoeft in zijn ei tijdens de worsteling tusschen de "Kinderen des Opstands" en Shoe, de zonne-energie en den draak der duisternis. De overledene glanst in zijn ei bij zijn overgang naar het land des geheims. Hij is het Ei van Seb. Het ei was het zinnebeeld van het leven in onsterfelijkheid en eeuwigheid en ook de glyphe van den voortbrengenden moederschoot, terwijl de Tau, die er mede verbonden was, slechts het zinnebeeld was van leven en geboorte door *voortbrenging*. Het Wereldei werd in Khoem, het water der ruimte, of het vrouwelijke *abstracte* beginsel, geplaatst; Khoem werd bij den "val" der menschheid in de voortbrenging en het phallicisme, Ammon de Scheppende God. Wanneer Ptah, de "Vurige God" het Wereldei in de hand draagt, wordt de symboliek geheel aardsch en concreet van beteekenis. In verbinding met den havik, het symbool van Osiris-Zon, is het zinnebeeld tweevoudig en heeft het betrekking op de beide levens — het sterfelijke en het onsterfelijke. De afbeelding van een papyrus in Kircher's *Oedipus Egyptiacus* [3]), toont een ei dat bovên de mummie zweeft. Dit is het zinnebeeld der hoop en de belofte van eene tweede geboorte voor den geösirificeerden doode; zijne ziel zal na behoorlijke reiniging in Amenti in dit ei der onsterfelijkheid groeien, om daaruit tot een nieuw leven op aarde geboren te worden. Want in de esoterische leer is dit ei Devachan, het verblijf van zaligheid; de gevleugelde scarabaeus is er ook een ander zinnebeeld van. De gevleugelde bol is slechts een andere vorm van het ei en heeft dezelfde beteekenis als de scarabaeus, de Khopiroe — van den wortel *khoproe*, worden, opnieuw geboren worden — hetgeen zoowel op de wedergeboorte des menschen als op zijne geestelijke wedergeboorte slaat.

In de *Theogonie* van Mochus treffen wij eerst Aether aan, en vervolgens Lucht, de beide beginselen waaruit Ulom, de Begrijpelijke (Νοητὸς) Godheid, het zichtbare Heelal van stof, uit het Wereldei geboren wordt [4]).

---

[1]) II. *Koningen*, XVIII : 4.
[2]) *Hiervoren*, blz. 461 en 462.
[3]) III. 124.
[4]) Movers, *Phoiniser*, 282.

In de *Orphische Hymnen* ontwikkelt Eros-Phanes zich uit het Goddelijke ei, dat door de aetherische winden bevrucht wordt; wind is de "Geest Gods", of veeleer de "Geest der onbekende Duisternis" — de Goddelijke Idee van Plato — die zich, naar het heet, in den Aether beweegt [1]). In de Hindoesche *Kathopanishad* gaat Purusha, de goddelijke geest, reeds vóór de oorspronkelijke stof, "uit welker vereeniging de groote Ziel der wereld ontstaat", Mahâ-Âtmâ, Brahmâ, de geest des levens [2]), enzoovoorts; laatstbedoelde benamingen zijn [392] alle identiek met Anima Mundi, of de "Algemeene Ziel", het astrale licht van den Kabbalist en den Occultist, of het "Ei der Duisternis". Bovendien bestaan er omtrent dit onderwerp vele bekoorlijke allegorieën, verspreid in de heilige boeken der Brâhmanen. Op de eene plaats is het de vrouwelijke schepper, die eerst eene kiem is, dan een hemelsche dauwdrop, eene parel en dan een ei. In dergelijke gevallen, te talrijk om ze afzonderlijk te vermelden, brengt het ei de vier Elementen binnen het vijfde, Aether, voort en wordt het overdekt met zeven omhulsels, welke later de zeven hoogere en de zeven lagere werelden worden. In tweeën gebroken, wordt de schaal de Hemel en de inhoud de Aarde, het wit vormt de Aardsche Wateren. Elders wederom is het Wishnoe, die met een lotus in de hand uit het ei te voorschijn treedt. Winatâ, eene dochter van Daksha en de vrouw van Kashyapa, "den Zelfgeborene, uit den Tijd voortgekomen", een der zeven "Scheppers" onzer Wereld, bracht een ei voort, waaruit Garoeda, het voertuig van Wishnoe, geboren werd; deze laatste allegorie heeft betrekking op onze aarde, aangezien Garoeda de groote Tijdkring is.

Het ei was aan Isis gewijd en daarom aten de Egyptische priesters nooit eieren.

Isis wordt bijna altijd afgebeeld met een lotus in de eene hand en in de andere een cirkel en een kruis (*crux ansata*).

Diodorus Siculus deelt mede dat Osiris, evenals Brahmâ, uit een ei geboren was. Uit het ei van Leda werden Apollo en Latona geboren, en ook Castor en Pollux, de schoone tweelingen. En hoewel de Boeddhisten den stichter van hunnen godsdienst niet denzelfden oorsprong toeschrijven, eten zij toch evenmin als de oude Egyptenaren of de tegenwoordige Brâhmanen, eieren om de daarin sluime-

[1]) Zie *Isis Unveiled*, I, 56.
[2]) Weber, *Akad. Vorles.*, 213 en volg..

rende levenskiem niet te verwoesten en zoodoende te zondigen. De Chineezen gelooven dat hun eerste mensch geboren werd uit een ei, dat Tien uit den Hemel op de aarde in de wateren liet vallen [1]). Sommigen houden het er nog voor dat dit ei-zinnebeeld het denkbeeld van den oorsprong des levens voorstelt, hetgeen eene wetenschappelijke waarheid is, ofschoon het menschelijke *ovum* voor het bloote oog onzichtbaar is. Daarom zien wij van de vroegste oudheid af er eerbied aan bewijzen door de Grieken, Pheniciërs, Romeinen, [393] Japanners, Siameezen, de Noord- en de Zuid-Amerikaansche stammen en zelfs door de wilden der afgelegenste eilanden.

Bij de Egyptenaren was de verborgen God Ammon of Mon, de "Verborgene", de Opperste Geest. Al hunne Goden waren tweevoudig — de wetenschappelijke *werkelijkheid* voor het heiligdom; haar dubbel, het fabelachtige en mythische wezen voor de massa's. Zoo was bijvoorbeeld, zooals in de afdeeling "Chaos, Theos, Kosmos" opgemerkt is, de oudere Horus het Denkbeeld van de Wereld, verblijvende in het Denkvermogen van den Demiurgos, "geboren in duisternis vóór de schepping der wereld"; de tweede Horus was hetzelfde Denkbeeld, uitgaande van den Logos, bekleed wordend met stof en werkelijk bestaan aannemend [2]). Horus, de "Oudere", of Haroiri, is een oud aanzicht van den Zonnegod, een tijdgenoot van Ra en Shoe; Haroiri wordt dikwijls verkeerdelijk aangezien voor Hor (Horsusi), den zoon van Osiris en Isis. De Egyptenaren beeldden de opkomende zon zeer dikwijls af in den vorm van Hor, den oudere, oprijzende uit een geheel ontloken lotus, het Heelal, en dan wordt de zonneschijf altijd boven den havikskop van dien God aangetroffen. Haroiri is Khnoem. Hetzelfde is het geval met Khnoem en Ammon, beiden worden afgebeeld met ramskoppen en dikwijls met elkander verward, hoewel zij verschillende functies uitoefenen. Khnoem is "de vormer der menschen", die op een pottebakkerstafel menschen en dingen uit het Wereldei vormt; Ammon-Ra, de voortbrenger, is het secundaire aanzicht van de Verborgen Godheid. Khnoem werd te Elephanta en te Philae [3]) vereerd, Ammon te Thebe. Maar het is Emepht, het eene opperste planetaire beginsel, dat het ei uit zijn mond blaast en

---

[1]) De Chineezen schijnen dus vooruitgeloopen te zijn op de theorie van Sir William Thomson dat de eerste levende kiem op aarde gevallen is van de een of andere voorbijtrekkende komeet. Vrage: Waarom moet dit *wetenschappelijk* en het Chineesche denkbeeld eene bijgeloovige, dwaze theorie genoemd worden?

[2]) Vergelijk Movers, *Phoinizer*, 268.

[3]) Zijne triadische Godinnen zijn Sati en Anoeki.

dat derhalve Brahmâ is. De schaduw der Kosmische en Algemeene Godheid, van datgene wat het ei bebroedt en met zijn levenschenkenden Geest doordringt tot dat de daarin bevatte kiem rijp is, was de Mysteriegod, wiens naam onuitsprekelijk was. Het is echter Ptah, "hij die opent", hij die leven en dood[1]) opent, die uit het ei der Wereld voortkomt om zijn tweevoudigen arbeid te beginnen[2]).

Volgens de Grieken was de schimachtige vorm van Chemis (Chemi het oude Egypte) welke op de etherische golven van de empyreïsche sfeer drijft, in het leven geroepen door Horus-Apollo, den Zonnegod, die haar uit het Wereldei deed ontwikkelen.

Het *Brahmânda Purâna* bevat volledig de geheimenis van Brahmâ's Gouden Ei, en wellicht is zij juist daarom ontoegankelijk voor de oriëntalisten, die zeggen dat dit *Purâna,* evenals de *Skanda,* "niet [394] meer als een samenhangend geheel te verkrijgen is", maar "vertegenwoordigd wordt door eene verscheidenheid van Khanda's en Mâhâtmya's, volgens zeggen daaruit afgeleid". Het *Brahmânda Purâna* wordt beschreven als "datgene wat in 12200 verzen de heerlijkheid van het Ei van Brahmâ verklaard heeft en waarin eene beschrijving der toekomstige Kalpa's volgens de openbaring van Brahmâ bevat is"[3]). Zeer juist, en wellicht nog veel meer.

In de Skandinavische cosmogonie, die professor Max Müller "veel ouder dan de *Weda's*" noemt, wordt het Wereldei in het gedicht van Wöluspa, den Zang der Profetes, wederom teruggevonden in de Schim-Kiem van het Heelal, die, naar gezegd wordt, in de Ginnungagap, den beker der begoocheling, Mâyâ, den grenzenloozen en ledigen afgrond, ligt. In dezen Schoot der Wereld, te voren een veld van nacht en woestenij, Nevelheim, de plaats des nevels, het *nevelachtige,* zooals die thans genoemd wordt, in het astrale Licht, viel een *Straal van Koud Licht* welke dezen beker geheel vulde en er in bevroor. Toen deed het Onzichtbare een verschroeienden wind blazen, die de bevroren Wateren ontdooide en den Mist deed optrekken. Deze Wateren (Chaos), de Stroomen van Eliwagar genoemd, druppelden in levenschenkende druppels neder en schiepen de aarde en den reus Ymir, die slechts de "gelijkenis des menschen" bezat (den

[1]) Ptah was oorspronkelijk de God des Doods, van de Verwoesting, evenals Shiwa. Hij is alleen daarom een Zonnegod, wijl het zonnevuur zoowel doodt als belevendigt. Hij was de nationale God van Memphis, de stralende God met het "schoone aangezicht".

[2]) *Boek der Getallen.*

[3]) Wilson, *Vishnu Purâna,* I, Pref. LXXXIV-V.

Hemelschen Mensch) en de Koe, Audumla (de "Moeder", het astrale Licht of de Cosmische Ziel), uit welker uier *vier* stroomen melk vloeiden - de vier hemelstreken - de vier bronnen[1*] der vier rivieren van Eden, enzoovoorts — welke "vier" voorgesteld worden door den kubus met al zijne verschillende en mystieke beteekenissen.

De Christenen — in het bijzonder de Grieksche en Latijnsche Kerk — hebben het zinnebeeld ten volle aanvaard en zien er eene herdenking in van het eeuwige leven, van verlossing en opstanding. Dit wordt aangetroffen in en bevestigd door de van ouds geëerbiedigde gewoonte van het wisselen van "Paascheieren". Van af het Anguinum, het "Ei" van den heidenschen Druïde, wiens naam alleen reeds Rome van angst deed sidderen, tot aan het roode paaschei van den slavischen boer, is er een tijdkring voorbijgegaan. En toch vinden wij, zoowel in het beschaafde Europa als bij de laag staande wilden van Midden-Amerika, dezelfde archaïsche oorspronkelijke gedachte, indien wij er slechts naar willen zoeken en — in de aanmatiging van onze ingebeelde verstandelijke en stoffelijke meerderheid — het oorspronkelijke denkbeeld van het symbool slechts niet verminken.

[1*] heads.

ZEVENDE AFDEELING.

DE DAGEN EN NACHTEN VAN BRAHMÂ.

Dit is de naam, gegeven aan de tijdkringen welke Manwantara (Manoeantara, of tusschen de Manoe's) en Pralaya, of ontbinding, genoemd worden; de een heeft betrekking op de werkdadigheidstijdperken van het Heelal, de ander op die van betrekkelijke en volledige rust, hetzij die voorkomen op het einde van den Dag of van een Eeuw, of Leven, van Brahmâ. Deze tijdperken, die elkander regelmatig opvolgen, worden ook de kleine en de groote (Mahâ-) Kalpa's genoemd, hoewel het Mahâ-Kalpa, strikt genomen, nooit een Dag, maar een geheel Leven of een Eeuw van Brahmâ is, want in het *Brahma Waiwarta* wordt gezegd: "De chronologen rekenen een Kalpa naar het Leven van Brahmâ. Kleinere Kalpa's, zooals Samwarta en de overige, zijn talrijk". De zuivere waarheid is dat er oneindig veel zijn, want zij hebben nooit een begin gehad; of met andere woorden: er is in de eeuwigheid nooit een *eerste* Kalpa geweest, en er zal ook nimmer een *laatste* zijn.

Een Parârdha, of de helft van Brahmâ's bestaan volgens de gebruikelijke opvatting van dezen tijdmaat, is in het tegenwoordige Mahâ-Kalpa reeds verstreken; het voorgaande Kalpa was het Padma, of dat van den Gouden Lotus; het huidige is het Warâha [1]), de "Ever" incarnatie of Awatâra.

---

[1]) Er is een merkwaardige les te putten uit de Boeddhistische esoterische overleveringen. De exoterische of allegorische levensgeschiedenis van Gautama Boeddha zegt dat deze groote Wijze gestorven is aan eene indigestie, veroorzaakt door "varkensvleesch en rijst"; inderdaad een zeer prozaïsch einde, dat weinig plechtigs bevat! De verklaring luidt, dat zulks op allegorische wijze duidt op zijne geboorte in het "Ever"- of Warâha-Kalpa, toen Wishnoe den vorm van dat dier aangenomen had om de Aarde uit de "Wateren der Ruimte" op te heffen. Dewijl nu de Brâhmanen onmiddellijk van Brahmâ afstammen en om zoo te zeggen met hem vereenzelvigd zijn, en dewijl zij terzelfder tijd de doodsvijanden van Boeddha en van het Boeddhisme zijn, verkrijgen wij de volgende merkwaardige allegorische wenken en verbindingen. Het Brâhmanisme van het Ever- of Warâha-Kalpa heeft den godsdienst van Boeddha in Indië gedood en uit dat land weggevaagd. Daarom zegt men dat Boeddha, die met zijne wijsbegeerte vereenzelvigd wordt, gestorven is door het nuttigen van vleesch van een wild zwijn. Reeds het denkbeeld dat iemand, die het

[396] Op één ding moet de leerling, die eene studie van den Hindoeschen godsdienst volgens de *Purâna's* maakt, in het bijzonder zijne aandacht vestigen. Hij moet de daarin voorkomende mededeelingen nooit letterlijk en slechts in ééne beteekenis opvatten, en in het bijzonder die welke betrekking hebben op de Manwantara's of Kalpa's moeten naar hare onderscheidene bedoelingen begrepen worden. Zoo hebben deze Eeuwen in dezelfde wijze van uitdrukken zoowel betrekking op de groote als op de kleine tijdkringen, zoowel op Mahâ Kalpa's als op kleinere tijdkringen. De Matsya, of Visch-Awatâra, ging den Warâha of Ever-Awatâra vooraf; de allegorieën moeten derhalve betrekking hebben zoowel op het Padma- als op het huidige Manwantara, en mede op de kleinere tijdkringen welke verloopen zijn sedert onze keten van werelden en de aarde opnieuw verschenen zijn. En aangezien de Matsya Awatâra van Wishnoe en de zondvloed van Waiwaswata terecht in verband gebracht zijn met eene gebeurtenis, welke gedurende deze rondte op onze aarde is voorgevallen, is het duidelijk dat deze, al heeft zij betrekking op vóór-cosmische gebeurtenissen — vóór-cosmisch in den zin van *onzen* Cosmos, ons zonnestelsel — in dit geval op een lang verleden geologisch tijdperk betrekking heeft. Zelfs de esoterische wijsbegeerte kan niet beweren datgene te kennen, wat plaats vond vóór ons zonnestelsel weder te voorschijn getreden en aan het laatstverloopene Mahâpralaya voorafgegaan is, tenzij langs den weg van afleiding bij analogie. Zij leert echter uitdrukkelijk dat er na de eerste geologische storing der aardas, welke daarmede eindigde dat het geheele tweede vasteland — van deze opeenvolgende vastelanden of "aarden" was Atlantis het vierde — met de daarop wonende oorspronkelijke rassen weggevaagd werd naar den bodem der zee, een nieuwe storing optrad doordien de as haar vroegeren hellingshoek weder even snel innam als zij daaruit getreden was; toen de aarde inderdaad opnieuw uit de wateren *opgeheven* werd — zoo boven, zoo beneden *en omgekeerd*. De overlevering zegt dat er in dien tijd "Goden" op aarde waren; Goden, en niet menschen zooals wij die thans kennen. Zooals wij in Deel II

---

strengste vegetarisme en den strengsten eerbied voor het dierenleven ingevoerd heeft — zelfs de weigering omvattende om eieren te eten, omdat deze de voertuigen zijn van sluimerend leven — aan een vleeschindigestie gestorven zoude zijn is eene ten eenenmale onzinnige tegenstrijdigheid en het heeft vele oriëntalisten in de war gebracht. Deze verklaring echter ontsluiert de allegorie en maakt het overige duidelijk. De Warâha is echter niet een gewone ever, maar schijnt oorspronkelijk als een of ander antediluviaansch moerasdier bedoeld geweest te zijn, "dat er van hield zich in het water te vermaken". (*Wâyu Purâna*).

zullen aantoonen heeft de berekening van tijdperken in het exoterische Hindoeisme zoowel betrekking op de groote cosmische als op de kleine aardsche gebeurtenissen en rampen, en hetzelfde kan ten aanzien van namen aangetoond worden. De naam Yudishthira bijvoorbeeld — de eerste koning der Sacae of Shaka's, die het tijdperk van het Kali Yuga opent, dat 432000 jaren moet duren, "een werkelijke koning, die 3102 v. C. leefde" — is mede van toepassing op den grooten zondvloed ten tijde van het eerste verzinken van Atlantis. Hij is de "Yudishthira [1]), geboren op den berg met honderd toppen, aan het uiteinde der wereld, *welke grens niemand overschrijden kan*", en "onmiddellijk na den vloed" [2]). Wij kennen geen "vloed" [397] in het jaar 3102 v. C., zelfs niet dien van Noach, want deze vond naar de Joodsch-Christelijke tijdrekening 2349 jaar v. C. plaats.

Dit verwijst naar eene esoterische verdeeling van tijd en eene elders verklaarde geheimenis en kan daarom vooralsnog ter zijde gelaten worden. Het zij voldoende in dit verband op te merken dat alle pogingen der verbeeldingskracht van de Wilford's, Bentley's, en andere Oedipoi der esoterische Hindoesche tijdrekenkunde, droevig gefaald hebben. Onze zeer geleerde oriëntalisten hebben noch de raadselen van de berekening der vier tijdkringen noch die der Manwantara's kunnen oplossen, en daarom hebben zij den Gordiaanschen knoop doorgehakt door te verkondigen dat alles "eene verdichting voortkomende uit het Brâhmaansche brein" is. Het zij zoo, en mogen die groote geleerden in vrede rusten! Deze "verdichting" zal met esoterische bijvoegingen aan het eind der Toelichtingen op Stanza II der Anthropogenesis in Deel II gegeven worden.

Laten wij echter zien wat de drie soorten van Pralaya's waren en hoe het *volksgeloof* daaromtrent luidt. Want dit stemt voor dezen éénen keer met de esoteriek overeen.

Van het Pralaya, vóór welken veertien Manwantara's verloopen, waarover evenzooveel Manoe's het bestier hebben, en aan welks einde de incidenteele ontbinding of die van Brahmâ plaats vindt, wordt in het *Wishnoe-Purâna* kort samengevat — het navolgende gezegd:

Bij het einde van duizend Perioden van vier Tijdperken, welke een dag van Brahmâ voltooien, is de aarde nagenoeg uitgeput. De Eeuwige [Awyaya] Wishnoe

---

[1]) Volgens Kolonel Wilford eindigde de "Groote Oorlog" in 1370 v. Chr. (*Asiatic Researches*, XI, 116); volgens Bentley 575 v. Chr.!! Wij mogen zelfs de hoop koesteren dat het Mahâbharâta-epos nog vóór het eind dezer eeuw identiek verklaard zal worden met de oorlogen van den grooten Napoleon.

[2]) Zie *Royal Asiat. Soc.* IX, 364.

neemt dan het karakter van Roedra, den Verdelger (Shiwa) aan, en vereenigt alle schepselen wederom in zichzelven. Hij treedt de zeven Zonnestralen binnen en drinkt alle wateren van den Bol op; hij doet het vocht verdampen en zoodoende de geheele aarde verdrogen. Oceanen en rivieren, stroomen en kleine beekjes alles wordt verdampt. Aldus overvloediglijk met vochtigheid gevoed, worden de zeven Zonnestralen door uitzetting zeven Zonnen en ten slotte steken zij de wereld in brand. Hari, de vernietiger van alle dingen, die de vlam des tijds is, Kâlâgni, verslindt ten slotte de aarde. Daarna ademt Roedra, die Janârdana wordt, wolken en regen uit [1]).

Er zijn vele soorten van Pralaya, maar de drie voornaamste tijdperken worden in oude Hindoesche boeken in het bijzonder vermeld. Het eerste daarvan wordt, zooals Wilson mededeelt, Naimittika [2]), het "toevallige" of "incidenteele", genoemd, veroorzaakt door de tusschen de Dagen van Brahmâ gelegen tijden; het is de vernietiging der schepselen, van al wat leeft en een vorm heeft, maar niet die
[398] van de substantie, die tot aan den nieuwen Dageraad na dien Nacht *in statu quo* blijft. Het tweede wordt Prâkritika genoemd en heeft plaats bij het einde van de Eeuw of het leven van Brahmâ, wanneer alles wat bestaat opgelost wordt in het Oorspronkelijke Element om bij het einde van dien langeren Nacht opnieuw gevormd te worden. Het derde, Âtyantika, heeft geen betrekking op de werelden of het heelal, doch slechts op de individualiteiten van sommige menschen. Het is derhalve het individueele Pralaya of het Nirwâna; na dit bereikt te hebben is geen verder bestaan, geen wedergeboorte mogelijk tot na het Mahâpralaya. Deze laatste Nacht — welke 311.040.000.000.000 jaar duurt, met de mogelijkheid nog nagenoeg verdubbeld te worden voor den gelukkigen Jîwanmukta, die Nirwâna in een vroeg tijdperk van een Manwantara bereikt — is lang genoeg om voor *eeuwig*, zoo niet voor oneindig gehouden te worden. Het *Bhâgawata Purâna* [3]) spreekt van eene vierde soort van Pralaya, het Nitya, of de Gestadige Ontbinding, en legt uit dat het de verandering is, welke onmerkbaar, zonder ophouden plaats vindt. in alle dingen van dit Heelal, van den hemelbol af tot het atoom toe. Het is groei en verval — leven en dood.

---

[1]) Boek VI. Hfdst. III.

[2]) In den Wedânta en den Nyâya, wordt Nimitta, waarvan Naimittika afgeleid is, weergegeven door de werkende Oorzaak, wanneer deze tegenover Upâdâna, de stoffelijke of materiëele Oorzaak gesteld wordt. In de Sânkhya is Pradhâna eene aan Brahmâ ondergeschikte oorzaak, of veeleer Brahmâ, zelf een oorzaak zijnde, is de meerdere van Pradhâna. Daarom is "incidenteel" eene verkeerde vertaling en zoude het, zooals eenige geleerden aangetoond hebben, moeten weergegeven worden door: "Ideëele" Oorzaak; zelfs zoude werkelijke Oorzaak beter geweest zijn.

[3]) XII, IV. 35.

Wanneer het Mahâpralaya aanbreekt zoeken de bewoners van Swarloka, de hoogere sfeer, door den brand gestoord, hun toevlucht "bij de Pitri's hunne voorvaderen, de Manoe's, de zeven Rishi's, de verschillende orden van de Hemelgeesten en de Goden in Mahar-loka". Wanneer ook deze laatste bereikt is, verhuizen alle bovengenoemde wezens op hunne beurt van Mahar-loka en begeven zich naar Janaloka, *"in hunne ijle vormen, bestemd om met dezelfde vermogens als in hunne vroegere lichamen weder belichaamd te worden, wanneer de wereld bij het begin van het volgende Kalpa hernieuwd wordt"* [1]).

Wolken, van machtige grootte en met luiden donder vullen de geheele Ruimte [Nabhas-tala]. Stroomen water nederplassend blusschen deze wolken de verschrikkelijke vuren . . . . . en dan regenen zij onafgebroken gedurende honderd [goddelijke] jaren en overstroomen zij de geheele wereld [het Zonnestelsel]. Nederstortend in druppels zoo groot als dobbelsteenen, overstroomen deze regens de Aarde, vullen het Middengebied (Bhoewo-loka) en zetten den Hemel onder water. De wereld is nu in duisternis gehuld; en alle dingen, bezield of onbezield, te gronde gegaan zijnde, gaan de wolken voort hare wateren uit te storten . . . . . en de Nacht van Brahmâ heerscht oppermachtig over het tooneel van verwoesting [2]).

Dit is wat wij in de esoterische leer een Zonnepralaya noemen. Wanneer de wateren het gebied der zeven Rishi's bereikt hebben en de wereld, ons zonnestelsel, een enkele oceaan is, houden zij op te vloeien. De adem van Wishnoe wordt een krachtige wind, die wederom honderd goddelijke jaren waait, tot alle wolken verstrooid zijn. Dan wordt de wind weder opgenomen; en Dat —

Waaruit alle dingen gemaakt zijn, de Heer door wien alle dingen bestaan, Hij [399] die onbegrijpelijk is, zonder begin, het begin van het Heelal, rust, slapende op Shesha [de slang der oneindigheid] te midden van de Diepte. De Schepper [(?) Âdikrit] Hari slaapt op den Oceaan [der Ruimte] in den vorm van Brahmâ — verheerlijkt door Sanaka [3]) en de Heiligen (Siddha's) van Jana-loka, en overpeinsd door de heilige bewoners van Brahmâ-loka, die naar eindelijke bevrijding verlangen — verzonken in mystieke sluimering, de hemelsche verpersoonlijking zijner eigene illusies . . . . . Dit is de Ontbinding [(?) Pratisanchara], welke incidenteel genoemd wordt, omdat Hari hare incidenteele [ideëele] Oorzaak is [4]). Wanneer de Algemeene Geest ontwaakt, herleeft de wereld; wanneer hij zijne oogen sluit, vallen alle dingen op het bed van mystieken sluimer. Op dezelfde wijze als duizend Groote Eeuwen een Dag van Brahmâ [in het oorspronkelijke is het Padmayoni, hetzelfde als Abjayoni, "uit den Lotus geboren", niet Brahmâ]

---

[1]) *Wayu Purâna.*

[2]) Wilson, *Vishnu Purâna*, VI, III,

[3]) De voornaamste Kumâra, of maagdelijke God, een Dhyân Chohan, die weigert te scheppen. Een prototype van Michaël, die dat evenceens weigert te doen.

[4]) Zie de laatste regels van de Afdeeling: "Chaos, Theos, Kosmos".

vormen, zoo bestaat zijn Nacht uit hetzelfde tijdperk . . . . . Bij het einde van zijn Nacht ontwakende . . . . schept de Ongeborene het Heelal opnieuw [1]).

Dit is de "incidenteele" Pralaya; wat is dan de elementale (Prâkritika) ontbinding? Parâshara beschrijft deze aan Maitreya als volgt:

Wanneer alle Werelden en Pâtâla's [Hellen] verdord zijn door onvruchtbaarheid en vuur [2]) . . . . . is de voortgang der elementale ontbinding begonnen. Dan verslinden de Wateren eerst de eigenschap der Aarde (die het rudiment van den reuk is) en de Aarde, van deze eigenschap beroofd, gaat voort naar hare vernietiging . . . . . en wordt één met het Water . . . . . Wanneer het Heelal aldus doordrongen is van de golven van het Element Water, wordt zijn rudimentaire smaak opgelikt door het Element Vuur . . . . . en worden de Wateren zelve vernietigd . . . . . en één met het Vuur; en het Heelal is derhalve geheel gevuld met [etherische] vlam, welke zich geleidelijk over de geheele Wereld uitbreidt. Terwijl de Ruimte [ééne] Vlam is . . . . . maakt het Element Wind zich meester van de rudimentaire eigenschap, of den vorm, welke de oorzaak van het Licht is, en deze weggenomen zijnde (pralîna), wordt alles van den aard der Lucht. Nadat het rudiment van vorm vernietigd en Vuur [(?) Wibhâwasu] van zijn rudiment beroofd is dooft de Lucht het Vuur uit en verspreidt zich . . . . . door de Ruimte, welke van Licht beroofd is wanneer het Vuur in Lucht opgaat. Dan strekt de Lucht, vergezeld van het Geluid, dat de bron van Ether is, zich overal door de tien gebieden uit . . . . . totdat de Ether zich meester maakt van Aanraking [(?) Sparsha, Samenhang — Tastzin?], hare rudimentaire eigenschap, na welker verlies de Lucht vernietigd wordt en de Ether [(?) Kha] ongewijzigd blijft; zonder Vorm, Smaak, Aanraking (Sparsha) en Reuk, bestaat de Ether [on-]belichaamd [mûrttimat] en uitgestrekt, de geheele Ruimte doordringend. Alleen Ether [Âkâsha] welks kenmerkende eigenschap en rudiment het Geluid [het "Woord"] is, bestaat, de gansche leegte der Ruimte vullend [of veeleer den geheelen inhoud der Ruimte beslaande]. Dan verslindt de Oorsprong [het Noumenon?] der Elementen (Bhûtâdi) het Geluid [den collectieven Demiurgos]; [en de scharen
[400] der Dhyân Chohans] en alle [bestaande] Elementen [3]) worden tegelijk in hun oorsprong opgenomen. Dit Oorspronkelijke Element is Bewustzijn, verbonden met de Eigenschap van Duisternis [Tâmasa — veeleer Geestelijke Duisternis] en wordt zelf verslonden [ontbonden] door Mahat [het Algemeene Verstand] welks kenmerkende eigenschap Verstand [Buddhi] is, en Aarde en Mahat zijn de binnen- en buitengrenzen van het Heelal. Op deze wijze treden, evenals [in den beginne] de zeven vormen der natuur [Prakriti] van Mahat tot de Aarde geteld werden, ook . . . . . *deze zeven* opeenvolgend in elkander terug [4]).

---

[1]) *T. a. ƀ.*, IV.

[2]) Dit vooruitzicht zal aan de Christelijke godgeleerdheid, die voor hare volgelingen een eeuwige, altijd durende hel verlangt, weinig aanstaan.

[3]) Men meene niet dat het woord "Element" hier alleen beteekent de zichtbare en stoffelijke elementen, maar ook datgene wat Paulus Elementen noemt — de geestelijke verstandelijke krachten — Engelen en Demonen in hunne manwantarische vormen.

[4]) Wanneer de oriëntalisten deze beschrijving in hare esoterische beteekenis op juiste wijze begrijpen, zal men vinden dat dit cosmisch verband der wereldelementen de wisselbetrekking der fysische krachten wellicht beter verklaart dan de thans bekende. In ieder geval zullen de Theosofen opmerken dat Prakriti

Het Ei van Brahmâ (Sarwa-mandala) wordt met zijn zeven zones (dwipa's), zeven oceanen, zeven landstreken en de bergen daarin, opgelost in de Wateren, welke het omringen. Het Waterkleed wordt opgedronken door het Vuur; (de laag van) het Vuur wordt opgeslorpt door (die der) Lucht; de Lucht vereenigt zich met Ether [Åkasha]; het Oorspronkelijke Element [Bhûtâdi, de oorsprong, of veeleer de *oorzaak* van het Oorspronkelijke Element] verslindt den Ether en wordt (zelf) vernietigd door het Verstand [Mahat, het Groote, Algemeene Denkvermogen], dat te zamen met hen alle door de Natuur [Prakriti] gegrepen wordt en verdwijnt. Deze Prakriti is, hetzij gescheiden of ongescheiden, in wezen dezelfde, alleen gaat datgene wat gescheiden is, verloren in of wordt opgeslorpt door het ongescheidene. Ook de Geest [Pums] die één is, zuiver, onvergankelijk, eeuwig, aldoordringend, is een deel van dien Oppersten Geest, die alle dingen is. Die Geest [Sarwesha] die een andere is dan de (belichaamde) Geest en in wien geen eigenschappen van naam, soort [nâman en jâti, of rúpa, daarom veeleer lichaam dan soort] en dergelijke aanwezig zijn . . . . . [blijft] als het (eenige) Bestaan [Sattâ] over. Natuur [Prakriti] en Geest [Purusha] lossen zich [ten slotte] beide op in den Oppersten Geest [1]).

Dit is het eind-Pralaya [2]) — de dood van den Kosmos, waarna zijn Geest in Nirwana rust of in *Dat*, waarvoor noch dag noch nacht bestaat. Alle andere Pralaya's zijn periodiek en volgen regelmatig op de Manwantara's, evenals de nacht volgt op den dag van elk menschelijk schepsel, elk dier en elke plant. De scheppingstijdkring van de levens van den Kosmos is afgeloopen; ook heeft de energie van het geopenbaarde "Woord" haar groei, hoogtepunt en verval, evenals dit het geval is met alle tijdelijke dingen, hoe lang hun duur ook moge zijn. De scheppende kracht is als noumenon Eeuwig, als eene verschijnselopenbaring, in hare aanzichten, heeft zij een begin en moet zij dus een einde hebben. In dien tusschentijd heeft zij hare tijdperken van werkzaamheid en hare tijdperken van rust. En deze zijn de Dagen en Nachten van Brahmâ. Doch Brahma, het Noumenon, rust nooit, daar *Het* nooit verandert, maar altijd *is*, hoewel men niet kan zeggen dat Het ergens is. [401]

De Joodsche Kabbalisten gevoelden de noodzakelijkheid van deze *onveranderlijkheid* in eene eeuwige, oneindige Godheid, en pasten daarom dezelfde gedachte toe op den anthromorphen God. Het

---

zeven vormen of beginselen heeft, "geteld van Mahat tot de Aarde". De "Wateren" beteekenen hier de mystieke "Moeder", den schoot der abstracte natuur, waarin het geopenbaarde Heelal ontvangen wordt. De zeven "zones" hebben betrekking op de zeven verdeelingen van dat Heelal, of de Noumena van de krachten die het tot stand brengen. Dit alles is allegorisch.

[1]) *Wishnoe Purâna.* Boek VI. Hfdst. IV. Wilson's fouten zijn verbeterd en de oorspronkelijke bewoordingen tusschen haakjes geplaatst.

[2]) Aangezien het het Mahâ-, het Groote, of zoogenaamde Eindpralaya is dat hier beschreven is, wordt alles weder opgeslorpt in zijn oorspronkelijke Eene Element; de "Goden zelve, Brahmâ en de overige" sterven, naar het heet, en verdwijnen gedurende dien langen "Nacht."

denkbeeld is dichterlijk en zeer toepasselijk. In den *Zohar* lezen wij als volgt:

Terwijl Mozes met de Godheid, die door een wolk voor zijn oogen verborgen was, op den berg Sinai waakte, voelde hij een groote vreeze over zich komen en vroeg hij plotseling: "Waar zijt gij, Heer . . . . . slaapt gij, o Heer? . . . . ." En de Geest antwoordde hem: "Ik slaap nooit; zoo ik slechts voor een oogenblik in slaap viel *vóór mijn tijd*, dan zoude de geheele schepping in een oogwenk in ontbinding uiteenvallen".

"Vóór mijn tijd" geeft veel te denken. Het bewijst dat de God van Mozes slechts een tijdelijk plaatsvervanger is, evenals Brahmâ, de mannelijke, een plaatsvervanger en een aanzicht is van DAT, wat onveranderlijk is en daarom geen deel kan nemen aan de Dagen en Nachten, noch iets ter wereld te maken kan hebben met reactie of ontbinding.

Terwijl de Oostersche Occultisten zeven wijzen van vertolking bezitten, hebben de Joden er slechts vier, namelijk de werkelijk mystieke, de allegorische, de moreele en de letterlijke of Pashoet. Laatstgenoemde is de sleutel der exoterische kerken en het bespreken niet waard. Hier zijn verschillende zinnen, welke met behulp van den eersten of mystieken sleutel gelezen, de identiteit doen zien der grondslagen van den bouw van elke Schrift. Zij komen voor in het uitmuntende boek van Isaac Mijer over Kabbalistische werken, welke hij grondig bestudeerd schijnt te hebben. Ik haal woordelijk aan.

"*B'raishith barah elohim ath hashama' yem v'ath haa'retz, d. w. z.*, 'In den beginne schiep(en) de God(en) de hemelen en de aarde'; (hetgeen beteekent) de zes (Sephiroth van den bouw) [1]), boven welke *B'raishith* staat, *behooren alle Beneden*. Het schiep er zes, (en) op deze staan (bestaan) alle dingen. En die zijn afhankelijk van de *zeven vormen des schedels* opwaarts tot de Waardigheid aller Waardigheden. En de tweede 'Aarde' komt niet in aanmerking, daarom is er gezegd: 'En uit haar (die aarde), welke onder den vloek stond, kwam zij voort'. . . . . 'Zij (de aarde) was zonder vorm en ledig; en duisternis was op het aangezicht des afgronds en de Geest der Elohim . . . . . ademde (*me'racha'pheth, d. w. z.* zweefde boven, broedde op, bewoog zich, ...) over de wateren'. Dertien berusten op dertien (vormen) van de waardigste Waardigheid. Zes duizend jaren hangen (worden genoemd) in de eerste zes woorden. Het zevende (duizendtal, het millennium) boven haar (de vervloekte aarde) is datgene, wat uit Zichzelf
[402] krachtig is. En zij werd gedurende twaalf uren (een . . . . . dag . . . . .) geheel verwoest. In het dertiende zal Het (de Godheid) ze weder herstellen . . . . . en alles zal vernieuwd worden als te voren; en al die zes zullen voortduren" [2]).

---

[1]) De "Bouwers" uit de Stanza's.

[2]) Uit de *Siphra Dtzeniyutha*, hfdst. I § 16 *e. v.*, volgens de aanhaling in Mijer's *Qabbalah*, 232—33.

De "Sephiroth van den bouw" zijn de zes Dhyân Chohans, of Manoe's, of Prajâpati's, samengevat door de zevende "B'raishîth", de eerste uitvloeiing, of Logos, en die daarom de bouwers van het lagere of fysische Heelal genoemd worden en die allen Beneden behooren.

Deze zes , wier inwezen van de *zevende* is, zijn de upâdhi's of grondslag, of hoeksteen, waarop het objectieve Heelal gebouwd is, de noumena aller dingen. Daarom zijn zij tegelijkertijd de natuurkrachten, de zeven Engelen voor den Troon, het zesde en het zevende beginsel in den mensch, de geestelijk-psychisch-fysische Bollen van de zevenvoudige Keten, de wortelrassen, enzoovoorts. Zij zijn allen, tot de hoogsten toe, "afhankelijk van de zeven vormen des schedels". De "*tweede* 'aarde' komt niet in aanmerking", omdat het *geen aarde* is, maar de Chaos, of Afgrond der Ruimte, waarin het paradigmatische, of model-Heelal, in de ideatie van de overziel rustte en daarop broedde. Het woord "vloek" is hier zeer misleidend, want het beteekent eenvoudig lot of bestemming, of *dat noodlot, dat haar deed overgaan* tot den objectieven toestand. Dit wordt aangetoond doordien de beschrijving zegt dat die "aarde", onder den "vloek" staande, "zonder vorm en ledig" was, in welker onpeilbare diepten de "Adem" der Elohim, of collectieve Logoi, de eerste Goddelijke ideatie der *toekomstige dingen* voortbracht, of om zoo te zeggen, fotografeerde. Dit proces wordt na elken Pralaya, vóór den aanvang van een nieuw Manwantara, of Tijdkring van gevoelend, individueel Zijn, herhaald. "Dertien berusten op dertien vormen", heeft betrekking op de dertien Tijdkringen, verpersoonlijkt door de dertien Manoe's, met Swâyambhuwa, den veertiende — 13, in plaats van 14 is weer een sluier te meer — die veertien Manoe's, die binnen het tijdperk van een Mahâ-Yuga, een Dag van Brahmâ, regeeren. Deze dertien-veertien van het objectieve Heelal berusten op de dertien-veertien paradigmatische, ideëele vormen. De beteekenis van de "zes duizend jaren", welke "in de eerste zes woorden hangen", moet wederom in de Indische wijsheid gezocht worden. Zij hebben betrekking op de oorspronkelijke zes (zeven) "Koningen van Edom", die de werelden, of bollen, van onze keten gedurende de eerste rondte, en ook de oorspronkelijke menschen van deze rondte voorstellen. Zij zijn het zevenvoudige vóór-adamietische eerste Wortelras, of degenen die vóór het derde, *gescheiden* Ras bestonden. Aangezien zij schaduwen en zinnen-loos

waren, want zij hadden nog niet gegeten van de vrucht van den
[403] boom der kennis van goed en kwaad, konden zij de Parzuphim niet zien, of "Aangezicht kon Aangezicht niet zien", dat wil zeggen dat de oorspronkelijke menschen "onbewust" waren. "Daarom stiérven de oorspronkelijke (zeven) koningen", d. w. z. zij werden verdelgd [1]). Wie zijn nu deze koningen? Zij zijn de koningen die zijn de "Zeven Rishi's, zekere (secundaire) godheden, Indra [Shakra], Manoe, en de koningen, zijne zonen [die] *gedurende één tijdkring geschapen worden en vergaan*", zooals het *Wishnoe Purâna* ons zegt [2]). Want het zevende "duizendtal", dat niet het millennium van het exoterische Christendom, maar dat van de anthropogenesis is, vertegenwoordigt èn den "zevenden scheppingstijdkring", dien van den stoffelijken mensch volgens het *Wishnoe Purâna*, èn het zevende beginsel, zoowel macrocosmisch als microcosmisch, en ook het Pralaya na den zevenden Tijdkring, den Nacht van Brahmâ, die denzelfden duur heeft als de Dag. "Zij werd in twaalf uren geheel verwoest". Het is in het dertiende (tweemaal zes en de samenvatting) dat alles hersteld zal worden, en de "*zes* zullen voortduren."

De schrijver van de *Qabbalah* merkt derhalve zeer terecht op dat er:

> Lang vóór zijn [Ibn Gebirol's] tijd ..... vele eeuwen voor de Christelijke tijdrekening, in Midden-Azië een "Wijsheidsgodsdienst" bestond, waarvan daarna brokstukken overbleven bij de geleerden der archaïsche Egyptenaren, de oude Chineezen, Hindoes, enz ..... [En dat] de *Qabbalah* oorspronkelijk hoogstwaarschijnlijk uit Ârische bronnen kwam door Midden-Azië, Perzië, Indië en Mesopotamië, want Abraham en vele anderen kwamen uit Ur en Haran naar Palestina [3]).

Dit was ook de vaste overtuiging van C. W. King, den schrijver van *The Gnostics and Their Remains*.

Wâmadewa Modelyar beschrijft den komenden Nacht op hoogst dichterlijke wijze. Hoewel die beschrijving reeds in *Isis Unveiled* medegedeeld is, verdient zij herhaald te worden.

> Vreemde geluiden worden gehoord, komende van alle kanten ..... Het zijn de voorboden van den Nacht van Brahmâ, *schemering rijst aan den gezichteinder* omhoog en de zon gaat schuil achter den dertienden graad van Makara [het tiende teeken van den Dierenriem] en zal het teeken van het Mîna [het Dierenriemteeken Pisces, of de Visschen] niet meer bereiken. De Goeroe's der Pagoden, wier taak het is het Râshichakram [den Dierenriem] gade te slaan, kunnen thans hun cirkel en hunne instrumenten in stukken breken, want deze zijn voortaan nutteloos.

---

[1]) Vergelijk de *Siphra Dtzenioutha*.
[2]) Boek I, Hfdst. III.
[3]) Blz. 219, 221.

Geleidelijk verbleekt het licht, vermindert de warmte, neemt het aantal onbewoonde plekken op aarde toe; de lucht wordt ijler en ijler, de waterbronnen drogen uit, de groote rivieren zien hare golven opdrogen, de oceaan laat zijn zandigen bodem zien en de planten sterven. Menschen en dieren nemen dagelijks in grootte af. Leven en beweging verliezen hunne kracht, planeten kunnen ternauwernood in de ruimte zweven; zij worden een voor een uitgedoofd, gelijk eene lamp, welke de hand des Chokra's [dienaars] verzuimt te vullen. Sûrya [de Zon] flikkert en gaat uit, de stof valt der ontbinding [Pralaya] ten prooi en Brahmâ gaat wederom [404] op in Dyaus, den ongeopenbaarden God, en daar zijn taak vervuld is, valt hij in slaap. Wederom is een Dag voorbijgegaan, de Nacht valt en duurt voort tot aan de toekomstige morgenschemering.

En nu keeren de kiemen van al wat bestaat wederom terug binnen het Gouden Ei zijner gedachte, zooals de goddelijke Manoe ons leert. Gedurende Zijn vredige rust, houden de bezielde wezens, begaafd met het beginsel van werkdadigheid, met hunne werking op en alle gevoel [Manas] slaapt in. Wanneer zij allen opgenomen zijn in de Opperste Ziel, slaapt deze Ziel van alle wezens in volkomen rust tot aan den Dag, waarop zij haar vorm herneemt en weer uit haar oorspronkelijke duisternis ontwaakt [1]).

Evenals het Satya-Yuga altijd het eerste in de rij der vier Tijdperken of Yuga's is, komt het Kali-Yuga steeds het laatst. Het Kali-Yuga regeert thans oppermachtig in Indië en het schijnt met het Kali-Yuga van den westerschen tijdkring samen te vallen. Hoe dit ook zij, het is merkwaardig te zien hoe de schrijver van het *Wishnoe Purâna* op nagenoeg alle punten een profetischen blik bezat, toen hij aan Maitreya enkele duistere invloeden en zonden van dit Kali-Yuga voorspelde. Want nadat hij gezegd heeft dat de "barbaren" zullen heerschen aan de oevers van den Indus, over Chandrabhâgâ en Kâshmîra, gaat hij voort:

Er zullen te dien tijde vorsten zijn, heerschende over de aarde, koningen, ruw van geest, heftig van gemoed en gestadig aan valschheid en boosheid overgegeven. Zij zullen vrouwen, kinderen en koeien den dood aandoen; zij zullen de eigendommen hunner onderdanen wegnemen [of, volgens eene andere lezing, *de vrouwen van anderen begeeren*]; hunne macht zal beperkt zijn . . . . . hunne levens kort, hunne begeerten onverzadiglijk . . . . . Lieden uit verschillende landen die zich met hen vermengen zullen hun voorbeeld volgen: en aangezien de barbaren [in Indië] machtig zullen zijn onder de bescherming der vorsten, terwijl zuivere stammen verwaarloosd worden, zal het volk omkomen [of, zooals de commentator zegt: "de Mlechchha's zullen in het midden zijn en de Âriërs aan het uiteinde"] [2]). Rijkdom en milddadigheid zullen dagelijks verminderen totdat de wereld geheel verdorven zal zijn . . . . . Alleen bezit zal stand verleenen; rijkdom zal de eenige oorzaak van toewijding zijn, hartstocht de eenige band die de geslachten vereenigt,

[1]) Zie Jacolliot's *Les Fils de Dieu*, en *l'Inde des Brahmes*, blz. 230.

[2]) Als dit geene voorspelling is wat is er dan wel eene?

valschheid het eenige middel om in rechtsgedingen te slagen en vrouwen louter voorwerpen tot bevrediging der zinnen . . . . . *Uiterlijke typen zullen de eenige onderscheidingsvormen zijn der vele levenstoestanden* [1*]; oneerlijkheid [anyâya] zal het (algemeen) middel zijn tot levensonderhoud, zwakheid de oorzaak van afhankelijkheid; bedreiging en aanmatiging zullen in de plaats treden van geleerdheid; vrijgevigheid zal vroomheid zijn; indien iemand rijk is zal men hem rein heeten; wederzijdsche toestemming zal huwelijk, fraaie kleederen zullen waardigheid zijn . . . . . Wie het sterkst is zal regeeren . . . . . het volk, niet in staat de zware lasten [khara-bhâra, druk der belastingen] te dragen, zal zijn toevlucht zoeken in de dalen . . . . . Aldus zal in het Kali-Yuga het verval steeds grooter worden totdat het menschenras zijne vernietiging [pralaya] nabij is. Wanneer . . . . . het einde van het Kali-Yuga nabij is zal een deel van het bestaande goddelijke Wezen, uit zijn eigen geestelijken aard [Kalkî-Awatâra] . . . . . op aarde nederdalen, ... begiftigd met de acht bovenmenschelijke eigenschappen . . . . . Hij zal de rechtvaardigheid op aarde herstellen; en de gemoederen van hen die bij het einde van het Kali-Yuga leven, zullen ontwaakt zijn en doorzichtig als kristal. De op
[405] deze wijze veranderde menschen . . . . . zullen gelijk *de zaden van menschelijke wezens* zijn en een ras doen geboren worden, dat aan de wetten van het Krita-Yuga (of den tijdkring van reinheid) zal gehoorzamen. Zooals gezegd is: "Wanneer de zon en de maan en (het maangesternte) Tishya en de planeet Jupiter in één huis staan, zal het Krita- [of Satya-] Yuga wederkeeren . . . . ." [1]).

Twee personen, Dewâpi, uit het ras Koeroe, en Maroe [Moroe] uit het geslacht Ikshwâkoe . . . . . blijven gedurende de vier Tijdkringen steeds in leven en wonen te . . . . . Kalâpa [2]). In het begin van het Krita-Yuga zullen zij herwaarts terugkeeren [3]) . . . . . Maroe [Moroe] [4]) de zoon van Shîghra, leeft nog door de kracht der toewijding (Yoga) . . . . . en zal de wederoprichter zijn van het Kshattriya-ras der Zonnedynastie [5]).

---

[1]) Wilson, *Vishnu Purâna*, Boek IV, Hfdst. XXIV.

[2]) In het *Matsya Purâna* staat Katâpa.

[3]) *Vishnu Purâna. t. a. p.*.

[4]) Max Müller vertaalt den naam door Morya, van de Morya dynastie, waartoe Chandragupta behoorde. (Zie: *History of Ancient Sanskrit Literature*). In het *Matsya Purâna*, hfdst. CCLXXII wordt gesproken van de dynastie der tien Morya's, of Maureya's. In hetzelfde hoofdstuk wordt gezegd dat de Morya's eenmaal over Indië zullen heerschen, na over vele duizenden jaren, van toen af gerekend, het geslacht der Kshattriya's hersteld te hebben. Dit rijk zal echter zuiver geestelijk en "niet van deze wereld" zijn. Het zal het koninkrijk van den volgenden Awatâra zijn. Kolonel Tod meent dat de naam is Morya, of Maurya, eene verbastering van Mori, een stam van Rajpûts, en de toelichting van het *Mahâwanso* meent dat sommige vorsten hunnen naam Maurya ontleend hebben aan hunne stad, Mori genaamd, of, zooals Professor Max Müller dien geeft, Morya-Nâgara, wat volgens het oorspronkelijke *Mahâwanso* juister is. Zooals onze Broeder Dewan Bâdhâdur R. Ragoenath Rao, van Madras, ons mededeelt verplaatst de Sanskritsche Encyclopedie, *Wâchaspattya*, Katâpa (Kalâpa) naar de noordelijke zijde van de Himâlaya's, naar Tibet derhalve. Dit wordt mede gezegd in het *Bhâgawata Purâna*, Skanda XII.

[5]) *T. a. p.*, hfdst. IV. Het *Wayu Purâna* verklaart dat Moroe de Kshattriya's in het komende negentiende Yuga zal herstellen. (Zie *Five Years of Theosophy*, 483, artikel: "The Morya's and Koothoomi".)

[1*] orders of life.

Om het even of laatstgenoemde voorspelling waarheid bevat of niet, de "zegeningen" van het Kali-Yuga zijn juist beschreven en zelfs wonderwel toepasselijk op datgene wat men in Europa en andere beschaafde en Christelijke landen in het bloeitijdperk van de XIX^de^ en bij den dageraad van de XX^ste^ eeuw van onzen grooten "Tijd van Verlichting" ziet en hoort.

ACHTSTE AFDEELING.

DE LOTUS ALS EEN ALGEMEEN SYMBOOL.

Er bestaan geen oude zinnebeelden waaraan niet een diepzinnige en wijsgeerige beteekenis verbonden is; en hunne belangrijkheid en beteekenis neemt met hun ouderdom toe. Een dergelijk zinnebeeld is de Lotus. Het is de aan de natuur en hare Goden gewijde bloem en zij stelt de abstracte en de concrete Heelallen voor, daar zij het embleem is der voortbrengende krachten van zoowel de geestelijke als de stoffelijke natuur. Van de vroegste oudheid af werd zij door de Ârische Hindoes, de Egyptenaren en daarna door de Boeddhisten voor heilig gehouden. Zij werd in China en Japan vereerd en als Christelijk embleem aangenomen door de Grieksche en Latijnsche Kerk, welke haar tot een boodschapper maakten, evenals thans de Christenen doen, die er de waterlelie voor in de plaats gesteld hebben.

In den Christelijken godsdienst komt op elke schilderij, welke de Boodschap aan Maria voorstelt, de Aartsengel Gabriël voor, die bij zijne verschijning aan de Maagd een stengel van de waterlelie in de hand houdt. Deze stengel, het symbool van Vuur en Water, of van het denkbeeld van schepping en voortbrenging, verzinnebeeldt *juist hetzelfde denkbeeld* als de Lotus in de hand van den Bodhisattwa, die MahâMâyâ, de moeder van Gautama, de geboorte aankondigt van den Boeddha, den verlosser der wereld. Zoo stelden de Egyptenaren ook Osiris en Horus steeds in verband met de Lotusbloem voor, omdat beiden Zonnegoden of Vuurgoden waren, evenals de Heilige Geest in de *Handelingen* nog steeds voorgesteld wordt door "vurige tongen".

De Lotus had, en heeft nog, hare mystieke beteekenis, die bij elk volk der aarde hetzelfde is. Wij verwijzen den lezer naar Sir William Jones [1]). Bij de Hindoes is de Lotus het embleem van de voortbrengende kracht der natuur door de werkzaamheid van Vuur en Water,

[1]) Zie: *Dissertations Relating to Asia.*

of Geest en Stof. "O, Gij Eeuwige! Ik zie Brahmâ, den Schepper, [407]
in u tronend boven den Lotus!" zegt een vers in de *Bhagawad Gîta*. En Sir W. Jones toont, zooals wij in de Stanza's reeds aangeteekend hebben, aan dat de lotuszaden, zelfs voordat zij kiemen, volledig gevormde bladeren bevatten, miniatuurvormen van wat zij als volwassen planten eenmaal zijn zullen. De lotus is in Indië het zinnebeeld van de vruchtbare aarde en, wat meer zegt, van den berg Meroe. De vier Engelen of Genii der vier hemelstreken, de Mahârâjah's van de stanza's staan elk op een lotus. De lotus is het tweevoudige type van den Goddelijken en Menschelijken Hermaphrodiet, daar zij om zoo te zeggen een dubbel geslacht heeft.

Volgens de Hindoes bracht de Geest des Vuurs of van de Warmte — die alles wat uit Water, of oorspronkelijke Aarde, geboren is uit zijn ideëele prototype opwekt, bevrucht en tot een concreten vorm ontwikkelt — Brahmâ voort. De Lotusbloem, volgens de voorstelling groeiende uit den navel van Wishnoe, den God die op de slang der oneindigheid in de wateren der ruimte rust, is het aanschouwelijkste zinnebeeld dat ooit gemaakt is. Het is het Heelal, dat zich ontwikkelt uit de centrale Zon, het Punt, de immer verborgen Kiem. Lakshmî, die het vrouwelijke aanzicht van Wishnoe is en die in het *Râmâyana* ook wel Padma, de Lotus, genoemd wordt, beeldt men ook af drijvende op een Lotusbloem tijdens de "Schepping" en gedurende het "Karnen van den Oceaan" der Ruimte, en ook te voorschijn tredend uit de "Melkzee," evenals Venus-Aphrodite uit het schuim van den oceaan.

. . . . . Dan, gezeten op een lotus, rees
der schoonheid stralende Godin, Shrí, de weergalooze
Uit de golven omhoog . . . . .

Zoo zingt een Engelsch oriëntalist en dichter, Sir Monier Williams.

Het gronddenkbeeld van dit zinnebeeld is zeer schoon en wijst bovendien op eene identieke afkomst in alle godsdienstige stelsels. Hetzij in den vorm van een lotus of van een waterlelie, het beteekent één en hetzelfde wijsgeerige denkbeeld, namelijk de uitvloeiing van het objectieve uit het subjectieve, de Goddelijke Ideatie overgaande van den abstracten in den concreten of zichtbaren vorm. Want zoodra de duisternis, of veeleer datgene wat voor de onwetendheid "duisternis" is, in haar eigen gebied van eeuwig licht verdwenen is, slechts hare Goddelijke Geopenbaarde Ideatie achter zich latend, wordt het begripsvermogen der scheppende Logoi geopend,

en zien zij in de ideëele wereld, totnogtoe in de Goddelijke Gedachte verborgen, de oerbeeldvormen van alles, en vangen aan naar deze voorbeelden vergankelijke en transcendentale vormen na te bootsen en te bouwen, of te vormen.

Op dezen trap van werkdadigheid is de Demiurgos nog niet de [408] Bouwmeester. Geboren in de schemering der Werkdadigheid, moet hij eerst het plan waarnemen, de ideëele vormen beseffen, welke in den schoot der eeuwige Ideatie begraven liggen, evenals de toekomstige lotusbladen, de vlekkelooze bloembladen in het zaad dier plant verborgen liggen.

In de esoterische wijsbegeerte is de Demiurgos of Logos, als de Schepper beschouwd, slechts een abstracte uitdrukking, een denkbeeld, evenals het woord "leger". Evenals dit laatste de alomvattende uitdrukking is voor een lichaam van actieve krachten, of werkende eenheden, soldaten, evenzoo is de Demiurgos het qualitatieve samenstel van eene menigte Scheppers of Bouwers. Burnouf, de groote oriëntalist, begreep dat denkbeeld volkomen toen hij zeide dat Brahmâ de aarde *niet* schept, evenmin als het overige van het Heelal.

Nadat hij zichzelven uit de ziel der wereld, eenmaal van de Eerste Oorzaak gescheiden, ontwikkeld heeft, verdampt hij met de geheele natuur en doet die uit zichzelven uitvloeien. Hij staat niet boven haar, doch is met haar vermengd; Brahmâ en het Heelal vormen één Wezen, elk deeltje daarvan is in zijn inwezen Brahmâ zelf, die uit zichzelven voortgekomen is.

In een hoofdstuk van het *Boek der Dooden*, de "Vormverandering tot den Lotus" genaamd, roept de God, afgebeeld als een uit die bloem opstijgend hoofd, uit:

Ik ben de reine Lotus, die uit de Lichtenden verrijst . . . . . Ik breng de boodschappen van Horus over. Ik ben de reine Lotus, die van de Zonnevelden komt [1]).

Het lotusdenkbeeld kan zelfs in het elohistische eerste hoofdstuk van *Genesis* worden teruggevonden, gelijk wij in *Isis Unveiled* medegedeeld hebben. Het is in dit denkbeeld dat wij den oorsprong en de verklaring moeten zoeken van het vers in de Joodsche cosmogonie, dat luidt: "En God zeide: Dat de aarde uitschiete . . . . . vruchtbaar geboomte, dragende vrucht naar zijnen aard, welks zaad daarin zij op de aarde!" [2]) In alle oorspronkelijke godsdiensten is de Scheppende God de "Zoon des Vaders", dat wil zeggen zijne zichtbaar gemaakte Gedachte; en vóór de Christelijke tijdrekening, van de Trimûrti der

---

[1]) Hfdst. LXXXI.
[2]) I, 11.

Hindoes af tot aan de drie Kabbalistische Hoofden der schriften, zooals de Joden die verklaren, toe, werd de Drieëenige Godheid van elk volk in zijne allegorieën ten volle omschreven en betoogd.

Aldus is de cosmische en ideëele beteekenis van dit groote symbool bij de oostersche volkeren. Doch toen men de lotus bij den praktischen en exoterischen eeredienst, die ook zijn esoterische symbologie had, toepaste, werd deze in den loop des tijds de drager en de houder van een meer aardsch denkbeeld. Geen enkele leerstellige godsdienst heeft er aan kunnen ontkomen een sexueel element in zich op te nemen en tot op den huidigen dag bezoedelt dit de moreele schoonheid van het worteldenkbeeld der symbologie. Het onderstaande is ontleend aan hetzelfde Kabbalistische handschrift, dat [409] wij reeds herhaaldelijk aangehaald hebben.

Op dezelfde beteekenis wees de lotus, groeiende in de wateren van den Nijl. Zijn wijze van groei maakte dien bijzonder geschikt voor een zinnebeeld van de voortplantende handelingen. De lotusbloem, die de draagster is van het zaad voor de voortplanting als uitkomst van haar rijp worden, is door een placenta-achtigen band, dóór het vruchtwater, dat is de rivier de Nijl, heen, door middel van den langen koordvormigen stengel, de navelstreng, met de moederaarde, of de baarmoeder van Isis, verbonden. Niets kan duidelijker zijn dan dit zinnebeeld, en om het ten aanzien van de bedoelde beteekenis volkomen te maken, beeldt men somtijds een kind af zittende in, of te voorschijn tredende uit de bloem [1]). Aldus worden Osiris en Isis, de kinderen van Kronos, of tijd zonder einde, in de ontwikkeling hunner natuurkrachten, in dit beeld onder den naam Horus de ouders des menschen.

Wij kunnen niet genoeg nadruk leggen op het gebruik van deze voortbrengingsfunctie als een grondslag voor een zinnebeeldige taal en een wetenschappelijke kunsttaal. Nadenken over dit denkbeeld voert onmiddellijk tot overweging van het onderwerp der scheppende oorzaak. Men neemt waar dat de natuur in haren arbeid een wonderbaar werkstuk van levend mechanisme gemaakt heeft, bestierd door een daarbij gevoegde levende ziel; de levensontwikkeling en de geschiedenis dezer ziel ten aanzien van haar "vanwaar," haar "heden" en haar "waarheen," gaan alle krachtsinspanningen van het menschelijk verstand te boven [2]). Het pas geboren kind is een immer wederkeerend wonder, een bewijs dat een verstandelijke

[1]) In de Indische *Purâna's* is het Wishnoe, de Eerste, en Brahmâ de Tweede Logos, of de Ideëele en Praktische Scheppers, van wie gezegd wordt, dat de een den lotus openbaart en de ander daaruit te voorschijn komt.

[2]) Echter niet de pogingen van de geoefende psychische vermogens van een Ingewijde in de oostersche metafysica en de geheimenissen der scheppende natuur. Het zijn de profanen der voorbijgegane eeuwen die het reine ideaal der cosmische schepping verlaagd hebben tot een embleem van louter menschelijke voortplanting en geslachtelijke functies; het zijn de esoterische leeringen en de ingewijden der toekomst, wier zending het is en zijn zal, de oorspronkelijke opvatting wederom te bevrijden en te veredelen, die zoo droevig ontwijd is, doordien zij op zoo ruwe en grove wijze door theologische en kerkelijke femelaars op exoterische dogma's en personificaties toegepast is. De zwijgende vereering der abstracte of noumenale natuur, de eenige goddelijke openbaring, is de eenige veredelende godsdienst der menschheid.

scheppende kracht in de werkplaats van de baarmoeder tusschenbeide gekomen is om eene levende ziel aan een stoffelijk werktuig te verbinden. De verbazingwekkende wonderbaarlijkheid van dat feit hecht eene heilige wijding aan alles wat in verband staat met de voortplantingsorganen, daar deze de woning en de verblijfplaats van eene blijkbaar opbouwende tusschenkomst der godheid zijn.

Dit geeft de gronddenkbeelden der oudheid, de zuiver pantheïstische, *onpersoonlijke* en eerbiedige opvattingen der archaïsche wijsgeeren uit de vóórhistorische eeuwen, op juiste wijze weer. Dit is echter niet het geval wanneer het op de zondige menschheid, op de aan *persoonlijkheid* verbonden grove denkbeelden, toegepast wordt. Daarom zoude geen enkel pantheïstisch wijsgeer in gebreke blijven de opmerkingen, die op het bovenstaande volgen en die het anthropomorphisme der Joodsche symbologie voorstellen, gevaarlijk te vinden voor de heiligheid van den waren godsdienst en alleen geschikt voor onzen materialistischen tijd, die het onmiddellijke gevolg en resultaat is van dat anthropomorphe karakter. Want dit is de grondtoon van den geheelen geest en het geheele inwezen van het *Oude Testament*, [410] zooals het handschrift, dat over de symboliek van de kunst-taal van den *Bijbel* handelt, zegt:

> Daarom moet men de plaats van de baarmoeder voor de Heiligste Plaats houden, voor het Sanctum Sanctorum, en voor den waren Tempel van den Levenden God [1]). De man heeft altijd het bezit van de vrouw als een wezenlijk deel van zichzelf beschouwd, om twee tot één te maken, en dat bezit zorgvuldig als geheiligd bewaakt. Zelfs noemde men dat deel van het gewone huis of van de woning, dat voor verblijfplaats der vrouw gewijd was, de *penetralia*, het geheime of heilige, en daarvan is de metafoor afkomstig van het Heilige der Heiligen, van heilige bouwwerken, ontleend aan het denkbeeld van de heiligheid der voortplantingsorganen. Langs den weg van beeldspraak opgevoerd tot de hoogste omschrijving [2]) is dat deel van het huis in de Heilige boeken hier en daar omschreven als gelegen "tusschen de dijen van het huis," en somtijds wordt dat denkbeeld uitgewerkt bij den bouw van de groote deuropeningen van kerken, welke binnenwaarts tusschen twee terzijde geplaatste vóórbouwsels [1*] geplaatst wordt.

---

[1]) De woorden van den ouden Ingewijde in de *oorspronkelijke* Christelijke Mysteriën: "Weet gij niet dat gij Gods tempel zijt, en de Geest Gods in ulieden woont?" (I Korinthe, III : 16) konden in *dezen* zin voorzeker niet op *menschen* toegepast worden, al *bestond* ook de beteekenis onloochenbaar in dezen vorm in het denken der Hebreeuwsche samenstellers van het *Oude Testament*. En hier is de kloof, die tusschen de symboliek van het *Nieuwe Testament* en den Joodschen canon ligt. Deze kloof zoude altijd zijn blijven bestaan en steeds breeder geworden zijn, indien het Christendom en in het bijzonder en het openlijkst de latijnsche kerk, die niet overbrugd had. Het moderne Pausdom heeft die nu geheel overbrugd door het dogma der beide onbevlekte ontvangenissen en het anthropomorphe en tegelijkertijd afgodische karakter dat het aan de Moeder van zijn God toebedeeld heeft.

[2]) *Alleen* in den Hebreeuwschen *Bijbel* en bij de Christelijke theologie, die dezen slaafs naschreef, werd zij tot die hoogte opgevoerd.

[1*] buttresses.

Geen enkele dergelijke gedachte, "tot de hoogste omschrijving opgevoerd", heeft er ooit bij de oude oorspronkelijke Âriërs bestaan. Dit wordt bewezen door het feit dat in het Wedische tijdperk de vrouwen niet van de mannen afgezonderd geplaatst werden in *penetralia*, of Zenana's. Deze opsluiting nam een aanvang toen de Mohammedanen — na het Christelijk ecclesiasticisme de naaste erfgenamen van de Hebreeuwsche symboliek — het land veroverd en hunne zeden en gewoonten geleidelijk aan de Hindoes opgedrongen hadden. De vóór- en de na-Wedische vrouw was even vrij als de man en nooit vermengde zich ééne onreine aardsche gedachte met de godsdienstige symbologie der oude Âriërs. Het denkbeeld en de toepassing daarvan zijn zuiver Semietisch. Dit wordt bevestigd door den schrijver der genoemde door en door geleerde en Kabbalistische openbaring, wanneer hij de bovenaangehaalde zinsneden als volgt besluit:

> Indien men aan deze organen als symbolen van scheppende cosmische werkingen het denkbeeld van den oorsprong der maten zoowel als van dien der tijdkringen hechten kan, dan behoorde voorzeker dat gedeelte, hetwelk bij den bouw van tempels als Woonplaats der Godheid of van Jehovah als het Heilige der Heiligen, of de Heiligste Plaats aangeduid wordt, zijn titel te ontleenen aan de erkende heiligheid der voortplantingsorganen, beschouwd als symbolen van maten zoowel als van de scheppende oorzaak. Bij de oude *wijzen bestond er geen naam en geen denkbeeld en geen symbool* van een Eerste Oorzaak.

Beslist niet. Beter nooit een enkele gedachte te wijden aan dat ideaal der idealen en het voor altijd naamloos te laten, zooals de oude Pantheïsten deden, dan zijne heiligheid te verlagen door de symbolen ervan tot zulke anthropomorphe vormen omlaag te halen! Hier [411] ziet men wederom de reusachtige kloof tusschen het Ârische en het Semietische godsdienstige denken, de beide tegengestelde polen, openlijkheid en verheimelijking. Voor de Brâhmanen, die aan de natuurlijke voortplantingsfunctiën van den mensch nooit een element van "erfzonde" toegekend hebben, is het een *godsdienstplicht* een zoon te hebben. In den ouden tijd trok een Brâhmaan, na zijn zending als menschelijk schepper volbracht te hebben, zich terug in de wildernis en bracht het overige zijner dagen door in godsdienstige overpeinzing. Hij had, als sterfelijk mensch en medewerker der natuur, zijn plicht tegenover haar vervuld en wijdde voortaan al zijne gedachten aan het geestelijke en onsterfelijke deel van zichzelven, het aardsche als louter eene begoocheling beschouwend, als een vluchtigen droom — wat het inderdaad ook is. Bij den Semiet was het anders. Deze bedacht eene

verzoeking des vleesches in een tuin van Eden en laat ons zien dat zijn God — esoterisch de verzoeker en de bestierder der natuur — eene handeling, welke in het logische programma van die natuur lag, *voor immer vervloekte*[1]). Dit alles exoterisch, zooals in het *kleed* en de doode letter van *Genesis* en de rest. Tegelijkertijd hield hij *esoterisch* de veronderstelde *zonde* en den *val* voor eene daad, zoo heilig, dat hij het orgaan, waarmede de *erfzonde* bedreven werd, tot het geschiktste en heiligste symbool koos ter voorstelling van dien God die, naar hij ons laat zien, het in werking treden van dat orgaan als ongehoorzaamheid en eeuwigdurende *zonde* brandmerkt!

Wie kan de paradoxale diepten van het Semietische denken ooit peilen! En dit paradoxale element, *minus* de innerlijkste beteekenis ervan, is thans geheel in de Christelijke theologie en dogma's overgegaan!

Of de eerste kerkvaders de esoterische beteekenis van het Hebreeuwsche *Testament* kenden, of dat slechts enkelen hunner daarvan bewust waren, terwijl de anderen onbekend bleven met het geheim, moet het nageslacht beslissen. Één ding is in elk geval zeker. Aangezien de esoteriek van het *Nieuwe Testament* volkomen overeenstemt met die der Hebreeuwsche boeken van Mozes en dewijl tegelijkertijd een aantal zuiver Egyptische symbolen en heidensche dogma's in het algemeen — de Drieëenheid bijvoorbeeld — door de synoptisten en Johannes overgenomen en ingelijfd zijn, wordt het duidelijk dat de identiteit van die symbolen bekend was aan de schrijvers van het *Nieuwe Testament*, wie zij ook geweest mogen zijn. Ook moeten zij bekend geweest zijn met den voorrang van de Egyptische esoteriek, aangezien zij verscheidene symbolen aangenomen hebben, die zuiver Egyptische opvattingen en geloofspunten naar hunne uiterlijke en innerlijke beteekenis voorstellen, en die in den Joodschen canon niet
[412] voorkomen. Een daarvan is de waterlelie in de hand van den aartsengel op de oude afbeeldingen van zijne verschijning aan de maagd Maria; en deze symbolische afbeeldingen zijn tot op den huidigen dag bewaard gebleven in de iconografie der Grieksche en der Roomsche Kerk. Aldus drukken Water, Vuur en het Kruis, zoowel als de Duif, het Lam en andere heilige dieren met al hunne combinaties, esoterisch

---

[1]) Hetzelfde denkbeeld is exoterisch doorgevoerd in de gebeurtenissen bij den uittocht uit Egypte. De heere God brengt Farao in zware verzoeking en "slaat hem met zware plagen", opdat de koning zijne straf niet ontloope en zoodoende zijn "uitverkoren volk" geen voorwendsel geve voor een overwinning meer.

eene identieke beteekenis uit en moet men deze als eene verbetering van het zuivere en eenvoudige Judaïsme aangenomen hebben.

Want de Lotus en het water behooren tot de oudste symbolen en zijn van zuiver Ârischen oorsprong, hoewel zij bij de vertakking van het vijfde Ras gemeen goed werden. Zoo waren, om een voorbeeld te geven, letters zoowel als getallen mystiek, hetzij in verbindingen, hetzij afzonderlijk genomen. De heiligste van alle is de letter M. Deze is èn mannelijk èn vrouwelijk, of androgyn, en dient tot voorstelling van het Water in zijn oorsprong, de Groote Diepte. Zij is in alle oostersche en westersche talen eene mystieke letter en staat als eene glyphe voor de golven, aldus . In de Ârische esoteriek, evenals in de Semietische heeft deze letter altijd de Wateren voorgesteld. In het Sanskrit bijvoorbeeld beteekent Makara, het tiende teeken van den Dierenriem, een krokodil, of veeleer een watermonster dat altijd met Water in verband stond. De letter Ma is gelijkwaardig aan en komt overeen met het getal 5, dat samengesteld is uit een tweeheid, het symbool van de beide gescheiden geslachten, en uit de drieheid, het symbool van het derde leven, de nakomelingschap van de tweeheid. Dit wordt wederom dikwijls door een vijfhoek verzinnebeeld, welke een heilig teeken, een goddelijk monogram is. Maitreya is de geheime naam van den vijfden Boeddha en den Kalkî Awatâra der Brâhmanen, de laatste Messias die bij het hoogtepunt van den Grooten Tijdkring komen zal. Zij is ook de beginletter van het Grieksche Metis, of Goddelijke Wijsheid, van Mimra, het Woord of den Logos, en van Mithras, den Mihr, het Monademysterie. Deze zijn allen geboren in en uit de Groote Diepte en zijn de zonen van Mâyâ, "de Moeder"; in Egypte, Moet; in Griekenland Minerva, Goddelijke Wijsheid; van Maria, of Miriam, Myrrha, enzoovoorts, de Moeder van den Christelijken Logos; en van Mâyâ, de Moeder van Boeddha. Mâdhawa en Mâdhawî zijn de titels der belangrijkste Goden en Godinnen van het Hindoesche pantheon. Ten slotte is Mandala in het Sanskrit een "Cirkel" of een schijf, en ook de tien afdeelingen van het *Rig Weda*. In Indië beginnen de heiligste namen over het algemeen met deze letter, van Mahat, het eerste geopenbaarde Verstand, en Mandara, den grooten berg, dien de Goden gebruikten bij het karnen van den oceaan, af, tot Mandâkinî, de hemelsche Gangâ, of Ganges, Manoe, enz. enz. toe.

Zal men dit eene coïncidentie noemen? Dan is het inderdaad eene[413]

vreemdsoortige coïncidentie wanneer wij zien dat zelfs Mozes, gevonden in het water van den Nijl, dezen symbolischen medeklinker in zijn naam heeft. En Farao's dochter "noemde zijnen naam Mozes, en zeide: Want ik heb hem uit het water getogen" [1]). Bovendien is de Hebreeuwsche heilige naam van God, toegepast op deze letter M, Meborach, de "Heilige" of de "Gezegende", en de naam voor het water van den zondvloed is Mbul. Eene herinnering aan de "drie Maria's" bij de kruisiging en haar verband met Mare, de zee, of het water, moge deze voorbeelden besluiten. Dit is de reden waarom de Messias in het Judaïsme en in het Christendom altijd met water, den doop in verband wordt gebracht, en ook met de Visschen, het teeken van den dierenriem dat in het Sanskrit Mînam heet, en zelfs met de Matsya-(Visch-) Awatâra en den lotus, het symbool van de baarmoeder, of met de waterlelie, die dezelfde beteekenis heeft.

Hoe ouder onder de overblijfselen van het oude Egypte de gewijde symbolen en emblemen der opgegravene voorwerpen zijn, des te veelvuldiger treft men Lotusbloemen en Water in verband met de Zonnegoden aan. De God Khnoem, de Vochtige Kracht, of het Water, volgens de leer van Thales het beginsel van alle dingen, zit op een troon, welke door een Lotus omgeven wordt. De God Bes staat op een Lotus, gereed zijne nakomelingschap te verslinden. Thot, de God van de Geheimenis en van de Wijsheid, de heilige Schrijver van Amenti, die de zonneschijf als hoofddeksel draagt, zit met een stierenkop — de heilige stier van Mendes is een vorm van Thot — en een menschelijk lichaam op een geheel geopende Lotus. Ten slotte is het de Godin Hiqit, die in haar vorm van kikvorsch op den Lotus rust en zoodoende haar verband met water aangeeft. En het is uit den ondichterlijken vorm van dit kikvorschensymbool, ongetwijfeld de glyphe van de oudste der Egyptische godheden, dat de Egyptologen tevergeefs getracht hebben de geheimenis en de functies der Godin te ontwarren. Dat de oude Christenen dat symbool in de Kerk aannamen bewijst dat zij het beter kenden dan onze moderne oriëntalisten. De "kikvorsch- of padde-Godin" was een der voornaamste Cosmische Godheden die met de schepping in verband stonden, omdat dit dier eene amphibie is en hoofdzakelijk omdat het schijn-

[1]) *Exodus* II : 10. Zelfs tot de zeven dochters van den priester in Midian toe, die *water* kwamen putten en wie Mozes behulpzaam was hare kudde te *drenken;* voor welken dienst de Midianiet aan Mozes zijne dochter Zippora of Sippara, de *glanzende* Golf, tot vrouw geeft. (*Exodus* II : 16—21). Dit alles heeft dezelfde geheime beteekenis.

baar uit den dood herrijst na lange tijden eenzaam leven, besloten in oude muren, in rotsen, enzoovoorts. Zij had met Khnoem niet alleen deel aan de organisatie van de wereld, maar stond ook in verband met het *dogma der opstanding*[1]). Er moet een of andere zeer diepzinnige en heilige beteekenis aan dit symbool gehecht geweest zijn, [414] nu de oude Egyptische Christenen het in hunne kerken aannamen in weerwil van het gevaar beschuldigd te worden van een walgelijken vorm van dierenvereering. Een kikvorsch of pad, besloten in een lotusbloem, of eenvoudig zonder dat embleem, was de vorm, gekozen voor de *kerklampen,* waarop de woorden: "Ἐγώ εἰμι ἀναστάσις" — Ik ben de opstanding[2]), gegrift waren. Deze kikvorsch-Godinnen vindt men ook op alle mummies.

[1]) Bij de Egyptenaren was het de opstanding bij de wedergeboorte, na 3000 jaren van zuivering, hetzij in Devachan of in de "Velden der Zaligheid".

[2]) Dergelijke "kikvorsch-Godinnen" kan men zien te Boulak, in het museum te Cairo. Voor de mededeeling over de kerklampen en de inschriften is de geleerde voormalige directeur van het museum te Boulak, Gaston Maspero, verantwoordelijk. (Zie zijn *Guide au Musée de Boulaq*, blz. 146.)

NEGENDE AFDEELING.

DE MAAN; DEUS LUNUS, PHOEBE.

Dit archaïsche symbool is het dichterlijkste zoomede het wijsgeerigste van alle. De oude Grieken stelden het op den voorgrond en de hedendaagsche dichters hebben het tot op den draad versleten. De koningin der nacht, in de majesteit van haar ongeëvenaard licht aan den hemeltrans zwevend, en die alles, zelfs Hesperus, verduistert en haar zilveren mantel over de geheele Sterrenwereld uitspreidt, is altijd een geliefkoosd onderwerp geweest voor alle dichters der Christenheid, van Milton en Shakespeare af tot den laatsten rijmelaar toe. Doch de stralende lamp van den nacht met haar gevolg van tallooze sterren sprak slechts tot de verbeelding van de oningewijden. Tot voor korten tijd hadden godsdienst en wetenschap niets met de schoone mythe te maken. Toch staat de koude, kuische maan, die zooals Shelley zegt:

> . . . . Schoonheid schenkt aan al waarop haar glimlach rust,
> Dat zwevend heiligdom van zachte en toch ijz'ge vlam,
> Steeds wiss'lend van gedaante en toch dezelfde blijvend,
> Die niet verwarmend koestert, slechts verlicht,

in nauwere betrekking tot de aarde dan alle andere hemellichamen. De zon is de schenker van leven aan het geheele planeetstelsel, de maan schenkt leven aan onzen bol; en de oude rassen begrepen en wisten dit zelfs in hunne kindsheid. Zij is de koningin en zij is de koning. Zij was koning Soma vóór zij veranderd werd in Phoebe en in de kuische Diana. Zij is langs den weg der Mozaïsche en Kabbalistische Joden bij uitstek de Godheid der Christenen, al is ook dit feit gedurende lange eeuwen onbekend gebleven aan de beschaafde wereld; inderdaad sedert de laatste ingewijde kerkvader stierf, de geheimen der heidensche tempels met zich in het graf nemend. Voor kerkvaders als Origenes of Clemens Alexandrinus was de maan het

levende zinnebeeld van Jehovah, de Schenker van leven en dood, de Beschikker over het Zijn — in *onze* wereld. Want zoo Artemis in den hemel Luna en bij de Grieken op aarde Diana was, die over geboorte en leven heerscht, bij de Egyptenaren was zij Hekat (Hecate) [416] in de hel, de Godin des doods, die over magie en bezweringen heerschte. Meer nog; als de verpersoonlijkte maan, welker verschijningen drievoudig zijn, is Diana-Hecate-Luna *de drie in één*. Want zij is *Diva triformis, tergemina, triceps*, drie hoofden op één hals [1]), evenals Brahmâ-Wishnoe-Shiwa. Daarom is zij het prototype van onze Drieëenheid, die niet altijd geheel mannelijk geweest is. Het getal zeven, zoozeer op den voorgrond tredend in den *Bijbel*, zoo geheiligd in den zevenden dag, of sabbath, kwam tot de Joden uit de oudheid, en had zijn oorsprong in het viervoudige getal 7, begrepen in de 28 dagen van de maanmaand, waarvan elk zevenvoudig deel voorgesteld wordt door een kwartier van de maan.

Het is de moeite waard in dit werk een blik in vogelvlucht te werpen op den oorsprong en de ontwikkeling van de maanmythe en de maanvereering in de historische oudheid op onze zijde van den aardbol. De eerste oorsprong ervan is voor de *exacte* wetenschap, die alle overlevering verwerpt, onnaspeurbaar, terwijl haar archaïsche geschiedenis een verzegeld boek is voor de theologie, welke onder de leiding der sluwe pausen een brandmerk gestempeld heeft op elk brokstuk van litteratuur dat het *imprimatur* der kerk van Rome niet draagt. Of de Egyptische of de Ârisch-Hindoesche godsdienstwijsbegeerte de oudste is — de Geheime Leer zegt dat laatstgenoemde dit is — doet in dit geval niet veel ter zake, aangezien de "eeredienst" van maan en zon de oudste der wereld is. Beide zijn tot op den huidigen dag over de geheele wereld blijven bestaan en heerschen, hier openlijk, daar — zooals bijv. in de Christelijke symbologie — in het geheim. De kat, een maansymbool, was aan Isis gewijd, die in zekeren zin de maan was, evenals Osiris de zon, en wordt dikwijls aangetroffen op het bovengedeelte van het sistrum in de hand der Godin. Het dier werd hoog vereerd in de stad Bubastis, welke zwaren rouw aannam bij het sterven der heilige katten, omdat deze stad der mysteriën eene bijzondere vereering had voor Isis als de Maan. De daarmede in verband staande sterrekundige symboliek is reeds in de eerste Afdeeling gegeven en niemand heeft die

[1]) De Godin Τρίμορφος in de beeldengalerij van Alcamenes.

beter omschreven dan Gerald Massey in zijne *Lectures* en in *The Natural Genesis*. Het oog der kat, zoo wordt daar gezegd, schijnt de phasen der maan bij het wassen en afnemen te volgen, en hare oogbollen schitteren als twee sterren in het nachtelijk duister. Vandaar de mythologische allegorie volgens welke Diana zich in den vorm eener kat in de maan verborg, toen zij, in gezelschap van andere Godheden aan de vervolging van Typhon trachtte te ontkomen, zooals in de [417] *Metamorphosen* van Ovidius verhaald wordt. De maan was in Egypte zoowel het "Oog van Horus" als het "Oog van Osiris" de zon.

Hetzelfde geldt voor den cynocephalus. De hondkoppige aap was een glyphe om beurtelings de zon en de maan te verzinnebeelden, hoewel de cynocephalus in werkelijkheid *meer een hermetisch dan een godsdienstig symbool* is. Want hij is de hiëroglyphe van Mercurius, de planeet, en van den Mercurius der alchemistische wijsgeeren, die zeggen dat:

> Mercurius steeds *in de nabijheid* van Isis moet zijn al haar *dienaar*, want zonder Mercurius kunnen noch Isis, noch Osiris iets van het Groote Werk volbrengen.

Altijd wanneer de cynocephalus afgebeeld wordt met den caduceus, de halve maan, of den lotus, is hij een glyphe van den "wijsgeerigen" Mercurius, doch wanneer men hem met een rietstaf of een rol perkament ziet, stelt hij Hermes voor, den geheimschrijver en raadgever van Isis, evenals Hanumân hetzelfde ambt vervulde bij Râma.

Hoewel de echte Zonaanbidders, de Parsî's, slechts weinig in aantal zijn, is niet alleen het grootste deel der Hindoesche mythologie en geschiedenis gebouwd op en saamgeweven met deze beide eerediensten, doch dit is zelfs met den Christelijken godsdienst het geval. Van zijn oorsprong af tot heden ten dage toe heeft deze dienst de theologie van zoowel de Roomsch-Katholieke als van de Protestantsche kerken getint. Het verschil tusschen het Ârisch-Hindoesche geloof en het Ârisch-Europeesche is inderdaad zeer gering wanneer men slechts beider gronddenkbeelden in aanmerking neemt. De Hindoes zijn er trotsch op zichzelven Sûryawansha's en Chandrawansha's, de afstammelingen van de *Zonne-* en de *Maan*dynastiën, te noemen. De Christenen beweren dit als afgoderij te beschouwen en toch hangen zij een godsdienst aan, die geheel en al op zonne- en maandienst gegrond is. Het is van de zijde der Protestanten ijdel en nutteloos zich tegen de Roomsch-Katholieken te keeren op grond van hunne "Mariolatrie", gebaseerd op den ouden eeredienst van Maangodinnen,

wanneer zij zelf Jehovah, bij uitstek een *Maan*god, vereeren, en beide kerken in hare Theologieën den *Zonne*-Christus en de *Maan*-Drieëenheid aangenomen hebben.

Wat bekend is van den Chaldeeschen maandienst, van den Babylonschen God Sin, door de Romeinen [1*] Deus Lunus genaamd, is zeer luttel, en de oningewijde onderzoeker, die er niet in slaagt de esoterische beteekenis der symbolen te begrijpen, loopt gevaar door dat weinige van de wijs gebracht te worden. Zooals den ouden oningewijden wijsgeeren en schrijvers algemeen bekend was — want de ingewijden waren door hunne gelofte tot stilzwijgendheid gehouden — vereerden de Chaldeën de maan onder *hare* en *zijne* verschillende namen, juist zooals de Joden, die na hen kwamen.

In het reeds genoemde onuitgegeven handschrift over de kunsttaal, dat een sleutel geeft tot de vorming van de oude symbolische [418] taal, wordt een logische reden van bestaan voor dezen tweevoudigen eeredienst aangegeven. Het is geschreven door een verwonderlijk goed ingelichten en scherpzinnigen geleerde en mysticus, die deze reden in den bevattelijken vorm van eene hypothese mededeelt. Deze laatste wordt echter voor ieder, die ooit een enkelen blik in het geheim der oude symbologie geslagen heeft, noodzakelijkerwijs een bewezen feit in de geschiedenis der godsdienstige ontwikkeling van het menschelijke denken. Zoo zegt hij:

Een der eerste bezigheden der menschen in verband met werkelijke noodzakelijke handelingen, moest wel het waarnemen van tijdkringen [1]) zijn, die zich aftee kenen op den gewelfden hemelboog, welke zich verheft en opstijgt boven het effen vlak van den gezichteinder of het stille wateroppervlak. Men zoude deze gaan aanduiden als tijdkringen van dag en nacht, van de schijngestalten der maan, van haar siderischen of haar synodischen omloopstijd en van de periöde van het zonnejaar met den terugkeer der jaargetijden en men zoude op dergelijke tijdkringen de natuurlijke maat van dag en nacht, of die van den dag, verdeeld in licht en duister, gaan toepassen. Ook zoude men ontdekken dat er in den tijdkring van het zonnejaar een langste en een kortste zonnedag was en twee zonnedagen met een dag- en nachtevening, en de plaatsen daarvan in het jaar zoude men met de grootste nauwkeurigheid kunnen aanteekenen in de sterregroepen aan den hemel, of de sterrebeelden, welke aan eene zoodanige teruggaande beweging onderworpen zijn, dat deze in den loop des tijds eene verbetering door inschuiving

[1]) De oude mythologie omvat zoowel de oude astronomie als astrologie. De planeten waren de wijzers die op de wijzerplaat van ons zonnestelsel de uren van zekere periodieke gebeurtenissen aangaven. Zoo was Mercurius de *boodschapper*, aangewezen om den tijd aan te geven gedurende de dagelijksche zonne- en maanverschijnselen en hield overigens verband met den God en de Godin van het Licht.

[1*] De Engelsche tekst heeft hier *Greeks*. *Noot van den Vertaler*.

noodzakelijk maakt, zooals dit het geval was bij de beschrijving van den zondvloed, waarbij men eene correctie van 150 dagen aanbracht op een tijdperk van 600 jaren, gedurende welken de verwarring der punten van waarneming[1*] toegenomen was . . . . . Dit zoude natuurlijk bij alle rassen en ten allen tijde voorvallen en men moet aannemen dat het menschelijke ras zoowel vóór als gedurende het zoogenaamde historische tijdperk in het bezit van dergelijke kennis was.

Op dezen grondslag zoekt de schrijver naar een of andere natuurlijke stoffelijke functie, in het gemeenschappelijke bezit van het menschelijke ras, samenhangend met de periodieke openbaringen en zoodanig dat "het verband tusschen die twee soorten van verschijnselen . . . . : in het gewone of volksgebruik vastgelegd werd". Dit vindt hij in:

(*a*) De vrouwelijke physiologische verschijnselen, welke elke maanmaand van 28 dagen, of 4 weken, elk van 7 dagen, plaats vinden, zoodat er 13 van die tijdperken voorkomen in 364 dagen, het zonne-weekjaar van 52 weken, elk van 7 dagen. (*b*) Het levend worden van de vrucht wordt aangegeven door een tijdperk van 126 dagen, of 18 weken, elk van 7 dagen. (*c*) De periode, welke het "tijdperk van levensvatbaarheid" genoemd wordt, bevat 210 dagen, of 30 weken, elk van 7 dagen. (*d*) De periode van het voortbrengen duurt 280 dagen of een tijdkring van 40 weken, elk van 7 dagen, of van 10 maanmaanden, elk van 28 dagen, of van 9 kalendermaanden, elk van 31 dagen, staande aan den koninklijken hemelboog voor de maat van den tijdkring van overgang van uit de duisternis van den schoot tot het licht en de heerlijkheid van bewust bestaan, dat voortdurend ondoorgrondelijke geheim en wonder . . . . . Aldus zouden de waargenomen tijdkringen, [419] die het werken der geboortefunctie aangeven, op natuurlijke wijze een grondslag worden voor sterrekundige berekeningen . . . . . Wij mogen nagenoeg met zekerheid beweren . . . . . dat zulks bij alle volkeren de wijze van berekening was, hetzij die zelfstandig of door bemiddeling en indirect door onderwijs verkregen werd. Het was de wijze van rekenen der Hebreërs, want deze berekenen thans nog den kalender door middel van de 354 en 355 dagen van het maanjaar, en wij hebben er een bijzonder bewijs voor dat het de wijze van berekening der oude Egyptenaren was, hetgeen door het navolgende gestaafd wordt:

Het denkbeeld dat aan de godsdienstwijsbegeerte der Hebreën ten grondslag lag was dat God alle dingen in zichzelven bevatte[1]), en dat de man zijn beeld was, de man met inbegrip van de vrouw . . . . . De plaats van den man en de vrouw bij de Hebreën werd bij de Egyptenaren ingenomen door den stier en de koe, gewijd aan Osiris en Isis, welke onderscheidenlijk afgebeeld werden door een man met een stierenkop en eene vrouw met een koeienkop; deze symbolen werden vereerd. Zooals bekend is, was Osiris de zon en de rivier de Nijl, het tropische jaar van 365 dagen, welk getal de waarde van het woord Neilos is, en de stier, dewijl ook hij het beginsel van het vuur en van levenschenkende kracht is;

[1]) Eene belachelijk verkleinde Wedântijnsche voorstelling van Parabrahma, dat in *zichzelf* het gansche Heelal bevat, daar het dat grenzelooze Heelal zelf is en *er niets buiten Parabrahma bestaat.*

[1*] landmarks.

terwijl Isis de maan was, het bed van de rivier den Nijl, of de Moeder Aarde, voor welker barende krachten water noodzakelijk was, het maanjaar van 354-364 dagen, zij die de perioden der zwangerschap bepaalt, en de koe gemerkt met of door den sikkel der nieuwe maan . . . . . [1])

Doch het gebruiken van de koe bij de Egyptenaren inplaats van de vrouw bij de Hebreërs doelde niet op een of ander diepgaand verschil van beteekenis, doch op eene overeenstemming in de leeringen, louter bedoeld als eene in-de-plaatsstelling van een symbool met gelijke beteekenis, namelijk dat men het tijdperk der zwangerschap bij de koe en bij de vrouw voor even lang hield, t.w. 280 dagen, of tien maanmaanden, elk van 4 weken. En hierin bestond de wezenlijke waarde van dat diersymbool, welks teeken de sikkel der wassende maan was . . . . [2]) Men heeft bevonden dat deze zwangerschaps- en natuurperioden over de gansche wereld onderwerpen voor de symboliek geweest zijn. Zoo werden zij gebruikt door de Hindoes en ziet men ze ten duidelijkste aan den dag treden bij de oude Amerikanen, op de steenen [1*] van Richardson en Gest, op het Kruis van Palenque en elders, en zijn zij klaarblijkelijk de grondslag voor het vervaardigen der kalendervormen der Maya's van Yucatan, der Hindoes, der Assyriërs, der oude Babyloniërs, zoowel als van de Egyptenaren en de oude Hebreën. De natuurlijke symbolen . . . . . zouden òf de phallus, òf de phallus en yoni . . . . . *mannelijk* en *vrouwelijk* zijn. Inderdaad zijn de woorden van het 27ste vers van het 1ste hoofdstuk van Genesis, vertaald door de algemeene verzamelwoorden mannelijk en vrouwelijk . . . . . *sacr* en *n'cabvah*, of letterlijk, phallus en yoni [3]). Terwijl de afbeelding der phallische emblemen slechts de geslachtsdeelen van het menschelijk lichaam moest aanduiden, kwam er, wanneer men hunne functiën en de ontwikkeling der daaruit voortkomende kiemblaasjes op het oog had, de aanduiding bij van eene soort maten om den maantijd — en door middel van dezen den zonnetijd — te meten.

Dit is de fysiologische of anthropologische sleutel van het Maansymbool. De sleutel, die de geheimenis der Theogonie, of de ontwikkeling der manwantarische Goden, opent, is samengestelder en bevat niets van phallischen aard. Alles is daar mystiek en goddelijk. Doch de Joden, daargelaten nog dat zij Jehovah als een voortbrengend God onmiddellijk met de maan in verband hebben gebracht, hebben er de voorkeur aan gegeven de hoogere Hiërarchieën ter zijde te laten en hebben van sommige dezer teekens van den dierenriem en Planeetgoden hunne patriarchen gemaakt, en zoodoende het zuiver theosofisch denkbeeld geëuhemeriseerd en neergehaald tot het peil der zondige menschheid. Het handschrift, waaraan het boven- [420]

[1]) Evenals tot heden toe in Indië de stier van Shiwa en de koe, die verscheidene Shakti's of Godinnen voorstelt.

[2]) Vandaar de maandienst bij de Hebreën.

[3]) "*Man* en *vrouw* schiep hij ze".

[1*] tablets.

staande ontleend is, verklaart op zeer duidelijke wijze tot welke Hiërarchie van Goden Jehovah behoorde en wie deze Joodsche God was; want het toont in duidelijke bewoordingen datgene aan, waarop de schrijfster steeds met nadruk gewezen heeft, namelijk dat de God, dien de Christenen zich op den hals gehaald hebben, niets meer was dan het maansymbool van het vermenigvuldigings- of voortbrengingsvermogen in de Natuur. Zelfs de Hebreeuwsche geheime God der Kabbalisten, Ain Soph, in het oude Kabbalistische en mystieke denken een begrip even grootsch als Parabrahma, is hun altijd onbekend gebleven. Doch het is niet de *Kabbalah* van Rosenroth, die ons ooit de ware oorspronkelijke leeringen van Simeon Ben Yochaï geven kan, welke zoo metafysisch en wijsgeerig zijn als maar mogelijk is. En hoeveel bestudeerders van de *Kabbalah* zijn er die er iets van weten, behalve in hare verwrongene Latijnsche vertalingen? Werpen wij een blik op het denkbeeld dat de oude Joden er toe bracht een plaatsvervanger aan te nemen voor het Immer-Onkenbare, en dat de Christenen verkeerdelijk den plaatsvervanger voor de werkelijkheid deed aanzien.

Indien men aan deze organen [phallus en yoni] als zinnebeelden van scheppende cosmische krachten het denkbeeld van . . . . . tijdkringen hechten kan, dan behoorde inderdaad bij den bouw van tempels als woonplaatsen der Godheid, of van Jehovah, dat gedeelte, dat met den naam het Heilige der Heiligen of de Heiligste Plaats aangeduid wordt, zijn naam te ontleenen aan de erkende heiligheid der voortplantingsorganen, beschouwd als symbolen zoowel van maten als van scheppende oorzaak.

De oude Wijzen hadden geen naam, geen denkbeeld en geen symbool voor een Eerste Oorzaak [1]). Bij de Hebreën was de indirecte opvatting daarvan neergelegd in eene uitdrukking van ontkenning van begrip, namelijk Ain Soph, of het Zonder Grenzen. Doch het symbool *van de eerste begrijpelijke openbaring daarvan*, was het begrip van een cirkel met een middellijn, ten einde tegelijkertijd een meetkunstig, een phallisch en een sterrekundig denkbeeld aan te geven; . . . . want de "een" wordt geboren uit de O, of den cirkel, zonder welke de "een" niet kon bestaan, en uit de I, of oorspronkelijke "een" komen de 9 cijfers en, meetkunstig, alle vlakke figuren voort. Zoo is in de Kabbalah deze cirkel met zijn middellijn het beeld van de 10 Sephiroth, of Uitvloeiingen, welke den Adam Kadmon, of den
[421] Oerbeeld Mensch samenstellen, de scheppende oorsprong aller dingen. . . . . Dit denkbeeld, om de afbeelding van den cirkel met zijne middellijn, dat is het getal 10, in verband te brengen met de beteekenis van de voortplantingsorganen en van de Heiligste Plaats . . . . . werd op bouwkundige wijze uitgedrukt in de

[1]) Omdat deze te heilig was. In de *Weda's* wordt zij aangeduid door DAT. Zij is de "Eeuwige Oorzaak" en daarom kan men haar niet een "Eerste Oorzaak" noemen, eene uitdrukking welke tegelijkertijd de afwezigheid van Oorzaak met zich brengt.

Koningskamer, of het Heilige der Heiligen van de groote pyramide, in den Tabernakel van Mozes en in het Heilige der Heiligen in den tempel van Salomo. . . . . Het is de *afbeelding van een dubbele baarmoeder*, want de letter *Hé* (ה) is in het Hebreeuwsch tegelijkertijd het getal 5 en het symbool van de baarmoeder, en tweemaal 5 is 10, of het phallische getal.

Deze "dubbele baarmoeder" toont mede de tweevoudigheid van het denkbeeld aan, dat van het hoogste of geestelijke tot het laagste of aardsche gebied verlaagd, en door de Joden tot dat laatste gebied beperkt is. Daarom heeft het getal zeven bij hen de voornaamste plaats verkregen in hun exoterischen godsdienst, een eeredienst van uiterlijke vormen en ledige ritualen; neem bijvoorbeeld hun Sabbath, den zevenden dag, gewijd aan hunne Godheid de maan, een zinnebeeld van den voortbrengenden Jehovah. Bij andere volkeren echter was het getal zeven het type van de theogonische ontwikkeling, van tijdkringen, Cosmische gebieden, en de zeven krachten en occulte vermogens in den Kosmos als grenzeloos geheel, welker eerste opperste driehoek boven het bereik van het eindige menschenverstand gelegen was. Terwijl derhalve andere volkeren — doordien de Kosmos voor hen noodzakelijkerwijs in Ruimte en Tijd beperkt was — zich alleen met diens zevenvoudige, geopenbaarde gebied bezig hielden, concentreerden de Joden dat getal uitsluitend in de maan en gronden zij al hunne heilige berekeningen daarop. Daarom zien wij dat de bedachtzame schrijver van het zooeven aangehaalde handschrift ten aanzien van de metrologie der Joden het volgende opmerkt:

Indien men 20612 vermenigvuldigt met $^4/_3$, *geeft het product eene basis voor de juiste vaststelling van den gemiddelden omloopstijd der maan;* en indien dat product opnieuw met $^4/_3$ vermenigvuldigd wordt, geeft dit gedurig product een basis voor het vinden van den nauwkeurigen tijd van het gemiddelde zonnejaar, ... deze vorm . . . . bewijst zeer groote diensten bij het opsporen van sterrekundige tijdperken.

Dit dubbel getal — mannelijk en vrouwelijk — wordt ook verzinnebeeld in enkele welbekende godenbeelden [1*]; bijvoorbeeld:

Ardhanârî-Îshwara, de Isis der Hindoes, Eridanus, of Ardan, of de Hebreeuwsche Jordaan, of *de bron van nederdaling*. Zij staat op een lotusblad dat op het water drijft. Doch de beteekenis is dat zij androgyne of hermaphrodiet is, dat wil zeggen phallus en yoni verbonden, het getal 10, de Hebreeuwsche letter *Yod* (י), de *inhoud van Jehovah*. Zij, of veeleer, zij-hij, geeft de minuten van denzelfden cirkel van 360° aan.

"Jehovah" is in zijn beste aanzicht Binah, de "Opperste Moeder,

---

[1*] idols.

middelaresse, de Groote Zee of de Heilige Geest", en daarom veeleer een synoniem van Maria, de moeder van Jezus, dan van zijn vader; die "Moeder, welke het latijnsche Mare is", de zee, is hier ook Venus, de Stella del Mare of "Ster der Zee".

[422] De voorvaderen der geheimzinnige Akkadiërs — de Chandrawansha's of Indowansha's, de Maankoningen, die naar luid van de overlevering eeuwen vóór onze tijdrekening te Prayâga (Allahabad) geregeerd hebben — waren uit Indië gekomen en hadden den eeredienst hunner voorvaderen medegebracht, den dienst van Soma en zijn zoon Budha, welke later de eeredienst der Chaldeërs werd. Een dergelijke vereering echter, afgescheiden van populairen sterre- en zonnedienst, was geenszins *afgodendienst.* In ieder geval niet meer dan de moderne Roomsch-Katholieke symboliek, die de Maagd Maria, de Magna Mater der Syriërs en Grieken, met de maan in verband brengt.

Op dezen eeredienst gaan de vroomste Roomsch-Katholieken zeer prat en zij komen er rond voor uit. In een *Mémoire* aan de Fransche Academie zegt de markies de Mirville:

> Het is niet meer dan natuurlijk dat, als een onbewuste voorspelling genomen, Ammon-Râ de echtgenoot zijner moeder was, aangezien de Magna Mater der Christenen *juist de echtgenoote is van den zoon dien zij ontvangt.* . . . . . Wij [Christenen] kunnen thans begrijpen *waarom Neïth, terwijl zij de maan blijft, glans afstraalt op de zon*, dewijl de Maagd, die *evenals Neïth*, de Koningin des Hemels is, de Christus-zon bekleedt, gelijk Neïth doet, en door hem bekleed wordt; "*Tu vestis solem et te sol vestit*" [zooals de Roomsch-Katholieken bij hun dienst zingen]. Wij [Christenen] begrijpen ook hoe het komt dat het beroemde opschrift te Saïs kon verklaren dat "niemand ooit mijn sluier [peplum] opgeheven heeft", indien wij in aanmerking nemen dat deze zin, letterlijk vertaald, *de samenvatting is van datgene, wat op den feestdag der Onbevlekte Ontvangenis in de Kerk gezongen wordt* [1]).

Niets kan voorzeker oprechter zijn! Het rechtvaardigt volkomen wat Gerald Massey in zijn lezing over "Luniolatry, Ancient and Modern" gezegd heeft.

> De man in de maan [Osiris-Sut, Jehovah-Satan, Christus-Judas, en andere maantweelingen] wordt dikwijls beschuldigd van slecht gedrag . . . . . In de maanverschijnselen was de maan één, als *de* maan, die tweevoudig van geslacht en drievoudig van karakter was, als moeder, kind en volwassen man. Aldus werd het kind van de maan de echtgenoot van zijn eigen moeder! Dit was niet te *vermijden* opdat er sprake zou kunnen zijn van voortplanting. Hij was genoodzaakt zijn eigen vader te zijn! De latere sociologie verwierp deze verwantschappen en de oorspronkelijke man in de maan werd taboe verklaard. Toch werd dit in zijn

[1]) *Pneumatologie: Des Esprits*, deel III, blz. 117; "Archéologie de la Vierge Mère".

laatste, onverklaarbaarste phase de voornaamste leering van het grofste bijgeloof dat de wereld ooit gezien heeft, want deze maanverschijnselen en hunne op menschelijke wijze voorgestelde verhoudingen, die van bloedschande inbegrepen, zijn juist de grondslagen der Christelijke Drieëenheid in Éénheid. Door onkunde omtrent de symboliek is de eenvoudige voorstelling der oudheid het diepste godsdienstige geheim van den modernen maandienst geworden. De Roomsche Kerk beeldt, zonder zich in het minst over het bewijs te schamen, de Maagd Maria af, bekleed met de zon, met den maansikkel aan hare voeten en met het maankind in de armen — als kind en echtgenoot van de moedermaan! De moeder, het kind en de volwassen man zijn fundamenteel . . . . . [423]

Op deze wijze kan men bewijzen dat onze Christologie een versteende mythologie en legendenleer is, waarmede wij in het *Oude* en in het *Nieuwe Testament* als eene goddelijke openbaring, door de stem van God zelf[1]) uitgesproken, opgescheept zijn[1*].

In den *Zohar* staat eene bekoorlijke allegorie, die beter dan iets anders het ware karakter van Jehovah, of YHVH volgens de oorspronkelijke opvatting der Hebreeuwsche Kabbalisten ontsluiert. Zij is thans te vinden in de wijsbegeerte van Ibn Gebirol's *Kabbalah* vertaald door Isaac Mijer.

In de inleiding, geschreven door R. 'Hiz'qi-yah, welke zeer oud is en deel uitmaakt van onze Brody-uitgave van den *Zohar* (I, 5*b en vlg.*) staat een verhaal van een reis, ondernomen door R. El'azar, zoon van R. Shim-on b. Yo'haï, en R. Abbah . . . . . Zij ontmoetten een man die een zwaren last droeg . . . . . Zij spraken met elkander . . . . . en de uitleggingen van de Thorah door den man, die den last droeg, waren zoo wonderbaar, dat zij hem zijn naam vroegen; hij antwoordde: "Vraagt mij niet wie ik ben, doch wij zullen allen voortgaan met het verklaren van de Thorah [de Wet]". Zij vraagden: "Wie deed u aldus loopen en zulk een zwaren last dragen?" Hij antwoordde: "De letter י (Jod gelijk 10 en de symbolische letter van Kether en het inwezen en de kern van den Heiligen Naam יהוה, YHVH) voerde oorlog, enz." . . . . . Zij zeiden tot hem: "Indien gij ons den naam uws vaders zegt, zullen wij het stof uwer voeten kussen". Hij antwoordde: "Wat mijn vader betreft, *deze had zijn woning in de Groote Zee en was een visch daarin* [evenals Wishnoe en Dagon of Oannes]; die [eerst] de Groote Zee vernietigde . . . . . en hij was groot en machtig en 'Oud van Dagen' totdat hij alle andere visschen in de (Groote) Zee verslond". . . . . R. El'azar luisterde naar zijne woorden en sprak: "gij zijt de Zoon der Heilige Vlam, gij zijt de Zoon van Rab Ham-'*nun*-ah Sabah (den oude) [de *visch* is in het Arameesch of Chaldeesch *nun* (noen)], gij zijt de Zoon van het Licht der Thorah [Dharma], enz.[2]).

Vervolgens legt de schrijver uit dat de vrouwelijke Sephira, Binah, door de Kabbalisten de Groote zee genoemd wordt; daarom is Binah,

[1]) blz. 23.
[2]) Mijer's *Qabbalah*, 335-36.

[1*] palmed off upon us.

welker goddelijke namen Jehovah, Yah, en Elohim zijn, eenvoudig de Chaldeesche Tiamat, de Vrouwelijke Macht, de Thalatth van Berosus, die den Chaos bestiert en door de Christelijke Theologie later tot de slang en den duivel gemaakt is. Zij-Hij (Yah-hovah) is de opperste Hé en Eva. Deze Yah-hovah of Jehovah nu, is identiek met onzen Chaos — Vader, Moeder, Zoon — op het stoffelijke gebied en in de louter stoffelijke wereld; tegelijkertijd Deus en Demon; Zon en Maan, goed en kwaad, God en Demon.

Het magnetisme van de maan brengt leven voort, behoudt en vernietigt het, zoowel psychisch als fysisch. En als de maan astronomisch een der zeven planeten van de oude wereld is, dan is zij in de Theogonie een der Bestierders daarvan — evenzeer thans bij de Christenen als bij [424] de Heidenen; de eersten duidden haar aan onder den naam van een hunner Aarts-engelen, laatstgenoemden onder dien van een hunner Goden.

Daarom is de beteekenis van het "sprookje", door Chwolsohn vertaald naar de Arabische vertaling van een oud Chaldeesch handschrift, luidende dat Qû-tâmy door het *godenbeeld*[1*] van de maan onderwezen werd, gemakkelijk te begrijpen. Seldenus deelt ons het geheim mede, evenals Maimonides in zijn *Gids voor de in verwarring gebrachten*[1]). De vereerders der Teraphim, of de Joodsche orakels, "sneden beelden en beweerden dat, doordien het licht der voornaamste sterren [planeten] deze geheel en al doordrong, de Engelen-Deugden [of de Bestierders der sterren en planeten] met hen spraken en hun vele hoogst nuttige dingen en kunsten leerden". En Seldenus deelt mede dat de Teraphim gebouwd en samengesteld waren volgens de positie van zekere planeten, welke de Grieken στοιχεῖα noemden, en overeenkomstig figuren die hunne plaats aan den hemel hadden en ἀλεξητήριοι, of de Beschermgoden, genoemd werden. Degenen die de στοιχεῖα opspoorden, werden στοιχεωματικοί, of voorspellers door middel van de στοιχεῖα genoemd[2]).

Het zijn echter dergelijke zinsneden in de *Nabathean Agriculture*, die de mannen van de wetenschap afgeschrikt hebben en hen deden verkondigen dat het werk was "òf een apokryphon, òf een sprookje, de aandacht van een academicus onwaardig". Zooals wij aangetoond hebben scheurden terzelfdertijd volijverige Roomsch-Katholieken en

[1]) *Moreh Nebluchim*, III. XXX.
[2]) Zie *De Diis Syriis*, Teraph., II Synt. blz. 31.

[1*] idol.

Protestanten het figuurlijk aan stukken; eerstgenoemden omdat het "den duivelendienst beschreef" en laatstbedoelden omdat het "goddeloos" was. Zij hebben allen wederom ongelijk. Het is *geen* sprookje, en voor zoover het de vrome kerkelijken betreft, kan men denzelfden eeredienst in hunne Schriften aanwijzen, hoezeer dan ook door het vertalen verminkt. Men kan den zonne- en den maandienst en ook den sterren- en den elementendienst terugvinden in de Christelijke Theologie, waarin zij nog eene rol spelen. De volgelingen van den paus verdedigen dien en de Protestanten zouden dien slechts voor eigen rekening en risico vierkant kunnen loochenen. Twee voorbeelden daarvan mogen hier een plaats vinden:

Ammianus Marcellinus leert dat de oude waarzeggingen altijd volbracht werden met den bijstand van de Geesten der Elementen (*Spiritus Elementorum*, en in het Grieksch *πνεύματα τῶν στοιχείων*) [1]).

Men heeft echter thans bevonden dat de Planeten, de Elementen en de Dierenriem niet alleen te Heliopolis door de twaalf steenen, de "Geheimenissen der Elementen" (*Elementorum Arcana*) genaamd, voorgesteld werden, maar ook in den tempel van Salomo en, zooals verschillende schrijvers aangetoond hebben, in verscheidene oude Italiaansche kerken en zelfs in de *Notre Dame de Paris*, waar zij tot op den huidigen dag te zien zijn.

Geen enkel symbool, de zon zelfs inbegrepen, was in zijn veelvul- [425]
dige beteekenissen zoo samengesteld als dat van de maan. Het geslacht was natuurlijk tweevoudig. Bij sommigen was het mannelijk, zooals bijvoorbeeld de Hindoesche "Koning Soma", en de Chaldeesche Sin; bij andere volkeren was het vrouwelijk, de schoone Godinnen Diana-Luna, Ilithya, Lucina. Bij de Tauriërs bracht men menschenoffers aan Artemis, een vorm van de maangodin; de Cretensers noemden haar Dictynna, en de Meden en Perzen Anaïtis, zooals een opschrift te Coloe: *Ἀρτέμιδι Ἀνάειτι*, aantoont. Wij hebben thans echter hoofdzakelijk te maken met de kuischste en reinste der maagdelijke Godinnen, Luna-Artemis, aan wie Pamphôs voor het eerst den bijnaam *Καλλίστη* gaf, en van wie Hippolytus schreef: *Καλλίστα πολὺ παρθένων* [2]). Deze Artemis-Lochia, de Godin die de ontvangenis en de geboorte bestierde, is in hare functies en als de drievoudige Hecate, de Orphische Godheid, de voorgangster van den God der

[1]) I. 1. 21.
[2]) Zie *Pausanias*, VIII. 35—38.

Rabbijnen en vóór-Christelijke Kabbalisten en diens maantype. De Godin Τρίμορφος was het verpersoonlijkte zinnebeeld van de verschillende opeenvolgende aanzichten, welke de maan bij elk harer drie schijngestalten vertoonde, en deze uitlegging was reeds die der Stoïcijnen [1]), terwijl de Orphiërs den naam Τρίμορφος verklaarden door de drie natuurrijken waarover zij heerschte. Jaloersch, bloeddorstig, wraakgierig en veeleischend, is Hecatę-Luna een waardige evenknie van den "naijverigen God" der Hebreeuwsche Profeten.

Het geheele raadsel van den zonne- en den maandienst, zooals men dien thans in de kerken terugvindt, berust inderdaad op deze geheimenis der maanverschijnselen, die zoo oud is als de wereld. De samenwerkende krachten in de "Koningin van den Nacht", die voor de moderne wetenschap latent, maar voor de kennis der Oostersche Adepten in volle werkzaamheid zijn, geven een goede verklaring voor de duizend en een beelden, waaronder de ouden de maan voorstelden. Dit toont mede aan hoeveel dieper gaande kennis van de maanmysteriën de ouden bezaten dan onze moderne sterrekundigen. Het geheele pantheon der maangoden en -godinnen, Nephtys of Neïth, Proserpina, Melitta, Cybele, Isis, Astarte, Venus en Hecate aan de eene zijde, en Apollo, Dionysus, Adonis, Bacchus, Osiris, Atys, Thammuz, enzoovoorts aan den anderen kant, toonen allen openlijk door hunne namen en titels — die van "zonen" en "echtgenooten" hunner "moeders" — hunne identiteit met de Christelijke Drieëenheid. In elk godsdienststelsel liet men de Goden hunne functies als vader, zoon en echtgenoot tot ééne samensmelten, en werden de Godinnen geïdentifieerd als vrouw, moeder en zuster van den mannelijken God; eerstbedoelden vereenigden de menschelijke eigenschappen tot de
[426] "Zon, den Schenker van Leven", de laatsten smolten alle andere titels te zamen in de groote samenvatting, bekend als Maia, Maya, Maria, enz., een soortnaam. Maia kreeg door een gedwongen afleiding bij de Grieken de beteekenis van "moeder", van den wortel *ma* (voedster) en gaf zelfs dien naam aan de maand Mei, welke, voordat zij aan Maria toegewijd werd, aan al deze Godinnen gewijd was [2]). De oorspronkelijke beteekenis was echter Mâyâ, Doergâ, door de oriëntalisten vertaald met "ontoegankelijke", maar in werkelijkheid betee-

[1]) Cornutus, *De Natura Deorum*, XXXIV, 1.

[2]) De Roomsch-Katholieken zijn het denkbeeld om de maand Mei aan de Heilige Maagd te wijden aan den heidenschen Plutarchus verschuldigd, die aantoont dat "Mei gewijd is aan Maia (Μαῖα) of Vesta" (Aulus Gellius *t. a. p.* Maia), onze verpersoonlijkte moeder-aarde, min en voedster.

kenend de "onbereikbare", in den zin van begoocheling en onwerkelijkheid, daar zij de bron en oorzaak was van tooverij, de verpersoonlijking van begoocheling.

In godsdienstige riten diende de maan voor een tweeledig doel. Voor exoterische doeleinden tot eene vrouwelijke godin verpersoonlijkt, of in allegorieën en symbolen tot een mannelijken God, beschouwde men onzen wachter in de occulte wijsbegeerte als een geslachtlooze macht, die goed bestudeerd moest worden omdat zij te vreezen was. Bij de ingewijde Âriërs, Chaldeën, Grieken en Romeinen waren Soma, Sin, Artemis Soteira (de manvrouwelijke Apollo, wiens attribuut de lier is en de gebaarde Diana met pijl en boog), Deus Lunus en in het bijzonder Osiris-Lunus en Thot-Lunus [1]), de occulte vermögens van de maan. Doch hetzij mannelijk of vrouwelijk, hetzij Thot of Minerva, Soma of Astoreth, de maan is de occulte geheimenis der geheimenissen, en meer een symbool van het kwade dan van het goede. Hare zeven phasen, volgens de oorspronkelijke esoterische verdeeling, worden verdeeld in drie sterrekundige verschijnselen en vier zuiver psychische phasen. Dat de maan niet altijd vereerd werd, blijkt uit de Mysteriën, waarin de dood van den Maangod — de drie phasen van het geleidelijke afnemen en ten slotte verdwijnen — allegorisch voorgesteld werd, doordien de maan stond voor den genius van het kwaad, die tijdelijk de overwinning behaalt op den licht- en levenschenkenden God, de Zon; en de oude hiërophanten in de magie hadden al hunne kunst en geleerdheid noodig om deze overwinning in een nederlaag om te zetten.

Die eeredienst nu van het derde Ras van onze Rondte, de Hermaphrodieten, waarin de *mannelijke* maan heilig werd toen de geslachten na den zoogenaamden Val gescheiden werden, was de oudste van alle. Deus Lunus werd toen manvrouwelijk, beurtelings mannelijk en vrouwelijk, om ten slotte als een tweevoudige kracht aan het vierde wortelras, de Atlantiërs *ter zake van tooverij* dienstbaar te zijn. Bij het vijfde, ons eigen Ras, heeft de Maan-zonnedienst de volkeren in twee onderscheidene, vijandige kampen verdeeld. Deze dienst voerde tot gebeurtenissen, aeonen later beschreven in den oorlog van het Mahâbhârata, welke voor de Europeanen de tot het rijk der fabelen [427] behoorende, voor de Hindoes en de Occultisten de historische strijd is tusschen de Sûryawansha's en de Indowansha's. Voortvloeiende

[1]) Thot-Lunus is de Boedha-Soma van Indië, of Mercurius en de Maan.

uit het tweevoudige aanzicht van de Maan, de vereering van onderscheidenlijk het mannelijke en het vrouwelijke beginsel, eindigde deze dienst in bepaalde zonne- en maandiensten. Bij de Semietische rassen was de zon zeer langen tijd vrouwelijk en de maan mannelijk; laatstbedoelde opvatting namen zij over uit de Atlantische overleveringen. Vóór den Shemeshdienst noemde men de maan den "Heer der Zon", Bel-Shemesh. De onbekendheid met de oorspronkelijke redenen voor het maken van een dergelijk onderscheid en met occulte beginselen voerde de volkeren tot anthropomorphischen afgodendienst. Gedurende die periode, welke in de boeken van Mozes ontbreekt, namelijk die van de verdrijving uit het paradijs tot aan den allegorischen zondvloed, vereerden de Joden met de overige Semieten Dayanisi, דיכאישי, den "Heerscher over de menschen", den "Richter" of de Zon. Hoewel de Joodsche canon en het Christendom in den *Bijbel* de zon de "Heer God" en "Jehovah" hebben doen worden, is dezelfde *Bijbel* toch vol onbescheiden sporen van de manvrouwelijke Godheid, die Jehovah, de Zon, en Astoreth, de Maan in haar vrouwelijk aanzicht was en geheel vrij was van het thans daaraan geschonken figuurlijke element. God is een "verterend vuur", verschijnt *in*, en "is omgeven *door* vuur" Het was niet alleen in zijn visioen dat Ezechiël de Joden "zich neder zag buigen naar het Oosten voor de zon" [1]). De Baäl der Israëlieten — de Shemesh der Moabieten en de Moloch der Ammonieten — was identiek met den "Zon-Jehovah" en is thans nog evenzeer de "Koning der Hemelschare", de Zon, als Astoreth de "Koningin des Hemels", of de Maan was. De "Zon der Gerechtigheid" is *eerst thans* een *figuurlijke* uitdrukking geworden. Doch de godsdienst van elke oude natie was oorspronkelijk gegrond op de occulte openbaringen van een zuiver abstracte Kracht of van een zuiver abstract Beginsel, thans "God" genaamd. De inrichting zelve van zulk een eeredienst bewijst in hare onderdeelen en riten dat de wijsgeeren, die dergelijke subjectieve en objectieve natuursystemen ontwikkelden, eene diepgaande kennis bezaten en op de hoogte waren van vele feiten van wetenschappelijken aard. Want behalve dat de riten van den maandienst zuiver occult waren, berustten zij, zooals wij zooeven aangetoond hebben, op kennis der fysiologie — eene bij ons geheel moderne wetenschap — psychologie, heilige wiskunde, meetkunde en metrologie in hare juiste toepassingen

[1]) Ezechiël, VIII : 16.

op symbolen en figuren, welke slechts glyphen zijn, waarmede waargenomen natuur- en wetenschappelijke *feiten* opgeteekend zijn; kortom op eene allernauwkeurigste en diepgaande kennis der natuur. Gelijk wij zooeven gezegd hebben, brengt het maanmagnetisme leven voort, behoudt het en vernietigt het; en Soma belichaamt de drievoudige kracht der Trimûrti, hoewel deze tot heden ten dage door de oningewijden niet erkend wordt. De allegorie, volgens welke de Goden Soma, de Maan, door het karnen van den Oceaan des Levens (Ruimte) in een ander Manwantara deden ontstaan, dat wil zeggen in den vóórgenetischen dag van ons planeetstelsel, en de mythe volgens welke "de Rishi's de aarde melken, welker kalf Soma, de Maan, was", hebben eene diepe cosmografische beteekenis, want het is niet *onze* Aarde, welke gemolken werd, noch was de Maan, welke wij kennen, het kalf [1]). Hadden onze wijze mannen der wetenschap evenveel van de geheimenissen der natuur geweten als de oude Âriërs, dan hadden zij zich zeker nooit verbeeld dat de maan van uit de aarde weggeslingerd was. Nogmaals, indien wij de symbolische taal der ouden willen begrijpen, zoo moeten wij ons de oudste permutatie der Theogonie, luidend dat de Zoon zijn eigen Vader wordt en de Moeder door den Zoon voortgebracht is, herinneren en in aanmerking nemen. Anders zal de mythologie de oriëntalisten steeds blijven kwellen als eenvoudig "de ziekte welke op een bijzonderen trap van menschelijke beschaving te voorschijn komt!" — zooals Renouf zwaarwichtig opmerkt. [428]

De ouden leerden de zelfvoortbrenging, om zoo te zeggen, der Goden: het *ongeopenbaarde* Eéne Goddelijke Inwezen brengt eeuwig eene Tweede *geopenbaarde* Zelf voort, welk Tweede Zelf, van man-vrouwelijke natuur, *op onbevlekte wijze* al het macrocosmische en microcosmische in dit Heelal *baart*. Eenige bladzijden hiervoren hebben wij zulks aangetoond bij den cirkel en de middellijn, of de heilige Tien (10).

Doch niettegenstaande onze oriëntalisten ten sterkste een homogeen element in de natuur begeeren te ontdekken, *willen zij dat niet zien*. Door zulk eene onwetendheid in hunne onderzoekingen beperkt, worden de Âryanisten en Egyptologen in hunne bespiegelingen gestadig

---

[1]) In de allegorie vlucht de Aarde om haar leven te redden voor Prithu die haar vervolgt. Zij neemt de gestalte van eene koe aan; van angst sidderend loopt zij weg en verbergt zich zelfs in de gebieden van Brahmâ. Zij is derhalve *niet* onze Aarde. In elk *Purâna* wisselt ook het kalf van naam. In het eene is het Manoe Swâyambhuwa, in een ander Indra, in een derde de Himawat(Himâlaya's) zelf, terwijl Meroe de melker was. Dit is eene diepzinniger allegorie dan men wel denken zoude.

van de waarheid afgeleid. Zoo is de Rougé niet in staat in den door hem vertaalden tekst de beteekenis te begrijpen van de woorden, die Ammon-Ra spreekt tot koning Amenophes, die voor Memmon gehouden wordt: "Gij zijt mijn Zoon, ik heb u verwekt". En daar deze zeer Christelijke oriëntalist hetzelfde denkbeeld in vele teksten en onder verschillende vormen terugvindt, is hij ten slotte genoodzaakt uit te roepen:

Wilde dit denkbeeld ingang vinden in het denkvermogen van een hiërogrammatist, dan moest er in hun godsdienst een meer of minder scherp omlijnde leer bestaan hebben, *welke eene goddelijke en onbevlekte incarnatie in menschelijken vorm als een mogelijk feit voorstelde, dat zoude kunnen voorvallen:*

[429] Juist. Doch waarom moet de last van de verklaring gelegd worden op eene onmogelijke voorspelling, wanneer het geheele geheim verklaard wordt doordien de latere godsdienst den vroegeren nabootste?

Deze leer was algemeen, en het was ook niet het denkvermogen van een of anderen hiërogrammatist dat haar ontwikkeld heeft, want de Indische Awatâra's zijn een bewijs voor het tegendeel. Dan, na "zich een helderder inzicht gevormd te hebben" [1]) in wat de "goddelijke Vader en Zoon" bij de Egyptenaren geweest zijn, blijft de Rougé nog in gebreke te verklaren en op te merken welke functies men in die oorspronkelijke voortbrenging aan het *vrouwelijke* Beginsel toeschreef. Hij vindt het niet in de Godin Neïth van Saïs. Toch haalt hij de woorden aan welke de bevelvoerder tot Cambyses sprak, toen hij den koning den tempel van Saïs binnenleidde: "Ik maakte aan Zijne Majesteit de waardigheid van Saïs bekend, dat de verblijfplaats is van Neïth, de groote voortbrengster, *de voortbrengster van de Zon*, die de *eerstgeborene en niet verwekt, doch slechts voortgebracht is*", — en derhalve de vrucht is van eene Onbevlekte Moeder.

Hoeveel grootscher, wijsgeeriger en dichterlijker is het werkelijke onderscheid, gemaakt tusschen de Onbevlekte Maagd der oude Heidenen en de moderne pauselijke opvatting voor ieder die in staat is dat te begrijpen en naar waarde te schatten. Bij de eerste *baart* en *brengt* de eeuwig jonge Moeder Natuur, het antitype van hare prototypen, de Zon en de Maan, haar "verstandgeboren" Zoon, het Heelal, *voort*. De Zon en de Maan, als mannelijk-vrouwelijke godheden, bevruchten de Aarde, de microcosmische Moeder en deze ontvangt en

[1]) Zijn *helder* inzicht is dat de Egyptenaren Jehovah (!) en zijn vleeschgeworden Verlosser (de goede slang) enz. *voorspeld hebben;* en zelfs is hij zoover gegaan dat hij Typhon met de *kwade* slang van het Paradijs vereenzelvigt. En dat alles gaat voor ernstige en nuchtere *wetenschap* door!

baart op hare beurt. Bij de Christenen is de "Eerstgeborene" (*primogenitus*) inderdaad voortgebracht, *d. w. z.* verwekt (*genitus, non factus*), en stellig *ontvangen en voortgebracht: "Virgo pariet"*, verklaart de Roomsche Kerk. Aldus trekt die Kerk het edele geestelijke ideaal der Maagd Maria tot de aarde neder, en, haar "aardsch van de aarde" makend, verlaagt zij het door de Maagd voorgestelde ideaal tot de laagste anthropomorphe Godin van de groote menigte.

Zeker, Neïth, Isis, Diana, enz., bij welken naam zij ook genoemd wórde, was "eene demiurgische Godin, tegelijkertijd zichtbaar en onzichtbaar, die hare plaats in den Hemel heeft en *de voortbrenging der soorten bevordert*" — kortom de maan. Hare occulte aanzichten en vermogens zijn talloos en in één daarvan wordt de maan bij de Egyptenaren Hathor, een ander aanzicht van Isis [1]), en men laat beide Godinnen Horus zoogen. Men zie in de Egyptische zaal van het Britsch Museum Hachor, vereerd wordend door Farao Thotmes, die tusschen haar en den Heer der Hemelen staat. De monolith is [430] uit Karnac afkomstig. Dezelfde Godin heeft op haar troon het volgende opschrift: *"De Goddelijke Moeder en Heerscheres, of Koningin des Hemels"*; eveneens de *"Morgenster"* en het *"Licht der Zee"* — *Stella Matutina* en *Lux Maris*. Alle Maangodinnen hadden een tweevoudig aanzicht, het eene *goddelijk*, het andere *helsch*. Zij waren alle de maagdelijke moeders van een *onbevlekt* geboren Zoon — de Zon. Raoul Rochette beschrijft de Maangodin der Atheners, Pallas of Cybele, Minerva of wederom Diana met haar zoontje op haar schoot, bij hare feesten aangeroepen wordend als Μονογενὴς Θεοῦ, de "Eénigeboren Moeder Gods", zittend op een leeuw en omringd door twaalf personen, in wie de Occultist de twaalf groote Goden herkent en de vrome Christelijke oriëntalist de Apostelen of veeleer de Grieksch-heidensche voorspelling daarvan.

Beiden hebben gelijk, want de onbevlekte Godin der Roomsche Kerk is eene getrouwe nabootsing van de oudere heidensche Godinnen; het aantal der Apostelen is dat der twaalf stammen en deze laatste zijn eene verpersoonlijking van de twaalf groote Goden, en van de twaalf teekens van den Dierenriem. Nagenoeg elk onderdeel van het Christelijke dogma is aan de heidenen ontleend. Semele, de vrouw van Jupiter en de moeder van Bacchus, de Zon, is volgens Nonnus na haar dood mede ten hemel gevaren of "verheven", waar

[1]) Hathor is de *helsche* Isis, in het bijzonder de Godin van het Westen of de onderwereld.

zij tusschen Mars en Venus als heerscheresse nederzit onder den naam van: "Koningin der Wereld", of van het Heelal, *πανβασίλεια*, "bij wier naam alle demonen sidderen" [1]), evenals bij de namen van Hathor, Hecate en andere Helgodinnen.

"*Σεμέλην τρέμουσι δαίμονες*". Dit Grieksche opschrift op een kleinen tempel, overgenomen op een door Beger gevonden en door Montfaucon gecopieerden steen, zooals de Mirville ons mededeelt, geeft ons kennis van het verbazingwekkende feit dat de Magna Mater der oude wereld een door den duivel tot stand gebracht, onbeschaamd "plagiaat" was van de Onbevlekte Moedermaagd zijner Kerk. Het doet er niet toe of het zoo is *of wel andersom*. Datgene wat van belang is opgemerkt te worden is de volkomen identiteit van de *archaïsche copie* en het *moderne origineel*.

Indien de ruimte het toeliet zouden wij de onbegrijpelijke koelbloedigheid en onverschilligheid kunnen laten zien, door sommige volgelingen der Roomsch-Katholieke Kerk aan den dag gelegd, wanneer zij tegenover de onthullingen van het verleden geplaatst worden. Op Maury's opmerking dat "de Maagd alle heiligdommen van Ceres en Venus in bezit genomen heeft en dat de heidensche riten, ter eere [431] van die Godinnen uitgevaardigd en toegepast, in hooge mate op de Moeder van Christus overgedragen zijn" [2]), antwoordt de pleitbezorger van Rome dat het feit zoo *is* en dat het juist is zooals het zijn moet, en heel natuurlijk.

Aangezien men het dogma, de liturgie en de riten, welke door de Roomsch Apostolische Kerk in 1862 beleden worden, aantreft gegrift op monumenten, geschreven op papyrussen en cylinders, *nauwelijks jonger dan de zondvloed*, schijnt het onmogelijk te wezen het bestaan te loochenen van een *eerst, vóórhistorisch* [Roomsch] *Katholicisme, waarvan het onze slechts de getrouwe voortzetting is*. . . . [Maar terwijl het eerste het toppunt, het "*summum* van de onbeschaamdheid van demonen en zwarte necromancie was" . . . . . is het laatstbedoelde *goddelijk*]. Indien Maria, in *onze* [Christelijke] *Openbaring* [*l'Apocalypse*], bekleed met de Zon en de Maan onder hare voeten, verder niets gemeen heeft *met de nederige dienstmaagd* [servante] *van Nazareth* [*sic*], dan komt dat hierdoor dat zij thans de grootste theologische en cosmologische kracht in *ons* heelal geworden is [3]).

Voorzeker, dewijl Pindarus over hare "hemelvaart" als volgt zingt: "Zij zit *aan de rechterhand* haars Vaders [Jupiter], ... en is

---

[1]) Dit is afkomstig van de Mirville, die met trots de overeenkomst verkondigt, en hij *diende het te weten*. Zie "Archéologie de la Vierge Mère", in zijn *Des Esprits*, blz. 111—113.

[2]) *Magie*, blz. 153.

[3]) De Mirville, *aldaar*, blz. 116 en 119.

machtiger dan alle andere (Engelen of Goden)" [1]) — een lofzang die eveneens op de Maagd toegepast wordt. Ook den Heiligen Bernardus, aangehaald door Cornelius à Lapide, laat men de Heilige Maagd als volgt toespreken: "De Zon-Christus leeft in U en Gij leeft in hem" [2]).

Verder geeft dezelfde onergdenkende heilige man toe dat de Maagd de Maan is. Aangezien zij de Lucina der Kerk is, wordt wanneer zij een kind baart, het vers van Virgilius: "*Casta fove Lucina, tuus jam regnat Apollo*", op haar toegepast. "Evenals de Maan is de Maagd de Koningin des Hemels", laat de onschuldige heilige er op volgen [3]).

Dit is beslissend. Volgens schrijvers als de Mirville treedt de Christelijke godsdienst des te goddelijker te voorschijn, en des te beter ziet men dat deze de eenig waarlijk geïnspireerde is, in het bijzonder in zijn Roomsch Katholieken vorm, naarmate er meer overeenkomst bestaat tusschen de heidensche begrippen en de Christelijke dogma's. De ongeloovige geleerden en academici, die meenen dat zij in de Roomsche Kerk juist het tegengestelde van goddelijke inspiratie zien, en die niet aan de satanische streken van plagiaat bij anticipatie gelooven willen, worden geducht onder handen genomen. Edoch "zij gelooven aan niets en verwerpen zelfs de *Nabathean Agriculture* als een roman en een verzameling bijgeloovigen onzin", zoo klaagt de schrijver der Mémoires. "Volgens hunne verdorven meening zijn het 'afgodsbeeld der Maan' van Qû-tâmy en het beeld der madonna een en hetzelfde!" Vijf en twintig jaar geleden schreef een edele markies [432] zes lijvige boekdeelen, of, zooals hij die noemde "Mémoires aan de Fransche Academie", met het eenige doel om te bewijzen dat het Roomsch-Katholicisme een geïnspireerd en geopenbaard geloof is. Ten bewijze daarvan voert hij tallooze feiten aan, alle met de strekking aan te toonen dat sedert den zondvloed de geheele oude wereld met medewerking van den duivel steeds stelselmatig plagiaat had gepleegd aan de riten, ceremoniën en dogma's der toekomstige Heilige Kerk, die eeuwen later geboren moest worden. Wat zoude die getrouwe zoon van Rome wel gezegd hebben, indien hij gehoord had dat zijn geloofsgenoot Renouf, de beroemde Egyptoloog van het Britsch Museum, in een zijner geleerde brieven verklaard heeft dat noch

---

[1]) *Hymns to Minerva*, blz. 19.
[2]) *Sermon sur la Sainte Vierge.*
[3]) *Apoc.*, Hfdst. XII.

"Hebreën, noch Grieken een enkel van hunne denkbeelden aan Egypte ontleend hebben"?

Doch wellicht was het de bedoeling van Renouf te zeggen dat het de Egyptenaren, Grieken en Âriërs waren, die hunne denkbeelden aan de Roomsche Kerk ontleend hebben? En als dat zoo is, waarom, in naam der logica, verwerpen de volgelingen van den paus dan de nadere inlichtingen, welke de occultisten hun over den Maandienst kunnen geven, aangezien die toch alle de strekking hebben te bewijzen dat de eeredienst der Roomsch-Katholieke Kerk zoo oud is als de wereld — *van sabeïsme en astrolatrie?*

De grond voor de oude Christelijke en latere Roomsch-Katholieke astrolatrie, of de symbolische vereering van zon en maan, een dienst, identiek met dien der Gnostieken, hoewel minder wijsgeerig en rein dan de "Zonnedienst" der Zoroastriërs, is een natuurlijk gevolg van haar geboorte en oorsprong. Dat de Roomsche Kerk zulke symbolen als water, vuur, zon, maan en sterren en vele andere heeft aangenomen is eenvoudig een gevolg hiervan dat de eerste Christenen den ouden eeredienst der heidensche volkeren voortgezet hebben. Zoo verkreeg Odin zijne wijsheid, macht en kennis door aan de voeten te zitten van Mimir, den driewerf-wijzen Jotun, die zijn leven doorbracht bij de bron der oorspronkelijke wijsheid, welker kristalheldere wateren zijne kennis dagelijks vermeerderden. "Mimir verwierf de hoogste kennis uit de bron, omdat de Wereld uit Water geboren was; daarom was de oorspronkelijke Wijsheid in dat geheimzinnige element te vinden". Het oog dat Odin opofferen moest om die kennis te verkrijgen, is wellicht "de Zon, die alle dingen verlicht en doordringt; terwijl zijn ander oog de Maan is, welker weerkaatsing uit de diepte omhoog blikt, en die ten slotte, wanneer zij ondergaat, in den Oceaan verzinkt" [1]). Doch het is nog iets meer. Van Loki, den Vuurgod, zegt men dat hij zich in het Water verborgen heeft, zoowel als in de Maan, de lichtschenkster, die hij daarin weerkaatst vond. Dit geloof dat het Vuur een toevlucht vindt in het Water, [433] was niet tot de oude Scandinaviërs beperkt. Het werd door alle volkeren gedeeld en ten slotte aangenomen door de eerste Christenen, die den Heiligen Geest verzinnebeeldden onder den vorm van Vuur, "gespleten tongen als van vuur" — den adem van den Vader-Zon. Dit vuur daalt eveneens neder in het Water, of de Zee—Mare, Maria.

[1]) Wägner en Mc Dowall, *Asgard and the Gods*, blz. 86.

De duif was bij vele volkeren het zinnebeeld van de Ziel; zij was aan Venus, de uit het zeeschuim geboren Godin gewijd en werd later het symbool van de Christelijke Anima Mundi, of den Heiligen Geest.

Een der meest occulte hoofdstukken van het *Boek der Dooden* is dat, getiteld: "De verandering in den God, die Licht schenkt op het Pad van Duisternis", waarin "Vrouw-Licht van de Schaduw" Thot bij zijn terugtrekken in de maan hulp verleent. Het heet dat Thot-Hermes zich daarin verbergt omdat hij de vertegenwoordiger is van de Geheime Wijsheid. Hij is de geopenbaarde Logos van de lichtende zijde dier wijsheid, de verborgen Godheid, of "Duistere Wijsheid", wanneer men veronderstelt dat hij zich naar het tegengestelde halfrond terugtrekt. Over hare macht sprekend, noemt de Maan zichzelve herhaaldelijk: "Het Licht dat schijnt in de Duisternis", het "Vrouw-Licht". Daarom werd zij het aangenomen symbool van alle Moedermaagd-Godinnen. Evenals de booze "kwade" geesten in vroeger dagen tegen de Maan streden, zoo voeren zij, naar men meent, ook thans nog krijg tegen de werkelijke Koningin des Hemels, Maria, de Maan, zonder echter in staat te zijn de zegepraal te behalen. Daarom stond de Maan in alle heidensche Theogonieën ook in nauw verband met den Draak, haar eeuwigen vijand. De Maagd of Madonna staat op den aldus verzinnebeelden mythischen Satan, die verpletterd en machteloos onder hare voeten ligt. Dit geschiedt, dewijl de kop en de staart van den Draak, die in de Oostersche sterrekunde tot op den huidigen dag de klimmende en de dalende knoop van de Maan voorstellen, in het oude Griekenland ook door de twee slangen verzinnebeeld werden. Hercules doodt die op den dag zijner geboorte, en het Kind op den arm zijner Moedermaagd doet desgelijks. Zooals Gerald Massey in dit verband terecht opmerkt:

> Al deze symbolen stelden van den beginne af hunne eigene daden voor en waren geen afbeeldingen, die vooruitliepen op verrichtingen van eene geheel verschillende orde. De iconografie [en ook de dogma's] waren uit een sedert lang voorbijgegaan vóór-Christelijk tijdperk te Rome blijven bestaan. *Er was geen vervalsching of tusschenschuiving van typen, niets dan een voortbestaan der beelden met eene verdraaiing hunner beteekenis.*

TIENDE AFDEELING.

BOOM-, SLANG- EN KROKODILDIENST.

De menschen haten de slang, een voorwerp van afschuw of van aanbidding, met onverzoenlijken haat, of zij werpen zich neder voor haar genie. De leugen roept haar, de voorzichtigheid maakt er aanspraak op, de nijd draagt haar in het hart en de welsprekendheid op haar caduceus. In de hel wapent zij de zweep der furiën, in den hemel maakt de eeuwigheid haar tot haar zinnebeeld.

DE CHÂTEAUBRIAND.

De Ophiten beweerden dat er tusschen God en den mensch vele soorten van Genii stonden, dat hun betrekkelijke voorrang beslist werd door den graad van Licht, aan elk hunner toegestaan; en zij hielden vol dat men de slang gestadig moest aanroepen en bedanken voor den buitengewonen dienst, door haar aan de menschheid bewezen. Want zij leerde Adam dat, zoo hij de vrucht van den Boom der Kennis van goed en van kwaad at, hij zijn Wezen onmetelijk hoog zoude verheffen door de kennis en de wijsheid, welke hij zoodoende verkrijgen zou. Aldus luidde de openbaar gemaakte exoterische reden.

Het is gemakkelijk te zien waar dit oorspronkelijke denkbeeld van het tweevoudige, Janusachtige karakter van de slang — het goede en het kwade — vandaan komt. Dit symbool is een van de alleroudste, omdat het kruipende dier voorafging aan den vogel, en de vogel aan het zoogdier. Vandaar het geloof, of veeleer het bijgeloof, der wilde stammen, die meenen dat de zielen hunner voorvaderen onder dezen vorm leven, vandaar dat de slang algemeen met den boom in verband gebracht wordt. De legenden omtrent de verschillende beteekenissen, welke zij voorstelt, zijn talloos; wijl echter de meeste daarvan allegorisch zijn, zijn zij thans in de reeks der op onwetendheid en duister bijgeloof gegronde fabelen overgegaan. Wanneer bijvoorbeeld Philostratus verhaalt dat de inboorlingen van Indië en Arabië het hart en de lever van slangen aten, ten einde de taal van alle dieren

te leeren, omdat men dit vermogen aan de slangen toeschrijft, had hij zeker nooit de bedoeling dat men zijn woorden letterlijk zoude opnemen [1]). Zooals men verderop herhaaldelijk zien zal, waren "Slang" en "Draak" namen, gegeven aan de Wijzen, de ingewijde Adepten der oudheid. Het was hunne wijsheid en hunne geleerdheid, die door hunne volgelingen verslonden of opgenomen werden, vandaar de allegorie. Wanneer de fabel van den Scandinavischen Sigurd zegt dat hij het hart van Fafner, den draak dien hij verslagen had, geroosterd heeft, en daardoor de wijste der menschen geworden is, dan is de beteekenis dezelfde. Sigurd had onderricht ontvangen in de runen en magische toovermiddelen; hij had het "woord" ontvangen van een Ingewijde Fafner genaamd, of van een toovenaar, waarna de laatste stierf, zooals velen doen na "het woord overgegeven te hebben". Epiphanius laat zich een geheim der Gnostieken ontvallen wanneer hij beproeft hunne "ketterijen" bloot te leggen. De Gnostieke Ophiten, zegt hij, hadden eene reden om eer te bewijzen aan de slang: *omdat zij namelijk de Mysteriën aan de eerste menschen onderwezen heeft* [2]). Zeker, maar bij het onderwijzen van dit dogma dachten zij niet aan Adam en Eva in het paradijs, doch eenvoudig aan het bovenstaande. De Nâga's van de Hindoesche en Tibetaansche Adepten waren menschelijke Nâga's (slangen), geen kruipende dieren. Bovendien is de slang altijd het type geweest van opeenvolgende of aaneengeschakelde wederverjonging, van onsterfelijkheid en tijd. [435]

De talrijke en buitengewoon belangwekkende verklaringen, de vertolkingen en feiten van slangendienst, in Gerald Massey's *Natural Genesis* gegeven, zijn zeer scherpzinnig en wetenschappelijk juist. Doch zij omvatten op verre na niet *al* de daarin vervatte beteekenissen. Zij ontsluieren slechts de sterrekundige en fysiologische geheimenissen, en verder nog enkele cosmische verschijnselen. Op het laagste gebied van stoffelijkheid was de slang ongetwijfeld het "groote embleem van Geheimenis in de Mysteriën" en was zij zeer waarschijnlijk "wegens hare huidwisseling en hare zelfvernieuwing als een type van vrouwelijke geslachtsrijpheid aangenomen". Dit was echter alleen het geval ten aanzien van de mysteriën betreffende het aardsche *dierlijke* leven, want als symbool van "*wederbekleeding* en wedergeboorte in de [algemeene] mysteriën" was hare "slot-

[1]) Zie *De Vita Apollonii*, I, XIV.
[2]) *Adv. Haeres.* XXXVII.

phase" [1]) of juister gezegd hare begin- en hare hoogste phase, niet van dit gebied. Deze phasen werden voortgebracht in het zuivere gebied van Ideëel Licht, en na den omgang van den geheelen kring van aanpassingen en symboliek doorloopen te hebben, keerden de Mysteriën terug tot waar zij vandaan gekomen waren, in het inwezen van *onstoffelijke* oorzakelijkheid. Zij behoorden tot de hoogste Gnosis. En deze zoude voorzeker haar naam en roem niet uitsluitend hebben kunnen verwerven op grond daarvan, dat zij diep in fysiologische en in het bijzonder vrouwelijke functies doorgedrongen was!

De slang had als symbool evenveel aanzichten en occulte beteekenissen als de boom zelf; "de Boom des Levens", waarmede zij emblematisch en nagenoeg onverbreekbaar verbonden was. De boom en
[436] de slang zijn, om het even of men ze als een metafysisch of een fysisch symbool, te zamen of afzonderlijk beschouwt, in de oudheid nooit zoozeer verlaagd als thans in deze onze eeuw van het verbrijzelen van afgodsbeelden, niet ter wille van de waarheid, doch om de grofste stof te verheerlijken. De onthullingen en vertolkingen in Generaal Forlong's *Rivers of Life* zouden de vereerders van den boom en de slang in de dagen der archaïsche Chaldeesche en Egyptische wijsheid verbaasd hebben doen staan; en zelfs zouden de oude Shaiwa's met afschuw teruggedeinsd zijn voor de theorieën en wenken [1*] van den schrijver van genoemd werk. "De meening van Payne Knight en Inman dat het kruis of de tau eenvoudig eene nabootsing in triadischen vorm is van de mannelijke organen, is geheel en al verkeerd", schrijft Gerald Massey, die bewijst wat hij zegt. Dit is echter eene bewering, die met evenveel recht op nagenoeg alle moderne vertolkingen van oude symbolen toegepast zoude kunnen worden. *The Natural Genesis*, een monumentaal werk van navorsching en denken, het volledigste dat ooit over dat onderwerp uitgegeven is, wijl het een ruimer gebied omvat en veel meer verklaart dan alle symbologen, die totnogtoe geschreven hebben, gaat nog niet voorbij het "psycho-theïstische" stadium van het oude denken. Ook hadden Payne Knight en Inman niet geheel ongelijk, behalve dat zij geheel en al in gebreke bleven in, te zien dat hunne vertolkingen van den Boom des Levens als kruis en phallus, alleen op den laagsten en laatsten trap van de vooruitgaande ontwikkeling der idee van den

[1]) Gerald Massey *The Natural Genesis*, I. 340.

[1*] suggestions.

Schenker van Leven op het symbool van toepassing waren. Het was de laatste en grofste stoffelijke vormverandering der natuur in dier, insect, vogel en zelfs plant, want het tweevoudig-ééne scheppende magnetisme werkt in den vorm van aantrekking van tegengesteldheden, of geslachtelijke polarisatie, in de constitutie van het kruipende dier en den vogel evenzeer als in dat van den mensch. Bovendien kunnen de moderne symbologen en oriëntalisten, van den eersten tot den laatsten, onbekend als zij zijn met de door het Occultisme ontsluierde werkelijke Mysteriën, noodzakelijkerwijs slechts dien laatsten trap zien. Indien men hun zeide dat deze wijze van voortplanting, welke alle wezens op de geheele wereld thans op deze aarde gemeen hebben, slechts eene voorbijgaande phase is, een fysiek middel tot verschaffing van de omstandigheden voor en tot voortbrenging van de verschijnselen van het leven, en dat zij met dit wortelras veranderen en met het volgende wortelras verdwijnen zal, zouden zij om zulk een bijgeloovig en onwetenschappelijk denkbeeld lachen. Doch de geleerdste occultisten beweren zulks omdat *zij het weten*. Het geheel[1*] der levende wezens, van allen die hunne soort voortplanten, is de levende getuige van de verschillende wijzen van voortplanting in de ontwikkeling der dieren- en menschensoorten en rassen; en de natuurkundige behoorde deze waarheid bij intuïtie te gevoelen, al is hij totnogtoe niet in staat haar aan te toonen. Hoe zoude hij het bij de tegenwoordige wijzen van denken ook kunnen! [437] De bakens van de archaïsche geschiedenis van het verleden zijn weinig in aantal en zeldzaam, en die, welke de mannen der wetenschap tegenkomen, worden voor wegwijzers van ons kleine tijdperk gehouden. Zelfs de zoogenaamde "algemeene [?] geschiedenis" omvat slechts een nietig veld van de nagenoeg grenzelooze ruimte der ondoorzochte gebieden van ons laatste, vijfde wortelras. Daarom wordt elke nieuwe wegwijzer, elke nieuwe glyphe van het grijze verleden, welke men ontdekt, bij den ouden voorraad van gegevens gevoegd, om vertolkt te worden langs dezelfde lijnen van vooropgevatte begrippen en zonder eenige verwijzing naar den bijzonderen gedachtekring waartoe die bijzondere glyphe wellicht moge behooren. Hoe kan de waarheid ooit aan het licht komen als deze methode nooit veranderd wordt!

Alzoo waren de boom en de slang bij het begin van hun gemeenschappelijk bestaan als eene glyphe van het Onsterfelijke Wezen,

[1*] universe.

werkelijk goddelijke beelden. De boom stond *onderste boven* en zijne wortels, in den Hemel voortgebracht, groeiden uit den Wortelloozen Wortel van het Al-Zijn. Zijn stam groeide en ontwikkelde zich; de gebieden van het Plerôma kruisend, zond hij zijne weelderige takken kruisgewijs uit, eerst op het gebied der nauwelijks gedifferentieerde stof en vervolgens benedenwaarts tot zij het aardsche gebied aanraakten. Zoo zegt de *Bhagawadgîtâ* dat de Ashwattha-Boom van Leven en Zijn, welks vernietiging alleen tot onsterfelijkheid voert, met zijn wortels omhoog en zijn takken omlaag groeit [1]). De wortels stellen het Opperste Wezen, of Eerste Oorzaak, den Logos voor; doch men moet nog verder dan deze wortels gaan om *zich met Krishna te vereenigen*, die, zooals Arjuna zegt, "grooter" is "dan Brahma en de Eerste Oorzaak . . . . . het onvernietigbare, datgene wat is, datgene wat niet is en wat daarboven gaat" [2]). Zijne takken zijn Hiranyagarbha (Brahmâ of Brahma in zijn hoogste openbaringen, zegt Shrîdhara Swâmi en Madhusûdana), de hoogste Dhyân Chohans of Dewa's. De *Weda's* zijn zijne bladeren. Alleen hij, die *voorbij* de wortels gaat zal nooit terugkeeren, dat wil zeggen, zal gedurende deze Eeuw van Brahmâ niet meer reïncarneeren.

Eerst toen zijn reine takken het aardsche slijk van den Tuin van Eden, van ons Adamietische ras, aangeraakt hadden, werd deze Boom door de aanraking bezoedeld en verloor hij zijne oorspronkelijke reinheid, en werd de Slang der Eeuwigheid, de Hemelgeboren Logos, ten slotte verlaagd. In de oudheid, ten tijde van de Goddelijke Dynastieën op aarde beschouwde men het thans gevreesde reptiel als den eersten lichtstraal, die uit den afgrond der Goddelijke Geheimenis uitstraalde. Velerlei waren de vormen welke men dien liet aannemen en talrijk de hem aangepaste natuurlijke symbolen, naarmate hij de aeonen des tijds doorliep; toen hij uit den Oneindigen Tijd (Kâla) [438] zelf in de ruimte en den tijd viel, ontwikkeld uit menschelijke bespiegelingen. Deze vormen waren cosmisch en astronomisch, theïstisch en pantheïstisch, abstract en concreet. Zij werden beurtelings de pooldraak en het zuiderkruis, de α Draconis van de pyramide en de Hindoesch-Boeddhistische draak, die de zon bij hare verduisteringen steeds bedreigt, maar nooit verslindt. Tot dusverre bleef de Boom altijd groen, want hij werd besproeid door de Wateren des Levens,

[1]) Hfdst. XV.
[2]) Hfdst. XI.

de Groote Draak bleef altijd goddelijk, zoolang hij binnen de grenzen der sterrenvelden gehouden werd. Doch de Boom groeide en zijne laagste takken raakten ten slotte de Hellegebieden — onze Aarde. Toen knaagde de Groote Slang Nidhöggr — die de lijken der boosdoeners in de "Hal der Ellende" (het menschelijk leven) verslindt, zoodra die gedompeld zijn in Hwergelmir, den bruisenden ketel (van menschelijke hartstochten) — aan den omgekeerden Wereldboom. De wormen van stoffelijkheid bedekten de eenmaal gezonde en machtige wortels en klimmen thans hooger en hooger tegen den stam op, terwijl de Midgardslang, samengerold op den bodem der zeeën, de aarde omspant en haar door haar giftigen adem onmachtig maakt zich te verdedigen.

De Draken en Slangen der oudheid hebben alle zeven koppen — één kop voor elk Ras, en, zooals de allegorie zegt, "zeven haren op elken kop". Inderdaad, van Ananta, de Slang der Eeuwigheid, die Wishnoe door het Manwantara draagt; van den oorspronkelijken Shesha, wiens zeven koppen in het Purânische sprookje "duizend koppen" worden, af tot de zevenkoppige Akkadische Slang toe. Dit verzinnebeeldt de zeven beginselen in geheel de natuur en in den mensch; de hoogste of middelste kop is het zevende. Het is niet van den Mozaïschen, Joodschen Sabbath dat Philo in zijne *Schepping der Wereld* spreekt, als hij zegt dat de wereld "volgens den volmaakten aard van het getal 6" voltooid werd. Want:

Wanneer die Rede [*Nous*], *die heilig is in overeenstemming met het getal 7, de ziel* [veeleer het levende lichaam] *binnengetreden is*, wordt het getal 6 en alle sterfelijke dingen, welke dat getal maakt, aldus vastgesteld.

En verder:

Het getal 7 is de feestdag van de geheele aarde, *de geboortedag der wereld.* Ik weet niet of iemand wel in staat zou zijn het getal 7 in passende bewoordingen te huldigen [1]).

De schrijver van *The Natural Genesis* is van meening:

Het zevental sterren, in den Grooten Beer te zien [de Saptarshi's] en de zevenkoppige Draak gaven een zichtbaren oorsprong aan de symbolische zeven van den tijd hierboven. De godin van de zeven sterren was onder den naam Kep de moeder van den tijd; vandaar Kepti en Sebti voor de beide tijden en het getal 7. Dit is derhalve de naam van de ster der Zeven. Sevekh (Kronus), de zoon der [439] godin, draagt den naam van de zeven of de zevende. Evenzoo Sefekh Abu, die het huis op de hoogte bouwt, evenals de Wijsheid (Sophia) het hare met zeven zuilen bouwde. . . . . De oorspronkelijke kronotypen waren zeven in aantal en

[1]) *De Mundi Opif., Par.*, blz. 30 en 419.

aldus is het begin van den tijd in den hemel gegrond op het getal en den naam zeven, omdat de sterren zulks aantoonden. Bij hun jaarlijkschen omloop hielden de zeven sterren als het ware den wijsvinger der rechterhand uitgestrekt en beschreven een cirkel in den hoogsten en den laagsten hemel [1]). Het getal 7 deed op natuurlijke wijze een zevendeelige maat aan de hand, welke aanleiding gaf tot wat men *zevenen* zoude kunnen noemen, en tot het aanduiden en afbeelden van den cirkel in zeven overeenkomstige deelen, toegewezen aan de zeven groote sterrebeelden; en aldus heeft men de hemelsche heptanomis van Egypte aan den hemel gevormd.

Toen de sterre-heptanomis verbroken en in vier vierdedeelen verdeeld werd, werd zij met vier vermenigvuldigd en traden de acht en twintig teekens in de plaats van de oorspronkelijke zeven sterrebeelden; de maandierenriem van acht en twintig teekens is de opgeteekende uitkomst van het berekenen van acht en twintig dagen voor de maan, of eene maanmaand [2]). Volgens de Chineesche rangschikking zijn de vier zevens geschonken aan vier Genii, die over de vier hemelstreken regeeren [3]); of liever, de zeven noordelijke sterrebeelden stellen den Zwarten Krijger samen; de zeven oostelijke (de Chineesche herfst) vormen den Witten Tijger; de zeven zuidelijke zijn de Vermiljoenroode Vogel; en de zeven westelijke (lentesterrebeelden genoemd) zijn de Azuren Draak. Elk dezer vier geesten bestiert zijne heptanomis gedurende ééne maanweek. De voortbrengster van de eerste heptanomis (Typhon met de zeven sterren) nam thans een maankarakter aan . . . . . In deze phase vinden wij dat de godin Sefekh, welker naam het getal 7 beteekent, het vrouwelijke woord of logos is in plaats van de moeder van den tijd, die als godin der Zeven sterren vroeger het *Woord* was [4]).

De schrijver toont aan dat het de Godin van den Grooten Beer en de Moeder van den Tijd was, die in Egypte van de oudste tijden af het "Levende Woord" was; en dat Sevekh-Kronus, wiens type de krokodil-draak, de vóór-planetaire vorm van Saturnus was, haar zoon en echtgenoot genoemd werd; hij was haar Woord-Logos [5]).

Het bovenstaande is volkomen duidelijk, doch het was niet de kennis der astronomie alleen, die de ouden naar het proces van het *zevenen* leidde. De oorspronkelijke oorzaak gaat veel dieper en zal te zijner plaatse uitgelegd worden.

Bovenstaande aanhalingen zijn geen uitweidingen. Wij hebben die gegeven om te doen zien (*a*) de reden waarom men een volledig Ingewijde een Draak, een Slang, een Nâga noemde; en (*b*) dat de priesters der oudste dynastieën van Egypte onze zevenvoudige ver-

---

[1]) Om dezelfde reden wordt de verdeeling van de beginselen in den mensch aldus berekend, wijl zij denzelfden cirkel in den hoogeren en den lageren menschelijken aard beschrijven.

[2]) Aldus is de zevenvoudige verdeeling de oudste en ging aan de viervoudige verdeeling vooraf. Het is de wortel van de archaïsche rangschikking.

[3]) In het Chineesche Boeddhisme en de Chineesche Esoteriek worden de Genii voorgesteld door vier Draken — de Mahârâjah uit de Stanza's.

[4]) *T. a. f.*, II, 312-13.

[5]) Aldaar, I, 321.

deeling om dezelfde reden en op denzelfden grondslag gebruikt hebben als wij. Dit vereischt echter nadere toelichting. Zooals wij reeds [440] gezegd hebben heeten, wat Gerald Massey de vier Genii der vier hemelstreken noemt en de Chineezen den Zwarten Strijder, den Witten Tijger, den Vermiljoenkleurigen Vogel en den Azuren Draak noemen, in de Geheime Boeken de "Vier verborgen Draken van Wijsheid" en de "Hemelsche Nâga's". Nu toont men aan dat de zevenkoppige, of zevenvoudige Draak-Logos in den loop der tijden om zoo te zeggen gespleten is in *vier* heptanomische deelen of acht en twintig gedeelten. Elke week van de maanmaand heeft een verschillend occult karakter; elk van de acht en twintig dagen heeft zijn bijzondere kenmerkende eigenschappen, want elk der 12 sterrebeelden heeft, hetzij op zichzelf of in verband met andere teekens, een occulten invloed, ten goede of ten kwade. Dit stelt de geheele kennis voor, welke de mensch op deze aarde verwerven kan; toch zijn het er slechts weinigen die haar verwerven, en nog minder in aantal zijn de wijzen, die doordringen tot den wortel der kennis, verzinnebeeld door den grooten Worteldraak, den Geestelijken Logos van deze zichtbare teekens. Doch zij die zoover doordringen, ontvangen den naam "Draken", en zij zijn de "Arhats van de Vier Waarheden van de Acht en twintig Vermogens" of eigenschappen en zijn altijd zoo genoemd.

De Alexandrijnsche Neo-Platonisten beweerden dat men, om een werkelijke Chaldeër of Magiër te worden, de wetenschap of kennis van de tijdperken der Zeven Richteren van de Wereld, waarin alle wijsheid is, moest vermeesteren. En aan Jamblichus schrijft men een andere uitspraak toe, welke echter de beteekenis niet wijzigt, want hij zegt:

> De Assyriërs hebben niet alleen, zooals Hipparchus zegt, de opteekeningen van zeven en twintig myriaden van jaren bewaard, doch evenzoo van alle kringloopstijden en tijdperken van de Zeven Bestuurders der Wereld [1]).

De legenden van elk volk en elken stam, hetzij beschaafd of wild, wijzen op het eenmaal algemeene geloof aan de groote wijsheid en sluwheid der slangen. Zij zijn "toovenaars". Zij hypnotiseeren den vogel met hun blik, en zeer dikwijls overwint zelfs de mensch haar betooverenden invloed niet; daarom is het zinnebeeld zeer gepast.

De krokodil is de Egyptische draak. Hij was het tweevoudige zin-

---

[1]) Proclus. *Tim*, I.

nebeeld van hemel en aarde, van zon en maan, en was tengevolge van zijn amphibische natuur aan Osiris en Isis gewijd. Volgens Eusebius stelden de Egyptenaren de zon voor in een schip als de loods daarvan, terwijl dit schip voortgetrokken werd door een krokodil, "om de beweging van de zon in het vocht (de ruimte) aan te geven"[1]). De krokodil was bovendien het zinnebeeld van Beneden-Egypte zelf, [441] wijl het benedenland het moerassigste is. De alchemisten werpen eene andere vertolking op. Zij zeggen dat het symbool van de zon in het schip van den ether der ruimte beteekende dat Hermetische Stof het beginsel of de basis van het goud, of ook de *wijsgeerige* zon is; het water, waarin de krokodil zwemt, is dat water of die vloeibaar gemaakte stof; het schip zelf stelt ten slotte het vaartuig der natuur voor, waarin de zon, of het zwavelige, vurige beginsel, als loods optreedt, omdat het de zon is die door hare inwerking op het vocht of kwik, het werk leidt. Het bovenstaande is alleen voor de Alchemisten bestemd.

De slang werd eerst tijdens de Middeleeuwen het type en het zinnebeeld van het kwaad en van den duivel. Zoowel de eerste Christenen als de Ophitische Gnostieken hadden hunnen tweevoudigen Logos: de goede en de kwade slang, den agathodaemon en den kakodaemon. Dit wordt aangetoond door de geschriften van Marcus, Valentinus, en vele anderen en in het bijzonder in de *Pistis-Sophia* — voorzeker een oorkonde uit de eerste eeuwen der Christenheid. Op de marmeren sarcophaag van een graf, in 1852 bij de Porta Pia ontdekt, ziet men het tooneel van de aanbidding door de magi, "of wel" zooals wijlen C. W. King in *The Gnostics and their Remains* opmerkt, "het prototype van dat tooneel, de Geboorte van de nieuwe Zon'". De mozaïekvloer vertoonde een merkwaardige teekening, die òf Isis het kind Harpocrates zoogend, òf de Madonna het kind Jezus voedend, voorstellen kan. In de kleinere sarcophagen, die de groote omringden, vond men vele als boekrollen opgerolde looden platen, waarvan er elf nog ontcijferd kunnen worden. Men behoorde den inhoud daarvan als beslissend bewijs in een herhaaldelijk opgeworpen vraagpunt te beschouwen, want zij toonen aan dat de oude Christenen tot aan de zesde eeuw *bona fide* heidenen waren, of dat het dogmatische Christendom op groote schaal geleend goed was en geheel in de Christelijke kerk is overgegaan — zon, boom, slang, krokodil en al.

[1]) *Prep. Evang.*, I. III, 3.

Op de eerste ziet men Anubis . . . . . die een rol vasthoudt; aan zijne voeten bevinden zich twee vrouwenborstbeelden; geheel onderaan zijn twee slangen, saamgevlochten rondom . . . . . een lijk, dat in banden gewikkeld is als eene mummie. Op de tweede rol . . . . . staat Anubis, die een kruis vasthoudt, het "Teeken des Levens". Onder zijne voeten ligt het lijk, omslingerd door de talrijke kronkelingen van een reusachtige slang, den Agathodaemon, den beschermer van den overledene. . . . . Op de derde rol . . . . draagt dezelfde Anubis een langwerpig voorwerp in zijn arm . . . . . dat hij zoodanig vasthoudt, dat de omtrek van de figuur in een volledig Latijnsch kruis veranderd wordt. . . . Aan de voeten van den god ligt een rhomboïde, het Egyptische "Wereldei", waarheen een cirkelvormig opgerolde slang kruipt . . . . . Onder de borstbeelden . . . . . staat de letter ω, op één regel *zeven*maal herhaald, die aan een der "namen" doet denken . . . . Zeer opmerkenswaard is ook de rij letters, klaarblijkelijk Palmyreensch, op de beenen van den eersten Anubis. Wat de *slangen*figuur betreft, kan deze, [442] wanneer men veronderstelt dat deze talismans niet uit het Isisgeloof, maar uit het nieuwere Ophitische voortgevloeid zijn, zeer goed die "ware en volmaakte Slang" beteekenen, die "de zielen van hen die op haar vertrouwen uit het Egypte van het lichaam en door de Roode Zee des doods in het beloofde land voert, terwijl zij hen onderweg in bescherming neemt tegen de Slangen der Woestijn, dat wil zeggen de Beheerschers der Sterren" [1]).

In deze "ware en volmaakte Slang" is de zevenletterige God, van wien men thans aanneemt dat hij Jehovah is, en Jezus *één met hem*. In de *Pistis-Sophia*, een werk dat ouder is dan de *Openbaring* van Johannes en blijkbaar van dezelfde school, wordt de candidaat voor de inwijding door de "Eerste Geheimenis" naar dezen God met zeven klinkers gezonden. "De (Slang van de) zeven donderslagen sprak(en) (hare) hunne stemmen" [1*], doch, "verzegel gij hetgeen de zeven donderslagen gesproken hebben en schrijf dat niet op," zegt de *Openbaring*. "Zoekt gij naar deze geheimenissen?" — vraagt Jezus in de *Pistis-Sophia*. "Geen geheimenis is hooger dan deze [de zeven klinkers]; want zij zullen uwe zielen tot het Licht der Lichten brengen" — *d. w. z.* tot de ware wijsheid. "Daarom is niets hooger dan de geheimenissen, welke gij zoekt, uitgezonderd alleen de geheimenis van de *Zeven Klinkers* en hunne *negen en veertig* Krachten, en de getallen daarvan".

In Indië was het de geheimenis van de *Zeven Vuren* en hunne negen en veertig vuren of aanzichten, of "de getallen daarvan".

Deze Zeven Klinkers worden voorgesteld door de Swastika-teekens op de kronen der zeven koppen van de Slang der Eeuwigheid, in

---

[1]) *T. a. p.*, blz. 366-68.

[1*] *Openb.* X : 3, 4.; de Engelsche tekst luidt: "The (Serpent of the) Seven Thunders uttered these seven *vowels*. (*Noot v. d. Vert.*)

Indië bij de esoterische "Boeddhisten", in Egypte, Chaldea, enz., en bij de Ingewijden van alle andere landen. Zij zijn de zeven zones van opstijging *na den dood,* uit de Hermetische geschriften, in elke waarvan de "sterveling" een zijner zielen of beginselen achterlaat, totdat hij, op het gebied boven de zones gekomen, overblijft als de groote vormlooze Slang der Volstrekte Wijsheid, of de Godheid zelve. De zevenkoppige slang heeft in de geheime leeringen meer dan eene beteekenis. Zij is de zevenkoppige Draco, van wie elke kop een ster van den Kleinen Beer is, maar zij was ook — en in de eerste plaats — de Slang der Duisternis, niet te kennen en onbegrijpelijk, welker zeven koppen de zeven Logoi waren, de weerkaatsingen van het eene en eerstgeopenbaarde Licht — den Algemeenen Logos.

ELFDE AFDEELING.

DEMON EST DEUS INVERSUS.

Deze symbolische zinsnede met haar veelzijdige vormen is in het oog van alle dualistische latere godsdiensten, of veeleer theologieën en in het bijzonder in het licht van het Christendom beschouwd, voorzeker hoogst gevaarlijk en afbrekend. Toch is het noch rechtvaardig, noch juist wanneer men zegt dat het het Christendom geweest is dat Satan ontvangen en voortgebracht heeft. Als een "vijand", de weerstandbiedende kracht, noodig voor het evenwicht en de harmonie der dingen in de natuur, evenals schaduw noodig is om het licht nog schitterender te maken, de nacht om meer relief aan den dag te geven en de koude om ons het aangename van de warmte beter te doen waardeeren, in dien zin heeft Satan altijd bestaan. Homogeniteit is één en ondeelbaar. Doch indien het homogene Ééne en Volstrekte niet louter een wijze van spreken is en indien de heterogeniteit met haar tweevoudig aanzicht er de afstammeling, de tweevoudige[1*] schaduw of weerkaatsing van is, dan moet zelfs die goddelijke homogeniteit in zichzelve het inwezen van zoowel goed als kwaad bevatten. Indien "God" Volstrekt, Oneindig, en de Algemeene Wortel van alles in de natuur en haar Heelal is, waar komt dan het Kwaad of de Duivel[2*] vandaan, zoo niet uit denzelfden Gouden Schoot van het Volstrekte? Aldus zijn wij gedwongen òf de uitvloeiing van goed en kwaad, van agathodaemon en kakodaemon als loten van denzelfden stam van den Boom van het Zijn aan te nemen, òf ons neer te leggen bij de ongerijmdheid van het geloof aan twee eeuwige Volstrektheden!

Vermits wij den oorsprong van het denkbeeld tot aan het allereerste begin van het menschelijke denkvermogen moeten naspeuren, is het ondertusschen niet meer dan rechtvaardig zelfs den spreekwoordelijken Duivel te geven wat hem toekomt. De oudheid kende

[1*] bifurcous.

[2*] Evil or D'Evil.

geen afgescheiden, door en door en volstrekt slechten "God des Kwaads". Het heidensche denken stelde het goede en het kwade voor als tweelingbroeders, geboren uit dezelfde moeder — de natuur; zoodra dat denken ophield archaïsch te zijn, ging wijsheid over in wijsbegeerte. In den beginne waren de symbolen van goed en kwaad louter abstracties, licht en duisternis; later koos men de typen daarvan uit de natuurlijkste en steeds terugkeerende periodieke cosmische [444] verschijnselen — dag en nacht, of zon en maan. Daarna liet men ze vertegenwoordigen door de scharen der Zonne- en Maangodheden en stelde men den draak der duisternis tegenover den draak des lichts. De schare van Satan is een Zoon Gods, evengoed als de schare der B'ne Alhim, de kinderen Gods, die "kwamen om zich voor den Heere te stellen", hun Vader [1]). "De Zonen Gods" werden eerst de "gevallen engelen" nadat zij de dochteren der menschen aangezien hadden dat zij *schoon waren* [2]). In de Indische wijsbegeerte behooren de Soera's tot de eerste en stralendste Goden, en worden eerst dan Asoera's, nadat de Brâhmaansche fantasie hen onttroond heeft. Satan heeft nooit een anthropomorphen, geïndividualiseerden vorm aangenomen vóórdat de mensch "een *levenden* persoonlijken God" geschapen had, en toen nog slechts omdat het noodzakelijk zoo moest. Men had behoefte aan een scherm, een zondebok ten einde de wreedheid, de misslagen en de maar al te duidelijk blijkende onrechtvaardigheid te verklaren, bedreven door hem, voor wien men op volstrekte volmaaktheid, genade en goedheid aanspraak maakte. Dit was het eerste Karmische gevolg van het verlaten van een wijsgeerig en logisch pantheïsme om als een steun voor den tragen mensch "een genadigen Vader in den Hemel" samen te stellen, terwijl zijne handelingen als Natura Naturans, de "aanvallige maar steenkoude Moeder", elken dag en uur het denkbeeld logenstraffen. Dit voerde tot de oorspronkelijke tweelingen, Osiris-Typhon, Ormazd-Ahriman, en ten slotte Caïn-Abel en *alle andere dergelijke* tegenstellingen.

Nadat "God", de Schepper, in den beginne synoniem geweest was met de natuur, maakte men hem ten slotte tot den maker daarvan. Pascal lost de moeielijkheid op zeer schrandere wijze op door te zeggen:

De natuur bezit volmaaktheden om te toonen dat zij het beeld van God is en gebreken om te laten zien dat zij *slechts* zijn beeld is.

---

[1]) *Job*, II : 1.
[2]) *Gen.*, VI : 2.

Hoe verder men in de duisternis der vóórhistorische tijden teruggaat, des te wijsgeeriger treedt de prototype-gestalte van den lateren Satan te voorschijn. De eerste "vijand" in individueelen menschelijken vorm, dien men in de oude Purânische letterkunde ontmoet, is een van hare grootste Rishi's en Yogi's — Nârada, bijgenaamd de "Twistmaker".

En hij is een Brahmaputra, een zoon van den mannelijken Brahmâ. Doch over hem later meer. Wie de groote "Misleider" werkelijk is kan men te weten komen door *met open oogen* en onbevooroordeeld gemoed in elke oude cosmogonie en Schrift naar hem te zoeken.

Het is de vermenschelijkte Demiurg, de Schepper van Hemel en Aarde, wanneer hij van de gezamenlijke Scharen zijner medescheppers gescheiden is, die hij om zoo te zeggen voorstelt en in zich samenvat. *Thans* is het de God der theologieën. "De wensch is de vader der gedachte". Eens een wijsgeerig symbool, overgelaten aan de verdorven menschelijke verbeelding, later vervormd tot een duivelachtigen, bedriegenden, sluwen en naijverigen God. [445]

Aangezien de Draken en andere gevallen Engelen in andere gedeelten van dit werk beschreven worden, zullen een paar woorden over den veel belasterden Satan voldoende zijn. De bestudeerder zal wel doen zich te herinneren dat de duivel bij alle volkeren, de Christelijke naties uitgezonderd, heden ten dage geen slechter wezen is dan het tegengestelde aanzicht in den tweevoudigen aard van den zoogenaamden Schepper. Dit is niet meer dan natuurlijk. Men kan niet beweren dat God de samenvatting van het gansche Heelal, Alomtegenwoordig, Alwetend en Oneindig is, en hem daarna van het kwade losmaken. Vermits er in de wereld veel meer kwaad dan goed is, volgt hieruit op logische gronden dat God òf het kwade in zich bevatten, òf de onmiddellijke oorzaak daarvan zijn moet, of anders zijne aanspraken aan de Volstrektheid moet afstaan. De ouden begrepen dit zoo goed, dat hunne wijsgeeren, thans door de Kabbalisten nagevolgd, het kwade omschreven als den "binnenkant" van God of het goede; *Demon est Deus inversus* is een zeer oud gezegde. Het kwade is inderdaad slechts eene tegenwerkende, blinde kracht in de natuur; het is terugwerking, weerstand en tegenstelling — voor sommigen kwaad, voor anderen goed. Er bestaat geen *kwaad op zichzelf;* alleen de schaduw van het licht, zonder welke dat licht geen bestaan zoude kunnen hebben, zelfs niet in onze waarnemingen. Indien het kwade verdween, zoude het goede tegelijk daarmede van de aarde

verdwijnen. De "Oude Draak" was zuivere geest voordat hij stof werd, *passief* voordat hij *actief* werd. In de Syro-Chaldeesche magie zijn Ophis en Ophiomorphos in den dierenriem vereenigd in het teeken van de manvrouwelijke Maagd-Schorpioen. De Slang was vóór haren val op de aarde Ophis-Christos, na den val werd zij Ophiomorphos-Chrestos. De Kabbalisten behandelen in hunne bespiegelingen het kwaad overal als eene *kracht*, die tegengesteld is aan, doch tegelijkertijd van wezenlijk belang voor het goede, omdat zij daaraan levenskracht en bestaan schenkt, hetgeen het anders nooit zoude bezitten. Er zoude geen *leven* mogelijk zijn (in den mâyâwischen zin van het woord) zonder *dood*, geen wedervoortbrenging en wederopbouwing zonder verwoesting. In het eeuwige zonlicht zouden de planten omkomen, evenzoo de mensch, die een automaat zoude worden zonder de uitoefening van zijn vrijen wil en zonder zijn streven naar dat zonlicht, dat zijn wezen en waarde voor hem verliezen zoude, zoo hij niets dan licht bezat. Het goede is alleen oneindig en eeuwig in het voor ons eeuwig verborgene en dit is de reden waarom wij ons verbeelden dat het eeuwig is. Op de geopenbaarde gebieden houdt het een het ander in evenwicht. Er zijn slechts weinige theïsten, aan een persoonlijk God geloovend, die niet van Satan de schaduw van God maken, of die, beiden met elkander verwarrend, niet gelooven dat zij het recht hebben tot hun afgod te bidden, diens hulp en bescherming inroepend voor de uitoefening van, en om straffeloosheid vragen voor hunne booze en wreede daden. Millioenen Christenharten richten dagelijks de bede: "Leid ons niet in verzoeking" tot "onzen Vader in de Hemelen", en niet tot den Duivel. Dit doende herhalen zij dezelfde woorden welke men hunnen Heiland in den mond legt, en toch wijden zij daarbij geen enkele gedachte aan het feit dat hunne bedoeling door Jacobus, "den broeder des Heeren", vierkant tegengesproken wordt:

[446]

> Niemand, als hij verzocht wordt, zegge: Ik word van God verzocht; want God kan niet verzocht worden met het kwade, en Hij zelf verzoekt niemand [1]).

Waarom dan te zeggen dat het de duivel is die ons verzoekt, wanneer de kerk ons, *op gezag van Christus*, leert dat het God is, die zulks doet? Sla het een of ander vrome boek op, waarin het woord "verzoeking" in theologischen zin omschreven wordt, en gij vindt onmiddellijk twee definities:

---

[1]) *Jacobus*, 1 : 13.

(1) Die aanvechtingen en moeielijkheden, *waardoor God zijn volk beproeft.* (2) Die middelen en verleidingen, welke de Duivel gebruikt om de menschheid te *verleiden* en te verzoeken [1]).

Letterlijk opgevat, spreken de leeringen van Christus en Jacobus elkander tegen en welk dogma kan beide verzoenen, indien de occulte beteekenis verworpen wordt?

Wijs zal de filosoof zijn die tusschen de elkander afwisselende verzoekingen zal kunnen uitmaken waar God verdwijnt om plaats te maken voor den duivel. Wanneer wij derhalve lezen dat "de duivel een leugenaar is en de vader van de leugen", dat wil zeggen een *vleeschgeworden leugen*, en ons in een en denzelfden adem gezegd wordt dat Satan, de duivel, een zoon Gods en de schoonste zijner Aartsengelen was, dan gaan wij liever bij het pantheïsme en de heidensche wijsbegeerte om voorlichting vragen dan dat wij gelooven dat Vader en Zoon een reusachtige, verpersoonlijkte en eeuwige leugen zijn.

Is de sleutel tot *Genesis* eenmaal in onze handen, dan ontsluiert de wetenschappelijke en symbolische Kabbalah het geheim. De groote slang van het paradijs en de "Heer God" zijn identiek, en evenzoo Jehovah en Caïn — diezelfde Caïn, dien de theologie den "moordenaar" en leugenaar voor God noemt! Jehovah brengt den Koning van Israël in verzoeking het volk te tellen, en op eene andere plaats brengt Satan hem in verzoeking hetzelfde te doen. Jehovah verandert zich in de vurige slangen om hen te bijten die hem mishagen, en Jehovah bezielt de koperen slang die hen geneest.

Deze korte en schijnbaar tegenstrijdige plaatsen van het *Oude Testament* — tegenstrijdig omdat de twee Krachten gescheiden worden in plaats dat men ze beschouwt als twee aanzichten van een en hetzelfde ding — zijn de door exoteriek en theologie tot onherkenbaar wordens toe verwrongen echo's van de algemeene en wijsgeerige dogma's in de natuur, welke de oude wijzen zoo goed begrepen. Wij [447] vinden denzelfden grondslag in verscheidene verpersoonlijkingen van de Purâna's, doch veel uitvoeriger en wijsgeerig veel meer te denken gevend.

Zoo wordt Pulastya, een "Zoon van God", een der eerste nakomelingen, tot den voorvader der demonen, de Râkshasa's, de verzoekers en de verslinders der menschen gemaakt. Pishâchâ, een

---

[1]) *Jacobus*, I : 2, 12; *Matthieu*, VI : 13. Zie Cruden, *sub voce*.

vrouwelijke demon, is eene dochter van Daksha, ook een "Zoon van God" en een God, en de moeder van alle Pishâchâs [1]). De zoogenaamde demonen van de Purâna's zijn zeer buitengewone duivels, wanneer men die van het standpunt der Europeesche en orthodoxe zienswijzen beoordeelt, dewijl zij allen, Dânawa's, Daitya's, Pishâcha's en Râkshasa's, voorgesteld worden als uiterst vroom en de voorschriften der *Weda's* opvolgend; eenige hunner zijn zelfs groote Yogi's. Maar zij bestrijden de priesters en het ritualisme, offers en vormen, juist zooals de voornaamste yogi's in Indië tot den huidigen dag doen, die men er niet minder om acht, hoewel het hun niet vergund is kaste of rituaal te volgen; om die reden worden al die Purânische reuzen en Titanen duivels genoemd. De zendelingen, die er altijd op uit zijn aan te toonen, wanneer zij maar kunnen, dat de Hindoesche overleveringen niets meer zijn dan eene weerkaatsing van den Joodschen *Bijbel*, hebben een heelen roman gemaakt over de beweerde identiteit van Pulastya met Caïn, en van de Râkshasa's met de afstammelingen van Caïn, de "vervloekten", de oorzaak van den zondvloed "van Noach". (Zie het werk van den abt Gorresio, die aan Pulastya's naam "etymologisch" de beteekenis van den "verworpene" geeft, en daarom van Caïn, nota bene.) Pulastya woont in Kedara, zegt hij, hetgeen eene "opgegraven plaats", een "mijn" beteekent, en, naar de overlevering en de *Bijbel* het voorstellen, is Caïn de eerste bewerker van metalen en een delver daarvan!

Terwijl het zeer waarschijnlijk is dat de Gibborim, of Reuzen, van den *Bijbel* de Râkshasa's der Hindoes zijn, is het nog zekerder dat beiden Atlantiërs zijn en tot de verzonken rassen behooren. Hoe het ook zijn moge, geen Satan kon volhardender zijn in het belasteren van zijn vijand, of spijtiger in zijn haat, dan de Christelijke godgeleerden in het vervloeken van hem als den vader van alle kwaad. Vergelijk hunne afkeuring van en hunne meeningen over den duivel met de wijsgeerige zienswijzen der Purânische wijzen en hunne zachtmoedigheid, welke op die van Christus gelijkt. Toen Parâshara, wiens vader door een Râkshasa verslonden was, zich voorbereidde dat geheele ras door middel van magische kunsten te verdelgen, sprak zijn grootvader, Wasishtha, nadat hij den vertoornden wijze volgens diens eigen belijdenis bewezen had dat er wel kwaad en Karma, maar geen "booze geesten" zijn, de navolgende diepzinnige woorden:

[1]) *Padma Purâna.*

Doe uw toorn bedaren; de Râkshasa's zijn niet schuldig; de dood uws vaders *was het werk van het lot* [*Karma*]. Toorn is de hartstocht der dwazen, hij be- [448] taamt een wijs man niet. *Door wien wordt iemand gedood? kan men vragen.* Ieder mensch *oogst de gevolgen van zijn eigen daden.* Toorn, mijn zoon, is de vernietiging van al wat de mensch verwerft . . . . . en belet het bereiken . . . . . van bevrijding. De . . . . . wijzen vermijden den toorn, wees niet aan zijn invloed onderworpen, mijn kind! Verdelg geen dezer *onschadelijke* geesten der duisternis meer; houd met uw offer op. Barmhartigheid is de macht van den rechtvaardige [1]).

Derhalve zijn al dergelijke "offers" of gebeden om hulp tot God niets beters dan *daden van zwarte tooverij.* Datgene waarom Parâshara bad, was de verdelging van de Geesten der Duisternis ter wille van zijn persoonlijke wraak. Men noemt hem een heiden en de Christenen hebben hem als zoodanig tot een eeuwige hel verdoemd. Doch in welk opzicht is het gebed van vorsten en veldheeren, die vóór het begin van elken veldslag om de vernietiging hunner vijanden bidden, ook maar iets beter? Zulk een gebed is in elk geval zwarte tooverij van de slechtste soort, gelijk een duivelachtige "Mr. Hyde" verborgen achter een schijnheiligen "Dr. Jekyll".

In de menschelijke natuur geeft het kwade alleen de polariteit van stof en geest te kennen, een "strijd om het bestaan" tusschen de twee geopenbaarde beginselen in de ruimte en den tijd, welke beginselen *uit zichzelven* één zijn, aangezien zij hun wortel in het Volstrekte hebben. In den Cosmos moet het evenwicht bewaard blijven. De werkingen der beide tegengesteldheden brengen harmonie voort, evenals de onderling afhankelijke middelpuntzoekende en de middelpuntvliedende kracht voor elkander noodig zijn "opdat beide leven". Indien men de eene deed ophouden te werken, zoude de andere zich onmiddellijk door hare eigene werking vernietigen.

Aangezien de verpersoonlijking, welke Satan genoemd wordt, in haar drievoudig aanzicht volgens het *Oude Testament*, de Christelijke godgeleerden en de oude heidensche denkwijze, uitvoerig ontleed is, verwijzen wij hen die meer over dit onderwerp wenschen te vernemen naar *Isis Unveiled* [2]) en het tweede gedeelte van Deel II van dit werk. Om zeer geldige redenen roeren wij het onderwerp hier slechts aan en trachten wij nieuwe uitleggingen te geven. Voordat wij kunnen naderen tot de ontwikkeling van den stoffelijken en den goddelijken mensch moeten wij allereerst het denkbeeld van de cyclische

---

[1]) *Wishnoe Purâna*, I. 1.
[2]) Deel II, Hfdst. X.

ontwikkeling meester zijn, ons met de wijsbegeerten en geloofsvormen der vier Rassen, die ons huidige Ras voorafgegaan zijn, vertrouwd maken en leeren wat de denkbeelden waren van die Titanen en reuzen — reuzen zoowel verstandelijk als stoffelijk voorwaar. De geheele oudheid was doortrokken van die wijsbegeerte, die de inwikkeling van den geest in de stof, de toenemende afdaling in kringloop, of actieve, zelfbewuste ontwikkeling leert. De Alexandrijnsche Gnostieken hebben de geheimen der inwijdingen genoeg onthuld en hunne [449] opteekeningen zijn vol van het "vallen der Aeonen", in hunne tweevoudige eigenschap van engelen en tijdkringen; de eene de natuurlijke ontwikkeling van de andere. Aan den anderen kant zijn de oostersche overleveringen aan weerszijden van het "zwarte water", de oceanen die de beide "Oostens" scheiden, eveneens vol allegorieën over den val van het Plerôma, of dien van de Goden en Dewa's. Deze verzinnebeelden en verklaren ieder voor zich en gezamenlijk den val als *de begeerte om te leeren en kennis te verwerven, — de begeerte om te weten.* Dit is het natuurlijke gevolg van de verstandelijke ontwikkeling; het geestelijke wordt omgezet in het stoffelijke of fysische. Dezelfde wet van nederdaling in de stoffelijkheid en van wederopstijging tot geestelijkheid deed zich gedurende het Christelijke tijdperk gelden; de reactie heeft eerst thans in ons eigen bijzonder onderras opgehouden.

Datgene wat wellicht tienduizend jaar geleden in *Pymander* ter wille van eene drievoudige, samengevatte wijze van vertolking allegorisch voorgesteld werd, en ten doel had een opteekening te geven van een sterrekundig, anthropologisch en zelfs alchemistisch feit, de allegorie namelijk van de zeven Rectoren, die door de zeven Vuurkringen breken, werd tot eene enkele stoffelijke en anthropomorphische uitlegging verlaagd — den opstand en den val der Engelen. Het veelbeteekenende, diep wijsgeerige verhaal onder zijn dichterlijken vorm van het "huwelijk van hemel en aarde", de liefde der natuur voor den Goddelijken Vorm, en den hemelschen mensch, betooverd door zijn eigene schoonheid in de natuur weerspiegeld, dat wil zeggen van den geest tot de stof aangetrokken, is thans onder de handen der theologen het verhaal geworden van de zeven Rectoren die ongehoorzaam zijn aan Jehovah, van hunne zelfbewondering, die satanischen trots voortbracht, hetgeen gevolgd werd door hun val, dewijl Jehovah geen aanbidding dan aan hemzelven wilde doen ver-

spillen. Kortom, de schoone Planeetengelen, de heerlijke cyclische Aeonen der ouden, zijn in hun rechtzinnigsten vorm samengevat in Samaël, het hoofd der demonen van den *Talmoed*, "die groote slang met twaalf vleugels die in haar val het zonnestelsel of de Titanen met zich sleept". Doch Schemal, — het *ander ik* en het sabeïsche type van Samaël — beteekende in zijn wijsgeerig en esoterisch aanzicht het "jaar" in de natuur, in het astrologisch slechte aanzicht daarvan met zijn twaalf maanden of "vleugels" van onvermijdelijk kwaad. In de esoterische theogonie stelden Schemal en Samaël beide eene bijzondere godheid voor[1]). Voor de Kabbalisten zijn zij de "geest der aarde", de persoonlijke God die haar bestiert, en daarom *feitelijk* hetzelfde als Jehovah. Want de Talmoedisten zelve geven toe dat Samaël een godennaam is van een der zeven Elohim. De Kabbalisten toonen daarenboven aan dat die beiden, Schemal en Samaël, een [450] symbolische vorm zijn van Saturnus, Kronos; de "twaalf vleugels" beteekenen de twaalf maanden, en het symbool in zijn geheel beteekent een *ras-cyclus*. De glyphen van Jehovah en van Saturnus zijn ook aan elkander gelijk.

Dit voert op zijne beurt tot een zeer merkwaardige gevolgtrekking uit een Roomsch Katholiek dogma. Vele beroemde schrijvers, tot de Roomsche kerk behoorend, erkennen dat er onderscheid bestaat en gemaakt behoort te worden tusschen de Uranische Titanen, de reuzen van vóór den zondvloed, die ook Titanen waren en die reuzen van na den zondvloed, in welke de Roomsch Katholieken volhardend de afstammelingen van den mythischen Cham blijven zien. Om het duidelijker uit te drukken: men moet onderscheid maken tusschen de cosmische, *oorspronkelijke* tegenwerkende krachten, geleid door de wet van den kringloop, de Atlantische menschelijke reuzen, en de groote adepten van na den zondvloed, hetzij van de rechter- of van de linkerhand. Tegelijkertijd toonen zij aan dat Michaël, de "*opperbevelhebber* der hemelsche strijdbare legerschare, de *lijfwacht van Jehovah*", naar het volgens de Mirville schijnt, ook een Titan is, doch met het voorvoegsel "goddelijk" voor dien naam. Derhalve zijn die "Uraniden", die overal "goddelijke Titanen" genoemd worden — en die door hun opstand tegen Kronos (of Saturnus) zich derhalve ook de vijanden toonen van Samaël, ook een der Elohim en synoniem met Jehovah in zijne samenheid — identiek met Michaël en

[1]) Zie Chwolsohn, *Nabathean Agriculture*, II, 217.

zijne schare. Kortom de *rollen* zijn verwisseld, al de strijders worden met elkander verward en geen enkel onderzoeker is in staat duidelijk te onderscheiden wien hij voor zich heeft. De esoterische verklaring kan echter eenige orde brengen in deze verwarring, waarin Jehovah wordt tot Saturnus, en Michaël en zijn leger tot Satan en de afvallige engelen, als een gevolg van het onbescheiden streven der al te geloovige ijveraars om in elken heidenschen God een duivel te zien. De ware beteekenis is veel wijsgeeriger en de legende van den eersten "val" der engelen neemt, wanneer zij op juiste wijze opgevat wordt, een wetenschappelijke kleur aan.

Kronos beteekent eindelooze en daarom onbeweeglijke Duur, zonder begin, zonder eind, buiten den verdeelden tijd en buiten de ruimte. Die Engelen, Genii of Dewa's, die geboren werden om *in ruimte en tijd werkzaam te zijn*, dat wil zeggen om door de *zeven kringen* van de bovengeestelijke gebieden heen te breken tot in de phenomenale of begrensde bovenaardsche gewesten, zijn, naar het in de allegorie heet, tegen Kronos *opgestaan* en bestreden den Leeuw, die toen de ééne levende en hoogste God was. Wanneer Kronos op zijne beurt voorgesteld wordt zijn vader Uranus verminkende, is de beteekenis van de allegorie zeer eenvoudig. Den volstrekten tijd maakt men tot den eindigen en beperkten; aan het geheel wordt een deel ontroofd, waarmede men te kennen geeft, dat Saturnus, de [451] vader der Goden, van eeuwigen Duur in een begrensd tijdperk veranderd was. Kronos maait met zijne zeis zelfs de langste en in ons oog schijnbaar eindelooze tijdkringen, welke niettemin in de eeuwigheid beperkt zijn, weg en vernietigt met dezelfde zeis de machtigste rebellen. Neen, geen enkele hunner zal aan de zeis van den tijd ontkomen! Hetzij gij den God of de Goden looft, of wel Hem of hen bespot, die zeis zal op haar stijgenden of haar dalenden weg nog geen millioenste deel eener seconde trillen.

De Titanen van de *Theogonie* van Hesiodus waren in Griekenland naar de Soera's en Asoera's van Indië nagebootst. Kort geleden heeft men in een oud fragment, betrekking hebbende op de Grieksche mythe, ontdekt dat deze Titanen van Hesiodus, de Uraniden, waarvan men er vroeger slechts zes telde, *zeven* in aantal zijn; de zevende heet Phoreg. Aldus is hunne identiteit met de zeven Rectoren ten volle aangetoond. De oorsprong van den strijd in den hemel en van den val moet naar onze meening onvermijdelijk opgespoord worden

in Indië en misschien in een veel vroegeren tijd dan waarvan de *Purâna's* verhalen. Want de Târakâmaya [strijd van Goden en Asoera's] viel in een lateren tijd voor, en in nagenoeg elke cosmogonie kan men opteekeningen van drie verschillende oorlogen terugvinden.

De eerste oorlog werd in den nacht der tijden tusschen de Goden en (A)-soera's gevoerd en duurde een Goddelijk Jaar [1]). Bij deze gelegenheid werden de Godheden door de Daitya's onder aanvoering van Hrâda verslagen. Doch later versloegen de overwonnen Goden de Asoera's door gebruik te maken van een list van Wishnoe, wien zij hulp gevraagd hadden. In het *Wishnoe Purâna* is geen sprake van een tijdperk tusschen de beide oorlogen. Volgens de esoterische leer echter vindt de eene oorlog plaats vóór het bouwen van het zonnestelsel, de andere op aarde bij de "schepping" van den mensch, en wordt er melding gemaakt van een derden oorlog, die gevoerd [452] werd bij het einde van het vierde Ras, tusschen de Adepten daarvan en die van het vijfde Ras, dat wil zeggen tusschen de Ingewijden van het "Heilige Eiland" en de toovenaars van Atlantis. Wij zullen onze aandacht schenken aan den eersten strijd, zooals Parâshara dien beschrijft, en trachten de beide verhalen, die opzettelijk dooreengemengd zijn, van elkander te scheiden.

Aldaar wordt gezegd dat het den Goden onmogelijk was de Daitya's en de Asoera's te verdelgen, omdat deze de plichten hunner onderscheidene orden (Warna's) vervulden, de in de heilige schrift

---

[1]) Een Dag van Brahma duurt 4.320.000.000 jaren — vermenigvuldig dit met 360! De A-soera's (Niet-Goden of Demonen) zijn hier nog Soera's, Goden die in de hiërarchie hooger staan dan secundaire Goden, die de *Weda's* niet eens vermelden. De duur van den oorlog geeft zijn beteekenis te kennen en toont mede aan dat de strijders niets anders dan de verpersoonlijkte Cosmische Krachten zijn. Het is blijkbaar voor sectarische doeleinden en uit *theologischen haat* geweest dat men den begoochelenden vorm Mâyâmoha door Wishnoe aangenomen, in latere herschikkingen van oude teksten aan Boeddha en de Daitya's toegeschreven heeft, zooals in het *Wishnoe Purâna*, tenzij zulks een fantasie van Wilson zelf geweest zij. Hij verbeeldde zich ook in de *Bhagawadgîtâ* eene toespeling op het Boeddhisme gevonden te hebben, terwijl hij, zooals K. T. Telang bewezen heeft, slechts de Boeddhisten met de oudere Chârwâka-materialisten verward heeft. Al moge de gevolgtrekking ten aanzien van het *Wishnoe Purâna* al juist zijn, zooals Professor Wilson beweert, zoo bestaat die lezing daarom nog nergens in de andere *Purâṇa's*. De vertaling van het *Wishnoe Purâna*, in het bijzonder van Boek III, hoofdstuk XVIII, waar de eerwaarde oriëntalist op willekeurige wijze Boeddha invoert en hem het Boeddhisme aan Daitya's laat onderwijzen, heeft aanleiding gegeven tot een anderen "grooten oorlog" tusschen hem en Kolonel Vans Kennedy. Deze laatste beschuldigde hem openlijk de teksten der *Purâna's* opzettelijk verdraaid te hebben. "Ik houd vol", zoo schreef de Kolonel in 1840 te Bombay, "dat de *Purâna's* niet bevatten wat Professor Wilson beweert dat er in staat; . . . . . tot tijd en wijle zulke passages te voorschijn gebracht worden, moge het mij veroorloofd zijn mijne vorige gevolgtrekkingen te herhalen dat Professor Wilson's meening als zouden de *Purâna's*, zooals die thans bekend zijn, compilaties zijn, gemaakt tusschen de achtste en de zeventiende eeuw [n. Chr.!] slechts berust op *willekeurige aanneming en ongegronde beweringen;* en dat zijne bewijsvoering tot staving daarvan òf van uiterst geringe waarde, bedriegelijk, tegenstrijdig, òf onwaarschijnlijk is". (Zie *Vishnu Purâna*, vertaald door Wilson, uitgegeven door Fitzedward Hall, Deel V, Appendix.)

voorgeschreven paden bewandelden, en ook godsdienstige boete deden — eene zonderlinge bezigheid voor *demonen*, indien deze, zooals men beweert, identiek zijn met onze *duivels*. De door de Goden tot Wishnoe gerichte gebeden zijn merkwaardig, omdat zij de in eene anthropomorphe Godheid besloten denkbeelden laten zien. Nadat de verslagen Goden na hunne nederlaag "naar de noordelijke kust van de Melkzee [den Atlantischen Oceaan][1]) gevlucht zijn", richten zij tot "het eerste Wezen, den goddelijken Wishnoe" vele smeekgebeden, waaronder de volgende:

> Glorie zij u, die één zijt met de Heiligen, wiens volmaakte natuur immer gezegend is en die zonder tegenstand alle doordringbare elementen doortrekt. Glorie zij u, *die één zijt met het Slangenras, tweetongig, heftig, wreed, door genot niet te verzadigen*, en overvloedig rijk . . . . . Glorie zij u . . . . . O Heer, *die noch kleur, noch uitgebreidheid bezit.* noch massa (*ghana*), *noch andere noembare eigenschappen*, en wiens inwezen (*rûpa*), het reinste van het reine, slechts door heilige Paramarshi's [de grootste Wijzen of Rishi's] waargenomen kan worden. Wij buigen ons voor u, in de natuur van Brahma, ongeschapen, onvergankelijk (*awyaya*), die *in onze lichamen zijt* en *in alle andere lichamen, en in alle levende schepselen*, en buiten wien niets bestaat. Wij verheerlijken dien Wasudewa, den heer (van alles), die zonder vlek is, het zaad van alle dingen, niet aan ontbinding onderworpen, ongeboren, eeuwig: van inwezen Parâmapadâtmawat [boven den toestand van Geest], van substantie (rûpa) het geheel van dit (Heelal)[2]).

Wij halen het bovenstaande aan ter toelichting van het uitgebreide gebied dat de *Purâna's* voor vijandige en op dwaling berustende kritiek bieden aan elken Europeeschen femelaar, die een vreemden godsdienst alleen naar het uiterlijk beoordeelt. Ieder die gewoon is hetgeen hij leest nadenkend te ontleden, zal met één oogopslag de ongerijmdheid inzien, daarin gelegen dat men het aangenomene "Onkenbare", het vormlooze en eigenschaplooze Volstrekte, zooals de Wedântijnen Brahma omschrijven, aanspreekt als "één met het Slangenras, tweetongig, wreed en onverzadiglijk", en zoodoende het abstracte met het concrete verbindt en bijvoegelijke naamwoorden plaatst bij datgene wat vrij van alle begrenzingen en onbeperkt is. Zelfs Professor Wilson die, na zoovele jaren in Indië te midden van Brahmânen en Pandits geleefd te hebben, beter had moeten weten [453] — zelfs die geleerde liet geen gelegenheid voorbijgaan de Hindoesche geschriften uit dien hoofde te kritiseeren. Zoo roept hij uit:

---

[1]) Deze mededeeling behoort bij den *derden* oorlog, zooals blijkt uit de aardsche vastelanden, zeeën en rivieren in verband daarmede genoemd.

[2]) *Vishnu Purâna*, III, XVII (Wilson, Deel III, 204-205.)

De *Purâna's* verkondigen voortdurend onderling onvereenigbare leeringen! Volgens deze plaats[1]) is het Opperwezen niet alleen de inerte oorzaak der schepping, doch oefent het ook de functies uit van eene werkzame voorzienigheid. De commentator haalt tot steun van deze meening een tekst uit de *Weda's* aan: "de Algemeene Ziel treedt in de menschen binnen en regelt hun gedrag". Ongerijmdheden komen echter even vaak voor in de *Weda's* als in de *Purâna's*.

De nuchtere waarheid is dat zij daarin minder vaak voorkomen dan in den Mozaïschen *Bijbel*. Doch het vooroordeel in de harten onzer oriëntalisten, vooral van onze "eerwaarde" geleerden, is groot. De Algemeene Ziel is *niet* de inerte oorzaak der schepping of (Para) Brahma, doch eenvoudig wat wij op het geopenbaarde gebied van het zijn het zesde beginsel van den *Verstandelijken* Kosmos noemen. Het is Mahat, of Mahâbuddhi, de Groote Ziel, het Voertuig van den Geest, de eerste oorspronkelijke weerkaatsing van de vormlooze OORZAAK, en datgene wat zelfs *boven* Geest staat. Tot zoover over Professor Wilson's onuitgelokten uitval over de *Purâna's*. Wat het schijnbaar ongerijmde beroep van de verslagen Goden op Wishnoe betreft, de verklaring daarvan is in den tekst van het *Vishnu Purâna* aanwezig, als de oriëntalisten het maar in aanmerking wilden nemen. Er is een Wishnoe als Brahmâ en een Wishnoe *in zijn beide aanzichten*, leert de wijsbegeerte. Er is slechts één Brahman, "van inwezen Prakriti en Geest".

Deze onwetendheid is naar waarheid en op schoone wijze uitgedrukt in den lofzang der Yogi's op Brahmâ, "den onderhouder der aarde", waar zij zeggen:

> Zij die geen toewijding beoefend hebben, begrijpen den aard der wereld verkeerd. De onwetenden, die niet bespeuren dat dit Heelal van den aard der wijsheid is, en het slechts beoordeelen als een voorwerp van waarneming, zijn verloren in den oceaan der geestelijke onwetendheid. Doch zij, die de ware wijsheid kennen en wier gemoed rein is, zien dat deze geheele wereld *één is met de Goddelijke Kennis*, één met u, o God! Wees gunstig gezind, O Algemeene Geest![2])

Daarom is het niet Wishnoe, "de inerte oorzaak der schepping", die de functies van eene *werkzame* Voorzienigheid uitoefende, doch de Algemeene Ziel, datgene, wat Éliphas Lévi in zijn stoffelijk aanzicht het Astrale Licht noemt. En deze Ziel is in haar tweevoudig aanzicht van geest en stof, de ware anthropomorphe god der Theïsten; want deze God is eene *verpersoonlijking* van dat Algemeene Scheppende

[1]) Boek I hfdst. XVII (Wilson, Deel II, 36) in het verhaal van Prahlâda — den zoon van Hiranyakashipoe den Purânischen Satan, den grooten vijand van Wishnoe en koning der drie werelden — in wiens hart Wishnoe binnen getreden was.

[2]) *Aldaar*, I, IV. (Wilson, Deel I, 64).

Agens, zoowel rein als onrein, tengevolge van zijn geopenbaarden toestand en differentiatie in deze mâyâwische wereld — *God* en *Duivel* inderdaad. Doch Professor Wilson heeft niet ingezien welke groote [454] gelijkenis Wishnoe in dit karakter heeft met den God van Israël "in het bijzonder in zijne gedragslijn van bedrog, verzoeking en list".

Dit is in het *Wishnoe Purâna* zoo duidelijk gemaakt als maar kan. Want daar staat:

> Bij het eindigèn hunner gebeden (*stotra's*) zagen de Goden de Opperste Godheid Hari (Wishnoe), gewapend met de schelp, de schijf en de knots, *rijdend op Garoeda.*

Nu is Garoeda de manwantarische tijdkring, zooals wij op zijne plaats zullen aantoonen. Derhalve is Wishnoe de Godheid *in ruimte en tijd*, de bijzondere God der Waishnawa's. Dergelijke Goden heeten in de esoterische wijsbegeerte *stam-* of *ras*goden; dat wil zeggen één der vele Dhyâni's of Goden, of Elohim, van welke er gewoonlijk om eene bijzondere reden één door een volk of een stam uitverkoren werd, die zoodoende geleidelijk een "God *boven alle* Goden" [1]), de "hoogste God" werd zooals Jehovah, Osiris, Bel, of een ander der Zeven Bestuurders.

"Aan de vrucht kent men den boom", aan zijne daden den aard van een God. Wij moeten die daden òf naar de doode letter der verhalen beoordeelen, òf ze allegorisch opvatten. Indien wij eene vergelijking maken tusschen die beiden — Wishnoe als den verdediger en kampioen der verslagen Goden, en Jehovah, den verdediger en kampioen van het "uitverkoren" volk, — ongetwijfeld bij wijze van tegenstelling aldus genoemd dewijl het de Joden zijn die dezen "naijverigen" God uitverkoren hebben — zullen wij zien dat beiden bedrog en list gebruiken. Zij doen zulks naar het grondbeginsel "dat het doel de middelen heiligt", om de overhand te verkrijgen op hunne onderscheidene tegenstanders en vijanden — de demonen. Terwijl Jehovah dus, volgens de Kabbalisten, in het Paradijs den vorm van de in verzoeking brengende slang aanneemt, Satan met eene bijzondere zending belast om Job te verzoeken, Farao met Sara, de vrouw van Abraham, kwelt en afmat, en het hart van een anderen Farao tegen Mozes "verhardt", opdat er gelegenheid zoude bestaan zijne slachtoffers "met groote plagen" te slaan, laat men Wishnoe in zijn *Purâna* zijn toevlucht nemen tot een streek, iederen eerbiedwaardigen God niet minder onwaardig.

---

[1]) II *Kronieken*, II : 5.

De overwonnen Goden spreken als volgt Wishnoe aan:

Heb mededoogen met ons, o Heer, en bescherm ons, die tot u gekomen zijn om hulp tegen de Daitya's (Demonen)! Zij hebben zich meester gemaakt van de drie werelden en zich de offers toegeëigend, welke ons deel zijn, *zorg dragend de voorschriften der Weda niet te overtreden*. Hoewel *wij, evengoed als zij, deelen van u zijn* [1]) . . . . . is het ons onmogelijk hen te verdelgen . . . . . [daar zij zich] bewegen . . . . . op de paden, door de heilige schrift voorgeschreven. Leer gij, wiens wijsheid onmetelijk (Ameyâtman) is, ons *eene list*, door middel waarvan wij [455] de vijanden der Goden kunnen uitroeien!

Toen de machtige Wishnoe hun verzoek vernomen had, deed hij van zijn lichaam een *begoochelings*vorm (Mâyâmoha, den "misleider door begoocheling") uitstralen, welken hij aan de Goden gaf, en hij sprak aldus: "Deze Mâyâmoha zal de Daitya's *geheel om den tuin leiden*, zoodat zij, van het pad der *Weda's* op dwaalwegen gevoerd, gedood kunnen worden . . . . . Gaat dan en vreest niet. Laat dit bedriegelijke schijnbeeld voor u uitgaan. Het zal u op dezen dag van grooten dienst zijn, o Goden!"

Daarna ging de groote Begoocheling (Mâyâmoha) voort (naar de aarde), zag de Daitya's bezig ascetische boetedoeningen te verrichten, naderde hen in den schijnvorm van een Digambara (naakten bedelaar) met geschoren hoofd . . . . . en sprak op vriendelijken toon aldus tot hen: "O, gij heeren van het Daitya-ras, waarom verricht gij deze boetedoeningen?" etc. [2]).

Ten slotte werden de Daitya's verleid door de listige woorden van Mâyâmoha, evenals Eva door den raad van de slang verleid werd. Zij werden afvallig van de *Weda's*. Dr. Muir vertolkt deze zinsnede als volgt:

De groote misleider, begoocheling verwekkend, bedroog vervolgens andere Daitya's door middel van vele andere soorten van ketterij. In zeer korten tijd verlieten deze Asoera's (Daitya's), door den bedrieger [*die Wishnoe was*] misleid, het geheele stelsel, gegrond op de voorschriften van den drievoudigen *Weda*. Sommigen verwierpen de *Weda's*, anderen de offerplechtigheden, weer anderen de Brahmanen. Dit (riepen zij uit) is eene leer, die geen bespreking verdragen kan; het slachten (van dieren als offers) schenkt geen godsdienstige verdienste. (Te zeggen dat) offeranden van boter, door het vuur verteerd wordende, een of andere toekomstige belooning tot gevolg hebben is kinderpraat . . . . . Indien het een feit is dat een bij het offeren geslacht dier ten hemel verheven wordt, waarom slacht dan degene die aanbidt, zijn eigen vader niet? . . . . Onfeilbare uitspraken vallen niet uit de lucht, o groote Asoera's; het zijn slechts op redeneering gegronde beweringen, welke ik en andere [verstandige] menschen, zooals gij, aannemen! Aldus bracht de groote Misleider (de Rede) door verschillende wijzen van optreden de Daitya's aan het wankelen . . . . . Toen de Daitya's het pad der dwaling ingeslagen hadden, monsterden de Goden al hunne krachten en trokken zij ten

---

[1]) "Er was een dag waarop de *Zonen Gods* voor den Heer traden, en Satan kwam met zijne broeders mede voor den Heer" (Job II, Abyss. Etheopische tekst).

[2]) *Aldaar*, Deel III, 205-7.

strijde. Daarop volgde er een gevecht tusschen de Goden en de Asoera's; de laatsten, die den rechten weg verlaten hadden, werden door de eersten verslagen. In vroegere tijden werden zij beschermd door de wapenrusting van gerechtigheid, doch toen deze vernietigd was werden ook zij verdelgd [1]).

Wat men ook van de Hindoes moge denken, geen hunner vijanden kan hen voor dwazen houden. Een volk, welks heiligen en wijzen aan de wereld de grootste en verhevenste wijsbegeerten nagelaten hebben, die ooit uit het menschelijke denken voortgevloeid zijn, moet het onderscheid tusschen goed en kwaad gekend hebben. Zelfs een wilde kan wit van zwart, goed van kwaad, en bedrog van oprechtheid en waarachtigheid onderscheiden. Zij die deze gebeurtenis uit de levensbeschrijving van hunnen God verhaald hadden, moeten ge-
[456] zien hebben dat in dit geval de God de Aartsmisleider was en dat de Daitya's, die "de voorschriften der *Weda's* nooit overtraden", bij deze gelegenheid in het gunstigste licht stonden en de ware "Goden" waren. Derhalve moet er onder deze allegorie eene geheime beteekenis verborgen zijn geweest en *dat is* ook het geval. Geen enkele maatschappelijke klasse, geen enkel volk houdt bedrog en list voor *goddelijke* deugden — behalve wellicht de kerkelijke klassen van theologen en van het moderne Jezuïtisme.

Het *Wishnoe-Purâna* [2]) is, evenals alle werken van deze soort, in lateren tijd overgegaan in het bezit van de tempelbrâhmanen, en sectariërs hebben ongetwijfeld in de oude handschriften geknoeid. Doch er is een tijd geweest dat de *Purâna's* esoterische werken waren, en dat zijn zij nog voor de Ingewijden die ze kunnen lezen met behulp van den sleutel, die in hun bezit is.

Of de Brahmaansche Ingewijden de volledige beteekenis dezer allegorieën ooit bekend zullen maken, is eene vraag waarmede schrijfster niet te maken heeft. Op dit oogenblik ligt het in de bedoeling aan te toonen dat geen enkel wijsgeer, hoezeer hij ook de *Scheppende Krachten* in hare veelvuldige vormen vereere, de allegorie voor haren waren geest heeft kunnen nemen, uitgezonderd wellicht eenige wijsgeeren, behoorende tot de tegenwoordige "hooger staande en beschaafde" Christelijke rassen. Want Jehovah is, zooals wij aangetoond hebben, op het gebied der zedekunde geen zier beter dan Wishnoe.

---

[1]) *Journal of the Royal Asiat. Society*, XIX, 302.

[2]) Wilson's meening dat het *Wishnoe Purâna* een voortbrengsel van *onzen tijd* is en dat het in zijn huidigen vorm niet ouder is dan tusschen de 8ste en de 17de (!!) eeuw is te onzinnig om er notitie van te nemen.

Dit is de reden waarom de Occultisten en zelfs sommige Kabbalisten, hetzij zij die scheppende krachten al dan niet als *levende en bewuste Wezens* beschouwen — en men ziet niet in waarom zij daar niet voor gehouden zouden worden — nooit de oorzaak met het gevolg zullen verwarren en den Geest der Aarde voor Parabrahma, of Ain Soph, zullen houden. Zij kennen in elk geval goed den waren aard van hetgeen de oude Romeinen [1*] Vader-Aether, Jupiter-Titan, noemden. Zij weten dat de Ziel van het Astrale Licht goddelijk is, en zijn Lichaam — de lichtgolven op de lagere gebieden — helsch. Dit Licht wordt verzinnebeeld door het "Magische Hoofd" van den *Zohar*, het dubbele Gelaat op de dubbele pyramide, de zwarte pyramide omhoog rijzende tegen een zuiver witten grond, met *een wit hoofd en gelaat binnen dien zwarten driehoek;* de witte pyramide, die omgekeerd is — de weerkaatsing van de eerste in de duistere Wateren — vertoont de *zwarte weerkaatsing van het witte gelaat.*

Dit is het Astrale Licht, of *Demon est Deus Inversus.*

[1*] In den Engelschen tekst staat "Greeks". (*Noot van den Vertaler.*)

TWAALFDE AFDEELING.

DE THEOGONIE DER SCHEPPENDE GODEN.

Voor een grondig begrip van het aan elke oude cosmogonie ten grondslag liggende denkbeeld is de studie en het vergelijkend onderzoek van alle groote godsdiensten der oudheid noodig, want het gronddenkbeeld kan alleen door deze methode duidelijk gemaakt worden. Kon de exacte wetenschap, bij het naspeuren van de werkingen der natuur tot aan haar eerste en oorspronkelijke bronnen, zulk een hooge vlucht nemen, dan zoude zij dit denkbeeld de hiërarchie der krachten noemen. Het oorspronkelijke, transcendente en wijsgeerige begrip was één. Doch naarmate de stelsels met iedere eeuw de idiosyncrasieën der volkeren meer en meer begonnen te weerspiegelen, en naarmate deze laatsten zich na scheiding in verschillende groepen nederzetten, die elk voor zich langs eigen volks- of stamlijnen ontwikkelden, ging het hoofddenkbeeld langzamerhand schuil achter de woekerplanten der menschelijke fantasie. Terwijl de krachten, of veeleer de verstandelijke machten der natuur, in sommige landen goddelijke eer ontvingen, waarop zij ternauwernood aanspraak konden maken, schijnt zelfs de enkele gedachte dat dergelijke krachten met verstand begaafd zouden zijn in andere landen — zooals thans in Europa en andere *beschaafde* landen — eene ongerijmdheid en wordt zij *onwetenschappelijk* verklaard. Daarom voelt men verademing bij het lezen van beweringen, zooals er voorkomen in de inleiding tot *Asgard and the Gods*, "Verhalen en overleveringen van onze noordelijke voorouders", bewerkt door W. S. W. Anson, die zegt:

Hoewel in Midden-Azië, of aan de oevers van den Indus, in het land der pyramiden, op het Grieksche en het Latijnsche schiereiland, en zelfs in het noorden, waarheen Kelten, Germanen en Slaven getrokken zijn, de godsdienstige begrippen van het volk verschillende vormen aangenomen hebben, is *hun gemeenschappelijke oorsprong* toch nog waarneembaar. Wij wijzen op dit verband tusschen de verhalen over de Goden, op de daarin vervatte diepzinnige gedachten en hunne be-

langrijkheid, opdat de lezer zien moge dat *het geen tooverwereld van eene dolende verbeelding is*, die zich voor hem opent, maar dat . . . . . *het leven en de natuur* den grondslag vormden van het bestaan en de werkzaamheid dezer godheden [1]).

En hoewel het voor ieder occultist of beoefenaar van de oostersche [458] esoteriek onmogelijk is in te stemmen met het vreemdsoortige denkbeeld dat "de godsdienstige begrippen van de beroemdste volkeren der oudheid in verband staan met den aanvang der beschaving bij de Germaansche rassen" [2]), zal hij zich toch verheugen bij het aantreffen van waarheden als de volgende: "Deze sprookjes zijn geen onzinnige verhaaltjes, geschreven om nietsdoeners te vermaken; zij belichamen den diepzinnigen godsdienst van onze voorvaderen" [3]).

Juist. Niet alleen hun godsdienst, maar ook hunne geschiedenis. Want mythe, in het Grieksch μῦθος, beteekent mondelinge overlevering, die van mond tot mond van het eene geslacht op het andere overgegaan is; en zelfs in de moderne etymologie beteekent dat woord eene *fabelachtige* mededeeling, de een of andere belangrijke waarheid behelzend; een verhaal van een of ander buitengewoon persoon, wiens levensgeschiedenis tengevolge van de vereering door opeenvolgende geslachten, met rijke volksverbeelding al te veel omgeven is, doch niet *geheel en al* fabel is. Evenals onze voorvaderen, de oorspronkelijke Âriërs, gelooven wij vast aan de persoonlijkheid en verstandelijkheid van meer dan ééne verschijnselen teweegbrengende kracht in de natuur.

In den loop des tijds werd de archaïsche leer minder scherp van omtrek; de volkeren verloren het Hoogste en Eéne Beginsel aller dingen min of meer uit het oog en begonnen de abstracte eigenschappen van de Oorzaaklooze Oorzaak over te dragen op de veroorzaakte gevolgen, die op hunne beurt oorzaken werden, de scheppende krachten van het Heelal; de groote volkeren deden alduś uit vrees het denkbeeld te ontheiligen; de kleinere omdat zij òf er niet in slaagden het te vatten, òf het wijsgeerige begripsvermogen misten, noodig om het in al zijn onbevlekte reinheid te bewaren. Doch elk voor zich en alle, behalve de laatste Âriërs thans Europeanen en Christenen geworden, geven in hunne cosmogonieën blijk van deze vereering. Zooals Thomas Taylor [4]), de meest intuïtieve vertaler der Grieksche Fragmenten, aantoont, heeft geen enkel volk ooit het Ééne

---

[1]) Blz. 3.
[2]) *Aldaar*. Blz. 2.
[3]) *Aldaar*. Blz. 21.
[4]) Zie *The Monthly Magazine*, April 1797.

Beginsel voor den onmiddellijken schepper van het zichtbare Heelal gehouden, want niemand met gezond verstand zoude van een ontwerper en bouwmeester aannemen dat deze met eigen handen het door hem bewonderde gebouw opgetrokken heeft. Volgens de getuigenis van Damascius in zijn werk *Over eerste beginselen* (Περὶ Πρώτων Ἀρχῶν), noemde men het de "Onbekende Duisternis". De Babyloniërs gingen dit beginsel met stilzwijgen voorbij. "Tot dien God", zegt Porphyrius in zijn *Over de Onthouding* (Περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων), "die boven alle dingen verheven is, behoort men geen hoorbare taal te richten, noch zelfs eene welke innerlijk is". Hesiodus begint zijne *Theo-*
[459] *gonie* met de woorden: "Van alle dingen werd Chaos het eerst voortgebracht" [1]) en geeft zoodoende toe dat de Oorzaak of de Voortbrenger daarvan met eerbiedig stilzwijgen voorbijgegaan moet worden. Homerus stijgt in zijne gedichten niet hooger dan tot den nacht en doet dezen door Zeus vereeren. Volgens alle oude godgeleerden en de leeringen van Pythagoras en Plato is Zeus, of de onmiddellijke vervaardiger van het Heelal, *niet de hoogste God*, evenmin als Sir Christopher Wren in zijn stoffelijk, menschelijk aspect het Denkvermogen in hem is, dat zijn groote kunstwerken voortgebracht heeft. Homerus zwijgt derhalve niet alleen over het Eerste Beginsel, doch ook over de twee Beginselen, die onmiddellijk na het Eerste komen, den Aether en Chaos van Orpheus en Hesiodus, en het Begrensde en de Oneindigheid van Pythagoras en Plato [2]). Proclus zegt van dit Hoogste Beginsel dat het is: "de Eenheid der Eenheden, en boven de eerste Adyta . . . . . onuitsprekelijker dan alle Stilte en occulter dan alle Inwezen . . . . . verborgen te midden der kenbare Goden" [3]).

Men zoude aan hetgeen Thomas Taylor in 1797 geschreven heeft — namelijk dat de "Joden niet hooger gestegen schijnen te zijn . . . . . dan tot den *onmiddellijken* Vervaardiger van het Heelal", omdat "Mozes eene duisternis op den afgrond invoert, zonder zelfs maar aan te duiden dat er een of andere oorzaak voor haar bestaan was" [4])

---

[1]) Ἦτοι μὲν πρώτιστα Χάος γένετ' (1. 166); aan γένετο hechtte men in de oudheid de beteekenis: *"was voortgebracht"* en niet eenvoudig *"was"*. (Zie Taylor's "Introd. to the *Parmenides* of Plato" blz. 260).

[2]) Het is de verwarring van het "Begrensde" en het "Oneindige", welke Kapila met spot overlaadt in zijne twistgesprekken met de Brâhmaansche Yogi's, die beweren in hunne mystieke visioenen den "Allerhoogsten" te zien.

[3]) *Aldaar.*

[4]) Zie T. Taylor's artikel in zijn *Monthly Magazine*, aangehaald in de *Platonist* van Febr. 1887, uitgegeven door T. M. Johnson, L. T. V., Osceola, Missouri.

— nog iets kunnen toevoegen. Nooit hebben de Joden in hun *Bijbel* — een zuiver esoterisch, symbolisch boek — hunne metaforische godheid zoo diep verlaagd als de Christenen, door Jehovah aan te nemen als hun eenigen levenden en toch *persoonlijken* God.

Dit Eerste, of veeleer Eene Beginsel werd de "Cirkel des Hemels" genoemd, verzinnebeeld door het hiërogram van een punt in een cirkel of in een gelijkzijdigen driehoek, waarbij het punt de Logos beteekende. Aldus wordt de cosmogonie in den *Rig Weda*, waarin Brahmâ niet eens genoemd wordt, voorafgegaan door den Hiranyagarbha, het "gouden ei", en Prajâpati (later Brahmâ), van wien alle hiërarchieën van "Scheppers" uitvloeien. De Monade of het punt is het oorspronkelijke en is de Eenheid, waaruit het geheele stelsel van getallen voortkomt. Dit punt is de Eerste Oorzaak, doch DAT, waaruit het voortvloeit, of waarvan het veeleer de uitdrukking is, de Logos, wordt met stilzwijgen voorbijgegaan. Op zijne beurt was het algemeene symbool, *het punt in den cirkel*, nog niet de Bouwmeester, [460] doch de Oorzaak van dien Bouwmeester; en deze laatste stond tot die Oorzaak in geheel dezelfde verhouding, als het punt zelf tot den omtrek van een cirkel, welke verhouding volgens Hermes Trismegistus niet bepaald kan worden. Porphyrius toont aan dat de Monade en de Duade van Pythagoras hetzelfde zijn als Plato's Oneindige en Eindige in den *Philebus*, of hetgeen Plato het ἄπειρον en het πέρας noemt. Alleen dit laatste, de moeder, is substantieel, en het eerste is de "Oorzaak van alle Eenheid en de maat van alle dingen" [1]); van de Duade, Mûlaprakriti, den sluier van Parabrahma, wordt dus aangetoond dat zij de moeder van den Logos en tegelijkertijd zijne dochter is — dat wil zeggen het voorwerp van zijne waarneming — de voortgebrachte voortbrengende en de secundaire oorzaak ervan. Bij Pythagoras keert de monade in stilte en duisternis terug, zoodra zij de Triade ontwikkeld heeft, waaruit de overige 7 der 10 getallen voortvloeien, die ten grondslag liggen aan het geopenbaarde Heelal.

In de Noorsche Cosmogonie vinden wij hetzelfde.

In den beginne was een groote afgrond (Chaos), noch dag, noch nacht bestonden; de afgrond was Ginnungagap, de gapende kloof, zonder begin, zonder einde. Alvader, de Ongeschapene, de Ongeziene, verbleef in de diepte van den afgrond (Ruimte) en *wilde*, en hetgeen hij wilde kwam tot stand [2]).

---

[1]) *Vit. Pythag.*, blz. 47.

[2]) *Asgard and the Gods*, 22.

Evenals in de Hindoesche cosmogonie wordt de ontwikkeling van het Heelal in twee bedrijven verdeeld, in Indië de Prâkrita- en de Pâdma-Schepping genoemd. Voordat de warme stralen, uit het Huis van den Glans vloeiend, het leven in de groote wateren der ruimte wekken, worden de Elementen der Eerste Schepping zichtbaar en daaruit wordt de reus Ymir, of Örgelmir (letterlijk kokende klei) gevormd, de uit den Chaos gedifferentieerde Oorspronkelijke Materie. Dan komt de koe Audumla, de voedster [1]), die Buri baart, den Voortbrenger, wiens zoon Bör (Born) bij Bestla, de dochter der ijsreuzen, de zonen van Ymir, drie zonen had, Odin, Willi en We, of geest, wil en heiligheid. Dit geschiedde toen de duisternis nog in de ruimte heerschte, toen de Asen, de scheppende krachten, of Dhyân Chohans, nog niet ontwikkeld waren en de Yggdrasil, de boom van het Heelal van Tijd en Leven, nog niet gegroeid was en er nog geen Walhalla of Heldenhal bestond. De Scandinavische legenden van de schepping van onze aarde en wereld vangen aan met den tijd en het menschelijke leven. Al wat daaraan voorafgaat is voor haar duisternis waarin
[461] Alvader, de oorzaak van alles, verblijft. Zooals de bewerker van *Asgard and the Gods* opmerkt, bevatten deze legenden weliswaar het denkbeeld van dien Alvader, de oorspronkelijke oorzaak van alles, doch "hij wordt in de gedichten ternauwernood genoemd", niet, naar hij meent, omdat het denkbeeld vóór de prediking van het Evangelie "niet de hoogte van bepaalde begrippen omtrent het Eeuwige bereiken kon", doch om het diep esoterische karakter ervan. Daarom beginnen alle Scheppende Goden of *Persoonlijke* Godheden op den tweeden trap der Cosmische ontwikkeling. Zeus is geboren *in* en *uit* Kronos-Tijd. Evenzoo is Brahmâ het voortbrengsel en de uitvloeiing van Kâla, "Eeuwigheid en Tijd", dewijl Kâla een der namen van Wishnoe is. Daarom vinden wij dat Odin de Vader *der Goden en der Asen* is, evenals Brahmâ de Vader *der Goden en der Asoera's* is, en vandaar ook het manvrouwelijke karakter van al de voornaamste Scheppende Goden, van de tweede Monade der Grieken af tot den Sephira Adam Kadmon, den Brahmâ of Prajâpati-Wâch der *Weda's* en de(n) androgyne van Plato toe, welke slechts een andere vorm van het Indische zinnebeeld is.

De beste metafysische definitie van de oorspronkelijke Theogonie

---

[1]) Wâch — de "welluidende koe, die als melk onderhoud en Water geeft" en ons "voedsel en onderhoud" schenkt, zooals de *Rig-Weda* het beschrijft.

in den geest der Wedântijnen kan men vinden in de "Notes on the *Bhagawad Gîtâ*", door T. Subba Row. Parabrahma, de Onbekende en de Onkenbare, zooals deze in zijn voordracht tot zijne toehoorders zegt:

Is niet Ik, het is niet Niet-Ik, noch bewustzijn..... het is zelfs niet Atmâ.... doch, hoewel het zelf geen kenobject is, is het toch in staat alle soorten van objecten en alle soorten van bestaan die een kenobject worden, te steunen en te doen ontstaan..... [Het is] het ééne inwezen, waaruit een middelpunt van energie tot bestaan komt.... [dat hij den Logos noemt] [1]).

Deze Logos is het Shabda-Brahma der Hindoes, waaraan hij nog niet eens den naam Îshwara (de "Heer" God) wil geven, opdat dit woord geen verwarring stichte in het denkvermogen der menschen. Hij is de Awalokiteshwara der Boeddhisten, het Woord der Christenen in zijn werkelijke *esoterische* beteekenis, niet in zijn theologische verminking.

Hij is het eerste Jñâta, of het Ego in den Kosmos, en elk ander Ego..... is slechts de weerkaatsing en openbaring van hem.... Ten tijde van Pralaya bestaat hij in sluimerenden toestand in den schoot van Parabrahma.... [Gedurende Manwantara] heeft hij eigen bewustzijn en individualiteit..... [Hij is een middelpunt van energie, doch] er zijn nagenoeg ontelbaar vele dergelijke middelpunten van energie in den schoot van Parabrahma. Men moet niet meenen dat [zelfs] deze Logos [*de* Schepper is, of dat hij] slechts een enkel middelpunt van energie is.... Hun aantal is nagenoeg oneindig..... [Dit] is het eerste Ego dat in den Kosmos verschijnt en het doel van alle ontwikkeling is. [Hij is het abstracte Ego]..... Dit is de *eerste* openbaring [of het eerste aanzicht] van Parabrahma.... Wanneer hij [462] eenmaal als een bewust wezen tot bestaan komt..... dan schijnt voor hem Parabrahma, van het objectieve standpunt gezien, Mûlaprakriti te zijn. Men gelieve dit in gedachten te houden.... want hier ligt de wortel van de gansche moeielijkheid betreffende Purusha en Prakriti, door verschillende schrijvers over de Wedântijnsche wijsbegeerte ondervonden..... Deze Mûlaprakriti is voor hem [den Logos] even stoffelijk als een of ander stoffelijk voorwerp voor ons stoffelijk is. Deze Mûlaprakriti is evenmin Parabrahma als de verzameling eigenschappen eener zuil die zuil zelf is; Parabrahma is een onbeperkte en volstrekte werkelijkheid en Mûlaprakriti is een soort daarover geworpen sluier. Parabrahma zelf kan niet gezien worden zooals het is. Het wordt door den Logos gezien, met een sluier er over, en die sluier is de machtige uitgebreidheid van de Cosmische stof..... Nadat Parabrahma aan de eene zijde verschenen is als het Ego, en aan den anderen kant als Mûlaprakriti, handelt het door den Logos als de eene energie [2]).

Verder verklaart de spreker door middel van een schoone gelijkenis wat hij verstaat onder de werking van dit Iets dat *Niets* is, ofschoon het het AL is. Hij vergelijkt den Logos met de zon, door welke licht en warmte uitstralen, doch welker energie, licht en warmte in een

[1]) *The Theosophist*, Feb., 1887, blz. 302—3.
[2]) *Aldaar*, blz. 304.

of anderen onbekenden toestand in de ruimte bestaan, en in de ruimte alleen als *zichtbaar* licht en warmte verspreid worden, terwijl de zon dat slechts tot stand brengt. Dit is de eerste drievoudige hypostase. De viervoudige wordt gevormd door middel van het door den Logos uitgezonden *energie mededeelende licht.*

De Hebreeuwsche Kabbalisten deelden dit mede op eene wijze, welke esoterisch met die der Wedântijnen identiek is. Ain Soph, zoo leerden zij, kon niet begrepen, niet naar plaats aangeduid, noch genoemd worden, hoewel het de Oorzaaklooze Oorzaak van alles is. Daarom is de naam er van, Ain Soph, een ontkennende uitdrukking, "het Ondoorgrondelijke, het Onkenbare en het Onnoembare". Zij maakten er derhalve een onbegrensden cirkel van, een Bol, waarvan het menschelijke verstand met de sterkste inspanning slechts de welving zien kon. Volgens de woorden van iemand die veel van het Kabbalistische stelsel naar een der beteekenissen, de getallen- en meetkundige esoteriek, ten grondigste ontraadseld heeft:

> Sluit uwe oogen en tracht van uit uw eigen waarnemingsbewustzijn uwe gedachte tot de uiterst bereikbare grenzen in elke richting uit te strekken. Gij zult vinden dat gelijke lijnen of stralen van waarneming zich gelijkelijk in alle richtingen uitstrekken, in dier voege dat de krachtigste poging tot waarneming haar eindpunt vindt in de *welving van een bol.* De begrenzing van dezen bol zal noodzakelijk een groote cirkel zijn, en de rechtstreeksche stralen der gedachte moeten in alle richtingen de rechtlijnige stralen van den cirkel zijn. Dit nu *moet* menschelijkerwijs gesproken het uiterste, alomvattende begrip zijn van het *geopenbaarde* Ain Soph, dat zichzelf vormt tot eene meetkunstige figuur, d. w. z. tot een cirkel, met zijn elementen van den gekromden omtrek en de in stralen verdeelde rechte middellijn. Daarom is eene meetkunstige figuur het eerst kenbare middel van verband tusschen Ain Soph en het verstand des menschen [1]).

[463] Deze groote cirkel, welken de oostersche esoteriek tot het punt in den onbegrensden cirkel terugbrengt, is de Awalokiteshwara, de Logos, of het Woord, waarvan T. Subba Row spreekt. Doch deze cirkel of geopenbaarde God, is ons even onbekend, behalve door zijn *geopenbaard* Heelal, als het EENE, hoewel hij voor ons hoogste begrijpen gemakkelijker, of veeleer mogelijker is. Deze Logos, die gedurende pralaya in den schoot van Parabrahma slaapt, evenals ons "Ego latent [in ons] is ten tijde van Sushupti", of den slaap, en die Parabrahma niet anders dan als Mûlaprakriti kennen kan — deze is een Cosmische sluier, "de machtige uitgebreidheid der Cosmische stof" — is dus slechts een orgaan in de Cosmische Schepping,

[1]) *The Masonic Review*, Juni, 1886.

waardoor de energie en de wijsheid stralen van Parabrahma, *den Logos evenzeer onbekend als ons*. Omdat bovendien de Logos ons even onbekend is als Parabrahma in werkelijkheid aan den Logos, hebben èn de oostersche esoteriek en de *Kabbalah*, om den Logos binnen het bereik van ons begripsvermogen te brengen, de abstracte samenvatting opgelost in concrete beelden, d. w. z. in de weerkaatsingen of verveelvoudigde aanzichten van dien Logos, of Awalokiteshwara, Brahmâ, Ormazd, Osiris, Adam Kadmon, of hoe men hem ook noemen wil; en deze aanzichten, of manwantarische uitvloeiingen zijn de Dhyân Chohans, de Elohim, de Dewa's, de Amhaspends, enz.. Volgens T. Subba Row verklaren de metafysici dat de wortel en de kiem dezer laatsten de eerste openbaring van Parabrahma is, "de hoogste drieëenheid welke wij kunnen begrijpen", die bestaat uit Mûlaprakriti, den sluier, den Logos en diens Bewuste Energie, of zijn kracht en licht, in de *Bhagawad Gîtâ* Daiwiprakriti genoemd; of "stof, kracht en het Ego, of de ééne wortel van het Zelf, waarvan elke andere soort van "zelf" slechts eene openbaring of eene weerkaatsing is". Het is nu alleen in dit Licht van bewustzijn, van verstandelijke en stoffelijke waarneming, dat het *praktische* Occultisme den Logos door middel van meetkundige figuren zichtbaar kan maken, welke figuren bij nauwkeurige studie niet alleen een wetenschappelijke verklaring zullen opleveren van het werkelijke, objectieve bestaan [1]) van de "Zeven Zonen der Goddelijke Wijsheid", welke dit Licht van den Logos is, doch ook door middel van andere nog niet ontdekte sleutels zullen aantoonen dat deze "Zeven Zonen" en hunne tallooze uitvloeiingen, verpersoonlijkte middelpunten van energie, ten opzichte van de menschheid volstrekt noodzakelijk zijn. Laat men die terzijde, dan zal het mysterie van het Zijn en van de menschheid *nooit ontraadseld en zelfs niet eens dicht benaderd worden*.

Het is door middel van dit Licht dat alles geschapen is. Deze wortel van het verstandelijke ZELF is ook de wortel van het stoffelijke *Zelf*, want dit licht wisselt in onze geopenbaarde wereld met Mûlaprakriti, in de *Weda's* Aditi genoemd. In zijn derde aanzicht [464] wordt het Wâch [2]), de dochter en de moeder van den Logos, evenals in de Egyptische Maanglyphe Isis de dochter en de moeder is van

[1]) Objectief — in de wereld van Mâyâ natuurlijk; toch nog even werkelijk als wij zelf zijn.

[2]) "Men behoorde in den loop der cosmische openbaring deze Daiwiprakriti, in plaats van de Moeder van den Logos streng genomen zijne Dochter te noemen. ("Notes on the *Bhagawad Gîtâ*," *t. a. p.*, blz. 305.)

Osiris, die Horus en Moet de dochter, echtgenoote en moeder van Ammon is. In de *Kabbalah* is Sephira hetzelfde als Shekinah, en in eene andere samenvatting de echtgenoote, dochter en moeder van den Hemelschen Mensch, Adam Kadmon; zij is zelfs identiek met hen, evenals Wâch identiek is met Brahmâ en de vrouwelijke Logos genoemd wordt. In den *Rig Weda* is Wâch de "Mystieke Spraak", door middel waarvan occulte kennis en wijsheid aan den mensch medegedeeld worden, en aldus is Wâch naar men zegt "in de Rishi's ingegaan". Zij is "door de Goden voortgebracht"; zij is de goddelijke Wâch, de "Koningin der Goden"; en zij is met de Prajâpati's aan hun scheppingswerk verbonden evenals Sephira met de Sephiroth. Bovendien noemt men haar de "Moeder der *Weda's*", "omdat het door middel van hare krachten [als mystieke *spraak*] was, dat Brahmâ die openbaarde en ook door hare kracht dat hij het Heelal voortbracht", dat wil zeggen door taal en woorden, saamgevat in het "Woord" en in getallen [1]).

Doch wanneer men Wâch de dochter van Daksha, noemt "den God, die in alle Kalpa's leeft", komt haar mâyâwisch karakter te voorschijn; gedurende het pralaya verdwijnt zij, opgenomen in den Eénen, alverslindenden Straal.

Er zijn echter in de algemeene esoteriek, de oostersche en de westersche, twee onderscheidene aanzichten in al deze persoonsnabootsingen [1*] van de vrouwelijke kracht in de natuur, of van de *noumenale* en de *phenomenale* natuur. Het eene is het zuiver metafysische aanzicht ervan, zooals dat door den geleerden spreker in zijne "Notes on the *Bhagawad Gîtâ*" beschreven is, het andere is aardsch en stoffelijk en tegelijkertijd van het standpunt van praktisch menschelijk begrijpen en Occultisme *goddelijk*. Zij zijn alle de symbolen en verpersoonlijkingen van Chaos, den grooten afgrond, of de oorspronkelijke Wateren der Ruimte, den ondoordringbaren sluier tusschen het ONHERKENBARE en den Logos der Schepping. "Zich door middel van zijn denkvermogen met Wâch vereenigend, schiep Brahmâ [de Logos] de oorspronkelijke Wateren". In de *Katha Upanishad* wordt het nog duidelijker gezegd:

---

[1]) De wijzen die, evenals Stanley Jevons onder de modernen, eene methode uitgevonden hebben om het onbegrijpelijke een tastbaren vorm te doen aannemen, hebben zulks alleen kunnen doen door hunne toevlucht te nemen tot getallen en meetkunstige figuren.

[1*] personations.

Prajâpati was dit Heelal. *Wâch was hem eene hulpe.* Hij verbond zich met haar . . . . . zij bracht deze schepselen voort en trad wederom in Prajâpati.

Dit brengt Wâch en Sephira in verband met de Godin Kwan-Yin, [465] de "genadige Moeder"; de goddelijke stem der ziel, zelfs in het exoterisch Boeddhisme, en met het vrouwelijke aanzicht van Kwan-Shai-Yin, den Logos, het Woord der Schepping, en tegelijkertijd met de stem die volgens het Esoterisch Boeddhisme hoorbaar tot den Ingewijde spreekt. Bath Kol, de Filia Vocis, de dochter van de goddelijke stem der Hebreën, sprekende van af het deksel der arke des verbonds achter den voorhang des tempels, is — een gevolg.

En hier kunnen wij terloops de aandacht vestigen op een der vele onrechtvaardige smetten, door de "goede en vrome" zendelingen in Indië op den godsdienst van dat land geworpen. De in het *Shatapatha Brâhmana* voorkomende allegorie dat Brahmâ als Vader der menschen het werk der voortplanting verricht heeft door middel van bloedschande met zijne eigene dochter Wâch, ook Sandhyâ, schemering, en Shatarûpâ, de honderdvormige genoemd, wordt den Brâhmânen onophoudelijk voor de voeten geworpen als een veroordeelend vonnis van hunnen "verfoeilijken, en valschen godsdienst". Daargelaten het door de Europeanen voor het gemak vergeten feit dat de aartsvader Lot aan dezelfde misdaad schuldig heet in *menschelijken vorm*, terwijl Brahmâ, of veeleer Prajâpati, in den vorm van een hert, de bloedschande met zijne dochter bedreef, die den vorm van een ree (rohit) had, geeft de esoterische lezing van het derde hoofdstuk van *Genesis* hetzelfde te kennen. Bovendien is er voorzeker eene *cosmische* en niet eene fysiologische bedoeling aan de Indische allegorie verbonden, aangezien Wâch eene omzetting is van Aditi en Mûlaprakriti, of Chaos, en Brahmâ eene omzetting van Nârâyana, den Geest Gods die in de natuur dringt en haar bevrucht; en daarom is er in dat begrip niets phallisch gelegen.

Zooals wij reeds zeiden is Aditi-Wâch de vrouwelijke Logos, of het Verbum, het Woord, en Sephira in de *Kabbalah* insgelijks. Deze vrouwelijke Logoi zijn in haar *noumenaal* aspect alle wisselbetrekkingen van licht en geluid en Aether, hetgeen aantoont hoe goed de ouden op de hoogte waren van de natuurwetenschap, zooals die thans onzen tijdgenooten bekend is, en ook van de geboorte dezer wetenschap in de geestelijke en de astrale sfeer.

Onze oude schrijvers hebben gezegd dat er vier soorten van Wâch zijn. Deze

heeten Parâ, Pashyantî, Madhyamâ, Waikharî. Deze mededeeling zult gij in den *Rig Weda* zelf en in vele *Upanishads* aantreffen. Waikharî Wâch is datgene wat wij uitspreken.

Het is geluid, *spraak*, datgene wederom wat voor een onzer stoffelijke zinnen begrijpelijk en objectief wordt en onder de wetten van waarneming gebracht kan worden. Vandaar dat:

Iedere vorm van Waikharî Wâch bestaat in den Madhyamâ- . . . . . Pashyanti-
[466] en ten slotte in den Parâ-vorm . . . . . De reden, waarom deze Pranawa [1]) Wâch genoemd wordt, is deze, dat deze vier beginselen van den grooten Kosmos overeenkomen met deze vier vormen van Wâch . . . . De geheele Kosmos in zijn objectieven vorm is Waikharî Wâch; het Licht van den Logos is de Madhyamâ-vorm; en de Logos zelf de Pashyantî-vorm; terwijl Parabrahma het Parâ- [boven het noumenon van alle noumena] aanzicht van dat Wâch [2]) is.

Indien wij onze voorbeelden ontleenen aan de drie (schijnbaar) het meest uiteenloopende godsdienstwijsbegeerten ter wereld — de Hindoesche, de Grieksche en de Chaldeesch-Hebreeuwsche — zijn Wâch, Shekinah, en de "muziek der sferen" van Pythagoras derhalve één. Men kan deze persoonsnabootsingen [1*] en allegorieën beschouwen volgens *vier* hoofd- en *drie* ondergeschikte aanzichten, of *zeven* in het geheel, evenals in de esoteriek. De Parâ-vorm is het immer subjectieve en verborgen licht en geluid, die eeuwig in den schoot van het ONKENBARE bestaan; overgebracht in de ideatie van den Logos, of als zijn verborgen licht, wordt het Pashyantî genoemd, en wanneer het dat licht *tot uitdrukking gebracht*, wordt, is het Madhyamâ.

Nu geeft de *Kabbalah* de definitie als volgt:

Er zijn drie soorten van licht en dat [het vierde] hetwelk de andere doordringt: (1) het heldere en doordringende, het *objectieve* licht, (2) het *weerkaatste* licht en (3) het *abstracte* licht.

De tien Sephiroth, de drie en de zeven, heeten in de *Kabbalah* de Tien Woorden, DBRIM (Dabarim), de getallen en de uitvloeiingen van het hemelsche licht, dat zoowel Adam Kadmon is als Sephira, Prajâpati-Wâch, of Brahmâ. Licht, Geluid, Getal, zijn in de *Kabbalah* de drie scheppingsfactoren. Parabrahma kan niet gekend worden behalve door het lichtende Punt, den Logos, dat niet Parabrahma, doch

---

[1]) De Pranawa, Om, is een mystiek woord, door de Yogi's gedurende de overpeinzing uitgesproken; van de woorden, door de exoterische commentators Wyâkriti's genoemd, of Aum, Bhûh, Bhuwah, Swah, (Aum, Aarde, Uitspansel, Hemel) is Pranawa, wellicht het heiligste. Zij worden met ingehouden adem uitgesproken. Zie *Manu* II. 76—81, en de toelichtingen van Mitakshara op de *Yâjnawâkhya-Smriti*, I. 23. Doch de esoterische verklaring gaat veel verder.

[2]) "Lectures on the *Bhagawad-Gîtâ*", *aldaar*, blz. 307.

[1*] personations.

slechts Mûlaprakriti kent. Desgelijks kende Adam Kadmon alleen Shekinah, hoewel hij het voertuig van Ain Soph was. En als Adam Kadmon is hij volgens de esoterische uitlegging het geheele getal tien, de Sephiroth, terwijl hij zelf eene Drieëenheid is, of de drie eigenschappen van de Onkenbare Godheid in Één [1]). "Toen de Hemelsche Mensch (of Logos) voor het eerst den vorm van de Kroon [2]) [467] [Kether] aannam en zich met Sephira vereenzelvigde, deed hij daaruit [uit de Kroon] zeven stralende lichten voortkomen", welke te zamen Tien uitmaakten; evenzoo deed Brahmâ-Prajâpati, eenmaal gescheiden van en toch identiek met Wâch, uit die Kroon de zeven Rishi's, de zeven Manoe's of Prajâpati's voortkomen. In de *exoteriek* zal men zoowel voor Sephiroth als Prajâpati's, altijd 10 en 7 vinden, *esoterisch* weergegeven altijd 3 en 7, welke ook 10 opleveren. Alleen wanneer zij in de geopenbaarde sfeer in 3 en 7 verdeeld zijn, vormen zij ⏀, het androgyne, en 卐, of de geopenbaarde en gedifferentieerde figuur, X.

Dit zal den bestudeerder helpen begrijpen waarom Pythagoras de Godheid, den Logos, als het middelpunt van éénheid en de bron van harmonie beschouwde. Wij zeggen dat deze Godheid de Logos was, niet de Monade die in eenzaamheid en stilte verblijft, omdat Pythagoras leerde dat de *éénheid*, ondeelbaar zijnde, *geen getal* is. En dit is ook de reden waarom van den candidaat, die toelating tot zijne school verzocht, geeischt werd dat hij als voorbereiding reeds de wetenschappen der rekenkunde, sterrekunde, meetkunde en *muziek* bestudeerd had, welke men voor de vier onderdeelen der wiskunde hield [3]). Ook verklaart dit waarom de Pythagoreërs beweerden dat de leer der getallen, in de esoteriek de voornaamste van alle, door de Hemelsche Godheden aan den mensch geopenbaard was, dat de wereld door geluid of harmonie uit den Chaos te voorschijn geroepen, en overeenkomstig de beginselen der muzikale verhoudingen opgebouwd was, dat de zeven planeten, die het lot der stervelingen beheerschen,

---

[1]) Het is deze Drieëenheid welke allegorisch voorgesteld wordt door de "drie schreden van Wishnoe", welke — daar Wishnoe in de exoteriek als het Oneindige beschouwd wordt — beteekenen dat uit Para brahma Mûlaprakriti, Purusha (de Logos) en Prakriti voortvloeiden; de vier vormen — met Wâch zelf, de samenvatting — van Wâch. En in de *Kabbalah* zijn Ain Soph, Shekinah, Adam Kadmon en Sephira, de vier, of de drie uitvloeiingen, verscheiden — en toch Één.

[2]) Chaldeesche *Boek der Getallen*. In de gebruikelijke *Kabbalah* vervangt de naam Jehovah dien van Adam Kadmon.

[3]) Justinus de Martelaar deelt ons mede dat hij op grond van zijne onbekendheid met deze vier wetenschappen, door de Pythagoreërs als candidaat voor de toelating tot hunne school afgewezen werd.

eene harmonische beweging hebben en, zooals Censorinus zegt:

Tusschenruimten, overeenkomende met muzikale intervallen, verschillende klanken voortbrengend, zoo volmaakt harmonisch, dat zij de zoetste melodie doen ontstaan, welke alleen door de grootschheid van het geluid, dat onze ooren niet in staat zijn op te vangen, onhoorbaar voor ons is.

In de Pythagoreesche theogonie waren de Hiërarchieën der Hemelsche Heerscharen en Goden genummerd en werden zij ook door getallen aangegeven. Pythagoras had de esoterische wetenschap in Indië bestudeerd, daarom zien wij dat zijne leerlingen zeggen:

De Monade [het geopenbaarde Eene] is het beginsel van alle dingen. Uit de Monade en de onomschreven Duade (Chaos) kwamen getallen voort; uit getallen punten; uit punten lijnen; uit lijnen oppervlakken; uit oppervlakken lichamen; [468] daaruit vaste lichamen, welker elementen vier in aantal zijn: Vuur, Water, Lucht, Aarde; uit deze alle, omgezet [in wisselwerking gebracht] en geheel veranderd, bestaat de wereld [1]).

En zoo dit de geheimenis al niet geheel ontraadselt, het kan in elk geval een hoekje van den sluier van die wonderbare allegorieën opheffen, geworpen over Wâch, de geheimzinnigste van alle Brâhmaansche Godinnen; zij die genoemd wordt "de *melodische* koe, die als melk onderhoud en Water geeft" — de Aarde met al hare mystieke krachten; en wederom zij "die ons voedsel en onderhoud geeft" — de stoffelijke aarde. Isis is ook de mystieke natuur en ook de aarde; en hare koehorens vereenzelvigen haar met Wâch, die, nadat zij in haar hoogsten vorm als Parâ erkend is, aan het lagere of stoffelijke einde der schepping Waikharî wordt. Daarom is zij de mystieke, hoewel stoffelijke, natuur met al hare magische handelwijzen [1*] en eigenschappen.

Evenzeer is zij, als Godin der spraak en van het geluid en als eene omzetting van Aditi, in zekeren zin Chaos. Zij is in ieder geval de "Moeder der Goden", en het is bij Brahmâ, Îshwara of den Logos en Wâch, evenals bij Adam Kadmon en Sephira, dat de werkelijke *geopenbaarde* theogonie beginnen moet. Daarboven is alles duisternis en abstracte bespiegeling. Ten opzichte van de Dhyân Chohans of de Goden, hebben de zieners, de profeten en de adepten in het algemeen vasten grond onder de voeten. Zij is hetzij als Aditi of als de Goddelijke Sophia der Grieksche Gnostieken, de moeder der zeven Zonen, der Engelen voor den Troon, van den Afgrond of

[1]) Diogenes Laërtius in *Vit. Pythag.*

[1*] ways.

den Grooten Groene van het *Boek der Dooden*. Het *Boek van Dzyan*, of van werkelijke kennis, door overpeinzing verkregen, zegt:

De Groote Moeder lag met den △, *en de* |, *en het* □, *de tweede* | *en de* ☆, [1] *in haar schoot, gereed hen voort te brengen, die de dappere zonen van de* □ △ || [*of 4320000, de Tijdkring*], *wier twee Ouders de* ◯ [*Cirkel*] *en het* . [*Punt*] *zijn.*

Bij het begin van elken tijdkring van 4320000 dalen de zeven, of zooals enkele volkeren meenden, acht groote Goden neder om de nieuwe orde van zaken te vestigen en den stoot te geven aan den nieuwen tijdkring. Die *achtste* God was de vereenigende Cirkel, of Logos, in het exoterische dogma van zijne Schare gescheiden en onderscheiden, evenals de drie goddelijke *hypostases* der oude Grieken thans in de kerken voor drie onderscheiden *personen* gehouden worden. Eene toelichting zegt:

De Machtigen verrichten hunne groote werken en laten telkenmale wanneer zij binnen onzen mâyâwischen sluier [*dampkring*] *doordringen,* [469] *eeuwigdurende gedenkteekenen achter tot gedachtenis aan hun bezoek* [2]).

Zoo wordt ons geleerd dat de groote pyramiden onder hun onmiddellijk toezicht gebouwd werden, "toen Dhruwa [de toenmalige Poolster] in zijn laagste culminatie was, en de Krittikâ's [Pleiaden] over zijn hoofd heen zagen [op denzelfden meridiaan, maar hooger stonden] om het werk der reuzen te bewaken". Aangezien de eerste pyramiden bij den aanvang van een Sterrejaar, onder Dhruwa (Alpha Polaris) gebouwd zijn, moet zulks derhalve meer dan 31000 jaar (31105) geleden zijn. Bunsen had gelijk toen hij aan Egypte een ouderdom van meer dan 21000 jaar toekende, doch in dit opzicht reikt de waarheid veel verder.

Gerald Massey zegt:

De verhalen, door Egyptische priesters en anderen over het opteekenen van den tijd in Egypte gedaan, beginnen thans voor degenen die aan de slavernij des *Bijbels* ontkomen zijn, minder op leugens te gelijken. Te Sakkarah heeft men onlangs opschriften gevonden, welke melding maken van twee Sothistijdkringen .... toen, voor ongeveer 6000 jaar, opgeteekend. Toen Herodotus in Egypte was, hadden de Egyptenaren derhalve — zooals wij thans weten — ten minste vijf verschillende Sothistijdkringen, elk van 1461 jaar, waargenomen .....

[1]) 31415, of π, de samenvatting, of de Schare, *één geworden* in den Logos, en het Punt, in het Roomsch-Katholicisme de "Engel voor den Troon" en in het Hebreeuwsch Michaël מיכאל genoemd, "die [gelijk is aan, of dezelfde] als God" is, de geopenbaarde vertegenwoordiging.

[2]) Verschijnende bij het begin van Tijdkringen, alsmede bij het begin van elk Sterrejaar van 25868 jaren. Daarvan ontvingen de Kabeira of Kabarim hun naam in Chaldea, want deze beteekent de maten des hemels, van *Kab*, "maat van", en *Urim*, "Hemelen".

De priesters deelden den Griekschen onderzoeker mede dat zij den tijd reeds zoolang berekend hadden, dat de zon tweemaal opgegaan was waar zij toen onderging en tweemaal ondergegaan was waar zij toen opging. Dit . . . . kan als een natuurfeit alleen verwezenlijkt worden door twee tijdperken van precessie, of een tijdperk van 51736 jaren [1]).

Mor Isaac [2]) toont aan dat de oude Syriërs hunne wereld van de "Heerschers" en "Actieve Goden" op dezelfde wijze omschreven als de Chaldeërs. De laagste wereld was de ondermaansche — onze eigene — bewaakt door de *Engelen* van de eerste of laagste orde; de volgende naar rangorde was Mercurius, bestierd door de *Aartsengelen*; dan kwam Venus, wier Goden de *Heerschappijen* waren; de vierde was die van de Zon, het domein en het rijk der hoogste en machtigste Goden van ons stelsel, de Zonnegoden van alle volkeren; de vijfde was Mars, beheerscht door de *Deugden*, de zesde, die van Bel of Jupiter werd geregeerd door de *Machten*, en de zevende, de wereld van Saturnus, door de *Tronen*. Dit zijn de werelden van vorm. Daarboven komen de vier hoogere, hetgeen wederom zeven maakt, dewijl de drie *allerhoogste* "onnoembaar en onuitsprekelijk" zijn. De achtste, samengesteld uit 1122 sterren, is het domein van de *Cherubim*; de negende tot de *zich bewegende* en tallooze sterren behoorend op grond van
[470] haren afstand, heeft dè *Seraphim*; omtrent de tiende zegt Kircher, Mor Isaac aanhalend, dat zij samengesteld is "uit onzichtbare sterren, welke, naar men zegt, voor wolken gehouden kunnen worden, zoo opgehoopt zijn zij in de zone, welke wij Via Straminis, den Melkweg noemen"; en hij haast zich de uitlegging te geven dat "dit de sterren zijn van Lucifer, met hem bij zijne vreeselijke schipbreuk verzwolgen". Wat er na of boven de tien werelden (onze Vierheid), of de arûpa-werelden kwam, konden de Syriërs niet zeggen. 'Al wat zij wisten was dat aldaar de uitgestrekte en onbegrijpelijke Oceaan van het Oneindige begon, het verblijf van de ware Godheid, zonder grenzen of einde".

Champollion toont hetzelfde geloof aan bij de Egyptenaren. Nadat Hermes over Vader-Moeder en Zoon gesproken heeft, waarvan de Geest — gezamenlijk het Goddelijke "Er zij" — het Heelal vormt, zegt hij: "Er werden ook zeven Middelaars [Media] gevormd, om de stoffelijke [of geopenbaarde] werelden binnen hare onderscheidene kringen te bevatten, en de werking dezer Middelaars werd het nood-

---

[1]) *The Natural Genesis*, II, 316.

[2]) Zie Kircher's *Oedipus Aegypt*, II, 423.

lot genoemd". Verder somt hij zeven en tien en twaalf orden op, doch het zoude ons te ver voeren hier in bijzonderheden daarover te treden.

Aangezien Dr. Weber en anderen verklaren dat het *Rig Widhâna* en het *Brahmânda Purâna* en al dergelijke werken, hetzij die de magische werkdadigheid van de *mantra's* uit den *Rig Weda*, of wel de toekomstige Kalpa's beschrijven, moderne compilaties zijn, "waarschijnlijk slechts uit den tijd der Purâna's", heeft het geen nut den lezer naar hunne mystieke uitleggingen te verwijzen; en men kan evengoed de archaïsche boeken aanhalen, welke den oriëntalisten geheel en al onbekend zijn. Deze werken verklaren wat voor de geleerden zulk een raadsel is, namelijk dat de Saptarshi's, de "Verstandgeboren Zonen" van Brahmâ, in het *Shatapatha Brâhmana* onder een bepaalde reeks van namen aangehaald worden en in het *Mahâbhârata* onder eene andere reeks, en dat het *Wâyu Purâna* zelfs *negen* in plaats van *zeven* Rishi's noemt, door er de namen van Bhrigoe en Daksha aan toe te voegen. Doch in elke exoterische Schrift geschiedt hetzelfde. *De Geheime Leer* geeft een lange geslachtslijst van Rishi's, doch splitst deze in vele klassen. Evenals de Goden der Egyptenaren zijn de Indische Rishi's in hunne hiërarchiën in zeven en zelfs in twaalf klassen verdeeld. De eerste drie groepen zijn de Goddelijke, de cosmische en ondermaansche. Dan komen de Zonnegoden van ons stelsel, de planetaire, de onderwereldlijke en de zuiver menschelijke — de helden en de mânoeshi's.

Op het oogenblik hebben wij echter slechts met de Vóór-cosmische Goddelijke Goden, de Prajâpati's of de zeven bouwers te maken. Deze groep treft men in elke cosmogonie onmiskenbaar aan. Wegens het verlies van Egyptische archaïsche documenten moeten wij ons — [471] omdat volgens Maspero "de voor de studie van de geschiedenis der godsdienstige ontwikkeling in Egypte beschikbare materialen en geschiedkundige gegevens noch volledig, noch zeer dikwijls begrijpelijk zijn" — tot de oude hymnen en opschriften der graven wenden, om de uit *de Geheime Leer* gegeven mededeelingen gedeeltelijk en middellijk te doen bevestigen. Een daarvan toont aan dat Osiris, evenals Brahmâ-Prajâpati, Adam Kadmon, Ormazd en zooveel andere Logoi, het hoofd en de samenvatting was van de groep der "Scheppers" of Bouwers. Voordat Osiris de "Eene" en de *Hoogste* God van Egypte werd, vereerde men hem te Abydos als het hoofd of den leider der

hemelsche schare van de Bouwers, die tot de hoogste der drie Orden behoort. De lofzang, gegrift op een offerzuiltje van een graf van Abydos (3de register) roept Osiris als volgt aan:

Gegroet zijt gij, o Osiris, oudste zoon van Seb; gij grootste boven de zes Goden, voortgekomen uit de Godin Noe [het oorspronkelijke Water], gij de groote gunsteling van uw vader Ra; Vader der Vaderen, Koning van den Duur, Meester in Eeuwigheid . . . . die alle kronen verzameld hebt zoodra deze uit den schoot uwer moeder voortkwamen, en den uraeus [slang of *naja*] [1]) op uw hoofd gezet hebt; veelvormig God, *wiens naam onbekend is* en die in steden en gewesten vele namen hebt.

Osiris, te voorschijn tredend uit het Oorspronkelijke Water, gekroond met den Uraeus, die het slange-zinnebeeld is van het Cosmische Vuur en zelf de *zevende* boven de zes oorspronkelijke Goden, voortgekomen uit Vader-Moeder, Noe en Noet, het uitspansel, Osiris, wie kan hij anders zijn dan de opperste Prajâpati, de opperste Sephira, de opperste Amshaspend, Ormazd! Dat deze laatste Zonne- en Cosmische God bij den aanvang der godsdienstige ontwikkeling dezelfde plaats bekleedde als de Aartsengel, "wiens naam geheim was", is zeker. Deze Aartsengel was Michaël, de vertegenwoordiger op aarde van den *Verborgen* Joodschen God; kortom het is zijn "aangezicht" dat, naar het heet, als een "vuurkolom" voor de Joden uit ging. Burnouf zegt: "De zeven Amshaspends, die zeer stellig onze Aartsengelen zijn, duiden ook de verpersoonlijkingen aan der Goddelijke Deugden" [2]). En daarom zijn deze Aartsengelen even stellig de Saptarshi's der Hindoes, hoewel het nagenoeg onmogelijk is elk hunner naast zijn heidensche prototype en gelijkwaardige [1*] in te deelen, aangezien deze alle evenals Osiris zoo "vele namen in steden en gewesten" hebben. Enkele der belangrijksten zullen wij echter in hunne volgorde aangeven.

[472] Eén ding is derhalve onloochenbaar bewezen. Hoe meer wij hunne hiërarchieën bestudeeren en hunne identiteit nasporen, des te meer bewijzen verkrijgen wij dat er geen enkele der tot het verleden of het tegenwoordige behoorende *persoonlijke* Goden is, ons bekend sedert de vroegste dagen der geschiedenis, die niet tot den derden trap van de cosmische openbaring behoort. In elken godsdienst vinden wij dat

---

[1]) Dit Egyptische woord Naja herinnert sterk aan het Indische Nâga, den Slangengod. Brahmâ en Shiwa en Wishnoe zijn allen gekroond en staan in verband met Nâga's — een teeken van hun cyclisch en cosmisch karakter.

[2]) *Comment. on the Yashna*, 174.

[1*] parallel.

de Verborgen Godheid den grondslag legt; vervolgens haar Straal, die in de oorspronkelijke Cosmische Stof valt, de *eerste* openbaring; dan het androgyne gevolg, de verpersoonlijkte tweevoudige mannelijke en vrouwelijke abstracte Kracht, den *tweeden* trap; deze splitst zich ten slotte op den *derden* trap in zeven Krachten, door alle oude godsdiensten de Scheppende Krachten en door de Christenen de Deugden van God genoemd. De latere uitleggingen en abstracte metafysische omschrijvingen hebben de Roomsche en de Grieksche Kerk niet weerhouden deze "Deugden" onder de verpersoonlijkingen en de onderscheidene namen der zeven Aartsengelen te vereeren. In het *Boek van Druschim* [1]), in den *Talmoed* wordt een onderscheid tusschen deze groepen gegeven, dat de juiste Kabbalistische uitlegging is. Daar staat:

> Er zijn drie groepen (of orden) van Sephiroth. 1. De Sephiroth, genaamd de "Goddelijke attributen" [abstract]. 2. De fysische of siderische Sephiroth [persoonlijk] — eene groep van *seven*, de andere van *tien*. 3. De metafysische Sephiroth, of de omschrijving van Jehovah, die de eerste drie Sephiroth [Kether, Chokmah en Binah] zijn, terwijl de overige zeven de (persoonlijke) zeven Geesten voor den Troon [ook die der planeten] zijn.

Men moet dezelfde verdeeling toepassen op de primaire, secundaire en tertiaire ontwikkeling der Goden van elke theogonie indien men hun beteekenis esoterisch wenscht te vertolken. Men moet de zuiver metafysische verpersoonlijkingen van de *abstracte* attributen der Godheid niet verwarren met haar weerkaatsing — de siderische Goden. Deze weerkaatsing is echter in werkelijkheid de objectieve uitdrukking der abstractie: *levende* wezens en de volgens dat goddelijke prototype gevormde modellen. Bovendien zijn de drie metafysische Sephiroth, of de "omschrijving van Jehovah", *niet* Jehovah. Deze laatste — met zijn bijkomstige titels van Adonai, Elohim, Sabbaoth en de andere hem in overvloed geschonken namen — is zelf de omschrijving van den Shaddai (שדי), den Almachtige. Die naam is inderdaad eene omschrijving, een al te weelderige bloem van de Joodsche rhetorica, en is door de Occultisten ten allen tijde in den ban gedaan. Voor de Joodsche Kabbalisten en zelfs voor de Christelijke Alchemisten en Rozekruisers was Jehovah een bruikbaar *scherm*, tot een geheel gemaakt door het samenvouwen der vele paneelen en aangenomen als plaatsvervanger; voor hen die het geheim bezaten was de [473] eene naam van een individueele Sephira even goed als een andere.

[1]) Eerste verhandeling, blz. 59.

Het Tetragrammaton, het Onuitsprekelijke, het siderische "Totaal", is voor geen ander doel uitgedacht dan om de profanen te misleiden en leven en voortplanting te verzinnebeelden [1]). Den waren geheimen en *onuitsprekelijken* naam, het "woord dat geen woord is", moet men zoeken in de zeven namen der eerste zeven Emanaties, of de "Zonen des Vuurs" in de geheime Schriften van alle groote volkeren, en zelfs in den *Zohar*, de Kabbalistische leer van het kleinste van al die volkeren, namelijk de Joden. Dit woord, in iedere taal uit zeven letters samengesteld, is in de bouwkundige overblijfselen van elk groot gewijd gebouw ter wereld belichaamd gevonden; van de cyclopische overblijfselen op het Paascheiland af — een deel van een land dat eerder 4000000 [2]) dan 20000 jaar geleden onder de zee bedolven werd — tot de oudste Egyptische pyramiden toe.

Wij moeten dit onderwerp verderop volledíger behandelen en bruikbare voorbeelden geven om de in den tekst neergelegde stellingen te bewijzen.

Voor het oogenblik is het voldoende door een paar voorbeelden de waarheid aan te toonen van datgene, wat bij den aanvang van dit werk beweerd werd, namelijk dat geen enkele cosmogonie ter wereld, uitgezonderd alleen de Christelijke, ooit de onmiddellijke schepping van onze aarde, of den mensch, of iets daarmede verband houdende, toegeschreven heeft aan de Eéne Hoogste Oorzaak, het Algemeen goddelijk makend Beginsel. Deze bewering geldt zoowel voor de Hebreeuwsche of Chaldeesche *Kabbalah* als voor *Genesis*, zoo dit laatste ooit ten volle begrepen en, wat nog belangrijker is,

---

[1]) De vertaler van de *Qabbalah* van Avicebron zegt over dit "Totaal": "De letter van Kether is י (Yod), van Binah ה (Heh), te zamen Yah, de vrouwelijke Naam; de derde letter, die van 'Hokhmah, is ו (Vav), te zamen יהו YHV van יהוה YHVH, het Tetragrammaton, en in werkelijkheid de volledige symbolen van zijn werkdadigheid. De laatste ה (Heh) van dezen Onuitsprekelijken Naam *wordt altijd toegepast op de zes lagere en de laatste, te zamen de zeven* overblijvende Sephiroth". (Myer's *Qabbalah*, blz. 263). Derhalve is het Tetragrammaton alleen in zijn abstracte samenvatting heilig. Als eene vierheid, die de lagere zeven Sephiroth bevat, *is het phallisch.*

[2]) Men zal deze bewering natuurlijk ongerijmd en onzinnig vinden en er eenvoudig om lachen. Doch indien men gelooft dat Atlantis ten slotte vóór 850000 jaar verzonken is, zooals in *Esoteric-Buddhism* geleerd wordt — het geleidelijke eerste verzinken was in het Eocene tijdperk begonnen — moet men de bewering ook aannemen ten aanzien van het zoogenaamde Lemurië, het land van het derde Wortelras, dat eerst nagenoeg door vuur verwoest en daarna verzonken is. De Toelichting leert: "*Dewijl de eerste Aarde door de negenenveertig vuren gereinigd was, konden hare volkeren, geboren uit vuur en water, niet sterven . . . . .; de tweede Aarde [met haar Ras] verdween als damp in de lucht . . . . .; van de derde Aarde werd alles wat er op was na de scheiding verteerd, en zij ging onder in de laagste diepte [den oceaan]. Dit geschiedde tweemaal twee en tachtig cyclische jaren geleden*". Een cyclisch jaar nu is wat wij een siderisch jaar noemen, het is gegrond op de precessie der dag- en nachteveningen. De duur van dit siderische jaar is 25868 jaren, derhalve is het in de Toelichtingen vermelde tijdperk, alles te zamen genomen, 4242352 jaren lang. In Deel II zal men meer bijzonderheden aantreffen. Intusschen is deze leer belichaamd in de "Koningen van Edom".

juist vertaald ware.[1]) Er is overal òf een Logos — voorwaar een [474] "Licht dat in de duisternis schijnt" — òf de Bouwmeester der Werelden staat esoterisch in het meervoud. De Roomsche Kerk, paradoxaal als altijd, neemt, terwijl zij den titel van Schepper alleen toekent aan Jehovah, een geheele litanie van namen aan voor zijn *werkende* krachten, namen, die het geheim verraden. Want indien bedoelde krachten niets met de zoogenaamde "Schepping" te maken hebben, waarom noemt men ze dan Elohim (Alhim), een meervoudig woord; Goddelijke Werklieden en Energieën (Ἐνέργειαι), gloeiende hemelsche steenen (lapides igniti coelorum), en in het bijzonder Ondersteuners der wereld (Κοσμοκράτορες), bestierders of beheerschers der wereld (rectores mundi), wielen der wereld (rotae), auphanim, vlammen en machten, Zonen Gods (B'ne Alhim), waakzame raadslieden enz.?

Dikwijls heeft men beweerd, en zooals gewoonlijk ten onrechte, dat China, een land bijna zoo oud als Indië, geen cosmogonie had. Confucius kende haar niet en de Boeddhisten breidden hunne cosmogonie uit zonder een persoonlijken God[2]) in te voeren, zoo luidt de klacht. Het *Yi-King* "de essence zelve van het oude denken en het vereenigde werk der meest vereerde wijzen", blijft in gebreke eene bepaalde cosmogonie te geven. Niettemin bestond er eene en een zeer bepaalde ook. Daar echter Confucius geen toekomstig leven[3]) erkende en de Chineesche Boeddhisten het denkbeeld van *Eén* Schepper verwerpen, daar zij ééne Oorzaak met hare tallooze gevolgen aannemen, worden zij door hen die aan een persoonlijk God gelooven, verkeerd begre-

---

[1]) Men vindt dezelfde terughoudendheid in den *Talmoed* en in elk nationaal godsdienststelsel, hetzij monotheïstisch of exoterisch polytheïstisch. Uit het prachtige godsdienstige gedicht van den Kabbalist Rabbi Solomon ben Yehudah Ibn Gabirol, de "Kether Malchuth", kiezen wij enkele definities uit de Kippoergebeden: "Gij zijt Eén, het begin van alle getallen en de grondslag van alle bouwwerken; Gij zijt Eén en in de geheimenis van Uwe Eénheid verliezen zich de wijsten der menschen, want zij kennen haar niet. Gij zijt Eén en Uwe Eénheid wordt nooit verminderd, nooit vergroot, en kan niet veranderd worden. Gij zijt Eén, doch *niet als een element van telling; want Uwe Eénheid laat geen vermenigvuldiging, verandering, of vorm toe.* Gij bestaat; doch het verstand en de blik der stervelingen kan Uw bestaan niet bereiken, noch voor U het Waar, het Hoe en het Waarom bepalen. Gij zijt Bestaand; doch alleen in Uzelven, wijl er geen ander is die met U bestaan kan. Gij bestaat vóór allen tijd en zonder plaats. Gij bestaat en Uw bestaan is zoo diep en verborgen, dat niemand tot Uwe geheimenis doordringen en haar ontdekken kan. Gij zijt Levend, doch niet binnen een tijd die bepaald of gekend kan worden; Gij zijt Levend, doch niet door een geest of eene ziel, want *Gij zijt Uzelf*, de Ziel van alle Zielen". Er ligt een afstand tusschen deze Kabbalistische Godheid en den Bijbelschen Jehovah, den spijtigen en wraakgierigen God van Abraham, Izaäk en Jakob, die den eerste in verzoeking bracht en met den laatste worstelde. Elk Wedântijn zoude zulk een Parabrahma afwijzen!

[2]) Edkins, *Chinese Buddhism*, Hfdst. XX. En zij hebben zeer verstandig gehandeld.

[3]) Indien hij dat verwierp, geschiedde zulks op grond van wat hij "veranderingen" noemt, met andere woorden, wedergeboorten van den mensch en gestadige vormveranderingen. Hij ontzegde, evenals wij, de onsterfelijkheid aan de menschelijke persoonlijkheid, niet aan den mensch.

pen. Het "Groote Uiterste" als de aanvang van "veranderingen" (transmigraties) is de kortste en wellicht de meest te denken gevende cosmogonie voor allen die, evenals de volgelingen van Confucius, de deugd om haar zelfs wille liefhebben en op onzelfzuchtige wijze goed
[475] trachten te doen, zonder voortdurend naar belooning en voordeel uit te zien. Het "Groote Uiterste" van Confucius brengt twee Getallen voort. Deze brengen op hunne beurt de "vier Beelden" voort; en deze wederom de "acht zinnebeelden". Men beklaagt zich er over dat, hoewel de volgelingen van Confucius daarin "hemel en aarde en den mensch in het klein" zien, wij er alles in kunnen zien wat wij willen. Ongetwijfeld, en zoo is het ook met vele symbolen, in het bijzonder met die van de jongste godsdiensten. Doch zij, die iets van occulte getallenleer weten, zien in deze "Getallen" het zinnebeeld — hoe ruw dan ook — van een harmonisch voortschrijdende ontwikkeling van den Kosmos en zijne wezens, zoowel hemelsche als aardsche. En niemand, die de numerieke ontwikkeling in de oorspronkelijke cosmogonie van Pythagoras — een tijdgenoot van Confucius — bestudeerd heeft, kan in gebreke blijven hetzelfde denkbeeld terug te vinden in zijne triade, tetractys en decade, te voorschijn tredend uit de Ééne en eenzame Monade. Confucius wordt door zijn Christelijken levensbeschrijver uitgelachen omdat hij vóór en na deze zinsnede over "waarzeggerij praat" en men laat hem zeggen:

De acht zinnebeelden bepalen het goede en het kwade lot, en deze voeren tot groote daden. Er zijn geene beelden, vatbaar voor nabootsing, welke grooter zijn dan hemel en aarde. Er zijn geen veranderingen, grooter dan de vier jaargetijden [hij bedoelt Noord, Zuid, Oost en West, enz.]. Er zijn geen opgehangen beelden, zoo schitterend als zon en maan. In het bereiden van dingen voor gebruik bestemd, is niemand grooter dan de wijze. Bij het bepalen van geluk en ongeluk is niets grooter dan de *waarzegstroohalmen* en de *schildpad* [1]).

Daarom worden de "waarzegstroohalmen" en de "schildpad", de "symbolische stellen lijnen", en de groote wijze die er naar ziet, wanneer zij één en twee worden, en de twee vier worden, en de vier acht, en de andere stellen "drie en zes", minachtend uitgelachen, alleen omdat men zijne wijze symbolen verkeerd begrijpt.

Zoo zullen de schrijver van het aangehaalde boek en zijne collega's ongetwijfeld den spot drijven met de in onzen tekst gegeven Stanza's,

[1]) De Protestanten mogen om hem lachen, maar de Roomsch-Katholieken hebben daartoe het recht niet, zonder zich schuldig te maken aan godslastering en heiligschennis. Want ruim 200 jaar geleden werd Confucius in China heilig verklaard door de Roomsch-Katholieken, die daardoor heel wat bekeerlingen onder de onwetende volgelingen van Confucius gemaakt hebben.

want deze vertegenwoordigen *juist hetzelfde denkbeeld*. De aloude kaart der cosmogonie is vol lijnen in Confuciaanschen stijl, concentrische cirkels en stippen. Toch stellen die alle de abstractste en wijsgeerigste begrippen der cosmogonie van ons Heelal voor. Die kaart kan in ieder geval wellicht beter aan de behoeften en de wetenschappelijke doeleinden van onze eeuw beantwoorden dan de cosmogonische geschriften van den Heiligen Augustinus en Beda den Eerwaardige, al zagen deze ook meer dan duizend jaren na die van Confucius het licht.

Confucius, een der grootste wijzen der oude wereld, geloofde in de oude magie en beoefende die zelf, "indien wij de beweringen van *Kià-Yü* voor waar houden" en "hij verhief die in het *Yi-King* ten hemel" zegt ons zijn eerwaarde criticus. Niettemin onderwezen Confucius en zijne school zelfs in zijnen tijd, 600 v. Chr., den bolvorm van de aarde en zelfs het heliocentrische stelsel, terwijl de Pausen van Rome ongeveer driemaal 600 jaar na den Chineeschen wijsgeer, "ketters" bedreigden en zelfs verbrandden, omdat deze hetzelfde beweerden. Men lacht hem uit omdat hij van de "Heilige schildpad" spreekt. Geen onbevooroordeeld persoon kan veel onderscheid zien tusschen een schildpad en een lam als candidaten voor heiligheid, wijl beide symbolen zijn en meer niet. De os, de arend en de leeuw, en van tijd tot tijd de duif, zijn de "heilige dieren" [1]) van den westerschen *Bijbel*; de eerste drie vindt men rondom de evangelisten gegroepeerd; het vierde, met hen in verband staande, een menschelijk gelaat is een Seraph, d. w. z. een "vurige slang", waarschijnlijk de Gnostieke Agathodaemon. [476]

Deze keuze is merkwaardig en toont aan hoe paradoxaal de eerste

[1]) De in den *Bijbel* voor heilig gehouden dieren zijn geenszins gering in aantal, zooals bijvoorbeeld de bok, de Azaz-el, of God der overwinning. Aben Ezra zegt: "Indien gij de geheimenis van Azazel kunt begrijpen, zult gij de geheimenis leeren kennen van Zijn [Gods] naam, want die heeft in de Schriften overeenkomstige verbindingen 1*. Ik zal u bij wijze van zinspeling een deel der geheimenis mededeelen; wanneer gij *drie en dertig jaar oud* zult zijn, zult gij mij begrijpen". Evenzoo met de geheimenis van de schildpad. Een vroom Fransch schrijver, zich verheugend over de dichterlijkheid der bijbelsche metaforen, die "gloeiende steenen", "heilige dieren", enz., met den naam Jehovah in verband brengen, zegt, de *Bible de Vence* (XIX, 318) aanhalend: "Zij zijn alle inderdaad Elohim, *evenals hun God*", want deze Engelen, "'nemen', *door eene heilige aanmatiging* 'den zeer heiligen naam van Jehovah aan, telkenmale wanneer zij hem vertegenwoordigen'". (De Mirville, *Des Esprits.*) Niemand heeft er ooit aan getwijfeld dat de Naam *aangenomen* geweest moet zijn toen de Malachim, of Boodschappers, onder het mom van het Oneindige, Eene Onkenbare, nederdaalden om met menschen te eten en te drinken. Maar indien de Elohim en zelfs agere wezens den naam van God *aannemend*, vereerd werden en nog worden, waarom moeten dan diezelfde Elohim duivels genoemd worden, wanneer zij onder de namen van andere Goden verschijnen?

1* associates.

Christenen in hunne voorkeur waren. Want waarom zouden zij deze symbolen van het Egyptische heidendom gekozen hebben, waar de arend in het *Nieuwe Testament* nergens genoemd wordt, behalve één keer dat Jezus hem een eter van *doode lichamen* noemt [1]), en hij in het *Oude Testament* onrein heet, waar nu de leeuw met Satan vergeleken wordt, beide brieschend naar menschen om ze te verslinden, en de ossen uit den tempel gejaagd worden? Aan den anderen kant beschouwt men de slang, die als toonbeeld van wijsheid voorgesteld wordt, thans als het symbool van den duivel. Van de esoterische parel van den godsdienst van Christus, tot Christelijke theologie verlaagd, kan men inderdaad zeggen dat zij een zonderlinge en ongeschikte *schelp* voor hare geboorte en hare ontwikkeling gekozen heeft.

Zooals reeds verklaard is, hebben de heilige dieren en de vlammen of vonken binnen de heilige Vier betrekking op de prototypen van al wat zich in het Heelal bevindt in de Goddelijke Gedachte, in den Wortel die gezamenlijk en individueel de volmaakte Kubus, of de grondslag van den Kosmos is. Zij staan alle in occult verband met
[477] oorspronkelijke cosmische vormen en met de eerste concreties, het eerste werk en de eerste ontwikkeling van den Kosmos.

In de vroegste Hindoesche exoterische cosmogonieën is het zelfs niet eens de Demiurgos die schept. Want in een der *Purâna's* wordt gezegd:

De groote Bouwmeester der Wereld geeft den eersten stoot tot de wentelende beweging van ons planeetstelsel door achtereenvolgens over elke planeet en elk lichaam heen te stappen.

Deze handeling is het "die elke bol om zichzelf doet draaien en alle om de zon". Na deze handeling "zijn het de Brahmândika", de zonne- en maanpitri's, de Dhyân Chohans, "die tot aan het einde van het Kalpa de zorg voor hunne onderscheidene bollen [aarden en planeten] op zich nemen". De Scheppers zijn de Rishi's; de meesten hunner worden voor de schrijvers van de mantra's of hymnen van den *Rig Weda* gehouden. Soms zijn er *zeven*, somtijds *tien*, wanneer zij Prajâpati, de Heer der Wezens, worden; dan worden zij opnieuw de *zeven* en de *veertien* Manoe's, de zeven en de veertien bestaanskringen of Dagen van Brahmâ vertegenwoordigend, en aldus overeenkomend met de zeven Aeonen, wanneer zij bij het einde van het eerste stadium van evolutie veranderd worden in de zeven

---

[1]) *Matth.* XXIV : 28.

Sterre-rishi's, de Saptarshi's, terwijl hunne *menschelijke* dubbelen als helden, koningen en wijzen op deze aarde verschijnen.

Nadat de esoterische leer van het Oosten aldus den grondtoon aangegeven en aangeslagen had, die, zooals men zien kan, onder zijn allegorisch gewaad even wetenschappelijk als wijsgeerig en dichterlijk is, hebben alle volkeren haar voorbeeld gevolgd. Uit de exoterische godsdiensten nu moeten wij het worteldenkbeeld eerst opdelven, alvorens wij ons tot esoterische waarheden kunnen wenden, opdat deze laatste niet verworpen zullen worden. Bovendien kan elk symbool in *elken* volksgodsdienst esoterisch gelezen worden, en het bewijs dat men het bij het overbrengen in de overeenkomstige getallen en meetkunstige figuren op juiste wijze gelezen heeft, kan men verkrijgen uit de buitengewone overeenstemming van alle glyphen en symbolen, hoezeer zij naar het uiterlijk ook van elkander verschillen. Want oorspronkelijk waren al die symbolen identiek. Neem bijvoorbeeld de zinsneden, waarmede verschillende cosmogonieën beginnen; overal is het een cirkel, een ei of een hoofd. Dit eerste symbool is steeds verbonden met, en omgeven van duisternis, zooals blijkt uit het Hindoesche, het Egyptische, het Chaldeesch-Hebreeuwsche en zelfs uit het Scandinavische stelsel. Vandaar zwarte raven, zwarte duiven, zwarte wateren, en zelfs zwarte vlammen, de zevende vuurtong van Agni den Vuurgod, die Kâlî, de "zwarte", genoemd wordt, dewijl zij een zwarte, flikkerende vlam was. Twee "zwarte" duiven vlogen uit Egypte en gaven, zich op de eiken van Dodona nederzettend, hare namen aan de Grieksche Goden. Na den zondvloed zendt Noach een "zwarte" raaf uit, die een symbool is van het Cosmische [478] Pralaya, waarna de werkelijke schepping of ontwikkeling van onze aarde en menschheid begon. Odin's "zwarte" raven fladderden rondom de Godin Saga en "fluisterden tot haar over het verleden en de toekomst". Wat is nu de innerlijke beteekenis van al die zwarte vogels? Deze is dat zij alle in verband staan met de oorspronkelijke Wijsheid, stroomend uit de vóór-cosmische Bron van het Al, verzinnebeeld door het hoofd, den cirkel of het ei; en zij hebben alle dezelfde beteekenis en houden verband met den oorspronkelijken Archetype-Mensch, Adam Kadmon, den Scheppenden Oorsprong van alle dingen, die samengesteld is uit de Schare der Cosmische Krachten — de scheppende Dhyân Chohans, aan gene zijde van wie alles duisternis is.

Laten wij bij de wijsheid der Kabbalah, hoe gesluierd en verwron-

gen die thans ook zij, te rade gaan om in hare getallentaal eene benaderende verklaring van ten minste het woord "raaf" te verkrijgen. De *Source of Measures* geeft de getallenwaarde van dat woord als volgt aan:

Het woord raaf wordt slechts éénmaal gebruikt, en wel als Eth-h' orebv אתּ־העורב = 678 of 113 × 6, terwijl de duif vijfmaal genoemd wordt. Hare waarde is 71, en 71 × 5 = 355. Zes elkander snijdende middellijnen, of de raaf, zouden den omtrek van een cirkel van 355 in 12 stukken of afdeelingen verdeelen; en 535, voor elke eenheid door 6 gedeeld, zoude gelijk zijn aan 213—0, of het hoofd ["In den beginne"] van het eerste vers van *Genesis*. Dit nu, op dezelfde wijze verdeeld of onderverdeeld door 2, of de 355 door 12, zoude 213—2 opleveren, of het woord B'râsh, בּ־ראשׁ, of het eerste woord van *Genesis*, met zijn voorgezet voorvoegsel, dat astronomisch dezelfde concreet gemaakte algemeene formule beteekent als hier bedoeld is.

Dewijl nu de geheime lezing van het eerste vers van *Genesis* luidt: "In Râsh (B'râsh) of het hoofd, ontwikkelden de Goden de hemelen en de aarde" is het gemakkelijk de esoterische beteekenis van de raaf te begrijpen, wanneer men eenmaal de overeenkomstige beteekenis van den vloed, of Noach's zondvloed, vastgesteld heeft. Hoe ook de vele andere beteekenissen van deze raadselachtige allegorie luiden mogen, hare *voornaamste* beteekenis is die van een nieuwen cyclus en eene nieuwe rondte — onze vierde rondte [1]). De raaf, of Eth-h'orebv, heeft dezelfde getallenwaarde als het hoofd, en keerde niet in de ark terug, terwijl de duif wel terugkeerde, een olijftak dragende; toen Noach, de nieuwe mensch van het nieuwe Ras — wiens prototype Waiwaswata Manoe is — zich voorbereidde tot het verlaten van de ark, den schoot, of argha, der aardsche natuur, was hij het symbool van den zuiver geestelijken, geslachtloozen en manvrouwelijken mensch van de eerste drie Rassen, die voor altijd van
[479] de aarde verdwenen zijn. In de *Kabbalah* zijn Jehovah, Adam en Noach volgens de getallen één. Hoogstens is het dus de Godheid, nederdalende op den Ararat en later op Sinaï, om voortaan in den mensch, haar *beeld*, te incarneeren door het natuurlijke verloop, den moederschoot, welker symbolen de ark, de berg (Sinaï) enz. van *Genesis* zijn. De Joodsche allegorie is veeleer sterrekundig en fysiologisch dan antropomorphisch.

---

[1]) Bryant heeft gelijk wanneer hij zegt: "Het Druïdische Bardisme zegt van Noach dat hij, toen hij uit de ark kwam (de geboorte van den nieuwen cyclus), na daarin een jaar en een dag — dat is 364 + 1 = 365 dagen — verbleven te zijn, door Neptunus gelukgewenscht werd met zijne geboorte uit de wateren van den zondvloed, en dat deze hem een *gelukkig nieuwjaar* wenschte". Het "Jaar", of de cyclus, was esoterisch het nieuwe menschenras, na de splitsing der geslachten *uit de vrouw geboren*, hetgeen de bijkomstige beteekenis van de allegorie is; de oorspronkelijke beteekenis is het begin van de vierde rondte, of de *nieuwe* schepping.

En hierin is de kloof gelegen tusschen het Ârische en het Semietische stelsel, hoewel beide op denzelfden grondslag gebouwd zijn. Een uiteenzetter van de *Kabbalah* heeft het volgende aangetoond:

Het gronddenkbeeld van de wijsbegeerte der Joden was dat God alle dingen in zichzelven bevatte en dat de mensch *zijn beeld* was; zoowel man als vrouw [als manvrouwelijk; en dat] de meetkunde (en op de sterrekunde toepasselijke getallen en maten) in de woorden *man* en *vrouw* besloten zijn; en de schijnbare ongerijmdheid van eene dergelijke handelwijze werd te niet gedaan door het verband van man en vrouw met een bijzonder stelsel van getallen en maten en meetkunde aan te toonen door middel van de tijdperken der zwangerschap, die de verbindingsschakels opleverden tusschen de gebruikte woorden en de voorgelegde feiten, en welke de gebruikte handelwijze vervolmaakten [1]).

Men voert aan dat, dewijl de eerste oorzaak volstrekt onkenbaar is, "het zinnebeeld harer eerste *begrijpelijke openbaring* het begrip van een cirkel met zijne middellijn was, ten einde tegelijkertijd het denkbeeld van meetkunde, phallicisme en sterrekunde te bevatten"; en men paste dit ten slotte toe op de "beteekenis van louter menschelijke voortplantingsorganen". Vandaar dat men den geheelen cyclus van gebeurtenissen, van Adam en de aartsvaders af tot Noach toe, dienstbaar gemaakt heeft aan phallische en sterrekundige doeleinden, waarvan de eene de andere regelden, zooals de maanperioden bijvoorbeeld. Vandaar ook dat de *Genesis* der Hebreërs na hunne komst uit de ark en het einde van den zondvloed begint, *d. w. z.* met het vierde Ras. Bij de Âriërs is dat anders.

De oostersche esoteriek heeft de Eéne Oneindige Godheid, den Bevatter van alle dingen, nooit tot dergelijke doeleinden verlaagd; en dit wordt bewezen doordien Brahmâ in den *Rig Weda* niet voorkomt en door de bescheiden plaats daarin bekleed door Roedra en Wishnoe, die eeuwen later de machtige en groote Goden, de "Oneindigen" der exoterische geloofsvormen, werden. Doch zelfs zij, al mogen zij alle drie "Scheppers" zijn, zijn niet de onmiddellijke "Scheppers" en "voorvaderen der menschen". Deze laatsten laat men een nog lager standpunt innemen; zij worden de Prajâpati's, de Pitri's, onze maanvoorvaderen, enz. genoemd, doch nooit de Eéne Oneindige God. De esoterische wijsbegeerte toont slechts dat de *stoffelijke* mensch geschapen is naar het *beeld* der Godheid; welke Godheid echter alleen de "*mindere Goden*" is. Het is het HOOGER ZELF, het werkelijke EGO, dat alleen goddelijk en GOD is.

---

[1]) Uit een onuitgegeven handschrift.

DERTIENDE AFDEELING.

DE ZEVEN SCHEPPINGEN.

Er was dag noch nacht, hemel noch aarde, duisternis noch licht, noch iets anders dan alleen het Eéne, onbegrijpelijk voor het verstand of Datgene, wat Brahma en Pumān (Geest) en Pradhâna ([ruwe] Stof) is. [1])

WISHNOE PURÂNA (I. II.)

In het *Wishnoe Purâna* zegt Parâshara tot zijn leerling Maitreya: Ik heb u derhalve, o uitnemende Moeni, zes scheppingen verklaard . . . . de schepping der Arwâksrota-wezens was de zevende, en was die der menschen [2]).

Vervolgens spreekt hij van twee nadere en zeer geheimzinnige scheppingen, door de commentators op verschillende wijzen uitgelegd.

Origenes antwoordt bij het schrijven van zijne kantteekeningen op de boeken, geschreven door Celsus, zijn Gnostieken tegenstander — boeken, welke alle door de voorzichtige kerkvaders vernietigd zijn — klaarblijkelijk op de tegenwerpingen van zijn tegenstander en onthult tegelijkertijd diens stelsel. Dit was blijkbaar *zevenvoudig*. Doch de theogonie van Celsus, de wording van de sterren of planeten en van geluid en kleur, kreeg slechts satire ten antwoord en meer niet. Celsus namelijk, "begeerig zijne geleerdheid te toonen", spreekt van eene ladder van schepping met *zeven poorten* en aan den top daarvan de achtste, immer gesloten. De geheimenissen van den Perzischen Mithras worden verklaard en "muzikale redenen er bovendien nog aan toegevoegd". Verder tracht hij daaraan "een tweede uitlegging toe te voegen, mede met overwegingen van muzikalen aard in verband staande", [3]) dat wil zeggen met de zeven noten der toonladder, de zeven Geesten der Sterren, enz..

Valentinus spreekt uitvoerig over de macht der groote Zeven,

---

[1]) Of letterlijk: "Eén Prâdhânika-Brahma-Geest: DAT was". De "Prâdhânika-Brahma-Geest" is Mûla-prakriti en Parabrahma.

[2]) Wilson, *Vishnu Purana*, I. 73—75.

[3]) Origenes, *Contra Celsum*, VI. XXII.

geroepen om dit heelal voort te brengen nadat Ar(r)hetos, of de Onuitsprekelijke, wiens naam uit zeven letters samengesteld is, de eerste Zevenheid vertegenwoordigd had. De naam Ar(r)hetos wijst op den zevenvoudigen aard van den Eénen, den Logos. "De godin [481] Rhea", zegt Proclus, "is eene Monade, Duade en Heptade", in zich alle Titanidae bevattende, "die zeven zijn" [1]).

Men vindt de zeven scheppingen in nagenoeg elk *Purâna*. Zij worden alle voorafgegaan door wat Wilson vertolkt met het "Ongescheiden Beginsel", Volstrekte Geest, onafhankelijk van iedere betrekking tot de voorwerpen der zinnen.

Zij zijn: 1e Mahattatwa, de Algemeene Ziel, het Oneindige Verstand of het Goddelijke Denkvermogen; 2de Tanmâtra's, Bhoeta of Bhoetasarga, de elementale schepping, de eerste differentiatie van de Algemeene Ongescheiden Substantie;" 3de Indriya of Aindriyaka, organische ontwikkeling. "Deze drie waren de Prâkriti-Scheppingen, de *ontwikkelingen der ongescheiden natuur*, voorafgegaan door het ongescheiden Beginsel"; 4de Mukhya, "de fundamenteele schepping (van waarneembare dingen), die van onbezielde lichamen" [2]); 5de Tairyagyonya of Tiryaksrotas, die der dieren; de 6de Úrdhwasrotas, of die van godheden? [3]); 7de Arwâksrotas, die van den mensch [4]).

Dit is de volgorde zooals zij in de *exoterische* teksten voorkomt. Volgens de esoterische leer zijn er zeven primaire en zeven secundaire "scheppingen"; de eerste zijn de krachten die *zichzelve* uit de eene *oorzaaklooze* KRACHT *ontwikkelen;* de laatste toonen het geopenbaarde Heelal, voortvloeiende uit de reeds gedifferentieerde *Goddelijke* Elementen.

Al de hierboven opgesomde scheppingen staan zoowel esoterisch als exoterisch voor de zeven tijdperken van ontwikkeling, hetzij na eene Eeuw of na een Dag van Brahmâ. Dit is bij uitstek de leer der occulte wijsbegeerte, welke echter nooit het woord "schepping" noch zelfs het woord ontwikkeling gebruikt waar het de *eerste* "schepping" geldt; zij noemt al zulke krachten de "*aanzichten* van de Oorzaak-

---

[1]) *Timaeus.*

[2]) "En de vierde schepping is *hier* de eerste, want onbeweeglijke *dingen* zijn nadrukkelijk als eerste bekend" volgens een toelichting, vertaald door Fitzedward Hall in zijne uitgave van de vertaling van Wilson.

[3]) Hoe kunnen "godheden" *na* de dieren geschapen zijn? De esoterische beteekenis van het woord "dieren" is de *kiemen van alle dierlijk leven*, de mensch inbegrepen. De mensch wordt een *offerdier* genoemd, *d. w. z.* het eenige onder de dierlijke schepping dat aan de Goden offert. Bovendien bedoelen de heilige teksten, zooals reeds gezegd, met "heilige dieren" dikwijls de twaalf teekenen van den dierenriem.

[4]) *Wishnu Purâna, aldaar.*

looze Kracht". In den *Bijbel* zijn de zeven tijdperken ineengekrompen tot de zes scheppingsdagen en den zevenden rustdag, en de westerlingen klemmen zich aan de letter vast. In de Hindoesche wijsbegeerte blijft het Heelal, nadat de actieve Schepper de wereld der Goden, de *kiemen* van alle ongedifferentieerde Elementen, en de rudimenten der toekomstige zintuigen — kortom de wereld der noumena — voortgebracht heeft, gedurende een Dag van Brahmâ, een tijdperk van 4.320.000.000 jaren, onveranderd. Dit is de *zevende* passieve periode, of de "sabbath" der oostersche wijsbegeerte, die [482] op zes tijdperken van actieve ontwikkeling volgt. In het *Shatapatha Brâhmana straalt* Brahma (onzijdig) de Volstrekte Oorzaak van alle Oorzaken, de Goden *uit*. Nadat het door zijn ineigen aard de Goden uitgestraald heeft, wordt het werk onderbroken. In het eerste Boek van *Manoe* wordt gezegd:

> Bij het einde van elken Nacht (Pralaya) ontwaakt Brahma, dat geslapen had, en doet *louter door de energie der beweging* uit *zichzelf* den Geest [of het denkvermogen] voortvloeien, die in zijn inwezen is en toch niet is.

In het *Sepher Yetzirah*, het Kabbalistische "Boek der Schepping" heeft de schrijver klaarblijkelijk de woorden van Manoe wederom herhaald. Volgens de daarin gegeven voorstelling heeft alleen de Goddelijke Substantie van eeuwigheid bestaan, grenzeloos en volstrekt; en heeft zij den Geest uit zichzelve uitgezonden.

> Één is de Geest van den levenden God, geloofd zij zijn Naam, die leeft in Eeuwigheid! Stem, Geest en Woord, dit is de Heilige Geest [1]).

En dit is de Kabbalistische abstracte Drieëenheid, door de kerkvaders zoozeer zonder blikken of blozen vermenschelijkt. Uit dit drievoudige Ééne is de geheele Kosmos voortgevloeid. Eerst uit de Één het getal Twee, of Lucht, het scheppende element; en vervolgens kwam het getal Drie, Water, uit de Lucht voort; Ether of Vuur maakte de mystieke Vier, de Arba-il voltallig. Volgens de oostersche leer is Vuur het eerste element — Ether, die het geheel samenvat, dewijl die alle andere bevat.

In het *Wishnoe Purâna* worden alle zeven perioden gegeven en wordt de voortschrijdende ontwikkeling van de "Geest-Ziel" en van de zeven vormen van stof, of beginselen, blootgelegd. Het is onmogelijk die in dit werk op te sommen, de lezer wordt uitgenoodigd een der *Purâna's* te lezen.

---

[1]) *T. a. p.*, I, IX.

R. Yehudah ving aan, zoo staat er geschreven: "Elohim zeiden: Dat er een uitspansel zij te midden der wateren". Kom en zie! Ten tijde dat de Heilige ..... de wereld schiep ..... schiep Hij (zij [meervoud]) 7 hemelen Omhoog. Hij schiep 7 aarden Beneden, 7 zeeën, 7 dagen, 7 rivieren, 7 weken, 7 jaren, 7 tijden, en 7000 jaar die de wereld bestaan heeft ..... het zevende van alle (het duizendjarig rijk) ..... Aldus zijn er hier 7 aarden Beneden; zij zijn alle bewoond, behalve die welke boven en die welke beneden zijn. En .... tusschen elke aarde is een hemel (uitspansel) uitgespreid tusschen elkander ..... En er zijn op haar [deze aarden] schepselen die er onderling verschillend uitzien; ..... doch indien gij tegenspraak opwerpt en zegt dat alle kinderen der wereld uit Adam voortgekomen zijn, is dat niet zoo ..... En de lagere aarden, waar komen die vandaan? Zij zijn van *de keten der aarde* en van den Hemel omhoog [1]).

Irenaeus is — zeer tegen zijn zin overigens — mede onze getuige dat de Gnostieken hetzelfde stelsel onderwezen, daarbij uiterst zorgvuldig de ware esoterische beteekenis omsluierend. Deze "sluier" is echter dezelfde als die van het *Wishnoe Purâna* en andere. Irenaeus schrijft over de Marcosianen het navolgende:

Zij houden vol dat allereerst de vier elementen, vuur, water, aarde en lucht [483] naar het beeld van de oorspronkelijke Vierheid omhoog voortgebracht zijn, en dat vervolgens, wanneer wij hunne werkingen, namelijk warmte, koude, vocht en droogte er aan toevoegen, eene juiste gelijkenis met de Achtheid ontstaat [2]).

Alleen is deze "gelijkenis" en de Achtheid zelve een sluier, evenals de zeven scheppingen in het *Wishnoe Purâna*, waaraan er nog twee toegevoegd worden, waarvan de achtste, Anugraha genaamd, "tegelijkertijd de eigenschappen van goedheid en van duisternis bezit", veeleer een Sânkhya- dan een Purânisch denkbeeld. Want Irenaeus zegt verder:

Zij [de Gnostieken] hadden eene dergelijke achtste schepping, die goed en slecht, goddelijk en menschelijk was. Zij beweren dat de mensch op den *achtsten dag* gevormd werd. Somtijds beweren zij dat hij op den *zesden*, en dan weer dat hij op den achtsten dag gevormd is, tenzij zij wellicht bedoelen dat zijn aardsche deel op den zesden en zijn vleeschelijk deel [?] op den achtsten dag gemaakt is, aangezien zij tusschen die twee onderscheid maken [3]).

Er werd ook "onderscheid" tusschen gemaakt, doch niet zooals Irenaeus dat aangeeft. De Gnostieken hadden eene hooge en eene lage Zevenheid in den Hemel, en eene derde aardsche Zevenheid op het gebied der stof. Iaô, de Mysteriegod en de Beheerscher van de Maan, zooals de kaart van Origenes dat aangeeft, was het hoofd van

---

[1]) Myer's *Qabbalah*, 415—16.
[2]) *Contra Haer.*, I. XVII. I.
[3]) *Aldaar*, I. XXX.

deze hooge "Zeven Hemelen" [1]), en derhalve identiek met het hoofd der Maanpitri's, welken naam zij aan de Maan-Dhyân Chohans gaven. "Zij beweren dat deze zeven hemelen met verstand begaafd zijn en *spreken van hen als van engelen*", schrijft dezelfde Irenaeus en hij voegt er aan toe dat zij Iaô op grond hiervan Hebdomas noemden, terwijl zijne moeder Ogdoas genoemd werd, omdat zij volgens zijne uitlegging het getal bewaarde van *de eerste voortgebrachte en oorspronkelijke Ogdoas van het Plerôma*" [2]).

Deze "eerst voortgebrachte Achtheid" was in de theogonie de Tweede Logos, de Geopenbaarde, omdat zij uit den zevenvoudigen Eersten Logos geboren was; daarom is zij op dit gebied de achtste; en in den sterredienst was het de Zon, Mârttânda, de achtste zoon van Aditi, welken zij verstoot, terwijl zij hare zeven zonen, *de planeten,* behoudt. Want de ouden hebben de zon nooit voor een planeet gehouden, doch voor *een centrale en vaste ster.* Dit is dan de tweede Zevenheid, geboren uit den Zevenstralige, Agni, de zon en wat al niet meer, alleen niet de zeven planeten, die Sûrya's *broeders,* niet zijne *zonen,* zijn. Voor de Gnostieken waren deze astrale Goden de zonen van Ialdabaoth [3]) (van *ilda,* kind en *baoth,* ei) de zoon van Sophia Achamôth, de dochter van Sophia of Wijsheid, welker gebied [484] het Plerôma is. Ialdabaoth brengt uit zichzelf de volgende zes Sterregeesten voort: Iaô (Jehovah), Sabaôth, Adoneus, Eloaeus, Oreus, Astaphaeus [4]), en zij zijn het die de tweede of lagere Zevenheid vormen. Wat de derde betreft, deze is samengesteld uit de zeven oorspronkelijke menschen, de schaduwen der Maangoden, uitgeworpen door de eerste Zevenheid. Zooals men ziet verschilde de Gnostieke leer hierin niet veel van de esoterische, behalve dat zij haar sluierde. Wat de beschuldiging betreft, ingebracht door Irenaeus — die klaarblijkelijk de ware leeringen der "ketters" niet kende — dat de mensch geschapen was op den *zesden* dag en dat de mensch geschapen was op den *achtsten* dag, zoo heeft dit betrekking op de geheimenissen van den *innerlijken* mensch. Het zal den lezer eerst duidelijk worden nadat hij het tweede Deel gelezen en de Anthropogenesis van de esoterische leer goed begrepen heeft.

---

[1]) Alleen hooger dan de Geesten, of "Hemelen", der aarde.

[2]) *Aldaar,* I. V. 2.

[3]) Zie *Isis Unveiled,* II. 183.

[4]) Zie ook King's *Gnostics and their Remains,* blz. 97. Andere secten hielden Jehovah voor Ialdabaoth zelf. King vereenzelvigt hem met Saturnus.

Ialdabaoth is eene nabootsing van Manoe, die snoeft:

O, beste der tweemaal geboren menschen! Weet dat ik (Manoe) hem ben, de schepper van deze geheele wereld, dien die mannelijke Wirâj . . . . . uit eigen beweging voortgebracht heeft [1]).

Eerst schept hij de tien Heeren van het Zijn, de Prajâpati's, die naar luid van vers 36 "zeven andere Manoe's voortbrengen". Ialdaboath snoeft op gelijke wijze: "Ik ben Vader en God, en er is niemand boven mij", roept hij uit. Hierom zet zijne moeder hem bedaard op zijne plaats door te zeggen: "Lieg niet, Ialdaboath, want de Vader van allen, de *eerste* mensch (Anthrôpos) staat boven u, en insgelijks Anthrôpos, de zoon van Anthrôpos" [2]). Dit is een goed bewijs dat er drie Logoi waren — behalve de uit den Eersten geboren zeven — waarvan er één de Zonnelogos was. En wie was dan die Anthrôpos zelf, die zooveel hooger dan Ialdabaoth stond? Alleen de Gnostieke opteekeningen kunnen dit raadsel oplossen. In de *Pistis-Sophia* wordt de naam van vier klinkers Ieou gewoonlijk vergezeld door de bijvoeging "de oorspronkeliike of de eerste mensch". Dit toont opnieuw aan dat de Gnosis slechts een echo was van onze archaïsche leer. De namen, overeenkomende met Parabrahma, met Brahmâ en Manoe, den eersten *denkenden* mensch, zijn samengesteld uit klanken, bestaande uit één, drie of zeven klinkers. Marcus, wiens wijsbegeerte zeker vóór alles Pythagoreesch was, spreekt over eene hem te beurt gevallen openbaring, waarbij elke der zeven Hemelen één klinker uitte, als zij de zeven namen der zeven engelenhiërarchieën uitspraken.

Wanneer de Geest elk kleinste atoom van de zeven beginselen van den Kosmos doordrongen heeft, dan begint, na de bovengenoemde periode van rust, de *secundaire* schepping.

"De Scheppers [Elohim] schetsen in het *tweede* 'uur' den vorm des menschen", zegt Rabbi Simeon in het *Nuchthemeron der Hebreën*. [485] "Er zijn twaalf uren in den dag", zegt de *Mishna*, "en gedurende deze uren wordt de schepping volbracht". De "twaalf uren van den dag" zijn wederom de ineengekrompen nabootsing, de zwakke, doch getrouwe, echo der oorspronkelijke wijsheid. Zij zijn, evenals de 12000 goddelijke jaren der Goden, een cyclische sluier. Elke Dag van Brahmâ heeft 14 Manoe's, welke de Hebreeuwsche Kabbalisten,

---

[1]) *Ordinances of Manu*, I. 33.
[2]) *Irenaeus, t. a. p.*, I. XXX. 6.

die hierin echter de Chaldeën navolgden, in 12 "uren" vermomd hebben [1]). Het *Nuchthemeron* van Apollonius van Tyana is hetzelfde. "Het regelmatig twaalfvlak ligt in den volmaakten kubus verborgen", zeggen de Kabbalisten. De mystieke beteekenis hiervan is dat de twaalf groote omzettingen van geest in stof — de 12000 goddelijke jaren — plaats vinden gedurende de vier groote tijdperken of het eerste Mahâyuga. Beginnende met de metafysische en bovenmenschelijke natuur, eindigt het met den fysischen en den zuiver menschelijken aard van den Kosmos en den mensch. De oostersche wijsbegeerte kan, indien de westersche wetenschap zulks niet vermag, het aantal jaren van de stervelingen aangeven, die langs de lijn van de geestelijke en van de stoffelijke ontwikkeling van het geziene en het ongeziene verloopen.

De oorspronkelijke schepping wordt de schepping van het licht (Geest), en de tweede die van de duisternis (Stof) genoemd [2]). In *Genesis* zijn beide vermeld [3]). De eerste is de emanatie van zelfgeboren Goden (Elohim); de tweede die van de fysische natuur.

Daarom wordt in den *Zohar* gezegd:

O, metgezellen, metgezellen, de mensch was als eene emanatie èn man èn vrouw, zoowel van de zijde des Vaders als van die van de Moeder. En dit is de zin der woorden: "En Elohim spraken: "Er zij licht en er was licht!" ... En dit is de "tweevoudige mensch!"

Het licht van ons gebied is echter duisternis in hoogere sferen.

"Man en vrouw .... van de zijde des VADERS" (Geest) heeft betrekking op de eerste schepping, en van de zijde der Moeder (Stof) op de tweede. De tweevoudige mensch is Adam Kadmon, het mannelijk en vrouwelijk abstracte prototype en de gedifferentieerde Elohim. De mensch komt uit den Dhyân Chohan voort en is een "gevallen engel", een God in ballingschap, zooals wij zullen aantoonen.

In Indië worden deze scheppingen als volgt beschreven [4]):

[486] I. *De eerste schepping:* Mahattattwa-schepping, aldus genaamd omdat zij de oorspronkelijke zelfontwikkeling was van datgene wat Mahat — het "Goddelijk Denkvermogen, bewust en verstandelijk" — worden moest; esoterisch de "Geest van de Algemeene Ziel".

---

[1]) De identiteit wordt echter elders ontsluierd. Zie *hierboven* de aanhaling van Ibn Gabirol en zijne 7 hemelen, 7 aarden, enz..

[2]) Niet te verwarren met *vóórcosmische* "DUISTERNIS", het Goddelijke AL.

[3]) I, 2; en ook aan het begin van II.

[4]) De volgende aanhalingen over de zeven scheppingen zijn, tenzij het tegendeel vermeld is, alle ontleend aan het *Wishnoe Purâna*, Boek I, Hfdst. I—V.

Waardigste der asceten, door haar vermogen *(het vermogen van die oorzaak)*, komt iedere *voortgebrachte* oorzaak door haar eigen aard tot stand.

En verder:

Ziende dat de vermogens van alle wezens *alleen* begrepen worden door de kennis van Dat (Brahma), wat boven redeneering, schepping en dergelijke verheven is, kan men dergelijke vermogens met Brahma in verband brengen.

DAT gaat derhalve aan de openbaring vooraf. "Het eerste was Mahat", zegt het *Linga Purâna*, want het Eéne (het Dat) is noch het *eerste*, noch het *laatste*, doch *alles*. Exoterisch echter is deze openbaring het *werk* van den "Allerhoogste" — een natuurlijk *gevolg* veeleer van een Eeuwige Oorzaak; of men kon, zooals de commentator zegt, daarmede bedoeld hebben dat Brahmâ toen *geschapen* (?) werd, daar hij vereenzelvigd wordt met Mahat, actief verstand, of den werkenden wil van den Allerhoogste. De esoterische wijsbegeerte geeft het weer door de "werkende *wet*".

Aan het juiste begrip van deze stelling in de *Brâhmana's* en *Purâna's* hangt, naar wij meenen, de appel der tweedracht tusschen de drie Wedântijnsche secten: de Adwaita, Dwaita en de Wishishthâdwaita. De eerste voert terecht aan dat Parabṛahma, als het volstrekte AL niet in verband staande met de geopenbaarde Wereld — dewijl het Oneindige niet met het Eindige samenhangt — noch *willen* noch *scheppen* kan; en dat derhalve Brahmâ, Mahat, Îshwara — of onder welken naam de scheppende Kracht ook bekend sta — scheppende Goden en al het overige, eenvoudig een begoochelend aanzicht van Parabrahma in de gedachte der denkers zijn; terwijl de andere secten de Onpersoonlijke Oorzaak met den Schepper of Îshwara vereenzelvigen.

Mahat, of Mahâ-Buddhi, is voor de Waishnawa's echter het goddelijke Denkvermogen *in actieve werkzaamheid*, of, zooals Anaxagoras zegt: "een ordenend en beschikkend Denkvermogen, dat de oorzaak aller dingen was" — Νοῦς ὁ διακοσμῶ τε καὶ πάντων αἴτιος.

Wilson zag met één oogopslag het veelzeggende verband tusschen Mahat en den Phenicischen Môt, of Mut, die bij de Egyptenaren vrouwelijk was, de Godin Moet, de Moeder, "die" naar hij zegt, "evenals Mahat het eerste voortbrengsel was van de vermenging (?) van geest en stof, en het eerste rudiment van de schepping. "Ex connexione autum ejus Spiritus prodidit Môt . . . . . Hinc . . . . seminium omnis creaturae et omnium rerum creatio" [1*], zegt [487]

[1*] Uit de paring van dien Geest kwam Môt voort . . . . . Hieruit vloeit . . . . . de schepping voort van de zaden van alle schepselen en van alle dingen. (*Noot v. d. Vertaler.*)

Brucker, [1]) die er een nog materialistischer en anthropomorphischer tint aan geeft.

De esoterische beteekenis der leer is niettemin, door alle exoterische zinsneden heen, bij den eersten aanblik te lezen in de oude Sanskritsche teksten, die over de oorspronkelijke schepping handelen.

De Opperziel, de *aldoordringende* (Sarwaga) substantie van de wereld, *bracht*, na binnengegaan [getrokken] te zijn in stof [Prakriti] en geest [Purusha], *het veranderlijke en het onveranderlijke beginsel in beweging*, dewijl het tijdperk van schepping [Manwantara] aangebroken was.

De Nous der Grieken, die het (geestelijke of goddelijke) Denkvermogen, of Mens, Mahat, is, werkt op dezelfde wijze op de stof in, gaat binnen "in de stof" en brengt haar in "*beweging*".

Spiritus intus alit, totamque infusa per artus
Mens agitat molem, et magno se corpore miscet [1*].

Ook in de Phenicische cosmogonie "doet de geest door zich met zijn eigen beginselen te vermengen de schepping ontstaan" [2]); de Orphische Drieheid toont ons eene zelfde leering, want daarin zijn Phanes, of Eros, Chaos, die de ruwe, *ongedifferentieerde* Cosmische stof bevat, en Chronos, de Tijd, de drie samenwerkende beginselen, voortvloeiende uit het Verborgen en Onkenbare Punt, welke het "scheppingswerk" voortbrengen. En zij zijn de Hindoesche Purusha (Phanes), Pradhâna (Chaos) en Kâla (Chronos). De goede Professor Wilson heeft het niet op dat denkbeeld begrepen, evenmin als elk ander Christelijk geestelijke, al ware hij nog zoo vrijzinnig. Hij merkt op dat "de *vermenging* [van den Oppersten Geest of de Opperziel met zijne eigene beginselen] *niet werktuigelijk is;* zij is *een invloed of eene werking, uitgeoefend op tusschen beide tredende middelaars*, welke gevolgen teweegbrengt". De zinsnede van het *Wishnoe Purâna*, luidende: "evenals de geur alleen door hare nabijheid het gemoed streelt *en niet door eene of andere onmiddellijke werking op het denkvermogen zelf*, evenzoo oefende het Opperste invloed uit op de elementen der schepping", verklaart de eerwaarde en geleerde Sanskritist terecht door: "dewijl geuren het gemoed niet streelen door werkelijke aanraking, doch door den indruk, welken zij op den reukzin maken, die

[1]) I, 240.
[2]) Brucker, *aldaar*.

[1*] De Geest voedt inwendig en het denkvermogen, in de bestanddeelen ingedrongen, beweegt de geheele massa en mengt zich met het groote lichaam. (*Noot van den Vertaler.*)

dezen indruk aan het denkvermogen mededeelt"; en hij laat er op volgen: "het intreden van het Opperste . . . . zoowel in den geest als in de stof *is minder begrijpelijk* dan de elders voorkomende meening daaromtrent, namelijk het louter *ingieten* van den geest, vereenzelvigd met het Opperste, in Prakriti of de Stof". Hij geeft de voorkeur aan het vers van het *Pâdma Purâna:* "Hij, die de *mannelijke* (geest) van Prakriti genoemd wordt . . . . diezelfde goddelijke Wishnoe trad in Prakriti". Deze zienswijze komt voorzeker meer overeen met het plastische karakter van zekere verzen in den *Bijbel* betreffende de aartsvaders, zooals Lot en zelfs Adam [1]), en anderen [488] van nog sterker anthropomorphen aard. Doch dat is juist wat de menschheid naar het *phallicisme* gevoerd heeft; de Christelijke godsdienst is er van het eerste hoofdstuk van *Genesis* af tot aan de *Openbaring* toe van doortrokken.

De esoterische leer onderwijst dat de Dhyân Chohans gezamenlijk de samenheid zijn van het Goddelijke Verstand of het Oorspronkelijke Denkvermogen en dat de eerste Manoe's, de zeven "uit het denkvermogen geboren" Geestelijke Verstandelijkheden, met het eerstgenoemde identiek zijn. Daarom is de Kwan-Shi-Yin, de "*Gouden Draak in wien de Zeven zijn*", van Stanza III, de Oorspronkelijke Logos, of Brahmâ, de eerst geopenbaarde scheppende Kracht en de Dhyânische Krachten zijn de Manoe's of, *te zamen genomen,* Manoe Swâyambhuwa. Het onmiddellijke verband tusschen de Manoe's en Mahat is bovendien gemakkelijk te zien. Manoe komt van den wortel *man,* denken, en denken komt uit het denkvermogen voort. In de cosmogonie is het de Vóórnevelperiode.

II. *De tweede schepping,* Bhûta, was die der rudimentaire beginselen of Tanmâtra's; daarom wordt zij de Elementale schepping of Bhûtasarga genoemd. Het is het tijdperk van den eersten adem van de differentiatie der vóór-cosmische Elementen, of stof. Bhûtâdi beteekent de "oorsprong der Elementen", en hij gaat aan Bhûtasarga vooraf, de "schepping", of differentiatie dezer Elementen in den oorspronkelijken Âkâsha, Chaos of Leegheid [2]). In het *Wishnoe Purâna* wordt gezegd dat hij geregeld voortgaat en dat hij behoort tot het drievoudige aanzicht van Ahamkâra, hetgeen vertaald wordt door

---

[1]) Zie *Genesis* XIX : 34-38 en IV : 1.

[2]) Wishnoe is zoowel Bhûtesha, "de Heer van de Elementen" en van alle dingen, als Wishwarûpa, "Algemeene Substantie" of Ziel.

ikheidszin, doch dat veelmeer de onvertaalbare uitdrukking "Ik-ben-heid" beteekent, datgene wat het eerst uit Mahat of het goddelijke Denkvermogen voortvloeit; de eerste schaduwachtige omtrek van Zelf-zucht, want "zuivere" Ahamkâra wordt "hartstochtelijk" en ten slotte "rudimentair" of aanvankelijk; het is evenzeer "de oorsprong van het bewuste als van alle *onbewuste* Zijn", hoewel de esoterische school het denkbeeld verwerpt als zoude er iets "onbewust" wezen, behalve op ons gebied van begoocheling en onwetendheid. In dit stadium van de tweede schepping verschijnt de tweede hiërarchie der
88] Manoe's, de Dhyân Chohans of Dewa's, die de oorsprong van vorm (Rûpa) zijn, de Chitrashikhandina's, "met glanzende helmen", of Riksha's; die Rishi's, welke de belevendigende zielen van de zeven Sterren (van den Grooten Beer) geworden zijn [1]). In sterrekundige en cosmogonische taal heeft deze schepping betrekking op
[489] het tijdperk van den vuurnevel, het eerste stadium van cosmisch leven na den chaos-toestand [2]), wanneer de atomen uit Laya te voorschijn komen.

III. *De derde schepping:* de derde of Indriya-schepping was de gewijzigde vorm van Ahamkâra, het "Ik-begrip" (van Aham, "Ik"), de organische schepping, of de schepping van de zinnen, Aindriyaka genaamd. "Deze drie waren de Prâkrita-schepping, [de gescheiden] ontwikkelingen van de ongescheiden natuur, door het ongescheiden beginsel voorafgegaan". "Voorafgegaan door" diende hier vervangen te worden door "aanvangende met Buddhi", want dit laatste is noch eene gescheiden noch eene ongescheiden hoeveelheid, doch deelt in beider natuur, zoowel in den mensch als in den Kosmos. Buddhi, op het gebied van begoocheling eene eenheid of eene menschelijke Mo-

[1]) Over hunne "na-typen" leze men de verhandeling, door Trithemius, Agrippa's leeraar, in de zestiende eeuw geschreven: "Over de zeven Secundairen of de Geestelijke Verstandelijkheden, die na God het Heelal in beweging brengen"; welk geschrift niet alleen geheime tijdkringen, maar ook vele voorspellingen, zekere feiten en geloofspunten blootlegt omtrent de Genii, of de Elohim, die de zevenvoudige stadia van 's werelds loop besturen en leiden.

[2]) Van den beginne af zagen de oriëntalisten zich voor groote moeielijkheden geplaatst waar het gold de Purânische "scheppingen" regelmatig te ordenen. Wilson verwart Brahma dikwijls met Brahmâ, waarvoor hij door zijne opvolgers gelaakt wordt. Voor het vertalen van het *Wishnoe Purâna* geeft Fitzedward Hall de voorkeur aan de *oorspronkelijke Sanskritsche Teksten* boven den door Wilson gebruikten. "Had professor Wilson de voordeelen kunnen genieten, welke thans ter beschikking staan van den beoefenaar der Indische wijsbegeerte, dan zoude hij zich opgetwijfeld anders uitgedrukt hebben", zegt de bewerker van zijn werken. Dit herinnert aan het antwoord, gegeven door een van de bewonderaars van Thomas Taylor aan de geleerden, die zijne vertalingen van Plato critiseerden: "Taylor heeft wellicht minder Grieksch gekend dan zijne critici, doch hij kende meer Plato". Onze huidige oriëntalisten verminken den *mystieken* zin der Sanskritsche teksten veel meer dan Wilson ooit gedaan heeft, hoewel deze laatste zich ontegenzeggelijk schuldig gemaakt heeft aan zeer grove dwalingen.

nade, wordt, eenmaal bevrijd van de drie vormen van Ahamkâra en van haar aardschen Manas, zoowel in duur als in uitgebreidheid inderdaad eene voortgezette [1*] hoeveelheid, want zij is eeuwig en onsterfelijk. Te voren is gezegd dat de derde schepping, "overvloeiende van de eigenschap van goedheid", Ûrdhwasrotas genoemd wordt en ongeveer twee bladzijden verder wordt de Ûrdhwasrotas-schepping de zesde schepping . . . . . of die der godheden genoemd. Dit bewijst duidelijk dat zoowel de vroegere als de latere manwantara's opzettelijk met elkander verward zijn om te beletten dat oningewijden de waarheid zien. De oriëntalisten noemen dat "grilligheid" en "tegenstrijdigheid". "De drie scheppingen, welke met verstandelijkheid beginnen, zijn elementaal, doch de zes scheppingen, voortkomende uit de reeks waarvan verstand het eerste is, zijn het werk van Brahmâ" [1]). Hier beteekent "Scheppingen" overal *trappen van ontwikkeling*. Mahat, "het verstand" of denkvermogen, overeenkomende met Manas, dewijl het eerste op het cosmische en het laatste op het menschelijke gebied gelegen is, staat ook hier lager dan Buddhi of boven-goddelijk Verstand. Wanneer wij derhalve in het *Linga Purâna* lezen dat "de eerste schepping die van Mahat was, daar het verstand het eerst geopenbaarde is", moeten wij die (bijzondere) schepping in verband brengen met de eerste ontwikkeling van ons stelsel, of zelfs van onze aarde, aangezien de *Purâna's* geen enkele der voorafgegane scheppingen bespreken, doch slechts van tijd tot tijd er op zinspelen.

Deze schepping van de eerste Onsterfelijken, of Dewasarga, is de [490] laatste van de reeks en heeft eene algemeene beteekenis; zij heeft namelijk betrekking op de ontwikkeling in het algemeen en niet bepaald op ons manwantara, dat daarmede telkens weer opnieuw begint, zoodoende aantoonend dat het op onderscheiden Kalpa's betrekking heeft. Want er wordt gezegd: "bij het einde van het voorbijgegane [Pâdma] Kalpa ontwaakte de goddelijke Brahmâ uit zijn nacht van slaap en zag hij dat het Heelal ledig was". Daarna wordt medegedeeld dat Brahmâ in het tweede stadium van ontwikkeling de "zeven scheppingen" nogmaals verricht, waarbij hij de eerste drie op het objectieve gebied herhaalt.

IV. *De vierde schepping:* de Mukhya- of eerste schepping, dewijl zij de reeks van vier opent. Noch de uitdrukking "onbezielde" lichamen

[1]) *Wâju Purâna.*

[1*] Continued.

noch "onbewegelijke dingen", zooals Wilson's vertaling luidt, geeft een juist denkbeeld van de gebruikte Sanskritsche woorden. De esoterische wijsbegeerte staat niet alleen, wanneer zij het denkbeeld verwerpt dat een of ander atoom "anorganisch" zoude zijn, want men treft het ook aan in het rechtzinnige Hindoeïsme. Bovendien zegt Wilson zelf: "Alle Hindoesche stelsels houden het er voor dat de lichamen der planten met leven begiftigd zijn" [1]). Charâchara, of de synoniemen sthâwara en jangama, wordt derhalve onjuist weergegeven door "bezield en onbezield", "gevoelende wezens" en "onbewuste", of "bewuste en onbewuste wezens", enz.. "Van plaats veranderende en vaste" zoude beter zijn, "aangezien men het er voor houdt dat boomen zielen bezitten". De Mukhya is de "schepping", of veeleer de organische ontwikkeling van het plantenrijk. In dit tweede tijdperk worden in deze wereld de drie graden van de elementale of rudimentaire natuurrijken ontwikkeld, welke in *omgekeerde* volgorde overeenkomen met de drie Prâkritische scheppingen gedurende het eerste tijdperk van Brahmâ's werkzaamheid. Omdat volgens de woorden van het *Wishnoe Purâna* in dat tijdperk "de eerste schepping die van Mahat of het verstand, was .... de tweede die van de rudimentaire beginselen (Tanmâtra's)....., de derde..... de schepping der zinnen (Aindriyaka)", daarom is de volgorde der elementale krachten in deze schepping als volgt: (1) de *ontstaande* verstandelijke en fysische middelpunten van kracht: (2) de rudimentaire beginselen, *zenuwkracht* om zoo te zeggen en (3) ontstaande waarneming, die het Mahat der lagere natuurrijken is en in het bijzonder in de derde orde van elementalen ontwikkeld is, deze worden gevolgd door het objectieve minerale rijk, waarin deze "waarneming" geheel sluimert, om zich opnieuw in de planten te ontwikkelen. De Mukhya-schepping is aldus het middelpunt tusschen de drie lagere en de drie hoogere natuurrijken, welke de zeven esoterische rijken van den Kosmos en van de aarde vertegenwoordigen.

[491] V. *De vijfde schepping:* de Tiryaksrotas- of Tairyagyonya-schepping [2]),

---

[1]) *Collected Works*, III. 381.

[2]) Professor Wilson vertaalt derwijze als stonden de dieren hooger op de ladder der "schepping" dan de godheden, of de engelen, hoewel de waarheid over de Dewa's verderop zeer duidelijk medegedeeld wordt. Deze "schepping", zegt de tekst, is zoowel primair (Prâkrita) als secundair (Waikrita). Zij is de tweede voor zooveel de oorsprong der Goden uit Brahmâ betreft, den *persoonlijken*, anthropomorphen *schepper* van ons stoffelijk heelal; zij is de eerste, omdat zij Roedra betreft, die het onmiddellijke voortbrengsel is van het Eerste Beginsel. Het woord Roedra is niet alleen een titel van Shiwa, doch het omvat ook scheppingsmiddelaars, engelen en menschen, zooals wij later zullen aantoonen.

die van de "(heilige) dieren", op aarde slechts met die van de stomme dieren overeenkomend. Datgene, wat in de eerste schepping onder "dieren" verstaan wordt, is de kiem van het ontwakende bewustzijn, of van "waarneming", datgene wat op aarde flauw in enkele sensitieve planten en duidelijker in de protistische moneren [1]) nagespeurd kan worden. Gedurende de eerste rondte gaat op onzen bol de "schepping" der dieren aan die van den mensch vooraf, terwijl in onze vierde rondte de zoogdieren zich op het stoffelijk gebied uit den mensch ontwikkelen. In de eerste rondte worden de dieratomen in zekeren samenhang van stoffelijk menschelijke gedaante bijeengetrokken, terwijl in de vierde rondte het tegenovergestelde plaats vindt, tengevolge van tijdens het leven ontwikkelde magnetische omstandigheden. En dit is "metempsychosis" [2]). Dit vijfde stadium van ontwikkeling, exoterisch "schepping" genoemd, kan men zoowel in het eerste als in het tweede tijdperk beschouwen, in het eene als het geestelijke en cosmische, in het tweede als het stoffelijke en aardsche. Het is archebiosis, of het doen ontstaan van leven, natuurlijk slechts in zooverre het "doen ontstaan" van leven als het de *openbaring* van het leven op al de zeven gebieden betreft. Het is in dit tijdperk van ontwikkeling dat de volstrekt eeuwige, algemeene beweging, of trilling, datgene wat in esoterische taal de "Groote Adem" genoemd wordt, tot het oorspronkelijke, eerst geopenbaarde Atoom differentieert. Dit occulte axioma wordt, naarmate de scheikunde en de natuurkunde vorderingen maken, in de wetenschappelijke wereld hoe langer hoe meer bevestigd; de wetenschappelijke hypothese dat zelfs de eenvoudigste elementen der stof identiek van natuur zijn en alleen van elkander verschillen tengevolge van de verschillende verdeelingen der atomen in de molecule of het stipje van substantie, of tengevolge van de wijzen van hare atoomtrillingen, wint met den dag meer en meer veld.

Evenals dus de differentiatie van de oorspronkelijke levenskiem in de eerste schepping vooraf moet gaan aan de ontwikkeling der Dhyân Chohans van de *derde* groep of hiërarchie van het Zijn, voordat die Goden in hun eersten etherischen vorm (rûpa) belichaamd kunnen worden, evenzoo moet op aarde de schepping der dieren om dezelfde reden aan die van den "goddelijken mensch" *voorafgaan*. En dit is

---

[1]) Noch plant noch dier, doch een bestaansvorm tusschen die twee in.

[2]) *Five Years of Theosophy*, blz. 276, Artikel "Mineral Monad".

de reden waarom wij in de *Purâna's* lezen: "de vijfde, de Tairyagyonya-schepping, was die der dieren

VI. *De zesde schepping:* de Ûrdhwasrotas-schepping, of die van
[492] de Godheden. Doch deze Godheden zijn eenvoudig de prototypen van het eerste Ras, de vaderen van hunne "verstandgeborenen" nakomelingschap met de "weeke beenderen". Zij zijn het die de "zweetgeborenen" ontwikkelden — een uitdrukking, die in Deel II verklaard wordt.

"Geschapen wezens", zoo luidt de verklaring van het *Wishnoe Purâna,* "al worden zij ook [in hunne individueele vormen] bij de tijdperken van ontbinding vernietigd, worden niettemin aangedaan door de goede of slechte daden uit *voorafgegane bestaanstijden* en zijn nooit van de gevolgen daarvan ontslagen. En wanneer Brahmâ de wereld opnieuw voortbrengt, zijn zij de nakomelingschap van zijn wil".

"*Zijn denkvermogen in zich samentrekkend* [Yoga-wil vormend], schept Brahmâ de vier orden van wezens, Goden, demonen, voortbrengers en menschen genaamd"; voortbrengers beteekent hier de prototypen en de ontplooiers[1*], van het eerste wortelras der menschen. De voortbrengers zijn de Pitri's en behooren tot zeven klassen. Naar luid van de *exoterïsche* mythologie zijn zij uit "de zijde van Brahmâ" geboren, evenals Eva uit de rib van Adam.

Ten slotte wordt de zesde schepping gevolgd, en de "schepping" in het algemeen gesloten door:

VII. *De zevende schepping:* de ontwikkeling van de Arwâksrotas-wezens, "welke . . . . . die des menschen was".

De vermelde "achtste schepping" is in het geheel geen schepping; zij is een "sluier", want zij heeft betrekking op een louter verstandelijk proces, het kennen van de "negende schepping", die op hare beurt een gevolg is, dat zich openbaart in de tweede schepping van datgene, wat in de eerste (Prâkrita)schepping eene "schepping" was[1]). De achtste dan, Anugraha, de Pratyayasarga- of verstandelijke schepping der Sânkhya's[2]) genoemd, is "de schepping, waarvan *wij* [in haar exoterisch aanzicht] *een begrip hebben,* of waaraan wij onze ver-

[1]) "Deze begrippen", merkt professor Wilson op, "van de geboorte van Roedra en de heiligen schijnen aan de Shaiwa's *ontleend* en op onhandige wijze op het Waishnawa-stelsel ingeënt te zijn". Voordat men eene dergelijke hypothese waagde had men bij de esoterische beteekenis te rade moeten gaan.

[2]) Zie *Sânkhya Kârikâ*, v. 46, blz. 146.

[1*] evolvers.

standelijke instemming (Anugraha) hechten, in tegenstelling met de *organische schepping*". Het is het juiste inzicht van onze betrekkingen tot de geheele reeks van "Goden" en in het bijzonder in die, waarin wij staan tot de Kumâra's, de zoogenaamde "negende schepping", die in werkelijkheid een aanzicht, of eene weerkaatsing, is van de zesde schepping in ons manwantara (het Waiwaswata-manwantara). "Er is eene *negende*, de Kaumâra-schepping, die tegelijkertijd primair en secundair is", zegt het *Wishnoe Purâna*, de oudste van dergelijke teksten [1]). Een esoterische tekst zegt:

De Kumâra's zijn de Dhyâni's, die onmiddellijk van het Opperste Beginsel afgeleid zijn en die ter wille van den vooruitgang der menschheid in het Waiwaswata-Manoe-tijdperk opnieuw verschijnen [2]). [493]

De vertaler van het *Wishnoe Purâna* bevestigt zulks door op te merken dat "deze wijzen . . . . . even lang leven als Brahmâ; en zij worden door hem slechts in het *eerste* Kalpa geschapen, hoewel men zeer algemeen, doch ten onrechte hun ontstaan in het [*secundaire*] Wârâha-, of Pâdma-Kalpa plaatst". Exoterisch zijn de Kumâra's derhalve "het door Brahmâ scheppen van Roedra of Nîlalohita, een vorm van Shiwa . . . . . en van zekere andere verstandgeboren zonen van Brahmâ". Doch in de esoterische leer zijn zij de voortbrengers van het ware geestelijke Zelf in den stoffelijken mensch, de hoogere Prajâpati's, terwijl de Pitri's, of lagere Prajâpati's, niet meer zijn dan de vaderen van het model of type van zijn stoffelijken vorm, "naar *hunne* gelijkenis" gemaakt. In de exoterische teksten worden er vier (en van tijd tot tijd *vijf*) vrijelijk genoemd; drie van de Kumâra's zijn geheim.

"De vier Kumâra's [zijn] de verstandgeboren zonen van Brahmâ. Enkelen tellen er *zeven* [3]). Al deze zeven Waidhâtra's — de familienaam van de Kumâra's, de "zonen des makers" — worden vermeld en beschreven in Îshwara Krishna's *Sânkhya Kârikâ*, waaraan de Toelichting van Gaudapâdâchârya (Shankârachârya's Paraguru) toe-

[1]) Parâshara, de Wedische Rishi, die het *Wishnoe Purâna* van Pulastya kreeg en dat aan Maitreya onderwees, wordt door de oriëntalisten op verschillende tijdstippen geplaatst. In de *Hindu Classical Dictionary* wordt terecht opgemerkt: "De gissingen over den tijd waarin hij leefde loopen zeer uiteen, van 575 v. C. tot 1391 v. C., en kunnen *niet vertrouwd worden*". Zeker, doch zij zijn niet minder onbetrouwbaar dan andere data, door de om hunne willekeurige fantasie zoo beroemde Sanskritisten vastgesteld.

[2]) Zij mogen inderdaad eene "bijzondere" of buitengewone "schepping" beteekenen, daar zij het zijn die — door zich in de zinnen-looze menschelijke schillen der twee eerste wortelrassen en een groot gedeelte van het derde wortelras te incarneeren — om zoo te zeggen een *nieuw ras*, dat van denkende, zelfbewuste en *goddelijke* menschen scheppen.

[3]) *Hindu Classical Dictionary.*

gevoegd zijn. Het bespreekt den aard der Kumâra's, hoewel het vermijdt al de zeven Kumâra's *bij name* te noemen, doch hen in plaats daarvan de "zeven zonen van Brahmâ" noemt, wat zij ook zijn, daar zij door Brahmâ in Roedra geschapen zijn. De lijst der namen, welke het geeft, luidt als volgt: Sanaka, Sanandana, Sanâtana, Kapila, Ribhu en Panchashikha. Doch dit zijn alle wederom *schuilnamen*.

De exoterische vier zijn Sanatkumâra, Sananda, Sanaka en Sanâtana, en de esoterische drie Sana, Kapila en Sanatsujâta. Opnieuw vestigen wij in het bijzonder de aandacht op deze klasse van Dhyân Chohans, [3] want hierin is de geheimenis van voortbrenging en erfelijkheid gelegen, waarop bij de behandeling van de vier orden van Engelenwezens in de toelichting op Stanza VII gezinspeeld is. Deel II verklaart hunne plaats in de Goddelijke Hiërarchie. Laten wij inmiddels nagaan wat de exoterische teksten over hen zeggen.

Deze zeggen slechts weinig; en tot hem die niet tusschen de regels door weet te lezen, zeggen zij — niets. "Wij moeten hier onze toevlucht nemen tot andere *Purâna's* om dit woord op te helderen", [494] zegt Wilson, die geen oogenblik vermoedt dat hij zich in tegenwoordigheid bevindt van de "engelen der duisternis", den mythischen "grooten vijand" zijner kerk. Daarom weet hij ter "opheldering" niets anders aan te voeren dan dat "deze Godheden *weigerden nakomelingen te verwekken,* [en zoodoende in opstand komend tegen Brahmâ], immer — zooals de naam van den eerste [Sanatkumâra] aanduidt — jongelingen, Kumâra's, bleven; dat wil zeggen immer rein en onschuldig, om welke reden hunne schepping de Kaumâra genoemd wordt". De *Purâna's* kunnen echter een weinig meer licht schenken. "Dewijl hij immer was zooals hij geboren werd, wordt hij hier een jongeling genoemd, en daarom is zijn naam welbekend als Sanatkumâra" [1]). In de *Shaiwa Purâna's* worden de Kumâra's steeds als Yogi's beschreven. Het *Kurma Purâna* zegt, na hen te hebben opgenoemd: "Deze vijf, o Brâhmanen, waren Yogi's, die volkomen bevrijding van hartstocht verwierven". Er zijn er *vijf* omdat twee der Kumâra's *gevallen zijn*.

Enkele vertalingen van de oriëntalisten zijn zoo onbetrouwbaar dat in de Fransche vertaling van het *Hari Wamsha* staat: "De zeven Prâjapati's, Roedra, Skanda (zijn zoon) en Sanatkumâra gingen er toe over wezens te scheppen". Het origineel luidt echter, zooals Wilson

[1]) *Linga Purâna*, Eerste afdeeling, LXX. 174.

aantoont: "Deze zeven . . . . . scniepen nakomelingschap; evenzoo Roedra, doch Skanda en Sanatkumâra, *hunne kracht beteugelend, onthielden zich* (van schepping)". De "vier orden van wezens" worden somtijds Ambhâmsi genoemd, waarvan Wilson zegt dat het "letterlijk wateren" beteekent; en hij gelooft dat het "een mystieke uitdrukking" is. Dit is ongetwijfeld ook het geval, doch hij bleef blijkbaar in gebreke de *ware* esoterische beteekenis te begrijpen. "Wateren" en "water" staan als zinnebeeld voor Âkâsha, den "oorspronkelijken oceaan der Ruimte", waarop Nârâyana, de zelfgeboren Geest, zich beweegt, rustend op *wat zijne nakomelingschap is* [1]). "Water is het lichaam van Nara; aldus hebben wij den naam Water hooren uitleggen. Omdat Brahmâ op het water rust, wordt hij Nârâyana genoemd" [2]). "Purusha, rein zijnde, schiep de wateren rein". Water is tegelijkertijd het *derde* beginsel in den stoffelijken kosmos, en het derde in de sfeer van het geestelijke; *Geest* van Vuur, Vlam, Âkâsha, Ether, Water, Lucht, Aarde, zijn op elk *gebied* van het Zijn het cosmische, siderische, psychische, geestelijke en mystieke beginsel, *bij uitstek occult*. "Goden, Demonen, Pitri's en Menschen" zijn de vier orden van wezens waarop het woord Ambhâmsi toegepast wordt, omdat zij alle (in mystieken zin) voortgebracht zijn door de *Wateren* van den Âkâsha-oceaan, en door het *derde* beginsel in de natuur. In de *Weda's* is het een synoniem van Goden. Pitri's en menschen op aarde zijn de vormveranderingen of wedergeboorten van Goden en Demonen (Geesten) op een hooger gebied. Water is in een anderen zin het vrouwelijk beginsel. Venus Aphrodite is evenzeer de verpersoonlijkte zee, en de moeder van den Liefdegod, de voortbrengster van alle Goden, als de Christelijke Maagd Maria Mare, de zee, de moeder van den westerschen God van liefde, genade en barmhartigheid is. Indien de bestudeerder der esot rische wijsbegeerte diep over dit onderwerp nadenkt, zal hij zeker den rijkdom [1*] van beteekenis ontdekken van het woord Ambhâmsi, in de veelvoudige betrekkingen waarin dat tot de Maagd in den hemel, tot de Hemelsche Maagd der Alchemisten, en zelfs tot de "wateren van genade" der moderne Baptisten staat. [495]

Van al de zeven groote groepen der Dhyân Chohans of Dewa's

---

[1]) Zie *Manoe*, I, 10.

[2]) Zie *Linga-, Wâyu- en Mârkandeya-Purânas.*

[1*] suggestiveness.

is er geen waarmede de menschheid meer te maken heeft dan met de Kumâra's. De Christelijke theologen die hen tot *gevallen* engelen verlaagd hebben en hen thans satan en demonen noemen, zijn onvoorzichtig, aangezien een der eerste plaatsen onder deze bewoners des hemels die "weigeren te scheppen", moet toegekend worden aan den aartsengel Michaël, die onder zijn dubbelen naam van den heiligen Michaël en van zijn veronderstelde nabootsing op aarde, Gregorius die den draak doodt, de grootste beschermheilige der westersche en oostersche kerken is.

De Kumâra's, de verstandgeboren zonen van Brahmâ-Roedra, of Shiwa, — mystiek de huilende en schrikwekkende *vernietiger van de menschelijke hartstochten en stoffelijke zinnen*, die steeds de ontwikkeling van de hoogere geestelijke waarnemingsvermogens en den groei van den *innerlijken* eeuwigen mensch in den weg staan — zijn de nakomelingschap van Shiwa, den Mahâyogî, den grooten beschermheer van alle Yogî's en mystici van Indië.

Shiwa-Roedra is de verdelger evenals Wishnoe de behouder is; en beiden zijn de hernieuwers van zoowel de geestelijke als de stoffelijke natuur. Het *zaad* moet sterven om als plant te leven. De hartstochten en zinnen van den mensch moeten sterven voordat zijn lichaam sterft, opdat hij als een bewust wezen in de eeuwigheid leve. "Dat leven sterven is en sterven leven", is in het westen te weinig begrepen. Shiwa, de verdelger, is de Schepper en de Verlosser van den geestelijken mensch, omdat hij een goed hovenier der natuur is. Hij wiedt de menschelijke en de cosmische planten uit en doodt de hartstochten van den stoffelijken mensch, om de waarnemingsvermogens van den geestelijken mensch tot leven te wekken.

De Kumâra's, die zelf de "maagdelijke asceten" zijn, weigeren aldus het *stoffelijke* wezen "mensch" te scheppen. Men mag hen gerust verdenken in onmiddellijk verband te staan met den Christelijken aartsengel Michaël, den "maagdelijken bestrijder" van den draak Apophis — aan wien iedere ziel, die te los aan haar onsterfelijken Geest verbonden is, ten offer valt — den engel die, zooals de Gnostieken te
[496] kennen geven, evenals de Kumâra's *weigerde te scheppen. Heerscht* deze beschermengel der Joden niet over Saturnus (Shiwa of Roedra), en den sabbath, den dag van Saturnus? Geeft men niet te kennen dat hij van hetzelfde inwezen is als zijn vader (Saturnus) en noemt men hem niet den zoon van den Tijd, Kronos, of Kâlâ, een vorm

van Brahmâ (Wishnoe en Shiwa)? En is de oude Tijd der Grieken met zijn zeis en zandlooper niet hetzelfde als de Oude van Dagen der Kabbalisten, welke laatste "Oude" één is met den Hindoeschen Oude van Dagen, Brahmâ in zijn *drieëenen* vorm, wiens naam ook Sanat, de Oude, is? Voor elken Kumâra staat het voorvoegsel Sanat en Sana. En Shanaishchara is Saturnus, de planeet Shani, de koning Saturnus, wiens geheimschrijver in Egypte Thot-Hermes de eerste was. Aldus zijn zij geïdentificeerd èn met de planeet èn met den God (Shiwa), van wie op hunne beurt weer aangetoond wordt dat zij prototypen van Saturnus zijn, die dezelfde is als Bel, Baäl, Shiwa en Jehovah Sabbaoth, bij wien Michaël—מיכאל, "die [is] als God" een engel voor den troon is. Hij is de patroon en de beschermengel der Joden, zooals Daniël ons zegt, en vóórdat de Kumâra's door hen die zelfs hunnen naam niet kenden tot demonen en gevallen engelen verlaagd waren, hadden de Grieksche Ophiten — de tot het occultisme neigende voorgangers en voorloopers der Roomsch-Katholieke kerk na hare splitsing en scheiding van de oorspronkelijke Grieksche kerk — Michaël vereenzelvigd met hun Ophiomorphos, den oproerigen en weerstrevenden geest. Symbolisch opgevat heeft dit niets anders te beteekenen dan het omgekeerde aanzicht van Ophis, de Goddelijke Wijsheid of den Christos. In den *Talmoed* is Michaël de "Vorst van het Water" en het opperhoofd der zeven Geesten en wel om dezelfde reden waarom een zijner vele prototypen, het hoofd der Kumâra's, Sanatsujâta, volgens de toelichting van het *Wishnoe Purâna* Ambhâmsi, "Wateren", genoemd wordt. Waarom? Omdat "Wateren" een andere naam is voor den grooten Afgrond, de oorspronkelijke Wateren der Ruimte of van den Chaos, en ook Moeder, Ambâ, beteekent, daarmede bedoelende Aditi en Âkâsha, de hemelsche moedermaagd van het zichtbare Heelal. Bovendien noemt men de "Wateren van den Vloed" ook den "grooten Draak", of Ophis, Ophiomorphos.

Aan de Roedra's in hun zevenvoudig karakter van "vuurgeesten" zullen wij onze aandacht schenken in de aan de Stanza's van het tweede deel gehechte "symboliek". Daar zullen wij ook het kruis (3+4) in zijn oorspronkelijke en latere vormen beschouwen en zullen wij ter vergelijking de Pythagoreesche getallen hand aan hand met de Hebreeuwsche metrologie gebruiken. Aldus zal de ontzaglijke belangrijkheid van het getal *zeven*, als het grondgetal van de natuur,

duidelijk blijken. Wij zullen dat getal van het standpunt der *Weda's* en van de Chaldeesche geschriften beschouwen, zooals dat duizenden
[497] jaren v. C. in Egypte bestond en zooals het in de Gnostieke opteekeningen behandeld wordt; wij zullen aantoonen hoe zijne belangrijkheid als grondgetal erkend is in de natuurwetenschap en wij zullen trachten te bewijzen dat het gewicht, hetwelk men in de geheele oudheid aan het getal zeven gehecht heeft, niet toe te schrijven is aan grillige inbeeldingen van ongeleerde priesters, maar aan eene diepe kennis van de natuurwet.

VEERTIENDE AFDEELING.

DE VIER ELEMENTEN.

Metafysisch en esoterisch gesproken, is er in de natuur slechts *één Element,* welks wortel de Godheid is; en de zoogenaamde *zeven* Elementen — waarvan *vijf* zich reeds geopenbaard en hun bestaan bewezen hebben — zijn het kleed, de sluier van die Godheid, uit welker inwezen de mensch, hetzij men hem uit een stoffelijk, psychisch, verstandelijk of geestelijk oogpunt beschouwe, onmiddellijk voortkomt. In de latere oudheid spreekt men gewoonlijk slechts van vier Elementen, terwijl de wijsbegeerte er slechts vijf toelaat. Want het lichaam van den Ether is nog niet ten volle geopenbaard en zijn noumenon is nog steeds de "almachtige vader Aether", de samenvatting van het overige. Doch wat zijn deze elementen, welker samengestelde lichamen volgens de ontdekkingen van de scheikunde en de natuurkunde tallooze onderelementen bevatten die zelfs met hun zestigen of zeventigen het vermoedelijke aantal niet langer omvatten? Laten wij hunne ontwikkeling, ten minste van het *historische* begin af, nagaan.

Plato omschreef ten volle de kenmerken van de vier Elementen toen hij zeide dat zij *datgene* waren, "wat de *samengestelde lichamen samenstelt* en *ontbindt*". Daarom was de cosmolatrie zelfs in haar slechtste aanzicht nooit het fetishisme dat den passieven uiterlijken vorm en de stof van een of ander voorwerp aanbidt of vereert, doch wendde zij steeds den blik naar het daarin gelegen noumenon. Vuur, Lucht, Water, Aarde, waren slechts het zichtbare kleed, de zinnebeelden van de bezielende, onzichtbare zielen of geesten, de Cosmische Goden, wien de onwetenden en eenvoudigen, doch eerbiedigen vereerden en wien de wijzeren erkentelijkheid toedroegen. De phenomenale onderverdeelingen der noumenale Elementen waren op hare beurt bezield door de zoogenaamde elementalen, de "natuurgeesten" van lageren rang.

In de theogonie van Môchus treffen wij eerst Ether en dan Lucht
[499] aan; de beide beginselen waaruit Ulom, de begrijpelijke (νοητὸς) God, het zichtbare Heelal van stof, geboren is[1]).

In de Orphische hymnen ontwikkelt Eros-Phanes zich uit het geestelijke ei, bevrucht door de aetherische winden; de wind is hier de "Geest Gods", die zich naar het heet in den Aether beweegt, "broedend op den Chaos", de Goddelijke Idee. In de Hindoesche *Kathopanishad* komt Purusha, de Goddelijke Geest, reeds eerder dan de oorspronkelijke stof, en uit hunne vereeniging komt de groote Wereldziel "Mahâ-Âtmâ, Brahmâ, de Geest des Levens"[2]), voort, welke laatste benamingen wederom identiek zijn met de Algemeene Ziel, of Anima Mundi, waarvan het Astrale Licht der Theürgisten en Kabbalisten de laatste en laagste verdeeling is.

De Elementen (στοιχεῖα) van Plato en Aristoteles waren derhalve de *onlichamelijke beginselen*, verbonden aan de vier groote verdeelingen van onze cosmische wereld, en terecht omschrijft Creuzer dit oorspronkelijke geloof als "eene *soort magisme*, een *psychisch heidendom*, en eene *vergoddelijking van vermogens*; eene *vergeestelijking*, die de geloovigen in nauwe gemeenschap met deze vermogens bracht"[3]). In zoo nauwe gemeenschap inderdaad dat de hiërarchieën van deze vermogens of krachten, van het weegbare tot het onweegbare volgens eene regelmatige schaal van zeven trappen gerangschikt zijn. Zij zijn zevenvoudig, niet bij wijze van een kunstmatig hulpmiddel om het begrijpen te vergemakkelijken, doch in hunne ware *cosmische* rangorde, en wel van hunne scheikundige of fysische samenstelling tot hunne zuiver geestelijke toe. Goden voor de onwetende menigten, onafhankelijke en opperste Goden; Demonen voor de dwepers, die, hoe verstandelijk zij vaak ook mogen zijn, niet in staat zijn den *geest* te begrijpen van de wijsgeerige zinsnede: *in pluribus unum*. Voor den Hermetischen wijsgeer zijn zij *betrekkelijk* "blinde" of "verstandelijke" krachten, al naar het beginsel in hen, waarmede hij zich bezig houdt. Het vereischte vele duizenden jaren voordat zij zich ten slotte in onzen beschaafden tijd tot eenvoudige scheikundige elementen verlaagd zagen.

In ieder geval behoorden goede Christenen, en vooral de Bijbelsche Protestanten, meer eerbied aan den dag te leggen voor de vier Ele-

---

[1]) Movers, *Phoinizer*, 282.
[2]) Weber, *Akad. Vorles*, 213, 214, enz..
[3]) IX. 850.

menten, indien zij ten minste eerbiedig jegens Mozes willen blijven. Want de *Bijbel* legt op elke bladzijde van den *Pentateuch* de belangrijkheid en de mystieke beteekenis bloot, welke de Hebreeuwsche wetgever er aan toekende. De tent, die het Heilige der Heiligen bevatte, was een cosmisch zinnebeeld, dat in een zijner beteekenissen aan de Elementen, de vier hemelstreken en den Ether gewijd was. Josephus zegt dat zij in wit, de kleur van Ether, gebouwd was. En dit verklaart mede waarom in de Egyptische en de Joodsche tempels — volgens Clemens Alexandrinus [1]) — een reusachtig gordijn, ge- [500] dragen door vijf zuilen, het *sanctum sanctorum* — thans in de Christelijke kerken door het altaar vertegenwoordigd — waarin alleen de priesters mochten binnentreden, van het voor de profanen toegankelijke gedeelte scheidde. Dit gordijn verzinnebeeldde door zijn *vier* kleuren de vier voornaamste Elementen, en beteekende met zijne vijf zuilen de kennis van het goddelijke, die de mensch door middel van zijne *vijf* zinnen met behulp van de *vier* Elementen verwerven kan.

In Cory's *Ancient Fragments* drukt een der "Chaldeesche orakels" denkbeelden over de elementen en den Ether uit in bewoordingen, die bijzonder veel gelijken op die van *The Unseen Universe*, geschreven door twee uitstekende geleerden van onzen tijd.

Het zegt dat alle dingen van den Ether gekomen zijn en tot den Ether zullen terugkeeren, dat de beelden van alle dingen er onuitwischbaar in gegrift zijn en dat Ether de voorraadschuur is van de kiemen of van de overblijfselen van alle zichtbare vormen en zelfs van denkbeelden. Het heeft er den schijn van als zoude zulks op zeldzaam treffende wijze onze bewering bevestigen dat, welke ontdekkingen ook in onze dagen gemaakt mogen worden, men bevinden zal dat onze "zoo eenvoudige voorvaderen" ons daarin vele duizenden jaren voor geweest zijn.

Waar komen de vier Elementen en de Malachim der Joden vandaan? Door middel van een theologischen goocheltoer der rabbijnen en van de latere kerkvaders heeft men ze doen samenvloeien met Jehovah, doch hun oorsprong is dezelfde als die van de Cosmische Goden van alle andere volkeren. Hunne symbolen zijn, wanneer men ze tot hunne bron naspeurt, altijd een en dezelfde — hetzij deze ontstaan zijn aan de oevers van den Oxus, in het brandende zand van Boven-Egypte, of in de woeste, tooverachtige en ijzige wouden, die de hellingen en

[1]) *Stromata*, I, v. 6.

toppen der heilige sneeuwbergen van Thessalië bedekken, of wel in de pampa's van Amerika. De Genius Loci, de plaatselijke god, hetzij Egyptisch of Pelasgisch, Ârisch of Semietisch, omvatte in zijn eenheid de geheele natuur, doch de vier elementen niet speciaal meer dan een hunner scheppingen, als boomen, rivieren, bergen of sterren. De Genius Loci, een zeer veel later gevormd begrip van de laatste onderrassen van het vijfde wortelras, toen de oorspronkelijke en grootsche beteekenis nagenoeg verloren gegaan was, is met zijn opeengehoopte titels steeds de vertegenwoordiger van al zijne ambtgenooten geweest. Als Jupiter of Agni was hij de God des Vuurs, verzinnebeeld door den donder; als Waroena, Neptunus enz. de God van het Water, verzinnebeeld door den stroomstier, of door een of andere heilige rivier of bron; als Wâyoe en Indra de God van de Lucht, zich openbarend in den orkaan en het onweer; en ook de God of Geest der Aarde, die evenals Pluto, Yama en zooveel anderen te midden van aardbevingen verscheen.

[501] Dit waren de cosmische Goden, die, zooals wij in elke cosmogonie of mythologie zien, steeds alles in één samenvatten. Zoo hadden de Grieken hunnen Jupiter van Dodona, die de vier Elementen en de vier hemelstreken in zich bevatte en dien men daarom in het oude Rome onder den pantheïstischen titel van Jupiter Mundus erkende; die thans in het huidige Rome de Deus Mundus, de ééne Wereldgod geworden is, dien men in de nieuwste theologie door de willekeurige beschikking zijner bijzondere dienaren alle andere goden doet verslinden.

Als Goden van Vuur, Lucht en Water waren zij *Hemel*goden; als Goden van de lagere sfeer waren zij *Helle*goden, welke laatste bepaling eenvoudig op de *aarde* slaat. Onder hunne onderscheidene namen van Yama, Pluto, Osiris, den "Heer van het lagere rijk", enz., waren zij "Geesten der aarde", en hun aardsch karakter bewijst zulks voldoende. De ouden kenden geen slechtere verblijfplaats na den dood dan het Kâma Loka, den Limbus op deze aarde [1]). Indien men aanvoert dat de Jupiter van Dodona vereenzelvigd werd met Dis, of de Romeinsche Pluto met den Dionysus Chthonius, den onderaardsche, en met Aïdoneus, den koning van de onderaardsche wereld, waarin volgens Creuzer [2]) orakels medegedeeld werden, dan zullen de Occul-

---

[1]) Het Gehenna van den *Bijbel* was een dal nabij Jeruzalem, waar de monotheïstische Joden hunne kinderen aan Moloch offerden, als men den profeet Jeremia gelooven mag. De Scandinavische verblijfplaats van Hel of Hela was een ijskoude streek — wederom Kâma Loka — en het Egyptische Amenti eene plaats van reiniging. (Zie *Isis Unveiled*, II, 11.)

[2]) I. VI. 1.

tisten met genoegen bewijzen dat zoowel Aïdoneus als Dionysus de grondslagen zijn van Adonaï, of Iurbo-Adonaï, zooals Jehovah in den *Codex Nazaraeus* heet. "Gij zult de zon niet aanbidden, die Adonaï heet, wiens naam ook Kadosch en El-El" [1]), en ook de "Heere Bacchus" is. Baâl-Adonis van de Sôds of mysteriën der vóórbabylonsche Joden, werd door de Masorah de Adonaï, de later gevocaliseerde Jehovah. Daarom hebben de Roomsch-Katholieken gelijk. Al deze Jupiters zijn van hetzelfde geslacht, doch Jehovah moet daarin opgenomen worden om het voltallig te maken. De Jupiter Aërius of Pan, de Jupiter-Ammon en de Jupiter-Bel-Moloch staan allen in wisselbetrekking tot en zijn allen één met Iurbo-Adonaï, omdat zij allen de ééne Cosmische Natuur zijn. Het is die natuur en kracht, die het specifiek aardsche symbool en de fysische en materieele bouwstof daarvoor schept, hetgeen bewijst dat de energie, die zich door middel ervan openbaart, *uiterlijk* is.

Want de oorspronkelijke godsdienst was iets hoogers dan eenvoudig eene vooringenomenheid ten aanzien van fysische verschijnselen, zooals Schelling opmerkt; en verhevener beginselen dan wij, heden- [502] daagsche Sadduceën, kennen, "waren verborgen onder den doorzichtigen sluier van zulke louter natuurgodheden, als donder, wind en regen". De ouden kenden en wisten onderscheid te maken tusschen de *lichamelijke* en de *geestelijke* Elementen in de natuurkrachten.

De viervoudige Jupiter kan evenals de Brahmâ met vier aangezichten — de God van de lucht, van den bliksem, van de aarde en van de zee, de heer en meester over de vier Elementen — de vertegenwoordiger zijn van de groote Cosmische Goden van elk volk. Al schonk de Jupiter van de Lucht ook macht over het vuur aan Hephaestus-Vulcanus, over de zee aan Poseidon-Neptunus, en over de aarde aan Pluto-Aïdoneus, toch was hij nog deze alle te zamen; want Aether had van den beginne af den voorrang boven en was de samenvatting van alle Elementen.

De overlevering spreekt van eene grot, een uitgestrekt hol in de woestijnen van Midden-Azië, waar licht binnenstroomt door vier schijnbaar natuurlijke openingen of spleten, kruisgewijze tegenover elkander geplaatst naar de vier hemelstreken. Van den middag tot een uur voor zonsondergang stroomt het licht hier in vier verschillende kleuren binnen, naar men zegt rood, blauw, oranje-goud en wit, als ge-

[1]) *Cod. Naz.* I, 47; zie ook *Psalmen*, LXXXIX : 18.

volg van eenige natuurlijke of kunstmatig teweeggebrachte toestanden van plantengroei en bodem. Het licht komt in het midden te zamen rondom een kolom van wit marmer, waarop een bol staat, die onze aarde voorstelt. Deze grot heet "de grot van Zaratushtra".

Begrepen onder de kunsten en wetenschappen van het vierde Ras, de Atlantiërs, nam de phenomenale openbaring der vier Elementen, welke deze geloovigen terecht aan de verstandelijke tusschenkomst der Cosmische Goden toeschreven, een wetenschappelijk karakter aan. In die dagen bestond de magie der oude priesters hierin dat zij *de Goden in hunne eigene taal toespraken.*

De spraak van de menschen der aarde kan de Heeren niet bereiken. Ieder moet toegesproken worden in de taal van zijn eigen Element.

Zoo luidt eene zinsnede uit het *Boek der Regels*, die blijken zal over te vloeien van beteekenis, bij het nader uitleggen wat de aard van die *elementen*-taal is:

Zij is samengesteld uit KLANKEN, *niet uit woorden; uit klanken, getallen en figuren. Hij die deze drie weet te vereenigen zal de heerschende Kracht* [*den over het bepaald benoodigde Element heerschenden God*] *doen antwoorden.*

Deze "taal" is derhalve die van *bezweringen* of van *mantra's*, zooals men die in Indië noemt, dewijl het geluid *het krachtigste en werkzaamste magische agens is en de eerste sleutel die de verbindingsdeur tusschen sterfelijken en onsterfelijken opent.* Wie de woorden en
[503] leeringen van Paulus gelooft, heeft niet het recht uit die leeringen alleen de zinsneden te kiezen welke het hem goed dunkt aan te nemen en andere te verwerpen; en Paulus verkondigt onloochenbaar het bestaan van Cosmische Goden en hunne aanwezigheid onder ons. Het heidendom predikte eene tweevoudige en gelijktijdige ontwikkeling, eene "schepping", *spiritualem ac mundanum* — zooals de Roomsche kerk zegt — eeuwen vóór de opkomst van die kerk. De exoterische zegswijze is sedert den hoogsten bloeitijd van het heidendom, of "afgodendienst" ten aanzien van de Goddelijke Hiërarchieën slechts weinig veranderd. Alleen de namen zijn veranderd en daarmede de aanspraken, die thans valsche voorwendsels geworden zijn. Want wanneer Plato bijvoorbeeld aan het hoogste beginsel (Vader Aether of Jupiter) de woorden in den mond legt: "de Goden der Goden, van wie ik de *maker* ben, daar ik de vader van al hunne werken ben", dan begreep hij den geest dezer zinsnede even volledig, naar

wij meenen, als Paulus waar hij zegt: "Want hoewel ook daar zijn die Goden genaamd worden, hetzij in den hemel, hetzij op de aarde (gelijk er vele goden en vele heeren zijn) . . . . ." [1]) Beiden kenden den zin en de beteekenis van hetgeen zij in zulke voorzichtige bewoordingen mededeelden.

De Protestanten kunnen ons niet ter verantwoording roepen om de uitlegging, welke wij aan dat vers uit den *Brief aan de Korinthen* geven, want, zoo de vertaling in den *Statenbijbel* [1*] dubbelzinnig gemaakt is, zoo is dat toch niet het geval met de oorspronkelijke teksten, en de Roomsch-Katholieke kerk vat de woorden van den apostel naar hunne ware beteekenis op. Ten bewijze hiervoor leze men Dionysius den Areopagiet, die "*onmiddellijk* door den apostel *geïnspireerd* was" en "onder zijn dictée schreef", zooals de markies de Mirville ons verzekert, wiens werken door Rome goedgekeurd zijn en die ter toelichting van dat bepaalde vers zegt: "Want hoewel daar ook (werkelijk) zijn die Goden genaamd worden — want het schijnt dat er werkelijk *verscheidene Goden* zijn — zoo blijft toch in weerwil van dat alles het *Godsbeginsel* en de Opperste God *één* en ondeelbaar van inwezen" [2]). Zoo spraken ook de oude ingewijden, wetend dat de vereering der mindere Goden het "*Godsbeginsel*" nooit kon aandoen [3]).

Bij het bespreken van het verband van krachten zegt Sir W. Grove F. R. S., het volgende:

Wanneer de ouden een natuurverschijnsel waarnamen, waarop de gebruikelijke analogieën niet van toepassing waren en dat zij niet door een of andere hun bekende mechanische werking konden verklaren, schreven zij dat toe aan eene ziel, eene geestelijke of bovennatuurlijke kracht . . . . . Lucht en gassen werden aanvankelijk ook voor geestelijk gehouden, doch later kende men er een meer stoffelijk karakter aan toe en men gebruikte dezelfde woorden πνεῦμα, geest, enz., om de ziel en om een gas aan te geven; het woord gas zelf, van *geest*, een geest- [504]
verschijning of geest, geeft ons een voorbeeld van de geleidelijke omzetting van een geestelijk in een fysisch begrip [4]).

Die groote man der natuurwetenschap beschouwt dit in zijne voorrede van den zesden druk van zijn werk als de *eenige* taak der exacte wetenschap, die niet geroepen is zich met de *oorzaken* in te laten.

[1]) I. *Kor.* VIII : 5.
[2]) *Concerning Divine Names*, vertaling van Darboy, 364.
[3]) Zie de Mirville, *Des Esprits*, II, 322.
[4]) *The Correlation of Physical Forces*, blz. 89.

[1*] English Bible.

Oorzaak en gevolg zijn derhalve in hunne abstracte betrekking tot deze krachten slechts woorden die wij gemakshalve gebruiken. Wij zijn ten eenenmale onbekend *met de innerlijkste*[1*] *voortbrengende kracht* van elk dezer, en van deze alle, en zullen dat waarschijnlijk altijd blijven; wij kunnen alleen zekerheid verkrijgen over het normale hunner werkingen en wij moeten hunne veroorzaking bescheidenlijk in verband brengen met één alomtegenwoordigen invloed, en ons tevreden stellen met het bestudeeren van hunne werkingen en door proefneming hunne onderlinge betrekkingen vast te stellen[2*] [1]).

Deze gedragslijn en het in de hierboven aangehaalde woorden feitelijk beslotene stelsel, namelijk de *geestelijkheid* van de "innerlijkste voortbrengende kracht", eenmaal aangenomen zijnde, zoude het meer dan onlogisch wezen te weigeren te erkennen dat deze eigenschap, welke inwoont in de *stoffelijke Elementen*, of veeleer in hunne samenstellingen, aanwezig is in vuur, lucht, water of aarde. De ouden kenden deze krachten zoo goed, dat zij, terwijl zij haar waren aard ten nutte of ten nadeele van de onbeschaafde menigte onder verschillende allegorieën verborgen — het beoogde veelvoudige doeleinde nooit uit het oog verloren, al keerden zij dat intusschen ook om. Zij streefden er naar een dichten sluier te werpen over de door het zinnebeeld verborgen kern van waarheid, doch zij trachtten altijd dat symbool te bewaren als een *opteekening* voor latere geslachten, doorschijnend genoeg om den wijzen te veroorlooven door den fabelvorm van de glyphe of de allegorie heen de waarheid daarvan te onderscheiden. Deze oude wijzen zijn beschuldigd van *bijgeloof* en *lichtgeloovigheid*, en dat nog wel door de volkeren die, hoewel geleerd in alle hedendaagsche kunsten en wetenschappen en onder hunne tijdgenooten beschaafd en wijs, tot heden toe den anthropomorphen "Jehovah" der Joden als hun éénen levenden en oneindigen God aannemen!

Wat waren enkele dezer veronderstelde "bijgeloovigheden"? Hesiodus geloofde bijvoorbeeld dat "de winden de zonen waren van den reus Typhôeus", die door Aeolus naar willekeur geketend en ontketend werden, en de polytheïstische Grieken namen zulks met Hesiodus aan. En waarom ook niet, daar de monotheïstische Joden hetzelfde geloof hadden met andere namen voor hunne *dramatis personae* en de Christenen tot heden toe hetzelfde gelooven? Het "uitverkoren volk" van Israël noemde den Aeolus, Boreas, enz., van Hesiodus Kedem, Tzephum, Derum en Ruach Hayum. Wat is dan het funda-

[1]) *Aldaar*, XIV.

1* ultimate. 2* developing.

menteele onderscheid? Terwijl den Hellenen geleerd werd dat Aeolus de winden ketende en ontketende, geloofden de Joden even vurig dat hun Heer God met "*rook opgaande van zijnen neus en een vuur uit zijnen mond . . . . . en hij voer op eenen cherub en vloog, en werd gezien op de vleugelen des winds*[1]). De zegswijzen van die volkeren zijn beide òf beeldspraak, òf *bijgeloovigheden*. Wij meenen dat zij geen van beide zijn, doch dat zij louter ontstaan zijn uit een sterk sprekend gevoel van éénheid met de natuur en uit een vermogen van waarneming van het geheimzinnige en verstandelijke achter elk natuurverschijnsel, dat men heden ten dage niet meer bezit. Ook was het niet "bijgeloovig" van de Grieksche heidenen gehoor te geven aan het orakel van Delphi, toen dat hun bij de nadering van de vloot van Xerxes den raad gaf "aan de winden te offeren", indien men hetzelfde bij de Israëlieten, die even dikwijls aan den wind en mede in het bijzonder aan het vuur offerden, voor *godsvereering* moet houden. Zeggen zij niet dat hun "God een verterend vuur is"[2]), die gewoonlijk *als* vuur en "van vuur omringd" verscheen, en zocht Elias den "Heer" niet in den "grooten sterken wind en in de aardbeving"? Volgen de Christenen hen daarin niet na? Offeren zij bovendien niet tot den huidigen dag aan denzelfden "God van den wind en het water"? Zeker, want er staan tot op heden zelfs in de gebedenboeken der drie Christelijke kerken bepaalde gebeden om regen, droog weer, gunstige winden[1*] en het bedaren van stormen op zee, en de vele honderden secten van den protestantschen godsdienst richten ze tot hunnen God bij elke ramp die dreigt. Het feit dat Jehovah die gebeden evenmin verhoorde als Jupiter Pluvius dit voorheen waarschijnlijk deed, verandert niets aan het feit dat zij gericht worden tot de macht of de machten, die naar men meent over de Elementen heerschen of dat deze machten in het heidendom en het Christendom dezelfde zijn; of moeten wij gelooven dat dergelijke gebeden *alleen dan* domme afgodendienst en onzinnig "bijgeloof" zijn, wanneer een heiden ze tot zijn "afgod" richt, en dat hetzelfde bijgeloof plotseling omgezet wordt in "prijzenswaardige vroomheid" en "godsdienst" wanneer de naam van den hemelschen geadresseerde veranderd wordt? Doch aan de vrucht *kent* men inderdaad den boom. [505]

[1]) II. *Sam.* XXII : 9, 11.
[2]) *Deut.* IV : 24.

[1*] trade-winds.

En aangezien de vrucht van den Christelijken boom niet beter is dan die van den boom van het heidendom, waarom zoude dan het eerste meer eerbied afdwingen dan het laatste?

Wanneer de Chevalier Drach, een bekeerde Jood, en de markies de Mirville, een Roomsch-Katholiek fanaticus uit de Fransche aristocratie, ons mededeelen dat "bliksem" in het Hebreeuwsch een synoniem is van "woede", en deze steeds door den "boozen" geest gehanteerd wordt; dat de Christenen Jupiter Fulgur of Fulgurans
506] ook Elicius noemen en hem voor de "ziel van den bliksem", zijn daemon, uitmaken[1]), moeten wij dus, òf dezelfde uitlegging en omschrijving onder dezelfde omstandigheden op den "Heer God van Israël" toepassen òf afstand doen van ons recht op de Goden en geloofsvormen van andere volkeren te schelden.

Aangezien de twee bovengenoemde mededeelingen afkomstig zijn van twee ijverige en geleerde Roomsch-Katholieken zijn zij op zijn minst genomen *gevaarlijk* te noemen naast den *Bijbel* en zijne profeten. En inderdaad, evenzeer als Jupiter, de "hoofddemon der heidensche Grieken" zijne doodelijke donderkeilen en bliksemschichten slingerde naar hen die zijn toorn opwekten, zoo deed de Heer God van Abraham en Jacob hetzelfde. Want wij lezen dat:

> De Heere donderde van den hemel, en de Allerhoogste gaf zijne stem. En Hij zond pijlen [donderkeilen] uit en verstrooide ze [de legers van Saul], bliksem en verschrikte ze[2]).

Men beschuldigt de Atheners dat zij aan Boreas geofferd hebben; en men legt dezen "demon" ten laste dat hij 400 schepen van de Perzische vloot op de rotsen van den berg Pelion heeft doen stranden en vergaan en dat hij zoo woedend is geworden dat alle Magi van Xerxes hem ternauwernood konden tegenwerken door tegenoffers aan Thetis[3]) te brengen. Gelukkig bestaat er in de opteekeningen over de Christelijke oorlogen geen authentiek voorbeeld dat eene dergelijke ramp op gelijke schaal aan eene Christelijke vloot overkomen. is tengevolge van de "gebeden" van haar vijand — eene andere Christelijke natie. Doch dat is hare schuld niet, want ieder volk bidt even vurig tot Jehovah om de vernietiging van het andere als de Atheners tot Boreas. Beide namen *con amore* hunne toevlucht tot een fraai stukje zwarte tooverij. Aangezien een dergelijke onthouding van goddelijke

---

[1]) *T. a. p.*, III. 415.
[2]) II. *Samuel*, XXII : 14, 15.
[3]) Herodotus, *Polymn.*, 190. 191.

tusschenkomst moeilijk toegeschreven kan worden aan gebrek aan gebeden om wederkeerige vernietiging, opgezonden tot een *gemeenschappelijken* almachtigen God, waar moeten wij dan de grenslijn tusschen den heiden en den Christen trekken? En wie kan betwijfelen dat het geheele Protestantsche Engeland zich verheugen en den Heer danken zoude indien in een toekomstigen oorlog 400 vijandelijke schepen tengevolge van dergelijke heilige gebeden zouden vergaan? Wat is dan, vragen wij opnieuw, het verschil tusschen een Jupiter, een Boreas en een Jehovah? Niets anders dan dit: de misdaad van een onzer bloedverwanten, een vader bijvoorbeeld, wordt altijd verontschuldigd en dikwijls verheerlijkt, terwijl de misdaad van den verwante van onzen naaste steeds tot ons genoegen met den strop gestraft wordt. Toch is de misdaad dezelfde.

Tot dusver schijnen de "zegeningen van het Christendom" geen merkbaren vooruitgang in de zedeleer der bekeerde heidenen bewerkt te hebben.

Het bovenstaande is geen verdediging van heidensche Goden, ook geen aanval op de Christelijke Godheid en beteekent evenmin het [507] gelooven aan een dier twee. Schrijfster is geheel onpartijdig en verwerpt de getuigenis ten gunste van beide, daar zij niet bidt tot zulk een "persoonlijken" en anthropomorphen God, niet in hem gelooft, noch hem vreest. Wij geven die vergelijkingen eenvoudig als eene nadere merkwaardige blootlegging van het onlogische en blinde fanatisme van den beschaafden theoloog. Want het onderscheid tusschen beide geloofsvormen is in zooverre niet zeer groot en er is in het geheel geen onderscheid in hunne uitwerking op de *moraliteit* of den geestelijken aard. Het "licht van Christus" schijnt thans op even afschuwelijke gelaatstrekken van den dierlijken mensch als het "licht van Lucifer" deed in de dagen der oudheid. De zendeling Lavoisier zegt in het *Journal des Colonies:*

> Deze ongelukkige heidenen houden in hun bijgeloof zelfs de elementen voor iets dat begripsvermogen heeft! . . . . . Zij gelooven nog steeds aan hun afgod Wâyu — den god, of veeleer den Demon van den wind en de lucht . . . . . Zij gelooven vast aan de werkdadigheid hunner gebeden en aan de macht hunner Brâhmanen over de winden en stormen.

Als antwoord hierop kunnen wij *Lukas* aanhalen: "En hij [Jezus] opgestaan zijnde *bestrafte den wind en de watergolven, en zij hielden op, en daar werd stilte*" [1]). En ziehier een andere aanhaling uit een

[1]) VIII : 24.

gebedenboek: "O Maagd der zee, gezegende moeder en heerscheresse[1*] over de wateren, doe uwe golven bedaren". Dit gebed van de Napolitaansche en Provençaalsche zeelieden is een woordelijk afschrift van dat der Phenicische zeelieden, gericht tot hunne maagdelijke Godin Astarte. De logische en onwederlegbare gevolgtrekking, die uit de gegeven vergelijkingen en uit de mededeeling van den zendeling voortvloeit is, dat — aangezien de *bevelen* der Brâhmanen aan hunne Goden der Elementen *niet* "zonder gevolg" *blijven* — de macht der Brâhmanen aldus op ééne lijn gesteld wordt met die van Jezus. Bovendien blijkt Astarte hoegenaamd geen mindere macht te bezitten dan de "Maagd der Zee" van de Christelijke zeelieden. Het is niet voldoende een hond een kwaden naam te geven en hem dan te hangen; de schuld van den hond moet bewezen worden. Boreas en Astarte mogen volgens theologische fantasie "duivels" zijn, maar de boom moet, zooals gezegd, naar de vrucht beoordeeld worden. En zoodra blijkt dat de Christenen even immoreel en verdorven zijn als de heidenen dat ooit geweest zijn, welk voordeel heeft de menschheid dan geplukt van hare verwisseling van Goden en afgoden?

Datgene wat God en de Christelijke heiligen gerechtigd zijn te doen, wordt, wanneer gewone stervelingen er in slagen het te doen, eene misdaad. Men houdt tooverij en bezweringen tegenwoordig voor fabels; niettemin werden van de Instituten van Justinianus af tot de wetten tegen tooverij in Engeland en Amerika toe — welke ver-
[508] ouderd, doch tot heden toe niet ingetrokken zijn — dergelijke bezweringen, en reeds het daarvan verdacht zijn, als misdaad gestraft. Waartoe een hersenschim te bestraffen? Ook lezen wij dat keizer Constantijn den wijsgeer Sopatrus ter dood veroordeelde omdat deze "de winden ontketend had" en daardoor belette dat met graan geladen schepen op tijd aankwamen om een eind aan den hongersnood te maken. Men lacht Pausanias uit wanneer hij beweert met eigen oogen menschen gezien te hebben, die, door "eenvoudige gebeden en bezweringen" een hevige hagelbui deden ophouden. Dit belet echter hedendaagsche Christelijke schrijvers niet in tijden van storm en gevaar gebeden aan te bevelen en aan de goede uitwerking daarvan te gelooven. Hoppo en Stadlein, twee magiërs en toovenaars, werden nauwelijks eene eeuw geleden ter dood veroordeeld omdat zij "vruchten betooverd" en door magische kunsten een oogst van het eene

[1*] lady.

veld naar het andere overgebracht hadden, indien men althans Sprenger, den beroemden schrijver, die er voor instaat, gelooven mag: "*Qui fruges excantassent segetem pellicentes incantando*".

Laten wij besluiten met den lezer er aan te herinneren dat men zonder ook maar in het minst bijgeloovig te zijn, gelooven kan aan den tweevoudigen aard van elk voorwerp op aarde, in de geestelijke en stoffelijke, zichtbare en onzichtbare natuur en dat de natuurwetenschap zulks feitelijk bewijst, terwijl zij hare eigene bewijsvoering ontkent. Want indien, zooals Sir William Grove zegt, de electriciteit, die wij hanteeren, slechts het *resultaat* is van gewone stof, beïnvloed door iets onzichtbaars, de "*innerlijkste* voortbrengende macht" van elke kracht, den "eenen alomtegenwoordigen invloed", dan is het niet meer dan natuurlijk dat men gelooft wat de ouden geloofden, namelijk dat elk Element *tweevoudig* van aard is. "Het Etherische Vuur is de emanatie van den eigenlijken Kabir; het Luchtvuur is de vereeniging [wisselbetrekking] van dat eerste met het aardsche Vuur, en leiding en toepassing ervan op ons aardsch gebied behooren tot een Kabir van lageren rang" — wellicht een elementaal, zooals een occultist het zoude noemen; en hetzelfde kan men van elk cosmisch Element zeggen

Niemand zal ontkennen dat het menschelijke wezen verschillende krachten bezit, magnetische, sympathetische, antipathetische, dynamische, occulte, mechanische, verstandelijke, zenuwkrachten, kortom allerlei krachten, en dat de fysische krachten in haar wezen alle biologisch zijn, daar hij ziet dat zij zich vermengen en dikwijls samensmelten met die krachten, welke wij verstandelijke en moreele genoemd hebben; de eerste zijn om zoo te zeggen de upâdhi's of voertuigen van de tweede. Wie de ziel in den mensch niet loochent, zal niet aarzelen te zeggen dat hare aanwezigheid en vermenging het eigenlijke inwezen van ons wezen vormen, dat zij feitelijk het Ego in den mensch uitmaken. Deze vermogens hebben zoowel hunne fysiologische, fysische, mechanische als hunne zenuw-, extatische, helderhoorendheids- en helderziendheids-verschijnselen, welke zelfs de natuurwetenschap tegenwoordig als volkomen natuurlijk beschouwt en [509] erkent. Waarom zoude de mensch de eenige uitzondering in de natuur zijn en waarom kunnen de Elementen zelve hunne voertuigen, hun wâhana's, niet bezitten in hetgeen wij de fysische krachten noemen? En bovenal, waarom moet men een dergelijk geloof tegelijk met de oude godsdiensten "bijgeloof" noemen?

VIJFTIENDE AFDEELING.

OVER KWAN-SHI-YIN EN KWAN-YIN.

Evenals Awalokiteshwara heeft Kwan-Shi-Yin verscheidene vormveranderingen doorgemaakt, doch het is eene dwaling wanneer men van hem zegt dat hij eene hedendaagsche uitvinding van de noordelijke Boeddhisten is, want hij is van de vroegste tijden af onder een anderen naam bekend geweest. De Geheime Leer onderwijst: "*Hij die het eerst bij de hernieuwing verschijnt, zal de laatste zijn die vóór de wederopneming* [*Pralaya*] *komt*". Aldus zijn de Logoi van alle volkeren, van den Wedischen Wishwakarma der mysteriën af tot den Heiland der tegenwoordige beschaafde naties toe, het "Woord", dat in den "beginne", of bij het wederontwaken van de energie schenkende natuurkrachten, bij het Eene VOLSTREKTE was. Geboren uit Vuur en Water vóórdat deze bepaalde Elementen geworden waren, was het de "maker", vormer of boetseerder aller dingen. "Zonder hem is niets gemaakt van hetgeen gemaakt is. In hem was het leven, en het leven was het licht der menschen", in hem, die ten slotte de alpha en de omega der geopenbaarde natuur genoemd kan worden, zooals hij altijd genoemd is. "De groote draak van wijsheid is geboren uit vuur en water en alles zal met hem weder tot vuur en water opgenomen worden" [1]). Aangezien het heet dat deze Bodhisattwa van het begin van het manwantara tot het eind daarvan "elken vorm aanneemt dien hij verkiest", — hoewel zijn bijzondere geboortedag of herinneringsdag volgens het *Kin-kwang-ming-King*, of het "Lichtende Soetra van gouden licht" op den negentienden dag van de tweede maand gevierd wordt — en die van Maitreya Boeddha op den eersten dag van de eerste maand, zijn die twee toch één. Hij zal in het zevende Ras verschijnen als Maitreya Boeddha, de laatste der Awatâra's en Boeddha's. Dit geloof en deze verwachting

[1]) *Fa-hwa-King.*

zijn in het geheele Oosten algemeen verspreid. Slechts in het Kali-Yuga, onzen tegenwoordigen verschrikkelijk materialistischen tijd van duisternis, de "zwarte eeuw", kan nooit een nieuwe Verlosser der menschheid verschijnen. Het Kali Yuga is alleen "l'Age d'Or" (!) in de *mystieke* geschriften van enkele Fransche pseudo-occultisten [1]).

Daarom werd het rituaal van de exoterische vereering dezer God- [511] heid op magie gegrond. De mantra's zijn alle ontleend aan bepaalde, door de priesters geheimgehouden boeken, en men zegt dat elk hunner een magisch gevolg teweegbrengt, daar de zanger of lezer eenvoudig door ze te zingen, een geheime bron van oorzaak schept, die onmiddellijke gevolgen verwekt. Kwan-Shi-Yin is Awalokiteshwara en beiden zijn vormen van het zevende algemeene beginsel, terwijl deze Godheid in haar hoogste metafysische aanzicht de synthetische samenvatting van alle Planeetgeesten, Dhyân Chohans, is. Hij is de "zelfgeopenbaarde", kortom de "Zoon des Vaders". Gekroond met zeven draken, verschijnt boven zijn beeld het opschrift Pu-tsi-k'iun-ling, "de algemeene Heiland van alle levende wezens".

Natuurlijk is de naam, gegeven in het archaïsche boek der Stanza's, geheel anders, doch Kwan-Yin is volkomen gelijkwaardig daarmede. In een tempel van P'u-to, het heilige eiland der Boeddhisten in China, is Kwan-Shi-Yin afgebeeld drijvende op een zwarten watervogel (Kâlahamsa), terwijl hij over de hoofden der stervelingen het levenselixir uitgiet, dat onder het vloeien veranderd wordt in een der voornaamste Dhyâni-Boeddha's, den beheerscher eener ster, de "ster der verlossing" genaamd. In zijn derde vormverandering is Kwan-Yin de bezielende geest of genius van het water. In China gelooft men dat de Dalaï-Lama eene incarnatie is van Kwan-Shi-Yin, die in zijne derde aardsche verschijning een Bodhisattwa was, terwijl de Teshoe-Lama eene incarnatie is van Amitâbha Boeddha, of Gautama.

In het voorbijgaan kan opgemerkt worden dat een schrijver inderdaad eene ziekelijke verbeelding moet hebben, om zooals Mc Clatchey en Hargrave Jennings, overal phallusdienst te ontdekken. De eerste ontdekt "de oude phallische goden, voorgesteld door twee duidelijke symbolen, het Khîn of Yang, dat het *membrum virile* is, en het Khw-an, of Yin, het *pudendum muliebre*" [2]). Eene dergelijke vertolking lijkt des te vreemder, daar Kwan-Shi-Yin (Awalokiteshwara) en

---

[1]) Zie *La Mission des Juifs.*

[2]) *China Revealed*, aangehaald in Hargrave Jennings' *Phallicism*, blz. 273.

Kwan-Yin — behalve dat zij thans de Beschermgodheden zijn van de Boeddhistische asceten, de Yogî's van Tibet — de Goden der kuischheid en in hunne esoterische beteekenis niet eens datgene zijn wat besloten ligt in hetgeen Rhys Davids in *Buddhism* zegt: "De naam Awalokiteshwara . . . . . beteekent 'de Heer die van omhoog nederziet'" [1]). Ook is Kwan-Shi-Yin niet de "in de kerk tegenwoordige geest der Boeddha's", doch letterlijk vertaald beteekent het: "De Heer die gezien wordt", en in zekeren zin "het Goddelijke ZELF, waargenomen door het Zelf" — het menschelijke Zelf — dat is de Âtmâ, of het zevende beginsel, saamgevloeid met het algemeene en waargenomen door, of een voorwerp van waarneming voor Buddhi, [512] het zesde beginsel, of de Goddelijke ziel in den mensch. In nog hoogeren zin is Awalokiteshwara-Kwan-Shi-Yin aangeduid als het zevende algemeene beginsel, de Logos, waargenomen door de algemeene Buddhi, of de algemeene ziel, als de synthesische samenvatting der Dhyâni-Boeddha's; en niet de "in de kerk aanwezige geest van den Boeddha", doch de alomtegenwoordige, algemeene Geest, geopenbaard in den tempel van den Kosmos of de natuur. Deze oriëntalistische etymologie van Kwan en Yin staat op ééne lijn met die van Yoginî, hetgeen volgens Hargrave Jennings een Sanskritsch woord is "in de dialecten uitgesproken als Jogi of Zogie(!) . . . . . en gelijkwaardig met Sena, en juist hetzelfde als Duti en Dutica", *d. w. z.* een heilige prostituée van den tempel, die als Yoni of Shakti vereerd wordt [2]). "De boeken over de moraal [in Indië] schrijven eene trouwe echtgenoote voor het gezelschap te mijden van Yogini, of vrouwen die als Sacti vereerd zijn" [3]). Na zulk eene uitlegging kan niets ons meer verbazen. Daarom wekt het ternauwernood een glimlach wanneer wij een andere onzinnige ongerijmdheid aangehaald vinden over "Budh", dat een naam zoude zijn "die niet alleen de zon als de bron van de voortbrenging beteekent, doch ook het mannelijke orgaan" [4]). Max Müller zegt bij het behandelen van "Verkeerde Analogieën" dat "Abel Rémusat, de beroemdste Sinoloog van zijn tijd . . . . . beweert dat de drie lettergrepen I Hi Wei [in het veertiende hoofdstuk van het *Tao-te-King*] Je-ho-vah moesten beteekenen" [5]), en ver-

[1]) blz. 202.
[2]) *T. a. p.*, blz. 60.
[3]) *Aldaar.*
[4]) O' Brien, *Round Towers of Ireland*, blz. 61, aangehaald door Hargrave Jennings op blz. 246 van zijn *Phallicism.*
[5]) *Introduction to the Science of Religion*, blz. 332.

der dat Pater Amyot "er zeker van was dat de drie personen der Drieëenheid te vinden waren" in datzelfde werk. En als Abel Rémusat zulks doet, waarom Hargrave Jennings dan ook niet? Ieder geleerde zal inzien dat het onzinnig is in Budh, den "verlichten" en den "ontwaakten", steeds een "phallisch zinnebeeld" te zien.

Kwan-Shi-Yin derhalve, is in de mystiek de "Zoon gelijk aan zijn Vader", of de Logos, het Woord. In Stanza III wordt hij de "Draak van Wijsheid" genoemd, want alle Logoi van alle oude godsdienststelsels staan in verband met en worden verzinnebeeld door slangen. In het oude Egypte beeldde men den God Nahbkoen, "hij die de dubbelen vereenigt", af als een slang op menschenbeenen, met of zonder armen. Dit was het astrale licht, dat door zijn tweevoudig fysiologisch en geestelijk vermogen het Goddelijk-menschelijke hereenigt met zijn zuiver Goddelijke Monade, het Prototype in den "Hemel" of de natuur. Het was het embleem van de wederopstanding der natuur, van Christus bij de Ophiten en van Jehovah die in den vorm van de koperen slang allen genas die naar hem zagen. De slang was ook bij de tempeliers een embleem van Christus, hetgeen de tempeliersgraad der vrijmetselarij bewijst. Het symbool van Knoeph (ook [513] Khoem), of de ziel der wereld, zegt Champollion, "wordt onder andere ook voorgesteld onder den vorm van een reusachtige slang op menschenbeenen!, dit reptiel, het embleem van den goeden genius en de ware agathodaemon, draagt somtijds een baard"[1]). Dit heilige dier is derhalve identiek met de slang der Ophiten en is op een groot aantal gegraveerde steenen, Gnostieke of Basilidiaansche gemmae genaamd, afgebeeld. Dit dier komt voor met verschillende menschelijke en dierlijke hoofden, doch de gemmae dragen altijd het opschrift ΧΝΟΥΒΙΣ (ChNOUBIS). Dit zinnebeeld is identiek met een ander, dat volgens Jamblichus en Champollion bij de Grieken de "Eerste der hemelsche Goden", de God Hermes, of Mercurius genoemd werd, aan welken God Hermes Trismegistus de uitvinding van, en de eerste inwijding van menschen in de Magie toeschrijft; en Mercurius is Budh, wijsheid, verlichting, of "weder ontwaken" tot de Goddelijke Wetenschap.

Ten slotte zijn Kwan-Shi-Yin en Kwan-Yin de beide aanzichten, het mannelijke en het vrouwelijke, van hetzelfde beginsel in den Kosmos, de natuur en den mensch, van Goddelijke Wijsheid en Ver-

[1]) *Pantheon*, tekst 3.

standelijkheid. Deze zijn de Christos-Sophia der mystieke Gnostici, de Logos en zijne Shakti. In hun verlangen eenige geheimenissen uit te drukken, welke de oningewijden nooit geheel zouden mogen begrijpen, hebben de ouden — wetend dat het menschelijke geheugen niets kon bewaren zonder een of ander uiterlijk symbool — de in ons oog dikwijls belachelijke beelden van de Kwan-Yins gekozen om den mensch aan zijn oorsprong en innerlijken aard te herinneren. Den onpartijdige zullen echter de Madonna's in hoepelrokken en de Christussen met witte glacé handschoenen veel onzinniger toeschijnen dan de Kwan-Shi-Yins en de Kwan-Yins in hun drakenkleed. Het subjectieve kan bezwaarlijk door het objectieve weergegeven worden. Daarom moet de symbolische formule — wijl zij datgene tracht te kenschetsen wat boven wetenschappelijke redeneering, en even vaak verre boven ons verstand verheven is — noodzakelijk in de een of andere gedaante boven dat verstand gaan, of zij zal uit de herinnering der menschen verdwijnen.

DERDE GEDEELTE.

AANHANGSEL.

OVER OCCULTE EN MODERNE WETENSCHAP.

De kennis van deez' onderwereld,
Zeg, vriend, wat is zij, waar of niet?
't Onware — welk sterv'ling wil dat kennen?
Welk sterv'ling kende 't ware ooit?

AANHANGSEL
OVER OCCULTE EN MODERNE WETENSCHAP.

AFDEELING I.
GRONDEN VOOR DIT AANHANGSEL.

Eenige westersche Theosofen hebben bij de studie en het kritisch onderzoek van vele der in de voorafgaande zeven Stanza's en Toelichtingen vervatte leeringen bevonden dat enkele der occulte leeringen niet voldoen aan eischen van het gewone standpunt der hedendaagsche wetenschappelijke kennis gesteld. Het scheen dat onoverkomelijke hinderpalen aan hare aanneming in den weg stonden en dat zij met het oog op wetenschappelijke kritiek opnieuw overweging behoefden. Enkele vrienden zijn reeds in verzoeking geraakt het te betreuren dat het noodzakelijk is zoo dikwijls de beweringen der hedendaagsche wetenschap in twijfel te trekken. Het scheen hun toe — en ik herhaal hier slechts hunne argumenten — dat "het voeren van oppositie tegen de uitspraken der uitstekendste vertegenwoordigers van de wetenschap gelijk stond met het er op toe te leggen[1*] in de oogen der westersche wereld eene ontijdige nederlaag te lijden".

Het is derhalve wenschelijk voor eens en voor altijd het standpunt uiteen te zetten, dat schrijfster, die het in deze aangelegenheid niet met hare vrienden eens is, wenscht in te nemen. Voor zoover de wetenschap blijft wat zij volgens de woorden van Professor Huxley is, namelijk "georganiseerd gezond verstand", voor zoover hare gevolgtrekkingen op juiste premissen en hare generalisaties op een

[1*] to court.

zuiver inductieven grondslag berusten, zal elk Theosoof en occultist met eerbied en gepaste bewondering hare bijdragen op het gebied der cosmologische wet verwelkomen. Overal waar de gevolgtrekkingen van de zoogenaamde exacte wetenschap berusten op een grondslag van onaantastbare feiten, kan er onmogelijk strijd zijn tusschen hare leeringen en die der occulte wetenschap. Alleen wanneer hare vuriger vertegenwoordigers de grenzen van de waargenomen [518] feiten overschrijden ten einde door te dringen in de geheimen van het Zijn, en beproeven de vorming van den Kosmos en zijne *levende* krachten te ontrukken aan den geest en alles toe te schrijven aan blinde stof, maken de occultisten aanspraak op het recht hare theorieën te bestrijden en in twijfel te trekken. Uit den aard der dingen zelf is de wetenschap niet in staat de geheimenis van het Heelal rondom ons te ontsluieren. Weliswaar kan zij verschijnselen verzamelen, rangschikken en generaliseeren; doch de occultist, die uitgaat van erkende metafysische gegevens, verklaart dat de stoutmoedige onderzoeker, die de diepste geheimen der natuur zou willen doorgronden, boven de enge beperkingen der zinnen stijgen en zijn bewustzijn overbrengen moet naar het gebied der noumena en de sfeer der eerste oorzaken. Daartoe moet hij vermogens ontwikkelen, welke — enkele weinige en zeldzame gevallen uitgezonderd — in de constitutie der takken van ons huidige vijfde wortelras in Europa en Amerika geheel sluimeren. Hij kan op geen enkele andere denkbare wijze de feiten verzamelen, benoodigd voor den opbouw zijner beschouwingen. Spreekt dit niet even goed vanzelf volgens de grondslagen der inductieve logica als volgens die der metafysica?

Anderzijds zal schrijfster, wat zij ook moge doen, nooit in staat zijn èn de waarheid èn de wetenschap te voldoen. Het is onmogelijk den lezer een stelselmatige en onafgebroken vertaling van de archaïsche Stanza's te geven. Er moet een gaping van 43 verzen of Shloka's blijven tusschen de 7de, reeds medegedeeld, en de 51ste, die het onderwerp uitmaakt van het tweede boek, hoewel zij daarin met I te beginnen, doorloopend genummerd zijn om het lezen en verwijzen te vergemakkelijken. Alleen reeds de verschijning van den mensch op aarde beslaat een gelijk aantal Stanza's, die zijne oorspronkelijke ontwikkeling uit de menschelijke Dhyân Chohans, den toestand van den bol te dien tijde, enz. enz. nauwkeurig beschrijven. Een groot aantal namen van scheikundige substanties en andere samenstellingen,

welke zich thans niet meer onderling verbinden, en dientengevolge aan de latere takken van ons vijfde Ras onbekend zijn, beslaan eene aanzienlijke ruimte. Aangezien zij eenvoudig onvertaalbaar zijn en in ieder geval niet verklaard kunnen worden, zijn zij met die welke niet openbaar gemaakt kunnen worden, weggelaten. Niettemin zal zelfs het weinige dat gegeven wordt, elken volgeling en verdediger der dogmatische materialistische wetenschap, die het toevallig leest, ontstemmen.

Met het oog op de aangeboden kritiek stellen wij ons derhalve voor de reeds gegeven Stanza's te verdedigen alvorens wij tot de volgende overgaan. Dat zij niet in volmaakte overeenstemming of harmonie zijn met de moderne wetenschap, weten wij allen. Doch al stemden zij ook evenzeer met de zienswijzen der moderne wetenschap overeen als eene voordracht van Sir William Thomson, dan zoude [519] men haar toch nog verwerpen. Want zij verkondigen geloof in bewuste krachten en geestelijke wezens, in aardsche, halfverstandelijke en hoog verstandelijke krachten op andere gebieden [1]), en in wezens die rondom ons wonen in sferen, die noch met den telescoop, noch met den microscoop waargenomen kunnen worden. Daarom is het noodzakelijk de meeningen der materialistische wetenschap te onderzoeken, hare zienswijzen over de "Elementen" met de meeningen der ouden te vergelijken en de fysische krachten, zooals die volgens de moderne begrippen bestaan, te ontleden, voordat de occultisten toegeven dat zij ongelijk hebben. Wij zullen de constitutie van de zon en de planeten aanroeren en ook de occulte kenmerken van wat Dewa's en Genii genoemd worden, en thans door de wetenschap krachten of "wijzen van beweging" genoemd worden, en zien of het esoterische geloof al dan niet verdedigbaar is. In weerwil van de op het tegenovergestelde gerichte pogingen zal een onbevooroordeeld verstand tot de ontdekking komen dat er in Newton's "stoffelijk of onstoffelijk agens" [2]) — het agens dat *zwaarte veroorzaakt* — en in zijn persoonlijken, *werkenden* God evenveel van de metafysische Dewa's en Genii aanwezig is, als in Kepler's Angelus Rector, die iedere planeet bestiert en in de *species immaterata*, waardoor, volgens dien sterrekundige, de hemellichamen langs hunne baan bewogen werden.

In het tweede deel zullen wij openlijk tot gevaarlijke onderwerpen moeten naderen. Wij moeten de wetenschap dapper tegemoet treden

---

[1]) Hunne verstandelijkheid is natuurlijk van een geheel anderen aard dan wij ons op aarde kunnen denken.

[2]) Zie zijn derden brief aan Bentley.

en vierkant tot de materialistische geleerdheid, tot het idealisme, het hylo-idealisme, het positivisme, en de alles ontkennende hedendaagsche psychologie zeggen, dat de ware occultist gelooft aan "Heeren van het licht", dat hij gelooft aan eene zon, die — verre van eene "lamp des daags" te zijn, die zich in overeenstemming met de natuurwet beweegt, en verre van eenvoudig een dier zonnen te zijn welke volgens Richter "zonnebloemen van een hooger licht" zijn — evenals milliarden andere zonnen, het verblijf of het voertuig is van een God en van eene schare Goden.

In dezen strijd zullen natuurlijk de occultisten er slecht afkomen. Men zal hen *bij den eersten aanblik* van de zaak voor domooren houden en hen bestempelen met meer dan een van de gebruikelijke titels, welke gegeven worden aan hen die het oppervlakkig oordeelende publiek, zelf onbekend met de groote grondwaarheden der natuur, van het aannemen van middeleeuwsche bijgeloovigheden beschuldigt. Het zij zoo. Terwijl zij zich bij voorbaat aan elke soort van kritiek onderwerpen om hunne taak te kunnen voortzetten, maken zij alleen aanspraak op het voorrecht te mogen bewijzen dat de fysici onderling met hunne bespiegelingen evenveel in botsing komen als deze bespiegelingen zelf tegen de leeringen van het occultisme indruischen.

De zon is stof en de zon is geest Onze "heidensche" voorvaderen [520] waren — evenals hunne hedendaagsche opvolgers, de Parsi's thans — in hun tijd wijs genoeg in haar het symbool der Godheid te zien en tegelijkertijd in haar de aanwezigheid van den door het stoffelijke zinnebeeld verborgen stralenden God van geestelijk en aardsch licht te gevoelen. Alleen doorgedreven materialisme, dat Godheid, geest en ziel ontkent en buiten 's menschen denkvermogen geen verstandelijkheid erkent, kan een dergelijk geloof voor bijgeloof houden. Indien echter te veel verkeerd bijgeloof, voortgebracht door "kerkschheid", zooals Laurence Oliphant dat betitelt, "den mensch tot een dwaas maakt", dan maakt te veel twijfelzucht hem krankzinnig. Wij verkiezen de beschuldiging van dwaasheid, omdat wij te veel gelooven, boven die van eene krankzinnigheid, die alles ontkent, zooals het materialisme en het hylo-idealisme doen. Daarom zijn de occultisten er ten volle op voorbereid van het materialisme te zullen ontvangen wat hun toekomt en de vijandige kritiek onder de oogen te zien, die over de schrijfster van dit werk uitgestort zal worden, niet omdat zij het schreef, doch omdat zij gelooft in wat er in staat.

Daarom moeten wij de ontdekkingen, hypothesen en onvermijdelijke tegenwerpingen, die de wetenschappelijke critici te berde zullen brengen, ondervangen en afhandelen. Ook moeten wij laten zien in hoeverre de occulte leeringen van de huidige wetenschap afwijken en of de oude dan wel de nieuwe theorieën logischer en wijsgeerig juister zijn. De eenheid en het onderling verband van alle deelen van den Kosmos waren aan de ouden bekend voordat zij aan de hedendaagsche sterrekundigen en wijsgeeren gebleken waren. En zelfs al kunnen de uiterlijke en zichtbare gedeelten van het Heelal en hun onderling verband in de natuurkunde in geen andere bewoordingen verklaard worden, dan die de aanhangers van de mechanische theorie van het Heelal gebruiken, dan volgt daar nog niet uit dat de materialist — die ontkent dat de ziel van den Kosmos (welke tot de metafysische wijsbegeerte behoort) bestaat — het recht heeft inbreuk te maken op dat metafysische domein. Dat de natuurwetenschap beproeft daar binnen te dringen, en dat nu ook doet, is slechts een bewijs te meer dat "macht recht is"; het rechtvaardigt het binnendringen niet.

Een andere deugdelijke grond voor dit Aanhangsel is het navolgende. Aangezien slechts een gedeelte van de Geheime Leer in den tegenwoordigen tijd medegedeeld kan worden, zouden zelfs Theosofen de leeringen nimmer begrijpen, indien deze zonder uitleggingen of toelichtingen gegeven werden. Daarom moeten deze tegenover de bespiegelingen der moderne wetenschap gesteld worden. Wij moeten de archaïsche axioma's naast de moderne hypothesen plaatsen en het vergelijken hunner waarde aan den scherpzinnigen lezer overlaten.

Ten aanzien van het vraagstuk van de "zeven bestierders" — zooals Hermes de "zeven bouwers" noemt, de geesten die de werkingen der natuur leiden, welker bezielde atomen in hunne eigene wereld de afschaduwingen zijn van hunne oorspronkelijkheden[1*] in de astrale gebieden — zal dit werk natuurlijk zoowel in ieder materialist als in elk man van wetenschap een tegenstander hebben. Doch deze tegenstand kan hoogstens slechts van tijdelijken aard zijn. De menschen hebben om al wat ongewoon is gelachen, elk onpopulair denkbeeld aanvankelijk bespot en zijn geëindigd met het aan te nemen. Het materialisme en het scepticisme zijn kwaden, die in de wereld moeten blijven bestaan zoolang de mensch zijn tegenwoordigen

[1*] Primaries.

groven vorm niet heeft afgelegd om zich te kleeden in dien, welken hij tijdens het eerste en het tweede Ras van deze rondte bezeten heeft. Tenzij scepticisme en onze huidige natuurlijke onwetendheid in evenwicht gehouden worden door intuïtie en eene natuurlijke geestelijkheid, zal elk met dergelijke gevoelens behept wezen in zichzelve niets hoogers zien dan een bundel vleesch, beenderen en spieren, met een ledige vliering er binnenin, waar hij zijne gewaarwordingen en gevoelens kan opstapelen. Sir Humphrey Davy was een groot geleerde, even grondig vertrouwd met de fysica als welk theoreticus van onzen tijd ook, toch had hij een afschuw van het materialisme. Hij zegt:

> In de ontleedkamers hoorde ik met afkeer het denkbeeld van den fysioloog, volgens hetwelk de stof zich geleidelijk afzondert, en prikkelbaarheid erlangt — welke tot gevoeligheid rijpt —, door eigen inwonende kracht de benoodigde organen verwerft en zich tèn slotte tot verstandelijk bestaan verheft.

Niettemin zijn niet de fysiologen degenen die het meest te laken zijn omdat zij alleen spreken van hetgeen zij kunnen zien door, en beoordeelen op grond van de getuigenis van hunne stoffelijke zinnen. Sterrekundigen en fysici zijn naar onze meening in hunne materialistische zienswijzen veel onlogischer dan de fysiologen, en dit moeten wij bewijzen. Milton's

> . . . . . Licht
> Etherisch, der dingen eerste, zuiv're quintessence,

werd voor de materialisten eenvoudig

> . . . . . eerste vreugdebrenger, licht,
> Van stoffelijke wezens 't eerste en 't best'.

Voor de occultisten is het zoowel geest als stof. Achter de "wijze van beweging" thans gehouden voor eene "eigenschap der stof" en meer niet, bespeuren zij het stralende noumenon. Het is de "Geest des Lichts", de eerstgeborene van het eeuwige zuivere Element, wiens energie of emanatie opgezameld is in de zon, de groote schenkster van leven aan de stoffelijke wereld, evenals de verborgen geestelijke zon de schenkster van licht en leven is aan de geestelijke en psychische rijken. Bacon was een der eersten die den grondtoon van het materialisme aansloeg, niet alleen door zijn inductieve werkwijze — overgenomen van Aristoteles, doch slecht verwerkt — doch ook door de algemeene strekking[1*] zijner werken. Hij keert de volgorde van de verstandelijke ontwikkeling om, waar hij zegt: [522]

[1*] tenor.

Gods eerste schepping was het licht der zinnen; de laatste was het licht der rede; en zijn sabbathsarbeid is sedertdien steeds de verlichting van den geest.

Het is juist andersom. Het licht des geestes is de eeuwige sabbath van den mysticus of occultist, en deze schenkt weinig aandacht aan dat der zinnen. De beteekenis van de allegorische zinsnede "*Fiat Lux*", esoterisch weergegeven, is: "Dat er 'zonen des lichts' zijn", of de noumena van alle phenomena. Daarom leggen de Roomsch-Katholieken deze zinsnede terecht uit als betrekking hebbend op engelen, doch ten onrechte als zoude zij doelen op krachten, geschapen door een anthropomorphen God, dien zij verpersoonlijken in den altijd donderenden en straffenden Jehovah.

Deze wezens zijn de "zonen des lichts" omdat zij voortvloeien uit, en uit zichzelf voortgebracht zijn in dien oneindigen oceaan van licht welks eene pool zuivere *geest* is, verloren in de volstrektheid van Niet-Zijn, en de andere pool de *stof*, tot welke zij zich verdicht en die tot een steeds grover type "kristalliseert" naarmate dat licht tot openbaring afdaalt. Daarom heeft de stof, hoewel zij in zekeren zin slechts het bedriegelijke bezinksel is van dat licht, welks stralen de scheppende krachten zijn, toch in zich de volle tegenwoordigheid van de ziel daarvan, van dat beginsel hetwelk niemand — zelfs niet de "zonen des lichts", uit diens VOLSTREKTE DUISTERNIS ontwikkeld — ooit kennen zal. Het denkbeeld is op even schoone als ware wijze weergegeven door Milton, die het heilige licht looft, de

> . . . . . spruit des Hemels, eerstgeboor'ne,
> Of mede-eeuw'ge straal van 't eeuw'ge;
> . . . . . Wijl God zelf licht is,
> En eeuwig slechts in ongenaderd licht
> Verbleef en dan in u vertoefde,
> Van ongeschapen wezen glans en gloed.

AFDEELING II.

DE HEDENDAAGSCHE FYSICI SPELEN BLINDEMANNETJE.

En thans stelt het occultisme aan de wetenschap de vraag: Is licht een lichaam of niet? Hoe het antwoord der wetenschap ook luiden moge, het occultisme is in staat te bewijzen dat de uitstekendste fysici tot heden toe geen degelijke kennis daaromtrent bezitten. Om te weten wat licht is en of het eene werkelijke substantie of wel bloot eene golfbeweging van het "etherische medium" is, moet de wetenschap eerst leeren wat stof, atomen, ether, kracht, in werkelijkheid zijn. De waarheid nu is dat zij van al die zaken niets weet en dat zij hare onwetendheid erkent. Zij is het er zelfs niet over eens wat zij gelooven moet, daar dozijnen hypothesen over hetzelfde onderwerp, afkomstig van vele en zeer uitstekende geleerden, elkander en dikwijls zichzelve tegenspreken. Met een weinig goeden wil kan men derhalve hunne geleerde beschouwingen aannemen als "werkhypothesen" in secundairen zin, zooals Stallo zegt. Doch omdat zij in den grond onderling onbestaanbaar zijn, moeten zij ten slotte eindigen in wederzijdsche vernietiging. Gelijk de schrijver van *Concepts of Modern Physics* zegt:

> Men vergete niet dat de vele takken der wetenschap eenvoudig willekeurige verdeelingen der wetenschap in het algemeen zijn. In deze vele takken kan men eenzelfde stoffelijk voorwerp uit verschillende oogpunten beschouwen. De natuurkundige kan zijn moleculaire verhoudingen bestudeeren, de scheikundige zijn atomisch samenstel bepalen. Doch wanneer zij beide met hetzelfde element of agens te maken hebben, kan dat niet een zeker stel natuurkundige eigenschappen bezitten en een ander stel scheikundige, daarmede geheel in strijd. Nemen de natuurkundige en de scheikundige gelijkelijk het bestaan van ondeelbare[1*] atomen aan, volstrekt onveranderlijk van massa en gewicht, dan kan het atoom niet een kubus of een afgeplatte spheroïde zijn voor natuurkundige en een bol voor schei-

[1*] ultimate.

kundige doeleinden. Eene groep van standvastige atomen kan niet in een kroes of een retort eene verzameling van uitgebreidheid bezittende en volkomen inerte en ondoordringbare massa's wezen en toch als deel van een magneet of eene Clamond-batterij een stelsel van louter krachtsmiddelpunten. De algemeene ether
[524] kan niet kneedbaar en beweeglijk zijn om den scheikundige te behagen en volkomen onveerkrachtig om den natuurkundige te voldoen; zij kan niet continu zijn op bevel van Sir William Thomson en niet-continu volgens de aanwijzingen van Cauchy of Fresnel [1]).

De uitstekende natuurkundige G. A. Hirn kan hier mede aangehaald worden, waar hij in het 43ste deel van de *Mémoires de l'Académie Royale de Belgique* hetzelfde zegt, wat wij uit het Fransch vertaald hier weergeven:

Wanneer men ziet met welke zekerheid heden ten dage leeringen verkondigd worden, die de gezamenlijkheid, de algemeenheid der phenomena uitsluitend aan de atoombewegingen toeschrijven, dan heeft men het recht gelijkerwijs éénheid te verwachten in de eigenschappen welke men toeschrijft aan dat eenige wezen, den grondslag van alles wat bestaat. Nu ondervindt men bij het eerste onderzoek der voorgestelde bijzondere stelsels de vreemdsoortigste teleurstelling; men bemerkt dat het atoom van den scheikundige, dat van den natuurkundige, dat van den metafysicus, en dat van den mathematicus . . . . . hoegenaamd niets met elkander gemeen hebben dan den naam! Het onvermijdelijke gevolg is de bestaande onderverdeeling van onze wetenschappen, die ieder voor zich in haar eigen loketje een atoom construeeren, dat voldoet aan de eischen van de verschijnselen welke dat onderdeel bestudeert, zonder zich in het minst te bekommeren om de vereischten, behoorende bij de verschijnselen van het naburige loketje. De metafysicus verbant de beginselen van aantrekking en afstooting als louter droomen; de wiskundige die de wetten der elasticiteit en van de voortplanting van het licht bestudeert, neemt ze stilzwijgend aan, zonder ze zelfs maar te noemen . . . . . De scheikundige kan de groepeering der atomen in zijne dikwijls zeer samengestelde moleculen niet verklaren zonder aan zijne atomen bepaalde onderscheidende eigenschappen toe te kennen; *voor den fysicus en den metafysicus, voorstanders van de moderne leeringen, is het atoom daarentegen altijd en overal hetzelfde.* Wat zeg ik? Zelfs in eene en dezelfde wetenschap bestaat er geen overeenstemming omtrent de eigenschappen van het atoom. Ieder construeert een atoom overeenkomstig zijne eigene fantasie, ten einde een of ander bijzonder verschijnsel te kunnen verklaren, waarmede hij in het bijzonder te maken heeft [2]).

Het bovenstaande is een fotografisch juist beeld van de moderne wetenschap en fysica. Het "vóórvereischte van dat onophoudelijke spel van de 'wetenschappelijke verbeelding'", dat men zoo dikwijls in Professor Tyndall's welsprekende voordrachten aantreft, is, zooals Stallo aangetoond heeft, inderdaad zeer levendig en laat ten aanzien

[1]) *Concepts of Modern Physics*, Inleiding, 2de druk, blz. XI, XII.

[2]) *Recherches expérimentales sur la relation qui existe entre la résistance de l'air et sa température*, blz. 68, vertaald naar Stallo's aanhaling.

van tegenstrijdigheid in zijne variëteiten, alle "fantasieën" van het occultisme verre achter zich. Hoe het ook zijn moge, indien fysische theorieën, zooals erkend wordt, "louter formeele, verklarende, didactische kunstgrepen" zijn, en indien, om met de woorden van een van Stallo's critici te spreken, "het atomisme slechts een symbolisch grafisch stelsel is"[2]), dan kan men bezwaarlijk den occultist ten laste leggen dat hij te veeleischend is, wanneer hij de zinnebeelden en kunstgrepen der archaïsche leeringen naast deze "kunstgrepen" en "symbolische stelsels" van de moderne wetenschap plaatst.

"AN LUMEN SIT CORPUS, NEC NON?" [525]

Het licht is zeer stellig geen lichaam, zoo zegt men ons. De natuurwetenschappen zeggen dat licht eene kracht, eene trilling, de golfbeweging van den ether is. Het is eene eigenschap of hoedanigheid van de stof, of zelfs eene werking op de stof — maar nimmer *een lichaam!*

Juist. Deze ontdekking, deze wetenschap, wat zij ook waard moge zijn, dat licht of warmte[1*] geen beweging van *stoffelijke deeltjes* is, heeft de wetenschap hoofdzakelijk, zoo niet uitsluitend, aan Sir William Grove te danken. Hij was de eerste die, in eene voordracht voor het Londensche Instituut in 1842, aantoonde dat "warmte, licht[2]), beschouwd mogen worden als werkingen op de stof zelve en niet op een bepaald etherisch 'onbeweegbaar' fluïdum [*thans* een toestand van stof] die haar doordringt"[3]). Toch waren wellicht kracht en krachten voor sommige fysici — zooals Oersted, een zeer uitstekend geleerde — stilzwijgend "geest [en derhalve geesten] in de natuur".

[1]) Uit de kritiek van *Concepts of Modern Physics*, in *Nature*. Zie Stallo's werk, blz. XVI van de Inleiding.

[2]) Roberd Ward laat ons bij het bespreken der vraagpunten van warmte en licht in het *Journal of Science* van November 1881 zien in welke algeheele onwetendheid de wetenschap verkeert omtrent een van de gewoonste dingen in de natuur — den warmtegraad der zon. Hij zegt: "De vraag over de temperatuur van de zon heeft bij vele geleerden een punt van onderzoek uitgemaakt: Newton, een der eerste onderzoekers van dit vraagstuk, beproefde haar te bepalen en alle geleerden, die zich met calorimetrie hebben beziggehouden, volgden zijn voorbeeld. Allen meenden dat zij geslaagd waren en hebben vol vertrouwen hunne uitkomsten geformuleerd. De door ieder hunner gevonden temperaturen, gerangschikt in de volgorde waarin de uitkomsten openbaar gemaakt zijn, luiden als volgt: Newton 1.699.300° C.; Pouillet 1.461°; Tollner 102.200°; Secchi 5.344.840°; Ericsson 2.726.700°; Fizeau 7.500°; Waterston 9.000.000°; Spoëren 27.000°; Deville 9.590°; Soret 5.801.846°; Vicaire 1.500°; Rosetti 20.000°. Het verschil loopt van 1.400° tot 9.000.000° en bedraagt niet minder dan 8.998.600°!! Waarschijnlijk bestaat er in de wetenschap geen verbazingwekkender tegenstrijdigheid dan in deze cijfers aan den dag treedt". En toch zoude, wanneer een occultist eene schatting openbaar maakte, ieder dezer heeren waarschijnlijk in naam der "exacte" wetenschap bij het verwerpen van zijn eigene uitkomsten, ten zeerste verzet aanteekenen.

[3]) Zie *Correlation of the Physical Forces*, Voorrede.

[1*] caloric.

Wat vele tamelijk mystieke geleerden onderwezen was dat licht, warmte, magnetisme, electriciteit en zwaartekracht, enz., niet de eerste *oorzaken* waren van de zichtbare verschijnselen, de beweging der planeten daaronder begrepen, doch zelve de secundaire *gevolgen van andere oorzaken*, waar de wetenschap in onzen tijd weinig om geeft, doch waaraan het occultisme gelooft, want de occultisten hebben ten allen tijde bewijzen geleverd voor de rechtmatigheid hunner beweringen. En in welken tijd waren er geen occultisten en geen adepten?

Sir Isaac Newton hield zich aan de Pythagorische corpusculairtheorie en was ook geneigd hare gevolgen te aanvaarden, hetgeen den graaf de Maistre eens deed hopen dat Newton ten slotte de wetenschap terug zoude voeren naar de erkenning van het feit dat krachten en de hemellichamen *door intelligenties voortgedreven en geleid werden*[1]). Doch de Maistre had buiten den waard gerekend. De diepste gedachten en denkbeelden van Newton waren verdraaid voorgesteld en men nam slechts het fysieke kleed van zijn groote mathematische geleerdheid in aanmerking.

Een atheïstisch idealist, Dr. Lewins, zegt:

Toen Sir Isaac [Newton] in 1687 . . . . . aantoonde dat massa en atomen onder den invloed staan . . . . . van eene aangeborene werkzaamheid . . . . . heeft hij met goed gevolg met geest, anima, of Godheid, als overbodige dingen, afgerekend.

Had de arme Sir Isaac voorzien welk gebruik zijne opvolgers en volgelingen van zijne "zwaartekracht" zouden maken, dan zoude die vrome en godsdienstige man voorzeker zijn appel rustig opgegeten en nooit een woord gerept hebben over denkbeelden omtrent de mechanica, welke met diens val verband houden.

De geleerden leggen groote minachting aan den dag voor de metafysica in het algemeen en voor de ontologische metafysica in het bijzonder. Doch wanneer de occultisten hunne tot een klein aantal teruggebrachte hoofden durven opheffen, zien wij dat de materialistische natuurwetenschap doorspekt is met metafysica[2]), dat hare eerste

---

[1]) *Soirées*, Deel II.

[2]) Het genoemde werk van Stallo, *Concepts of Modern Physics*, een boek dat de hevigste tegenkanting en kritiek in het leven geroepen heeft, bevelen wij een ieder aan, die geneigd mocht zijn deze bewering in twijfel te trekken. "De erkende vijandigheid van de wetenschap tegen metafysische bespiegelingen", zoo schrijft hij, "heeft de meerderheid der wetenschappelijke specialisten er toe gebracht aan te nemen dat de werkwijzen en uitkomsten van het proefondervindelijke onderzoek ten eenen male onafhankelijk zijn van de beheersching van de wetten van het denken. De eenvoudigste wetten der logica, met inbegrip van de wetten der niet-tegenstrijdigheid, gaan zij met stilzwijgen voorbij of zij verwerpen die openlijk en . . . . . zij wijzen op de heftigste wijze elke toepassing van de regels van overeenstemming op hunne hypothesen en theorieën af . . . . . en beschouwen een onderzoek (daarvan) . . . . . in het licht dezer wetten als een

grondbeginselen, hoewel onscheidbaar met transcendentalisme verbonden, niettemin in den warboel van tegenstrijdige theorieën en hypothesen verwrongen en dikwijls voorbijgegaan worden om aan te toonen dat de moderne wetenschap van zulke "droomerijen" gescheiden is. Een zeer goede bevestiging van deze beschuldiging is gelegen in het feit dat de wetenschap zich volstrekt genoodzaakt ziet den "hypothetischen" ether aan te nemen en trachten moet dien op grond van atomisch-mechanische wetten te verklaren. Deze poging heeft onmiddellijk tot de noodlottigste tegenstrijdigheden en radicaalste onbestaanbaarheden tusschen den aangenomen aard van den ether en zijn [527] fysisch gedrag gevoerd. Een tweede bewijs vindt men in de talrijke tegenstrijdige beweringen omtrent het atoom — het meest metafysische ding in de schepping.

Wat weet nu de huidige natuurwetenschap van den ether, waarover de oude wijsgeeren zich onloochenbaar het eerst een denkbeeld gevormd hebben, aangezien de Grieken het aan de Âriërs ontleend hebben, en dewijl de oorsprong van den modernen ether aangetroffen wordt in, en eene verminking is van Âkâsha? Men zegt dat deze verminking eene wijziging en eene verbetering is van het denkbeeld van Lucretius. Laten wij dan aan de hand van verscheidene wetenschappelijke boeken, welke de erkenningen der natuurkundigen zelve bevatten, de hedendaagsche opvatting onderzoeken.

Zooals Stallo aantoont wordt het bestaan van den Ether aangenomen in de fysische sterrekunde, de gewone natuurkunde en in de scheikunde.

---

onbeschaamden inval van 'beginselen en methoden *a priori*' op het veld der empirische wetenschap. Personen met een dergelijken gedachtengang zien er geen bezwaar in vol te houden dat atomen volstrekt inert zijn en tegelijkertijd te beweren dat zij volmaakt elastisch zijn, of dat het fysische heelal zich bij aatste ontleding oplost in 'doode' stof en beweging en tevens te ontkennen dat alle fysische energie in werkelijkheid kinetisch is, of te verkondigen dat alle verschillen der verschijnselen in de objectieve wereld ten slotte toe te schrijven zijn aan de verschillende bewegingen van volstrekt enkelvoudige stoffelijke eenheden, terwijl zij niettemin de stelling verwerpen dat deze eenheden gelijk zijn" (blz. XIX). Het is verwonderlijk hoe blind uitstekende natuurkundigen zijn voor enkele allerduidelijkst blijkende gevolgtrekkingen uit hunne eigene theorieën. "Wanneer Professor Tait in overeenstemming met Professor Stewart verkondigt dat 'de stof eenvoudig passief is' (*The Unseen Universe*, Afd. 104) en daarna in overeenstemming met Sir William Thomson verklaart dat 'stof eene ineigen kracht bezit om uiterlijke invloeden te weerstaan' (*Treat. on Nat. Phil.*, Deel I, Afd. 216) dan kan men het bezwaarlijk onbescheiden noemen te vragen op welke wijze deze beweringen met elkander verzoend kunnen worden. Wanneer Professor Du Bois Reymond .... aandringt op de noodzakelijkheid alle natuurprocessen terug te voeren tot bewegingen van een substantieel, indifferent substraat, *geheel van eigenschappen ontbloot* (*Ueber die Grenzen des Naturerkennens*, blz. 5), nadat hij in dezelfde lezing even te voren verklaard heeft dat 'het oplossen van alle veranderingen, in de stoffelijke wereld voorvallende, in beweging van atomen, *veroorzaakt door hunne standvastige centrale krachten*, de voltooiing der natuurwetenschappen zoude zijn', dan geraken wij in eene verwarring, waaruit we het recht hebben bevrijd te worden" (Voorrede XLIII).

De sterrekundigen hielden dezen ether oorspronkelijk voor een fluïdum van de uiterste fijnheid en beweeglijkheid, geen waarneembaren weerstand biedend aan de bewegingen der hemellichamen, en men liet zich niet ernstig in met de vraag over zijne continuïteit of discontinuïteit. Zijn voornaamste functie in de moderne sterrekunde is geweest dat hij tot grondslag diende voor hydrodynamische theorieën over de zwaartekracht. In de natuurkunde trad dit fluïdum eenigen tijd geleden in verschillende rollen op in verband met de "onweegbare stoffen" [door Sir William Grove zoo wreedaardig afgemaakt], terwijl enkele natuurkundigen zelfs zoover gingen, dat zij den ether met een of meer daarvan vereenzelvigden [1]).

Stallo wijst vervolgens op den ommekeer, teweeggebracht door de kinetische theorieën, namelijk dat sedert de dynamische warmtetheorie, de ether in de leer van het licht tot grondslag der lichtgolvingen gekozen is. Om de dispersie en de polarisatie van het licht te verklaren moesten de natuurkundigen vervolgens opnieuw hunne toevlucht nemen tot hunne "wetenschappelijke verbeelding" en zij begiftigden den ether onmiddellijk met (*a*) atomische of moleculaire structuur en (*b*) met eene verbazingwekkende elasticiteit, "zoodat zijn weerstand tegen vervorming dien van de meest veerkrachtige lichamen verre overtreft". Dit voerde noodzakelijk tot de *theorie van de essentieele discontinuïteit der stof*, dus ook van den ether. Nadat men deze discontinuïteit aangenomen had om dispersie en polarisatie te verklaren, ontdekte men theoretische onmogelijkheden ten opzichte van deze dispersie. Cauchy's "wetenschappelijke verbeelding" zag in atomen "stoffelijke punten zonder uitgebreidheid" en om de gevaarlijkste hinderpalen van de golftheorie uit den weg te ruimen (namelijk eenige welbekende mechanische theoremata, die in den weg stonden) stelde hij voor aan te nemen dat de etherische licht voortplantende middenstof, in plaats van continu te zijn, uit deeltjes bestaat, door waarneembare[1*] afstanden van elkander gescheiden. Fresnel bewees denzelfden dienst aan de verschijnselen der polarisatie. E. B. Hunt heeft beider theorieën omvergeworpen [2]). Er zijn thans mannen van wetenschap
[528] die zeggen dat deze theorieën "zakelijk te kort geschoten" zijn, terwijl anderen — de "atoommechanici" — er zich met wanhopige hardnekkigheid aan vastklemmen. Bovendien heeft de thermodynamica de veronderstelling van eene *atomische of moleculaire samenstelling* van den ether omvergeworpen, want Clerk Maxwell heeft aangetoond dat

[1]) Stallo, *t. a. p.*, blz. X.
[2]) *Silleman's Journal*, Deel VIII, blz. 364 *e. volg.*

[1*] sensible.

een dergelijke middenstof eenvoudig *gas* [1]) zoude zijn. Er is dus bewezen dat de hypothese der "eindige tusschenruimten" geen waarde bezit als aanvulling van de golftheorie. Bovendien blijven de verduisteringen in gebreke zulke kleurveranderingen op te leveren, als Cauchy veronderstelde dat zoude moeten gebeuren, aangenomen dat de chromatische stralen zich met verschillende snelheden voortplanten. De sterrekunde heeft meer dan een verschijnsel aangewezen, dat deze leer ten eenenmale weerspreekt.

Terwijl men aldus in de eene afdeeling der natuurwetenschap de atomisch-moleculaire samenstelling van den ether aanneemt ten einde zich rekenschap te kunnen geven van een bijzonder stel verschijnselen, blijkt in eene andere afdeeling dat een dergelijke samenstelling een aantal deugdelijk waargenomen feiten omver zoude werpen; de beschuldigingen van Hirn worden hierdoor gerechtvaardigd. De scheikunde heeft geoordeeld dat het

> Onmogelijk [is] de ontzaglijke elasticiteit van den ether toe te geven, zonder hem te berooven van die eigenschappen, waarvan zijne bruikbaarheid bij den opbouw van scheikundige theorieën in hoofdzaak afhankelijk is.

Dit liep uit op eene laatste vormverandering van den ether.

> De eischen van de atoommechanische theorie hebben beroemde wiskundigen en natuurkundigen er toe gebracht te pogen de traditioneele atomen van stof te vervangen door bijzondere vormen van draaikolkbewegingen in een algemeen, homogeen, niet-samendrukbaar en *continu* stoffelijk medium [Ether] [2]).

Schrijfster — die geen aanspraak maakt op groote wetenschappelijke vorming, doch slechts op eene dragelijke kennis der hedendaagsche theorieën en eene diepere kennis van de occulte wetenschappen — ontleent aan het arsenaal der moderne wetenschap zelf wapenen tegen de lasteraars der esoterische leer. De schreeuwende tegenspraak, de elkander vernietigende hypothesen van wereldberoemde geleerden, hunne redetwisten, hunne onderlinge beschuldigingen en aanklachten toonen duidelijk aan dat de occulte theorieën, hetzij men die aanneme of niet, evenveel recht hebben aangehoord te worden als de zoogenaamde geleerde en academische hypothesen. Aldus doet het er weinig toe of de volgelingen van de Royal Society verkiezen aan te nemen dat de ether een *continu* of een *discontinu* fluïdum is, en voor het onderhavige doel komt het er niet op aan. Het wijst slechts één

[1]) Zie Clerk Maxwell's *Treatise on Electricity*, en vergelijk daarmede Cauchy's *Mémoire sur la Dispersion de la Lumière*.

[2]) Stallo *t. a. p.*, blz. X.

ding als zeker aan: de officiëele wetenschap *weet tot heden toe niets van de constitutie van den ether*. De wetenschap moge den ether stof noemen, wanneer zij daar lust toe gevoelt, doch men vindt dien
[529] noch als Âkâsha, noch als den eenen heiligen Aether der Grieken in een der stoftoestanden, welke aan de hedendaagsche natuurkundigen bekend zijn. Ether is stof op een geheel ander gebied van waarneming en bestaan en kan niet met wetenschappelijke toestellen ontleed, noch geschat, noch zelfs met behulp van de "wetenschappelijke verbeelding" begrepen worden, tenzij de bezitters daarvan de occulte wetenschap beoefenen. Het navolgende is een bewijs voor deze bewering.

Stallo heeft ten aanzien van de klemmende vraagstukken der hedendaagsche natuurwetenschap duidelijk bewezen — evenals De Quatrefages en vele anderen ten opzichte van die der anthropologie, biologie enz. — dat de meeste uitstekende en geleerde materialisten zeer dikwijls de grootste dwalingen begaan bij hunne pogingen hunne eigen individuëele hypothesen en stelsels te steunen. Nemen wij het volgende geval. De meesten hunner verwerpen de *werking op een afstand* — in het occultisme een van de grondbeginselen in zake Aether of Âkâsha — terwijl, zooals Stallo terecht opmerkt, er geen fysische werking bestaat "die zich bij nauwkeurig onderzoek niet oplost in *werking op een afstand*"; en hij bewijst het.

Nu zijn metafysische bewijsvoeringen volgens professor Lodge [1]) "een onbewust beroep op de ondervinding". En hij laat er op volgen dat zulk eene ervaring, *indien zij niet denkbaar is*, ook niet bestaat. Zijne woorden luiden:

> Indien een hoog ontwikkeld verstand, of eene groep van dergelijke denkers eene leer omtrent een of ander betrekkelijk eenvoudig en fundamenteel punt volstrekt ondenkbaar vinden, is zulks een bewijs . . . . . dat de ondenkbare stand van zaken ook niet bestaat.

En vervolgens geeft de Professor tegen het eind zijner voordracht te kennen, dat men de verklaring van zoowel cohesie als gravitatie "in de vortexatoomtheorie van Sir William Thomson moet zoeken".

Onnoodig ons bezig te houden met het onderzoek of wij ook in dezelfde theorie moeten zoeken naar het nedervallen op aarde van de eerste levenskiem van een voorbijgaanden meteoor of eene komeet — de hypothese van Sir William Thomson. Doch men zoude Pro-

[1]) *Nature*, Deel XXVII, blz. 304.

fessor Lodge kunnen herinneren aan de verstandige critiek, door Stallo op zijn voordracht uitgeoefend in zijne *Concepts of Modern Physics*. Nota nemend van de hierboven aangehaalde verklaring van den Professor, vraagt hij:

Of . . . . . de elementen van de vortexatoomtheorie bekende, of zelfs maar mogelijke feiten van de ervaring zijn? Want indien zulks niet het geval is, dan staat die theorie klaarblijkelijk aan dezelfde critiek bloot, welke naar men zegt afbreuk doet aan het aanvaarden van de *werking op een afstand*[1]).

En dan toont de bekwame criticus duidelijk aan wat de ether niet is en nooit zijn an, in weerwil van alle wetenschappelijke beweringen van het tegendeel. Aldus zet hij, zij het ook onbewust, de toegangspoort voor onze occulte leeringen wijd open. Want, zooals hij zegt:

Het medium, waarin de draaikolkbewegingen ontstaan, is volgens de uitdrukkelijke mededeeling van Professor Lodge zelf (*Nature*, Deel XXVII, blz. 305) "een volkomen homogeen, onsamendrukbaar, continu lichaam, niet deelbaar in eenvoudige elementen of atomen; het is inderdaad continu, niet moleculair". En hierop laat Professor Lodge volgen: "*Er bestaat geen ander lichaam waarvan wij dit kunnen zeggen en daarom moeten de eigenschappen van den ether eenigszins van die der gewone stof verschillen*". Het schijnt derhalve dat de geheele vortexatoomtheorie, welke ons aangeboden wordt als een substituut voor de "metafysische theorie" van *werking op een afstand*, op de hypothèse berust van het bestaan van een stoffelijk medium, dat aan de ervaring geheel onbekend is en eigenschappen bezit, welke *eenigszins*[2]) van die der gewone stof verschillen. Daarom is deze theorie in plaats van eene herleiding van een ongewoon ervaringsfeit tot een gewoon feit — gelijk men beweert — integendeel eene herleiding van een zeer gewoon feit tot een dat niet alleen ongewoon, doch ook geheel onbekend, niet-waargenomen en onwaarneembaar is. Bovendien is de veronderstelde draaikolkbeweging van, of veeleer in het aangenomen etherisch medium . . . . *onmogelijk*, dewijl "beweging in een volmaakt homogeen, onsamendrukbaar en derhalve continu fluïdum, geen waarneembare beweging is" . . . . . Het is derhalve duidelijk . . . . dat, waar de vortexatoomtheorie ons ook moge doen belanden, zij ons zeker niet hier of daar in het gebied der fysica, of in het domein der *ware oorzaken*[3]) doet belanden. En ik kan er bijvoegen dat, aangezien het hypothetische ongedifferentieerde[4]) en ondifferentieerbare medium klaarblijkelijk eene onwillekeurig herhaalde

[530]

---

[1]) *T. a. p.*, blz. XXIV.

[2]) "*Eenigszins* verschillend" roept Stallo uit. "De werkelijke beteekenis van dit 'eenigszins' is dat het betrokken medium *in geen enkelen begrijpelijken zin ook maar eenigermate stoffelijk is*, dewijl het geen enkele eigenschap van de stof bezit". Alle eigenschappen der stof berusten op verschillen en veranderingen, en de hier omschreven "hypothetische" ether is niet alleen ontbloot van verschillen, doch niet vatbaar voor verschil en verandering — wel te verstaan in fysischen zin, voegen wij er aan toe. Dit bewijst dat, indien ether "stof" is, hij dit alleen is als een slechts voor *geestelijke* zinnen zichtbaar, tastbaar en bestaand iets; dat hij inderdaad een wezen is — doch niet van ons gebied — Pater Aether, of Âkâsha.

[3]) *Ware oorzaken* voor de natuurwetenschap zijn mâyâwische of illusoire oorzaken voor den occultist en omgekeerd.

[4]) Integendeel zeer sterk "gedifferentieerd" sedert den dag van het verlaten van den *laya*-toestand.

verzakelijking van het oude ontologische begrip *zuiver bestaan* is, de besprokene theorie alle eigenschappen bezit van eene onbegrijpelijke metafysische spookgestalte [1]).

Een "spookgestalte" inderdaad die slechts door het occultisme tastbaar gemaakt kan worden. Er ligt ternauwernood ééne schrede tusschen dergelijke wetenschappelijke metafysica en het occultisme. Die fysici, welke meenen dat de atomische samenstelling der stof vereenigbaar is met hare doordringbaarheid, behoeven niet veel van hun weg af te wijken om in staat te zijn de grootste verschijnselen van het occultisme te verklaren, welke de geleerde natuurkundigen en materialisten thans zoo bespotten. Cauchy's "stoffelijke punten zonder uitgebreidheid" zijn de monaden van Leibnitz en tegelijkertijd de bouwstoffen, waaruit de "Goden" en andere onzichtbare machten zich met lichamen bekleeden. De desintegratie en reïntegratie van "stoffelijke" deeltjes zonder uitgebreidheid behoorden, als een voorname factor bij de phenomenale manifestaties, zich zeer gemakkelijk als eene klaarblijkelijke mogelijkheid voor te doen, althans aan die weinige wetenschappelijke gemoederen, die de meeningen van Cauchy [530] [531] aannemen. Want deze Fransche theoreticus — die met de eigenschap der stof, welke men ondoordringbaarheid noemt, afrekent doordien hij de atomen eenvoudig beschouwt als "stoffelijke punten die op elkander aantrekking en afstooting uitoefenen, welke veranderen met de afstanden, die ze scheiden" — verklaart dat:

> Hieruit volgt dat, indien het den maker der natuur behaagde eenvoudig de wetten te wijzigen, volgens welke de atomen elkander aantrekken of afstooten, wij oogenblikkelijk zouden zien dat de hardste lichamen elkander zouden doordringen, de kleinste stofdeeltjes reusachtige ruimten zouden beslaan, of de grootste massa's zich tot de kleinste volumina zouden samentrekken, en het gansche heelal zich als het ware in een enkel punt zoude samentrekken [2]).

En dat "punt", *op ons gebied van waarneming en stof onzichtbaar*, is zeer wel zichtbaar voor het oog van den adept, die het op andere gebieden kan volgen en waarnemen. Voor de occultisten, die zeggen dat de maker der natuur *de natuur zelve is*, iets dat niet gescheiden en niet scheidbaar is van de Godheid, volgt hieruit dat zij, die met de occulte wetten der natuur vertrouwd zijn, weten den ether te veranderen en daarin nieuwe omstandigheden in het leven te roepen, in staat zijn *niet* de wetten te veranderen, doch zulks te doen en te arbeiden in overeenstemming met die onveranderlijke wetten.

---

[1]) *T. a. p.*, blz. XXIV-XXVI.

[2]) *Sept Leçons de Physique Générale*, blz. 38 *e. volg.*, Ed. Moigno.

AFDEELING III.

IS DE AANTREKKINGSKRACHT EENE WET?

De corpusculairtheorie is zonder formaliteiten ter zijde gesteld, doch de aantrekkingskracht — het beginsel dat alle lichamen elkander aantrekken met eene kracht, evenredig met hunne massa's en omgekeerd evenredig met de vierkanten hunner afstanden — is tot heden toe in leven gebleven en regeert oppermachtig als ooit in de veronderstelde etherische golven der ruimte. Als hypothese werd zij met den dood bedreigd omdat zij ontoereikend was alle haar voorgelegde feiten te omvatten; als een fysische wet is zij de koningin van alle vroegere en eenmaal alvermogende "onweegbare stoffen". "Er aan te twijfelen staat nagenoeg gelijk met eene godslastering . . . . . eene beleediging van Newton's grootsche nagedachtenis!" — roept een Amerikaansch beoordeelaar van *Isis Unveiled* uit. Welnu, wat is ten slotte die onzichtbare en ontastbare God, waarin wij blindelings moeten gelooven? De sterrekundigen, die in de aantrekkingskracht een gemakkelijke oplossing van vele dingen zien en eene algemeene kracht, die hen in staat stelt planeetbewegingen te berekenen, bekommeren zich weinig om de oorzaak der aantrekking. Zij noemen de aantrekking eene wet, een oorzaak op zichzelve. Wij noemen de krachten, die onder dien naam werken, gevolgen en zeer secundaire gevolgen ook. Eenmaal zal men inzien dat de wetenschappelijke hypothese toch niet aan het doel beantwoordt; en dan zal zij de corpusculairtheorie van het licht volgen en gedurende lange wetenschappelijke æonen tot rust gedoemd worden in de archieven van alle mislukte bespiegelingen. Heeft Newton zelf niet ernstigen twijfel te kennen gegeven aan den aard der kracht en de lichamelijkheid der "agentia", zooals die toen genoemd werden? Evenzoo Cuvier, een ander wetenschappelijk licht, schijnend in den nacht van het onderzoek. In de *Révolution du Globe* waarschuwt hij zijne lezers voor den twijfelach-

tigen aard der zoogenaamde krachten, zeggend dat "het niet zeker is of deze agentia ten slotte geen geestelijke krachten [*des agents spirituels*] zijn". In den aanvang van zijne *Principia* gaf Sir Isaac Newton zich de grootste moeite zijn school op het hart te drukken dat hij ten aanzien van de wederkeerige werking der lichamen het woord "aantrekking" niet in fysischen zin gebruikte. Voor hem was zij, zooals hij zeide, een zuiver mathematisch begrip, dat geen be-
[533] schouwing van werkelijke en oorspronkelijke fysische oorzaken in zich sluit. In eene zinsnede van zijne *Principia* [1]) zegt hij ons duidelijk dat aantrekkingen, fysisch beschouwd, veeleer impulsies zijn. In Afdeeling XI (Inleiding) geeft hij de meening te kennen dat er "een of andere ijle geest is, welks kracht en werking alle bewegingen der stof bepalen" [2]) en in zijn *Derden Brief* aan Bentley zegt hij:

> Het is onbegrijpelijk dat onbezielde ruwe stof zonder bemiddeling van iets anders, *dat niet stoffelijk is*, zonder wederkeerige aanraking op andere stof zoude inwerken en die beïnvloeden, zooals zij moet doen indien de aantrekkingskracht in den zin van Epicurus tot haar wezen behoorde en in haar aanwezig ware .... Dat aantrekking de stof aangeboren zoude zijn, in haar wonen en tot haar wezen behooren zou, zoodat het eene lichaam op een afstand op het andere kan inwerken, door een luchtledig heen, zonder de bemiddeling van iets anders waardoor en door middel waarvan hunne werking van het eene op het andere overgebracht kan worden, is voor mij zulk eene ongerijmdheid dat ik geloof dat niemand, die gezag heeft in wijsgeerige aangelegenheden, daar ooit in vervallen kan. Zwaarte moet veroorzaakt worden door een agens, dat voortdurend overeenkomstig zekere wetten werkt; doch *of dat agens stoffelijk of onstoffelijk is*, heb ik mijnen lezers ter overweging overgelaten.

Hiervan — van dat schijnbare terugkeeren van occulte oorzaken op het gebied der natuurwetenschap — zijn zelfs Newton's tijdgenooten geschrokken. Leibnitz noemde zijn beginsel van aantrekking "een onlichamelijke en onverklaarbare kracht". De onderstelling van een aantrekkend vermogen en van een volkomen ledig werd door Bernouilli "weerzinwekkend" genoemd, dewijl het beginsel van *werking op een afstand* toenmaals een even ongunstig onthaal vond als thans. Aan den anderen kant meende Euler dat de werking der zwaarte òf aan een *geest*, òf aan een of ander ijl medium toe te schrijven was. En toch kende Newton den Ether der ouden, al aanvaardde hij dien ook niet. Hij hield de ruimte tusschen de hemellichamen voor een vacuum. Daarom geloofde hij evenals wij aan

---

[1]) Defin. 8, B. I. Prop. 69, "Scholium".
[2]) Zie W. F. Wilkinson: *Modern Materialism.*

"ijlen geest" en geesten, die de zoogenaamde aantrekking bestieren. De hierboven aangehaalde woorden van den grooten man hebben poovere resultaten teweeggebracht. De "ongerijmdheid" is thans een dogma geworden voor het zuivere materialisme dat opnieuw zegt: "Geen stof zonder kracht, geen kracht zonder stof; stof en kracht zijn onscheidbaar, eeuwig en onvernietigbaar [*juist*]; er kan geen onafhankelijke kracht zijn omdat alle kracht een inwonende en noodzakelijke eigenschap der stof is [*onjuist*]; derhalve bestaat er geen onstoffelijke scheppende kracht". O, arme Sir Isaac Newton!

Indien de occultisten alle uitblinkende mannen van wetenschap die het met Euler en Leibnitz eens zijn, ter zijde laten en als autoriteiten en tot steun zich alleen beroepen op Sir Isaac Newton en Cuvier, zooals die hierboven aangehaald zijn, hebben zij weinig van de moderne wetenschap te vreezen en mogen zij hun geloof luide en met trots verkondigen. Doch de aarzeling en de twijfel der hierboven aange- [534] haalde autoriteiten en die van vele anderen, wier namen wij zouden kunnen noemen, hebben de wetenschappelijke bespiegeling niet in het minst belet even goed als te voren op het veld der ruwe stof te sprokkelen. Eerst was het stof en een daarvan onderscheiden onweegbaar fluïdum; toen kwam het door Grove zoozeer gecritiseerde onweegbare fluïdum; daarna de ether die eerst discontinu was en later continu werd; en daarna de "mechanische" krachten. Deze hebben zich nu gevestigd als "wijzen van beweging" en de ether is geheimzinniger en raadselachtiger geworden dan ooit. Meer dan één man van wetenschap verzet zich tegen dergelijke grove materialistische zienswijzen. Doch van den anderen kant is er sedert den tijd van Plato, die zijnen lezers herhaaldelijk verzoekt de *onlichamelijke* Elementen niet te verwarren met hunne beginselen — de transcendentale of geestelijke Elementen; sedert den tijd der groote alchemisten, die evenals Paracelsus een groot onderscheid maakten tusschen een verschijnsel en de oorzaak daarvan of het noumenon, tot aan Grove toe, die, al ziet hij "geen reden om algemeen verspreide stof te ontblooten van de aan alle stof eigen functiën", toch het woord "krachten" gebruikt, waar zijne critici, "die aan dat woord geen enkel denkbeeld van eene bijzondere werking hechten", het woord "kracht" gebruiken sedert die dagen tot heden toe is niets in staat gebleken om het getij van het grove materialisme te keeren. De aantrekkingskracht is de eenige oorzaak, de werkzame God en de stof is haar profeet,

zeiden de mannen van wetenschap nog slechts enkele jaren geleden.

Sedert dien hebben zij hunne inzichten herhaaldelijk gewijzigd. Doch begrijpen de mannen van wetenschap thans de diepste gedachte van Newton, een der meest geestelijk aangelegde en godsdienstige mannen van zijn tijd, beter dan toen? Men mag zulks zeer zeker betwijfelen. Men geeft Newton de eer den doodsteek toegebracht te hebben aan de elementale draaikolken van Descartes — terloops gezegd het herleefde denkbeeld van Anaxagoras — hoewel de nieuwste moderne "vortexatomen" van Sir William Thomson in werkelijkheid niet veel daarvan verschillen. Niettemin was Newton de eerste om plechtig verzet aan te teekenen toen zijn leerling Forbes in de voorrede van het voornaamste werk van zijn leermeester eene zinsnede neerschreef, inhoudende dat "de aantrekking de oorzaak van het stelsel was". Datgene wat in het denkvermogen van den grooten wiskundige den nevelachtigen, doch hecht vastgewortelden vorm van God, als het noumenon van alles [1]) aannam, werd door de oude en de hedendaag-
[535] sche wijsgeeren en occultisten op meer wijsgeerige wijze — "Goden", of scheppende, vormende Machten genoemd. De zegswijzen mogen anders geweest zijn en de geheele heilige en profane oudheid moge de denkbeelden op meer of minder wijsgeerige wijze weergegeven hebben, doch de grondgedachte is dezelfde geweest [2]). Voor Pythagoras waren de krachten geestelijke Wezens, Goden, onafhankelijk van de planeten en de stof, zooals wij die op aarde zien en kennen, die de be-

[1]) "Aantrekking", zoo schrijft Le Couturier, een materialist, "is thans voor het publiek geworden, wat het voor Newton zelf was — eenvoudig een woord, een denkbeeld" (*Panorama des Mondes*), omdat de oorzaak ervan onbekend is. Herschel zegt feitelijk hetzelfde, wanneer hij opmerkt dat hij zich bij de studie van de beweging der hemellichamen en de verschijnselen der aantrekking telkenmale doordrongen gevoelt van het denkbeeld van "het bestaan van oorzaken die voor ons achter een sluier werken en hare onmiddellijke werking verbergen". (*Musée des Sciences*, Augustus 1856).

[2]) Indien men ons ter verantwoording roept omdat wij aan werkende Goden en Geesten gelooven, terwijl wij een persoonlijk God verwerpen, antwoorden wij aan de theïsten en monotheïsten: Geeft toe dat uw Jehovah *een der Elohim* is, en wij zijn bereid hem te erkennen. Maakt van hem den Oneindigen, den Eenen en den Eeuwigen God, gelijk gij doet, en wij zullen hem nimmer als zoodanig aannemen. Er waren vele volksstamgoden; de Ééne Algemeene Godheid is een beginsel, een abstract gronddenkbeeld, dat niets met het onreine werk van uiterlijken vorm te maken heeft. Wij aanbidden de Goden niet, wij vereeren Hen slechts als wezens, die hooger staan dan wij. Hierin gehoorzamen wij het Mozaïsche gebod, terwijl de Christenen ongehoorzaam zijn aan hunnen *Bijbel* — de zendelingen het allereerst. "De Goden zult gij niet vloeken", zegt een hunner — Jehovah — in *Exodus* XXII : 28, doch tegelijkertijd wordt in vers 20 bevolen: "Wie den goden offert, behalve den Heere alleen, die zal verbannen worden". Nu staat er in de oorspronkelijke teksten niet "goden", maar "Elohim" — en wij tarten tegenspraak — en Jehovah is een der Elohim, hetgeen door zijne eigene woorden in *Genesis* III : 22 bewezen wordt: "Toen zeide de Heere God: Zie, de mensch is geworden als onzer één". Daarom zijn zoowel zij, die de Elohim, de Engelen en Jehovah aanbidden en hun offers brengen, als zij die de Goden hunner medemenschen vloeken, veel grooter overtreders dan de occultisten of welke Theosoof ook. Intusschen geven velen dezer laatsten er de voorkeur aan in den een of anderen "Heer" te gelooven en het staat hun volkomen vrij te doen wat hun goeddunkt.

heerschers van den sterrenhemel zijn. Volgens Plato's voorstelling worden de planeten bewogen door een innerlijken bestuurder, één met zijn verblijfplaats, zooals "een schipper in zijn boot". Wat Aristoteles betreft, hij noemt die bestuurders "*onstoffelijke* substanties" [1]), hoewel hij, die niet ingewijd was, de Goden als wezens [2]) verwierp. Doch dit belette hem niet het feit te erkennen dat de sterren en de planeten "geen onbezielde massa's waren, maar inderdaad werkende en levende lichamen". Juist als waren de sterregeesten de "goddelijker deelen hunner phenomena (*τὰ θειότερα τῶν Φανερῶν*) [3]).

Indien wij in meer moderne en wetenschappelijke tijden naar bevestiging uitzien, vinden wij dat Tycho Brahe in de sterren eene drievoudige, (goddelijke, geestelijke en levens-) kracht erkent. Keppler, die de Pythagorische zinsnede "de Zon, de bewaker van Jupiter" en de verzen van David "Hij plaatste zijnen troon in de zon", en "de Heer is de zon", enz. te zamen voegt, zeide dat hij volkomen begreep hoe de Pythagoreërs gelooven konden dat al de in de ruimte verspreide bollen redelijke intelligenties (*facultates-ratiocinativae*) waren, die zich om de zon bewogen, "waarin een zuivere geest van vuur woont, de bron van de algemeene harmonie" [4]).

Wanneer een occultist over Fohat spreekt, het energie gevende en leidende Verstand in het algemeene electrische- of levensfluïdum, lacht men hem uit. Met dat al begrijpt men heden ten dage noch [536] den aard der electriciteit, noch van het leven en zelfs niet van het licht, zooals nu aangetoond is. De occultist ziet in de openbaring van elke kracht in de natuur de werking van de eigenschap, of het bijzondere kenmerk van het noumenon daarvan; welk noumenon een bepaalde en verstandelijke individualiteit is *aan de andere zijde van het geopenbaard mechanische Heelal*. Nu ontkent de occultist niet — hij zal die zienswijze integendeel steunen — dat licht, warmte, electriciteit enz. werkingen op, geen eigenschappen of hoedanigheden van de stof zijn. Duidelijker gezegd: Stof is de voorwaarde, de noodzakelijke grondslag of het voertuig, een *onmisbare voorwaarde* voor de openbaring van deze krachten of agentia op dit gebied.

Doch willen de occultisten komen waar zij wezen willen dan moe-

---

[1]) Het geheim wordt niet opgelost al vergelijkt men de "species immateriatae met ijzer van hout" en al lacht men om Spiller die ze "onlichamelijke stof" noemt. (Zie *Concepts of Modern Physics*, blz. 165 *e. vlg.*)

[2]) Zie *Vossius*, Deel II, blz. 528.

[3]) *De Coelo*, I, 9.

[4]) *De Motibus Planetarum Harmonicis*, blz. 248.

ten zij allereerst de geloofsbrieven van de wet der zwaartekracht, van "de aantrekkingskracht, de koningin en de beheerscheresse der stof", in elken vorm onderzoeken. Ten einde zulks met goed gevolg te kunnen doen moet men zich de hypothese te binnen brengen, zooals die het eerst verschenen is. Om te beginnen vragen wij: was Newton de eerste die haar ontdekt heeft? Het *Athenaeum* van 26 Jan. 1867 bevat eene merkwaardige mededeeling over dit onderwerp. Het zegt:

> Men kan het stellige bewijs leveren dat Newton al zijne kennis van aantrekkingskracht en hare wetten aan Boehme ontleend heeft, voor wien gravitatie of aantrekking de eerste eigenschap der natuur is . . . . . Want zijn [Boehme's] stelsel toont ons bij hem de innerlijke zijde der dingen, terwijl de hedendaagsche natuurwetenschap zich tevreden stelt met het beschouwen van de buitenzijde.

En verder:

> Daar [in zijne geschriften] loopt hij [Boehme] vooruit op de wetenschap der electriciteit, die nog niet bestond toen hij schreef, en niet alleen beschrijft Boehme alle thans bekende verschijnselen van die kracht, doch hij deelt ons zelfs den oorsprong, de voortbrenging en de geboorte van de electriciteit zelve mede.

Aldus is Newton, wiens doordringende geest gemakkelijk tusschen de regels door las en de geestelijke gedachte van den grooten ziener in diens mystieke uitingen peilde, zijne groote ontdekking verschuldigd aan Jacob Boehme, den pleegzoon der Genii, Nirmânakâya's, die over hem waakten en hem leidden, van wien de schrijver van het bedoelde artikel zoo terecht zegt:

> Elke nieuwe wetenschappelijke ontdekking is een bewijs te meer voor zijn diepgaand en intuïtief inzicht in de geheimste werkingen der natuur.

En nadat Newton de zwaartekracht *ontdekt* had, moest hij, om de werking der aantrekking in de ruimte mogelijk te maken, om zoo te zeggen elken fysieken hinderpaal die aan hare vrije werking in den weg staat, vernietigen, onder andere den ether, hoewel hij diens bestaan meer dan vermoedde. De corpusculairtheorie verdedigend, maakte hij een *volstrekt vacuum* tusschen de hemellichamen. Welke
[537] zijne vermoedens en zijne innerlijke overtuiging omtrent den ether ook geweest mogen zijn, voor hoeveel vrienden hij ook zijn hart uitgestort moge hebben — zooals het geval was in zijne briefwisseling met Bentley — zijne leeringen hebben nooit getoond dat hij een dergelijk geloof koesterde. Indien hij "overtuigd was dat de aantrekkingskracht door de stof niet door een vacuum heen kon uitgeoefend worden" [1]), hoe komt het dan dat zelfs nog in 1860 Fransche

---

[1]) *World-Life*, Prof. Winchell, L. L. D., blz. 49 en 50.

sterrekundigen, Le Couturier bijvoorbeeld, "de *noodlottige* gevolgen van de door dien grooten man opgestelde vacuumtheorie" bestreden? Zooals Le Couturier zegt:

Het is tegenwoordig niet meer mogelijk met Newton vol te houden dat de hemellichamen zich te midden van het ontzaglijke ledig der ruimten bewegen .... Van de gevolgtrekkingen uit de door Newton gevestigde theorie van het ledig heeft alleen het woord "aantrekking" stand gehouden ..... Wij zien den dag naderen waarop het woord "aantrekking" uit het wetenschappelijke woordenboek verdwijnen zal [1]).

Professor Winchell schrijft:

Deze plaatsen [Brief aan Bentley] laten zien welke meeningen hij koesterde over den aard van het interplanetaire middel van verbinding. Hoewel hij verklaarde dat de hemelen "ontbloot zijn van waarneembare stof", maakte hij elders eene uitzondering voor "wellicht enkele zeer ijle dampen, verdampte vloeistoffen en uitstroomingen, opstijgende uit de dampkringen van de aarde, de planeten en kometen en een zoo buitengewoon ijl etherisch medium, als wij elders beschreven hebben" [2]).

Dit bewijst slechts dat zelfs zoo groote mannen als Newton niet altijd den moed hebben voor hunne meening uit te komen. Dr. T. S. Hunt

Vestigde de aandacht op enkele sedert lang verwaarloosde plaatsen in de werken van Newton, waaruit blijkt dat het geloof aan zulk een algemeen intercosmisch medium gaandeweg in zijn denkvermogen wortel schoot [3]).

Doch dit vestigen van de aandacht op de bedoelde plaatsen geschiedde niet vóór 28 Nov. 1881, toen Dr. Hunt zijn voordracht hield over "Hemelscheikunde ten tijde van Newton". Le Couturier zegt:

Tot dien dag meende men algemeen, zelfs de mannen van wetenschap, dat Newton terwijl hij de corpusculairtheorie verdedigde, een *ledig* gepredikt heeft.

Die plaatsen waren ongetwijfeld "lang verwaarloosd" omdat zij de vooropgestelde lievelingstheorieën van dien tijd tegenspraken en bestreden, totdat ten laatste de undulatietheorie om verklaard te kunnen worden gebiedend de aanwezigheid van een "etherisch medium" vereischte. Dit is het geheele geheim.

Hoe het ook zij, het is uit deze theorie van Newton van een algemeen ledig, door hem onderwezen, zoo hij er al niet zelf in geloofde, dat de ontzaglijke minachting afkomstig is, welke de hedendaagsche fysici thans voor de oude aan den dag leggen. De oude wijzen hadden beweerd dat "de natuur een afkeer heeft van het ledige" en de

---

[1]) *Panorama des Mondes*, blz. 47 en 53.
[2]) Newton, *Optica*, III. Vraag 28, 1704; aangehaald in *World-Life*, blz. 50.
[3]) *Aldaar*.

[538] grootste wiskundigen der wereld — lees van de westersche rassen — hadden de verouderde "dwaling" ontdekt en blootgelegd. En thans bevestigt de moderne wetenschap, hoe weinig vormelijk dan ook, de archaïsche kennis en moet zij bovendien nog na verloop van zooveel tijd het karakter en de waarnemingsvermogens van Newton erkennen, nadat zij anderhalve eeuw lang verzuimd heeft aandacht te schenken aan zulke zeer belangrijke plaatsen — misschien wel omdat het verstandiger was er de aandacht niet op te vestigen. Beter laat dan nooit!

En thans wordt Vader Aether *opnieuw* met open armen *verwelkomd* en met de *gravitatie* in den echt verbonden, daarmede vereenigd in vreugde en leed tot den dag waarop deze, of beide, door iets anders vervangen zullen worden. Drie honderd jaar geleden was er overal een *volheid*, toen werd het één droevig *ledig*, later weer deden de door de wetenschap opgedroogde sterre-oceanen opnieuw hunne etherische golven voorwaarts rollen. *Recede ut procedas* moet de zinspreuk worden der exacte wetenschap — hoofdzakelijk daarin "exact" dat zij zichzelve ieder schrikkeljaar inexact vindt.

Doch wij willen met de groote mannen niet twisten. Zij moesten ter wille van de pit en het merg hunner wisselbetrekkingen en "nieuwste" ontdekkingen tot de oudste "Goden van Pythagoras en den ouden Kanâda" teruggaan, en dit mag den occultisten wel goede verwachting schenken voor hunne mindere Goden. Want wij hechten geloof aan de voorspelling van Le Couturier over de *gravitatie*. Wij weten dat de dag nadert waarop de geleerden zelf een volstrekte hervorming van de huidige werkwijzen der wetenschap zullen eischen, evenals Sir William Grove, F. R. S. dat gedaan heeft. Tot dien tijd kan er niets gedaan worden. Want indien de aantrekkingskracht morgen onttroond werd, zouden de geleerden overmorgen reeds weer eene of andere nieuwe wijze van mechanische beweging ontdekken [1]). Het pad der ware wetenschap is ruw en steil en hare dagen zijn vol kwelling des geestes. Doch tegenover de "duizend" tegenstrijdige hypothesen, die ter verklaring van de natuurverschijnselen aangeboden

[1]) Wanneer men de werken van Sir Isaac Newton met oprecht en onbevooroordeeld gemoed leest, zijn zij een steeds gereedstaande getuige om te bewijzen hoe hij, om den regelmatigen loop van de planeetbeweging te verklaren, geaarzeld moet hebben tusschen zwaartekracht en aantrekking, impuls en een of andere *onbekende oorzaak*. Doch men zie zijne *Verhandeling over de kleur* (Deel III, vraag 31). Herschell zegt ons dat Newton aan zijne opvolgers den plicht naliet alle wetenschappelijke gevolgtrekkingen uit zijne ontdekking te maken. Hoezeer de moderne wetenschap misbruik gemaakt heeft van het voorrecht hare nieuwste theorieën op de wet der zwaartekracht te mogen bouwen, kan men inzien wanneer men bedenkt hoe overtuigd godsdienstig die groote man was.

worden, is er geen betere hypothese geweest dan die van "beweging" — hoe paradoxaal het materialisme die ook uitgelegd heeft. Zooals in de eerste bladzijden van dit deel te vinden is, hebben de occultisten niets aan te voeren tegen Beweging [1]), den Grooten Adem van het "Onkenbare" van Herbert Spencer. Daar zij echter gelooven dat [539] alles op aarde de schaduw is van iets in de ruimte, gelooven zij aan kleinere "Adems", die, levend en verstandelijk en onafhankelijk van alles, uitgezonderd de Wet, gedurende de manwantarische tijdperken in alle richtingen waaien. De wetenschap zal deze verwerpen. Doch wat men ook in het leven moge roepen om de aantrekking, *alias* gravitatie, te vervangen, de uitkomst zal dezelfde zijn. De wetenschap zal dan evenver van de oplossing harer moeielijkheden verwijderd zijn als thans, tenzij zij een of ander vergelijk treffe met het occultisme en zelfs met de alchemie — eene veronderstelling die men voor aanmatigend zal houden, doch die niettemin een feit blijft. Zooals Faye zegt:

Er ontbreekt den geologen iets om de geologie van de maan te kunnen vaststellen, namelijk kennis van de sterrekunde. En in waarheid ontbreekt er ook iets aan de sterrekundigen om deze studie met vrucht te kunnen ondernemen, namelijk kennis van de geologie [2]).

Doch hij zou er met nog meer puntigheid hebben kunnen bijvoegen:

Datgene wat beiden ontbreekt is de intuïtie van den mysticus.

Herinneren wij ons de wijze "slotopmerkingen" van Sir William Grove over de innerlijkste structuur der stof, of de kleinste bijzonderheden der moleculaire werkingen, welke, naar hij meent, de mensch nimmer zal kennen.

Er is reeds veel kwaad gesticht door te pogen de stof hypothetisch te ontleden en besprekingen te houden over de vormen, grootte en aantallen der atomen en hunne atmosferen van warmte, ether of electriciteit. Om het even of men electriciteit, licht, magnetisme, enz. al dan niet eenvoudig als bewegingen van gewone stof mag beschouwen, zeker is het dat alle oude theorieën de werking dezer krachten in beweging opgelost hebben en alle bestaande theorieën dit eveneens doen. Om het even of wij op grond van onze bekendheid met beweging andere werkingen daaraan toeschrijven, als gebruikten wij zoodoende eene taal die het gemakkelijkst opgebouwd wordt en het best geschikt is die te verklaren, of dat

[1]) Het materialistische begrip dat, dewijl in de fysica werkelijke of waarneembare beweging in zuivere ruimte of vacuum onmogelijk is, daarom ook de eeuwige beweging van en in den Cosmos — als oneindige ruimte beschouwd — eene *fictie* is, toont enkel opnieuw aan dat men in het westen zulke uitdrukkingen van de oostersche metafysici, zooals "zuivere ruimte", "zuiver bestaan", "het Volstrekte", enz. nooit begrepen heeft.

[2]) Uit Wincheli's *World-Life*, blz. 379.

het werkelijk de eenige wijze is, waarop ons denkvermogen, als tegengesteld aan en onderscheiden van onze zinnen, in staat is stoffelijke agentia te bevatten, zeker is het dat sedert den tijd waarin de mystieke begrippen van geestelijke of bovennatuurlijke krachten aangewend werden om fysische verschijnselen te verklaren, alle hypothesen ter verklaring daarvan bedacht, ze in beweging opgelost hebben.

En dan stelt die geleerde een zuiver occulte leering op.

De uitdrukking "eeuwigdurende beweging", welke ik in deze bladzijden niet zelden gebruikt heb, is op zichzelve dubbelzinnig. Indien de hier neergelegde theorieën op goeden grond berusten, is alle beweging in zekeren zin eeuwigdurend. In massa's, welker beweging door botsing tot een einde komt, ontstaat warmte of beweging der deeltjes en derhalve duurt de beweging voort, zoodat wij, indien wij het konden wagen dergelijke gedachten tot het gansche heelal uit te breiden, behoorden aan te nemen dat dezelfde hoeveelheid beweging immer op dezelfde hoeveelheid stof inwerkt [1]).

Dit is juist wat het occultisme beweert en wel volgens hetzelfde beginsel dat:

Waar de eene kracht de andere tegenwerkt en een statisch evenwicht voortbrengt, de rusttoestand van een te voren bestaand evenwicht aangetast wordt, en een nieuwe beweging een aanvang neemt, gelijkwaardig met die, welke tot den toestand van niet-werkzaamheid teruggebracht is.

[540] Dit verloop wordt onderbroken in het Pralaya, doch is eeuwig en zonder ophouden evenals de "Adem", zelfs wanneer de geopenbaarde Kosmos in rust verkeert.

Wanneer wij aldus veronderstellen dat men afstand zoude doen van aantrekking of gravitatie ten einde de zon tot een reuzenmagneet te maken — eene theorie reeds door eenige natuurkundigen aanvaard — een magneet die op de planeten inwerkt, zooals men thans meent dat de aantrekking doet, waartoe of hoeveel verder dan thans zoude dat de sterrekundigen voeren? Geen duim breed verder. Keppler kwam ongeveer 300 jaar geleden op deze "eigenaardige hypothese". Hij heeft de theorie van aantrekking en afstooting in den Kosmos niet ontdekt, want deze was reeds sedert den tijd van Empedocles bekend, die de beide tegengestelde krachten "liefde" en "haat" noemde — woorden, die hetzelfde denkbeeld bevatten. Doch Keppler gaf een tamelijk goede beschrijving van het cosmische magnetisme. Dat een dergelijk magnetisme in de natuur bestaat is even zeker als dat de aantrekkingskracht niet bestaat, ten minste niet op de wijze zooals de wetenschap leert, die nooit de verschillende wijzen in aanmerking genomen heeft waarop de tweevoudige kracht, door het occultisme aantrekking en

---

[1]) *Correl. Phys. Forces*, blz. 173.

afstooting genoemd, werkzaam kan zijn in ons zonnestelsel, den dampkring der aarde en daarbuiten in den Kosmos.

De groote Humboldt schrijft:

De transsolaire ruimte heeft totnogtoe geen enkel verschijnsel vertoond, analoog met ons zonnestelsel. Het is eene eigenaardigheid van *ons* stelsel, dat de stof daarin zich tot nevelringen zoude gecondenseerd hebben, welker kernen zich tot aardbollen en manen verdichten. Nogmaals zeg ik, totnogtoe *heeft men niets van dien aard ooit buiten ons planeetstelsel waargenomen* [1]).

Het is waar dat men sedert de nevelvlektheorie in 1860 ontstaan en beter bekend geworden is, vermeent eenige gelijksoortige verschijnselen buiten ons zonnestelsel waargenomen te hebben. Toch heeft de groote man volkomen gelijk en zijn er geen *aardbollen* of *manen, behalve naar den schijn,* buiten ons zonnestelsel of van dezelfde soort van stof als in ons zonnestelsel te vinden. Aldus luidt de occulte leering.

Newton zelf heeft dit bewezen, want hij heeft toegegeven dat er in ons zonnestelsel vele verschijnselen waren welke hij niet bij machte was door middel van de wet der aantrekkingskracht te verklaren; "daartoe behooren de gelijkvormigheid van de richtingen der planeetbewegingen, de nagenoeg cirkelronde vormen harer banen en hare merkwaardige gemeenschappelijke beweging in éénzelfde vlak" [2]). En indien er ook maar één enkele uitzondering is, dan heeft men geen recht de wet der aantrekkingskracht een algemeene wet te noemen. Men zegt ons dat "Newton deze regelingen in zijn algemeen Scholium 'het werk van een verstandelijk en almachtig Wezen' genoemd heeft". Dat "Wezen" moge verstandelijk zijn, doch wat de "almacht" aan- [541] gaat zoude men alleszins reden hebben die bewering te betwijfelen. Het zoude een armzalige "God" zijn, die zich met de kleinere bijzonderheden bezighield en het belangrijkste werk aan secundaire krachten overliet! De armoede van dit argument en van deze logica wordt alleen overtroffen door die van Laplace, die, terwijl hij zeer terecht beweging in de plaats trachtte te stellen van het "almachtig Wezen" van Newton, den waren aard van die Eeuwige Beweging niet kende en er een blinde fysische wet in zag. "Zouden die regelingen niet het gevolg van de wetten der beweging kunnen zijn?" vraagt hij, daarbij vergetende — zooals al onze hedendaagsche geleerden doen — dat deze wet en deze beweging een circulus viciosus

[1]) Zie *Revue Germanique* van 31 Dec. 1860, art. "Lettres et Conversations d'Alexandre Humboldt".

[2]) Prof. Winchell.

zijn, zoolang *beider aard* onverklaard blijft. Zijn befaamd antwoord aan Napoleon: "*Dieu est devenu une hypothèse inutile*", zoude alleen terecht gegeven kunnen worden door een aanhanger van de Wedântijnsche wijsbegeerte. Het wordt louter eene dwaling, wanneer wij de tusschenkomst uitsluiten van werkende, verstandelijke, machtige (nooit "al-machtige") Wezens, die "Goden" genoemd worden.

Doch wij zouden aan de critici van de middeleeuwsche sterrekundigen wel willen vragen, waarom Keppler voor hoogst onwetenschappelijk uitgekreten moet worden voor het opwerpen van dezelfde oplossing als Newton, terwijl hij zich alleen als oprechter, meer zichzelf gelijk blijvend en zelfs logischer deed kennen? Waarin mag toch het verschil gelegen zijn tusschen Newton's "almachtig Wezen" en Keppler's Rectores, zijne Siderische en Cosmische Krachten, of Engelen? Ook kritiseert men Keppler om zijne "eigenaardige hypothese, die gebruik maakte van een draaikolkbeweging binnen het zonnestelsel", om zijne theorieën in het algemeen en omdat hij een voorstander was van het denkbeeld van Empedocles over aantrekking en afstooting en in het bijzonder het "zonnemagnetisme". Toch zijn vele hedendaagsche mannen van wetenschap — Hunt, als wij Metcalfe moeten uitzonderen, Dr. Richardson, enz. — zeer gunstig voor dat denkbeeld gestemd, zooals wij zullen aantoonen. Men verontschuldigt hem echter ten halve, door aan te voeren:

Ten tijde van Keppler bezat men nog geen bepaalde kennis van wisselwerking tusschen stofmassa's, die van huis uit iets anders was dan magnetisme [1]).

Kent men die thans *bepaald?* Maakt Professor Winchell, voor de wetenschap aanspraak op eenige ernstige kennis, welke dan ook, van den aard van de electriciteit of het magnetisme — behalve dat beide de werkingen zijn van een of ander gevolg, voortvloeiend uit een onbepaalde oorzaak?

De denkbeelden van Keppler zijn, wanneer men hunne theologische neigingen wegneemt, zuiver occult. Hij heeft het navolgende ingezien:

I. De zon is een groote magneet [2]). Dit is wat enkele uitnemende hedendaagsche geleerden en ook de occultisten gelooven.

[542] II. De zonnesubstantie is onstoffelijk [3]). Natuurlijk in den zin van stof welke in aan de wetenschap onbekende toestanden verkeert.

[1]) *World-Life*, blz. 553.

[2]) Zie echter *Astronomie du Moyen Age*, door Delambre.

[3]) Zie *Isis Unveiled*, I, 270, 271.

III. Als oorzaak van de gestadige strooming[1*] en wederaanvulling der zonneënergie en van de beweging der planeten noemde hij de eeuwige bestiering[2*] van een geest of geesten. De geheele oudheid heeft aan dit denkbeeld geloofd. De occultisten gebruiken het woord "geesten" niet, doch zeggen "scheppende krachten" en kennen er verstandelijkheid aan toe. Wij kunnen die echter ook geesten noemen. Men zal ons ten laste leggen dat wij onszelve tegenspreken. Men zal zeggen dat wij, terwijl wij God ontkennen, zielen en werkende geesten erkennen en onze bewijsvoering versterken door aanhalingen uit femelende Roomsch-Katholieke schrijvers. Ons antwoord hierop luidt: Wij ontkennen den anthropomorphen God der monotheïsten, maar nooit het Goddelijke Beginsel in de natuur. Wij bestrijden Roomsch-Katholieken en Protestanten wegens een aantal dogmatische theologische geloofspunten van menschelijken en sectarischen oorsprong. Wij stemmen met hen overeen in hun geloof aan geesten en verstandelijke werkende Machten, al aanbidden wij geen "Engelen", zooals de Roomsch-Katholieken doen.

Deze theorie wordt veel meer taboe verklaard om den "Geest", waaraan daarin eene plaats wordt toegekend, dan om andere redenen. Herschel (de vader) geloofde er ook aan en met hem vele hedendaagsche geleerden. Niettemin verklaart Professor Winchell dat "er noch in de oudheid, noch tegenwoordig ooit eene fantastischer, minder met de eischen der fysische beginselen overeenstemmende hypothese opgeworpen is" [1]).

Hetzelfde zeide men eenmaal van den algemeenen ether en thans is men niet alleen gedwongen dien aan te nemen, doch men pleit er voor als de eenige mogelijke theorie om zekere geheimenissen te verklaren.

Toen Grove omstreeks 1840 voor het eerst zijne theorieën te Londen verkondigde, brandmerkte men ze als onwetenschappelijk; niettemin neemt men thans zijne zienswijze omtrent het onderling verband van krachten algemeen aan. Zeer waarschijnlijk zoude iemand, die beter dan schrijfster met de wetenschap vertrouwd is, moeten opstaan om met eenig welslagen den strijd aan te binden met enkele der thans heerschende denkbeelden over de gravitatie en andere soortgelijke "oplossingen" van cosmische geheimenissen. Doch laten wij enkele tegenwerpingen indachtig zijn, afkomstig van erkende mannen

[1]) *World-Life*, 554.

[1*] motion. [2*] care.

van wetenschap, van uitblinkende sterrekundigen en fysici, die zoowel de theorie der rotatie als die der aantrekkingskracht verworpen hebben. Zoo leest men in de *Fransche Encyclopaedie* dat "de wetenschap, in de personen van al hare vertegenwoordigers het er over eens is dat het *onmogelijk* is den *fysischen* oorsprong van de wentelbeweging van het zonnestelsel te verklaren".

Indien men de vraag stelt: "Wat veroorzaakt rotatie?" dan ant-
[543] woordt men ons: "De middelpuntvliedende kracht". "En wat brengt dan die kracht voort?" "De rotatiekracht", luidt het ernstige antwoord [1]). Het zal wellicht goed zijn deze beide theorieën te onderzoeken, daar zij onderling direct of indirect verbonden zijn.

[1]) Godefroy, *Cosmogonie de la Révélation.*

AFDEELING IV.

DE ROTATIETHEORIEËN DER WETENSCHAP.

In aanmerking nemende dat "de eindoorzaak voor hersenschimmig verklaard en de Eerste Groote Oorzaak naar het gebied van het onbekende verbannen wordt", zooals de klacht van een eerwaarden geestelijke terecht luidt, is het aantal der opgestelde hypothesen — een heele nevelvlek vol — hoogst merkwaardig. De belangstellende leek staat onthutst en weet niet welke van de theorieën der *exacte* wetenschap hij gelooven moet. Hieronder vermelden wij hypothesen genoeg voor elken smaak en elk brein. Zij zijn alle aan een aantal wetenschappelijke boekdeelen ontleend.

IN ZWANG ZIJNDE HYPOTHESEN TER VERKLARING VAN DEN OORSPRONG DER ROTATIE.

De rotatie is ontstaan:

(*a*) Door de botsing van nevelmassa's die doelloos in de ruimte ronddwalen; of door "aantrekking in de gevallen dat er geen eigenlijke botsing plaats vindt".

(*b*) Door tangentiale werking van stroomen nevelstof (zoo er sprake is van amorphe nevelvlekken) uit hoogere naar lager gelegen lagen afdalend [1]), of eenvoudig door de werking der centrale zwaarte der massa's [2]).

"Het is een grondbeginsel in de natuurkunde dat *in een dergelijke massa geen rotatie kan opgewekt worden door de werkingen harer eigen deeltjes*. Men kan evengoed beproeven den koers van een stoomboot te veranderen door aan de verschansing te trekken", zegt Prof. Winchell hierover in *World-Life* [3]).

---

[1]) De woorden "hoog" en "laag" hebben alleen betrekking op den stand van den waarnemer in de ruimte; alle gebruik van deze woorden met het doel den indruk te verwekken dat zij abstracte werkelijkheden voorstellen, is noodzakelijk bedriegelijk.

[2]) Jacob Ennis, *The Origin of the Stars*.

[3]) Blz. 99, noot.

HYPOTHESEN OVER DEN OORSPRONG DER PLANETEN EN KOMETEN.

(*a*) Wij hebben de geboorte der planeten te danken 1e aan eene ontploffing van de zon — een voortbrengsel van hare centrale massa[1]); of 2e aan een of andere verbreking van de nevelringen.

[545] (*b*) "De kometen zijn vreemdelingen in het planeetstelsel"[2]). "De kometen zijn onloochenbaar in ons zonnestelsel voortgebracht"[3]).

(*c*) De "*vaste* sterren zijn onbeweeglijk", zegt de eene autoriteit. "Alle sterren bewegen zich wel degelijk", antwoordt een andere autoriteit. "Elke ster is ongetwijfeld in beweging"[4]).

(*d*) "De langzame en majestueuze beweging van de zon om hare as heeft 350.000.000 jaar geduurd zonder ook maar één oogenblik op te houden"[5]).

(*e*) "Maedler gelooft dat . . . . . Alcyone in de Pleïaden het middelpunt der baan van onze zon is en dat de omloopstijd der zon 180.000.000 jaar bedraagt"[6]).

(*f*) "De zon heeft nog niet langer dan 15.000.000 jaar bestaan en zal niet meer dan 10.000.000 jaar warmte uitstralen"[7]).

Een paar jaar geleden deelde deze uitstekende geleerde de wereld mede dat de tijd, welken de aarde noodig had om van de eerste korstvorming tot haar tegenwoordigen toestand af te koelen, hoogstens 80.000.000 jaar bedroeg[8]). Indien nu de wereld in omkorsten toestand slechts 40.000.000 jaar oud is, of de helft van de reeds toegestane 80.000.000 jaar en de zon slechts 15.000.000 jaar oud is, moeten wij dan aannemen dat de aarde eenmaal onafhankelijk van de zon geweest is?

Nu de ouderdom van de zon, de planeten, en de aarde volgens de opgaven in de verschillende wetenschappelijke hypothesen der sterrekundigen en natuurkundigen elders hieronder opgegeven zijn,

---

[1]) Indien zulks het geval is, hoe verklaart de wetenschap dan de betrekkelijk geringe grootte van de planeten die het dichtst bij de zon gelegen zijn? De theorie van de massavergrooting door meteoren is nog een schrede verder van de waarheid verwijderd dan de nevelvlektheorie en bezit niet eens de goede zijde van deze laatste — haar metafysisch element.

[2]) Laplace, *Système du Monde*, uitg. 1824, blz. 414.

[3]) Faye *Comptes Rendus*, deel XC, blz. 640-42.

[4]) Wolf.

[5]) Le Couturier, *Panorama des Mondes*.

[6]) Winchell, *World-Life*, blz. 140.

[7]) De lezing van Sir William Thomson over "De latente dynamische theorie omtrent den vermoedelijken oorsprong, de geheele hoeveelheid warmte en den levensduur van de zon", 1887.

[8]) Thomson and Tait, *Natural Philosophy*. En zelfs over deze getallen verschilt Bischof met Thomson van meening en berekent hij dat de aarde 350.000.000 jaren noodig zoude hebben om van eene temperatuur van 20000° Celsius tot 200° Celsius af te koelen. Dit is ook de meening van Helmholtz.

hebben wij genoeg aangevoerd om het meeningsverschil der dienaren van de moderne wetenschap bloot te leggen. Of wij voor de wentelingsontwikkeling van ons zonnestelsel de *vijftien* millioen jaren van Sir William Thomson, of de *duizend* millioen jaren van Huxley aannemen, altijd komen wij tot het besluit dat — wanneer aangenomen wordt dat de hemellichamen, die uit inerte stof bestaan en toch door eigen innerlijke beweging aangedreven zijn, zichzelf millioenen jaren lang aan het wentelen gebracht hebben — deze leering der wetenschap neerkomt op:

(*a*) Eene klaarblijkelijke ontkenning van de grondwet der natuurkunde die zegt: "een lichaam in beweging streeft voortdurend naar traagheid, *d. w. z.* naar het volharden in denzelfden toestand van beweging of van rust, tenzij het door eene grootere werkzame kracht tot andere werkzaamheid gedreven wordt".

(*b*) Een oorspronkelijken impuls, welke zijn hoogtepunt vindt in [546] eene onveranderlijke beweging in een weerstandbiedenden ether, die volgens de verklaring van Newton onvereenigbaar is met die beweging.

(*c*) De algemeene zwaarte, die, naar ons geleerd wordt, steeds gericht is naar een middelpunt volgens eene rechtlijnige richting — als de eenige oorzaak der wenteling van ons geheele zonnestelsel, dat eene eeuwigdurende dubbele kringloopsbeweging volbrengt, elk lichaam namelijk om zijn eigen as en langs zijn baan. Eene andere van tijd tot tijd voorkomende lezing is:

(*d*) Een magneet in de zon, of dat bedoelde omwenteling toe te schrijven is aan eene magnetische kracht, die evenals de gravitatie langs rechte lijnen werkt en in grootte omgekeerd evenredig is met het vierkant der afstanden [1]).

(*e*) Alles werkt onder onveranderlijke en ongewijzigde wetten, die zich echter dikwijls als veranderlijk doen kennen, zooals bij sommige welbekende bewegingsgrillen van planeten en andere lichamen en ook wanneer kometen zich naar en van de zon bewegen.

(*f*) Een beweegkracht, altijd geëvenredigd aan de massa waarop zij inwerkt, doch altijd onafhankelijk van den bijzonderen aard van die massa, waaraan zij geëvenredigd is, hetgeen hierop neerkomt dat men met Le Couturier zegt:

"Zonder deze kracht welke onafhankelijk is van en een geheel anderen aard

[1]) De wet van Coulomb.

bezit dan deze massa, zoude deze laatste, al ware zij ook zoo reusachtig als Saturnus of zoo nietig als Ceres, altijd met dezelfde snelheid vallen" [1]).

Eene massa bovendien, die haar gewicht ontleent aan het lichaam waarop zij drukt.

Daarom kunnen noch Laplace's opvattingen over een zonne-atmosferisch fluïdum, dat zich tot buiten de banen der planeten zoude uitstrekken, noch de electriciteit van Le Couturier, noch de warmte van Foucault [2]), noch dit noch dat, ook maar één enkele der talrijke hypothesen over den oorsprong en den blijvenden aard der rotatie uit het eekhoornmolentje helpen ontsnappen — evenmin als de theorie der zwaarte dat zelf kan. Deze geheimenis is het Procrustesbed der natuurwetenschap. Indien de stof passief is, zooals ons thans geleerd wordt, kan men zelfs van de eenvoudigste beweging niet zeggen dat zij een wezenlijke eigenschap der stof is — daar men deze eenvoudig voor een inerte massa houdt. Hoe kan een zoo gecompliceerde beweging, samengesteld en veelvoudig, harmonisch en evenwichtig, die eeuwig aanhoudt gedurende millioenen en millioenen jaren, eenvoudig aan haar eigen inwonende kracht toegeschreven worden, tenzij deze laatste een intellect is? Een fysische wil is iets nieuws — een begrip dat de ouden inderdaad nooit gekoesterd zouden hebben! Want sedert meer dan eene eeuw heeft men alle onderscheid tusschen lichaam en kracht ter zijde gesteld: "Kracht" is slechts de eigenschap van een in beweging verkeerend lichaam",
[547] zeggen de fysici; "leven — de eigenschap van onze dierlijke organen — is slechts de uitkomst van hunne moleculaire rangschikking", antwoorden de fysiologen. Littré verkondigt:

> In den schoot van die opeenhooping, welke men eene planeet noemt, worden alle aan de stof eigene krachten ontwikkeld . . . . *d. w. z.* die stof bevat *in zichzelve* en *door zichzelve* alle krachten die haar eigen zijn . . . . en die *primair*, niet *secundair* zijn. Dergelijke krachten zijn de eigenschap van het gewicht, van electriciteit, van aardmagnetisme, van het leven . . . . Elke planeet kan leven ontwikkelen . . . ., zooals de aarde b.v., waarop niet altijd eene menschheid geweest is en die thans menschen voortbrengt [3]).

Een sterrekundige zegt:

> Wij spreken over het gewicht der hemellichamen, maar omdat erkend wordt dat gewicht afneemt met den afstand van het middelpunt, is het zeker dat bedoeld gewicht op zekeren afstand noodzakelijk nul moet worden. Bestond er een of

---

[1]) *Musée des Sciences*, 15 Augustus 1857.
[2]) *Panorama des Mondes*, blz. 55.
[3]) *Revue des Deux Mondes*, 15 Juli 1860.

andere *aantrekking*, dan zoude er evenwicht zijn . . . . En omdat de hedendaagsche school noch een *beneden*, noch een *boven* in de algemeene ruimte erkent, is het niet duidelijk wat de aarde zoude doen vallen, indien er zelfs zwaarte noch aantrekking bestond [1]).

Mij dunkt dat de graaf de Maistre gelijk had de vraag op zijne eigene theologische wijze op te lossen. Hij hakt den Gordiaanschen knoop door met de woorden: "De planeten wentelen omdat zij moeten wentelen . . . . . en het hedendaagsche fysische stelsel van het heelal is een fysische onmogelijkheid" [2]). Heeft Herschel immers niet hetzelfde gezegd toen hij opmerkte dat er een wil noodig was om kringbeweging mede te deelen, en een andere wil om haar tegen te houden [3])? Dit doet zien en verklaart hoe een planeet met vertraagde beweging slim genoeg is haar tijd zoo goed te berekenen dat zij juist op de vastgestelde minuut aankomt. Want al slaagt de wetenschap er soms met groote scherpzinnigheid in enkele dezer stilstanden, teruggaande bewegingen, afwijkingen [1*] buiten hare baan, enz., te verklaren uit gezichtsbedrog [2*] als gevolg van de ongelijkheid van de afstanden, langs hunne en onze baan afgelegd, toch weten wij dat er nog andere en wel volgens Herschel "zeer werkelijke en aanzienlijke afwijkingen zijn, welke men niet kan verklaren dan door de wederzijdsche en onregelmatige inwerking dier planeten en door den storenden invloed van de zon".

Wij houden het er echter voor dat er behalve die kleine en toevallige storingen nog andere regelmatige storingen bestaan, die men "seculair" noemt — wegens de buitengewone langzaamheid waarmede de onregelmatigheid toeneemt en de verhoudingen van de ellipsbeweging aandoet — en dat correcties hiervoor aangebracht kunnen worden. Van Newton af, die vond dat deze wereld dikwijls herstelling noodig had, tot Reynaud toe, zeggen allen hetzelfde. Deze laatste zegt in zijn *Ciel et Terre:*

De door de planeten beschreven banen zijn verre van onveranderlijk en integendeel voortdurend aan verandering van positie en vorm onderhevig [4]). [548]

Dit bewijst dat de aantrekkingskracht en de wetten van den omloop even slordig zijn als vlug om haar fouten te herstellen. De aanklacht zooals zij daar ligt, schijnt als volgt te luiden:

[1]) Cosmographie.
[2]) *Soirées.*
[3]) *Discours*, 165.
[4]) blz. 28.

[1*] angles. [2*] appearances.

Deze banen worden afwisselend wijder en nauwer, haar groote assen verlengen en verkorten zich of zij slingeren terzelfder tijd van rechts naar links om de zon, terwijl het vlak zelf, waarin zij gelegen zijn, periodiek rijst en daalt en met een soort van sidderende beweging omwentelt.

Hierbij merkt de Mirville, die evenals wij aan verstandelijke "arbeiders" gelooft, die onzichtbaar het zonnestelsel besturen, zeer geestig op:

Ziedaar voorzeker een reis, waarbij luttel werktuigelijke nauwkeurigheid in het spel is; men zoude haar hoogstens kunnen vergelijken met een stoomboot, die op de golven heen en weer geworpen en geslingerd, vertraagd of versneld wordt; elk dezer storende invloeden zoude haar aankomst onbepaald kunnen doen uitstellen, ware er niet het verstand van loods en machinisten om den verloren tijd in te halen en de schade te herstellen [1]).

De wet der zwaarte schijnt echter een verouderde wet van den sterrenhemel te worden. Die langharige siderische radicaalgezinden, kometen genaamd, schijnen ten minste slechts weinig eerbied voor de majesteit dier wet te hebben en haar op onbeschaamde wijze te trotseeren. Niettemin zeggen de aanhangers der hedendaagsche wetenschap dat die kometen en meteoren — al vertoonen deze ook in nagenoeg elk opzicht "nog niet ten volle verklaarde verschijnselen" — dezelfde wetten volgen en uit dezelfde stof bestaan als "de zonnen, de sterren en de nevelvlekken" en zelfs als "de aarde en hare bewoners" [2]).

Dit zoude men aannemen op goed vertrouwen, ja zelfs blindelings gelooven kunnen noemen. Doch men mag aan de exacte wetenschap niet twijfelen en wie de door hare beoefenaars bedachte hypothesen verwerpt — de aantrekkingskracht bijv. — zal men voor zijne moeite als een onwetenden dwaas beschouwen; en toch geeft de zooeven aangehaalde schrijver ons een zonderling verhaal uit de wetenschappelijke geschiedboeken.

De staart der komeet van 1811 was 120 millioen mijlen lang en had op het breedste gedeelte eene breedte van 25 millioen mijlen, terwijl de middellijn van de kern ongeveer 127.000 mijlen bedroeg, meer dan tienmaal die van de aarde.

Hij deelt ons mede dat:

Opdat lichamen van die grootte voorbij de aarde gaande daarbij noch hare beweging storen, noch de lengte van het jaar ook maar ééne seconde wijzigen zouden, moet de stof waaruit zij bestaat onbegrijpelijk ijl wezen.

Dat moet wel zoo zijn, en toch:

[549] De uiterste ijlheid van de massa eener komeet wordt ook bewezen door het verschijnsel dat haar staart soms, wanneer de komeet de zon nadert, in een paar

---

[1]) *Des Esprits*, III, 155, Deuxième Mémoire.

[2]) Lain, *Modern Science and Modern Thought.*

uur tot eene lengte van 90 millioen mijlen uitgerekt wordt. En wat opmerkelijk is, deze staart wordt tegen de zwaartekracht in uitgerekt door een of andere afstootende kracht (vermoedelijk electriciteit) zoodat hij altijd van de zon af wijst [!!!] .... En toch gehoorzaamt de stof der kometen, hoe dun zij ook zijn moet, aan de algemeene wet der zwaartekracht [!?] en om het even of de komeet zich beweegt in eene baan, gelegen binnen die der buitenplaneten, of wegsnelt in den afgrond der ruimte en eerst na honderden jaren terugkeert, haar pad wordt elk oogenblik bestuurd door dezelfde kracht, die een appel op den grond doet vallen [1]).

De wetenschap is als de vrouw van Caesar, zij mag niet verdacht worden — dat is duidelijk. Niettemin kan men haar eerbiedig beoordeelen en in ieder geval mag men haar in herinnering brengen dat de "appel" een gevaarlijke vrucht is. Deze zoude voor een tweede maal in de geschiedenis der menschheid de oorzaak van den val kunnen worden — ditmaal van de "exacte" wetenschap. Van een komeet, wier staart onder de oogen van de zon de wet der zwaartekracht trotseert, kan men bezwaarlijk zeggen dat zij aan die wet gehoorzaamt.

In eene reeks van wetenschappelijke werken over sterrekunde en de nevelvlektheorie, geschreven tusschen 1865 en 1866, heeft schrijfster — die in de wetenschap maar slecht thuis is — in een paar uur tijds niet minder dan negen en dertig tegenstrijdige hypothesen gevonden, aangeboden ter verklaring van de zelfvoortgebrachte, oorspronkelijke wentelbeweging der hemellichamen. Schrijfster is geen sterrekundige, geen wiskundige, geen geleerde, doch zij was verplicht deze fouten te onderzoeken ter verdediging van het occultisme in het algemeen en, wat van nog grooter belang is, om de occulte leeringen omtrent de sterrekunde en de cosmologie te steunen. Men bedreigde de occultisten met vreeselijke straffen voor het in twijfel trekken van wetenschappelijke waarheden. Doch thans gevoelen zij meer moed; de wetenschap is in hare "onneembare" stelling minder zeker dan men geneigd was te vermoeden, en vele harer bolwerken zijn op drijfzand gebouwd.

Aldus is zelfs dit weinig diepgaande en onwetenschappelijke onderzoek daarvan nuttig geweest en zeker ook zeer leerzaam. Wij hebben inderdaad vele dingen geleerd, daar wij ons in het bijzonder veel moeite gegeven hebben met het bestudeeren van die sterrekundige gegevens, welke met de meeste waarschijnlijkheid met ons heterodox en "bijgeloovig" geloof in strijd zouden zijn.

Zoo hebben wij daar bijvoorbeeld omtrent de aantrekkingskracht,

---

[1]) *Aldaar*, blz. 17.

de beweging om eene as en langs eene baan gevonden dat, wanneer de gelijkmatige beweging maar eenmaal in het eerste stadium overwonnen was, dit voldoende was eene wentelende beweging tot aan het einde van het manwantara te handhaven. Wij zijn ook te midden der genoemde combinaties van mogelijkheden ten aanzien van het
[550] begin der wenteling, die telkenmale zeer samengesteld zijn, eenige oorzaken te weten gekomen waaraan men haar wellicht zoude kunnen toeschrijven en ook eenige andere waarvan zij het gevolg behoorde en moest zijn, doch zulks om de een of andere reden niet was. Onder andere zegt men ons dat het begin van wenteling even gemakkelijk opgewekt kan worden in eene gloeiend vloeibare massa als in eene die zich door ijsachtige ondoorzichtigheid kenmerkt [1]). Verder dat de aantrekkingskracht eene wet is, die door niets overtreden kan worden, doch die niettemin bij tijd en ontijd door de gewoonste hemel- of aard-lichamen — de staarten van onbeschaamde kometen bijvoorbeeld — overtreden wordt. Vervolgens dat wij het heelal te danken hebben aan de heilige scheppende drieëenheid: inerte stof, zinnen-looze kracht en blind toeval. Van het ware inwezen en den aard van welke dezer drie ook weet de wetenschap niets, doch dat is een kleinigheid die niets te beduiden heeft. Ergo zegt men ons dat, wanneer eene massa cosmische of nevelvlek-stof — welker aard geheel onbekend is en die wellicht in gesmolten toestand verkeert (Laplace), of duister en koud is (Thomson), want "deze tusschenkomst van de warmte is zelf zuiver eene hypothese" (Faye) — het besluit neemt hare mechanische energie in den vorm van wenteling ten toon te spreiden, zij als volgt te werk gaat. Zij (die massa) veroorzaakt uit eigen beweging eene uitbarsting van vuur, of wel zij blijft inert, duister en koud, daar beide toestanden evenzeer in staat zijn haar zonder eenige doeltreffende oorzaak millioenen jaren lang in de ruimte te laten rondtollen. Hare bewegingen kunnen teruggaande zijn, of wel direct, voor beide bewegingen worden in ongeveer honderd verschillende hypothesen even zooveel redenen aangevoerd; doch in ieder geval sluit zij zich aan bij het sterrengewemel, waarvan de oorsprong tot dezelfde wonderbaarlijke en uit zichzelf voortkomende soort behoort — want:

De neveltheorie heeft niet ten doel den OORSPRONG der dingen, doch slechts een *stadium* in de geschiedenis der stof, te ontdekken [2]).

---

[1]) *Heaven and Earth.*

[2]) Winchell, *World-Life*, blz. 196.

Die millioenen zonnen, planeten en wachters, samengesteld uit inerte stof, zullen in zeer indrukwekkende en majestueuze symmetrie door het uitspansel blijven draaien, in weerwil van hunne traagheid alleen en uitsluitend door "hunne eigene innerlijke beweging" bewogen en geleid.

Moeten wij ons hierna nog verwonderen dat geleerde mystici, vrome Roomsch-Katholieken en zelfs geleerde sterrekundigen als Chaubard en Godefroy [1]) aan de *Kabbalah* en de oude stelsels de voorkeur gegeven hebben boven de hedendaagsche troostelooze en zichzelf tegensprekende voorstelling van het Heelal? De *Zohar* maakt in ieder geval onderscheid tusschen "de Hajaschar [de 'Licht-krachten'], de Hachoser ['Weerkaatste Lichten'] en de eenvoudige *uiterlijke verschijnselen* van hunne geestelijke typen [2]). [551]

Wij kunnen het vraagstuk der "zwaarte" thans van de rol afvoeren en andere hypothesen onderzoeken. Het is duidelijk dat de natuurwetenschap niets van "krachten" weet. Wij kunnen de bewijsvoering echter sluiten door nog een man van wetenschap — Professor Jaumes, lid van de academie de médecine te Montpellier — ter hulp te roepen. Over krachten sprekend zegt deze geleerde:

> Een oorzaak is datgene wat essentiëel werkzaam is in de genealogie van verschijnselen, zoowel bij elke voortbrenging als bij elke wijziging. Ik heb gezegd dat werkzaamheid (of kracht) onzichtbaar is . . . . . Het zoude eene ongegronde hypothese wezen te veronderstellen dat zij lichamelijk is, *verblijvende in de eigenschappen der stof* . . . . . Alle oorzaken tot God terug te voeren . . . . . zoude gelijk staan met zich den last op te leggen van eene hypothese die met vele waarheden in strijd is. Doch het is niet onredelijk te spreken van eene *veelvoudigheid van krachten*, uitgaande van de Godheid en in het bezit van inwonende eigen krachten . . . . . en ik ben geneigd verschijnselen te erkennen, voortgebracht door middelaars, krachten of secundaire agentia genaamd. De *onderscheiding* der krachten is het beginsel van de verdeeling der wetenschappen; zooveel werkende en afzonderlijke krachten, even zooveel moederwetenschappen . . . . . Neen, krachten zijn geen veronderstellingen en abstracties, doch werkelijkheden en de eenige handelende werkelijkheden, wier eigenschappen door middel van onmiddellijke waarneming en gevolgtrekking bepaald kunnen worden [3]).

---

[1]) *L'Univers expliqué par la Révélation* en *Cosmogonie de la Révélation*. Doch zie ook de Mirville's *Deuxième Mémoire*. De schrijver, een bittere vijand van het occultisme schreef niettemin groote waarheden.

[2]) Zie *Kabbala Denudata*, II, 67.

[3]) "Sur la Distinction des Forces", uitgegeven in de *Mémoires de l'Académie des Sciences de Montpellier*, Deel II, Afl. I, 1854.

AFDEELING V.

DE MASKERS DER WETENSCHAP.

FYSICA OF METAFYSICA?

Indien er op aarde vooruitgang bestaat zal de wetenschap te eeniger tijd, *willens of niet*, hare monsterachtige denkbeelden, zooals die van hare stoffelijke, zichzelf leidende wetten ontbloot van ziel en geest, moeten opgeven en zich dan tot de occulte leeringen moeten wenden. Zij heeft dat reeds gedaan, hoezeer de titelbladen en de herziene uitgaven van den wetenschappelijken cathechismus ook gewijzigd mogen zijn. Het is thans meer dan een halve eeuw geleden dat men bij het vergelijken van het oude met het hedendaagsche denken bevond dat onze wijsbegeerte, hoezeer zij ook van die onzer voorvaderen schijnt te verschillen, niettemin slechts samengesteld is uit toevoegingen en weglatingen, genomen van de oude wijsbegeerte en druppel voor druppel gesijpeld door het filter der antecedenten.

Faraday en andere uitnemende mannen van wetenschap waren goed op de hoogte van dit feit. Atomen, ether, de ontwikkeling zelve — dit alles komt van oude begrippen tot de hedendaagsche wetenschap, dit alles is gegrond op de opvattingen der archaïsche volkeren. "Begrippen" voor de oningewijden onder den vorm van allegorieën; duidelijke waarheden, die bij de inwijdingen aan de uitverkorenen onderwezen werden, welke waarheden door Grieksche schrijvers gedeeltelijk onthuld en tot ons gekomen zijn. Dit wil niet zeggen dat het occultisme ooit dezelfde zienswijzen over stof, atomen en ether gehad heeft, als men in de exoteriek der Grieksche klassieken vinden kan. Toch was, zoo wij Tyndall gelooven mogen, zelfs Faraday een volgeling van Aristoteles en meer een agnosticus dan een materialist. In zijn *Faraday, as a Discoverer* [1]) laat de schrijver zien dat de groote

[1]) Blz. 123.

natuurkundige "oude overwegingen van Aristoteles" gebruikt, welke "in sommige zijner werken beknopt te vinden zijn" Faraday, Boscovitch en alle andere echter die in de atomen en moleculen "krachtsmiddelpunten" en in het overeenkomstige element "kracht" een wezen op zichzelf zien, staan wellicht veel dichter bij de waarheid dan zij die, door hen aan te klagen, tegelijkertijd de "oude Pythagoreesche corpusculairtheorie" aanklagen — welke theorie, ter loops gezegd, [553] nooit zóó tot het nageslacht is gekomen als die groote wijsgeer haar verkondigd heeft — op grond van hare "dwaling dat de in de begripsvoorstelling bestaande elementen der stof als afgescheiden en werkelijke wezenlijkheden begrepen kunnen worden".

De voornaamste en noodlottigste dwaling en vergissing, naar de meening der occultisten door de wetenschap gemaakt, is gelegen in het denkbeeld dat het mogelijk zoude zijn dat er in de natuur anorganische of doode stof bestaat. Is iets dat vatbaar is voor vormverandering of wijziging dood of anorganisch? — vraagt het occultisme. En is er iets onder de zon dat onveranderlijk of ongewijzigd blijft?

Dat een ding *dood* is brengt mede dat het eenmaal *levend* geweest moet zijn. Wanneer, in welk tijdperk der cosmogonie? Het occultisme zegt dat in ieder geval de stof het krachtigst werkzaam is wanneer zij inert schijnt. Een blok hout of steen is bewegingloos en in elk opzicht ondoordringbaar. Niettemin bevinden zich alle deeltjes *feitelijk* in een onophoudelijke, eeuwige trilling, die zoo snel is dat het lichaam voor het stoffelijk oog geheel bewegingloos schijnt; en de ruimteafstand tusschen deze trillende deeltjes is — van een ander gebied van zijn en waarneming beschouwd — even groot als die tusschen sneeuwvlokken of regendroppels. Doch de natuurwetenschap zal dit voor een ongerijmdheid houden.

Bedoelde fout is nergens beter toegelicht dan in het wetenschappelijk werk van een Duitsch *geleerde*, Professor Philipp Spiller. In deze cosmologische verhandeling tracht die schrijver het volgende te bewijzen:

Geen enkel materieel bestanddeel van een lichaam, geen enkel atoom is op zichzelve oorspronkelijk met kracht begiftigd, doch elk van die atomen is volstrekt dood en bezit geen inwonend vermogen om op een afstand werking te verrichten [1]).

Deze uitspraak belet Spiller echter niet een occult leerstuk en beginsel te verkondigen. Hij betoogt *de onafhankelijke substantialiteit*

[1]) *Der Weltaether als Kosmische Kraft*, blz. 4.

van de kracht en beschouwt die als een "onlichamelijke stof" (*unkörperlicher Stoff*) of substantie. Nu is *substantie* in de metafysica niet *stof* en ter wille van de bewijsvoering kan men toegeven dat het een verkeerd gebruikt woord is. Doch dit is toe te schrijven aan de armoede der Europeesche talen en in het bijzonder aan het gebrek aan wetenschappelijke termen. Daarna vereenzelvigt en verbindt Spiller deze "stof" met den Aether. In de occulte zegswijze weergegeven zoude men met grootere juistheid kunnen zeggen dat deze "krachtsubstantie" de immer werkzame phenomenale positieve Ether-Prakriti is; terwijl de alomtegenwoordige aldoordringende Aether het noumenon van eerstbedoelde, de grondslag van alles of Âkâsha is. Niettemin valt Stallo Spiller aan en evenzoo de materialisten. Hij wordt [554] beschuldigd van "algeheel voorbijzien van het fundamenteele onderling verband tusschen kracht en stof", van welke beide de wetenschap niets zekers weet. Want dit "gehypostaseerde halve begrip" is naar de meening van alle andere fysici niet alleen *onweegbaar*, doch ook ontbloot van cohesieve, scheikundige, thermische, electrische en magnetische krachten, van al welke krachten — volgens het occultisme — Aether de bron en de oorzaak is.

Daarom legt Spiller, in weerwil van al zijne vergissingen, meer intuïtie aan den dag dan ieder ander hedendaagsch geleerde, uitgezonderd wellicht Dr. Richardson, de opsteller der theorie van de "zenuwkracht" of zenuwether, alsmede van de "zonne- en aardkracht"[1]). Want in de esoteriek is Aether de ware quintessence van alle mogelijke energie en voorzeker zijn aan dit algemeen agens (uit vele agentia samengesteld) alle openbaringen van kracht in de stoffelijke, psychische en geestelijke werelden toe te schrijven.

Wat zijn electriciteit en licht dan toch wel? Hoe kan de wetenschap weten dat de eene een fluïdum en het andere eene "wijze van beweging" is? Waarom geeft men geen reden op waarom men er onderscheid tusschen maken moet, aangezien beide voor wisselbetrekkingen van kracht gehouden worden? Men zegt ons dat de electriciteit een onstoffelijk en niet-moleculair fluïdum is — hoewel Helmholtz er anders over denkt — en het bewijs ervan is dat wij haar op flesschen kunnen tappen, verzamelen en opleggen. Dus moet zij eenvoudig materie zijn en geen bijzonder "fluïdum". Ook is zij niet louter "eene wijze van beweging", want beweging zoude

[1]) Zie *Popular Science Review*, Deel V. blz. 329—34.

bezwaarlijk in een Leidsche flesch bewaard kunnen worden. Wat het licht betreft, dit is een nog veel buitengewoner "wijze van beweging", want, "hoe wonderlijk het ook moge schijnen, het licht kan *werkelijk* [ook] *voor het gebruik opbewaard worden*", zooals Grove ongeveer een halve eeuw geleden aangetoond heeft.

Neem eene gravure, die eenige dagen in het donker gelegen heeft, stel die bloot aan den vollen zonneschijn, dat wil zeggen, leg die 15 minuten in de zon; leg haar op eene donkere plaats op gevoelig papier en na 24 uur zal zij een afdruk van zichzelve op het gevoelige papier achtergelaten hebben, waarbij het wit als zwart te voorschijn komt.... Er schijnen geen grenzen te zijn voor de vermenigvuldiging van gravures [1]).

Wat is het dat op het papier bevestigd, om zoo te zeggen vastgenageld blijft? Het is voorzeker eene kracht die het ding vastgelegd heeft, doch wat is *dat ding*, waarvan het residu op het papier achterblijft?

Onze geleerden zullen zich door een of andere wetenschappelijke technische wending [1*] uit deze moeielijkheid redden, doch wat is het dat onderschept is, zoodat eene zekere hoeveelheid ervan op glas, papier of hout vastgelegd is? Is het "beweging" of is het "kracht"? Of zal men ons zeggen dat hetgeen achterblijft slechts de uitwerking van de kracht of beweging is? Wat is dan die kracht? Kracht of [555] energie is eene eigenschap, doch elke eigenschap moet aan een iets of een iemand toebehooren. In de natuurkunde wordt kracht omschreven als "datgene wat verandering brengt of de neiging heeft verandering te brengen in een of andere tusschen lichamen bestaande fysische betrekking, om het even of die van mechanischen, thermischen, scheikundigen, electrischen of magnetischen of anderen aard zij". Doch het is niet die kracht of die beweging die op het papier achterblijft, wanneer de kracht of de beweging opgehouden heeft te werken en toch is er iets, dat onze stoffelijke zintuigen niet kunnen waarnemen, achtergebleven om op zijne beurt een oorzaak te worden en gevolgen teweeg te brengen. Wat is dat? Het is niet stof zooals de wetenschap die omschrijft — d. w. z. stof in een van hare bekende toestanden. Een alchemist zoude zeggen dat het eene geestelijke afscheiding was — en men zoude hem uitlachen. Doch wanneer een natuurkundige zegt dat opgezamelde electriciteit een fluïdum is of dat licht vastgelegd op papier nog zonlicht is — dan is dat *weten-*

[1]) Zie *Correlation of Physical Forces*, (blz. 110).

[1*] technicality.

schap. De nieuwste autoriteiten hebben inderdaad deze uitleggingen als "versleten[1*] theorieën" verworpen en hebben thans de "beweging" tot hun eenigen afgod vergoddelijkt. Doch èn zij èn hun afgod zullen zeker te eeniger tijd het lot hunner voorgangers ondergaan! Een ervaren occultist, iemand die de geheele reeks Nidâna's, oorzaken en gevolgen, die ten slotte hun laatste gevolg op dit ons gebied van openbaringen uitwerpen, geverifieerd heeft, iemand die de stof tot haar noumenon nagegaan heeft, is van meening dat de uitlegging van den fysicus op hetzelfde neerkomt alsof men toorn of de gevolgen daarvan — den daardoor veroorzaakten uitroep — eene afscheiding of een fluïde noemde en den mensch, de oorzaak ervan, zijn *stoffelijken* geleider. Doch, zooals Grove profetisch opgemerkt heeft, de dag nadert ras, waarop men erkennen zal dat de ons bekende krachten slechts de phenomenale openbaringen zijn van werkelijkheden waarvan wij niets weten — doch die de ouden kenden en vereerden.

Hij heeft nog een opmerking gemaakt, die veel te denken geeft en de zinspreuk der wetenschap had behooren te worden, doch niet geworden is. Sir William Grove heeft gezegd: *De wetenschap behoorde noch verlangens, noch vooroordeelen te koesteren. De waarheid behoorde haar eenig doelwit te zijn.*

Intusschen zijn de geleerden van onze dagen nog eigendunkelijker en bekrompener dan zelfs de geestelijkheid. Want zij dienen de "kracht-stof", die hun *Onbekende God* is, zoo zij die thans al niet aanbidden. En hoe onbekend die is kan men opmaken uit de talrijke bekentenissen der uitstekendste fysici en biologen met Faraday aan het hoofd. Hij kon — zooals hij zeide — het niet alleen nooit wagen te zeggen of krachten eene eigenschap of functie der stof waren, doch hij wist werkelijk niet wat men onder het woord stof verstond.

Er is een tijd geweest, zoo gaat hij voort, dat hij meende iets
[556] van de stof te weten. Doch hoe ouder hij werd en hoe nauwkeuriger hij haar bestudeerde, des te meer werd hij overtuigd van zijne volslagen onkunde omtrent den aard der stof[1]).

Deze onheilspellende bekentenis werd naar wij meenen op een wetenschappelijk congres te Swansea afgelegd. Faraday was echter dezelfde meening toegedaan, zooals Tyndall mededeelt.

---

[1]) Zie Buckwell: *Electric Science*.

[1*] exploded.

Wat weten wij van het atoom afgescheiden van zijne kracht? Gij denkt u een kern, die men *a* kan noemen en omgeeft die met krachten, die men *m* kan noemen; voor mijn denkvermogen verdwijnt de *a* of de kern en bestaat de substantie uit de krachten *m*. En inderdaad, welk begrip kunnen wij ons vormen van de kern, onafhankelijk van hare krachten? Welke gedachte blijft er over om daaraan de voorstelling vast te knoopen van een *a*, onafhankelijk van de erkende krachten?

Men begrijpt de occultisten dikwijls verkeerd omdat zij, bij gebrek aan betere uitdrukkingen, voor het inwezen der kracht *in zekere aanzichten* de omschrijving *substantie* gebruiken. Nu zijn de namen voor de verscheidenheden der substantie op verschillende gebieden van waarneming en van bestaan legio. Het oostersche occultisme heeft voor iedere soort een bijzondere benaming, doch de wetenschap heeft — evenals Engeland in de herinnering van een geestig Franschman gezegend was met zes en dertig godsdiensten en slechts één vischsaus — slechts één naam voor die alle, namelijk "substantie". Bovendien schijnen noch de orthodoxe fysici, noch hunne critici vasten grond onder de voeten te hebben en zijn zij even goed in staat de gevolgen onderling te verwarren als de oorzaken. Het is bijvoorbeeld onjuist om, zooals Stallo, te zeggen dat "men kan stof niet voor louter positieve ruimtelijke tegenwoordigheid houden, evenmin kan men zich haar voorstellen als eene verharding[1*] van krachten", of dat "kracht niets is zonder massa en massa niets zonder kracht" — want de eene is het noumenon en de andere het verschijnsel. Ook kon Schelling waar hij zegt:

Het is louter eene begoocheling der verbeelding dat er iets, wij weten niet wat, achterblijft wanneer wij een voorwerp ontbloot hebben van alle er toe behoorende predicaten [1]),

deze opmerking nooit op het gebied der transcendentale metafysica toegepast hebben. Het is waar dat zuivere kracht *niets* is in de wereld der fysica, zij is *alles* op het gebied van den geest. Stallo zegt:

Indien wij de massa waarop een gegeven kracht, hoe klein ook, inwerkt tot haar limiet nul laten naderen — of, mathematisch uitgedrukt, oneindig klein laten worden — is het gevolg dat de snelheid van de resulteerende beweging oneindig groot is en dat het "ding" ..... op een gegeven oogenblik noch hier noch daar, maar overal is — dat er geen werkelijke tegenwoordigheid is; het is derhalve onmogelijk stof op te bouwen door eene synthese van krachten [2]).

Dit moge waar zijn in de wereld der verschijnselen, in zooverre de begoochelende weerkaatsing van de ééne werkelijkheid van de

---

[1]) Schelling, *Ideeën*, enz. blz. 18
[2]) *T. a. p.*, blz. 161.

[1*] concretion.

bovenzinnelijke wereld waar moge schijnen te zijn voor de verkleinde opvattingen van een materialist. Het is volstrekt onjuist wanneer men
[557] die redeneering toepast op dingen in wat de Kabbalisten de bovenaardsche sferen noemen. De zoogenaamde traagheid is volgens Newton [1]) kracht en voor den beoefenaar der esoterische wetenschappen de grootste occulte kracht. Een lichaam kan alleen bij wijze van voorstelling, alleen op dit gebied van begoocheling, gescheiden gedacht worden van zijne betrekkingen tot andere lichamen — welke volgens de fysische en mechanische wetenschap de oorzaak zijn van zijne eigenschappen. In werkelijkheid kan het nooit zoo afgescheiden worden; zelfs de dood is niet in staat het los te maken van zijn verbinding met de algemeene krachten, waarvan de ééne kracht of het leven de samenvatting is; de onderlinge betrekking wordt eenvoudig op een ander gebied voortgezet. Doch indien Stallo gelijk heeft, wat kan Dr. James Croll dan bedoelen wanneer hij, sprekend "Over de omzetting der zwaartekracht", de door Faraday, Waterston en anderen verdedigde zienswijzen vooropstelt? Want hij zegt zeer duidelijk dat de zwaartekracht

eene kracht is die de buiten de lichamen gelegen ruimte doordringt en dat die kracht bij de wederzijdsche nadering der lichamen niet vermeerdert, zooals algemeen verondersteld wordt, doch dat de lichamen eenvoudig naar eene plaats gaan waar die kracht met grootere intensiteit bestaat [2]).

Niemand zal ontkennen dat eene kracht, zij het zwaartekracht, electriciteit, of welke andere kracht ook, die *buiten* de lichamen en in de open ruimte bestaat — hetzij deze ether of een vacuum is — *iets* moet zijn en niet een louter *niets*, wanneer men zich die van eene massa afgescheiden denkt. Anders zoude zij bezwaarlijk op de eene plaats met grootere en op eene andere met verminderde "intensiteit" kunnen bestaan. G. A. Hirn verklaart hetzelfde in zijn *Théorie Mécanique de l'Univers*. Hij tracht te bewijzen:

Dat het atoom van de scheikundigen geen ding van zuivere conventie of eenvoudig een hulpmiddel tot verklaring is, doch dat het werkelijk bestaat, dat zijn volume onveranderlijk en het atoom dientengevolge *niet* elastisch is [!!]. De kracht is derhalve niet in het atoom gelegen, zij is in de *ruimte* die de atomen van elkander scheidt.

De hierboven aangehaalde meeningen, uitgesproken door twee mannen van wetenschap die ieder in hun land uitmunten, toonen aan dat het in het minst niet *onwetenschappelijk* is te spreken van

[1]) *Princ.*, Def. III.

[2]) *Philosophical Magazine*, Deel II, blz. 252.

de substantialiteit der zoogenaamde krachten. Terwijl zij in de toekomst een of anderen naam te wachten heeft, is deze kracht substantie van de een of andere soort en kan zij niets anders zijn; en wellicht zal de wetenschap te eeniger tijd de eerste zijn om den bespotten naam phlogiston weder aan te nemen. Hoe de naam, dien men er in de toekomst aan geven zal, ook moge luiden, te beweren dat kracht niet in de atomen maar alleen in de "ruimte daartusschen" verblijft moge wetenschappelijk genoeg zijn — het is nochtans niet waar. Voor het denkvermogen van een occultist is dat hetzelfde als zeide men dat het water niet zetelt in de druppels, waaruit de oceaan samengesteld is, doch slechts in de ruimte tusschen die druppels!

De tegenwerping dat er twee verschillende scholen van fysici zijn, [558] waarvan de eene aanneemt dat

> Deze kracht een onafhankelijk substantieel wezen is, dat geen eigenschap van de stof noch wezenlijk met haar verbonden is [1]),

kan den oningewijde bezwaarlijk aan een helderder begrip helpen. Zij is er integendeel eerder op berekend het vraagstuk meer verward dan ooit te maken. Want dan is kracht noch het een noch het ander. Beschouwt men haar als een "onafhankelijk substantieel wezen", dan reikt deze theorie de vriendenhand aan het occultisme, terwijl het vreemdsoortige, tegenstrijdige denkbeeld dat de kracht "niet anders met de stof verbonden is dan door haar vermogen om op haar in te werken" [2]) de natuurwetenschap tot de onzinnigste tegenstrijdige hypothesen voert. Hetzij "kracht" of "beweging" (het occultisme dat tusschen die twee geen onderscheid ziet, tracht nooit ze te scheiden) zij kan niet op de eene wijze voor de aanhangers van de mechanische atoomtheorie werken en op eene andere wijze voor de aanhangers van de tegenovergestelde school. Ook kunnen de atomen niet in het eene geval volstrekt gelijk zijn van grootte en gewicht en in een ander geval van verschillend gewicht (wet van Avogadro). Want dezelfde bekwame criticus zegt woordelijk:

> Terwijl de volstrekte gelijkheid der oorspronkelijke eenheden van massa derhalve een wezenlijk deel uitmaakt van de grondslagen zelve der mechanische theorie, is de geheele hedendaagsche wetenschap der scheikunde gegrond op een daarmede onmiddellijk tegenstrijdig beginsel — een beginsel waarvan onlangs gezegd is dat "het in de scheikunde dezelfde plaats inneemt als de wet der zwaarte-

[1]) *Concepts of Modern Physics*, XXXI, Inleiding van den 2den druk.
[2]) *T. a. p.*.

kracht in de sterrekunde" [1]). Dit beginsel is bekend onder den naam van de wet van Avogadro of van Ampère [2]).

Dit toont aan dat òf de hedendaagsche scheikunde, òf de hedendaagsche natuurkunde met hare onderscheidene grondbeginselen de plank geheel misslaat. Want indien men het aannemen van atomen van verschillende soortelijke zwaarte op grond van de atoomtheorie in de natuurkunde voor onzinnig houdt, en indien de scheikunde niettemin juist door die aan te nemen "onfeilbare proefondervindelijke verificatie" opdoet bij de vorming en vervorming van scheikundige samenstellingen, dan wordt het duidelijk dat de mechanische atoom-
[559] theorie onhoudbaar is. De uitlegging van deze laatste, "dat de gewichtsverschillen slechts dichtheidsverschillen zijn en dichtheidsverschillen wederom verschillen van afstand tusschen de zich in een bepaalde ruimte bevindende deeltjes", houdt in werkelijkheid geen steek omdat een natuurkundige, voordat hij tot zijne verdediging kan aanvoeren dat, "dewijl er in het atoom geen veelvoudigheid van deeltjes en geen ledige ruimte is, dichtheids- of gewichtsverschillen van atomen dus onmogelijk zijn", eerst weten moet wat een atoom in werkelijkheid is, en dat is juist wat hij niet weten kan. Hij moet het aan de waarneming van ten minste een zijner stoffelijke zintuigen onderwerpen — en dat kan hij niet om de eenvoudige reden dat niemand ooit een atoom gezien, geroken, gehoord, aangeraakt of geproefd heeft. Het atoom behoort geheel en al tot het gebied der metafysica. Het is een tot een wezen gemaakte abstractie — voor de natuurwetenschap ten minste — en heeft, streng genomen, niets met de fysica te maken, dewijl het nooit aan proefneming door middel van retort of balans onderworpen kan worden. De opvatting in méchanischen zin wordt derhalve in het denkvermogen der vele geleerden, die over dit onderwerp, evenals over andere, met elkander van meening verschillen, een mengelmoes van de meest tegenstrijdige

---

[1]) J. P. Cooke, *The New Chemistry*, blz. 13.

[2]) "Het zegt dat gelijke hoeveelheden van alle stoffen, wanneer zij zich in gasvormigen toestand en onder gelijke omstandigheden van temperatuur en druk bevinden, hetzelfde aantal moleculen bevatten — waaruit volgt dat de gewichten der moleculen evenredig zijn met de soortgelijke gewichten der gassen, en dewijl deze verschillend zijn, de gewichten der moleculen derhalve ook verschillen, en dat aangezien de moleculen van zekere elementaire stoffen monatomisch zijn (slechts uit één atoom bestaan), terwijl de moleculen van verscheidene andere stoffen hetzelfde aantal atomen bevatten, de uiterste atomen van dergelijke stoffen van verschillend gewicht zijn". (*Concepts of Modern Physics*, blz. 34). Zooals later in hetzelfde deel aangetoond wordt is dit hoofdbeginsel der moderne theoretische scheikunde geheel en onverzoenlijk in strijd met de eerste stelling der mechanische atoomtheorie — namelijk de volstrekte gelijkheid van de oorspronkelijke eenheden van massa.

theorieën en dilemma's en hare ontwikkeling wordt door den oosterschen occultist, die dezen wetenschappelijken strijd volgt, met de grootste verbazing gadegeslagen.

Laten wij aan onze beschouwingen een eind maken met het vraagstuk der zwaartekracht. Hoe kan de wetenschap zich verstouten iets zekers daaromtrent te weten? Hoe kan zij hare zienswijze en hare hypothesen volhouden tegenover die van de occultisten, die in de zwaartekracht slechts sympathie en antipathie of aantrekking en afstooting zien, op ons aardsche gebied veroorzaakt door fysische polariteit en door geestelijke oorzaken buiten den invloed daarvan? Hoe kunnen zij het met de occultisten oneens zijn voordat zij het onderling eens zijn? Men hoort inderdaad in één adem spreken over het behoud van arbeidsvermogen en over de volmaakte hardheid en onveerkrachtigheid der atomen, over de identiteit der kinetische gastheorie met de zoogenaamde "potentiëele energie" en tegelijkertijd over het feit dat de elementaire eenheden van massa volkomen hard en onveerkrachtig zijn! Een occultist slaat een wetenschappelijk werk op en leest als volgt:

Het fysische atomisme leidt alle qualitatieve eigenschappen der stof van de vormen der atoombewegingen af. De *atomen zelf blijven als elementen geheel van eigenschappen ontbloot* [1]).

En verder:

De scheikunde moet in haar uitersten vorm atomische mechanica zijn [2]).

En een oogenblik later wordt hem gezegd:

Gassen bestaan uit atomen die zich gedragen als vaste, *volkomen veerkrachtige* bollen [3]).

Om op alles de kroon te zetten vindt men ten slotte de verklaring van Sir William Thomson:

De hedendaagsche theorie van het behoud van arbeidsvermogen verbiedt ons [560] aan te nemen dat de uiterste moleculen van stof hetzij buiten of in de wereld onveerkrachtig of ook maar iets minder dan volmaakt veerkrachtig zijn [4]).

Doch wat zeggen de mannen van ware wetenschap op dit alles? Onder de "mannen van ware wetenschap" verstaan wij hen die zich te veel aan de waarheid en te weinig aan persoonlijke ijdelheid gelegen laten liggen dan dat zij iets zouden dogmatiseeren, zooals de meerderheid doet. Er zijn er velen onder hen — meer misschien dan degenen die openlijk hunne geheime gevolgtrekkingen durven open-

---

[1]) Wundt, *Die Theorie der Materie*, blz. 381.
[2]) Nazesmann, *Thermochemie*, blz. 150.
[3]) Krönig, Clausius, Maxwell, enz. *Philosophical Magazine*, Deel XIX, blz. 18.
[4]) *Philosophical Magazine*, Deel XIV, blz. 321.

baren daar zij bevreesd zijn voor den kreet "steenigt hem" — wier intuïtie hen den afgrond heeft doen overbruggen, gelegen tusschen het aardsche aanzicht der stof en de voor ons, op ons gebied van begoocheling, subjectieve, *d. w. z.* transcendentaal objectieve substantie en hen er toe gebracht heeft het bestaan van deze laatste te verkondigen. Men moet indachtig zijn dat voor den occultist stof die samenheid van bestaande dingen [1*] in den Kosmos is, welke binnen een of ander gebied van mogelijke waarneming valt. Wij weten maar al te goed dat de orthodoxe theorieën van geluid, warmte en licht met de occulte leeringen in strijd zijn. Doch het is voor de mannen van wetenschap of hunne verdedigers niet voldoende te zeggen dat zij niet aan licht en warmte dynamische kracht ontzeggen en als bewijs aan te voeren dat de radiometer van Crookes geen zienswijzen omvergeworpen heeft. Zoo zij den diepsten aard dezer krachten zouden willen peilen, moeten zij eerst toegeven dat deze van *substantieelen* aard zijn, hoe *bovenzinnelijk* die ook zijn moge. Ook ontkennen de occultisten de juistheid van de trillingstheorie niet [1]). Zij beperken hare werking slechts tot deze aarde — terwijl zij erkennen dat zij op andere gebieden dan de onze te kort schiet, aangezien meesters van de occulte wetenschap de oorzaken waarnemen, die ethertrillingen voortbrengen. Waren deze alle slechts inbeeldingen der alchemisten of droomen van mystici, dan zoude men mannen als Paracelsus, Philalethes, van Helmont en zoovele anderen voor erger dan dwepers moeten houden; zij zouden bedriegers en opzettelijke misleiders worden.

De occultisten worden berispt omdat zij de oorzaak van licht, warmte, geluid, cohesie, magnetisme, enz., enz. eene substantie noemen [1]). Clerk Maxwell heeft berekend dat de druk van krachtig zonlicht op de vierkante Engelsche mijl ongeveer $3^1/_2$ Engelsch pond bedraagt. Men zegt hun dat het "de energie van de duizenden ethergolven" is en
[561] wanneer zij die eene substantie noemen, welke op dat vlak drukt, noemt men hunne uitlegging onwetenschappelijk.

Eene dergelijke beschuldiging kan niet gerechtvaardigd worden.

[1]) Met betrekking tot de "aura" zegt een der Meesters in de *Occulte Wereld:* "Hoe zoudt gij u verstaanbaar kunnen maken voor — en inderdaad bevelen kunnen over — die half-verstandelijke krachten, welker middelen van gemeenschap met ons niet bestaan uit gesproken woorden maar uit klanken en kleuren in onderling verband met beider trillingen". Het is dit "onderling verband" dat aan de wetenschap niet bekend is, hoewel de alchemisten het herhaaldelijk uitgelegd hebben.

[2]) De substantie van den occultist staat echter tot de meest verfijnde substantie van den fysicus als de stralende materie tot het leder van de schoenen van den scheikundige.

[1*] existences.

De occultisten bestrijden op geen enkele wijze — zooals wij reeds meer dan eens gezegd hebben — de uitleggingen der wetenschap, waar deze eene verklaring geven van de onmiddellijk aan het werk zijnde objectieve agentia. De wetenschap verkeert alleen in dwaling door te gelooven dat zij, omdat zij in trillingsgolven de *benaderende* oorzaak van deze verschijnselen ontdekt heeft, dus *alles* onthuld heeft wat aan gene zijde van den drempel der zinnen gelegen is. Zij gaat slechts de opeenvolging van verschijnselen na op een gebied van gevolgen, begoochelende uitstralingen uit het veld, waarin het occultisme sedert lang doorgedrongen is. En dit laatste houdt vol dat die etherische bevingen niet, zooals de wetenschap beweert, in het leven geroepen worden door de trillingen van moleculen van bekende lichamen, de stof van ons aardsch objectief bewustzijn, doch dat wij de eerste oorzaken van licht, warmte, enz. moeten zoeken in stof, die in bovenzinnelijke toestanden bestaat — toestanden echter, die voor het geestelijk oog des menschen even ten volle objectief zijn als een paard of een boom voor den gewonen sterveling. Licht en warmte zijn de geest of schaduw van stof in beweging. Dergelijke toestanden kunnen door den ziener of den adept waargenomen worden in uren van trance-toestand onder den Sushumnâ-Straal — den eersten der zeven mystieke stralen van de zon [1]).

Aldus doen wij de occulte leering kond, die de werkelijkheid voorstaat van een bovenstoffelijk en boven-waarneembaar inwezen van die Âkâsha — niet van den ether, die slechts een aanzicht daarvan is — omtrent welks aard geen besluit getrokken kan worden uit hare meer verwijderde openbaringen, haar louter phenomenale schare [1*] van gevolgen op dit aardsche gebied. De wetenschap daarentegen zegt ons dat men de warmte nimmer als stof in een of anderen denkbaren toestand beschouwen kan. Laten wij, om de westersche dogmatici er aan te herinneren dat de vraag nog geenszins voor uitgemaakt

[1]) De namen van de zeven stralen — namelijk Sushumnâ, Harikesha, Wishwakarma, Wishwatryarchâs, Sannaddha, Sarwâwasu en Swarâj — zijn alle mystiek en elk daarvan vindt voor occulte doeleinden zijn eigenaardige toepassing in een bepaalden bewustzijnstoestand. De Sushumnâ, die, zooals in den *Nirukta*, (II, 6) gezegd wordt, alleen dient om de maan te verlichten, wordt niettemin door de ingewijde Yogi's geliefd. Te zamen vormen de door het zonnestelsel verspreide zeven stralen, om zoo te zeggen, de stoffelijke upâdhi (basis) van den ether der wetenschap, in welke upâdhi licht, warmte, electriciteit, enz., de krachten der orthodoxe wetenschap, op elkander inwerken om haar aardsche gevolgen teweeg te brengen. Als psychische en geestelijke gevolgen vloeien zij voort uit en hebben zij haar oorsprong in de boven-zonne-upâdhi, den Aether van den occultist — of Âkâsha.

[1*] phalanx.

gehouden kan worden, een hoogst onpartijdig criticus aanhalen, een criticus wiens gezag niemand betwijfelen kan:

Er is geen fundamenteel verschil tusschen licht en warmte . . . . . elk dier twee is slechts eene metamorphose van het andere . . . . . Warmte is licht in volkomen rusttoestand. Licht is warmte in snelle beweging. Zoodra licht met een lichaam wordt verbonden, wordt het warmte; doch wanneer het door dat lichaam wordt uitgeworpen, wordt het opnieuw licht[1]).

[562] Wij kunnen niet zeggen of dit waar is of niet en er zullen vele jaren, vele geslachten wellicht, moeten voorbijgaan voor wij dat zullen kunnen zeggen[2]). Ook zegt men ons dat de beide groote hinderpalen, die aan de fluïde(?)-theorie der warmte in den weg staan, ongetwijfeld zijn:

I. Het voortbrengen van warmte door wrijving — opwekking van moleculaire beweging.

II. Het omzetten van warmte in mechanische beweging.

Het antwoord luidt: Er zijn verschillende soorten fluïda. De electriciteit wordt een fluïdum genoemd en zulks was heel kort geleden ook met de warmte het geval, doch dat geschiedde op de veronderstelling dat warmte de eene of andere onweegbare substantie was. Dit geschiedde onder de opperste en autocratische heerschappij van de stof. Toen de stof onttroond en de beweging tot de eenige souvereine heerscheresse over het heelal uitgeroepen was, werd de warmte eene "wijze van beweging". Wij behoeven niet te wanhopen, misschien wordt zij morgen iets anders. Evenals het Heelal zelf is de wetenschap steeds in wording en kan zij nimmer zeggen: "Ik ben die ik ben". Daarentegen is de occulte wetenschap sedert voorhistorische tijden in het bezit harer onveranderlijke overleveringen. In bijzonderheden moge zij dwalen, doch waar het vraagstukken van de algemeene wet geldt kan zij zich nooit aan vergissingen schuldig maken, eenvoudig omdat die wetenschap, door de wijsbegeerte terecht goddelijk genoemd, op hoogere gebieden geboren en op aarde gebracht is door wezens, wijzer dan de mensch zelfs in het zevende Ras van zijn zevende rondte zijn zal. En *die* wetenschap houdt vol dat krachten niet zijn wat de hedendaagsche geleerdheid er van maken wil; *b.v.* dat het magnetisme niet eene "wijze van beweging" is; en in dit bijzonder geval althans zal de huidige wetenschap te eeniger tijd zeker onaangename ervaringen opdoen. Niets kan op het eerste gezicht belachelijker en ergerlijk onzinniger lijken dan bijvoorbeeld te

[1]) Leslie's *Fluid Theory of Light and Heat.*

[2]) Buckle: *History of Civilization*, Deel III, blz 384.

zeggen: De Hindoesche ingewijde yogi weet werkelijk tienmaal meer van den innerlijksten aard en samenstelling van het licht, zoowel van dat der zon als van de maan, dan de grootste Europeesche natuurkundige. En waarom meent men dan wel dat de Sushumnâ-straal de straal is, die aan de maan haar geleend licht schenkt? Waarom is dit "de geliefkoosde straal van den ingewijden yogi"? Waarom houden deze yogi's de maan voor de Godheid van het denkvermogen? Omdat de oude adepten — zeggen wij — volkomen op de hoogte waren van het licht of liever van alle occulte vermogens daarvan en van elke verbinding en wisselbetrekking van het licht met andere verstandelijke, psychische en geestelijke krachten.

Daarom staat de occulte wetenschap, al moge zij ook minder goed dan de hedendaagsche scheikunde op de hoogte wezen van het gedrag van samengestelde elementen in verschillende gevallen van fysische wisselbetrekking, in haar kennis van de uiterste occulte stof- [563] toestanden en van den waren aard der stof, onmetelijk hooger dan alle fysici en scheikundigen van onzen hedendaagschen tijd te zamen.

Indien wij nu openlijk en in volle oprechtheid de waarheid zeggen, namelijk dat de oude ingewijden eene veel grootere kennis der fysica, als natuurwetenschap, bezaten dan al onze academieën van wetenschap te zamen zal men die mededeeling eene onbeschaamdheid en eene ongerijmdheid noemen, want men houdt het er voor dat de fysische wetenschappen in onzen tijd tot het toppunt van volkomenheid gebracht zijn. Vandaar de tartende vraag: Kunnen de occultisten met goeden uitslag twee punten onder de oogen zien, namelijk (*a*) de voortbrenging van warmte door wrijving — opwekking van moleculaire beweging; en (*b*) de omzetting van warmte in mechanische kracht, indien zij zich aan de oude versleten theorie houden dat warmte eene substantie of een fluïde is?

Om deze vraag te beantwoorden moeten wij eerst opmerken dat de occulte wetenschappen noch de electriciteit, noch een of andere der krachten die, naar men veronderstelt, door haar voortgebracht worden, voor stof in een der aan de natuurwetenschap bekende toestanden houden; of, om het duidelijker te zeggen, geen dezer zoogenaamde krachten is een vast lichaam, een gas of eene vloeistof. Indien het niet verwaand scheen zoude een occultist er zelfs bezwaar tegen maken electriciteit een fluïde te noemen — daar zij een gevolg is en geen oorzaak. Doch haar noumenon, zoo zoude hij zeggen, is

eene bewuste oorzaak. Hetzelfde geldt voor "kracht" en het "atoom". Laten wij nagaan wat een uitmuntend academicus, de scheikundige Butlerof, over deze beide abstracties te zeggen had. Deze groote man van wetenschap redeneert als volgt:

Wat is kracht? Wat is zij uit een streng wetenschappelijk oogpunt en zooals zij wezen moet volgens de wet van het behoud van arbeidsvermogen? Begrippen van kracht worden saamgevat in onze begrippen van deze of gene of eene andere wijze van beweging. Kracht is dus eenvoudig de overgang van den eenen toestand van beweging in een anderen, van electriciteit in warmte of licht, van warmte in geluid of een andere mechanische werking, enz.[1]). Toen de mensch op aarde voor de eerste maal electrisch fluïdum voortbracht, moet zulks door wrijving geschied zijn; daarom is het — wat wel bekend is — de warmte die haar voortbrengt door haar nultoestand[2]) te verstoren, en electriciteit *op zichzelve* bestaat evenmin op aarde als warmte of licht of welke andere kracht ook. Zij zijn alle wisselbetrekkingen, zooals de wetenschap zegt. Wanneer eene zekere hoeveelheid warmte met behulp van een stoomwerktuig in mechanischen arbeid omgezet wordt, spreken wij van stoomkracht. Wanneer een vallend lichaam tegen een op zijn weg gelegen hinderpaal stuit, en zoodoende warmte en geluid voortbrengt — noemen wij dat botsingsvermogen. Wanneer de electriciteit water ontleedt of een platinadraad verhit, spreken wij van de kracht van het electrische fluidum. Wanneer de zonnestralen opgevangen worden door den bol van den thermometer en het kwik daarin zich uitzet, spreken wij van de calorische energie van de zon.
[564] Kortom, wanneer de eene toestand van eene bepaalde hoeveelheid beweging eindigt, treedt een andere daarmede gelijkwaardige toestand er voor in de plaats en de uitkomst van eene dergelijke omzetting of wisselbetrekking is — kracht. In elk geval waarin een dergelijke omzetting of de overgang van den eenen toestand van beweging in een anderen geheel afwezig is, is er geen kracht mogelijk. Laten wij voor een oogenblik een volstrekt homogenen toestand van het Heelal aannemen en onze opvatting van kracht zinkt in het niet.

Daarom wordt het duidelijk dat kracht — door het materialisme voor de oorzaak der ons omringende verscheidenheid gehouden — in nuchtere werkelijkheid slechts eene uitwerking, eene uitkomst van die verscheidenheid is. Uit een dergelijk oogpunt bezien is kracht niet de oorzaak van beweging doch een gevolg, terwijl de oorzaak van die kracht, of krachten, niet de substantie of de stof, doch de beweging zelve is. De stof dient dus terzijde te worden gesteld en met haar het grondbeginsel van het materialisme, dat overbodig geworden is, aangezien kracht, teruggebracht tot een toestand van beweging, geen denkbeeld omtrent de substantie verschaffen kan. Indien kracht het gevolg is van beweging, wordt het onbegrijpelijk waarom die beweging getuigenis af zoude leggen ten gunste van stof en niet van geest of een geestelijk inwezen. Weliswaar kan onze rede zich geen beweging voorstellen zonder iets dat beweegt (en onze rede heeft daarin gelijk), doch de aard of het *wezen* van dat zich bewegende iets blijft aan de wetenschap geheel en al

[1]) Op het gebied van openbaring en begoochelende stof moge het zoo zijn; niet dat zij niet meer is, want zij is zeer veel meer.

[2]) Neutraal, of laya.

onbekend; in een dergelijk geval heeft de spiritualist evenveel recht haar aan een "geest" toe te schrijven als een materialist aan scheppende en alvermogende stof. Een materialist heeft in dit geval geen bijzondere voorrechten en kan daar ook geen aanspraak op maken. De wet van het behoud van arbeidsvermogen blijkt, aldus gezien, in dit geval onrechtmatige aanspraken en eischen te stellen. Het "groote dogma" — *geen kracht zonder stof en geen stof zonder kracht* — stort ineen en verliest ten eenenmale de plechtige beteekenis, welke het materialisme getracht heeft daaraan te verleenen. Het begrip van kracht verleent nog geen denkbeeld van stof en noodzaakt ons in geen enkel opzicht daarin den "oorsprong van elken oorsprong" te zien [1]).

Men verzekert ons dat de hedendaagsche wetenschap niet materialistisch is en onze eigene overtuiging zegt ons dat zij zulks niet zijn kan, wanneer hare geleerdheid echt is. Hiervoor bestaan goede redenen, welke door enkele fysici en scheikundigen goed omschreven zijn. De natuurwetenschappen kunnen niet met het materialisme samengaan. De mannen van wetenschap moeten, om op de hoogte hunner roeping te staan, zelfs de mogelijkheid verwerpen dat de materialistische leeringen ook maar iets met de atoomtheorie te maken zouden hebben en wij zien dat Lange, Butlerof, Du Bois Reymond — deze laatste vermoedelijk onbewust — en vele anderen zulks bewezen hebben. Bovendien wordt het bewezen door het feit dat Kanâda in Indië, Leucippus en Democritus in Griekenland en na hen Epicurus — de oudste atomisten in Europa — terwijl zij de leer der bepaalde verhoudingen verbreidden, tegelijkertijd aan Goden of bovenzinnelijke wezens geloofden. Hunne denkbeelden over de stof verschilden derhalve van de thans heerschende. Men veroorloove ons deze bewering door middel van eene korte samenvatting der oude en hedendaagsche ziens-wijzen der wijsbegeerte over de atomen te verduidelijken en zoodoende te bewijzen dat de atoomtheorie het materialisme doodt. [565]

Gezien van het standpunt van het materialisme, dat den aanvang van alles tot stof terugvoert, bestaat het heelal in zijn vollen omvang uit atomen en leegte. Zelfs wanneer wij het door de ouden onderwezen en thans door middel van telescoop en microscoop volkomen bewezen axioma, dat de natuur een afkeer heeft van het ledige, ter zijde laten, vragen wij wat is een atoom? Professor Butlerof schrijft:

Het is, zoo antwoordt ons de wetenschap, de begrensde verdeeling der substantie, het ondeelbare stofdeeltje. De deelbaarheid van het atoom toe te geven staat gelijk met toe te geven dat de stof oneindig deelbaar is, wat weer gelijk staat met het terugbrengen van de substantie tot *nihil,* of niets. Reeds uit zucht tot

[1]) Professor Butlerof *Scientific Letters.*

zelfbehoud kan het materialisme oneindige deelbaarheid niet toegeven, anders zoude zij haar grondbeginsel voor altijd vaarwel moeten zeggen en zoodoende haar eigen doodvonnis teekenen [1]).

Büchner bijvoorbeeld verklaart als echt dogmaticus van het materialisme:

Oneindige deelbaarheid aannemen is onzinnig en staat gelijk met twijfel aan het bestaan der stof zelf,

Het atoom is dus ondeelbaar, zegt het materialisme? Best. Butlerof antwoordt:

Men zie nu tot welk een merkwaardige tegenstrijdigheid dit grondbeginsel der materialisten hen voert Het atoom is *ondeelbaar* en tegelijkertijd weten wij dat het *elastisch* is. Eene poging om het van zijne veerkracht te ontdoen is ondenkbaar, dat zoude onzinnig wezen. Volkomen onveerkrachtige atomen zouden nooit een enkel van die talrijke verschijnselen kunnen laten zien, welke men aan hunne wisselwerking toeschrijft. Zonder veerkracht zouden de atomen hunne energie niet aan den dag kunnen leggen en de substantie der materialisten zoude van alle kracht ontbloot blijven. Indien derhalve het heelal uit atomen samengesteld is, moeten die atomen veerkrachtig zijn. En hier stooten wij op een onoverkomelijken hinderpaal. Want wat zijn de voorwaarden vereischt voor de openbaring van veerkracht? Wanneer een elastieken bal tegen een hindernis stoot, wordt hij afgeplat en trekt hij zich samen, hetgeen onmogelijk zoude kunnen geschieden, tenzij die bal uit deeltjes bestond, welker onderlinge ligging op het oogenblik van den schok tijdelijk eene wijziging ondergaat. Dit kan men in het algemeen van de veerkracht zeggen: er is geen veerkracht mogelijk zonder wijziging van de ligging der samenstellende deeltjes van een veerkrachtig lichaam. Dit beteekent dat het veerkrachtige lichaam veranderlijk is en uit deeltjes bestaat, met andere woorden dat alleen die lichamen, welke deelbaar zijn, veerkracht kunnen bezitten. En het atoom *is* veerkrachtig [1]).

Dit is voldoende om aan te toonen hoe onzinnig het is tegelijkertijd te beweren dat het atoom ondeelbaar en veerkrachtig is. Het atoom is veerkrachtig, *ergo* is het deelbaar en moet het uit deeltjes of onderatomen bestaan. En deze onderatomen dan? Deze zijn òf
[566] niet veerkrachtig, en in dit geval zonder dynamisch belang, òf eveneens veerkrachtig en in dat geval zijn zij ook aan deelbaarheid onderworpen. En zoo *tot in het oneindige*. Doch oneindige deelbaarheid van atomen brengt de stof tot eenvoudige middelpunten van kracht terug, *d. w. s.* sluit de mogelijkheid uit zich de stof voor te stellen als een objectieve substantie.

Deze cirkelredeneering is noodlottig voor het materialisme. Het ziet zich in eigen netten gevangen en er bestaat geen uitweg uit het dilemma. Indien het zegt dat het atoom ondeelbaar is, zal de mechanica de netelige vraag opwerpen:

[1]) *Aldaar.*

Hoe beweegt zich in dit geval het heelal en op welke wijze staan de krachten daarvan met elkander in verband? Een wereld, gebouwd op volkomen onveerkrachtige atomen is als eene machine zonder stoom, zij is tot eeuwigen stilstand gedoemd [1]).

Neemt men de uitleggingen en leeringen van het occultisme aan — waarin de blinde traagheid der natuurwetenschap vervangen wordt door de intelligente Machten, werkende achter den sluier der stof — dan worden beweging en traagheid aan die Machten dienstbaar. De geheele wetenschap van het occultisme is namelijk gebouwd op de leer van den begoochelenden aard der stof en van de oneindige deelbaarheid van het atoom. Zij opent onbegrensde uitzichten voor de substantie, bezield door den goddelijken adem harer ziel in alle mogelijke toestanden van ijlheid, toestanden, waarvan de meest geestelijk aangelegde scheikundigen en fysici nog niet droomen.

Bovengenoemde zienswijzen werden uitgesproken door een academicus, den grootsten scheikundige van Rusland, en een zelfs in geheel Europa erkende autoriteit, wijlen professor Butlerof. Weliswaar verdedigde hij de spiritualistische verschijnselen, de zoogenaamde materialisaties, waarin hij geloofde, evenals de professoren Zöllner en Hare zulks deden en A. Russel Wallace, W. Crookes en vele andere leden der Royal Society hetzij openlijk of in het geheim thans nog doen. Doch zijn gevolgtrekking over den aard van het inwezen dat achter de fysische verschijnselen van licht, warmte, electriciteit, enz. arbeidt, is er met dat al niet minder wetenschappelijk en gezaghebbend om en is wonderbaarlijk juist van toepassing op het onderhavige geval. De wetenschap heeft het recht niet den occultisten eene dieper gaande kennis te ontzeggen van de z.g. krachten, welke, naar hun beweren, slechts de gevolgen zijn van oorzaken, voortgebracht door machten die substantieel, en toch bovenzinnelijk zijn en verheven boven alle soorten van stof, waarmede de geleerden totnogtoe bekend geworden zijn. Het uiterste wat de wetenschap doen kan is de houding van het agnosticisme aannemen en daarin volharden. Dan kan zij zeggen: Uwe zaak is evenmin bewezen als de onze, doch wij erkennen dat wij in werkelijkheid niets weten van kracht en stof, noch van datgene wat aan de zoogenaamde wisselwerking van krachten ten grondslag ligt. Daarom kan alleen de tijd uitmaken wie gelijk en wie ongelijk heeft. Laten wij geduldig wachten en intusschen van [567]

---

[1]) *Aldaar.*

weerszijden hoffelijkheid betoonen in plaats van elkander te bespotten.

Doch zulks vordert eene onbegrensde waarheidsliefde en afstand van dat prestige van onfeilbaarheid — hoe onecht dan ook — dat de mannen van wetenschap onder de onwetende en leeghoofdige, hoewel beschaafde massa's der profanen verkregen hebben. De vereeniging der beide wetenschappen, de archaïsche en de hedendaagsche, eischt vóór alles het verlaten van de huidige materialistische wegen. Zij eischt een soort godsdienstige mystiek en zelfs de studie der oude magie, welke onze academici nooit ter hand zullen willen nemen. De noodzakelijkheid hiervan is gemakkelijk te verklaren. Evenals in de oude alchemistische werken de ware beteekenis van de daarin genoemde substanties en elementen onder de belachelijkste metaforen verborgen is, evenzoo zijn de stoffelijke, psychische en geestelijke naturen van de Elementen (Vuur bijvoorbeeld) in de *Weda's*, en in het bijzonder in de *Purâna's* verborgen onder allegorieën, welke alleen voor de ingewijden begrijpelijk zijn. Hadden zij geen beteekenis dan zouden inderdaad al die lange legenden en allegorieën over de heiligheid van de drie typen van Vuur en de *negen en veertig oorspronkelijke Vuren* — verpersoonlijkt door de zonen der dochters van Daksha en de Rishi's, hare echtgenooten, "die te zamen met den eersten zoon van Brahmâ en diens drie nakomelingen de negen en veertig vuren uitmaken" — onzinnig gebazel zijn en meer niet. Doch het is niet zoo. Elk Vuur heeft in de werelden van het stoffelijke en van het geestelijke een bepaalde werking en beteekenis. Het heeft bovendien in zijn inwezenlijken aard een overeenkomstig verband met een der menschelijke psychische vermogens en bezit verder nog zijn scherp omlijnde scheikundige en fysische vermogens wanneer het met op aardsche wijze gedifferentieerde stof in aanraking komt. De wetenschap kan geen beschouwingen leveren over Vuur *op zichzelf*, het occultisme en de oude godsdienstige wetenschap wel. Dit blijkt zelfs uit de sobere en opzettelijk gesluierde zegswijze van de *Purâna's*, waarin — zooals in het *Wâyu Purâna* bijvoorbeeld — vele eigenschappen der verpersoonlijkte Vuren verklaard worden. Zoo is Pâwaka electrisch Vuur, of Waidyuta; Pawamâna het door wrijving veroorzaakte Vuur, of Nirmathya; en Shuchi is Zonnevuur of Saura[1]) — en deze drie zijn allen de zonen van Abhimâni, Agni (Vuur), den oudsten zoon van Brahmâ en van Swâhâ. Bovendien

[1]) De "drinker der wateren" genaamd, omdat de zonnewarmte het water doet verdampen.

maakt men van Pâwaka een bloedverwant van Kawyawâhana, het Vuur der Pitri's; van Shuchi dien van Hawyawâhana, het Vuur der Goden en van Pawamâna dien van Saharaksha, het Vuur der Asoera's. Dit alles nu bewijst dat de schrijvers der *Purâna's* volkomen vertrouwd waren zoowel met de krachten der wetenschap en haar onder- [568]
ling verband als met de verschillende eigenschappen dezer laatste, in hare uitwerking op die fysische en psychische verschijnselen, waaraan men niet gelooft en die thans aan de natuurwetenschap niet bekend zijn. Wanneer een oriëntalist, en in het bijzonder een oriëntalist met materialistische neigingen, leest dat dit slechts benamingen van Vuur zijn, gebruikt bij aanroepingen en in ritualen, noemt hij ze — heel natuurlijk — "Tântrika-bijgeloof en mystificatie", en hij spant zich meer in om spelfouten te vermijden dan om aandacht te schenken aan de geheime beteekenis aan de verpersoonlijkingen verbonden, of om hunne verklaring te zoeken in het stoffelijke onderlinge verband van krachten, voor zoover die bekend zijn. Zoo weinig kennis schrijft men inderdaad aan de oude Âriërs toe dat zelfs gedeelten, die zoozeer in het oog vallen als in het *Wishnoe Purâna* het geval is, geheel en al over het hoofd gezien worden. Niettemin vragen wij wat deze zinsnede wel beteekenen kan?

In dien tijd bestonden ether, lucht, water en aarde elk op zichzelf met de eigenschappen van geluid en het overige vereenigd, naar hunne eigenschappen van elkander onderscheidbaar . . . . . maar dewijl zij vele en velerlei energieën bezaten en niet verbonden waren, konden zij zonder verband geen levende wezens scheppen, omdat zij zich niet met elkander vereenigd hadden. Nadat zij zich derhalve met elkander vereenigd hadden, namen zij door hun wederzijdsch verband het karakter aan van eene massa van algeheele éénheid; en tengevolge van het bestuur des Geestes, enz. [1]).

Dit beteekent natuurlijk dat de schrijvers volkomen op de hoogte waren van onderling verband en goed ingelicht over den oorsprong van den Kosmos uit het "Ongedeelde Beginsel", Awyaktânugrahena, zooals dat op Parabrahma en Mûlaprakriti te zamen genomen toegepast wordt en niet op "Awyakta, de eerste oorzaak of wel eerste stof", zooals Wilson zegt. De oude ingewijden kennen geen "wonderbaarlijke schepping", doch onderwezen de ontwikkeling van atomen op ons stoffelijk gebied en hunne eerste differentiatie van laya tot protyle, den veelbeteekenenden naam door Crookes gegeven aan de stof, of de oorspronkelijke substantie *aan gene zijde* van het nulpunt

[1]) I, II. (Wilson, I, 38).

— daar, waar wij Mûlaprakriti, het wortelbeginsel van de wereldstof en van alles ter wereld, plaatsen.

Dit is gemakkelijk te bewijzen. Neem bijvoorbeeld den onlangs uitgegeven cathechismus der Wishishthâdwaita-Wedântijnen, een orthodox en exoterisch stelsel, niettemin volledig verkondigd en onderwezen in de XI^de^ eeuw [1]), in een tijd toen de Europeesche "wetenschap" nog geloofde aan de vierkante en platte aarde van Cosmas Indicopleustes uit de VI^de^ eeuw. Deze cathechismus leert dat Prakriti, de natuur, voordat de evolutie begonnen was, in den toestand van laya, of van volstrekte homogeniteit, verkeerde, dewijl "de stof in tweeërlei toestand bestaat, den Sûkshma-, den latenten en ongedifferentieerden en den Sthûla- of gedifferentieerden toestand". Daarna werd zij Anu, [569] atomisch. De cathechismus spreekt over Suddasattwa — "eene substantie, die niet onderworpen is aan de eigenschappen der stof, van welke zij ten eenenmale verschilt", en laat er op volgen dat de lichamen der Goden, de bewoners van Waikunthaloka, den hemel van Wishnoe, uit die substantie gevormd zijn. Verder dat elk deeltje of atoom van Prakriti Jîwa (goddelijk leven) bevat en de Sharîra (het lichaam) is van dien Jîwa, welken het bevat, terwijl iedere Jîwa op zijn beurt de Sharîra is van den Oppersten Geest, dewijl "Parabrahma evenzeer iederen Jîwa als elk stofdeeltje doordringt". Moge de Wishishthâdwaita-wijsbegeerte ook dualistisch en anthropomorphisch zijn, wanneer men haar met die der Adwaita — de niet dualistische — vergelijkt, toch staat zij wat logica en wijsgeerigheid aangaat, oneindig veel hooger dan de cosmogonie, zooals het Christendom, of zooals de groote tegenstander daarvan, de hedendaagsche wetenschap, die aangenomen hebben. De volgelingen van een der grootste denkers, die ooit op aarde verschenen zijn, de Adwaita-Wedântijnen, worden atheïsten genoemd, omdat zij alles, behalve Parabrahma, het Zonder-Tweede, of de Volstrekte Werkelijkheid, voor eene begoocheling houden. Niettemin zijn de wijste ingewijden en ook de grootste yogi's uit hunne gelederen voortgekomen. De *Upanishads* toonen aan dat zij zeer zeker niet alleen wisten wat de oorzakelijke substantie is bij de gevolgen der wrijving en dat hunne voorvaderen bekend waren met de omzetting van warmte in mechanische kracht, doch ook dat zij bekend waren met het noumenon van zoowel elk geestelijk als elk cosmisch verschijnsel.

[1]) De stichter, Râmânujâchârya, is geboren in 1017 n. C.

Waarlijk, de jonge Brâhmaan, die aan de hoogescholen en colleges van Indië met den hoogsten lof een graad verwerft, die het leven intreedt als M. A.[1*] en LL. B.[2*], en met een staart van alle letters van het alphabet achter zijn naam, en met eene minachting voor zijne volksgoden, geëvenredigd aan den lof, dien hij zich tijdens zijne natuurwetenschappelijke opleiding verworven heeft, waarlijk hij behoeft in het licht van die wetenschap slechts enkele gedeelten van zijne *Purâna's* en met een open oog voor het onderling verband van de fysische krachten te lezen, indien hij zoude willen te weten komen hoeveel meer zijne voorouders wisten dan hijzelf ooit weten zal — tenzij hij occultist worde. Dat hij zich wende tot de allegorie van Purûrawas en den hemelschen Gandharwa [1]), die aan den eerste een vat vol hemelsch vuur schonk. De oorspronkelijke wijze om door [570] middel van wrijving vuur te maken wordt in de *Weda's* op wetenschappelijke wijze verklaard en is vol beteekenis voor wie tusschen de regels door kan lezen. De Tretâgni (heilige drieheid van vuren), verkregen door de wrijving van stokken, gemaakt van het hout van den Ashwattha-boom, den Bo-boom van wijsheid en kennis, stokken "zooveel vingerbreedten lang als er lettergrepen in de Gâyatrî zijn", moet eene geheime beteekenis hebben, of de schrijvers der *Weda's* en *Purâna's* waren geen heilige schrijvers maar bedriegers. Dat zij zulk eene beteekenis bezit, daarvoor staan de Hindoesche occultisten borg en zij alleen zijn in staat de wetenschap in te lichten hoe en waarom het Vuur, dat oorspronkelijk één was, in ons tegenwoordige manwantara door den zoon van Ilâ (Wâch), de oorspronkelijke vrouw na den zondvloed, de vrouw en de dochter van Waiwaswata Manoe, drievoudig (tretâ) gemaakt werd. Deze allegorie is veelbeteekenend, in welk *Purâna* men haar ook leze en bestudeere.

---

[1]) De Gandharwa van de *Weda* is de godheid, die de geheimen van den hemel en goddelijke waarheden kent en deze aan de stervelingen ontsluiert. Cosmisch zijn de Gandharwa's de gezamenlijke vermogens van het Zonnevuur en vormen zij de krachten daarvan; psychisch, het verstandswezen dat in den Sushumnâ, den Zonnestraal, den hoogste der zeven stralen, verblijft; mystiek, de occulte kracht in de Soma, de maan, of de maanplant, en den daaruit bereiden drank; stoffelijk, de phenomenale en geestelijk de noumenale oorzaken van het geluid en de "stem der natuur". Daarom worden zij de 6333 hemelsche zangers en muzikanten van Indraloka genoemd, die, zelfs in hun aantal, de vele en velerlei klanken in de natuur, zoowel boven als beneden, verpersoonlijken. In de latere allegorieën heet het dat zij mystieke macht over vrouwen bezitten en verzot op haar zijn. De esoterische beteekenis is duidelijk. Zij zijn een der vormen, zoo al niet het prototype van de engelen van Enoch, de zonen Gods, die zagen dat de dochteren der menschen schoon waren (*Genesis*, VI), haar huwden en aan de dochteren der aarde de geheimen des hemels onderwezen.

[1*] Magister Artum, Master of Arts, te vergelijken met Doctor in de letteren.

[2*] Legum Baccalaureus, Bachelor of Laws, te vergelijken met Candidaat in de Rechten. [*Noten van den Vertaler.*]

AFDEELING VI.

EEN AANVAL OP DE WETENSCHAPPELIJKE THEORIE OVER KRACHT DOOR EEN MAN VAN WETENSCHAP.

Wij moeten thans de wijze woorden van vele Engelsche mannen van wetenschap ten onzen gunste aanhalen. "Ter wille van het beginsel" door de enkelen in den ban gedaan, worden zij in stilte door de meerderheid toegejuicht. Dat een hunner nagenoeg occulte leeringen predikt — in sommige opzichten identiek met en dikwijls het peil bereikend van eene openlijke erkenning van onzen "Fohat en zijne zeven zonen", den occulten Gandharwa van de *Weda's* — zullen alle occulte en zelfs enkele oningewijde lezers erkennen.

Indien deze lezers Deel V van de *Popular Science Review* [1]) opslaan, zullen zij daarin een artikel over "Zonnekracht en Aardkracht" door Dr. B. W. Richardson, F. R. S., vinden, dat als volgt luidt:

Op dit oogenblik, nu de theorie dat uitsluitend beweging de oorsprong van alle verscheidenheden van kracht is, opnieuw de heerschende denkwijze wordt, zoude het nagenoeg ketterij zijn een debat te heropenen dat met algemeen goedvinden een tijdlang feitelijk gesloten geweest is; doch ik wil het wagen en zal daarom nauwkeurig mededeelen welke zienswijzen de onsterfelijke ketter, wiens naam ik den lezers toegefluisterd heb (Samuel Metcalfe) ten aanzien van de zonnekracht toegedaan was. Uitgaande van de stelling, waarover nagenoeg alle fysici het eens zijn, dat er in de natuur twee agentia bestaan — stof, die weegbaar, zichtbaar en tastbaar is en iets dat onweegbaar en onzichtbaar en alleen door zijn invloed op de stof waarneembaar is — houdt Metcalfe vol dat het onweegbare en werkzame agens, dat hij "warmtestof" [1*] noemt, *niet louter een vorm van beweging*, niet een trilling der deeltjes van weegbare stof, doch *zelf een stoffelijke substantie is, die van uit de zon* door de ruimte stroomt [2]), de ledige ruimten tusschen de deeltjes

[1]) Blz. 329-334.

[2]) Niet slechts "door de ruimte", doch zij vult ons zonnestelsel op alle punten, want zij is om zoo te zeggen het stoffelijke bezinksel van den ether, zijne "bekleeding" (omhulsel) op ons gebied, omdat de

[1*] caloric.

der vaste lichamen vult, en door het gevoel de eigenschap, welke men warmte noemt, mededeelt. Den aard van de warmtestof, of zonnekracht, houdt hij op de navolgende gronden staande:

I. Zij kan aan andere lichamen medegedeeld, daaraan onttrokken en met wiskundige juistheid gemeten worden.

II. Zij vergroot het volume der lichamen, welker grootte wederom vermindert, [572] wanneer zij er aan onttrokken wordt.

III. Zij wijzigt de vormen, eigenschappen en toestanden van alle andere lichamen.

IV. *Zij dringt door middel van straling door het volkomenste ledig*[1]) *heen*, dat men maar maken kan, in welk vacuum zij op een thermometer dezelfde uitwerking heeft als in den dampkring.

V. Zij oefent mechanische en scheikundige krachten uit — zooals bijv. in vulkanen, bij de ontbranding van buskruit en andere ontplofbare stoffen — waaraan niets weerstand kan bieden.

VI. Zij werkt op waarneembare wijze op het zenuwstelsel in, door hevige pijn en, bij overmaat, verwoesting der weefsels teweeg te brengen.

Tegen de trillingstheorie voert Metcalfe verder aan dat indien de warmte-stof *louter eene eigenschap of eene hoedanigheid* ware, zij het volume van andere lichamen niet zoude kunnen vergrooten; hiertoe moet zijzelve volumen bezitten, ruimte innemen en derhalve een stoffelijk agens zijn. Ware de warmtestof *louter het gevolg eener trillende beweging* der deeltjes van weegbare stof, dan *konde zij niet van heete lichamen uitstralen* zonder dat tegelijkertijd de trillende deeltjes mede overgaan, doch het is een voldongen feit dat warmte van stoffelijke, weegbare substantie kan uitstralen zonder dat die substantie aan gewicht verliest..... Met deze zienswijze over den stoffelijken aard der warmtestof of zonnekracht, met den diep in zijn gemoed doorgedrongen indruk dat "alles in de natuur uit twee soorten van stof samengesteld is, waarvan de eene in haar wezen actief en etherisch, de andere passief en onbeweeglijk is"[2]), vormde Metcalfe de hypothese dat de zonnekracht of warmtestof een zelfwerkend beginsel is. Hij vermeent dat zij hare eigene deeltjes afstoot, jegens de deeltjes van alle weegbare stof affiniteit bezit en dat zij de deeltjes van weegbare stof aantrekt met krachten, omgekeerd evenredig met de vierkanten der afstanden. Zij werkt derhalve *door middel van* weegbare stof. Indien de algemeene ruimte uitsluitend gevuld ware met warmtestof, zonnekracht (zonder weegbare stof), zoude ook de warmtestof niet werkzaam zijn en een grenzeloozen oceaan van machteloozen of rustenden ether vormen, omdat er dan niets zoude zijn waarop zij inwerkt, terwijl de weegbare stof, hoewel uit zichzelve

---

ether, behalve dat hij het "agens" is dat het licht overbrengt, bovendien nog voor andere cosmische en aardsche doeleinden moet dienen. Hij is het astrale fluïde of het licht der Kabbalisten en de zeven stralen van den Zonne-Wishnoe.

[1]) Waartoe heeft men dan etherische golven noodig voor de overbrenging van licht, warmte, enz., indien *deze* substantie door een vacuum heen kan gaan?

[2]) En hoe zou het anders kunnen? De grove, weegbare stof is het lichaam, de schil der materie of substantie, het vrouwelijke, passieve beginsel; en deze Fohat-kracht is het tweede beginsel, Prâna- het mannelijke en actieve. Op onzen bol is deze substantie het tweede beginsel van het zevenvoudige Element-Aarde; in den dampkring is zij dat van Lucht, die het cosmische grove lichaam is; in de zon wordt zij het zonnelichaam en dat van de zeven stralen; in de siderische ruimte komt zij met een ander beginsel overeen, enz.. Slechts het geheel is een homogene eenheid, alle deelen zijn differentiaties.

onwerkzaam, "zekere eigenschappen bezit waardoor zij de werkingen der warmtestof wijzigt en beheerscht; en beide worden beheerscht door onveranderlijke wetten, die haar oorsprong hebben in de wederzijdsche verhoudingen en bijzondere eigenschappen van elk der twee".

En hij geeft een wet aan, die naar hij meent, absoluut is en welke hij aldus uitdrukt:

"Door de aantrekking van warmtestof[10*] voor weegbare stof, vereenigt en houdt zij alle dingen te zamen; door hare zichzelf-afstootende kracht scheidt en zet zij alle dingen uit".

Dit is natuurlijk nagenoeg de occulte verklaring der cohesie. Dr. Richardson vervolgt:

"Zooals ik reeds gezegd heb *heeft de moderne leer de neiging te steunen op de*
[573] *hypothese . . . . . dat warmte beweging is,* of, zooals men het wellicht beter zoude weergeven, eene bijzondere kracht of vorm van beweging[1]).

Doch deze hypothese, hoe populair zij ook zijn moge, is niet van dien aard dat men haar zoude behooren aan te nemen met voorbijgaan van de eenvoudiger zienswijzen omtrent den stoffelijken aard der zonnekracht en van haren invloed om de toestanden van de stof te veranderen. *Wij weten nog niet genoeg om dogmatisch te mogen zijn*[2]).

De hypothese van Metcalfe omtrent de zonnekracht en de aardkracht is niet alleen zeer eenvoudig, doch ook ten zeerste boeiend . . . . . Daarbij zijn er in het heelal twee elementen, het eene daarvan is weegbare stof . . . . . Het tweede element is de aldoordringende ether, zonnevuur. Het is *zonder gewicht, substantie, vorm of kleur; het is oneindig deelbare stof;* zijne deeltjes stooten elkander af, zijne ijlheid is zoo groot, dat wij geen ander woord bezitten om die uit te drukken dan ether[3]). Het doordringt en vult de ruimte, doch op zichzelf is het mede in rust — dood[4]). Wij brengen de twee elementen, de inerte stof en den zichzelf afstootenden ether [?] bij elkander, en daarop wordt de doode [?] weegbare stof belevendigd; [*weegbare stof moge inert zijn, doch dood is zij nooit — zoo luidt de occulte wet.*] . . . . . de ether [*het tweede beginsel van den Ether*] dringt door de deeltjes van de weegbare substantie heen en zoodoende vereenigt zij zich met de weegbare deeltjes en houdt zij die in massa tot een geheel te zamen; zij worden in den ether opgelost.

---

[1]) Of *op ons gebied* de weerkaatsing en voor het geluid de terugwerping van datgene, wat op de hoogere gebieden eene eeuwige beweging van die substantie is. Onze wereld en onze zinnen zijn onophoudelijk aan Mâyâ ten prooi.

[2]) Eene eerlijke bekentenis!

[3]) Toch is het niet de Ether, doch slechts een van de beginselen van den Ether, en deze zelf is een der beginselen van Âkâsha.

[4]) En zoo doordringt Prâna (Jlwa) het geheele levende lichaam van den mensch, doch alleen staande, zonder een atoom om op in te werken, zoude zij in rust — dood — wezen, *d. w. z.* in Laya, of, zooals Crookes zegt, "besloten in de protyle". Het is de werking van Fohat op een samengesteld of zelfs op een enkelvoudig lichaam welke leven voortbrengt. Wanneer een lichaam sterft gaat het over in dezelfde polariteit als zijn mannelijke energie en stoot het derhalve het actieve agens af, dat zijn vat op het geheel verliezend, zich vasthecht aan de deeltjes of moleculen, welke werking "scheikundig" genoemd wordt. Wishnoe, de Behouder, verandert zich in Roedra-Shiwa, den Verwoester — eene wisselbetrekking die aan de wetenschap niet bekend schijnt te zijn.

10* caloric.

Deze verdeeling der vaste weegbare stof door den ether strekt zich, volgens de onderhavige theorie, uit over alles wat op het oogenblik bestaat. De ether doordringt alles. Het menschelijke lichaam is zelf met ether geladen [*of liever met astraal licht*], deze houdt de kleinste deeltjes van dat lichaam bijeen; de plant verkeert in denzelfden toestand; de meest vaste aarde, rots, diamant, het meest vaste kristal, metaal, verkeeren alle in hetzelfde geval. Doch de vermogens der verschillende soorten weegbare stof om zonnekracht op te nemen zijn verschillend, en daarop berusten de verschillende wisselende toestanden der stof, de vaste, de vloeibare en de gasvormige. Vaste lichamen hebben aanzienlijk meer warmtestof opgenomen dan vloeistof, vandaar hunne krachtige *cohesie;* wanneer men eene hoeveelheid gesmolten zink op een vaste zinken plaat uitgiet, wordt het gesmolten zink even vast, omdat er warmtestof van het vloeibare naar het vaste wegstroomt en bij het gelijkelijk verdeelen daarvan worden de te voren losse of vloeibare deeltjes dichter bij elkander gebracht . . . . . Terwijl Metcalfe bij de bovengenoemde verschijnselen blijft staan en die verklaart door de eenheid van het reeds uitgelegde beginsel van actie, vat hij zijne redeneering in zeer heldere bewoordingen samen in eene verklaring van de dichtheden van verschillende lichamen. "Hardheid en zachtheid", zegt hij, "vastheid en vloeibaarheid, zijn geen wezenlijke toestanden van lichamen, maar afhankelijk van de betrekkelijke verhoudingen van de etherische en de weegbare [574] stof, waaruit zij samengesteld zijn. Het veerkrachtigste gas kan door warmte er aan te onttrekken vloeibaar gemaakt en weder in een vast lichaam veranderd worden, welks deeltjes met eene kracht, evenredig aan hunne vermeerderde affiniteit voor warmtestof, onderling samen zouden hangen. Aan den anderen kant wordt, door aan de dichtste metalen een voldoende hoeveelheid van hetzelfde beginsel toe te voegen, hunne aantrekking tot de warmtestof verminderd wanneer zij zich tot den gasvormigen toestand uitzetten en hunne cohesie wordt vernietigd.

Na aldus de heterodoxe zienswijzen van den grooten "ketter" aangehaald te hebben — zienswijzen, die om juist te zijn, slechts hier en daar eene kleine wijziging van bewoordingen behoeven — gaat Dr. Richardson, ontegenzeggelijk een oorspronkelijk en vrijzinnig denker, voort deze zienswijzen samen te vatten en zegt hij verder:

Ik zal niet uitweiden over deze eenheid van zonnekracht en aardkracht, welke deze theorie met zich brengt. Doch ik kan er bijvoegen dat wij daaruit, of uit de hypothese van kracht als louter beweging en die van werking zonder substantie, als dichtst mogelijke benadering van de waarheid omtrent dit onderwerp, het samengesteldste en diepzinnigste van alle, tot de volgende gevolgtrekkingen mogen besluiten:

(*a*) De interstellaire, interplanetaire, intermatèriëele, interorganische ruimte is geen vacuum, maar gevuld met een ijl fluïde of gas, dat wij bij gebrek aan een beter woord [1]) nog steeds zooals de ouden *Aith-ur* — Zonnevuur — Aether, kunnen noemen. Dit in samenstelling onveranderlijke, onvernietigbare, onzichtbare [2])

[1]) Juist, tenzij men de occulte benamingen van de kabbalisten aanneme.

[2]) Alleen gedurende de manwantarische tijdperken "onveranderlijk", daarna lost het zich opnieuw in Mûlaprakriti op; in zijn eigen inwezen voor immer "onzichtbaar", doch gezien in zijn weerkaatsten glans, door de moderne Kabbalisten het astrale licht genoemd. Toch bewegen bewuste en verheven wezens, in diezelfde essentie gekleed, zich er in.

fluïde doordringt alles en alle [weegbare] stof [1]); het kiezelsteentje in de vlietende beek, de boom die zich daarover heenbuigt, de mensch die er naar ziet, zijn in verschillende mate met ether geladen; het kiezelsteentje minder dan de boom, de boom minder dan de mensch. Al wat zich op de planeet bevindt is derwijze geladen! Eene wereld is in het etherische fluïde opgebouwd en beweegt zich in een zee daarvan.

(*b*) De ether is, wat ook zijn natuur zij, afkomstig van de zon en van de zonnen [2]), de zonnen zijn zijne voortbrengers, zijn voorraadschuren en zijn verspreiders [3]).

(*c*) Zonder ether zoude er geen beweging kunnen zijn, zonder ether zouden de deeltjes van de weegbare stof niet over elkaar kunnen glijden, zonder ether zoude er geen aandrang bestaan om die deeltjes tot werkzaamheid te prikkelen.

(*d*) De ether bepaalt de gesteldheid der lichamen. Ware er geen ether dan zoude er geen verandering in de gesteldheid van eene substantie kunnen optreden; water bijvoorbeeld zou slechts kunnen bestaan als eene substantie, nog dichter en onoplosbaarder dan wij ons ooit zouden kunnen denken. Zonder ether zou het zelfs nooit ijs, noch vloeibaar, noch dampvormig kunnen zijn.

[575]

(*e*) Ether vormt het verband tusschen zon en planeet, planeet en planeet, mensch en planeet, mensch en mensch. Zonder ether zoude er in het Heelal geen verbinding, geen licht, geen warmte, geen bewegingsverschijnsel zijn.

Aldus zien wij dat de ether en de veerkrachtige atomen in het aangehaalde mechanische begrip van het Heelal de geest en de ziel van den Kosmos zijn en dat de theorie — hoe men die ook omwende en vermomme — den mannen van wetenschap steeds een grootere gelegenheid voor bespiegeling buiten het hedendaagsche materialisme [4]) laat dan waarover de meerderheid hunner beschikt. Atomen, ether, of wel beide, de hedendaagsche bespiegeling kan den kring van het oude

---

[1]) Men moet er "weegbaar" bijvoegen om haar te onderscheiden van dien ether, die nog stof, hoewel een substraat, is.

[2]) De occulte wetenschappen keeren de stelling om en zeggen dat de zon en alle zonnen, die bij den manwantarischen dageraad uit de Middelzon voortkomen, van den ether afkomstig zijn.

[3]) Hier wenschen wij zeer beslist met den geleerde van meening te verschillen. Laten wij indachtig zijn dat deze ether — hetzij Âkâsha of het lagere beginsel daarvan, de ether, bedoeld wordt — zevenvoudig is. In de allegorie is Âkâsha Aditi en de moeder van Mârttânda, de zon, de Dewamâtri, de moeder der Goden. In het zonnestelsel is de zon haar Buddhi en Wâhana, het voertuig, derhalve het zesde beginsel, in den Kosmos zijn alle zonnen het Kâma-Rupa van de Âkâsha, de onze ook. Alleen wanneer men Sûrya, de zon, in haar eigen rijk als een individueel wezen beschouwt, is zij het zevende beginsel van het groote lichaam van Stof.

[4]) Laten wij het om der nauwkeurigheidwille liever agnosticisme noemen. Het grove doch openlijke materialisme van onze dagen is eerlijker dan het agnosticisme met den kop van Janus. Het zoogenaamde Westersche monisme is de huichelaar [1*] in de hedendaagsche wijsbegeerte, die een farizeesch aangezicht naar de zijde van de psychologie en het idealisme wendt en zijn natuurlijk gezicht van Romeinsch Augur, met de tong de wang bollend, naar die van het materialisme. Dergelijke monisten zijn erger dan materialisten, omdat deze laatsten, het heelal en den psycho-spiritueelen mensch van hetzelfde negatieve standpunt beschouwend, aan hunne zaak veel minder het uiterlijk van waarschijnlijkheid geven dan sceptici van de soort van Tyndall of zelfs van die van Huxley. Herbert Spencer, Bain en Lewes zijn voor de algemeene waarheden gevaarlijker dan Büchner.

[1*] *Pecksniff:* zie Dickens.

denken niet overschrijden en dit laatste was door en door met archaïsch occultisme gedrenkt. Undulatietheorie of corpusculairtheorie — het is alles om het even. Het is bespiegeling uitgaande van de uiterlijke zijde der verschijnselen, niet van de kennis van den inwezenlijken aard der oorzaak en oorzaken. Wanneer de moderne wetenschap aan hare toehoorders de laatste door Bunsen en Kirchoff bereikte resultaten verklaard heeft, wanneer zij de zeven kleuren, de oorspronkelijke samenstelling van een straal die in een bepaalde volgorde op een scherm ontleed is, getoond en de onderscheidene lengten der lichtgolven beschreven heeft, wat heeft zij dan nog bewezen? Zij heeft haar roep van nauwkeurigheid in wiskundige aangelegenheden gerechtvaardigd door zelfs de lengte van een lichtgolf te meten — "welke lengte uiteenloopt van ongeveer zeven honderd zestig millioensten millimeter aan het roode einde van het spectrum tot ongeveer drie honderd drie en negentig millioensten millimeter aan het violette einde". Doch als men aanspraak maakt op juistheid van berekening betreffende de uitwerking op de lichtgolf is de wetenschap gedwongen te erkennen dat de kracht, die de veronderstelde oorzaak ervan is, *naar men vermeent* "onbegrijpelijk kleine golfbewegingen" veroorzaakt in een of andere middenstof — "gewoonlijk voor identiek met de etherische middenstof[1]) gehouden" — en dat bedoelde middenstof zelf nog slechts — een "hypothetisch agens" is!

Het pessimisme van Auguste Comte omtrent de mogelijkheid dat men te eeniger tijd de scheikundige samenstelling van de zon zoude kennen is niet dertig jaar later door Kirchoff gelogenstraft, zooals men wel beweerd heeft. De spectroscoop heeft ons helpen zien dat [576] de elementen, waarmede de moderne scheikundige vertrouwd is, naar alle waarschijnlijkheid in de uiterlijke "gewaden" van de zon — *niet in de zon zelve* — aanwezig moeten zijn, en door deze "gewaden", den cosmischen zonnesluier, voor de zon zelf te nemen, hebben de fysici verklaard dat haar lichtgevende eigenschap toe te schrijven is aan verbranding en vlamvorming, en terwijl zij het levensbeginsel van die lichtbron voor een louter stoffelijk iets hielden, hebben zij het de "chromosfeer"[2]) genoemd. Tot dusverre treffen wij slechts hypothesen en theorieën aan, hoegenaamd geen wet.

[1]) *Geologie*, door Professor A. Winchell.

[2]) Zie over de ware occulte leering: *Five Years of Theosophy*, blz. 245-262, Art.: "Ontkennen de adepten de nevelvlektheorie?" en "Is de zon louter eene afkoelende massa?"

AFDEELING VII.

LEVEN, KRACHT OF ZWAARTE.

De onweegbare fluïden hebben hun tijd gehad, men spreekt weinig meer over mechanische krachten, de wetenschap is er in dit laatste vierdedeel van een eeuw anders gaan uitzien; doch de zwaartekracht is gebleven en heeft haar leven aan nieuwe combinaties te danken, nadat de oude haar nagenoeg gedood hadden. Zij moge zeer goed aan de eischen van wetenschappelijke hypothesen voldoen, doch de vraag is of zij even goed aan de eischen der waarheid voldoet en een feit in de natuur voorstelt. Aantrekking op zichzelve is niet voldoende om zelfs maar de bewegingen der planeten te verklaren, hoe durft zij zich dan verstouten de wentelbeweging in de oneindigheden van de ruimte te verklaren? Aantrekking alleen zal nooit alle kloven overbruggen, tenzij men een bijzonderen impuls voor ieder hemellichaam aanneme en men aantoone dat de wenteling van elke planeet met hare wachters aan een of andere oorzaak in verband met aantrekking toe te schrijven is. Ook dan nog, zegt een sterrekundige [1]), behoorde de wetenschap die oorzaak te noemen.

Het occultisme en evenzoo alle oude wijsgeeren hebben die reeds sedert eeuwen genoemd, doch alle geloof van dien aard wordt thans voor versleten bijgeloof uitgekreten. De buiten-cosmische God heeft alle mogelijkheid van geloof aan binnen-cosmische verstandelijke krachten gedood; en toch, wie of wat is de oorspronkelijke "stootgever" van deze beweging? Francoeur [2]) zegt:

> Wanneer wij de *eenige en bijzondere* oorzaak, die den stoot geeft, zullen kennen, zullen wij gereed zijn die in verband te brengen met die welke aantrekt.

En verder:

> Aantrekking tusschen de hemellichamen is slechts afstooting; het is de zon die ze onophoudelijk voorwaarts drijft, want anders zoude hunne beweging ophouden.

[1]) *Philosophie Naturelle*, art. 142.

[2]) *Astronomie*, blz. 342.

Zoo men ooit deze theorie aanneemt dat de zonnekracht de oorspronkelijke oorzaak van alle leven op aarde en alle beweging in den hemel is en die andere, veel stoutere theorie van Herschel over zekere organismen in de zon zelfs maar als voorloopige hypothese aanneemt, zullen onze leeringen gerechtvaardigd en zal aangetoond zijn dat de esoterische allegorie de hedendaagsche wetenschap waarschijnlijk millioenen jaren vóór geweest is, want aldus luidt de archaïsche leer. Mârttânda, de zon, bespiedt en bedreigt zijn zeven broeders, de planeten, zonder de centrale plaats te verlaten, waarheen zijne moeder, Aditi, hem verbannen heeft. De toelichting [1]) zegt: [578]

Hij vervolgt hen, langzaam om zijne as wentelend, ... en hij volgt van verre de richting waarin zijne broeders zich bewegen op het pad dat hunne huizen — of hunne baan — *omringt.*

Het zijn de zonne-fluïden of emanaties, die in het zonnestelsel alle beweging mededeelen en alles tot leven wekken. Het is aantrekking en afstooting, doch niet zooals die door de hedendaagsche natuurwetenschap of overeenkomstig de wet der zwaartekracht opgevat worden, doch in harmonie met de wetten der *manwantarische beweging* vastgesteld van de eerste Sandhyâ af, den dageraad van het weder opbouwen en op hoogeren trap opnieuw vormen van het stelsel. Deze wetten zijn onveranderlijk, doch de beweging van alle lichamen — die verschillend is en met elk klein Kalpa verandert — wordt bestierd door de Bewegers, de intelligenties binnen de Cosmische Ziel. Hebben wij dan zoozeer ongelijk dit alles te gelooven? Welnu, een groot en modern man van wetenschap spreekt over de levenselectriciteit in bewoordingen, die veel meer overeenkomst bezitten met occultisme dan met het moderne materialistische denken. Wij verwijzen den twijfelzuchtigen lezer naar een artikel over "De bron van warmte in de zon", door Robert Hunt, F. R. S. [2]), die bij het bespreken van het lichtgevend omhulsel der zon en het "eigenaardig gekorreld [1*] voorkomen" daarvan, zegt:

Arago stelde voor dit omhulsel de fotosfeer te noemen, een thans algemeen aangenomen naam. Herschel, de vader, vergeleek de oppervlakte van deze fotosfeer met parelmoer . . . . . Zij gelijkt op den oceaan, wanneer zijn oppervlak op een kalmen zomerdag door een zacht briesje even gerimpeld wordt . . . . . Nasmyth heeft een toestand ontdekt, nog merkwaardiger dan men ooit vermoed had . . . . .

[1]) Toelichting op Stanza IV, hiervoren blz. 151-154.

[2]) *Popular Science Review*, Deel IV, blz. 148.

[1*] curdy.

voorwerpen met een eigenaardigen lensvorm . . . . . gelijk "wilgenbladen" . . . . . van verschillende grootte . . . . . niet regelmatig gerangschikt . . . . . welke elkander in alle richtingen kruisen . . . . . en zich op onregelmatige wijze ten opzichte van elkander bewegen . . . . . Men ziet ze elkander naderen en zich van elkander verwijderen en dikwijls andere hoeken met elkander maken, zoodat men den aanblik . . . . . vergeleken heeft met dien van een dichte school visschen, waarop zij inderdaad ook gelijken . . . . . De afmeting dezer voorwerpen geeft een grootsch denkbeeld van de reusachtige schaal, waarop fysische(?) werkingen in de zon teweeggebracht worden. Zij kunnen niet minder dan 1000 mijlen in de lengte en twee tot drie honderd mijlen in de breedte meten. De waarschijnlijkste onderstelling, die men omtrent deze lens- of bladvormige voorwerpen gemaakt heeft, is dat de fotosfeer[1]) een ontzaglijke oceaan van gasvormige stof [wat voor "stof"?] [579] is . . . . . in een toestand van hevige [schijnbare] gloeihitte verkeerend, en dat zij perspectivische projecties van de vlammenbundels zijn.

Door den telescoop waargenomen zonne"vlammen" zijn weerkaatsingen, zegt het occultisme. Doch de lezer heeft reeds gezien wat de occultisten daarover te zeggen hebben.

Wat zij [die vlammenbundels] ook mogen zijn, het is duidelijk dat zij de onmiddellijke bronnen van zonnewarmte en zonnelicht zijn. Wij hebben hier te maken met een omhulsel van lichtgevende stof[2]), die met reuzenkracht heen en weer slingert en door haar beweging aan het etherische medium in de hemelruimte mede te deelen, op verafgelegen werelden warmte en licht teweegbrengt. Wij hebben gezegd dat men deze vormen met zekere organismen vergeleken heeft en Herschel zegt: "Hoewel het te gewaagd zoude zijn te zeggen dat deze organisatiën ook *leven* [waarom niet?][3]) weten wij toch niet of levenswerking in staat is warmte, licht en electriciteit voort te brengen". . . . . Kan het zijn dat er waarheid in deze schoone gedachte gelegen is? Zoude de polsslag van levensstof in de middenzon van ons stelsel de bron zijn van al dat leven, waarvan de aarde wemelt en dat ongetwijfeld ook de andere planeten overstroomt en waarvan de zon de machtige bestuurder is?

Het occultisme beantwoordt deze vragen bevestigend, en de natuurwetenschap zal te eeniger tijd ervaren dat het zoo is.

Verder schrijft Hunt:

Doch wanneer wij het leven — de levenskracht — beschouwen als een kracht, veel verhevener dan licht, warmte of electriciteit, en inderdaad in staat heerschappij over hen allen uit te oefenen [dit is volkomen occult] . . . . . zijn wij voorzeker geneigd met voldoening op de gissing neer te zien dat de fotosfeer de oorspronkelijke zetel der levenskracht is, en met dichterlijk welbehagen de hypothese te beschouwen, die het leven als den oorsprong der zonnekrachten aanwijst[4]).

Aldus bezitten wij een belangrijke wetenschappelijke bevestiging

---

[1]) En ook de *centrale massa*, of veeleer het middelpunt der weerkaatsing, zooals men zien zal.
[2]) Deze "stof" is geheel overeenkomstig het spiegelbeeld der vlam van een "lichtgevende" pit eener lamp.
[3]) Zie *Five Years of Theosophy*, blz. 258, als antwoord op deze bespiegeling van Herschel.
[4]) *Idem*, blz. 156.

van een onzer gronddogma's — namelijk dat (*a*) de zon de voorraadschuur is van levenskracht, die het noumenon der electriciteit is en (*b*) dat uit hare geheimzinnige, nimmer te peilen diepten die levensstroomen opwellen, die zoowel door de ruimte trillen als door de organismen van al wat op aarde leeft. Men zie slechts wat een ander uitmuntend natuurkundige zegt, die dit, ons levensfluïde, "zenuwether" noemt. Indien men in het artikel, waaruit wij hieronder een uittreksel laten volgen, enkele zinsneden verandert, hebben wij weer een quasi-occult opstel over de levenskracht. Wederom is het Dr. B. W. Richardson, F. R. S., die ons op de volgende wijze zijne meening over den "zenuwether" te kennen geeft, evenals hij dat over de "zonnekracht" en de "aardkracht" gedaan heeft:

Het denkbeeld, dat men door deze theorie tracht weer te geven is, dat er tusschen de moleculen van de vaste of vloeibare stof, waaruit de zenuwstelsels en inderdaad alle organische deelen van een lichaam samengesteld zijn, een verfijnde, [580] ijle, damp- of gasvormige middenstof bestaat, die de moleculen in een toestand houdt, die onderlinge beweging, schikking en herschikking van vorm mogelijk maakt; een middenstof waardoor en door middel waarvan alle beweging overgebracht wordt, waardoor en door middel waarvan het eene orgaan of lichaamsdeel met de andere deelen in verbinding gehouden wordt, waardoor en door middel waarvan de levende buitenwereld met den levenden mensch verkeert, een middenstof die door hare aanwezigheid het aanschouwelijk maken van levensverschijnselen mogelijk maakt en die bij algeheele afwezigheid het lichaam werkelijk dood achterlaat.

En dan valt het geheele zonnestelsel in Pralaya — zoude de schrijver er aan toe hebben kunnen voegen. Doch lezen wij verder:

Ik gebruik het woord ether in algemeenen zin, in de beteekenis van een zeer lichte, damp- of gasvormige stof; kortom, ik gebruik het zooals de sterrekundige, wanneer hij van den ether der ruimte spreekt, waarmede hij een ijle, doch stoffelijke middenstof bedoelt. Wanneer ik van een *zenuw*ether spreek, wil ik niet zeggen dat de ether alleen in het zenuwsamenstel aanwezig is; wel geloof ik dat hij een bijzonder deel van het zenuwstelsel uitmaakt, doch evenals de zenuwen doordringen in alle weefsels die tot beweging en gevoelen in staat zijn, evenzoo dringt de zenuwether in al dergelijke deelen door; en aangezien de zenuwether naar mijne zienswijze onmiddellijk door het bloed voortgebracht wordt, mogen wij dien voor een deel van de atmosfeer van het bloed houden . . . . . Het bewijs voor het bestaan van een veerkrachtige middenstof die de zenuwstof doordringt en door eene eenvoudige drukking beinvloed kan worden, is alleszins overtuigend . . . . . Er bestaat in het zenuwstelsel ongetwijfeld een echt zenuwfluïde, zooals onze voorgangers onderwezen [1]). De juiste chemische (?) [2]) samenstelling van dit fluïde is nog niet

---

[1]) Paracelsus bijvoorbeeld, die het Liquor Vitae en Archaeus noemde.

[2]) *Alchemische* "samenstelling" veeleer.

goed bekend, de fysische kenmerken ervan zijn slechts weinig bestudeerd. Of het zich in stroomen voortbeweegt, weten wij niet; of het een kringloop volgt, weten wij niet; of het in de middelpunten gevormd wordt en vandaar naar de zenuwen overgaat, of wel of het overal ontstaat waar het bloed in de zenuwen dringt, weten wij niet. Dientengevolge kennen wij ook het juiste doel van het fluïde niet. Het denkbeeld komt echter bij mij op dat het werkelijke fluïde van de zenuwstof op zichzelf niet voldoende is om op te treden als de ijle middenstof die het uiterlijke en het innerlijke heelal van mensch en dier verbindt. Ik vermeen — en dit is de wijziging van de oude theorie, welke ik voorstel — dat er tijdens het leven een andere vorm van stof aanwezig moet zijn, eene stof die in den damp- of gasvorm verkeert, die het geheele zenuwstelsel doordringt, elke molecule van het zenuwsamenstel met een atmosfeer[1]) omringt en de middenstof is voor alle beweging, welke aan en van uit de zenuwmiddelpunten medegedeeld wordt . . . . . Wanneer men eenmaal duidelijk inziet dat er tijdens het leven *in het dierlijk lichaam een fijn verdeelde vorm van stof aanwezig is*, een damp, die alle deelen vult — en zelfs in sommige deelen opgehoopt is; eene stof, die gestadig door de levensscheikunde vernieuwd wordt, eene stof die, na haar dienst gedaan te hebben, even gemakkelijk verwijderd wordt als de adem — dan gaat er een nieuw en krachtig licht voor het verstand op[2]).

Er valt voorzeker zeer veel nieuw en krachtig licht op de wijsheid [581] van het oude en middeleeuwsche occultisme en de belijders daarvan. Want Paracelsus schreef hetzelfde meer dan drie honderd jaar geleden, in de zestiende eeuw, als volgt:

De geheele miçrocosmos is potentieel vervat in de Liquor Vitae, een zenuwfluïde . . . . . waarin aard, hoedanigheid, karakter en inwezen der wezens vervat is[3]).

De Archaeus is eene essence, die in alle deelen van het menschelijk lichaam gelijkelijk verdeeld is . . . . . De Spiritus Vitae komt voort uit den Spiritus Mundi. Als emanatie van dezen laatste, bevat hij de elementen van alle cosmische invloeden en is daarom de oorzaak, door middel waarvan men de werking der sterren [cosmische krachten] op het onzichtbare lichaam des menschen [zijn *levens-Linga Sharîra*] verklaren kan[4]).

Had Dr. Richardson al de geheime werken van Paracelsus bestudeerd, dan ware hij niet genoodzaakt geweest zoo herhaaldelijk te belijden: "wij weten niet", "het is ons niet bekend", enz.. Ook zoude hij nooit de volgende zinsnede geschreven hebben, die de beste gedeelten van zijne onafhankelijke herontdekking te niet doet:

De nadruk moge er op vallen dat deze gedachtengang niets anders omvat dan de theorie van het bestaan van den ether . . . . . die, naar verondersteld wordt, de ruimte doordringt . . . . . Men kan zeggen dat deze algemeene ether het geheele organisme van het dierlijk lichaam doordringt, zoowel van buiten af, alsmede

---

[1]) "Deze levenskracht . . . . . omstraalt den mensch als een lichtende bol", zegt Paracelsus in zijn *Paragranum*.

[2]) *Popular Science Review*, Deel X. blz. 380-383.

[3]) *De Generatione Hominis*.

[4]) *De Viribus Membrorum*. Zie *Life of Paracelsus*, door Dr. Franz Hartmann, L. T. V.

als deel van elke organisatie. Deze zienswijze zoude, *zoo zij waarheid bevatte* [!!] op fysische wijze ontdekt pantheïsme zijn. Doch zij bevat geen waarheid dewijl zij de individualiteit van alle individueele zintuigen zoude vernietigen [1]).

Wij kunnen zulks niet inzien, en wij *weten* dat het niet zoo is. Het pantheïsme *kan* "op fysische wijze herontdekt" worden. De geheele oudheid heeft het gekend, gezien en gevoeld. Het pantheïsme openbaart zich in het wijde uitspansel van den sterrenhemel, in het ademen der zeeën en oceanen en in het trillen des levens in het kleinste grasprietje. De wijsbegeerte verwerpt een *eindigen* en *onvolmaakten* God in het heelal, de anthropomorphe godheid der monotheïsten, zooals zijne aanhangers dien voorstellen. Krachtens haar naam *Philo-theo-sophia* verwerpt zij het groteske denkbeeld dat de Oneindige Volstrekte Godheid in een of andere onmiddellijke of middellijke betrekking tot de eindige, begoochelende ontwikkelingen van de stof zoude staan, of veeleer zoude kunnen staan, en daarom kan zij zich geen heelal *buiten* die Godheid, noch de afwezigheid van die Godheid uit het kleinste stipje bezielde of onbezielde stof denken. Dit beteekent niet dat elke struik, elke boom of elke steen God of *een* God is, doch alleen dat ieder stofje van den geopenbaarden stoffelijken Kosmos tot God behoort en Zijne substantie is, hoe diep het dan ook in zijn cyclischen kringloop door de eeuwigheden van het immer-wordende heen gevallen moge zijn; en ook dat ieder zoodanig stofje op zichzelf en de Kosmos in zijn geheel een aanzicht van en eene herinnering is aan die algemeene Eene Ziel — welke de wijsbegeerte weigert God te noemen, waardoor zij den eeuwigen en immer-aanwezigen Wortel en het Inwezen beperkt. [582]

Waarom de ether der ruimte of de "zenuwether" de "individualiteit van alle zintuigen" zoude "vernietigen" komt onbegrijpelijk voor aan al wie met den waren aard van dien "zenuwether" onder zijn Sanskritschen, of veeleer esoterischen of kabbalistischen naam, bekend is. Dr. Richardson erkent dat:

Indien wij de middenstof van gemeenschap tusschen onszelve en de buitenwereld niet individueel voortbrachten, indien zij van buitenaf voortgebracht en slechts aan ééne soort van trilling aangepast werd, dan zouden wij minder zintuigen noodig hebben dan wij bezitten; want — om slechts twee voorbeelden aan te halen — de ether van het licht past niet voor het geluid en toch hooren en zien wij evengoed, terwijl de lucht, de middenstof van beweging voor het geluid, niet die van het licht is, en toch zien en hooren wij.

---

[1]) Blz. 384.

Dit is niet zoo. De meening dat het pantheïsme "niet waar is, omdat het de individualiteit van alle individueele zintuigen zoude vernietigen", bewijst dat alle gevolgtrekkingen van den geleerden doctor gegrond zijn op de moderne fysische theorieën, al zoude hij die ook gaarne willen hervormen. Doch hij zal zien dat zulks onmogelijk is tenzij hij het bestaan van geestelijke zintuigen erkent om de geleidelijke atrophie van de stoffelijke te vervangen. "Wij zien en hooren" (natuurlijk volgens Dr. Richardson) overeenkomstig de verklaringen der verschijnselen van het zien en hooren, aangeboden door diezelfde materialistische wetenschap, die vooropstelt dat wij op geen andere wijze kunnen zien en hooren. De occultisten en mystici weten beter. De Wedische Âriërs waren even goed op de hoogte van de geheimen van geluid en kleur op het stoffelijk gebied als onze fysiologen, doch zij kenden ook ten volle de geheimen van die twee op gebieden, voor den materialist ontoegankelijk. Zij kenden een dubbel stel zintuigen, geestelijke en stoffelijke. Bij een mensch, die van een of meer zintuigen beroofd is, ontwikkelen de overblijvenden zich des te meer; zoo zal de blinde bijvoorbeeld zijn gezicht terugkrijgen door het gevoelszintuig of dat van het gehoor, enz. en de doove zal in staat zijn door zijn gezichtsvermogen te hooren, door de woorden, welke de spreker met zijne lippen en zijn mond uitspreekt, *hoorbaar* te zien. Doch dit zijn gevallen die nog tot de wereld der stof behooren. De geestelijke zintuigen, de zintuigen die op een hooger gebied van bewustzijn werken, worden door de fysiologie *à priori* verworpen, omdat deze laatste niet op de hoogte is van de heilige wetenschap. Deze beperkt de werking van den ether tot trillingen, en, terwijl zij hem van de lucht scheidt — hoewel lucht eenvoudig gedifferentieerde
[583] en samengestelde ether is — laat zij hem functies aannemen om hem met de bijzondere theorieën van den fysioloog te doen overeenstemmen. Doch er is meer ware wetenschap in de leeringen der *Upanishads* te vinden, wanneer deze op juiste wijze opgevat worden, dan de oriëntalisten, die deze in het geheel niet begrijpen, willen erkennen. Zoowel mentaal als fysisch verband der zeven zintuigen — zeven op het stoffelijke en zeven op het mentale gebied — wordt duidelijk uiteengezet en omschreven in de *Weda's* en in het bijzonder in de *Upanishad,* genaamd *Anugîtâ:*

Het onverwoestbare en het verwoestbare, aldus is de tweevoudige openbaring van het Zelf. Van deze is het onverwoestbare het bestaande [het ware inwezen of

de ware aard van het Zelf, de grondbeginselen], de openbaring als een individueel (wezen) wordt het verwoestbare genoemd [1]).

Aldus spreekt de asceet in de *Anugîtâ*, en hij gaat voort:

Ieder die tweemaal geboren [ingewijd] is, weet dat de leering der ouden aldus luidt . . . . . De ruimte is het eerste wezen . . . . . Nu heeft de ruimte [Âkâsha of het noumenon van den Ether] ééne eigenschap . . . . . en er is gezegd dat deze uitsluitend het geluid is . . . . . [en de] eigenschappen van het geluid [zijn] Shadja, Rishabda, alsmede Gândhâra, Madhyama, Panchama, en boven deze [houde men nog voor aanwezig] Nishâda en Dhaiwata [de Hindoesche toonladder] [2]).

Deze zeven tonen der toonladder zijn de beginselen van het geluid. De eigenschappen van iedér Element zoowel als van elk zintuig zijn zevenvoudig en oordeelen en dogmatiseeren naar hunne openbaring op het stoffelijk of objectief gebied — op zichzelf evenzeer zevenvoudig — komt geheel uit willekeur voort. Want het is alleen door middel van het ZELF dat zich uit deze zeven oorzaken van begoocheling bevrijdt, dat wij de kennis (de geheime wijsheid) van de eigenschappen van de voorwerpen der zinnen op hun tweevoudig gebied van openbaring, het zichtbare en het onzichtbare, kunnen verwerven. Zoo wordt er gezegd:

Hoor mij . . . . . dit wonderbare geheim verkondigen . . . . . Hoor ook ten volle het aanwijzen der oorzaken. De neus en de tong en het oog en de huid en het oor als het vijfde [zintuig], het denk- en begripsvermogen [3]), deze zeven [zinnen] dient men te erkennen als de oorzaken van (de kennis der) eigenschappen. Reuk en smaak en kleur, klank en gevoel als het vijfde, het voorwerp der verstandswerking en het voorwerp van het begrijpen [den hoogsten geestelijken zin of het hoogste geestelijke waarnemingsvermogen], deze zeven zijn oorzaken van handeling. Hij die ruikt, hij die eet, hij die ziet, hij die spreekt, en hij die hoort als de vijfde, hij die denkt en hij die begrijpt, deze zeven dient men te begrijpen als de oorzaken der agentia. Deze [de agentia] in het bezit zijnde van eigenschappen, (sattwa, rajas, tamas), genieten van hunne eigene aangename en onaangename eigenschappen [4]).

[584]

De hedendaagsche commentatoren, die er niet in slagen de fijne

---

[1]) Hfdst. XIII; Vertaling van Telang, blz. 292.

[2]) *Aldaar*, hfdst. XXXVI, blz. 385.

[3]) De indeeling van de stoffelijke zinnen in vijven is uit een grijze oudheid tot ons gekomen. Doch geen enkel modern wijsgeer heeft zich, terwijl hij dat getal aannam, afgevraagd, hoe die zinnen konden bestaan, *d.* w. z. waargenomen en op zelfbewuste wijze gebruikt konden worden, tenzij er een *zesde* zin, de verstandelijke waarneming, ware om de andere op te teekenen en te beschrijven; en — dit geldt den metafysici en den occultisten — een *zevende* om de geestelijke vruchten en de herinneringen daarvan te bewaren als in een boek des levens, dat tot Karma behoort. De ouden deelden de zinnen in vijven en wel om de eenvoudige reden dat hunne leeraars, de ingewijden, eindigden bij het *gehoor*, daar dit de zin was die zich eerst bij het begin van het vijfde Ras op het stoffelijk gebied ontwikkelde, of veeleer verschrompelde en tot dit gebied beperkt werd. Het vierde Ras had reeds aangevangen den *geestelijken* toestand te verliezen, die in het derde Ras op zoo op den voorgrond tredende wijze ontwikkeld was.

[4]) *Aldaar*, Hfdst. X, blz. 277, 278.

bedoeling van de oude Scholiasten te begrijpen, meenen dat de woorden "oorzaken der agentia" moeten beteekenen "dat de vermogens om te ruiken, enz., wanneer die aan het Zelf worden toegeschreven, dit een agens, een werkzaam beginsel, doen schijnen" (!), hetgeen geheel willekeurig is. Onder deze "zeven" verstaat men de oorzaken der agentia, omdat "de voorwerpen oorzaken zijn, dewijl het [er van uitgaande] genot een indruk veroorzaakt". Esoterisch beteekent het dat zij, die zeven zinnen, veroorzaakt worden door de agentia, die de "godheden" zijn, want wat beteekent anders de volgende zinsnede, of wat kan die beteekenen? "Daarom", zoo wordt gezegd, "zijn deze zeven [zinnen] de oorzaken der bevrijding" — *d. w. z.*, wanneer deze oorzaken geen uitwerking meer kunnen hebben. En de zinsnede "onder de geleerden [de wijze ingewijden] die alles begrijpen, de eigenschappen *die in de positie* [veeleer in den aard] *der godheden gelegen zijn*, elke op hare plaats", enz., beteekent eenvoudig dat de "geleerden" den aard der noumena van de verschillende verschijnselen begrijpen en dat het woord "eigenschappen" in dit verband beteekent de eigenschappen van de hooge planetaire of elementaire Goden of Verstandswezens, die de elementen en hunne voortbrengselen bestieren, en dat het in het geheel niet "zinnen" wil zeggen, zooals de hedendaagsche commentator meent. Want de geleerden zijn niet van meening dat hunne zinnen er iets mede te maken hebben, evenmin als met hun ZELF.

Verder lezen wij in de *Bhagawad Gîtâ* dat *Krishna*, de Godheid, zegt:

. . . . . kent nauwelijks één Mij in inwezen. Aarde, water, vuur, lucht, ether, denkvermogen en ook de geestelijke ziel en ikmaking [of de waarneming van al het voorgaande op het gebied der begoocheling] . . . . . dit is de laagste [vorm van mijn aard]. Ken gij verder mijn andere Heelal-Stof, de hoogste, het levensbestanddeel, Machtigarmige, waardoor deze wereld gedragen wordt . . . . . aan Mij is dit alles geregen als een reeks parels aan een snoer [1]). Ik ben de vochtigheid in het water, o zoon van Kuntî, Ik ben de glans in maan en zon . . . . . geluid ("*d. w. z.* het occulte inwezen, ten grondslag liggend aan al deze en ook de andere eigenschappen der verschillende genoemde dingen" — H. P. B.) in den ether . . . . . de zuivere geur der aarde, de glans . . . . . in het vuur . . . . . enz. [2]).

Voorwaar, men behoorde de occulte wijsbegeerte te bestudeeren
[585] voordat men de geheimenissen der natuur louter op haar oppervlak begint te zoeken en te toetsen, want alleen hij "die de waarheid

[1]) *Mundakupanishad*, blz. 298.

[2]) *Bhagawad Gîtâ*, Hfdst. VII; *alduar* blz. 57 *e. v.* [Vertaling van Dr. J. W. Boissevain.]

kent betreffende de eigenschappen der natuur, die de schepping van alle wezens begrijpt ..... is bevrijd" van dwaling. De leeraar zegt:

Wie een juist begrip heeft van den grooten (boom), welks niet-waargenomene [occulte natuur, de wortel van alles] de uit het zaad [Parabrahma] voortgekomen spruit is, van den boom die bestaat uit het verstand [Mahat, of de Algemeene Verstandsziel], als zijn stam welks takken de groote zelfzucht [1]) zijn, in welker holten de spruiten liggen, namelijk de zinnen, waarvan de groote [occulte of onzichtbare] elementen de bloemtrossen [2]) zijn, de grove elementen [de grove objectieve stof] de kleinere takken, steeds bebladerd, steeds bloeiend ....., de boom, die eeuwig en welks zaad het Brahma [de Godheid] is; en wie dien boom velt met dat uitmuntende zwaard — kennis [geheime wijsheid] — bereikt de onsterfelijkheid en legt geboorte en dood af [3]).

Dit is de boom des levens, de Ashwattaboom. Eerst na dien te hebben geveld kan de mensch, de slaaf van leven en dood, bevrijd worden.

Doch de mannen van wetenschap weten niets van het "zwaard der kennis" dat de adepten en asceten gebruiken en willen daar ook niets van hooren. Vandaar dat zelfs de vrijzinnigste onder hen eenzijdige opmerkingen maken, gegrond op en voortkomende uit een buitensporige overschatting van de willekeurige indeelingen en rangschikking der natuurwetenschap. Het occultisme geeft er al zeer weinig om en de natuur nog minder. Alle natuurverschijnselen komen uit den oorsprong van den ether — Âkâsha — voort, evenals de Âkâsha met haar tweevoudige natuur uit den ongedifferentieerden zoogenaamden Chaos voortkomt, welke laatste het primaire aspect is van Mûlaprakriti, de wortelstof en het eerste abstracte denkbeeld, dat men zich van Parabrahma vormen kan. De moderne wetenschap moge haar hypothetisch gedachten ether verdeelen op zooveel verschillende wijzen als zij maar wil, de werkelijke Aether der ruimte zal geheel en al blijven wat hij is. Deze heeft, evenals al het overige in de natuur zeven "beginselen", en zoo er geen Aether ware, zoude er ook *geen* "geluid" wezen, daar hij het trillende klankbord der natuur in al haar zeven differentiaties is. Dit is de eerste geheimenis, welke de ingewijden van ouds geleerd hebben. Onze tegenwoordige normale stoffelijke zintuigen waren, van ons tegenwoordig standpunt gezien, abnormaal in die dagen van langzaam voortschrijdende, benedenwaarts gaande ontwikkeling en val in de stof. En er is een

---

[1]) Ahamkâra, naar ik meen, die "Ikheidszin" of "Ahamheid", die tot alle dwaling voert.

[2]) De elementen zijn de vijf Tanmâtra's van aarde, water, vuur, lucht en ether, de voortbrengers van de grovere elementen.

[3]) *Anugîtâ*, Hfdst. XX; *aldaar*, blz. 313.

tijd geweest, waarin alles wat in onzen modernen tijd voor buitengewoon gehouden wordt, wat voor de fysiologen die thans gedwongen zijn er aan te gelooven, zoo raadselachtig is — zooals gedachtenoverbrenging, helderziendheid, helderhoorendheid, enz., kortom alles wat
[586] thans "wonderbaar en abnormaal" heet — een tijd waarin dat alles en nog veel meer tot de zintuigen en vermogens behoorde, welke de geheele menschheid bezat. Wij gaan echter in kringloop achteruit en vooruit, dat wil zeggen dat wij, na tot bijna aan het einde van het vierde Ras aan geestelijkheid verloren te hebben wat wij aan stoffelijke ontwikkeling gewonnen hadden, thans even geleidelijk en onmerkbaar in het stoffelijke al datgene verliezen wat wij in de geestelijke herontwikkeling opnieuw verwerven. Dit proces moet voortgaan tot den geestetijd, die het zesde wortelras op ééne lijn zal plaatsen met de geestelijkheid van het tweede Ras, eene sedert lang uitgestorven menschheid.

Doch dit zal tegenwoordig bezwaarlijk begrepen worden. Wij moeten naar Dr. Richardson's hoopvolle, hoewel eenigszins onjuiste hypothese over "zenuwether" terugkeeren. Wij hebben zooeven gezien dat Âkâsha — op misleidende wijze vertaald door "ruimte" — in het oude Hindoesche stelsel de "eerstgeborene" van den Eenen is die slechts ééne eigenschap, "geluid", bezit, dat zevenvoudig is In de esoterische zegswijze is deze Eene de Vader-Godheid en is geluid synoniem met Logos, Verbum, of Zoon. Hetzij bewust of onbewust, het moet laatstbedoelde zijn; en Dr. Richardson kiest, terwijl hij een occulte leer predikt, den laagsten vorm van den zevenvoudigen aard van dat geluid, houdt er beschouwingen over en voegt daaraan toe:

De theorie, welke ik opper, luidt dat de zenuwether een *dierlijk produkt* is. Hij moge in verschillende soorten van dieren in fysische eigenschappen verschillen om zich aan de bijzondere behoeften van het dier aan te passen, doch naar het inwezen speelt hij in alle dieren dezelfde rol en wordt hij in alle dieren op dezelfde wijze voortgebracht.

Hierin schuilt de kern der dwaling, die tot alle daaruit voortvloeiende wanbegrippen voert. Deze "zenuwether" is het laagste beginsel van het oorspronkelijke inwezen, dat het Leven is. Hij is de door de geheele natuur verspreide dierlijke vitaliteit en handelt overeenkomstig de omstandigheden welke hij voor zijne werkzaamheid aantreft. Hij is geen "dierlijk produkt", doch het levende dier, de levende bloem en plant zijn zijne voortbrengselen. De dierlijke weefsels nemen dien ether echter naarmate van hun meer of minder gezonden of

ziekelijken toestand op — gelijk de fysische stoffen en samenstellen (in hun oorspronkelijken toestand *wel te verstaan*) doen — en van het oogenblik der geboorte van het wezen af, regelt, sterkt en voedt hij ze. In grootere hoeveelheid nog daalt hij op het plantenrijk neer in den Sushumnâ-zonnestraal, die de maan verlicht en voedt, en door hare stralen giet hij zijn licht uit over en doordringt hij mensch en dier, meer nog tijdens hun slaap en rust dan wanneer zij ten volle werkzaam zijn. Daarom bevindt Dr. Richardson zich opnieuw op een dwaalweg wanneer hij beweert:

De zenuwether is volgens de voorstelling die ik er mij van maak, *op zichzelf niet actief en ook geen prikkel tot dierlijke beweging in den zin van eene kracht.* doch hij is van wezenlijk belang, daar hij de omstandigheden verschaft waardoor de beweging mogelijk gemaakt wordt. [Het is *juist andersom.*] ..... Hij is de ge- [587] leider van alle trillingen van warmte, licht, geluid, van electrische werking, van mechanische wrijving [1]). Hij houdt het geheele zenuwstelsel gedurende het leven geheel en al in volmaakte spanning [juist]. Hij wordt door lichaamsoefening verbruikt [*veeleer voortgebracht*] .... en wanneer de vraag er naar grooter is dan de voorraad ervan, blijkt het gebrek uit verval of uitputting [2]). Gedurende den slaap hoopt hij zich in de zenuwcentra op, stemt deze, als ik het zoo noemen mag, op hun juisten toon, en brengt daardoor de spieren tot ontwaken en nieuw leven.

Volkomen juist, dit is geheel waar en begrijpelijk. Daarom:

Vertoont het door hem geheel vernieuwde lichaam arbeidsvermogen, volheid van vorm, *leven.* Het lichaam, van den zenuwether beroofd, vertoont traagheid, het ineengekrompen uiterlijk van den dood; *het heeft blijkbaar iets van fysischen aard verloren dat er tijdens het leven in was.*

De hedendaagsche wetenschap ontkent het bestaan van een "levensbeginsel". Dit uittreksel is een duidelijk bewijs voor haar groote fout. Doch dit "iets van fysischen aard", dat wij levensfluïde noemen — de Liquor Vitae van Paracelsus — heeft niet het lichaam verlaten, zooals Dr. Richardson meent. Het heeft slechts zijn toestand van activiteit veranderd in dien van passiviteit en is tengevolge van den te zieken toestand der weefsels, waarop het geen vat meer heeft, latent geworden. Zoodra de *lijkverstijving* volkomen is, zal de Liquor Vitae opnieuw tot werkzaamheid ontwaken en op *scheikundige* wijze zijn inwerking op de atomen aanvangen. Brahma-Wishnoe, de Schepper

---

[1]) De geleider in den zin van Upâdhi — een stoffelijke of fysische grondslag; doch als tweede beginsel van de algemeene ziel en de levenskracht der natuur wordt hij op verstandelijke wijze door het vijfde beginsel daarvan bestuurd.

[2]) En een al te groote overmaat ervan in het zenuwstelsel voert even vaak tot ziekte en dood. Werd hij door het dierlijke samenstel voortgebracht, dan zoude zulks voorzeker niet het geval zijn. Daarom bewijst dit laatste gevolg zijne onafhankelijkheid van het stelsel en zijn verband met de zonnekracht, zooals Metcalfe en Hunt uitleggen.

en de Behouder van het leven, zal zich in Shiwa, den Verwoester, veranderd hebben.

Ten slotte schrijft Dr. Richardson:

De zenuwether kan vergiftigd worden, ik bedoel dat er eenvoudig door diffusie andere gassen of dampen, afkomstig van buiten mede gemengd kunnen worden; hij kan producten van doorgeslikte en opgenomen stoffen, of wel ontbindingsgassen, die bij ziekte in het lichaam zelf voortgebracht worden van binnen uit tot zich trekken [1]).

En die geleerde had er volgens hetzelfde occulte beginsel op kunnen laten volgen dat de "zenuwether" van den een vergiftigd kan worden door den "zenuwether" van den ander of door diens "aurische uitstralingen". Doch laten wij zien wat Paracelsus van dezen "zenuwether" gezegd heeft:

De Archaeus is van een magnetischen aard en oefent aantrekking of afstooting uit op andere sympathische of antipathische krachten, die tot hetzelfde gebied behooren. Hoe minder weerstandsvermogen tegen astrale invloeden iemand bezit, des te meer zal hij aan die invloeden onderworpen zijn. De levenskracht is niet [588] in den mensch besloten, doch straalt als een lichtende bol [aura] [binnen en] rondom hem, men kan haar ook op een afstand doen werken . . . . . Zij kan de levensessence [het *bloed*] vergiftigen en ziekten veroorzaken of haar, wanneer zij verontreinigd is, zuiveren en de gezondheid herstellen [2]).

Dat deze beide, de "Archaeus" en de "zenuwether" hetzelfde zijn, is aangetoond door den Engelschen geleerde, die zegt dat de spanning ervan *in het algemeen* te hoog of te laag kan zijn, en wel:

Tengevolge van plaatselijke veranderingen in de zenuwstof die hij doordringt . . . . . Bij hevige opwinding kan hij trillen als werd hij door een storm bewogen en elke spier die door de hersenen of het ruggemerg bestuurd wordt, tot onbeheerschte beweging doen overgaan — onbewuste stuiptrekkingen.

Men noemt dit zenuwoverprikkeling, doch niemand behalve de occultist kent den grond van een dergelijke zenuwstoornis of geeft een verklaring van de eerste oorzaken daarvan. Het levensbeginsel kan evengoed dooden wanneer het in overmaat aanwezig is, als wanneer er te weinig van is. Doch dit "beginsel" is op het geopenbaarde gebied, dat wil zeggen op ons gebied, slechts de uitwerking en het gevolg van den intelligenten arbeid van de "Schare", of het gezamenlijke Beginsel, het zich openbarende Leven en Licht. Zelf is het aan het immer onzichtbare, eeuwige en Volstrekte Eene Leven, waaruit het voortvloeit, onderworpen volgens een afdalende en weder opklimmende schaal van hiërarchische graden, een ware zevenvoudige

[1]) Blz. 387.

[2]) *Paragranum; Life of Paracelsus*, door Dr. F. Hartmann.

ladder, met Geluid, den Logos, aan de bovenste en de Widyâdhara's [1]), de lagere Pitri's, aan het onderste eind.

De occultisten zijn zich natuurlijk ten volle bewust van het feit dat de vitalistische "mislukking", door Vogt en Huxley zoozeer bespot, niettemin in zeer hooge wetenschappelijke kringen nog in aanzien staat en daarom zijn zij gelukkig in het gevoel niet alleen te staan. Zoo schrijft Professor De Quatrefages: [589]

Het is zeer waar dat wij niet weten *wat* het leven *is*, doch wij weten evenmin *wat* de kracht *is* die de sterren in beweging stelt . . . . . Levende wezens hebben gewicht en zijn daarom aan de zwaartekracht onderworpen; zij zijn de zetel van talrijke en verschillende fysisch-chemische verschijnselen, die voor hun bestaan onmisbaar zijn en welke men aan de werking van etherodynamica [electriciteit, warmte, enz.] moet toeschrijven. Doch deze verschijnselen openbaren zich hier onder den invloed van eene andere kracht . . . . . Het leven staat niet vijandig tegenover de onbezielde krachten, doch bestiert en beheerscht hare werking door zijne wetten [2]).

[1]) In een onlangs verschenen werk over Symboliek in het Boeddhisme en het Christendom — veeleer in het Boeddhisme en het Roomsch-Katholicisme, dewijl vele latere ritualen en dogma's van het Noordelijk Boeddhisme in den populairen exoterischen vorm daarvan identiek zijn met die der Roomsche Kerk — zijn eenige merkwaardige feiten te vinden. De schrijver van dat boek heeft met meer aanmatiging dan geleerdheid oude en moderne Boeddhistische leeringen zonder onderscheid in zijn werk opeengestapeld en het Lamaïsme op droevige wijze met het Boeddhisme verward. Op blz. 404 van dit boek, getiteld *Buddhism in Christendom, or Jesus the Essene*, gaat onze *pseudo*-oriëntalist aan het critiseeren van de "zeven beginselen" der "Esoterische Boeddhisten" en tracht hij deze bespottelijk te maken. Op blz. 405, de laatste, spreekt hij met geestdrift over de Widyâdhara's, "de zeven groote scharen van doode menschen, die wijzen gemaakt zijn". Nu zijn deze Widyâdhara's, door sommige oriëntalisten "halfgoden" genoemd, exoterisch feitelijk een soort Siddha's, "overvloeiend van toewijding" en esoterisch identiek met de zeven klassen van Pitri's, waarvan er eene den mensch in het derde Ras met zelfbewustzijn begiftigt door in de menschelijke omhulsels te incarneeren. De "Hymne aan de Zon" aan het einde van zijn zonderling mozaiek-boekdeel, die aan het Boeddhisme een persoonlijk God (!!) toebedeelt, is een ongelukkige aanval, juist tegen de bewijzen gericht, welke de onhandige schrijver met zooveel moeite verzameld heeft.

De Theosofen weten zeer goed dat Rhys Davids evenzeer zijne meening over hun geloof te kennen gegeven heeft Hij heeft gezegd dat de door den schrijver van *Esoteric Buddhism* verkondigde theorieën "geen Boeddhisme en ook niet esoterisch waren". Deze aanmerking is het gevolg van (*a*) de ongelukkige vergissing van "Buddhism" te schrijven in plaats van "Budhaïsm", of "Budhism", *d. w. z.* van het stelsel in verband te brengen met den godsdienst van Gautama in plaats van met de Geheime Wijsheid, evenzeer door Krishna, Shankarâchârya en vele anderen als door Boeddha verkondigd; en (*b*) de onmogelijkheid dat Rhys Davids iets van de ware esoterische leeringen wist. Aangezien hij de grootste hedendaagsche kenner van het Pâli en het Boeddhisme is, moet men niettemin al wat hij zegt met eerbied aanhooren. Doch wanneer iemand die in wetenschappelijken en materialistischen zin even weinig van het exoterisch Boeddhisme weet als van de esoterische wijsbegeerte, smaad slingert naar hen, wien hij met zijn haat eer bewijst en tegenover de Theosofen het air van een groot geleerde aanneemt, kan men slechts glimlachen of — hem van harte uitlachen.

[2]) *The Human Species*, blz. 10, 11.

AFDEELING VIII.

DE ZONNETHEORIE.

EEN BEKNOPTE ONTLEDING VAN DE SAMENGESTELDE EN ENKELVOUDIGE ELEMENTEN DER WETENSCHAP ALS TEGENSTELLING VAN DE OCCULTE LEERINGEN. IN HOEVERRE IS DEZE THEORIE, ZOOALS ZIJ ALGEMEEN AANGENOMEN WORDT, WETENSCHAPPELIJK?

In zijn verweer tegen Dr. Gull's aanval op de vitaliteitstheorie, welke onafscheidelijk verbonden is met de Elementen der ouden in de occulte wijsbegeerte, zegt Professor Beale, de groote fysioloog, eenige woorden, die even veelzeggend als schoon zijn:

Er ligt in het leven eene geheimenis — eene geheimenis welke men nooit gepeild heeft en die ons des te grooter voorkomt naarmate de verschijnselen van het leven dieper worden bestudeerd en overwogen. In levende middelpunten — veel centraler dan de middelpunten welke men bij de sterkste vergrooting waarneemt, in middelpunten van levende stof, tot welke het oog niet kan doordringen, doch in de richting waarvan het verstand zich bewegen kan — vinden veranderingen plaats van welker aard de verst gevorderde natuurkundigen en scheikundigen ons geen denkbeeld kunnen geven; ook bestaat er niet de minste reden om te meenen dat de aard dezer veranderingen ooit door fysisch onderzoek vastgesteld zal worden, omdat zij voorzeker van eene orde of een aard zijn, geheel verschillend van dien waaraan elk ander ons bekend verschijnsel toegeschreven kan worden.

Aan deze "geheimenis", of den oorsprong van de Levensessence, wordt door het occultisme eene plaats in hetzelfde middelpunt toegekend als aan de kern der *prima materia* van ons zonnestelsel, want zij zijn beide hetzelfde.

De Toelichting zegt:

De zon is het hart der zonnewereld [het zonnestelsel] en haar brein is verborgen achter de [zichtbare] zon. Vandaar uit wordt gewaarwording uitgestraald naar elk zenuwmiddelpunt van het groote lichaam en vloeien de golven van de levensessence in elke ader en slagader .... De planeten zijn haar ledematen en polsen.

Elders [1]) is gezegd dat het occultisme ontkent dat de zon een

[1]) *The Theosophist.*

verbrandende bol is, doch dat het haar eenvoudig omschrijft als eene wereld, een gloeienden bol, waarachter de ware zon verborgen is, [591] terwijl de zichtbare zon slechts hare weerkaatsing, hare schil is. De wilgenbladvormige figuren van Nasmyth, door Sir John Herschel ten onrechte voor "zonbewoners" gehouden, zijn de voorraadschuren der zonnelevensenergie, "van de levenselectriciteit die het geheele stelsel voedt, dewijl de zon *in het verborgen* aldus de voorraadschuur van onzen kleinen Cosmos is, die zelf haar levensfluïde voortbrengt en steeds evenveel ontvangt als zij uitgeeft", en de zichtbare zon is slechts een in het ware paleis en verblijf der zon uitgehouwen venster, dat echter het binnenwerk zonder verteekening laat zien.

Aldus heeft er gedurende het manwantarische zonnetijdperk of zonneleven een regelmatige omloop van het levensfluïde door ons stelsel plaats, waarvan de zon het hart is — evenals de bloedsomloop in het menschelijke lichaam; de zon trekt zich even rhytmisch samen als het menschelijke hart, telkens wanneer het bloed daarin terugkeert. Doch het zonnebloed heeft, in plaats van den kringloop in eene seconde of daaromtrent te volbrengen, tien zonnejaren noodig om zijn omloop te volbrengen, en een geheel jaar om door boezem en kamer te stroomen voordat het de longen doorstroomt en vandaar naar de groote slagaderen en aderen van het stelsel terugkeert.

De wetenschap zal zulks niet ontkennen, aangezien de sterrekunde den vasten cyclus van elf jaren kent, waarin het aantal zonnevlekken toeneemt [1]), welke toeneming een gevolg is van de samentrekking van het zonnehart. Het heelal, in dit geval onze wereld, ademt juist zooals de mensch en elk levend schepsel, zooals de plant en zelfs het mineraal op aarde ademt, en evenals onze aardbol zelf elke vier en twintig uur ademt. De duistere streek is niet het gevolg van de "absorptie, tot stand gebracht door uit den boezem der zon voortkomende dampen, die zich tusschen den waarnemer en de fotosfeer bevinden", zooals pater Secchi beweerde [2]), en evenmin worden de vlekken gevormd "door de stof [verhitte gasvormige stof] zelve welke

---

[1]) Niet alleen ontkent zij het feit niet, hoewel zij het zooals altijd aan eene verkeerde oorzaak toeschrijft, terwijl elke theorie alle andere tegenspreekt (zie de theorieën van Secchi, Faye en Young) dat de vlekken namelijk afhangen van aan de zonneoppervlakte opgehoopte dampen, welke koeler zijn dan de fotosfeer (?) enz. enz., doch er zijn ook geleerden die naar aanleiding van de zonnevlekken *astrologie* beoefenen. Professor Jevons schrijft de groote periodieke handelscrisen toe aan den invloed der zonnevlekken in elk elfde jaar van een cyclus. (Zie zijne *Investigations into Currency and Finance.*) Dit verdient zeer zeker lof en aanmoediging.

[2]) *Le Soleil*, II, 184.

door de uitbarsting op de zonneschijf geworpen wordt". Het verschijnsel komt overeen met het regelmatige en gezonde kloppen van het hart, wanneer het levensvocht door zijne holle spieren stroomt. Konde men het menschelijk hart lichtgevend, en het levende en kloppende orgaan door middel van projectie op een scherm zichtbaar maken, zooals bij voordrachten over sterrekunde gebruikt wordt om bijvoorbeeld de maan te laten zien, dan zoude een ieder de zonnevlekverschijnselen zich elke seconde zien herhalen en begrijpen dat zij het
[592] gevolg waren van samentrekking en het wegstroomen van het bloed.

In een werk over geologie lezen wij dat het een droombeeld der wetenschap is dat:

> Men eenmaal vinden zal dat alle erkende scheikundige elementen slechts wijzigingen van een enkel stoffelijk element zijn[1]).

De occulte wijsbegeerte heeft zulks reeds gezegd zoolang menschelijke spraak en taal bestaan, doch zij heeft er volgens het beginsel der onveranderlijke wet van analogie "zoo boven, zoo beneden" een ander axioma aan toegevoegd, namelijk dat er in werkelijkheid noch geest, noch stof bestaat, doch alleen tallooze aanzichten van het Eene immer verborgen Is of Sat. Het homogene oorspronkelijke Element *is alleen op het aardsche* gebied van bewustzijn en gewaarwording enkelvoudig en eenig, omdat stof ten slotte slechts het gevolg van onze eigene bewustzijnstoestanden, en geest een denkbeeld van psychische intuïtie is. Zelfs op het naastvolgend hoogere gebied kan men zeggen dat het enkelvoudige element, dat de gangbare wetenschap op onze aarde het laatste onontleedbare bestanddeel van een of andere soort van stof noemt, in de wereld van een hooger geestelijk waarnemingsvermogen inderdaad zeer samengesteld is. Men zou zien dat ons zuiverste water, in plaats van de twee erkende enkelvoudige bestanddeelen zuurstof en waterstof nog vele andere bestanddeelen opleverde, waarvan onze hedendaagsche aardsche scheikunde niet eens droomt. Evenals in het rijk der stof bestaat ook in het rijk van den geest de schaduw van hetgeen op het gebied der objectiviteit gekend wordt op dat der zuivere subjectiviteit. Het stofje der volmaakt homogene substantie, de sarcode van Haeckel's moneron, wordt thans voor de archebiosis van het aardsche bestaan (Huxley's protoplasma)[2]) gehouden en de Bathybius Haeckelii moet tot zijn

---

[1]) *World-Life*, blz. 48.

[2]) Ongelukkigerwijs is tijdens het schrijven van deze bladzijden de "archebiosis van het aardsch bestaan"

vóór-aardsche archebiosis nagespeurd worden. Deze wordt door de sterrekundigen eerst in haar derde stadium van ontwikkeling en in de zoogenaamde "tweede schepping" waargenomen. Doch de beoefenaars der esoterische wijsbegeerte begrijpen zeer goed de geheime beteekenis der Stanza:

Brahmâ . . . . . heeft naar het wezen het *aanzicht van* zoowel de ontwikkelde als de niet-ontwikkelde Prakriti . . . . . Geest, o tweemaalgeborene [ingewijde] is het voornaamste *aanzicht* van Brahmâ. Het volgende is een tweevoudig aanzicht [van Prakriti en Purusha] . . . . . zoowel ontwikkeld als niet ontwikkeld; en Tijd is het laatste[1])!

Anu is een der namen van Brahmâ, als verschillend van Brahma, en beteekent "atoom", aniyâmsam aniyasâm; "het meest atomische [593] van het atomische", de "onveranderlijke en onvergankelijke (achyuta) Purushottama".

Derhalve zijn de ons thans bekende elementen — hoeveel er dan ook mogen zijn — zooals men die tegenwoordig opvat en omschrijft, niet de *oorspronkelijke* Elementen, en kunnen zij deze ook niet zijn. Die Elementen werden gevormd uit "*de stremselvlokken der koude stralende Moeder*" en "*het vuurzaad van den heeten Vader*", welke "één zijn", of, om het in den helderder zegtrant der hedendaagsche wetenschap weer te geven, die Elementen vonden hun oorsprong in de diepten van den oorspronkelijken vuurnevel, de massa's gloeiende dampen der onoplosbare nevelvlekken, want oplosbare nevelvlekken vormen, zooals Professor Newcomb aantoont[2]) niet eene klasse van eigenlijke nevelvlekken. Meer dan de helft daarvan, zoo meent hij, die aanvankelijk ten onrechte voor nevelvlekken gehouden werden, zijn wat hij "sterrenhoopen" noemt.

De thans bekende elementen hebben in deze vierde rondte en het vijfde hoofdras hun toestand van duurzaamheid bereikt. Zij genieten een korten rusttijd alvorens zij opnieuw in hun opwaarts gaande geestelijke ontwikkeling voortgestuwd worden, als wanneer het "levende vuur van den Orcus" de onoplosbaarste zal doen uiteenvallen en ze weder in het oorspronkelijke Element zal verstrooien.

Middelerwijl gaat de occultist verder, zooals in de Toelichting op de zeven Stanza's aangetoond is. Daarom kan hij bezwaarlijk hopen

---

bij eenigszins nauwkeuriger scheikundig onderzoek veranderd in een eenvoudig neerslag van zwavelzure kalk — eene stof, die van wetenschappelijk standpunt beschouwd, niet eens organisch is! *Sic transit gloria mundi!*

[1]) *Vishnu Purâna*, Wilson I, 16, vertaling van Fitzedward Hall.

[2]) *Popular Astronomy*, blz. 444.

op eenige hulp of erkentelijkheid van de zijde der wetenschap, die zoowel zijn "aníyâmsam aníyasâm", het volstrekt geestelijke Atoom, en zijne Mânasaputra's of verstandgeboren menschen verwerpen zal. Dewijl hij het "enkelvoudige stoffelijke element" in een volstrekt onoplosbaar Element, Geest of Wortelstof oplost en het zoodoende ten eenenmale buiten het bereik en de heerschappij der fysische wijsbegeerte plaatst, — heeft hij natuurlijk slechts weinig gemeen met de orthodoxe mannen van wetenschap. Hij houdt vol dat geest en stof twee facetten zijn van de onkenbare Eenheid en dat hunne schijnbaar tegengestelde aanzichten afhankelijk zijn (*a*) van de verschillende graden van differentiatie der stof en (*b*) van de graden van bewustzijn, welke de mensch zelf verworven heeft. Dit is echter metafysica en heeft weinig met fysica te maken — hoe groot die fysische wijsbegeerte in haar eigen aardsche beperking thans ook zijn moge.

Niettemin is de wetenschap verplicht verder te gaan nu zij eenmaal — zoo al niet het werkelijke bestaan, dan toch in ieder geval de mogelijkheid van het bestaan toegeeft van een heelal met tallooze vormen, toestanden en aanzichten, opgebouwd uit eene "enkelvoudige substantie" [1]). Tenzij zij ook de mogelijkheid toegeve van Één Ele-
[594] ment of van het Ééne Leven der occultisten, zal zij die "enkelvoudige substantie", in het bijzonder indien deze tot de zonnenevelvlekken beperkt wordt, in de lucht moeten doen hangen evenals de doodkist van Mohammed, doch zonder den magneet, die deze kist deed zwe-

[1]) In zijn *World-Life* zegt Professor Winchell in de noten (op blz. 48): "Algemeen wordt erkend dat de stof zich bij buitengewoon hooge temperaturen in een toestand van ontbinding bevindt — dat wil zeggen dat er alsdan geen scheikundige verbinding kan bestaan", en hij wil zich om de eenheid der stof te bewijzen op het spectrum beroepen dat in elk geval van homogeniteit eene *lichtende* lijn vertoont, terwijl het voor het geval er meer moleculaire rangschikkingen bestaan — bijvoorbeeld in de nevelvlekken, of een ster — uit twee of drie lichtende lijnen behoorde te bestaan"! Dit zoude in geen geval een bewijs zijn voor den fysicus-occultist, die beweert dat er aan gene zijde van eene bepaalde grens van zichtbare stof geen voordeel meer getrokken kan worden van spectrum, telescoop of microscoop. De eenheid der stof, van datgene wat voor den alchemist werkelijk cosmische stof is, of "Adamsaarde", zooals de Kabbalisten die noemen, kan bezwaarlijk bewezen of weerlegd worden, noch door den Franschen geleerden Dumas, die den "samengestelden aard" der "elementen" in overweging geeft op grond van "zekere betrekkingen tusschen de atoomgewichten", noch zelfs door de "stralende materie" van Crookes, hoewel diens proefnemingen den schijn mogen dragen "het best begrepen te worden volgens de hypothese van de homogeniteit der stofelementen en de continuïteit der stoftoestanden". Want dat alles gaat niet verder dan de *stoffelijke* stof, om zoo te zeggen, zelfs niet in hetgeen aangetoond wordt door het spectrum, dat hedendaagsche "oog van Shiwa" van de fysische proefnemingen. Slechts van deze stof kon H. St. Claire Deville zeggen dat, "wanneer lichamen, die men voor enkelvoudig houdt, zich met elkander verbinden, zij verdwijnen, op zichzelf vernietigd worden", en wel eenvoudig omdat hij deze lichamen niet bij hunne verdere vormveranderingen in de wereld van de geestelijke cosmische stof kon volgen. Voorwaar de hedendaagsche wetenschap zal nooit diep genoeg in de cosmologische formaties kunnen delven om de wortels van de wereldstof of materie te vinden, tenzij zij volgens denzelfden gedachtengang te werk gaat als de middeleeuwsche alchemist.

ven. Gelukkig voor de speculatieve fysici zijn wij, dank zij Professor Winchell en vele dissidente sterrekundigen in staat geweest te leeren wat de neveltheorie niet in zich sluit, al kunnen wij dan ook met geen enkelen graad van zekerheid vaststellen wat zij wel bevat.

Ongelukkigerwijze is dit op verre na nog geen oplossing van zelfs maar het eenvoudigste vraagstuk dat de geleerden bij hun zoeken naar waarheid gekweld heeft en nog kwelt. Zoo wij wenschen te ontdekken *waarin* en *waarom* de hedendaagsche wetenschap zondigt, moeten wij ons onderzoek voortzetten en met hare oudste hypothesen beginnen. Men zal wellicht bevinden dat Stallo ten slotte toch gelijk gehad heeft en dat de vergissingen, tegenstrijdigheden en mislukkingen, door de uitstekendste geleerden begaan, eenvoudig aan hunne abnormale houding toe te schrijven zijn. Wat er ook gebeure, zij zijn materialisten en willen dat ook blijven, en toch "zijn de algemeene beginselen van de mechanische atoomtheorie — den grondslag der hedendaagsche fysica — in hun wezen hetzelfde als de hoofdleeringen van de ontologische metafysica". Aldus "treden de gronddwalingen der ontologie des te duidelijker aan den dag naarmate de fysische wetenschap vorderingen maakt" [1]). De wetenschap is doortrokken met metafysische begrippen, doch de geleerden willen dit niet erkennen en voeren een wanhopigen strijd om aan de zuiver onlichamelijke en geestelijke natuurwetten op ons gebied atoommechanische maskers voor te binden — terwijl zij weigeren hare substantialiteit toe te geven zelfs op andere gebieden, welker bloote [595] bestaan zij *à priori* verwerpen.

Men kan echter gemakkelijk aantoonen hoe de aan hunne materialistische zienswijzen verknochte geleerden sedert Newton's tijd steeds getracht hebben aan feiten en waarheid een onwaar masker voor te binden. Doch hunne taak wordt telken jare moeielijker en telken jare nadert ook de scheikunde meer dan alle andere wetenschappen al meer en meer het gebied van het occulte in de natuur. Zij neemt juist die waarheden op, welke de occulte wetenschappen reeds eeuwen lang verkondigd hebben, doch die totnogtoe bitter bespot zijn. "De stof is eeuwig", zegt de esoterische leer. Doch de stof van de occultisten in haar *laya-* of *nul*-toestand is niet de stof van de moderne wetenschap, zelfs niet in haar meest verdunden gasvormigen toestand. De "stralende materie" van Crookes zoude in het gebied van het aan-

[1]) *Concepts of Modern Physics*, blz. VI.

vankelijke, stof van de grofste soort schijnen te zijn, aangezien stof zuivere geest wordt voordat zij ook maar tot haar eerste punt van differentiatie terugkeert. Wanneer derhalve de adept of alchemist er op laat volgen, dat, hoewel stof eeuwig is — want zij is Pradhâna, — er toch bij elk nieuw manwantara of wederopbouw van het heelal atomen geboren worden, is zulks geen zoo groote tegenstrijdigheid als een materialist, die in niets dan het atoom gelooft, wel zoude meenen. Er is verschil tusschen *geopenbaarde* en *ongeopenbaarde* stof, tusschen Phradhâna, de begin- en eindelooze oorzaak, en Prakriti, of het geopenbaarde gevolg. De Shloka zegt:

Datgene wat de onontplooide oorzaak is, wordt door de uitstekendste wijzen nadrukkelijk Pradhâna, oorspronkelijke grondslag, genoemd, welke ijle Prakriti is, *d. w. z.* datgene wat eeuwig is en tegelijkertijd is en niet is, louter een proces[1]).

Datgene wat het hedendaagsche spraakgebruik geest en stof noemt is in eeuwigheid EEN als de Eeuwige Oorzaak, en is noch geest noch stof, doch HET — in het Sanskrit weergegeven door TAD, "dat" — alles wat is, geweest is of zijn zal, al wat 's menschen verbeelding zich maar kan voorstellen. Zelfs het exoterische pantheïsme van het Hindoeïsme geeft het weer zooals geen enkele monotheïstische wijsbegeerte het ooit gedaan heeft, want de Cosmogonie daarvan begint in heerlijke taalwendingen met de welbekende woorden:

Er was dag noch nacht, hemel noch aarde, duisternis noch licht. En er was niets anders dat voor de zintuigen of voor de verstandelijke vermogens waarneembaar was. Toch was er toen het eene Brahma, in wezen Prakriti [natuur] en Geest. Want de beide aanzichten van Wishnoe, die andere zijn dan zijn opperste wezenlijke aanzicht, zijn Prakriti en Geest, o Brâhmana. *Wanneer* deze beide andere *aanzichten* van hem niet langer bestaan, doch opgelost zijn, *dan* wordt dat *aanzicht*, waaruit vorm en het overige, *d. w. z.* de *schepping*, *opnieuw* voortkomen, tijd genoemd, o tweemaal geborene.

[596] Dat nu is het wat opgelost wordt, of het uit begoocheling voortkomende *tweevoudige* aanzicht van Dat, welks inwezen eeuwig Een is; dit noemen wij Eeuwige Stof of Substantie, vormloos, geslachtloos, onbegrijpelijk, zelfs voor ons zesde zintuig of de rede[2]), en daarom weigeren wij daarin te zien wat de monotheïsten een persoonlijken, anthropomorphen God noemen.

Hoe beschouwt de exacte hedendaagsche wetenschap die beide stellingen — dat "de stof eeuwig is" en dat "het atoom periodiek en niet eeuwig is"? De materialistische natuurkundige zal ze met

[1]) Boek I, Hfdst. II, blz. 25, *Vishnu Purâna*, vertaling van Fitzedward Hall.

[2]) Zie in de voorgaande Afdeeling VII, "Leven, Kracht, of Zwaartekracht", aanhaling uit de *Anugîtâ*.

minachting critiseeren en er om lachen. De vrijzinnige en vooruitstrevende man van wetenschap echter, de ware en ernstige wetenschappelijke zoeker naar waarheid, zooals de uitstekende scheikundige Crookes, zal de waarschijnlijkheid van beide stellingen bevestigen. Want nauwelijks was de nagalm van zijne voordracht over de "Genesis der Elementen" weggestorven — welke voordracht, in 1887 te Birmingham voor eene vergadering van de scheikundige afdeeling der British Association gehouden, elken evolutionist die haar hoorde of las zoozeer verbaasd deed staan — of er volgde in Maart 1888 een nieuwe. Opnieuw legde de voorzitter der Chemical Society aan de wetenschappelijke wereld en het publiek de vruchten voor van eenige nieuwe ontdekkingen op het gebied der atomen en deze ontdekkingen rechtvaardigden de occulte leeringen in elk opzicht. Zij zijn nog meer opzienbarend zelfs dan de in zijn eerste voordracht neergelegde beweringen en zijn de aandacht van elken occultist, Theosoof en metafysicus ten zeerste waard. Ziehier wat hij zegt in zijn "Elementen en *Meta*-Elementen" en waardoor hij met de onbevreesdheid van een wetenschappelijk gemoed dat de wetenschap om der waarheid wille liefheeft, zonder zich te bekommeren om welke gevolgen ook voor zijn eigen roem en vermaardheid, Stallo's beschuldigingen en voorspelling rechtvaardigt. Wij halen hem woordelijk aan:

> Het zij mij thans veroorloofd, mijne heeren, voor een oogenblik uwe aandacht te vestigen op een onderwerp dat de grondbeginselen der scheikunde betreft, een onderwerp dat er ons wellicht toe leiden zal de mogelijkheid van het bestaan van stoffen toe te geven, die, hoewel niet samengesteld, en ook geen mengsels, geen elementen in den striktsten zin des woords zijn — lichamen welke ik mij veroorloof "meta-elementen" te noemen. Om mijne meening toe te lichten moet ik teruggaan tot ons begrip van een element. Wat is het criterium van een element? Waar moeten wij de grenslijn trekken tusschen bepaald gescheiden bestaan en identiteit? Niemand betwijfelt of zuurstof, natrium, chloor, zwavel afzonderlijke elementen zijn en wanneer wij tot groepen komen zooals chloor, broom, jodium, enz. dan twijfelen wij evenmin, hoewel wij, als er graden van "elementheid" toegelaten konden worden — en wellicht moeten wij ten slotte daartoe komen — zouden kunnen erkennen dat chloor veel dichter tot broom nadert dan tot zuurstof, natrium of zwavel. Ook staan nikkel en kobalt dicht, zeer dicht bij elkander, al trekt ook niemand in twijfel dat zij zich als verschillende elementen mogen doen gelden. Toch kan ik niet nalaten de vraag op te werpen wat wel de overheerschende meening der scheikundigen zoude geweest zijn indien de onderscheidene oplossingen van deze lichamen en van hunne verbindingen dezelfde kleuren vertoond hadden in plaats van kleuren welke, bij benadering gesproken, elkanders complementairen zijn. Zoude men hun verschillenden aard zelfs thans reeds erkennen? [597]

Wanneer wij verder gaan en tot de zoogenaamde zeldzame aarden komen, hebben wij minder vasten bodem onder de voeten. Wellicht mogen wij aan scandium, ytterbium en andere van dezelfde soort den rang van element toekennen, doch wat te zeggen van praseo- en neo-dymium, waartusschen, zoude men kunnen zeggen, geen duidelijk afgeteekend scheikundig onderscheid bestaat, daar hun voornaamste aanspraak op afzonderlijke individualiteit uit geringe verschillen van basiciteit en kristallisatievermogen bestaat, hoewel hun fysisch onderscheid, zooals spectroscopische waarnemingen ons leeren, zeer scherp afgeteekend is. Zelfs in dit geval kunnen wij ons voorstellen dat de meerderheid der scheikundigen tot gematigdheid geneigd zoude zijn, zoodat zij deze beide stoffen in den toovercirkel zouden toelaten. Het is een open vraag of zij zich daarbij op een of ander algemeen beginsel zouden kunnen beroepen. Indien wij deze candidaten toelaten, hoe kunnen wij dan in volle rechtvaardigheid de reeks der elementale stoffen of meta-elementen uitsluiten, die Krüss en Nilson ons hebben leeren kennen? Hier zijn de spectroscopische verschillen duidelijk uitgedrukt, terwijl mijn eigene onderzoekingen van het didymium ook een gering verschil van basiciteit van ten minste enkele dezer twijfelachtige stoffen aangetoond hebben. In dezelfde categorie moeten wij de talrijke verschillende stoffen rangschikken, waarin het yttrium, erbium, samarium, en andere — gewoonlijk zoogenaamde — "elementen" ontleed zijn en ontleed worden. Waar moeten wij dan de grenslijn trekken? De verschillende groepen gaan zoo onmerkbaar in elkander over dat het onmogelijk is een bepaalde grens tusschen twee dicht bij elkander gelegen stoffen te trekken en te zeggen dat de stof aan deze zijde der grens een element is, en die aan gene zijde geen element, of alleen iets dat op een element gelijkt of daartoe nadert. Waar men ook eene schijnbaar redelijke grens zoude trekken, het zoude ongetwijfeld gemakkelijk zijn om aan de meeste stoffen hare juiste plaats aan te wijzen, omdat bij elke classificatie de ware moeielijkheid eerst aan den dag treedt wanneer de grens genaderd wordt. Geringe scheikundige verschillen worden natuurlijk toegelaten en tot zekere hoogte ook duidelijk bepaalde fysische verschillen. Wat moeten wij echter zeggen wanneer het eenige scheikundige verschil bestaat uit een nagenoeg onmerkbare neiging van de eene stof — van een paar of van eene groep — om eerder neer te slaan dan de andere? Ook zijn er wederom gevallen waarin de scheikundige verschillen tot nul naderen, hoewel er duidelijk bepaalde fysische verschillen blijven bestaan. Hier struikelen wij over een nieuwe moeielijkheid; wat is in dergelijke duistere gevallen scheikundig en wat is natuurkundig? Hebben wij niet het recht een zwakke neiging van een zich vormend amorph neerslag om eerder dan een ander te bezinken een "fysisch verschil" te noemen? En mogen wij kleurreacties, welke van de hoeveelheid van een of ander aanwezig bijzonder zuur afhangen en verschillen naar gelang van de concentratie der oplossing en van het gebruikte oplosmiddel, niet "chemische verschillen" noemen? Ik zie niet in hoe wij het karakter van een element kunnen ontzeggen aan eene stof die van eene andere door duidelijk uitgedrukte kleur, of spectroscopische reacties verschilt, terwijl wij dat wel toekennen aan een andere stof, die hare aanspraken uitsluitend grondt op een zeer gering verschil in basisch vermogen. Hebben wij eenmaal de deur ver genoeg geopend om eenige spectrumverschillen door te laten, dan

moeten wij onderzoeken welke geringe mate van onderscheid aan een candidaat het recht van doorgang verleent. Ik zal uit mijne eigene ondervinding voorbeelden van enkele dezer twijfelachtige candidaten aanhalen.

Hier geeft de groote scheikundige verscheidene voorbeelden van [598] het zeer buitengewone gedrag van moleculen en aardmetalen, schijnbaar gelijk, doch die bij zeer nauwkeurig onderzoek verschillen bleken te vertoonen, welke, hoe gering dan ook, aantoonen dat geen hunner een enkelvoudig lichaam is en dat de 60 of 70 in de scheikunde aangenomen elementen niet langer het geheele gebied omvatten. Hun naam is schijnbaar legio, doch daar het zoogenaamde "periodieke stelsel" aan eene onbegrensde vermenigvuldiging der elementen in den weg staat, is Crookes verplicht een of ander middel te vinden om de nieuwe ontdekking met de oude theorie te verzoenen. "Deze theorie" zegt hij: [59

Is op zoo overvloedige wijze bevestigd dat wij er niet licht toe overgaan eene verklaring van verschijnselen aan te nemen, welke er niet mede in overeenstemming is. Doch indien wij ons de elementen voorstellen, versterkt door een groot aantal lichamen die onderling in hunne eigenschappen slechts weinig verschillen en — als ik het zoo noemen mag — ophoopingen van nevelvlekken vormen waar wij vroeger afzonderlijke sterren zagen of meenden te zien, kan men zich niet langer beslist aan het periodieke stelsel vasthouden. Niet langer, dat wil zeggen, wanneer wij bij ons gebruikelijk begrip van een element blijven. Laten wij derhalve dat begrip wijzigen. Stel voor "element" in de plaats "elementaire groep" — dergelijke groepen nemen dan in het periodieke stelsel de plaats van de oude elementen in — en de moeielijkheid verdwijnt. Laten wij om een element te definieeren niet een uiterlijke grens doch een innerlijk type aannemen. Zeggen wij bijvoorbeeld dat de kleinste weegbare hoeveelheid yttrium eene verzameling van uiterste atomen is welke nagenoeg oneindig meer op elkander gelijken dan op de atomen van een of ander tot yttrium naderend element. Hieruit volgt nog niet noodzakelijk dat die atomen onderling volstrekt gelijk moeten zijn. Derhalve zal het atoomgewicht dat wij aan het yttrium toegeschreven hebben, een gemiddelde waarde voorstellen, waarvan de werkelijke gewichten der enkele atomen van het "element" binnen zekere grenzen afwijken. Indien mijn vermoeden echter juist is en wij atoom voor atoom konden afzonderen, dan zouden wij zien dat zij zich binnen enge gewichtsgrenzen aan weerszijden van het gemiddelde bewogen. Reeds het proces van het fractioneeren omvat het bestaan van dergelijke verschillen in zekere stoffen.

Aldus hebben de feiten en de waarheid wederom de "exacte" wetenschap overmeesterd en haar gedwongen hare zienswijzen te verruimen en hare terminologie te veranderen, welke de menigte stoffen verborg en haar tot ééne stof terugbracht — evenals de materialistische theologen de zevenvoudige Elohim en hunne scharen in den eenen Jehovah omgezet hebben. Wanneer men de scheikundige termen "mo-

lecuul", "atoom", "deeltje", enz. vervangt door de woorden "scharen", "monaden", "Dewa's", enz. dan zoude men denken aan eene beschrijving van de genesis der Goden, de oorspronkelijke ontwikkeling van manwantarische *verstandelijke* Krachten. Doch de geleerde spreker voegt — hetzij bewust, hetzij onbewust, wie zal het zeggen? — aan zijne beschrijvende opmerkingen iets toe dat nog veel meer te denken geeft. Want hij zegt:

Tot voor korten tijd gingen dergelijke stoffen geheel voor elementen door. Zij hadden bepaalde scheikundige en natuurkundige eigenschappen, erkende atoomgewich-
[599] ten. Indien wij een zuivere, verdunde oplossing van een dergelijke stof, yttrium bijvoorbeeld, nemen en daar overmaat van sterke ammonia bijvoegen, krijgen wij een neerslag, dat volkomen homogeen schijnt. Doch indien wij in plaats daarvan er zeer verdunde ammonia bijvoegen en wel slechts zooveel als voldoende is om de helft van de aanwezige basis neer te slaan, krijgen wij het neerslag niet dadelijk. Indien wij het mengsel goed omroeren om een gelijkmatige vermenging van de oplossing en de ammonia te verzekeren en het vat, zorgvuldig tegen stof beveiligd, een uur laten staan, kunnen wij de vloeistof nog even klaar en helder zien, zonder een spoor van troebeling. Na drie of vier uur echter begint zij te opaliseeren en den volgenden morgen zal er neerslag ontstaan zijn. Vragen wij ons nu af wat wel de beteekenis van dit verschijnsel wezen kan. De toegevoegde hoeveelheid ammonia kan niet meer dan de helft van het yttrium neerslaan, derhalve is er eenige uren lang een op uitkiezing gelijkend proces gaande geweest. Het neerslaan is *blijkbaar niet in den blinde geschied*, zoodat die moleculen van de basis ontleed werden die toevallig met eene overeenkomstige ammoniamolecule in aanraking gekomen zijn, want wij hebben er voor gezorgd beide vloeistoffen gelijkmatig te vermengen, in dier voege dat de eene molecule van het oorspronkelijke zout niet meer aan ontleding blootgesteld zoude worden dan de andere. Indien wij verder den tijd in aanmerking nemen, die er verloopt voordat het neerslag optreedt, *kunnen wij niet nalaten het besluit te trekken dat de werking, die gedurende de eerste uren plaats gehad heeft, een uitkiezend karakter draagt.* Het is niet de vraag waarom er een neerslag ontstaat, doch wat sommige atomen aanwijst of aanleiding geeft om neer te slaan en andere om in oplossing te blijven. *Welke kracht is het die aan elk van die menigte aanwezige atomen den juisten weg doet kiezen? Wij kunnen ons eene leidende kracht voorstellen, die de atomen een voor een in oogenschouw neemt, het eene voor het neerslag uitkiest en het andere bestemt om in oplossing te blijven, totdat alle op hun plaats gekomen zijn.*

De cursieve woorden in bovenstaande aanhaling zijn van ons. Een man van wetenschap mag zich terecht afvragen: Welke kracht is het, die elk atoom bestuurt? en wat beteekent het dat die kracht een *uitkiezend* karakter draagt? Theïsten zouden dit vraagstuk oplossen door te zeggen "God", en zoodoende geen wijsgeerige oplossing geven. Het occultisme beantwoordt die vraag op zijn eigen pantheïs-

tischen grondslag en geeft den onderzoeker leering over Goden, monaden en atomen. De geleerde spreker ziet er datgene in wat voor hem de hoofdzaak is, namelijk wegwijzers en sporen van een pad dat wellicht voert naar het ontdekken en volledig aantoonen van een homogeen element in de natuur. Hij merkt op:

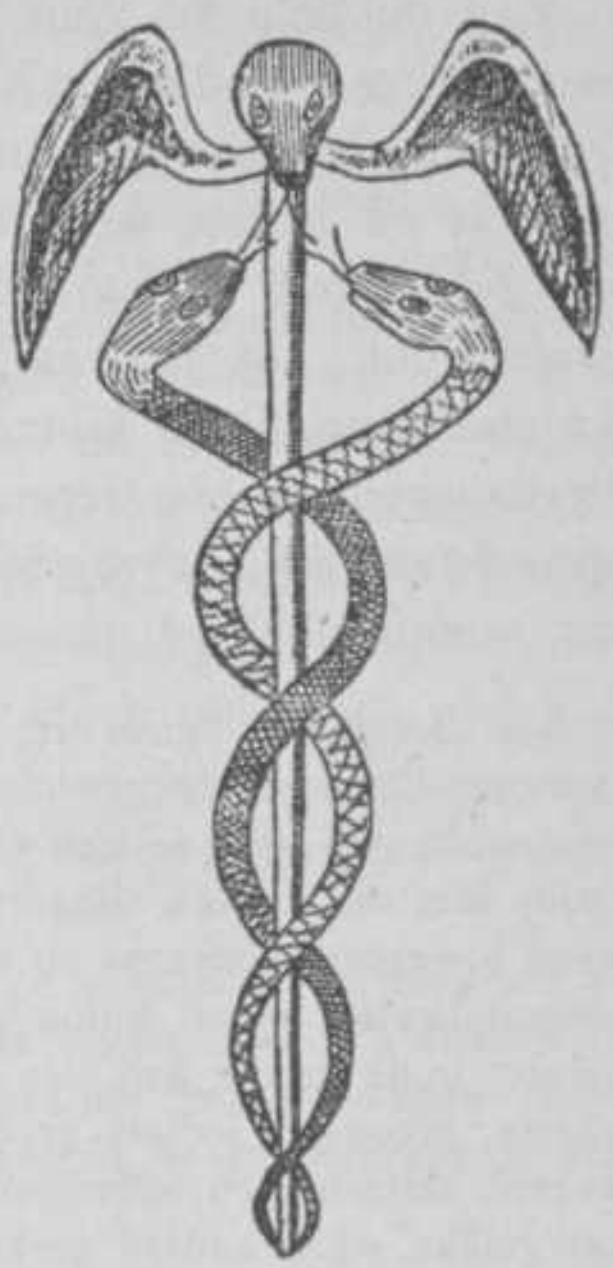
> Wil eene dergelijke uitkiezing tot stand komen, dan moeten er klaarblijkelijk eenige geringe verschillen bestaan, waartusschen het mogelijk is te kiezen, en dit verschil moet nagenoeg zeker een verschil van basiciteit zijn, zóó gering, dat het niet door middel van eenige thans bekende proeven aangetoond kan worden, doch vatbaar om te worden aangekweekt en vergroot tot zoodanige afmetingen dat het door gewone proefnemingen waarneembaar gemaakt kan worden.

Het occultisme, dat het bestaan en de aanwezigheid kent van het Eene Eeuwige Element in de natuur, bij welks eerste differentiatie de wortels van den boom des levens periodiek uitschieten, heeft geen wetenschappelijke bewijzen noodig. Het zegt: de oude wijsheid heeft [600] reeds eeuwen geleden het vraagstuk opgelost. Zeker, gij ernstige, en ook gij spottende lezer, de wetenschap nadert langzaam doch zeker onze gebieden van het occulte. Zij wordt door hare eigen ontdekkingen *nolens volens* gedwongen onze zegswijzen en symbolen aan te nemen. De wetenschap der scheikunde wordt thans door de kracht der feiten zelfs gedwongen onze voorstelling te aanvaarden van de ontwikkeling der Goden en atomen, zoo veelzeggend en onmiskenbaar weergegeven door den caduceus van Mercurius, den God der wijsheid en door de allegorische taal der archaïsche wijzen. Eene toelichting op de esoterische leer zegt:

> *De stam van den* ASWATTHA (den boom van het leven en het zijn, de STAF van den Caduceus) *groeit en daalt bij elken aanvang* (elk nieuw manwantara) *neder uit de beide duistere vleugels van de Zwaan* (HANSA) *des Levens. De twee slangen, de immer levende slang en haar drogbeeld* (geest en stof), *welker beide koppen groeien uit den eenen kop tusschen de vleugels, dalen, in enge omarming saamgekronkeld, langs de stammen af. De beide staarteinden vereenigen zich op aarde* (het geopenbaard heelal) *tot één, en dit is de groote begoocheling, o Lanoe!*

Iedereen weet wat de door de Grieken aanzienlijk gewijzigde caduceus is. Het oorspronkelijke symbool — met den drievoudigen kop van de slang — werd in een staf met een knop veranderd, terwijl de beide lagere koppen verwijderd werden, waardoor de oorspronkelijke beteekenis eenigszins verwrongen werd. Toch is deze door

twee slangen omkronkelde laya-staf voor ons doel eene voorstelling zoo goed als maar kan. Waarlijk alle oude dichters hebben — en wel om zeer geldige redenen voor wie de geheime beteekenis begrepen — de wonderbare krachten van den magischen caduceus bezongen.

Wat zegt nu in diezelfde voordracht de geleerde voorzitter der Chemical Society of Great Britain, dat in eenige betrekking staat tot, of eenig verband houdt met onze bovengenoemde leer? Zeer weinig, slechts het volgende en meer niet:

In de reeds vermelde toespraak te Birmingham verzocht ik mijn gehoor zich de werking van twee krachten op de oorspronkelijke protyle voor te stellen — de eene daarvan is tijd vergezeld van verlaging van temperatuur, de andere, die als een reusachtige slinger heen en weer slingert, periodieke tijdperken van eb en vloed, rust en [601] werkzaamheid heeft en in nauw verband staat met de onweegbare stof, is essence, of bron van de energie, welke wij electriciteit noemen. Nu vervult eene gelijkenis als deze hare roeping wanneer zij het bijzondere feit, waarop zij den nadruk moet leggen, in het denkvermogen vastlegt, doch men moet van haar niet verwachten dat zij met alle feiten in overeenstemming zal zijn. Klaarblijkelijk moeten wij naast het verlagen der temperatuur met de periodieke getijden van positieve en negatieve electriciteit, benoodigd om aan de jonggeboren elementen hunne bijzondere atomiciteit te schenken, nog een derden factor in rekening brengen. De natuur arbeidt niet in een plat vlak, zij heeft voor hare cosmogenetische werkingen ruimte noodig, en wanneer wij ruimte als derden factor invoeren, wordt alles duidelijk. Laten wij trachten instede van een slinger, die tot op zekere hoogte een goed beeld oplevert, doch als feit onmogelijk is, een meer bevredigende wijze te vinden om hetgeen naar mijne meening wellicht plaats gevonden heeft in beeld te brengen. Stellen wij ons voor dat de zigzaglijn niet op een vlak geteekend, doch in de ruimte van drie afmetingen geprojecteerd is. Welke figuur kiezen wij nu het best om aan alle voorwaarden ter zake te voldoen? Vele feiten kunnen goed verklaard worden door te veronderstellen dat de ruimteprojectie van Professor Emerson Reynold's zigzagkromme een spiraal is. Doch deze figuur kunnen wij niet gebruiken, aangezien de kromme in elken cyclus tweemaal door een punt moet gaan, dat ten aanzien van electriciteit en scheikundige energie neutraal is. Daarom moeten wij een andere figuur kiezen. De figuur van een acht (8) of dubbele lus laat zich in het verkorte als een zigzag en ook als een spiraal zien en voldoet aan alle eischen van het vraagstuk.

Een dubbele lus voor de nederdalende ontwikkeling van geest in stof en een andere spiraalvorm wellicht op het omhooggaande pad van wederinwikkeling van stof in geest; en de noodzakelijke trapsgewijze en laatste wederopneming in den *laya*-toestand, datgene wat de wetenschap op hare wijze "het ten aanzien van electriciteit neutrale punt", of het *nul*punt noemt. Aldus luiden de occulte feiten en stellingen. Deze kunnen met de meeste zekerheid en het grootste vertrouwen aan de wetenschap overgelaten worden om te eeniger tijd gerechtvaardigd te worden. Laten wij echter wat meer vernemen over dit oorspronkelijke genetische type van den symbolischen caduceus.

Een dergelijke figuur zal uit drie zeer eenvoudige gelijktijdige bewegingen ontstaan. Ten eerste een enkelvoudige slingering heen en weer (veronderstel oost-west), ten tweede een enkelvoudige slingering loodrecht daarop (stel noord-zuid) met den halven slingertijd — *d. w. z.* tweemaal zoo snel, — en ten derde eene beweging loodrecht op deze twee (benedenwaarts bijvoorbeeld), die in haar eenvoudigsten vorm eenparige snelheid zoude bezitten. Projecteeren wij deze figuren in de ruimte dan zien wij bij onderzoek dat de punten der bogen, waarop chloor, broom en jodium gevormd worden, dicht onder elkander vallen en evenzoo zwavel, selenium en tellurium, en wederom fosfor, arsenicum en antimonium, en op gelijke wijze andere reeksen van analoge stoffen. Men zal wellicht vragen of dit schema verklaart hoe en waarom de elementen in deze volgorde verschijnen? Stellen wij ons eene cyclische verplaatsing in de ruimte voor, waarbij elke ontwikkeling getuige is van het ontstaan der groep van elementen welke ik eerst voorstelde als voortgebracht tijdens ééne volledige slingering van dien slinger. Veronderstellen wij dat er één cyclus aldus voltooid is, dat het middelpunt van de onbekende scheppingskracht op zijn reusachtige reis door de ruimte de oorspronkelijke atomen — de zaden zou ik willen zeggen — op zijn weg uitgestrooid heeft, die zich nu moeten gaan vereenigen en ontwikkelen tot de groepeeringen, [602] thans bekend als lithium, berillium, borium, koolstof, stikstof, zuurstof, fluoor, natrium, magnesium, aluminium, silicium, fosfor, zwavel en chloor. Wat is nu naar alle waarschijnlijkheid de vorm van den thans ingeslagen weg? Ware deze streng tot hetzelfde vlak van temperatuur en tijd bepaald, dan zouden de naastvolgend te voorschijn tredende elementaire groepeeringen wederom die van lithium moeten zijn, de oorspronkelijke cyclus zoude in eeuwigheid herhaald worden, telkens en telkens weer dezelfde 14 elementen voortbrengend. De omstandigheden zijn echter niet volkomen dezelfde. Ruimte en electriciteit zijn nog als in den beginne, doch de temperatuur is veranderd en derhalve wordt het aantal lithiumatomen niet aangevuld met in alle opzichten daarmede overeenkomende atomen, doch vormen de atoomgroepeeringen, die bij het begin van den tweeden cyclus ontstaan, niet lithium, doch den afstammeling daarvan in de rechte lijn, kalium. Veronderstel derhalve dat de *voortbrengende kracht*, zooals hierboven aangeduid, in kringloopen heen en weer gaat langs een dubbel-lusvormig pad, terwijl tegelijkertijd de temperatuur daalt en de tijd voorbijgaat — welke veranderingen ik door de afdalende beweging

heb trachten voor te stellen — dan snijdt elke lus van de figuur dezelfde loodlijn in steeds lager gelegen punten. In de ruimte geprojecteerd toont die kromme ons eene centrale lijn, neutraal tegenover de electriciteit en ook neutraal tegenover scheikundige eigenschappen — positieve electriciteit in het noorden, negatieve in het zuiden. Op den voorgrond tredende atomiciteit wordt bepaald door den westelijken of oostelijken afstand van de neutrale lijn in het midden, monatomische elementen zijn daar één lengte-eenheid van verwijderd, diatomische twee dergelijke eenheden, enzoovoorts. In elke opeenvolgende lus geldt dezelfde wet.

En als om de waarheid te bewijzen van de stelling der occulte wetenschap en der Hindoesche wijsbegeerte dat de beide aanzichten van de Onbekende Godheid, "den Zwaan van de Duisternis", Prakriti en Purusha, natuur of stof in al hare vormen en geest in het uur van het pralaya niet langer blijven bestaan, doch volkomen opgelost worden, vernemen wij ten slotte de wetenschappelijke conclusie van den grooten Engelschen scheikundige, die zijne bewijzen kroont door te zeggen:

Wij hebben thans de vorming der scheikundige elementen uit knoopen en ledige plaatsen in een oorspronkelijk, vormloos fluïde nagespoord. Wij hebben de mogelijkheid, ja zelfs de waarschijnlijkheid aangetoond dat de atomen geen eeuwig bestaan hebben, doch met alle andere geschapen wezens de eigenschappen van verval en dood deelen.

Het occultisme beaamt dit, omdat het de wetenschappelijke "mogelijkheid" en "waarschijnlijkheid" als feiten kent, zoo ruimschoots bewezen dat verder bewijs of nadere uiterlijke fysische getuigenis overbodig is. Niettemin herhaalt het met dezelfde beslistheid als ooit: "DE STOF IS EEUWIG en wordt slechts periodiek atomisch (een aanzicht van de stof)". Dit is even zeker als dat de andere bewering, door de sterrekundigen en natuurkundigen nagenoeg eenstemmig aangenomen — namelijk dat het heelal voortdurend verslijt en zulks ten slotte zal voeren tot het uitdooven van de zonnevuren en de vernietiging van het heelal — en zooals de mannen van wetenschap die opvatten, geheel en al een dwaling is. Evenals het steeds in tijd en eeuwigheid geweest is, zoo zullen er periodieke ontbindingen van
[603] het geopenbaarde Heelal plaats vinden, zooals een gedeeltelijk Pralaya na elken Dag van Brahmâ en een algemeen Pralaya — het Mahâ-Pralaya — eerst na het verstrijken van elke Eeuw van Brahmâ. Doch de wetenschappelijke oorzaken voor een dergelijke ontbinding, zooals de exoterische wetenschap die leert, hebben met de ware oorzaken niets te maken. Hoe het ook zijn moge, het occultisme wordt opnieuw door de wetenschap gerechtvaardigd, want Crookes heeft gezegd:

Op grond van aan het scheikundig laboratorium ontleende bewijzen hebben wij aangetoond dat er in stof die aan alle proeven om te onderzoeken of zij een element is, beantwoord heeft, geringe sporen van verscheidenheid aanwezig zijn, die een uitkiezing kunnen toelaten. Wij hebben gezien dat het sedert lang geeerbiedigde onderscheid tusschen elementen en verbindingen niet langer gelijken tred houdt met de ontwikkeling van de wetenschap der scheikunde, doch gewijzigd moet worden om een reusachtige reeks van tusschenstoffen — "meta-elementen" te omvatten. Wij hebben de wijze aangegeven waarop de bezwaren van Clerk-Maxwell, hoe ernstig dan ook, bestreden kunnen worden en ten slotte hebben wij gronden aangevoerd voor de meening dat de oorspronkelijke stof gevormd is door de werking van eene voortbrengende kracht, die van tijd tot tijd atomen afwierp, begiftigd met verschillende hoeveelheden der oorspronkelijke vormen van energie. Zoo wij eenige gissingen mogen opwerpen over de bron van de in een scheikundig atoom belichaamde energie, mogen wij naar ik meen vermoeden dat de warmtestralen, die van uit de weegbare stof van het heelal door den ether heen naar buiten voortgeplant worden, aan de grenzen van het heelal door een ons nog onbekend natuurproces in de oorspronkelijke — wezenlijke — bewegingen der scheikundige atomen omgezet worden, die zich, zoodra zij gevormd zijn, binnenwaarts bewegen en aldus aan het heelal de kracht teruggeven, welke het anders door stralende warmte zoude verliezen. Is deze gissing gegrond, dan valt Sir William Thomson's verbazingwekkende voorspelling dat ten slotte het heelal door de verspilling van zijne energie vervallen zal, ineen. Het komt mij voor, mijne heeren, dat het vraagstuk van de elementen voorloopig aldus behandeld kan worden. Onze geringe kennis van deze eerste geheimenissen vermeerdert weliswaar langzaam doch zeker.

Door eene vreemde en merkwaardige coïncidentie schijnt zelfs onze zevenvoudige leer de wetenschap te dwingen haar te volgen. Als wij het goed begrijpen spreekt de scheikunde van veertien groepeeringen van oorspronkelijke atomen — lithium, beryllium, borium, koolstof, stikstof, zuurstof, fluoor, natrium, magnesium, aluminium, silicium, fosfor, zwavel en chloor; en Crookes noemt bij het spreken over "overheerschende atomiciteiten" zeven groepen daarvan, want hij zegt:

Naarmate het machtige brandpunt van scheppende energie rondgaat, zien wij hoe het in opeenvolgende kringloopen in het eene deel van de ruimte zaden uitstrooit van lithium, kalium, rubidium en caesium, in een ander deel chloor, broom en jodium, in een derde natrium, koper, zilver en goud; in een vierde zwavel, selenium en tellurium; in een vijfde beryllium, calcium, strontium en barium; in een zesde magnesium, zink, cadmium en kwik; in een zevende fosfor, arsenicum, antimonium en bismuth [hetgeen zeven groepen aan de eene zijde vormt. En nadat hij] . . . . . de andere elementen in andere deelen der ruimte [opgenoemd heeft] — namelijk aluminium, gallium, indium en thallium; silicium, germanium en tin; koolstof, titanium en zirconium . . . . . [voegt hij er bij], terwijl voor de drie groepen van elementen, die door Professor Mendeleeff naar een [604] soort ziekenhuis voor ongeneeslijken — zijn achtste familie — verwezen zijn, een natuurlijke plaats gevonden wordt in de nabijheid van de neutrale as.

Wellicht ware het belangwekkend deze zeven groepen en de achtste familie der "ongeneeslijken" te vergelijken met de allegorieën over de zeven oorspronkelijke zonen van de "Moeder, de oneindige Ruimte" of Aditi, en den achtsten door haar verstooten zoon. Vele vreemde coïncidenties zoude men zoodoende kunnen ontdekken tusschen "die verbindingsschakels . . . . meta-elementen genaamd" of elementoïden en die, welke de occulte wetenschap hunne Noumenoi noemt, de verstandelijke gemoederen en heerschers van die groepeeringen monaden en atomen. Doch dit zoude ons te ver voeren. Stellen wij ons tevreden met het vinden der navolgende bekentenis.

Deze afwijking van volstrekte homogeniteit behoort het samenstel te kenmerken van deze moleculen of verzamelingen van stof, welke wij elementen noemen en zal wellicht duidelijker worden wanneer wij in onze verbeelding teruggaan tot den vroegsten dageraad van ons stoffelijk heelal en, van aangezicht tot aangezicht tegenover de groote geheimenis staande, trachten de processen der elementontwikkeling na te gaan.

Aldus neemt de wetenschap, om zich voor de oningewijden verstaanbaarder te maken, ten slotte bij monde van hare grootste vertegenwoordigers de zegswijze van oude adepten als Roger Bacon aan en keert zij tot de "protyle" terug. Dit alles geeft hoop en doet aan "teekenen des tijds" denken.

Deze "teekenen" zijn inderdaad talrijk en vermeerderen met den dag, doch geen hunner is belangrijker dan de zoo juist genoemde. Want thans is de kloof tusschen de occulte "bijgeloovige en onwetenschappelijke" leeringen en die der "exacte" wetenschap geheel overbrugd en bevindt zich ten minste één der weinige uitmuntende scheikundigen van onzen tijd in het gebied der eindelooze mogelijkheden van het occultisme. Iedere stap voorwaarts zal hem nader en nader brengen tot dat geheimzinnige middelpunt, vanwaar de talloze paden uitstralen, die den geest nederwaarts voeren tot de stof en die de Goden en de levende Monaden tot menschen en gevoelende natuur vervormen.

Doch wij hebben in het volgende hoofdstuk nog iets meer over dit onderwerp te zeggen.

AFDEELING IX.

DE KOMENDE KRACHT.

Moeten wij zeggen dat kracht "bewegende stof" of "stof in beweging" en eene openbaring van energie is, of dat kracht en stof de phenomenale, gedifferentieerde aspecten zijn van de eene oorspronkelijke, ongedifferentieerde Cosmische Substantie?

Wij stellen deze vraag in verband met de Stanza, welke over FOHAT en zijne "zeven broeders en zonen" handelt, met andere woorden, over de *oorzaak* en de *gevolgen* der cosmische electriciteit, aangezien de broeders of zonen in de occulte zegswijze de zeven oorspronkelijke krachten der electriciteit zijn, van welke alleen de zuiver phenomenale en derhalve grofste gevolgen op het cosmische en in het bijzonder op het aardsche gebied voor de natuurkundigen kenbaar zijn. Deze omvatten onder meer geluid, licht, kleur, enz.. Wat nu zegt de natuurwetenschap ons over deze "krachten"? GELUID, zoo zegt zij, is een gewaarwording, teweeggebracht door den stoot van atmosferische moleculen tegen het trommelvlies, welke door het opwekken van zachte trillingen in het gehoorzintuig aldus hunne trillingen aan de hersenen mededeelen. LICHT is de gewaarwording, veroorzaakt door den stoot van onbegrijpelijk kleine ethertrillingen tegen het netvlies van het oog.

Dit beamen wij. Doch dit zijn slechts de in onzen dampkring en zijne onmiddellijke omgeving teweeggebrachte uitwerkingen, inderdaad alles wat binnen het bereik van ons aardsch bewustzijn valt. Jupiter Pluvius zond zijn symbool in den vorm van regendroppels, van water dat, naar men aanneemt, samengesteld is uit twee "elementen", welke de scheikunde van elkander scheidt en weder verbindt. Zij heeft de samengestelde moleculen in hare macht, doch hunne atomen ontko-

men nog aan haar bereik. Het occultisme ziet in al deze krachten en openbaringen eene ladder, welker onderste sporten tot de exoterische natuurkunde behooren, terwijl de bovenste teruggebracht worden tot eene levende, verstandelijke, onzichtbare Macht, die in den regel de onbewuste [1*], doch bij uitzondering de bewuste oorzaak is van de uit de zinnen geboren verschijnselen, welke aan deze of gene natuurwet toegeschreven worden.

[606] Wij zeggen en houden vol dat GELUID bijvoorbeeld een reusachtig groote occulte macht is, eene verbazingwekkende kracht, tegen welker geringste vermogen, wanneer dit met occulte kennis bestuurd wordt, zelfs niet de door een millioen Niagara's voortgebrachte electriciteit zoude kunnen opwegen. Er kan geluid voortgebracht worden van zoodanigen aard, dat het de pyramide van Cheops zou kunnen opheffen, of een stervende, ja zelfs iemand op het punt den laatsten adem uit te blazen, doen herleven en met nieuwe energie en kracht bezielen.

Want het geluid brengt de elementen voort — of veeleer trekt ze te zamen — die een *ozon* voortbrengen, welks bereiding buiten het bereik der scheikunde, doch binnen de grenzen der alchemie valt. Het zoude zelfs een mensch of een dier, waarvan het astrale "levenslichaam" nog niet door het breken van het magnetische of odische koord onherstelbaar van het stoffelijk lichaam gescheiden is, weder *uit den dood kunnen doen opstaan.* Men zoude wel mogen aannemen dat schrijfster, die door deze kracht *driemaal van den dood gered* is persoonlijk daarvan eenigszins op de hoogte is.

En indien dit alles te *onwetenschappelijk* schijnt om zelfs maar aandacht te verdienen, dan moge de wetenschap verklaren aan welke haar bekende werktuigkundige en natuurkundige wetten de onlangs door den zoogenaamden motor van Keely voortgebrachte verschijnselen toe te schrijven zijn. Wat is het dat optreedt als de schrikwekkende voortbrenger van onzichtbare, doch reusachtige kracht, van die kracht die niet alleen een werktuig van 25 paardekrachten drijven kan, doch zelfs aangewend is om het geheele werktuig op te heffen? En toch geschiedt dit eenvoudig door een strijkstok langs een stemvork te strijken, zooals herhaaldelijk bewezen is. Want de etherische kracht, ontdekt door John Worrell Keely, van Philadelphia, in Amerika en Europa welbekend, is geen hersenschim.

[1*] unconcerned.

Niettegenstaande hij er niet in geslaagd is haar te benutten — eene mislukking die door eenige occultisten van den beginne af voorspeld en volgehouden was — zijn de door dien ontdekker gedurende de laatste paar jaren getoonde verschijnselen hoogst merkwaardig en nagenoeg wonderbaarlijk, niet in den zin van *bovennatuurlijk* [1]) doch in dien van *bovenmenschelijk*. Had Keely mogen slagen, dan zoude hij in enkele seconden even gemakkelijk een geheel leger in atomen hebben kunnen oplossen als hij dat met een dooden os gedaan heeft.

Wij verzoeken den lezer thans ernstigen aandacht te schenken aan die nieuw ontdekte kracht, door den ontdekker interetherische kracht [607] of krachten genoemd.

Naar de bescheiden meening der occultisten en ook van de intieme vrienden van Keely, stond hij en staat hij nog, op den drempel van sommige der grootste geheimenissen van het heelal, hoofdzakelijk van die geheimenis, waarop het geheele mysterie der fysische krachten en de esoterische beteekenis van het symbolieke "wereldei" gebouwd is. De occulte wijsbegeerte, die den geopenbaarden en den ongeopenbaarden Kosmos als eene EENHEID beschouwt, verzinnebeeldt het ideëele begrip van den eersten door dat "gouden ei" met zijn twee polen. De positieve pool werkt in de geopenbaarde wereld der stof, terwijl de negatieve zich verliest in de onkenbare Volstrektheid van SAT — *Zijn-heid* [2]). Wij kunnen niet zeggen of dit met Keely's wijsbegeerte overeenstemt en dat doet er ook niet veel toe. Niettemin gelijken zijne denkbeelden over den etherisch-stoffelijken bouw van het heelal wonderveel op de onze en zijn zij *in dit opzicht* nagenoeg dezelfde. In een uitstekend vlugschrift, geschreven door Mevrouw Bloomfield-Moore, eene vermogende, hooggeplaatste Amerikaansche

---

[1]) Het woord "bovennatuurlijk" wil zeggen *boven* of *buiten* de natuur. Natuur en ruimte zijn één. Voor den metafysicus nu bestaat de ruimte buiten elke gewaarwordingsdaad en is zij eene zuiver subjectieve voorstelling, in weerwil van de bewering van het materialisme dat haar met geweld met een of ander gegeven van gewaarwording in verband wil brengen. Voor onze zinnen is de ruimte tamelijk subjectief wanneer zij onafhankelijk gedacht wordt van wat er in is. Hoe kan dan een verschijnsel of iets anders treden of volbracht worden buiten datgene wat geen grenzen heeft? Doch wanneer ruimteuitgebreidheid zuiver denkbeeldig wordt en alleen voorkomt in een met zekere handelingen in verband staand denkbeeld, zooals bij de materialisten en de fysici, dan zijn zij bezwaarlijk gerechtigd te omschrijven en te beweren wat er door krachten, zelfs in beperkte ruimten voortgebracht, al of niet gedaan kan worden, omdat zij zelfs niet bij benadering weten wat die krachten zijn.

[2]) Wanneer men van het idealisme spreekt is het niet juist te zeggen dat het gegrond is op "het oude ontologische geloof dat de dingen of wezens onafhankelijk van elkander en anders dan als uitdrukkingen van betrekkingen bestaan" (Stallo). Het is in ieder geval onjuist dit te zeggen van het idealisme in de oostersche wijsbegeerte en *hare* kennis, want het is juist andersom.

dame, wier onophoudelijk streven naar waarheid nooit overschat kan worden, vinden wij Keely als volgt aangehaald:

Ter verklaring van de werking zijner machine zegt Keely: "Men heeft tot nu toe nooit bij de bestudeering van de constructie eener machine het middel gevonden om een neutraal middelpunt te vormen. Ware zulks geschied, dan zoude er een eind gekomen zijn aan de moeielijkheden van hen die naar de eeuwigdurende beweging zoeken en zou dit vraagstuk een voldongen en werkzaam feit zijn geworden. Een dergelijk samenstel zoude slechts een aanvankelijken impuls van een paar pond noodig hebben om eeuwen lang te kunnen loopen. Bij het vormen van het denkbeeld van mijn trillingsmachine streefde ik niet naar de eeuwigdurende beweging, doch er is een keten gevormd, die werkelijk een *neutraal middelpunt* heeft, dat zich in zoodanigen toestand bevindt, dat het door mijn trillenden ether belevendigd kan worden en terwijl het zich onder den invloed dezer substantie beweegt, in werkelijkheid een van de massa (of den bol) feitelijk onafhankelijk [1]) werktuig is, en het is de wonderbaarlijke snelheid van den trillenden stroom die zulks tot stand brengt. Toch moet dit werktuig, hoe volmaakt het ook zij, nog met trillenden ether gevoed worden om het tot een onafhankelijken motor te maken.... Alle constructies vereischen een fundeering, welks sterkte in overeenstemming is met het gewicht van de massa, welke zij te dragen hebben, doch de grondslagen van het heelal rusten op een ledig punt, nog veel kleiner dan een molecule, inderdaad — om deze waarheid naar behooren weer te geven — op een *interetherisch punt*, dat slechts door een oneindig verstand begrepen kan worden. Neer te blikken in de diepten van een etherisch middelpunt is volkomen hetzelfde als in de wijde ruimte van den hemelether naar het einde te zoeken, slechts met dit verschil: het eene is het positieve veld, terwijl het andere het negatieve is".

[608] Zooals men gemakkelijk zien zal komt dit nauwkeurig overeen met de Oostersche leer. Keely's interetherisch punt is het layapunt der occultisten; om dit laatste te begrijpen is er echter geen "oneindig verstand" noodig, doch slechts eene bijzondere intuïtie en het vermogen om het in zijn schuilhoek in deze wereld van stof op te sporen. Een *layamiddelpunt* kan natuurlijk niet voortgebracht worden, doch wel een *interetherisch vacuum* — zooals bewezen wordt door het teweegbrengen van klokkentonen in de ruimte. Keely spreekt niettemin als een onbewust occultist, waar hij in zijne theorie van de planetarische suspensie zegt:

Ten aanzien van het planetarische volume zouden wij uit een wetenschappelijk oogpunt kunnen vragen hoe het ontzaglijke volumeverschil der planeten bestaan kan zonder de harmonische samenwerking, die ze altijd gekenmerkt heeft, te verstoren? Ik kan deze vraag slechts naar behooren beantwoorden door in te gaan op eene progressieve ontleding, uitgaande van de wentelende etherische middelpunten, welke met hunne aantrekkings- of accumulatiekracht door den Schep-

[1]) In zekeren zin onafhankelijk, doch niet daarvan *gescheiden*.

per [1]) vastgelegd zijn. Zoo men vraagt welke kracht aan elk etherisch atoom zijne onbegrijpelijke snelheid van wenteling (of aanvankelijken impuls) geeft, moet ik antwoorden dat geen beperkt verstand ooit in staat zal zijn te begrijpen wat zij is. De wijsbegeerte der accumulatie is het eenige bewijs dat een dergelijke kracht verleend is. Het veld — als wij het zoo noemen mogen — van zulk een atoom stelt tegenover de aantrekkende of magnetische en de uitkiezende of voortdrijvende kracht alle opnemende en alle weerstandbiedende kracht, die een planeet van de grootste afmetingen kenmerken; wanneer derhalve de accumulatie voortschrijdt blijft het volkomen evenwicht hetzelfde. Wanneer dit buitengewoon kleine middelpunt eenmaal vastgelegd is, zoude de kracht om het van zijne plaats te rukken noodzakelijk even groot moeten zijn als die, welke vereischt wordt om de reusachtigste planeet die bestaat te verplaatsen. Wordt dit atomische neutrale middelpunt verplaatst, dan moet de planeet medegaan. Het neutrale middelpunt draagt van den beginne af den vollen last van alle accumulatie en blijft, voor altijd in de eeuwige ruimte in evenwicht zijnde, zichzelf gelijk.

Keely licht zijn denkbeeld van een "neutraal middelpunt" als volgt toe:

Wij zullen ons voorstellen dat na de accumulatie van een planeet met een willekeurige middellijn, bijv. 20000 mijlen, ten naaste bij, want de grootte heeft niets met het vraagstuk te maken, al het materiaal verwijderd wordt op eene korst na van 5000 mijlen dikte, zoodat er eene ruimte blijft tusschen die korst en een centrum ter grootte van een gewonen biljartbal; dan zoude men om die kleine centrale massa te verplaatsen evenveel kracht noodig hebben als om de korst, 5000 mijlen dik, te verplaatsen. Bovendien zoude die kleine centrale massa steeds het gewicht van die korst dragen en die altijd even ver van zich verwijderd houden, en er kon geen tegenwerkende kracht, hoe groot ook, zijn die haar bijeen zou kunnen brengen. De verbeelding deinst terug bij de beschouwing van den ontzaglijken last, die op dit middelpunt drukt, waar het gewicht ophoudt te bestaan . . . . . Dit is wat wij onder een neutraal middelpunt verstaan.

En dit is ook wat de occultisten onder een layamiddelpunt verstaan.

Velen noemen het bovenstaande "onwetenschappelijk". Doch dat is het geval met alles wat door de natuurwetenschap niet goedgekeurd wordt en zich niet langs hare strikt orthodoxe lijnen beweegt. Wat kan de wetenschap antwoorden op reeds waargenomen feiten, [609] welke niemand meer loochenen kan, tenzij de door den uitvinder zelf gegeven verklaring aangenomen worde — en terwijl zijne verklaringen uit het geestelijke en het occulte standpunt, zoo al niet mede uit dat der materialistische speculatieve *exact* genaamde wetenschap bezien, geheel en al *orthodox* zijn, zijn zij in dit bijzondere geval ook de onze. De occulte wijsbegeerte ontsluiert enkele harer belangrijkste levensgeheimenissen. Zij laat die vallen als kostbare parelen,

[1]) "Waarschijnlijk door Fohat", zoude een occultist antwoorden.

één voor één, op groote afstanden van elkander verspreid, en dat nog maar alleen wanneer zij verplicht is zulks te doen door den vloedgolf der evolutie, die de menschheid langzaam en in stilte, doch gestadig voorwaarts draagt, den dageraad van het zesde Ras der menschheid tegemoet. Want zoodra deze geheimenissen eenmaal de veilige hoede van hunne wettige erfgenamen en bewaarders verlaten hebben, zijn zij niet langer occult, worden zij openbaar en gemeen goed en moeten gevaar loopen in de handen der zelfzuchtigen — de Kaïns van het menschelijke ras — vaker tot vloek dan tot zegen te strekken. Wanneer niettemin menschen als de ontdekker der etherische kracht, mannen met bijzondere psychische en verstandelijke vermogens [1]) geboren zijn, worden zij in het algemeen eerder geholpen dan aan zichzelf overgelaten om zonder hulp tastenderwijs hun weg te vervolgen; worden zij aan zichzelve overgelaten dan vallen zij spoedig als martelaars of zij worden de prooi van gewetenlooze speculanten. Doch zij worden slechts geholpen op voorwaarde dat zij noch bewust, noch onbewust een gevaar te meer voor hunnen tijd zullen worden, *een gevaar voor de armen*, die thans dagelijks door de minder rijken aan de zeer rijken geofferd worden [2]). Dit vereischt een korte uitweiding en verklaring.

Ongeveer twaalf jaar geleden, tijdens de eeuwfeest-tentoonstelling te Philadelphia, herhaalde schrijfster in antwoord op de ernstige vragen van een Theosoof, een der oudste bewonderaars van Keely, hetgeen zij gehoord had van een zijde aan de juistheid van welker mededeelingen zij onmogelijk twijfelen kon.

Er was gezegd dat de uitvinder van den "zelfmotor" een "*geboren* magiër" was, zooals dit in de taal der Kabbalisten heet. Verder dat hij zich niet bewust was van den vollen omvang zijner vermogens en ook onbewust daarvan blijven zou en dat hij slechts die ver-

---

[1]) De reden voor dergelijke psychische vermogens wordt verderop medegedeeld.

[2]) Het bovenstaande is geschreven in 1886, toen de verwachtingen van het welslagen van den "Keely-motor" het hoogst gespannen waren. Elk toen door schrijfster gesproken woord is bewaarheid geworden en thans voegen wij er slechts enkele opmerkingen aan toe over het mislukken van hetgeen Keely verwachtte, voorzoover de uitvinder zelf toegeeft dat het hem mislukt is. Al is hier het woord *mislukken* gebruikt, toch moet de lezer daaraan slechts een betrekkelijke waarde hechten, want, zooals Mevrouw Bloomfield-Moore verklaart: "Hetgeen Keely toegeeft is dat hij, toen het hem niet gelukt was volgens zijn eerste en tweede wijze van proefondervindelijk onderzoek trillingskracht voor werktuigkundige doeleinden te gebruiken, genoodzaakt was òf een mislukking uit een *handelsoogpunt* te erkennen, òf voor de derde maal van zijn grondslag of beginsel uitgaande, langs een anderen weg te trachten te slagen". En deze "weg" [1*] ligt op het *stoffelijk* gebied.

[1*] channel.

mogens zoude uitwerken die hij in zijn eigen natuur aangetroffen en waarvan hij zich overtuigd had — *ten eerste* omdat hij, door ze aan een verkeerde oorzaak toe te schrijven, die nooit ten volle zou kunnen ontplooien en *ten tweede* omdat het boven zijn macht ging [610] op anderen datgene over te dragen wat *een aan zijn eigen bijzonderen aard ineigen vermogen* was. Daarom kon het geheele geheim niet blijvend voor praktische doeleinden of gebruik op anderen overgedragen worden[1]).

Menschen, met dergelijke vermogens geboren, zijn niet zeer zeldzaam. Dat men niet meer van hen hoort is daaraan toe te schrijven dat zij nagenoeg altijd leven en sterven zonder maar in 't minst te weten dat zij buitengewone vermogens bezitten. Keely bezit krachten welke abnormaal genoemd worden, juist omdat zij in onzen tijd even weinig bekend zijn als de bloedsomloop vóór Harvey was. Het bloed heeft in den eersten uit een vrouw geboren mensch bestaan en zich juist zoo gedragen als thans, en op gelijke wijze bestaat er in den mensch en heeft er in hem dat *beginsel* bestaan, dat de etherische trillingskracht beheerschen en leiden kan. Het bestaat althans in al die stervelingen, wier *innerlijk Zelf tengevolge van hunne afstamming in de rechte lijn van den aanvang af in verband staat met die groep van Dhyân Chohans*, die "de eerstgeborenen van den Aether" genoemd worden. Van de psychische zijde beschouwd is het menschdom in verschillende groepen verdeeld, elke groep staat in verband met een der Dhyâni-groepen, die het eerst den *psychischen* mensch gevormd hebben (zie de paragrafen 1, 2, 3, 4 en 5 in de Toelichting op Stanza VII). Keely — die in dit opzicht zeer gunstig bedeeld en, zijn psychisch temperament daargelaten, bovendien wat zijn verstand aangaat een werktuigkundig genie is — kan de wonderbaarlijkste dingen tot stand brengen. Hij heeft er reeds enkele tot stand gebracht — meer dan ieder ander *niet in de hoogste mysteriën ingewijd* sterfelijk mensch in deze eeuw tot den huidigen dag gedaan heeft. Wat hij verricht heeft is — zooals zijne vrienden terecht van hem zeggen — zeker volkomen voldoende om "met den hamer der wetenschap de afgoden der wetenschap te verbrijzelen", de afgoden van stof met hun leemen voeten. Ook zoude schrijfster er geen oogenblik aan denken Mevrouw Bloomfield-Moore tegen te spreken, waar zij

[1]) Wij vernemen dat deze opmerkingen niet van toepassing zijn op Keely's laatste ontdekking; slechts de tijd kan de juiste grens aangeven van hetgeen hij bereiken zal.

in haar opstel over "Psychische Kracht en Etherische Kracht" schrijft dat Keely als wijsgeer:

Genoeg zielegrootheid, wijsheid van denken en verheven moed bezit om alle moeielijkheden te overwinnen en ten slotte voor het aangezicht der wereld te treden als de grootste ontdekker en uitvinder ter wereld.

En verder:

Al deed Keely niet meer dan de geleerden uit de sombere gebieden waar zij thans rondtasten, voeren naar het open veld der elementale kracht, waar de zwaartekracht en de cohesie uit hare schuilplaatsen opgejaagd om nuttig besteed te worden, alwaar uit eenheid van oorsprong oneindige kracht in menigvuldige [611] vormen ontspringt, dan nog zou hij zich reeds onsterfelijken roem verworven hebben. Mocht hij aantoonen — zoodat het materialisme vernietigd werd — dat het heelal bezield wordt door een geheimzinnig beginsel, waaraan de stof, hoe volmaakt ook georganiseerd, ten eenenmale ondergeschikt is, dan zal hij voor ons ras een grooter geestelijk weldoener zijn dan de latere wereld totnogtoe ooit in iemand gevonden heeft. Mocht hij in staat zijn bij de behandeling van ziekten de fijnere natuurkrachten in de plaats te stellen van de grofstoffelijke middelen, die meer menschelijke wezens ten grave hebben doen dalen dan oorlog, pest en hongersnood te zamen genomen, dan zal hij de dankbaarheid van het menschdom verdienen en ontvangen. Dit alles en meer nog zal hij doen, indien hijzelf en degenen, die jaren lang dagelijks zijne vorderingen gadegeslagen hebben, in hunne verwachtingen niet al te ver gaan.

Diezelfde dame haalt in haar vlugschrift *Keely's Secrets* [1]) de navolgende passage aan uit een artikel, jaren geleden door de schrijfster van dit boek in de *Theosophist* geplaatst:

De schrijver van No. 5 der door de Theosophical Publication Society uitgegeven vlugschriften "*Wat is stof en Wat is Kracht*", zegt daarin: "De mannen van wetenschap hebben zoo juist "een vierden toestand der stof" ontdekt, terwijl de occultisten jaren geleden reeds voorbij den zesden doorgedrongen zijn en derhalve den zevenden, den laatsten, niet vermoeden, doch weten dat hij er is". Deze kennis omvat een der geheimen van Keely's zoogenaamd "samengesteld geheim". Velen weten reeds dat bedoeld geheim de "vermeerdering van energie", de isoleering van den ether en het toepassen der dynaspherische kracht op werktuigen in zich sluit.

Juist omdat Keely's ontdekking tot de kennis van een der meest occulte geheimen zoude voeren, van een geheim dat nooit in de handen van de massa's komen mag, komt het den occultisten voor dat hij zijne ontdekkingen nooit tot een logisch eind zal kunnen brengen. Doch hierover straks meer. Zelfs met al hare beperkingen kan deze ontdekking wellicht een groote weldaad zijn. Want:

Stap voor stap, met een geduldig volharden, dat de wereld eenmaal eeren zal, heeft deze geniale man zijne onderzoekingen gedaan en overwon hij de reusachtige

[1]) *Theosophical Siftings* No. 9.

moeielijkheden, die telkens weer op zijn weg verrezen en (voor iedereen behalve voor hem) onoverkomelijke hinderpalen tot verderen vooruitgang schenen te zijn, doch nooit hebben de wijzers van den tijd zoo dicht bij het uur gestaan, waarin alles zich voorbereidt voor de komst van den nieuwen vorm van kracht, waarop de menschheid wacht. De natuur, die altijd weerstand biedt waar het geldt hare geheimen prijs te geven, luistert naar de eischen, welke hare meesteres, de noodzakelijkheid, haar stelt. De kolenmijnen der wereld kunnen niet lang meer de steeds grooter wordende hoeveelheden, die men uit haar put, opleveren. De stoom heeft de uiterste grens van zijne macht bereikt en voldoet niet meer aan de eischen des tijds. Hij weet dat zijne dagen geteld zijn. De electriciteit staat met ingehouden adem stil, daar zij wachten moet op de komst van hare zusterlijke medewerkster. De luchtschepen liggen als het ware voor anker, wachtend op de kracht die van de luchtscheepvaart iets meer dan een droombeeld maken zal. Even gemakkelijk als de menschen zich in hunne woningen met hunne kantoren in verbinding kunnen stellen door middel van de telefoon zullen de bewoners van verschillende werelddeelen over den oceaan met elkander kunnen spreken. De kracht der verbeelding schiet te kort waar zij tracht de grootsche gevolgen van deze wonderbare ontdekking te overzien, nadat die eenmaal op kunst en [612] werktuigkunde toegepast zal zijn. Wanneer de dynaspherische kracht den troon bestijgt, waar zij den stoom van af zal dringen, zal zij de wereld beheerschen met eene kracht, die de belangen der beschaving zoo machtig steunt, dat geen beperkt verstand de uitwerkingen zelfs maar vermoeden kan. Laurence Oliphant zegt in zijne voorrede van *Scientific Religion:* "Er daagt een nieuw zedelijk morgenrood voor het menschelijke ras — een dageraad voorwaar, dien het hard noodig heeft". Deze nieuwe zedelijke dageraad kon op geen andere wijze zoo alom, zoo algemeen een aanvang nemen dan door de dynaspherische kracht voor weldadige levensdoeleinden aan te wenden.

De occultisten zijn bereid in dit alles met de welsprekende schrijfster mede te gaan. De moleculaire trilling is onloochenbaar "Keely's rechtmatig veld van onderzoek" en de door hem gedane ontdekkingen zullen wonderbaarlijk blijken te zijn — doch *alleen in zijne handen* en *door hemzelf.* De wereld zal vooreerst slechts datgene ontvangen, wat haar veilig toevertrouwd kan worden. De ontdekker heeft de waarheid van deze bewering wellicht zelf nog niet ingezien, aangezien hij schrijft volkomen zekerheid te hebben dat hij al wat hij beloofd heeft nakomen en het dan aan de wereld schenken zal, doch dit inzicht moet tot hem komen en wel binnen afzienbaren tijd. En wat hij over zijn werk zegt is een bewijs daarvoor:

Bij het beschouwen van de werking mijner machine moet de bezoeker, wil hij zich ook slechts bij benadering een denkbeeld van den *gang van zaken* vormen, afstand doen van *alle gedachten aan werktuigen, gedreven volgens het beginsel van persing en zuiging, door het uitzetten van stoom of een ander dergelijk gas dat werkt op een weerstand, zooals den zuiger van eene stoommachine.* Mijne machine

heeft noch zuiger, noch exentrieken, evenmin wordt er in mijne machine, van welke afmetingen of capaciteit die ook zij, ook maar een enkel gram druk uitgeoefend. Mijn stelsel is in elk deel en onderdeel, zoowel wat de ontwikkeling mijner kracht als wat alle wijzen waarop zij aangewend wordt, aangaat, *gegrond en gebouwd op sympathetische trilling*. Het zoude onmogelijk zijn mijne kracht op eenige andere wijze op te wekken of te ontwikkelen en even onmogelijk mijne machine volgens een ander beginsel te drijven .... Dit is echter het ware stelsel en al mijn werkzaamheden zullen voortaan op die wijze verricht worden — dat wil zeggen dat mijne kracht zal voortgebracht, mijne werktuigen zullen gedreven en mijn kanon bediend zal worden *door middel van een draad*. Eerst na jaren van onafgebroken arbeid en het nemen van nagenoeg tallooze proeven, die niet alleen den bouw van vele zeer eigenaardige werktuigkundige constructies doch ook een nauwkeurig onderzoek en eene nauwkeurige studie van de wonderbaarlijke eigenschappen van de substantie "ether" *als zoodanig*, omvatten, heb ik mij vrij kunnen maken van alle samengesteld mechanisme en heb ik, naar ik beweer, *heerschappij verkregen over de ijle en vreemdsoortige kracht waarmede ik werk*.

De cursief gedrukte gedeelten nu staan in onmiddellijk verband met de occulte zijde van de toepassing der trillingskracht, met wat Keely "sympathetische trilling" noemt. De "draad" is reeds een stap omlaag of benedenwaarts van het zuiver etherische gebied naar het aardsche. De ontdekker heeft wonderbaarlijke dingen verricht — het woord "wonderen" is niet te sterk — zoolang hij alleen [613] met behulp van de interetherische kracht, het vijfde en het zesde beginsel van de Âkâsha werkte. Van een generator, lang 2 Meter, is hij reeds teruggekomen tot een "die niet grooter is dan een ouderwetsch zilveren horloge", wat op zichzelf reeds een wonder is van *werktuigkundige*, doch niet van geestelijke genialiteit. Zooals zijn groote beschermvrouw en verdedigster, Mevrouw Bloomfield-Moore terecht gezegd heeft:

> De beide vormen van kracht, waarmede hij proeven genomen heeft en de daarmede gepaard gaande verschijnselen, staan lijnrecht tegenover elkander.
>
> De eene daarvan werd door hemzelf voortgebracht en uitgeoefend. Niemand die de door hem gedane dingen zoude herhalen, *zoude hetzelfde tot stand hebben kunnen brengen*. Het was waarlijk Keely's ether, die aan het werk was, terwijl de ether van dezen of genen steeds zonder resultaten zoude gebleven zijn. Want Keely's moeielijkheid heeft totnogtoe bestaan in het bouwen van een machine die de kracht zoude ontwikkelen en regelen zonder tusschenkomst van eenigerlei "wilskracht" of bewusten of onbewusten persoonlijken invloed van den werker. Voor zoover anderen betreft is hij daar niet

in geslaagd, want *niemand dan hijzelf* kon zijne "machines" drijven. Uit een occult oogpunt was dit een veel grooter resultaat dan het "welslagen" dat hij zich van zijn draad belooft, doch de resultaten, verkregen uit het vijfde en het zesde gebied van de etherische of astrale kracht, *zullen nooit voor handels- of verkeersdoeleinden mogen dienen.* Dat Keely's organisme rechtstreeks betrokken is bij het voortbrengen van zijne wonderbaarlijke resultaten, blijkt uit de navolgende mededeeling, afkomstig van iemand die den grooten ontdekker van nabij kent.

De aandeelhouders van de "Keely Motor Mij" plaatsten eens iemand in zijn werkplaats, bepaaldelijk met het doel zijn geheim te ontdekken. Na zes maanden lang nauwkeurig toegezien te hebben, zeide deze op zekeren dag tot J. W. Keely: "Nu weet ik hoe het gedaan wordt". Zij hadden toen samen eene machine opgesteld en Keely bediende de kraan, die de kracht toeliet of afsloot. "Beproef het dan", was het antwoord. De ander draaide de kraan open, doch er gebeurde niets. "Laat mij nog eens zien hoe gij het doet", zeide hij tot Keely. Deze deed wat hij verlangde en de machine begon onmiddellijk te werken. Opnieuw beproefde de ander het, doch zonder gevolg. Toen legde Keely hem de hand op den schouder en zeide hem het nog eens te beproeven. Hij deed het met het gevolg dat de stroom onmiddellijk voortgebracht werd.

Als dit waar is, dan is de zaak hiermede afgedaan.

Men zegt ons dat Keely de electriciteit omschrijft als "een zekeren vorm van atoomtrilling". Daarin heeft hij volkomen gelijk, doch dit is electriciteit op het aardsche gebied en door aardsch verband. Hij schat

Moleculaire trillingen	op	100.000.000	per	seconde.	[614]
Inter-moleculaire	„	300.000.000	„	„	
Atomische	„	900.000.000	„	„	
Inter-atomische	„	2.700.000.000	„	„	
Aetherische	„	8.100.000.000	„	„	
Inter-etherische	„	24.300.000.000	„	„	

Dit bevestigt ons standpunt. *Op dit ons gebied* zijn er buiten "het rijk van den vierden zoon van Fohat", om een occulte zinsnede te gebruiken, of die beweging, welke overeenkomt met de vorming der stralende materie van Crookes — eenige jaren geleden zoo lichtvaardig den "vierden toestand der stof" genaamd — geen trillingen, die men zou kunnen tellen of zelfs maar *bij benadering* schatten.

Indien men vraagt waarom Keely een zekere grens niet heeft mogen overschrijden, kan het antwoord gemakkelijk gegeven worden. Het was dewijl datgene, wat hij zonder het te weten ontdekt had, de vreeselijke siderische kracht is, welke de Atlantiërs kenden en

Mash-mak noemden en waaraan door de Ârische Rishi's in hunne Astra-Widyâ een naam gegeven is, dien wij niet wenschen mede te deelen. Zij is het Vril uit Bulwer-Lytton's *Coming-Race* en van de komende Rassen onzer menschheid. De naam Vril moge een verdichtsel zijn, de kracht zelve is een feit, waaraan men in Indië evenmin twijfelt als aan het bestaan van de Rishi's, dewijl zij in alle geheime boeken vermeld wordt.

Het is deze trillingskracht die, wanneer zij uit een Agni-ratha, bevestigd aan een luchtschip, een ballon, volgens de voorschriften der Astra-Widyâ op een leger gericht werd, van 100.000 menschen en olifanten even gemakkelijk een aschhoop zoude kunnen maken als van een doode rat. Zij is allegorisch voorgesteld in het *Wishnoe Purâna*, het *Râmâyana* en andere werken en in de fabel van den wijzen Kapila, wiens "blik de 60.000 zonen van koning Sagara in een berg van asch veranderde", en die kracht wordt in de esoterische werken verklaard en het Kapilâksha — het oog van Kapila genoemd.

En zoude deze satanische kracht nu door het thans levende geslacht gevoegd mogen worden bij zijn voorraad anarchistisch speelgoed, bekend als meliniet, dynamiet-uurwerken, ontplofbare sinaasappels, "bloemenmanden", en onder andere dergelijke onschuldige namen? Moet dit vernielingsmiddel dat, eenmaal ter beschikking staande van een of anderen hedendaagschen Attilla, een bloeddorstig anarchist bijvoorbeeld, in enkele dagen geheel Europa tot zijn oorspronkelijken chaotischen toestand zoude terugbrengen zonder dat er iemand overbleef om het na te vertellen — moet deze kracht het gemeen goed van alle menschen worden?

Hetgeen Keely reeds gedaan heeft is uiterst grootsch en wonderbaar; er ligt nog werk genoeg vóór hem om, door de uiteenzetting van zijn stelsel "den trots te breken van die geleerden welke materialisten zijn, door de geheimenissen te openbaren die achter de wereld [615] der stof gelegen zijn", zonder die *tegen wil en dank* voor allen te ontsluieren. Want de sensitieven en de spiritualisten, die in de Europeesche legers vrij talrijk zijn, zouden gewis er het eerst aan toe zijn persoonlijk de vruchten van de onthulling van dergelijke geheimenissen te smaken. Werd een dergelijke kracht in haar geheel ontdekt, laat staan nog openlijk bekend gemaakt, dan zouden duizenden hunner zich spoedig in den blauwen ether bevinden, wellicht

met de bevolkingen van geheele landstreken tot gezelschap. Voor de volledige ontdekking van die kracht is het nog duizenden — of moeten wij zeggen honderdduizend — jaren te vroeg. Zij zal eerst ter juister tijd en plaats wezen wanneer de groote bruisende vloed van hongersnood, ellende en beneden de waarde betaalden arbeid weder terug ebt — zooals geschieden zal wanneer eindelijk acht geslagen zal worden op de rechtmatige aanspraken der menigte, wanneer het proletariaat slechts in naam zal bestaan en de jammerkreet om brood, die thans zonder verhoord te worden door de wereld weerklinkt, weggestorven zal zijn. Dit kan wellicht verhaast worden door het verbreiden van kennis en door nieuwe gelegenheid voor arbeid en landverhuizing te openen met betere uitzichten dan thans bestaan *en in een of ander nieuw werelddeel, dat wellicht verschijnen zal.* Dan eerst zal er behoefte zijn aan den motor en de kracht van Keely, zooals hijzelf en zijne vrienden die oorspronkelijk bedoelden, omdat de armen die dan meer noodig zullen hebben dan de rijken.

Intusschen zal de kracht die hij ontdekt heeft langs draden werken en dit zal, wanneer hij slaagt, volkomen voldoende zijn om hem in het tegenwoordig geslacht tot den grootsten weldoener der eeuw te maken.

Hetgeen Keely van *Geluid* en *Kleur* zegt is eveneens juist uit een occult oogpunt. Men hoore hoe hij spreekt als ware hij een kweekeling der "Goden-Openbaarders", als hadde hij zijn leven lang in de diepten van Vader-Moeder Aether neergeblikt.

De ijlheid van de atmosfeer vergelijkende met die van de etherische stroomen, opgewekt door zijne uitvinding om de luchtmoleculen door trilling uit elkander te doen vallen, zegt Keely:

Zij staan tot elkander als platina tot waterstof. Moleculaire ontbinding der lucht voert ons slechts tot de eerste onderverdeeling, intramoleculaire tot de tweede, atomische tot de derde, interatomische tot de vierde, etherische tot de vijfde, en interetherische tot de zesde onderverdeeling of positieve associatie met den lichtdragenden ether[1]). In mijn inleidend betoog heb ik beweerd dat deze het trillende omhulsel van alle atomen is. In mijne omschrijving van het atoom bepaal ik mij niet tot de zesde onderverdeeling, waar deze lichtdragende ether, voor zooveel mijne onderzoekingen aantoonen, in zijn ruweren vorm ontwikkeld wordt[2]). Ik geloof dat de hedendaagsche natuurkundigen dit denkbeeld een vreemdsoortige gril van de verbeelding zullen noemen. Wellicht valt er mettertijd op deze theorie een [616]

[1]) Dit is ook de indeeling die de occultisten, met andere benamingen, maken.

[2]) Juist, aangezien de *zevende* nog daarboven ligt, die op een ander en hooger gebied het begin vormt van dezelfde opsomming van de eerste tot de laagste.

licht waaruit blijken zal hoe gemakkelijk het wetenschappelijk onderzoek hieromtrent wezen zal. Op dit oogenblik kan ik haar slechts vergelijken met een of andere planeet in een duistere ruimte, waar het licht van de zon der wetenschap haar nog niet bereikt heeft . . . . . Ik neem aan dat het geluid, evenals de geur, werkelijk een substantie is van eene onbekende en wonderbare ijlheid, die uitstraalt van een lichaam, waarin zij door schokwerking opgewekt is en die met eene snelheid van 330 meter per seconde — *in het luchtledige* 6500 meter — absolute stofdeeltjes, interatomische deeltjes, uitwerpt. De substantie, welke aldus verstrooid wordt, maakt deel uit van de bewogen massa en deze zoude, voortdurend aldus in beweging gehouden wordend, in den loop van zekeren tijd geheel en al door de atmosfeer opgeslorpt worden, of, beter gezegd, zij zoude door de atmosfeer heen tot zekeren hoogen graad van verdunning komen, overeenkomend met den toestand van onderverdeeling, die hare afscheiding van het oorspronkelijke lichaam bestuurt . . . . . De tonen van stemvorken, zoodanig gestemd dat zij etherische accoorden geven, doordringen, terwijl zij hare (samengestelde) tonen verspreiden, volkomen alle substanties die binnen het bereik van hun atomisch bombardement vallen. Het luiden van eene schel *in het luchtledige* bevrijdt deze atomen met dezelfde snelheid en hetzelfde volume als in de open lucht, en indien het luiden van de schel een paar millioen eeuwen volgehouden werd dan zoude die schel geheel tot haar oorspronkelijke elementen terugkeeren en indien de kamer hermetisch gesloten en stevig genoeg ware, dan zoude de luchtledige ruimte, die de schel omgeeft, door de voortgebrachte ijle substantie onder een druk van duizenden ponden per vierkanten duim gebracht worden. Naar mijne meening is de ware omschrijving van het geluid verstoring van het atomisch evenwicht, welke de eigenlijke atomische lichaampjes verbreekt; de aldus in vrijheid gestelde substantie moet voorzeker eene bepaalde soort etherische strooming zijn. Is het onder deze omstandigheden onredelijk te veronderstellen dat indien deze strooming gaande gehouden en het lichaam zoodoende van zijn element beroofd werd, het mettertijd geheel verdwijnen zoude? Alle dierlijke, plantaardige en minerale lichamen zijn oorspronkelijk uit dezen zeer ijlen ether gevormd en worden eerst tot hun hoog gasvormigen toestand teruggevoerd, wanneer zij in differentieel evenwicht gebracht worden . . . . . Wat geur aangaat kunnen wij op geen andere wijze een bepaald denkbeeld van zijn uiterste en wonderbare ijlheid verkrijgen dan door te bedenken dat een groote hoeveelheid lucht gedurende eene reeks van jaren door een enkel korreltje muskus met geur doortrokken kan worden, welk korreltje wanneer het na die lange tusschenpoos gewogen wordt, geen waarneembaar gewichtsverlies zal toonen. De groote paradox over het uitstroomen van geurdeeltjes luidt dat deze in een glazen vat opgesloten kunnen worden! Hier heeft men te maken met eene substantie van eene veel grootere ijlheid dan het glas dat haar bevat en toch kan zij niet ontsnappen! Het is als een zeef met openingen, wijd genoeg om knikkers door te laten en die toch fijn zand vasthoudt, dat er niet door kan; inderdaad een moleculair vat, dat atomische stof vasthoudt. Dit is een vraagstuk dat hen, die zich de moeite geven om het te begrijpen, in verlegenheid zou kunnen brengen. Doch hoe oneindig ijl de geur ook zij, toch is deze zeer grof in vergelijking met de substantie der onderverdeeling, die een magnetischen stroom

(een stroom van sympathie, als men dien zoo noemen wil) beheerscht. Deze onderverdeeling staat het dichtst bij het geluid, doch is hooger. De werking van den stroom van een magneet komt eenigszins overeen met het ontvangende en verdeelende gedeelte van de menschelijke hersenen, dat ten allen tijde het ontvangene in evenredig mindere hoeveelheid afgeeft. Dit is een verhevene toelichting van de heerschappij van het denkvermogen over de stof, dat het stoffelijke geleidelijk doet achteruitgaan tot ontbinding intreedt. De magneet verliest in dezelfde mate geleidelijk zijne kracht en wordt inert. Indien de verhouding die er tusschen [617] denkvermogen en stof bestaat in eene verhouding van gelijke grootheden veranderd en blijvend gemaakt kon worden, zouden wij eeuwig in onzen stoffelijken toestand blijven leven, daar er geen stoffelijke achteruitgang zoude bestaan. Doch deze stoffelijke achteruitgang voert ten slotte tot de bron van een veel hoogere ontwikkeling — namelijk het vrijmaken van den zuiveren ether uit den ruwen, moleculairen, hetgeen naar mijne meening zeer begeerenswaard is[1]).

Men kan de opmerking maken dat — enkele kleine verschillen uitgezonderd — zelfs geen adept of alchemist deze theorieën beter in het licht der hedendaagsche wetenschap zoude hebben kunnen verklaren, hoezeer deze laatste ook tegen deze nieuwe zienswijzen protesteeren moge. Het bovenstaande is in alle grondbeginselen, zoo al niet in bijzonderheden, zuiver occultisme en bovendien is het evenzeer moderne natuurphilosophie.

Wat is dan deze nieuwe kracht, of hoe de wetenschap haar ook moge noemen, welker werkingen niet te loochenen zijn — hetgeen erkend wordt door meer dan één natuurvorscher of natuurkundige, die Keely's laboratorium bezocht en hare geweldige uitwerkingen persoonlijk bijgewoond heeft? Is zij ook eene "wijze van beweging" *in het luchtledige*, aangezien er geen stof is om haar voort te brengen, behalve het geluid — ongetwijfeld ook een "wijze van beweging", eene *gewaarwording*, evenals kleur door trillingen teweeggebracht. Al gelooven wij ook ten volle dat deze trillingen de naaste, de onmiddellijke oorzaak van dergelijke gewaarwordingen zijn, toch verwerpen wij even volkomen de eenzijdige wetenschappelijke theorie dat *geen enkele factor* als buiten ons gelegen beschouwd mag worden, dan alleen etherische of atmosferische trillingen.

In dit geval hebben de Amerikaansche substantialisten geen ongelijk, al zijn hunne zienswijzen te anthropomorphisch en materialistisch dan dat de occultisten die zouden kunnen aanvaarden, wanneer zij bij monde van Mevrouw M. S. Organ, M. D., het navolgende aanvoeren:

---

[1]) Uit het opstel van Mevr. Bloomfield-Moore: *The New Philosophy*.

Voorwerpen, die in uit hun bouw voortvloeiend verband staan met de zenuwen voor dierlijke gewaarwording, moeten positieve inwezenlijke eigenschappen bezitten, of er kan geen waarneming bestaan. Er kan geen indruk hoegenaamd gemaakt worden op hersenen, zenuwen of denkvermogen — geen prikkel tot handelen — tenzij er eene werkelijke en onmiddellijke mededeeling van eene substantieele kracht zij. ["Substantieel" in zooverre het er in den gewonen zin des woords, natuurlijk slechts in deze wereld van begoocheling en Máyâ den schijn van heeft, niet in werkelijkheid]. Deze kracht moet het meest verfijnde en vervluchtigde onstoffelijke Wezen [?] zijn. Niettemin moet zij bestaan, want geen zintuig, element of vermogen van het menschelijke lichaam kan eene waarneming doen of tot handelen aangespoord worden zonder de een of andere substantieele kracht die er mede in aanraking komt. Dit is de grondwet die de geheele organische en verstandelijke wereld doordringt. In den waren wijsgeerigen zin des woords bestaat er geen onafhankelijk handelen, want elke kracht of substantie staat in wederkeerig verband met eene andere kracht of substantie. Wij kunnen met evenveel waarheid en redelijkheid beweren dat geen enkele substantie een haar eigen smaak- of reukeigenschap bezit — dat smaak en geur eenvoudig door trillingen opgewekte gewaarwordingen en derhalve louter schijnbeelden van dierlijke waarnemingen zijn.

[618] Er *wordt* een stel transcendentale oorzaken, om zoo te zeggen in beweging gebracht bij het optreden van deze verschijnselen, welke *dewijl zij met den beperkten kring van ons kenvermogen geen verband houden,* alleen door de geestelijke vermogens van den adept begrepen en tot hun bron en hunnen aard nagespoord kunnen worden. Zij zijn, zooals Asklepios tot den koning zegt, "onlichamelijke lichamelijkheden" zooals die, welke wij "in een spiegel zien" en "abstracte vormen", zooals wij die in onze droomen en visioenen zien, hooren en ruiken. Wat hebben de "wijzen van beweging", licht en ether daarmede te maken? Toch zien, hooren, ruiken en betasten wij die, *derhalve* zijn zij in onze droomen evengoed *werkelijkheden* voor ons als alle andere dingen op dit gebied van Mâyâ.

AFDEELING X.

OVER DE ELEMENTEN EN ATOMEN.

Wanneer de occultist spreekt van Elementen en van menschelijke wezens, welke tijdens die geologische tijdperken geleefd hebben, welker duur — volgens de meening van een der beste Engelsche geologen [1]) — even onmogelijk vast te stellen is als de aard der stof, dan is dat omdat hij weet waar hij het over heeft. Wanneer hij de woorden "Mensch" en "Element" gebruikt, bedoelt hij daarmede niet den mensch in zijn huidigen fysiologischen en anthropologischen vorm, noch de elementale atomen, die hypothetische begrippen welke thans eene plaats bekleeden in het denken der geleerden, de als wezens bestaande [1*] abstracties van stof in haar ijlst verdeelden toestand, en evenmin de samengestelde Elementen der oudheid. In het occultisme beteekent het woord Element telkenmale *Rudiment*. Wanneer wij zeggen "de elementaire mensch" bedoelen wij hetzij de voorloopige ontwerpschets van den mensch in haar onvoltooiden en onontwikkelden vorm — in dien vorm derhalve welke thans in den stoffelijken mensch verborgen ligt tijdens het leven en slechts van tijd tot tijd en onder bepaalde omstandigheden te voorschijn treedt — of wel dien vorm, die het stoffelijke lichaam een tijd lang overleeft en beter onder den naam van een "elementair" bekend is [2]). Wat het woord Element aangaat, dit beteekent, wanneer het in metafysischen zin gebruikt wordt, de aanvankelijke Goddelijke Mensch ter onderscheiding van den sterfelijken en wanneer het in fysischen zin gebruikt

---

[1]) In antwoord op een brief van een vriend schrijft die uitnemende geoloog: "Ik kan u op uwen brief slechts antwoorden door te zeggen dat het op het oogenblik onmogelijk is — en wellicht altijd onmogelijk zal blijven — den geologischen tijd zelfs maar bij benadering in jaren of zelfs in duizendtallen van jaren uit te drukken". (w. g. William Pengelly, F. R. S.).

[2]) Waar Plato van de redelooze, oproerige Elementen spreekt, "samengesteld uit vuur, lucht, water en aarde", bedoelt hij daarmede elementaire demonen. (Zie *Timaeus*).

[1*] entitative.

wordt, beteekent het aanvankelijke stof in haar eersten ongedifferentieerden of Laya-toestand, den eeuwigen en normalen toestand der substantie, die zich slechts periodiek differentieert; tijdens deze differentiatie verkeert de substantie in werkelijkheid in een abnormalen toestand — zij is met andere woorden slechts een voorbijgaand zinsbedrog.

Wat de zoogenaamde elementale atomen betreft hieraan geven de occultisten dien naam, welke eene beteekenis bezit overeenkomende [620] met die welke de Hindoe aan Brahmâ hecht, wanneer hij hem Anu, het atoom noemt. Elk elementaal atoom — en om dit te zoeken heeft reeds menig scheikundige het door de alchemisten aangeduide pad gevolgd — is naar zij vast gelooven, zooal niet *weten*, eene ziel, niet noodzakelijk eene ontlichaamde ziel, doch een Jîwa, zooals de Hindoes zeggen, een middelpunt van potentieele levenskracht, waarin verstandelijkheid sluimert en, waar het samengestelde zielen betreft, een verstandelijk, werkdadig Bestaan, van de hoogste tot de laagste orde, een vorm uit een grooter of kleiner aantal differentiaties samengesteld. Men moet een metafysicus — en nog wel een oostersch metafysicus — zijn om onze bedoeling te kunnen begrijpen. Al deze atoomzielen zijn differentiaties van het Ééne en staan tot dat Ééne als de Goddelijke Ziel, Buddhi, tot haar belevendigenden en onafscheidelijken Geest, Âtmâ.

De hedendaagsche fysici hebben, terwijl zij aan de ouden hunne atoom-theorie ontleenden, één punt, het belangrijkste van de leer, vergeten; daarom hebben zij alleen de schillen gekregen en zullen zij nooit in het bezit van de pit kunnen komen. Toen zij de fysische atomen aannamen zagen zij het veelbeteekenende feit over het hoofd dat al die wijsgeeren, van Anaxagoras tot Epicurus, tot den Romein Lucretius en ten slotte zelfs tot Galileo toe, min of meer in *bezielde* atomen geloofden, niet in onzichtbare stipjes van zoogenaamde "doode" stof. Volgens hen werd de wentelbeweging voortgebracht door grootere (lees goddelijker en reinere) atomen, die andere atomen omlaag dreven, terwijl de lichtere tegelijkertijd omhoog geworpen werden. De esoterische beteekenis hiervan is de steeds cyclische kromme van gedifferentieerde Elementen, zich benedenwaarts en opwaarts bewegend door intercyclische phasen van bestaan, tot elk hunner wederom zijn punt van uitgang of geboorteplaats bereikt. Het denkbeeld was zoowel metafysisch als fysisch; de verborgen vertolking omvat dat Goden of zielen, in den vorm van atomen, de

oorzaken zijn van alle *gevolgen* op aarde teweeggebracht door de *uitscheidingen* der goddelijke lichamen [1]). Geen enkel oud wijsgeer, zelfs niet de Joodsche Kabbalist, heeft ooit geest van stof, of stof van geest losgemaakt. Alles had zijn oorsprong in het Ééne, gaat uit van het Ééne en moet ten slotte tot dat Ééne wederkeeren.

Licht wordt warmte, en pakt zich samen tot vurige deeltjes, welke, aanvankelijk brandend, koude, harde, ronde en gladde deeltjes worden. En dit wordt ziel genoemd, gekerkerd in haar gewaad van stof [2]).

In de taal der ingewijden beteekenden de woorden atoom en ziel hetzelfde. De leer der "een omloop volbrengende zielen", Gilgoelim, waarin zooveel geleerde Joden geloofd hebben [3]) had esoterisch geen andere beteekenis. De geleerde Joodsche ingewijden verstonden onder [621] het beloofde land nooit alleen Palestina, doch hadden hetzelfde Nirwâna op het oog als de geleerde Boeddhisten en Brâhmanen — den schoot van het Eeuwige EENE, verzinnebeeld door dien van Abraham en door Palestina als zijn plaatsvervanger op aarde.

Geen ontwikkeld Jood heeft voorzeker ooit naar de letter geloof gehecht aan de allegorie dat de lichamen der Joden in zich een ziele-beginsel bevatten dat niet rusten kan, wanneer hunne lichamen in een vreemd land worden begraven voordat het onsterfelijke deel door een proces, het "omloopen van de ziel" genaamd, wederom den heiligen grond van het "Beloofde Land" bereikt had [4]). De beteekenis hiervan is voor ieder occultist duidelijk. Men veronderstelde dat het proces voltooid werd door middel van eene soort zielsverhuizing, waarbij de zielevonk door middel van vogel, viervoetig dier, visch en zelfs het kleinste insect overgevoerd werd [5]). Deze allegorie heeft betrekking op de *atomen van het lichaam,* waarvan elk door elken vorm moet heengaan voordat zij alle den eindtoestand bereiken, die het eerste uitgangspunt van elk atoom is — zijn oorspronkelijken Laya-toestand. Doch de oorspronkelijke beteekenis van de Gilgoelim, of de "rondwenteling der zielen" was het denkbeeld van de reïncarneerende zielen of ego's. "Alle zielen begeven zich in de Gilgoelah", in een kringloop of omwentelingsproces, *d. w. z.* zij betreden allen het kringlooppad van wedergeboorten. Enkele Kabbalistèn zijn van

---

[1]) Plato gebruikt in den *Timaeus* het woord "uitscheidingen" van oproerige Elementen

[2]) Valentinus: *Esoteric Treatise on the Doctrine of Gilgul.*

[3]) Zie Mackenzie: *Royal Masonic Cyclopaedia.*

[4]) Zie *Isis Unveiled,* II, 152.

[5]) Zie Mackenzie, *aldaar, sub voce.*

meening dat deze leer slechts een soort vagevuur voor de zielen der boozen beteekent. Doch dit is onjuist.

De doortocht van het ziele-atoom "door de zeven planeetkamers" had dezelfde metafysische en fysische beteekenis. Deze laatste trad op den voorgrond wanneer men zeide dat bedoeld atoom zich in den ether oploste. Zelfs Epicurus, de voorbeeldige atheïst en materialist, kende zooveel van de oude wijsheid en geloofde zoozeer daarin, dat hij onderwees dat de ziel — volkomen onderscheiden van den onsterfelijken geest, wanneer zij daarin besloten *sluimert,* zooals dat het geval is in elk atomisch stofje — samengesteld is uit een fijne, teedere essence, gevormd uit de *gladste, rondste en fijnste atomen* [1]).

En dit bewijst dat de oude ingewijden, die door de geheele profane oudheid meer of minder nagevolgd werden, met het woord atoom een ziel, een genius of engel, den eerstgeborene van de immer verborgen oorzaak van alle oorzaken bedoelden; en in dezen zin worden hunne leeringen begrijpelijk. Zij beweerden, evenals hunne opvolgers, het bestaan van goden en genii, engelen of demonen, niet buiten of onafhankelijk van het Algemeene Plenum, doch daarbinnen. Doch dit Plenum is gedurende de levenstijdkringen oneindig. Zij erkenden en onderwezen veel van wat de hedendaagsche wetenschap thans verkondigt — namelijk het bestaan van eene oorspronkelijke wereldstof
[622] of Cosmische substantie, die eeuwig homogeen is, behalve gedurende haar periodiek bestaan; vervolgens verspreidt zij zich overal in de oneindige ruimte, differentieert zich en vormt uit zichzelve geleidelijk de hemellichamen. Zij onderwezen de omwenteling der hemelen, het draaien van de aarde om haar as, het heliocentrische stelsel en de draaikolkatomen — atomen, die in werkelijkheid zielen en verstandswezens zijn. Deze "atomisten" waren geestelijke, hoogst transcendentale en wijsgeerige pantheïsten. Zij waren het voorzeker niet die ooit gedacht zouden hebben aan of gedroomd van dat monsterachtige tegenovergestelde voortbrengsel, de nachtmerrie van ons hedendaagsch beschaafd ras: onbezielde stoffelijke en zichzelf besturende atomen aan de eene en een buitencosmisch God aan de andere zijde.

Het kan wellicht nuttig zijn uiteen te zetten wat volgens de leeringen der oude ingewijden de Monade en wat haar oorsprong was.

Zoodra de hedendaagsche exacte wetenschap de kinderschoenen begon te ontgroeien, ontdekte zij het groote en totnogtoe voor haar

[1]) *Isis Unveiled,* I, 317.

esoterisch axioma dat niets, hetzij op het geestelijke, het psychische of het stoffelijke gebied van het bestaan, uit niets kon voortkomen. Er is in het geopenbaarde heelal geen enkele oorzaak zonder haar geëvenredigde gevolgen, hetzij in ruimte of in tijd; evenmin kan er een gevolg bestaan zonder voorafgaande oorzaak, die zelve haar bestaan wederom aan eene hoogere oorzaak verschuldigd is — de laatste en volstrekte Oorzaak, die voor den mensch immer een onbegrijpelijke Oorzaaklooze Oorzaak moet blijven. Doch zelfs dit is geen oplossing en moet, indien men het al beschouwt, van het hoogste wijsgeerige en metafysische standpunt beschouwd worden, anders ware het beter dat vraagstuk onaangeroerd te laten. Het is eene abstractie, bij welker grens de menschelijke rede — hoe geoefend in metafysische spitsvondigheden zij ook moge zijn — wankelt en dreigt te bezwijken. Dit kan bewezen worden aan elk Europeaan die bijvoorbeeld het vraagstuk van het bestaan door middel van de geloofsartikelen van den waren Wedântijn zoude trachten op te lossen. De lezer neme de verheven leeringen van Shankarâchârya over ziel en geest ter hand en bestudeere die, dan zal hij begrijpen wat wij thans gezegd hebben [1]).

Terwijl den Christenen geleerd wordt dat de menschelijke ziel Gods adem is, door Hem voor een eeuwigdurend bestaan geschapen, daar zij wel een begin, doch geen einde heeft — en daarom nimmer eeuwig genoemd mag worden — zegt de occulte leering: niets is geschapen, doch alles wordt slechts vervormd. In dit heelal kan niets zich openbaren — van een hemelbol af tot een vluchtige snelle gedachte — wat niet reeds in het heelal aanwezig was; alles van het subjectieve gebied is een eeuwig *zijn*, evenals alles op het objectieve gebied een *immer worden* is — dewijl alles vergankelijk is.

De Monade — voorwaar een "ondeelbaar ding" zooals Good, die [623] het woord niet in onzen zin gebruikt, haar omschrijft — is hier weergegeven als de Âtmâ in verband met Buddhi en den hoogeren Manas. Deze drieëenheid is één en eeuwig, daar laatstgenoemde bij het einde van alle beperkte en begoochelende leven in Buddhi opgenomen wordt. De Monade kan derhalve op haar pelgrimstocht en in hare wisselingen van vergankelijke voertuigen slechts van het aanvangsstadium van het geopenbaarde heelal af nagespoord worden.

[1]) *Viveka Chûdâmani*, door Mohini M. Chatterji vertaald onder den titel "The Crest Jewel of Wisdom". Zie *Theosophist* van Juli en Augustus 1886.

Tijdens het Pralaya, den tijdkring tusschen twee Manwantara's, verliest zij haar naam, evenals zij dien verliest wanneer het ware Ééne Zelf van den mensch in gevallen van hooge Samâdhi (Turîyatoestand) of het eindnirwâna zich met Brahma vereenigt; wanneer, zooals Shankara zegt:

Wanneer de leerling na de bereiking van dat oorspronkelijke bewustzijn, volkomen zaligheid, welker aard waarheid is, dat noch vorm noch werkzaamheid bezit, dit droglichaam, door den Âtmâ aangenomen, achterlaat zooals een tooneelspeler het kleed (dat hij aangetrokken heeft, uittrekt).

Want Buddhi, het Anandamaya-omhulsel, is slechts een spiegel die volmaakte zaligheid weerkaatst; bovendien is die weerkaatsing zelve nog niet vrij van onwetendheid en *niet* de Opperste Geest, daar zij aan beperking onderworpen, een geestelijke wijziging van Prakriti en een gevolg is; alleen Âtmâ is de eenige werkelijke en eeuwige grondslag van alles, het Inwezen en Volstrekte Kennis, de Kshetrajña. Nu de herziene uitgave van de evangeliën verschenen is en de grofste fouten der oude vertalingen verbeterd zijn, kan men beter de woorden van den eersten zendbrief van Johannes V : 6 begrijpen: "En de Geest is het die getuigt omdat de Geest waarheid is" [1]). De woorden die in de verkeerd vertaalde uitgave volgen over de "drie die getuigenis geven", waarmede men totnogtoe meende dat bedoeld waren "de Vader, het Woord en de Heilige Geest", toonen zeer duidelijk de bedoeling des schrijvers aan en vereenzelvigen aldus zijne leering in dit opzicht nog klemmender met die van Shankarâchârya. Want wat kan de zinsnede "er zijn er drie die getuigenis geven ... de Geest en het Water en het Bloed" — wel beteekenen als zij niet in verband staat met, noch betrekking heeft op het meer wijsgeerige gezegde van den grooten Wedântijnschen leeraar, die, sprekende van de omhulsels — de beginselen van den mensch — Jîwa, Wijñânamaya, enz. die in hun stoffelijke openbaring *werkelijk* "Water en Bloed" of Leven *zijn* er op laat volgen dat het alleen Âtmâ, Geest, is die na het wegnemen der omhulsels overblijft en dit de Eenige Getuige of de saamgevatte eenheid is? De minder geestelijke en wijsgeerige school, die haar blik uitsluitend op eene Drieëenheid gevestigd hield, maakte van den "eenen" getuige er drie en bracht dien zoodoende meer met de aarde dan met den hemel in verband. [624] Hij wordt in de esoterische wijsbegeerte de "Eene Getuige" en,

[1]) Volgens de Statenvertaling: .... *"getuigt dat de Geest de waarheid is"*. [*Noot v. d. Vertaler*].

in Devachan rustend, de "Drie Getuigen van Karma" genoemd.

Dewijl nu Âtmâ, ons zevende beginsel, hetzelfde is als de Algemeene Geest en de mensch daarmede één van inwezen is, wat is dan wel de eigenlijke Monade? Zij is die homogene vonk die in millioenen stralen uit de oorspronkelijke Zeven straalt — over welke Zeven hieronder meer zal volgen. Zij is de UIT DEN ONGESCHAPEN STRAAL VOORTVLOEIENDE VONK — eene geheimenis. Volgens het esoterische en zelfs volgens het exoterische Boeddhisme van het Noorden zendt Âdi-Boeddha (Chogi Dangpoi Sangye) het Eene Onbekende, zonder begin of einde, hetzelfde als Parabrahma en Ain Soph, uit zijne duisternis een helderen lichtstraal uit.

Dit is de Logos, de Eerste of Wajradhara, de Opperste Boeddha, ook Dorjechang genaamd. Als Heer aller geheimenissen kan hij zich niet openbaren, doch zendt hij zijn hart — "het diamanten hart", Wajrsattwa of Dorjesempa — naar de wereld van openbaring. Dit is de tweede Logos der schepping, uit wien de zeven — volgens den exoterischen sluier de vijf — Dhyâni-Boeddha's voortvloeien, de Anupâdaka, de "Ouderloozen" genaamd. Deze Boeddha's zijn de oorspronkelijke Monaden uit de wereld van het onlichamelijke zijn, de Arûpa-wereld, waarin de verstandswezens (op dat gebied alleen) in het exoterische stelsel vorm noch naam hebben, doch in de esoterische wijsbegeerte hebben zij hun zeven bepaalde namen. Krachtens de Dhyâna doen deze Dhyâni-Boeddha's hemelsche Zelven — de bovenmenschelijke Bodhisattwa's — uit zichzelven voortvloeien, of scheppen zij dezen uit zichzelve. Terwijl deze bij den aanvang van elken menschelijken tijdkring als sterfelijke menschen op aarde incarneeren, worden zij van tijd tot tijd door hun persoonlijke verdiensten Bodhisattwa's onder de zonen der menschheid, waarna zij wellicht als Mânoeshi of menschelijke Boeddha's terugkeeren. De Anupâdaka's, of Dhyâni-Boeddha's, zijn dus identiek met de Brâhmaansche Mânasapoetra, Verstandgeboren Zonen — hetzij van Brahma of van een der beide andere hypostasen der Trimûrti; ook zijn zij identiek met de Rishi's en Prajâpati's. Zoo vinden wij in de *Anugîtâ* eene plaats die, wanneer men haar esoterisch leest, duidelijk hetzelfde denkbeeld en stelsel weergeeft, zij het ook met andere beeldspraak. Aldaar lezen wij:

> Welke beweeglijke en onbeweeglijke wezens er in deze wereld ook mogen zijn, zij zijn er het eerst aan toe opgelost te worden [bij het Pralaya]; dan volgen de ont-

wikkelingen, voortgebracht uit de elementen [waaruit het zichtbare heelal gevormd is]; en [na] deze ontwikkelingen [ontwikkelde wezens], alle elementen. Aldus is de stijgende trapsgewijze indeeling der wezens. Goden, menschen, Gandharwa's, Pishâcha's, Asoera's, Râkshasa's, allen zijn door de natuur [Swabhâwa, of Prakriti, de plastische natuur] niet door handelingen noch door eene oorzaak [niet door een of andere fysische oorzaak] geschapen. Deze Brâhmana's [de Rishi Prajâpati?], de scheppers der wereld, worden telkens en telkens weer hier (op aarde) herboren. En wat ook [625] uit hen voortkome wordt ter goeder tijd opgelost in diezelfde vijf groote elementen [de vijf, of veeleer zeven Dhyâni-Boeddha's, ook de "Elementen van de menschheid" genaamd] gelijk golven in den oceaan. Deze groote elementen staan in elk opzicht (boven) de elementen, die de wereld [de grove elementen] vormen. En hij die bevrijd is zelfs van deze vijf elementen [de Tanmâtra's [1])], bereikt het hoogste doel. De Heer Prajâpati [Brahmâ] heeft dit alles uitsluitend door middel van het denkvermogen geschapen [door middel van Dhyâna, of abstracte overpeinzing en mystieke krachten, zooals de Dhyâni-Boeddha's [2])].

Deze Brâhmana's zijn derhalve blijkbaar hetzelfde als de aardsche Bodhisattwa's van de hemelsche Dhyâni-Boeddha's. Beiden worden als oorspronkelijke, verstandelijke "Elementen" de scheppers of de bronnen [1*] der Monaden, bestemd om in dien tijdkring menschelijk te worden, waarna zij zich ontwikkelen, of om zoo te zeggen zich in hun eigen Zelven uitzetten tot Bodhisattwa's of Brâhmana's in den hemel en op aarde, om ten slotte gewone menschen te worden. Voorwaar "de scheppers der wereld worden telkens en telkens weer hier op aarde herboren". In het noordelijk Boeddhistische stelsel, of den exoterischen volksgodsdienst, wordt geleerd dat iedere Boeddha, terwijl hij op aarde de goede wet predikt, zichzelf in drie werelden tegelijk openbaart: namelijk in de vormlooze wereld als een Dhyâni-Boeddha, in de wereld der vormen als een Bodhisattwa, en in de wereld van begeerte, de laagste of onze wereld, als een mensch. Esoterisch luidt de leer anders. De goddelijke, zuiver Âdi-Buddhische Monade openbaart zich als het Algemeen Buddhi, het Mahâ-Buddhi of Mahat der Hindoesche wijsgeerige stelsels, de geestelijke, alwetende en almachtige wortel van het goddelijk verstand, de hoogste Anima Mundi, of de Logos. Deze daalt neder "als een zich uit het eeuwige vuur uitbreidende vlam, onbeweeglijk, zonder uitzetting

---

[1]) De Tanmâtra's zijn naar de letterlijke beteekenis het type of rudiment van een element, dat van eigenschappen ontbloot is; doch esoterisch zijn zij de oorspronkelijke noumena van wat later in den loop der ontwikkeling een Cosmisch Element wordt, in den zin dien de oudheid aan dat woord hechtte, niet in den natuurkundigen zin. Zij zijn de Logoi, de zeven emanaties of stralen van den Logos.

[2]) Hfdst. XXXVI, vertaling van Telang, blz. 387-88.

[1*] emanators.

of inkrimping, immer dezelfde tot aan het einde" van den kringloop van het bestaan, en wordt op het gebied der wereld het Algemeene Leven. Van dit gebied van bewust Leven schieten, gelijk zeven vuurtongen, de Zonen des Lichts, de Logoi des Levens uit, vervolgens de Dhyâni-Boeddha's der bespiegeling, de concrete vormen hunner vormlooze Vaders, de Zeven Zonen des Lichts, *die nog zichzelven zijn,* op wie het Brâhmaansche mystieke gezegde van toepassing kan zijn: "Gij zijt DAT" — Brahma. Uit deze Dhyâni-Boeddha's komen hunne Chhâyâ's of schaduwen voort, de Bodhisattwa's der hemelsche gewesten, de prototypen van de bovenaardsche Bodhisattwa's, van de aardsche Boeddha's en ten slotte van de menschen. De zeven Zonen des Lichts worden ook Sterren genoemd.

De ster, waaronder een menschelijk wezen geboren wordt, zoo [626] zegt de occulte leering, zal steeds gedurende den geheelen kringloop zijner incarnaties in één manwantara zijne ster blijven. *Doch dit is niet zijn astrologische ster.* Deze laatste heeft slechts betrekking op, en staat in verband met de *persoonlijkheid*, de eerste met de *individualiteit*. De Engel van die Ster, of de daarmede verbonden Dhyâni-Boeddha, zal òf de leidende, òf om zoo te zeggen eenvoudig de besturende Engel zijn bij elke nieuwe geboorte van de Monade, *die deel uitmaakt van zijn eigen inwezen*, al blijft dit aan zijn voertuig, den mensch, ook steeds onbekend. Ieder Adept heeft zijn Dhyâni-Boeddha, zijn oudere "tweelingsziel", zij kennen die en noemen haar "Vaderziel" en "Vadervuur". Eerst bij de laatste en opperste inwijding worden zij van aangezicht tot aangezicht tegenover het schitterende "Beeld" geplaatst en leeren zij die kennen. Hoeveel wist Bulwer Lytton van dit mystieke feit toen hij in een van zijn hoogste inspiratiestemmingen Zanoni beschreef, van aangezicht tot aangezicht tegenover zijn Augoeides staande?

De Logos, of zoowel het geopenbaarde als het ongeopenbaarde Woord, wordt door de Hindoes Îshwara, de Heer, genoemd, hoewel de occultisten hem een anderen naam geven. Îshwara, zoo zeggen de Wedântijnen, is het hoogste bewustzijn der natuur. "Dit hoogste bewustzijn", zoo luidt het antwoord der occultisten, "is slechts eene samengevatte eenheid in de wereld van den geopenbaarden Logos — of op het gebied der begoocheling; want het is de samenheid van het Dhyân-Chohansche bewustzijn." "O, gij wijze, verban het begrip dat *niet-geest geest is*" — zegt Shankarâchârya. Âtmâ is niet-

geest in zijn parabrahmischen eindtoestand; Îshwara, of de Logos, is Geest; of volgens de uitlegging van het occultisme, een samengestelde eenheid van geopenbaarde, levende geesten, de bron en de kweekplaats van alle wereldsche en aardsche Monaden — *plus* de goddelijke weerkaatsing daarvan — die ieder voor zich op het keerpunt van haar tijd uit den Logos voortvloeien en in Hem terugkeeren. Er zijn zeven hoofdgroepen van dergelijke Dhyân Chohans, welke groepen men in elken godsdienst zal aantreffen en herkennen, want zij zijn de oorspronkelijke zeven stralen. Het occultisme leert ons dat de menschheid in zeven bepaalde groepen verdeeld is, die hare verstandelijke, geestelijke en stoffelijke onderverdeelingen hebben. Daarom zijn er zeven hoofdplaneten, de bollen der daarin wonende zeven Geesten, en onder elk dier planeten is een der menschelijke groepen geboren, welke door dien Geest geleid en beïnvloed wordt. Er zijn slechts zeven planeten die in het *bijzonder* met de aarde in verband staan en twaalf huizen, doch de mogelijke combinaties hunner aspecten zijn talloos. Daar elke planeet tot elk van de andere in twaalf verschillende aspecten kan staan moeten hunne combinaties nagenoeg oneindig in aantal zijn, even oneindig inderdaad als de geestelijke, psychische, verstandelijke en stoffelijke vermogens der [627] eindelooze verscheidenheden van het *genus homo*, waarvan elke verscheidenheid onder een der zeven planeten en een der genoemde tallooze planetaire combinaties [1]) geboren wordt.

Als Eenheid beschouwd staat de Monade derhalve boven het zevende beginsel van den Kosmos en den mensch en als Drieheid is zij de onmiddellijk uitstralende nakomelingschap van genoemde samengestelde Eenheid, niet de adem van "God", zooals die Eenheid genoemd wordt, noch uit *niets* scheppend, want een dergelijk denkbeeld is geheel en al onwijsgeerig en verlaagt de Godheid door haar tot een beperkten, attributieven toestand te vernederen. De vertaler van *The Crest-Jewel of Wisdom* heeft het goed gezegd — hoewel Îshwara "God" is

> Onveranderd tijdens de diepste diepten der Pralaya's en tijdens de hoogste werkzaamheid der Manwantara's, is [toch] ÂTMÂ rondom wiens tent de duisternis der eeuwige MÂYÂ heerscht, nog hooger [dan hij] [2]).

---

[1]) Zie *Theosophist*, Augustus 1886.

[2]) De thans algemeen verbreide dwaling aan de ouden slechts de kennis van zeven planeten toe te kennen, eenvoudig omdat zij geen anderen noemden, is op dezelfde algemeene onbekendheid met hunne occulte leeringen gegrond. Het is de vraag niet of zij al dan niet kennis droegen van het bestaan der

De onder dezelfde ouderplaneet geboren "Drieheden", of veeleer de uitstralingen van een en denzelfden Planeetgeest of Dhyâni-Boeddha, zijn in al hun latere levens en wedergeboorten op deze aarde zuster- of "tweeling"zielen. Dit denkbeeld is hetzelfde als dat der Christelijke "Drieëenheid", de "Drie in Één", doch het is meer metafysisch: de Algemeene "Overgeest", die zich op de twee hoogere gebieden, die van Buddhi en Mahat, openbaart. Dit zijn de drie Hypostasen, die metafysisch, doch nooit persoonlijk zijn.

Dit wist ieder hoog ingewijde van elke eeuw en elk land. "Ik en mijn Vader zijn één", heeft Jezus gezegd [1]). Wanneer men hem elders laat zeggen: "Ik vaar op tot *mijnen* Vader en *uwen* Vader" [2]), beteekent zulks datgene wat wij zooeven gezegd hebben. De identiteit en terzelfder tijd ook de schijnbare differentiatie van de *Engel*-Monade en de *Menschen*-Monade blijkt uit de zinsneden: "Mijn Vader is *meer* dan Ik" [3]); "Verheerlijk *uwen* Vader, *die in de hemelen is*" [4]); "Dan zullen de rechtvaardigen blinken als de zon in het koninkrijk *huns* Vaders" (niet van *onzen* Vader) [5]). Zoo vraagt Paulus wederom: "Weet gij dan niet dat gij Gods *tempel* zijt en dat de [628] *Geest Gods in ulieden woont*"? [6]) Dit alles had eenvoudig de strekking aan te toonen dat de tot hem aangetrokken groep van leerlingen en volgelingen tot dezelfde Dhyâni-Boeddha, Ster of Vader behoorde en dat deze wederom tot hetzelfde planeetgebied en dezelfde onderverdeeling behoorde als hij. Het was de *kennis* van deze occulte leer die T. Subba Row neerlegde in zijne bespreking van *De Idylle van den Witten Lotus*, waar hij schreef:

Iedere Boeddha ontmoet bij zijne laatste inwijding alle groote adepten die in de voorafgegane eeuwen het Boeddhaschap bereikt hebben .... iedere klasse van adepten heeft haar eigen band van geestelijke gemeenschap, die hen samenbindt ... De eenig mogelijke weg, waarlangs men met goed gevolg tot zulk eene broeder-

---

later ontdekte planeten, doch of de eerbied, welken zij voor de vier exoterische en de drie geheime groote Goden — de Sterre-Engelen — koesterden, niet een of andere bijzondere reden had. Schrijfster waagt het te zeggen dat er zulk een reden bestond en wel de volgende. Hadden zij evenveel planeten gekend als wij — en deze vraag kan tegenwoordig bezwaarlijk beslecht worden — dan nog zouden zij alleen de zeven planeten met hun eeredienst in verband gebracht hebben, omdat deze zeven onmiddellijk en in het bijzonder met onze aarde of, om de occulte zegswijze te gebruiken, met onzen zevenvoudigen kring van bollen in verband staan.

[1]) *Joh.*, X : 30.
[2]) *Aldaar*, XX : 17.
[3]) *Aldaar*, XIV : 28.
[4]) *Matt.*, V : 16.
[5]) *Aldaar*, XIII : 43.
[6]) I *Cor.*, III : 16.

schap kan toetreden .... bestaat daarin dat men zich onder den invloed plaatst van het geestelijk licht dat van zijn eigen Logos uitstraalt. Verder kan ik er hier nog op wijzen .... dat eene dergelijke gemeenschap alleen bestaan kan tusschen personen, wier zielen haar leven en instandhouding ontleenen aan denzelfden goddelijken straal en dat alle adepten en Dhyân-Chohans, daar er uit de "Geestelijke Middenzon" zeven verschillende stralen uitstralen, in zeven klassen ingedeeld kunnen worden, ieder op zichzelve geleid, bestuurd en overschaduwd door een der zeven vormen of openbaringen van de goddelijke Wijsheid [1]).

Het zijn derhalve de zeven Zonen des Lichts — naar hunne planeten genoemd en door de groote menigte dikwijls daarmede vereenzelvigd, namelijk Saturnus, Jupiter, Mercurius, Mars, Venus en voor den hedendaagschen criticus die in de oude godsdiensten niet dieper dan de oppervlakte doordringt [2]) *waarschijnlijk* de zon en de maan, die volgens de occulte leeringen onze hemelsche ouders, of te zamen onze "Vader" zijn. Daarom is het polytheïsme, zooals wij reeds opgemerkt hebben, ten aanzien van de feiten en van de natuur voorzeker wijsgeeriger en juister dan het anthropomorphische monotheïsme. Saturnus, Jupiter, Mercurius en Venus, de vier exoterische planeten en de drie andere welke ongenoemd moeten blijven, waren de hemellichamen die met de aarde in onmiddellijk astraal en psychisch, moreel en stoffelijk verband stonden, haar leiders en behoeders; de zichtbare bollen schonken aan onze menschheid hare uiterlijke en innerlijke kenmerkende eigenschappen, en hunne Bestuurders of
[629] Rectoren schonken haar onze Monaden en geestelijke vermogens. Laten wij, om het ontstaan van nieuwe wanbegrippen te voorkomen, in het midden brengen dat noch Uranus, noch Neptunus tot de drie geheime hemelbollen of Sterre-engelen behoorden, en wel niet alleen omdat de oude wijzen ze niet onder deze namen kenden, doch ook omdat zij evenals alle andere planeten, hoeveel er ook mogen zijn, de Goden en behoeders van andere zevenvoudige ketens van bollen in ons stelsel zijn.

---

[1]) *Theosophist*, Augustus 1886.

[2]) Deze planeten zijn alleen ter wille van de judiciëele astrologie aangenomen. De astro-theogonische verdeeling was anders. Dewijl de zon een centrale *ster*, geen planeet, is, staat zij met *haar* zeven planeten tot *onzen* bol in occulter en geheimzinniger betrekking dan men algemeen weet. Men hield de zon daarom voor den grooten Vader van alle zeven "Vaders" en dit verklaart de afwijkingen die men aantreft tusschen de zeven en acht groote Goden van Chaldea en andere landen. Om een andere reden waren noch de aarde, noch de maan, haar wachter, noch zelfs de sterren iets meer dan *plaatsvervangers*, *voor occulte doeleinden ingevoerd*. Toch schijnen de ouden, zelfs wanneer men de zon en de maan niet mederekent, *zeven* planeten gekend te hebben. Hoeveel meer kennen wij er tot dusverre, wanneer wij de aarde en de maan buiten beschouwing laten? *Zeven*, meer niet; zeven primaire of hoofdplaneten, de overige zijn veeleer *planetoïden* dan planeten.

Ook zijn de beide laatst ontdekte planeten niet, zooals de overige, geheel van de zon afhankelijk. Hoe zouden wij anders het feit kunnen verklaren dat Uranus $^1/_{390}{}^{ste}$ ontvangt van het licht dat onze aarde krijgt, terwijl Neptunus slechts $^1/_{900}{}^{ste}$ daarvan ontvangt; en dat hunne wachters de eigenaardigheid van teruggaande wenteling vertoonen, die wij bij geen andere planeten van het zonnestelsel aantreffen? In ieder geval is hetgeen wij zeggen op Uranus van toepassing, hoewel het onlangs wederom bestreden is.

Dit onderwerp zal natuurlijk door allen, die de algemeene orde van het Zijn met hunne eigene stelsels van indeeling verwarren, voor een gril gehouden worden. Wij deelen hier echter slechts eenvoudige feiten uit de occulte leeringen mede, die men naar goedvinden kan aannemen of verwerpen. Er zijn bijzonderheden, waarop wij om hare groote metafysische abstractie *niet kunnen* ingaan. Daarom vermelden wij eenvoudig dat slechts zeven onzer planeten tot onzen bol in even nauwe betrekking staan als de zon tot alle in haar stelsel aan haar onderworpen hemellichamen. Het bitter kleine aantal *primaire* en *secundaire* planeten, aan de sterrekunde bekend, ziet er in waarheid armelijk genoeg uit [1]). Daarom ligt het voor de hand dat er een groot aantal kleine en groote planeten is die men nog niet ontdekt heeft, doch van welker bestaan de oude astronomen — allen ingewijde adepten — zeer zeker moeten geweten hebben. Doch dewijl de betrekking waarin deze tot de Goden stonden, heilig was, moest dit geheim blijven, evenals de namen van verschillende andere planeten en sterren.

Bovendien spreekt zelfs de Roomsch-Katholieke godgeleerdheid van "*zeventig* planeten die het lot der volkeren van dezen aardbol beheerschen", en er ligt in deze overlevering, afgezien van de verkeerde toepassing, meer waarheid dan in de exacte hedendaagsche sterrekunde. De zeventig planeten staan in verband met de zeventig oudsten van het volk van Israël [2]) en men bedoelt daarmede de Beheer- [630]

---

[1]) Wanneer men bedenkt dat Sir William Herschel, die uitnemende sterrekundige, met zijn krachtigen telescoop — alleen dat gedeelte des hemels peilende, dat in het equatorvlak gelegen is, waarvan onze aarde ongeveer het middelpunt uitmaakt — in een kwartier tijds 16000 sterren zag voorbijgaan en, dezen maatstaf van berekening op den geheelen "Melkweg" toepassend, bevond dat deze niet minder dan achttien millioen zonnen bevatte, verwondert men er zich niet meer over dat Laplace, met Napoleon I sprekend, God eene *hypothese* genoemd heeft — een volkomen overbodig onderwerp van bespiegeling, voor de *exacte* natuurwetenschap althans. Alleen de occulte metafysica en de transcendentale wijsbegeerte zullen in staat zijn een uiterst klein tipje van den ondoordringbaren sluier in deze richting op te heffen.

[2]) *Num.*, XI : 16.

schers van die planeten, niet de hemellichamen zelve; het woord zeventig is een toespeling op en een sluier van de 7×7 onderverdeelingen. Ieder volk en iedere natie heeft, zooals wij reeds gezegd hebben, een *onmiddellijken* Behoeder, Beschermer en Vader in den Hemel — een Planeetgeest. Wij willen aan de nakomelingen van Israël, de vereerders van Sabaoth of Saturnus gaarne hun eigen volksgod Jehovah overlaten, want de Monaden van het door hem uitverkoren volk zijn werkelijk de zijne en de *Bijbel* heeft nooit daarvan een geheim gemaakt. Doch de tekst van den Protestantschen Engelschen *Bijbel* is zooals gewoonlijk niet in overeenstemming met dien van de *Septuaginta* en de *Vulgata*. Terwijl wij namelijk in den eersten lezen:

> Toen de Allerhoogste [niet Jehovah] aan de volkeren der aarde hun erfdeel toewees...., bepaalde hij de grenzen der volkeren naar het aantal der kinderen Israëls [1]) [1*].

In de *Septuaginta* luidt deze tekst "naar het aantal der Engelen", Planeetengelen, eene lezing die meer met de waarheid en de feiten overeenstemt. Bovendien zijn alle teksten het er over eens, dat "'s Heeren [Jehovah's] deel zijn volk is, Jacob het deel zijner erfenis" [2]) [2*], en dit is afdoende. De "Heer" Jehovah nam Israël *als zijn deel;* wat hebben andere volkeren dan met dien bijzonderen volksgod te maken? Laat de "Engel Gabriël" dan waken over Iran en "Michaël-Jehovah" over de Hebreën. Deze zijn niet de Goden van andere volkeren en het is moeilijk te begrijpen waarom de Christenen een God moesten kiezen, tegen wiens geboden Jezus zelf het eerst in verzet gekomen is.

De planetaire oorsprong van de Monade, of ziel, en van hare vermogens werd door de Gnostieken verkondigd. Elke in en uit het "Grenzelooze Licht" [3]) geboren ziel moest zoowel op haar tocht naar de aarde als op hare reis vandaar, hetzij nederwaarts of opwaarts, door de zeven planeetgebieden gaan. De reine Dhyâni's en Dewa's der oudste godsdiensten waren in den loop des tijds bij de Zoroastriërs de zeven Devs geworden, de dienaren van Ahriman, "ieder

---

[1]) *Deut.*, XXXII : 8, 9.

[2]) *Aldaar*, 9.

[3]) In zijn "*The Gnostics and their Remains*", (blz. 344), vereenzelvigt C. W. King het met "dat *summum bonum* der Oostersche aspiratie, het Boeddhistisch Nirwâna, 'volmaakte rust, de Epicurische *Indolentia*'"; eene zienswijze die zooals zij daar weergegeven is, er ondoordacht genoeg uitziet, doch niet geheel onwaar.

[1*] Naar den Engelschen tekst vertaald. [*Noot van den Vertaler*].

[2*] Idem.

aan zijn eigen planeet geketend" [1]); bij de Brâhmanen de Asoera's en enkele Rishi's — hetzij goed, slecht of onzijdig; bij de Egyptische Gnostieken was het Thoth, of Hermes, die de opperste was der zeven, wier namen volgens Origenes luiden: Adonai, de genius van de zon; [631] Tao, van de maan; Eloi, van Jupiter; Sabaoth, van Mars; Orai, van Venus; Astaphai, van Mercurius; en Ildabaoth (Jehovah), van Saturnus. De *Pistis-Sophia*, ten slotte, door den grootsten hedendaagschen autoriteit in zake exoterische Gnostieke geloofsvormen, wijlen C. W. King, "dat kostbare monument van het Gnosticisme" genoemd — dat oude document doet een echo weerklinken van het archaïsche geloof der eeuwen, terwijl het dat verwringt om het aan sectarische doeleinden dienstbaar te maken. De astrale heerschers der bollen, de planeten, scheppen de Monaden of zielen van hunne eigene substantie, uit "de tranen hunner oogen en het zweet hunner kwellingen" terwijl zij aan de Monaden eene vonk schenken van hunne substantie, die het Goddelijk Licht is. In Deel II zullen wij doen zien waarom deze "Heeren van den Dierenriem en van de sferen" door sectarische theologie tot de oproerige engelen der Christenen zijn vervormd, die ze van de zeven Devs der Magiërs overnamen zonder de beteekenis van de allegorie te begrijpen [2]).

Zooals gewoonlijk werd datgene wat in zijn vroegste eenheid goddelijk, rein en geestelijk *is* en van den aanvang af *geweest is* — tengevolge van zijne differentiatie door het verwrongen prisma van 's menschen begrippen — menschelijk en onrein, daar het den eigen zondigen aard van den mensch weerspiegelde. Zoo werd de planeet Saturnus later door de vereerders van andere Goden gesmaad. De volkeren, geboren onder Saturnus — de Joden bijv., bij wie hij Jehovah werd, na door de Ophieten en in het boek Jasher voor een zoon van Saturnus, of Ilda-Baoth gehouden te zijn — waren voortdurend in strijd gewikkeld met de onder Jupiter, Mercurius of een andere planeet, Saturnus-Jehovah uitgezonderd, geboren volkeren; in weerwil van de geslachtlijsten en voorspellingen was Jezus *de Ingewijde* (of Jehoshua) — naar welk type de "historische" Jezus nagebootst is — niet van zuiver Joodsch bloed en erkende hij dus Jehovah niet; evenmin aanbad hij een of andere planetairen God naast zijn eigen "Vader", dien hij kende en met wien hij, evenals elk hoog inge-

[1]) Zie Origenes' copie van de *Charta of Diagramma der Ophiten.*
[2]) Zie ook Afdeeling XIV.

wijde "van geest tot geest en ziel tot ziel" verkeerde. Hiertegen kan men moeielijk bezwaar maken, tenzij die criticus ten algemeene genoege de vreemdsoortige zinsneden verklare, door den schrijver van het vierde evangelie Jezus in den mond gelegd, toen hij met de Farizeërs redetwistte:

> Ik weet dat gij Abraham's zaad zijt[1]).... Ik spreek wat ik bij mijnen Vader gezien heb; gij doet dan ook wat gij bij uwen Vader gezien hebt... Gij doet de werken uws Vaders.... Gij zijt uit uwen Vader, den duivel.... Die was een menschenmoorder van den beginne en is in de waarheid niet staande gebleven, [632] want geen waarheid is in hem. Wanneer hij de leugen spreekt, zoo spreekt hij uit zijn eigen, want hij is een leugenaar en de vader der leugen[2]).

Deze "Vader" der Farizeërs was Jehovah, want hij was dezelfde als Caïn, Saturnus, Vulcanus, enz. — de planeet waaronder zij gebaren waren en de God, dien zij vereerden. Men moet blijkbaar in deze woorden en vermaningen, hoe verkeerd vertaald zij ook zijn, eene occulte beteekenis zoeken, daar zij uitgesproken werden door hem die een ieder met hellevuur dreigde, die tot zijn broeder eenvoudig maar "Raka, gij dwaas" zeide[3]). En verder zijn de planeten even blijkbaar niet louter de in de ruimte fonkelende bollen, zonder bepaald doel aan het lichten gebracht, doch zij zijn de gebieden van verschillende Wezens, den oningewijden totnogtoe onbekend, doch die niettemin met menschen en bollen in een geheimzinnig, ononderbroken en machtig verband staan. Elk hemellichaam is de tempel van *een* God en deze Goden zijn zelf de tempels van GOD, den Onbekenden "*Niet*-Geest". In het heelal is niets profaan. De geheele natuur is een geheiligde plaats, zooals Young zegt:

> Elk dezer sterren is een huis van God.

Aldus kan men aantoonen dat alle exoterische godsdiensten vervalschte namaaksels zijn van de esoterische leer. Het is de priesterschap die verantwoordelijk gesteld moet worden voor de hedendaagsche reactie ten gunste van het materialisme. Juist door de vereering van de ledige vormen van heidensche idealen — ter wille van de allegorie verpersoonlijkt — en door dien eeredienst aan het volk op te dringen heeft de jongste exoterische godsdienst van de westersche landen een Pandemonium gemaakt, waarin de hoogere klassen het gouden kalf aanbidden en de lagere en onwetende massa's genoodzaakt worden een afgod met leemen voeten te aanbidden.

---

[1]) Abraham is in de astro-symbologie hetzelfde als Saturnus, ook is hij de voorvader der Jehovistische Joden.

[2]) *Joh.* VIII : 37, 38, 41, 44.

[3]) *Mattheus*, V : 22.

AFDEELING XI.

OUDE GEDACHTEN IN HEDENDAAGSCHE GEWADEN.

De hedendaagsche wetenschap is het oude denken in verwrongen vorm, meer niet. Wij hebben echter gezien wat intuïtieve geleerden denken en waarmede zij zich bezig houden en thans zullen wij den lezer nog enkele bewijzen geven voor het feit dat meer dan één hooggeleerde[1*] zonder dat hij het weet tot de bespotte geheime wetenschappen nadert.

Voor zooveel de hedendaagsche beschouwingen op cosmogonie en oorspronkelijke stof betrekking hebben, zijn zij ontegenzeglijk oude gedachten "verbeterd" door tegenstrijdige theorieën van jeugdigen oorsprong. De geheele grondslag behoort tot de Grieksche en Indische archaïsche sterrekunde en natuurkunde, in die dagen steeds wijsbegeerte genoemd. In alle oude Ârische en Grieksche beschouwingen ontmoeten wij het begrip van een alles doordringende, ongeorganiseerde en homogene Materie of Chaos, door de hedendaagsche geleerden omgedoopt tot "neveltoestand van de wereldstof". Wat Anaxagoras in zijn *Homoiomeria* Chaos noemde, wordt thans door Sir William Thomson "oorspronkelijk fluïde" genoemd. De Hindoesche, Grieksche en Latijnsche atomisten — Kanâda, Leucippus, Democritus, Epicurus, Lucretius, enz. — weerkaatsen zich thans, als in een helderen spiegel, in de voorstanders der atoomtheorie van onzen tijd, te beginnen met de monaden van Leibnitz en eindigend met de draaikolkatomen van Sir William Thomson[1]). De oude corpusculairtheorie wordt echter verworpen en de undulatietheorie heeft

[1]) De door het "Denkvermogen" in beweging gestelde elementale draaikolken zijn er bij hunne hedendaagsche vormverandering niet op vooruitgegaan.

[1*] F(ellow) R(oyal) S(ociety).

hare plaats ingenomen. Doch het is de vraag of deze laatste wel zoo hecht gegrond is dat zij niet zooals haar voorgangster onttroond kan worden. Het licht is in zijn metafysisch aanzicht in *Isis Unveiled* ten volle behandeld:

> Licht is de eerstgeborene en de eerste uitvloeiing uit den Allerhoogste, en licht is leven, zegt de Evangelist [en de Kabbalist]. Beide zijn electriciteit — het levensbeginsel, de Anima Mundi — die het Heelal doordringt, de electrische schenker [634] van leven aan alle dingen. Licht is de groote proteïsche magiër en door den goddelijken wil des Bouwmeesters [1]) [of veeleer der *Bouwmeesters*, de "Bouwers", te zamen genomen *Een* genoemd], deden de menigvuldige, alvermogende lichtgolven zoowel elken vorm als elk levend wezen geboren worden. Uit den zwellenden electrischen schoot van het licht komen *stof* en *geest* voort. In de stralen van het licht is de aanvang van alle fysische en scheikundige werking en van alle cosmische en geestelijke verschijnselen gelegen; het belevendigt en disorganiseert; het brengt leven voort en veroorzaakt den dood en de myriaden werelden, zichtbare en onzichtbare hemellichamen zijn geleidelijk uit het Oorspronkelijke Lichtpunt tot bestaan gekomen. Het was aan den straal van deze Eerste Moeder, één in drie, dat "God", volgens Plato, "een vuur ontstak, dat wij thans de zon noemen" [2]) en dat *niet* de oorzaak van licht of warmte is doch slechts het brandpunt, of, zooals wij zouden kunnen zeggen, de lens, waardoor de stralen van het oorspronkelijke licht verstoffelijkt op ons zonnestelsel samengetrokken worden en alle wisselwerking van krachten voortbrengen [3]).

Dit is de ether, zooals wij dien hiervoren volgens de zienswijzen van Metcalfe uitgelegd hebben, die door Dr. Richardson herhaald zijn, behalve dat deze zich niet zooals Metcalfe aan eenige onderdeelen der hedendaagsche undulatietheorie onderwierp. Wij zeggen niet dat wij die theorie verwerpen, doch beweren slechts dat zij aangevuld en herzien moet worden. Doch in dit opzicht zijn de occultisten niet de eenige ketters, want Robert Hunt, F. R. S., is de navolgende meening toegedaan:

> De undulatietheorie geeft geen verklaring van de uitkomsten zijner proefnemingen [4]). Sir David Brewster toont in zijn *Treatise on Optics* aan "dat de kleuren van het plantenleven ontstaan .... uit eene bijzondere aantrekking welke de deeltjes van die lichamen uitoefenen op de verschillende gekleurde lichtstralen" en dat "het zonlicht de gekleurde plantensappen doet ontstaan, de kleuren der lichamen verandert, enz.", en merkt op dat men niet licht toegeven kan "dat dergelijke gevolgen louter door trilling van een etherisch medium

---

[1]) Men heeft mij dikwijls ter verantwoording geroepen omdat ik in *Isis* uitdrukkingen gebezigd heb, die geloof in een *persoonlijk* en anthropomorph God te kennen geven. Zoo denk ik er *niet* over. Kabbalistisch gesproken is de "Bouwmeester" de geslachtsnaam van de Sephiroth, de Bouwers van het Heelal, evenals het "Algemeen Denkvermogen" de samenheid der denkvermogens van de Dhyân-Chohans weergeeft.

[2]) *Timaeus.*

[3]) I. 258.

[4]) *Researches on Light in its Chemical Relations.*

teweeggebracht kunnen worden". En volgens zijn zeggen is hij "door deze reeks van feiten" *genoodzaakt* "te redeneeren als ware het licht *stoffelijk*" [?]. Professor Josiah P. Cooke, van de Harvard Universiteit zegt dat hij "het niet eens kan zijn .... met hen die de golftheorie van het licht voor een vaststaand beginsel van de wetenschap houden" [1]). Indien de leer van Herschel dat de intensiteit van het licht en inderdaad van elke golfbeweging "omgekeerd evenredig is met het vierkant van den afstand tot de lichtbron", waar is, brengt zij een zwaren slag toe aan de undulatietheorie, zoo zij deze al niet geheel omverwerpt. Door middel van proefnemingen met fotometers heeft men herhaaldelijk bewezen dat hij gelijk heeft en de undulatietheorie staat nog overeind, al begint men haar sterk te betwijfelen [2]).

Tegen deze opmerking van Sir David Brewster — "genoodzaakt te redeneeren, als ware het licht stoffelijk" — is veel aan te voeren. Het licht is in zekeren zin even stoffelijk als de electriciteit zelve. [635] En indien de electriciteit niet stoffelijk, doch slechts eene "wijze van beweging" is, hoe komt het dan dat men haar in Faure's accumulatoren kan *opzamelen*? Helmholtz zegt dat de electriciteit even atomisch moet zijn als de s.of en W. Crookes, F. R. S., ondersteunde deze zienswijze in 1886, in zijne toespraak te Birmingham tot de scheikundige afdeeling van de British Association, welker voorzitter hij was. Helmholtz nu zegt het volgende:

Indien wij de hypothese aannemen dat de elementaire substanties uit atomen samengesteld zijn, kunnen wij niet nalaten de gevolgtrekking te maken dat ook de electriciteit, zoowel de positieve als de negatieve, in bepaalde elementaire deelen verdeeld is, die zich als atomen van electriciteit gedragen [3]).

Hier moeten wij herhalen wat wij reeds in Afdeeling VIII gezegd hebben, dat er slechts ééne wetenschap is die voortaan het hedendaagsche onderzoek naar het eenige pad kan leiden, dat naar de ontdekking van de geheele, totnogtoe occulte, waarheid voert en dat is de jongste van alle — de scheikunde, zooals die thans hervormd is. Er is geen andere, de sterrekunde zelfs niet uitgezonderd, die de wetenschappelijke intuïtie zoo onfeilbaar den weg kan wijzen als de scheikunde. In de wetenschappelijke wereld bestaan hiervoor twee bewijzen — twee grootc scheikundigen, ieder voor zich tot de grootste van zijn eigen land behoorend, namelijk Crookes en wijlen Professor Butlerof; de een gelooft vast aan abnormale verschijnselen, de ander was een even vurig spiritist als een groot kenner der natuurwetenschappen. Het is duidelijk dat de wetenschappelijk gevormde geest van den scheikundige bij het peinzen over de laatste deelbaarheid

[1]) *Modern Chemistry*.
[2]) *Isis Unveiled*, I, 137.
[3]) *Faraday Lectures*, 1881.

van de stof en bij het totnogtoe vruchtelooze najagen van het element met een negatief atoomgewicht zich onweerstaanbaar aangetrokken moet gevoelen tot die immer verborgen werelden, tot die geheimzinnige "andere zijde", welker peillooze diepten zich schijnen te sluiten bij het naderen van de te materialistische hand, die haar den sluier zoude willen afrukken. "Het is het ongekende en het immeronkenbare", zoo waarschuwt de monist-agnosticus. "Neen", antwoordt de volhardende scheikundige, "wij zijn op het spoor en worden niet ontmoedigd, het is ons verlangen dat geheimzinnige veld te betreden dat door de onwetendheid het ongekende genoemd wordt".

In zijne toespraak als voorzitter te Birmingham zeide Crookes:

> Er is maar één onbekend iets — het laatste substraat van den Geest [Ruimte]. Wat niet het Volstrekte en het Ééne is, is juist krachtens die differentiatie, hoe ver het overigens ook buiten het bereik der lichamelijke zintuigen moge liggen, altijd toegankelijk voor het geestelijke menschelijke denkvermogen, dat een flikkering van de ondifferentieerbare integraal is.

Twee of drie zinnen juist aan het slot zijner lezing over de *Genesis der Elementen* bewijzen dat die uitstekende geleerde zich op den [636] goeden weg naar de grootste ontdekkingen bevindt. Hij heeft een tijdlang "de oorspronkelijke protyle" in bescherming genomen[1*] en is tot de gevolgtrekking gekomen dat "wie in het bezit komt van den sleutel daartoe sommige der diepste scheppingsgeheimen zal mogen openen". Volgens dien grooten scheikundige is protyle:

> . . . . . een woord evenals protoplasma om het denkbeeld weer te geven van de oorspronkelijke eerste stof, bestaande vóór de ontwikkeling der scheikundige elementen. Het woord dat ik voorstel hiervoor te gebruiken is samengesteld uit πρὸ (eerder dan) en ὕλη (de stof waarvan de dingen gemaakt zijn). Het woord is niet nieuw gesmeed, want 600 jaar geleden schreef Roger Bacon in zijn *Arte Chymiae:* "De elementen zijn van ὕλη gemaakt en elk element wordt in den aard van een ander element omgezet".

Roger Bacon, die wonderbare oude Magiër[1]) had zijne *kennis* niet

[1]) Derhalve was hetgeen schrijfster tien jaar geleden in *Isis Unveiled* schreef, naar het schijnt eene voorspelling. Daar staat woordelijk: "Vele dezer mystici kwamen door de voorschriften op te volgen van sommige verhandelingen, die in het geheim van het eene geslacht op het andere overgingen, tot ontdekkingen, welke zelfs in onze dagen van exacte wetenschap niet versmaad zouden worden. Roger Bacon, de monnik, werd uitgelachen als een kwakzalver en wordt thans gewoonlijk gerekend tot degenen die het bezit van magische vermogens 'voorwendden; niettemin heeft men zijne ontdekkingen aanvaard en worden zij thans gebruikt door wie hem het meest bespotten. Roger Bacon behoorde van rechtswege, zooalniet metterdaad, tot die Broederschap, welke alle beoefenaars van de occulte wetenschappen omvat. Hij leefde in de dertiende eeuw en was dus nagenoeg een tijdgenoot van Albertus Magnus en Thomas Aquinas; zijne ontdekkingen — zooals b.v. het buskruit en de lenzen, en zijne werktuigkundige resultaten — werden door iedereen voor even zoovele wonderen gehouden. Men heeft hem beschuldigd van het sluiten van een overeenkomst met den booze". (Deel I. blz. 64, 65).

[1*] overshadowing.

door inspiratie verkregen, doch doordien hij oude werken over magie en alchemie bestudeerde en een sleutel bezat tot de ware beteekenis van hunne taal. Doch laten wij zien wat Crookes van de protyle zegt, den naasten buur van de onbewuste Mûlaprakriti der occultisten:

Laten wij beginnen bij het oogenblik waarop het eerste element ontstond. Vóór dien tijd was er geen stof zooals wij die kennen. Het is even onmogelijk zich stof zonder kracht als kracht zonder stof voor te stellen; uit zeker oogpunt gezien zijn beide uitdrukkingen onderling verwisselbaar. Vóór de geboorte der atomen konden al die vormen van energie, welke aan den dag treden wanneer stof op stof inwerkt, niet bestaan hebben[1]) — zij waren als louter latente mogelijkheden in de protyle besloten. Op hetzelfde oogenblik dat de atomen geschapen worden, treden al die hoedanigheden en vermogens, welke het middel vormen om het eene scheikundige element van het andere te onderscheiden, volkomen met energie toegerust te voorschijn[2]).

Hoewel vol eerbied voor de groote kennis van den spreker, zoude een occultist dit toch anders uitdrukken. Hij zoude zeggen dat geen enkel atoom ooit "geschapen" is, want alle atomen zijn eeuwig in den schoot van het Eene Atoom — "het Atoom der Atomen" — gedurende het manwantara beschouwd als de Jagad-Yoni, de stoffelijke oorzakelijke baarmoeder der wereld. Pradhâna, ongewijzigde stof — datgene wat de eerste vorm van Prakriti is, of de stoffelijke natuur, zoowel de zichtbare als de onzichtbare — en Purusha, Geest, [637] zijn eeuwig één; en alleen gedurende Pralaya en wanneer zij boven alle gebieden van bestaansbewustzijn verheven zijn, zijn zij Nirupâdhi, zonder bijkomstige hoedanigheden of eigenschappen. Het atoom, zooals de hedendaagsche wetenschap dat kent, is onafscheidbaar van Purusha, die geest is, doch thans in de wetenschap "energie" heet. Het protyle-atoom is niet verkleind, noch verfijnd; het is eenvoudig overgegaan op het gebied, dat geen gebied meer is, doch de eeuwige toestand van alles wat boven de gebieden der begoocheling verheven is. Beide, Purusha en Pradhâna, zijn eeuwig onveranderlijk en onvernietigbaar, of Aparinâmi en Awyaya en beide kunnen gedurende de mâyâwische tijdperken Wyaya en Parinâmi genoemd worden, of datgene wat zich kan uitzetten, voorbijgaan en verdwijnen en wat "voor wijziging vatbaar" is. In dezen zin moeten wij natuurlijk in ons denken Purusha van Parabrahma gescheiden houden. Niettemin is

---

[1]) Juist; "die vormen van energie . . . . . *die aan den dag treden* . . . . ." in het laboratorium van den scheikundige en den natuurkundige; *doch er zijn andere vormen van energie*, verbonden aan *andere vormen* van stof, *die bovenzinnelijk*, doch aan de adepten bekend zijn.

[2]) *Presidential Address*, blz. 16.

datgene, wat de wetenschap "energie" of "kracht" noemt en volgens Metcalfe eene tweevoudige kracht is, inderdaad nooit uitsluitend energie, en kan dat ook nooit zijn, want het is de substantie der wereld, hare ziel, het aldoordringende, Sarwaga, in verband met Kâla, den Tijd. Gedurende het manwantara zijn de drie de drieeenheid in één, de alvermogende Eenheid die op Mâyâ, het gebied der begoocheling, als drie afzonderlijke dingen werkt. In de Orphische wijsbegeerte van het oude Griekenland heeten zij Phanes, Chaos en Chronos — de drieheid der occulte wijsgeeren van dien tijd.

Doch men zie hoe dicht Crookes tot het "Onkenbare" nadert en welke mogelijkheden voor het aannemen van occulte waarheden in zijne ontdekkingen gelegen zijn. Sprekend over de ontwikkeling der atomen vervolgt hij:

> Laten wij, nadat de eerste slingering volledig plaats gehad heeft, een oogenblik stilstaan en hare uitwerking onderzoeken. Wij hebben reeds de elementen aangetroffen van water, ammonia, koolzuur, van den dampkring, van plantaardig en dierlijk leven, fosfor voor de hersenen, zout voor de zeeën, leem voor de vaste aarde .... fosfaten en silicaten, voldoende voor een wereld en hare bewoners, die niet zoo heel veel verschillen van wat wij heden ten dage genieten. De menschelijke bewoners daarvan zouden voorwaar in een toestand van meer dan Arcadischen eenvoud moeten leven en voor zoover het beenderstelsel [1]) betreft zoude de afwezigheid van calciumfosfaat hinderlijk zijn .... In het lagere deel van onzen slingerboog .... zien wij een groote gaping .... Deze oase en de ledige plekken die haar voorafgaan en volgen kunnen met groote waarschijnlijkheid toegeschreven worden aan de bijzondere wijze waarop onze aarde zich tot een medelid van ons zonnestelsel ontwikkeld heeft. Indien zulks het geval is, kan het zijn dat deze gapingen alleen op onze aarde en niet overal in het heelal voorkomen.

Dit rechtvaardigt vele beweringen in de occulte werken.

[638] Ten eerste dat men noch van de sterren, noch van de zon zeggen kan dat zij samengesteld zijn uit die aardsche elementen, welke den scheikundigen zoo goed bekend zijn, hoewel die alle — evenals nog een groote schare van tot dusverre aan de wetenschap onbekende elementen — in de uiterlijke gewaden van de zon voorkomen.

Ten tweede dat onze bol zijn eigen bijzonder laboratorium bezit, gelegen in de ver verwijderde grenzen van zijn dampkring, alwaar elk atoom en elk molecuul onderweg eene verandering en differentiatie van den oorspronkelijk daaraan eigen aard ondergaat.

En ten derde dat, al kan men ook geen enkel op aarde aanwezig

---

[1]) De occultist beweert juist dat er op andere gebieden van bewustzijn dergelijke werelden bestaan. De geheime wetenschap leert dat het oorspronkelijke ras beenderloos was en dat er voor ons onzichtbare werelden bestaan, die behalve de *bevolkingen* van Dhyân Chohans, ook nog eene bevolking als de onze hebben.

element ooit op de zon niet aanwezig bevinden, er toch vele andere zijn, die onzen bol nog niet bereikt hebben of daarop nog niet ontdekt zijn.

Enkele daarvan kunnen wellicht op zekere sterren en hemellichamen tijdens hun vormingsproces ontbreken; of al zijn die elementen daar aanwezig, dan kunnen zij tengevolge van hun tegenwoordigen toestand nog niet met de gebruikelijke wetenschappelijke middelen van onderzoek aangetoond worden [1]).

Crookes spreekt van helium, een element met nog lager atoomgewicht dan waterstof, een voor zoover onze aarde betreft• *zuiver hypothetisch element,* hoewel het in de chromosfeer van de zon in overvloed voorkomt. De occulte wetenschap laat er op volgen dat geen enkel element, door de scheikunde als zoodanig beschouwd, in waarheid dien naam verdient.

Verder vinden wij dat Crookes goedkeurend spreekt over

het gewichtige argument van Dr. Carnelly ten gunste van den samengestelden aard der zoogenaamde elementen, wegens hunne analogie met de samengestelde radicalen.

Tot dusverre is alleen de alchemie er in geslaagd binnen de grenzen van het geschiedkundige tijdperk en in de zoogenaamde beschaafde landen een wezenlijk *element* te verkrijger, of een deeltje van homogene stof, het *Mysterium Magnum* van Paracelsus. Doch dat geschiedde vóór den tijd van Lord Bacon [2]).

..... Wenden wij ons thans naar het bovenste gedeelte van het schema. Met waterstof van een atoomgewicht = 1, is er weinig plaats voor andere elementen, behalve wellicht voor het hypothetische *Helium.* Doch indien wij "door den spiegel" heengaan en bij ons zoeken naar nieuwe beginselen de nullijn passeeren — wat zullen wij dan aan gene zijde van de nul vinden? Dr. Carnelly vraagt een element met een negatief atoomgewicht; hier is ruimte en plaats genoeg voor een schaduwreeks van dergelijke onstoffelijkheden. Helmholtz zegt dat electriciteit waarschijnlijk even atomisch is als stof; is de electriciteit soms een der negatieve elementen en de lichtvoortbrengende ether eveneens? Stof zooals wij die thans kennen bestaat [639] hier niet; de vormen van energie die in de bewegingen van de stof aan den dag treden zijn tot dusverre slechts sluimerende mogelijkheden. *Eene substantie met negatief gewicht is niet ondenkbaar* [3]). Doch kunnen wij ons een helder denkbeeld

[1]) *Five Years of Theosophy,* blz. 258 *e. v.*.

[2]) In dezelfde toespraak zegt Crookes: "Het eerste raadsel dat wij in de scheikunde ontmoeten luidt 'Wat zijn de elementen?' Geen enkele der totnogtoe verrichte pogingen om een element te omschrijven of te verklaren voldoet aan de eischen, door het menschelijk verstand gesteld. De leerboeken zeggen ons dat, een element 'een stof is, welke niet ontleed is'; dat het 'iets is waaraan wij iets kunnen toevoegen, doch waarvan wij niets kunnen afnemen' of 'een stof die bij elke scheikundige verandering in gewicht toeneemt'. Dergelijke definities zijn dubbel onvoldoende; zij dragen een voorloopig karakter en kunnen wellicht morgen reeds niet meer op een willekeurig geval toegepast worden. Zij zijn niet gegrond op een of andere eigenschap der te omschrijven dingen, maar op de beperktheid der menschelijke macht; zij zijn erkenningen van verstandelijk onvermogen".

[3]) En de spreker haalt Sir George Airy aan, die (in *Faraday's Life and Letters,* Deel II, blz. 354) zegt: "Ik kan mij gemakkelijk voorstellen dat er tal van stoffen om ons heen bestaan, die niet aan die wederkeerige inwerking en derhalve niet aan de wet der zwaartekracht onderworpen zijn".

vormen van eene stof die zich met andere stoffen verbindt in verhoudingen welke door negatieve eigenschappen uitgedrukt kunnen worden?[1])

Eene genesis der elementen, zooals die hier geschetst is, zoude niet tot ons kleine zonnestelsel beperkt behoeven te zijn, doch de gebeurtenissen zouden in elk middelpunt van energie, thans als ster zichtbaar, waarschijnlijk in dezelfde algemeene orde op elkander volgen.

Voordat de atomen tot stand kwamen om zich naar elkander toe te bewegen, kon er geen druk uitgeoefend worden, doch aan de grenzen van den vuurnevelbol, waarbinnen alles protyle is — aan den rand, alwaar de reuzenkrachten, die bij de geboorte van een nieuw scheikundig element in het spel komen, zich ten volle doen gelden — gaat de hevige hitte wellicht gepaard met zwaartekracht, sterk genoeg om de pasgeboren elementen te beletten in de ruimte weg te vliegen. Naarmate de temperatuur hooger wordt, nemen ook de uitzetting en de moleculaire beweging toe, de moleculen hebben de neiging uiteen te vliegen en hunne scheikundige affiniteiten worden uitgedoofd, doch de ontzaglijke druk der zwaarte van de massa atomische stof, gelegen buiten hetgeen ik kortheidshalve de geboorteschil zoude willen noemen, zou de werking der warmte tegengaan.

Voorbij die geboorteschil zoude er eene ruimte zijn waarin geen scheikundige werking kan plaats vinden, omdat de temperatuur aldaar hooger is dan hetgeen men het dissociatiepunt van samengestelde stoffen noemt. In deze ruimte zoude de leeuw met het lam verkeeren, fosfor en zuurstof een mengsel vormen zonder zich te verbinden, waterstof en chloor zouden geen neiging vertoonen een engeren bond te sluiten en zelfs het fluor, dat energieke gas, dat de scheikundigen eerst vóór een of twee maanden afgezonderd hebben, zoude vrij en onverbonden wegzweven.

Buiten deze ruimte met vrije atomische stof zoude er een ander omhulsel bestaan, waarin de gevormde scheikundige elementen tot het verbindingspunt zouden afgekoeld zijn, en dan zoude de volgorde van gebeurtenissen optreden, zoo teekenend beschreven door Mattieu Williams in *The Fuel of the Sun*, haar hoogtepunt bereikend in de vaste aarde en den aanvang van den geologischen tijd. (blz. 19).

Dit is in streng wetenschappelijke, doch schoone bewoordingen de beschrijving van de ontwikkeling van het gedifferentieerde Heelal volgens de geheime leeringen. De geleerde spreker besluit zijne toespraak met zinsneden, waarvan elk op zichzelve als het ware een lichtstraal is, brekend door den dichten sluier van stoffelijkheid, die totnogtoe over de exacte wetenschappen geworpen is, en eene schrede voorwaarts naar het *heilige der heiligen* van het occulte. Hij zegt:

Wij hebben een blik geworpen op de moeielijkheid een element te omschrijven, ook hebben wij er de aandacht op gevestigd dat vele aan de spits staande natuurkundigen en scheikundigen zich verzetten tegen de beteekenis welke men gewoonlijk aan het woord element hecht, wij hebben overwogen hoe onwaarschijnlijk het is dat zij eeuwig zouden bestaan[2]) of *door toeval ontstaan* zouden zijn. Als over-

---

[1]) De Wedântijnsche wijsbegeerte vormt zich een dergelijk denkbeeld, doch dat is dan geen fysica, maar metafysica, door Tyndall "verdichting" en "inbeelding" genaamd.

[2]) Toch zeker in den vorm dien zij thans hebben, als wij het goed begrijpen.

blijvend alternatief hebben wij de veronderstelling aan de hand gedaan dat zij ontstaan zijn door middel van een ontwikkelingsproces, gelijk dat van de hemellichamen volgens Laplace en van de planten en dieren van onzen bol volgens Lamarck, Darwin en Wallace [1]). In de algemeene rangschikking der elementen, zooals wij die kennen, hebben wij eene in het oog vallende nadering tot die der organische wereld gezien [2]). Bij gebrek aan onmiddellijk bewijs voor de ontleding van een of ander element hebben wij indirecte bewijzen gezocht en gevonden ..... Vervolgens hebben wij een blik geworpen op de wording der elementen en ten slotte hebben wij een overzicht gegeven van een wordingsschema der elementen, ons aan de hand gedaan door Professor Reynolds' methode van toelichting der periodieke indeeling [3]) . . . . . [640]

[1]) En in het bijzonder en oorspronkelijk volgens Kapila en Manoe.

[2]) Hier zien wij eene wetenschappelijke bevestiging van de eeuwige wet der overeenkomsten en der analogie.

[3]) Deze methode van toelichting *der* periodieke wet in de indeeling der elementen is, volgens de woorden van Crookes, voorgesteld door Professor Emerson Reynolds van de Dublinsche Hoogeschool, die .... "er op wijst dat in elke groep de algemeene eigenschappen van het eene element met die van het daaropvolgende nagenoeg regelmatige verschillen vertoonen, totdat wij aan het *zevende lid* der groep komen dat een vrij scherpe tegenstelling met het eerste lid van dezelfde en ook met dat van de volgende groep vertoont. Zoo staat chloor, het zevende lid van Mendeleef's derde groep scherp tegenover natrium, het eerste element van dezelfde reeks, zoowel als tegenover kalium, het eerste van de volgende reeks, terwijl natrium en kalium daarentegen zeer veel overeenkomst vertoonen. De zes elementen welker atoomgewichten tusschen die van natrium en kalium liggen, vertoonen één voor één grooter wordende verschillen, totdat chloor, het tegengestelde van natrium, bereikt is. Doch van chloor tot kalium, het analogon van natrium, veranderen de eigenschappen *sprongsgewijze* .... Indien wij derhalve bij het eerste en het laatste element van elke reeks een meer of minder beslist uitgedrukte tegenstelling van eigenschappen zien, kunnen wij niet nalaten toe te geven dat er in elk stelsel een punt van gemiddelde afwijking bestaan moet. Over het algemeen bezit het *vierde* element van elke reeks de eigenschappen die men van een overgangselement zoude mogen verwachten .... Daarom houdt Professor Reynolds, ter wille van eene grafische voorstelling, het er voor dat het vierde lid van eene groep — silicium bijvoorbeeld — in het toppunt van eene symmetrische kromme geplaatst kan worden, die voor deze bijzondere periode de richting zal aangeven waarin de eigenschappen der reeks van elementen met de toenemende atoomgewichten zullen veranderen".

Nu erkent schrijfster ootmoedig hare algeheele onkunde betreffende de hedendaagsche scheikunde en hare geheimenissen. Doch zij is tamelijk goed op de hoogte van de occulte leer betreffende de *overeenkomsten van typen en antetypen* [1*] in de natuur en zij weet dat de volmaakte analogie een grondwet van het occultisme is. Daarom waagt zij het eene opmerking te maken, die elken occultist in het oog zal vallen, hoezeer de orthodoxe wetenschap er ook om moge lachen. Deze wijze van afbeelden van de periodieke wet in het gedrag der elementen, hetzij die in de scheikunde nog eene hypothese is of niet, *is eene wet van de occulte wetenschappen*. Ieder welbelezen occultist weet dat het *zevende* en het *vierde* lid — hetzij in eene zevenvoudige keten van werelden, in de zevenvoudige hiërarchie van engelen, of in de samenstelling van mensch, dier, plant of mineraalatoom — dat het *zevende* en het *vierde* lid, zeggen wij, in het zevenvoudige stelsel bij de meetkunstig en wiskunstig gelijkvormige werkingen der onveranderlijke natuurwetten, steeds een merkwaardige en bijzondere rol spelen. Van de sterren die hoog aan den hemel flonkeren af, tot de vonken die wegspatten van het eenvoudige vuur, dat de wilde in zijn woud aangelegd heeft; van de hiërarchieën en de inwezenlijke samenstelling der Dhyân Chohans af — georganiseerd voor goddelijker inrichten en een verhevener veld van waarneming dan de grootste psycholoog van het westen zich ooit droomde — tot aan de natuurlijke *rangschikking* der soorten van de kleinste insecten toe; kortom van werelden tot atomen, gaat alles in het Heelal, hetzij groot of klein, in zijn geestelijke en stoffelijke ontwikkeling cyclisch en zevenvoudig voorwaarts, waarbij het zevende en het vierde nummer (dit laatste is het keerpunt) zich op dezelfde wijze blijken te gedragen als in die periodieke wet der atomen te zien is. De natuur maakt nooit *sprongen*. Wanneer Crookes hier dan ook opmerkt dat hij niet "wenscht te beweren dat de gapingen in de tabel van Mendeleef en in deze grafische voorstelling

[1*] In de derde Engelsche uitgave (herdruk 1902) staat *types and antetypes*, in de eerste uitgave *types and antitypes*. [*Noot van den Vertaler.*]

Wanneer wij al de genoemde beschouwingen samenvatten, kunnen wij ons inderdaad niet verstouten stellig te beweren *dat onze zoogenaamde elementen uit eene enkele oorspronkelijke stof ontwikkeld zijn, doch wij mogen beweren dat de schaal der bewijzen, naar ik meen, vrijwel ten gunste van deze beschouwing doorslaat.*

[641] Terwijl de inductieve wetenschap in hare sterrekundige, natuurkundige en scheikundige vertakkingen schuchter voortschrijdt naar de verovering van de geheimen der natuur in hunne uiterste werking op ons aardsche gebied, keert zij dus met hare ontdekkingen van (*a*) den oorsprong van onze phenomenale wereld en (*b*) de wijzen van vorming der lichamen, die het Heelal samenstellen, tot de dagen van Anaxagoras en de Chaldeën terug. En nu zij ter wille van hare cosmogonische hypothesen moet terugkeeren tot het geloof en de stelsels der oudste wijsgeeren — stelsels, die alle gegrond waren op hetgeen eene algemeene Geheime Leer over de oorspronkelijke stof, hare eigenschappen, functies en wetten verkondigde — hebben wij toch wel het recht te hopen dat de dag niet meer verre is waarop de wetenschap de wijsheid der ouden beter zal waardeeren dan tot dusverre het geval is geweest.

De occulte wijsbegeerte zoude ongetwijfeld veel van de exacte hedendaagsche wetenschap kunnen leeren, doch deze laatste zoude daarentegen op meer dan eene wijze veel voordeel uit het oude weten kunnen trekken, voornamelijk wat de cosmogonie betreft. Zij zoude bijvoorbeeld de mystieke alchemistische en transcendentale beteekenis kunnen leeren der vele *onweegbare* substanties, die de ruimte tusschen de planeten vullen en die, elkander doordringend, aan het lagere einde de onmiddellijke oorzaak zijn van het voortbrengen der natuurverschijnselen, die zich door zoogenaamde trillingen openbaren. Kortom alleen de kennis van den *waren*, niet die van den hypothetischen aard van den Ether, of veeleer van de Âkâsha, en van andere geheimenissen, kan tot het kennen van krachten leiden. Het is die substantie waartegen de materialistische school der natuurkundigen zich zoo heftig verzet, in het bijzonder in Frankrijk [1]), en welke de exacte wetenschap niettemin verdedigen

---

daarvan [het diagram dat de ontwikkeling der atomen aangeeft] noodzakelijk beduiden dat er werkelijk elementen zijn om die ledige plaatsen in te nemen; deze gapingen beteekenen wellicht eenvoudig dat het tijdens de geboorte der elementen licht mogelijk was geweest een element te vormen dat op die plaats zoude behooren" — zoude een occultist hem eerbiedig opmerken dat deze laatste hypothese alleen gelden kan indien zij niet met de zevenvoudige rangschikking der atomen in strijd komt. Dit is *de één toet* en eene onfeilbare methode welke altijd ieder die haar volgt, tot welslagen moet voeren.

[1]) Eene groep electrici heeft onlangs protest aangeteekend tegen de nieuwe theorie van Clausius, den beroemden hoogleeraar der hoogeschool te Bonn. Het karakter van het protest blijkt uit de onderteekening

moet. Zij kunnen die niet ter zijde stellen zonder gevaar te loopen als een hedendaagsche Samson de pilaren van den tempel der wetenschap omver te werpen en onder het dak daarvan begraven te worden.

De theorieën, gebouwd op de verwerping van kracht, buiten en onafhankelijk van stof op zichzelf beschouwd bestaande, zijn alle onjuist gebleken. Zij omvatten niet het geheele veld en kunnen dat niet doen en vele wetenschappelijke gegevens blijken aldus onwetenschappelijk te zijn. "De Ether bracht het Geluid voort", staat in de *Purâna's*, en men lacht om deze bewering. Geluid is het resultaat van *lucht*trillingen, zoo verbetert men ons. En wat is lucht? Zoude zij kunnen bestaan indien er in de ruimte geen etherisch medium ware om hare moleculen drijvend te houden? De stand van zaken is eenvoudig als volgt. Het materialisme kan niet toegeven dat er iets buiten de stof bestaat, omdat men, eene onweegbare [642] kracht aannemend — de bron en het hoofd van alle fysische krachten — feitelijk andere *intelligente* krachten zoude moeten aannemen, en dit zoude de wetenschap zeer ver voeren. Want dientengevolge zoude zij moeten aannemen dat er in den mensch een nog geestelijker vermogen aanwezig was, voor eens en voor altijd volkomen onafhankelijk van alle soorten stof, waarvan de fysici iets weten. Daarom is de geheele siderische en ongeziene ruimte, afgezien van een hypothetischen ruimte-ether en grove stoffelijke lichamen, naar de meening der materialisten, een grenzeloos *ledig* in de natuur — blind, niet-intelligent en nutteloos.

En nu is de volgende vraag: wat is die cosmische substantie en hoever kan men met het vormen van vermoedens omtrent haren aard en met het haar ontwringen harer geheimen gaan om zich gerechtigd te achten haar een naam te geven? Hoever is in het bijzonder de hedendaagsche wetenschap in de richting van die geheimen doorgedrongen en wat doet zij om die op te lossen? Het laatste stokpaardje der wetenschap, de neveltheorie, kan ons wellicht eenig antwoord op die vraag geven. Laten wij dan de geloofsbrieven van deze neveltheorie onderzoeken.

---

welke luidt: "Jules Bourdin, in naam van de groep electrici, die de eer hadden in 1881 aan Professor Clausius voorgesteld te worden, en wier strijdleuze (*cri de ralliement*) onbewimpeld luidt: *À bas l'Ether*" (weg toch met den ether); zij verlangen algemeene *leegte*, weet u!

AFDEELING XII.

WETENSCHAPPELIJKE EN ESOTERISCHE BEWIJZEN VOOR, EN BEZWAREN TEGEN DE HEDENDAAGSCHE NEVELTHEORIE.

Het spooksel van deze theorie en de daaruit voortvloeiende hypothesen hebben in den laatsten tijd herhaaldelijk tegenover de esoterische cosmogonie stelling genomen. "Kunnen uwe Adepten deze allerwetenschappelijkste leer ontkennen?" zoo vraagt men. "Niet geheel en al", luidt het antwoord, "doch zij wordt *afgemaakt* door hetgeen de geleerden zelf toegeven, en er blijft voor de Adepten niets te ontkennen over".

Om van de wetenschap een alomvattend *geheel* te maken is de studie van zoowel de geestelijke en de psychische als van de stoffelijke natuur noodig. Anders zal zij immer gelijk de anatomie van den mensch zijn, die van ouds door de oningewijden van het standpunt van zijn uiterlijke schil en in onkunde omtrent het binnengedeelte behandeld is. Zelfs Plato, de grootste wijsgeer van zijn land, maakte zich vóór zijne inwijding schuldig aan beweringen als deze, dat vloeistoffen door de longen in de maag komen. Zonder metafysica is *ware* wetenschap, zooals H. J. Slack zegt, onaannemelijk.

De nevelvlekken bestaan en toch is de nevelvlektheorie onjuist. Een nevelvlek bestaat in een toestand van algeheele elementale dissociatie. Zij is gasvormig en — bovendien nog iets anders, dat bezwaarlijk in verband kan gebracht worden met gassen zooals de natuurwetenschap die kent; en zij is zelf-lichtend. Doch dit is alles. De door Professor Stephen Alexander opgesomde twee en zestig "coïncidenties" [1]), welke de nevelvlektheorie bevestigen, kunnen alle door de

[1]) *Smithsonian Contribution*, XXI. Art. I, blz. 79—97.

esoterische wetenschap verklaard worden, ofschoon hier niet beproefd wordt die te weerleggen, aangezien dit geen sterrekundig boek is. Laplace en Faye naderen de juiste theorie dichter dan wie ook, doch in de hedendaagsche theorie blijft er van Laplace's bespiegelingen [644] weinig meer over dan de algemeene omtrek.

Niettemin zegt John Stuart Mill:

> Er is in de theorie van Laplace niets hypothetisch; zij is een voorbeeld van rechtmatig besluiten van een tegenwoordig gevolg tot zijn oorzaak in het verleden, zij beweert niets meer dan dat werkelijk bestaande voorwerpen gehoorzamen aan de wetten, waaraan, zooals men weet, alle daarop gelijkende aardsche voorwerpen gehoorzamen [1]).

Van zulk een uitnemend logicus als Mill komend, zoude deze bewering veel waarde bezitten, indien slechts bewezen kon worden dat "*aardsche voorwerpen, gelijkende op*" hemelvoorwerpen, zoo ver van ons verwijderd, als de nevelvlekken, *in werkelijkheid en niet slechts in schijn daarop gelijken.*

Nog eene dwaling, die in de hedendaagsche theorie, zooals die thans luidt, bestaat, wanneer zij van het occulte standpunt bezien wordt, is de hypothese dat alle planeten van de zon afgescheiden zijn, dat zij beenderen van haar gebeenten, vleesch van haar vleesch zijn, terwijl toch de zon en de planeten slechts uit denzelfden schoot voortgekomen broeders zijn, die denzelfden nevelvlek-oorsprong hebben, doch op eene andere wijze dan de hedendaagsche sterrekunde veronderstelt.

De talrijke bezwaren, door sommige tegenstanders der hedendaagsche nevelvlektheorie op grond van de gelijkvormige samenstelling der vaste sterren, tegen de homogeniteit der oorspronkelijke verstrooide stof ingebracht, raken in het geheel niet het vraagstuk van deze homogeniteit, maar alleen de theorie zelve. Onze zonnenevel moge niet geheel homogeen zijn, of veeleer zij moge zich wellicht niet als zoodanig aan de sterrekundigen openbaren, en toch kan zij *feitelijk* homogeen zijn. De sterren verschillen inderdaad in hare bouwstoffen en vertoonen zelfs elementen die op aarde geheel onbekend zijn, doch dit neemt niet weg dat de oorspronkelijke stof — stof, zooals die zich zelfs in haar eerste differentiatie uit haren layatoestand [2]) voordeed — tot den huidigen dag toe nog steeds homogeen is en wel op onmetelijke afstanden van ons verwijderd, zoowel in de diepten der oneindigheid als op punten niet ver van de grenzen van ons zonnestelsel.

---

[1]) *System of Logic*, blz. 229.

[2]) Voorbij het nulpunt van werkzaamheid.

Er is ten slotte geen enkel feit, door de geleerde tegenstanders tegen de nevelvlektheorie ingebracht (hoe onjuist die theorie ook zij en daarom, onlogisch genoeg, verderfelijk voor de hypothese van de homogeniteit der stof), dat den toets der kritiek kan doorstaan. De eene dwaling voert tot de andere. Eene onjuiste vooropstelling zal natuurlijk tot een valsche gevolgtrekking voeren, hoewel een niet-toelaatbare gevolgtrekking nog niet noodzakelijk de geldigheid van den major van de sluitreden aantast. Men kan dus elk indirect besluit en elke gevolgtrekking uit het bewijsmateriaal der spectra en
[645] spectrumlijnen als van voorloopigen aard voor het oogenblik ter zijde laten en alles wat de bijzonderheden betreft, aan de natuurwetenschap overlaten. Het is de plicht van den occultist zich bezig te houden met de *ziel* en den *geest* der cosmische ruimte, niet louter met haar bedriegelijk uiterlijk en gedrag. De plicht van de officiëele natuurwetenschap is haar *omhulsel* — volgens het materialisme het Ultima Thule van het heelal van den mensch — te onderzoeken en te bestudeeren.

Met dit laatste heeft het occultisme niets te maken. De occulte cosmogonie zoude zich alleen met de theorieën van geleerden zooals Keppler, Kant, Oersted en Sir William Herschel, die in een geestelijke wereld geloofden, kunnen inlaten en trachten daarmede tot een bevredigend vergelijk te komen. Doch de zienswijzen dezer fysici verschilden ontzaglijk veel van de nieuwste hedendaagsche bespiegelingen. Aan het geestesoog van Kant en Herschel deden zich beschouwingen voor over den oorsprong en de eindbestemming alsmede over het tegenwoordige voorkomen van het heelal, van een veel wijsgeeriger en psychischer standpunt bezien, terwijl de hedendaagsche cosmologie en sterrekunde alles verwerpen wat op onderzoek naar de geheimenissen van het bestaan zweemt. Het gevolg is wat men er van verwachten kon: een algeheel falen van, en onontwarbare tegenstrijdigheden in de duizend en een variëteiten der zoogenaamde wetenschappelijke theorieën, en in de onderhavige theorie evengoed als in alle andere.

De nevelvlek-hypothese, die de theorie van het bestaan eener oorspronkelijke stof, in op een nevel gelijkenden toestand verstrooid, in zich sluit, is in de sterrekunde niet van hedendaagschen oorsprong, zooals men algemeen weet. Anaximenes, van de Ionische school heeft reeds verkondigd dat de hemellichamen gevormd waren door middel

van toenemende verdichting van eene oorspronkelijke *vóórgenetische* stof, die een nagenoeg negatief gewicht had en in hoogst verfijnden toestand door de ruimte verspreid was.

Tycho Brahé, die den Melkweg voor eene etherische substantie hield, meende dat de nieuwe ster, die in 1572 in Cassiopeia verscheen, uit die stof gevormd was [1]). Keppler meende dat de ster van 1606 eveneens uit de etherische substantie, die het heelal vult, gevormd was [2]). Hij schreef het verschijnsel van een lichtenden ring om de maan tijdens de totale zonne-eclips, te Napels in 1605 waargenomen, aan dienzelfden ether toe [3]). Nog later in 1714 erkende Halley in de *Philosophical Transactions* het bestaan van eene zelf-lichtende stof. Ten slotte publiceerde dit tijdschrift in 1811 de beroemde hypothese van den uitnemenden sterrekundige Sir William Herschel over de verandering der nevelvlekken in sterren [4]), en daarna namen de koninklijke academiën de neveltheorie aan. [646]

In *Five Years of Theosophy* kan men op blz. 245 een artikel vinden, getiteld: "Ontkennen de Adepten de Neveltheorie?" Het aldaar gegeven antwoord luidt:

Neen, zij ontkennen noch haar algemeene stellingen, noch de betrekkelijke waarde der wetenschappelijke hypothesen. Zij ontkennen slechts de volledigheid der hedendaagsche theorie, alsmede de algeheele onjuistheid der vele zoogenaamde "verlaten" oude theorieën, die gedurende de laatste eeuw zoo snel op elkander gevolgd zijn.

In dien tijd zeide men dat zulks een "ontwijkend antwoord" was. Zulk een oneerbiedigheid jegens de officieele wetenschap, zoo redeneerde men, moet gerechtvaardigd worden door het vervangen van de *orthodoxe* bespiegeling door eene andere, meer volledige theorie, en die op hechtere grondslagen berust. Hierop past maar één antwoord: Het is nutteloos op zichzelf staande theorieën bekend te maken over dingen, die thuis behooren in een volledig en samenhangend stelsel, omdat zij, gescheiden van het hoofddeel der leering, hun levenden samenhang noodzakelijk verliezen en aldus geen nut stichten zouden wanneer men ze buiten dat verband bestudeerde. Om de occulte zienswijzen over de nevelvlektheorie te kunnen waardeeren en aanvaarden moet men het geheele esoterisch cosmogonische stelsel

[1]) *Progymnasmata*, blz. 795.
[2]) *De Stella Nova in Pede Serpentarii*, blz. 115.
[3]) *Hypothèses Cosmogoniques*, blz. 2, C. Wolf, 1886.
[4]) Zie *Philosophical Transactions*, blz. 269, *e. v.*.

bestudeeren. En de tijd is toch zeker nog niet aangebroken om van de sterrekundigen te eischen dat zij Fohat en de Goddelijke Bouwers aannemen zullen. Zelfs de ontegenzeglijk juiste veronderstellingen van Sir William Herschel (waarin niets "bovennatuurlijks" gelegen was) waarom men de zon — wellicht als beeldspraak — een "vuurbol" noemt, en zijne vroegere bespiegelingen over den aard van hetgeen thans de "wilgenbladtheorie" van Nasmyth genoemd wordt, hebben slechts tengevolge gehad dat deze grootste aller sterrekundigen met een glimlach aangezien werd door andere, veel minder uitblinkende collega's, die in zijne denkbeelden louter "ingebeelde en fantastische theorieën" zagen en nog zien. Voordat het geheele esoterische stelsel bekend gemaakt en door de sterrekundigen op prijs gesteld zoude kunnen worden, zouden deze laatsten tot sommige van die "verouderde denkbeelden" moeten terugkeeren, niet slechts tot die van Herschel, doch ook tot de droomen der oudste Hindoesche sterrekundigen en zoodoende hunne eigene theorieën vaarwel zeggen, die er niet minder "fantastisch" om zijn, al ontstonden die dan ook tachtig jaren later dan de denkbeelden van Herschel en vele duizenden jaren later dan die dezer Hindoes. Allereerst zouden zij hunne denkbeelden over de vastheid en het gloeien van de zon moeten verwerpen, dewijl de zon ongetwijfeld "gloeit", doch niet "brandt". Vervolgens beweren de
[647] occultisten ten aanzien van de "wilgenbladeren" dat deze "voorwerpen", zooals Sir William Herschel ze noemde, de onmiddellijke bronnen van het licht en van de warmte der zon zijn. En al houdt de esoterische leer die niet voor hetzelfde als waarvoor hij ze hield — namelijk voor "organismen", deel hebbend aan de natuur des levens, want de zonne-"wezens" zullen zich bezwaarlijk in het brandpunt van een telescoop zichtbaar maken — toch beweert zij dat het gansche Heelal vol dergelijke "organismen" is, die bewust en werkdadig zijn overeenkomstig de nabijheid of den afstand hunner gebieden tot of van ons bewustzijnsgebied; en ten slotte dat die groote sterrekundige het recht had bij zijne beschouwing van die veronderstellende "organismen" te zeggen dat "wij niet weten of levenswerkzaamheid niet in staat is tegelijkertijd warmte, licht en electriciteit te ontwikkelen". Want op gevaar af door de geheele natuurkundige wereld uitgelachen te worden, houden de occultisten vol dat alle "krachten" der geleerden hun oorsprong hebben in het levensbeginsel, het gezamenlijke ééne leven van ons zonnestelsel — welk "leven" een deel,

of veeleer een der *aanzichten* is van het Eene Algemeene LEVEN.

Daarom mogen wij — evenals in het bedoelde artikel, alwaar op gezag der Adepten beweerd werd dat het "voldoende is een *overzicht* te geven van hetgeen de zonnefysici niet weten" — daarom mogen wij, naar wij volhouden, onze stelling tegenover de hedendaagsche nevelvlektheorie en hare blijkbare onjuistheid omschrijven door eenvoudig feiten aan te wijzen, die lijnrecht tegen die theorie in haar tegenwoordigen vorm indruischen. En om te beginnen vragen wij: wat zegt die theorie?

Wanneer wij vorenstaande hypothesen samenvatten, blijkt duidelijk dat de theorie van Laplace — thans bovendien geheel onherkenbaar gemaakt — ongelukkig gesteld was. In de eerste plaats stelt hij cosmische stof voorop, in nevelachtigen toestand verstrooid, "zoo fijn, dat men hare aanwezigheid bezwaarlijk had kunnen vermoeden". Hij waagt geen poging om in de geheimenissen van het bestaan door te dringen, behalve voor zoover het de onmiddellijke ontwikkeling van ons kleine zonnestelsel aangaat.

Bijgevolg kan men, hetzij men zijne theorie met betrekking tot de allereerst ter oplossing aangeboden cosmologische vraagstukken aanneemt of verwerpt, alleen zeggen dat hij het geheim een weinig verder terug verplaatst heeft. Laplace poogt geen antwoord te geven op de eeuwige vraag: "vanwaar komt de stof zelve, vanwaar de ontwikkelingsdrang die haar cyclische samenvoegingen en ontbindingen bepaalt, vanwaar de overschoone symmetrie en regelmaat waarin de oorspronkelijke atomen zich rangschikken en groepeeren?" Alles wat wij tegenkomen is eene schets van de *waarschijnlijke* breede beginselen, welke het werkelijke verloop verondersteld wordt te volgen. En wat zegt dan die thans zoo beroemd geworden mededeeling over bedoeld verloop? Wat heeft hij gegeven dat zoo wonderbaarlijk [648] nieuw en oorspronkelijk was dat ten minste de onderbouw ervan als grondslag voor de hedendaagsche nevelvlektheorie zoude hebben moeten dienen? Wat men uit verschillende sterrekundige werken verzamelen kan komt neer op het navolgende.

Laplace meende dat de toenmaals gasvormige of wellicht gedeeltelijk vloeibare massa tengevolge van het verdichten der atomen van de oorspronkelijke nevelvlek overeenkomstig de "wet" der zwaartekracht, een wentelende beweging verkreeg. Naarmate de snelheid dezer wenteling grooter werd, nam die massa den vorm aan van eene

dunne schijf, toen ten laatste de middelpuntvliedende kracht grooter werd dan de cohesie, scheidden reusachtige ringen zich van den rand der wentelende gloeiende massa's af en deze ringen trokken zich noodzakelijkerwijs door de zwaartekracht (zooals men aannam) samen tot afgeplat-bolvormige lichamen, die zooals vanzelf spreekt dezelfde baan bleven beschrijven, die vroeger ingenomen werd door den buitenrand, waarvan zij zich losgemaakt hadden [1]). Doordien de snelheid van den buitenkant eener geboren wordende planeet volgens hem grooter is dan die van de binnenzijde, ontstaat de omwenteling om de as. De dichtere lichamen worden het laatst uitgeworpen en ten slotte werpen de nieuw afgescheiden bollen tijdens het aanvankelijke stadium hunner vorming op hunne beurt een of meer wachters af. De geschiedenis van het verbreken en zich tot planeten omzetten der ringen onder woorden brengend, zegt Laplace:

> Elke ring van dampen moet nagenoeg altijd in talrijke massa's verbroken zijn, welke zich met nagenoeg gelijke snelheid bewogen en dus op denzelfden afstand om de zon moesten blijven loopen. Deze massa's moeten den afgeplatten bolvorm aangenomen hebben met een wentelbeweging in den zin waarin zij omloopen, omdat de aan de binnenzijde (het dichtst bij de zon) gelegen moleculen minder snelheid hadden dan de buitenste. Zij moeten dan evenveel planeten in dampvormigen toestand gevormd hebben. Doch indien een harer krachtig genoeg was om door hare aantrekking achtereenvolgens alle andere rondom haar middelpunt samen te trekken, moet de ring van dampen zoodoende vervormd zijn tot eene enkele sferoïdale dampmassa, die om de zon loopt en in denzelfden zin waarin zij omloopt, om hare as wentelt. Dit laatste heeft zich het meest voorgedaan, doch het zonnestelsel laat ons ook het eerste geval zien in de vier kleine planeten die zich tusschen Jupiter en Mars bewegen.

Al zullen er weinigen zijn die de "prachtige stoutmoedigheid dezer hypothese" ontkennen, toch is het onmogelijk de onoverkomelijke bezwaren, er aan verbonden, voorbij te zien. Waarom zien wij bijvoorbeeld dat de wachters van Neptunus en Uranus eene teruggaande
[648] beweging vertoonen? Waarom heeft Venus, hoewel nader bij de zon
[649] gelegen, een geringere dichtheid dan de Aarde? En ook, waarom is de verder verwijderde Uranus van grootere dichtheid dan Saturnus? Hoe komt het dat er zooveel verscheidenheid bestaat in de helling der assen en vlakken van omloop der veronderstelde nakomelingschap

---

[1]) Laplace hield het er voor dat de buiten- en de binnenzones van den ring met dezelfde hoeksnelheid zouden moeten omloopen, hetgeen het geval zoude zijn wanneer de ring vast ware, doch het beginsel van het beschrijven van gelijke vlakteruimten brengt mede dat de binnenzones sneller omloopen dan de buitenzones. (*World-Life*, blz. 121). Professor Winchell wijst een groot aantal fouten van Laplace aan, doch als geoloog is hijzelf niet onfeilbaar in zijne "sterrekundige bespiegelingen".

van den centralen bol, dat de planeten zulke verbazingwekkende verschillen van grootte vertoonen, dat de wachters van Jupiter 0,288 maal dichter zijn dan die planeet zelf, dat de verschijnselen der stelsels van meteoren en kometen nog onverklaard zijn gebleven? Om de woorden van een Meester aan te halen:

Zij [de Adepten] *vinden dat de in het Westen geboren centrifugaaltheorie niet bij machte is alles te verklaren. Dat zij op zichzelve geen verklaring geven kan voor de afplatting van elken bol en evenmin voor de in het oog vallende moeielijkheden, opgeworpen door de betrekkelijke dichtheid van sommige planeten. Inderdaad, hoe kan een of andere berekening van middelpuntvliedende kracht ons bijv. verklaren waarom Mercurius, welks omwentelingssnelheid naar ons gezegd wordt slechts ongeveer "een derde van die der Aarde bedraagt en welks dichtheid ongeveer een vierde grooter is dan die van de Aarde", een meer dan tienmaal grootere afplatting moet hebben dan de Aarde? En verder, waarom Jupiter, welks equatoriaalsnelheid, naar het heet, "zeven en twintig maal grooter dan, en welks dichtheid slechts ongeveer een vijfde van die der Aarde bedraagt", een zeventien maal grootere afplatting dan de Aarde moet bezitten? Of waarom de afplatting van Saturnus, bij welke planeet de middelpuntzoekende kracht eene vijf en vijftig maal grootere equatoriaalsnelheid te bestrijden heeft dan bij Mercurius, slechts driemaal grooter moet zijn dan die van Mercurius? Om de kroon op bovengenoemde tegenstrijdigheden te zetten vraagt men ons te gelooven in de centrale krachten, zooals de hedendaagsche wetenschap die verkondigt, zelfs wanneer men ons mededeelt dat de stof aan den equator der zon gelegen, die met meer dan viermaal de centrifugaalsnelheid der equatoriale oppervlakte van de Aarde rondwentelt en slechts aan ongeveer een vierde van de equatoriale zwaartekracht der Aarde onderworpen is, geen enkele neiging vertoond heeft om zich aan den zonne-evenaar naar buiten uit te zetten en ook geen afplatting aan de zonnepolen vertoond heeft. Met andere en duidelijker woorden, de zon waarbij de middelpuntvliedende kracht op stof inwerkt die slechts een vierde van de dichtheid der aarde bezit, heeft in het geheel geen afplatting! Wij zien dat meer dan een sterrekundige dit bezwaar geopperd, doch voor zoover de "Adepten" weten, nooit voldoende verklaard heeft.*

Daarom zeggen zij [de Adepten] *dat de groote geleerden van het Westen, die . . . . . zoo goed als niets weten van komeetstof, middel-*

puntvliedende en middelpuntzoekende krachten, de natuur der nevelvlekken of de stoffelijke samenstelling van de zon, de sterren of zelfs van de maan, onvoorzichtig handelen door met zooveel zelfvertrouwen over de "centrale massa der zon" te spreken, die planeten, kometen en wat al niet meer in de ruimte wegslingert . . . . . Wij houden vol dat zij [de zon] *in ons kleine zonnestelsel alleen het levensbeginsel, de* [650] *ziel van die lichamen, ontwikkelt, schenkt en weer terug ontvangt, evenals de "Algemeene Levensschenker" . . . . . zulks in de oneindigheid en de eeuwigheid doet; dat het zonnestelsel evenzeer de microcosmos van den Eenen Macrocosmos is als de mensch een microcosmos in vergelijking van zijn eigen kleinen zonnecosmos* [1]).

Het inwezenlijke vermogen van alle cosmische en aardsche Elementen óm in zichzelve een regelmatige en harmonische reeks van resultaten, eene aaneenschakeling van oorzaken en gevolgen voort te brengen, bewijst onweerlegbaar dat zij òf door een *Verstandswezen,* hetzij *van buiten* of *van binnen,* bezield worden, òf dat zij er eene binnen of achter den "geopenbaarden sluier" verbergen. Het occultisme ontkent de zekerheid van den werktuigelijken oorsprong van het heelal niet, het betoogt slechts de volstrekte noodzakelijkheid van een of andere soort werktuigkundigen achter of in die Elementen — voor ons een dogma. Het is niet de toevallige samenwerking der atomen van Lucretius die den Kosmos en al wat daarin is, opgebouwd heeft, zooals hijzelf wel wist. De natuur zelve spreekt eene dergelijke theorie tegen. De hemelruimte, die stof bevat, zoo ijl als de ether, kan hetzij met of zonder de aantrekking, niet tot verklaring van de gemeenschappelijke beweging der sterrescharen dienen. Hoewel de volmaakte overeenstemming harer onderlinge beweging duidelijk de aanwezigheid van eene mechanische oorzaak in de natuur aantoont, was Newton, die allermeest het recht had vertrouwen te stellen in zijne gevolgtrekkingen, niettemin genoodzaakt het denkbeeld op te geven van ooit den oorspronkelijken aan de millioenen bollen gegeven aandrang uitsluitend uit de wetten der *bekende* natuur en hare stoffelijke krachten te kunnen verklaren. Hij erkende ten volle de grenzen, die de werking der natuurkrachten scheiden van die der *Verstandswezens,* die de onveranderlijke wetten in regelmaat en werking brengen. En zoo Newton die hoop vaarwel moest zeggen, welke hedendaagsche materialistische dwerg heeft dan het recht te zeggen: "Ik weet beter"?

[1]) *Five Years of Theosophy,* blz. 249-251, Art.: "Ontkennen de Adepten de Nevelvlektheorie"?

Wil eene cosmogonische theorie volledig en begrijpelijk zijn, dan moet zij uitgaan van eene in de eindelooze ruimte verspreide Oorspronkelijke Substantie *van een verstandelijken en goddelijken aard*. Die substantie moet de ziel en de geest, de samenvatting en het zevende beginsel van den geopenbaarden Kosmos zijn, en er moet, een zesde beginsel wezen, het voertuig van het zevende om voor dit beginsel als geestelijke upâdhi of grondslag te dienen — oorspronkelijke fysische stof om zoo te zeggen, hoewel haar aard voor immer buiten het bereik onzer *gewone* zintuigen zal vallen. Het is voor een sterrekundige, indien hij met vermogens van verbeelding en voorstelling begiftigd is, gemakkelijk eene theorie samen te stellen over het opduiken van den Kosmos uit den Chaos, door er eenvoudig de beginselen der mechanica op toe te passen. Doch een dergelijk heelal zal voor zijn wetenschappelijken menschelijken schepper altijd een monster als een Frankenstein blijken te zijn; het zal hem in eindeloos veel moeielijkheden brengen. De toepassing van mechanische wetten alleen kan den denker nooit verder brengen dan de objectieve wereld, evenmin zal het den menschen den oorsprong en de eindbestemming van den Kosmos ontsluieren. Tot hiertoe nu heeft de nevelvlektheorie de wetenschap gevoerd. De nuchtere waarheid is dat deze theorie eene tweelingzuster is van die van den ether en dat beide afstammen van de noodzakelijkheid; de eene is even onmisbaar om het overbrengen van het licht te verklaren als de andere om den oorsprong van de zonnestelsels te verklaren. Het is eene vraag voor de wetenschap hoe dezelfde homogene stof [1]), aan de wetten van Newton gehoorzamend, het leven heeft kunnen schenken aan lichamen — zon, planeten en hare wachters — die aan overeenkomstige beweging onderworpen en uit zulke heterogene elementen samengesteld zijn. [651]

Is de nevelvlektheorie behulpzaam geweest bij het oplossen van dat vraagstuk, zelfs indien zij alleen maar toegepast werd op lichamen, welke men voor onbezield en stoffelijk houdt? Wij zeggen: zeer zeker niet. Welke vorderingen heeft zij sedert 1811 gemaakt, toen

[1]) Hadden de sterrekundigen zich bij den tegenwoordigen stand hunner kennis slechts aan de hypothese van Laplace, die eenvoudig de vorming van het planeetstelsel betrof, gehouden dan zoude er wellicht mettertijd ten naasten bij eene waarheid te voorschijn gekomen zijn. Doch de beide deelen van het algemeene vraagstuk — dat van de vorming van het heelal, of de vorming der zonnen en sterren uit de oorspronkelijke stof en vervolgens dat van de ontwikkeling der planeten rondom hare zon — berusten op geheel verschillende natuurfeiten en worden zelfs door de wetenschap zelve voor zeer verschillend gehouden. Zij zijn de tegenovergestelde polen van het bestaan.

Sir William Herschel's opstel dat op waarneming gegronde feiten en het bewijs voor het bestaan van nevelvlekstof bevatte, de zonen der Royal Society van "vreugde deed juichen"? Sedertdien heeft eene nog grootere ontdekking door middel van de spectraalanalyse het mogelijk gemaakt Sir William Herschel's veronderstelling te verifieeren en te bevestigen. Laplace verlangde een of andere soort van oorspronkelijke "wereldstof" ten bewijze van het denkbeeld eener voortschrijdende wereldontwikkeling en groei. Hier is zij, zooals zij twee duizend jaar geleden aangeboden werd.

De "wereldstof", thans nevelvlekken genaamd, was sedert de vroegste oudheid bekend. Anaxagoras onderwees dat het na differentiatie overblijvende mengsel heterogene stoffen bewegingloos en ongeorganiseerd bleef, totdat ten slotte het "Denkvermogen" — de gezamenlijke schare Dhyân Chohans, zeggen wij — daarop begon in te werken en er beweging en regelmaat aan mededeelde [1]). Deze theorie
51] wordt thans, wat het eerste gedeelte betreft, weder te voorschijn gehaald; het laatste deel, dat een of ander "Denkvermogen" in het spel zoude zijn, verwerpt men. De spectraalanalyse ontsluiert het bestaan van geheel uit gassen en lichtgevende dampen bestaande nevelvlekken. Is dit de oorspronkelijke nevelvlekstof? De spectra ontsluieren, zoo zegt men, de fysische toestanden der stof, welke cosmisch licht uitstraalt. De spectra van de oplosbare en die van de onoplosbare nevelvlekken blijken geheel verschillend te zijn, de spec-
[652] tra van deze laatste bewijzen dat haar fysische toestand die van gloeiend gas of gloeienden damp is. De heldere lijnen van een zekere nevelvlek ontsluieren het bestaan van waterstof en van andere bekende en onbekende materieele stoffen. Hetzelfde geldt voor de atmosferen van de zon en de sterren. Dit voert onmiddellijk tot de gevolgtrekking dat eene ster gevormd wordt door verdichting van eene nevelvlek; vandaar dat zelfs de metalen op aarde gevormd zijn door de verdichting van zuurstof of eene andere oorspronkelijke stof, wellicht een voorvaderlijke bloedverwante van helium of eene totnogtoe onbekende stof. *Zulks is niet met de occulte leeringen in strijd.* En dit is het vraagstuk dat de scheikunde tracht op te lossen, en zij moet vroeg of laat er in slagen die taak te volbrengen, zoodra zij nolens volens de esoterische leering aanneemt. Doch wanneer zulks geschiedt zal het de nevelvlektheorie, zooals die thans luidt, dooden.

[1]) Aristoteles. *Physica*, VIII, I.

Intusschen kan de sterrekunde, wil zij voor eene *exacte* wetenschap doorgaan, op geen enkele wijze de huidige theorie over de afstamming der sterren aanvaarden — zelfs wanneer het occultisme dat op zijne wijze doet door die afstamming anders uit te leggen — omdat de sterrekunde *geen enkel fysisch gegeven daarvoor* kan aanwijzen. De sterrekunde zoude de scheikunde met het bewijs voor dat feit vóór kunnen zijn, indien zij een planetaire nevelvlek met een spectrum van drie of vier heldere lijnen kon aanwijzen, die zich geleidelijk verdicht en vervormt tot eene ster met een spectrum dat tal van donkere lijnen bevat. Doch

Het vraagstuk van de veranderlijkheid der nevelvlekken, zelfs ten aanzien van hare vormen, is nog steeds eene der geheimenissen van de sterrekunde. De door waarneming verkregen gegevens, die totnogtoe ter beschikking staan, zijn van te jongen datum, te onzeker om ons te veroorloven iets met klem te beweren [1]).

Sedert de uitvinding van den spectroscoop heeft de magische kracht daarvan aan zijne adepten slechts een enkele zoodanige vormverandering van eene ster ontsluierd en zelfs deze toonde onmiddellijk het tegenovergestelde van hetgeen men als bewijs ten gunste van de nevelvlektheorie noodig had, want er werd eene ster waargenomen, *die zich in een planetaire nevelvlek veranderde*. Zooals in *The Observatory* [2]) vermeld is, vertoonde de tijdelijke ster, door J. F. J. Schmidt in November 1876 in het sterrebeeld de Zwaan waargenomen, een door zeer schitterende lijnen onderbroken spectrum. Gaandeweg verdwenen het doorloopende spectrum en de meeste lijnen, zoodat ten slotte slechts een enkele heldere lijn overbleef, die met de groene lijn van de nevelvlek bleek samen te vallen. Hoewel deze gedaantewisseling niet onvereenigbaar is met de hypothese dat de sterren uit nevelvlekken ontstaan zijn, berust dit enkele op zichzelf staande geval op geen enkele waarneming, allerminst op rechtstreeksche waarneming. Die gebeurtenis zoude aan verscheidene andere oorzaken [653] toegeschreven kunnen worden. Waarom zoude, vermits de sterrekundigen geneigd zijn te denken dat onze planeten er naar streven naar de zon te vallen, dan die ster niet tot gloeien gebracht kunnen zijn door den schok van dergelijke neerstortende planeten of, zooals velen in overweging geven, door botsing met een komeet? Hoe het dan ook zij, de eenige sedert 1811 waargenomen vormverandering van eene ster legt geen gewicht in de schaal ten gunste van de nevel-

[1]) Wolf, *Hypothèses Cosmogoniques*, blz. 3.

[2]) Deel I, blz. 185, aangehaald door Wolf, blz. 3. De redeneering van Wolf is hier samengevat.

vlektheorie. Bovendien zijn de sterrekundigen het over deze theorie, zooals over alle andere, oneens.

In onzen tijd en zelfs vóórdat Laplace er ook maar over dacht, was Buffon, die zeer door de gelijkvormigheid van de bewegingen der planeten getroffen was, de eerste die de hypothese opwierp dat de planeten en hare wachters uit den schoot der zon voortgekomen waren. Zonder dralen bedacht hij voor dat doel een bijzondere komeet, die naar hij veronderstelde, door een krachtigen in schuine richting aangebrachten stoot de voor hare vorming benoodigde hoeveelheid stof losgescheurd zoude hebben. Laplace nam die "komeet" in zijn *Exposition du Systeme du Monde* [1]) behoorlijk onder handen. Doch men nam het denkbeeld op en verbeterde het zelfs doordien men zich voorstelde dat planeten zich met regelmatige tusschenpoozen van de centrale zonnemassa losmaakten, *blijkbaar* zonder gewicht of invloed op de beweging der zichtbare planeten — en even blijkbaar zonder bestaan als het mannetje in de maan.

Doch de moderne theorie is ook eene variatie op de door Kant en Laplace uitgewerkte stelsels. Beider meening was dat bij den oorsprong der dingen alle stof, die thans deel uitmaakt van de samenstelling der planeetlichamen door de geheele ruimte, welke het zonnestelsel thans beslaat, verspreid was — en zelfs nog daar buiten. Het was een nevelvlek van buitengewoon kleine dichtheid en hare verdichting deed door middel van een totnogtoe nooit verklaard mechanisme, geleidelijk de verschillende lichamen van ons stelsel ontstaan. Dit is de oorspronkelijke neveltheorie, een *onvolledige*, doch juiste herhaling — een kort hoofdstuk uit het groote boek der algemeene esoterische cosmogonie — van de leeringen der Geheime Leer. En beide stelsels, dat van Kant en dat van Laplace, verschillen veel van de hedendaagsche theorie, die overvloeit van tegenstrijdige *bij*-theorieën en fantastische hypothesen. De Leeraren zeggen:

Het inwezen van de komeetstof [en van de stof waaruit de sterren samengesteld zijn] .... *verschilt geheel en al van alle scheikundige of natuurkundige kenmerken, welke de grootste scheikundigen en natuurkundigen der aarde kennen .... Terwijl de spectroscoop de waarschijnlijke overeenkomstigheid* [toe te schrijven aan de scheikundige werking van aardsch licht op de opgevangen stralen] *van aardsche en sterre-*
[654] *substantie aantoont, zijn de scheikundige werkingen, eigen aan de op*

[1]) Noot VII, saamgevat uit Wolf, blz. 6.

verschillende trappen van ontwikkeling staande hemellichamen der ruimte nog niet ontdekt en is nog niet bewezen dat zij dezelfde zijn als de op onze eigene planeet waargenomene [1]).

Crookes zegt nagenoeg hetzelfde in het aangehaalde gedeelte van zijne voordracht, getiteld *Elements and Meta-Elements*. C. Wolf, lid van het Instituut, astronoom van de sterrewacht van Parijs merkt op:

De neveltheorie kan met W. Herschel te hare gunste op zijn hoogst op het bestaan wijzen van planetaire nevelvlekken op verschillende trappen van verdichting en van spiraalvormige nevelvlekken met kernen van verdichting in de uitloopers en in het midden [2]). Doch de kennis van den band, die de nevelvlekken met de sterren vereenigt is ons inderdaad nog ontzegd en dewijl het ons aan directe waarnemingen ontbreekt, kunnen wij daaromtrent zelfs niets op grond van de analogie der scheikundige samenstelling vaststellen [3]).

Zelfs indien de mannen der wetenschap — de moeielijkheid ter zijde latend welke voortvloeit uit eene zoo onloochenbare verscheidenheid en heterogeniteit van stof in het samenstel der nevelvlekken — met de ouden erkenden dat de oorsprong van alle zichtbare en onzichtbare hemellichamen in ééne oorspronkelijk homogene wereldstof, eene soort van *vóór*-protyle [4]), gezocht moet worden, is het duidelijk dat dit nog geen eind zoude maken aan hunne zwarigheden. Tenzij zij ook erkennen dat ons huidige zichtbare heelal slechts het Sthûla-Sharîra, het grove lichaam, van den zevenvoudigen Kosmos is, zullen zij een ander vraagstuk onder de oogen moeten zien, voornamelijk indien zij durven volhouden dat de thans zichtbare hemellichamen het gevolg zijn van de verdichting van die eene en eenige oorspronkelijke stof. Want waarneming alleen leert hun reeds dat de werkingen, die het huidige heelal voortgebracht hebben, veel te samengesteld zijn dan dat deze theorie die ooit kon omvatten.

Allereerst zijn er, gelijk de wetenschap zelve onderwijst, twee verschillende soorten "onoplosbare" nevelvlekken.

De telescoop is niet in staat die twee van elkander te onder-

---

[1]) *Five Years of Theosophy*, blz. 241, 242 en 239.

[2]) Doch de spectra dezer nevelvlekken zijn nog nooit vastgesteld. Zij mogen eerst dan aangevoerd worden wanneer ze werkelijk met heldere lijnen aangetroffen *worden*.

[3]) *Hypothèses Cosmogoniques*, blz. 3.

[4]) Men moet de protyle van Crookes niet aanzien voor de *oorspronkelijke* stof, waaruit de Dhyân Chohans, in overeenstemming met de onveranderlijke natuurwetten werkend, ons zonnestelsel geweven hebben. Deze protyle kan niet eens de Prima Materia van Kant zijn, welke volgens het inzicht van dien grooten denker bij het vormen der werelden opgebruikt werd en dus niet meer in verdeelden toestand bestaat. Protyle is eene *tusschen*toestand van de voortgaande differentiatie der Cosmische substantie uit haar gewonen ongedifferentieerden toestand. Zij is derhalve het aanzicht door de stof op het midden van haar overgang tot volle objectiviteit aangenomen.

scheiden, doch de spectroscoop kan het wel en wijst een inwezenlijk verschil tusschen haar fysische samenstellingen aan.

De vraag van de oplosbaarheid der nevelvlekken is dikwijls gesteld op eene wijze die al te bevestigend was en geheel indruischte tegen de meeningen, welke [655] Huggins — de beroemde proefnemer met de spectra van deze gesternten — te kennen gegeven heeft. Elke nevelvlek, welker spectrum alleen heldere lijnen vertoont, is gasvormig, zoo zegt men, en derhalve onoplosbaar; elke nevelvlek met een doorloopend spectrum moet ten slotte met behulp van een krachtig genoeg instrument in sterren opgelost kunnen worden. Deze stelling staat lijnrecht zoowel tegenover de verkregen resultaten als tegenover de spectroscopische theorie. De nevelvlek in de "Lier", de "Dumb-bell"nevel, de middelste streek van de Orionnevel schijnen oplosbaar en vertoonen een spectrum van heldere lijnen; de nevelvlek in de Jachthonden is niet oplosbaar en geeft een doorloopend spectrum. Dit komt inderdaad doordien de spectroscoop ons inlichtingen geeft over den fysischen toestand van de bouwstof der sterren, doch ons niets zegt omtrent hare wijzen van aggregatie. Een nevelvlek, die uit gasvormige bollen bestaat (of zelfs uit zwak lichtgevende kernen, door een sterken dampkring omhuld), zoude een lijnenspectrum vertoonen en toch oplosbaar zijn; dit schijnt de toestand van de streek Huggins in den Orionnevel te zijn. Een nevelvlek, die uit gloeiende vaste of vloeibare deeltjes bestaat, een ware wolk, zal een doorloopend spectrum vertoonen en onoplosbaar zijn.

Enkele dezer nevelvlekken, zoo zegt Wolf,

hebben een spectrum van drie of vier heldere lijnen, andere een doorloopend spectrum. De eersten zijn gasvormig, de anderen zijn uit een poederachtige stof gevormd. De eersten moeten een waren dampkring vormen en onder deze moet de zonnenevel van Laplace gerangschikt worden. De laatste vormen eene *samenheid* van deeltjes, die men voor onafhankelijk houden kan en welker wenteling aan de wetten van het innerlijke gewicht gehoorzaamt; tot deze soort behooren de door Kant en Faye aangenomen nevelvlekken. De waarnemingen laten toe dat wij zoowel de eene als de andere voor de ware oorzaak van de planetaire wereld houden. Doch indien wij trachten verder te gaan en op te klimmen tot den oorspronkelijken chaos, die alle hemellichamen voortgebracht heeft, moeten wij ons eerst rekenschap geven van het huidige bestaan dezer twee soorten nevelvlekken. Ware de oorspronkelijke chaos een koud, lichtgevend gas [1]) geweest, dan zouden wij kunnen begrijpen hoe de uit aantrekking voortvloeiende samentrekking dien verwarmd en lichtgevend gemaakt kon hebben. Wij moeten verklaren hoe dit gas zich tot den toestand van gloeiende deeltjes verdicht heeft, welks aanwezigheid in verschillende nevelvlekken ons door den spectroscoop ontsluierd is. Indien de oorspronkelijke chaos uit dergelijke deeltjes samengesteld geweest was, hoe kwam het dan dat enkele gedeelten daarvan in den gasvormigen toestand overgegaan zijn, terwijl andere in hun oorspronkelijken toestand gebleven zijn?

---

[1]) Zie Stanza III, Toelichting 9, (blz. 132) over "Licht" of "*Koude* Vlam", alwaar verklaard wordt dat de "Moeder" — Chaos — een koud Vuur, een koude Straling, kleurloos, vormloos is, ontbloot van elke eigenschap. "*Beweging als het Eene Eeuwige*, is *en bevat de mogelijkheden van alle eigenschappen in de manwantarische werelden*", zoo wordt gezegd.

Aldus luidt het overzicht der tegenwerpingen en bezwaren die het aannemen der nevelvlektheorie in den weg staan, zooals dat gegeven wordt door den Franschen geleerde, die zijne belangwekkende redeneering besluit met de verklaring dat:

Het eerste deel van het cosmogonische raadsel — wat is de oorspronkelijke stof van den chaos en hoe bracht deze materie de zon en de sterren voort? — blijft mitsdien tot heden toe tot het gebied van romantiek en louter verbeelding behooren [1]).

Indien dit het laatste woord is, dat de wetenschap over dit onderwerp te zeggen heeft, waarheen moeten wij ons dan wenden om te vernemen wat de nevelvlektheorie ons, naar men zegt, te leeren heeft? Wat is die theorie eigenlijk? Niemand schijnt zeker te weten wat zij *is*. Wat zij niet is — vernemen wij van den geleerden schrijver van *World-Life*. Hij zegt ons dat zij [656]

1. geen theorie over de ontwikkeling van het heelal is. Zij is oorspronkelijk eene verklaring van het ontstaan der verschijnselen van het zonnestelsel en terloops plaatst zij naast elkaar in een gemeenschappelijke opvatting de voornaamste verschijnselen van het sterre- en neveluitspansel, voor zoover de menschelijke blik daarin is kunnen doordringen.

2. Zij beschouwt de kometen niet te behooren tot die bijzondere evolutie, waardoor het zonnestelsel voortgebracht is. [De esoterische leer wel, omdat zij ook "de kometen erkent als vormen van cosmisch bestaan, samengaande met de vroegere trappen van nevelontwikkeling" en zij schrijft *hoofdzakelijk aan de kometen* de vorming van alle werelden toe].

3. *Zij ontkent geenszins eene voorafgegane geschiedenis van den lichtenden vuurnevel* — [het *ondergeschikte* stadium van ontwikkeling volgens de Geheime Leer] [en] .... maakt er geen aanspraak op een absoluut begin bereikt te hebben. [En zij geeft zelfs toe dat deze] vuurnevel wellicht vroeger in een kouden, niet-lichtgevenden en onzichtbaren toestand bestaan heeft.

4. [En ten slotte] *beweert zij niet den* OORSPRONG *der dingen te vinden, doch slechts een stadium in de geschiedenis der stof* .... [en laat] den wijsgeer en den godgeleerde even vrij als ooit om naar den oorsprong van de wijzen van bestaan te zoeken [2]).

Doch dit is niet alles. Zelfs de grootste wijsgeer van Engeland — Herbert Spencer — heeft zich tegen deze fantastische theorie gekeerd door te zeggen: (*a*) "Zij lost het vraagstuk van het bestaan niet op", (*b*) de nevelvlekhypothese "werpt geen licht op den oorsprong der verspreide stof", en (*c*) "de nevelvlekhypothese (zooals die thans luidt) sluit eene Eerste Oorzaak in zich" [3]).

Wij vreezen dat dit laatste meer is dan onze hedendaagsche natuur-

---

[1]) *Hypothèses Cosmogoniques*, blz. 4, 5.
[2]) *World-Life*, blz. 196.
[3]) *Westminster Review*, XX, 27 Juli 1868.

kundigen verlangd hebben. Het heeft er dus den schijn van dat die arme "hypothese" bezwaarlijk verwachten kan hulp of bevestiging te vinden, zelfs niet in de wereld der metafysici.

Dit alles indachtig zijnde, meenen de occultisten het recht te hebben *hunne* wijsbegeerte uiteen te zetten, hoe die thans ook verkeerd begrepen en in den ban gedaan moge zijn. En zij houden vol dat het mislukken dezer poging van de geleerden om de waarheid te ontdekken, geheel en al te wijten is aan hun materialisme en hunne minachting voor de transcendentale wetenschappen. En al staan de wetenschappelijke denkers van onze eeuw even ver van de ware en juiste evolutieleer als ooit, toch blijft er wellicht eenige hoop voor de toekomst bestaan, want wij vinden dat juist thans een ander geleerde er ons een zwakke schemering van doet zien.

[657] In een artikel in de *Popular Science Review*, getiteld "Recent Researches in Minute Life", zegt H. J. Slack, F. C. S., Sec. R. M. S.:

> Van de natuurkunde tot de scheikunde en fysiologie toe bewegen alle wetenschappen zich blijkbaar naar één punt, naar een of andere evolutie- of ontwikkelingsleer, waarvan de feiten van het Darwinisme deel zullen uitmaken, doch welken vorm die leer ten slotte zal aannemen, is moeielijk of in het geheel niet aan te toonen; wellicht zal zij niet eerder door het menschelijk denkvermogen in een bepaalden vorm gegoten worden voordat zoowel het metafysisch als het fysisch onderzoek veel verder gevorderd zal zijn [1]).

Dit is inderdaad eene gelukkige voorspelling. Dan breekt *wellicht* de dag aan, waarop de "natuurlijke teeltkeus", zooals Darwin en Herbert Spencer die verkondigden, in haar laatste omzetting slechts *een deel* zal uitmaken van onze Oostersche evolutieleer, welke die van Manoe en Kapila, *esoterisch verklaard*, zal zijn.

---

[1]) Deel XIV, blz. 252.

AFDEELING XIII.

KRACHTEN — WIJZEN VAN BEWEGING OF VERSTANDSWEZENS?

Dit is derhalve tot dit jaar, 1888, toe, het laatste woord der natuurwetenschap. Werktuigkundige wetten zullen nimmer de homogeniteit der oorspronkelijke stof kunnen bewijzen, tenzij bij wijze van gevolgtrekking en als eene wanhopige noodzakelijkheid, als er geen andere uitweg openstaat — zooals het geval was met den ether. De hedendaagsche wetenschap is alleen zeker op haar eigen domein en gebied, binnen de stoffelijke grenzen van ons zonnestelsel, aan gene zijde waarvan alles, elk stofdeeltje, anders is dan de stof welke zij kent en waar de stof zich in toestanden bevindt, waarvan de wetenschap zich geen denkbeeld kan vormen. *Deze* stof, die waarlijk homogeen is, valt buiten het bereik der menschelijke waarneming, indien waarneming tot slechts vijf zintuigen beperkt wordt. Wij gevoelen hare werking door middel van die VERSTANDSWEZENS, welke de uitkomst zijn van hare oorspronkelijke differentiatie; wij noemen ze Dhyân Chohans en in de Hermetische werken heeten zij de "Zeven Heerschers", door Pymander, de "Goddelijke Gedachte", worden zij als "Bouwende Machten" vermeld en Asklepios noemt ze de "Opperste Goden". Zelfs zijn enkele onzer sterrekundigen er toe gebracht aan deze stof te gelooven — de ware Oorspronkelijke Substantie, het noumenon van alle "stof", die wij kennen — want zij wanhopen aan de mogelijkheid ooit eene verklaring te geven van aswenteling, zwaartekracht en den oorsprong van mechanische fysische wetten, tenzij de wetenschap deze VERSTANDSWEZENS erkenne. In bovengenoemd sterrekundig werk van Wolf [1]) onderschrijft deze ten volle de theorie van Kant en deze theorie herinnert, zoo al niet in haren

[1]) *Hypothèses Cosmogoniques.*

algemeenen vorm, dan toch in sommige hoofdtrekken ten minste, sterk aan zekere esoterische leeringen. Hier hebben wij het wereldstelsel, "uit zijn assche herrezen" door middel van eene nevelvlek — de uitstraling van in de ruimte opgeloste doode lichamen, de uitwerking van het *gloeien* van het zonnemiddelpunt — welke opnieuw belevendigd is door de brandbare stof der planeten. Men kan bezwaarlijk nalaten in deze theorie — welke opgekomen is in en uit-
[659] gewerkt door het brein van een ternauwernood vijf en twintigjarigen jongen man, die zijn geboorteplaats Königsberg, eene kleine stad in Noordelijk Pruisen, nog nooit verlaten had — òf de aanwezigheid van eene inspireerende, van buiten af werkende macht te erkennen, òf een bewijs voor de *reïncarnatie*, zooals de occultisten er in zien. Zij dempt eene kloof, welke Newton met al zijne genialiteit niet heeft vermogen te overbruggen. En het is voorzeker onze oorspronkelijke stof, de Âkâsha, welke Kant op het oog had, toen hij eene aldoordringende oorspronkelijke substantie vooropstelde om Newton's zwarigheden uit den weg te ruimen en te voorzien in de leemte, ontstaan doordien deze er niet in geslaagd was den aan de planeten oorspronkelijk gegeven impuls louter op grond van natuurkrachten te verklaren. Want indien men, zoo merkt hij in Hfdst. VIII op, eenmaal erkent dat de volmaakte harmonie der sterren en planeten en het samenvallen der vlakken van hare banen het bestaan van eene natuurlijke oorzaak bewijst, die aldus de Eerste Oorzaak zoude zijn, dan "kan deze Oorzaak in werkelijkheid niet de Stof zijn, die heden ten dage de hemelruimten vult". Zij moet datgene zijn, wat oorspronkelijk de ruimte vulde — de ruimte was — welks beweging in de gedifferentieerde stof de oorsprong was van de huidige bewegingen der hemellichamen en wat, "door zich tot diezelfde lichamen te verdichten, aldus de ruimte verliet welke men thans ledig bevindt". Met andere woorden, uit juist diezelfde stof zijn thans de planeten, kometen en de zon zelve samengesteld, en die stof, welke zich oorspronkelijk tot die lichamen gevormd heeft, heeft haar ineigen eigenschap van beweging behouden, welke eigenschap, thans in hare kernen samengetrokken, alle beweging bestiert. Er is hier slechts een kleine verandering van bewoordingen, een enkele aanvulling, noodig om het tot onze esoterische leer te maken.

Deze laatste leert dat het deze oorspronkelijke, aanvankelijke, goddelijke en verstandelijke Prima Materia was, de onmiddellijke uit-

vloeiing van het Algemeene Denkvermogen, de Daiwiprakriti — het van den Loges uitstralende Goddelijke Licht [1]) — dat de kernen van alle "zelfbewegende" bollen van den Kosmos gevormd heeft. Zij is de bezielende, immer aanwezige drijfkracht en het levensbeginsel, de levensziel van de zonnen, manen, planeten en zelfs van onze aarde, de eerste latent, het laatste werkdadig — de onzichtbare bestierder en gids van het grove lichaam, dat gehecht is aan en verbonden met de ziel daarvan, welke ten slotte de geestelijke uitvloeiing van deze onderscheidene Planeetgeesten is.

Eene andere geheel occulte leering is de theorie van Kant dat de stof, waaruit de bewoners en de dieren van andere planeten gevormd zijn, van *des te lichteren en ijleren aard en des te volkomener gevormd is, naarmate zij verder van de zon verwijderd zijn.* Deze laatste is te overvloedig gevuld met levenselectriciteit, met het fysische, levenschenkende beginsel. Daarom zijn de menschen op Mars [660] etherischer dan wij, terwijl die van Venus grover, hoewel meer verstandelijk, zij het dan ook minder geestelijk zijn.

Deze laatste leer is niet geheel de onze — en toch zijn deze theorieën van Kant even metafysisch en transcendentaal als alle occulte leeringen, en meer dan één man van wetenschap zoude haar evenals Wolf aannemen, zoo hij slechts voor zijne meening *durfde* uitkomen. Tusschen dit denkvermogen en deze ziel der zonnen en sterren volgens Kant en het Mahat (Denkvermogen) en Prakriti der *Purâna's* is de afstand slechts eene schrede. Dit alles in aanmerking genomen zoude de wetenschap, zoo zij zulks toegaf, slechts een natuurlijke oorzaak erkennen, om het even of zij haar geloof al dan niet tot zulke metafysische hoogten zou voeren. Doch Mahat, het Denkvermogen, is een "God" en de fysiologie staat het "denkvermogen" slechts toe als eene tijdelijke functie van de stoffelijke hersenen, meer niet.

De duivel van het materialisme lacht nu om dit alles even hard en loochent zoowel het zichtbare als het onzichtbare. Dewijl hij in licht, warmte, electriciteit en zelfs in het verschijnsel van het *leven* slechts tot de stof behoorende eigenschappen ziet, lacht hij steeds wanneer het leven het *levensbeginsel* genoemd wordt en drijft den spot met het denkbeeld dat het leven onafhankelijk en verschillend van het organisme zoude zijn.

Doch ook hier loopen, evenals op alle andere punten, de weten-

[1]) Welk "Licht" wij Fohat noemen.

schappelijke meeningen uiteen en er zijn vele geleerden die meeningen koesteren, welke veel op de onze gelijken. Men beschouwe bijvoorbeeld wat Dr. Richardson, F. R. S., (elders uitvoerig aangehaald) van dat "levensbeginsel" zegt, dat hij "zenuwether" noemt.

Ik spreek alleen over een werkelijk *stoffelijk agens*, voor de wereld in het algemeen wellicht verfijnd, doch *actueel en substantiëel;* een agens dat de eigenschappen van gewicht en volume bezit, een agens dat scheikundige verbindingen kan aangaan en daardoor van fysische gesteldheid en toestand kan veranderen, een agens dat in zijne werking passief is, dat wil zeggen, dat het door vreemde invloeden [1]) bewogen wordt, en aan andere invloeden gehoorzaamt, een agens dat geen kracht van initiatief bezit, geen *vis* of *energeia naturae* [2]) doch nochtans een hoogst belangrijke, zoo al niet de eerste rol speelt bij het voortbrengen der verschijnselen, welke voortvloeien uit de werking der *energeia* op zichtbare stof [3]).

Dewijl de biologie en de fysiologie thans *in den ruimsten zin* het bestaan van een levensbeginsel ontkennen, bevestigt dit uittreksel, gevoegd bij de erkenning van De Quatrefages, ten duidelijkste dat er geleerden zijn die over "occulte dingen" dezelfde meening koesteren als de theosofen en de occultisten. Deze erkennen een afzonderlijk levensbeginsel, onafhankelijk van het organisme — stoffelijk zooals [661] vanzelf spreekt, *daar fysische kracht niet van stof te scheiden is,* doch van eene substantie, die in een aan de wetenschap onbekenden toestand verkeert. *Voor hen is het leven iets meer dan louter onderlinge inwerking van moleculen en atomen.* Er is een levensbeginsel, zonder hetwelk moleculaire verbindingen zich nooit tot een levend organisme hadden kunnen vormen, allerminst in de zoogenaamde "anorganische" stof van ons bewustzijnsgebied.

Met "moleculaire verbindingen" worden natuurlijk die van de stof van onze tegenwoordige begoochelende waarnemingen bedoeld, welke stof alleen op dit ons gebied energie verleent. En dit is het belangrijkste punt van verschil [4]).

---

[1]) Dit is eene fout, aangezien hieronder een stoffelijk agens begrepen is, onderscheiden van de invloeden die het doen bewegen, *d. w. z.* blinde stof en misschien weer "God", terwijl dit Eene Leven juist God en de Goden "Zelf" is.

[2]) Dezelfde fout.

[3]) *Popular Science Review,* Deel X.

[4]) "Is de Jiwa een sprookje, zooals de wetenschap beweert, of niet?" vragen sommige Theosofen, die aarzelen eene keuze te doen tusschen de materialistische en de idealistische wetenschap. De moeielijkheid om esoterische vraagstukken betreffende den "uitersten toestand der stof" werkelijk te begrijpen is wederom het oude kruis van het *objectieve* en het *subjectieve.* Wat is stof? Is de stof van ons tegenwoordig objectief bewustzijn iets anders dan onze *gewaarwordingen?* De gewaarwordingen welke wij krijgen komen weliswaar *van buiten,* doch kunnen wij werkelijk — uitgezonderd in aan verschijnselen ontleende termen — van de "grove stof" van dit gebied spreken als van een wezen dat van ons gescheiden en onafhankelijk is? Op al dergelijke redeneeringen antwoordt het occultisme: "Het is waar, de stof is *in werkelijkheid*

Zoo staan de occultisten dus niet alleen met hun geloof. Ten slotte handelen zij nog zoo dwaas niet door zelfs de "zwaartekracht" der moderne wetenschap en daarmede andere *fysische* wetten te verwerpen en in plaats daarvan *aantrekking* en *afstooting* aan te nemen. Bovendien zien zij in deze twee tegengestelde krachten slechts de twee *aanzichten* van de algemeene eenheid, het *Openbare Denkvermogen* geheeten, in welke aanzichten het occultisme door middel van zijn groote zieners een tallooze schare werkende wezens ziet: cosmische Dhyân Chohans, wezens welker inwezen, *tweevoudig* van natuur, de oorzaak van alle aardsche verschijnselen is. Want dat inwezen is één van wezen met den algemeenen electrischen Oceaan, die het LEVEN is en omdat het tweevoudig — positief en negatief — is, zooals wij gezegd hebben, zijn het de uitvloeiingen van die tweevoudigheid welke thans op aarde optreden onder den naam "wijzen van beweging", daar men tegenwoordig zelfs bezwaar maakt tegen het woord kracht, uit vrees dat het den een of ander, zij het zelfs ook maar in zijn denken, kracht van stof zoude doen scheiden! Het zijn, zooals het occultisme zegt, de tweevoudige *uitwerkselen* van die tweevoudige oorzaak, welke men nu eens middelpuntzoekende en middelpuntvliedende kracht, dan weer negatieve en positieve polen of polariteit, warmte en koude, licht en duisternis, enz. genoemd heeft.

Verder wordt beweerd dat zelfs de Grieksche en de Roomsch-Katholieke Christenen wijzer doen door in Engelen, Aartsengelen, Archonten, Serafijnen en Morgensterren, kortom in al die theologische *deliciae humani generis*, die de cosmische Elementen regeeren, te gelooven — zelfs wanneer zij die blindelings in verband brengen met en terugvoeren tot een anthropomorph God — dan de wetenschap door in het geheel niet daaraan te gelooven en voor hare werktuigelijke krachten te pleiten. Want deze handelen zeer dikwijls met meer [662] dan menschelijke verstandelijkheid en doelmatigheid. Niettemin ontkent men die verstandelijkheid en schrijft haar aan blind toeval toe. Doch evenals De Maistre gelijk had toen hij de wet der zwaartekracht louter een *woord* noemde, dat "het onbekende" vervangt, evenzoo hebben wij gelijk wanneer wij dezelfde aanmerking op alle andere krachten der wetenschap maken. En indien men ons tegenwerpt

niet onafhankelijk van en bestaat niet buiten onze waarnemingen. De mensch is eene *begoocheling*; toegegeven. Doch het bestaan en de actualiteit van andere nog meer begoochelende, doch niet minder *actueele* wezens dan wij, is eene bewering, welke door deze leer van het Wedântisme en zelfs van het idealisme van Kant niet aangetast, doch veeleer versterkt wordt.

dat die graaf een vurig Roomsch-Katholiek was, dan kunnen wij Le Couturier, een even vurig materialist aanhalen, die hetzelfde gezegd heeft, evenals Herschel en vele anderen [1]).

Van Goden tot menschen, van werelden tot atomen, van een ster tot een nachtpitje, van de zon tot de levenswarmte van het geringste organische wezen — is de wereld van vorm en bestaan een onmetelijke keten, welker schakels alle aaneengehecht zijn. De wet der analogie is de eerste sleutel van het wereldvraagstuk en men moet deze schakels samenschikken en in hun onderling occult verband bestudeeren.

Wanneer derhalve de Geheime Leer — die vooropstelt dat beperkte of begrensde ruimte (plaats) geen werkelijk bestaan heeft dan in deze wereld van begoocheling of met andere woorden in onze waarnemingsvermogens — onderwijst dat zoowel elke hoogere als elke lagere wereld met onze eigene objectieve wereld dooreengestrengeld is, dat millioenen dingen en wezens, wat hunne plaats betreft, om ons heen en *in* ons zijn, gelijk wij om, met en in hen zijn, is dit geen metafysische stijlwending, doch een nuchter natuurfeit, al is het voor onze zintuigen ook onbegrijpelijk.

Doch men moet de zegtrant van het occultisme begrijpen voordat men kritiek uitoefent op hetgeen het beweert. De leer weigert bijvoorbeeld — zooals de wetenschap dit in zekeren zin ook doet — ten aanzien van *onzichtbare* bollen de woorden "boven" en "beneden", "hooger" en "lager" te gebruiken, aangezien deze in dat geval niets beteekenen. Zelfs de woorden "oost" en "west" zijn louter conventioneel en alleen noodig om onze menschelijke waarnemingsvermogens te helpen. Want al heeft de aarde in de noord- en de zuidpool haar twee vaste punten, zoo zijn toch oost en west veranderlijk naarmate wij ons op een of ander punt van de aardoppervlakte bevinden en tengevolge van de wenteling der aarde van west naar oost. Wanneer derhalve van "andere werelden" gesproken wordt — hetzij die beter of slechter, geestelijker of nog stoffelijker, maar in beide gevallen onzichtbaar zijn — kent de occultist in tegenstelling met de theologen en de dichters, aan deze sferen noch buiten noch binnen onze aarde eene plaats toe, want zij hebben geen plaats in de ruimte, bekend aan, of begrepen door de oningewijden. Zij zijn als het ware met onze wereld dooreengestrengeld — doordringen haar en worden
[663] door haar doordrongen. Er zijn millioenen en millioenen werelden

[1]) Zie *Musée des Sciences*, Augustus 1856.

en uitspansels voor ons zichtbaar; er zijn er nog veel meer die niet met kijkers gezien kunnen worden en vele van deze soort behooren niet tot onze *objectieve* sfeer van bestaan. Hoewel zij even onzichtbaar zijn als waren zij millioenen mijlen buiten ons zonnestelsel gelegen, zijn zij toch bij ons, in onze nabuurschap, *binnen* onze eigene wereld en voor hare eigen bewoners even objectief en stoffelijk als de onze voor ons. Nog eens echter, de betrekking tusschen die werelden en de onze is niet als die van een stel eivormige doosjes die in elkander passen, zooals het speelgoed, dat men Chineesche nestjes noemt; elk dezer werelden staat geheel onder haar eigen bijzondere wetten en voorwaarden en houdt geen rechtstreeksch verband met onze eigene sfeer. Hare bewoners kunnen wellicht, gelijk reeds gezegd, voor zooveel wij weten of gevoelen, *door* en *om ons heen* voorbijgaan als door een ledige ruimte, daar hunne woonplaatsen en landen zelf met de onze vermengd zijn, hoewel zij onzen blik niet onderscheppen, daar wij de vermogens om ze te onderscheiden nog niet ontwikkeld hebben. Toch kunnen de Adepten en zelfs enkele zieners en sensitieven door middel van hun geestelijk gezicht altijd meer of minder de tegenwoordigheid en dichte nabijheid waarnemen van wezens, behoorende tot andere sferen van bestaan. Die van de geestelijk hoogere werelden verkeeren slechts met die aardsche stervelingen welke door hun eigen inspanning opstijgen tot het hoogere gebied, dat zij bewonen.

De zonen van Bhûmi [de aarde] *houden de zonen der Dewa-loka's* [sferen der engelen] *voor hunne Goden; en de zonen der lagere rijken zien tot de menschen van Bhûmi als tot hunne Dewa's* [Goden] *op; de menschen blijven door hunne blindheid onbewust daarvan . . . . . Zij* [de menschen] *sidderen voor hen, terwijl zij hen* [voor magische doeleinden] *gebruiken . . . . . De menschen van het eerste Ras waren de "verstandgeboren zonen" van deze eersten. Zij* [de Pitri's en de Dewa's] *zijn onze voorvaderen* [1]).

Zoogenaamde "ontwikkelde menschen" lachen om het denkbeeld van sylphen, salamanders, undinen en gnomen; de geleerden beschouwen het vermelden van zulk bijgeloof als eene beleediging, en met eene minachting voor de logica en het gezond verstand, die dikwijls het voorrecht van "gevestigde autoriteit" is, laten zij degenen, die zij volgens hunnen plicht moesten onderrichten, gebukt gaan onder de

[1]) Boek II van de *Toelichting op het Boek van Dzyan.*

onzinnige meening dat er in den geheelen kosmos, of ten minste in onzen eigen dampkring, geen andere bewuste, verstandelijke wezens zijn dan wijzelf[1]). Elke andere menschheid (samengesteld uit bepaalde *menschelijke* wezens) behalve een met twee beenen, twee armen en
[664] een hoofd met menschelijke gelaatstrekken, zoude niet menschelijk genoemd worden, hoewel de afleiding van dat woord toch weinig met het algemeene uiterlijk van een schepsel te maken schijnt te hebben. Terwijl de wetenschap aldus zelfs de mogelijkheid dat er zulke (voor ons in het algemeen) onzichtbare wezens zouden bestaan, met groote gestrengheid verwerpt, laat men de maatschappij, die *in het geheim* aan dat alles gelooft, openlijk met dat denkbeeld den spot drijven. Zij begroet met gejuich werken als de *Comte de Gabalis* en bemerkt niet dat *openlijke satire het veiligste masker is.*

Niettemin bestaan er wel degelijk dergelijke onzichtbare werelden. Even dicht bevolkt als de onze, zijn zij in ontzaglijk groot aantal door de schijnbaar ledige ruimte verspreid, enkele hunner zijn veel stoffelijker dan onze eigene wereld, andere worden trapsgewijze etherischer tot zij vormloos worden en een "adem" gelijk zijn. Het feit dat ons fysisch oog ze niet ziet, is geen reden om er niet aan te gelooven. De fysici kunnen hunnen ether, hunne atomen, hunne "wijzen van beweging", of hunne krachten, ook niet zien. Toch aanvaarden en onderwijzen zij die.

Indien wij — zelfs in de natuurlijke wereld, welke wij kennen — stof aantreffen die eene gedeeltelijke analogie met het moeielijke begrip van zulke onzichtbare werelden vertoont, schijnt het niet zeer moeielijk de mogelijkheid van haar bestaan te erkennen. De staart eener komeet die, hoewel hij door zijn licht onze aandacht trekt, toch onzen blik op de voorwerpen welke wij er doorheen en er achter zien niet onderschept of in den weg staat, is de eerste schrede naar het bewijs daarvan. De staart van een komeet beweegt zich snel over onzen gezichteinder en wij zouden dien niet gevoelen noch ons van zijne aanwezigheid bewust zijn, ware het niet dat hij zoo helder schitterde met een glans, welke dikwijls slechts door enkele weinige in het verschijnsel belangstellenden opgemerkt wordt, terwijl alle anderen onbekend blijven met zijne aanwezigheid en doorgang *door*

---

[1]) Zelfs de vraag of er meer hemellichamen door gevoelende schepselen bewoond zijn, wordt afgewezen of met de grootste omzichtigheid behandeld! Doch men leze wat de groote sterrekundige, Camille Flammarion, zegt in *Zijn de Hemellichamen bewoond?*

of over een deel van onzen bol. Het doet er niet toe of die staart al of niet een wezenlijk deel van de komeet is, doch zijne ijlheid dient ons als toelichting. Het is inderdaad geen zaak van bijgeloovigheid, doch eenvoudig een resultaat van de transcendentale wetenschap en nog meer van de logica, wanneer men het bestaan aanneemt van werelden, gevormd uit nog veel ijlere stof dan die van den staart eener komeet. Door een dergelijke mogelijkheid te ontkennen heeft de wetenschap in de laatste eeuw noch de wijsbegeerte, noch den waren godsdienst, doch enkel de theologie in de kaart gespeeld. Om het bestaan van meer, zelfs stoffelijke, werelden beter te kunnen betwisten — een geloof dat vele kerkmannen voor onvereenigbaar met de leer en de stellingen van den *Bijbel* hielden [1]) — moest Maxwell de nagedachtenis van Newton belasteren en zijne lezers er van trachten te overtuigen dat de beginselen van Newton's wijsbegeerte die zijn "welke aan alle atheïstische stelsels ten grondslag liggen" [2]). [665]

"Dr. Whewell bestreed de veelheid der werelden door een beroep te doen op de getuigenis der wetenschap", schrijft Professor Winchell [3]). En indien zelfs de bewoonbaarheid van stoffelijke werelden, van planeten en verafgelegen sterren, die bij tienduizenden boven ons aan den hemel schijnen, zoozeer betwist wordt, hoe gering is dan niet de kans dat men zal gelooven aan het bestaan van onzichtbare werelden binnen de schijnbaar doorzichtige ruimte van onze eigene wereld.

Doch indien wij ons eene wereld kunnen voorstellen, samengesteld uit eene stof die voor *onze* zinnen nog ijler is dan de staart van een komeet en derhalve ook bewoners daarvan die in verhouding tot *hunnen* wereldbol even etherisch zijn als wij in vergelijking met *onze* rotsachtige, hardomkorste aarde, dan verwondert het ons niet dat wij hen niet kunnen waarnemen, noch hunne tegenwoordigheid, of zelfs maar hun bestaan gevoelen. Doch in welk opzicht druischt dit denkbeeld tegen de wetenschap in? Kan men niet aannemen dat er menschen, dieren, planten en rotsen zijn, begiftigd met een geheel ander stel zintuigen dan wij? Kunnen hunne organismen niet geboren

---

[1]) Niettemin kan men op grond van den *Bijbel* zelf en van de getuigenis van goed Christelijke theologen, zooals Kardinaal Wiseman, bewijzen dat deze veelheid zoowel in het *Oude* als in het *Nieuwe Testament* onderwezen wordt.

[2]) Zie *Plurality of Worlds*, Deel II.

[3]) Zie hierover: *Zijn de Hemellichamen bewoond?* door C. Flammarion, waarin eene lijst voorkomt van de vele geleerden die in hunne geschriften deze theorie trachtten te bewijzen.

zijn, zich ontwikkelen en bestaan onder andere wetten van het zijn dan die onze kleine wereld besturen? Is het volstrekt noodzakelijk dat elk lichamelijk wezen gekleed is in dezelfde "rokken van vellen" waarvan volgens de Genesislegende Adam en Eva voorzien werden? Lichamelijkheid, zoo zegt ons meer dan één man van wetenschap, "kan onder zeer uiteenloopende omstandigheden bestaan". Professor A. Winchell maakt bij het bespreken van de veelheid der werelden de volgende opmerkingen:

Het is in het geheel niet onwaarschijnlijk dat moeielijk smeltbare stoffen zoodanig met andere ons al dan niet bekende stoffen gemengd zouden kunnen worden dat zij ontzaglijk veel grooter afwisseling van warmte en koude kunnen verdragen dan voor aardsche organismen mogelijk is. De weefsels der aardsche dieren passen eenvoudig bij aardsche omstandigheden. Toch vinden wij zelfs hier verschillende typen en soorten van dieren, aangepast aan de beproevingen van uiterst sterk uiteenloopende toestanden . . . . Dat een dier een viervoeter of een tweevoeter moet zijn hangt niet noodzakelijk van de organisatie, of van het instinct of van het verstand af. Dat een dier juist vijf zintuigen moet bezitten is geen noodzakelijkheid, voortvloeiende uit gewaarwordend bestaan. Er zijn op aarde wellicht dieren zonder reuk- of smaakzin. Wellicht zijn er op andere werelden, misschien zelfs wel op de onze, wezens die meer zintuigen bezitten dan wij. De mogelijkheid hiervan blijkt duidelijk wanneer wij de groote waarschijnlijkheid overwegen dat de hulpbronnen van den cosmos en zelfs die van de aardsche stof nog andere eigenschappen en andere wijzen van bestaan kunnen opleveren. Er zijn dieren welke blijven bestaan waar de redelijke mensch zou omkomen — in den bodem, [666] de rivier en de zee . . . . [en waarom in dergelijke gevallen niet *menschelijke* wezens met andere organisaties?] . . . . Ook is het belichaamde redelijke bestaan niet afhankelijk van de aanwezigheid van warm bloed, noch van een of andere temperatuur, welke de vormen der stof waaruit het lichaam samengesteld mocht zijn, niet verandert. Er zijn wellicht verstandswezens, belichaamd volgens een plan, dat de processen van injectie, assimilatie en reproductie niet omvat. Dergelijke lichamen zouden geen dagelijksch voedsel en geen warmte noodig hebben. Zij zouden in de diepten van den oceaan verloren, tijdens de stormen van een poolwinter op een aan den wind blootgestelde rots neergelegd, honderd jaren in een vulkaan gedompeld kunnen worden en toch hun bewustzijn en denkvermogen behouden. Het is denkbaar. Waarom zouden psychische naturen niet in onvernietigbaren vuursteen of in platinum besloten kunnen zijn? Deze stoffen zijn niet verder van het verstand verwijderd dan koolstof, waterstof, zuurstof en calcium. Doch, zoude om de gedachte niet tot zulke uitersten [?] door te voeren hooge verstandelijkheid niet besloten kunnen zijn in lichamen, even ongevoelig voor uiterlijke omstandigheden als de salie van de vlakten van het westen, of de mossen van Labrador, de raderdiertjes die jaren lang in verdroogden toestand kunnen leven, of de bacteriën die in kokend water blijven leven . . . . Deze veronderstellingen worden eenvoudig gegeven om den lezer er aan te herinneren hoe weinig besluiten over de noodzakelijke voorwaarden voor intelligent, georganiseerd bestaan uit den

standaard van op aarde aangetroffen lichamelijk bestaan men trekken kan. Verstandelijkheid is uitteraard even algemeen en even gelijkvormig als de wetten van het heelal. Lichamen zijn eenvoudig plaatselijke aanpassingen van het verstand aan bijzondere wijzigingen van de algemeene stof of kracht [1]).

Weten wij niet juist door de ontdekkingen van diezelfde alles loochenende wetenschap dat wij door tienduizenden onzichtbare levende wezens omringd zijn? Indien die microben, bacteriën en *al die andere* oneindige kleine wezens door die kleinheid voor ons onzichtbaar zijn, kunnen er dan daartegenover geen wezens bestaan, die even onzichtbaar zijn tengevolge van de hoedanigheid van hun weefsel of hunne stof — kortom door hunne ijlheid? Hebben wij niet een ander voorbeeld van een half zichtbaren vorm van leven en stof, tegenovergesteld aan de werking van komeetstof? De zonnestraal die in onze vertrekken valt laat ons op zijn weg myriaden kleine wezentjes zien, die zonder zich er om te bekommeren of onze grovere stoffelijkheid hen al dan niet waarneemt, hun nietig leven doorleven en ophouden te bestaan. En hetzelfde geschiedt met de microben en bacteriën en meer dergelijke ongeziene wezens in andere elementen. Gedurende die lange eeuwen van troostelooze onwetendheid, nadat de lamp der kennis van de heidensche en hoog wijsgeerige stelsels opgehouden had haar helder licht te werpen op de tijden van onverdraagzaamheid en geestdrijverij van het eerste Christendom, zijn wij ze voorbijgegaan en wij zouden ze ook heden nog gaarne voorbijgaan.

En toch omringden die levende wezens ons evengoed *toen* als thans. Aan hunne eigene wetten gehoorzamend hebben zij hun arbeid voortgezet en eerst naarmate de wetenschap ze gaandeweg ontdekt heeft, zijn wij begonnen van hen en hunne werking kennis te nemen.

Hoeveel tijd heeft de wereld noodig gehad om te worden wat zij [667] thans is? Indien men zeggen kan dat zelfs tot op den huidigen dag stof uit de wereldruimte, "welke nooit te voren tot de aarde behoord heeft" [2]), onzen bol bereikt, hoeveel logischer is het dan niet om — met de occultisten — te gelooven dat er gedurende de tallooze millioenen jaren die voorbijgegaan zijn sedert die stof zich samengevoegd heeft, en de door ons bewoonde wereld rondom haar kern van *intelligente* oorspronkelijke substantie gevormd heeft vele menschheden — evenveel van onze menschheid verschillend als die welke zich over millioenen jaren ontwikkelen zal van onze rassen zal verschillen

[1]) *World-Life*, blz. 496-498, *e. v.*.
[2]) *World-Life*.

— verschenen zijn om wederom van de oppervlakte der aarde te verdwijnen, evenals onze menschheid eenmaal verdwijnen zal. Men ontkent het bestaan van die oorspronkelijke menschheden van lang vervlogen tijden, omdat zij naar de meening der geologen geen tastbare overblijfselen nagelaten hebben. Elk spoor van hen is uitgewischt en daarom hebben zij nooit bestaan. Toch kunnen hunne overblijfselen — hoewel het er inderdaad slechts zeer weinig zijn — gevonden worden en zij moeten door geologisch onderzoek aan het licht gebracht worden. Doch zelfs al werden ze nooit aangetroffen, dan nog zoude er nimmer redenen bestaan om te zeggen dat er in de geologische tijdperken, die voor hun bestaan op aarde aangewezen zijn, nooit menschen op aarde geleefd konden hebben. Want hunne organismen hadden geen behoefte aan warm bloed, aan een dampkring, aan voedsel; de schrijver van *World-Life* heeft gelijk; en het is niet overdreven met ons te gelooven dat, evenals er volgens de wetenschappelijke hypothesen zelfs heden nog "in onverwoestbaren vuursteen en platinum belichaamde psychische naturen besloten" kunnen zijn, er evenzeer psychische naturen, besloten in vormen van even onverwoestbare oorspronkelijke stof — de ware voorouders van ons vijfde Ras — geweest zijn.

Wanneer wij derhalve in Deel II van menschen spreken, die 18.000.000 jaar geleden dezen bol bewoonden, hebben wij noch menschen van onze huidige rassen, noch onze tegenwoordige atmosferische wetten, thermische toestanden, enz. op het oog. De aarde en de menschheid hebben, evenals de maan, de zon en de planeten, haar groei, hare veranderingen, ontwikkeling en trapsgewijze evolutie tijdens hare levenstijdperken; zij worden geboren, zijn zuigelingen, daarna kinderen, bereiken den aankomenden leeftijd, worden volwassen, oud en sterven ten slotte. Waarom zoude de menschheid niet mede onder deze algemeene wet staan? Uriël zegt tot Henoch:

> Zie, ik heb u alle dingen getoond, o Henoch . . . . . Gij ziet de zon, de maan en diegenen, welke de sterren des hemels leiden, die al hare werkingen, jaargetijden en het wederkeeren van hunne komst veroorzaken. In de dagen der zondaren zullen de jaren bekort worden . . . . . alles wat op aarde geschiedt zal omgekeerd zijn . . . . . de maan zal hare wetten veranderen [1]).

[668] De "dagen der zondaren" beteekenden de dagen waarop de stof op aarde oppermachtig zoude zijn, en de mensch naar gestalte en

---

[1]) *The Book of Enoch*, vert. door Aartsbisschop Laurence, Hfdst. LXXIX.

dierlijkheid het toppunt van stoffelijke ontwikkeling bereikt zou hebben. Zulks is geschied tijdens het tijdperk der Atlantiërs, ongeveer in het midden van hun Ras, het vierde Ras, dat verdronken werd, zooals Uriël voorspeld had. Sedert dien is de mensch in uiterlijke gestalte, kracht en jaren achteruitgegaan, zooals wij in Deel II zullen aantoonen. Doch aangezien wij op het middenpunt van ons onderras van het vijfde hoofdras staan — en dus in beide het toppunt van stoffelijkheid bereikt hebben — zijn de dierlijke neigingen, hoewel meer verfijnd, toch niet minder ontwikkeld, en dat komt in beschaafde landen het sterkst uit.

AFDEELING XIV.

GODEN, MONADEN EN ATOMEN.

Eenige jaren geleden hebben wij de volgende opmerking gemaakt:

De esoterische leer kan terecht .... de "Draadleer" genoemd worden, daar zij evenals Sûtrâtmâ [in de Wedântijnsche Wijsbegeerte [1])], door alle oude wijsgeerige godsdienststelsels heen loopt, die aaneenrijgt en .... ze met elkander verzoent en verklaart [2]).

Wij zeggen thans dat zij nog meer doet. Zij verzoent niet alleen de verschillende en schijnbaar tegenstrijdige stelsels met elkander, doch controleert ook de ontdekkingen der hedendaagsche exacte wetenschappen en toont aan dat sommige daarvan noodzakelijkerwijs juist zijn, omdat hunne bevestiging in de oude opteekeningen gevonden wordt. Dit alles zal ongetwijfeld voor verschrikkelijk aanmatigend en oneerbiedig, voor een ware *schennis van de wetenschap* gehouden worden; het is niettemin een feit.

De wetenschap is in onze dagen onmiskenbaar ultra-materialistisch, doch zij wordt in zekeren zin gerechtvaardigd. Dewijl de natuur zich altijd esoterisch *gedraagt* en, zooals de Kabbalisten zeggen, steeds *in het verborgen* werkt, kan zij door de oningewijden slechts naar den schijn beoordeeld worden en die schijn is op het stoffelijk gebied altijd bedriegelijk. Daartegenover staat dat de naturalisten weigeren de fysica met de metafysica, het lichaam met de belevendigende ziel en den geest ervan te vereenigen. Zij laten die laatste liever ter zijde. Enkelen doen zulks uit keuze, terwijl de minderheid zeer verstandig er naar streeft het domein der natuurwetenschap uit te breiden door den verboden grond van de metafysica, die eenigen materialisten zoozeer tegenstaat, te betreden. Deze geleerden zijn wijzen van hun geslacht. Want al hunne wonderbare ontdekkingen zullen waardeloos

---

[1]) Âtmâ, of Geest, het Geestelijke ZELF, dat als een draad door de vijf ijle lichamen of beginselen, Kosha's, loopt, wordt in de Wedântijnsche wijsbegeerte de "Draadziel" of Sûtrâtmâ genoemd.

[2]) "The Septenary Principle", *Five Years of Theosophy*, blz. 197 (Tweede druk, blz. 126).

en immer lichamen *zonder hoofd* blijven, tenzij zij den sluier der stof opheffen en hunne oogen inspannen om *daarachter* te zien. Nu zij de natuur naar de lengte, breedte en dikte van haren stoffelijken vorm bestudeerd hebben, is de tijd aangebroken om haar geraamte naar het tweede gebied over te brengen en in de onbekende diepten [670] naar het levende en werkelijke wezen, naar hare *sub*stantie — het noumenon der komende en weder uit het gezicht verdwijnende — stof te zoeken.

Alleen door dezen weg te bewandelen zal men tot de ontdekking komen dat sommige waarheden, welke men thans "versleten bijgeloof" noemt, feiten en de overblijfselen van oude wetenschap en wijsheid zijn.

Een dergelijk "verlagend" geloof — verlagend naar de meening van den alles ontkennenden scepticus — ligt in het denkbeeld dat de Kosmos, naast zijne objectieve planetaire bewoners, zijne menschheden van andere bewoonde werelden, nog vol onzichtbare, verstandelijke *Existenties* is. De zoogenaamde Aartsengelen, Engelen en Geesten van het Westen, copieën van hunne prototypen, de Dhyân Chohans, Dewa's en Pitri's van het Oosten, zijn geen werkelijke wezens, doch voortbrengselen der verbeelding. Op dit punt is de materialistische wetenschap onverbiddelijk. Om haar standpunt te versterken werpt zij haar eigen axiomatische wet der eenvormigheid en continuïteit der natuurwetten en de geheele logische reeks van analogieën in de ontwikkeling van het Zijn omver. Men vraagt en dwingt de massa's der profanen te gelooven dat de opeengehoopte getuigenis der geschiedenis — die aantoont dat zelfs de "atheïsten" der oudheid, mannen als Epicurus en Democritus, in *Goden* geloofden — valsch is en dat wijsgeeren als Socrates en Plato, die beweerden dat er zulke existenties waren, dwalende enthousiasten en dwazen waren. Indien wij bij onze meeningen volharden en wel alleen om redenen van geschiedkundigen aard, op grond van het gezag van geheele scharen der uitstekendste wijsgeeren, Neo-Platonisten en mystici van alle eeuwen, van Pythagoras af tot de schitterendste geleerden en professoren dezer eeuw toe, die in "Geesten" gelooven, al verwerpen zij ook de "Goden", moeten wij dan zulke autoriteiten voor even zwakhoofdig en dwaas houden als de eerste de beste Roomsch-Katholieken boer, die gelooft in en bidt tot zijn eenmaal menschelijken heilige of den Aartsengel Michaël? Doch is er dan

geen verschil tusschen het geloof van den boer en dat der westersche erfgenamen der Rozekruisers en Alchemisten der Middeleeuwen? Zijn dan van Helmont, Khunrath, Paracelsus en Agrippa, van Roger Bacon af tot St. Germain toe allen blinde enthousiasten, hysterici of bedriegers geweest, of is het de handvol hedendaagsche sceptici — de "leiders der gedachte" — die met de blindheid der ontkenning geslagen zijn? Naar onze meening is dit laatste het geval. Het zoude inderdaad een *wonder* wezen, een geheel abnormaal feit op het gebied van de waarschijnlijkheid en de logica, zoo die handvol ontkenners de eenige bewaarders der *waarheid* waren, terwijl de bij millioenen te tellen scharen van hen die — alleen reeds in Europa en Amerika — aan Goden, Engelen en Geesten gelooven, namelijk de Grieksch- en Roomsch-Katholieke Christenen, de Theosofen, Spiritualisten, Mystici enz. niets anders zouden zijn dan misleide dwepers en onder hallu-
[671] cinatie staande mediums en dikwijls niet meer dan de slachtoffers van bedriegers en oplichters! Hoeveel de vormen van geloof aan het bestaan van scharen onzichtbare Verstandswezens van verschillenden graad ook naar hun uiterlijk en hunne dogma's uiteenloopen, toch berusten die alle op denzelfden grondslag. Zij zijn alle een mengsel van waarheid en dwaling. De juiste uitgebreidheid, diepte, breedte en lengte van de geheimenissen der natuur kunnen alleen in de oostersche esoterische wetenschap gevonden worden. Deze zijn zoo uitgestrekt en zoo diep dat slechts weinige, zeer weinige van de hoogste ingewijden — zij, *wier bestaan zelf slechts aan een klein aantal Adepten bekend is* — die kennis in zich vermogen op te nemen. Toch bestaan zij en de feiten en processen uit de werkplaatsen der natuur mogen een voor een hun weg naar de exacte wetenschap vinden, terwijl aan uitgelezen individuën op geheimzinnige wijze hulp verleend wordt bij het doorgronden harer geheimen. Gewoonlijk vinden dergelijke voorvallen plaats bij het eind van groote tijdkringen die in verband staan met de ontwikkeling der rassen. Wij staan nu juist aan het einde van den tijdkring van 5000 jaar van het huidige Ârische Kali Yuga, en tusschen heden en 1897 zal een groote scheur in den sluier der natuur gemaakt worden en de materialistische wetenschap een doodsteek ontvangen.

Zonder aan een of ander van oudsher geëerbiedigd geloof op welke wijze ook afbreuk te doen, zijn wij gedwongen een scherpe grens te trekken tusschen blind geloof, door de theologische stelsels aan-

gekweekt en de kennis, welke te danken is aan de onafhankelijke onderzoekingen van vele geslachten van Adepten, kortom tusschen geloof en wijsbegeerte. Te allen tijde zijn er ontegenzeggelijk geleerde en goede menschen geweest die uit hoofde van hunne opvoeding in sectarisch geloof in hunne versteende overtuigingen gestorven zijn. Voor de Protestanten is de hof van Eden het oorspronkelijke uitgangspunt van het drama der menschheid en is het plechtig treurspel op den top van den Calvariënberg het voorspel van het duizendjarig vrederijk, waarop zij hopen. Voor de Roomsch-Katholieken is Satan de grondslag van den Kosmos, Christus zijn middelpunt en de Antichrist zijn toppunt. Voor beiden begint en eindigt de Hiërarchie van het Zijn binnen de enge grenzen hunner theologie: één zelfgeschapen *persoonlijk* God en een hoogste hemel, weergalmende van de Halleluja's van *geschapen* Engelen; de overigen zijn *valsche* Goden, Satan en duivelen.

De theo-filosofie schrijdt langs breedere wegen voort. Van het eerste begrip der æonen af — in den tijd en de ruimte van onze Rondte en onzen bol — zijn de geheimenissen der natuur (ten minste die waarvan de kennis voor onze Rassen oorbaar is) door de leerlingen van diezelfde, thans onzichtbare, "hemelsche menschen" in meetkundige figuren en symbolen opgeteekend. De sleutels daarvan zijn van het eene geslacht van "Wijzen" op het andere overgegaan. Enkele symbolen zijn aldus van het oosten naar het westen overgegaan, uit het oosten medegebracht door Pythagoras, die niet de uitvinder was van zijn vermaarden "driehoek". Deze figuur, het vierkant [672] en de cirkel zijn welsprekender en wetenschappelijker beschrijvingen van de orde der ontwikkeling van zoowel het geestelijke en psychische als het stoffelijke heelal dan boekdeelen vol beschrijvende cosmogonieën en geopenbaarde "Boeken Genesis". De tien punten, in dien "Pythagorischen driehoek" aangebracht, wegen op tegen alle theogonieën en angelologieën, welke ooit uit een theologisch brein ontsproten zijn. Want hij die deze zeventien punten (de zeven wiskundige punten zijn verborgen) — zooals zij daar staan[1*] en in de gegeven volgorde — vertolkt, zal daarin de ononderbroken reeks genealogieën vinden van den eersten hemelschen mensch af tot aan den aardschen. En evenals zij de volgorde der wezens weergeven, ontsluieren zij ook de volgorde waarin de Kosmos, onze aarde en

[1*] on their very face.

de oorspronkelijke Elementen, waardoor deze laatste voortgebracht werd, ontwikkeld zijn. Onze aarde is verwekt in de onzichtbare "diepten" en in den schoot van dezelfde "moeder" als hare medebollen — wie hare geheimenissen vermeestert, zal die van alle andere meester zijn.

Men kan aantoonen dat de esoterische cosmologie, welke tegenwerpingen onkunde, trots of dweepzucht daartegen ook mogen aanvoeren, onafscheidelijk zoowel met de wijsbegeerte als met de hedendaagsche wetenschap verbonden is. De Goden en Monaden der ouden — van Pythagoras af tot Leibnitz toe — en de atomen der huidige materialistische scholen (zooals zij die ontleend hebben aan de theorieën der oude Grieksche atomisten) zijn slechts eene samengestelde eenheid of een trapsgewijs samengestelde vereenigdheid [1*], evenals het menschelijk samenstel, dat bij het lichaam begint en bij den geest eindigt. In de occulte wetenschappen kunnen zij afzonderlijk bestudeerd worden, doch men kan ze nooit vermeesteren, tenzij men ze in hun onderling verband tijdens hun levenstijdkring en als een algemeene vereenigdheid gedurende de Pralaya's beschouwe.

La Pluche toont oprecht te zijn, doch geeft, waar hij zijne persoonlijke zienswijzen over de Monade of het wiskundige punt uiteenzet, geen hoogen dunk van zijne wijsgeerige vermogens. Hij zegt:

> Een punt is voldoende om alle scholen ter wereld in opschudding te brengen. Doch wat behoeft de mensch dat punt te kennen, daar het scheppen van zulk een klein wezen zijn vermogen te boven gaat? *Des te meer* handelt de wijsbegeerte tegen de waarschijnlijkheid in wanneer zij zich verstout van dat punt, dat al haar overpeinzingen vordert en in de war brengt, tot de voortbrenging van de wereld over te gaan.

De wijsbegeerte zoude zich echter nooit een begrip van een logische, algemeene en volstrekte Godheid hebben kunnen maken, zoo zij geen wiskundig punt in den cirkel gehad had om hare bespiegelingen op te grondvesten. Het is uitsluitend het geopenbaarde punt, dat voor onze zinnen na zijn vóórgenetisch verschijnen in de oneindigheid en de onkenbaarheid van den cirkel verloren is, dat eene
[673] verzoening tusschen de wijsbegeerte en de godgeleerdheid mogelijk maakt — op voorwaarde dat deze laatste hare grove materialistische dogma's prijsgeeft. En het is juist omdat de Christelijke theologie op zoo onverstandige wijze de Pythagorische Monade en meetkunstige figuren verworpen heeft, dat zij haar zelfgeschapen menschelijken en

---

1* graduated unity.

persoonlijken God ontwikkeld heeft, die monsterachtige bron waaruit in twee stroomen de dogma's van verlossing en verdoemenis ontspringen. Dit is zoo waar dat zelfs de geestelijken die vrijmetselaar zijn en wijsgeer zouden willen wezen, in hunne willekeurige uitleggingen aan de oude wijzen het volgende zonderlinge denkbeeld in den mond gelegd hebben:

De Monade stelde [voor hen] den troon voor van de Almachtige Godheid, geplaatst in het midden van den hoogsten hemel om den O. B. D. H. [*lees:* "den Opperbouwheer des Heelals"] aan te duiden [1]).

Een zonderlinge verklaring, meer maconniek dan streng Pythagorisch!

Evenmin heeft het "hiërogram in een cirkel of gelijkzijdigen driehoek" ooit "de verzinnebeelding van de eenheid van het Goddelijk Inwezen" beteekend, want deze werd door het vlak van den onbegrensden cirkel verzinnebeeld. De ware beteekenis was de drieëene gelijke aard der eerste gedifferentieerde substantie of de con-substantialiteit van den (geopenbaarden) Geest, de Stof en het Heelal — hun "Zoon" — die voortkomt uit het punt, den werkelijken, esoterischen Logos, of de Pythagorische Monade. Want het Grieksche woord Monas beteekent oorspronkelijk "Eenheid". Zij die niet in staat zijn het verschil te begrijpen tusschen de Monade — de Algemeene Eén — en de Monaden of de geopenbaarde Eenheid en tusschen den immer verborgen en den geopenbaarden Logos, of het Woord, behoorden zich nimmer met wijsbegeerte, laat staan met de esoterische wetenschappen, in te laten. Het is overbodig den ontwikkelden lezer te herinneren aan de stelling van Kant ten bewijze zijner tweede antinomie [2]). Zij die haar gelezen en begrepen hebben zullen duidelijk de grenslijn zien, welke wij tusschen het *volstrekt ideëele* Heelal en den onzichtbaren, hoewel geopenbaarden Kosmos trekken. Onze Goden en Monaden zijn niet de Elementen der uitgebreidheid zelve, maar slechts die der onzichtbare werkelijkheid, die de grondslag van den geopenbaarden Kosmos is. Noch de esoterische wijsbegeerte, noch Kant, om van Leibnitz niet te spreken, zoude ooit toegeven dat uitgebreidheid samengesteld kan zijn uit enkelvoudige of afmetinglooze [1*] deelen. Doch de theologen-wijsgeeren zullen dit niet vatten. De cirkel en het punt — welk laatste zich terugtrekt in en

[1]) *Pythagorean Triangle*, door den Eerw. G. Oliver, blz. 36.

[2]) Zie Kant's *Kritik der Reinen Vernunft*, Elementarlehre, Deel II, Afd. II. Boek II, Hfdst. II.

[1*] unextended.

samensmelt met den eersten na de eerste drie punten uitgestraald en die door lijnen verbonden te hebben, waardoor het de eerste *noumenale* basis van den tweeden driehoek in de geopenbaarde wereld
[674] vormt — zijn altijd een onoverkomelijke hinderpaal geweest, die de theologische vlucht belette zich tot dogmatische hemelen te verheffen. Krachtens het gezag van dit archaïsche zinnebeeld wordt een mannelijk, persoonlijk God, de schepper en vader van alles, eene derderangsche uitvloeiing, de Sephira welke op den Kabbalistischen boom des levens als vierde op de afdalende lijn en ter linkerzijde van Ain Suph staat. Vandaar dat de Monade tot een voertuig — een "Troon" — verlaagd wordt!

De Monade — slechts de uitvloeiing en weerkaatsing van het punt of den Logos in de wereld der verschijnselen — wordt als toppunt van den geopenbaarden gelijkzijdigen driehoek de "Vader". De linkerzijde of lijn is de tweeheid, de "Moeder", als het kwade tegenwerkende beginsel [1]) beschouwd; de rechterzijde vertegenwoordigt den "zoon", die in *elke* cosmogonie "de echtgenoot zijner moeder" is, dewijl hij één is met het toppunt; de basislijn is het algemeene gebied der voortbrengende natuur, die op het gebied der verschijnselen Vader-Moeder-Zoon vereenigt, evenals deze in de bovenzinnelijke wereld in het toppunt vereenigd waren [2]). Door mystieke omzetting werden zij de vierheid — de driehoek werd de tetraktys.

Deze transcendentale toepassing der meetkunde op de cosmische en goddelijke theogonie — het begin en het einde van alle mystiek begrip — werd na Pythagoras door Aristoteles tot veel lageren trap teruggebracht. Door het punt en den cirkel weg te laten en geen rekening te houden met het toppunt verminderde hij de metafysische waarde van het denkbeeld en begrensde hij aldus de leer der grootheid tot een eenvoudige drieheid — de *lijn*, het *vlak* en het *lichaam*. Zijn hedendaagsche erfgenamen, die met idealisme spelen, hebben deze drie meetkunstige figuren vertolkt met ruimte, kracht en stof — "de vermogens van eene met zichzelve in wisselwerking staande een-

---

[1]) Plutarchus. *De Placitis Philosophorum.*

[2]) In de Grieksche en Roomsch-Katholieke kerk — die het huwelijk als een sacrament beschouwen — stelt de dienstdoende priester bij het huwelijksceremoniëel den top van den driehoek voor, de bruid zijn vrouwelijke linker zijde en de bruidegom de rechter zijde, terwijl de basis verzinnebeeld wordt door de rij getuigen, bruidsmeisjes en bruidsjonkers. Doch achter den priester bevindt zich het heilige der heiligen met zijn geheimzinnigen inhoud en symbolische beteekenis, waarin alleen de gewijde priesters mochten binnentreden. In de eerste dagen van het Christendom was het huwelijksceremoniëel een mysterie en een waar zinnebeeld. Thans echter hebben zelfs de kerken de ware beteekenis van deze symboliek verloren.

heid". De materialistische wetenschap, die slechts de basislijn van den *geopenbaarden* driehoek — het gebied der stof — waarneemt, vertolkt het in de praktijk door (Vader) *stof*, (Moeder) *stof* en (Zoon) *stof* en in de theorie door stof, kracht en wisselwerking.

Doch voor den gewonen fysicus zijn, zooals een Kabbalist opmerkt:

Ruimte, kracht en stof wat de algebraïsche teekens voor den wiskundige zijn, louter overeengekomen symbolen, of wel: kracht als kracht en stof als stof zijn even volstrekt onkenbaar als de veronderstelde ledige ruimte waarin zij, naar men meent, op elkander inwerken [1]).

Symbolen stellen abstracties voor en hierop [675]

grondt de fysicus beredeneerende hypothesen over den oorsprong der dingen ..... hij ziet drie noodzakelijkheden in wat hij schepping noemt: eene plaats waar, een middel waardoor en een grondstof waaruit geschapen moet worden. En terwijl hij deze hypothese logisch inkleedt door middel van de woorden ruimte, kracht, stof, vermeent hij het bestaan van hetgeen elk dezer naar zijne meening voorstelt ook werkelijk bewezen te hebben [2]).

De fysicus die de ruimte voor louter een voorstelling van ons denkvermogen houdt, of voor uitgebreidheid zonder verband met de dingen die zich daarin bevinden, welke Locke omschrijft als onvatbaar voor weerstand en beweging, alsmede de paradoxale materialist, die een *ledig* zoude willen hebben waar hij geen stof kan zien, zouden met de diepste verachting de stelling verwerpen dat ruimte is:

Een substantieel hoewel [blijkbaar een volkomen] onkenbaar levend wezen [3]).

Niettemin luidt de Kabbalistische leer zoo en ook die van de archaïsche wijsbegeerte. De ruimte is de *werkelijke* wereld, terwijl onze wereld kunstmatig is. Zij is in hare geheele oneindigheid de Eene Eenheid, zoowel in haar bodemlooze diepten als aan haar begoochelend oppervlak, een oppervlak, bezaaid met tallooze phenomenale Heelallen, stelsels en spiegelbeeldachtige werelden. Niettemin bestaat er voor den oosterschen occultist, die in zijn diepste wezen een objectief idealist is, in de *werkelijke* wereld, die eene eenheid van krachten is, "een samenhang van alle stof in het plenum", zooals Leibnitz zoude zeggen. Dit wordt in den Pythagorischen driehoek zinnebeeldig voorgesteld.

Dit zinnebeeld bestaat uit tien punten welke binnen de drie zijden in pyramide-vorm (van een tot vier) afgebeeld zijn en symboliseert

---

[1]) *New Aspects of Life and Religion*, door Henry Pratt, M. D., Uitgave van 1886, blz. 7.
[2]) *Aldaar*, blz. 7, 8.
[3]) *Aldaar*, blz 9.

het Heelal in de vermaarde Pythagorische Decade. Het bovenste enkele punt is eene Monade en stelt een eenheidspunt voor, dat *de* Eenheid is waaruit alles voortkomt. Alles is van hetzelfde inwezen als zij. Terwijl de tien punten binnen den gelijkzijdigen driehoek de wereld der verschijnselen voorstellen, zijn de drie zijden, welke de pyramide van punten insluiten, de slagboomen van de *noumenale* stof of substantie, welke haar van de wereld der gedachte scheiden.

Pythagoras hield het er voor dat een *punt* naar evenredigheid overeenkwam met één, eene *lijn* met 2, een *vlak* met 3, een *lichaam* met 4; en hij omschreef een punt als eene monade die eene stelling innam en het begin van alle dingen; eene lijn kwam naar hij meende met het tweevoud overeen omdat zij voortgebracht was door de eerste beweging van de ondeelbare natuur en de verbinding tusschen twee punten vormde. Een vlak werd vergeleken met het getal drie omdat het de eerste van alle in figuren te vinden oorzaken is, want een cirkel, die de voornaamste van alle ronde figuren is, bevat eene drieheid in zijn middelpunt, ruimte en omtrek. Doch een driehoek, die de eerste van alle rechtlijnige figuren is, is in eene drieheid besloten en krijgt vorm overeenkomstig dat getal; de Pythagoreërs hielden hem voor den maker van alle ondermaansche dingen. De vier punten [676] aan de basis van den Pythagorischen driehoek komen overeen met een lichaam of een kubus, die de beginselen van lengte, breedte en hoogte in zich vereenigt, want geen lichaam kan minder dan vier uiterste grenspunten bezitten [1]).

Men voert aan dat "het menschelijk denkvermogen zich geen ondeelbare eenheid kan voorstellen zonder dat het denkbeeld tegelijk met het subject ervan vernietigd wordt". Dit is eene dwaling, zooals de Pythagoreërs, en vóór hen een aantal Zieners bewezen hebben, hoewel er voor het begrijpen een bijzondere oefening vereischt wordt en het profane verstand het bezwaarlijk begrijpen kan. Doch er bestaat "*boven-wiskunde*" en "*boven-meetkunde*". Zelfs de gewone wiskunde gaat van het algemeene tot het bijzondere, van het wiskundig ondeelbare punt tot vaste lichamen over. De leer vond haar oorsprong in Indië en werd in Europa onderwezen door Pythagoras, die, een sluier werpend over den cirkel en het punt — welke geen levend mensch anders omschrijven kan dan als onbegrijpelijke abstracties — den oorsprong van de gedifferentieerde cosmische stof in de basis van den driehoek legde. Aldus werd dit de oudste meetkundige figuur. De schrijver van *New Aspects of Life* maakt bij het bespreken van de Kabbalistische geheimenissen bezwaar tegen het objectiveeren, om zoo te zeggen, van het Pythagorische begrip en het gebruik van

[1]) *Pythagorean Triangle*, door den Eerw. G. Oliver, blz. 18, 19.

den gelijkzijdigen driehoek en noemt dat een "verkeerde benaming". Zijne redeneering dat een vast gelijkzijdig lichaam —

Een lichaam, waarvan zoowel het grondvlak als alle zijvlakken uit gelijke driehoeken bestaan — vier onderling gelijke zijden of zijvlakken moet hebben, terwijl een driehoekig prisma [1*] er noodzakelijk vijf moet hebben [1])

— bewijst daarentegen de grootschheid van de opvatting in al haar esoterische toepassing op het denkbeeld van de *pregenesis* en de genesis van den Kosmos. Toegegeven dat een ideëele driehoek, aangegeven door mathematische denkbeeldige lijnen,

in het geheel geen zijden hebben kan, daar hij louter een hersenschim is, welks zijden, zoo men er die aan toekent, de zijden moeten zijn van het voorwerp, dat hij constructief voorstelt [2]).

Doch in een dergelijk geval zijn de meeste wetenschappelijke hypothesen niets beter dan "hersenschimmen" en niet voor verificatie vatbaar, behalve bij wijze van gevolgtrekking, en zijn zij uitsluitend aangenomen om in wetenschappelijke behoeften te voorzien. Bovendien heeft de ideëele driehoek — "als het abstracte denkbeeld van een driehoekig lichaam en derhalve als het type van een abstract denkbeeld" — de bedoelde dubbele symboliek voltooid en volkomen uitgewerkt. Als een embleem toepasselijk op het objectieve denkbeeld werd de eenvoudige driehoek een vast lichaam. In steen uitgevoerd en met de zijden tegenover de vier hemelstreken geplaatst, nam hij den vorm van de Pyramide aan — het zinnebeeld van het [677] Heelal van verschijnselen dat aan den top der vier driehoeken samensmelt met het noumenale Heelal der gedachte; en als "denkbeeldige figuur, uit drie mathematische lijnen samengesteld", verzinnebeeldde hij de subjectieve sferen — dewijl deze lijnen "eene mathematische ruimte insluiten — hetgeen gelijk staat met niets dat niets insluit". En zulks omdat alles aan gene zijde van de lijn der gedifferentieerde stof — *d. w. z.* buiten en voorbij het gebied van zelfs de geestelijkste *substantie* — altijd voor de zinnen en het ongeoefende bewustzijn van den profaan en den geleerde *gelijk aan niets* moet blijven. Het is het Ain Suph — het *Niet-iets.*

Toch zijn deze "hersenschimmen" in waarheid geen grootere abstracties dan in het algemeen de abstracte denkbeelden over de evolutie en de fysieke ontwikkeling — *bijv.* zwaartekracht, stof,

[1]) Biz. 387.
[2]) *Aldaar.*

[1*] plane.

kracht, enz., enz. — waarop de exacte wetenschappen gegrond zijn. Onze uitstekendste scheikundigen en natuurkundigen blijven ernstig de niet hopelooze poging voortzetten om ten slotte de schuilplaats te vinden van de protyle of de basislijn van den Pythagorischen driehoek. Deze laatste is, zooals wij gezegd hebben, de meest verhevene opvatting die men zich kan voorstellen, want hij verzinnebeeldt zoowel het ideëele als het zichtbare heelal [1]). Want indien

De mogelijke eenheid slechts als eene werkelijkheid der natuur, als een individu van een of andere soort eene mogelijkheid is [en dewijl] elk individueel natuurlijk voorwerp voor deeling vatbaar is en door deeling zijne eenheid verliest, of ophoudt eene eenheid te zijn [2])

is dit alleen waar op het gebied der exacte wetenschap, in eene wereld die even bedriegelijk als begoochelend is. Op het gebied der esoterische wetenschap nadert de *tot in het oneindige* verdeelde eenheid in stede van hare eenheid te verliezen, bij elke verdeeling meer tot de gebieden van de eenige eeuwige WERKELIJKHEID. De blik van den ziener kan haar volgen en in al haar vóórgenetische heerlijkheid waarnemen. Ditzelfde denkbeeld van de werkelijkheid van het subjectieve en de onwerkelijkheid van het objectieve Heelal vinden wij aan den wortel der — alleen voor de uitverkorenen bestemde — leeringen van Pythagoras en Plato; want Porphyrius van de Monade en de Duade sprekend, zegt dat alleen de eerste, "dat eenvoudigste Wezen, de oorzaak van alle eenheid en de maat van alle dingen", voor substantieel en werkelijk gehouden werd.

Doch de Duade, hoewel de oorsprong van het kwaad, of van de stof — en daarom in de wijsbegeerte *onwerkelijk* — is gedurende het Manwantara toch nog substantie en wordt in het occultisme dikwijls de derde Monade genoemd en ook de verbindingslijn, daar zij gelegen is tusschen twee punten of getallen, voortgekomen uit DAT
[678] "wat vóór alle getallen bestond", zooals Rabbi Barahiel het uitdrukt. En uit deze Duade ontstonden alle Vonken van de drie hoogere en de vier lagere werelden of gebieden — die doorloopend in onderlinge werking en verbinding staan. Dit is eene leer, welke de *Kabbalah* met het Oostersche occultisme gemeen heeft. Want de occulte wijsbegeerte kent de "EENE Oorzaak" en de Eerste Oorzaak", waar-

---

[1]) In de wereld van vorm, heeft de symboliek, die in de pyramiden hare uitdrukking gevonden heeft daarin zoowel de driehoek als het vierkant, vier onderling gelijke driehoeken of zijvlakken, vier basispunten en het vijfde — het toppunt.

[2]) Blz. 385, 386.

door deze laatste op paradoxale wijze de tweede wordt, zooals duidelijk aangetoond is door den schrijver van de *Qabbalah, from the Philosophical Writings of Ibn Gabirol*, die zegt:

Bij de behandeling van de Eerste Oorzaak moet men twee dingen in aanmerking nemen, de Eerste Oorzaak *op zichzelve* en de betrekking en verbinding van de Eerste Oorzaak met het zichtbare en het ongeziene Heelal[1]).

Hiermede bewijst hij dat de oude Hebreeën evenals de Arabieren van lateren tijd, in het voetspoor van de Oostersche wijsbegeerte, zooals de Chaldeesche, Perzische, Hindoesche enz. getreden zijn. Hun Eerste Oorzaak werd aanvankelijk aangeduid

Door het triadische שדי Schaddaï, den [drieëëne] Almachtige, vervolgens door het Tetragrammaton יהוה YHV̊H, het zinnebeeld van het verleden, het heden en de toekomst[2]),

en laten wij er bijvoegen van het eeuwige Is of Ik Ben. Bovendien geeft de naam YHVH (of Jehovah) in de *Kabbalah* een Hij en een Zij te kennen, mannelijk en vrouwelijk, twee in een, of Chokmah en Binah en zijn, of veeleer hun Shikinah of samenvattende Geest (of Genade), die van de Duade wederom eene Triade maakt. Zulks blijkt uit de Joodsche Pinksterliturgie en het gebed:

"In naam der Eenheid, van den heiligen en gezegenden Hû [Hij] en zijne Shi'kînah, den verborgen en bedekten Hû, gezegend zij YHVH [de Vierheid] in eeuwigheid". Hû heet mannelijk en YaH vrouwelijk, te zamen vormen zij de יהוה אחד *d. w. z.* één YHVH. Één, doch van mannelijk-vrouwelijke natuur. De Shi'kînah wordt in de *Kabbalah* steeds als vrouwelijk beschouwd[3]).

Daarvoor wordt zij in de exoterische *Purâna's* ook gehouden, want in een dergelijk geval is Shikînah niet anders dan Shakti — het vrouwelijk dubbel van een of anderen God. En zoo was het ook bij de eerste Christenen, wier Heilige Geest vrouwelijk was, evenals de Sophia bij de Gnostieken. Doch in de transcendentale Chaldeesche *Kabbalah* of het *Boek der Getallen* is Shikinah geslachtloos en de zuiverste abstractie, een toestand, evenals Nirwâna, noch subjectief, noch objectief, noch iets anders dan een volstrekte Tegenwoordigheid.

Derhalve is Shikînah-Shakti alleen vrouwelijk in de geanthropomorphiseerde stelsels — zooals de *Kabbalah* thans grootendeels geworden is. Als zoodanig wordt zij de Duade van Pythagoras, de twee rechte lijnen, welke geen meetkunstige figuur kunnen vormen en het zinnebeeld der stof zijn. Uit deze Duade komen, wanneer zij in de [679]

---

[1]) *T. a. p.*, Door Izaac Mijer, blz. 174.
[2]) Blz. 175.
[3]) Blz. 175.

basislijn van den driehoek op het lagere gebied (den bovensten driehoek van den Sephiroth-boom) vereenigd is, de Elohim voort of de Godheid in de cosmische natuur, voor de Kabbalisten de *laagste* aanduiding, in den *Bijbel* weergegeven met "God"[1]). Uit deze (de Elohim) komen de Vonken voort.

De Vonken zijn de "zielen" en deze zielen verschijnen — volgens onze leer — in den drievoudigen vorm van Monaden (Eenheden), Atomen en Goden. De *Esoterische Cathechismus* zegt:

Elk atoom wordt een zichtbare samengestelde eenheid [een molecuul] *en de monadische essence wordt, na eenmaal in de sfeer der aardsche werkzaamheid getrokken en door het mineralen-, planten-, en dierenrijk gegaan te zijn, mensch.*

En verder:

God, Monade en Atoom komen overeen met Geest, Denkvermogen en Lichaam [Âtmâ, Manas en Sthûla Sharîra] *in den mensch.*

In hunne zevenvoudige samenvoeging zijn zij in Kabbalistischen zin de "hemelsche mensch", aldus is de aardsche mensch de voorloopige weerkaatsing van den hemelschen. En wederom:

De Monaden [Jîwa's] *zijn de zielen der Atomen, beide zijn het weefsel, waarin de Chohans* [Dhyâni's, Goden] *zich kleeden, wanneer een vorm noodig is.*

Dit slaat op cosmische en onderplanetaire Monaden, niet op de bovencosmische Monade, de Pythagorische Monade, zooals de pantheïstische peripatetici die in haar synthetisch karakter noemen. De bedoelde Monaden worden van het standpunt harer individualiteit behandeld als *atomische zielen*, voordat deze atomen tot louter aardschen vorm afdalen. Want deze nederdaling in de *concrete* stof duidt het middelpunt van hunne eigene individueele pelgrimsreis aan. Hier, waar zij in het mineralenrijk hunne individualiteit verliezen, beginnen zij door de zeven toestanden van aardsche ontwikkeling op te stijgen naar het punt waar een hecht verband tusschen het menschelijke en het Dewa-(goddelijke)bewustzijn gevestigd wordt. Wij hebben echter

---

[1]) "De laagste aanduiding, of de Godheid in de natuur, de meer algemeene uitdrukking Elohim, is weergegeven door God" (blz. 175). Nieuwe werken, zooals de *Qabbalah* van Isaac Mijer en van S. L. Mac Gregor Mathers rechtvaardigen ten volle onze houding tegenover de Jehovistische Godheid. Wij verzetten ons niet tegen de transcendentale, wijsgeerige en hoog metafysische abstractie van het oorspronkelijk Kabbalistische denken — Ain-Suph-Shikinah-Adam-Kadmon, en wat er nog meer volgt — doch tegen de versteening van deze alle in den zeer onwijsgeerigen, weerzinwekkenden en anthropomorphen Jehovah, de manvrouwelijke en *eindige* godheid, te wier behoeve gepocht wordt op eeuwigheid, almacht en alwetendheid. Wij voeren geen oorlog tegen de *ideëele werkelijkheid*, doch tegen haar afschuwelijke theologische *schim*.

thans niet met hunne aardsche vormveranderingen en lotgevallen te maken, doch met hun leven en gedrag in de ruimte, op gebieden, waar de blik van den meest intuïtieven scheikundige en natuurkundige ze niet volgen kan — tenzij hij inderdaad krachtige vermogens van helderziendheid in zich ontwikkele. [680]

Het is welbekend dat Leibnitz herhaaldelijk zeer dicht nabij de waarheid is gekomen, doch zijne omschrijving van de Monadische ontwikkeling was onjuist, iets waarover men zich niet moet verwonderen, daar hij geen ingewijde, zelfs geen mysticus, doch slechts een zeer intuïtief wijsgeer was. Doch geen enkel psycho-fysicus is ooit dichter tot de esoterische algemeene schets der ontwikkeling genaderd dan hij. Deze ontwikkeling — van hare verschillende standpunten bezien, *d. w. z.* als de *algemeene* en de *geïndividualiseerde* Monade en de hoofdaanzichten van de ontwikkelende energie na de differentiatie, het zuiver geestelijke, het verstandelijke, het psychische en het stoffelijke aanzicht — kunnen als volgt in den vorm eener onveranderlijke wet worden gegoten: eene nederdaling van den geest in de stof, gelijkstaande met eene stijging in stoffelijke ontwikkeling; een wederopstijgen uit de diepten der stoffelijkheid naar den *oorspronkelijken toestand* van den geest met eene daarmede overeenkomende verstrooiing van concrete vormen en substantie tot aan den Laya-toestand of wat de wetenschap het "nulpunt" noemt en nog verder.

Deze toestanden worden — zoodra de geest der esoterische wijsbegeerte eenmaal begrepen is — krachtens eenvoudige logische en analogische beschouwingen volstrekt noodzakelijk. Nu de natuurwetenschap door hare onderafdeeling, de scheikunde, de onveranderlijke wet dezer ontwikkeling der atomen — uit hun protyle-toestand nederwaarts tot dien van een stoffelijk en vervolgens van een scheikundig deeltje, of molecuul — vastgesteld heeft, kan zij bezwaarlijk deze toestanden als uitvloeisels van eene algemeene wet verwerpen. En is zij eenmaal door hare vijanden — de metafysica en de psychologie [1]) — uit haar voor onneembaar gehouden sterkten verdreven, dan zal zij zien dat het moeielijker is dan het thans schijnt, in de ruimten der RUIMTE eene plaats te weigeren aan Planeetgeesten (Goden), elementalen en zelfs aan de elementaire spoken of geesten

[1]) Laat de lezer bij het woord "psychologie", als gevolg van gedachteassociatie, niet aan de zoogenaamde hedendaagsche "psychologen" denken, wier *idealisme* slechts een andere naam is voor halsstarrig materialisme, en wier voorgewend monisme niets anders is dan een masker om de leegte der eindvernietiging — zelfs van het bewustzijn — te verbergen. Wij bedoelen hier *geestelijke* psychologie.

en dergelijken. Reeds zijn Figuier en Paul D'Assier, twee positivisten en materialisten, voor deze logische noodzakelijkheid bezweken. Andere en nog grootere geleerden zullen hen volgen en evenzoo verstandelijk "vallen". Zij zullen uit hunne stelling verdreven worden, niet door geestelijke, Theosofische of welke andere fysische of zelfs verstandelijke verschijnselen, doch louter door de ontzaglijke *gapingen* en *afgronden*, die zich dagelijks voor hen openen en zullen blijven openen, naarmate de eene ontdekking op de andere volgt, totdat zij ten slotte omvergeworpen zullen worden door de negende golf van het gewone gezond verstand.

[681] Als voorbeeld kunnen wij de laatste ontdekking van W. Crookes nemen, waaraan hij den naam van protyle gegeven heeft. De schrijver van de *Notes on the Bhagavad Gîtâ* — een der beste metafysici en Wedântijnsche geleerden van Indië — maakt daarin, terwijl hij op omzichtige wijze naar de in dat groote esoterische Indische werk voorkomende "occulte dingen" verwijst, eene opmerking welke even veelzeggend als nauwkeurig juist is. Hij zegt:

> Ik behoef niet af te dalen tot de bijzonderheden van de ontwikkeling van het zonnestelsel zelf. Gij kunt u eenigermate een denkbeeld vormen *over de wijze* waarop de verschillende elementen uit deze drie beginselen ontstaan, waarin Mûlaprakriti [de Pythagorische driehoek] gedifferentieerd is, door de lezing over de zoogenaamde elementen der hedendaagsche scheikunde, welke Professor Crookes vóór korten tijd gehouden heeft, te bestudeeren. Deze lezing zal u eenigszins doen zien hoe die zoogenaamde elementen ontspruiten uit Wishwânara [1]), het objectiefste dezer drie beginselen, dat de plaats van de in die lezing genoemde *protyle* schijnt in te nemen. Enkele bijzonderheden daargelaten schijnt die lezing eene schets te geven van de theorie der fysische ontwikkeling op het gebied van Wishwânara en is zij, voor zoover ik weet, de dichtstbijkomende benadering van de ware occulte theorie over dat onderwerp, door hedendaagsche onderzoekers ontworpen [2]).

Ieder oostersch occultist zal hem deze woorden nazeggen en er zijne goedkeuring aan hechten. In Afdeeling XI hebben wij reeds veel uit de lezingen van Crookes aangehaald. Hij heeft over de "Genesis der Elementen" [3]) een tweede voordracht gehouden, even merkwaardig als de eerste, en nog een derde. Hierin vinden wij nagenoeg eene bevestiging van de leeringen der esoterische wijsbegeerte

[1]) "Wishwânara is niet louter de geopenbaarde objectieve wereld, doch de ééne fysische grondslag (de horizontale lijn van den driehoek) waaruit de geheele objectieve wereld tot bestaan komt". En dit is de cosmische Duade, de androgyne substantie. Alleen aan gene zijde daarvan bestaat de ware protyle.

[2]) T. Subba Row. Zie *Theosophist* van Febr. 1887.

[3]) Door W. Crookes, F. R. S., V. P. C. S., te Londen op Vrijdag 18 Febr. 1887 in het Royal Institution gehouden.

over de wijze van de oorspronkelijke ontwikkeling. Zij is inderdaad een stap, gedaan door een groot geleerde en specialist in de scheikunde [1]), in de richting van de Geheime Leer zoo dicht als maar gebeuren kon zonder de Monaden en Atomen aan te passen aan de dogma's der zuivere transcendentale metafysica en hun verband en wisselbetrekking met "Goden en verstandelijke, bewuste Monaden". Doch de scheikunde is thans, dank zij een harer grootste Europeesche beoefenaars, op haar stijgenden weg. Het is haar onmogelijk terug te keeren tot den tijd waarin het materialisme hare *onder*elementen voor volstrekt eenvoudige en homogene stoffen hield, welke het in zijne verblindheid tot den rang van Element verheven had. Het masker is door eene te vaardige hand afgerukt dan dat er vrees voor een nieuwe vermomming kan blijven bestaan. En na jaren van onwaarheid, van bastaardmoleculen, die met den naam Elementen gepronkt hebben, waarachter en waarboven niets dan leegte kon bestaan, vraagt een groot beoefenaar der scheikunde wederom: [682]

> Wat zijn deze elementen, waar komen ze vandaan, wat beteekenen ze?..... Deze elementen brengen ons in verwarring bij ons onderzoek, verbijsteren ons bij onze beschouwingen en kwellen ons zelfs in onze droomen. Zij liggen voor ons als eene onbekende zee — spottend, bedriegelijk en vreemdsoortige openbaringen en mogelijkheden murmelend [2]).

Zij die de erfgenamen der oorspronkelijke openbaringen zijn hebben deze "mogelijkheden" in elke eeuw onderwezen, doch nooit een onbevooroordeeld gehoor gevonden. De aan Keppler, Leibnitz, Gassendi, Swedenborg en anderen geïnspireerde waarheden waren steeds vermengd met hunne eigene beschouwingen in een of andere vooropgezette richting — en derhalve verwrongen. Doch thans is de morgenschemer van een der groote waarheden voor een uitstekend beoefenaar der exacte hedendaagsche wetenschap opgegaan en onbeschroomd verkondigt hij als een grondaxioma dat de wetenschap tot dusverre nog geen kennis gemaakt heeft met werkelijke enkelvoudige Elementen. Want Crookes zegt tot zijne hoorders:

> Indien ik het waag te zeggen dat onze algemeen aangenomen elementen niet enkelvoudig en oorspronkelijk zijn, dat zij *niet* door toeval ontstaan of *niet* op ondoordachte en werktuigelijke wijze geschapen, doch ontwikkeld zijn uit eenvoudiger stoffen — of misschien ook wel uit eene enkele soort van stof — dan breng

[1]) Hoeveel waarheid dit bevat zal eerst blijken ten dage dat Crookes' ontdekking der stralende materie eene nieuwe opheldering over den waren oorsprong van het licht tengevolge gehad en alle hedendaagsche beschouwingen omvergeworpen zal hebben. Nadere kennismaking met de noordelijke uitloopers van het *noorderlicht* zal wellicht het erkennen dezer waarheid bevorderen.

[2]) *Genesis of the Elements*, blz. 1.

k slechts een denkbeeld onder woorden, dat reeds eenigen tijd bij de wetenschap om zoo te zeggen "in de lucht" gezeten heeft. Scheikundigen, natuurkundigen, hoogst verdienstelijke wijsgeeren geven ten stelligste hunne meening te kennen dat de (ongeveer) zeventig elementen van onze leerboeken niet de zuilen van Hercules zijn, die wij nimmer mogen hopen voorbij te varen .... Zoowel tegenwoordig als voorheen zijn wijsgeeren — mannen die voorzeker nooit in het laboratorium gearbeid hebben — langs een anderen weg tot hetzelfde inzicht gekomen. Zoo geeft Herbert Spencer zijne overtuiging te kennen dat "de scheikundige atomen uit de ware of fysische voortgebracht zijn door ontwikkelingsprocessen onder omstandigheden, welke de scheikunde totnogtoe niet heeft kunnen teweegbrengen"..... En de dichter is den wijsgeer vóór geweest. In het *Verloren Paradijs* (Boek V) laat Milton den Aartsengel Raphael tot Adam, die doordrongen
2] is van het denkbeeld van ontwikkeling, zeggen dat de Almachtige geschapen had:

. . . . . "Een eerste Stof, geheel begiftigd
Met vormen allerlei en graden
Van substantie". . . . .

Niettemin zoude het denkbeeld "in de lucht der wetenschap" verstijfd en wellicht nog in geen jaren tot den dikken dampkring van het materialisme en de oningewijde stervelingen afgedaald zijn, indien Crookes het niet dapper en onbevreesd tot zijn eenvoudigste be-
[683] standdeelen herleid en de aandacht der wetenschap er zoodoende met geweld op gevestigd had. Plutarchus zegt:

Een denkbeeld is een onlichamelijk wezen, dat op zichzelf geen bestaan heeft, doch aan vormlooze stof gestalte en vorm verleent en de oorzaak der openbaring wordt [1]).

De door Avogadro in de oude scheikunde veroorzaakte omwenteling was de eerste bladzijde in het boek der "nieuwe scheikunde". Crookes heeft thans de tweede bladzijde omgeslagen en wijst stoutmoedig *op hetgeen de laatste wellicht bevatten zal*. Want is de protyle eenmaal aangenomen en erkend — zooals het geval was met den onzichtbaren ether, daar beide logische en wetenschappelijke noodzakelijkheden zijn — dan zal de scheikunde feitelijk opgehouden hebben te leven; zij zal bij hare reïncarnatie wederom verschijnen als "nieuwe alchemie" of "bovenscheikunde". De ontdekker der stralende materie zal mettertijd de archaïsche Ârische werken over het occultisme en zelfs de *Weda's* en de *Purâna's* gerechtvaardigd hebben. Want wat zijn de geopenbaarde "moeder", de "vader-zoon-echtgenoot" (Aditi en Daksha, een vorm van Brahmâ, als scheppers) en de "zoon" — de drie "eerstgeborenen" — anders dan eenvoudig waterstof, zuurstof en datgene wat in zijn aardsche openbaring stik-

[1]) *De Placit. Philos.*

stof heet? Zelfs de exoterische beschrijvingen dezer "eerstgeboren" drieheid geven alle kenmerkende eigenschappen van deze drie "gassen" aan. Priestley zoude de "ontdekker" zijn van de zuurstof, van datgene wat in de vroegste oudheid reeds bekend was!

Doch vóór alle oude, middeleeuwsche en hedendaagsche dichters en wijsgeeren hebben zelfs de exoterische Hindoesche boeken melding gemaakt van de door het Algemeen Denkvermogen in het leven geroepen elementale draaikolken — Descartes' "Plenum" van tot deeltjes gedifferentieerde materie, het "etherische fluïde" van Leibnitz en het in zijn elementen opgeloste "oorspronkelijke fluïde" van Kant, de zonnedraaikolk en de stelseldraaikolken van Keppler, kortom van Anaxagoras af, tot Galileo, Torricelli en Swedenborg en na hen tot de laatste bespiegelingen van Europeesche mystici toe — dit alles bevindt zich in de Hindoesche hymnen of mantra's aan de "Goden, Monaden en Atomen" in hunne volledigheid, want zij zijn onscheidbaar. In de esoterische leeringen zijn de meest transcendentale voorstellingen van het Heelal en zijne geheimenissen, zoomede de schijnbaar meest materialistische beschouwingen met elkander verzoend terug te vinden, want deze wetenschappen omvatten het geheele plan der ontwikkeling van geest tot stof. Een Amerikaansch Theosoof verklaarde:

> De Monaden [van Leibnitz] kan men van het eene standpunt bezien, *kracht*, van een ander standpunt bezien, *stof* noemen. Voor de occulte wetenschap zijn *kracht* en *stof* slechts twee zijden van dezelfde substantie [1]).

De lezer moge deze "Monaden" van Leibnitz indachtig zijn, waarvan elke op zichzelf een levende spiegel van het Heelal is, daar elke [684] Monade elke andere weerkaatst en deze zienswijze en omschrijving vergelijken met zekere door Sir William Jones vertaalde Sanskritsche shloka's, waarin gezegd wordt dat de scheppende bron van het Goddelijke Denkvermogen,

> Verborgen achter een sluier van dichte duisternis, uit de atomen der wereld spiegels gevormd en op elk atoom eene weerkaatsing van zijn eigen aangezicht geworpen heeft.

Wanneer Crookes derhalve verklaart:

> Indien wij kunnen laten zien hoe de zoogenaamde scheikundige elementen wellicht voortgebracht zijn, zullen wij eene schrikbarende gaping in onze kennis van het heelal kunnen aanvullen,

is het antwoord gereed. De theoretische kennis is neergelegd in de

---

[1]) *The Path*, I, 10, blz. 297.

esoterische beteekenis van elke Hindoesche cosmogonie der *Purâna's;* de practische demonstratie daarvan — is in handen van hen die in *deze* eeuw niet erkend zullen worden dan door zeer enkelen. De wetenschappelijke mogelijkheden van verschillende ontdekkingen welke de exacte wetenschap onverbiddelijk tot het aannemen van de oostersche occulte zienswijzen moeten voeren, die al het materiaal bevatten dat noodig is om deze "gapingen" aan te vullen, zijn tot dusverre aan de genade van het hedendaagsche materialisme overgeleverd. Alleen door te arbeiden in de door William Crookes ingeslagen richting kan men hopen enkele weinige totnogtoe occulte waarheden te leeren inzien.

Intusschen kan iemand, die er naar dorst een enkelen blik te werpen op een practisch diagram van de ontwikkeling der oorspronkelijke stof — welke zich onder den aandrang van de cyclische wet scheidt en differentieert en zich in het algemeen in een zevenvoudige schaal van *substantie* verdeelt — niet beter doen dan de platen bestudeeren, gevoegd bij de lezing van Crookes' *Genesis of the Elements*, en enkele gedeelten van den tekst ernstig overwegen. Op een dier plaatsen zegt hij:

> Onze begrippen van een scheikundig element zijn ruimer geworden. Totnogtoe heeft men het molecuul gehouden voor eene samenvoeging van twee of meer atomen en heeft men geen rekening gehouden met de bouwteekening, waarnaar deze atomen vereenigd zijn. Wij mogen aannemen dat de bouw van een scheikundig element ingewikkelder is dan men totnogtoe verondersteld heeft. Tusschen de moleculen, waarmede wij gewoon zijn bij scheikundige reacties om te gaan, en de uiterste atomen, zooals die het eerst geschapen zijn, komen kleinere moleculen of samenvoegingen van fysische atomen; deze ondermoleculen verschillen van elkander naarmate van de plaats, welke zij in het yttriumgebouw innemen.
>
> Wellicht kan deze hypothese vereenvoudigd worden indien wij ons voorstellen dat het yttrium vertegenwoordigd wordt door een geldstuk van vijf shillings. Door scheikundige ontleding heb ik het in vijf afzonderlijke shillings verdeeld en ik bevind dat deze shillings niet elkanders evenbeeld zijn, doch evenals de koolstofatomen van den benzolring het stempel van hunne plaats, 1, 2, 3, 4, 5, dragen .... Werp ik mijne shillings in den smeltkroes of los ik ze scheikundig op, dan verdwijnt de beeldenaar en alle blijken zilver te zijn [1]).

Dit zal het geval zijn met alle atomen en moleculen wanneer zij [685] zich van hunne samengestelde vormen en lichamen gescheiden hebben — wanneer Pralaya intreedt. Men keere het geval om en stelle zich het dagen van een nieuw Manwantara voor. Het zuivere "zilver"

[1]) Blz. 11.

van het opgenomen materiaal zal zich opnieuw afscheiden tot SUBSTANTIE, welke "Goddelijke Inwezens" zal voortbrengen, welker "Beginselen" [1]) de Oorspronkelijke Elementen, de Onderelementen, de stoffelijke krachten en subjectieve en objectieve stof zijn, of GODEN, MONADEN en ATOMEN, zooals deze kortweg genoemd worden. Indien wij de metafysische of transcendentale zijde van het vraagstuk een oogenblik buiten beschouwing laten — en bij onze beschouwing afzien van de bovenzinnelijke en verstandelijke wezens, waaraan de Kabbalisten en de Christenen gelooven — en onze aandacht wijden aan de theorie der atomische ontwikkeling, dan vinden wij dat de occulte leeringen wederom bevestigd worden door de exacte wetenschap en door hetgeen deze erkent, ten minste voor zooveel de veronderstelde "enkelvoudige" Elementen betreft, welke thans plotseling tot arme en verre bloedverwanten, niet eens tot achterneven van deze laatste teruggesteld zijn. Want Crookes zegt ons:

> Totnogtoe heeft men aangenomen dat, indien verschillende waarnemers, van verschillende verbindingen uitgaande, vonden dat het atoomgewicht van een metaal steeds standvastig bleef . . . . . een dergelijk metaal terecht een plaats verdiende onder de enkelvoudige of elementaire stoffen. Wij leeren . . . . . dat zulks niet meer opgaat. Ook hier hebben wij kringen binnen andere kringen. Gadolinium is geen element, maar eene verbinding . . . . . Wij hebben aangetoond dat yttrium een samenstelling van vijf of meer nieuwe bestanddeelen is. En wie zal durven betwisten dat elk dezer bestanddeelen op een andere wijze aangegrepen, en indien het resultaat aan een fijnere en diepergaande proef dan die van de stralende materie onderworpen werd, wellicht niet verder deelbaar zoude zijn? Waar is dan het ware, uiterste element? Naarmate wij vorderen wijkt het terug evenals de tantaluskwelling veroorzakende meren en boschjes, door den vermoeiden en dorstigen reiziger in de woestijn gezien. Moeten wij bij ons zoeken naar waarheid aldus misleid en gehinderd worden? Zelfs het denkbeeld dat een element volstrekt oorspronkelijk en een uiterste is, schijnt steeds waziger te worden [2]).

In *Isis Unveiled* hebben wij gezegd:

> Deze geheimenis der eerste schepping, die altijd de wanhoop der wetenschap is geweest, is onpeilbaar tenzij wij de leer van Hermes aannemen. Konde hij [Darwin] zijn onderzoek van het zichtbare naar het onzichtbare heelal overbrengen dan zoude hij zien dat hij op den goeden weg was. Doch dan zoude hij in de voetstappen der Hermetisten treden [3]).

Onze voorspelling begint bewaarheid te worden.

---

[1]) Op de cosmische schaalverdeeling overeenkomend met geest, ziel, denkvermogen, leven en de drie voertuigen — het astrale, het mâyâwische en het stoffelijke lichaam (van de menschheid) welke verdeeling ook gemaakt worde.

[2]) *Aldaar*, blz. 16.

[3]) Deel I, blz. 429.

Doch er is een middenweg en een punt halfweg tusschen Hermes en Huxley gelegen. Laat de mannen der wetenschap slechts een halverwege reikende brug slaan en ernstig over de theorieën van Leibnitz nadenken. Wij hebben aangetoond dat *onze* theorieën over
[686] de ontwikkeling der atomen — welker laatste vorming tot samengestelde scheikundige moleculen in onze aardsche werkplaatsen binnen den dampkring der Aarde en niet elders plaats vindt — verwonderlijk veel overeenkomst vertoonen met de ontwikkeling der atomen zooals die op de platen van Crookes afgebeeld is. In dit werk hebben wij reeds herhaaldelijk gezegd dat Mârttânda, de zon, zich tegelijk met zijne zeven kleinere broeders uit den schoot zijner moeder Aditi ontwikkeld en samengevoegd heeft, welke schoot de Eerste *Mater*-ie — de oorspronkelijke protyle van Crookes is. De esoterische leeringen verkondigen het bestaan van

Een voorafgaanden vorm van energie, die periodieke tijdkringen van eb en vloed, rust en werkzaamheid heeft [1]).

En zie, thans vraagt een groot wetenschappelijk geleerde de wereld dat als een zijner postulaten aan te nemen! Wij hebben gezegd dat de vurige en heete "moeder" geleidelijk koel en stralend werd en diezelfde geleerde stelt als tweede postulaat — een *wetenschappelijke noodzakelijkheid* naar het schijnt — het bestaan voorop van

Eene innerlijke werking, met afkoeling overeenkomende, die langzaam in de protyle werkt.

De occulte wetenschap leert dat de "moeder" tijdens Pralaya in de eeuwigheid uitgestrekt ligt als de groote Diepte, als de *"droge* wateren der ruimte" volgens de zonderlinge zegswijze van den *catechismus*, en eerst *nat* wordt na de scheiding en nadat de beweging van Nârâyana over haar aangezicht gegaan is, van den

Geest die onzichtbare Vlam is, welke nimmer verbrandt, doch alles wat zij aanraakt in vuur zet en er leven en voortbrenging aan schenkt [2]).

En thans zegt de wetenschap ons dat "het eerstgeboren element ..... het meest met de protyle verwant, *waterstof*" zoude zijn ..... "welke een tijdlang de eenig bestaande vorm van stof" in het Heelal zoude geweest zijn. Wat zegt de *oude* wetenschap? Zij antwoordt: Juist, doch wij zouden waterstof (en zuurstof), welke — in de vóór-geologische en zelfs vóórgenetische tijdperken — door broeding het vuur des levens in de "moeder" brengt, den *geest* noemen, het *nou-*

[1]) *Aldaar*, blz. 21.

[2]) "De Heer is een verterend *vuur*". "In hetzelve was het *leven* en het *leven* was het licht der menschen".

menon van hetgeen in zijn grofsten vorm op aarde zuurstof en waterstof en stikstof wordt — daar stikstof niet van goddelijken oorsprong, doch slechts een op aarde geboren cement is om andere gassen en fluïden te verbinden en als een spons te dienen om in zich den adem des levens, zuivere lucht [1]), te dragen. Voordat deze gassen en fluïden worden wat zij in *onzen* dampkring zijn, zijn zij interstellaire ether; nog vroeger en op een nog *dieper* gebied — iets anders en zoo tot *in het oneindige*. De uitnemende geleerde vergeve het eene occultiste hem zoo uitvoerig aangehaald te hebben, doch dat is de straf voor een lid der Royal Society, die zóó dicht tot den voorhof [687] van den heiligen tempel der occulte mysteriën nadert dat hij feitelijk de verboden grens overschrijdt.

Doch het wordt tijd de hedendaagsche natuurwetenschap te verlaten en ons tot de psychische en metafysische zijde van het vraagstuk te wenden. Wij wenschen slechts op te merken dat er aan de "twee zeer redelijke postulaten", welke de uitnemende spreker noodig had "om een blik te kunnen werpen op enkele zoo duister achter de deur van het onbekende verborgen geheimen", nog een derde toegevoegd dient te worden [2]) — opdat het aan elken aanval weerstand zou kunnen bieden, het postulaat dat Leibnitz bij zijne bespiegelingen als een vasten grond van feiten en waarheid onder de voeten had. Het bewonderenswaardige en weldoordachte overzicht van deze bespiegelingen, zooals John Theodore Mertz die in zijn "Leibnitz" geeft — bewijst hoe dicht hij in zijn *Monadologie* de verborgen geheimen der esoterische theogonie genaderd is. En toch is deze wijsgeer in zijne bespiegelingen nauwelijks hooger gestegen dan de eerste gebieden, de lagere beginselen van het cosmische groote lichaam. Zijne theorie neemt geen hooger vlucht dan tot het *geopenbaarde* leven, zelfbewustzijn en verstand en laat de gebieden der oudere postgenetische geheimenissen onaangeroerd, daar zijn etherisch fluïde postplanetair is.

Doch de hedendaagsche geleerden zullen dit derde postulaat bezwaarlijk aannemen; zij zullen, evenals Descartes, zich liever aan de eigenschappen van uiterlijke dingen houden, die, zooals de uitgebreidheid, het verschijnsel van beweging niet kunnen verklaren, dan

[1]) Welke bij *alchemistische* scheiding den levensgeest en zijn elixir zoude opleveren.

[2]) In de allereerste plaats het postulnat dat er in de natuur geen *anorganische* substanties of stoffen zijn. Steenen, mineralen, rotsen en zelfs scheikundige "atomen" zijn eenvoudig in diepe lethargie gedompelde organische eenheden. Er komt een eind aan hun diepen slaap en hunne inertie wordt werkdadigheid.

aan te nemen dat deze laatste eene onafhankelijke kracht is. In dit geslacht zullen zij nooit anti-Cartesiaansch worden, noch toegeven dat

Deze eigenschap van traagheid geen zuiver meetkundige eigenschap is; dat zij er op wijst dat er in uiterlijke lichamen iets bestaat, dat niet louter uitgebreidheid is.

Dit is het denkbeeld van Leibnitz, zooals Mertz het ontleedt, die er nog aan toe voegt dat hij dat "iets" kracht noemde en beweerde dat uiterlijke dingen met kracht begiftigd waren en dat zij om die kracht te kunnen dragen eene substantie moeten hebben, want zij zijn geen levenlooze en inerte massa's doch middelpunten en dragers van vorm — een zuiver esoterische bewering, omdat kracht bij Leibnitz een *actief* beginsel was — door welke gevolgtrekking de verdeeling in geest en stof ophoudt te bestaan.

De wiskundige en werktuigkundige onderzoekingen van Leibnitz zouden in het brein van een zuiver wetenschappelijk onderzoeker niet tot hetzelfde resultaat geleid hebben. Doch Leibnitz was geen wetenschappelijk man in den hedendaagschen zin des woords. Ware hij dat geweest, dan had hij wellicht het begrip van energie uitgewerkt, de denkbeelden van kracht en mechanischen arbeid wis-
688] kundig omschreven en was hij tot de gevolgtrekking gekomen dat het zelfs voor zuiver wetenschappelijke doeleinden wenschelijk is kracht niet te beschouwen als een oorspronkelijke grootheid, doch als eene grootheid, die van eene andere waarde afgeleid is.

Het is echter gelukkig voor de waarheid dat:

Leibnitz een wijsgeer was, en als zoodanig had hij zekere grondbeginselen, die hem ten gunste van bepaalde gevolgtrekkingen deden neigen; zijne ontdekking, dat uiterlijke dingen met kracht begiftigde substanties waren, werd onmiddellijk voor de toepassing dezer beginselen aangewend. Een daarvan was de wet der continuïteit, de overtuiging dat de geheele wereld een samenhangend verband vormde, dat er geen onoverbrugbare gapingen en afgronden bestonden. De tegenstelling der uitgebreidheid bezittende, denkende, substanties kon hij niet uitstaan. De definitie der uitgebreidheid bezittende substanties was reeds onhoudbaar geworden; het was natuurlijk dat een dergelijk onderzoek ingesteld werd naar de definitie van het verstand, de denkende substantie.

De indeelingen door Leibnitz gemaakt, hoe onvolledig en gebrekkig ook van een occult standpunt beschouwd, geven blijk van een geest van metafysische intuïtie, welke door geen enkel geleerde, noch door Descartes, noch zelfs door Kant, ooit bereikt is. Er bestond bij hem altijd een oneindige gradatie van denken. Slechts een klein deel van den inhoud van ons denken, zoo zeide hij, verheft zich tot de klaarheid der apperceptie, "tot het licht van volmaakt bewustzijn". Veel van dien inhoud verblijft in verwarden of duisteren toestand in dien

van "perceptie", doch is niettemin aanwezig. Descartes ontzegde aan de dieren eene ziel, Leibnitz begiftigde, evenals de occultisten "de geheele schepping met bewust leven, dat volgens hem vatbaar is voor oneindige gradatie". En dit — zoo merkt Mertz terecht op —

Breidde het gebied van het verstandsleven onmiddellijk uit, terwijl het de tegenstelling van *bezielde* en *onbezielde stof* wegnam; het deed nog meer — het werkte terug op het begrip van stof, van de uitgebreidheid bezittende substantie. Want het werd duidelijk dat de uiterlijke of stoffelijke dingen de eigenschap van uitgebreidheid alleen voor onze zintuigen, niet voor ons denkvermogen, bezaten. Om meetkunstige figuren te kunnen berekenen was de wiskundige genoodzaakt die in een oneindig aantal oneindig kleine deeltjes te verdeelen en de natuurkundige zag geen grens aan de deelbaarheid der stof in atomen. Het volumen, waarmede de uiterlijke dingen de ruimte schenen te vullen, was eene eigenschap welke zij alleen aan de grofheid onzer zintuigen te danken hadden.... Leibnitz volgde deze redeneeringen tot op zekere hoogte, doch hij kon zich niet tevreden stellen met aan te nemen dat de stof uit een eindig aantal zeer kleine deeltjes samengesteld was. Zijn wiskundige geest dwong hem de redeneering *tot in het oneindige* door te voeren. En wat kwam er dan van de atomen terecht? Zij verloren hunne uitgebreidheid en behielden alleen hunne eigenschap van weerstandsvermogen; zij waren de middelpunten van kracht. Zij werden tot wiskundige punten teruggebracht.... Doch al was hunne uitgebreidheid in de ruimte ook nul, *hun innerlijk leven was des te voller.* Aannemende dat innerlijk bestaan, zooals dat van het menschelijk verstand, een nieuwe afmeting is, en niet eene meetkunstige, maar een metafysische afmeting...., begiftigde Leibnitz, na de meetkundige uitgebreidheid der atomen tot nul teruggebracht te hebben, ze met oneindige uitgebreidheid in de richting van hunne metafysische afmeting. Nadat het verstand ze in [689] de wereld der ruimte uit het oog verloren heeft, moet het als het ware in eene metafysische wereld duiken om het ware inwezen van wat in de ruimte slechts een wiskundig punt schijnt te zijn op te sporen en te begrijpen.... Evenals een kegel die op zijn top staat of eene loodlijn die een horizontaal vlak slechts in één punt snijdt, doch zich oneindig diep of hoog kan uitstrekken, evenzoo hebben de inwezens der *werkelijke dingen* in deze fysische wereld der ruimte slechts een met een punt overeenkomend bestaan, doch in de metafysische wereld van het denken een oneindige diepte van innerlijk leven [1]).

Dit is de geest, de wortel zelve van occulte leer en gedachte. De "geest-stof" en "stof-geest" strekken zich *in de diepte* oneindig ver uit en evenals het "inwezen der dingen" van Leibnitz ligt ons inwezen der *werkelijke dingen* in de *zevende diepte*, terwijl de *onwerkelijke* en grove stof der wetenschap en van de uiterlijke wereld aan het onderste eind van onze waarnemingszintuigen gelegen is. De occultist kent de waarde of de waardeloosheid dezer laatste.

Wij moeten den bestudeerder thans het fundamenteele verschil

[1]) *Aldaar*, blz. 144.

toonen, dat er ten aanzien van de Monaden tusschen Leibnitz [1]) en de occulte wijsbegeerte bestaat en dit kan geschieden met zijne *Monadologie* voor ons. Men kan terecht zeggen dat, indien het stelsel van Leibnitz met dat van Spinoza verzoend werd, het inwezen en de geest der esoterische wijsbegeerte aan het licht gebracht zouden worden. Uit de botsing dezer beide — als tegenstellingen van het stelsel van Descartes — komen de waarheden der archaïsche leer te voorschijn. Beide staan tegenover de metafysica van Descartes. Zijn denkbeeld van de tegenstelling der beide substanties — de uitgebreidheid en de gedachte — die geheel verschillend van wezen en niet tot elkander herleidbaar zijn, is voor hen te willekeurig en onwijsgeerig. Zoo maakte Leibnitz van de twee Cartesiaansche substanties twee eigenschappen van ééne algemeene eenheid, waarin hij God zag. Spinoza erkende slechts ééne algemeene ondeelbare substantie, een volstrekt AL, evenals Parabrahma. Leibnitz zag daarentegen het bestaan van eene veelheid van substanties. Voor Spinoza bestond er slechts HET EENE, voor Leibnitz eene oneindigheid van wezens *uit* en *in* het Eene. Terwijl beiden derhalve slechts *Een Werkelijk Wezen* erkenden en Spinoza dat onpersoonlijk en ondeelbaar maakte, verdeelde Leibnitz zijn persoonlijke Godheid in een aantal goddelijke en halfgoddelijke wezens. Spinoza was een *subjectief*, Leibnitz een *objectief* pantheïst, toch waren beide groote wijsgeeren in hunne intuïtieve waarnemingen.

Werden nu deze twee leeringen samengesmolten en door elkander
[690] verbeterd — en werd vóór alles de Eene Werkelijkheid van hare persoonlijkheid gezuiverd — dan zoude er als eindtotaal een ware geest van esoterische wijsbegeerte in overblijven, het onpersoonlijke, eigenschaplooze, volstrekte Goddelijke Inwezen, dat geen "wezen" is, doch de wortel van alle Zijn. Richt in gedachte een hoogen scheidsmuur op tusschen dat eeuwig onkenbare Inwezen en de even onzichtbare, doch begrijpelijke Tegenwoordigheid, Mûlaprakriti of Shikînah, *van achter* en *door welke heen* het Geluid van het Woord trilt en waaruit zich de tallooze hiërarchieën ontwikkelen van verstandelijke ego's, van zoowel bewuste als halfbewuste, "apperceptieve" en "perceptieve" wezens, welker Inwezen geestelijke kracht is, welker substantie uit de Elementen bestaat en wier lichamen (indien noodig)

[1]) De spelling van den naam — zooals hij dien zelf schreef — is Leibniz. Hij was van Slavische afkomst, hoewel in Duitschland geboren.

de atomen zijn — en dan hebt ge onze leer. Want, zoo zegt Leibnitz:

Dewijl het oorspronkelijke element van elk stoffelijk lichaam kracht is, die geen der kenteekenen van de [objectieve] stof draagt — kan men het zich als begrip voorstellen, doch het kan nimmer het voorwerp van verbeeldende voorstelling zijn.

Hetgeen voor hem in elk lichaam en elk voorwerp het oorspronkelijke en uiterste element was, bestond derhalve niet uit de stoffelijke atomen of moleculen, die noodzakelijkerwijs grootere of kleinere uitgebreidheid bezitten, zooals die van Epicurus en Gassendi, doch, zooals Mertz aantoont, uit onstoffelijke en metafysische atomen, "wiskunstige punten", of *werkelijke zielen* — zooals Henri Lachelier (Professeur Agrége de Philosophie) zijn Fransche levensbeschrijver, verklaart.

Datgene wat buiten ons op volstrekte wijze bestaat, zijn zielen, welker inwezen kracht is [1]).

Derhalve is de *werkelijkheid* in de geopenbaarde wereld samengesteld uit eene *vereenigdheid van eenheden*, om zoo te zeggen, onstoffelijk — van ons standpunt gezien — en oneindig. Deze worden door Leibnitz Monaden, door de oostersche wijsbegeerte Jîwa's genoemd, terwijl het occultisme er met de Kabbalisten en de Christenen eene verscheidenheid van namen aan geeft. Voor ons zijn zij, even- als voor Leibnitz "de uitdrukking van het heelal" [2]) en elk fysisch punt is slechts de phęnomenale uitdrukking van het noumenale, metafysische Punt. Het door hem gemaakte onderscheid tusschen "perceptie" en "apperceptie" is de wijsgeerige hoewel vage uitdrukking van de esoterische leeringen. Zijn "gereduceerde heelallen", welker "aantal even groot is als dat der Monaden" — vormen de chaotische voorstelling van ons zevenvoudig stelsel met de verdeelingen en onderverdeelingen daarvan.

Ten aanzien van de betrekking waarin zijne Monaden tot onze Dhyân Chohans, cosmische Geesten, Dewa's en Elementalen staan, kunnen wij in het kort de meening daaromtrent vermelden van C. H. A. Bjerregaard, een geleerd en nadenkend Theosoof. In eene uit- [691] muntende lezing: "Over de Elementalen, de Elementairgeesten en het verband tusschen deze en de menschelijke wezens", welke hij in de Âryan Theosophical Society te New-York gehouden heeft, geeft hij zijne meening als volgt op duidelijke wijze weer:

---

[1]) *Monadologie*. Inleiding.

[2]) "Het dynamisme van Leibnitz", zegt Professor Lachelier, "zoude slechts weinig moeielijkheden opleveren, indien de monade voor hem een eenvoudig atoom van *blinde kracht* gebleven ware. Doch...." Men begrijpt maar al te goed de verbijstering van het hedendaagsche materialisme!

Voor Spinoza is de substantie dood en onwerkzaam, doch voor de doordringende verstandskrachten van Leibnitz is alles levende werkzaamheid en werkzame energie. Aan deze meening vasthoudend, nadert hij oneindig veel dichter tot het Oosten dan alle andere denkers van zijn tijd of na hem. Zijne ontdekking dat *eene actieve energie het inwezen der substantie vormt* is een beginsel dat hem onmiddellijk met de zieners van het Oosten verwant doet zijn [1]).

Verder toont de spreker aan dat Atomen en Elementen voor Leibnitz *middelpunten van kracht* zijn of liever "geestelijke wezens, welker natuur zelve actie is", want:

De elementaire deeltjes zijn levenskrachten, welke niet werktuigelijk, doch uit een innerlijk beginsel handelen. Zij zijn onlichamelijke geestelijke eenheden [doch "substantieel" maar niet "onstoffelijk" in de beteekenis die wij er aan hechten] die ontoegankelijk zijn voor alle van buiten komende verandering . . . . . [en] onvernietigbaar door elke uitwendige kracht. De monaden van Leibnitz verschillen van de atomen in de volgende bijzonderheden, welke wij om het gewicht dat zij in de schaal leggen indachtig moeten zijn, daar wij anders het verschil niet kunnen zien tusschen Elementalen en louter stof. De atomen verschillen niet van elkander; zij zijn qualitatief aan elkander gelijk, doch de eene monade verschilt qualitatief van alle andere; elk harer is voor haarzelve eene wereld op zichzelf. Met de atomen is dit niet het geval; zij zijn zoowel quantitatief als qualitatief volmaakt aan elkander gelijk en bezitten geen eigen individualiteit [2]). De atomen [veeleer moleculen] der materialistische wijsbegeerte kunnen wij wederom voor uitgebreid en deelbaar houden, terwijl de monaden louter "metafysische punten" en ondeelbaar zijn. Ten slotte — en in dit opzicht gelijken de monaden van Leibnitz zeer veel op de Elementalen der mystieke wijsbegeerte — zijn deze monaden vertegenwoordigende wezens. Elke monade weerkaatst elke andere. Elke monade is binnen haar eigen sfeer een levende spiegel van het heelal. En let wel, want hierop berust de kracht welke deze monaden bezitten en hiervan hangt het werk af dat zij voor ons doen kunnen; bij het weerspiegelen van de wereld zijn de monaden niet louter lijdelijke weerkaatsende agentia, doch *uit eigen beweging werkzaam;* zij brengen de beelden uit eigen beweging voort, evenals de ziel een droom voortbrengt. De Adept kan derhalve in elke monade alles lezen, zelfs de toekomst. Elke monade — of Elementaal — is een spiegel die spreken kan.

[692] Hier nu schiet de wijsbegeerte van Leibnitz tekort. Er is geen

---

[1]) *The Path*, I, 10, blz. 297.

[2]) Leibnitz was een *volstrekt* idealist door te beweren dat "stoffelijke atomen in strijd zijn met de rede". (*Système Nouveau*, Erdmann, blz. 126, col. 2). De stof was voor hem eenvoudig eene vertegenwoordiging der menschelijke of der atomische monade. Er zijn overal Monaden, zoo meende hij (evenals wij). Zoo is de menschelijke ziel eene Monade en heeft elke cel in het menschelijke lichaam hare Monade, evenals elke cel van de dieren-, planten- en zelfs der zoogenaamde *anorganische* lichamen. Zijn atomen zijn de moleculen der hedendaagsche wetenschap en zijne Monaden die *enkelvoudige atomen*, welke de materialistische wetenschap op goed geloof aanneemt, hoewel zij er nooit in zal slagen die te *doorschouwen* — behalve in de verbeelding. Doch Leibnitz lijdt nog al aan tegenstrijdigheid in zijne zienswijzen over de Monaden. Zijne "metafysische punten" en "formale atomen" noemt hij nu eens ruimte innemende *werkelijkheden*, dan weer zuiver geestelijke *denkbeelden*, elders begiftigt hij ze met objectiviteit en samenvoegingen en plaatsen in haar onderling verband.

rekening gehouden met, noch onderscheid gemaakt tusschen de "Elementale" Monaden en die van een hoogen Planeetgeest of zelfs de menschelijke Monade of Ziel. Hij gaat zelfs zoover dat hij dikwijls betwijfelt of

God ooit iets anders gemaakt heeft dan monaden of substanties zonder uitgebreidheid[2]).

Hij maakt onderscheid tusschen Monaden en Atomen[3]) omdat, zooals hij herhaaldelijk zegt:

De lichamen met al hunne eigenschappen slechts phenomenaal zijn, evenals de regenboog. *Corpora omnia cum omnibus qualitatibus suis non sunt aluid quam phenomena bene fundata, ut Iris*[3]).

Doch spoedig daarna vindt hij dat hierin voorzien wordt door eene substantieele overeenkomst, zekeren metafysischen band tusschen de Monaden — een *vinculum substantiale*. De esoterische wijsbegeerte, die een *objectief* idealisme verkondigt — hoewel zij het objectieve Heelal en al wat daarin is voor Mâyâ, tijdelijke begoocheling, houdt — maakt een praktisch onderscheid tusschen collectieve begoocheling, Mahâmâyâ, van een zuiver metafysisch standpunt beschouwd, en de objectieve betrekkingen tusschen de verschillende bewuste Ego's daarin, zoolang deze begoocheling duurt. De Adept zoude derhalve in een Elementale Monade de toekomst *kunnen* lezen, doch daartoe moet hij een groot aantal daarvan verzamelen, daar elke Monade slechts een deel vertegenwoordigt van het rijk waartoe zij behoort.

Niet in het object, maar in de gewijzigdheid der kennis van het object zijn de monaden beperkt. Zij neigen alle (op vage wijze) naar het oneindige, naar het geheel, doch zij zijn beperkt en onderscheiden door de graden van helderheid hunner waarneming[4]).

En zooals Leibnitz verklaart:

Alle deelen van het heelal zijn afzonderlijk in de monaden weergegeven, doch sommigen zijn in de eene, anderen in eene andere monade weerkaatst.

Een aantal Monaden zoude tegelijkertijd de gedachten der twee millioen inwoners van Parijs kunnen weergeven.

Doch wat antwoorden de occulte wetenschappen hierop en wat voegen zij er bij?

---

[1]) *Examen des Principes du P. Malebranche.*

[2]) De atomen van Leibnitz hebben inderdaad met die der Grieksche materialisten of zelfs met de moleculen der hedendaagsche wetenschap niets dan den naam gemeen. Hij noemt ze "formale atomen" en vergelijkt ze met de "substantieele vormen" van Aristoteles. (Zie *Système Nouveau*, § 3.)

[3]) Brief aan Pater Desbosses, *Correspondence*, XVIII.

[4]) *Monadologie*, § 60. Leibnitz noemt, evenals Aristoteles de "geschapen" of *geëmaneerde* Monaden (de uit de cosmische Geesten of Goden voortgekomen Elementalen) — Entelechies, Ἐντελέχειαι, en "onlichamelijke automaten". (*Monadologie*, § 18.)

Zij zeggen — in algemeene trekken en voor het oogenblik alle onderverdeeling buiten beschouwing latend — dat hetgeen Leibnitz
[693] onder de benaming Monaden samenvat in drie onderscheidene Scharen [1]) gescheiden kan worden, welke, van de hoogste gebieden af geteld, zijn: ten eerste "Goden" of bewuste, geestelijke Ego's, de verstandelijke bouwmeesters die volgens het in het Goddelijke Denkvermogen aanwezige plan arbeiden. Vervolgens komen de Elementalen of "Monaden", die te zamen en onbewust de groote algemeene spiegels vormen van alles wat met hare onderscheidene gebieden in verband staat. Ten slotte de "Atomen" of stoffelijke moleculen, die op hunne beurt door hunne "perceptieve" Monaden bezield worden, evenals elke cel van een menschelijk lichaam aldus bezield wordt. Er zijn geheele scharen van dergelijke *bezielde* Atomen, die op hunne beurt de moleculen bezielen, oneindig veel Monaden, of eigenlijke Elementalen, en tallooze geestelijke krachten — zonder Monaden, want zij zijn louter onlichamelijkheden [2]), behalve onder bepaalde wetten, wanneer zij een vorm aannemen — die niet *noodzakelijkerwijs* menschelijk is. Vanwaar komt de substantie die ze omkleedt — het zichtbare organisme, dat zij rondom hunne middelpunten ontwikkelen? De vormlooze (Arûpa) Uitstralingen, die in de harmonie van den Algemeenen Wil bestaan en datgene zijn wat wij den gezamenlijken of saamgevatten Cosmischen Wil op het gebied van het subjectieve Heelal noemen, vereenigen te zamen een oneindig aantal Monaden — ieder de spiegel van haar eigen Heelal — en individualiseeren zoodoende tijdelijk een onafhankelijk, alwetend en algemeen Denkvermogen en scheppen zich door middel van hetzelfde proces van magnetische samenvoeging uit de interstellaire Atomen lichamen, die voor henzelf objectief en zichtbaar zijn. Want Atomen en

---

[1]) Deze drie "verdeelingen in algemeene trekken" komen in het menschelijke samenstel overeen met geest, denkvermogen (of ziel) en lichaam.

[2]) Broeder C. H. A. Bjerregaard waarschuwt in de reeds genoemde lezing zijne toehoorders de Sephiroth niet te veel voor *Individualiteiten* te houden en tegelijkertijd te vermijden er *abstracties* in te zien. "Wij zullen nooit de waarheid bereiken", zoo zegt hij, "laat staan de kracht ons met deze hemelingen in verbinding te stellen, tenzij wij tot den eenvoud en de onbevreesdheid der eerste tijden terugkeeren, toen de menschen vrijelijk met de goden verkeerden en de goden onder de menschen nederdaalden en hen in waarheid en heiligheid leidden". (Blz. 296). "Er zijn in den *Bijbel* vele verschillende wijzen om de 'engelen' aan te duiden, welke duidelijk aantoonen dat er onder dat woord veeleer wezens als de elementalen van de Kabbalah en de monaden van Leibnitz verstaan moeten worden dan hetgeen men er gewoonlijk onder verstaat. Zij worden 'morgensterren', 'vlammende vuren', 'de machtigen' genoemd en Paulus ziet ze in zijn cosmogonisch visioen als 'Vorsten en Machten'. Namen als deze sluiten het denkbeeld van persoonlijkheid uit en wij zien ons genoodzaakt ze ons als onpersoonlijke existenties te denken .... als een *invloed*, een geestelijke substantie of *bewuste* kracht". (Blz. 321, 322).

Monaden, hetzij vereenigd of gescheiden, enkelvoudig of samengesteld, zijn van het oogenblik der eerste differentiatie af slechts de lichamelijke, psychische en geestelijke "beginselen" der "Goden" — die zelf de uitstralingen der oorspronkelijke natuur zijn. Aldus ziet het oog van den ziener de hoogere Planeetmachten in twee aanzichten: het subjectieve — als *invloeden* en het objectieve als mystieke *vormen,* welke onder de Karmische wet eene *Tegenwoordigheid* worden, daar geest en stof één zijn, zooals wij herhaaldelijk gezegd hebben. Geest is stof *op het zevende gebied,* stof is geest op het laagste punt van zijn cyclische werkzaamheid, en beide zijn — Mâyâ.

In het occultisme worden de atomen trillingen genoemd, evenals het [694] geluid — collectief. Zulks is niet in strijd met de wetenschappelijke ontdekking van Tyndall. Deze volgde op de laagste sport der ladder van het monadische zijn den geheelen loop der *atmosferische* trillingen — en deze vormt het *objectieve* deel van het natuurproces. Hij heeft de snelheid van hunne beweging en overbrenging opgespoord en opgeteekend, alsmede de kracht hunner botsing, de trillingen die zij in het trommelvlies doen ontstaan en het overbrengen daarvan op de gehoorbeentjes, enz., totdat de gehoorzenuw begint te trillen — en nu treedt een nieuw verschijnsel op, de *subjectieve* zijde van het proces of de *waarneming* van het geluid. Neemt hij die waar of ziet hij die? Neen, want zijn bijzondere taak is het gedrag der stof te ontdekken. Maar waarom zoude een sensitieve die niet zien, een geestelijk ziener, wiens innerlijk oog geopend is, die door den sluier der stof heen kan zien? Alle golven en undulaties der wetenschap worden voortgebracht door atomen die hunne moleculen *van binnen uit* tot werkzaamheid aanzetten. De onmetelijke ruimte is gevuld met atomen en zij *zijn* door hun gestadig trillen die BEWEGING, welke de raderen des levens eeuwig doet wentelen. Het is dat innerlijke werk, dat het natuurverschijnsel teweegbrengt, hetwelk het onderling verband der krachten genoemd wordt. Doch aan den oorsprong van elke dezer "krachten" staat haar *bewust* leidend noumenon — Engel of God, Geest of Demon, bestierende machten, alles om het even.

Volgens de beschrijving, gegeven door zieners — door hen die de beweging van de interstellaire scharen kunnen gadeslaan en ze door helderziendheid bij hunne ontwikkeling kunnen volgen — stralen zij een verblindend licht uit, als vlokjes maagdelijke sneeuw in stralend zonlicht. Zij gaan sneller dan de gedachte, vlugger dan dat

een sterfelijk lichamelijk oog kan volgen en voor zooveel bij de reusachtige snelheid van hun loop nagegaan kan worden bewegen zij zich in kringvormige banen. Wanneer men op een open vlakte, en in het bijzonder op een bergtop, staat en in den reuzenkoepel omhoog en in de oneindigheid der ruimte om zich heen ziet, schijnt de geheele dampkring er door in vuur te staan, de lucht vervuld van dit verblindend geflonker. Somtijds doet de hevigheid hunner beweging flikkeringen ontstaan gelijk de stralen van het noorderlicht. Dit gezicht is zoo wonderbaar dat de ziener, wanneer hij in deze innerlijke wereld blikt en de fonkelende punten voorbij ziet snellen, met ontzag vervuld wordt bij de gedachte aan andere nog grootere mysteriën achter en in dezen stralenden oceaan gelegen.

Hoe onvolmaakt en onvolledig deze uiteenzetting over "Goden, Monaden en Atomen" ook moge zijn, toch hopen wij dat ten minste enkele bestudeerders en Theosofen zullen gevoelen dat er wellicht een nauw verband bestaat tusschen de materialistische wetenschap en het occultisme, dat de aanvulling en de ontbrekende ziel ervan is.

AFDEELING XV.

CYCLISCHE ONTWIKKELING EN KARMA.

Het is de geestelijke ontwikkeling van den *innerlijken*, onsterfelijken mensch die de grondstelling van de occulte wetenschap vormt. Wil de bestudeerder een dergelijk proces ook maar eenigszins begrijpen, dan moet hij gelooven (*a*) aan het Eene Algemeene Leven, onafhankelijk van de stof (of wat de wetenschap als stof beschouwt) en (*b*) aan de individueele verstandswezens, die de verschillende openbaringen van dit beginsel bezielen. Huxley gelooft niet aan levenskracht, andere geleerden wel. Het werk van Dr. J. H. Hutchinson Stirling *As regards Protoplasm* heeft niet veel van deze dogmatische ontkenning overgelaten. De beslissing van Professor Beale valt ook ten gunste van een levensbeginsel uit, terwijl de lezingen van Dr. B. W. Richardson over den zenuwether reeds voldoende aangehaald zijn. De meeningen loopen derhalve uiteen.

Het Eene Leven is nauw verbonden met de Eene wet, die de wereld van het zijn beheerscht — KARMA. Exoterisch beteekent dit eenvoudig en woordelijk "handeling", of liever eene "gevolg teweegbrengende oorzaak". Esoterisch is het in zijne zich ver uitstrekkende zedelijke gevolgen iets geheel anders. Het is de onfeilbare WET DER WEDERVERGELDING. Het is vergeefsche moeite, wanneer men tot hen die de werkelijke beteekenis, kenmerkende eigenschappen en ontzagwekkende belangrijkheid van deze eeuwige onveranderlijke wet niet kennen, zegt dat geen enkele theologische definitie van eene persoonlijke Godheid een denkbeeld geven kan van dit onpersoonlijk, toch immer aanwezig en werkzaam beginsel. Men kan het ook niet de voorzienigheid noemen.Want de voorzienigheid verheugt zich bij de Theïsten — ten minste bij de protestantsche Christenen — in het bezit van een persoonlijk mannelijk geslacht, terwijl zij bij de Roomsch-Katholieken een vrouwelijk vermogen is. "De Goddelijke

voorzienigheid matigt zijne zegeningen om een des te betere werking daaraan te verzekeren", zegt ons Wogan. "Hij" matigt die inderdaad, hetgeen Karma — een geslachtloos beginsel — niet doet.

In de beide eerste gedeelten van dit boek hebben wij uiteengezet dat bij het eerste trillen van het opnieuw ontstaande leven, Swabhâwat, "*de veranderlijke uitstraling van de in eeuwigheid onbewuste onveranderlijke duisternis*", bij elke nieuwe geboorte van den Kosmos uit den toestand van niet-werkzaamheid in dien van krachtige werk-
[696] zaamheid overgaat, zich differentieert en dan door die differentiatie begint te werken. Dit werk is KARMA.

Ook de tijdkringen zijn dienstbaar aan de door deze werkzaamheid in het leven geroepen gevolgen.

Het ééne cosmische atoom wordt zeven atomen op het gebied der stof en elk daarvan wordt in een middelpunt van energie omgezet; datzelfde atoom wordt op het gebied van den geest zeven stralen; en van de zeven scheppende natuurkrachten, die van het wortel-inwezen uitstralen . . . . volgt de ééne het rechter, de ander het linker pad, tot aan het eind van het Kalpa gescheiden en toch in nauwe omarming. Wat vereenigt ze? Karma.

De uit het middelpunt voortgevloeide atomen doen op hunne beurt nieuwe middelpunten van energie ontstaan, welke onder den machtigen adem van Fohat hun werk van binnen naar buiten aanvangen en tot andere talrijkere, kleinere middelpunten vervormen. Deze vormen op hunne beurt in den loop der evolutie en involutie de wortels of ontwikkelende oorzaken van nieuwe gevolgen, van werelden en "menschendragende" bollen af tot de geslachten, soorten en klassen van alle *zeven* rijken toe, waarvan wij er slechts *vier* kennen. Want zooals *het Boek der Aphorismen van Tson-ka-pa* zegt:

De gezegende arbeiders hebben in de eeuwigheid het Thyan-kam ontvangen.

Thyan-kam is het vermogen of de kennis om de aandrangen der cosmische energie in de juiste richting te leiden.

De ware Boeddhist, die geen "persoonlijk God" noch een of anderen "Vader" en "Schepper van Hemel en Aarde" erkent, gelooft niettemin aan een *Volstrekt Bewustzijn*, Adi-Buddhi, en de Boeddhistische wijsgeer *weet* dat er Planeetgeesten zijn, de Dhyân-Chohans. Doch hoewel hij het bestaan van "geestelijke levens" erkent, zijn zelfs deze, uithoofde van hunne tijdelijkheid in de eeuwigheid, volgens zijne wijsbegeerte "de Mâyâ van den Dag", de begoocheling

van een "Dag van Brahmâ", een kort Manwantara van 4.320.000.000 jaar. Over het Yin-Sin mogen de menschen zich niet in gissingen verdiepen, want de Heere Boeddha heeft al dergelijk onderzoek streng verboden. Indien al de Dhyân-Chohans en alle onzichtbare wezens — de zeven middelpunten en hunne onmiddellijke uitvloeiingen, de kleinere middelpunten van energie — de rechtstreeksche weerkaatsing zijn van het Eene Licht, staan de menschen toch ver van hen af, aangezien de geheele zichtbare Kosmos uit "*zelfvoortgebrachte* wezens, de schepselen van Karma", bestaat. Terwijl zij derhalve een persoonlijk God "slechts als een reusachtige schaduw beschouwen, door de verbeelding van onwetende menschen in de leegte der ruimte geworpen" [1]), verkondigen zij dat slechts "twee dingen [objectief] eeuwig zijn, namelijk Âkâsha en Nirwâna" en dat deze in werkelijkheid *één*, doch [697] gedeeld eene Mâyâ zijn.

Alles is, gehoorzamend aan eene inherente wet van beweging, uit Âkâsha [of op onze aarde Swabhâwat] voortgekomen en gaat na een zeker bestaan weder heen. Geen enkel ding is ooit uit niets voortgekomen. Wij gelooven niet aan wonderen, daarom ontkennen wij de schepping en kunnen wij ons geen schepper voorstellen [2]).

Indien men een Wedântijnsch Brâhmaan der Adwaita-secte zoude vragen of hij aan het bestaan van God geloofde, zoude hij ongetwijfeld hetzelfde antwoord geven dat Jacolliot kreeg: "Ik ben zelf 'God'"; terwijl een Boeddhist (in het bijzonder een Singaleesch Boeddhist) eenvoudig zoude lachen en antwoorden: "Er is geen God, geen schepping". Toch is de wortel der wijsbegeerte van den Adwaita- en den Boeddhistischen geleerde *hetzelfde* en beiden koesteren denzelfden eerbied voor dierlijk leven, want beiden gelooven dat elk schepsel op aarde — hoe klein en onbeteekenend het ook zij — "een onsterfelijk deel der onsterfelijke stof is" — want stof heeft voor hen een geheel andere beteekenis dan voor den Christen of voor den materialist — en dat elk schepsel aan Karma onderworpen is.

Het antwoord van den Brâhmaan zoude ook opgekomen zijn bij elken ouden wijsgeer, Kabbalist en Gnosticus der oude tijden. Het bevat den waren geest der Delphische en Kabbalistische geboden, want de esoterische wijsbegeerte heeft reeds eeuwen geleden het vraagstuk opgelost wat de mensch *geweest is*, *is* en *zal zijn*, zijn oor-

[1]) *Buddhist Cathechism*, door H. S. Olcott, President der Theosofische Vereeniging, blz. 51.

[2]) *Aldaar*, 51, 52.

sprong, levenstijdkring — eindeloos in zijn duur van opeenvolgende incarnaties of wedergeboorten — en zijne wederopneming ten slotte in de bron, waaruit hij voortgekomen is.

Doch het is niet aan de natuurwetenschap dat wij ooit kunnen vragen ons eene oplossing te geven van den mensch als het raadsel van het verleden en van de toekomst, nu geen enkel wijsgeer ons zelfs maar zeggen kan wat de mensch is, zooals èn de fysiologie èn de psychologie hem kennen. In twijfel verkeerend of de mensch een God of een dier geweest is, heeft de wetenschap hem thans met dit laatste verbonden en leidt zij hem van een dier af. De taak het menschelijke wezen als een *aardsch dier* te ontleden en te rangschikken kan zeer zeker aan de wetenschap overgelaten worden, welke in de eerste plaats door de occultisten met vereering en achting beschouwd wordt. Zij erkennen haar arbeidsveld en het bewonderenswaardige werk dat zij verricht heeft, de in de fysiologie en — tot op zekere hoogte — zelfs in de biologie gemaakte vorderingen. Doch 's menschen *innerlijke*, geestelijke, psychische of zelfs zedelijke natuur kan niet aan de liefelijke genade van een ingeworteld materialisme overgelaten worden, want zelfs de hoogere psychologische wijsbegeerte van het westen is, bij haar huidige onvolledigheid en neiging tot beslist agnosticisme, niet in staat recht te doen wedervaren aan den innerlijken mensch, in het bijzonder niet aan zijne hoogere vermogens en gewaarwordingen en aan die bewustzijnstoestanden, aan de andere
[698] zijde van den weg waarop autoriteiten als Mill een dikke streep getrokken hebben, zeggende: "Tot hiertoe zult gij gaan en niet verder".

Geen occultist zoude ontkennen dat de mensch — en met hem de olifant en de microbe, de krokodil en de hagedis, het grasprietje en het kristal — in zijn stoffelijke vorming het eenvoudig voortbrengsel is van de ontwikkelingskrachten der natuur langs een eindelooze reeks vormveranderingen; doch hij stelt de zaak anders voor.

Het is niet tegen de zoölogische en anthropologische ontdekkingen, gegrond op menschelijke en dierlijke fossiele overblijfselen, dat ieder mysticus en ieder die aan eene Goddelijke ziel gelooft, zich in zijn binnenste verzet, maar alleen tegen de ongegronde gevolgtrekkingen, gebouwd op vooropgestelde theorieën, pasklaar gemaakt voor zekere vooroordeelen. De premissen der geleerden mogen al dan niet steeds waar zijn, en daar enkele dezer theorieën slechts een kort bestaan hebben, moeten de daaruit afgeleide gevolgtrekkingen voor materia-

listische evolutionisten altijd eenzijdig zijn. Toch ontvangen de meeste geleerden dikwijls juist uit hoofde van dergelijke ééndagsautoriteit eerbewijzen waar zij die het minst verdienen [1]).

Ten einde de uitwerkingen van Karma — bij de periodieke vernieuwingen van het heelal — duidelijker en begrijpelijker voor den bestudeerder te maken, wanneer hij aan den oorsprong en de ontwikkeling van den mensch gekomen zal zijn, moet hij thans met ons den esoterischen invloed nagaan dien de karmische Tijdkringen op de algemeene ethica hebben. De vraag is of die geheimzinnige tijdsindeelingen, door de Hindoes Yuga's en Kalpa's en door de Grieken zoo aanschouwelijk κύκλοι, kringen, ringen of cirkels genoemd, eenigen invloed hebben op of in eenig direct verband staan met het menschelijk leven? Zelfs de exoterische wijsbegeerte verklaart dat deze zich steeds herhalende tijdkringen immer weder periodiek en verstandelijk in ruimte en eeuwigheid in zichzelve terugkeeren. Er zijn "Tijdkringen van Stof" [2]) en er zijn "Tijdkringen van geestelijke ontwikkeling" en van rassen, volkeren en individuen. Kan esoterische bespiegeling ons wellicht een dieper inzicht in hunne werking vergunnen?

[699]

[1]) Wie dit gezegde zoude willen houden voor eene naar de erkende wetenschap geslingerde aanmatiging of oneerbiedigheid, wordt door ons verwezen naar het werk van Dr. James Hutchinson Stirling *As regards Protoplasm*, dat eene verdediging is van eene levenskracht *tegen* de molecularisten — Huxley, Tyndall, Vogt en Co. — en wij verzoeken hen te onderzoeken of het al dan niet waar is dat, al mogen de wetenschappelijke premissen ook niet altijd juist zijn, ze niettemin aangenomen worden om een scheur of een gat in een of ander geliefkoosd materialistisch stokpaardje te stoppen. Sprekend over het protoplasma en de organen van den mensch, "zooals Huxley die opvat", zegt de schrijver: "Waarschijnlijk hebben wij derhalve genoeg *gapingen* gezien in elke in het protoplasma aanwezige continuïteit van kracht, vorm of substantie. Ja, wij kunnen zelfs Huxley onder de getuigen opnemen die aan dezelfde zijde staan. Wij vinden dat hij in zijn opstel niet zelden *waarschijnlijkheid* erkent waar alleen voor *zekerheid* plaats is. Hij zegt bijvoorbeeld: 'Het is meer dan waarschijnlijk dat men, *wanneer* men de plantenwereld grondig onderzocht heeft, *zal* vinden dat alle planten dezelfde krachten bezitten'. Wanneer eene gevolgtrekking op besliste wijze aangekondigd wordt, is het eenigszins teleurstellend te hooren, zooals hier het geval is, dat de premissen nog verzameld moeten worden [!!] ..... Ziehier verder eene zinsnede waarin men hem den 'grond' onder zijn eigen voeten ziet weggraven. Nadat hij ons gezegd heeft dat alle vormen van protoplasma uit 'eene zeer ingewikkelde vereeniging' van koolstof, waterstof, zuurstof en stikstof bestaan, gaat hij voort: 'Aan deze ingewikkelde verbinding, *welker aard nooit met juistheid vastgesteld is* [!!] heeft men den naam *proteïne* gegeven'. Dit is klaarblijkelijk eene van Huxley zelf afkomstige vereenzelviging van protoplasma en proteïne, en daar hetgeen van het eene gezegd is, noodzakelijkerwijs ook voor het andere moet gelden, volgt hieruit dat hij erkent, dat de aard van het protoplasma nooit met zekerheid vastgesteld is en dat zelfs voor hem in *deze zaak nog geen uitspraak* is gedaan. Deze erkenning wordt ook bevestigd door de woorden: 'Indien wij dit woord (proteïne) gebruiken met de *omzichtigheid* welke geboden wordt door onze *betrekkelijke onwetendheid* ten aanzien van de dingen, die het aangeeft'" ..... enz. (Blz. 33 en 34 van de uitgave van 1872, in antwoord aan Huxley in *Yeast*).

Dit is de uitnemende Huxley, de koning der fysiologie en biologie, van wien bewezen wordt dat hij met *premissen* en *feiten* blindemannetje speelt. Wat zouden de "kleine luyden" der wetenschap na zoo iets niet al mogen doen

[2]) "The Cycles of Matter" een naam, door Professor Winchell aan een in 1860 geschreven opstel gegeven.

Dit denkbeeld is in een zeer schrander geschreven wetenschappelijk werk op zeer schoone wijze uitgedrukt.

De mogelijkheid om te stijgen tot het begrip van een stelsel van coördinatie, dat in tijd en ruimte zooveel verder reikt dan alle menschelijke waarnemingen, is eene omstandigheid, die aanwijst dat de mensch krachtig genoeg is om de beperkingen der veranderende en onbestendige stof te boven te komen en zijne meerderheid boven alle niet-gevoelende en vergankelijke vormen van bestaan te bewijzen. In de opeenvolging der gebeurtenissen en in het verband der tegelijkertijd bestaande dingen is eene methode aanwezig, welke de mensch met zijn denkvermogen kan vatten, en deze als leidraad gebruikend gaat hij voor- of achteruit door æonen van stoffelijke geschiedenis, waarvan menschelijke ondervinding nimmer getuigen kan. Gebeurtenissen ontkiemen en ontplooien zich. Zij hebben een verleden dat met hun heden verband houdt en wij gevoelen dat wij er terecht op kunnen vertrouwen dat een toekomst bepaald is die op gelijke wijze met het heden en het verleden verbonden zal zijn. Deze continuïteit en eenheid der geschiedenis herhalen zich voor onze oogen in alle denkbare graden van vooruitgang. De verschijnselen leveren ons de bewijzen voor het generaliseeren van twee wetten, die ware *beginselen van wetenschappelijke waarzegging* zijn, en de menschelijke geest kan alleen door middel daarvan doordringen tot de verzegelde geschiedboeken van het verleden en de onopgeslagen bladzijden der toekomst. De eerste wet is die der ontwikkeling of, om voor ons doel geschiktere bewoordingen te gebruiken, *de wet van het verband der opeenvolging of van de georganiseerde geschiedenis van het individu*, toegelicht door de veranderende phasen van elk rijpend stelsel van gevolgen op zichzelf.... Deze gedachten doen het onmetelijke verleden en de onmetelijke toekomst der stoffelijke geschiedenis voor ons oog verrijzen. Zij schijnen als het ware vergezichten in de oneindigheid voor ons te openen en het menschelijk verstand te begiftigen met een bestaan en een gezichtsvermogen, bevrijd van de beperkingen van tijd, ruimte en eindige oorzakelijkheid, en het op te heffen tot een verheven begrip van het opperste Verstand, dat in de eeuwigheid verblijft [1]).

Volgens de leeringen verandert Mâyâ — het drogbeeld van de rangschikking der gebeurtenissen en daden op aarde — bij verschillende volkeren en plaatsen. Doch de hoofdtrekken van iemands leven stemmen altijd overeen met het "sterrebeeld" waaronder hij geboren is of, zooals wij zouden moeten zeggen, met de kenmerkende eigenschappen van het bezielende beginsel daarvan of van de Godheid die er over heerscht, hetzij wij die een Dhyân Chohan noemen, zooals in Azië geschiedt, of met de Grieksche- en de Roomsch-Katholieke kerk een Aartsengel. In de oude symboliek was het altijd de zon — hoewel men de geestelijke, niet de zichtbare, zon bedoelde — die
[700] naar men veronderstelde de voornaamste Heilanden en Awatâra's

[1]) *World-Life*, blz. 535, 548.

uitzond. Vandaar de verbindingsschakel tusschen de Boeddha's, de Awatâra's en zoovele andere incarnaties van de hoogste Zeven. Hoe dichter de sterveling, wiens persoonlijkheid door zijn eigen *persoonlijke* Godheid (het zevende beginsel) tot aardsch verblijf uitverkoren werd bij zijn prototype in den "hemel" stond, des te beter voor hem. Want bij elke wilsinspanning, gericht op loutering en op vereeniging met dien "Zelf-God", breekt een der lagere stralen en wordt het geestelijke wezen des menschen hooger en steeds hooger opgeheven tot den straal die dezen lageren straal buiten werking stelt, totdat de innerlijke mensch, van straal tot straal gaande, opgenomen wordt in den eenen en hoogsten straal van de Ouder-Zon. Aldus "loopen de lotgevallen der menschheid *werkelijk* in coördinatie met de getalvormen", dewijl de enkelingen van die menschheid ieder voor zich en allen te zamen uit een en dezelfde bron voortvloeien — de Middenzon en hare *schaduw,* de zichtbare zon. Want de dag- en nachteveningen en de zonnestilstanden, de tijdperken en verschillende phasen van den zonneloop, sterrekundig en naar getalswaarde uitgedrukt, zijn slechts de concrete zinnebeelden der eeuwig levende waarheid, al schijnen zij voor de oningewijde stervelingen inderdaad *abstracte denkbeelden.* En dit verklaart de door vele schrijvers aangewezen buitengewone getallen-coïncidenties met meetkunstige verhoudingen.

Voorzeker, "ons lot *staat* in de sterren geschreven"! Doch hoe nauwer de vereeniging van de sterfelijke weerkaatsing, den mensch en zijn hemelsch prototype is, des te minder gevaarlijk zijn de uiterlijke omstandigheden en latere reïncarnaties — waaraan noch Boeddha's, noch Christussen ontkomen kunnen. Dit is geen bijgeloof en allerminst *fatalisme.* Dit laatste gaat uit van een blinden loop van een of andere nog blindere kracht, doch de mensch is tijdens zijn verblijf op aarde vrij in zijne handelingen. Hij kan zijn *beheerschend* lot niet ontgaan, doch hij heeft de keuze tusschen twee wegen, welke hem in die richting voeren en hij kan het einddoel van ellende — indien dat zijne bestemming is — bereiken in de sneeuwwitte kleederen van den martelaar, of in het bezoedelde gewaad van wie vrijwillig den slechten weg opgaat; want er zijn *uiterlijke* en *innerlijke omstandigheden,* die op de beslissing van onzen wil over onze handelingen invloed uitoefenen, en het ligt in onze macht een van beide te kiezen. Zij die aan Karma gelooven, moeten aan het lot gelooven, dat ieder mensch tusschen zijne geboorte en zijn dood draad voor draad, om zich heen weeft

als een spin haar web, en dit lot wordt geleid hetzij door de hemelsche stem van het onzichtbare prototype buiten ons of door den ons beter bekenden *astralen* of innerlijken mensch, die maar al te dikwijls de kwade genius is van het belichaamde wezen, mensch genaamd. Deze beide leiden den uiterlijken mensch, doch één hunner moet de overhand hebben en van het allereerste begin van den onzichtbaren strijd af treedt de strenge en onverbiddelijke *wet der schulddelging* in werking en neemt zij haar loop, getrouwelijk de wisselvalligheden van den strijd volgend. Is de laatste draad in het weefsel gespannen [701] en de mensch schijnbaar geheel in het net zijner eigene daden gewikkeld, dan ziet hij zich volkomen onder de heerschappij van zijn *zelf gemaakt* lot. Dit houdt hem vast als een onbeweeglijke schelp, gehecht aan een onwrikbare rots, of het sleurt hem weg als een veder mede in den wervelwind, door zijn eigen daden opgewekt, en dit is — KARMA.

Een materialist heeft het bij de bespreking der periodieke scheppingen van onzen bol in een enkele zinsnede uitgedrukt:

Het gansche *verleden* der aarde is niets anders dan een ontvouwd *heden*.

Die schrijver was Büchner, die weinig vermoedde dat hij daarmede een axioma der occultisten herhaalde. Hetgeen Burmeister opmerkt, is mede geheel waar:

Het historisch onderzoek van de ontwikkeling der aarde heeft bewezen dat het *thans* en het *toen* op denzelfden grondslag berusten, dat het verleden op dezelfde wijze ontwikkeld is als het heden voortgaat en dat de krachten welke werkzaam waren altijd dezelfde gebleven zijn [1]).

De krachten — veeleer hare noumena — zijn natuurlijk dezelfde, derhalve moeten de phenomenale krachten ook dezelfde zijn. Doch hoe kan men er zoo zeker van zijn dat de eigenschappen der stof niet onder de werkende hand der proteïsche ontwikkeling veranderd zijn? Hoe kan een materialist, wie hij ook zij, met een stelligheid als die van Rossmassler beweren:

Deze eeuwige gelijkheid in het inwezen der verschijnselen maakt het zeker dat vuur en water ten allen tijde dezelfde krachten bezeten hebben en die steeds zullen bezitten.

Wie zijn zij "die in woorden zonder kennis duisteren raad geven" en waar waren de Huxley's en de Büchner's toen de Groote Wet de grondslagen der aarde legde? Diezelfde homogeniteit der stof en onveranderlijkheid der natuurwetten, waarop het materialisme zoo .

[1]) Aangehaald in Büchner's *Kracht en Stof*.

krachtig staat, zijn een grondbeginsel der occulte wijsbegeerte, doch deze eenheid berust op de onscheidbaarheid van den geest en de stof en zoo die twee eenmaal gescheiden werden, zou de geheele Kosmos tot Chaos en niet-zijn terugvallen. Daarom is het volstrekt *onwaar* en slechts een bewijs te meer voor den grooten eigenwaan van onzen tijd wanneer men met sommige geleerden beweert dat alle groote geologische veranderingen en verschrikkelijke aardrampen van het verleden door *gewone en bekende fysische krachten* teweeggebracht zijn. Want deze krachten zijn slechts de werktuigen en laatste hulpmiddelen tot het bereiken van zekere doeleinden, zij arbeiden periodiek en schijnbaar werktuigelijk, tengevolge van een innerlijken aandrang, welke vermengd is met hare stoffelijke natuur, doch daarbuiten gelegen is. Elke belangrijke daad der natuur, welker handelingen alle cyclisch en periodiek zijn, heeft een doel. Doch men heeft de geestelijke krachten gewoonlijk met de zuiver stoffelijke verward; de eerste worden door de wetenschap ontkend en omdat zij die ononderzocht laat, moeten zij haar onbekend blijven [1]). Hegel zegt: [702]

De geschiedenis der wereld vangt aan met haar algemeen doel, de verwezenlijking van het begrip van den geest — doch in een *impliciten* vorm (*an sich*), dat wil zeggen als de natuur; een verborgen, zeer diep verborgen onbewust instinct, en het geheele verloop der geschiedenis . . . . . is er op gericht dezen onbewusten aandrang bewust te maken. Zoo komen bij den eersten aanvang de natuurlijke wil — datgene wat de subjectieve zijde genoemd is — fysische begeerte, instinct, hartstocht, eigenbelang, alsook meeningen en subjectieve opvattingen, spontaan te voorschijn, verschijnende in den vorm van louter natuurlijk bestaan. Deze reusachtige opeenhooping van wilsuitingen, belangen en werkzaamheden zijn voor den wereldgeest de werktuigen en hulpmiddelen om zijn doel te bereiken, het tot bewustzijn te brengen en te verwezenlijken. En dit doel is niets anders dan zichzelf te vinden — tot zichzelf te geraken — en zichzelf in concrete werkelijkheid te aanschouwen. Of echter die openbaringen van levenskracht, waarin de individuën en de volkeren hun eigen doel en bevrediging zoeken, tegelijkertijd de werktuigen en hulpmiddelen zijn voor een hooger en algemeener doel, waarvan zij niets weten — dat zij onbewust erkennen — zoude nader gevraagd kunnen worden, of liever het is reeds gevraagd . . . . mijne meening over dit punt heb ik dadelijk bij het begin kenbaar gemaakt en onze hypothese . . . . en ons geloof voorgestaan dat de rede de wereld bestuurt en diensvolgens ook hare geschiedenis bestuurd heeft. Aan dit onafhankelijk algemeen en substantieel bestaan is al het — andere ondergeschikt, dienstbaar en een hulpmiddel voor de ontwikkeling daarvan [2]).

[1]) Geleerden zullen zeggen: Wij ontkennen, omdat er nooit iets van dien aard binnen den kring onzer ondervinding gekomen is. Doch, zooals Charles Richet, de fysioloog, zegt: "Dat zij zoo, doch hebt gij ten minste het tegendeel bewezen? . . . . Ontken in elk geval niet *à priori*. De huidige wetenschap is niet ver genoeg gevorderd om u dat recht te kunnen geven". *La Suggestion Mentale et le Calcul des Probabilités.*

[2]) *Lectures on the Philosophy of History*, blz. 26, Eng. vert. van Sibree.

Geen enkel metafysicus of Theosoof zou zich tegen deze waarheden, die alle in esoterische leeringen belichaamd zijn, kunnen verzetten. Er *is* in het geologische leven van onzen bol en ook in de verledene en toekomstige geschiedenis van rassen en volkeren *wel degelijk* voorbeschikking aanwezig. Zij is nauw verwant aan wat wij Karma noemen en wat Westersche pantheïsten Nemesis en cyclussen genoemd hebben. De wet der ontwikkeling voert ons thans langs den stijgenden boog van *onzen* cyclus, als wanneer de gevolgen opnieuw zullen samensmelten met de thans geneutraliseerde oorzaken en opnieuw die oorzaken worden zullen en alle dingen, onder den invloed van deze eerste hunne oorspronkelijke harmonie weder teruggekregen zullen hebben. Dit zal de cyclus van onze bijzondere Rondte wezen, een oogwenk in den duur van den grooten tijdkring of van het Mahâyuga.

Het blijkt dat de schoone wijsgeerige opmerkingen van Hegel hare [703] toepassing vinden in de leeringen der occulte wetenschap, welke leert dat de natuur altijd voor een gegeven doel werkt, wier resultaten altijd tweevoudig zijn. In onze eerste occulte boeken hebben wij dit in de volgende bewoordingen gekleed:

> Evenals onze planeet zich telken jare éénmaal om de zon beweegt en tegelijkertijd éénmaal per etmaal om hare as wentelt en zoodoende kleine cirkels binnen een grooteren beschrijft, evenzoo wordt het werk der kleinere cyclische tijdperken in den grooten Saros voltooid en opnieuw aangevangen. De omwenteling van de stoffelijke wereld gaat volgens de oude leer vergezeld van een gelijke omwenteling in de wereld van het verstand — dewijl de geestelijke ontwikkeling der wereld evenals de stoffelijke in kringloopen voortschrijdt. Zoo zien wij in de geschiedenis een regelmatige afwisseling van eb en vloed in het getij van den menschelijken vooruitgang. De groote koninkrijken en keizerrijken der wereld dalen weder nadat zij het toppunt hunner grootheid bereikt hebben, overeenkomstig dezelfde wet volgens welke zij gestegen zijn, totdat, wanneer het laagste punt bereikt is, de menschheid zich weder doet gelden en opnieuw omhoog stijgt, waarbij dan de hoogte, welke zij bereikt, volgens deze wet van cyclischen vooruitgang iets hooger ligt dan het punt vanwaar zij te voren afgedaald is [1]).

Doch deze kringloopen — wielen in andere wielen, zoo begrijpelijk en vernuftig verzinnebeeld door de verschillende Manoe's en Rishi's in Indië en in het westen door de Kabiri [2]) — *doen niet de geheele*

---

[1]) *Isis Unveiled*, Deel I, blz. 34.

[2]) Deze symboliek belet niet dat die thans schijnbaar mythische personages eens de aarde bestuurd hebben in den menschelijken vorm van werkelijk levende, hoewel waarlijk goddelijke en op goden gelijkende menschen. De meening van Kolonel Vallencey — en ook van Graaf de Gebelin — dat de "namen der Kabiri allegorisch schijnen te zijn, en niet meer [?] beteekend schijnen te hebben dan een — voor de landbouwwerkzaamheden berekenden — almanak van de wisseling der jaargetijden" (*Collect. de Reb. Hibern.*, No. 13, Praef. Sect. 5), is even ongerijmd als zijne bewering dat Aeons, Cronus, Saturnus en Dagon allen

menschheid op een en hetzelfde tijdstip aan. Vandaar dat het, zooals wij zien, zoo moeielijk is ze te begrijpen en er ten aanzien van hunne fysische en geestelijke gevolgen onderscheid tusschen te maken, wanneer men niet te voren grondig op de hoogte gekomen is van hunne betrekking tot en hunne inwerking op de onderscheidene posities van de volkeren en rassen in hunne bestemming en hunne ontwikkeling. Men kan dit stelsel niet begrijpen wanneer men de geestelijke werking dezer tijdperken — door de Karmische wet om zoo te zeggen *voorbeschikt* — van hun fysischen loop scheidt. De berekeningen der beste astrologen zouden falen, of in ieder geval onvolkomen blijven, tenzij deze tweevoudige werking volkomen in rekening gebracht en in deze richting beheerscht worde. En deze beheersching kan men slechts door INWIJDING verkrijgen.

De groote tijdkring omvat den vooruitgang der menschheid van de verschijning van den oorspronkelijken mensch van etherischen vorm af. Hij loopt door de innerlijke kringloopen van 's menschen voortschrijdende ontwikkeling van af het etherische nederwaarts tot het halfetherische en zuiver stoffelijke, tot aan de verlossing van den mensch uit zijn "rok van vellen" en stof, waarna hij zijn loop neder- [704] waarts vervolgt en daarna opwaarts, om zich te sluiten op het top-punt eener Rondte, wanneer de manwantarische slang "haar staart verslindt" en zeven kleinere tijdkringen voorbij zijn. Dit zijn de groote Rassentijdkringen, die alle in dat bijzondere Ras begrepen volkeren en stammen geleidelijk aandoen, doch daarbinnen bestaan kleinere, zoowel volks- als stamtijdkringen, die onafhankelijk van elkander verloopen. Zij worden in de oostersche esoteriek de karmische kringen genoemd. In het westen heeft men — omdat de wijsheid der heidenen verworpen is, daar zij afkomstig is van en aangekweekt door de duistere machten, die naar men veronderstelde, doorloopend oorlog voerden en zich verzetten tegen den kleinen stamgod Jehovah — de volle en ontzagwekkende beteekenis van de Griekse Nemesis, of Karma, geheel uit het oog verloren. Anders zouden de Christenen wel beter de diepzinnige waarheid ingezien hebben dat Nemesis zonder eigenschappen is, dat, terwijl de gevreesde Godin als beginsel volstrekt en onveranderlijk is, wij — de volkeren en

---

hetzelfde zijn — namelijk de "aartsvader Adam". De Kabiri waren de leeraren der menschheid in den landbouw omdat zij de bestierders waren van de jaargetijden en de cosmische tijdkringen. Daarom waren zij het die als Planeetgeesten of Engelen (Boodschappers) de *mysteriën* van de *kunst* van den landbouw regelden.

de individuen — het zelf zijn die haar tot werkzaamheid drijven en den stoot geven in de richting waarin zij werkt. Karma-Nemesis schept volkeren en stervelingen, doch eenmaal geschapen, zijn zij het die haar tot eene furie of een beloonenden engel maken. Voorwaar —

Wijs is wie Nemesis vereert [1])

— zooals het koor tot Prometheus spreekt. En even onverstandig zijn zij die gelooven dat die Godin door offers en gebeden gunstig gestemd kan worden, of haar wiel doen afwijken van den weg, dien het eenmaal ingeslagen heeft. "Het drievormige Fatum en de nimmervergetende Furiën" zijn alleen op aarde hare attributen en door onszelve voortgebracht. Er is geen terugkeer mogelijk op de paden welke zij in kringloop volgt, doch deze paden zijn ons eigen maaksel, want wij zijn het, hetzij te zamen of ieder voor zich, die ze voorbereiden. Karma-Nemesis is synoniem met voorzienigheid *minus* plan, goedheid, en alle andere *eindige* eigenschappen en hoedanigheden, welke men zoo onwijsgeerig aan deze laatste toeschrijft. Een occultist of wijsgeer zal nooit over de goedheid of de wreedheid der voorzienigheid spreken, maar hij zal, terwijl hij haar met Karma-Nemesis vereenzelvigt, niettemin verkondigen dat zij de goeden beschermt en over hen waakt zoowel in dit als in toekomstige levens en dat zij den boosdoener zoolang bestraft — ja zelfs tot in zijn zevende wedergeboorte — zoo lang inderdaad tot de gevolgen zijner verstoring van zelfs maar het kleinste atoom in de oneindige wereld van harmonie weder geheel in evenwicht gebracht zijn. Want het eenige gebod van Karma — een eeuwig en onveranderlijk gebod — is volstrekte harmonie in de wereld der stof,
[705] evenals in de wereld van den geest. Daarom is het niet Karma dat beloont of straft, doch zijn wij het die onszelven beloonen of straffen, al naarmate wij met, door middel van en overeenkomstig de natuur handelen door te gehoorzamen aan de wetten waarop die harmonie steunt — of die wetten schenden.

Ook zouden de wegen van Karma niet ondoorgrondelijk zijn, zoo de menschen slechts in eenheid en harmonie in stede van in oneenigheid en strijd werkten. Want onze onwetendheid ten aanzien van die wegen — welke het eene deel der menschheid de duistere en ingewikkelde wegen der voorzienigheid noemt, terwijl een ander deel er de werking van blind fatalisme in ziet en weer anderen louter toeval

[1]) "Wie Karma-Nemesis vreest" zoude beter zijn.

zonder Goden of duivels als leiders — zoude zeker verdwijnen, indien wij ze alle slechts aan hare juiste oorzaak wilden toeschrijven. Wanneer wij het juiste inzicht of ten minste het vaste vertrouwen en de overtuiging bezaten dat onze naasten ons niet meer schade zullen toebrengen dan wij er aan denken hen te benadeelen, zoude twee derden van het kwaad der wereld in rook verdwijnen. Wilde niemand zijn broeder leed aandoen, dan zoude Karma-Nemesis noch aanleiding hebben om te werken, noch wapenen om te gebruiken. De voornaamste oorzaak van de "wegen der voorzienigheid" is juist daarin te vinden, dat er in ons midden steeds alle elementen van strijd en verzet aanwezig zijn en dat rassen, volkeren, stammen, maatschappijen en individuën in Cains en Abels, wolven en lammeren verdeeld zijn. Wij leggen die talrijke kronkelwegen van ons lot dagelijks eigenhandig aan en verbeelden ons daarbij een spoor op de koninklijke heirbaan van achtenswaardigheid en plicht te volgen, en dan klagen wij dat die kronkelpaden zoo verward en duister zijn. Wij staan verbijsterd voor het mysterie dat wijzelf gemaakt hebben en voor de levensraadselen, welke *wij niet willen* oplossen en beschuldigen dan de groote sfinx ervan dat zij ons verslindt. Doch er is voorwaar geen enkele ongunstige gebeurtenis in onze levens, geen dag van tegenspoed, geen ongeluk, of men zoude het tot onze eigene daden in dit of in een ander leven kunnen terugvoeren. Wanneer iemand de wetten der harmonie, of zooals een Theosofisch schrijver zegt de "wetten des levens" schendt, moet hij er op rekenen in den chaos te zullen storten, dien hijzelf gemaakt heeft. Want, zoo zegt dezelfde schrijver:

> De eenige gevolgtrekking waartoe men besluiten kan is deze dat deze levenswetten zichzelve wreken en dat iedere wrekende engel dientengevolge slechts een in beeld gebrachte voorstelling van hare terugwerking is.

Indien daarom ooit iemand hulpeloos tegenover deze onveranderlijke wetten staat, dan zijn het veeleer die engelen — de bewakers der harmonie — dan wij zelve de makers van ons lot. Karma-Nemesis is niets anders dan de geestelijke dynamische uitwerking van door onze eigene handelingen voortgebrachte oorzaken en tot werkzaamheid geroepen krachten. Het is eene wet der occulte dynamica dat "een gegeven hoeveelheid energie op het geestelijk of astraal gebied verbruikt veel grootere uitwerking heeft dan dezelfde hoeveelheid, op het stoffelijk objectief gebied van het bestaan gebruikt".

Deze staat van zaken zal blijven bestaan tot 's menschen geestelijke intuïtie geheel geopend is en dit zal niet plaats vinden voordat wij onze dichte omhulsels van stof vrijwel afgeworpen hebben, totdat wij beginnen *van binnen uit* te handelen in stede van steeds *van buiten* komende aandrangen te volgen, aandrangen, welke door onze stoffelijke zintuigen en ons grof, zelfzuchtig lichaam voortgebracht worden. Tot die tijd daar is, zijn eensgezindheid en harmonie de eenige voorbehoedmiddelen tegen het kwaad van het leven — een broederschap *van de daad* en niet alleen altruïsme in naam. Het onderdrukken van een enkele slechte *oorzaak* zal niet een, maar vele slechte gevolgen onderdrukken. En indien eene Broederschap, of zelfs een aantal Broederschappen, al niet in staat mogen zijn de volkeren te beletten elkander van tijd tot tijd den hals af te snijden, zoo zal toch eenheid van denken en handelen en wijsgeerig onderzoek van de geheimenissen van het bestaan altijd enkele personen, die trachten te begrijpen wat voor hen totnogtoe een raadsel gebleven is, weerhouden nieuwe oorzaken van onheil te scheppen in eene wereld, die reeds zoo vol smart en kwaad is. Kennis van Karma schenkt de overtuiging dat indien

> .... deugd in smart gedompeld en ondeugd zegevierend
> De menschheid tot godloochenaars maakt [1]),

zulks alleen komt doordien de menschheid steeds hare oogen gesloten heeft voor de groote waarheid dat de mensch zijn eigen heiland en zijn eigen verderver is. Hij behoeft niet den hemel en de Goden, het noodlot en de voorzienigheid te beschuldigen van de schijnbare onrechtvaardigheid die te midden der menschheid heerscht. Hij zoude beter doen zich dit fragment van Grieksche wijsheid te binnen te brengen en te herhalen, dat den mensch waarschuwt tegen het beschuldigen van *Dat*, hetwelk

> Rechtvaardig, doch geheimzinnig ons zonder dwalen
> Langs onbespeurde paden van schuld voert tot de straf;

en zoo zijn de wegen waarlangs de groote Europeesche volkeren voorwaarts schrijden. Ieder volk en iedere stam der Westersche Âriërs heeft evenals hunne Oostersche broeders van het vijfde Ras zijn gouden en zijn ijzeren eeuw gehad, zijn tijdperk van betrekkelijke onverantwoordelijkheid, of zijn Satya-Yuga van reinheid, en thans hebben vele hunner hun ijzeren eeuw, het Kali-Yuga bereikt, een duister tijdperk van verschrikking.

---

[1]) Dryden.

Aan den anderen kant is het waar dat de exoterische tijdkringen van elk volk terecht afgeleid zijn uit de bewegingen der sterren en dat hunne afhankelijkheid daarvan bewezen is. Deze bewegingen zijn onscheidbaar vermengd met het lot van volkeren en menschen. Doch in zuiver fysischen zin kent Europa geen andere tijdkringen dan die [707] der sterrekunde en het richt zijne berekeningen daarnaar in. Ook wil het alleen hooren van *denkbeeldige* cirkels of banen in de sterrenhemels daaromheen,

> Met passer en met excentriek beschreven,
> Cirkels en epicirkels, kring in kring.

Doch voor de heidenen — van wie Coleridge terecht zegt: "Tijd, kringloopvolbrengende Tijd, was hunne abstractie der Godheid", welke "Godheid" zich in coördinatie met en alleen door middel van Karma openbaarde en die Karma-Nemesis zelve was — beteekenden de tijdkringen nog iets meer dan louter eene opeenvolging van gebeurtenissen of eene periodieke tijdruimte van langeren of korteren duur. Want zij waren algemeen gestempeld met terugkeerende kenmerken van veel meer uiteenloopenden en verstandelijken aard dan zich vertoonen in den periodieken wederkeer der jaargetijden of van zekere sterrebeelden. De hedendaagsche wijsheid stelt zich tevreden met sterrekundige berekeningen en voorspellingen, gegrond op onfeilbare wiskundige wetten. De oude wijsheid voegde aan het koude lichaam der astronomie nog de bezielende elementen toe van haar ziel en geest — de astrologie. En dewijl de bewegingen der sterren *inderdaad* nog geheel andere gebeurtenissen op aarde regelen en beslissen dan aardappelen en de periodieke ziekten van dat nuttige gewas — eene bewering, waarom men eenvoudig lacht als niet vatbaar voor wetenschappelijke verklaring, doch die men niettemin aanneemt — moeten die gebeurtenissen zich aan door eenvoudige sterrekundige berekeningen bepaalde voorbeschikking onderwerpen. Wie in astrologie gelooven zullen onze bedoeling begrijpen, sceptici zullen dat denkbeeld bespotten en er om lachen. Zoo sluiten zij evenals de struisvogels hun oogen voor hun eigen lot [1]).

---

[1]) Echter niet allen, want er zijn mannen van wetenschap, wier oogen voor de waarheid opengaan. Ziehier wat wij lezen: "Waarheen wij onzen blik ook wenden, overal ontmoeten wij eene geheimenis .... alles in de natuur is voor ons het onbekende ..... Toch zijn zij talrijk, die oppervlakkige denkers, voor wie niets door natuurkundige krachten voortgebracht kan worden buiten reeds lang waargenomen feiten, in de boeken geheiligd en min of meer kunstig gegroepeerd met behulp van theorieën welker levensduur van één dag thans reeds bewezen diende te hebben dat zij ontoereikend zijn ..... Ik matig mij niet aan de mogelijkheid te betwisten van het bestaan van onzichtbare wezens, van een andere natuur dan de onze

Dit komt daarvan dat hun klein zoogenaamd *geschiedkundig* tijdperk hun geen ruimte tot vergelijken laat. De sterrenhemel ligt voor hen en hoewel hun geestelijk oog nog niet geopend is en de van de aarde afkomstige atmosferische stof hun blik onderschept en tot de
[708] fysische stelsels beperkt, kunnen zij niettemin niet nalaten de bewegingen van meteoren en kometen waar te nemen en hunne gedragingen op te teekenen. Zij houden aanteekening van de periodieke komst dezer zwervelingen en "vlammende boden" en voorspellen dienovereenkomstig aardbevingen, sterreregens, de verschijning van zekere sterren, kometen, enz.. Maar zijn zij dan ten slotte geen waarzeggers? Neen, zij zijn geleerde sterrekundigen.

Waarom dan de occultisten en astrologen, die even geleerd zijn als deze sterrekundigen, niet geloofd wanneer zij volgens dezelfde wiskundige beginselen den terugkeer van een of andere cyclische gebeurtenis voorspellen? Waarom de bewering dat zij die wederkomst *weten* belachelijk gemaakt? Aangezien hunne voorvaderen en voorgangers in hunnen tijd gedurende een tijdperk dat honderdduizenden jaren omvat, het terugkeeren van dergelijke gebeurtenissen hebben opgeteekend, moet de conjunctie van dezelfde gesternten noodzakelijk, zoo niet dezelfde, dan toch overeenkomstige gevolgen teweegbrengen. Moet men om die voorspellingen lachen omdat beweerd wordt dat die waarnemingen zich over honderdduizenden jaren uitstrekken en de geschiedenis der menschelijke rassen die over de millioenen jaren oud is? De hedendaagsche wetenschap wordt op hare beurt om hare veel bescheidener geologische en anthropologische cijfers uitgelachen door wie zich aan de tijdrekenkunde van den *Bijbel* houden. Op deze wijze brengt Karma zelfs in het menschelijke spotten weder evenwicht op wederzijdsche kosten van secten, geleerde genootschappen en individuën. En toch is er ten minste bij de voorspelling van *dergelijke* toekomstige gebeurtenissen, alle voorspeld op het gezag van cyclischen terugkeer, geen psychisch verschijnsel betrokken. Het is noch *vooruitzien*, noch

---

en in staat de stof tot werking te brengen. Diep denkende wijsgeeren hebben dit ten allen tijde toegegeven als een gevolg van de groote wet van continuïteit die het heelal bestiert. Kan dat intellectueele leven, dat wij op de eene of andere wijze uit het niet (néant) voor den dag zien komen en trapsgewijs de hoogte van mensch zien bereiken, plotseling bij den mensch ophouden om eerst weder te verschijnen in het oneindige, in den oppersten bestierder der wereld? Dit is zeer onwaarschijnlijk". Derhalve "ontken ik het bestaan van geesten evenmin als ik de ziel ontken, al tracht ik ook zekere feiten zonder deze hypothese te verklaren". *The Non-Defined Forces, Historical and Experimental Researches*, blz. 3. (Parijs 1877). Schrijver daarvan is A. de Rochas, een welbekend Fransch geleerde en zijn werk is een van de teekenen des tijds.

profetie, evenmin als het jaren te voren aankondigen van de komst van een komeet of een ster. Het zijn eenvoudig kennis en wiskundig juiste berekeningen, die de *Wijzen van het Oosten* in staat stellen bijvoorbeeld te voorspellen dat Engeland aan den vooravond van een of andere ramp staat, dat Frankrijk een zoodanig tijdstip van zijn tijdkring nadert en dat Europa in het algemeen bedreigd wordt door, of veeleer aan den vooravond staat van een verwoestende ramp, waarheen zijn eigen rassenkarma *het gevoerd heeft*. Onze meening over de betrouwbaarheid dezer mededeelingen hangt er natuurlijk geheel en al van af of wij de bewering dat de waarnemingen zich over een reusachtig tijdvak van geschiedkundige waarnemingen uitstrekken al dan niet aannemen of verwerpen. De oostersche ingewijden verzekeren dat zij doorloopend opteekeningen over de ontwikkeling der rassen en gebeurtenissen van algemeen belang sedert het begin van het vierde Ras bewaard hebben — terwijl hunne kennis der aan dat tijdvak voorafgegane gebeurtenissen op overlevering berust. Bovendien zullen zij, die aan zienerschap en occulte krachten gelooven, het niet moeielijk vinden om ten minste met het algemeen karakter der gegeven mededeelingen in te stemmen, al zijn die ook slechts overleveringen, wanneer die overleveringen eenmaal door helderziendheid en esoterische kennis gecontroleerd en verbeterd zijn. Doch in het onderhavige geval maken wij van zulk een metafysisch geloof niet ons voornaamste plechtanker, want het bewijs wordt geleverd door — op hetgeen voor ieder occultist volkomen wetenschappelijk bewijs is — de opteekeningen, gedurende ontelbare eeuwen door den dierenriem bewaard. [709]

Er is nu ruimschoots bewezen dat zelfs horoscopen en de judiciële astrologie niet geheel en al op verbeelding berusten en dat mitsdien de sterren en de sterrebeelden op occulte en geheimzinnige wijze invloed uitoefenen op, en verband houden met individuen. En zoo dat voor individuen geldt, waarom dan niet voor volkeren, rassen en de menschheid als geheel? Ook dit wordt op grond van het gezag der dierenriem-opteekeningen beweerd. Wij zullen dus gaan onderzoeken in hoeverre de ouden den dierenriem gekend en in hoeverre de modernen dien uit het oog verloren hebben.

AFDEELING XVI.

DE DIERENRIEM EN ZIJNE OUDHEID.

"Alle menschen zijn geneigd hun eigen verstand zeer hoog aan te slaan en zich hardnekkig vast te houden aan de meeningen die zij voorstaan", zegt Jordan en hij laat er terecht op volgen — "en toch worden nagenoeg alle menschen geleid door het verstand van anderen, niet door het hunne en men kan met meer waarheid zeggen dat zij hunne meeningen aannemen dan dat zij die zelf vormen".

Dit is dubbel waar ten aanzien van wetenschappelijke meeningen over ter overweging aangeboden hypothesen — daar het vooroordeel en de vooropgezette meeningen van zoogenaamde "autoriteiten" dikwijls over vraagstukken, welke voor de geschiedenis van het hoogste levensbelang zijn, beslissen. Onze geleerde oriëntalisten zijn vele dergelijke vooropgevatte meeningen toegedaan en weinige daarvan zijn onrechtvaardiger of onlogischer dan de algemeene dwaling omtrent de oudheid van den dierenriem. Dank zij het stokpaardje van enkele Duitsche oriëntalisten hebben Engelsche en Amerikaansche Sanskritisten de meening van Professor Weber aangenomen dat de volkeren van Indië vóór den Macedonischen inval geen denkbeeld of kennis van den dierenriem bezeten hebben en dat de oude Hindoes dien uit Griekenland in hun land ingevoerd hebben. Vele andere "autoriteiten" zeggen ons verder dat geen enkele oostersche natie den dierenriem gekend heeft voordat de Grieken de goedheid hadden hunne uitvinding aan hunne naburen mede te deelen. En *dat nog wel* met het *Boek Job* voor oogen, dat zelfs volgens hun eigene verklaring het oudste van den Hebreeuwschen canon en zeker van vóór Mozes' tijd is, een boek dat spreekt over het *maken* van "Arcturus, [den Wagen], Orion en de Pleiaden [Osh, Kesil en Kimah] en de binnenkameren van het Zuiden" [1]), van den Schorpioen en de Mazzaroth — de *twaalf teekens* [2]),

[1]) IX : 9.
[2]) XXXVIII : 31, 32.

woorden welke, als zij iets beteekenen, toch zeker willen zeggen dat zelfs de nomadische Arabische stammen den dierenriem kenden. Men neemt aan dat het *Boek Job* ten minste duizend jaar ouder is dan Homerus en Hesiodus — terwijl deze twee Grieksche dichters zelf ongeveer acht eeuwen voor de Christelijke tijdrekening (!!!) geleefd hebben. In het voorbijgaan zij echter gezegd dat iemand die er de voorkeur aan geeft Plato te gelooven — die Homerus veel vroeger [711] doet leven — op een aantal teekenen van den dierenriem zou kunnen wijzen, die in de *Ilias* en de *Odyssea,* in de Orphische hymnen en elders genoemd zijn. Doch sedert de bakersprookjeshypothese van sommige hedendaagsche critici ontstaan is dat zelfs Homerus en Hesiodus nooit bestaan hebben, om van Orpheus in het geheel niet te spreken, is het wellicht verloren moeite deze archaïsche schrijvers zelfs maar te noemen. De Arabische Job zal wel voldoende zijn, tenzij men inderdaad ook zijne klaagliederen te zamen met de gedichten der twee Grieken, waarbij wij die van Linus nog kunnen voegen, voor een vaderlandslievende vervalsching van den Jood Aristobulus mocht willen houden. Doch indien de dierenriem ten tijde van Job bekend was, hoe zouden de beschaafde en wijsgeerige Hindoes daarmede onbekend hebben kunnen blijven?

Op gevaar af getroffen te worden door de pijlen der hedendaagsche kritiek — door misbruik tamelijk stomp geworden — moge de lezer zich op de hoogte stellen van Bailly's geleerde meening omtrent dit onderwerp. Van op gevolgtrekkingen gegronde beschouwingen kan aangetoond worden dat zij op dwaling berusten. Wiskunstige berekeningen steunen op hechtere grondslagen. Bailly koos verscheidene sterrekundige aanduidingen in het *Boek Job* tot uitgangspunt en bedacht een zeer vernuftig middel om aan te toonen dat de eerste samenstellers van de wetenschap van den dierenriem tot een antediluviaansch oervolk behoord hebben. Het feit dat hij bereid schijnt te zijn in Thoth, Seth en in den Chineeschen Fohi enkele Bijbelsche patriarchen te zien, verzwakt zijn bewijs voor de oudheid van den dierenriem niet [1]). Zelfs indien men om der bewijsvoering wille aanneemt dat zijn voorzichtig gestelde 3700 jaar v. C. den juisten tijd voor het ontstaan van de wetenschap van den dierenriem aangeeft, bewijst dat jaartal zoo onweerlegbaar mogelijk dat het niet de Grieken waren die den dierenriem uitvonden, om de eenvoudige reden

[1]) *Astronomie Antique.*

dat zij zeven en dertig eeuwen v. C. niet als volk bestonden — ten minste niet als een door de critici erkend *geschiedkundig* ras. Bailly berekende vervolgens den tijd waarin de sterrebeelden den atmosferischen invloed openbaarden, welken Job de "liefelijkheden van het Zevengesternte" [1]) in het Hebreeuwsch Kimah, noemde, dien van Orion, Kesil, en dien van de regens in de woestijn in verband met den Schorpioen, het achtste sterrebeeld, en vond dat men met het oog op de eeuwige gelijkvormigheid dezer verdeelingen van den dierenriem en van de altijd en overal in dezelfde volgorde aangenomen namen der planeten en op de onmogelijkheid alles aan louter toeval en "coïncidentie" — "die nooit dergelijke overeenkomsten schept" — toe te schrijven — inderdaad aan den dierenriem een zeer hoogen ouderdom moet toekennen [2]).

[712] Nog eens, indien men aanneemt dat de *Bijbel* in welke aangelegenheid dan ook gezag heeft — en er zijn er enkelen die dat nog doen hetzij uit Christelijke of uit Kabbalistische overwegingen — dan wordt de dierenriem duidelijk genoemd in II *Koningen* XXIII : 5. Voordat Hilkia, de hoogepriester, "het boek der wet gevonden" had waren de teekenen van den dierenriem bekend en werden ze vereerd. Zij werden in dezelfde mate vereerd als de zon en de maan, omdat de

> priesters, wien de koningen van Juda bevolen hadden wierook te branden ..... voor Baal, de zon, de maan en de planeten en al het heir des hemels

of voor de "twaalf teekens of sterrebeelden", zooals de kantteekening van den Engelschen *Bijbel* zegt, dit gebod eeuwen lang opgevolgd hadden. Aan dezen afgodendienst werd eerst in 624 v. C. door koning Jozia een eind gemaakt.

Het *Oude Testament* is vol zinspelingen op de twaalf dierenriemteekens en het geheele ontwerp — helden, personages en gebeurtenissen — is er op gebouwd. Zoo is de droom van Jozef, die elf "sterren" zag buigen voor de twaalfde, die *zijne* "ster" was, eene zinspeling op den dierenriem. De Roomsch-Katholieken hebben er bovendien een voorspelling van Christus in ontdekt, die, naar zij zeggen, die twaalfde ster is, terwijl de andere de elf apostelen zijn; de afwezigheid van den twaalfden wordt ook beschouwd als een profetische zinspeling op het verraad van Judas. Ook zijn de twaalf

---

[1]) De Pleiaden zijn, zooals iedereen weet, de zeven sterren voorbij den Stier, die bij het begin van de lente verschijnen. Zij hebben in de Hindoesche esoterische wijsbegeerte een zeer occulte beteekenis en worden in verband gebracht met het *Getuid* en andere mystieke beginselen in de natuur.

[2]) Zie *Astronomie Antique*, blz. 63 tot 74.

zonen van Jacob eene zinspeling op den dierenriem, zooals Villapandus terecht aangewezen heeft [1]). Sir James Malcolm toont in zijne *History of Persia* [2]) aan dat de *Dabistan* al dergelijke overleveringen betreffende den dierenriem herhaalt. Hij voert de uitvinding van den dierenriem terug tot de roemrijke dagen van de gouden eeuw van Iran en merkt op dat een der bedoelde overleveringen beweert dat de Genii der planeten met dezelfde gestalten en vormen afgebeeld worden, welke zij aangenomen hadden *toen zij zich aan vele heilige profeten vertoonden* en aldus aanleiding gaven tot het vaststellen der op den dierenriem gegronde riten.

Pythagoras, en na hem Philo Judaeus, hield het getal 12 voor zeer heilig.

Dit getal twaalf is *volmaakt*. Het is het getal der teekens van den dierenriem, welke de zon in twaalf maanden bezoekt, en het is ter eere van dat getal dat Mozes zijn volk in twaalf stammen verdeeld, de twaalf toonbrooden ingesteld en twaalf edelsteenen op de borstlap van den hoogepriester geplaatst heeft [3]).

Volgens Seneca heeft Berosus het voorspellen van alle toekomstige gebeurtenissen en rampen door middel van den dierenriem onderwezen, en de tijden, welke hij voor het verbranden van de wereld [713] — Pralaya — en voor een zondvloed vastgesteld heeft, komen overeen met de tijden genoemd in een oud Egyptisch papyrus. Een dergelijke ramp heeft telkenmale bij het hernieuwen van den tijdkring van het sterrejaar van 25868 jaar plaats. De Akkadische maanden werden genoemd naar en hunne namen afgeleid van die der teekens van den dierenriem en de Akkadiërs zijn veel ouder dan de Chaldeën. Proctor toont in zijn *Myths and Marvels of Astronomy* aan dat de oude sterrekundigen 2400 jaar v. C. een allernauwkeurigst astronomisch stelsel verkregen hadden; de Hindoes rekenen hun Kali-Yuga van een groote periodieke conjunctie van de planeten af, welke een en dertig eeuwen v. C. plaats gehad heeft, doch in weerwil van dit alles zijn het toch de tot den tocht van Alexander den Groote behoorende Grieken geweest, die de Ârische Hindoes in de sterrekunde onderwezen hebben!

Hetzij de oorsprong van den dierenriem Ârisch of Egyptisch zij, in elk geval is hij ontzaglijk oud. Simplicius schrijft in de zesde eeuw na C. dat hij altijd gehoord had dat de Egyptenaren gedurende een

---

[1]) *Temple de Jerusalem*, Deel II, 2de Ged., hfdst. XXX.

[2]) Hfdst. VII.

[3]) Aangehaald door de Mirville, *Des Esprits* IV, blz. 58.

tijdvak van 630000 jaren sterrekundige waarnemingen verricht en opgeteekend hadden. Deze mededeeling schijnt Gerald Massey schrik aan te jagen, die daarbij opmerkt:

Indien wij dit aantal jaren als maanden beschouwen, welke, zooals Euxodus gezegd heeft, door de Egyptenaren jaren, *d. w. s.* tijdsverloopen genoemd werden, dan zoude zulks nog den duur van twee tijdperken van precessie [51736 jaren] opleveren [1]).

Diogenes Laërtius voerde de sterrekundige berekeningen der Egyptenaren tot 48863 jaar vóór Alexander den Groote terug [2]). Martianus Capella bevestigt dit door aan het nageslacht te verkondigen dat de Egyptenaren de sterrekunde in het geheim 40000 jaar beoefend hadden voordat zij hunne kennis aan de wereld mededeelden [3]).

In *Natural Genesis* worden vele waardevolle aanhalingen gegeven om de theorieën van den schrijver te steunen, doch zij rechtvaardigen veel meer de leeringen der Geheime Leer. Zoo wordt bijvoorbeeld Plutarchus aangehaald, die in zijn *Leven van Sulla* zegt:

Op zekeren dag toen de hemel helder was, hoorde men daarin het geluid eener trompet, zoo luid, schril en droevig dat het de wereld deed ontstellen en in verbazing bracht. De Tuscische wijzen zeiden dat het een nieuw menschenras en eene hernieuwing van de wereld aankondigde, want zij beweerden dat er acht onderscheidene soorten van menschen zijn, alle verschillend in leven en zeden, en dat de Hemel aan elk harer haar tijd toebedeeld had, welke beperkt was door den omloop van het groote jaar [25868 jaar] [4]).

Dit herinnert sterk aan onze zeven Rassen en het achtste — den [714] "diermensch" — die van het latere derde Ras afstamde, alsmede aan de opeenvolgende onderdompelingen en vernietiging der landen, welke ten slotte dat Ras nagenoeg uitgeroeid hebben. Jamblichus zegt:

De Assyriërs hebben niet alleen de gedenkschriften bewaard van 27 myriaden jaren [270000 jaren] zooals Hipparchus zegt, doch ook van de geheele apocatastasen en tijdperken van de zeven Beheerschers der wereld [5]).

Dit nadert zoo dicht mogelijk tot de berekening van de esoterische Leer. Want deze kent aan ons huidig wortelras (het vijfde) een leeftijd van 1.000.000 jaar toe en er zijn ongeveer 850.000 jaar verloopen sedert de onderdompeling van het laatste groote eiland — een deel van Atlantis — het Ruta van het vierde Ras, de Atlantiërs, terwijl Daitya, een klein eiland, door een gemengd ras bewoond,

---

[1]) *Natural Genesis*, II, blz. 318.
[2] *Proëmion*, 2.
Astronomy of the Ancients, Lewis, blz. 264.
[3]) *Natural Genesis*, II, blz. 319.
[4]) Proclus, *in Timaeum*, I.

ongeveer 270.000 jaar geleden, gedurende den ijstijd of daaromtrent verwoest is. Doch de zeven Heerschers of de zeven groote dynastiën van Goddelijke Koningen behooren tot de overleveringen van alle groote volkeren der oudheid. Telkens wanneer er twaalf vermeld worden, zijn zij zonder uitzondering de twaalf teekens van den dierenriem.

Dit is zoo ten duidelijkst gebleken dat de Roomsch-Katholieke schrijvers — in het bijzonder onder de Fransche ultramontanen — stilzwijgend overeengekomen zijn de twaalf Joodsche aartsvaders met de teekenen van den dierenriem in verband te brengen. Het is geschied op eene soort van profetisch-mystieke wijze, welke den vromen en onwetenden een indrukwekkend kenteeken toeschijnt, een stilzwijgende goddelijke erkenning van het "uitverkoren volk Gods", wiens vinger van het begin der schepping af het aantal dezer aartsvaders opzettelijk aan de hemelen opgeteekend heeft. Deze schrijvers, de Mirville onder anderen, erkennen bijvoorbeeld, zonderling genoeg, alle kenmerken van de twaalf teekenen van den dierenriem in de woorden, welke de stervende Jacob tot zijne zonen richt en in zijne omschrijving van de toekomst van elken stam [1]). Bovendien zouden de onderscheidene banieren van diezelfde stammen, dezelfde zinnebeelden en dezelfde namen gedragen hebben als de teekenen, herhaald in de twaalf steenen van de Urim en Thummim en op de twaalf vleugels van de twee Cherubs. Het aan bedoelde mystici overlatend te bewijzen dat die vermeende overeenkomst juist is, laten wij die hier volgen. De mensch, of de Waterman, is in de sfeer van Ruben, die "onstandvastig als water" (volgens de Vulgata "*snelvlietend* als water") [1*] genoemd wordt; de Tweelingen in die van Simeon en Levi om hun krachtigen band van broederschap; de Leeuw in die van Juda, "de krachtige leeuw" van zijn stam, het "leeuwenwelp"; de Visschen in Zebulon, die "aan de haven der zeeën zal wonen"; de Stier in Issachar, wijl hij een "nederliggende, sterk gebeende ezel" is, enz. en daarom met den stal in verband staat; de (Maagd)-Schorpioen in Dan, die beschreven wordt als "een slang, [715] een adderslang nevens het pad, bijtende", enz.; de Steenbok in Naftali, welke "een losgelaten hinde (een hert)" is; de Kreeft in Benjamin, want deze is "verscheurend"; de Weegschaal, in Aser, wiens "brood vet zal zijn"; de Boogschutter in Jozef, omdat zijn "boog in

[1]) Genesis, XLIX.

[1*] Volgens de Statenvertaling: "*snelle afloop als der wateren*". Zie *Gen.* 49 vers 4. *Noot v. d. Vertaler*

stevigheid gebleven is". Ten slotte hebben wij voor het twaalfde teeken, de Maagd, losgemaakt van den Schorpioen, Dina, de eenige dochter van Jacob. De overlevering laat de *vermeende* stammen de twaalf teekens op hunne banieren dragen. Doch de *Bijbel* is behalve het hier vermelde inderdaad nog vol theo-cosmologische en sterrekundige zinnebeelden en verpersoonlijkingen.

Het blijft verwondering wekken en een onopgelost vraagstuk tevens hoe het komt dat — indien het lot der werkelijke, levende aartsvaders zoo onverbrekelijk met den dierenriem verbonden was — na het verlies der tien stammen ook niet die tien van de twaalf teekens op wonderdadige wijze van den sterrenhemel verdwenen zijn? Doch dit is niet van veel belang. Houden wij ons liever met de geschiedenis van den dierenriem zelf bezig.

De lezer moge herinnerd worden aan enkele meeningen over den dierenriem door vele van de hoogste autoriteiten der wetenschap uitgesproken.

Newton meende dat men de uitvinding van den dierenriem tot aan den tocht der Argonauten kon terugvoeren en Dulaure stelde zijn oorsprong vast op 6500 v. C., juist 2496 jaar vóór de schepping der wereld volgens de tijdrekening van den *Bijbel*.

Creuzer meende dat het zeer gemakkelijk te bewijzen was dat de meeste theogonieën in nauw verband stonden met godsdienstige kalenders en den dierenriem tot eersten oorsprong hadden, zoo al niet den ons thans bekenden dierenriem, dan toch iets wat er veel op geleek. Hij was er zeker van dat de dierenriem en zijn mystieke betrekkingen in een of anderen vorm aan alle mythologieën ten grondslag liggen en dat hij eeuwen lang in den ouden vorm bestaan had voordat hij tengevolge van een of anderen bijzonderen samenloop van gebeurtenissen in den huidigen bepaalden sterrekundigen vorm gekleed werd[1]).

Hetzij die "genii der planeten", onze Dhyân Chohans der bovenwereldlijke sferen zich, zooals in de *Dabistan* beweerd wordt, aan "heilige profeten" vertoond hebben of niet, het schijnt niettemin dat in oude tijden in Chaldea, toen astrologische magie en theophanie hand aan hand gingen, groote leeken en krijgslieden op dezelfde wijze begunstigd werden.

Xenophon, geen gewoon mensch, verhaalt van Cyrus .... dat hij in zijn laatste

[1]) Creuzer, III, blz: 930.

oogenblikken den Goden en den helden dank zeide dat zij hem zoo dikwijls zelf onderricht gegeven hadden over de teekenen aan den hemel — ἐν οὐρανίοις σημείοις [1]).

Wanneer men aan den dierenriem niet den hoogsten ouderdom en de [716] ruimste algemeenheid toekent, hoe kan men dan verklaren dat zijn teekens in de oudste theogonieën teruggevonden zijn? Men zegt dat Laplace verbaasd stond bij de gedachte dat de dagen van Mercurius (Woensdag), Venus (Vrijdag), Jupiter (Donderdag), Saturnus (Zaterdag) en andere zoowel in Indië als in Noord-Europa in dezelfde volgorde en onder dezelfde namen met de dagen der week in verband staan.

Tracht, zoo gij kunt, met behulp van het thans zoo in zwang zijnde stelsel van op zichzelf ontstane beschavingen te verklaren hoe volkeren zonder gemeenschappelijke voorouders, overleveringen of geboorteplaats er in konden slagen eene soort van fantasmagorie aan den hemel, een ware *warboel* van sterrenamen, zonder samenhang of doel, te bedenken, die niet met de sterrebeelden welke zij voorstellen en blijkbaar nog minder met de phasen van het aardsche leven welke zij moeten beteekenen in afbeeldend verband staan

— zoo er geen *algemeene* bedoeling en *alomvattende* oorzaak en geloof aan dit alles ten grondslag gelegen had [2])! Dupuis heeft volkomen terecht hetzelfde verzekerd:

Het is onmogelijk ook maar het geringste spoor van gelijkenis te ontdekken tusschen de deelen des hemels en de beelden, welke de sterrekundigen op geheel *willekeurige* wijze daarvan geteekend hebben, en aan den anderen kant kan er *onmogelijk toeval bestaan* [3]) [1*].

Voorzeker, er kan "*onmogelijk*" toeval bestaan. Er bestaat geen "toeval" in de natuur, waarin alles wiskundig samengevoegd en in hare eenheden in onderling verband staat. Coleridge zegt:

Toeval is slechts een pseudoniem voor God [of de natuur] in die bijzondere gevallen welke Hij niet openlijk van Zijne handteekening verkiest te voorzien.

Vervang het woord "God" door Karma, en dan wordt deze zinsnede een oostersch axioma. Daarom wijzen de sterre-"voorspellingen" van den dierenriem, zooals Christelijke mystici die noemen, nimmer op een enkele bijzondere gebeurtenis, hoe verheven en heilig die voor een bepaald deel der menschheid ook moge zijn, doch op immer wederkeerende, periodieke natuurwetten, welke alleen begrepen worden door degenen die door de sterregoden zelve ingewijd zijn [2*].

Geen enkel occultist, geen enkel sterrekundige van oostersche afkomst zal het ooit eens zijn met de Christelijke mystici of zelfs met

---

[1]) *Cyropaedia*, VIII, blz. 7, aangehaald in *Des Esprits*, IV, blz. 55.
[2]) *Des Esprits*, IV, blz. 59, 60.
[3]) *Origine de tous les Cultes*, "Zodiaque".

[1*] In den tekst in het Fransch. [*Noot van den Vertaler.*]
[2*] Initiates of the Sidereal Gods.

de mystieke sterrekunde van Keppler — in weerwil van diens groote kennis en geleerdheid — en wel omdat zijne gevolgtrekkingen eenzijdig zijn en onder invloed van zijne Christelijke vooroordeelen staan, al zijn zijne premissen ook juist. Waar Keppler eene profetie vindt, die onmiddellijk op den Heiland wijst, zien andere volkeren een zinnebeeld van een eeuwige wet, vastgesteld voor het huidige Manwantara. Waarom zoude men in de Visschen eene rechtstreeksche verwijzing zien naar Christus — een der vele wereldhervormers, een Heiland voor zijn onmiddellijke volgelingen, doch voor alle anderen [717] slechts een groot en roemrijk Ingewijde — wanneer dat sterrebeeld straalt als een zinnebeeld van alle geestelijke Heilanden van het verleden, heden en de toekomst, die licht verspreiden en geestelijke duisternis verjagen? Christelijke symbolisten hebben gepoogd te bewijzen dat genoemd teeken aan Efraim, den zoon van Joseph, den *uitverkorene* van Jacob, toebehoorde en dat daarom de "uitverkoren Messias", de Ἰχθύς (Visch) der eerste Christenen, geboren moest worden op het oogenblik dat de zon het teeken der Visschen binnentrad. Doch indien Jezus van Nazareth die Messias was, werd hij dan werkelijk op dat "oogenblik" geboren of werd zijn geboorteuur aldus langs den weg van aanpassing vastgesteld door de theologen, die er alleen naar streefden hunne vooropgevatte meeningen in overeenstemming te brengen met siderische feiten en volksgeloof? Iedereen weet dat de ware tijd en het jaar der geboorte van Jezus geheel onbekend zijn. En juist de Joden — wier voorvaderen tijdens de gedwongen ontwikkeling hunner rabbijnsche taal het woord "Dag" zoowel "visch" als "Messias" deden beteekenen — zijn de eersten die deze Christelijke bewering bestrijden. En wat te zeggen van de andere feiten dat de Brâhmanen hun "Messias" den eeuwigen Awatâra Wishnoe, met een Visch en den zondvloed in verband brengen, en dat de Babyloniërs van hun Dag-On, den mensch-visch en profeet, ook een Visch en een Messias gemaakt hebben?

Er zijn onder de Egyptologen geleerde beeldstormers, die zeggen:

Toen de Farizeërs een "teeken uit den hemel" vroegen, zeide Jezus: "er zal geen teeken gegeven worden .... dan het teeken van Jona den Profeet" (Matt. XVI : 4) .... Het teeken van Jona is dat van den Oan of Visch-Mensch van Nineveh .... Dit was voorzeker geen ander teeken dan dat van de in de Visschen wedergeboren zon. De stem der geheime wijsheid zegt dat wie naar teekenen uitzien, geen ander kunnen krijgen dan dat van den wederkeerenden Visch-Mensch Ichthus, Oannes, of Jonas — die niet vleesch kon worden.

Het heeft er den schijn van alsof Keppler beweerde dat het een stellig feit is dat alle planeten op het oogenblik der "vleeschwording" in conjunctie stonden in het teeken der Visschen, dat de Joodsche Kabbalisten het "sterrebeeld van den Messias" noemen. Keppler beweerde:

In deze constellatie nu is de ster der Wijzen te vinden.

Deze zinsnede, door de Mirville van Dr. Sepp [1]) aangehaald, gaf hem den moed op te merken:

Terwijl alle Joodsche overleveringen die ster, welke vele volkeren gezien [!] hebben [2]), aankondigen, deden zij er op volgen dat zij de zeventig planeten, die het lot van verscheidene volkeren op dezen bol [3]) besturen, zouden verslinden. [718] "Krachtens deze natuurlijke voorspellingen", zegt Dr. Sepp, "stond het in de sterren van het uitspansel geschreven dat de Messias zoude geboren worden in het maanjaar der wereld 4320, in dat gedenkwaardig jaar, waarin het geheele planetenkoor zijn jubelfeest zoude vieren" [4]).

Het was inderdaad in het begin der 19de eeuw een manie om van de Hindoes herstel te eischen van een aan de Joden gepleegden vermeenden roof van hunne "Goden", aartsvaders en tijdrekening. Het was Wilford, die Noach terugvond in Prithî en in Satyawrata, Enos in Dhruwa en zelfs Aser in Îshwara. Enkele oriëntalisten behoorden na zoo lange jaren in Indië te hebben gewoond ten minste te weten dat niet de Brâhmanen uitsluitend in het bezit van deze helden waren of hun grooten tijdkring in vier kleinere verdeeld hadden. Niettemin gaven inzenders in de *Asiatic Researches* zich aan de buitensporigste gissingen over. S. A. Mackey, de "wijsgeer, sterrekundige en schoenmaker" van Norwich, zegt zeer beslist:

Christelijke godgeleerden achten het hun plicht zich in geschrifte te verzetten tegen de lange tijdkringen der Hindoesche tijdrekening en wij kunnen hun dit vergeven, doch wanneer een geleerde de namen en de getallen der oudheid geweld aandoet [1*] en ze in een vorm perst en wringt, die een aan de bedoeling der oude schrijvers geheel vreemde beteekenis heeft, doch welke na aldus verminkt te zijn zoo nauwkeurig met de *geboorte* van een te voren in zijn brein bestaande

[1]) *Vie de Notre Seigneur Jésus Christ*, I, blz. 9.

[2]) Of vele volkeren diezelfde ster gezien hebben of niet, wij weten allen dat de graven van de "drie koningen" — die zich in de echt Germaansche namen Kaspar en Melchior verheugen, terwijl Balthazar de eenige uitzondering is, welke twee namen heel weinig Chaldeesch klinken — door de priesters in den beroemden dom van Keulen getoond worden; men veronderstelt niet slechts dat zij daar begraven zijn, doch gelooft dat vast.

[3]) Deze overlevering over de "zeventig planeten" die het lot der volkeren besturen, berust op de occulte cosmogonische leering dat er in het zonnestelsel naast onze eigen zevenvoudige keten van wereldplaneten nog vele andere zijn.

[4]) *Des Esprits*, IV, blz. 67.

[1*] crucifies.

hersenschim overeenstemt, dat hij *beweert* over die ontdekking verbaasd te zijn, dan kan ik niet gelooven dat hij met evenveel verschooning behandeld mag worden [1]).

Dit moest slaan op kapitein (later kolonel) Wilford, doch deze woorden zijn op meer dan een onzer hedendaagsche oriëntalisten van toepassing. Kolonel Wilford zette het eerst de kroon op zijne ongelukkige bespiegelingen over de Hindoesche tijdrekening en de *Purâna's* doordien hij de 4320000 jaar met de bijbelsche tijdrekening in verband bracht door dat aantal eenvoudig te doen inkrimpen tot 4320 jaar — het vermeende maanjaar der geboorte van Jezus — en Dr. Sepp heeft dit denkbeeld eenvoudig van dezen dapperen officier gestolen. Bovendien bleef hij daarin zoowel het eigendom der Joden als eene Christelijke voorspelling zien en beschuldigde aldus de Âriërs zich Semietische openbaring toegeëigend te hebben, terwijl het omgekeerde het geval was. Men behoeft de Joden er bovendien niet van te beschuldigen de Hindoes rechtstreeks geplunderd te hebben, van wier cijfers Ezra waarschijnlijk niets wist. Zij hadden die, alsmede de Chaldeesche Goden, blijkbaar en onloochenbaar aan de Chaldeën
[719] ontleend. Zij veranderden de 432000 jaar der Chaldeesche Goddelijke Dynastieën [2]) in 4320 maanjaren, gerekend van de schepping der wereld af tot aan de Christelijke tijdrekening; en de Babylonische en Egyptische Goden veranderden zij kalm en bescheiden in aartsvaders. Ieder volk heeft zich min of meer schuldig gemaakt aan zulk omzetten en aanpassen van een — vroeger gemeenschappelijk — Pantheon van universeele goden en helden in volks- en stamgoden en helden.

---

[1]) *The Mythological Astronomy of the Ancients Demonstrated*, Tweede Deel, of de Sleutel van Urania, Uitgave van 1823, blz. 23, 24.

[2]) Ieder geleerde weet natuurlijk dat de Chaldeën voor hunne goddelijke dynastieën op dezelfde cijfers (432) of 432000 aanspraak maakten als de Hindoes voor hun Mahâyuga, nl. 4320000. Daarom heeft Dr. Sepp uit München het ondernomen steun te verleenen aan de beschuldiging van Keppler en Wilford dat de Hindoes die van de Christenen, en de Chaldeën ze van de Joden overgenomen hebben, die naar men beweert hun Messias in het maanjaar der wereld 4320 verwachtten!!! Aangezien deze getallen volgens oude schrijvers door Berosus gegrond waren op de 120 Sarosen — elk der onderverdeelingen beteekent zes Nerosen, elk van 600 jaar, te zamen 432000 jaar — schijnen zij afdoende te zijn, merkt de Mirville op (*Des Esprits*, blz. 24). De vrome hoogleeraar uit München ondernam het derhalve ze *op de juiste wijze* uit te leggen. Hij beweert het raadsel opgelost te hebben door aan te toonen dat "aangezien de Saros volgens Plinius uit 222 synodische maanden, namelijk 18.6 jaar bestaat", de berekenaar natuurlijk terugging tot de cijfers "door Suidas gegeven", die beweerde dat de "120 Sarosen 2222 priesterlijke en Cyclische jaren uitmaakten, gelijk aan 1656 zonnejaren". (*Vie de Notre Seigneur Jésus Christ*, II, blz. 417).

Doch Suidas heeft niets dergelijks gezegd, en, aangenomen zelfs dat hij het gezegd had, zoude hij met een dergelijke bewering weinig of niets bewijzen. De Neroses en de Saroses waren dezelfde doorn in het vleesch der *oningewijde* oude schrijvers als het apocalyptische getal 666 van het "groote beest" in dat der hedendaagsche, en eerstbedoelde getallen hebben evenals de laatste hunne ongelukkige Newtons gehad.

In zijn nieuw pentatheuch-kleed was dat het eigendom der Joden en geen enkel Israëliet heeft het ooit aan eenig ander volk — allerminst aan de Europeanen — opgedrongen.

Zonder meer dan noodig is stil te staan bij de vermelding van deze zeer onwetenschappelijke tijdrekening, kunnen wij toch een paar opmerkingen maken, die wellicht ter zake dienen. De 4320 *maan*-jaren der wereld — in den *Bijbel* worden *zonnejaren* gebruikt — zijn als zoodanig geen voortbrengselen der verbeelding, al worden ze ook geheel verkeerd toegepast, want zij zijn slechts de verminkte echo van de oorspronkelijke esoterische en later van de Brâhmaansche leer omtrent de Yuga's. Een dag van Brahmâ duurt 4.320.000.000 jaar, even lang als een nacht van Brahmâ of een Pralaya, waarna een *nieuwe* "zon" zegevierend over een *nieuw* Manwantara opgaat voor de zevenvoudige keten, welke zij verlicht. Deze leer was eeuwen vóór de Christelijke tijdrekening [1]) in Palestina en Europa doorgedrongen en maakte deel uit van het gedachteleven der Mozaïsche Joden, die hun kleinen tijdkring daarop grondden, hoewel dezen tijdkring eerst ten volle recht wedervaren is door de Christelijke tijdrekenkundigen van den *Bijbel*, die hem overgenomen hebben, alsmede den 25^{en} December, den dag waarop alle *zonne*-Goden zich naar men zegt geïncarneerd hebben. Is het dan wonder dat men den Messias in "het *maan*jaar der wereld 4320" *deed* geboren worden? De "zon der gerechtigheid en der verlossing" was wederom opgegaan en had de pralaya-duisternis van chaos en niet-zijn op het gebied van onzen objectieven kleinen bol en keten verdreven. Zoodra het voorwerp der vereering eenmaal bepaald was, was het gemakkelijk de vermeende gebeurtenissen van zijn geboorte, leven en dood in overeenstemming te brengen met de eischen van den dierenriem en de oude overleveringen, hoewel men ze voor deze gelegenheid een eenigszins anderen vorm moest geven. [720]

Hetgeen Keppler als groot sterrekundige gezegd heeft, wordt aldus begrijpelijk. Hij zag de grootsche en algemeene belangrijkheid in van al die planeetconjuncties, "die ieder op zichzelf" — zooals hij terecht gezegd heeft — "een *climacterisch* jaar der menschheid zijn" [2]). De

---

[1]) Zie *Isis Unveiled*, II, blz. 132.

[2]) De lezer moet indachtig zijn dat de uitdrukking "climacterisch jaar" eene meer dan gewone beteekenis heeft, wanneer occultisten en mystici haar bezigen. Het is niet slechts eene critische periode, tijdens welke men periodiek een of andere groote verandering verwacht, in de samenstelling van hetzij den mensch, hetzij den cosmos, doch zij slaat evenzeer op algemeene geestelijke verande-

zelden voorkomende conjunctie van Saturnus, Jupiter en Mars heeft wegens zekere harer groote gevolgen evengoed hare beteekenis en haar belang voor de onderscheidene mystici van Indië en China als voor die van Europa. En voorzeker is het thans niet meer dan louter eene aanmatiging te beweren dat de natuur alleen Christus op het oog had, toen zij hare (voor de profanen) fantastische en zinledige constellaties vormde. Indien men beweert dat het geen toeval was dat de archaïsche bouwmeesters van den dierenriem er duizenden jaren geleden toe leiden kon de figuur van den stier met het sterreteeken [1*] *a* te merken, zonder voor het feit dat het *profetisch* voor het Woord of den Christus staat beter of deugdelijker bewijs aan te voeren dan dat de *aleph* van den Stier de "eene" of de "eerste" beteekent en dat Christus ook de *alpha* of de "eene" was, dan zoude men op meer dan eene wijze kunnen aantoonen, dat bedoeld "bewijs" op zeldzame wijze ontzenuwd is. Om te beginnen bestond de dierenriem in ieder geval reeds vóór de Christelijke tijdrekening, verder waren alle Zonnegoden — Osiris bijvoorbeeld — op mystieke wijze met het sterrebeeld de Stier in verband gebracht en werden alle door hunne onderscheidene aanhangers de "eerste" genoemd. Verder waren alle samenstellers van de aan den Christelijken Heiland gegeven mystieke benamingen min of meer op de hoogte van de beteekenis der teekens van den dierenriem en het is gemakkelijker aan te nemen dat zij hunne beweringen zoodanig ingericht hebben dat deze met de mystieke teekens in overeenstemming waren dan dat die teekens reeds millioenen jaren lang als eene voorspelling voor een enkel deel der menschheid geschenen zouden hebben, zonder rekening te houden met de tallooze geslachten die reeds voorafgegaan waren en met die, welke later zouden geboren worden.

Men zegt ons:

Het is niet het loutere toeval, dat in zekere sferen den kop van dezen stier [Taurus], die een draak met een ansata-*kruis* tracht terug te stooten, op een [721] troon geplaatst heeft; wij behoorden te weten dat dit sterrebeeld de Stier genaamd was "*de groote stad van God* en de *moeder der openbaringen*", alsmede "*de vertolker der goddelijke stem*", in Egypte de Apis Pacis van Hermontis, die [zooals de kerkvaders aan de wereld zouden willen doen gelooven] orakels verkondigd

---

ringen. De Europeanen noemden elk 63ste jaar het "groote climacterische" jaar en veronderstelden wellicht terecht dat het die jaren waren welke men verkrijgt door 7 te vermenigvuldigen met de oneven cijfers 3, 5, 7 en 9. Doch 7 is in het occultisme de ware schaal der natuur en 7 moet op een geheel andere wijze vermenigvuldigd worden dan tot nog toe aan de Europeesche volkeren bekend is.

[1*] asterisk.

zoude hebben, welke betrekking hadden op de geboorte van den Verlosser[1]).

Op deze theologische aanmatiging kunnen vele antwoorden gegeven worden. In de eerste plaats hebben het Egyptische ansata-kruis, of de Tau, het Jaïna-kruis, of de Swastika, en het Christelijke kruis alle dezelfde beteekenis. Vervolgens heeft geen enkel volk of natie, de Christelijke uitgezonderd, aan den Draak de beteekenis gehecht, welke men er thans aan geeft. De Slang was het zinnebeeld der WIJSHEID en de Stier, Taurus, dat van stoffelijke of aardsche *voortplanting*. Aldus zoude de Stier, die den Draak, of de Geestelijke Goddelijke Wijsheid met den Tau, of het kruis — dat esoterisch "de grondslag en het geraamte van alle bouwwerken" is — verwerpt, een geheel phallische en fysiologische beteekenis hebben, zoo hij niet nog eene andere beteekenis bezat, welke onze Bijbelgeleerden en symbologen niet kennen. In ieder geval verwijst hij niet bepaald naar het Woord van Johannes, tenzij wellicht in algemeenen zin. De Stier — die terloops gezegd geen lam, doch een rund is — was in elke cosmogonie heilig, zoowel bij de Hindoes als bij de Zoroastriërs, bij de Chaldeën als bij de Egyptenaren. Dat weet iedere schooljongen wel.

Wellicht is het dienstig om het geheugen onzer Theosofen op te frisschen indien wij hen verwijzen naar hetgeen in *Isis Unveiled*[2]) in verband met zekere plaatsen van de *Openbaring* over de Maagd en de Draak en de algemeenheid van de periodieke geboorten en wedergeboorten van Wereldverlossers gezegd is.

In 1853 hield de geleerde Erard-Mollien voor het Institut de France eene lezing met het doel de oudheid aan te toonen van den Indischen dierenriem, in welks teekenen de wortel en de wijsbegeerte van al de belangrijkste godsdienstige feesten van dat land gevonden werden; de spreker trachtte te bewijzen dat de oorsprong dezer godsdienstige ceremoniën tot minstens 3000 jaar v. C. in den nacht der tijden teruggaat. Hij was de meening toegedaan dat de dierenriem der Hindoes veel ouder was dan die der Grieken en in enkele bijzonderheden veel van dezen verschilde. Men ziet er den Draak in, op een boom gezeten, aan welks voet de Maagd, Kanyâ-Durgâ, eene der oudste Godinnen, op een Leeuw geplaatst is, die den zonnewagen voorttrekt. Hij zeide:

---

[1]) *Des Esprits*, IV, blz. 61.
[2]) II, blz. 490.

Dit is de reden waarom deze Maagd Durgâ niet eenvoudig het *gedenkteeken* van een sterrekundig feit is doch in waarheid de oudste godin van den Indischen Olympus. Zij is blijkbaar dezelfde, wier terugkeer in alle sybillijnsche boeken — de bron der inspiratie van Virgilius — aangekondigd is — een tijdperk van algemeene hernieuwing . . . . . En aangezien het Malayalam-sprekende volk [van [722] Zuid-Indië] de maanden nog steeds naar dienzelfden Indischen zonnedierenriem noemt, waarom zoude het dien verlaten hebben om dien van de Grieken aan te nemen? Alles bewijst daarentegen dat deze dierenriemteekenen aan de Grieken gebracht zijn door de Chaldeën, die ze van de Brâhmanen gekregen hebben [1]).

Doch dit alles is slechts een zeer zwak bewijs. Laten wij echter ook nog denken aan hetgeen gezegd en aangenomen is door de tijdgenooten van Volney, die opmerkt dat uit het feit, dat het lente-dag- en nacht-eveningspunt in 1447 v. C. in den vijftienden graad van den Ram stond, volgt dat dit punt niet later dan 15194 v. C. met den eersten graad van de Weegschaal kan samengevallen zijn; voegt men hierbij, zoo luidt zijne redeneering, de 1790 jaar die sedert Christus' geboorte verloopen zijn, dan blijkt dat er 16984 jaar sedert den oorsprong van den dierenriem verloopen moeten zijn [2]).

Bovendien kent Dr. Schlegel in zijn *Uranographie Chinoise* aan den Chineeschen astronomische sfeer een ouderdom van 18000 jaar toe [3]).

Maar omdat meeningen, aangehaald zonder bijbehoorende bewijzen weinig waard zijn, kan het meer nut opleveren ons tot wetenschappelijke bewijsvoering te wenden. Bailly, de beroemde Fransche sterrekundige van de 18de eeuw, lid der Académie, enz., beweert dat de Hindoesche sterrekundige stelsels verreweg de oudste zijn en dat de Egyptenaren, Grieken, Romeinen en zelfs de Joden hunne kennis aan hen ontleend hebben. Tot staving dezer meeningen zegt hij:

De sterrekundigen die aan het tijdstip[1*] van 1491 voorafgingen, zijn in de eerste plaats de Alexandrijnsche Grieken, Hipparchus, die 125 jaar vóór onze tijdrekening leefde en Ptolemaeus, 260 jaar na Hipparchus. Daarna zijn het de Arabieren, die in de negende eeuw de studie van de sterrekunde opnieuw beoefenden. Zij werden opgevolgd door de Perzen en de Tataren, aan wie wij de tafelen van Nassireddin in 1269 en die van Ulug-beg in 1437 verschuldigd zijn. Aldus was de ons bekende volgorde der gebeurtenissen in Azië vóór het Indische

---

[1]) Zie *Recueil de l'Académie des Inscriptions*, 1853, aangehaald in *Des Esprits* IV, blz. 62.
[2]) *Ruins of Empires*, blz. 360.
[3]) Zie blz. 54, 196, *e, v.*.

[1*] époque.

tijdstip[1*] van 1491. Wat is dan een tijdstip? Het is de waarneming van de lengte eener ster voor een bepaalden tijd, de plaats aan den hemel waar zij gezien werd en die als een vast punt dient, een uitgangspunt, vanwaar men zoowel de verleden als de toekomstige plaatsen van die ster volgens hare waargenomene beweging berekenen kan. Doch zulk een tijdstip is nutteloos tenzij de beweging van de ster bepaald is. Een volk, waaraan de wetenschap nog vreemd is en dat zich verplicht ziet aan den vreemde eene sterrekunde te ontleenen, vindt het niet moeielijk een tijdstip vast te stellen, daar de eenige waarneming die men noodig heeft ieder oogenblik gedaan kan worden. Doch wat het vóór alles noodig heeft, en wat het verplicht is aan den vreemde te ontleenen, zijn die elementen welke van nauwkeurige bepaling afhankelijk zijn en gestadige waarneming vereischen; in de allereerste plaats de bewegingen, welke afhangen van den tijd en die men eerst door eeuwenlange waarnemingen nauwkeurig vaststellen kan. Die bewegingen moeten dus allereerst ontleend worden aan een volk dat dergelijke waarnemingen gedaan heeft en eeuwen van arbeid achter zich heeft. Laten wij dus de gevolgtrekking maken dat een nieuw volk niet de tijdstippen van een [723] ouder volk zal overnemen zonder aan dat volk ook zijn "gemiddelde bewegingen" te ontleenen. Van dit beginsel uitgaande zal men niet vinden dat de Indische tijdstippen van 1491 en 3102 van die van Ptolemaeus of van Ulug-beg afgeleid kunnen zijn.

Blijft nog de veronderstelling dat de Hindoes, toen zij hunne waarnemingen van 1491 met de te voren door Ulug-beg en Ptolemaeus gemaakte vergeleken, zich de intervallen tusschen die waarnemingen ten nutte gemaakt hebben om de gemiddelde beweging vast te stellen. De tijden van Ulug-beg waren te kort nabij voor een dergelijke bepaling, terwijl die van Ptolemaeus en van Hipparchus ternauwernood lang genoeg geleden waren. Doch indien de Hindoesche bewegingen met behulp van die vergelijkingen gemaakt waren, zouden die tijdstippen in onderling verband staan. Van de tijdstippen van Ulug-beg en van Ptolemaeus uitgaande, zoude men alle tijdstippen der Hindoes moeten terugvinden. Derhalve waren vreemde tijdstippen hetzij onbekend aan, hetzij zonder nut voor de Hindoes[1]). Wij zullen nog eene belangrijke beschouwing hieraan toevoegen. Wanneer namelijk een volk verplicht is van zijne naburen de methoden of de gemiddelde bewegingen volgens hun sterrekundige tafelen over te nemen, heeft het er nog veel meer behoefte aan daarenboven nog de kennis van de ongelijkheden van de beweging, de beweging van het apogeum, van de knoopen en van de helling der ecliptica over te nemen, kortom, al die elementen welker nauwkeurige bepaling kunst van waarneming, een instrumenten-uitrusting en groote vlijt vereischt. Al deze wetenschappelijke elementen, die bij de Grieken van Alexandrië, de Arabieren, de Perzen en Tataren min of meer uiteenloopen, vertoonen hoegenaamd geen overeenkomst met die der Hindoes. Deze laatsten hebben derhalve niets van hunne naburen overgenomen.

Indien de Hindoes hun tijdstip niet overgenomen hebben, moeten zij een reëel,

[1]) Voor een uitgewerkt wetenschappelijk bewijs van deze gevolgtrekking zie men blz. 121 van het werk van Bailly, waar het onderwerp technisch behandeld is.

[1*] époque.

op hun eigen waarneming gegrond tijdstip gehad hebben, en dit moet òf dat van het jaar 1491 na, òf dat van het jaar 3102 vóór onze jaartelling geweest zijn, welke laatste 4593 jaar vóór dat van 1491 ligt. Tusschen die twee hebben wij te kiezen en wij moeten beslissen welk daarvan op waarneming gegrond is. Voordat wij echter de redenen uiteenzetten die het vraagstuk kunnen en moeten oplossen, moge het ons veroorloofd zijn eenige opmerkingen te richten tot hen die geneigd mochten zijn te meenen dat het de hedendaagsche waarnemingen en berekeningen geweest zijn, die de Hindoes in staat gesteld hebben den toestand van den hemel in het verleden te bepalen. Het is verre van gemakkelijk de beweging der hemellichamen met voldoende nauwkeurigheid te kennen om 4593 jaar terug te kunnen gaan en de verschijnselen te beschrijven, welke in dien tijd voorgevallen moeten zijn.

Wij bezitten heden ten dage uitmuntende instrumenten; wij verrichten sinds twee of drie eeuwen nauwkeurige waarnemingen, welke reeds voldoende zijn om
3] ons de gemiddelde bewegingen der planeten vrij goed te doen kennen; wij bezitten de waarnemingen van de Chaldéën, van Hipparchus en van Ptolemaeus, welke door het groote tijdsverloop dat ze van ons scheidt, d. w. z. door een verloop van 25 eeuwen, ons veroorloven die bewegingen met nog grooter nauwkeurigheid te bepalen. Doch wij kunnen er niet voor instaan alle waarnemingen, gedurende het lange tijdperk dat tusschen de Chaldeën en ons ligt, gedaan, altijd getrouw weer te geven, en nog minder kunnen wij er voor instaan de gebeurtenissen die 4593 jaar vóór onzen tijd voorgevallen zijn, met nauwkeurigheid terug te vinden. Cassini en Maier hebben ieder voor zich de seculaire beweging van de maan bepaald en zij verschillen 3′ 43″. Dit verschil zoude in zes en veertig eeu-
[724] wen tot eene onzekerheid van ongeveer drie graden ten opzichte van den stand der maan voeren. Ongetwijfeld is een dezer bewegingen nauwkeuriger dan de andere en de uit de verre oudheid afkomstige waarnemingen moeten zulks uitmaken. Doch uit deze verschillen volgt dat wij omtrent de verschijnselen in zeer oude tijden, waarin waarnemingen ontbreken, in het onzekere verkeeren. Hoe konden de Hindoes dan van 1491 na C. tot het jaar 3102 vóór onze jaartelling teruggerekend hebben, zoo zij pasbeginnende beoefenaars der sterrekunde waren?

De oosterlingen zijn nooit geweest wat wij zijn. Hoe hoog men naar aanleiding van een onderzoek hunner sterrekunde hunne kennis ook moge aanslaan, zoo kan men niet aannemen dat zij ooit in het bezit geweest zijn van de groote instrumenten-uitrusting die onze hedendaagsche sterrewachten kenmerkt, en het voortbrengsel is van gelijktijdig gemaakte vorderingen in verschillende kunsten, noch van dat ontdekkingsgenie dat tot nog toe alleen aan Europa scheen toe te behooren en dat, den tijd vervangend, den snellen vooruitgang der wetenschap en van het menschelijke verstand veroorzaakt. Zoo de Aziaten machtig, geleerd en wijs geweest zijn, dan hebben kracht en tijd hun verdienste en welslagen van allerlei aard voortgebracht. De kracht heeft rijken gesticht of verwoest; nu eens heeft zij gebouwen doen verrijzen die door hun omvang indruk maken, dan weer heeft zij die in eerbiedwaardige puinhoopen veranderd, en terwijl deze groote wisselingen plaats grepen, heeft het geduld langzamerhand de kennis opgehoopt en bracht langdurige ervaring wijsheid voort. Het is de

oudheid der oostersche volkeren die hun wetenschappelijken roem gevestigd heeft.

Indien de Hindoes in 1491 in het bezit waren van kennis der hemelbewegingen, welke nauwkeurig genoeg was om hen in staat te stellen 4593 jaar terug te rekenen, konden zij deze kennis alleen uit zeer oude waarnemingen verkregen hebben. Wanneer men toegeeft dat zij die kennis bezaten en hun de waarneming, waaruit zij afgeleid is, betwist, neemt men het onmogelijke aan; dit zoude daarmede gelijkstaan dat men aanneemt dat zij bij het begin van hun loopbaan reeds de vruchten van den tijd en de ondervinding geoogst hadden. Wanneer men aan een anderen kant aanneemt dat hun tijdstip van het jaar 3102 reëel is, zoude daaruit voortvloeien dat de Hindoes eenvoudig van dat jaar af tot het jaar 1491 van onze tijdrekening gelijken tred gehouden hebben met de elkander opvolgende eeuwen. Aldus was het de tijd die hun leermeester was, zij kenden de bewegingen van de hemellichamen gedurende die tijdperken wel degelijk omdat zij die gezien hadden en de lange duur van het verblijf van dat volk op aarde is de oorzaak van de getrouwheid hunner opteekeningen en de nauwkeurigheid hunner berekeningen.

Het schijnt dat het vraagstuk welk der beide tijdstippen, dat van 3102 of van 1491, het ware is, door een enkele overweging opgelost moet worden, namelijk dat de ouden in het algemeen en de Hindoes in het bijzonder, zooals wij aan de inrichting hunner tafelen zien, niets dan eclipsen hebben berekend en derhalve waargenomen. Nu viel er op het tijdstip van 1491 geen zoneclips voor en veertien dagen daarvoor of daarna ook geen maaneclips. Derhalve berust het tijdstip van 1491 niet op eene waarneming. Wat het tijdstip van 3102 betreft, dit stellen de Brâhmanen van Tirvaloer op zonsopgang van den 18den Februari. De zon stond toen volgens haar ware lengte in het beginpunt van den dierenriem. De andere tafelen doen zien dat de maan te middernacht daaraan voorafgaande op dezelfde plaats stond, doch volgens haar gemiddelde lengte. De Brâhmanen zeggen ons ook dat dit beginpunt, het aanvangspunt van hun dierenriem, in het jaar 3102 54° achter het zonnestilstandspunt gelegen was. Daaruit volgt dat bedoeld aanvangspunt toen in den zesden graad van den Waterman gelegen was.

Er vond derhalve omstreeks dien tijd en ongeveer op die plaats een gemiddelde [725] conjunctie plaats, welke onze beste tafelen — die van la Caille voor de zon en die van Maier voor de maan — inderdaad ook aangeven. Er had toen geen zoneclips plaats, daar de maan te ver van haar knooppunt stond, doch de maan moet veertien dagen later, toen zij haar knooppunt genaderd was, verduisterd zijn geweest. De tafelen van Maier geven, zonder gebruik van de acceleratie te maken, deze verduistering aan, doch laten die overdag geschieden, en dan zoude zij in Indië niet waargenomen kunnen worden. De tafels van Caśsini doen haar des nachts plaats hebben, hetgeen aantoont dat de beweging van Maier te snel is voor lang verleden eeuwen, wanneer men geen rekening houdt met de acceleratie, en hetgeen ook bewijst dat wij in weerwil van den vooruitgang onzer kennis toch nog omtrent den werkelijken toestand des hemels in vroegere tijden in eenige onzekerheid kunnen verkeeren.

Daarom gelooven wij dat van de beide Hindoesche tijdstippen dat van het jaar 3102 het ware is, omdat het vergezeld ging van eene verduistering welke waargenomen kon worden en die gediend moet hebben om het vast te stellen. Dit

is een eerste bewijs voor de juistheid der door de Hindoes op dat oogenblik aan de zon en de maan toegeschreven lengten en dit bewijs zoude wellicht voldoende zijn, ware het niet dat deze oude bepaling, die van het hoogste belang wordt voor de verificatie van de bewegingen dezer hemellichamen, gesteund moet worden door alle mogelijke bewijzen voor hare authenticiteit.

Wij merken in de eerste plaats op dat de Hindoes twee tijdstippen vereenigd schijnen te hebben in dat van het jaar 3102. De Brâhmanen van Tirvaloer rekenen oorspronkelijk van het eerste oogenblik van het Kali Yuga af, doch zij hebben een tweede tijdstip dat 2 d. 3 u. 32 m. 30 sec. later gesteld is. Dit laatste is het ware sterrekundige tijdstip, het andere schijnt een civiel tijdstip te zijn. Ware dit tijdstip van het Kali Yuga niet iets werkelijks, doch louter de uitkomst eener berekening, waarom zoude men het dan aldus verdeeld hebben? Hun door berekening verkregen sterrekundig tijdstip zou dat van het Kali Yuga geworden zijn, dat men bij de conjunctie van de zon en de maan zou geplaatst hebben, zooals met de tijdstippen der drie andere tafelen geschied is. Zij moeten de een of andere reden gehad hebben om er twee aan te nemen en deze reden kan alleen toegeschreven worden aan de omstandigheden van den tijd van het tijdstip, dat derhalve niet de uitkomst van berekeningen geweest kan zijn. Dit is nog niet alles; wanneer men van het zonnetijdstip uitgaat, bepaald door het opgaan der zon, 6 uur 's morgens op den 18den Febr. 3102 en 2 d. 3 u. 32 m. 30 sec. teruggaat, komt men tot 16 Febr. 2 u. 27 m. 30 sec. voormiddags. Dit is het oogenblik waarop het Kali Yuga een aanvang neemt. Het is merkwaardig dat men dit tijdvak niet heeft laten beginnen op een van de vier hoofdindeelingen van den dag. Men zoude kunnen vermoeden dat dit tijdstip op middernacht zoude vallen en dat de 2 u. 27 m. 30 sec. een meridiaanscorrectie vormen. Doch wat ook de reden voor het vaststellen op dit oogenblik moge zijn, het is duidelijk dat, ware dit tijdstip de uitkomst eener berekening, het even gemakkelijk zoude geweest zijn het op middernacht te voren vast te stellen en het aldus met een der hoofdindeelingen van den dag te doen overeenstemmen in plaats van met een oogenblik dat bepaald is door een gedeelte van een dag.

In de tweede plaats beweren de Hindoes dat er op het eerste oogenblik van het Kali Yuga eene conjunctie van alle planeten bestond; hunne tabellen geven die dan ook aan, terwijl de onze aanduiden dat zij ook werkelijk kan hebben plaats gevonden. Jupiter en Mercurius stonden juist in denzelfden graad der ecliptica; Mars was 8° en Saturnus 17° daarvan verwijderd. Hieruit volgt dat de Hindoes omstreeks dien tijd, of ongeveer vijftien dagen na het begin van het Kali Yuga en naarmate de zon langs den dierenriem voortschreed, achtereenvolgens vier planeten uit de zonnestralen zagen opduiken, eerst Saturnus, daarna Mars, [726] vervolgens Jupiter en Mercurius, en deze planeten stonden in een tamelijk kleine ruimte bijeen. Hoewel Venus er niet bij was deed de zucht naar het wonderbare zulks eene algemeene conjunctie van alle planeten noemen. De getuigenis der Brâhmanen stemt hier met die van onze tafelen overeen en deze getuigenis, welke het resultaat is eener overlevering, moet op werkelijke waarneming berusten.

Ten derde kunnen wij opmerken dat bedoeld verschijnsel ongeveer veertien dagen na het tijdstip zichtbaar was en juist ten tijde dat de maansverduistering waar-

genomen moet zijn, welke tot vaststelling van het tijdstip gediend heeft. Beide waarnemingen bevestigen elkander; wie de eene verricht heeft, moet ook de andere gedaan hebben.

Ten vierde mogen wij ook gelooven dat de Hindoes terzelfdertijd de plaats van het knooppunt der maanbaan bepaald hebben; hunne berekening schijnt dat aan te duiden. Zij geven de lengte van dit punt der maanbaan voor hun tijdstip aan en voegen daarna eene constante grootheid van 40 minuten daarbij, hetgeen de beweging van het knooppunt in 12 d. 14 u. is. Zij geven daarmede als het ware te kennen dat deze bepaling dertien dagen na hun tijdstip gemaakt is en dat men om die met dat tijdstip te doen overeenstemmen er de 40 minuten bij moet voegen, die het knooppunt intusschen teruggegaan is. Deze waarneming is derhalve van denzelfden datum als die van de maansverduistering; aldus hebben wij drie waarnemingen die elkander wederzijds bevestigen.

Ten vijfde blijkt uit de door le Gentil gegeven beschrijving van den Hindoeschen dierenriem dat men daarop de plaats der sterren, die het Oog van den Stier en de Korenaar van de Maagd heeten, bij het begin van het Kali Yuga bepalen kan. Wanneer men nu deze plaatsen vergelijkt met de tegenwoordige plaatsen, tot dat oogenblik teruggebracht met behulp van onze precessie der dag- en nachteveningen, zien wij dat het aanvangspunt van den Hindoeschen dierenriem tusschen den vijfden en den zesden graad van den Waterman moest liggen. De Brâhmanen hebben dat derhalve terecht in den zesden graad van dat teeken geplaatst, te meer nog aangezien dit tamelijk kleine verschil wellicht toe te schrijven is aan de eigen beweging der sterren, die wij niet kennen. Het was derhalve wederom eene waarneming die den Hindoes den weg gewezen heeft naar deze vrij nauwkeurige bepaling van het eerste punt van hun beweeglijken dierenriem.

Dat er in de oudheid waarnemingen uit dien tijd bestaan hebben, schijnt onmogelijk betwijfeld te kunnen worden. De Perzen zeggen dat vier schoone sterren als wachters aan de vier hoeken der wereld geplaatst zijn. Nu komt het zoo uit dat bij het begin van het Kali Yuga, 3000 of 3100 jaar vóór onze tijdrekening, het Oog van den Stier en het Hart van den Schorpioen juist op de equinoxaalpunten stonden, terwijl het Hart van den Leeuw en de Zuidelijke Visch zeer dicht bij de zonnestilstandspunten stonden. Eene waarneming van het opgaan der Pleiaden des avonds, zeven dagen vóór de herfstevening, behoort mede tot het jaar 3000 vóór onze tijdrekening. Deze en meer dergelijke waarnemingen zijn in de kalenders van Ptolemaeus verzameld, hoewel hij niet zegt wie ze gedaan hebben, en deze waarnemingen, die ouder zijn dan die der Chaldeën, kunnen zeer goed het werk der Hindoes zijn. Deze kenden het sterrebeeld der Pleiaden zeer goed en terwijl dat bij ons in den volksmond de "Hoenderkorf" heet, noemen zij het Pillaloe-codi — de "Hen en de Kuikens". Deze naam is derhalve van volk op volk overgegaan en komt van de oudste volkeren van Azië tot ons. Men ziet dat de Hindoes het opgaan der Pleiaden waargenomen moeten hebben en daarvan gebruik gemaakt hebben voor de regeling hunner jaren en maanden, want het wordt door hen Krittikâ genoemd. Nu hebben zij eene maand van denzelfden naam en deze coïncidentie kan alleen ontstaan zijn doordien deze maand aangekondigd werd door het opkomen of het ondergaan van dit sterrebeeld. [727]

Dat de Hindoes de sterren waargenomen hebben en wel op dezelfde wijze als wij door hare plaats naar hare lengte aan te geven wordt op nog meer afdoende wijze bewezen door een feit, vermeld door Augustinus Riccius, namelijk dat volgens aan Hermes toegeschreven waarnemingen, 1985 jaar vóór Ptolemaeus verricht, de "Heldere" van de Lier en die in het Hart van de Hydra ieder zeven graden verder stonden dan hare door Ptolemaeus bepaalde plaatsen. Dit schijnt een zeer buitengewone bepaling te zijn. De sterren gaan ten opzichte van de equinox regelmatig voorwaarts en Ptolemaeus behoorde eene 28 graden grootere lengte dan die van 1985 jaar vóór zijn tijd te hebben gevonden. Bovendien is er nog eene merkwaardige bijzonderheid aan dit feit verbonden, dat namelijk dezelfde fout of hetzelfde verschil voor de plaats van beide sterren teruggevonden werd; dat verschil was derhalve afkomstig van eene oorzaak die beide sterren gelijkelijk beïnvloedde. Om deze bijzonderheid te verklaren stelde de Arabier Thebith zich voor dat de sterren eene slingerbeweging hadden, die ze nu eens voorwaarts, dan weer achterwaarts deed gaan. Deze hypothese werd gemakkelijk omvergeworpen, doch de aan Hermes toegeschreven waarnemingen bleven onverklaard. Hare verklaring is echter in de Hindoesche sterrekunde te vinden. Op den voor die waarnemingen vastgestelden tijd, 1985 jaar vóór Ptolemaeus lag het aanvangspunt van den Hindoeschen dierenriem 35 graden vóór de equinox; daarom zijn de van dit punt af gerekende lengten 35 graden grooter dan die welke van de equinox af gerekend worden. Doch daar de sterren na verloop van 1985 jaar 28 graden vooruitgegaan zijn blijft er slechts 7 graden verschil over tusschen de lengten van Hermes en die van Ptolemaeus, en het verschil is voor beide sterren hetzelfde, aangezien het een gevolg is van het verschil tusschen het uitgangspunt van den Hindoeschen dierenriem en van dien van Ptolemaeus, die van de equinox af rekent. Deze verklaring is zoo eenvoudig en natuurlijk dat zij niet anders dan juist kan zijn. Wij weten niet of de in de oudheid zoo beroemde Hermes een Hindoe geweest is, doch wij zien dat de aan hem toegeschreven waarnemingen op de Hindoesche wijze berekend zijn en wij maken daaruit op dat ze door de Hindoes gemaakt zijn, die derhalve alle door ons in onderdeelen besproken waarnemingen, die hunne tafelen ons hebben doen kennen, hebben kunnen verrichten.

Ten zesde was de waarneming van het jaar 3102, die hun tijdstip vastgesteld schijnt te hebben, niet moeielijk te verrichten. Men ziet dat de Hindoes, na eenmaal de dagelijksche bewegingen der maan van 13° 10′ 35″ vastgesteld te hebben, daarvan gebruik maakten om den dierenriem te verdeelen in 27 sterrebeelden, ten opzichte van de maan, die ongeveer 27 dagen noodig heeft om hem te doorloopen.

Door deze methode nu bepaalden zij de plaatsen der sterren in dezen dierenriem; op deze wijze hebben zij bevonden dat de "Heldere" van de Lier 24° in het 8ste teeken, het Hart van de Hydra 7° in het 4de teeken stond, welke lengten aan Hermes toegeschreven worden, doch op den Hindoeschen dierenriem gemeten zijn. Op gelijke wijze hebben zij nog ontdekt dat de Korenaar der Maagd het begin van hun vijftiende sterrebeeld vormde en het Oog van den Stier het einde van het vierde, aangezien de eene ster 6° 40′ in het 6de teeken, de andere 23° 20′ in het eerste teeken van den Hindoeschen dierenriem staat. Dewijl dit

het geval is heeft de maansverduistering, die vijftien dagen na het tijdstip van het Kali Yuga voorviel, plaats gehad op een punt, gelegen tusschen de Korenaar van de Maagd en de ster β van dat sterrebeeld. Deze sterren zijn vrijwel door de breedte van een sterrebeeld van elkander gescheiden, daar de eene aan het begin van het vijftiende, de andere aan dat van het zestiende sterrebeeld staat. Het is dus niet moeielijk geweest de plaats van de maan te bepalen door haar afstand van een dezer sterren te meten; hieruit heeft men de plaats van de zon, die in oppositie met de maan stond, afgeleid, en dewijl zij beider gemiddelde bewegingen kenden, heeft men berekend dat de maan zich te middernacht van 17—18 Feb. 3102 vóór onze tijdrekening volgens hare gemiddelde lengte op het aanvangspunt van dien dierenriem bevond en dat de zon zes uren later volgens hare ware lengte, op datzelfde punt stond, een feit dat het begin van het Hindoesche jaar vaststelt. [728]

Ten zevende zeggen de Hindoes dat het aanvangspunt van hun dierenriem 20400 jaar vóór het Kali Yuga samenviel met het lenteëveningspunt en dat de zon en de maan aldaar in conjunctie stonden. Dit tijdstip is klaarblijkelijk fictief[1]), doch men kan nagaan van welk punt, of van welk tijdstip de Hindoes uitgegaan zijn om het vast te stellen. Wanneer men de Hindoesche waarden voor de omloopstijden van de zon en de maan neemt, *d. w. z.* 365 d., 6 u., 12 m., 30 sec. en 27 d., 7 u., 43 m., 13 sec., krijgen wij:

20.400 omloopstijden der zon = 7.451.277 d. 2 u.
272.724 „ „ maan = 7.451.277 d. 7 u.

Deze uitkomst verkrijgt men door van het Kali-Yuga-tijdstip uit te gaan en de bewering der Hindoes dat er op bedoeld tijdstip een conjunctie plaats vond is op hunne tafelen gegrond, doch indien wij dezelfde elementen gebruiken en uitgaan van het tijdstip van het jaar 1491, of van een ander dat, in het jaar 1282 geplaatst is en waarover wij later zullen spreken, zal er altijd een verschil van nagenoeg een of twee dagen blijven bestaan. Het is natuurlijk en rechtvaardig dat wij bij het verifieeren der Hindoesche berekeningen uit hunne elementen dezulke kiezen, welke tot dezelfde uitkomst leiden die zij verkregen hebben en dat wij juist van dat tijdstip uitgaan dat ons in staat stelt tot bedoeld fictief tijdstip te geraken. Dewijl zij nu om deze berekening te maken uitgegaan moeten zijn van hun werkelijk tijdstip, het tijdstip dat op waarneming gegrond was en niet van eenig ander dat door middel van diezelfde berekening afgeleid was, volgt hieruit dat hun werkelijk tijdstip dat van het jaar 3102 vóór onze tijdrekening was.

Ten achtste zeggen ons de Brâhmanen van Tirvaloer dat de beweging van de maan in een groot tijdvak van 1,600.984 dagen of 4383 jaar en 94 dagen 7 teekens 2° 0′ 7″ langs den beweeglijken dierenriem en 9 teekens 7° 45′ 1″ met betrekking tot de equinox bedraagt. Wij gelooven dat deze beweging door middel van waarneming vastgesteld is en moeten al dadelijk zeggen dat deze periode van zoo langen duur is dat zij zich slecht leent tot het berekenen van de gemiddelde bewegingen.

De Hindoes maken bij hunne sterrekundige berekeningen gebruik van tijdperken van 248, van 3031 en van 12372 dagen, doch daargelaten dat deze tijdperken, doordien zij veel korter zijn, niet met het ongemak van eerstbedoelde

[1]) De Europeesche geleerden zullen nimmer kunnen ophelderen waarom dat "fictief" moet zijn.

periode behept zijn, bevatten zij een volledig aantal omloopstijden van de maan ten opzichte van haar apogeum. Zij zijn in werkelijkheid gemiddelde bewegingen. Het groote tijdperk van 1.600.984 dagen is geen som van samengevoegde omloopstijden; er bestaat geen reden waarom het eerder 1.600.984 dan 1.600.985 dagen omvatten zoude. Het schijnt dat het aantal dagen en het begin en het eind van het tijdperk alleen door waarneming vastgesteld zijn. Dit tijdperk eindigt 21 Mei 1282 van onze jaartelling om 5 u. 15 m. 30 sec. Benares-tijd. De maan stond toen volgens de Hindoes in haar apogeum en hare lengte bedroeg .... $7^t\ 13^o\ 45'\ 1''$.

Maier geeft voor de lengte op . . $7^t\ 13^o\ 53'\ 48''$
en plaatst het apogeum op. . . . $7^t\ 14^o\ 6'\ 54''$.

[729] De plaatsbepaling der maan door de Brâhmanen verschilt dus slechts 8 à 9 minuten en die van het apogeum slechts 22 minuten van de onze en het is zeer duidelijk dat zij deze overeenstemming met onze beste tafelen en deze nauwkeurige plaatsbepaling aan den hemel slechts door middel van waarneming verkregen kunnen hebben. Indien het einde van dit tijdperk derhalve door waarneming vastgesteld is, is er alle reden om te gelooven dat het begin daarvan door een dergelijke waarneming bepaald is. Doch dan moet deze beweging, welke rechtstreeks en uit de natuur bepaald is, nauwkeurig met de ware bewegingen der hemellichamen overeenstemmen.

En het is een feit dat de Hindoesche beweging gedurende dit lange tijdvak van 4383 jaar zelfs geen minuut van die volgens Cassini verschilt en evenzoo met die volgens Maier overeenstemt. Aldus hebben twee volkeren, de Hindoes en de Europeanen aan twee uiteinden der wereld geplaatst en door hunne instellingen wellicht even ver van elkander verwijderd, nauwkeurig dezelfde uitkomsten ten aanzien van de maanbewegingen verkregen; eene dergelijke overeenstemming zoude men zich niet kunnen voorstellen als zij niet gegrond ware op waarneming en het van weerszijde navolgen der natuur. Wij moeten de opmerking maken dat de vier tafelen der Hindoes alle afschriften van een en dezelfde astronomie zijn. Men kan niet ontkennen dat de Siameesche tafelen in 1687 bestonden, toen de la Loubère ze uit Indië medebracht. De tafelen van Cassini en Maier bestonden toen nog niet en derhalve waren de Hindoes reeds in het bezit van de juiste, in deze tafelen vermelde beweging, toen wij die nog niet bezaten [1]). Wij moeten derhalve erkennen dat de juistheid dezer Hindoesche beweging het gevolg van waarnemingen is. Zij is gedurende dit tijdvak van 4383 jaar nauwkeurig omdat zij aan den hemel zelf ontleend was en zoo waarneming het eind daarvan bepaald heeft, moet zij ook het begin ervan vastgesteld hebben. Dit is het langste tijdvak dat waargenomen is en waarvan de geschiedboeken der sterrekunde een

[1]) "Het navolgende is een antwoord aan de geleerden die wellicht mochten meenen dat onze sterrekunde naar Indië gebracht en aan de Hindoes medegedeeld is door onze zendelingen. 1. De Hindoesche sterrekunde heeft hare eigene bijzondere vormen, die hunne oorspronkelijkheid kenmerken; had men onze sterrekunde overgeplant dan zoude men veel kunst en kennis noodig gehad hebben om dien diefstal aldus te verhelen. 2. Toen zij de gemiddelde beweging van de maan overnamen, zouden zij ook de helling der ecliptica, de vereffening van het zonne-middelpunt en de lengte van het jaar overgenomen hebben; deze elementen verschillen geheel en al van de onze, en zijn merkwaardig juist van toepassing op het tijdstip van 3102, terwijl zij buitengewoon onjuist zouden zijn, indien ze in de laatste eeuw berekend waren. 3. Ten slotte konden onze zendelingen in 1687 de gemiddelde beweging der maan volgens de tafelen van Cassini niet aan de Hindoes medegedeeld hebben, omdat zij nog niet bestonden, zij konden slechts de

aandenken bewaren. Het heeft zijn oorsprong in het tijdstip van het jaar 3102 v. C. en is een overtuigend bewijs voor de werkelijkheid van dat tijdstip [1]) [1*]. [730]

Wij hebben Bailly zoo uitvoerig aangehaald omdat hij een der weinige mannen van wetenschap is, die gepoogd hebben aan de sterrekunde der Âriërs volledig recht te doen wedervaren. Van John Bentley af tot de *Sûrya-Siddhânta* van Burgess toe is geen enkel sterrekundige rechtvaardig genoeg jegens het geleerdste volk der oudheid geweest. Hoe verwrongen en verkeerd begrepen de Hindoesche symbologie ook moge zijn, geen enkel occultist kan nalaten haar recht te doen wedervaren zoodra hij ook maar iets van de geheime wetenschappen weet en evenmin zal hij zich van hun metafysische en mystieke vertolking van den dierenriem afwenden, al zouden ook alle Pleiaden van Koninklijke Astronomische Vereenigingen tegen hunne wiskundige verklaring van den dierenriem onder de wapens komen. Het nederdalen en het weder omhoogstijgen van de Monade of Ziel kan niet van de teekens van den dierenriem losgemaakt worden en het schijnt natuurlijker in den zin van de doelmatigheid der dingen, aan eene geheimzinnige sympathie tusschen de metafysische ziel en die stralende sterrebeelden en aan hun invloed op die ziel te gelooven dan aan het ongerijmde denkbeeld dat de scheppers van hemel en aarde de typen van twaalf zondige Joden aan het uitspansel geplaatst hebben. En indien, zooals de schrijver van *The Gnostics and their Remains* beweert, het doel van alle Gnostieke scholen en van de latere Platonisten

---

gemiddelde bewegingen kennen volgens Tycho, Riccioli, Copernicus, Bouillaud, Keppler, Longomontanus en volgens de tafelen van Alphonsus. Ik geef hier een overzicht van deze gemiddelde bewegingen voor 4383 jaar en 94 dagen (Riccioli, *Almag.* 1, blz. 255):

Tafel van:	Gemiddelde beweging.				Verschil met die der Hindoes.			
	t	○	′	″		○	′	″
Alphonsus.	9	7	2	47	—	0	42	14
Copernicus	9	6	2	13	—	1	42	48
Tycho	9	7	54	40	+	0	9	39
Keppler	9	6	57	35	—	0	47	26
Longomontanus	9	7	2	13	—	0	42	48
Bouillaud	9	6	48	8	—	0	58	53
Riccioli.	9	7	53	57	+	0	8	56
Cassini.	9	7	44	11	—	0	0	50
Hindoes	9	7	45	1				

Men ziet dat geen enkele dezer gemiddelde bewegingen, behalve die van Cassini, overeenkomt met die der Hindoes, welke derhalve hunne gemiddelde beweging niet overgenomen hebben. Er is alleen overeenstemming met die van Cassini, wiens tafelen in 1687 nog niet bestonden. Deze beweging der maan behoort derhalve aan de Hindoes en zij hebben haar alleen door waarneming kunnen verkrijgen." *Aldaar*, noot, blz. XXXVI, XXXVII.

[1]) Bailly, *Traité de l'Astronomie Indienne et Orientale*, blz. XX *e. v.*. Uitgave van 1787.

[1*] Naar den Franschen tekst vertaald. [*Noot van den Vertaler.*]

geweest is het oude geloof aan te passen aan den invloed der Boeddhistische theosofie, welker ware inwezen was dat de tallooze goden der Hindoesche mythologie slechts namen voor de krachten der eerste Drieheid in hare opeenvolgende Awatûra's of openbaringen aan den mensch waren,

waarheen kunnen wij ons dan beter wenden om deze Theosofische denkbeelden tot hun wortel toe na te sporen dan tot de oude Indische wijsheid? Wederom zeggen wij: Het archaïsche occultisme zoude voor iedereen onbegrijpelijk blijven zoo het op andere wijze weergegeven werd dan door de meer bekende kanalen van het Boeddhisme en het Hindoeïsme. Want dit eerste is uit het tweede voortgevloeid en beide zijn kinderen van ééne moeder — de oude Lemuro-Atlantische Wijsheid.

AFDEELING XVII.

SAMENVATTING VAN HET STANDPUNT.

Wij hebben den lezer de zaak van beide zijden laten zien en aan hem blijft de beslissing of de samenvatting ervan ten onzen gunste luidt of niet. Ware er in de natuur een ledig, een vacuum, dan zoude men dat overeenkomstig eene fysische wet moeten aantreffen als een voortbrengsel van en in het denkvermogen der hulpelooze bewonderaars van de "lichten" der wetenschap, die hun tijd doorbrengen met over en weer elkanders leeringen te niet te doen. Indien ooit de theorie dat "twee lichten duisternis teweegbrengen" van toepassing is, dan is het in dit geval, waar de eene helft der "lichten" hunne krachten en "wijzen van beweging" den geloovigen opdringt, terwijl de andere helft zelfs het bestaan daarvan ontkent. "Ether, Stof, Energie" — de heilige hypostatische drieëenheid, de drie beginselen van den waarlijk *onbekenden* God der wetenschap, door hen de STOFFELIJKE NATUUR genoemd!

Men roept de theologie ter verantwoording en bespot haar omdat zij in de vereeniging van drie personen in ééne Godheid gelooft — één God in substantie, drie personen volgens de individualiteit, en men lacht ons uit om ons geloof in onbewezen en onbewijsbare leeringen, in engelen en duivelen, goden en geesten. En inderdaad was hetgeen de geleerden in den grooten "strijd tusschen godsdienst en wetenschap" de overwinning op de theologie deed behalen juist het argument dat geen enkele wetenschappelijke, inductieve bewijsvoering en allerminst de getuigenis onzer zintuigen in staat was het bewijs te leveren voor de identiteit van die substantie noch voor de beweerde drievoudige individualiteit — welke in de diepten van het theologisch bewustzijn bedacht, uitgevonden en uitgewerkt was. De godsdienst is ten doode gedoemd, zoo zegt men, omdat zij "mysteriën" verkondigt. "Een mysterie is de ontkenning van het gezond

verstand" en de wetenschap verwerpt het. Volgens Tyndall is de metafysica, evenals de poëzie, "inbeelding". De geleerde "neemt niets aan op goed geloof", verwerpt alles "wat hem niet bewezen" wordt, terwijl de theoloog "alles blindelings gelooft". De Theosoof en de
[732] occultist, die niets op goed geloof aannemen, zelfs niet de *exacte* wetenschap, de spiritualist, die het dogma verwerpt, maar aan geesten *en onzichtbare doch machtige invloeden* gelooft, deelen allen in dezelfde verachting. Welnu dan, het is thans onze taak voor de laatste maal een onderzoek in te stellen of de *exacte* wetenschap niet juist op dezelfde wijze te werk gaat als de Theosofie, het spiritualisme en de theologie.

In een werk van S. Laing, *Modern Science and Modern Thought*, dat voor een standaardwerk over wetenschap gehouden wordt en welks schrijver volgens een lofrede in de *Times* "met veel kracht en effect een overzicht geeft van de ontzaglijke ontdekkingen der wetenschap en van hare talrijke overwinningen op oude meeningen waar deze zich verstouten hare gevolgtrekkingen te tarten", lezen wij als volgt:

> Waaruit is het stoffelijk heelal samengesteld? Uit ether, stof en kracht.

Wij blijven stilstaan om te vragen: Wat is ether? En Laing antwoordt in naam der wetenschap:

> In werkelijkheid kennen wij den ether niet door een of andere proefneming, waarvan de zintuigen kennis kunnen nemen, doch het is eene soort wiskundige substantie, die wij verplicht zijn aan te nemen om de verschijnselen van licht en warmte te kunnen verklaren [1]).

En wat is stof? Weet gij daarvan meer dan van het "hypothetische" agens, ether?

> Volkomen strikt genomen is het waar dat scheikundig onderzoek ons . . . . . niets rechtstreeks kan mededeelen over de samenstelling der levende stof, en . . . . . strikt genomen is het ook waar dat wij niets weten van de samenstelling van welk [stoffelijk] lichaam ook, zooals het is [2]).

En Energie? Gij kunt toch zeker den derden persoon der drieëenheid van uw stoffelijk heelal omschrijven? Wij kunnen het antwoord uit een willekeurig boek over natuurkunde overnemen:

> Energie is datgene wat ons alleen door hare uitwerkingen bekend is.

Verzoeke zulks nader te verklaren, want het is tamelijk vaag.

[In de mechanica is er werkelijke en potentiëele energie, werkelijk verrichte arbeid en het vermogen om dien te verrichten. Wat den aard der moleculaire energie

---

[1]) Hfdst. III "Over de Stof".

[2]) *Lecture on Protoplasm*, door Huxley.

of krachten betreft] bewijzen de verschillende verschijnselen welke de lichamen vertoonen dat hunne moleculen onder den invloed van twee tegengestelde krachten staan, waarvan de eene tracht ze bijeen te voegen en de andere ze te scheiden . . . . . De eerste kracht . . . . . wordt *moleculaire aantrekkingskracht* genoemd, ... de tweede kracht is toe te schrijven aan de *vis viva* of levende kracht[1*] [1]).

Juist, het is de aard van deze *levende kracht*, van deze *vis viva*, die wij wenschen te kennen. Wat is die?

"Wij weten het niet", luidt onveranderlijk het antwoord. "Het is [733] een ledige schaduw van mijne verbeelding", zegt Huxley in zijn *Physical Basis of Life*.

Derhalve is het geheele gebouw der hedendaagsche wetenschap opgetrokken op een soort "wiskundige abstractie", op een proteïsche "substantie welke aan de zintuigen ontgaat" (Dubois Reymond) en op *uitwerkingen*, de nevelachtige en bedriegelijke dwaallichtjes van zeker *iets*, dat geheel onbekend is aan de wetenschap en buiten haar bereik valt. "*Zelfbewegende*" atomen! *Zelfbewegende* zonnen, planeten en sterren! Maar wie, of *wat* zijn die alle dan toch indien zij uit zich zelf met beweging begiftigd zijn? Waarom moet gij, natuurkundigen, dan den spot drijven met en lachen om onzen "zich zelf bewegenden Archaeus"? Het mysterie wordt door de wetenschap verworpen en veracht en toch, zooals Pater Felix naar waarheid gezegd heeft:

Kan zij er niet aan ontkomen. Het mysterie is het noodlot van de wetenschap.

Wij maken de woorden van dien Franschen prediker tot de onze en hebben hem in *Isis Unveiled* aangehaald. Wie — zoo vraagt hij — wie uwer, mannen van de wetenschap:

is in staat geweest door te dringen in de geheimenis van de vorming van een lichaam, van de voortbrenging van een enkel atoom? Wat bevindt er zich — ik wil niet zeggen in het middelpunt van eene zon — doch in het middelpunt van een atoom? Wie heeft den afgrond, in een zandkorrel gelegen, tot den bodem toe gepeild? De zandkorrel, mijne heeren, is vierduizend jaar lang door de wetenschap bestudeerd, zij heeft die gewend en gekeerd, zij verdeelt en onderverdeelt haar, zij kwelt die korrel met hare proefnemingen, plaagt haar met hare vragen om haar het laatste woord over hare geheime samenstelling te ontrukken; met onverzadiglijke weetgierigheid vraagt de wetenschap haar: "zal ik u tot in het oneindige deelen?" Dan staat de wetenschap aan den rand van dezen afgrond, zij aarzelt, strompelt, gevoelt zich verblind, wordt duizelig en roept in wanhoop uit: "IK WEET HET NIET".

Doch indien gij zoo noodlottig weinig weet over het ontstaan en de verborgen natuur van een zandkorrel, hoe zoudt gij dan een inzicht kunnen hebben in de

---

[1]) Ganot *Physica*, Vert. van Atkinson, blz. 68.

[1*] moving force.

voortbrenging van een enkel levend wezen? Waar komt het leven in het levende wezen vandaan? Waar begint het? Wat is het levensbeginsel [1])?

Ontkennen de geleerden al deze beschuldigingen? Geenszins, want ziehier eene bekentenis van Tyndall, welke aantoont hoe machteloos de wetenschap is, zelfs tegenover de wereld der stof.

De eerste ordening der atomen, waarvan alle volgende werkzaamheid afhangt, beschaamt een vermogen dat nog grooter is dan dat van het microscoop..... Lang voordat de waarneming iets in het midden kan brengen deinst het best geoefende verstand, de meest veredelde en verfijnde verbeelding ontzet voor de beschouwing van dit vraagstuk terug, louter omdat het bovenmate ingewikkeld is. Wij worden getroffen door eene verbazing, waarvan geen microscoop ons kan bevrijden en
[734] twijfelen niet alleen aan het vermogen van ons instrument, maar betwijfelen zelfs of wij wel de verstandelijke elementen bezitten die ons ooit in staat zullen stellen ernstig op het onderwerp der uiterste bouwende krachten van de natuur in te gaan.

Men heeft thans reeds sedert jaren vermoed op grond van hetgeen deze geleerden zelve erkennen hoe weinig men inderdaad van het stoffelijke heelal weet. En nu zijn er enkele materialisten die zelfs den Ether — of hoe de wetenschap de oneindige substantie, welker noumenon bij de Boeddhisten Swabhâwat heet, ook moge noemen — zoomede de atomen zouden willen ter zijde stellen, welke beide om hunne oude wijsgeerige en hunne tegenwoordige Christelijke en theologische betrekkingen te gevaarlijk zijn. Van de oudste wijsgeeren, van wie opteekeningen tot het nageslacht gekomen zijn, af tot onzen tegenwoordigen tijd toe — die, al ontkent zij het bestaan van onzichtbare wezens in de ruimte, toch nimmer zoo onzinnig kan zijn het bestaan van een of andere soort Plenum te ontkennen — is de volheid van het Heelal een aangenomen geloof geweest. En wat dit gezegd werd te omvatten vernemen wij van Hermes Trismegistus (zooals Dr. Anna Kingsford het op voortreffelijke wijze weergeeft), wien men het navolgende in den mond legt:

Wat de leegte betreft . . . . . is mijne meening dat deze niet bestaat, nooit bestaan heeft en nimmer bestaan zal, want alle verschillende deelen van het heelal zijn gevuld, evenals de aarde ook volledig en gevuld is met lichamen, die in hoedanigheid en in vorm uiteenloopen, hunne soorten en hunne grootte hebben, het eene grooter, het andere kleiner, het eene vast, het andere ijl. De groote..... worden gemakkelijk waargenomen, de kleinere . . . . . zijn moeielijk te zien of geheel onzichtbaar. Wij kennen hun bestaan alleen door de gewaarwording van het gevoel, waarom velen ontkennen dat dergelijke wezens lichamen zijn en ze eenvoudig voor ruimten [2]) houden, doch het is onmogelijk dat er zulke ruimten

[1]) Zie Deel I, blz. 338, 339, aangehaald uit *Le Mystère et la Science*, Conférences, Père Felix de Notre Dame.

[2]) Aanschouw het werk der tijdkringen en hunne periodieke herhaling! Zij die ontkennen dat dergelijke "Wezens" (krachten) lichamen zijn en ze "Ruimten" noemden, waren de prototypen van ons hedendaagsch

zouden bestaan. Want indien er inderdaad iets buiten het heelal zoude bestaan . . . . . dan zoude het eene ruimte zijn, ingenomen door begrijpelijke wezens, overeenkomende met de Godheid daarvan [van het heelal] . . . . . Ik spreek van de genii, want ik houd het er voor dat zij bij ons wonen en van de helden, die boven ons, tusschen de aarde en de hoogere luchten vertoeven, waarin wolken noch stormen zijn [1]).

En ook wij "houden" het er voor. Alleen zoude, zooals wij reeds opgemerkt hebben, geen enkel oostersch ingewijde spreken van sferen "*boven* ons, tusschen de aarde en de luchten", zelfs niet de hoogste luchten, want er bestaat in het occulte spraakgebruik geen zoodanige indeeling of maat, noch een *boven*, noch een *beneden*, doch een eeuwig *binnen*, *binnen twee andere binnens*, of de gebieden der subjectiviteit, langzamerhand samensmeltend in dat der aardsche objectiviteit — terwijl dit voor den *mensch* het laagste, zijn eigen gebied is. Deze noodzakelijke uiteenzetting moge besloten worden door hier met de [735] woorden van Hermes het geloof van de gansche wereld der mystici over dit bijzondere punt weer te geven.

Er zijn vele orden van Goden en in al deze is er een begrijpelijk deel. Men moet niet meenen dat zij niet binnen het bereik onzer zintuigen komen, integendeel, wij nemen ze waar, beter zelfs dan die, welke zichtbaar genoemd worden. . . . . Er zijn dan Goden, verheven boven allen schijn, daarna komen de Goden wier beginsel geestelijk is; deze Goden openbaren, daar zij waarneembaar zijn, overeenkomstig hun tweevoudigen oorsprong, alle dingen door een waarneembaren aard, terwijl elk hunner zijn eene werk door een ander verlicht [2]). Het opperste Wezen van den hemel, of van al wat onder dezen naam verstaan wordt, is Zeus, want juist door den hemel schenkt Zeus aan alle dingen leven. Het opperste Wezen van de zon is het licht, want juist door de zonneschijf ontvangen wij de weldaad van het licht. De zes en dertig horoscopen der vaste sterren hebben tot opperste wezen of vorst, hem wiens naam *Pantomorphos* is of "die alle vormen heeft", omdat hij aan verschillende typen goddelijke vormen geeft. De zeven planeten of dwalende bollen hebben tot opperste Geesten het Lot en het Noodlot, die de eeuwige stabiliteit der natuurwetten door onophoudelijke omzetting en eeuwigdurende beweging in stand houden. De ether is het werktuig of het middel waardoor alles voortgebracht wordt [3]).

Dit is geheel wijsgeerig en overeenkomstig den geest van de ooster-

---

met "wetenschap bezocht" publiek en zijn officieele leeraars die de natuurkrachten de onweegbare energie der stof en wijzen van beweging noemen en toch de electriciteit bijvoorbeeld voor even *atomisch als de stof* houden — (Helmholtz). Ongerijmdheid en tegenstrijdigheid heerschen evenzeer in de officieele als in de heterodoxe wetenschap.

[1]) *The Virgin of the World* van Hermes Mercurius Trismegistus, in het Engelsch vertaald door Dr. Anna Kingsford en Edward Maitland. Blz. 83, 84.

[2]) "Hermes begrijpt hier onder Goden ook de waarneembare natuurkrachten, de elementen en verschijnselen van het Heelal", merkt Dr. Anna Kingsford op in eene noot, die het zeer juist verklaart. De oosterse wijsbegeerte doet dat ook.

[3]) *Aldaar*, blz. 64, 65.

sche esoteriek, want alle krachten, zooals licht, warmte, electriciteit, enz. worden — esoterisch — de "Goden" genoemd.

Dit moest inderdaad ook zoo zijn, daar de esoterische leeringen in Egypte en in Indië dezelfde waren. Daarom is ook de verpersoonlijking van Fohat, die alle openbarende krachten der natuur samenvat, een wettig resultaat. Bovendien beginnen de werkelijke en occulte natuurkrachten, zooals later aangetoond zal worden, eerst thans gekend te worden — en in dit geval zelfs door de heterodoxe, niet door de orthodoxe wetenschap [1]), hoewel haar bestaan, in één geval ten minste, door een ontzaglijk groot aantal beschaafde lieden en zelfs door enkele officieele mannen van wetenschap bevestigd en bekrachtigd wordt.

Bovendien ziet de bewering in Stanza VI — dat Fohat de oorspronkelijke wereldkiemen of de opeenhooping van cosmische atomen en stof, "sommige den eenen, andere den anderen kant uit", in tegengestelde richting in beweging stelt — er orthodox en wetenschappelijk genoeg uit. Want er is in ieder geval een door de wetenschap ten volle erkend feit dat deze stelling bevestigt, en wel het volgende.

De regens van vallende sterren, die in November en Augustus perio-
[736] diek optreden, behooren tot een stelsel dat een elliptische baan rondom de zon beschrijft. Het aphelium van dezen ring ligt 1732 millioen mijlen voorbij de baan van Neptunus; het vlak van omloop helt 64° 3′ ten opzichte van dat der aarde en de richting waarin deze zwerm van meteoren zich langs deze baan beweegt is *tegengesteld aan die der omwenteling van de aarde.*

Dit feit, dat men eerst in 1833 erkend heeft, bewijst dat het slechts een nieuwe herontdekking is van wat men reeds in zeer oude tijden wist. Fohat doet met zijn beide handen het "zaad" en de "vlokken" of cosmische stof in tegengestelde richting draaien, met duidelijker woorden, hij doet deeltjes in zeer verijlden toestand en nevelvlekken draaien.

Buiten de grenzen van het zonnestelsel zijn het andere zonnen en in het bijzonder de geheimzinnige Middenzon — het "Verblijf van de Onzichtbare Godheid", zooals eenige eerwaarde heeren die genoemd hebben — die de beweging en de richting der lichamen bepalen. Deze beweging dient ook om de homogene stof rondom en tusschen de verschillende lichamen tot Elementen en onder-Elemen-

[1]) Zie ook Afdeeling IX, De Komende Kracht.

ten, aan onze aarde onbekend te differentieeren en deze worden door de hedendaagsche wetenschap voor beslist, individueele Elementen aangezien, terwijl zij louter tijdelijke verschijningsvormen zijn, die met elken kleinen tijdkring in het Manwantara veranderen, waarom sommige esoterische werken ze "Kalpische maskers" noemen.

Fohat is in het occultisme de sleutel welke de velerlei vormen dragende symbolen en allegorieën van de zoogenaamde mythologie van elk volk opent en ontraadselt, doordien hij de wonderbare wijsbegeerte en het diepe inzicht in de geheimenissen der natuur aantoont, welke zoowel in de Egyptische en de Chaldeesche als in de Ârische godsdiensten vervat zijn. Fohat, in zijn ware karakter afgebeeld, bewijst hoe diep al die vóórhistorische volkeren doorgedrongen waren in alle natuurwetenschappen, thans de natuurkundige en de scheikundige tak der natuurwijsbegeerte genaamd. In Indië is Fohat het wetenschappelijke aanzicht zoowel van Wishnoe als van Indra, welke laatste in het *Rig-Weda* ouder en belangrijker is dan zijn sectarische voorganger, terwijl Fohat in Egypte bekend was als de uit Noet voortgekomen Toem [1]), of Osiris, in zijn karakter van een oorspronkelijke God, den schepper van den hemel en der schepselen [2]). Want men noemt Toem den proteïschen God, die *andere Goden voortbrengt* — en zichzelven den vorm geeft, dien hij verkiest, den "Meester des Levens, die den Goden hunne kracht geeft" [3]). Hij is de *bestierder* der goden en degene, "die geesten schept en hun vorm en leven geeft", hij is "de noordewind en de geest van het westen" en [737] ten slotte de "ondergaande zon des levens", of de electrische levenskracht die het lichaam bij den dood verlaat, waarom de overledene bidt dat Toem hem den adem uit zijn *rechter* neusgat (positieve electriciteit) moge schenken opdat hij in zijn *tweeden* vorm leven moge. Èn de hieroglyphen èn de tekst van Hoofdstuk XLII van het *Boek der Dooden* bewijzen de identiteit van Toem en Fohat. De eerste stelt een overeindstaanden man voor die de hieroglyph van de *adems* in zijn handen houdt. De laatste zegt:

Ik open voor het opperhoofd van An (Heliopolis). Ik ben Toem.. Ik ga door het water, gestort door Thot-Hapi, den heer van den gezichteinder en ben de

---

[1]) "O Toem, Toem, voortgekomen uit de groote [vrouwelijke], die in den schoot der wateren [de groote diepte of ruimte] is, lichtend door de twee Leeuwen", de tweevoudige kracht of macht van de twee *zonne-oogen*, of de electro-positieve en de electro-negatieve krachten. Zie *Boek der Dooden*, Hfdst. III.

[2]) Zie *Boek der Dooden*, hfdst. XVII.

[3]) *Id.* Hfdst. LXXIX.

verdeeler der aarde. [Fohat verdeelt de ruimte en, met zijne Zonen, de aarde in zeven zones] . . . . .

Ik doorkruis de hemelen, ik ben de twee Leeuwen. Ik ben Ra, ik ben Aam, ik verslind mijn erfgenaam [1]) . . . . . Ik glijd over den grond van het veld van Aanroe [2]), mij door den meester der onbegrensde eeuwigheid geschonken. Ik ben een kiem der eeuwigheid. Ik ben Toem, aan wien de eeuwigheid toebedeeld is.

Juist dezelfde woorden welke Fohat in het XI^de^ Boek gebruikt en juist dezelfde titels die hem gegeven worden. In de Egyptische papyri, zelfs in het *Boek der Dooden,* wordt de geheele cosmogonie der Geheime Leer in afzonderlijke zinsneden verspreid aangetroffen. Het getal zeven wordt daarin evenveel op den voorgrond gesteld en krijgt evenveel nadruk als in het *Boek van Dzyan*. "Het Groote Water [de Diepte of Chaos] is naar men zegt zeven ellen diep" — "ellen" staat hier natuurlijk voor verdeelingen, zones en beginselen. Daaruit, "uit de groote Moeder zijn alle Goden en de zeven Grooten geboren". Èn Fohat èn Toem worden aangeroepen als de "Grooten der zeven magische krachten" die "de slang Apap" of de stof "overwinnen" [3]).

Geen enkel bestudeerder van het occultisme moet zich echter door den gewoonlijk in de vertalingen der Hermetische boeken gebruikten zegtrant op een dwaalspoor laten brengen door te meenen dat de oude Egyptenaren of Grieken elk oogenblik evenals monniken over [738] een Opperwezen, God, den "Eenen Vader en Schepper aller dingen" enz. spraken of dien bedoelden op de wijze die wij op elke bladzijde van dergelijke vertalingen aantreffen. Niets daarvan, en die teksten *zijn niet de oorspronkelijke Egyptische* teksten. Zij zijn Grieksche compilaties, waarvan de oudste niet verder teruggaat dan de eerste tijden van het Neo-platonisme. Geen enkel door de Egyptenaren geschre-

---

[1]) Een beeld dat de opeenvolging der goddelijke functies, de omzetting van den eenen vorm in den anderen of het onderling verband der krachten aangeeft. Aam is de electro-positieve kracht die alle andere verslindt, evenals Saturnus zijne kinderen.

[2]) Aanroe ligt in het gebied van Osiris, een veld dat in *veertien* afdeelingen verdeeld is, "omringd door een *ijzeren* omheining, op welk veld het *koren des levens zeven* ellen hoog groeit", het Kâma Loka der Egyptenaren. Alleen die overledenen welke de namen der deurwachters van de "zeven zalen" kennen zullen *voor altijd* tot Amenti toegelaten worden, *d. w. z.* zij, die door de zeven Rassen van elke Rondte gegaan zullen zijn — anders moeten zij op de *lagere velden* verblijven; het stelt ook de zeven opeenvolgende Devachans of Loka's voor. In Amenti wordt men zuivere geest voor de eeuwigheid (XXX. 4), terwijl in Aanroe de "ziel van den geest" of de overledene, telkenmale *verslonden* wordt door Uraeus — de Slang, zoon der aarde (in een andere beteekenis de oorspronkelijke levensbeginselen in de zon)· *d. w. z.* het astrale lichaam van den overledene of de "elementair" vergaat en verdwijnt in den "zoon der aarde", in den *beperkten* tijd. De ziel verlaat de velden van Aanroe en gaat in een of andere gestalte, die zij wenscht aan te nemen, naar de aarde. (Zie *Boek der Dooden*, hfdst. XCIX).

[3]) Zie *Boek der Dooden*, hfdst. CVIII. 4.

ven Hermetisch werk zoude over den eenen algemeenen God der monotheïstische stelsels spreken — zooals wij aan het *Boek der Dooden* kunnen zien —; de ééne *Volstrekte* Oorzaak van alles was voor het denkvermogen van den ouden Egyptischen wijsgeer even onnoembaar en onuitsprekelijk als zij volgens de opvatting van Herbert Spencer immer *onkenbaar* is. Wat den Egyptenaar in het algemeen betreft, zooals Maspero terecht opmerkt, zoo dikwijls hij

> tot een begrip van de goddelijke Eenheid kwam, was de God Een nooit eenvoudig "God". Lepage-Renouf heeft zeer terecht opgemerkt dat het woord Noetir, Noeti, "God", nooit opgehouden heeft een *soortnaam* te zijn om een persoonsnaam te worden.

Iedere God was voor hen de "ééne levende en eenige God". Hun monotheïsme was zuiver aardrijkskundig. Indien de Egyptenaren van Memphis de Eenheid van Phtah met uitsluiting van Ammon verkondigden, verkondigden de Egyptenaren van Thebe de Eenheid van Ammon met uitsluiting van Phtah [zooals wij thans in Indië zien gebeuren bij de Shaiwa's en Waishnawa's]. Ra, de "Eene God" te Heliopolis is niet dezelfde als Osiris, de "Eene God" te Abydos, en kan naast dezen vereerd worden zonder in hem opgenomen te worden. De Eene God is slechts de God van de landstreek of de stad, Noetir Noeti, en sluit het bestaan van den Eenen God van de naburige stad of landstreek niet uit. Kortom, wanneer wij over het Egyptische monotheïsme spreken, behoorden wij van de "Eene Goden" van Egypte en niet van den Eenen God te spreken [1]).

Aan dit bij uitstek Egyptische kenmerk behoorde de echtheid van de verschillende zoogenaamde *Hermetische Boeken* getoetst te worden en het ontbreekt geheel en al aan de onder dien naam bekende Grieksche fragmenten. Dit bewijst dat een Grieksche Neo-Platonische, of wellicht een Christelijke hand een groot aandeel gehad heeft bij het uitgeven van dergelijke werken. De fundamenteele wijsbegeerte is natuurlijk aanwezig en op vele plaatsen — ongeschonden. Doch de stijl is veranderd en in monotheïstische richting gewijzigd en wel evenveel, zoo niet meer, dan die van de Hebreeuwsche Genesis bij het vertalen in het Grieksch en in het Latijn. Zij zijn *misschien Hermetische* werken, doch niet werken geschreven door een der beide Hermes' — of liever door Thot-Hermes, het leidende Verstand van het Heelal [2]), of door de aardsche incarnatie van Thot van den Rosetta-steen, Trismegistus genaamd.

Doch in onzen tijd van honderden "ismen", doch zonder godsdienst, is alles twijfel, ontkenning, beeldstormerij en ruwe onverschillig- [739]

---

[1]) Maspero: *Guide au Musée de Boulaq*, uitgave van 1883, blz. 152.

[2]) Zie *Boek der Dooden*, hfdst. XCIV.

heid. Alle afgoden worden verbrijzeld, uitgezonderd het gouden kalf.

Ongelukkigerwijs kan geen enkel volk, evenmin als een eenheid en een individu aan zijn Karmisch lot ontkomen. De geschiedenis zelve wordt door de zoogenaamde historici met even weinig gewetensbezwaren behandeld als de volkslegende. Hiervoor heeft Augustin Thierry zijne verontschuldigingen aangeboden, als men zijne levensbeschrijvers gelooven mag. Hij betreurde het dwaalbeginsel dat alle *zich zoo noemende* geschiedschrijvers den juisten weg deed verliezen en ieder hunner zich deed verstouten de overlevering te verbeteren, dat "de *vox populi*, negen van de tien keeren *vox Dei* is" en hij gaf ten slotte toe dat *de ware geschiedenis alleen in de legende te vinden is;* want, laat hij er op volgen:

> De legende is levende overlevering en drie van de vier keeren is zij meer waar dan hetgeen wij geschiedenis noemen [1]).

Terwijl de materialisten alles in het Heelal behalve de stof ontkennen, trachten de archeologen de oudheid te verkleinen en elke bewering der oude wijsheid te vernietigen door met de tijdrekenkunde te knoeien. Onze hedendaagsche oriëntalisten en geschiedschrijvers zijn voor de oude geschiedenis wat de witte mieren voor de gebouwen in Indië zijn. Gevaarlijker nog dan die termieten bereiden de hedendaagsche archaeologen — de "autoriteiten" der toekomst voor de algemeene geschiedenis — voor de geschiedenis van uitgestorven volkeren het lot van zekere gebouwen in tropische landen voor. Zoo-als Michelet gezegd heeft:

> De geschiedenis zal in den loop der twintigste eeuw, tot hare grondslagen toe door hare geschiedschrijvers vernield, ineenzinken en in atomen breken.

Zij zal inderdaad zeer spoedig onder hunne vereenigde pogingen het lot deelen van die in puin gevallen steden in de beide Amerika's, welke diep in ondoordringbare maagdelijke wouden begraven liggen. Geschiedkundige feiten zullen aan het gezicht onttrokken blijven door de onontwarbare wildernissen van hedendaagsche hypothesen, ontkenningen en scepticisme. Doch zeer gelukkig is het dat de *ware* geschiedenis zichzelve herhaalt, want zij gaat, evenals alle andere dingen in kringloop voorwaarts; en doode feiten en gebeurtenissen, opzettelijk in de zee van het hedendaagsche scepticisme verdronken, zullen wederom opduiken en opnieuw aan de oppervlakte verschijnen.

In Deel II zal reeds het feit dat een werk, dat aanspraak maakt

---

[1]) *Revue des Deux Mondes*, 1865, blz. 157 en 158.

GT7784-V

op wijsgeerigheid en ook eene uiteenzetting van de afgetrokkenste vraagstukken is, beginnen moet met de ontwikkeling der menschheid af te leiden van wat voor bovennatuurlijke wezens — Geesten — gehouden worden, de kwaadwilligste kritiek uitlokken. Geloovers in en verdedigers van de Geheime Leer zullen echter de beschuldiging [74
van krankzinnigheid *en erger*, even filosofisch moeten dragen als schrijfster dit reeds jaren lang gedaan heeft. Telkenmale wanneer een Theosoof van krankzinnigheid beticht wordt, behoorde hij te antwoorden met een aanhaling uit de *Lettres Persanes* van Montesquieu:

Door hunne krankzinnigengestichten zoo gastvrij voor hunne vermeende krankzinnigen open te stellen trachten de menschen alleen elkander te verzekeren dat zij zelve niet krankzinnig zijn. 10

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.